بازارکتاب

المجلد، ٣٩

بحار الأنوار

الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار

علامه مجلسی

العربية

فارسی

بسم الله الرحمن الرحیم

بحارالانوار الجامعه لدرر اخبار الائمه الاطهار علیهم السلام با ترجمه فارسی

کاتب:

محمدباقر بن محمدتقی علامه مجلسی

نشرت فی الطباعهٔ:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

رقمی الناشر:

مرکز القائمیهٔ باصفهان للتحریات الکمبیوتریهٔ

الفهرس

بحار الأنوار الجامعه لدرر أخبار الائمه الأطهار المجلد ۳۹ : تاریخ امیرالمومنین علیه السلام – ۵

اشاره

سرشناسه: مجلسی محمد باقربن محمدتقی ۱۰۳۷ - ۱۱۱۱ق.

عنوان و نام پدیدآور: بحارالانوار: الجامعه لدرر أخبار الائمه الأطهار تالیف محمدباقر المجلسی.

مشخصات نشر: بیروت داراحیاء التراث العربی [۱۴۴۰].

مشخصات ظاهری: ج - نمونه.

يادداشت: عربی.

يادداشت: فهرست نویسی بر اساس جلد بیست و چهارم، ۱۴۰۳ق. [۱۳۶۰].

يادداشت: جلد۲۴،۵۲،۶۵،۶۶،۶۷،۸۷،۹۲،۹۱،۹۴،۱۰۳،۱۰۸(چاپ سوم: ۱۴۰۳ق.=۱۹۸۳م.=[۱۳۶۱]).

يادداشت: کتابنامه.

مندرجات: ج .۲۴. کتاب الامامه. ج.۵۲. تاریخ الحجه. ج۶۵،۶۶،۶۷. الایمان و الکفر. ج.۸۷. کتاب الصلاه . ج. ۹۱،۹۲ .الذکر و الدعا. ج. ۹۴. کتاب السوم. ج.۱۰۳.فهرست المصادر. ج.۱۰۸.الفهرست.-

موضوع: احادیث شیعه — قرن ۱۱ق

رده بندی کنگره: BP۱۳۵/م۳ب ۳۱۳۰۰ ی ح

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۲۱۲

شماره کتابشناسی ملی: ۱۶۸۰۹۴۶

ص: ۱

**[ترجمه]

سرشناسه : مجلسی، محمد باقربن محمدتقی، ۱۰۳۷ - ۱۱۱۱ق.

عنوان قراردادی : بحار الانوار .فارسی .برگزیده

عنوان و نام پدیدآور : ترجمه بحارالانوار/ مترجم گروه مترجمان؛ [برای] نهاد کتابخانه های عمومی کشور.

مشخصات نشر : تهران: نهاد کتابخانه های عمومی کشور، موسسه انتشارات کتاب نشر، ۱۳۹۲ -

مشخصات ظاهری : ج.

شابک : دوره : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۶-۵ ؛ ج.۱ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۷-۲ ؛ ج.۲ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۸-۹ ؛ ج.۳ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۹-۶ ؛ ج.۴ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰۷۰-۲ : ؛ ج.۵ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۱-۹ : ؛ ج.۶ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۲-۶ : ؛ ج.۷ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۳-۳ : ؛ ج.۸ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۴-۰ ؛ ج.۱۰ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۶-۴ : ؛ ج.۱۱ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۳-۲ : ؛ ج.۱۲ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۶-۵ : ؛ ج.۱۳ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۵-۶ : ؛ ج.۱۴ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۶-۳ : ؛ ج.۱۵ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۷-۰ : ؛ ج.۱۶:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۸-۷ ؛ ج.۱۷:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۹-۴ ؛ ج.۱۸ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۰-۰ ؛ ج.۱۹:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۱-۷ ؛ ج.۲۰:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۲-۴ ؛ ج.۲۱: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۳-۱ ؛ ج.۲۲:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۴-۸ ؛ ج.۲۳:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۵-۵

مندرجات : ج.۱. کتاب عقل و علم و جهل.- ج.۲. کتاب توحید.- ج.۳. کتاب عدل و معاد.- ج.۴. کتاب احتجاج و مناظره.- ج. ۵. تاریخ پیامبران.- ج.۶. تاریخ حضرت محمد صلی الله علیه وآله.- ج.۷. کتاب امامت.- ج.۸. تاریخ امیرالمومنین.- ج.۹. تاریخ حضرت زهرا و امامان والامقام حسن و حسین و سجاد و باقر علیهم السلام.- ج.۱۰. تاریخ امامان والامقام حضرات صادق، کاظم، رضا، جواد، هادی و عسکری علیهم السلام.- ج.۱۱. تاریخ امام مهدی علیه السلام.- ج.۱۲. کتاب آسمان و جهان - ۱.- ج.۱۳. آسمان و جهان - ۲.- ج.۱۴. کتاب ایمان و کفر.- ج.۱۵. کتاب معاشرت، آداب و سنت ها و معاصی و کبائر.- ج.۱۶. کتاب مواعظ و حکم.- ج.۱۷. کتاب قرآن، ذکر، دعا و زیارت.- ج.۱۸. کتاب ادعیه.- ج.۱۹. کتاب طهارت و نماز و روزه.- ج.۲۰. کتاب خمس، زکات، حج، جهاد، امر به معروف و نهی از منکر، عقود و معاملات و قضاوت

وضعیت فهرست نویسی : فیپا

ناشر دیجیتالی : مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

یادداشت : ج.۲ - ۸ و ۱۰ - ۱۶ (چاپ اول: ۱۳۹۲) (فیپا).

موضوع : احادیث شیعه -- قرن ۱۱ق.

شناسه افزوده : نهاد کتابخانه های عمومی کشور، مجری پژوهش

شناسه افزوده : نهاد کتابخانه های عمومی کشور. موسسه انتشارات کتاب نشر

رده بندی کنگره : BP۱۳۵/م۳ب۳۰۴۲۱۶۷ ۱۳۹۲

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۲۱۲

شماره کتابشناسی ملی : ۳۳۴۸۹۸۵

**[ترجمه]

تتمه أبواب فضائله و مناقبه صلوات اللّٰه علیه و هی مشحونه بالنصوص

باب ۷۰ ما ظهر من فضله صلوات اللّٰه علیه یوم الخندق

الأخبار

«۱»

یف، [الطرائف] رَوَی أَبُو هِلَالٍ الْعَسْکَرِیُّ فِی کِتَابِ الْأَوَائِلِ قَالَ: أَوَّلُ مَنْ قَالَ جُعِلْتُ فِدَاکَ عَلِیٌّ علیه السلام لَمَّا دَعَا عَمْرُو بْنُ عَبْدِ وُدٍّ إِلَی الْبِرَازِ یَوْمَ الْخَنْدَقِ وَ لَمْ یُجِبْهُ أَحَدٌ قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام جُعِلْتُ فِدَاکَ یَا رَسُولَ اللَّهِ أَ تَأْذَنُ لِی قَالَ إِنَّهُ عَمْرُو بْنُ عَبْدِ وُدٍّ قَالَ وَ أَنَا عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ فَخَرَجَ إِلَیْهِ فَقَتَلَهُ وَ أَخَذَ النَّاسُ مِنْهُ.

وَ مِنْ غَیْرِ کِتَابِ الْأَوَائِلِ: أَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله لَمَّا أَذِنَ لِعَلِیٍّ علیه السلام فِی لِقَاءِ عَمْرِو بْنِ عَبْدِ وُدٍّ وَ خَرَجَ إِلَیْهِ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله بَرَزَ الْإِیمَانُ کُلُّهُ إِلَی الْکُفْرِ کُلِّهِ (۱).

وَ مِنْ کِتَابِ صَدْرِ الْأَئِمَّهِ عِنْدَهُمْ مُوَفَّقُ بْنُ أَحْمَدَ الْمَکِّیُّ أَخْطَبُ خَوَارِزْمَ بِإِسْنَادِهِ أَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله قَالَ: لَمُبَارَزَهُ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ لِعَمْرِو بْنِ عَبْدِ وُدٍّ أَفْضَلُ مِنْ أَعْمَالِ أُمَّتِی إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ(۲).

أَقُولُ: رَوَی ابْنُ شِیرَوَیْهِ فِی الْفِرْدَوْسِ عَنْ مُعَاوِیَهَ بْنِ حَیْدَهَ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله: مِثْلَهُ وَ فِیهِ مِنْ عَمَلِ أُمَّتِی.

و روی صاحب کتاب الأربعین عن الأربعین عن إسحاق بن بشیر القرشی عن وهب بن الحکم عن أبیه عن جده عن النبی صلی الله علیه و آله: مثله

وَ قَالَ الْعَلَّامَهُ فِی شَرْحِهِ عَلَی التَّجْرِیدِ قَالَ حُذَیْفَهُ: لَمَّا دَعَا عَمْرٌو إِلَی الْمُبَارَزَهِ أَحْجَمَ

۱- ۱. فی المصدر: إلی الشرک کله.

۲- ۲. الطرائف: ۱۶، و فیه: أفضل من عباده امتی.

الْمُسْلِمُونَ (۱) كَافَّةً مَا خَلَا عَلِيّاً فَإِنَّهُ بَرَزَ إِلَيْهِ فَقَتَلَهُ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ وَ الَّذِی نَفْسُ حُذَيْفَةَ بِيَدِهِ لَعَمَلُهُ فِی ذَلِكَ الْيَوْمِ أَعْظَمُ أَجْراً مِنْ عَمَلِ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَهِ وَ كَانَ الْفَتْحُ فِی ذَلِكَ الْيَوْمِ عَلَى يَدِ عَلِيٍّ عليه السلاموَ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله لَضَرْبَهُ عَلِيٍّ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَهِ الثَّقَلَيْنِ. و ذكره القوشجی أيضا فی شرحه من غير تفاوت.

وَ رَوَى الشَّيْخُ أَمِينُ الدِّينِ الطَّبْرِسِیُّ فِی مَجْمَعِ الْبَيَانِ عِنْدَ سِيَاقِ هَذِهِ الْقِصَّهِ بِرِوَايَهِ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ: فَجَزَّ عَلِیٌّ عليه السلام رَأْسَهُ وَ أَقْبَلَ نَحْوَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ وَجْهُهُ يَتَهَلَّلُ (۲) قَالَ حُذَيْفَهُ فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله أَبْشِرْ يَا عَلِیُّ فَلَوْ وُزِنَ الْيَوْمَ عَمَلُكَ بِعَمَلِ أُمَّهِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله لَرَجَحَ عَمَلُكَ بِعَمَلِهِمْ وَ ذَلِكَ أَنَّهُ لَمْ يَبْقَ بَيْتٌ مِنْ بُيُوتِ الْمُشْرِكِينَ إِلَّا وَ قَدْ دَخَلَهُ وَهْنٌ بِقَتْلِ عَمْرٍو وَ لَمْ يَبْقَ بَيْتٌ مِنْ بُيُوتِ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا وَ قَدْ دَخَلَهُ عِزٌّ بِقَتْلِ عَمْرٍو.

وَ رَوَى السَّيِّدُ أَبُو مُحَمَّدٍ الْحُسَيْنِیُّ عَنِ الْحَاكِمِ أَبِی الْقَاسِمِ الْحَسْكَانِیِّ بِإِسْنَادِهِ عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِیِّ عَنْ زُبَيْدٍ الشَّامِیِّ عَنْ مُرَّهَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: وَ كَانَ يَقْرَأُ وَ كَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ بِعَلِیٍ (۳).

أقول: و قال السيد ابن طاوس فی كتاب سعد السعود: قَوْلُ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله: لَضَرْبَهُ عَلِیٍّ لِعَمْرِو بْنِ عَبْدِ وُدٍّ أَفْضَلُ مِنْ عَمَلِ أُمَّتِی إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَهِ.

رواه موفق (۴) بن أحمد المكی أخطب خطباء خوارزم فی كتاب المناقب و أبو هلال العسكری فی كتاب الأوائل (۵).

و قال ابن أبی الحديد فی شرح نهج البلاغه فأما الجراحه التی جرحها يوم الخندق إلی عمرو بن عبد ود فإنها أجل من أن يقال جليله و أعظم من أن يقال عظيمه و ما هی إلا كما قال شيخنا أبو الهذيل و قد سأله سائل أيما أعظم منزله عند الله علی أم أبو بكر فقال يا ابن أخی و الله لمبارزه علی عمرا يوم الخندق يعدل

۱- ۱. احجم عن الشی ء: كف أو نكص هيبه.

۲- ۲. أی يتلالا.

۳- ۳. مجمع البيان ۸: ۳۴۳.

۴- ۴. فی المصدر: و قد روی ذلك منهم اه.

۵- ۵. سعد السعود: ۱۳۹.

أعمال المهاجرين و الأنصار و طاعاتهم كلها و تربی علیها فضلا عن أبی بکر وحده.

وَ قَدْ رُوِیَ عَنْ حُذَیْفَهَ بْنِ الْیَمَانِ مَا یُنَاسِبُ هَذَا بَلْ مَا هُوَ أَبْلَغُ مِنْهُ رَوَی قَیْسُ بْنُ الرَّبِیعِ عَنْ أَبِی هَارُونَ الْعَبْدِیِّ عَنْ رَبِیعَهَ بْنِ مَالِکٍ السَّعْدِیِّ قَالَ: أَتَیْتُ حُذَیْفَهَ بْنَ الْیَمَانِ فَقُلْتُ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ إِنَّ النَّاسَ لَیَتَحَدَّثُونَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ وَ مَنَاقِبِهِ فَیَقُولُ لَهُمْ أَهْلُ الْبَصِیرَهِ إِنَّکُمْ لَتَفَرِّطُونَ فِی تَقْرِیظِ هَذَا الرَّجُلِ فَهَلْ أَنْتَ مُحَدِّثِی بِحَدِیثٍ عَنْهُ أَذْکُرُهُ لِلنَّاسِ فَقَالَ یَا رَبِیعَهُ وَ مَا الَّذِی تَسْأَلُنِی عَنْ عَلِیٍّ علیه السلام وَ مَا الَّذِی أُحَدِّثُکَ بِهِ عَنْهُ وَ الَّذِی نَفْسُ حُذَیْفَهَ بِیَدِهِ لَوْ وُضِعَ جَمِیعُ أَعْمَالِ أُمَّهِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله فِی کِفَّهِ الْمِیزَانِ مُنْذُ بَعَثَ اللَّهُ تَعَالَی مُحَمَّداً إِلَی یَوْمِ النَّاسِ هَذَا وَ وُضِعَ عَمَلُ وَاحِدٍ مِنْ أَعْمَالِ عَلِیٍّ فِی الْکِفَّهِ الْأُخْرَی لَرَجَحَ عَلَی أَعْمَالِهِمْ کُلِّهَا فَقَالَ رَبِیعَهُ هَذَا الْمَدْحُ الَّذِی لَا یُقَامُ لَهُ وَ لَا یَعْقِدُ وَ لَا یُحْمَلُ إِنِّی لَأَظُنُّهُ إِسْرَافاً یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ فَقَالَ حُذَیْفَهُ یَا لُکَعُ (۱) وَ کَیْفَ لَا یُحْمَلُ وَ أَیْنَ کَانَ الْمُسْلِمُونَ یَوْمَ الْخَنْدَقِ وَ قَدْ عَبَرَ إِلَیْهِمْ عَمْرٌو وَ أَصْحَابُهُ فَمَلَکَهُمُ الْهَلَعُ (۲) وَ الْجَزَعُ وَ دَعَا إِلَی الْمُبَارَزَهِ فَأَحْجَمُوا عَنْهُ حَتَّی بَرَزَ إِلَیْهِ عَلِیٌّ علیه السلام فَقَتَلَهُ وَ الَّذِی نَفْسُ حُذَیْفَهَ بِیَدِهِ لَعَمَلُهُ ذَلِکَ الْیَوْمِ أَعْظَمُ أَجْراً مِنْ أَعْمَالِ أُمَّهِ مُحَمَّدٍ إِلَی هَذَا الْیَوْمِ وَ إِلَی أَنْ تَقُومَ الْقِیَامَهُ.

وَ جَاءَ فِی الْحَدِیثِ الْمَرْفُوعِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ ذَلِکَ الْیَوْمَ حِینَ بَرَزَ إِلَیْهِ: بَرَزَ الْإِیمَانُ کُلُّهُ إِلَی الشِّرْکِ کُلِّهِ.

و قال أبو بکر بن عیاش لقد ضرب علی بن أبی طالب علیه السلام ضربه ما کان فی الإسلام أیمن منها ضربته عمرا یوم الخندق و لقد ضرب علی ضربه ما کان أشأم منها(۳) یعنی ضربه ابن ملجم لعنه الله

وَ فِی الْحَدِیثِ الْمَرْفُوعِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَمَّا بَارَزَ عَلِیٌّ عَمْراً مَا زَالَ رَافِعاً یَدَیْهِ مُقْمِحاً رَأْسَهُ قِبَلَ السَّمَاءِ دَاعِیاً رَبَّهُ قَائِلًا اللَّهُمَّ إِنَّکَ أَخَذْتَ مِنِّی عُبَیْدَهَ یَوْمَ بَدْرٍ وَ حَمْزَهَ یَوْمَ أُحُدٍ فَاحْفَظْ عَلَیَّ الْیَوْمَ عَلِیّاً رَبِّ لا تَذَرْنِی فَرْداً وَ أَنْتَ خَیْرُ الْوارِثِینَ.

۱- ۱. اللکع: اللئیم. الاحمق.

۲- ۲. الهلع: الجبن عند اللقاء.

۳- ۳. فی المصدر: ما کان فی الإسلام أشأم منها.

و قال جابر بن عبد الله الأنصاری و الله ما شبهت یوم الأحزاب قتل علی عمرا و تخاذل المشرکین بعده إلا بما قصه تعالی قصه داود(۱) و جالوت فی قوله فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَ قَتَلَ داوُدُ جالُوتَ (۲)

وَ رَوَى عُمَرُ بْنُ عزهر(۳) عَنْ عَمْرِو بْنِ عُبَيْدٍ عَنِ الْحَسَنِ: أَنَّ عَلِيّاً علیه السلام لَمَّا قَتَلَ عَمْراً جَزَّ رَأْسَهُ وَ حَمَلَهُ فَأَلْقَاهُ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَامَ أَبُو بَكْرٍ وَ عُمَرُ فَقَبَّلَا رَأْسَهُ وَ وَجْهُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يُهَلِّلَ فَقَالَ هَذَا النَّصْرُ أَوْ قَالَ هَذَا أَوَّلُ النَّصْرِ.

وَ فِي الْحَدِيثِ الْمَرْفُوعِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ: يَوْمَ قَتْلِ عَمْرٍو ذَهَبَ رِيحُهُمْ وَ لَا يَغْزُونَنَا بَعْدَ الْيَوْمِ وَ نَحْنُ نَغْزُوهُمْ إِنْ شَاءَ اللَّهُ.

وَ يَنْبَغِي أَنْ يُذْكَرَ مُلَخَّصُ هَذِهِ الْقِصَّهِ مِنْ مَغَازِي الْوَاقِدِيِّ وَ ابْنُ إِسْحَاقَ قَالا: خَرَجَ عَمْرُو بْنُ عَبْدِ وُدٍّ يَوْمَ الْخَنْدَقِ وَ قَدْ كَانَ شَهِدَ بَدْراً فَارْتُثَّ جَرِيحاً وَ لَمْ يَشْهَدْ أُحُداً فَحَضَرَ الْخَنْدَقَ شَاهِراً نَفْسَهُ مُعْلِماً مُدِلًّا بِشَجَاعَتِهِ وَ بَأْسِهِ وَ خَرَجَ مَعَهُ ضِرَارُ بْنُ الْخَطَّابِ الْفِهْرِيُّ وَ عِكْرِمَهُ بْنُ أَبِي جَهْلٍ وَ هُبَيْرَهُ بْنُ أَبِي وَهْبٍ وَ نَوْفَلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغِيرَهِ الْمَخْزُومِيُّونَ فَطَافُوا بِخُيُولِهِمْ عَلَى الْخَنْدَقِ إِصْعَاداً وَ انْحِدَاراً يَطْلُبُونَ مَوْضِعاً ضَيِّقاً يَعْبُرُونَهُ حَتَّى وَقَفُوا عَلَى أَضْيَقِ مَوْضِعٍ فِيهِ فَأَكْرَهُوا خَيْلَهُمْ (۴) عَلَى الْعُبُورِ فَعَبَرَتْ وَ صَارُوا مَعَ الْمُسْلِمِينَ عَلَى أَرْضٍ وَاحِدَهٍ وَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله جَالِسٌ وَ أَصْحَابُهُ قِيَامٌ عَلَى رَأْسِهِ فَتَقَدَّمَ عَمْرُو بْنُ عَبْدِ وُدٍّ فَدَعَا إِلَى الْبِرَازِ مِرَاراً فَلَمْ يَقُمْ إِلَيْهِ أَحَدٌ فَلَمَّا أَكْثَرَ قَامَ عَلِيٌّ علیه السلام فَقَالَ أَنَا أُبَارِزُهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَأَمَرَ(۵) بِالْجُلُوسِ وَ أَعَادَ عَمْرٌو النِّدَاءَ وَ النَّاسُ سُكُوتٌ عَلَى رُءُوسِهِمُ الطَّيْرُ(۶) فَقَالَ عَمْرٌو أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ تَزْعُمُونَ أَنَّ قَتْلَاكُمْ فِي الْجَنَّهِ وَ قَتْلَانَا فِي النَّارِ أَ فَمَا يُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يُقْدِمَ عَلَى الْجَنَّهِ أَوْ يُقْدِمَ عَدُوّاً لَهُ إِلَى النَّارِ فَلَمْ يَقُمْ إِلَيْهِ أَحَدٌ فَقَامَ عَلِيٌّ علیه السلام دَفْعَهً

۱- ۱. فی المصدر: إلّا بما قصه اللّه تعالی من قصه داود.

۲- ۲. سوره البقره: ۲۵۱.

۳- ۳. کذا فی النسخ، و فی المصدر: و روی عمرو بن أزهر.

۴- ۴. فی المصدر: خیولهم.

۵- ۵. فی المصدر: فأمره.

۶- ۶. فی المصدر: کأن علی رءوسهم الطیر.

ثَانِیَهً وَ قَالَ أَنَا لَهُ یَا رَسُولَ اللَّهِ فَأَمَرَهُ بِالْجُلُوسِ فَجَالَ عَمْرٌو بِفَرَسِهِ مُقْبِلًا وَ مُدْبِراً إِذْ جَاءَتْ (۱) عُظَمَاءُ الْأَحْزَابِ فَوَقَفَتْ مِنْ وَرَاءِ الْخَنْدَقِ وَ مَدَّتْ أَعْنَاقَهَا تَنْظُرُ فَلَمَّا رَأَی عَمْرٌو أَنَّ أَحَداً لَا یُجِیبُهُ قَالَ:

وَ لَقَدْ بَحَحْتُ مِنَ النِّدَاءِ بِجَمْعِهِمْ هَلْ مِنْ مُبَارِزٍ***وَ وَقَفْتُ إِذْ جَبُنَ الشُّجَاعُ مَوْقِفَ الْقِرْنِ الْمُنَاجِزِ(۲)

إِنِّی کَذَلِکَ لَمْ أَزَلْ مُتَسَرِّعاً قَبْلَ الْهَزَاهِزِ(۳)***إِنَّ الشَّجَاعَهَ فِی الْفَتَی وَ الْجُودَ مِنْ خَیْرِ الْغَرَائِزِ.

فَقَامَ عَلِیٌّ علیه السلام فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ ائْذَنْ لِی فِی مُبَارَزَتِهِ فَقَالَ ادْنُ فَدَنَا فَقَلَّدَهُ سَیْفَهُ وَ عَمَّمَهُ بِعِمَامَتِهِ وَ قَالَ امْضِ لِشَأْنِکَ فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ اللَّهُمَّ أَعِنْهُ عَلَیْهِ فَلَمَّا قَرُبَ مِنْهُ قَالَ لَهُ مُجِیباً إِیَّاهُ مِنْ شِعْرِهِ:

لَا تَعْجَلَنَّ فَقَدْ أَتَاکَ مُجِیبُ صَوْتِکَ غَیْرَ عَاجِزٍ***ذُو نِیَّهٍ وَ بَصِیرَهٍ یَرْجُو بِذَاکَ نَجَاهَ فَائِزٍ

إِنِّی لَآمِلٌ أَنْ أُقِیمَ عَلَیْکَ نَائِحَهَ الْجَنَائِزِ***مِنْ ضَرْبَهٍ فَوْهَاءَ یَبْقَی ذِکْرُهَا عِنْدَ الْهَزَاهِزِ(۴).

فَقَالَ عَمْرٌو مَنْ أَنْتَ وَ کَانَ عَمْرٌو شَیْخاً کَبِیراً قَدْ جَاوَزَ الثَّمَانِینَ وَ کَانَ نَدِیمَ أَبِی طَالِبٍ فِی الْجَاهِلِیَّهِ فَانْتَسَبَ عَلِیٌّ علیه السلام لَهُ وَ قَالَ أَنَا ابْنُ أَبِی طَالِبٍ فَقَالَ أَجَلْ لَقَدْ کَانَ أَبُوکَ نَدِیماً لِی وَ صَدِیقاً فَارْجِعْ فَإِنِّی لَا أُحِبُّ أَنْ أَقْتُلَکَ کَانَ شَیْخُنَا أَبُو الْخَیْرِ مُصَدِّقُ بْنُ شَبِیبٍ النَّحْوِیُّ یَقُولُ إِذَا مَرَرْنَا فِی الْقِرَاءَهِ عَلَیْهِ بِهَذَا الْمَوْضِعِ وَ اللَّهِ مَا أَمَرَهُ بِالرُّجُوعِ إِبْقَاءً عَلَیْهِ بَلْ خَوْفاً مِنْهُ فَقَدْ عَرَفَ قَتْلَاهُ بِبَدْرٍ وَ أُحُدٍ وَ عَلِمَ أَنَّهُ إِنْ نَاهَضَهُ قَتَلَهُ فَاسْتَحْیَا أَنْ یُظْهِرَ الْفَشَلَ فَأَظْهَرَ الْإِبْقَاءَ وَ الْإِرْعَاءَ وَ إِنَّهُ لَکَاذِبٌ فِیهَا قَالُوا فَقَالَ لَهُ عَلِیٌّ علیه السلام لَکِنِّی أُحِبُّ أَنْ أَقْتُلَکَ فَقَالَ یَا ابْنَ أَخِی

۱- ۱. فی المصدر: و جاءت.

۲- ۲. المناجز: المبارز.

۳- ۳. الفوه- محرکه-: سعه الفم.

۴- ۴. الهزائز: الحروب و الشدائد.

إِنِّی لَأَکْرَهُ أَنْ أَقْتُلَ الرَّجُلَ الْکَرِیمَ مِثْلَکَ فَارْجِعْ وَرَاءَکَ خَیْراً لَکَ (۱) فَقَالَ عَلِیٌّ علیه السلام إِنَّ قُرَیْشاً یَتَحَدَّثُ عَنْکَ أَنَّکَ قُلْتَ لَا یَدْعُونِی أَحَدٌ إِلَی ثَلَاثٍ إِلَّا أُجِیبُ (۲) وَ لَوْ إِلَی وَاحِدَهٍ مِنْهَا قَالَ أَجَلْ قَالَ فَإِنِّی أَدْعُوکَ إِلَی الْإِسْلَامِ قَالَ دَعْ هَذِهِ قَالَ فَإِنِّی أَدْعُوکَ إِلَی أَنْ تَرْجِعَ بِمَنْ یَتْبَعُکَ مِنْ قُرَیْشٍ إِلَی مَکَّهَ قَالَ إِذًا تَتَحَدَّثَ نِسَاءُ قُرَیْشٍ عَنِّی أَنَّ غُلَاماً خَدَعَنِی قَالَ فَإِنِّی أَدْعُوکَ إِلَی الْبِرَازِ رَاجِلًا فَحَمِیَ عَمْرٌو(۳) وَ قَالَ مَا کُنْتُ أَظُنُّ أَحَداً مِنَ الْعَرَبِ یَرُومُهَا مِنِّی ثُمَّ نَزَلَ فَعَقَرَ فَرَسَهُ وَ قِیلَ ضَرَبَ وَجْهَهُ فَفَرَّ وَ تَجَاوَلَا فَثَارَتْ لَهُمَا غَبَرَهٌ وَارَتْهُمَا عَنِ الْعُیُونِ إِلَی أَنْ سَمِعَ النَّاسُ التَّکْبِیرَ عَالِیاً مِنْ تَحْتِ الْغَبَرَهِ فَعَلِمُوا أَنَّ عَلِیّاً قَتَلَهُ وَ انْجَلَتِ الْغَبَرَهُ عَنْهُمَا وَ عَلِیٌّ رَاکِبٌ صَدْرَهُ یَجُزُّ رَأْسَهُ وَ فَرَّ أَصْحَابُهُ لِیَعْبُرُوا الْخَنْدَقَ فَظَفِرَتْ بِهِمْ خَیْلُهُمْ إِلَّا نَوْفَلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ فَإِنَّهُ قَصُرَ فَرَسُهُ فَوَقَعَ فِی الْخَنْدَقِ فَرَمَاهُ الْمُسْلِمُونَ بِالْحِجَارَهِ فَقَالَ یَا مَعْشَرَ النَّاسِ أَکْرِمُوا مِنْ هَذِهِ (۴) فَنَزَلَ إِلَیْهِ عَلِیٌّ علیه السلام فَقَتَلَهُ وَ أَدْرَکَ الزُّبَیْرُ هُبَیْرَهَ بْنَ أَبِی وَهْبٍ فَضَرَبَهُ فَقَطَعَ قَرَبُوسَهُ (۵) وَ سَقَطَتْ دِرْعٌ کَانَ حَمَلَهَا مِنْ وَرَائِهِ فَأَخَذَهُ الزُّبَیْرُ وَ أَلْقَی عِکْرِمَهُ رُمْحَهُ وَ نَاوَشَ عُمَرُ(۶) بْنُ الْخَطَّابِ ضِرَارَ بْنَ عَمْرٍو(۷) فَحَمَلَ عَلَیْهِ ضِرَارٌ حَتَّی إِذَا وَجَدَ عُمَرُ مَسَّ الرُّمْحِ رَفَعَهُ عَنْهُ وَ قَالَ إِنَّهَا لَنِعْمَهٌ مَشْکُورَهٌ فَاحْفَظْهَا یَا ابْنَ الْخَطَّابِ إِنِّی کُنْتُ آلَیْتُ أَنْ لَا یَمْتَلِئَ یَدَایَ (۸) مِنْ قَتْلِ قُرَشِیٍّ فَأَقْتُلَهُ فَانْصَرَفَ ضِرَارٌ رَاجِعاً إِلَی أَصْحَابِهِ؛ و قد کان جری له معه

۱- ۱. فی المصدر: خیر لک.

۲- ۲. فی المصدر: إلّا أجبت.

۳- ۳. حمی من الشی ء: أنف أن یفعله.

۴- ۴. کذا فی(ک)، و فی غیره من النسخ: اکرم من هذا. و فی المصدر: فقال: یا معاشر الناس قتله أکرم من هذه:

۵- ۵. فی المصدر: فقطع ثفر فرسه. و هو السیر الذی فی مؤخر السرج.

۶- ۶. ناوش فلانا: تناوله لیأخذ برأسه و لحیته.

۷- ۷. کذا فی النسخ و المصدر، و هو سهو، فان ضرار کان ابن الخطّاب و أخا عمر، و قد أمر رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله عمر بن الخطّاب أن یبارز ضرار بن الخطّاب، راجع المجلد السادس من طبعه أمین الضرب باب غزوه الأحزاب.

۸- ۸. فی المصدر: أن لا تمکننی یدای.

مثل هذه فی یوم أحد و قد ذکرناها ذکر القصتین (۱) معا محمد بن عمرو الواقدی فی کتاب المغازی (۲).

**[ترجمه]الطرائف: ابوهلال عسکری در کتاب «الأوائل» روایت کرده گوید: اولین کسی که عبارت «جعلت فداک» (یعنی «فدایت گردم!») را به کار برد؛ علی علیه السّلام بود آن‌گاه که در جنگ خندق عمرو بن عبد وُدّ عامری هماورد طلبید و کسی به مصاف وی نرفت، علی علیه السّلام عرض کرد: فدایت گردم یا رسول الله، آیا به من اجازه می‌فرمایی؟ فرمود: او عمرو بن عبد وُدّ است!! عرض کرد: من هم علیّ بن أبی طالب هستم! سپس به مصاف او رفته و وی را به قتل رساند و مردم این عبارت (جعلت فداک) را از او گرفتند. چون پیامبر صَلی الله علیهِ و آله اجازه فرمود که علی علیه السّلام به رویارویی با عمرو بن عبد وُدّ رود و علی علیه السّلام نیز به مصاف وی رفت، پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: تمام ایمان به جنگ تمام کفر رفت! و از کتاب پیشوای ائمه ی اهل سنت، موفّق بن احمد مکّی أخطب خوارزم با اسنادش آورده است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: به راستی که جنگ علی بن أبی طالب با عمرو بن عبد وُدّ عامری افضل از تمام اعمال اُمّت من تا روز قیامت است. - . الطرائف: ۶ -

می گویم:ابن شیرویه در «الفردوس» از معاویهٔ بن حیدهٔ از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نظیر این روایت را نقل کرده است و در آن است: «از عمل اُمّت من». و صاحب کتاب الأربعین ازکتاب الأربعین از اسحاق بن بشیر قرشیّ از وَهَب بن حَکَم از پدرش از جدش از رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله نظیر این روایت را آورده است .

علّامهٔ در شرحی که بر کتاب «التجرید» نوشته گوید: حذیفه گفت: چون عمرو بن عبد وُدّ هماورد طلبید، همه

ص: ۱

مسلمانان جز علی علیه السلام از رویارویی با او خود داری نمودند. پس علی علیه السلام به جنگ او رفت و خداوند او را به دست وی به قتل رساند و سوگند به آنکه جان حذیفه در دست اوست، کار آن روز علی علیه السّلام به جهت پاداش، ارجمندتر از عمل اصحاب محمّد تا به روز قیامت است و پیروزی در جنگ آن روز بر دست علی علیه السّلام رقم خورد و پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: «تحقیقاً ضربت علی بهتر از عبادت همه جن و انس است». و قوشچی نیز آن را در شرح خود بدون هیچ اختلافی نقل کرده است.

شیخ امین الدین طبرسی ضمن بیان این داستان در «مجمع البیان» با روایت محمّد بن اسحاق آورده است که علی علیه السّلام سر وی را از تن جدا کرده و در حالی که رخسارش می‌درخشید، به سوی رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله رفت. حذیفه گوید: پس پیامبر فرمود: بشارت باد تو را ای علی که اگر کار تو را با کار اُمّت محمّد صَلی الله علیهِ و آله بسنجند، قطعاً عمل تو گران سنگ‌تر از عمل ایشان است، زیرا با قتل عمرو بن عبد وُدّ سستی و شکست تمام خانه‌های مشرکان را فراگرفت و هیچ خانه‌ای از خانه‌های مسلمانان نماند مگر اینکه از بابت قتل عمرو، عزّت وارد آن شد. و سید ابومحمّد حسینی از الحاکم ابوالقاسم حسکانی با اسناد خود از سفیان ثوری از زبید شامی از مرّهٔ از عبدالله بن مسعود روایت کرده؛ * گفت: عبد الله بن مسعود در این مورد چنین قرائت می کرد: «وَ کَفَی اللَّهُ الْمُؤْمِنِینَ الْقِتَالَ» بِعلیّ {و خدا [زحمت] جنگ را} بر دست علی {از مؤمنان برداشت} - . مجمع البیان ۸: ۳۴۳ . احزاب/ ۲۵ -

می گویم: سیّد بن طاوس در کتاب «سعد السعود» گوید: قول پیامبر صَلی الله علیهِ و آله که«تحقیقاً ضربتی که علی به عمرو بن عبد وُدّ زد، بهتر از عمل اُمّت من تا روز قیامت است» را موفّق بن احمد مکّی بزرگترین خطیبان خوارزم در کتاب «المناقب» و ابوهلال عسکری در کتاب «الأوائل» نقل کرده‌اند. - . سعد السعود: ۱۳۹ -

ابن أبی الحدید در کتاب شرح النهج گوید: اما زخمی که در جنگ خندق بر عمرو بن عبد وُدّ وارد فرمود، بسیار گران سنگ‌تر از آن است که گفته شود «ضربت بزرگی بود» و با عظمت تر از آن است که گفته شود «با عظمت بود» و این ضربت مصداق سخن شیخ ما ابوالهذیل است که در پاسخ پرسنده‌ای که پرسید: منزلت علی نزد خدا بزرگ‌تر است یا منزلت ابوبکر؟ و او گفت: برادر زاده، به خدا سوگند که نبرد علی با عمرو در جنگ خندق

ص: ۲

با اعمال مهاجرین و انصار و تمام طاعات ایشان برابری کرده و افزون بر آن نیز هست چه رسد به ابوبکر به تنهایی!

و از حذیفه بن یمان مطلبی نقل شده است که با این مقام مناسبت دارد بلکه از جمله ابو الهذیل هم بلیغ تر است. قیس بن ربیع از ابوهارون عبدی از ربیعهٔ بن مالک سعدی روایت کرده که گفت: نزد حذیفهٔ بن یمان آمده و گفتم: ای ابوعبدالله، مردم درباره علی بن أبی طالب و مناقب وی گفتگو می کنند اما مردم بصره به آنان می گویند: شما درباره منزلت این مرد افراط می... ورزید، آیا حدیثی درباره آن حضرت برای من نقل می کنی که آن را برای مردم روایت کنم؟ گفت: ای ربیعه، این چه پرسشی است که از من می کنی و من کدام فضیلت او را برای تو بازگو کنم؟ سوگند به خدایی که جانم در قبضه قدرت اوست، اگر همه اعمال امت محمّد، از روزی که به نبوّت مبعوث شده تا به امروز را در یک کفّه ترازو قرار دهند و یکی از اعمال علی علیه السّلام را در کفّه دیگر قرار دهند، قطعاً بر همه اعمال ایشان برتری خواهد یافت. پس ربیعه گفت: این مدحی بس بزرگ است که نمی‌توان برای آن ایستاد و نشست و مجلسی را برای بازگوی آن ترتیب داد و تحمّل‌ناپذیر است (یعنی اینکه این حدیث چنان سنگین است که قبول آن دشوار و بازگو کردنش دشوارتر است)، ای أبا عبدالله، گمان میکنم که افراط به آن راه یافته است. پس حذیفهٔ گفت: ای نادان، چگونه قابل پذیرش نیست؟ کجا بودند مسلمانان هنگامی که در روز خندق عمرو بن عبد وُدّ و یارانش از خندق عبور کرده و ترس و وحشت آنان را فرا گرفت و او آنان را به مبارزه طلبید ولی به هماورد طلبی او پاسخ ندادند تا اینکه علی علیه السّلام به مصافش رفته و وی را به قتل رساند؟! سوگند به آنکه جان حدیفهٔ در دست اوست که کار علی در آن روز به جهت پاداش ارجمندتر از اعمال اُمّت محمّد صَلی الله علیهِ و آله تا به امروز و تا قیام قیامت است!

و در حدیث مرفوع آمده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در آن روز، زمانی که علی علیه السّلام به مصاف عمرو رفت، فرمود: تمام ایمان به مصاف تمام شرک رفت. و ابوبکر بن عیاش گوید: به راستی که علی بن أبی طالب ضربتی وارد کرده که هرگز در اسلام ضربتی بدان خوش یُمنی زده نشده است: ضربت وی بر عمرو در جنگ خندق، و علی علیه السّلام ضربتی خورده است که بدشگون‌تر از آن ضربتی نیست یعنی ضربتی که ابن ملجم لعنهُ الله بر آن حضرت وارد نمود. و در حدیث مرفوع آمده است که چون علی علیه السّلام به مصاف عمرو رفت رسول خدا صلی الله علیه و آله دستان و سر مبارک خود را به آسمان بلند کرده به درگاه خداوند دعا نموده و می گفت: خداوندا، تو در جنگ بدر عبیده را و در جنگ اُحد

حمزه را از من گرفتی پس امروز نگهدار علی باش، «پروردگارا مرا تنها مگذار که بهترین وارثان تویی!»

ص: ۳

جابربن عبدالله انصاری گوید: به خدا سوگند که ماجرای جنگ احزاب و کشته شدن عمرو به دست علی و به ذلّت و خواری افتادن مشرکان به چیزی شباهت ندرد مگر به آنچه خدای متعال از داستان داود و جالوت در قرآن روایت فرموده که: «فَهَزَمُوهُم بِإِذْنِ اللَّهِ وَ قَتَلَ دَاوُدُ جَالُوت» - . بقره/ ۲۵۱ - {پس آنان را به اذن خدا شکست دادند، و داوود، جالوت را کشت} عمر بن عزهر - . در منبع اصلی «عمرو بن أزهر» ذکر شده است. - از عمرو بن عبید از حسن روایت کرده است که چون علی علیه السّلام عمرو را به قتل رساند، سر از تنش جدا نموده و آن را در مقابل رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله بر زمین افکند، پس ابوبکر و عمر از جای برخاسته و سر و صورت وی را بوسیدند در حالی که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله تهلیل (لا إله إلّا الله) گفته و سپس فرمود: این حادثه به معنای پیروزی است. یا اینکه فرمود: این حادثه ابتدای پیروزی ماست. و در حدیث مرفوع آمده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: روزی که عمرو کشته شد، هیبت آن‌ها شکست و از این پس هرگز به جنگ ما نخواهند آمد و اگر خدا بخواهد ما به جنگ آنان خواهیم رفت.

و لازم است خلاصه این داستان از کتاب «مغازی» واقدی و ابن اسحاق ذکر شود، آن دو گویند: عمرو بن عبد وُدّ که در جنگ بدر به سختی زخمی شده بود و در جنگ اُحد حضور نداشت در نبرد خندق حضور یافته شمشیر برکشیده و از شجاعت و هیبت و صلابت خود دادِ سخن سر داد و ضرار بن خطّاب فهری، عکرمهٔ بن أبی جهل، هبیرهٔ بن أبی وهب و نوفل بن عبدالله بن مغیرهٔ که از بنی‌مخزوم بودند، او را همراهی می‌کردند. آن‌ها سوار بر اسبان خود در طول خندق جولان می‌دادند، گاهی از خندق پایین می‌آمدند و گاهی بالا میرفتند تا شاید مکانی تنگ بیابند و از روی آن بپرند تا اینکه به باریک‌ترین نقطه خندق رسیده و اسبان خود را وادار به تاخت و پریدن از روی آن نمودند و توانستند به آن سوی خندق برسند و بدین ترتیب بر روی یک زمین رو در روی مسلمانان قرار گرفتند در حالی که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله نشسته و صحابه آن حضرت برپا ایستاده بودند. پس عمرو پیش آمده و بارها و بارها حریف طلبید اما کسی به مصافش برنخاست، و چون بر خواسته خود اصرار ورزید، علی برخاسته و عرض کرد: یا رسول الله، من با او مبارزه می‌کنم! اما پیامبر او را به نشستن فرمان داد و عمرو همچنان خواسته خود را تکرار می‌کرد در حالی که مردم چنان سکوت اختیار کرده بودند که گویی پرنده روی سرشان نشسته باشد از این رو عمرو گفت: ای مردم، شما می‌پندارید کشته‌هایتان در بهشت‌اند و کشته‌های ما در دوزخ، آیا از میان شما کسی نیست که دوست داشته باشد وارد بهشت شود یا اینکه دشمنش را به دوزخ بفرستد؟! اما کسی برای مقابله با او برنخاست، سپس علی برای

ص: ۴

بار دوم به پا خاسته و عرض کرد: حریف او من هستم یا رسول الله، اما آن حضرت به وی امر فرمود که بنشیند. آن‌گاه عمرو با اسب خود جولان می‌داد و گاهی به جلو می‌آمد و گاهی به عقب میرفت در حالی که در آن طرف خندق بزرگان احزاب گردن فراز می‌کردند تا از آن‌جا صحنه را نظاره کنند. و چون عمرو دریافت کسی به رویارویی با وی نمی‌آید گفت: (شعر) - «از بس که در جمع ایشان هماورد طلبیدم صدایم گرفت،و در آن‌جا که مردان دلاور، بزدلی و ترس اختیار کردند، شجاعانه

ایستاده و حریف طلبیدم،

- و شیوه من چنین است که شتابان به سوی نبرد روم، زیرا که شجاعت و سخاوت در مرد از بهترین غریزه‌هاست »

سپس علی علیه السّلام برخاسته و عرض کرد: یا رسول الله، به من اجازه دهید با او نبرد کنم. پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: نزدیک بیا! و چون نزدیک آمد، شمشیر خود را بر وی حمایل فرمود و عمامه خویش را سر وی گذاشته و فرمود: دنبال کار خویش گیر. و چون علی علیه السّلام رفت، پیامبر صَلی الله علیهِ و آله عرض کرد: خداوندا، او را بر عمرو یاری فرما! و چون به وی نزدیک شد، در پاسخ شعر وی فرمود:

- «شتاب مکن که پاسخگوی هماورد طلبی‌ات که ناتوان نیست، آمد، مردی مصمم و آگاه که آرزو دارد به رستگاری دست یابد؛ من امید آن دارم که زنان نوحه خوان بر سر جنازه‌ها، بر کشته‌ات به نوحه‌خوانی وا دارم، از ضربت نیزه‌ای جانکاه که پیوسته در جنگ‌ها یاد آن باقی بماند»

سپس عمرو گفت: کیستی؟- و عمرو مردی کهنسال بود که هشتاد سالگی را پشت سر گذاشته بود و در جاهلیت ندیم ابوطالب بود- پس علی علیه السّلام نست خود را برای وی آشکار نموده و فرمود: من فرزند ابوطالبم! عمرو گفت: بلی؛ پدرت ندیم و دوست من بوده است، برگرد که من دوست ندارم تو را به قتل رسانم- شیخ ما ابوالخیر مصدّق بن شبیب نحوی هرگاه به خواندن این مطلب می‌رسیدیم، می‌گفت: به خدا سوگند که عمرو برای حفظ جان علی از وی نخواست که بازگردد بلکه بدان جهت بود که از وی ترسیده بود، زیرا می‌دانست در بدر و اُحد چه کسانی را به قتل رسانده است و دریافت که اگر با وی بجنگد، کشته خواهد شد، از این رو شرم کرد که اظهار ناتوانی کند و تظاهر نمود که نمی‌خواهد او را به قتل رساند و اینکه دلش به حال وی می‌سوزد، و او در این کار به راستی که سخت دروغگو بود- گویند: پس علی علیه السّلام به وی فرمود: اما من دوست دارم تو را بکشم. عمرو گفت: برادرزاده،

ص: ۵

اما من کشتن بزرگوار مردی چون تو را خوش نمی‌دارم، پس برگرد که خیر و صلاح تو در همین است. علی علیه السّلام فرمود: قریش از قول تو می‌گویند که گفته‌ای: کسی نیست که از من سه چیز بخواهد و من لااقل یکی از خواسته‌های او را برآورده نسازم! عمرو گفت: آری، چنین است! علی علیه السّلام فرمود: پس من تو را به پذیرفتن اسلام دعوت می‌کنم. عمرو گفت: از قبول این خواسته معذورم بدار. فرمود: پس، از تو می‌خواهم با کسانی از قریش که از تو پیروی می‌کنند، به مکه بازگردی! عمرو گفت: تا زنان قریش بگویند که پسر بچه‌ای مرا فریب داد؟! فرمود: پس تو را به نبرد پیاده دعوت می‌کنم! اما عمرو از این کار سرباز زده و گفت: هرگز گمان نمی‌کردم هیچ مردی از عرب چنین در خواستی از من بکند، سپس پیاده گشته و اسب خود را پی نمود- و گفته‌اند که ضربتی بر صورت آن زد و اسب گریخت- و بدین ترتیب به جنگ پرداخته، غباری از کشاکش آن‌ها به هوا خاست که موجب گردید از دیده‌ها نهان شوند تا اینکه مردم صدای فریاد بلند تکبیر را از میان گردوخاک شنیدند و دریافتند که علی علیه السّلام وی را به قتل رسانده است و چون غبار کنار رفت، دیدند که آن حضرت بر سینه وی نشسته و سر از تنش جدا می‌کند. یاران او پا به فرار گذاشته تا از خندق بگذرند و توانستند از آن عبور کنند مگر

نوفل بن عبدالله که اسبش کم آورده در خندق افتاد و مسلمانان با سنگ به وی حمله بردند، پس گفت: ای مردم، بزرگواری کنید و با من چنین نکنید! سپس علی علیه السّلام وارد خندق گشته، وی را به قتل رساند. و زبیر خود را به هبیرة بن أبی وهب رسانده، ضربتی بر وی زد که بر اثر آن تسمه پشت اسبش پاره شد و سپری را که به پشت بسته بود، بر زمین افتاد و زبیر آن را برداشت. عکرمه نیز نیزه خود را بر زمین انداخت و عمر بن خطّاب به زد و خورد با ضرار بن عمرو - . در منبع و نسخه‌های دیگر به همین شکل ضبط شده است که سهو است، زیرا ضرار، پسر خطّاب و برادر عمر بود و رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به عمر دستور داد با ضرار بن خطاب مبارزه کند. -

پرداخت، پس ضرار به عمر حمله برد و چون نیزه او بدن عمر را لمس کرد نیزه را از او برداشت - از کشتن او منصرف شد- و گفت: ای پسر خطاب، این که تو را نکشتم نعمتی است که سزاوار شکر است پس آن را به یاد داشته باش. من سوگند یاد کرده‌ام دستم به خون یک قریشی آلوده نگردد و او را نکشم، سپس ضرار به نزد یاران خود بازگشت.

ص: ۶

همین ماجرا در اُحد برای ضرار و عمر پیش آمده بود که آن را نقل کردیم. محمّد بن عمر واقدی هر دو داستان را در کتاب «المغازی» باهم آورده است.

**[ترجمه]

توضیح

التقریظ مدح الحی و وصفه و ارتث فلان علی بناء المجهول حمل من المعرکه جریحا و قد مر مرارا أن کون الطیر علی رءوسهم کنایه عن سکونهم و عدم تحرکهم للخوف فإن الطیر لا یقع إلا علی شی ء ساکن ثم اعلم أن تفصیل القصه و شرحها و سائر ما یتعلق بها مذکوره فی کتاب النبوه و إنما ذکرنا هاهنا قلیلا منها لمناسبتها لأبواب المناقب و لا یخفی علی أحد أن من کان عمل من أعماله معادلا لأعمال الثقلین إلی یوم القیامه و بضربه منه تشید أرکان الدین لا ینبغی أن یکون رعیه لمن امتن علیه ضرار فأعتقه و أمثاله من المنافقین.

**[ترجمه]التقریض: ستایش و وصف زنده. اُرتُثَّ فلان (مبنی بر مجهول): زخمی از میدان جنگ بیرون برده شد. و بارها یادآور شده‌ایم که منظور از اینکه «پرنده روی سر آن آنها لانه کرده» کنایه از ساکت و بی‌حرکت بودن آنها به خاطر ترس است زیرا پرنده جز بر روی اشیاء ساکن نمی‌نشیند. از طرفی دیگر، بدان که تفصیل داستان و شرح آن و هرچه مربوط به آن است، در کتاب «النبوّة» مذکور افتاده است و در اینجا مقداری اندک از آن را نقل کردیم آن هم به خاطر تناسبی که با باب... های مناقب آن حضرت داشت. بر کسی پوشیده نیست کسی که تنها یکی از کارهای او با عمل جن و انس تا به روز قیامت برابری کند، و کسی که ضربتی از شمشیر او موجب استحکام و برافراشته شدن ارکان دین می‌گردد، نباید رعیّت و زیر مجموعه کسی شود که ضرار بر وی منّت نهاده و از قتلش گذشته، وی را آزاد نموده یا رعیّت دیگر منافقان امثال وی گردد .

**[ترجمه]

باب ۷۱ ما ظهر من فضله صلوات الله علیه فی غزوه خیبر

الأخبار

«۱»

یف، [الطرائف] رَوَی أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ فِی مُسْنَدِهِ مِنْ أَکْثَرَ مِنْ ثَلَاثَهَ عَشَرَ طَرِیقاً فَمِنْهَا عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَیْدَهَ قَالَ سَمِعْتُ أَبِی یَقُولُ: حَاضَرْنَا(۳) خَیْبَرَ فَأَخَذَ اللِّوَاءَ أَبُو بَکْرٍ فَانْصَرَفَ وَ لَمْ یُفْتَحْ لَهُ ثُمَّ أَخَذَهَا مِنَ الْغَدِ عُمَرُ فَرَجَعَ وَ لَمْ یُفْتَحْ لَهُ ثُمَّ أَخَذَهَا عُثْمَانُ وَ لَمْ یُفْتَحْ لَهُ وَ أَصَابَ النَّاسَ یَوْمَئِذٍ شِدَّهٌ وَ جُهْدٌ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنِّی دَافِعٌ الرَّایَهَ غَداً إِلَی رَجُلٍ یُحِبُّهُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ یُحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ لَا یَرْجِعُ حَتَّی یَفْتَحَ اللَّهُ لَهُ وَ بِتْنَا طِیبَهً أَنْفُسُنَا أَنْ نَفْتَحَ غَداً ثُمَّ قَامَ قَائِماً وَ دَعَا بِاللِّوَاءِ وَ النَّاسُ عَلَی مَصَافِّهِمْ وَ دَعَا عَلِیّاً علیه السلام وَ هُوَ أَرْمَدُ فَتَفَلَ فِی عَیْنِهِ وَ دَفَعَ إِلَیْهِ اللِّوَاءَ وَ فُتِحَ لَهُ (۴).

و رواه البخاری فی صحیحه فی أواخر الجزء الثالث منه عن سلمه بن الأکوع:

ص: ۷

۱- ۱. فی المصدر: و قد ذکر هاتین القصتین اه.

۲- ۲. شرح النهج ۴: ۴۶۲- ۴۶۴.

۳- ۳. فی المصدر: حضرنا.

۴- ۴. فی المصدر: و فتح اللّه له.

و رواه أيضا البخارى فى الجزء المذكور عن سهل، و رواه أيضا البخارى فى الجزء الرابع فى رابع كراس من النسخه المنقول منها و رواه أيضا فى الجزء الرابع فى ثلثه الأخير من صحيحه فى مناقب أمير المؤمنين على بن أبى طالب عليه السلام، و رواه البخارى فى الجزء الخامس من صحيحه فى رابع كراس من أوله من النسخه المنقوله منها، و رواه مسلم أيضا(۱) فى صحيحه فى أواخر كراس من الجزء المذكور من النسخه المشار إليها:

فَمِنْ رِوَايَةِ الْبُخَارِيِّ وَ مُسْلِمٍ فِي صحيحهما [صَحِيحَيْهِمَا] مِنْ بَعْضِ طُرُقِهِمَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قَالَ فِي يَوْمِ الْخَيْبَرِ(۲) لَأُعْطِيَنَّ هَذِهِ الرَّايَةَ غَداً رَجُلًا يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ يُحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يُحِبُّهُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ قَالَ فَبَاتَ النَّاسُ يَدُوكُونَ (۳) لَيْلَتَهُمْ أَيُّهُمْ يُعْطَاهَا فَلَمَّا أَصْبَحَ النَّاسُ غُدُوّاً إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله كُلُّهُمْ يَرْجُونَ (۴) أَنْ يُعْطَاهَا فَقَالَ أَيْنَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ فَقَالُوا هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ يَشْتَكِي عَيْنَيْهِ قَالَ فَأَرْسَلُوا إِلَيْهِ فَأُتِيَ بِهِ فَبَصَقَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فِي عَيْنِهِ وَ دَعَا لَهُ فَبَرَأَ كَأَنْ لَمْ يَكُنْ بِهِ وَجَعٌ فَأَعْطَاهُ الرَّايَةَ فَقَالَ عَلِيٌّ عليه السلام يَا رَسُولَ اللَّهِ أُقَاتِلُهُمْ حَتَّى يَكُونُوا مِثْلَنَا فَقَالَ انْفُذْ عَلَى رِسْلِكَ (۵) حَتَّى تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ فَأَخْبِرْهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللَّهِ تَعَالَى فِيهِ فَوَ اللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلًا وَاحِداً خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ تَكُونَ لَكَ حُمْرُ النَّعَمِ.

و رووه فى الجمع بين الصحاح السته من جزء الثالث فى غزوه خيبر من صحيح الترمذى، و رواه فى الجمع بين الصحيحين للحميدى فى مسند سهل بن سعد و فى مسند سعد بن أبى وقاص و فى مسند أبى هريره و فى مسند سلمه بن الأكوع، و رواه الفقيه

۱- ۱. فى المصدر: و رواه مسلم فى صحيحه فى الجزء الرابع فى نصف الكراس الأول من النسخه المنقول منها، و رواه مسلم أيضا اه.

۲- ۲. فى المصدر: قال يوم خيبر.

۳- ۳. سيأتى معناه فى البيان. و فى غير(ک) من النسخ و كذا المصدر: يذكرون.

۴- ۴. فى المصدر: كلهم يرجو.

۵- ۵. أى على التمهل و التؤده.

الشافعی ابن المغازلی أیضا من طرق جماعه:

فَمِنْ رِوَایَاتِ الشَّافِعِیِّ ابْنِ الْمَغَازِلِیِّ فِی کِتَابِ الْمَنَاقِبِ عَنْ سَعِیدِ بْنِ الْمُسَیَّبِ عَنْ أَبِی هُرَیْرَهَ قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَبَا بَکْرٍ إِلَی خَیْبَرَ فَلَمْ یُفْتَحْ لَهُ ثُمَّ بَعَثَ عُمَرَ فَلَمْ یُفْتَحْ لَهُ فَقَالَ لَأُعْطِیَنَّ الرَّایَهَ غَداً رَجُلًا کَرَّاراً غَیْرَ فَرَّارٍ یُحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ یُحِبُّهُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ فَدَعَا عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام وَ هُوَ أَرْمَدُ الْعَیْنِ فَتَفَلَ فِی عَیْنَیْهِ فَفَتَحَ عَیْنَیْهِ کَأَنَّهُ لَمْ یَرْمَدْ قَطُّ فَقَالَ خُذْ هَذِهِ الرَّایَهَ فَامْضِ بِهَا حَتَّی یَفْتَحَ اللَّهُ عَلَیْکَ فَخَرَجَ یُهَرْوِلُ وَ أَنَا خَلْفَ أَثَرِهِ حَتَّی رَکَزَ رَایَتَهُ (۱) فِی أَصْلِهِمْ تَحْتَ الْحِصْنِ فَاطَّلَعَ رَجُلٌ یَهُودِیٌّ مِنْ رَأْسِ الْحِصْنِ فَقَالَ مَنْ أَنْتَ قَالَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ فَالْتَفَتَ إِلَی أَصْحَابِهِ فَقَالَ غُلِبْتُمْ وَ الَّذِی أَنْزَلَ التَّوْرَاهَ عَلَی مُوسَی قَالَ فَمَا رَجَعَ حَتَّی فَتَحَ اللَّهُ عَلَیْهِ.

وَ رَوَاهُ عُلَمَاءُ التَّارِیخِ مِثْلُ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی الْأَزْدِیِّ وَ ابْنِ جَرِیرٍ الطَّبَرِیِّ وَ الْوَاقِدِیِّ وَ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ وَ أَبِی بَکْرٍ الْبَیْهَقِیِّ فِی دَلَائِلِ النُّبُوَّهِ وَ أَبِی نُعَیْمٍ فِی کِتَابِ حِلْیَهِ الْأَوْلِیَاءِ وَ الْأُشْنُهِیِّ فِی الِاعْتِقَادِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ وَ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ وَ سَلَمَهَ بْنِ الْأَکْوَعِ وَ أَبِی سَعِیدٍ الْخُدْرِیِّ وَ جَابِرٍ الْأَنْصَارِیِّ: أَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله بَعَثَ أَبَا بَکْرٍ بِرَایَتِهِ مَعَ الْمُهَاجِرِینَ هِیَ رَایَتُهُ الْبَیْضَاءُ(۲) فَعَادَ یُؤَنِّبُ قَوْمَهُ وَ یُؤَنِّبُونَهُ (۳) ثُمَّ بَعَثَ عُمَرَ مِنْ بَعْدِهِ فَرَجَعَ یُجَبِّنُ أَصْحَابَهُ وَ یُجَبِّنُونَهُ حَتَّی سَاءَ ذَلِکَ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله فَقَالَ لَأُعْطِیَنَّ الرَّایَهَ غَداً رَجُلًا یُحِبُّهُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ یُحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ (۴) کَرَّاراً غَیْرَ فَرَّارٍ لَا یَرْجِعُ حَتَّی یَفْتَحَ اللَّهُ عَلَی یَدَیْهِ فَأَعْطَاهَا عَلِیّاً فَفُتِحَ عَلَی یَدَیْهِ (۵).

وَ رَوَاهُ الثَّعْلَبِیُّ: فِی تَفْسِیرِ قَوْلِهِ تَعَالَی وَ یَهْدِیَکَ صِراطاً مُسْتَقِیماً وَ یَنْصُرَکَ اللَّهُ نَصْراً عَزِیزاً(۶) وَ ذَلِکَ فِی فَتْحِ خَیْبَرَ قَالَ حَاصَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَهْلَ خَیْبَرَ حَتَّی

۱- ۱. رکز الرمح و نحوه: غرزه و أثبته فی الأرض.

۲- ۲. فی المصدر: و هی رایه بیضاء.

۳- ۳. أنبه: عنفه و لامه.

۴- ۴. فی المصدر: یحب اللّه و رسوله و یحبه الله و رسوله.

۵- ۵. فی المصدر: حتی فتح اللّه علی یده.

۶- ۶. سوره الفتح: ۲- ۳.

أَصَابَتْنَا مَخْمَصَةٌ شَدِيدَةٌ وَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله أَعْطَى اللِّوَاءَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ وَ نَهَضَ مَنْ نَهَضَ مَعَهُ مِنَ النَّاسِ فَلَقُوا أَهْلَ خَيْبَرَ فَانْكَشَفَ عُمَرُ وَ أَصْحَابُهُ وَ رَجَعُوا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يُجَبِّنُهُ أَصْحَابُهُ وَ يُجَبِّنُهُمْ وَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قَدْ أَخَذَتْهُ الشَّقِيقَةُ فَلَمْ يَخْرُجْ إِلَى النَّاسِ فَأَخَذَ أَبُو بِكْرٍ رَايَةَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله ثُمَّ نَهَضَ فَقَاتَلَ ثُمَّ رَجَعَ فَأَخَذَهَا عُمَرُ فَقَاتَلَ ثُمَّ رَجَعَ فَأَخْبَرَ بِذَلِكَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَقَالَ أَنَا وَ اللَّهِ لَأُعْطِيَنَّ الرَّايَةَ غَداً رَجُلًا يُحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يُحِبُّهُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ يَأْخُذُهَا عَنْوَةً وَ لَيْسَ ثَمَّ عَلِيٌّ فَلَمَّا كَانَ الْغَدُ تَطَاوَلَ إِلَيْهَا أَبُو بَكْرٍ وَ عُمَرُ وَ رِجَالٌ مِنْ قُرَيْشٍ رَجَاءَ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ أَنْ يَكُونَ هُوَ صَاحِبَ ذَلِكَ فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله سَلَمَةَ بْنَ الْأَكْوَعِ إِلَى عَلِيٍّ عليه السلام فَجَاءَهُ عَلَى بَعِيرٍ لَهُ حَتَّى أَنَاخَ قَرِيباً مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ هُوَ أَرْمَدُ قَدْ عَصَّبَ عَيْنَيْهِ بِشِقَّةِ بُرْدٍ قِطْرِيٍّ قَالَ سَلَمَةُ فَجِئْتُ بِهِ أَقُودُهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مَا لَكَ قَالَ رَمِدْتُ قَالَ ادْنُ مِنِّي فَدَنَا مِنْهُ فَتَفَلَ فِي عَيْنَيْهِ فَمَا شَكَا وَجَعَهَا بَعْدُ حَتَّى مَضَى لِسَبِيلِهِ ثُمَّ أَعْطَاهُ الرَّايَةَ فَنَهَضَ بِالرَّايَةِ.

ثُمَّ ذَكَرَ الثَّعْلَبِيُّ صُورَةَ حَالِ الْحَرْبِ بَيْنَ عَلِيٍّ وَ بَيْنَ مَرْحَبٍ: وَ كَانَ عَلَى رَأْسِ مَرْحَبٍ مِغْفَرٌ مُصْفَرٌّ وَ حَجَرٌ قَدْ ثَقَبَهُ مِثْلَ الْبَيْضَةِ عَلَى رَأْسِهِ ثُمَّ قَالَ فَاخْتَلَفَا ضَرْبَتَيْنِ فَبَدَرَهُ عَلِيٌّ عليه السلام بِضَرْبَةٍ فَقَدَّ الْحَجَرَ وَ الْمِغْفَرَ وَ فَلَقَ رَأْسَهُ حَتَّى أَخَذَ السَّيْفُ فِي الْأَضْرَاسِ وَ أَخَذَ الْمَدِينَةَ وَ كَانَ الْفَتْحُ عَلَى يَدِهِ.

قَالَ السَّيِّدُ وَ رَأَيْتُ فِي الْحَدِيثِ الَّذِي رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي صَحِيحِهِ فِي الْمَوْضِعِ الَّذِي تَقَدَّمَتِ الْإِشَارَةُ إِلَيْهِ وَ هُوَ فِي أَوَاخِرِ كُرَّاسٍ مِنَ الْجُزْءِ الرَّابِعِ زِيَادَةً: وَ هِيَ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ قَالَ مَا أَحْبَبْتُ الْإِمَارَةَ إِلَّا يَوْمَئِذٍ فَتَشَاوَقْتُ لَهَا(١) رَجَاءَ أَنْ أُدْعَى لَهَا فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام فَأَعْطَاهُ الرَّايَةَ(٢) وَ قَالَ امْشِ وَ لَا تَلْتَفِتْ حَتَّى يَفْتَحَ اللَّهُ عَلَيْكَ قَالَ فَسَارَ عَلِيٌّ شَيْئاً ثُمَّ وَقَفَ وَ لَمْ يَلْتَفِتْ فَصَرَخَ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَى مَا ذَا أُقَاتِلُ قَالَ قَاتِلْهُمْ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً

١- ١. كذا في النسخ و المصدر، و سيأتي في البيان توضيحه.

٢- ٢. في المصدر: فأعطاه إياها.

رَسُولُ اللَّهِ فَإِنْ فَعَلُوا فَقَدْ مَنَعُوا مِنْکَ دِمَاءَهُمْ وَ أَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّهَا وَ حِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ.انتهى كلام السيد(۱)

أَقُولُ: وَ رَوَى ابْنُ الْأَثِيرِ فِی جَامِعِ الْأُصُولِ مِنْ صَحِیحِ التِّرْمِذِیِّ عَنِ الْبَرَاءِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله علیه و آله بَعَثَ إِلَى الْیَمَنِ جَیْشَیْنِ وَ أَمَّرَ عَلَى أَحَدِهِمَا عَلِیّاً وَ عَلَى الْآخَرِ خَالِداً فَقَالَ إِذَا کَانَ الْقِتَالُ فَعَلِیٌّ قَالَ فَفَتَحَ عَلِیٌّ حِصْناً فَأَخَذَ مِنْهُ جَارِیَةً قَالَ فَکَتَبَ مَعِی خَالِدٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله علیه و آله بِخَبَرِهِ قَالَ فَلَمَّا قَدِمْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله علیه و آله وَ قَرَأَ الْکِتَابَ رَأَیْتُهُ یَتَغَیَّرُ لَوْنُهُ فَقَالَ مَا تَرَى فِی رَجُلٍ یُحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ یُحِبُّهُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ فَقُلْتُ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ غَضَبِ اللَّهِ وَ غَضَبِ رَسُولِهِ وَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولٌ فَسَکَتَ.

وَ رُوِیَ أَیْضاً مِنَ التِّرْمِذِیِّ عَنْ بُرَیْدَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله علیه و آله: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَى أَمَرَنِی بِحُبِّ أَرْبَعَةٍ وَ أَخْبَرَنِی أَنَّهُ یُحِبُّهُمْ قِیلَ یَا رَسُولَ اللَّهِ سَمِّهِمْ لَنَا قَالَ عَلِیٌّ مِنْهُمْ یَقُولُ ذَلِکَ ثَلَاثاً وَ أَبُو ذَرٍّ وَ الْمِقْدَادُ وَ سَلْمَانُ أَمَرَنِی بِحُبِّهِمْ وَ أَخْبَرَنِی أَنَّهُ یُحِبُّهُمْ.

وَ رُوِیَ مِنْ صَحِیحَیْ مُسْلِمٍ وَ التِّرْمِذِیِّ عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِی وَقَّاصٍ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِیَّ صلى الله علیه و آله یَقُولُ یَوْمَ خَیْبَرَ لَأُعْطِیَنَّ الرَّایَةَ غَداً رَجُلًا یُحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ یُحِبُّهُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ فَتَطَاوَلْنَا(۲) فَقَالَ ادْعُوا لِی عَلِیّاً فَأُتِیَ بِهِ أَرْمَدَ فَبَصَقَ فِی عَیْنِهِ وَ دَفَعَ الرَّایَةَ إِلَیْهِ فَفَتَحَ اللَّهُ عَلَیْهِ (۳).

وَ رُوِیَ مِنَ الصَّحِیحَیْنِ عَنْ: سَلَمَةَ بْنِ الْأَکْوَعِ قَالَ: کَانَ عَلِیٌّ علیه السلام قَدْ تَخَلَّفَ عَنِ النَّبِیِّ صلى الله علیه و آله فِی خَیْبَرَ وَ کَانَ رَمِداً فَقَالَ أَنَا أَتَخَلَّفُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله علیه و آله فَخَرَجَ عَلِیٌّ فَلَحِقَ النَّبِیَّ صلى الله علیه و آله فَلَمَّا کَانَ مَسَاءُ اللَّیْلَةِ الَّتِی فَتَحَهَا اللَّهُ فِی صَبَاحِهَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله علیه و آله لَأُعْطِیَنَّ الرَّایَةَ أَوْ لَیَأْخُذَنَّ الرَّایَةَ غَداً رَجُلٌ یُحِبُّهُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَوْ قَالَ

۱- ۱. الطرائف: ۱۴- ۱۶.

۲- ۲. فی تیسیر الوصول: قال: فتطاول الناس لها.

۳- ۳. أخرج هذه الروایه فی تیسیر الوصول ۳: ۲۳۷.

يُحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ فَإِذَا نَحْنُ بِعَلِيٍّ وَ مَا نَرْجُوهُ فَقَالُوا هَذَا عَلِيٌّ فَفَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ.

وَ رُوِيَ أَيْضاً مِنَ الصَّحِيحَيْنِ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ يَوْمَ خَيْبَرَ لَأُعْطِيَنَّ الرَّايَةَ غَداً رَجُلًا يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ يُحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يُحِبُّهُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ قَالَ فَبَاتَ النَّاسُ يَدُوكُونَ لَيْلَتَهُمْ أَيُّهُمْ يُعْطَاهَا فَلَمَّا أَصْبَحَ النَّاسُ غَدَوْا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ كُلُّهُمْ يَرْجُو أَنْ يُعْطَاهَا فَقَالَ أَيْنَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ فَقِيلَ هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ يَشْتَكِي عَيْنَيْهِ قَالَ فَأَرْسَلُوا إِلَيْهِ فَأُتِيَ بِهِ فَبَصَقَ فِي عَيْنِهِ وَ دَعَا لَهُ فَبَرَأَ حَتَّى كَانَ كَأَنْ لَمْ يَكُنْ بِهِ وَجَعٌ فَأَعْطَاهُ الرَّايَةَ فَقَالَ عَلِيٌّ علیه السلام يَا رَسُولَ اللَّهِ أُقَاتِلُهُمْ حَتَّى يَكُونُوا مِثْلَنَا قَالَ انْفِذْ عَلَى رِسْلِكَ حَتَّى تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ وَ أَخْبِرْهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهِ فَوَ اللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلًا وَاحِداً خَيْرٌ لَكَ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ.

وَ رُوِيَ مِنَ الصَّحِيحَيْنِ عَنِ أَبِي هُرَيْرَةَ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ يَوْمَ خَيْبَرَ لَأُعْطِيَنَّ هَذِهِ الرَّايَةَ رَجُلًا يُحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ مَا أَحْبَبْتُ الْإِمَارَةَ إِلَّا يَوْمَئِذٍ قَالَ فَتَسَاوَرْتُ لَهَا رَجَاءَ أَنْ أُدْعَى لَهَا قَالَ فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام فَأَعْطَاهُ إِيَّاهَا وَ قَالَ امْشِ وَ لَا تَلْتَفِتْ حَتَّى يَفْتَحَ اللَّهُ عَلَيْكَ قَالَ فَسَارَ عَلِيٌّ شَيْئاً ثُمَّ وَقَفَ وَ لَمْ يَلْتَفِتْ فَصَرَخَ بِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلَى مَا ذَا أُقَاتِلُ النَّاسَ قَالَ قَاتِلْهُمْ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ فَقَدْ مَنَعُوا مِنْكَ دِمَاءَهُمْ وَ أَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّهَا وَ حِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ (۱).

وَ رَوَى ابْنُ شِيرَوَيْهِ فِي الْفِرْدَوْسِ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله: لَأُعْطِيَنَّ الرَّايَةَ غَداً رَجُلًا يُحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يُحِبُّهُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ لَا يَرْجِعُ حَتَّى يُفْتَحَ عَلَيْهِ يَعْنِي عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (۲).

**[ترجمه]الطرائف: احمد بن حنبل در مسند خود از پیش از سیزده طریق از جمله از طریق عبدالله بن بریده روایت کرده که گفت: شنیدم پدرم می گفت: در غزوه خیبر حضور داشتیم که پرچم را ابوبکر به دست گرفت و عازم فتح قلعه شد اما ناکام ماند و خیبر به دست وی گشوده نشد. فردای آن روز عمر پرچم را گرفت و ناکام بازگشت، سپس عثمان آن را گرفت و دروازه خیبر به رویش باز نشد در پی آن مردم دچار خستگی و سختی شدند. پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: من فردا پرچم را به دست مردی می‌سپارم که خدا و رسولش وی را دوست دارند و او نیز خدا و رسولش را دوست می‌دارد، کسی که تا خداوند پیروزی را بر دست وی رقم نزند، باز نمی گردد. آن شب را با این فکر که فردا پیروزی به دست خواهیم آورد، خرسند به صبح رساندیم. سپس آن حضرت به پا خاسته و در حالی که مردم به صف ایستاده بودند، پرچم را طلبید و علی علیه السّلام را که دچار چشم درد بود، خواست، و در چشمانش آب دهان انداخته آن گاه پرچم را به دستش سپرد و خیبر به دست وی گشوده شد.

بخاری در اواخر جزء سوم از صحیح خود آن را از وی از سلمة بن الأکوع روایت کرده است،

ص: ۷

و نیز بخاری در جزء مذکور آن را از سهل روایت کرده است، باز هم بخاری آن را در دفتر چهارم از جزء چهارم که ما داستان را از آن نقل کردیم، روایت کرده است، همچنین آن را در ثلث آخر جزء چهارم صحیح خود در ضمن مناقب

امیرالمؤمنین علیه السّلام روایت کرده است، و بخاری در دفتر چهارم از جزء پنجم صحیح خود آن را از ابتدا از نسخه‌ای که از آن نقل شد، روایت کرده است. مسلم نیز آن را در اواخر دفتر از جزء مذکور از نسخه مورد اشاره، روایت کرده است.

در روایت بخاری و مسلم در صحاح خود از یکی از طرق خود آورده‌اند که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در روز خیبر فرمود: «این پرچم را فردا حتماً به دست مردی خواهم سپرد که خداوند فتح و پیروزی را بر دست وی رقم می‌زند، مردی که خدا و رسولش را دوست می‌دارد و خدا و رسولش نیز او را دوست می‌دارند». گوید: مردم آن شب را با گفتگو در این مورد که فردا رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله پرچم را به دست چه کسی از ایشان خواهد داد، سپری کردند و چون مردم شب را به صبح آوردند همگی بدان امید که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله پرچم را به دست آن‌ها بسپارد، نزد وی رفتند. پس فرمود: علی بن أبی طالب کجاست؟ عرض کردند: یا رسول الله، به چشم درد دچار شده است. فرمود: در پی او بفرستید. و چون او را آوردند، رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله آب دهان مبارک خود را به چشمانش مالیده، در حق وی دعا فرمود که در حال شفا یافت به گونه‌ای که گویی هرگز بیمار نبوده است. سپس پرچم را به وی سپرد. پس علی علیه السّلام عرض کرد: یا رسول الله، آیا چنان با آن‌ها بجنگم تا اینکه به کیش ما در آیند؟ فرمود: با درنگ حرکت کن تا اینکه به آستانه ایشان رسی، سپس آنان را به اسلام دعوت کن و آن‌ها را از حق خدا که در آن (پذیرش اسلام را) بر گردن دارند، آگاه کن، به خدا سوگند اگر خداوند یک نفر را به دست تو هدایت کند، از اینکه شتران سرخ موی داشته باشی برای تو بهتر است.

و این حدیث را در کتاب «الجمع بین الصحاح الستّة» از جزء سوم در غزوه خیبر از صحیح ترمذی نقل کرده‌اند، و آن را در کتاب «الجمع بین الصحیحین» حمیدی در مسند سهل بن سعد و در مسند سعد بن أبی وقّاص و و در مسند ابوهریره و در مسند سلمة بن الأكوع روایت کرده است.

ص: ۸

و آن را فقیه شافعی ابن مغازلی نیز از طریق جمعی روایت کرده است .

از جمله روایات ابن مغازلی شافعی در کتاب المناقب از سعید بن مسیّب از ابوهریره روایت کرده که گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله ابوبکر را به خیبر گسیل داشت لیکن نتوانست آن را فتح کند. سپس عمر را فرستاد لیکن بر دست او نیز گشوده نشد، سپس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: فردا پرچم را به مردی خواهم سپرد که اهل حمله است و اهل گریز نیست، خدا و رسولش را دوست می‌دارد و خدا و رسولش او را دوست می‌دارند. آن‌گاه علی بن أبی طالب علیه السّلام را که از چشم درد رنج می‌برد، فراخوانده و آب دهان در چشمان وی انداخت و علی علیه السّلام چشم گشود چنانکه گویی هرگز بیمار نبوده است. سپس فرمود: این پرچم را بگیر و با آن روانه شو تا اینکه خداوند تو را به پیروزی رساند. پس علی علیه السّلام هروله کنان به راه افتاد و من هم پشت سر وی حرکت می‌کردم تا اینکه آن را پی دیوار قلعه آن‌ها فرو برد. پس مردی یهودی از بالای قلعه نگاهی کرده و گفت: کیستی؟ فرمود: علی بن أبی طالب! پس آن مرد رو به دوستان خود کرده و گفت: قسم به آنکه تورات را بر موسی نازل کرد، شکست خوردید. گوید: آن حضرت تا خداوند پیروزی را نصیب وی نفرمود، باز نگشت.

و علمای تاریخ امثال محمّد بن یحیی ازدی، ابن جریر طبری، واقدی، محمّد بن اسحاق، ابوبکر بیهقی در دلائل النبوّة، ابونعیم

در کتاب حلیهٔ الأولیاء، أشنهی در الإعتقاد از عبدالله بن عمر، سهل بن سعد، سلمهٔ بن الأکوع، ابوسعید خدری و جابر بن عبدالله انصاری روایت کرده‌اند که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله ابوبکر را با پرچم سفید خویش به همراه مهاجران روانه فتح خیبر کرد اما ابوبکر در حالی بازگشت که یاران خود را نکوهش می‌کرد و آنان نیز وی را نکوهش می‌کردند. سپس عمر را بعد از وی مأمور فتح خیبرنمود و او نیز در حالی بازگشت که همراهان خود را متهم به ترسویی و بزدلی می‌کرد و آنان نیز وی را به ترس و جُبن متهم می‌کردند چنانکه پیامبر صَلی الله علیهِ و آله از کار ایشان ناخرسند شده سپس فرمود: فردا پرچم را به دست مردی خواهم داد که خدا و رسولش او را دوست دارند و او نیز خدا و رسولش را دوست می‌دارد، اهل حمله است نه اهل گریز، باز نمی‌گردد تا اینکه خداوند پیروزی را بر دستان وی رقم زند، پس پرچم را به علی علیه السّلام داد و خیبر بر دستان او گشوده شد.

و ثعلبی آن را در تفسیر قول خدای متعال: «وَ یهْدِیَکَ صِرَاطًا مُّسْتَقِیمًاوَ یَنصُرَکَ اللَّهُ نَصْرًا عَزِیزًا» - . فتح/ ۳-۲ - {و تو را به راهی راست هدایت کند.و تو را به نصرتی ارجمند یاری نماید} که درباره فتح خیبر است، آورده و گوید: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله مردم خیبر را به

محاصره در آورد و این محاصره آن‌قدر طول کشید تا اینکه به شدت به جهت آذوقه در تنگنا قرار گرفتیم، و رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله پرچم را به دست عمر بن خطاب داد و عده‌ای با وی همراه شدند تا اینکه با خیبریان روبرو گشته و عمر و یارانش شکست خورده، به نزد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله بازگشتند در حالی که او و یارانش یکدیگر را متهم به ترس می‌کردند. و رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله گرفتار سردرد شده بود، از این رو در جمع حاضر نمی‌شد، پس ابوبکر رایت رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله را به دست گرفته آن‌گاه برخاسته و به جنگ پرداخت ولی برگشت و عمر پرچم را به دست گرفت و به جنگ پرداخت اما او هم بازگشت. پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله را از ماجرا آگاه نمودند که آن حضرت فرمود: به خدا سوگند من رایت را فردا به مردی می‌دهم که خدا و رسولش را دوست می‌دارد و خدا و رسولش او را دوست می‌دارند و قلعه را با قدرت فتح خواهد کرد و در آن هنگام علی علیه السّلام در آنجا نبود. چون فردا شد ابوبکر و عمر و مردانی از قریش به سوی پرچم گردن کشیدند و امید هریک از آن‌ها این بود که این افتخار نصیب آن‌ها شود. پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله سلمهٔ بن الأکوع را نزد علی علیه السّلام فرستاد و علی علیه السّلام سوار بر شتر خود آمد و چون به پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نزدیک شد، شتر را خواباند در حالی که دچار چشم درد بود و چشمان خود را با تکه پارچه‌ای از بُرد قطری بسته بود. سلمه گوید: من او را به سوی رسول خدا راه بردم پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: تو را چه می‌شود؟ عرض کرد: به چشم درد مبتلا شده‌ام. فرمود: به من نزدیک شو! پس علی علیه السّلام به وی نزدیک شد و پیامبر آب دهان خود را به چشمان وی مالید که چشم درد آن حضرت فوراً بهبود یافت و تا پایان عمر دیگر مبتلا به چشم درد نشد. سپس رایت را به وی سپرد و او با آن پرچم حرکت کرد. سپس ثعلبی به صحنه درگیری میان علی علیه السّلام و مرحب پرداخته گوید: مرحب کلاه خُودی مسی بر سر داشت و سنگی را که همچون تخم‌مرغ وسط آن را سوراخ کرده بود، بر روی آن قرار داده بود. سپس گوید: آن دو هرکدام ضربتی بر یکدیگر زدند، آن‌گاه علی علیه السّلام چنان ضربتی بر فرق وی وارد کرد که سنگ و خُود و فرق وی را باهم شکافت و تا دندان‌هایش رسید، و شهر را به تصرّف درآورد و پیروزی بر دست وی

رقم خورد.

سیّد گوید: در حدیثی که مسلم آن را در صحیح خود آورده و پیش از این بدان اشاره شد که در اواخر دفتری از جزء چهارم است، زیادتی دیدم و آن اینکه عمر بن خطّاب گفت: قبل از آن روز فرماندهی را دوست نمی‌داشتم، اما آن روز با گردن کشیدن خود را مشتاق به آن نشان دادم به این امید که بدان فراخوانده شوم، لیکن رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله علی بن أبی طالب علیه السّلام را فراخواند و رایت را به وی داده و فرمود: برو و به کاری جز آن نپرداز تا اینکه خداوند فتح را بر دست تو محقق سازد. راوی گوید: پس علی علیه السّلام مقداری پیش رفت و ایستاد و بدون آنکه رو به طرف پیامبر صَلی الله علیهِ و آله برگرداند با صدای بلند عرض کرد: یا رسول الله، بر چه چیزی بجنگم؟ فرمود: آن‌قدر با آنان بجنگ تا شهادت دهند خدایی جز الله نیست و محمّد

ص: ۱۰

فرستاده خداست. اگر چنین گفتند، خون و مال خود را جز در آنچه خدا مقرر فرموده، از گزند تو در امان نگاه داشته‌اند و حسابشان با خداست. کلام سید تمام. - . الطرائف: ۱۶-۱۴ -

می‌گویم: ابن أثیر در جامع الاصول از صحیح ترمذی از براء روایت کرده که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله دو سپاه را به یمن گسیل داشت و علی و خالد را به فرماندهی آن‌ها گمارده سپس فرمود: اگر جنگ در گرفت، فرمانده هر دو سپاه علی است. راوی گوید: علی علیه السّلام قلعه‌ای را به تصرّف در آورد و از غنایم آن کنیزی را برای خود برگزید. گوید: پس خالد مرا با نامه‌ای در این مورد نزد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرستاد. گوید: چون بر رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله وارد گشتم و نامه را خواند، دیدم که رنگ رخسارش دگرگون گشته سپس فرمود: چه عیبی در مردی می‌بینی که خدا و رسولش را دوست دارد و خدا و رسولش او را دوست می‌دارند؟ عرض کردم: از خشم خدا و رسول او به خدا پناه می‌برم، من قاصدی بیش نیستم! پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله سکوت فرمود.

نیز از ترمذی از بُریده روایت کرده که گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: خداوند متعال مرا امر فرمود چهار شخص را دوست داشته باشم و مرا آگاه فرمود که خود آنان را دوست می‌دارد؛ عرض شد: یا رسول الله ایشان را به ما معرّفی کنید، فرمود: علی از جمله ایشان است- سه بار آن را تکرار فرمود- و ابوذر، مقداد و سلمان؛ به من امر فرمود دوستشان بدارم و مرا خبر داد که خود نیز آن‌ها را دوست می‌دارد.

و از صحیح مسلم و صحیح ترمذی از سعد بن أبی وقّاص روایت کرده که گفت: در روز خیبر شنیدم که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: فردا رایت را به کسی خواهم داد که خدا و رسول را دوست می‌دارد و خدا و رسول او نیز او را دوست می... دارند. پس گردن‌هایمان را دراز کردیم (شاید ما را انتخاب کند) که فرمود: علی را نزد من بیاورید. پس علی علیه السّلام را که چشم درد داشت، نزد وی آوردند، پس آب دهان خود را به چشمان وی مالید و رایت را به دستش سپرد و خداوند خیبر را بر دست وی گشود.

و از صحیحین از سلمهٔ بن الأکوع روایت کرده که گفت: علی علیه السّلام به سبب چشم درد از همراهی با پیامبر صَلی الله علیهِ و آله بازماند. سپس گفت: من از همراهی رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله باز بمانم؟! پس علی علیه السّلام بیرون آمده و خود را به پیامبر صَلی الله علیهِ و آله رساند. و چون عصر قبل از صبحی که خداوند خیبر را گشود فرا رسید، رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: فردا رایت را به مردی خواهم داد- یا اینکه فرمود: فردا مردی رایت را خواهد گرفت- که خداوند و رسولش او را دوست می‌دارند- یا فرمود:

ص: ۱۱

خدا و رسولش را دوست می‌دارد- خداوند خیبر را بر دست وی خواهد گشود، ناگاه دیدیم که علی آمد بی‌آنکه انتظارآمدنش را داشته باشیم، پس همه گفتند: این علی است، سپس خداوند بر دست او خیبر را گشود.

نیز از صحیحین از سهل بن سعد روایت کرده که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در روز خیبر فرمود: فردا رایت را به مردی خواهم داد که خداوند خیبر را بدست او خواهد گشود، کسی که خدا و رسولش را دوست می‌دارد و خدا و رسولش نیز او را دوست می‌دارند. گوید: آن شب مردم در حالی به خواب رفتند که در این اندیشه بودند که فردا پرچمدار اسلام کدام یک از آن‌ها خواهد بود. و چون صبح شد، نزد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله رفته و هر کدامشان امید داشتند در آن روز رایت به وی سپرده شود. پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: علی بن أبی طالب کجاست؟ عرض شد: یا رسول الله، چشمانش درد می‌کنند. فرمود: به دنبالش بفرستید. چون علی علیه السّلام را آوردند، آن حضرت آب دهان به چشمانش مالید و در حق وی دعا فرمود که درجا چنان شفا یافت چنانکه گویی پیش از آن بیمار نبوده است. سپس رایت را به وی داد. علی علیه السّلام عرض کرد: یا رسول الله، با آن‌ها بجنگم تا اینکه چون ما اسلام بیاورند؟ فرمود: با درنگ برو تا اینکه به خیبر برسی. سپس آنان را به اسلام دعوت کن و آنان را از حقی که خداوند بر گردن آنها در پذیرش اسلام دارد آگاه کن زیرا به خدا سوگند اگر خداوند یک نفر را به وسیله تو هدایت فرماید از شتران سرخ موی برای تو نیکوتر است.

و از صحیحین از ابوهریره روایت کرده که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در روز خیبر فرمود: این رایت را به مردی خواهم داد که خدا و رسولش را دوست می‌دارد، کسی که خدا خیبر را بر دستان او خواهد گشود. عمر بن خطاب گفت: فرماندهی را جز در آن روز دوست نداشته‌ام، وی گوید: پس برای به دست آوردن پرچمداری آن روز خودنمایی کردم بدان امید که برای این سمت دعوت شوم، وی گوید: سپس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله علی بن أبی طالب علیه السّلام را فراخواند و رایت را به دست وی سپرده و فرمود: حرکت کن و روی برنگردان تا اینکه خداوند خیبر را بر دست تو بگشاید. گوید: پس علی مقداری جلو رفته سپس ایستاد و بی‌آنکه روی برگرداند، فریاد زد: یا رسول الله، بر سر چه چیزی با آنان بجنگم؟ فرمود: با آنان بجنگ تا اینکه گواهی دهند که خدایی جز الله نیست و اینکه محمّد فرستاده خداست؛ پس اگر چنین کردند، خون و مالشان را جز در مواردی که به حق است، از تو مصون داشته‌اند و حسابشان با خداست. - . نسخه خطی -

و ابن شیرویه در الفردوس از سهل بن سعد روایت کرده که گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: فردا رایت را به مردی خواهم داد که خدا و رسولش را دوست می‌دارد و خدا و رسولش نیز او را دوست دارند، تا خداوند پیروزی را نصیب وی نگرداند، باز نمی‌گردد و منظور آن حضرت علی بن أبی طالب علیه السّلام بود. - . نسخه خطی -

**[ترجمه]

بیان

قـال فی النهایه فی حـدیث خیبر لأعطین الرایه غـدا رجلا یحبه الله و رسوله و یحب الله و رسوله یفتـح الله علی یـدیه فبات الناس یدوکون تلک اللیله

ص: ۱۲

۱- ۱. مخطوط.

۲- ۲. مخطوط.

أی یخوضون و یموجون فیمن یدفعها إلیه یقال وقع الناس فی دوکه و دوکه أی فی خوض و اختلاط(۱) و قال القطری أی بالکسر ضرب من البرود فیه حمره و لها أعلام فیها بعض الخشونه و قیل هی حلل جیاد تحمل من قبل البحرین و قال الأزهری فی أعراض البحرین قریه یقال لها قطر و أحسب الثیاب القطریه نسبت إلیها فکسروا القاف للنسبه و خففوا(۲) و کأن المراد بالمصفر المذهب و فی القاموس اشتاف تطاول و نظر و تشوف إلی الخبر تطلع و من السطح تطاول و نظر و أشرف (۳) و بالراء معناه قریب من ذلک و الأظهر فتساورت قال فی النهایه فی الحدیث فتساورت لها أی رفعت لها شخصی (۴) و التطاول أیضا قریب منه أی کل منهم یمد عنقه لیراه النبی صلی الله علیه و آله رجاء أن یعطاها(۵).

**[ترجمه]در النهایهٔ در ضمن حدیث خیبر آمده است: «لأُعطِیَنَّ الرّایهٔ غداً رجلًا یحبّهُ الله و رسوله وَ یُحبُّ اللَه و رسولَه یَفتح الله علی یدیه فبات الناس یدوکون تلک اللیله

ص: ۱۲

(یعنی به گفتگو و تبادل نظر پرداختند در مورد اینکه پرچم را به چه کسی خواهد داد)»، گفته می‌شود: «وقع الناس فی دوکهٍ و دوکهٔ»: مردم باهم به تکاپو افتاده و به جرّ و بحث پرداختند. - . النهایهٔ۲ : ۳۵ - و گوید: القِطریّ: یعنی با کسر- نوعی پارچه است که کمی سرخ است و نقش هایی بر آن وجود دارد و کمی زبر است. و گفته شده: زیور اسبان است که از بحرین آورده می‌شود، و ازهری گوید: در اطراف بحرین روستایی به نام «قطر» هست و گمان دارم جامه‌های قطری منسوب به آن است. پس قاف را برای نسبت، مکسور کردند و آن را با تخفیف خواندند. - . النهایهٔ ۳: ۲۶۲ -

و گویا مراد از «المصفّر»،«المذهَّب» باشد. و در القاموس آمده است: اشتاف: گردن کشید و نگاه کرد؛ تشوّف إلی الخبر: کسب اطلاع کرد، و من السطح: سرک کشید و نگاه کرد و مُشرِف شد. - . القاموس المحیط ۳: ۱۶۰ -

و با راء معنایش نزدیک به آن است و بلکه ظاهر تر است در این معنا .

اما در مورد «فتساورت» در النهایهٔ گوید: در حدیث آمده است: «فَتَساورتُ لَها» یعنی بدن خودم را برای آن به طرف بالا کشیدم - . النهایهٔ ۲: ۱۹۱ -

و «التطاول» نیز نزدیک به آن است یعنی اینکه هرکدام گردن می‌کشید تا پیامبر صَلی الله علیهِ و آله وی را ببیند بدان امید که پرچم به وی داده شود.

**[ترجمه]

«۲»

مد، [العمده] بِالْإِسْنَادِ إِلَی عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ أَبِیهِ عَنْ وَکِیعٍ عَنِ ابْنِ لَیْلَی عَنِ الْمِنْهَالِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی لَیْلَی (۶) قَالَ: کَانَ أَبِی یَسْمُرُ مَعَ عَلِیٍّ علیه السلام وَ کَانَ عَلِیٌّ علیه السلام یَلْبَسُ ثِیَابَ الصَّیْفِ فِی الشِّتَاءِ وَ ثِیَابَ الشِّتَاءِ فِی الصَّیْفِ

فَقِيلَ لَهُ لَوْ سَأَلْتَهُ عَنْ هَـٰذَا فَسَأَلَهُ عَنْ هَـٰذَا(۷) فَقَالَ صَـٰدَقَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله بَعَثَ إِلَيَّ وَ أَنَا أَرْمَـٰدُ يَوْمَ خَيْبَرَ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَرْمَدُ فَتَفَلَ فِي عَيْنِي وَ قَالَ اللَّهُمَّ أَذْهِبْ عَنْهُ الْحَرَّ وَ الْقُرَّ فَمَا وَجَدْتُ حَرّاً وَ لَا بَرْداً قَالَ وَ قَالَ لَأَبْعَثَنَّ رَجُلًا يُحِبُّهُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ يُحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ لَيْسَ بِفَرَّارٍ قَالَ فَتَشَوَّفَ لَهَا النَّاسُ فَبَعَثَ عَلِيّاً عليه السلام(۸).

ص: ۱۳

۱- ۱. النهايه ۲: ۳۵.

۲- ۲. النهايه ۳: ۲۶۲.

۳- ۳. القاموس المحيط ۳: ۱۶۰.

۴- ۴. النهايه ۲: ۱۹۱.

۵- ۵. هذا البيان من مختصات(ک) فقط.

۶- ۶. فى المصدر: عن ابن أبى ليلى.

۷- ۷. فى المصدر: فسألته عن هذا.

۸- ۸. العمده: ۶۸.

أقول:روى ابن بطريق ما مر من الأخبار من مسند أحمد بن حنبل باثنى عشر طريقا آخر عن أبى سعيد الخدرى و سعيد بن المسيب و بريده و أبى هريره و سهل بن سعد و أبى ليلى و سعد بن أبى وقاص و من صحيح مسلم بسته طرق عن سلمه بن الأكوع و سهل بن سعد و من صحيح مسلم (۱) بسته طرق عن عمر بن الخطاب و ابن عباس و أبى هريره و سهل بن سعد و سلمه بن الأكوع و من مناقب ابن المغازلى باثنى عشر طريقا عن سلمه و أبى موسى الأشعرى و عمران بن حصين و أبى هريره و أبى سعيد الخدرى و سعد و بريده و عامر بن سعد و من الجمع بين الصحاح السته مما رواه من صحيح الترمذى بسندين عن سلمه و سعد و من تفسير الثعلبى مثل ما مر و ساق الحديث إلى أن قال ثم أعطاه الرايه فنهض بالرايه و عليه حله أرجوانيه حمراء قد أخرج كميها فأتى مدينه خيبر فخرج مرحب صاحب الحصن و عليه مغفر مصفر(۲) و حجر قد ثقبه مثل البيضه و وضعه على رأسه و هو يرتجز و يقول:

قد علمت خيبر أنى مرحب***شاك السلاح بطل مجرب

أطعن أحيانا و حينا أضرب***إذ الحروب أقبلت تلهب

كان حماى كالحمى لا تقرب

فبرز إليه على صلوات الله عليه فقال:

أَنَا الَّذِی سَمَّتْنِی أُمِّی حَیْدَرَهَ***کَلَیْثِ غَابَاتٍ شَدِیدَ الْقَسْوَرَهِ

أَکِیلُکُمْ بِالسَّیْفِ کَیْلَ السَّنْدَرَهِ.

فاختلفا ضربتين فبدره على عليه السلام بضربه فقد الحجر و المغفر و فلق رأسه حتى أخذ السيف فى الأضراس و أخذ المدينه و كان الفتح على يديه.

ثم قال ابن بطريق قال أبو محمد عبد الله بن مسلم سألت بعض آل أبى طالب عن قوله: أنا الذى سمتنى أمى حيدره فذكر أن أم على عليه السلام كانت فاطمه بنت أسد ولدت عليا عليه السلام و

۱- ۱. كذا فى النسخ، و الصحيح: و من صحيح البخارىّ.

۲- ۲. فى المصدر« معصفر» أى المصبوغ بالعصفر، و هو صبغ اصفر اللون.

أبو طالب غائب فسمته أسدا باسم أبيها فلما قدم أبو طالب كره هذا الاسم الذى سمته به أمه و سماه عليا فلما رجز على عليه السلام يوم خيبر ذكر الاسم الذى سمته أمه فقال حيدره اسم من أسماء الأسد و السندره شجره يعمل منها القسى و فى الحديث يحتمل أن يكون مكيالا يتخذ من هذه الشجره و يحتمل أن يكون السندره أيضا امرأه تكيل كيلا وافيا(۱).

أقول: قد مضت الأخبار المعتبره فى ذلک فى أنواع ما ظهر من إعجازه صلوات الله عليه فى تلک الغزوه فى باب قصه خيبر و إنما أوردنا هاهنا قليلا من الأخبار من طرق المخالفين إلزاما عليهم.

وَ رَوَى السَّيِّدُ الْمُرْتَضَى فِي كِتَابِ الشَّافِي عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ: أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله أَرْسَلَ عُمَرَ إِلَى خَيْبَرَ فَانْهَزَمَ وَ مَنْ مَعَهُ فَقَدِمَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يُجَبِّنُ أَصْحَابَهُ وَ يُجَبِّنُونَهُ فَبَلَغَ ذَلِكَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله كُلَّ مَبْلَغٍ فَبَاتَ لَيْلَتَهُ مَهْمُوماً فَلَمَّا أَصْبَحَ خَرَجَ إِلَى النَّاسِ وَ مَعَهُ الرَّايَةُ فَقَالَ لَأُعْطِيَنَّ الرَّايَةَ الْيَوْمَ رَجُلًا يُحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يُحِبُّهُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ كَرَّاراً غَيْرَ فَرَّارٍ فَتَعَرَّضَ لَهَا جَمِيعُ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ صلى الله عليه و آله أَيْنَ عَلِيٌّ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ هُوَ أَرْمَدُ فَبَعَثَ إِلَيْهِ أَبَا ذَرٍّ وَ سَلْمَانَ فَجَاءَا بِهِ يُقَادُ لَا يَقْدِرُ عَلَى فَتْحِ عَيْنَيْهِ مِنَ الرَّمَدِ فَلَمَّا دَنَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله تَفَلَ فِي عَيْنَيْهِ وَ قَالَ اللَّهُمَّ أَذْهِبْ عَنْهُ الْحَرَّ وَ الْبَرْدَ وَ انْصُرْهُ عَلَى عَدُوِّهِ فَإِنَّهُ عَبْدُكَ يُحِبُّكَ وَ يُحِبُّ رَسُولَكَ غَيْرَ فَرَّارٍ(۲) ثُمَّ دَفَعَ إِلَيْهِ الرَّايَةَ وَ اسْتَأْذَنَهُ حَسَّانُ بْنُ ثَابِتٍ أَنْ يَقُولَ فِيهِ شِعْراً فَأَذِنَ (۳) فَأَنْشَأَ يَقُولُ:

وَ كَانَ عَلِيٌّ أَرْمَدَ الْعَيْنِ يَبْتَغِي***دَوَاءً فَلَمَّا لَمْ يُحِسَّ مُدَاوِياً

شَفَاهُ رَسُولُ اللَّهِ مِنْهُ بِتَفْلَةٍ***فَبُورِكَ مَرْقِيّاً وَ بُورِكَ رَاقِياً

۱- ۱. العمده: ۷۵. و توجد روايات الباب فى(ص) ۶۸- ۷۹ من الكتاب المذكور.

۲- ۲. فى المصدر: كرار غير فرار.

۳- ۳. فى المصدر: قال قل.

وَ قَالَ سَأَعْطِی الرَّایَهَ الْیَوْمَ صَارِماً**کَمِیّاً مُحِبّاً لِلرَّسُولِ مُوَالِیاً(۱)

یُحِبُّ إِلَهِی وَ الْإِلَهُ یُحِبُّهُ**بِهِ یَفْتَحُ اللَّهُ الْحُصُونَ الْأَوَابِیَا

فَأَصْفَی بِهَا دُونَ الْبَرِیَّهِ کُلِّهَا**عَلِیّاً وَ سَمَّاهُ الْوَزِیرَ الْمُوَاخِیَا.

وَ یُقَالُ إِنَّ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام لَمْ یَجِدْ بَعْدَ ذَلِکَ أَذَی حَرٍّ وَ بَرْدٍ(۲).

وَ رَوَی سَعِیدُ بْنُ جُبَیْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ هَذَا الْخَبَرَ عَلَی وَجْهٍ آخَرَ قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَبَا بَکْرٍ إِلَی خَیْبَرَ فَرَجَعَ وَ قَدِ انْهَزَمَ وَ انْهَزَمَ النَّاسُ مَعَهُ ثُمَّ بَعَثَ مِنَ الْغَدِ عُمَرَ فَرَجَعَ وَ قَدْ جُرِحَ فِی رِجْلَیْهِ وَ انْهَزَمَ النَّاسُ مَعَهُ فَهُوَ یُجَبِّنُ أَصْحَابَهُ وَ أَصْحَابُهُ یُجَبِّنُونَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَأُعْطِیَنَّ الرَّایَهَ غَداً رَجُلًا یُحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ یُحِبُّهُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ لَیْسَ بِفَرَّارٍ وَ لَا یَرْجِعُ حَتَّی یَفْتَحَ اللَّهُ عَلَیْهِ وَ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ فَأَصْبَحْنَا مُتَشَوِّقِینَ نُرَائِی وُجُوهَنَا رَجَاءَ أَنْ یَکُونَ یُدْعَی رَجُلٌ مِنَّا فَدَعَا ۱۴ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلِیّاً علیه السلام وَ هُوَ أَرْمَدُ فَتَفَلَ فِی عَیْنَیْهِ وَ دَفَعَ إِلَیْهِ الرَّایَهَ فَفُتِحَ بَابُهُ عَلَیْهِ (۳).

ثم قال السید: فهذه الأخبار و جمیع ما روی فی هذه القصه و کیفیه ما جرت علیه یدل علی غایه التفضیل و التقدیم لأنه لو لم یفد القول إلا المحبه التی هی حاصله فی الجماعه و موجوده فیهم لما قصدوا لدفع الرایه و تشوقوا إلی دعائهم إلیها و لا غبط أمیر المؤمنین بها و لا مدحته الشعراء و لا افتخرت له بذلک المقام و فی مجموع القصه و تفصیلها إذا تأملت ما یکاد یضطر إلی غایه التفضیل و نهایه التقدیم.

ثم ذکر عن بعض الأصحاب استدلالا وثیقا علی أن ما ذکره النبی صلی الله علیه و آله فی شأنه بعد فرار أبی بکر و عمر و سخطه علیهما فی ذلک یدل علی أنهما لم یکونا متصفین بشی ء من تلک الصفات و قال إنهم لم یرجعوا فی نفی الصفه عن غیره إلی مجرد

۱- ۱. الکمی: الشجاع.

۲- ۲. فی المصدر: و لا برد.

۳- ۳. فی المصدر: ففتح اللّه علیه.

إثباتها له و إنما استدلوا بكيفيه ما جرى فى الحال على ذلك لأنه لا يجوز أن يغضب من فرار من فر و ينكره ثم يقول إنى أدفع الرايه إلى من عنده كذا و كذا و ذلك عند من تقدم أ لا ترى أن بعض الملوك لو أرسل رسولا إلى غيره ففرط فى أداء رسالته و حرفها و لم يوردها(۱) على حقها فغضب لذلك و أنكر فعله و قال لأرسلن رسولا حسن القيام بأداء رسالتى مضطلعا(۲) بها لكنا نعلم (۳) أن الذى أثبته منفى عن الأول و قال كما انتفى عمن تقدم فتح الحصن على أيديهم و عدم فرارهم كذلك يجب أن ينتفى سائر ما أثبت له لأن الكل خرج مخرجا واحدا أورد على طريقه واحده انتهى.

أقول: لا يخفى متانه هذا الكلام على من راجع وجدانه و جانب تعسفه و عدوانه فيلزم منه عدم كون الشخصين محبين لله و لرسوله و من لم يحبهما فقد أبغضهما و من أبغضهما فقد كفر و يلزم منه أن لا يحبهما الله و رسوله و لا ريب فى أن من كان مؤمنا صالحا يحبه الله و رسوله بل يكفى الإيمان فى ذلك و قد قال تعالى وَ الَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ (۴) و قال قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ (۵) و يلزم منه أن لا يقبل الله منهما شيئا من الطاعات لأن الله تعالى يقول إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقاتِلُونَ فِى سَبِيلِهِ صَفًّا(۶) إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَ يُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ (۷) فلو كان الله تعالى قبل منهما الجهاد لكان يحبهما و لو كان قبل منهما توبتهما عن الشرك لكان يحبهما و لو كانا متطهرين لكان يحبهما و يلزم أن لا يكونا من الصَّابِرِينَ

۱- ۱. فى المصدر: و لم يؤدها.

۲- ۲. اضطلع تحمله: نهض به و قوى عليه.

۳- ۳. جواب قوله:« أ لا ترى».

۴- ۴. سوره البقره: ۱۶۵.

۵- ۵. سوره آل عمران: ۳۱.

۶- ۶. سوره الصف: ۴.

۷- ۷. سوره البقره: ۲۲۲.

و لا من الْمُتَّقِينَ و لا من الْمُتَوَكِّلِينَ و لا من الْمُحْسِنِينَ و لا من الْمُقْسِطِينَ لأن الله بين حبه لهم فى آيات كثيره و أن الله إنما نسب عدم حبه إلى الْخائِنِينَ و الظّالِمِينَ و الْكافِرِينَ و الْفَرِحِينَ و الْمُسْتَكْبِرِينَ و الْمُسْرِفِينَ و الْمُعْتَدِينَ و الْمُفْسِدِينَ و كُلَّ كَفّارٍ أَثِيمٍ و كُلَّ مُخْتالٍ فَخُورٍ و أمثالهم كما لا يخفى على من تدبر فى الآيات الكريمه و من كان بهذه المثابه كيف يستحق الخلافه و الإمامه و التقدم على جميع الأمه لا سيما خيرهم و أفضلهم على بن أبى طالب عليه السلام و أيضا يدل على أن قوله تعالى يُحِبُّهُمْ وَ يُحِبُّونَهُ (۱) نازل فيه صلوات الله عليه لا فى أبى بكر كما زعمه إمامهم الرازى فى تفسيره إذ لا يجوز أن ينفى الرسول عنه ما أثبته الله له.

وَ مِمَّا ظَهَرَ مِنْ فَضْلِهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ مَا رَوَاهُ الشَّيْخُ الطَّبْرِسِيُّ فِي كِتَابِ إِعْلَامِ الْوَرَى مِنْ كِتَابِ الْمَعْرِفَةِ لِإِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعِيدٍ الثَّقَفِيِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَيْنِ الْعُرَنِي (۲) وَ كَانَ صَالِحاً عَنْ كَادِحِ بْنِ جَعْفَرٍ الْبَجَلِيِّ وَ كَانَ مِنَ الْأَبْدَالِ عَنْ لَهِيعَةَ(۳) عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُسْلِمِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: لَمَّا قَدِمَ عَلِيٌّ عليه السلام عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله بِفَتْحِ خَيْبَرَ قَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لَوْ لَا أَنْ تَقُولَ فِيكَ طَوَائِفُ مِنْ أُمَّتِي مَا قَالَتِ النَّصَارَى فِي عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ لَقُلْتُ فِيكَ الْيَوْمَ قَوْلًا لَا تَمُرُّ بِمَلَإٍ إِلَّا أَخَذُوا مِنْ تُرَابِ رِجْلَيْكَ وَ مِنْ فَضْلِ طَهُورِكَ يَسْتَشْفُونَ بِهِ وَ لَكِنْ حَسْبُكَ أَنْ تَكُونَ مِنِّي وَ أَنَا مِنْكَ تَرِثُنِي وَ أَرِثُكَ وَ أَنَّكَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي وَ أَنَّكَ تُبْرِئُ ذِمَّتِي وَ تُقَاتِلُ عَلَى سُنَّتِي وَ أَنَّكَ فِي الْآخِرَةِ أَقْرَبُ النَّاسِ مِنِّي وَ أَنَّكَ غَداً عَلَى الْحَوْضِ خَلِيفَتِي وَ أَنَّكَ أَوَّلُ مَنْ يَرِدُ عَلَيَّ الْحَوْضَ غَداً وَ أَنَّكَ أَوَّلُ مَنْ يُكْسَى مَعِي وَ أَنَّكَ أَوَّلُ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي وَ أَنَّ شِيعَتَكَ عَلَى مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ مُبْيَضَّةً وُجُوهُهُمْ حَوْلِي أَشْفَعُ لَهُمْ وَ يَكُونُونَ فِي الْجَنَّةِ جِيرَانِي وَ أَنَّ حَرْبَكَ حَرْبِي وَ أَنَّ سِلْمَكَ سِلْمِي وَ

۱- ۱. سوره المائده: ۵۴.

۲- ۲. فى المصدر: المغربى.

۳- ۳. فى المصدر: عن أبى لهيعه.

أَنَّ سِرَّکَ سِرِّی وَ أَنَّ عَلَانِیَتَکَ عَلَانِیَتِی وَ أَنَّ سَرِیرَةَ صَدْرِکَ کَسَرِیرَةِ صَدْرِی وَ أَنَّ وُلْدَکَ وُلْدِی وَ أَنَّکَ تُنْجِزُ عِدَاتِی (۱) وَ أَنَّ الْحَقَّ مَعَکَ وَ أَنَّ الْحَقَّ عَلَی لِسَانِکَ وَ فِی قَلْبِکَ وَ بَیْنَ عَیْنَیْکَ وَ أَنَّ الْإِیمَانَ مُخَالِطٌ لَحْمَکَ وَ دَمَکَ کَمَا خَالَطَ لَحْمِی وَ دَمِی وَ أَنَّهُ لَا یَرِدُ عَلَیَّ الْحَوْضَ مُبْغِضٌ لَکَ وَ لَنْ یَغِیبَ عَنْهُ مُحِبٌّ لَکَ غَداً حَتَّی یَرِدَ الْحَوْضَ مَعَکَ فَخَرَّ عَلِیٌّ علیه السلام سَاجِداً(۲) ثُمَّ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِی مَنَّ عَلَیَّ بِالْإِسْلَامِ وَ عَلَّمَنِی الْقُرْآنَ وَ حَبَّبَنِی إِلَی خَیْرِ الْبَرِیَّةِ خَاتَمِ النَّبِیِّینَ وَ سَیِّدِ الْمُرْسَلِینَ إِحْسَاناً مِنْهُ إِلَیَّ وَ فَضْلًا مِنْهُ عَلَیَّ فَقَالَ لَهُ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله عِنْدَ ذَلِکَ لَوْ لَا أَنْتَ یَا عَلِیُّ لَمْ یُعْرَفِ الْمُؤْمِنُونَ بَعْدِی (۳).

لی، [الأمالی] للصدوق الحافظ عن عبد الله بن یزید عن محمد بن ثواب عن إسحاق بن منصور عن کادح البجلی عن عبد الله بن لهیعه: مثله (۴).

**[ترجمه]العمدة: عبدالرحمن بن أبی لیلی گوید: پدرم با علی علیه السّلام شب‌نشینی داشت و به گفتگو می‌پرداخت. علی علیه السّلام جامه‌های تابستانی را در زمستان و جامه‌های زمستانی را در تابستان می‌پوشید. پس به پدرم گفتند: کاش در این باره از وی سؤال می‌کردی؟! پس پدرم از آن حضرت پرسید و ایشان پاسخ داد: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله درست فرمود. در روز خیبر در حالی که به چشم درد مبتلا بودم به دنبال من فرستاد. من عرض کردم: یا رسول الله، چشمانم درد می‌کند. پس آب دهان به چشمانم مالید و فرمود: «خداوندا، او را از گزند گرما و سرما نگاه‌دار» از آن پس از گرما و سرما آزرده نمی‌شوم. گوید: و پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: مردی را خواهم فرستاد که خدا و رسولش او را دوست دارند و او نیز خدا و رسولش را دوست می‌دارد، کسی که اهل فرار نیست گوید: پس مردم برای اینکه این سمت به ایشان برسد گردن فرازی کردند، پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله علی علیه السّلام را فرستاد. - . العمدة: ۶۸ -

ص: ۱۳

می‌گویم: ابن بطریق اخبار نقل شده را از مسند احمد بن حنبل با دوازده طریق دیگر از ابوسعید خدری، سعید بن مسیّب، بُریده، ابوهریره، سهل بن سعد، ابولیلی، و سعد بن أبی وقّاص نقل کرده است، و از صحیح مسلم* با شش طریق از سلمة بن الأکوع، سهل بن سعد و از صحیح مسلم - ۲ . در نسخه‌ها به همین شکل است ولی درست آن صحیح بخاری است.

- با شش طریق از عمر بن خطّاب، ابن عباس، ابوهریره، سهل بن سعد و سلمة بن الأکوع، و از مناقب ابن مغازلی با دوازده طریق از سلمة، ابوموسی اشعری، عمران بن حصین، ابوهریره، ابو سعید خدری، سعد، بریده، و عامر بن سعد؛ و از کتاب الجمع بین الصحاح الستّة از جمله روایاتی را که از صحیح ترمذی با دو سند از سلمة و سعد، و از تفسیر ثعلبی مانند آنچه گذشت را روایت نموده، سخن را ادامه داده تا اینکه گوید: سپس رایت را به وی داد، پس علی در حالی که جامه‌ای ارغوانی متمایل به سرخ بر تن و آستین‌هایش را در آورده بود، پرچم به دست حرکت کرده، و به شهر خیبر آمد. پس مرحب مالک قلعه در حالی که کلاه خُودی زر اندود و سنگی که چون تخم‌مرغ آن را سوراخ کرده و بر سر نهاده بود به میدان آمد در حالی که چنین رجز می‌خواند:

-«مردم خیبر می‌دانند که مرحب منم، با سلاح کامل، پهلوانی کار آزموده‌ام،

- گاهی با نیزه ضربت می‌زنم و گاهی با شمشیر، آن‌گاه که نایره جنگ افروخته شود،

- شیران که به من روی آورند، از ترس چون شعله‌های آتش برخود می‌لرزند»

پس علی علیه السّلام به مصاف وی رفته فرمود:

- «من آنم که مادرم مرا حیدره نامید، همچون شیران بیشه چهره‌ای مهیب و ترسناک دارم،

- شما را به سان سندره (که نام پیمانه‌ای بوده) به پیمانه شمشیر می‌سنجم»

سپس دو ضربت را رد و بدل کردند آن‌گاه علی علیه السّلام ضربتی بر فرق وی فرود آورد که سنگ و خُود را شکافته سرش را نیز شکافت تا به دندان‌هایش رسید، و شهر را به تصرّف در آورد و پیروزی بر دست وی رقم خورد. سپس ابن بطریق گوید: ابو محمّد عبدالله بن مسلم گفت: از یکی از خاندان ابی طالب درباره قول حضرت علی علیه السّلام که «من آنم که مادرم مرا حیدره نامید» پرسیدم، گفت: مادر علی علیه السّلام فاطمه بنت اسد در غیاب ابوطالب علی علیه السّلام را به دنیا آورد،

ص: ۱۴

از این رو نام پدر خود«اسد» را بر وی نهاد، و چون ابوطالب بازگشت این نام را که مادرش بر وی نهاده بود، نپسندید و او را «علی» نامید و چون علی علیه السّلام در روز خیبر رجز خواند، نامی را که مادرش بر وی نهاده بود بر زبان آورد و گفت: «حیدرة» یکی از نام‌های شیر است. و «سندرة» نام درختی است که از آن کمان می‌سازند و نیز در این حدیث احتمل دارد به معنای پیمانه ای باشد که از این درخت میسازند و احتمال دارد زنی باشد که پیمانه را پُر می‌کشد. - . العمدة: ۷۵ -

می‌گویم: روایات معتبری در خصوص انواع معجزاتی که در این جنگ از آن حضرت ظاهر شد ، در باب داستان خیبر بیان شد و در اینجا تنها اندکی از روایات را که از طرق مخالفان نقل شده آوردیم تا آن‌ها را ملزم به شناخت جایگاه والای آن حضرت کرده باشیم.

سید مرتضی در کتاب «الشافی» از ابوسعید خدری روایت کرده که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله عمر را به خیبر فرستاد، لیکن او و همراهانش شکست خوردند، لذا نزد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله بازگشت در حالی که همراهان خود را ترسو می‌خواند و آن‌ها نیز او را متهم به جُبن و بزدلی می‌کردند. این موضوع رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله را بسیار آزرده خاطر نمود و شب را با غم و غصه پشت سر گذاشت. و چون صبح شد، در حالی که رایت را با خود داشت، به میان سپاه رفته و فرمود: «امروز رایت را به دست مردی خواهم سپرد که خدا و رسولش را دوست می‌دارد و خدا و رسولش نیز او را دوست می‌دارند، مردی که یورش بَر است نه اهل گریز» پس همه مهاجرین و انصار خودی نشان دادند تا آن مرد خودشان باشند، لیکن رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: علی کجاست؟ عرض کردند: یا رسول الله، به چشم درد مبتلا شده است. پس ابوذر و سلمان را در پی او فرستاد و او را در حالی آوردند که از شدت چشم درد قادر نبود چشمانش را باز کند. و چون علی علیه السّلام به آن حضرت نزدیک شد، آب دهان در چشمانش انداخته و عرض کرد: «خداوندا، او را از سرما و گرما نگهدار و وی را بر

دشـمنش پیروز گردان که او بنده توست، تو را دوست می‌دارد و رسول تو را دوست می‌دارد و اهل گریز نیست» سـپس پرچم را به دست وی داد، پس حسّان از آن حضـرت اجازه خواست ابیاتی در مدح علی علیه السّـلام بگوید و پیامبر صَـلی الله علیهِ و آله به وی اجازه داد، پس گفت: - «علی به چشم درد مبتلا بود و دارویی طلب می کرد، و چون درمانگری نیافت،

- رسول خدا صَـلی الله علیهِ و آله با آب دهانی شفایش بخشید؛ چه فرخنده بود آنچه که ریخته شد و چه مبارک بود آن کس که آب دهانش را ریخت.

ص: ۱۵

- و فرمود که امروز رایت را به دلاوری خواهم سپرد که قوی و قاطع است و دوستدار و سرسپرده پیامبر است،

- او خدای مرا دوست می‌دارد و خدا هم او را دوست می‌دارد و به دست او دژهای مستحکم را خواهد گشود،

- پیامبر صَلی الله علیهِ و آله او را از میان همه مردم برگزید و او را وزیری که برادر نیز هست، نامید»

و گفته می‌شود که امیرالمؤمنین علیه السّلام از آن پس هرگز از گرما و سرما گزندی ندید.

سعیـد بن جبیر از ابن عبـاس این خبر را به شـکل دیگری آورده و گویـد: رسول خـدا صَـلی الله علیهِ و آله ابوبکر را مأمور فتح خیبر کرد اما خود و همراهانش شـکست خورده بازگشـتند. فردای آن روز عمر را فرستاد که پایش زخم برداشت و گریخت و مردم هم با وی گریختنـد و در حالی که خود و همراهانش یکدیگر را متَّهم به جُبن و بزدلی می کردند، بازگشـتند، پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: «فردا رایت را به مردی خواهم داد که خدا و رسولش را دوست دارد و خدا و رسولش نیز او را دوست می‌دارند، اهل فرار نیست و تا خداوند پیروزی را نصیب وی نفرماید، باز نگردد» و ابن عباس گوید: پس صبح کردیم در حالی که با شوق و رغبت خود را در معرض دیـد رسول خـدا صَـلی الله علیهِ و آله قرار می‌دادیم بدان امید که یکی از ما را برای این مـأموریت فرا بخوانـد، امـا رسـول خـدا صَـلی الله علیهِ و آله علی علیه السّـلام را که چشم درد داشت، فراخوانـد و در چشمانش آب دهان انداخت و پرچم را به وی سپرد و خداوند پیروزی را بر دست او رقم زد.

سپس سـید مرتضـی گوید: این روایات و هرچه درباره این داسـتان و چگونگی جریان آن نقل شده بر اوج فضـیلت و تقدّم آن حضـرت دلالت دارد، زیرا اگر از این سـخنان پیامبر صـلی الله علیه و آله صرفا محبت ایشان به علی فهمیده می‌شد در حالی که این محبت از طرف ایشان نسبت به سائرین هم وجود داشت، در این صورت دیگر قصـد پرچمـدار شـدن نمی کردند و مشـتاق آن نمی‌شدنـد که پیـامبر صَـلی الله علیهِ و آله ایشان را فرا بخوانـد و امیرالمؤمنین علیه السّـلام بابت آن مورد غبطه دیگران قرار نمی گرفت و شـعرا زبـان به مـدح وی نمی گشودنـد و این منزلت را افتخاری برای وی به شـمار نمی‌آوردنـد، و اگر در مجموع داستان و تفصیل آن تأمّل کنی خواهی دید که بیانگر اوج فضیلت آن حضرت و مقدّم بودنش بر دیگران اقران است.

سپس از برخی صـحابه، اسـتدلالی محکـم را ذکر کرده مبنی بر اینکـه قـول رسـول خـدا صَـلی الله علیهِ و آله دربـاره علی علیه السّـلام بعد از فرار ابوبکر و عمر و خشم آن حضـرت بر آن دو از این بابت، دلیل بر آن است که آن دو از صفاتی که حضرت

رسول برای علی علیه السّلام برشمردند، بهره‌مند نبوده‌اند. و می گوید: آن ها برای نفی این صفات از دیگران صرفا ص: ۱۶

به اثبات آن برای علی علیه السلام تمسک نکرده اند بلکه به چگونگی وقوع این امر و شرایط و ظروف آن توجه دارند و اینکه جایز نیست آن حضرت از فرار کسی به خشم آید و این کار را زشت شمارد، سپس در حضور قبلی‌ها بگوید: من رایت را به کسی خواهم داد که چنین و چنان ویژگی‌هایی داشته باشد؛ مگر نمی‌بینی اگر پادشاهی فرستاده‌ای را نزد شخصی بفرستد و او در انجام مأموریت خویش کوتاهی کند و آن را تحریف نموده حق مطلب را ادا نکند، پادشاه از این بابت به خشم آمده و کار وی را نکوهش کرده و می گوید: «کسی را به این مأموریت خواهم فرستاد که به خوبی از عهده ادای رسالتم برآمده و کاملاً به این کار وارد باشد *.» در این صورت خواهیم فهمید که اوصافی که این پادشاه برای دومی ثابت کرده است در شخص اول وجود نداشته است. و گوید: پس همانگونه که فتح قلعه و عدم فرار نسبت به کسانی که قبل از علی علیه السلام بودند، منتفی است به همین دلیل بایستی سائر فضائلی هم که رسول خدا صلی الله علیه و آله برای ایشان بیان کرده اند نیز از آن ها نفی شود زیرا همه این صفات در سخن پیامبر در یک سیاق و به یک سبک ادا شده است. پایان کلام .

می گویم: برای هرکسی که به وجدان خود مراجعه کند و از سرکشی و لجبازی خود داری کند، متانت این سخن پوشیده نیست و ثابت می کند که آن دو نه خدا را دوست می‌داشته‌اند و نه رسول خدا را و هرکس آن دو را دوست نداشته باشد، دشمن آن‌هاست و هرکس دشمن آن دو (خدا و پیامبر) باشد کفر ورزیده است کما اینکه ایجاب می کند خدا و رسولش آن دو را دوست نداشته باشند. و شکی نیست که هرکس مؤمنی صالح باشد، خدا و رسولش او را دوست می‌دارند. بلکه صرف ایمان داشتن در تحقق این امر کافیست زیرا خدای متعال فرموده است: «وَ الَّذِينَ ءَامَنُواْ أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ» - . بقره/ ۱۶۵ - {ولی

کسانی که ایمان آورده اند، به خدا محبت بیشتری دارند.}و نیز فرمود: «قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ الله» - . آل عمران/ ۳۱ - {بگو: «اگر خدا را دوست دارید، از من پیروی کنید تا خدا دوستتان بدارد} و الزام می کند که چیزی از طاعات ایشان را نپذیرد زیرا خدای متعال می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا» - . صف/ ۴ - {در حقیقت، خدا دوست دارد کسانی را که در راه او صف در صف جهاد می کنند}و: «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَ يُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ» - . بقره/ ۲۲۲ - {خداوند توبه کاران و پاکیزگان را دوست می دارد} زیرا اگر خداوند جهادشان را قبول می‌فرمود، آن‌ها دوست می‌داشت و اگر توبه آن‌ها را از شرک می‌پذیرفت، آن‌ها را دوست می‌داشت و اگر پاکیزه بودند، ایشان را دوست می‌داشت، و حال که چنین نیستند لازم می آید که از صابران،

ص: ۱۷

پارسایان، متوکّلان، محسنان و عدالت پیشگان نباشند، زیرا خداوند محبت خود را نسبت به ایشان در آیات بسیاری بیان فرموده و خداوند عدم دوست داشتن خویش را فقط به خائنان، ظالمان، کافران،شادمانان به دنیا، مستکبران، اسراف گران، تجاوزگران، مفسدان، هر کافر گناهکاری و هر متکبر فخر فروشی منسوب فرموده است، و این مطالب بر هرکس که در این آیات کریمه تدبّر کند، پوشیده نیست. و هرکس به این مثابه باشد، چگونه می‌تواند استحقاق خلافت و امامت و مقدم شدن بر همه امت خصوصا بر بهترین ایشان و افضل آن‌ها یعنی علی بن أبی طالب علیه السّلام را داشته باشد؟! و نیز دلیل بر آن است که قول خدای متعال: «يُحِبُّهُمْ وَ يُحِبُّونَهُ» - . مائده/ ۵۴ - {آنان را دوست می دارد و آنان [نیز] او را دوست دارند} در حق

حضـرت علی علیه السّـلام نـازل شـده باشـد نه دربـاره ابوبکر آن‌گونه اماماشـان رازی در تفسـیر خود ادّعـا کرده است. زیرا بر رسول روا نیست چیزی را که خداوند برای وی اثبات نمود، نفی کند.

و از جمله اموری که در فضـل ایشـان صـلوات الله علیه در روز خیـبر به ظهور پیوسـته مطلبی است که شـیخ طبرسـی در کتـاب «إعلام الوری» از کتـاب «المعرفـهٔ» ابراهیم بن سـعید ثقفی از حسن بن حسـین عرنی- که مردی صالـح بود- از کادح بن جعفر بجلی- که از أبـدال بود- از لهیعه از عبـدالرحمن بن زیاد از مسـلم بن یسار از جابر بن عبـدالله انصاری روایت کرده که گفت: چون علی علیه السّـلام هنگام فتـح خیبر بر رسول خـدا صَـلی الله علیهِ و آله وارد شـد، رسول خـدا به وی فرمود: اگر نبود اینکه گروهایی از امّت من آنچه را نصاری درباره عیسـی بن مردم می‌گفتنـد، در مورد تو بگوینـد، امروز درباره تو سـخنی می‌گفتم که بر هر جمع نگـذری مگر اینکه خاک پایت و باقی مانده آب وضویت را برای شـفا گرفتن، برگیرند. اما همین تو را بس که بگویم «تو از منی و من از تو، از من ارث می‌بری و از تو ارث می‌برم، و تو از من منزلت هارون از موسی را داری إلّا اینکه پس از من پیامبری نیست، و تو ذمّه مرا آزاد می‌کنی و بر سر سنّت من می‌جنگی، و تو در آخرت نزدیک‌ترین مردم به من هستی، و اینکه تو فردا بر سـر حوض کوثر جانشـین منی، و تو فردای قیـامت اوّلین کسـی هستی که بر سـر حوض کوثر بر من وارد می- شوی، و تو اوّلین کسـی هستی که در روز قیـامت با من جامه پوشانـده می‌شوی، و تو اوّلین کسـی از امّت منی که وارد بهشـت می‌شـود، و شـیعیان تـو بـا رو سـفیدی بر منبرهـایی از نور پیرامون من قرار دارنـد و من ایشـان را شـفاعت می‌کنم و در بهشـت همسایه من خواهند بود، و جنگ تو جنگ من و صلح تو صلح من، نهان تو نهان من، آشکار تو آشکار من،

ص: ۱۸

راز سـینه تو همانند راز سـینه من، و فرزندان تو فرزندان منند؛ تو وعده‌های مرا به جا می‌آوری و حق با توست و حق بر زبان تو و در قلب تـو و در معرض دیـد تـوست، و ایمـان بـا گـوشت و خـونت در آمیخته آن‌گونه که بـا گوشت و خون من درآمیخته است، و تاکیـداً دشـمن تو بر سـر حوض کوثر بر من وارد نخواهد شد و فردای قیامت دوسـتدارت از آن بی‌بهره نخواهد شد تا اینکه به همراه تو بر آن وارد شود.» پس علی علیه السّـلام سجده شکر به جای آورده سپس فرمود: سپاس خداوندی را سزد که با اسـلام بر من منّت نهاد و قرآن را به من آموخت و مرا نزد بهترین خلق خود خاتم پیامبران و سیّد مرسلین از روی احسانی که در حق من فرموده و فضـلی که بر من دارد، محبوب گردانید! پس رسول خدا صَـلی الله علیهِ و آله با شـنیدن این سخنان فرمود: یا علی، اگر تو نبودی بعد از من مؤمنان شناخته نمی‌شدند. -. إعلام الوری: ۱۸۹-۱۸۸ -

امالی صدوق: با سندی نظیر این روایت را از عبدالله بن لهیعه نقل کرده است. -. امالی صدوق: ۶۰-۵۹ -

**[ترجمه]

باب ۷۲ أن النبی صلی الله علیه و آله أمر بسد الأبواب الشارعه إلی المسجد إلا بابه صلوات الله علیه

الأخبار

«۱»

لی، [الأمالی للصدوق] الْحَافِظُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُوسَی عَنْ خَلَفِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ غُنْدَرٍ عَنْ عَوْفٍ عَنْ مَیْمُونٍ عَنْ زَیْدِ بْنِ أَرْقَمَ قَالَ: کَانَ لِنَفَرٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَبْوَابٌ شَارِعَهٌ فِی الْمَسْجِدِ فَقَالَ یَوْماً سُدُّوا هَذِهِ الْأَبْوَابَ إِلَّا بَابَ عَلِیٍّ فَتَکَلَّمَ فِی ذَلِکَ النَّاسُ قَالَ فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَی عَلَیْهِ ثُمَّ قَالَ أَمَّا بَعْدُ فَإِنِّی أُمِرْتُ بِسَدِّ هَذِهِ الْأَبْوَابِ غَیْرَ بَابِ عَلِیٍّ علیه السلام فَقَالَ فِیهِ قَائِلُکُمْ وَ إِنِّی وَ اللَّهِ مَا سَدَدْتُ شَیْئاً وَ لَا

ص: ۱۹

۱- ۱. فی المصدر: و أنک تؤدی عنی و أنک منجز عدتی.

۲- ۲. فی المصدر: فخر علی للّه ساجدا.

۳- ۳. إعلام الوری: ۱۸۸- ۱۸۹.

۴- ۴. أمالی الصدوق: ۵۹- ۶۰.

فَتَحْتُهُ وَ لَكِنِّی أَمِرْتُ بِشَیْ ءٍ فَاتَّبَعْتُهُ (۱).

**[ترجمه]امالی صدوق: با سندی از زید بن ارقم آورده است که گفت: در خانه برخی از صحابه رو به مسجد باز می‌شد و از آن‌جا رفت و آمد می‌کردند. روزی رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمودند، جز در خانه علی، به بقیه درهایی را که به مسجد باز می‌شوند، ببندید. مردم در این مورد سخن‌ها گفتند. گوید: پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله بر منبر رفته و حمد و سپاس خدا را به جا آورد سپس فرمود: اما بعد، من دستور داده بودم که درهایی که به مسجد باز می‌شوند ، بسته شوند إلّا در خانه علی علیه السّلام را، اما برخی از شما چیزهایی در این مورد گفته‌اند، و به خدا سوگند من نه دری بسته‌ام و نه

ص: ۱۹

دری را گشوده ام، بلکه به این کار فرمان یافته‌ام و به فرمان عمل کرده‌ام. - . امالی صدوق: ۲۰۱ -

**[ترجمه]

«۲»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] لی، [الأمالی للصدوق] بِإِسْنَادِ التَّمِیمِیِّ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: لَا یَحِلُّ لِأَحَدٍ أَنْ یُجْنِبَ فِی هَذَا الْمَسْجِدِ إِلَّا أَنَا وَ عَلِیٌّ وَ فَاطِمَهُ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ علیهم السلام وَ مَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِی فَإِنَّهُمْ مِنِّی (۲).

**[ترجمه]عیون أخبار الرضا- امالی صدوق: امام رضا علیه السّلام گوید: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: کسی جز من، علی، فاطمه، حسن و حسین حق ندارد در این مسجد جُنُب شود و هرکه از خاندان من است، که آن‌ها از من هستند. - . امالی صدوق: ۲۰۱ -

**[ترجمه]

«۳»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] لی، [الأمالی] للصدوق بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله: سُدُّوا الْأَبْوَابَ الشَّارِعَهَ فِی الْمَسْجِدِ إِلَّا بَابَ عَلِیٍ (۳).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا- امالی صدوق: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: در خانه‌هایی که به مسجد باز می‌شوند، همه را ببندید جز در خانه علی را. - . عیون اخبار الرضا: ۲۲۱ . امالی صدوق: ۲۰۱ -

**[ترجمه]

«۴»

لی، [الأمالی] للصدوق أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الدِّینَوَرِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ شُعَیْبٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ وَهْبٍ عَنْ مِسْکِینِ بْنِ بُکَیْرٍ عَنْ شُعْبَهَ عَنْ أَبِی بَلْجٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ مَیْمُونٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِأَبْوَابِ الْمَسْجِدِ فَسُدَّتْ إِلَّا بَابَ عَلِیٍ (۴).

**[ترجمه]امالی صدوق: ابن عباس گوید: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله امر فرمود درهایی را که به مسجد باز می‌شوند، ببندند مگر در خانه علی علیه السّلام را. - . عیون اخبار الرضا: ۲۲۵ . امالی صدوق: ۲۰۱ -

**[ترجمه]

«۵»

لی، [الأمالی] للصدوق الدِّینَوَرِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ زَیْدِ بْنِ أَبِی أَنِیسَهَ عَنْ أَبِی إِسْحَاقَ عَنِ الْعَلَاءِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله قَالَ: سُدُّوا الْأَبْوَابَ إِلَی الْمَسْجِدِ إِلَّا بَابَ عَلِیٍ (۵).

**[ترجمه]ابن عمر گوید:پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: درهایی که به مسجد باز می‌شوند، ببندید إلّا در خانه علی را . - . امالی صدوق: ۲۰۱ -

**[ترجمه]

«۶»

لی، [الأمالی] للصدوق ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] فِیمَا بَیَّنَ الرِّضَا علیه السلام مِنْ فَضَائِلِ الْعِتْرَهِ الطَّاهِرَهِ قَالَ: فَأَمَّا الرَّابِعَهُ فَإِخْرَاجُهُ النَّاسَ مِنْ مَسْجِدِهِ مَا خَلَا الْعِتْرَهَ حَتَّی تَکَلَّمَ النَّاسُ فِی ذَلِکَ وَ تَکَلَّمَ الْعَبَّاسُ فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ تَرَکْتَ عَلِیّاً وَ أَخْرَجْتَنَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا أَنَا تَرَکْتُهُ وَ أَخْرَجْتُکُمْ وَ لَکِنَّ اللَّهَ تَرَکَهُ وَ أَخْرَجَکُمْ وَ فِی هَذَا تِبْیَانُ قَوْلِهِ صلی الله علیه و آله لِعَلِیٍّ علیه السلام أَنْتَ مِنِّی بِمَنْزِلَهِ هَارُونَ مِنْ مُوسَی قَالَتِ الْعُلَمَاءُ وَ أَیْنَ هَذَا مِنَ الْقُرْآنِ قَالَ أَبُو الْحَسَنِ أُوجِدُکُمْ فِی ذَلِکَ قُرْآناً أَقْرَؤُهُ عَلَیْکُمْ قَالُوا هَاتِ قَالَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ وَ أَوْحَیْنا إِلی مُوسی وَ أَخِیهِ أَنْ تَبَوَّءا لِقَوْمِکُما بِمِصْرَ بُیُوتاً وَ اجْعَلُوا

ص: ۲۰

۱- ۱. أمالی الصدوق: ۲۰۱.

۲- ۲. أمالی الصدوق: ۲۰۱.

۳- ۳. عیون الأخبار: ۲۲۱. أمالی الصدوق: ۲۰۱.

۴- ۴. عيون الأخبار: ۲۲۵. أمالی الصدوق: ۲۰۱.

۵- ۵. أمالی الصدوق: ۲۰۱.

بُیُوتَکُمْ قِبْلَهً[(۱)] فَفِی هَذِهِ الْآیَهِ مَنْزِلَهُ هَارُونَ مِنْ مُوسَی وَ فِیهَا أَیْضاً مَنْزِلَهُ عَلِیٍّ علیه السلام مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ مَعَ هَذَا دَلِیلٌ ظَاهِرٌ فِی قَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حِینَ قَالَ أَلَا إِنَّ هَذَا الْمَسْجِدَ لَا یَحِلُّ لِجُنُبٍ إِلَّا لِمُحَمَّدٍ وَ آلِهِ [(۲)].

**[ترجمه]امالی صدوق- عیون أخبار الرضا: از جمله فضیلت‌هایی که عترت طاهره رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله از آن برخوردارند و امام رضا علیه السّلام آن‌ها را بیان فرموده یکی آن است که فرمود: اما فضیلت چهارم عترت، آن است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله مردم را از مسجد بیرون کرد إلّا عترت را تا اینکه مردم در این موضوع سخن‌ها گفتند و عباس عرض کرد: یا رسول الله: علی را ابقا کردی و ما را بیرون کردی؟! پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: من او را ابقا نکرده و شما را اخراج نکرده‌ام بلکه خداوند او را ابقا فرموده و شما را بیرون کرده است. و این کلام بیانگر قول رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله است که فرمود: «تو از من منزلت هارون از موسی را داری» عُلما گفتند: مصداق این معنا در قرآن کجاست؟ ابوالحسن گفت: می‌خواهید برایتان آیه‌ای از قرآن پیدا کنم و آن را بر شما بخوانم؟ گفتند: بله. فرمود: خدای عزّوجل می‌فرماید: «وَ أَوْحَیْنَا إِلَیَ مُوسیَ وَ أَخِیهِ أَن تَبَوَّءَا لِقَوْمِکُمَا بِمِصْرَ بُیُوتًا وَ اجْعَلُواْ

بُیُوتَکُمْ قِبْلَهً» - . یونس/ ۸۷ - {و

به موسی و برادرش وحی کردیم که شما دو تن برای قوم خود در مصر خانه هایی ترتیب دهید و سراهایتان را رو به روی هم قرار دهید} پس منزلت هارون از موسی در این آیه است همچنین در بردارنده منزلت علی علیه السّلام از رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله نیز هست. با این وجود، در قول رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله که فرمود: بدانید که جز محمّد و آل محمّد هیچ جُنُبی روا نیست که در این مسجد اقامت کند، دلیلی آشکار بر این مطلب است. - . امالی صدوق: ۳۱۴ . عیون الأخبار ۱۲۸ -

**[ترجمه]

بیان

اختلف المفسرون فی تفسیر الآیه فقیل لما دخل موسی مصر أمروا باتخاذ مساجد و أن یجعلوا مساجدهم نحو القبله أی الکعبه و کانت قبلتهم إلی الکعبه و قیل إن فرعون أمر بتخریب مساجد بنی إسرائیل فأمروا أن یتخذوا مساجد فی بیوتهم و به وردت روایه عن إبراهیم [(۳)] و قیل معناه اجعلوا بیوتکم یقابل بعضها بعضا و یحتمل أن یکون علی تأویله علیه السلام المعنی قولا لسائر بنی إسرائیل أن یتخذوا لأنفسهم بیوتا و یخرجوا من المسجد وَ اجْعَلُوا بُیُوتَکُمْ أی بیوت موسی و هارون و ذریتهما مسجدا لا یبیت فیها غیرکم و یحتمل أن یکون الاستشهاد بالآیه لبیان اختصاص هارون بموسی حیث ضمهما فی الخطاب و نسب القوم إلیهما فیدل قوله صلی الله علیه و آله أنت منی بمنزله هارون من موسی بتوسط الآیه علی ذلک الاختصاص و من لوازم هذا الاختصاص کونهما مختصین بدخول المسجد جنبا دون سائر الناس.

**[ترجمه]مفسّران در تفسیر این آیه اختلاف نظر دارند. گفته شده: چون موسی وارد مصر گردید فرمان یافتند که مسجدهایی را برگزینند و مساجد خود را رو به قبله یعنی کعبه قرار دهند و قبله آنها رو به کعبه بود؛ و گفته شده: فرعون دستور داد که

مساجد بنی‌اسرائیل را ویران سازند پس فرمان داده شدند که عبادتگاه‌هایشان را در خانه‌هایشان قرار دهند، و در این مورد روایتی از ابراهیم - . ظاهراً مراد ابورافع خدمتکار پیامبر صَلی الله علیهِ و آله است. به کتاب «الکنی و الألقاب۱: ۷۵» رجوع شود. -

نیز نقل شده است. و گفته شده: معنای آن چنین است: خانه‌هایتان را روبروی هم قرار دهید، و احتمال دارد بر اساس تأویل امام علیه السلام معنی چنین باشد که به بقیه بنی‌اسرائیل گفته شده باشد که برای خود خانه‌هایی بسازند و از مسجد خارج شوند: «وَ اجْعَلُواْ بُیُوتَکُمْ » یعنی خانه‌های موسی و هارون و ذریّه آن‌ها را مسجد قرار دهید و جز شما کسی در آن بیتوته نکند، و ممکن است استشهاد به آیه برای بیان اختصاص هارون به موسی باشد چون خطاب آن دو نفر را دربرگرفته است و قوم به ایشان نسبت داده شده است؛ لذا قول آن حضرت صَلی الله علیهِ و آله که «تو نزد من منزلت هارون از موسی را داری» به ضمیمه این آیه، دلالت بر این اختصاص علی علیه السلام نسبت به پیامبر دارد و از لوازم این اختصاص آن است که هر دو بر خلاف همه مردم، مجاز به ورود به مسجد در حالت جنابت باشند.

**[ترجمه]

«۷»

ع، [علل الشرائع] مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الشَّیْبَانِیُ (۴) عَنِ الْأَسَدِیِّ عَنِ الْبَرْمَکِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ حَفْصٍ الْمَرْوَزِیِّ عَنْ عَمْرِو بْنِ ثَابِتٍ عَنْ سَعْدِ بْنِ طَرِیفٍ عَنْ سَعِیدِ بْنِ جُبَیْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: لَمَّا سَدَّ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الْأَبْوَابَ الشَّارِعَةَ إِلَی الْمَسْجِدِ إِلَّا بَابَ عَلِیٍّ ضَجَّ أَصْحَابُهُ مِنْ ذَلِکَ فَقَالُوا یَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ سَدَدْتَ أَبْوَابَنَا وَ تَرَکْتَ بَابَ هَذَا الْغُلَامِ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی أَمَرَنِی بِسَدِّ أَبْوَابِکُمْ وَ تَرْکِ بَابِ عَلِیٍّ فَإِنَّمَا أَنَا مُتَّبِعٌ لِمَا یُوحَی إِلَیَّ مِنْ رَبِّی (۵).

ص: ۲۱

۱- ۱. سوره یونس: ۸۷.

۲- ۲. أمالي الصدوق: ۳۱۴. عيون الأخبار: ۱۲۸.

۳- ۳. الظاهر أن المراد منه أبو رافع مولی النبيّ صلّی اللّه علیه و آله، راجع الکنی و الألقاب ۱: ۷۵. و جامع الرواه ۲: ۳۸۵.

۴- ۴. السنانی ظ.

۵- ۵. علل الشرائع: ۷۸.

**[ترجمه]علل الشـرائع: ابن عباس گويد: چون رسول خدا صَـلى الله عليهِ و آله در خانه‌هايى كه به مسجد باز مى‌شدند، بستند و در خانه على را مستثنى نمودند، صحابه آن حضرت از اين بابت لب به اعتراض گشوده و گفتند: يا رسول الله، چرا درهاى ما را بستى و در اين خانه جوان را نبستى؟! فرمود: خـداى تبارك و تعالى مرا امر فرمود كه در خانه‌هاى شـما را ببنـدم و كارى به در خانه على نداشته باشم؛ من فقط پيرو وحى‌اى هستم كه از جانب پروردگار به من شود. - . علل الشرائع: ۷۸ -

ص: ۲۱

**[ترجمه]

«۸»

ع، [علل الشـرائع] الْمُظَفَّرُ الْعَلَوِيُّ عَنِ ابْنِ الْعَيَّاشِـيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ نُصَـيْرِ بْنِ أَحْمَدَ الْبَغْدَادِيِّ عَنْ عِيسَى بْنِ مِهْرَانَ عَنْ مُخَوَّلٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْأَسْوَدِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْـدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ عَنْ أَبِيهِ وَ عَمِّهِ عَنْ أَبِيهِمَا عَنْ أَبِي رَافِعٍ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صـلى الله عليه و آله خَطَبَ النَّاسَ فَقَـالَ أَيُّهَـا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَـلَّ أَمَرَ مُوسَـى وَ هَارُونَ أَنْ يَبْنِيَا لِقَوْمِهِمَا بِمِصْـرَ بُيُوتاً وَ أَمَرَهُمَا أَنْ لَا يَبِيتَ فِي مَسْـجِدِهِمَا جُنُبٌ وَ لَـا يَقْرَبَ فِيهِ النِّسَاءَ إِلَّا هَارُونُ وَ ذُرِّيَّتُهُ وَ إِنَّ عَلِيّاً مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَـى فَلَا يَحِلُّ لِأَحَـدٍ أَنْ يَقْرَبَ النِّسَاءَ فِي مَسْجِدِي وَ لَا يَبِيتُ فِيهِ جُنُبٌ إِلَّا عَلِيٌّ وَ ذُرِّيَّتُهُ فَمَنْ شَاءَ ذَلِكَ فَهَاهُنَا وَ ضَرَبَ بِيَدِهِ نَحْوَ الشَّامِ (۱).

شى، [تفسير العياشى] عن أبى رافع: مثله (۲)

**[ترجمه]علـل الشـرائع: ابورافـع گويـد: رسول خـدا صَـلى الله عليهِ و آله براى مردم خطبه خوانـده و فرمود: اى مردم، خـداى عزّوجل به موسـى و هارون امر فرمود كه براى قومشان خانه‌هايى* در مصـر بنا كنند و به آن‌ها دسـتور داد كه كسـى در حالت جُنُب در مسـجد آن‌هـا بيتوته نكرده و در آن‌جـا بـا زنـان نزديكى نكننـد مگر هـارون و ذريّه او. و بى‌ترديـد على از من منزلت هارون از موسـى را دارد، بنابراين هيچ كس حق ندارد در مسجد من با زنان نزديكى كند يا در حالت جُنُب در آن بيتوته كند مگر على و ذريّه او، پس هر كس كه مى‌خواهد از اين مطلب اطلاع يابد، از اين طرف- و با دست به سـمت شام اشاره فرمود- - . علل الشرائع: ۷۸ - !

تفسير عياشى: نظير اين روايت را از ابورافع نقل كرده است.

**[ترجمه]

بيان

الإشـاره نحو الشـام لبيان أن آثارهما هاهنا موجوده و يظهر منها أن أبواب بيوت موسـى و هارون شارعه إلى المسـجد دون سائر النـاس و فيه أن موسـى و هارون على المشـهور لم يـدخلا الشام فكيف بنيا فيه البيوت و يمكن أن يكون يوشع عليه السـلام بنى بيوت ذريه هارون بجنب بيت المقدس و فتح أبوابها إلى المسجد بأمر موسى عليه السلام.

ع، [علل الشرائع] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ نُصَيْرِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ بْنِ عُتْبَهَ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبَانٍ عَنْ سَلَّامِ بْنِ أَبِی عَمِيرَهَ عَنْ مَعْرُوفِ بْنِ خَرَّبُوذَ عَنْ أَبِی الطُّفَيْلِ عَنْ حُذَيْفَهَ بْنِ أَسِيدٍ الْغِفَارِيِّ قَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله قَامَ خَطِيباً فَقَالَ إِنَّ رِجَالًا لَا يَجِدُونَ فِی أَنْفُسِهِمْ أَنْ أُسْكِنَ عَلِيّاً فِی الْمَسْجِدِ وَ أُخْرِجَهُمْ وَ سَاقَ الْحَدِيثَ إِلَی آخِرِ مَا سَيَأْتِی فِی رِوَايَهِ ابْنِ الْمَغَازِلِی (٣).

**[ترجمه]اشاره کردن به شام ظاهراً بدان مفهوم بوده که آثار آن دو هنوز در آن‌جا موجود است و تنها در خانه‌های موسی و هارون به سمت صحن مسجد باز بوده است. و در این مورد می‌توان گفت: که موسی و هارون طبق نظر مشهور وارد شام نشده‌اند پس چگونه می‌توانند در آن خانه ساخته باشند؟ و ممکن است یوشع علیه السّلام خانه‌های ذریّه *هارون را در آن‌جا در جوار بیت المقدّس بنا کرده و درهای آن‌ها را به دستور موسی به سوی مسجد قرار داده باشد.

علل الشرائع: حذیفهٔ بن اسید غفاری گوید: پیامبر صلی الله علیهِ و آله مشغول خواندن خطبه بود که فرمود: مردانی هستند که نمی‌توانند به خود بقبولانند که علی را در مسجد اقامت دهم ولی آن‌ها را از آن بیرون کنم، و سخن را به آن‌جا کشاند که در روایت ابن مغازلی خواهد آمد. - . علل الشرائع: ٧٨. -

**[ترجمه]

«٩»

م، [تفسير الإمام علیه السلام] عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَمَّا بَنَی مَسْجِدَهُ بِالْمَدِينَهِ وَ أَشْرَعَ بَابَهُ (۴) وَ أَشْرَعَ الْمُهَاجِرُونَ وَ الْأَنْصَارُ أَبْوَابَهُمْ أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِبَانَهَ

١- ١. علل الشرائع: ٧٨.

٢- ٢. تفسير العيّاشیّ مخطوط. و أورده فی البرهان ٢: ١٩٣.

٣- ٣. علل الشرائع: ٧٨.

۴- ۴. فی المصدر: و أشرع فيه بابه.

مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الْأَفْضَلِينَ بِالْفَضِيلَهِ فَنَزَلَ جَبْرَئِيلُ علیه السلام عَنِ اللَّهِ بِأَنْ سُدُّوا الْأَبْوَابَ عَنْ مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَبْلَ أَنْ يَنْزِلَ بِكُمُ الْعَذَابَ فَأَوَّلُ مَنْ بَعَثَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَأْمُرُهُ بِسَدِّ الْأَبْوَابِ (۱) الْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَقَالَ سَمْعاً وَ طَاعَهً لِلَّهِ وَ لِرَسُولِهِ وَ كَانَ الرَّسُولُ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ ثُمَّ مَرَّ الْعَبَّاسُ بِفَاطِمَهَ علیها السلام فَرَآهَا قَاعِدَهً عَلَى بَابِهَا وَ قَدْ أَقْعَدَتِ الْحَسَنَ وَ الْحُسَيْنَ علیهما السلام فَقَالَ لَهَا مَا بَالُكِ قَاعِدَهً انْظُرُوا إِلَيْهَا كَأَنَّهَا لَبُوَهٌ بَيْنَ يَدَيْهَا جِرَاؤُهَا تَظُنُّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يُخْرِجُ عَمَّهُ وَ يُدْخِلُ ابْنَ عَمِّهِ فَمَرَّ بِهِمْ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ لَهَا مَا بَالُكِ قَاعِدَهً فَقَالَتْ أَنْتَظِرُ أَمْرَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِسَدِّ الْأَبْوَابِ فَقَالَ صلی الله علیه و آله إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَمَرَهُمْ بِسَدِّ الْأَبْوَابِ وَ اسْتَثْنَى مِنْهُمْ رَسُولَهُ وَ أَنْتُمْ نَفْسُ رَسُولِ اللَّهِ ثُمَّ إِنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ جَاءَ فَقَالَ إِنِّي أُحِبُّ النَّظَرَ إِلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِذَا مَرَرْتُ إِلَى مُصَلَّاكَ فَأْذَنْ لِي فِي خَوْخَهٍ(۲) أَنْظُرْ إِلَيْكَ مِنْهَا فَقَالَ قَدْ أَبَى اللَّهُ ذَلِكَ فَقَالَ فَمِقْدَارَ مَا أَضَعُ عَلَيْهِ وَجْهِي قَالَ قَدْ أَبَى اللَّهُ ذَلِكَ قَالَ فَمِقْدَارَ مَا أَضَعُ عَلَيْهِ عَيْنِي فَقَالَ قَدْ أَبَى اللَّهُ ذَلِكَ وَ لَوْ قُلْتَ قَدْرَ طَرَفِ إِبْرَهٍ لَمْ آذَنْ لَكَ وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ (۳) مَا أَنَا أَخْرَجْتُكُمْ وَ لَا أَدْخَلْتُهُمْ وَ لَكِنَّ اللَّهَ أَدْخَلَهُمْ وَ أَخْرَجَكُمْ ثُمَّ قَالَ لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ يَبِيتُ (۴) فِي هَذَا الْمَسْجِدِ جُنُباً إِلَّا مُحَمَّدٌ وَ عَلِيٌّ وَ فَاطِمَهُ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ وَ الْمُنْتَجَبُونَ مِنْ آلِهِمُ الطَّيِّبُونَ مِنْ أَوْلَادِهِمْ قَالَ علیه السلام فَأَمَّا الْمُؤْمِنُونَ فَرَضُوا وَ أَسْلَمُوا(۵) وَ أَمَّا الْمُنَافِقُونَ فَاغْتَاظُوا لِذَلِكَ وَ أَنِفُوا وَ مَشَى بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ يَقُولُونَ فِيمَا بَيْنَهُمْ أَ لَا تَرَوْنَ مُحَمَّداً لَا يَزَالُ يَخُصُّ بِالْفَضْلِ (۶) ابْنَ عَمِّهِ لِيُخْرِجَنَا مِنْهَا صُفْراً(۷) وَ اللَّهِ لَئِنْ أَنْفَذْنَا لَهُ فِي حَيَاتِهِ لَنَتَأَبَّيَنَّ

۱- ۱. الصحيح كما فى المصدر: يأمره بسد بابه.

۲- ۲. فى المصدر: فى فرجه.

۳- ۳. فى المصدر: و الذى نفس محمّد بيده.

۴- ۴. فى المصدر: أن يبيت.

۵- ۵. فى المصدر: فقد رضوا.

۶- ۶. فى المصدر: بالفضائل.

۷- ۷. فى المصدر: الصفر مثلثه الخالى، يقال« هو صفر اليد» أى ليس فى يده شى ء.

عَلَیْهِ (۱) بَعْدَ وَفَاتِهِ وَ جَعَلَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبَیٍّ یُصْغِی إِلَی مَقَالَتِهِمْ فَیَغْضَبُ تَارَهً وَ یَسْکُنُ أُخْرَی فَیَقُولُ لَهُمْ إِنَّ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله لَمُتَأَلِّهٌ فَإِیَّاکُمْ وَ مُکَاشَفَتَهُ فَإِنَّ مَنْ کَاشَفَ الْمُتَأَلِّهَ انْقَلَبَ خَاسِئاً حَسِیراً وَ تَنَغَّصَ عَلَیْهِ عَیْشُهُ وَ إِنَّ الْفَطِنَ اللَّبِیبَ مَنْ تَجَرَّعَ عَلَی الْغُصَّهِ لِیَنْتَهِزَ الْفُرْصَهَ فَبَیْنَا هُمْ کَذَلِکَ إِذْ طَلَعَ عَلَیْهِمْ رَجُلٌ مِنَ الْمُؤْمِنِینَ یُقَالُ لَهُ زَیْدُ بْنُ أَرْقَمَ فَقَالَ لَهُمْ یَا أَعْدَاءَ اللَّهِ أَ بِاللَّهِ تُکَذِّبُونَ وَ عَلَی رَسُولِهِ تَطْعُنُونَ وَ اللَّهَ وَ دِینَهُ تَکِیدُونَ (۲) لَأُخْبِرَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِکُمْ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أُبَیٍّ وَ الْجَمَاعَهُ وَ اللَّهِ لَئِنْ أَخْبَرْتَهُ بِنَا لَنُکَذِّبَنَّکَ وَ لَنَحْلِفَنَّ لَهُ فَإِنَّهُ إِذًا یُصَدِّقُنَا ثُمَّ وَ اللَّهِ لَنُقِیمَنَّ (۳) مَنْ یَشْهَدُ عَلَیْکَ عِنْدَهُ بِمَا یُوجِبُ قَتْلَکَ أَوْ قَطْعَکَ أَوْ حَدَّکَ قَالَ فَأَتَی زَیْدٌ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَأَسَرَّ إِلَیْهِ مَا کَانَ مِنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أُبَیٍّ وَ أَصْحَابِهِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَی وَ لا تُطِعِ الْکافِرِینَ (۴) الْمُجَاهِدِینَ لَکَ یَا مُحَمَّدُ فِیمَا تَدْعُوهُمْ إِلَیْهِ مِنَ الْإِیمَانِ بِاللَّهِ وَ الْمُوَالاهِ لَکَ وَ لِأَوْلِیَائِکَ وَ الْمُعَادَاهِ لِأَعْدَائِکَ وَ الْمُنافِقِینَ الَّذِینَ یُطِیعُونَکَ فِی الظَّاهِرِ وَ یُخَالِفُونَکَ فِی الْبَاطِنِ وَ دَعْ أَذاهُمْ وَ مَا یَکُونُ مِنْهُمْ مِنَ الْقَوْلِ السَّیِّئِ فِیکَ وَ فِی ذَوِیکَ وَ تَوَکَّلْ عَلَی اللَّهِ فِی تَمَامِ أَمْرِکَ (۵) وَ إِقَامَهِ حُجَّتِکَ فَإِنَّ الْمُؤْمِنَ هُوَ الظَّاهِرُ وَ إِنْ غُلِبَ فِی الدُّنْیَا لِأَنَّ الْعَاقِبَهَ لَهُ لِأَنَّ غَرَضَ الْمُؤْمِنِینَ فِی کَدْحِهِمْ فِی الدُّنْیَا إِنَّمَا هُوَ الْوُصُولُ إِلَی نَعِیمِ الْأَبَدِ فِی الْجَنَّهِ وَ ذَلِکَ حَاصِلٌ لَکَ وَ لِآلِکَ وَ أَصْحَابِکَ وَ شِیعَتِهِمْ. ثُمَّ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَمْ یَلْتَفِتْ إِلَی مَا بَلَغَهُ عَنْهُمْ وَ أَمَرَ الرَّجُلَ (۶) زَیْداً فَقَالَ لَهُ إِنْ أَرَدْتَ أَلَّا یُصِیبَکَ شَرُّهُمْ وَ لَا یَنَالَکَ مَکْرُوهُهُمْ (۷) فَقُلْ إِذَا أَصْبَحْتَ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّیْطَانِ الرَّجِیمِ فَإِنَّ اللَّهَ یُعِیذُکَ مِنْ شَرِّهِمْ فَإِنَّهُمْ شَیَاطِینُ یُوحِی بَعْضُهُمْ إِلی

۱- ۱. تأبی الشی ء: لم یرضه. و فی المصدر: لتأبین.

۲- ۲. کذا فی النسخ، و فی المصدر: و علی دینه تکیدون؟.

۳- ۳. فی المصدر: لنقیمن علیک.

۴- ۴. سوره الأحزاب: ۴۸.

۵- ۵. فی المصدر: فی إتمام أمرک.

۶- ۶. لیست کلمه« الرجل» فی المصدر.

۷- ۷. فی المصدر: مکرهم.

بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُوراً فَإِذَا أَرَدْتَ أَنْ يُؤْمِنَكَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنَ الْغَرَقِ وَ الْحَرَقِ وَ السَّرَقِ فَقُلْ إِذَا أَصْبَحْتَ بِسْمِ اللَّهِ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا يَصْرِفُ السُّوءَ إِلَّا اللَّهُ بِسْمِ اللَّهِ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا يَسُوقُ الْخَيْرَ إِلَّا اللَّهُ بِسْمِ اللَّهِ مَا شَاءَ اللَّهُ مَا يَكُونُ مِنْ نِعْمَةٍ فَمِنَ اللَّهِ بِسْمِ اللَّهِ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ بِسْمِ اللَّهِ مَا شَاءَ اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّيِّبِينَ فَإِنَّ مَنْ قَالَهَا ثَلَاثاً إِذَا أَصْبَحَ أَمِنَ مِنَ الْحَرَقِ وَ الْغَرَقِ وَ السَّرَقِ حَتَّى يُمْسِيَ وَ مَنْ قَالَهَا ثَلَاثاً إِذَا أَمْسَى أَمِنَ مِنَ الْحَرَقِ وَ الْغَرَقِ وَ السَّرَقِ حَتَّى يُصْبِحَ وَ إِنَّ الْخَضِرَ وَ إِلْيَاسَ عليهما السلام يَلْتَقِيَانِ فِي كُلِّ مَوْسِمٍ فَإِذَا تَفَرَّقَا تَفَرَّقَا عَنْ هَذِهِ الْكَلِمَاتِ وَ إِنَّ ذَلِكَ شِعَارُ شِيعَتِي وَ بِهِ يَمْتَازُ أَعْدَائِي مِنْ أَوْلِيَائِي يَوْمَ خُرُوجِ قَائِمِهِمْ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ قَالَ الْبَاقِرُ عليه السلام لَمَّا أُمِرَ الْعَبَّاسُ (۱) بِسَدِّ الْأَبْوَابِ وَ أُذِنَ لِعَلِيٍّ عليه السلام بِتَرْكِ بَابِهِ جَاءَ الْعَبَّاسُ وَ غَيْرُهُ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا بَالُ عَلِيٍّ يَدْخُلُ وَ يَخْرُجُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله ذَلِكَ إِلَى اللَّهِ فَسَلِّمُوا لَهُ حُكْمَهُ (۲) هَذَا جَبْرَئِيلُ جَاءَنِي عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ بِذَلِكَ ثُمَّ أَخَذَهُ مَا كَانَ يَأْخُذُهُ إِذَا نَزَلَ الْوَحْيُ فَسُرِّيَ عَنْهُ فَقَالَ يَا عَبَّاسُ يَا عَمَّ رَسُولِ اللَّهِ إِنَّ جَبْرَئِيلَ يُخْبِرُنِي عَنِ اللَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ أَنَّ عَلِيّاً لَمْ يُفَارِقْكَ فِي وَحْدَتِكَ وَ آنَسَكَ فِي وَحْشَتِكَ فَلَا تُفَارِقْهُ فِي مَسْجِدِكَ لَوْ رَأَيْتَ عَلِيّاً وَ هُوَ يَتَضَوَّرُ(۳) عَلَى فِرَاشِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله وَاقِياً رُوحَهُ بِرُوحِهِ مُتَعَرِّضاً لِأَعْدَائِهِ مُسْتَسْلِماً لَهُمْ أَنْ يَقْتُلُوهُ كَافِياً شَرَّ قَتْلِهِ لَعَلِمْتَ أَنَّهُ يَسْتَحِقُّ مِنْ مُحَمَّدٍ الْكَرَامَةَ وَ التَّفْضِيلَ وَ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى التَّعْظِيمَ وَ التَّبْجِيلَ إِنَّ عَلِيّاً قَدِ انْفَرَدَ عَنِ الْخَلْقِ بِالْبَيْتُوتَه(۴) عَلَى فِرَاشِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله وَ وِقَايَةِ رُوحِهِ بِرُوحِهِ فَأَفْرَدَهُ اللَّهُ تَعَالَى دُونَهُمْ بِسُلُوكِهِ فِي مَسْجِدِهِ وَ لَوْ رَأَيْتَ عَلِيّاً يَا عَمَّ رَسُولِ اللَّهِ وَ عَظِيمَ مَنْزِلَتِهِ عِنْدَ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ شَرِيفَ مَحَلِّهِ عِنْدَ مَلَائِكَتِهِ الْمُقَرَّبِينَ وَ عَظِيمَ شَأْنِهِ فِي أَعْلَى

۱- ۱. فی المصدر: لما أمر العباس و غیره.

۲- ۲. فی المصدر: فسلموا اللّه حکمه.

۳- ۳. متضور خ ل.

۴- ۴. فی المصدر: فی المبیت.

عِلِّيِّينَ لَاسْتَقْلَلْتَ مَا تَرَاهُ لَهُ هَاهُنَا إِيَّاكَ يَا عَمَّ رَسُولِ اللَّهِ أَنْ تَجِدَ لَهُ فِي قَلْبِكَ مَكْرُوهاً فَتَصِيرَ كَأَخِيكَ أَبِي لَهَبٍ فَإِنَّكُمَا شَقِيقَانِ يَا عَمَّ رَسُولِ اللَّهِ لَوْ أَبْغَضَ عَلِيّاً أَهْلُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرَضِينَ لَأَهْلَكَهُمُ اللَّهُ بِبُغْضِهِ وَ لَوْ أَحَبَّهُ الْكُفَّارُ أَجْمَعُونَ لَأَثَابَهُمُ اللَّهُ عَنْ مَحَبَّتِهِ بِالْخِلْقَهِ الْمَحْمُودَهِ(۱) بِأَنْ يُوَفِّقَهُمْ لِلْإِيمَانِ ثُمَّ يُدْخِلَهُمُ الْجَنَّهَ بِرَحْمَتِهِ يَا عَمَّ رَسُولِ اللَّهِ إِنَّ شَأْنَ عَلِيٍّ عَظِيمٌ إِنَّ حَالَ عَلِيٍّ جَلِيلٌ إِنَّ وَزْنَ عَلِيٍّ ثَقِيلٌ مَا وُضِعَ حُبُّ عَلِيٍّ فِي مِيزَانِ أَحَدٍ إِلَّا رَجَحَ عَلَى سَيِّئَاتِهِ وَ لَا وُضِعَ بُغْضُهُ فِي مِيزَانِ أَحَدٍ إِلَّا رَجَحَ عَلَى حَسَنَاتِهِ فَقَالَ الْعَبَّاسُ قَدْ سَلَّمْتُ وَ رَضِيتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَا عَمِّ انْظُرْ إِلَى السَّمَاءِ فَنَظَرَ الْعَبَّاسُ فَقَالَ مَا ذَا تَرَى قَالَ أَرَى شَمْساً طَالِعَهً نَقِيَّهً مِنْ سَمَاءٍ صَافِيَهٍ جَلِيَّهٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَا عَبَّاسُ يَا عَمَّ رَسُولِ اللَّهِ إِنَّ حُسْنَ تَسْلِيمِكَ لِمَا وَهَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِعَلِيٍّ مِنَ الْفَضِيلَهِ أَحْسَنُ مِنْ هَذِهِ الشَّمْسِ فِي هَذِهِ السَّمَاءِ وَ عِظَمَ بَرَكَهِ هَذَا التَّسْلِيمِ عَلَيْكَ أَكْثَرُ مِنْ عَظِيمِ (۲) بَرَكَهِ هَذِهِ الشَّمْسِ عَلَى النَّبَاتِ وَ الْحُبُوبِ وَ الثِّمَارِ حَيْثُ تُنْضِجُهَا وَ تُنْمِيهَا وَ تُرَبِّيهَا فَاعْلَمْ أَنَّهُ قَدْ صَافَاكَ بِتَسْلِيمِكَ لِعَلِيٍّ فَضِيلَتَهُ مِنَ الْمَلَائِكَهِ(۳) الْمُقَرَّبِينَ أَكْثَرَ مِنْ عَدَدِ قَطْرِ الْمَطَرِ وَ وَرَقِ الشَّجَرِ وَ رَمْلِ عَالِجٍ وَ عَدَدِ شُعُورِ الْحَيَوَانَاتِ وَ أَصْنَافِ النَّبَاتِ (۴) وَ عَدَدِ خُطَى ابْنِ آدَمَ (۵) وَ أَنْفَاسِهِمْ وَ أَلْفَاظِهِمْ وَ أَلْحَاظِهِمْ كُلٌّ يَقُولُونَ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى الْعَبَّاسِ عَمِّ نَبِيِّكَ فِي تَسْلِيمِهِ لِنَبِيِّكَ فَضْلَ أَخِيهِ عَلِيٍّ فَاحْمَدِ اللَّهَ وَ اشْكُرْهُ فَلَقَدْ عَظُمَ رِبْحُكَ (۶) وَ جَلَّتْ رُتْبَتُكَ فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ (۷).

**[ترجمه]تفسیر امام عسکری: امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: چون رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله مسجد خود را در مدینه بنا نهاد و درِ خانه خود را رو به آن کار گذاشت و مهاجران و انصار نیز در خانه‌های خود را به سمت مسجد کار گذاشتند، اراده خدای عزّوجل

بر آن قرار گرفت که محمد صلی الله علیه و آله و خواندان بزرگوارش را به وسیله فضیلتی از دیگران متمایز کند، از این رو جبرئیل علیه السّلام از جانب خدا فرمان آورد درهایی را که به مسجد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله باز کرده‌اید، پیش از آنکه بر شما عذاب نازل شود، ببندید. پس نخستین کسی که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به وی پیام فرستاد که در خانه‌اش را که به مسجد باز می‌شود، ببندد، عباس بن عبدالمطّلب بود. عباس گفت: فرمان خدا و رسولش مطاع است و قاصد پیامبر صَلی الله علیهِ و آله معاذ بن جبل بود. سپس عباس بر فاطمه علیها السّلام گذر کرد و وی را در حالی یافت که بر در خانه‌اش نشسته و حسن و حسین علیهما السّلام را نیز نشانده است. پس به وی عرض کرد: چرا اینجا نشسته‌اید؟ به وی بنگرید که به ماده شیری می‌ماند که بچه‌هایش را در مقابل خود نشانده و گمان می‌کند رسول خدا عمویش را از مسجد بیرون ولی پسرعمویش را ابقا می‌کند! پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله بر ایشان گذشته و به فاطمه علیها السّلام فرمود: چرا اینجا نشسته‌اید؟ عرض کرد: منتظر فرمان رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله برای بستن درها هستم. آن حضرت فرمود: خدای متعال همه را امر فرموده که در خانه‌های خود را ببندند و رسولش را از این امر مستثنی فرموده و شماها نفس رسول خدا هستید. از طرفی عمر بن خطّاب آمده و عرض کرد: یا رسول الله، من دوست دارم شما را هنگامی که به مصلّایتان می‌روید، ببینم، پس اجازه بفرمایید دریچه‌ای داشته باشم که از آن شما را نظاره کنم! فرمود: خداوند چنین اجازه‌ای نداده است. عمر گفت: فقط به اندازه‌ای که صورتم را روی آن قرار دهم! فرمود: خداوند اجازه نداده است. عرض کرد: به اندازه‌ای که بتوانم چشمانم را روی آن بگذارم! فرمود: خداوند اجازه نداده است، حتی اگر بگویی به اندازه سر سوزنی باشد، به تو اجازه آن را نمی‌دهم؛ سوگند به کسی که جانم در دست اوست، این من نبوده‌ام که شماها را خارج کرده ام و من ایشان را وارد نکرده‌ام بلکه

خداوند بوده است که آن‌ها را وارد و شما را خارج کرده است؛ سپس فرمود: بر کسی که به خدا و روز قیامت ایمان دارد لازم است که با حالت جنابت در این مسجد بیتوته نکند به استثنای محمّد، علی، فاطمه، حسن، حسین و برگزیدگان پاکیزه از خاندان و فرزندان ایشان. علی علیه السّلام فرمود: اما مؤمنان، این فرمان را پذیرفته و اطاعت کردند، اما منافقان، به خشم آمده و امتناع ورزیدند، نزد یکدیگر رفته و میان خود می گفتند: مگر نمی‌بینید که محمّد همچنان فضائلی را صرفا به پسر عموی خود اختصاص می‌دهد تا ما را از حیطه فضائل دست خالی خارج کند؟! به خدا سوگند اگر در حیات پیامبر از او اطاعت کنیم مسلما

ص: ۲۳

بعد از وفات او از از قبول فضیلت علی علیه السلام خود داری خواهیم کرد. عبدالله بن اُبیّ به سخنان ایشان گوش می‌داد گاه به خشم می‌آمد و گاه آرام می‌شد و به آنان می گفت: تحقیقاً محمّد صَلی الله علیهِ و آله مرد خداست پس برحذر باشید از اینکه با وی آشکارا دشمنی کنید، زیرا هر کس با مرد خدا آشکارا دشمنی ورزد، سرنگون و خوار و درمانده خواهد شد و زندگی بر وی تنگ خواهد گشت، و انسان زیرک و باهوش کسی است که غم و غصّه را تحمّل می کند و منتظر فرصت مناسب می... ماند، آن‌ها در چنین وضعیتی بودند که مردی از مؤمنان که زید بن ارقم نامیده می‌شد بر ایشان گذشته و به آنان گفت: ای دشمنان خدا، آیا خداوند را تکذیب می کنید و بر رسولش خرده می گیرید و بر علیه خدا و دین او دسیسه‌چینی می کنید؟ حتماً رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله را از سخنان شما آگاه خواهم نمود. پس عبدالله بن اُبی و جماعت همراهش گفتند: به خدا سوگند اگر وی را از سخنان ما با خبر کنی تو را تکذیب نموده و برای آن حضرت سوگند یاد خواهیم کرد که در این صورت ما را تصدیق خواهد نمود و به خدا سوگند کسانی را می‌آوریم که نزد وی بر علیه تو چنان شهادتی دهند که مستوجب قتل یا قطع عضو یا حد گردی! گوید: سپس زید نزد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله آمده و آنچه را که از عبدالله بن اُبیّ و یارانش شنیده بود، پنهانی گزارش داد و خدای متعال آیه: «وَلَاتُطِعِ الْكَفِرِين...» - . احزاب/ ۴۸ - {و کافران و منافقان را فرمان مبَر...} نازل فرمود که ای محمّد سخن کافرانی را که با تو منازعه می کنند در آنچه آنان را به ایمان به خدا و دوستی با خودت و دوستداران خودت و دشمنی با دشمنان خودت دعوت می کنی، نپذیر؛ همچنین سخن «منافقان» را که در ظاهر از تو اطاعت می کنند و در باطن به مخالفت با تو برمی‌خیزند، نپذیر و «اهمیتی به آزارشان مده» و اهمیتی به حرف های بدی که درباره تو و خواندانت می‌زنند، نده و در به پایان رساندن مأموریت خود و اقامه حجّتت «بر خدا توکّل کن»، زیرا در حقیقت پیروز مؤمن است هرچند در این دنیا مغلوب گردد، چون فرجام از آنِ اوست، زیرا تنها هدف مؤمنین از تلاش کردنشان در دنیا، رسیدن به نعیم جاوید در بهشت است و این امر برای تو و خاندانت و اصحابت و شیعیان ایشان حاصل است.

از طرفی، رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله توجّه چندانی به گزارشی که از آن‌ها به وی داده شد نفرمود و به زید فرمود: اگر می‌خواهی از شرّ آن‌ها در امان بمانی و آسیبشان به تو نرسد، هر صبح که از خواب برخاستی بگو: «أعوذ بالله من الشیطان الرجیم» که خداوند تو را از شرّ آن‌ها نگاه خواهد داشت زیرا آنان شیاطینی هستند که «یوحی بعضهم الی بعض زخرف القول غرورا» {سخنان زیبا و فریبکارانه خود را به یکدیگر منتقل می کنند}،

ص: ۲۴

پس اگر بخواهی از این پس خداوند تو را از غرق شدن، سوختن و دزدی ایمن دارد، چون صبح بیدار شدی بگو: «بسم الله ما شاء الله لا یصرِفُ السّوءَ إلّا اللُّه، بسم الله ما شاء الله لا یَسُوقُ الخیرَ إلّا اللُّه، بسم الله ما شاء الله ما یکونُ من نعمَـةٍ فَمِنَ اللِه، بسم الله ما شاء الله لا حولَ و لا قُوّةَ إلّا بالله العلیّ العظیم، بسم الله ما شاء الله صلّی اللُه علی محمّدٍ و آلِه الطیّبین».

زیرا هر کسی که صبح آن را سه بار تکرار کند تا شب، از سوختن، غرق شدن و مورد دستبرد قرار گرفتن در امان خواهد بود، و اگر شب آن را سه بار تکرار کند، تا صبح از سوختن، غرق شدن و مورد دستبرد قرار گرفتن در امان خواهد بود و حضرت خضر و الیاس علیهما السّلام در هر موسم حجّی باهم ملاقات می کنند و چون از هم جدا گشتند، با این کلمات از یکدیگر جدا می‌شوند و این کلمات شعار شیعه من است و با این کلمات است که دوستانم از دشمنان متمایز می گردند، در آن روزی که قائم ایشان صلوات الله علیه، خروج کند.

امام باقر علیه السّلام فرمود: چون به عباس امر شد درهای خانه‌اش را که به مسجد النبی باز می‌شدند، ببندد و علی علیه السّلام اجازه یافت در خانه‌اش* به مسجدالنبی باز بماند، به همراه جمعی از خاندان محمّد صَلی الله علیهِ و آله نزد آن حضرت آمده و عرض کردند: یا رسول الله، چرا علی باید بتواند از مسجد وارد خانه‌اش شود و از همان‌جا بیرون رود؟ فرمود: این خواست خداست، پس تسلیم حکم خدا باشید، این جبرئیل است که از جانب خدای عزّوجل با همین دستور نزد من آمده است، سپس آن حالتی که به هنگام نزول وحی عارض وی می گردید، عارض او گشت و چون آن حالت زایل شد، فرمود: ای عباس، ای عموی رسول خدا، جبرئیل از جانب خداوند جلّ جلاله به من خبر داد که علی آن‌گاه که تنها بودی تو را تنها نگذاشت و مونس تنهایی تو بود از این رو در مسجدت، او را از خودت جدا مکن، اگر علی را می‌دیدی که چگونه در بستر محمّد بر خود می‌پیچید و جان خود را سپر بلای جان محمّد کرده، خود را در معرض ضربات دشمنانش قرار داد و راضی بود آن ها او را به قتل برسانند ولی مصیبت قتل رسول خدا دفع شود؛ آن وقت در می‌یافتی که علی مستحق بهترین کرامت و تفضیل از جانب محمّد و از جانب خدای متعال شایسته بزرگداشت و نکو داشت است. چون علی علیه السلام سوای همه مردم، در بستر محمّد صَلی الله علیهِ و آله خوابید و جان خود را فدای جان وی کرد، خداوند او را از بقیه ممتاز گردانیده به وی اجازه فرمود در مسجد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله سکونت گزیند، و اگر علی را- ای عمّ رسول خدا- می‌دیدی که چه منزلت عظیمی نزد پروردگار عالم دارد و از چه شرافتی نزد ملائکه مقرّب وی برخوردار است و چه شأن و منزلت سترگی که در اعلا

ص: ۲۵

علّیین دارد، آن‌گاه آنچه را در اینجا برای وی می‌بینی، اندک می‌شمردی؛ عموجان، برحذر باش از اینکه در دل خود کراهتی نسبت به وی داشته باشی که در این صورت به سرنوشت برادرت ابولهب گرفتار خواهی آمد که شما باهم برادر تنی هستید؛ ای عموی رسول خدا، اگر ساکنان آسمان‌ها و زمین‌ها دشمنی علی علیه السلام را در دل داشته باشند، قطعاً خداوند ایشان را هلاک خواهد فرمود و اگر کفّار جملگی مهر وی را به دل سپارند، خداوند به خاطر محبتشان به علی آن‌ها را «عاقبت به خیری» پاداش خواهد داد و به ایمان رهنمون خواهد گشت و سپس با رحمت خود آنان را به بهشت وارد خواهد نمود؛ ای عموی رسول خدا، به راستی که شأن و منزلت علی سخت بزرگ است، علی بسیار پرشوکت است و وزن علی بسیار سنگین است، حُبّ علی را در ترازوی هرکس قرار دهند، بر بدی‌های وی رجحان و برتری خواهد یافت و نفرت از وی را در ترازوی

هرکس قرار دهند، بر حسنات وی خواهد چربید؛ پس عباس عرض کرد: یا رسول الله، تسلیم شده و رضایت دادم! سپس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: عموجان، به آسمان نگاه کن! چون عباس نگاه کرد، فرمود: چه می‌بینی؟ عرض کرد: خورشیدی برآمده و پاک از آسمانی صاف و روشن می‌بینم، پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: عباس، ای عموی رسول خدا، فضیلت اینکه آنچه را که خدای عزّوجل به علی مرحمت فرموده بپذیری، نیکوتر از این خورشید در این آسمان است و برکت این تسلیم شدنت برای تو، فزون‌تر از برکت این خورشید بر گیاهان، دانه‌ها و میوه‌هایی خواهد بود که خورشید آن‌ها را رسانده، رشد و نموّ داده و پرورش می‌دهد، پس بدان که با پذیرفتن فضیلت علی و تسلیم شدنت در برابر آن، تعدادی از فرشتگان مقرّب که عددشان بر قطره‌های باران، برگ درختان، شن‌های روان، موهای حیوانات، گونه‌های نباتات، گام‌های فرزندان آدم و نَفَس‌های ایشان و الفاظ و پلک برهم زدن آن‌ها افزون‌تر است، با تو دوستی و مودت میورزند. آن‌ها جملگی یکصدا خواهند گفت: خداوندا، بر عباس عموی پیامبرت به خاطر اطاعت از پیامبرت در مورد پذیرفتن فضیلت برادرش علی، دورد فرست! پس حمد و ثنای خدا را به جای آر و شکرگزار او باش که سود و بهره‌ات را بس بزرگ قرار داده است و منزلت در ملکوت آسمان‌ها بس شکوهمند شده است. - . تفسیر امام عسکری علیه السّلام: ۷- ۵ -

**[ترجمه]

بیان

اللبؤه بفتح و ضم الباء أنثى الأسد و اللبوه ساکنه الباء غیر مهموز

ص: ۲۶

۱- ۱. فی المصدر: بالعاقبه المحموده.

۲- ۲. فی المصدر: أعظم و أکبر من عظیم اه.

۳- ۳. فی المصدر: بتسلیمک لعلی قبیله من الملائکه.

۴- ۴. فی المصدر: و اصناف النباتات.

۵- ۵. فی المصدر: بنی آدم. و الخطی جمع الخطوه: القدم.

۶- ۶. فی المصدر: فلقد عظم اللّه ربحک.

۷- ۷. تفسیر الإمام: ۵- ۷.

لغه و الجراء جمع الجرو و هو ولد السبع و الخوخه بالفتح کوه فی الجدار تؤدی الضوء.

**[ترجمه]اللَّبُوءَة: ماده شیر؛اللَّبوَة (با سکون باء و بدون همزه)

ص: ۲۶

نیز در لهجه ای استعمال شده است. الجراء، جمع «جَرو»، توله درندگان. الخَوخه(با فتح خاء): دریچه یا پنجره‌ای در دیوار که نور از آن وارد خانه شود.

**[ترجمه]

«۱۰»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب حَدِيثُ سَدِّ الْأَبْوَابِ رَوَاهُ نَحْوُ ثَلَاثِينَ رَجُلًا مِنَ الصَّحَابَةِ مِنْهُمْ زَيْدُ بْنُ أَرْقَمَ وَ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ وَ أَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ وَ أُمُّ سَلَمَةَ وَ أَبُو رَافِعٍ وَ أَبُو الطُّفَيْلِ عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ أَسِيدٍ الْغِفَارِيِّ وَ أَبُو حَازِمٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَ الْعَلَاءُ عَنِ ابْنِ عُمَرَ وَ شُعْبَةُ عَنْ زَيْدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَخِيهِ الْبَاقِرِ علیه السلام عَنْ جَابِرٍ وَ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى الرِّضَا علیهما السلام وَ قَدْ تَدَاخَلَتِ الرِّوَايَاتُ بَعْضُهَا فِي بَعْضٍ: إِنَّهُ لَمَّا قَدِمَ الْمُهَاجِرُونَ إِلَى الْمَدِينَةِ بَنَوْا حَوَالَيْ مَسْجِدِهِ بُيُوتاً فِيهَا أَبْوَابٌ شَارِعَةٌ فِي الْمَسْجِدِ وَ نَامَ بَعْضُهُمْ فِي الْمَسْجِدِ فَأَرْسَلَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ فَنَادَى إِنَّ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَسُدُّوا أَبْوَابَكُمْ إِلَّا بَابَ عَلِيٍّ فَأَطَاعُوهُ إِلَّا رَجُلٌ قَالَ فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ.

ثُمَّ قَالَ مَا حَدَّثَنِي بِهِ أَبُو الْحَسَنِ الْعَاصِمِيُّ الْخُوارِزْمِيُّ عَنْ أَبِي الْبَيْهَقِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ عَوْنٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَيْمُونٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ أَنَّهُ قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله: أَمَّا بَعْدُ فَإِنِّي أُمِرْتُ بِسَدِّ هَذِهِ الْأَبْوَابِ غَيْرَ بَابِ عَلِيٍّ فَقَالَ فِيهِ قَائِلُكُمْ وَ إِنِّي وَ اللَّهِ مَا سَدَدْتُ شَيْئاً وَ لَا فَتَحْتُهُ وَ لَكِنْ أُمِرْتُ بِشَيْ ءٍ فَاتَّبَعْتُهُ- ذَكَرَهُ أَحْمَدُ فِي الْفَضَائِلِ.

مُسْنَدُ أَبِي يَعْلَى عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ: أَنَا مَا فَتَحْتُهُ وَ لَكِنَّ اللَّهَ فَتَحَهُ.

خَصَائِصُ الْعَلَوِيَّةِ عَنْ بُرَيْدَةَ الْأَسْلَمِيِّ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ مَا أَنَا سَدَدْتُهَا وَ مَا أَنَا فَتَحْتُهَا بَلِ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ سَدَّهَا ثُمَّ قَرَأَ وَ النَّجْمِ إِذا هَوى إِلَى قَوْلِهِ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحى.

مُسْنَدُ أَبِي يَعْلَى وَ فَضَائِلُ السَّمْعَانِيِّ وَ حِلْيَةُ الْأَوْلِيَاءِ عَنْ أَبِي نُعَيْمٍ بِطَرِيقَيْنِ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ مَيْمُونٍ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: سُدُّوا أَبْوَابَ الْمَسْجِدِ كُلَّهَا إِلَّا بَابَ عَلِيٍّ. وَ فِي رِوَايَةٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: سُدُّوا هَذِهِ الْأَبْوَابَ إِلَّا بَابَ عَلِيٍّ قَبْلَ أَنْ يَنْزِلَ الْعَذَابُ.

تَارِيخُ بَغْدَادَ فِيمَا أَسْنَدَهُ الْخَطِيبُ إِلَى زَيْدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَخِيهِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ علیه السلام

أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَقُولُ: سُدُّوا الْأَبْوَابَ كُلَّهَا إِلَّا بَابَ عَلِيٍّ وَ أَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى بَابِ عَلِيٍّ.

الْفِرْدَوْسُ عَنِ الْكِيَاشِيرَوَيْهِ (١): سُدُّوا الْأَبْوَابَ كُلَّهَا إِلَّا بَابَ عَلِيٍّ.

جَامِعُ التِّرْمِذِيِّ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ أَبِي بَلْجٍ يَحْيَى بْنِ أَبِي سُلَيْمٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ مَيْمُونٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله أَمَرَ بِسَدِّ الْأَبْوَابِ إِلَّا بَابَ عَلِيٍّ.

مُسْنَدُ الْعَشَرَهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الرَّقِيمِ الْكِنَانِيِّ قَالَ: خَرَجْنَا إِلَى الْمَدِينَهِ زَمَنَ الْجَمَلِ (٢) فَلَقِيَنَا سَعْدُ بْنُ مَالِكٍ يَقُولُ أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله بِسَدِّ الْأَبْوَابِ الشَّارِعَهِ فِي الْمَسْجِدِ وَ تَرَكَ بَابَ عَلِيٍّ.

تَارِيخُ الْبَلَاذُرِيِّ وَ مُسْنَدُ أَحْمَدَ قَالَ عَمْرُو بْنُ مَيْمُونٍ فِي خَبَرٍ: خَلَا ابْنُ عَبَّاسٍ مَعَ جَمَاعَهٍ ثُمَّ قَامَ يَقُولُ أُفٍّ أُفٍّ وَقَعُوا فِي رَجُلٍ قَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ وَ قَالَ لَهُ مَنْ كُنْتُ وَلِيَّهُ فَعَلِيٌّ وَلِيُّهُ وَ قَالَ لَهُ أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَهِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى الْخَبَرَ وَ قَالَ لَهُ لَأَدْفَعَنَّ الرَّايَهَ غَداً إِلَى رَجُلٍ الْخَبَرَ وَ سَدَّ الْأَبْوَابَ إِلَّا بَابَ عَلِيٍّ وَ نَامَ مَكَانَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لَيْلَهَ الْغَارِ وَ بَعَثَ بَرَاءَهَ مَعَ أَبِي بَكْرٍ ثُمَّ أَرْسَلَ عَلِيّاً فَأَخَذَهَا.

الْإِبَانَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْعُكْبَرِيِّ وَ الْمُسْنَدُ عَنْ أَبِي يَعْلَى وَ أَحْمَدَ وَ فَضَائِلُ أَحْمَدَ وَ شَرَفُ الْمُصْطَفَى عَنْ أَبِي سَعِيدٍ النَّيْسَابُورِيِّ وَ اللَّفْظُ لَهُ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ: ثَلَاثَهُ أَشْيَاءَ لَوْ كَانَ لِي وَاحِدَهٌ مِنْهُنَّ لَكَانَ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ أَحَدُهَا إِعْطَاءُ الرَّايَهِ إِيَّاهُ يَوْمَ خَيْبَرَ وَ تَزْوِيجُهُ فَاطِمَهَ إِيَّاهُ وَ سَدُّ الْأَبْوَابِ إِلَّا بَابَ عَلِيٍّ.

قَالُوا: فَخَرَجَ الْعَبَّاسُ يَبْكِي وَ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْرَجْتَ عَمَّكَ وَ أَسْكَنْتَ ابْنَ عَمِّكَ فَقَالَ مَا أَخْرَجْتُكَ وَ لَا أَسْكَنْتُهُ وَ لَكِنَّ اللَّهَ أَسْكَنَهُ.

وَ رُوِيَ: أَنَّ الْعَبَّاسَ قَالَ لِفَاطِمَهَ عليها السلام انْظُرُوا إِلَيْهَا كَأَنَّهَا لَبُؤَهٌ بَيْنَ يَدَيْهَا جِرَاؤُهَا تَظُنُّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ يُخْرِجُ عَمَّهُ وَ يُدْخِلُ ابْنَ عَمِّهِ وَ جَاءَهُ حَمْزَهُ يَبْكِي وَ يَجُرُّ عَبَاءَهُ الْأَحْمَرَ فَقَالَ لَهُ كَمَا قَالَ لِلْعَبَّاسِ فَقَالَ

١- ١. كذا في النسخ و المصدر.

٢- ٢. أي زمن حرب الجمل.

عُمَرُ دَعْ لِی خَوْخَهً أَطَّلِعُ مِنْهَا إِلَی الْمَسْجِدِ فَقَالَ لَا وَ لَا بِقَدْرِ إِصْبَعِهٍ فَقَالَ أَبُو بِکْرٍ دَعْ لِی کُوَّهً أَنْظُرْ إِلَیْهَا فَقَالَ وَ لَا رَأْسَ إِبْرَهٍ فَسَأَلَ عُثْمَانُ مِثْلَ ذَلِکَ فَأَبَی.

الْفَائِقُ عَنِ الزَّمَخْشَرِیِّ قَالَ سَعْدٌ: لَمَّا نُودِیَ لِیَخْرُجْ مَنْ فِی الْمَسْجِدِ إِلَّا آلَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ آلَ عَلِیٍّ خَرَجْنَا نَجُرُّ قِلَاعَنَا.

هو جمع قلع و هو الکنف (۱)

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: حدیث بستن درها را نزدیک به سی‌نفر از صحابه نقل کرده‌اند از جمله زید بن ارقم، سعد بن أبی وقّاص، ابوسعید خدری، اُمّ سلمهٔ، ابورافع و ابوطفیل از حذیفهٔ بن اُسید غفاری و ابو حازم از ابن عباس و علاء از عمر، شعبه از زید بن علی از برادرش امام باقر علیه السّلام از جابر، علی بن موسی الرضا علیه السّلام. و روایات در این مورد باهم تداخل پیدا کرده‌اند اما حاصل آن‌ها چنین است که چون مهاجران به مدینه آمدند، در پیرامون مسجد النبی خانه‌هایی ساختند که درهای آن‌ها به مسجد باز می‌شدند و عده‌ای از آن‌ها در مسجد می‌خوابیدند. پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله معاذ بن جبل را روانه فرمود تا ندا در دهد که: پیامبر شما را فرمان می‌دهد که جملگی به استثای علی، در خانه‌هایتان را ببندید که همه جز یک نفر اطاعت کردند. گوید: پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله برخاسته خطبه خوانده و حمد و ثنای خدا را به جای آورد. زید بن ارقم نقل می کند که سپس پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

اما بعد، من امر به بستن این درها به استثنای در خانه علی دادم که یکی از شما در این مورد سخنی گفته است؛ «به خدا سوگند که من نه دری را بسته‌ام و نه دری را گشوده‌ام بلکه چنین دستور یافتم و آن را اجرا کردم» احمد آن را در الفضائل آورده است.

مسند ابویعلی از سعد بن أبی وقّاص: من آن را (در خانه علی علیه السّلام) نگشودم بلکه خداوند آن را گشوده است.

خصائص العلویّه از بُریده أسلمیّ: ای مردم، من آن‌ها را نبسته و باز نگذاشته‌ام بلکه خدای عزّوجل آن‌ها را بسته است سپس آیات «وَ النَّجْمِ إِذَا هَوَی» تا «إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْیٌ یُوحَی» را تلاوت فرمود.

مسند ابویعلی، فضائل سمعانی و حلیهٔ الأولیاء از ابونعیم با دو طریق از ابوصالح از عمرو بن میمون آورده‌اند که ابن عباس گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: همه درهایی که به مسجد باز می‌شوند را به استثنای در خانه علی ببندید؛ و در روایتی از ابن عباس: این درها را به جز در خانه علی، قبل از اینکه عذاب شوید، ببندید.

تاریخ بغداد با اسناد آن توسط خطیب به زید بن علی از برادرش محمّد بن علی علیه السّلام آورده است که وی

ص:۲۷

شنیده است که جابر بن عبدالله می گفته: شنیدم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله می‌فرمود: جز در خانه علی، همه درها را ببندید- و با دست به خانه علی اشاره فرمود-.

الفردوس از کیا شیرویه: همه درها جز در خانه علی را ببندید .

جامع ترمذی از شعبه از ابوبلج یحیی بن أبی سلیم از عمرو بن میمون از ابن عباس آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمان داد جز در خانه علی، همه درها بسته شوند.

مسند العشرهٔ از احمد بن عبدالله بن رقیم کنانی آورده است که گفت: هنگام جنگ جمل به سوی مدینه حرکت کردیم و با سعد بن مالک دیدار کردیم، می گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله دستور فرموده درهایی که به مسجدالنبی باز شده‌اند، بسته شوند و در خانه علی را ابقا فرمود.

تاریخ بلاذری و مسند احمد آورده‌اند که عمرو بن میمون در روایتی آورده است: ابن عباس با جماعتی به گفتگو نشست سپس برخاست در حالی که می گفت: اُف، اُف بر کسانی که از مردی بد می گویند که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در حق وی فرموده است: «هرکس من مولای اویم اینک علی مولای اوست» و فرموده است: «من ولیّ هرکس بوده‌ام، اینک علی ولیّ اوست» و فرمود: «تو نزد من منزلت هارون از موسی را داری...» و فرمود: «فردا رایت را به دست مردی خواهم داد که ...» و جز در خانه علی همه درها را بست و در لیلهٔ المبیت در بستر رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله خوابید و پس از فرستادن ابوبکر با سوره برائت، علی را جایگزین وی نمود.

الإبانه از ابوعبدالله عکبری و المسند از ابویعلی و احمد و فضائل احمد و شرف المصطفی از ابوسعید نیشابوری و لفظ از اوست آورده است که عبدالله بن عمر گفت: سه چیز هست که اگر از یکی از آن‌ها برخوردار بودم، برایم از شتران سرخ مو نکوتر بود: یکی از آن‌ها دادن پرچم به علی در جنگ خیبر، تزویج وی به فاطمه و بستن درهای مردم و مستثنی کردن در خانه علی از این امر. گویند: پس عباس گریان بیرون آمده و عرض کرد: یا رسول الله، آیا عمویت را از مسجد بیرون کردی و پسرعمویت را اسکان دادی؟! پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: من نه تو را بیرون کردم و نه او را اسکان داده‌ام بلکه خداوندش اسکان داده است. و نقل است که عبّاس با اشاره به فاطمه علیها السّلام گفت: نگاه کنید، به ماده شیری می‌ماند که شیر بچه‌هایش را در مقابل خود دارد و گمان دارد که رسول خدا عموی خود را از مسجد بیرون کرده و عموزاده‌اش را اسکان خواهد داد! و حمزه نیز گریان در حالی که عبای سرخش را بر دوش داشت، آمد و رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله آنچه را که با عباس گفته بود، به وی نیز گفت، پس

ص: ۲۸

عمر گفت: اجازه دهید دریچه‌ای داشته باشم که از آن نظری به مسجد بیندازم! فرمود: نه، حتی اگر به اندازه یک انگشت باشد. پس ابوبکر عرض کرد: اجازه فرمایید روزنه‌ای داشته باشم که از آن نگاه کنم، فرمود: نه، حتی اگر به اندازه سر سوزنی باشد؛ پس عثمان نیز چنین درخواستی را مطرح کرد و پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نپذیرفت.

الفائق از زمخشری آورده است که سعد گفت: چون ندا در داده شد که جز خاندان رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله و خاندان علی علیه السّلام همه باید از مسجد بیرون روند، در حالی که باروبنه خود را کشان کشان بیرون می‌بردیم، از آن خارج شدیم.

- . مناقب آل أبی طالب ۱: ۳۷۱-۳۷۰ -

**[ترجمه]

بیان

قال فی النهایه فی حدیث سعد قال لما نودی لیخرج من فی المسجد إلا آل رسول الله صلی الله علیه و آله و آل علی خرجنا من المسجد نجر قلاعنا أی كنفنا و أمتعتنا واحدها قلع بالفتح و هو الكنف یكون فیه زاد الراعی و متاعه (۲).

**[ترجمه]

در النهایه گفته است: در حدیث سعد آمده: «گوید: چون ندا در داده شد که هر که در مسجد است از آن خارج شود مگر آل رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله و آل علی علیه السّلام، در حالی که قلاع خود را کشان کشان می‌بردیم، از مسجد خارج شدیم» و «قلاع» به معنای باروبنه است و مفرد آن «قَلَع» با فتح است که و آن توبره‌ای است که توشه چوپان و لوازم او در آن قرار دارد. - . النهایة ۳: ۲۷۳ -

**[ترجمه]

«۱۱»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب فَضَائِلُ السَّمْعَانِیِّ رَوَی جَابِرٌ عَنِ ابْنِ عُمَرَ فِی خَبَرٍ: أَنَّهُ سَأَلَهُ رَجُلٌ فَقَالَ مَا قَوْلُكَ فِی عَلِیٍّ وَ عُثْمَانَ فَقَالَ أَمَّا عُثْمَانُ فَكَأَنَّ اللَّهُ قَدْ عَفَا عَنْهُ فَكَرِهْتُمْ أَنْ یَعْفُوَ عَنْهُ وَ أَمَّا عَلِیٌّ فَابْنُ عَمِّ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ خَتَنُهُ وَ هَذَا بَیْتُهُ وَ أَشَارَ بِیَدِهِ إِلَی بَیْتِهِ حَیْثُ تَرَوْنَ أَمَرَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ نَبِیَّهُ أَنْ یَبْنِیَ مَسْجِدَهُ فَبَنَی فِیهِ عَشَرَةَ أَبْیَاتٍ تِسْعَهٌ لِبَنِیهِ وَ أَزْوَاجِهِ وَ عَاشِرُهَا وَ هُوَ مُتَوَسِّطُهَا لِعَلِیٍّ وَ فَاطِمَهَ علیهما السلام وَ كَانَ ذَلِكَ فِی أَوَّلِ سَنَهِ الْهِجْرَهِ وَ قَالُوا كَانَ فِی آخِرِ عُمُرِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله وَ الْأَوَّلُ أَصَحُّ وَ أَشْهَرُ وَ بَقِیَ عَلَی كَوْنِهِ فَلَمْ یَزَلْ عَلِیٌّ وَ وُلْدُهُ فِی بَیْتِهِ إِلَی أَیَّامِ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَرْوَانَ فَعَرَفَ الْخَبَرَ فَحَسَدَ الْقَوْمُ عَلَی ذَلِكَ وَ اغْتَاظَ وَ أَمَرَ بِهَدْمِ الدَّارِ وَ تَظَاهَرَ أَنَّهُ یُرِیدُ أَنْ یُزَادَ(۳) فِی الْمَسْجِدِ وَ كَانَ فِیهَا الْحَسَنُ بْنُ الْحَسَنِ فَقَالَ لَا أَخْرُجُ وَ لَا أُمَكِّنُ مِنْ هَدْمِهَا فَضُرِبَ بِالسِّیَاطِ وَ تَسَابِیحِ النَّاسِ (۴) وَ أُخْرِجَ عِنْدَ ذَلِكَ وَ هُدِّمَتِ الدَّارُ وَ زِیدَ فِی الْمَسْجِدِ. وَ رَوَی عِیسَی بْنُ عَبْدِ اللَّهِ: أَنَّ دَارَ فَاطِمَهَ علیها السلام حَوْلَ تُرْبَهِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله وَ بَیْنَهُمَا حَوْضٌ.

وَ فِی مِنْهَاجِ الْكَرَاجُكِیِّ: أَنَّهُ مَا بَیْنَ الْبَیْتِ الَّذِی فِیهِ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ بَیْنَ الْبَابِ الْمُحَاذِی لِزُقَاقِ الْبَقِیعِ (۵)

۱- ۱. مناقب آل أبی طالب ۱: ۳۷۰- ۳۷۱.

۲- ۲. النهایه ۳: ۲۷۳.

۳- ۳. فى المصدر: ان يزداد.

۴- ۴. كذا فى(ك)، و فى غيره من النسخ و كذا المصدر: و تصايح الناس.

۵- ۵. الزقاق: السكه. الطريق الضيق.

فُتِحَ لَهُ (۱) بَابٌ وَ سُدَّ عَلَی سَائِرِ الْأَصْحَابِ مَنْ قَلَعَ الْبَابَ (۲) كَيْفَ يُسَدُّ عَلَيْهِ الْبَابُ قَلَعَ بَابَ الْكُفْرِ مِنَ التُّخُومِ فُتِحَ لَهُ أَبْوَابٌ مِنَ الْعُلُومِ.

وَ فِی رِوَايَهِ أَبِی رَافِعٍ: أَنَّهُ صلی الله علیه و آله صَعِدَ الْمِنْبَرَ وَ قَالَ إِنَّ رِجَالًا يَجِدُونَ فِی أَنْفُسِهِمْ أَنْ سَكَنَ عَلِيٌّ فِی الْمَسْجِدِ وَ خَرَجُوا وَ اللَّهِ مَا فَعَلْتُ إِلَّا عَنْ أَمْرِ رَبِّی إِنَّ اللَّهَ تَعَالَی أَوْحَی إِلَی مُوسَی أَنْ يَسْكُنَ مَسْجِدَهُ فَلَا يَدْخُلْ جُنُبٌ غَيْرُهُ وَ غَيْرُ أَخِيهِ هَارُونَ وَ ذُرِّيَّتِهِ وَ اعْلَمُوا رَحِمَكُمُ اللَّهُ أَنَّ عَلِيّاً مِنِّی بِمَنْزِلَهِ هَارُونَ مِنْ مُوسَی إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِی وَ لَوْ كَانَ كَانَ عَلِيّاً.

جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ: كُنَّا نَنَامُ فِی الْمَسْجِدِ وَ مَعَنَا عَلِيٌّ علیه السلام فَدَخَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ قُومُوا فَلَا تَنَامُوا فِی الْمَسْجِدِ فَقُمْنَا لِنَخْرُجَ فَقَالَ أَمَّا أَنْتَ يَا عَلِيُّ فَنَمْ (۳) فَقَدْ أُذِنَ لَكَ.

أَبُو صَالِحٍ الْمُؤَذِّنُ فِی الْأَرْبَعِينِ وَ أَبُو الْعَلَاءِ الْعَطَّارُ الْهَمْدَانِيُّ فِی كِتَابِهِ بِالْإِسْنَادِ عَنْ أُمِّ سَلَمَهَ أَنَّهُ قَالَ بِأَعْلَی صَوْتِهِ (۴): أَلَا إِنَّ هَذَا الْمَسْجِدَ لَا يَحِلُّ لِجُنُبٍ وَ لَا حَائِضٍ إِلَّا لِلنَّبِيِّ وَ أَزْوَاجِهِ وَ فَاطِمَهَ بِنْتِ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ أَلَا بَيَّنْتُ لَكُمْ أَنْ تَضِلُّوا مَرَّتَيْنِ (۵).

جَامِعُ التِّرْمِذِيِّ وَ مُسْنَدُ أَبِی يَعْلَی أَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله: يَا عَلِيُّ لَا يَحِلُّ لِأَحَدٍ أَنْ يُجْنِبَ فِی هَذَا الْمَسْجِدِ غَيْرِی وَ غَيْرُكَ.

وَ فِی رِوَايَهٍ: يَا عَلِيُّ لَا يَحِلُّ لِأَحَدٍ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّهِ غَيْرِی وَ غَيْرِكَ.

وَ فِی رِوَايَهٍ: وَ لَا يَحِلُّ أَنْ يَدْخُلَ مَسْجِدِی جُنُبٌ غَيْرِی وَ غَيْرُهُ وَ غَيْرُ ذُرِّيَّتِهِ فَمَنْ شَاءَ فَهُنَا وَ أَشَارَ بِيَدِهِ نَحْوَ الشَّامِ فَقَالَ الْمُنَافِقُونَ لَقَدْ ضَلَّ وَ غَوَی فِی أَمْرِ خَتَنِهِ فَنَزَلَ ما ضَلَّ صاحِبُكُمْ وَ ما غَوی (۶).

۱- ۱. أی لأمیر المؤمنین علیه السلام.

۲- ۲. أی باب خیبر.

۳- ۳. فی المصدر: فنم یا علی.

۴- ۴. رافعا صوته خ ل.

۵- ۵. أی قالها مرتین.

۶- ۶. مناقب آل أبی طالب ۱: ۳۷۱- ۳۷۳.

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب، فضایل سمعانی: جابر از ابن عمر در روایتی آورده است که مردی از وی پرسیده و گفت: درباره علی و عثمان چه می‌گویی؟ گفت: اما عثمان، گویی خدا از وی درگذشته بود لیکن خوش نداشتید که از وی درگذرد. و امّا علی پسرعمّ رسول خدا و داماد اوست و خانه‌اش این است- و با دست به خانه وی اشاره نمود- که می‌بینید، خداوند سبحان به پیامبرش فرمان داد که مسجد خود را بنا کند و آن حضرت ده خانه درون مسجد ساخت که نه خانه آن برای فرزندان و همسرانش بود و دهمین خانه که در وسط آن خانه‌ها واقع بود، به علی و فاطمه علیهما السّلام تعلّق داشت و این کار در سال اول هجری اتفاق افتاد و گفته‌اند: این کار در پایان عمر پیامبر صَلی الله علیهِ و آله بوده که نظر اول صحیح‌تر و مشهورتر است و این خانه‌ها همچنان پابرجا بودند و علی و فرزندانش تا روزگار خلافت عبدالملك بن مروان در این خانه سکونت داشتند که چون از این امر اطلاع یافت، بر ایشان حسادت برده به خشم آمد و دستور داد آن را ویران کنند و برای توجیه کار خود مدعی شد که هدفش افزون کردن مساحت مسجد است! در آن موقع حسن بن حسن در خانه سکونت داشت که فرمود: نه از این خانه بیرون می‌روم و نه اجازه ویران کردن آن را می‌دهم. لیکن وی را با تازیانه زده و در میان داد و فریاد مردم از خانه بیرون رانده شده سپس خانه ویران گشته و به مساحت مسجد افزوده شد. و عیسی بن عبدالله روایت کرده که خانه فاطمه علیها السّلام پیرامون مرقد پیامبر صَلی الله علیهِ و آله قرار دارد و حوضی در میان آن‌ها واقع است.

و در منهاج کراجکی آمده است که میان خانه رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله و دری که مقابل کوچه بقیع واقع بود، دری برای علی علیه السلام به مسجد گشوده شد

ص: ۲۹

و بقیه درهای صحابه بسته شدند. کسی که دروازه قلعه خیبر را برکنده چگونه ممکن است دری به رویش بسته شود؟! او دروازه کفر را از ریشه درآورد و خداوند دری از علوم را برایش گشود.

و در روایت ابورافع آمده است که آن حضرت صَلی الله علیهِ و آله بر بالای منبر رفته و فرمود: برخی از اینکه خود از مسجد رانده شده‌اند در حالی که علی در مسجد سکونت دارد، ناراحت هستند. به خدا سوگند من این کار را جز به فرمان خدا انجام نداده‌ام، خداوند متعال به موسی وحی فرمود که در مسجد خود سکونت کرده کسی جز او ، برادرش هارون و ذرّیه او در حال جنابت وارد آن نشود. و بدانید خدایتان رحمت کند که علی از من منزلت هارون از موسی را دارد إلّا اینکه پس از من پیامبری نیست و اگر پیامبری می‌بود، آن نبوّت از آن علی بود.

جابر بن عبدالله: ما در مسجد می‌خوابیدیم و علی علیه السّلام با ما بود، پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله برما وارد گشته و فرمود: برخیزید و در مسجد نخوابید. پس برخاستیم تا بیرون رویم که آن حضرت فرمود: امّا تو ای علی، در مسجد بخواب که این اجازه به تو داده شده است.

ابوصالح مؤذن در «الأربعین» و ابوالعلاء عطّار همدانی در کتابش با اسناد از ام سلمه آورده است که آن حضرت صَلی الله علیهِ و آله با صدای بلند فرمود: بدانید که اقامت در این مسجد برای کسی که جُنُب یا دچار حیض شده باشد جایز نیست مگر برای پیامبر و همسران وی و فاطمه بنت محمّد و علی، هان که برایتان روشن کردم تا گمراه نشوید- دوبار- .

جامع ترمذی و مسند ابویعلی: ابوسعید خدری آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: یا علی، جز من و تو کسی حق ندارد در این مسجد جُنُب شود. و در روایتی آمده است: جایز نیست برای احدی از این امت جز برای من و تو ... و در روایتی: جز من و او و ذریّه او، برای کسی از این اُمّت روا نیست که با جنابت وارد این مسجد شود، پس هرکس می‌خواهد اطلاع یابد، اینجا- و با دست خود به سمت شام اشاره فرمود- پس منافقان گفتند: در کار دامادش به گمراهی و نادانی افتاد! آن‌گاه آیه: «مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَ مَا غَوَى» - . مناقب آل أبی طالب ۱: ۳۷۳-۳۷۱ . نجم/ ۲ - {[که]

یار شما نه گمراه شده و نه در نادانی مانده} نازل گردید.

ص: ۳۰

**[ترجمه]

«۱۲»

كشف، [كشف الغمه] مِنْ مُسْنَدِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ قَالَ: كَانَ لِنَفَرٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله أَبْوَابٌ شَارِعَةٌ فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ يَوْماً سُدُّوا هَذِهِ الْأَبْوَابَ إِلَّا بَابَ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ فَتَكَلَّمَ فِي ذَلِكَ أُنَاسٌ قَالَ فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ أَمَّا بَعْدُ فَإِنِّي أُمِرْتُ بِسَدِّ هَذِهِ الْأَبْوَابِ غَيْرَ بَابِ عَلِيٍّ فَقَالَ فِيهِ قَائِلُكُمْ وَ اللَّهِ مَا سَدَدْتُ شَيْئاً وَ لَا فَتَحْتُهُ وَ لَكِنِّي أُمِرْتُ بِشَيْ ءٍ فَاتَّبَعْتُهُ.

وَ بِالْإِسْنَادِ الْمُقَدَّمِ عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ قَالَ: لَقَدْ أُوتِيَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ ثَلَاثاً لَأَنْ أَكُونَ أُوتِيتُهَا أَحَبُّ إِلَيَّ أَنْ أُعْطَى (۱) حُمْرَ النَّعَمِ جِوَارُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لَهُ فِي الْمَسْجِدِ وَ الرَّايَةُ يَوْمَ خَيْبَرَ وَ الثَّالِثَةُ نَسِيَهَا سُهَيْلٌ.

وَ بِالْإِسْنَادِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: كُنَّا نَقُولُ خَيْرُ النَّاسِ أَبُو بَكْرٍ ثُمَّ عُمَرُ وَ لَقَدْ أُوتِيَ ابْنُ أَبِي طَالِبٍ ثَلَاثَ خِصَالٍ لَأَنْ يَكُونَ لِي وَاحِدَةٌ مِنْهُنَّ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ زَوَّجَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله بِنْتَهُ وَ وَلَدَتْ لَهُ وَ سَدَّ الْأَبْوَابَ إِلَّا بَابَهُ فِي الْمَسْجِدِ وَ أَعْطَاهُ الرَّايَةَ يَوْمَ خَيْبَرَ.

وَ مِنْ مَنَاقِبِ الْفَقِيهِ ابْنِ الْمَغَازِلِيِّ عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله إِلَى الْمَسْجِدِ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ أَوْحَى إِلَى نَبِيِّهِ مُوسَى أَنِ ابْنِ لِي مَسْجِداً طَاهِراً لَا يَسْكُنُهُ إِلَّا مُوسَى وَ هَارُونُ وَ ابْنَا هَارُونَ وَ إِنَّ اللَّهَ أَوْحَى إِلَيَّ أَنْ أَبْنِيَ مَسْجِداً طَاهِراً لَا يَسْكُنُهُ إِلَّا أَنَا وَ عَلِيٌّ وَ ابْنَا عَلِيٍّ.

وَ بِالْإِسْنَادِ الْمُقَدَّمِ عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ أَسِيدٍ الْغِفَارِيِّ قَالَ: لَمَّا قَدِمَ أَصْحَابُ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله الْمَدِينَةَ لَمْ تَكُنْ لَهُمْ بُيُوتٌ فَكَانُوا يَبِيتُونَ فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ لَهُمُ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله لَا تَبِيتُوا فِي الْمَسْجِدِ فَتَحْتَلِمُوا ثُمَّ إِنَّ الْقَوْمَ بَنَوْا بُيُوتاً حَوْلَ الْمَسْجِدِ وَ جَعَلُوا أَبْوَابَهَا إِلَى الْمَسْجِدِ وَ إِنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله بَعَثَ إِلَيْهِمْ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ فَنَادَى أَبَا بَكْرٍ فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَأْمُرُكَ أَنْ تَخْرُجَ مِنَ الْمَسْجِدِ وَ تَسُدَّ بَابَكَ فَقَالَ سَمْعاً وَ طَاعَةً فَسَدَّ بَابَهُ وَ خَرَجَ مِنَ الْمَسْجِدِ ثُمَّ أَرْسَلَ إِلَى عُمَرَ فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَأْمُرُكَ أَنْ

١- ١. فى المصدر: من أن اعطى.

تَسُدَّ بَابَکَ الَّذِی فِی الْمَسْجِدِ وَ تَخْرُجَ مِنْهُ فَقَالَ سَمْعاً وَ طَاعَةً لِلَّهِ وَ لِرَسُولِهِ غَیْرَ أَنِّی أَرْغَبُ إِلَی اللَّهِ تَعَالَی فِی خَوْخَةٍ فِی الْمَسْجِدِ فَأَبْلَغَهُ مُعَاذٌ مَا قَالَهُ عُمَرُ ثُمَّ أَرْسَلَ إِلَی عُثْمَانَ وَ عِنْدَهُ رُقَیَّةُ فَقَالَ سَمْعاً وَ طَاعَةً فَسَدَّ بَابَهُ وَ خَرَجَ مِنَ الْمَسْجِدِ ثُمَّ أَرْسَلَ إِلَی حَمْزَةَ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ فَسَدَّ بَابَهُ وَ قَالَ سَمْعاً وَ طَاعَةً لِلَّهِ وَ لِرَسُولِهِ وَ عَلِیٌّ علیه السلام عَلَی ذَلِکَ مُتَرَدِّدٌ لَا یَدْرِی أَ هُوَ فِیمَنْ یُقِیمُ أَوْ فِیمَنْ یَخْرُجُ وَ کَانَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله قَدْ بَنَی لَهُ فِی الْمَسْجِدِ بَیْتاً بَیْنَ أَبْیَاتِهِ فَقَالَ لَهُ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله اسْکُنْ طَاهِراً مُطَهَّراً فَبَلَغَ حَمْزَةَ قَوْلُ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله لِعَلِیٍّ علیه السلام فَقَالَ یَا مُحَمَّدُ تُخْرِجُنَا وَ تُمْسِکُ غِلْمَانَ بَنِی عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَقَالَ لَهُ نَبِیُّ اللَّهِ لَوْ کَانَ الْأَمْرُ إِلَیَّ مَا جَعَلْتُ دُونَکُمْ مِنْ أَحَدٍ وَ اللَّهِ مَا أَعْطَاهُ إِیَّاهُ إِلَّا اللَّهُ وَ إِنَّکَ لَعَلَی خَیْرٍ مِنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ أَبْشِرْ فَبَشَّرَهُ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله فَقُتِلَ یَوْمَ أُحُدٍ شَهِیداً وَ نَفِسَ ذَلِکَ (۱) رِجَالٌ عَلَی عَلِیٍّ فَوَجَدُوا فِی أَنْفُسِهِمْ وَ تَبَیَّنَ فَضْلُهُ عَلَیْهِمْ وَ عَلَی غَیْرِهِمْ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَبَلَغَ ذَلِکَ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله فَقَامَ خَطِیباً فَقَالَ إِنَّ رِجَالًا یَجِدُونَ فِی أَنْفُسِهِمْ فِی أَنْ أُسْکِنَ عَلِیّاً فِی الْمَسْجِدِ وَ أُخْرِجَهُمْ وَ اللَّهِ مَا أَخْرَجْتُهُمْ وَ لَا أَسْکَنْتُهُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَوْحَی إِلَی مُوسَی وَ أَخِیهِ أَنْ تَبَوَّءا لِقَوْمِکُما بِمِصْرَ بُیُوتاً وَ اجْعَلُوا بُیُوتَکُمْ قِبْلَةً وَ أَقِیمُوا الصَّلاةَ(۲) وَ أَمَرَ مُوسَی أَنْ لَا یَسْکُنَ مَسْجِدَهُ وَ لَا یَنْکِحَ فِیهِ وَ لَا یَدْخُلَهُ إِلَّا هَارُونُ وَ ذُرِّیَّتُهُ وَ إِنَّ عَلِیّاً بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَی وَ هُوَ أَخِی دُونَ أَهْلِی وَ لَا یَحِلُّ مَسْجِدِی لِأَحَدٍ یَنْکِحُ فِیهِ النِّسَاءَ إِلَّا عَلِیٌّ وَ ذُرِّیَّتُهُ فَمَنْ شَاءَهُ (۳) فَهَاهُنَا وَ أَوْمَأَ بِیَدِهِ نَحْوَ الشَّامِ.

وَ بِالْإِسْنَادِ عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِی وَقَّاصٍ قَالَ: کَانَتْ لِعَلِیٍّ علیه السلام مَنَاقِبُ لَمْ یَکُنْ لِأَحَدٍ کَانَ یَبِیتُ فِی الْمَسْجِدِ وَ أَعْطَاهُ الرَّایَةَ یَوْمَ خَیْبَرَ وَ سَدَّ الْأَبْوَابَ إِلَّا بَابَ عَلِیٍّ.

وَ بِالْإِسْنَادِ عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ: کَانَ لِنَفَرٍ مِنَ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَبْوَابٌ شَارِعَةٌ فِی الْمَسْجِدِ وَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ سُدُّوا هَذِهِ الْأَبْوَابَ غَیْرَ بَابِ عَلِیٍّ قَالَ فَتَکَلَّمَ فِی ذَلِکَ أُنَاسٌ قَالَ فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَی عَلَیْهِ

ص: ۳۲

۱- ۱. نفس بالشی ء: ضن به. نفس علی فلان بخیر: حسده علیه.

۲- ۲. سوره یونس: ۸۷.

۳- ۳. فی المصدر:« فمن ساءه» و هو الأصحّ.

ثُمَّ قَالَ أَمَّا بَعْدُ فَإِنِّی أُمِرْتُ بِسَدِّ هَذِهِ الْأَبْوَابِ غَیْرَ بَابِ عَلِیٍّ فَقَالَ قَائِلُکُمْ مَا سَدَدْتُ شَیْئاً وَ لَا فَتَحْتُهُ وَ لَکِنِّی أُمِرْتُ بِشَیْ ءٍ فَاتَّبَعْتُهُ.

وَ بِالْإِسْنَادِ الْمُقَدَّمِ عَنْ سَعِیدٍ: أَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله أَمَرَ بِالْأَبْوَابِ (۱) فَسُدَّتْ وَ تَرَکَ بَابَ عَلِیٍّ فَأَتَاهُ الْعَبَّاسُ فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ سَدَدْتَ أَبْوَابَنَا وَ تَرَکْتَ بَابَ عَلِیٍّ فَقَالَ مَا أَنَا فَتَحْتُهَا وَ لَا سَدَدْتُهَا(۲).

وَ بِالْإِسْنَادِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَیْضاً(۳): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَمَرَ بِسَدِّ الْأَبْوَابِ کُلِّهَا فَسُدَّتْ إِلَّا بَابَ عَلِیٍّ علیه السلام.

وَ بِالْإِسْنَادِ عَنْ نَافِعٍ مَوْلَی ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قُلْتُ لِابْنِ عُمَرَ مَنْ خَیْرُ النَّاسِ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ مَا أَنْتَ وَ ذَاکَ لَا أُمَّ لَکَ ثُمَّ اسْتَغْفَرَ اللَّهَ وَ قَالَ خَیْرُهُمْ بَعْدَهُ مَنْ کَانَ یَحِلُّ لَهُ مَا یَحِلُّ لَهُ وَ یَحْرُمُ عَلَیْهِ مَا یَحْرُمُ عَلَیْهِ قُلْتُ مَنْ هُوَ قَالَ عَلِیٌّ سَدَّ أَبْوَابَ الْمَسْجِدِ وَ تَرَکَ بَابَ عَلِیٍّ علیه السلام وَ قَالَ لَکَ فِی هَذَا الْمَسْجِدِ مَا لِی وَ عَلَیْکَ فِیهِ مَا عَلَیَّ وَ أَنْتَ وَارِثِی وَ وَصِیِّی تَقْضِی دَیْنِی وَ تُنْجِزُ عِدَاتِی وَ تُقْتَلُ عَلَی سُنَّتِی کَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ یُبْغِضُکَ وَ یُحِبُّنِی (۴).

یف، [الطرائف] ابن المغازلی بإسناده إلی نافع: مثله (۵).

**[ترجمه]کشف الغمّة: از مسند احمد بن حنبل از زید بن ارقم روایت شده که گفت: تعدادی از صحابه رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در خانه‌هایشان به مسجد النبی باز می‌شد، روزی آن حضرت فرمود: این درها را به جز در خانه علی علیه السّلام، ببندید! راوی گوید: در پی آن عده‌ای بر پیامبر صَلی الله علیهِ و آله خرده گرفتند، گوید: پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله برخاسته و حمد و ثنای خدا را به جا آورده و سپس فرمود: امّا بعد، به من امر شده است که این درها بسته شوند به جز در خانه علی سپس برخی از شما در این مورد چیزهایی گفته‌اید، به خدا سوگند که من نه چیزی را بسته و نه گشوده‌ام بلکه فرمانی یافتم و از آن اطاعت نمودم .

و با اسناد مذکور از سهیل بن ابی صالح از پدرش روایت شده است که عمر بن خطّاب گفت: به علی بن أبی طالب سه چیز داده شده است که اگر به من داده می‌شد، نزد من دوست داشتنی‌تر از شتران سرخ موی بود: همسایه رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله بودن در مسجد او، رایتی که در جنگ خیبر به وی داده شد و سومین مورد را سهیل فراموش کرده است.

و با همان اسناد از ابن عمر روایت شده که گفت: ما می گفتیم که بهترین مردم ابوبکر و بعد از او عمر است لیکن به علی سه خصلت داده شده که اگر یکی از آن‌ها به من تعلّق داشت نزد من نیکوتر از شتران سرخ موی بود: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله دختر خود را به همسری وی در آورد و از وی صاحب فرزند شد، جز درِ خانه او بقیه درهایی را که رو به مسجدالنبی باز می‌شدند، بست و در جنگ خیبر رایت را به وی داد.

و از مناقب فقیه ابن مغازلی از عدّی بن ثابت آورده است که گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به سوی مسجد بیرون رفته و فرمود: همانا خداوند به نبیّ خود موسی وحی فرمود که مسجدی پاکیزه را برای من بنا کن که جز موسی و هارون و دو پسر هارون در آن اقامت نکنند، و خداوند به من وحی فرمود که مسجدی پاکیزه بسازم که جز من و علی و دو پسر علی در آن سکونت نکنند.

و با اسناد مذکور از حذیفۀ بن أسید غفاری آورده است که گفت: چون صحابه پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به مدینه آمدند، خانه نداشتند از این رو در مسجد می‌خوابیدند. سپس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به ایشان فرمود: در مسجد نخوابید تا در آن محتلم نشوید. سپس آن جماعت خانه‌هایی پیرامون مسجد ساختند و درهای این خانه را به سوی مسجد قرار دادند و پیامبر صَلی الله علیهِ و آله معاذ بن جبل را نزد ایشان فرستاده و او به ابوبکر گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به تو دستور می... دهد که از مسجد خارج شده و در خانه‌ات را ببندی. ابوبکر گفت: سمعاً و طاعۀً! سپس در خانه خود را بسته، از مسجد خارج شد. آن‌گاه معاذ را نزد عمر فرستاده و گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به تو دستور می‌دهد که

در خانه‌ات را که به مسجد باز می‌شود ببندی و از مسجد خارج شوی. عمر گفت: فرمان خدا و رسولش اطاعت می‌شود، لیکن من از خدای متعال می‌خواهم به من اجازه دهد دریچه‌ای رو به مسجد داشته باشیم. پس معاذ پیغام عمر را به پیامبر صَلی الله علیهِ و آله رساند. سپس آن حضرت در پی عثمان فرستاد که رقیه دختر پیامبر صَلی الله علیهِ و آله همسر وی بود، عثمان نیز گفت: سمعاً و طاعۀً و از مسجد خارج شد. آن‌گاه نزد حمزه رضی الله عنه فرستاد و او در خانه‌اش را بسته و گفت: فرمان خدا و رسولش اطاعت می‌شود و این در حالی بود که علی در تردید به سر می‌برد و نمی‌دانست که او هم از جمله کسانی است که باید در خانه‌اش را ببندد و از مسجد خارج شود یا اینکه در آن بماند. و رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله خانه‌ای میان خانه‌های خود در مسجد برای وی ساخته بود. و سپس به وی فرمود: طاهر و مطَهَّر در این خانه اقامت کن. چون سخن پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام به گوش حمزه رسید، عرض کرد: یا محمّد، ما را بیرون می کنی و کودکان بنی عبدالمطّلب را ابقا می کنی؟! پیامبر خدا صَلی الله علیهِ و آله به وی فرمود: اگر اختیار به دست من بود جز شما احدی در اینجا قرار نمی‌دادم به خدا سوگند که این حق را کسی جز خدا به وی نداده است و تو را نیز بشارت باد که نزد خدا و رسول منزلتی ارجمند داری؛ سپس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله وی را بشارت داد و حمزه در جنگ اُحد به شهادت رسید.در این مورد مردانی نسبت به علی علیه السّلام حسادت ورزیدند ودر دل خود نسبت به وی احساس ناخوشایندی پیدا کردند و فضیلت علی علیه السّلام بر ایشان و دیگر صحابه رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله آشکار گشت. و چون این خبر به گوش پیامبر صَلی الله علیهِ و آله رسید، طی خطبه‌ای فرمود: کسانی از اینکه علی را در مسجد ابقا کرده و آن‌ها را بیرون ساخته‌ام، ناراحتند، به خدا سوگند این من نبوده‌ام که آن‌ها را بیرون کرده یا علی را اسکان داده باشم، خداوند عزّوجل به موسی و برادرش وحی فرمود که: «أَن تَبَوَّءَا لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بُيُوتًا وَ اجْعَلُواْ بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَ أَقِيمُواْ الصَّلَوٰةَ» - . یونس / ۸۷ - {که

شما دو تن برای قوم خود در مصر خانه هایی ترتیب دهید و سراهایتان را رو به روی هم قرار دهید و نماز برپا دارید} و به موسی امر فرمود که در مسجد خود کسی جز هارون و ذرّیه او سکونت نکند و نزدیکی نکند و وارد آن نشود، و علی منزلت هارون از موسی را دارد و تنها او از بین خویشان من برادر من است و جز علی و ذرّیه او بر کسی روا نیست که در مسجد من با زنان نزدیکی کند و هرکس این را خوش نیاید، برود به آنجا- و با دست خود به طرف شام اشاره فرمود- .

و با اسناد از سعد بن أبی وقّاص آورده است که گفت: علی علیه السّلام از مناقبی برخوردار بود که احدی جز او از آن‌ها برخوردار نبود. در مسجد النبی می‌خوابید، پیامبرصَلی الله علیهِ و آله در جنگ خیبر پرچم را به او داد و همه درهایی را که رو

به مسجد النبی باز می‌شدند، بست إلّا در خانه علی را.

و با اسناد از براء بن عازب گوید: در خانه‌های عده‌ای از صحابه رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به مسجد باز می‌شدند و آن حضرت فرمود: این درها را به جز در خانه علی، ببندید. گوید: پس عده‌ای در این مورد اعتراض کردند. گوید: پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله برخاسته و حمد و ثنای خدا را به جا آورده

ص: ۳۲

سپس فرمود: اما بعد، دستور یافته‌ام جز در خانه علی، همه درهای دیگر را ببندم، لیکن برخی از شما چیزهایی گفتند، من نه دری را بسته یا باز کرده‌ام ، بلکه فرمانی یافتم و از آن پیروی نمودم.

و با اسناد مذکور از سعید آمده است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله امر فرمود در ها را بستند و در خانه علی را ابقا نمود، پس عباس نزد وی آمده و عرض کرد: یا رسول الله، درهای ما را بستی و در خانه علی را ابقا کردی؟! پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: من آن‌ها را نبسته و باز نکردم.

و نیز با اسناد از ابن عباس آمده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله امر فرمود همه درها بسته شوند که بسته شدند مگر درِ خانه علی علیه السّلام .

و با اسناد از نافع غلام ابن عمر گوید: به ابن عمر گفتم: بعد از رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله چه کسی بهترینِ مردم است؟ گفت: بی‌مادر! تو را به این مورد چه کار؟ سپس از خدا طلب آمرزش کرده و گفت: بهترینِ مردم بعد از وی کسی است که هرچه بر او حلال بوده، بر این هم حلال بوده و هرچه بر او حرام بوده، بر این هم حرام بوده است. گفتم: این شخص کیست؟ گفت: علی، درهایی را که به مسجد باز می‌شدند، بست و در خانه علی علیه السّلام را بازگذاشت و فرمود: هرچه در این مسجد برای من رواست، برای تو نیز رواست و آنچه برای من نارواست، برای تو هم نارواست، و تو وارث و وصیّ منی، وام مرا می‌پردازی و وعده‌های مرا به جا می‌آوری و در دفاع از سنّت کشته می‌شوی، دروغ می‌گوید کسی که تو را دشمن بدارد و گمان بَرَد مرا دوست می‌دارد. - . کشف الغمّهٔ: ۹۸ -

الطرائف:ابن مغازلی با اسنادش به نافع مانند آن را روایت کرده است. - . الطرائف: ۳۲ -

**[ترجمه]

«۱۳»

نَوَادِرُ الرَّاوَنْدِيِّ، بِإِسْنَادِهِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام: أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَوْحَى إِلَى مُوسَى علیه السلام أَنِ ابْنِ مَسْجِداً طَاهِراً لَا يَكُونُ فِيهِ إِلَّا مُوسَى وَ هَارُونُ وَ ابْنَا هَارُونَ شَبَّرُ وَ شَبِيرٌ وَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَمَرَنِي أَنْ أَبْنِيَ مَسْجِداً لَا يَكُونُ فِيهِ غَيْرِي وَ غَيْرُ أَخِي عَلِيٍّ وَ ابْنَيَّ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ.

۱- ۱. فی المصدر: أمر بسد الأبواب.

۲- ۲. فی المصدر: و لا أنا سددتها.

۳- ۳. سقطت روایه من هنا کما یستفاد من کلمه« أیضا» و فی المصدر: و بالاسناد عن ابن عبّاس أن النبیّ صلی اللّه علیه و آله سد أبواب المسجد غیر باب علی. و بالاسناد عن ابن عبّاس أیضا اه.

۴- ۴. کشف الغمّه: ۹۸.

۵- ۵. الطرائف: ۳۲.

**[ترجمه]نوادر راوندی: با اسنادش از جعفر بن محمّد از پدرانش علیهم السّلام آورده است که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خدای متعال به موسی علیه السّلام وحی فرمود که مسجدی پاکیزه بنا کند و جز موسی و هارون و دو پسر هارون شبّر و شبیر در آن سکونت نکنند، و همانا خدای متعال مرا فرمان داده که مسجدی بنا کنیم که کسی جز خودم و برادرم علی و دو پسرم حسن و حسین صلوات الله علیهم در آن ساکن نباشد.

ص: ۳۳

**[ترجمه]

«۱۴»

یف، [الطرائف] رَوَی أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله وَ رَوَی أَبُو زَکَرِیَّا بْنُ مَنْدَهَ الْأَصْفَهَانِیُّ الْحَافِظُ فِی مَسَانِیدِ الْمَأْمُونِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ سَعِیدٍ الْجَوْهَرِیِّ قَالَ حَدَّثَنِی الْمَأْمُونُ قَالَ حَدَّثَنِی الرَّشِیدُ قَالَ حَدَّثَنِی الْمَهْدِیُّ قَالَ حَدَّثَنِی الْمَنْصُورُ قَالَ حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ لِعَلِیٍّ علیه السلام أَنْتَ وَارِثِی وَ قَالَ إِنَّ مُوسَی سَأَلَ اللَّهَ تَعَالَی أَنْ یُطَهِّرَ لَهُ مَسْجِداً لَا یَسْکُنُهُ إِلَّا مُوسَی وَ هَارُونُ وَ ابْنَا هَارُونَ وَ إِنِّی سَأَلْتُ اللَّهَ تَعَالَی أَنْ یُطَهِّرَ مَسْجِداً لَکَ وَ لِذُرِّیَّتِکَ

مِنْ بَعْدِکَ ثُمَّ أَرْسَلَ إِلَی أَبِی بَکْرٍ أَنْ سُدَّ بَابَکَ فَاسْتَرْجَعَ وَ قَالَ فَعَلَ هَذَا بِغَیْرِی فَقِیلَ لَا فَقَالَ سَمْعاً وَ طَاعَةً فَسَدَّ بَابَهُ ثُمَّ أَرْسَلَ إِلَی عُمَرَ فَقَالَ سُدَّ بَابَکَ فَاسْتَرْجَعَ وَ قَالَ فَعَلَ هَذَا بِغَیْرِی فَقِیلَ بِأَبِی بَکْرٍ فَقَالَ إِنَّ فِی أَبِی بَکْرٍ أُسْوَةً حَسَنَةً فَسَدَّ بَابَهُ ثُمَّ ذَکَرَ رَجُلًا آخَرَ فَسَدَّ النَّبِیُّ بَابَهُ وَ ذَکَرَ کَلَاماً لَهُ ثُمَّ قَالَ فَصَعِدَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الْمِنْبَرَ فَقَالَ مَا أَنَا سَدَدْتُ أَبْوَابَکُمْ وَ لَا فَتَحْتُ (۱) بَابَ عَلِیٍّ علیه السلام وَ لَکِنَّ اللَّهَ سَدَّ أَبْوَابَکُمْ وَ فَتَحَ بَابَ عَلِیٍّ علیه السلام. وَ رَوَاهُ الشَّافِعِیُّ ابْنُ الْمَغَازِلِیِّ مِنْ ثَمَانِیَةِ طُرُقٍ فَمِنْهَا عَنْ حُذَیْفَةَ بْنِ أَسِیدٍ الْغِفَارِیِّ قَالَ: لَمَّا قَدِمَ أَصْحَابُ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله(۲) الْمَدِینَةَ لَمْ یَکُنْ لَهُمْ بُیُوتٌ یَسْکُنُونَ فِیهَا وَ کَانُوا یَبِیتُونَ فِی الْمَسْجِدِ وَ سَاقَ الْحَدِیثَ إِلَی آخِرِ مَا مَرَّ(۳).

**[ترجمه]الطرائف: احمد بن حنبل از عبدالله بن عمر از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله و نیز ابو زکریا بن منده اصفهانی حافظ در مسانید المأمون با اسنادش از عبدالله بن عباس روایت کرده که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام فرمود: تو وارث منی؛ و فرمود: موسی از خدا خواست که مسجدی را برای وی پاکیزه و طاهر گرداند که جز موسی و هارون و دو پسر هارون در آن اقامت نکنند؛ و من از خدا خواستم مسجدی را برای تو و ذریّه‌ات بعد از خودت پاکیزه و طاهر گرداند؛ سپس به ابوبکر پیغام فرستاد که در خانه‌ات را ببند. ابوبکر استرجاع (إنّا لله و إنّا إلیه راجعون) نموده و گفت: آیا با دیگری نیز چنین کرده است؟ گفته شد: خیر! سپس گفت: اطاعت می‌شود، پس درِ خانه‌اش را بست! سپس به عمر پیغام داد که در خانه‌ات را ببند. عمر استرجاع نموده و گفت: آیا با دیگری چنین کرده است؟ گفته شد: با ابوبکر؛ پس گفت: برای تأسی کردن، ابوبکر اُسوه حسنه‌ای است؛ سپس در خانه خود را بست. سپس مرد دیگری را نام برده که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله در خانه‌اش را بست و سخنی از وی را نقل کرده سپس گوید: پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله از منبر بالا رفته و فرمود: من نه درهای شما را بسته‌ام و نه در خانه علی علیه السّلام را باز گذاشته‌ام بلکه خداوند درهای شما را بسته و در علی را باز گذاشته است. این

حدیث را ابن مغازلی شافعی از هشت طریق روایت کرده از جمله، از حذیفهٔ بن أسید غفاری آورده است که چون صحابه پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به مدینه آمدند خانه‌هایی نداشتند که در آن سکونت گزینند و در مسجد می‌خوابیدند و سپس ماجرا را همان‌طور که بیان گردید، تا آخر نقل می‌کند. - . الطرائف: ۱۶ -

**[ترجمه]

بیان

هذا الخبر من المتواترات و رواه ابن بطریق فی العمده من مسند أحمد بن حنبل بثلاثه أسانید عن زید بن أرقم و عمر بن الخطاب و ابنه و من مناقب ابن المغازلی بثمانیه طرق عن عدی بن ثابت و حذیفه بن أسید و سعد بن أبی وقاص و البراء بن عازب و سعید و نافع و ابن عباس بسندین (۴) و هو یدل علی فضیله جلیله و منقبه نبیله تستلزم الإمامه و الخلافه و العصمه و الطهاره و لذا احتج صلوات الله علیه

ص: ۳۴

۱- ۱. فی المصدر: و لا أنا فتحت.

۲- ۲. فی المصدر: لما قدم النبیّ و أصحاب النبیّ.

۳- ۳. الطرائف: ۱۶.

۴- ۴. راجع العمده: ۸۸- ۹۳.

به فی الشوری و أی فضیله أسنی من إدخاله بعد إخراج حمزه سید الشهداء مع کبر سنه و تقادم عهده و تجویز أن یجنب هو فی المسجد و یمر فیه جنبا دون غیره و هل یکون مثل هذا إلا لبیان استحقاقه للرئاسه العظمی و الخلافه الکبری؟

**[ترجمه]این حدیث از احادیث متواتر است و ابن بطریق آن را در «العمدة» از مسند احمد بن حنبل با سه اسناد از زید بن ارقم و عمر بن خطّاب و پسرش نقل کرده است، و از مناقب ابن مغازلی آن را از هشت طریق از عدیّ بن ثابت، حذیفة بن أسید، سعد بن أبی وقّاص، براء بن عازب، سعید، نافع و از ابن عباس با دو سند - . العمدة: ۹۳-۸۸ - نقل کرده است، و این خود بر فضیلتی ارجمند و منقبتی گرانمایه دلالت دارد که لازمه‌اش امامت، خلافت، عصمت و طهارت است، و به همین دلیل است که آن حضرت صلوات الله علیه

ص: ۳۴

در شوری بدان احتجاج نمود؛ و چه فضیلتی درخشان‌تر از این که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله حمزه سیدالشهدا را با وجود بزرگسالی‌اش و قدمت اسلامش از مسجد بیرون کرد اما تنها به علی علیه السّلام اجازه داد که در مسجد جنب شود و در حال جنابت در مسجد رفت و آمد کند و آیا صدور چنین کاری جز برای بیان کردن استحقاق وی برای زعامت عظمی و خلافت کُبری است؟

**[ترجمه]

باب ۷۳ أن فیه علیه السلام خصال الأنبیاء و اشتراکه مع نبینا فی جمیع الفضائل سوی النبوه

الأخبار

«۱»

ما، [الأمالی للشیخ الطوسی] الْمُفِیدُ عَنِ الْجُبَّائِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عِیسَی عَنْ مِسْعَرِ بْنِ یَحْیَی عَنْ شَرِیکٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: کَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله جَالِساً فِی جَمَاعَهٍ مِنْ أَصْحَابِهِ إِذْ أَقْبَلَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ أَرَادَ أَنْ یَنْظُرَ إِلَی آدَمَ فِی عِلْمِهِ وَ إِلَی نُوحٍ فِی حِکْمَتِهِ وَ إِلَی إِبْرَاهِیمَ فِی حِلْمِهِ فَلْیَنْظُرْ إِلَی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ (۱).

**[ترجمه]امالی طوسی: عبدالله بن مسعود گوید: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در میان جمعی از صحابه خود نشسته بود که علی بن أبی طالب علیه السّلام آمد. پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: هرکه خواسته باشد به آدم در علمش، به نوح در حکمتش و به ابراهیم در حلمش بنگرد، به علی بن أبی طالب نگاه کند. - . امالی شیخ طوسی: ۲۶۴ -

**[ترجمه]

«۲»

لی، [الأمالی للصدوق] ابْنُ الْوَلِيدِ عَنِ ابْنِ مَتِّيلٍ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنِ الثُّمَالِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَبِيهِ عليه السلام قَالَ: نَظَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله ذَاتَ يَوْمٍ إِلَى عَلِيٍّ عليه السلام قَدْ أَقْبَلَ وَ حَوْلَهُ جَمَاعَةٌ مِنْ أَصْحَابِهِ فَقَالَ مَنْ أَحَبَ (۲) أَنْ يَنْظُرَ إِلَى يُوسُفَ فِی جَمَالِهِ وَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ فِی سَخَائِهِ وَ إِلَى سُلَيْمَانَ فِی بَهْجَتِهِ وَ إِلَى دَاوُدَ فِی حِكْمَتِهِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى هَذَا(۳).

**[ترجمه]امالی صدوق: علی بن الحسین از پدرش علیهما السّلام روایت کرده گوید: روزی رسول خدا صلی الله علیهِ و آله علی علیه السّلام را دید که به همراه عده‌ای از یاران خود در حال آمدن است، پس فرمود: اگر کسی خواسته باشد به یوسف در جمالش، به ابراهیم در سخایش، به سلیمان در خوشرویی‌اش و به داود در حکمتش نظر کند، به این (علی علیه السّلام) نگاه کند.

**[ترجمه]

«۳»

ك، [إكمال الدين] ابْنُ الْمُتَوَكِّلِ عَنِ السَّعْدَآبَادِيِّ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ هَارُونَ بْنِ عَنْتَرَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: كُنَّا جُلُوساً عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَقَالَ مَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى آدَمَ فِی عِلْمِهِ وَ إِلَى نُوحٍ فِی

ص: ۳۵

۱- ۱. أمالی الشيخ: ۲۶۴.

۲- ۲. فی المصدر: من أراد.

۳- ۳. أمالی الصدوق، ۳۹۱.

سِلْمِهِ وَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ فِي حِلْمِهِ وَ إِلَى مُوسَى فِي فِطْنَتِهِ (۱) وَ إِلَى دَاوُدَ فِي زُهْدِهِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى هَذَا فَنَظَرْنَا إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام(۲) قَدْ أَقْبَلَ كَالْمَاءِ يَنْحَدِرُ مِنْ صَبَبٍ (۳).

**[ترجمه]إكمال الدين: عبدالله بن عباس گويد: در محضر رسول خدا صَلى الله عليهِ و آله نشسته بوديم كه فرمود: هركه خواهد به آدم در علمش، به نوح

ص: ۳۵

در سِلمش(صلح جويى‌اش)، به ابراهيم در حِلمش، به موسى در فراستش و به داود در زهدش نظر كند، به اين نگاه كند، پس نگاه كرديم به على بن أبى طالب عليه السّلام كه همچون آب روانى كه در سراشيبى جارى شده باشد، در حال آمدن بود. - . كمال الدين : ۱۷-۱۶ -

**[ترجمه]

«۴»

جا، [المجالس] للمفيد مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ بْنِ مُسْلِمٍ (۴) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى الْعِجْلِيِّ عَنْ مَسْعُودِ بْنِ يَحْيَى النَّهْدِيِّ عَنْ شَرِيكٍ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: بَيْنَمَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله جَالِسٌ فِي جَمَاعَةٍ مِنْ أَصْحَابِهِ إِذْ أَقْبَلَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام نَحْوَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ مَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى آدَمَ فِي خَلْقِهِ وَ إِلَى نُوحٍ فِي حِكْمَتِهِ وَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ فِي حِلْمِهِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام(۵).

**[ترجمه]امالى مفيد: ابى اسحاق از پدرش روايت كرده است كه گفت: رسول خدا صَلى الله عليهِ و آله در ميان جمعى از صحابه خود نشسته بود كه على بن أبى طالب عليه السّلام به سمت آن حضرت آمد، پس رسول خدا صَلى الله عليهِ و آله فرمود: هركس بخواهد به آدم در خلقش، به نوح در حكمتش و به ابراهيم در حلمش نظر كند، به على بن أبى طالب عليه السّلام نگاه كند. - . امالى مفيد: ۸-۷ -

**[ترجمه]

«۵»

ن، [عيون أخبار الرضا عليه السلام] أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْبَغْدَادِيُّ (۶) عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَنْبَسَةَ(۷) عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سُلَيْمَانَ الْمَلَطِيِّ وَ مُحَمَّدُ بْنُ الْقَاسِمِ الْعَلَوِيُّ وَ دَارِمُ بْنُ قَبِيصَةَ جَمِيعاً عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِيٍّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله: يَا عَلِيُّ مَا سَأَلْتُ رَبِّي شَيْئاً إِلَّا سَأَلْتُ لَكَ مِثْلَهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ لَا نُبُوَّةَ بَعْدَكَ (۸) أَنْتَ خَاتَمُ النَّبِيِّينَ وَ عَلِيٌّ خَاتَمُ الْوَصِيِّينَ (۹).

**[ترجمه]عيون اخبار الرضا: على عليه السّلام مى‌فرمايد: رسول خدا صَلى الله عليهِ و آله فرمود: اى على، از پروردگارم چيزى

نخواسته‌ام مگر اینکه مانند آن را برای تو نیز خواسته باشم؛ البته خداوند فرمود: نبوّتی پس از تو نخواهد بود، تو خاتم پیامبرانی و علی خاتم اوصیاست. - . عیون الأخبار: ۲۲۹ -

**[ترجمه]

«۶»

ما، [الأمالی للشیخ الطوسی] ابْنُ الصَّلْتِ عَنِ ابْنِ عُقْدَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْذِرِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ یَحْیَی عَنْ مُوسَی بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِیهِ مُوسَی عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: إِنَّ اللَّهَ أَخْرَجَنِی وَ رَجُلًا مَعِی مِنْ ظَهْرٍ إِلَی ظَهْرٍ(۱۰) مِنْ

ص: ۳۶

۱- ۱. فی المصدر: فی فطانته.

۲- ۲. فی المصدر: قال: فنظرنا فإذا علیّ بن أبی طالب: علیه السلام.

۳- ۳. کمال الدین: ۱۶- ۱۷.

۴- ۴. فی المصدر: سلم. و الظاهر: محمّد بن عمر بن سلام، راجع جامع الرواه ۲: ۱۶۳.

۵- ۵. أمالی المفید: ۷- ۸.

۶- ۶. فی المصدر: محمّد بن أحمد بن الحسین البغدادیّ.

۷- ۷. فی المصدر: عیینه.

۸- ۸. فی المصدر: غیر أنّه لا نبوه بعدی.

۹- ۹. عیون الأخبار: ۲۲۹.

۱۰- ۱۰. فی المصدر: من طهر إلی طهر.

صلب آدم حتی خرجنا من صلب أبینا، و سبقته بفضل هذه علی هذه- وضمّ بین السبابه و الوسطی و هو النبوه، فقیل له: من هو یا رسول الله؟ قال: علی بن أبیطالب.

**[ترجمه]امالی طوسی: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: تحقیقاً خداوند من و مرد دیگری را از پشتی به پشت دیگر منتقل فرمود، از

ص: ۳۶

صلب آدم، تا اینکه از صلب پدرمان درآمدیم و من از آن مرد به اندازه فضیلت این بر این- و انگشتان سبابه و میانه را نشان داد- پیشی گرفتم و این سبقت همان نبوت است. پس به آن حضرت عرض شد: این مرد کیست یا رسول الله؟ فرمود: علی بن أبی طالب.

**[ترجمه]

«۷»

لی، [الأمالی للصدوق] أَبِی عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عُمْرُوسٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ الْقَحْطَبِیِّ عَنْ سَعِیدِ بْنِ الْحَکَمِ بْنِ أَبِی مَرْیَمَ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْأَوْزَاعِیِّ عَنْ یَحْیَی بْنِ أَبِی کَثِیرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُرَّهَ عَنْ سَلَمَهَ بْنِ قَیْسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ: عَلِیٌّ فِی السَّمَاءِ السَّابِعَهِ کَالشَّمْسِ بِالنَّهَارِ فِی الْأَرْضِ وَ فِی السَّمَاءِ الدُّنْیَا کَالْقَمَرِ بِاللَّیْلِ فِی الْأَرْضِ أَعْطَی اللَّهُ عَلِیّاً مِنَ الْفَضْلِ جُزْءاً لَوْ قُسِمَ عَلَی أَهْلِ الْأَرْضِ لَوَسِعَهُمْ وَ أَعْطَاهُ اللَّهُ مِنَ الْفَهْمِ لَوْ قُسِمَ عَلَی أَهْلِ الْأَرْضِ لَوَسِعَهُمْ شَبَّهْتُ لِینَهُ بِلِینِ لُوطٍ وَ خُلُقَهُ بِخُلُقِ یَحْیَی وَ زُهْدَهُ بِزُهْدِ أَیُّوبَ وَ سَخَاءَهُ بِسَخَاءِ إِبْرَاهِیمَ وَ بَهْجَتَهُ بِبَهْجَهِ سُلَیْمَانَ بْنِ دَاوُدَ وَ قُوَّتَهُ بِقُوَّهِ دَاوُدَ وَ لَهُ اسْمٌ مَکْتُوبٌ عَلَی کُلِّ حِجَابٍ فِی الْجَنَّهِ بَشَّرَنِی بِهِ رَبِّی وَ کَانَتْ لَهُ الْبِشَارَهُ عِنْدِی عَلِیٌّ مَحْمُودٌ عِنْدَ الْحَقِّ مُزَکًّی عِنْدَ الْمَلَائِکَهِ وَ خَاصَّتِی وَ خَالِصَتِی وَ ظَاهِرَتِی وَ مِصْبَاحِی وَ جُنَّتِی وَ رَفِیقِی آنَسَنِی بِهِ رَبِّی فَسَأَلْتُ رَبِّی أَنْ لَا یَقْبِضَهُ قَبْلِی وَ سَأَلْتُهُ أَنْ یَقْبِضَهُ شَهِیداً(۱) أُدْخِلْتُ الْجَنَّهَ فَرَأَیْتُ حُورَ عَلِیٍّ أَکْثَرَ مِنْ وَرَقِ الشَّجَرِ وَ قُصُورَ عَلِیٍّ کَعَدَدِ الْبَشَرِ عَلِیٌّ مِنِّی وَ أَنَا مِنْ عَلِیٍّ مَنْ تَوَلَّی عَلِیّاً فَقَدْ تَوَلَّانِی حُبُّ عَلِیٍّ نِعْمَهٌ وَ اتِّبَاعُهُ فَضِیلَهٌ دَانَ بِهِ الْمَلَائِکَهُ وَ حَفَّتْ بِهِ الْجِنُّ الصَّالِحُونَ لَمْ یَمْشِ عَلَی الْأَرْضِ مَاشٍ بَعْدِی إِلَّا کَانَ هُوَ أَکْرَمَ مِنْهُ عِزّاً وَ فَخْراً وَ مِنْهَاجاً لَمْ یَکُ فَظّاً عَجُولًا وَ لَا مُسْتَرْسِلًا لِفَسَادٍ وَ لَا مُتَعَنِّداً حَمَلَتْهُ الْأَرْضُ فَأَکْرَمَتْهُ لَمْ یَخْرُجْ مِنْ بَطْنِ أُنْثَی بَعْدِی أَحَدٌ کَانَ أَکْرَمَ خُرُوجاً مِنْهُ وَ لَمْ یَنْزِلْ مَنْزِلًا إِلَّا کَانَ مَیْمُوناً أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَیْهِ الْحِکْمَهَ وَ رَدَّاهُ (۲) بِالْفَهْمِ تُجَالِسُهُ

ص: ۳۷

۱- ۲. فی المصدر: شهیدا بعدی.

۲- ۳. رداه: ألبسه الرداء.

الْمَلَائِكَةُ وَ لَا يَرَاهَا وَ لَوْ أُوحِيَ إِلَى أَحَدٍ بَعْدِي لَأُوْحِيَ إِلَيْهِ فَزَيَّنَ اللَّهُ بِهِ الْمَحَافِلَ وَ أَكْرَمَ بِهِ الْعَسَاكِرَ وَ أَخْصَبَ بِهِ الْبِلَادَ وَ أَعَزَّ بِهِ الْأَجْنَادَ مَثَلُهُ كَمَثَلِ بَيْتِ اللَّهِ الْحَرَامِ يُزَارُ وَ لَا يَزُورُ وَ مَثَلُهُ كَمَثَلِ الْقَمَرِ إِذَا طَلَعَ أَضَاءَ الظُّلْمَةَ وَ مَثَلُهُ كَمَثَلِ الشَّمْسِ إِذَا طَلَعَتْ أَنَارَتِ الدُّنْيَا وَصَفَهُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ وَ مَدَحَهُ بِآيَاتِهِ وَ وَصَفَ فِيهِ آثَارَهُ وَ أَجْرَى مَنَازِلَهُ فَهُوَ الْكَرِيمُ حَيّاً وَ الشَّهِيدُ مَيِّتاً(۱).

**[ترجمه]امالی صدوق: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: علی در آسمان هفتم به خورشید روز در زمین، و در آسمان دنیا به ماهِ شب در زمین شباهت دارد، خداوند جزئی از فضیلت را به علی عطا فرموده که اگر بر همه زمینیان تقسیم می‌شد، همه را در بر می‌گرفت. خداوند آن‌قدر به وی فهم مرحمت فرموده که اگر به کل ساکنان روی زمین داده می‌شد، همه را کفایت می‌کرد، نرم خویی او به لوط، خلق او به یحیی، زهد او به ایّوب، سخاوتش به ابراهیم، خوش روییش به سلیمان بن داود و قدرتش به قدرت داود شباهت دارد و او را نامی است که بر تمام پرده‌های بهشت نوشته شده و پروردگارم مرا به وجودش بشارت داده است و بشارت دادن آن به وی بر عهده من بود؛ علی نزد حق تعالی ستوده و نزد فرشتگان تزکیه شده است، او خاص و خالصه من است و اعلان من، چراغ من و سپر بلای من و رفیق همراه من است، پروردگارم مرا مأنوس او کرد و از وی خواستم که او را پیش از من از دنیا نبرد و از وی خواستم که او را شهید از دنیا ببرد؛ به بهشتم در آوردند و دیدم حوریان علی بیش از برگ درختان است و کاخ‌های علی به شماره افراد بشر است؛ علی از من است و من از علی، هرکس علی را دوست بدارد، مرا دوست داشته است، حبّ علی نعمت و پیروی او فضیلت است فرشتگان به او اعتقاد دارند و صالحان جن وی را احاطه کرده‌اند، پس از من کسی بر زمین گام ننهاده مگر اینکه علی به جهت عزّت و افتخار و دلیل راه بودن بهتر از او باشد؛ نه تند خوی شتاب کار است و نه طالب شدید فساد کردن است و نه اهل عناد، زمین او را برداشته و گرامی داشته است؛ پس از من بزرگوار تر از او کسی از مادر زائیده نشده است، و به هرجا وارد گشته خجسته گام بوده است، خداوند حکمت را بر وی نازل فرمود و جامه فهم بر وی پوشانید

ص: ۳۷

فرشتگان با وی همنشین می‌شوند بی‌آنکه آنها را ببیند، اگر بنا بود بعد از من بر کسی وحی نازل شود، قطعاً آن شخص علی بود، خداوند محفل‌ها را بدو آراسته و سپاهیان را بدو گرامی داشته و زمین را به برکت وجود او حاصل‌خیز گردانیده و لشکرها را بدو عزّت بخشیده است، مَثَل او به بیت‌الحرام می‌ماند که به دیدارش روند و او به دیدار کسی نرود و همانند ماه است که چون برآید، بر هر ظلمتی پرتو افکند و به خورشید ماند که چون برآید، دنیا را روشن سازد، خداوند او را در کتاب خود توصیف کرده و به آیات خود ستوده است و در کتابش آثار او را توصیف کرده و منزلت های او را بیان نموده است؛ او تا زنده است ارجمند است و چون بمیرد، با شهادت از دنیا می‌رود. - . امالی صدوق: ۷-۶ -

**[ترجمه]

«۸»

یر، [بصائر الدرجات] ابْنُ أَبِي الْخَطَّابِ عَنِ الْبَزَنْطِيِّ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ فُضَيْلٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: كَانَتْ فِي عَلِيٍّ سُنَّةُ أَلْفِ نَبِيٍ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: امام باقر علیه السّلام فرمود: علی از سنّت هزار پیامبر برخوردار بود. - . بصائر الدرجات: ۳۱ -

**[ترجمه]

«۹»

فض، [کتاب الروضه] أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ زَيْدِ بْنِ الْحَارِثِ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّمِيمِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي ذَرٍّ الْغِفَارِيِّ قَالَ: بَيْنَمَا ذَاتَ يَوْمٍ مِنَ الْأَيَّامِ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِذْ قَامَ وَ رَكَعَ وَ سَجَدَ شُكْراً لِلَّهِ تَعَالَى ثُمَّ قَالَ يَا جُنْدَبُ مَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى آدَمَ فِي عِلْمِهِ وَ إِلَى نُوحٍ فِي فَهْمِهِ وَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ فِي خَلَّتِهِ وَ إِلَى مُوسَى فِي مُنَاجَاتِهِ وَ إِلَى عِيسَى فِي سِيَاحَتِهِ (۳) وَ إِلَى أَيُّوبَ فِي صَبْرِهِ وَ بَلَائِهِ (۴) فَلْيَنْظُرْ إِلَى هَذَا الرَّجُلِ الْمُقَابِلِ (۵) الَّذِي هُوَ كَالشَّمْسِ وَ الْقَمَرِ السَّارِي وَ الْكَوْكَبِ الدُّرِّيِّ أَشْجَعُ النَّاسِ قَلْباً وَ أَسْخَى النَّاسِ كَفّاً(۶) فَعَلَى مُبْغِضِهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَ الْمَلَائِكَةِ وَ النَّاسِ أَجْمَعِينَ قَالَ فَالْتَفَتَ النَّاسُ يَنْظُرُونَ مَنْ هَذَا الْمُقْبِلُ فَإِذَا هُوَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَ السَّلَامُ (۷).

**[ترجمه]کتاب الروضهٔ: ابوذر غفاری گوید: روزی در محضر رسول خدا صلی الله علیهِ و آله بودیم که آن حضرت قیام و رکوع نموده سجده شکر به درگاه خدای متعال به جای آورده سپس فرمود: ای جندب، هر که بخواهد به آدم در علمش، به نوح در فهمش، به ابراهیم در دوستی اش با خدا، به موسی در مناجات، به عیسی در جهان گردی اش برای عبادت و به ایّوب در صبر و امتحانش نظر کند، به این مرد روبرو نگاه کند که به خورشید و ماه در گردش و ستاره درخشان می‌ماند، کسی که دلش شجاع‌تر از همه و دستش بخشنده تر از همه مردم است. پس لعنت خدا و فرشتگان و همه مردم بر دشمن او باد! پس مردم برگشته تا ببینند چه کسی در حال آمدن است که ناگاه علی بن ابی طالب علیه الصلاه و السلام نمودار شد. - . الروضهٔ: ۳-۴ -

**[ترجمه]

«۱۰»

کشف، [کشف الغمه] مِنْ مَنَاقِبِ الْخُوارِزْمِيِّ عَنْ أَبِي الْحَمْرَاءِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ

ص: ۳۸

۱- ۱. أمالی الصدوق: ۶- ۷.

۲- ۲. بصائر الدرجات: ۳۱.

۳- ۳. ساح سیاحه: ذهب فی الأرض للعباده و الترهب.

۴- ۴. فی المصدر: فی بلائه و صبره.

۵- ۵. فی المصدر: المقبل.

۶- ۶. فی المصدر: الذی أشجع الناس قلبا و أسخاهم کفا.

۷- ۷. الروضه: ۳- ۴.

صلی الله علیه و آله: مَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى آدَمَ فِي عِلْمِهِ وَ إِلَى نُوحٍ فِي فَهْمِهِ وَ إِلَى يَحْيَى بْنِ زَكَرِيَّا فِي زُهْدِهِ وَ إِلَى مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ فِي بَطْشِهِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام.قَالَ أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْبَيْهَقِيُّ لَمْ أَكْتُبْهُ إِلَّا بِهَذَا الْإِسْنَادِ.

وَ قَدْ رَوَى الْبَيْهَقِيُّ فِي كِتَابِهِ الْمُصَنَّفِ فِي فَضَائِلِ الصَّحَابَةِ يَرْفَعُهُ بِسَنَدِهِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ: مَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى آدَمَ فِي عِلْمِهِ وَ إِلَى نُوحٍ فِي تَقْوَاهُ وَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ فِي حِلْمِهِ وَ إِلَى مُوسَى فِي هَيْبَتِهِ وَ إِلَى عِيسَى فِي عِبَادَتِهِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام.

وَ مِنْ كِتَابِ الْمَنَاقِبِ عَنِ الْحَارِثِ الْأَعْوَرِ صَاحِبِ رَايَةِ عَلِيٍّ علیه السلام قَالَ: بَلَغَنَا أَنَّ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله كَانَ فِي جَمْعٍ مِنْ أَصْحَابِهِ فَقَالَ أُرِيكُمْ آدَمَ فِي عِلْمِهِ وَ نُوحاً فِي فَهْمِهِ وَ إِبْرَاهِيمَ فِي حِكْمَتِهِ فَلَمْ يَكُنْ بِأَسْرَعَ مِنْ أَنْ طَلَعَ عَلِيٌّ علیه السلام فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَ قِسْتَ رَجُلًا بِثَلَاثَةٍ مِنَ الرُّسُلِ بَخْ بَخْ لِهَذَا الرَّجُلِ مَنْ هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله أَ لَا تَعْرِفُهُ يَا أَبَا بَكْرٍ قَالَ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ قَالَ أَبُو بَكْرٍ بَخْ بَخْ لَكَ يَا أَبَا الْحَسَنِ وَ أَيْنَ مِثْلُكَ يَا أَبَا الْحَسَنِ (۱).

فض، [کتاب الروضه] یل، [الفضائل] لابن شاذان بالإسناد إلى الحارث: مثله (۲).

**[ترجمه]کشف الغمّة: از مناقب خوارزمی از ابوالحمراء روایت کرده که گفت: رسول خدا صَلی اللہ علیهِ و آله فرمود:

هر که بخواهد به آدم در علمش، به نوح در فهمش، به یحیی بن زکریا در زهدش، به موسی بن عمران در شدت عمل به خرج دادنش نگاه کند، باید به علی بن أبی طالب علیه السّلام نظر کند. احمد بن حسین بیهقی گفت: این حدیث را تنها با همین اسناد روایت کرده‌ام.

بیهقی در کتابی که در فضائل صحابه نوشته است با سند خود از رسول خدا آورده است که فرمود: هرکه بخواهد به آدم در علمش، به نوح در تقوایش، به ابراهیم در حلمش، به موسی در هیبتش و به عیسی در عبادتش نظر کند، به علی بن أبی طالب علیه السّلام نگاه کند.

و از کتاب «المناقب» از حارث أعور پرچمدار علی علیه السلام نقل کرده، گوید: روایت شده است که پیامبر صَلی اللہ علیهِ و آله در میان جمعی از صحابه خود بود که فرمود: اکنون آدم را در علمش، نوح را در فهمش و ابراهیم را در حکمتش به شما نشان می‌دهم که فوراً علی علیه السّلام سر رسید، پس ابوبکر عرض کرد: یا رسول الله، آیا یک مرد را با سه پیامبر قیاس فرمودی؟ خوشا، خوشا به حال این مرد! او کیست یا رسول الله؟ پیامبر صَلی اللہ علیهِ و آله فرمود: أبابکر، مگر او را نمی... شناسی؟ عرض کرد: خدا و رسولش داناترند! فرمود: او ابوالحسن علی بن أبی طالب است. ابوبکر گفت: خوشا، خوشا به حالت یا أبا الحسن، کجا چون تو پیدا شود یا أبا الحسن؟! - . کشف الغمّة: ۳۴-۳۳ -

کتاب الروضة- الفضائل: با اسناد به حارث مانند آن را روایت کرده‌اند.

**[ترجمه]

«۱۱»

مد، [العمده] مِنْ مَنَاقِبِ ابْنِ الْمَغَازِلِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْوَهَّابِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْعَدْلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَحْمُودٍ(۳) عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سُلَيْمَانَ بْنِ رُشَيْدٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ عَطِيَّهَ عَنْ أَبَانِ بْنِ فَيْرُوزَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى عِلْمِ آدَمَ وَ فِقْهِ نُوحٍ فَلْيَنْظُرْ إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام(۴).

**[ترجمه]العمدة: از مناقب ابن مغازلی مرفوعاً از رسول خدا صلی الله علیهِ و آله آورده است که آن حضرت فرمود: هر که بخواهد به علم آدم و فقه نوح بنگرد، به علی بن أبی طالب علیه السّلام نگاه کند. - . العمدة: ۱۹۳-۱۹۲ -

**[ترجمه]

«۱۲»

ع، [علل الشرائع] أَبِي عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ ابْنِ أَبَانٍ عَنِ ابْنِ أُورَمَهَ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عُرْوَهَ عَنْ بُرَيْدٍ الْعِجْلِيِّ عَنِ ابْنِ نُبَاتَهَ قَالَ: قَامَ ابْنُ الْكَوَّاءِ إِلَى عَلِيٍّ علیه السلام وَ هُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَخْبِرْنِي عَنْ ذِي الْقَرْنَيْنِ أَ نَبِيّاً كَانَ أَمْ مَلَكاً؟

ص: ۳۹

۱- ۱. کشف الغمّه: ۳۳- ۳۴.

۲- ۲. الروضه: ۱۷. الفضائل: ۱۰۲- ۱۰۳.

۳- ۳. فی المصدر بعد ذلک: عن إبراهيم بن مهدیّ الابلی اه.

۴- ۴. العمده: ۱۹۲- ۱۹۳.

وَ أَخْبِرْنِی عَنْ قَرْنِهِ أَ مِنْ ذَهَبٍ کَانَ أَمْ مِنْ فِضَّهٍ فَقَالَ لَهُ لَمْ یَکُنْ نَبِیّاً وَ لَا مَلَکاً وَ لَمْ یَکُنْ قَرْنَاهُ مِنْ ذَهَبٍ وَ لَا فِضَّهٍ(۱) وَ لَکِنَّهُ کَانَ عَبْداً أَحَبَّ اللَّهَ فَأَحَبَّهُ اللَّهُ وَ نَصَحَ لِلَّهِ وَ نَصَحَهُ اللَّهُ وَ إِنَّمَا سُمِّیَ ذَا الْقَرْنَیْنِ لِأَنَّهُ دَعَا قَوْمَهُ إِلَی اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَضَرَبُوهُ عَلَی قَرْنِهِ فَغَابَ عَنْهُمْ حِیناً ثُمَّ عَادَ إِلَیْهِمْ فَضَرَبَ عَلَی قَرْنِهِ الْآخَرِ وَ فِیکُمْ مِثْلُهُ (۲).

**[ترجمه]علل الشرائع: ابن نباته گوید: علی بر منبر بود که ابن الکوّاء برخاسته و عرض کرد: یا امیرالمؤمنین، مرا از ذوالقرنین آگاه کنید، پیامبر بود یا پادشاه؟

و مرا از شاخ او خبر دهید که از طلا بود یا نقره؟ به وی فرمود: نه پیامبر بود و نه پادشاه و شاخ‌های او نیز نه از طلا بودند نه از نقره، بلکه او بنده‌ای بود که خداوند را دوست می‌داشت از این رو خدا هم وی را دوست داشت، و در راه خدا خیر خواهی می‌کرد از این رو خدا هم خیر خواه او بود، علّت اینکه وی را ذوالقرنین نامیدند آن بود که مردم را به پرستش خدای عزّوجل دعوت نمود که آن‌ها بر یک طرف سرش کوبیدند و او را زدند، پس مدتی از ایشان نهان گشت و سپس به سوی ایشان بازگشت که این بار نیز بر طرف دیگر سرش زدند و در میان شما نیز شخصی چون او هست. - . علل الشرائع: ۲۵ -

**[ترجمه]

بیان

قوله و فیکم مثله یعنی نفسه علیه السلام و قد اشتهر فی الحدیث: أنه ذو قرنی هذه الأمه، و فیه وجوه:

أحدها أنه عاش قرنین قرنا مع الرسول صلی الله علیه و آله و قرنا بعده و هذا الخبر لا یحتمله (۳).

و ثانیها أنه یشبهه فی کونه عبدا صالحا مؤیدا ملهما بإلهام الله تعالی مطاعا للخلق بإذنه تعالی مع کونه غیر نبی و علیه تدل الأخبار الکثیره التی أوردناها فی کتاب الإمامه فی باب مفرد.

و ثالثها أنه یشبهه فی أنه ضرب علی قرنیه.

و رابعها أنه صاحب القوتین العظیمتین فی الدنیا و الدین.

و خامسها أنه یشبهه فی أنه دعاهم فضربوه علی قرنه و سیرجع إلی الدنیا و ینقاد له شرق الأرض و غربها.

و سادسها أنه خلق الله تعالی له طرفی الأرض شرقها و غربها و سیملکهما إیاه و خلق له طرفی الجنه فهو قسیمها.

و قال الجزری فی النهایه فیه أنه قال لعلی علیه السلام إن لک بیتا فی الجنه و إنک ذو قرنیها أی طرفی الجنه و جانبیها قال أبو عبید و أنا أحسب أنه أراد

۱- ۱. فی المصدر: و لا من فضه.

۲- ۲. علل الشرائع: ۲۵. و قد مضت الروایه فی المجلد ۱۲ ص ۱۸۰ عن تفسیر العیّاشیّ و عن الاحتجاج: ۱۲۲ و عن کمال الدین: ۲۲۰.

۳- ۳. لان الغیبه لم تتوسط بین هذین القرنین و لم یضرب علیه السلام بقرنه عندئذ. و أنت خبیر بأن أقوی المحتملات و ارجحها هو الاحتمال الخامس بل هو المتعین.

ذو قرنی الأمه فأضمر و قیل أراد الحسن و الحسین علیهما السلام و أرضاهما(۱) و منه حدیث علی علیه السلام و ذکر قصه ذی القرنین ثم قال و فیکم مثله فیری أنه إنما عنی نفسه لأنه ضرب علی رأسه ضربتین إحداهما یوم الخندق و الأخری ضربه ابن ملجم، لعنه الله انتهی (۲) و سیأتی ذکر الوجوه الأخر.

**[ترجمه]منظور آن حضرت از عبارت: «و در میان شما نیز شخصی چون او هست» خود اوست و در حدیث است که او ذوالقرنین این اُمّت است و برای مفهوم این حدیث وجوهی را ذکر کرده‌اند:

یکی اینکه آن حضرت دو قرن زیست: یک قرن با رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله و قرنی دیگر بعد از رحلت آن حضرت که این روایت محتمل این معنا نیست.

دوم اینکه ان حضرت به جهت اینکه عبدی صالح، تأیید شده و الهام شده به الهام خدای متعال است، به إذن خدا مردم ملزم به اطاعت از وی هستند بی‌آنکه نبی باشد، به ذوالقرنین شباهت دارد. و روایات بسیاری در تأیید این مفهوم وجود دارد که آن‌ها را در کتاب «الإمامهٔ» در بابی مستقل نقل کرده‌ایم.

سوم اینکه: آن حضرت از جهت اینکه بر دو فرق ذوالقرنین زدند، به وی شباهت دارد .

چهارم اینکه آن حضرت صاحب دو قدرت بزرگ در دنیا و دین است.

پنجم اینکه آن حضرت به ذوالقرنین شباهت دارد که مردم را دعوت کرد ولی بر فرقش زدند و به دنیا برخواهد گشت و شرق و غرب عالم به فرمانش درخواهد آمد.

ششم اینکه خدای متعال دو سوی جهان یعنی شرق و غرب آن را برای وی آفریده است و روزی آن را به تمّلک وی درخواهد آورد و دو سوی بهشت را برای وی آفرید و تقسیم کننده آن است.

جزری در النهایهٔ در مورد این موضوع گوید: پیامبر به علی علیه السّلام فرمود: «تحقیقاً خانه‌ای در بهشت داری که تو ذوالقرنین بهشت هستی» یعنی اینکه صاحب هر دو طرف بهشتی، ابوعبید گوید: گمان دارم که منظور آن حضرت

ص: ۴۰

«ذوقرنی الاُمّهٔ» بوده و لفظ«اُمّت» را مستتر کرده است. و گفته‌اند: منظور آن حضرت حسن و حسین علیهما السّلام است و هردو معنا را ابو عبید پسندیده است و از آن است حدیث علی علیه السّلام و داستان ذوالقرنین را ذکر کرد و سپس فرمود: «در میان شما شخصی چون او هست» که به نظر می‌رسد منظور خود آن حضرت باشد، زیرا دو بار بر فرقش زدند: یکی در جنگ خندق و دیگری ضربت ابن ملجم لعنه الله*، تمام - . النهایهٔ ۳: ۲۴۸- ۲۴۷ - .

توضیح وجوه دیگر بعداً خواهد آمد.

**[ترجمه]

«۱۳»

مع، [معانی الأخبار] الْأُشْنَانِيُّ عَنْ جَدِّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ مُوسَى بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِي (۳) عَنْ سَلَمَهَ عَنْ أَبِی الطُّفَيْلِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ لَهُ يَا عَلِيُّ إِنَّ لَکَ كَنْزاً فِی الْجَنَّهِ وَ أَنْتَ ذُو قَرْنَيْهَا فَلَا تُتْبِعِ النَّظْرَهَ فِی الصَّلَاهِ(۴) فَإِنَّ لَکَ الْأُولَى وَ لَيْسَتْ لَکَ الْأَخِيرَهُ.

قال الصدوق رضی الله عنه معنی قوله صلی الله علیه و آله إن لک کنزا فی الجنه یعنی مفتاح نعمها(۵) و ذلک أن الکنز فی المتعارف لا یکون إلا المال من ذهب أو فضه

ص: ۴۱

۱- ۱. لیست هذه الکلمه فی المصدر المطبوع، و لعلها کانت فی نسخه المصنّف، و معناها أن أبا عبید أرضی کلا المعنیین، و فی الدر النثیر المطبوع بهامش النهایه کذلک: و قال لعلی« إن لک بیتا فی الجنه و إنک ذو قرنیها» أی طرفی الجنه و جانبیها، و قیل: أراد الحسن و الحسین، قال أبو عبید: و أنا أحسب أنّه أراد ذو قرنی هذه الأمه فأضمر، لان علیا ذکر قصه ذی القرنین و أنه ضرب علی رأسه مرتین ثمّ قال:« و فیکم مثله» فتری أنّه انما عنی نفسه، لانه ضرب علی رأسه ضربتین: احداهما یوم الخندق و الأخری ضربه ابن ملجم.

۲- ۲. النهایه ۳: ۲۴۷- ۲۴۸.

۳- ۳. فی المصدر: التمیمی.

۴- ۴. فی المصدر: فلا تتبع النظره بالنظره فی الصلاه: و الظاهر أن الجمله ناظره إلی قول رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله فی النظر إلی الاجنبیه:« لا تتبع النظره النظر فلیس لک إلّا أول نظره» کما رواه المؤلّف(فی المجلد ۲۳: ۱۰۰ من الطبع الحجری الکمبانیّ) عن کتاب عیون الاخبار، و توجد الروایه فیه ۲۲۴، و روایه اخری لأمیر المؤمنین علیه السلام نقلها المصنّف فی الموضع المذکور عن کتاب الخصال، و هی قطعه من الروایه المفصله المعروفه بالاربعمائه« لیس فی البدن شی ء أقل شکرا من العین فلا تعطوها سؤلها فتشغلکم عن ذکر اللّه» راجع الخصال ۲: ۱۶۶.

۵- ۵. فی المصدر: نعیمها.

و لاـ یکنز إلا خیفه الفقر(۱) و لاـ یصلحان إلاـ للإنفاق فی أوقات الافتقار إلیهما و لا حاجه فی الجنه و لا فقر و لا فاقه لأنها دار السلام من جمیع ذلک و من الآفات کلها و فیها ما تشتهی الأنفس و تلذ الأعین و هذا الکنز هو المفتاح و ذلک أنه علیه السلام قسیم الجنه و إنما صار علیه السلام قسیم الجنه و النار لأن قسمه الجنه و النار إنما هی علی الإیمان و الکفر وَ قَدْ قَالَ لَهُ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله: یَا عَلِیُّ حُبُّکَ إِیمَانٌ وَ بُغْضُکَ نِفَاقٌ وَ کُفْرٌ.

فهو علیه السلام بهذا الوجه قسیم الجنه و النار و قد سمعت بعض المشایخ یذکر أن هذا الکنز هو ولده المحسن علیه السلام و هو السقط الذی ألقته فاطمه علیها السلام لما ضغطت بین البابین و احتج علی ذلک (۲) بما روی فی السقط أنه یکون محبنطئا علی باب الجنه فیقال له ادخل الجنه فیقول لا حتی یدخل أبوای قبلی و

ما روی: أن الله تعالی کفل ساره و إبراهیم أولاد المؤمنین یغذونهم بشجر فی الجنه لها أظلاف کأظلاف البقر(۳) فإذا کان یوم القیامه ألبسوا و طیبوا و أهدوا إلی آبائهم فهم فی الجنه ملوک مع آبائهم.

أما قوله صلی الله علیه و آله و أنت ذو قرنیها فإن قرنیها(۴) الحسن و الحسین علیهما السلام لَمَّا رُوِیَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ یُزَیِّنُ بِهِمَا جَنَّتَهُ کَمَا تُزَیِّنُ الْمَرْأَهُ بِقِرْطَیْهَا(۵).

وَ فِی خَبَرٍ آخَرَ: یُزَیِّنُ اللَّهُ بِهِمَا عَرْشَهُ.

و فی وجه آخر معنی قوله صلی الله علیه و آله و أنت ذو قرنیها أی أنک صاحب قرنی الدنیا و أنک الحجه علی شرق الدنیا و غربها و صاحب الأمر فیها و النهی فیها،

۱- ۱. فی المصدر: من ذهب و فضه و لا یکنز الا لخیفه الفقر.

۲- ۲. فی المصدر: و احتج فی ذلک بما روی فی السقط من أنّه اه.

۳- ۳. الصحیح کما فی المصدر« لها أخلاف کأخلاف البقر» و الخلف- بالکسر-: الضرع لکل ذات خف و ظلف، و قیل: هو مقبض ید الحالب من الضرع. و قد روی الروایه فی مجمع البحرین فی« خلف».

۴- ۴. فی المصدر: فان قرنی الجنه.

۵- ۵. القرط- بالضم-: ما یعلق فی شحمه الاذن من دره و نحوها.

و کل ذی قرن فی الشاهـد إذا أخـذ بقرنه فقد أخذ به و قد یعبر عن الملک بالآخذ بالناصـیه کما قال عز و جل ما مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِناصِیَتِها(۱) و معناه علی هـذا أنه علیه السـلام مالک حکم الـدنیا فی إنصاف المظلومین و الأخذ علی أیدی الظالمین و فی إقـامه الحـدود إذا وجبت و ترکهـا إذا لم تجب و فی الحـل و العقـد و فی النقض و الإبـرام و فی الحظر و الإباحه و فی الأخـذ و الإعطاء و فی الحبس و الإطلاق و فی الترغیب و الترهیب.

و فی وجه آخر معنـاه أنه علیه السـلام ذو قرنی هـذه الأمه کما کان ذو القرنین لأهل وقته و ذلک أن ذا القرنین ضـرب علی قرنه الأیمن فغاب ثم حضر فضرب علی قرنه الآخر و تصدیق ذلک

قول الصادق علیه السـلام: إن ذا القرنین لم یکن نبیا و لا ملکا و إنما کان عبـدا أحب الله فأحبه الله و نصح لله فنصـحه الله و فیکم مثله یعنی بـذلک أمیر المؤمنین علیه السـلام. و هـذه المعـانی کلها صـحیحه یتناولها ظاهر قوله صـلی الله علیه و آله لک کنز فی الجنه و أنت ذو قرنیها(۲).

**[ترجمه]معانی الأخبار: علی بن أبی طالب علیه السّـلام آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به وی فرمود: یا علی، تو را در بهشت گنجی است و تو ذوالقرنین آن هستی. پس در نمـاز نگـاه به نامحرم را تکرار مکن که فقط در نظر اول مجازی و حق نداری نگاه اول را با بار دوم تکرار کنی.

شیخ صدوق رضـی الله عنه گوید: معنی عبارت: «تو را در بهشت گنجی است» کلید نعمت‌های آن است، زیرا عرفاً گنج چیزی جز مال طلا و نقره نیست

و جز از بیم فقر انـدوخته نمی‌شونـد، و جز به درد خرج کردن هنگـام نیاز به آن‌ها، به دردی دیگر نمی‌خورنـد، و در بهشت نه احتیاجی به آن‌ها وجود دارد و نه فقر و فاقه‌ای، زیرا بهشت دارالسـلام و خانه امن است که از همه این امور و آفات خالی است و هرچه دل بخواهد و چشم را لذت بخشد در آن هست و این گنج کلید ورود به بهشت است زیرا آن حضـرت قسـمت کننده بهشت است و قسمت کننده بهشت و دوزخ بودن علی علیه السّلام بدین سبب است که ملاک ورود به هریک از آن‌ها ایمان و کفر است و پیغمـبر صَـلی الله علیهِ و آله فرموده است: «علی، دوستی بـا تو ایمـان و کینه‌توزی بـا تو نفـاق و کفر است» لـذا آن حضـرت علیه السّـلام به همین جهت قسمت کننده بهشت و دوزخ می‌باشد، و شنیده‌ام که یکی از بزرگان می‌فرمود: این گنج، پسـرش محسن علیه السّلام است، همان که چون فاطمه علیهاالسّلام میان فشار دو در قرار گرفت، وی را سقط نمود و بر درستی قول خود حدیثی را که درباره اولاد سـقط شده روایت شده دلیل آورد که فرزند سـقط شده بر در بهشت خشـمگین می‌ایسـتد پس به وی گفته می‌شود: به بهشت درآی! گویـد: تـا پـدر و مادرم قبل از من وارد آن نشونـد، من وارد بهشت نمی‌شوم؛ و نیز روایتی که طبق آن خداونـد متعال ابراهیم و ساره را سرپرست اولاد مؤمنان نموده و آنان به وسیله درختی که در بهشت است و دارای نوکی بهماننـد نوک پستان گـاو می‌باشـد، تغـذیه می‌شونـد، و چون قیـامت سـررسد، جامه‌های زیبا بر آنان پوشانـده و خوشـبو گردنـد و به پدر و مادرانشان هدیه داده می‌شوند، آن‌ها به همراه پدرانشان در بهشت فرمانروایند. اما منظور از قول آن حضـرت صَـلی الله علیهِ و آله که فرمود: «تو ذوالقرنین آنی» حسن و حسـین علیهمـا السّـلام است به دلیل روایتی از رسول خـدا

صَلی الله علیهِ و آله که فرموده است: به راستی که خداونـد بهشت خود را با آن دو زینت می‌بخشد همان‌طور که زن خود را با دو گوشواره می‌آراید؛ و نیز طبق روایت دیگری که خداوند به وسیله آن دو عرش خود را می‌آراید.

و از زاویه دیگری منظور از قول آن حضـرت صَـلی الله علیهِ و آله: «و تو ذوالقرنین آن هسـتی» یعنی اینکه تو صـاحب دو سوی دنیایی و بر شرق و غرب آن حجّتی و در آن صاحب امر و نهی می‌باشی،

ص: ۴۲

و به عنوان شاهـد مثال گفته می‌شود که هرگاه شاخ شاخـداری را بگیرند، او را مطیع و رام خود کرده‌اند؛ و گاهی به پادشاهی که زمام امور کشور را به دست گرفته باشـد گفته می‌شود که: موی پیشانی را گرفته چنانکه خداونـد عزّوجل فرموده است: «مَّا مِن دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ ءَاخِذُ بِنَاصِيَتِهَا» - . هود / ۵۶ - {هیچ

جنبنـده ای نیست مگر اینکه او مهـار هستی اش را در دست دارد}، بنـابراین معنایش این است که امیرالمؤمنین علیه السّـلام در گرفتن داد ستم دیـدگان و رسوا سـاختن سـتمکاران در اقامه حـدود الهی آن‌گاه که واجب شونـد و ترک آن در صورتی که واجب نباشند و در گشودن و بستن پیمان‌ها و نقض و ابرام و در منع و جواز انجام کارها و در داد و ستدها و در حبس کردن و آزاد ساختن و در ترغیب و ترساندن، مالك حکومت دنیاست.

و از وجهی دیگر بـدان معناست که آن حضـرت علیه السّـلام ذوالقرنین این اُمّت است همان‌طور که ذوالقرنین برای مردم زمان خودش * بود، بدین معنا که چون بر فرق راسـتش ضربه زدند، مدتی از آنان دوری گزید و سپس به میانشان بازگشت که این بار فرق چپ او را زدند؛ و آنچه این امر را تأیید می کند، قول امام صادق علیه السّلام است که از پیامبر صلی الله علیه و آله نقل میکند که فرمود: «ذوالقرنین نه پیامبر بود و نه سلطان بلکه بنده‌ای بود که خدا را دوست می‌داشت از این رو خداوند نیز وی را دوست داشت، او برای رضای خدا نصیحت کرد و خداوند نیز او را پند و اندرز داد و در میان شما هم مانند او هست» و منظور وی امیرالمؤمنین علیه السّـلام است. و همه این معانی صحیح هستند و ظاهر کلام رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله که می‌فرماید: «در بهشت تو را گنجی است و تو ذوالقرنین آنی» با تمام آن‌ها سازگار است. - . معانی الأخبار: ۲۰۷-۲۰۵ -

**[ترجمه]

«۱۴»

قب، [المنـاقب] لابن شـهرآشوب أَبُو عُبَيْـدٍ فِی غَرِيبِ الْحَـدِيثِ: أَنَّ النَّبِیَّ صـلی الله علیه و آله قَالَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السـلام إِنَّ لَکَ (۳) بَيْتاً فِی الْجَنَّةِ وَ إِنَّکَ لَذُو قَرْنَيْهَا.

سُوَيْـدُ بْنُ غَفَلَةَ وَ أَبُو الطُّفَيْلِ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السـلام: إِنَّ ذَا الْقَرْنَيْنِ كَانَ مَلِكاً عَادِلًا فَأَحَبَّهُ اللَّهُ وَ نَاصَـحَ لِلَّهِ فَنَصَـحَهُ اللَّهُ أَمَرَ قَوْمَهُ بِتَقْوَى اللَّهِ فَضَرَبُوهُ عَلَى قَرْنِهِ بِالسَّيْفِ فَغَابَ عَنْهُمْ مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ رَجَعَ إِلَيْهِمْ فَدَعَاهُمْ إِلَى اللَّهِ فَضَرَبُوهُ عَلَى قَرْنِهِ الْآخَرِ بِالسَّيْفِ فَذَلِکَ قَرْنَاهُ وَ فِيكُمْ مِثْلُهُ يَعْنِی نَفْسَهُ لِأَنَّهُ ضُرِبَ عَلَى رَأْسِهِ ضَرْبَتَيْنِ أَحَدُهُمَا يَوْمَ الْخَنْدَقِ وَ الثَّانِی ضَرْبَهُ ابْنِ مُلْجَمٍ لَعَنَهُ اللَّهُ.

الرضى فى مجازات الآثار النبويه عنى رأس الأمه أن القرنين إنما يكونان فيه و هذا يدل على أنه كان رأس أمته و رئيس أسرته و يقال: أى

۱- ۱. سوره هود: ۵۶.

۲- ۲. معانى الأخبار: ۲۰۵- ۲۰۷.

۳- ۳. فى المصدر:(لى) ظ.

كذى القرنين أى الإسكندر الرومى و يدل أيضا على سيادته لأنه كان قد أخذ بأزمه الملوك و إن أراد اسم نبى من الأنبياء فهو أفضل أهل زمانه كما كان ذو القرنين فى زمانه و قال ثعلب كان وصفه ببلوغ غايات المثابين فى الجنه كأنه أخذ طرفى الجنه و قال ثعلب أيضا أى ذو جبليها يعنى الحسن و الحسين عليهما السلام و قال أى طرفى الأمه أى أنت إمام فى الابتداء و المهدى ولدك إمام

فى الانتهاء و يجوز من قولهم عصرت الفرس قرنا أو قرنين أى استخرجت عرقه بالجرى مره أو مرتين و كأنه ذو اقتباس العلم الظاهر و استخراج العلم الباطن (۱).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: ابو عبيد در كتاب«غريب الحديث» آورده است كه پيامبر صلى الله عليهِ و آله به اميرالمؤمنين عليه السّلام فرمود: بی‌ترديد تو خانه‌ای در بهشت داری و بی‌شك تو ذوالقرنين آن هستی.

سويد بن غفلهٔ و ابوطفيل: اميرالمؤمنين عليه السّلام فرمود: ذوالقرنين فرمانروايی دادگر بود از اين رو خداوند وی را دوست داشت، وی برای رضای خدا خير خواه مردم بود و خداوند هم خير خواه او بود، قوم خود را به ترس از خدا فرمان داد ليكن آن‌ها با شمشير بر فرق وی زدند كه بر اثر آن مدتی از ايشان دور شد، سپس نزد آنان بازگشته و آنان را به پرستش خدا دعوت نمود ليكن با شمشير بر فرق ديگرش كوفتند و دو فرق او اين دو هستند و در ميان شما نيز مانند او هست، و منظور آن حضرت خودش بود كه دو ضربت بر فرقش وارد شد؛ يك ضربت در جنگ خندق و ضربت ابن ملجم لعنه‌الله.

سيد رضی در كتاب «مجازات الآثار النبويّهٔ» گويد: منظور آن حضرت زمامدار و رئيس اُمّت است، زيرا اين دو فرق تنها می... توانند در سر باشند و اين خود بر آن دلالت دارد كه آن حضرت پيشوای اُمّت خود و رئيس خانواده خويش بوده است؛ و گفته می‌شود:

ص: ۴۳

«مانند ذوالقرنين» يعنی مانند اسكندر رومی كما اينكه بر زعامت و سيادت آن حضرت دلالت دارد، زيرا اسكندر رومی زمام فرمانروايان را به دست گرفته بود، و اگر منظور وی نام بردن پيامبری از پيامبران بود، باز هم او افضل زمان خويش است همان‌طور كه ذوالقرنين افضل زمان خود بود. و ثعلب گويد: پيامبر صلى الله عليهِ و آله وی (علی عليه السّلام) را به رسيدن به عالی ترين درجات پاداش يافتگان در بهشت توصيف فرموده چنانكه گويی دو سوی بهشت را از آنِ خود ساخته باشد. نيز ثعلب گويد: يعنی صاحب دو كوه آن يعنی حسن و حسين عليهما السّلام، يا اينكه منظور اين باشد كه دو طرف امت را گرفته ای زيرا تو امام مردم در ابتدا هستی و مهدی كه از فرزندان توست امام مردم در انتها است. و جايز است از باب قول عرب باشد كه ميگويند: «عَصَرتُ الفَرَسَ قَرناً أو قرنين» يعنی: با دواندن، عرق اسب را يكی دو بار درآوردم و گويی علی عليه السلام صاحب اقتباس علم ظاهر و استخراج علم باطن است. - . مناقب آل أبی طالب۱: ۵۷۰-۵۶۹ -

**[ترجمه]

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب: لِنَبِيِّهِ آمَنَ الرَّسُولُ (۲) وَ لَهُ وَ صالِحُ الْمُؤْمِنِينَ (۳) وَ قَالَ لِنَفْسِهِ إِنَّ بَطْشَ رَبِّکَ لَشَدِيدٌ(۴) وَ لِنَبِيِّهِ أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ (۵) وَ لَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ(۶) وَ قَالَ لِنَفْسِهِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيم وَ لِنَبِيِّهِ وَ ما أَرْسَلْناکَ إِلَّا رَحْمَةً(۷) وَ لَهُ قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَ بِرَحْمَتِهِ (۸) وَ قَالَ لِنَفْسِهِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيم (۹) وَ لِنَبِيِّهِ لَقَدْ جاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ(۱۰) وَ لَهُ وَ تُعِزُّ مَنْ تَشاءُ وَ قَالَ لِنَفْسِهِ وَ هُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ (۱۱) وَ لِنَبِيِّهِ إِنَّکَ لَعَلى خُلُقٍ عَظِيمٍ (۱۲)

۱- ۱. مناقب آل أبی طالب ۱: ۵۶۹- ۵۷۰.

۲- ۲. سوره البقره: ۲۸۵.

۳- ۳. سوره التحريم: ۴.

۴- ۴. سوره البروج: ۱۲.

۵- ۵. سوره البقره: ۱۶۵.

۶- ۶. سوره الفتح: ۲۹.

۷- ۷. سوره الأنبياء: ۱۰۷.

۸- ۸. سوره يونس: ۵۸.

۹- ۹. سوره الزمر: ۱. سوره الجاثيه: ۲. سوره الاحقاف: ۲.

۱۰- ۱۰. سوره التوبه: ۱۲۷.

۱۱- ۱۱. سوره البقره: ۲۵۵. سوره الشورى: ۴.

۱۲- ۱۲. سوره القلم: ۴.

وَ لَهُ عَمَّ يَتَساءَلُونَ عَنِ النَّبَإِ الْعَظِيمِ (١) وَ قالَ لِنَفْسِهِ اللَّهُ نُورُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ (٢) وَ لِنَبِيِّهِ قَدْ جاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ(٣) وَ لَهُ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ (۴) ثُمَّ إِنَّ اللَّهَ تَعالَى سَمَّى عَلِيّاً مِثْلَ مَا سَمَّى بِهِ كُتُبَهُ قالَ إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْراةَ فِيها هُدىً (۵) وَ لِعَلِيٍ وَ لِكُلِّ قَوْمٍ هادٍ(۶) وَ قالَ فِيها هُدىً وَ نُورٌ(٧) وَ لِلْقُرْآنِ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ (٨) وَ لِعَلِيٍ جَعَلْناهُ نُوراً نَهْدِي بِهِ (٩) وَ قالَ يَحْكُمُ بِهَا

النَّبِيُّونَ (١٠) وَ لِعَلِيٍ لَدَيْنا لَعَلِيٌّ حَكِيمٌ (١١) وَ قالَ صُحُفِ إِبْراهِيمَ وَ مُوسى (١٢) وَ لِعَلِيٍ الم ذلِكَ الْكِتابُ لا رَيْبَ فِيهِ (١٣) وَ الْكِتَابُ أَكْبَرُ وَ قالَ فِي الْقُرْآنِ وَ كُلَّ شَيْ ءٍ أَحْصَيْناهُ فِي إِمامٍ مُبِينٍ (١۴) وَ لَهُ يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُناسٍ بِإِمامِهِمْ (١۵) وَ فِي الْقُرْآنِ هذا بَيانٌ لِلنَّاسِ (١۶) وَ لَهُ أَ فَمَنْ كانَ عَلى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهِ (١٧) وَ فِي الْقُرْآنِ هذا بَصائِرُ لِلنَّاسِ (١٨) وَ لَهُ قُلْ هذِهِ سَبِيلِي أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلى بَصِيرَةٍ(١٩) وَ

١- ١. سوره النبأ: ١.

٢- ٢. سوره النور: ٣۵.

٣- ٣. سوره المائده: ١۵.

۴- ۴. سوره الأعراف: ١۵٧.

۵- ۵. سوره المائده: ۴۴.

۶- ۶. سوره الرعد: ٧.

٧- ٧. سوره المائده: ۴۶.

٨- ٨. سوره الأعراف: ١۵٧.

٩- ٩. سوره الشورى: ۵٢.

١٠- ١٠. سوره المائده: ۴۴.

١١- ١١. سوره الزخرف: ۴.

١٢- ١٢. سوره الأعلى: ١٩.

١٣- ١٣. سوره البقره: ٢.

١۴- ١۴. سوره يس: ١٢.

١۵- ١۵. سوره بنى إسرائيل: ٧١.

١۶- ١۶. سوره آل عمران: ١٣٨.

١٧- ١٧. سوره هود: ١٧. و سوره محمد: ١۴.

١٨- ١٨. سوره الجاثيه: ٢٠.

١٩- ١٩. سوره يوسف: ١٠٨.

فِی الْقُرْآنِ یَتْلُونَهُ حَقَّ تِلاوَتِهِ (۱) وَ لَهُ وَ یَتْلُوهُ شاهِدٌ(۲) وَ فِی الْقُرْآنِ هُدیً وَ بُشْری (۳) وَ لَهُ لَهُمُ الْبُشْری (۴) وَ فِی الْقُرْآنِ سَنُلْقِی عَلَیْکَ قَوْلًا ثَقِیلًا(۵) وَ لَهُ إِنِّی تارِکٌ فِیکُمُ الثَّقَلَیْنِ الْخَبَرَ وَ فِی الْقُرْآنِ وَ إِنَّهُ لَذِکْرٌ لَکَ (۶) وَ لَهُ أَ فَمَنْ یَهْدِی إِلَی الْحَقِ (۷) وَ فِی الْقُرْآنِ قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّهُ(۸) وَ لَهُ قالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام أَنَا حُجَّهُ اللَّهِ وَ أَنَا خَلِیفَهُ اللَّهِ وَ فِی الْقُرْآنِ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّکْرَ(۹) وَ لَهُ وَ أَنْزَلْنا إِلَیْکَ الذِّکْرَ(۱۰) وَ فِی الْقُرْآنِ وَ لا تَکْتُمُوا الشَّهادَهَ(۱۱) وَ لَهُ قُلْ کَفی بِاللَّهِ شَهِیداً بَیْنِی وَ بَیْنَکُمْ وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْکِتابِ (۱۲) وَ

فِی الْقُرْآنِ وَ الَّذِی جاءَ بِالصِّدْقِ (۱۳) وَ لَهُ وَ کُونُوا مَعَ الصَّادِقِینَ (۱۴) وَ فِی الْقُرْآنِ تَفْصِیلَ کُلِّ شَیْ ءٍ(۱۵) وَ لَهُ إِنَّهُ لَقَوْلٌ فَصْلٌ (۱۶) وَ فِی الْقُرْآنِ وَ لَمْ یَجْعَلْ لَهُ عِوَجاً قَیِّماً(۱۷) وَ لَهُ ذلِکَ الدِّینُ الْقَیِّمُ (۱۸) وَ فِی الْقُرْآنِ اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِیثِ (۱۹) وَ لَهُ مَنْ جاءَ بِالْحَسَنَه(۲۰)

ص: ۴۶

۱- ۱. سوره البقره: ۱۲۱.

۲- ۲. سوره هود: ۱۷.

۳- ۳. سوره البقره: ۹۷. سوره النمل: ۲.

۴- ۴. سوره یونس: ۶۴. سوره الزمر: ۱۷.

۵- ۵. سوره المزّمّل: ۵.

۶- ۶. سوره الزخرف: ۴۴.

۷- ۷. سوره یونس: ۳۵.

۸- ۸. سوره الأنعام: ۱۴۹.

۹- ۹. سوره الحجر: ۹.

۱۰- ۱۰. سوره النحل: ۴۴.

۱۱- ۱۱. سوره البقره: ۲۸۳.

۱۲- ۱۲. سوره الرعد: ۴۳.

۱۳- ۱۳. سوره الزمر: ۳۳.

۱۴- ۱۴. سوره التوبه: ۱۱۹.

۱۵- ۱۵. سوره یوسف: ۱۱۱.

۱۶- ۱۶. سوره الطارق: ۱۳.

۱۷- ۱۷. سوره الکهف: ۱- ۲.

۱۸- ۱۸. سوره التوبه: ۳۶. سوره یوسف: ۴۰. سوره الروم: ۳۰.

۱۹- ۱۹. سوره الزمر: ۲۳.

۲۰- ۲۰. سوره الأنعام: ۱۶۰. سوره النحل: ۸۹. سوره القصص: ۸۴.

وَ فِی الْقُرْآنِ قالُوا خَیْراً(۱) وَ لَهُ أولئِکَ هُمْ خَیْرُ الْبَرِیَّهِ(۲) وَ فِی الْقُرْآنِ ما نَفِدَتْ کَلِماتُ اللَّهِ (۳) وَ لَهُ وَ جَعَلَها کَلِمَهً باقِیَهً(۴) وَ فِی الْقُرْآنِ هُدیً لِلْمُتَّقِینَ (۵) وَ لَهُ وَ قالُوا إِنْ نَتَّبِعِ الْهُدی (۶) وَ فِی الْقُرْآنِ یس وَ الْقُرْآنِ الْحَکِیمِ (۷) وَ لَهُ وَ إِنَّهُ فِی أُمِّ الْکِتابِ لَدَیْنا لَعَلِیٌّ حَکِیمٌ (۸) أَیْ عَالٍ فِی الْبَلَاغَهِ وَ عَلَا عَلَی کُلِّ کِتَابٍ لِکَوْنِهِ مُعْجِزاً وَ نَاسِخاً وَ مَنْسُوخاً وَ کَذَلِکَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام ثُمَّ قَالَ حَکِیمٌ أَیْ مُظْهِرٌ لِلْحِکْمَهِ الْبَالِغَهِ بِمَنْزِلَهِ حَکِیمٍ یَنْطِقُ بِالصَّوَابِ وَ هَذَا(۹) فِی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام وَ هَاتَانِ الصِّفَتَانِ لَهُ خَلِیقَهٌ لِأَنَّهُمَا مِنْ صِفَاتِ الْحَیِّ وَ فِی الْقُرْآنِ عَلَی سَبِیلِ التَّوَسُّعِ ثُمَّ قَالَ لِلْقُرْآنِ أَ فَنَضْرِبُ عَنْکُمُ الذِّکْرَ(۱۰) وَ لَهُ فَسْئَلُوا أَهْلَ الذِّکْرِ(۱۱)

وَ فِی الْقُرْآنِ وَ لا رَطْبٍ وَ لا یابِسٍ إِلَّا فِی کِتابٍ مُبِینٍ (۱۲) وَ عِلْمُ هَذَا الْکِتَابِ عِنْدَهُ لِقَوْلِهِ وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْکِتابِ (۱۳) وَ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله الْإِسْلَامُ یَعْلُو وَ لَا یُعْلَی وَ قَالَ تَعَالَی وَ کَلِمَهُ اللَّهِ هِیَ الْعُلْیا(۱۴) وَ بَیَانُهُ وَ جَعَلَها کَلِمَهً باقِیَهً فِی عَقِبِهِ (۱۵).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: خداوند درباره پیامبرش می‌فرماید: «ءَامَنَ الرَّسُولُ» – . بقره/ ۲۸۵ – {پیامبر ایمان آورد} و در مورد علی علیه السلام می‌فرماید: «صَالِحُ الْمُؤْمِنِینَ» – . تحریم/ ۴ – {و صالح مؤمنان} .

و درباره خود می‌فرماید: «إِنَّ بَطْشَ رَبِّکَ لَشَدِیدٌ» – . بروج/ ۱۲ – {آری، عِقاب پروردگارت سخت سنگین است} و درباره پیامبرش می‌فرماید: «أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ» – . بقره/ ۱۶۵ – {خدا را بسیار دوست می‌دارد} و درباره علی علیه السلام می‌فرماید: «أَشِدَّاءُ عَلَی الْکُفَّارِ» – . فتح/ ۲۹ – {بر کافران سخت‌گیر هستند}.

و درباره خود می‌فرماید: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِیمِ» و به پیامبرش می‌فرماید: «وَ مَا أَرْسَلْنَکَ إِلَّا رَحْمَهً لِّلْعَالَمِینَ» – انبیاء/ ۱۰۷ – {و تو را جز رحمتی برای جهانیان نفرستادیم.}و درباره او (علی علیه السّلام) می‌فرماید: «قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَ بِرَحْمَتِهِ» – . یونس/ ۵۸ – {بگو: «به فضل و رحمت خداست}.

و درباره خود می‌فرماید: «مِنَ اللَّهِ الْعَزِیزِ الْحَکِیمِ» – . زمّر/۱ . جاثیه/ ۲ . احقاف/ ۲ – {از

جانب خدایِ شکست ناپذیرِ سنجیده کار است} و به پیامبرش می‌فرماید: «لَقَدْ جَاءَکُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِکُمْ عَزِیزٌ» – . توبه/ ۱۲۸ – {قطعاً،

برای شما پیامبری از خودتان آمد که شکست‌ناپذیر است} و درباره او می‌فرماید: «و یُعزّ من یشاء» {و هرکه را خواهد عزّت عطا می‌فرماید}

و درباره خود می‌فرماید: «وَ هُوَ الْعَلِیُّ الْعَظِیمُ» – . بقره/ ۲۵۵ – {و

اوست والایِ بزرگ.} و به پیامبر خود می‌فرماید: «وَ إِنَّکَ لَعَلَی خُلُقٍ عَظِیمٍ» – . قلم/ ۴ – {و راستی که تو را خویی والاست!}

ص: ۴۴

و درباره علی علیه السلام می‌فرماید: «عَمَّ یَتَسَاءَلُونَ عَنِ النَّبَإِ الْعَظِیمِ» – . نبأ/ ۲-۱ – {درباره چه چیز از یکدیگر می پرسند؟از

آن خبر بزرگ} و درباره خود می‌فرماید: «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ» - . نور/ ۳۵ - {خدا

نور آسمانها و زمین است} و درباره پیامبرش می‌فرماید: «قَدْ جَاءَکُم مِّنَ اللَّهِ نُور» - . مائده/ ۱۵ - {قطعاً برای شما از جانب خدا نوری آمده است} و درباره علی علیه السّلام می‌فرماید: «وَ اتَّبَعُواْ النُّورَ الَّذِی أُنزِلَ مَعَهُ» - اعراف/ ۱۵۷ - {و نوری را که با او نازل شده است پیروی کردند}

از طرفی، خداوند علی را به نام کتاب‌های خود نامیده گوید: «إِنَّا أَنزَلْنَا التَّوْرَئهَ فِیهَا هُدًی» - . مائده/ ۴۴ - {ما تورات را که در آن رهنمونی است فرستادیم} و درباره علی علیه السّلام می‌فرماید: «وَ لِکلُ ِقَوْمٍ هَاد» - . رعد/ ۷ - {و برای هر قومی رهبری است.} و فرمود: «فیها هُدًی وَ نُورٌ» - . مائده/ ۴۶ - {در آن، هدایت و نوری است} و درباره قرآن می‌فرماید: «وَ اتَّبَعُواْ النُّورَ الَّذِی أُنزِلَ مَعَهُ» - . اعراف/ ۱۵۷ - {و نوری را که با او نازل شده است پیروی کردند} و درباره علی علیه السّلام می‌فرماید: «جَعَلْنَاهُ نُورًا نهْدِی بِهِ» - . شوری/ ۵۲ - {و آن را نوری گردانیدیم که به وسیله آن راه می نماییم}

و فرمود: «یحْکُمُ بهِا النَّبِیُّونَ» - . مائده/ ۴۴ - {پیامبرانی که تسلیم [فرمان خدا] بودند، به موجب آن برای یهود داوری می کردند} و درباره علی فرمود: «لَدَیْنَا لَعَلِی ٌّحَکِیم» - . زخرف/ ۴ - {به نزد ما سخت والا و پرحکمت است.}

و فرمود: «صحُفِ إِبْرَاهِیمَ وَ مُوسی» - . الأعلی/ ۱۹ - {صحیفه های ابراهیم و موسی} و درباره علی علیه السّلام می‌فرماید: «ذَالِکَ الْکِتَبُ لَا رَیْبَ فِیهِ *» - . بقره/ ۲ - {الف،

لام، میم.این است کتابی که در [حقانیت] آن هیچ تردیدی نیست} و کتاب بزرگتر است .

و درباره قرآن فرمود: «وَ کلُ َشیَ ءٍ أَحْصَیْنَاهُ فیِ إِمَامٍ مُّبِین» - . یس/ ۱۲ - {و هر چیزی را در کارنامه ای روشن برشمرده ایم.} و درباره وی می‌فرماید: «یَوْمَ نَدْعُواْ کُلَّ أُنَاسِ بِإِمَامِهِمْ» - . بنی‌اسرائیل/ ۷۱ - {[یاد کن] روزی را که هر گروهی را با پیشوایشان فرا می خوانیم}

و درباره قرآن می‌فرماید: «هَذَا بَیَانٌ لِّلنَّاس» - . آل عمران/ ۱۳۸ - {این [قرآن] برای مردم، بیانی است} و درباره وی گوید: «أَ فَمَن کاَنَ عَلیَ بَیِّنَهٍ مِّن رَّبِّهِ...» - . هود/ ۱۷ . محمّد/ ۱۴ - {آیا کسی که از جانب پروردگارش بر حجّتی روشن است...}

و درباره قرآن فرمود: «هَذَا بَصَئرُ لِلنَّاس» - . جاثیه/ ۲۰ - {این [کتاب] برای مردم، بینش بخش است} و درباره علی علیه السّلام فرمود: «قُلْ هَذِهِ سَبِیلیِ أَدْعُواْ إِلیَ اللَّهِ عَلیَ بَصِیرَه» - . یوسف/ ۱۰۸ - {بگو: «این است راه من، که من و هر کس (پیروی ام) کرد با بینایی به سوی خدا دعوت می کنیم}

ص: ۴۵

ودرباره قرآن فرمود: «یَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ» - . بقره/ ۱۲۱ - {[و] آن را چنان که باید می خوانند} و درباره علی علیه السّلام می... فرماید: «وَ یَتْلُوهُ شَاهِد» - . هود/ ۱۷ - {و

شاهدی آن را تلاوت می کند}

و دربـاره قرآن فرمـود: «وَ هُـدًی وَ بُشْـرَی» - . بقره/ ۹۷ - {رهنمون و بشـارت دهنـده میباشـد}و درباره وی میفرمایـد: «لَهُمُ الْبُشْرَی» - . یونس/ ۶۴ . زمر/ ۱۷ - {بشارت

است ایشان را} و خداوند درباره قرآن فرمود: «سَـنُلْقِی عَلَیْکَ قَوْلًا ثَقِیلا» - . مزمّل/ ۵ - {در حقیقت ما به زودی بر تو گفتاری گرانبـار القـا می کنیم} و پیـامبر صـلی الله علیه و آله دربـاره وی فرمود: من دو شـیء گرانسـنگ را در میان شـما بر جای می... گذارم...

و درباره قرآن فرمود: «وَ إِنَّهُ لَذِکْرٌ لَّکَ» - . زخرف/ ۴۴ - {و به راستی که [قرآن] برای تو و برای قوم تو [مایه] تذکّری است} و درباره علی علیه السّلام فرمود: «أَ فَمَن یهْدِی إِلیَ الْحَق...» - . یونس/ ۳۵ - {آیا کسی که به سوی حقّ رهبری می کند...}

و دربـاره قرآن فرمود: «قُلْ فَللهِ ِالْحُجَّه» - . انعام/ ۱۴۹ - {بگو: «برهانِ رسا ویژه خـداست} و درباره خویش امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: حجت خدا منم و خلیفه خدا من هستم.

و درباره قرآن فرمود: «إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الـذِّکْر» - . حجر/ ۹ - {بی تردیـد، ما این قرآن را به تدریـج نازل کرده ایم} و درباره وی فرمود: «وَ أَنزَلْنَا إِلَیْکَ الذِّکْر» - . نحل/ ۴۴ - {و

ذکر را به سوی تو فرود آوردیم}

و دربـاره قرآن فرمود: «وَ لَا تَکْتُمُواْ الشَّهَـدَهَ» - . بقره/ ۲۸۳ - {و شـهادت را کتمان نکنیـد} و درباره وی فرمود: «قُلْ کَفَی بِاللَّهِ شَهِیـدَا بَیْنِی وَ بَیْنَکُمْ وَ مَنْ عِنـدَهُ عِلْمُ الْکِتَاب» - . رعـد/ ۴۳ - {بگو: «کـافی است خـدا و آن کس که نزد او علم کتـاب است، میان من و شما گواه باشد.»}

و دربـاره قرآن فرمود: «وَ الَّذِی جَ‌اءَ بِالصِّدْقِ» - . زمّر/ ۳۳ - {و آن کس که راسـتی آورد} و دربـاره وی فرمـود: «وَ کُونُواْ مَعَ الصَّادِقِینَ» - . تـوبه/ ۱۱۹ - {و بـا راست گویـان باشـید} و درباره قرآن فرمود: «وَ تَفْصِ‌یلَ کُلِّ ِشـیَ ء» - . یوسف/ ۱۱۱ - {و روشـنگر هر چیز است} و دربـاره وی فرمود: «إِنَّهُ لَقَوْلٌ فَصْل» - . الطارق/ ۱۳ - {[که] در حقیقت، او گفتاری قاطع و روشـنگر است}

و درباره قرآن فرمود: «وَ لَمْ یجْعَل لَّهُ عِوَجَا قَیِّما» - . کهف/ ۲-۱ - {و هیچ گونه کژی در آن ننهاد، [کتابی] راست و درست} و درباره وی فرمود: «ذَالِکَ الدِّینُ الْقَیِّم» - . توبه/ ۳۶ . یوسف/ ۴۰ . روم/ ۳۰ - {این است آیین استوار}

و درباره قرآن فرمود: «اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الحَـدِیثِ» - . زمر/ ۲۳ - {خدا زیباترین سـخن را نازل کرده است} و درباره وی فرمود: «مَن جَاءَ بِالْحَسَنَهِ ...» - . انعام / ۱۶۰ . نحل/ ۸۹ . قصص/ ۸۴ - {هر کس کار نیکی به میان آورد}

و درباره قرآن می‌فرمایـد: «قَالُواْ خَيرًا» - . نحل/ ۳۰ - {می گوینـد: «خوبی»...} و درباره وی فرمود: «أوْلَئكَ هُمْ خَيرُ الْبرَيَّهِ» - . بیّنهٔ/ ۷ - {آنانند که بهترین آفریدگانند}

و درباره قرآن فرمود: «مَّا نَفِـدَتْ كلِمَاتُ اللَّهِ» - . لقمان/ ۲۷ - {کلمات خـدا پایان نپذیرد} و درباره وی فرمود: «وَ جَعَلَهَا كلِمَهَ بَاقِيَهً» - .زخرف/ ۲۸ - {و او آن را سخنی جاویدان قرار داد}

و دربـاره قرآن فرمـود: «هُـدًى لِّلْمُتَّقِينَ» - . بقره/ ۲ - {مـایه هـدایت تقوا پیشـگان است} و دربـاره وی فرمود: «وَ قَـالُواْ إِن نَّتَّبِعِ الْهُدَى» - . قصص/ ۵۷ - {و گفتند: اگر از هدایت پیروی کنیم ...} و درباره قرآن فرمود: «يس،وَ الْقُرْءَانِ الحَكِيم» - . یاسـین/ ۲-۱ - {یاسین، سوگند به قرآن دارای حکمت} و درباره وی فرمود: «وَ إِنَّهُ فِي أُمّ ِ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِي ٌّحَكِيمٌ» - . زخرف/ ۴ - {و همانا که آن در کتاب اصـلی [لوح محفوظ] به نزد ما سخت والا و پرحکمت است.} یعنی در بلاغت والا مرتبت است و بر هر کتابی برتری یافته چون هم معجزه است و هم آیات آن از، ناسخ و منسوخ تشکیل یافته‌اند و علی بن أبی طالب علیه السّلام نیز چنین است. سپس فرمود: «حکیم» یعنی آشـکار کننده حکمت بالغه است به منزلت حکیمی که سـخن راست گوید؛ و این ویژگی در علی بن أبی طالب علیه السّـلام نیز هست و این دو صـفت با وی سرشسته شده‌اند چون از صفات انسان زنده هستند، و در مورد قرآن بر سبیل توسع در معنا به کار رفته‌اند.

سپس درباره قرآن فرمود: «أَ فَنَضْرِبُ عَنكُمُ الذِّكْر» - . زخرف/ ۵ - {آیا [باید] قرآن را از شما بازداریم؟} و درباره وی فرمود: «فَسْئَلُواْ أَهْلَ الذِّكْر» - . نحل/ ۴۳ . انبیاء/ ۷ - {پس،

از پژوهنـدگان کتابهـای آسـمانی جویا شویـد،} و درباره قرآن فرمود: «وَ لَا رَطْبٍ وَ لَا يَابِسٍ إِلَّا فىِ كِتَابٍ مُّبِين» - . انعام/ ۵۹ - {و هیـچ تر و خشـکی نیست مگر اینکه در کتـابی روشن [ثبت] است} و علمِ کتـاب نزد علی علیه السـلام است، زیرا خـداوند می‌فرماید: «وَ مَنْ عِندَهُ عِلْمُ الْكِتَاب» - . رعد/ ۴۳ - {و آن کس که علم کتاب نزد اوست}

و پیامبر صَـلی الله علیهِ و آله فرمود: «اسـلام رفعت می‌یابـد و چیزی فراتر از آن نیست» و خداوند متعال فرمود: «وَ كَلِمَهُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا» - . توبه/ ۴۰ - {و کلمه خداست که برتر است} و تفسیر آن«وَ جَعَلَهَا كلِمَهَ بَاقِيَهً فىِ عَقِبِهِ» - . زخرف/ ۲۸ - {و او آن را در پی خود سخنی جاویدان کرد} می‌باشد .

**[ترجمه]

فی مساواته علیه السلام مع آدم، و إدریس و نوح علیهم السلام

ساواه مع آدم فی أشیاء فی العلم وَ عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْماءَ كُلَّها(۱۶) و له أنا مدینه العلم و علی بابها.

و التزویـج لأنـه جری تزویجهمـا فی الجنه و أنزل الحدیـد علی آدم و أنزل علی علی علیه السـلام ذا الفقار و آدم أبو الآدمیین و علی أبو العلویین و اعتذر

۱- ۱. سوره النحل: ۳۰.

۲- ۲. سوره البینه: ۷.

۳- ۳. سوره لقمان: ۲۷.

۴- ۴. سوره الزخرف: ۲۸.

۵- ۵. سوره البقره: ۲.

۶- ۶. سوره القصص: ۵۷.

۷- ۷. سوره یس: ۱.

۸- ۸. سوره الزخرف: ۴.

۹- ۹. فی المصدر. و هکذا.

۱۰- ۱۰. سوره الزخرف: ۵.

۱۱- ۱۱. سوره النحل: ۴۳. سوره الأنبیاء: ۷.

۱۲- ۱۲. سوره الأنعام: ۵۹.

۱۳- ۱۳. سوره الرعد: ۴۳.

۱۴- ۱۴. سوره التوبه: ۴۰.

۱۵- ۱۵. سوره الزخرف: ۲۸.

۱۶- ۱۶. سوره البقره: ۳۱.

عن آدم فَنَسِيَ وَ لَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْماً(۱) و شكر عن على يُوفُونَ بِالنَّذْرِ(۲) و آمن آدم فى قوله ثُمَّ اجْتَباهُ رَبُّهُ (۳) و كذلك لعلى عليه السلام فَوَقاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذلِكَ الْيَوْمِ (۴) و كان آدم خليفه الله إِنِّي جاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً(۵) و على خليفه الله قوله عليه السلام من لم يقل إنى رابع الخلفاء الخبر.

خلق آدم من التراب فكان ترابيا فَإِنَّا خَلَقْناكُمْ مِنْ تُرابٍ (۶) و سمى النبى عليا أبا تراب و قال آدم وقت خلقته و قد عطس الحمد لله فقال الله رحمك الله و لهذا خلقتك سبقت رحمتي غضبى فهو أول كلمه قالها و على عليه السلام لما ولد سجد لله على الأرض و حمده و آدم خلق بين مكه و الطائف و على ولد فى الكعبه و اصطفى الله آدم إِنَّ اللَّهَ اصْطَفى آدَمَ (۷) و لعلى وَ آلَ عِمْرانَ عَلَى الْعالَمِينَ (۸) و الأنبياء كلهم من صلب آدم و أوصياء النبى صلى الله عليه و آله من صلب على رفع آدم (۹) على مناكب الملائكه و رفع جنازه على على مناكبهم أيضا نسب أولاد آدم إليه فقالوا آدمى و نسب أولاد النبى صلى الله عليه و آله إليه فقالوا علوى أمر الله الملائكه بالسجود لآدم و على أمر بأن يؤتى إليه، رَوَى الْعَبَّاسُ بْنُ بَكَّارٍ عَنْ شَرِيكٍ عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله: يَا عَلِيُّ أَنْتَ بِمَنْزِلَهِ الْكَعْبَهِ تُؤْتَى وَ لَا تَأْتِي. آدم باع الجنه بحبات حنطه فأمر بالخروج منها قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْها جَمِيعاً(۱۰) و على اشترى الجنه بقرص فأذن له بالدخول فيها وَ جَزاهُمْ بِما صَبَرُوا جَنَّةً(۱۱) وَ عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْماءَ كُلَّها(۱۲) و كان اسم على و أسماء أولاده عليهم السلام فعلم الله آدم أسماءهم، أَخْبَرَنِي مَحْمُودُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ الْحَافِظُ بِإِسْنَادِهِ

۱- ۱. سوره طه: ۱۱۵.

۲- ۲. سوره الإنسان: ۷.

۳- ۳. سوره طه: ۱۲۲.

۴- ۴. سوره الإنسان: ۱۱.

۵- ۵. سوره البقره: ۳۰.

۶- ۶. سوره الحجّ: ۵.

۷- ۷. سوره آل عمران: ۳۳.

۸- ۸. سوره آل عمران: ۳۳.

۹- ۹.« جنازه آدم خ ل.

۱۰- ۱۰. سوره البقره: ۳۸.

۱۱- ۱۱. سوره الإنسان: ۱۲.

۱۲- ۱۲. سوره البقره: ۳۱.

عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله: يَفْتَخِرُ يَوْمَ الْقِيَامَهِ آدَمُ بِابْنِهِ شِيثٍ وَ أَفْتَخِرُ أَنَا بِعَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ.

المفجع:

كان فی علمه لآدم إذ علم شرح الأسماء و المكنيا.

و ساواه مع إدريس عليه السلام بأشياء أطعم إدريس بعد وفاته من طعام الجنه و أطعم علی فی حياته من طعامها مرارا و سمی إدريس لأنه درس الكتب كلها و قوله تعالی فی علی عليه السلام وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتابِ (۱) و إدريس أول من وضع الخط و علی أول من وضع النحو و الكلام.

و ساواه مع نوح عليه السلام فی خمسه عشر موضعا فی الميثاق وَ إِذْ أَخَذْنا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثاقَهُمْ (۲) وَ لِعَلِيٍّ مَا رُوِیَ: أَنَّ اللَّهَ تَعَالَی أَخَذَ مِيثَاقِی عَلَی النُّبُوَّهِ وَ مِيثَاقَ اثْنَیْ عَشَرَ بَعْدِی. و خص بطول العمر فلبث فيهم ألف سنه و طول عمر ولده القائم عليه السلام وَ نُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا(۳) الآيه و نوح شيخ المرسلين و علی شيخ الأئمه و قيل لنوح يا نُوحُ قَدْ جادَلْتَنا(۴) و لعلی فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ (۵) و نبع الماء لنوح من بين النار وَ فارَ التَّنُّورُ(۶) و هوی النجم لعلی من بئر الدار وَ النَّجْمِ إِذا هَوى (۷) أجيبت دعوه نوح فهطلت (۸) له السماء بالعقوبه و أجيبت لعلی بالرحمه فنبعت له الأرض فی أرض بلقع و يمنی السواد و غيرهما ذكر الله نوحا فی كتابه فی اثنين و أربعين موضعا أوله قوله إِنَّ اللَّهَ اصْطَفى آدَمَ وَ نُوحاً(۹) و آخره وَ قالَ نُوحٌ رَبِّ لا تَذَرْ(۱۰) و ذكر عليا فی تسعه و ثمانين موضعا أنه أمير المؤمنين

ص: ۴۹

۱- ۱. سوره الرعد: ۴۳.

۲- ۲. سوره الأحزاب: ۷.

۳- ۳. سوره القصص: ۵.

۴- ۴. سوره هود: ۳۲.

۵- ۵. سوره آل عمران: ۶۱.

۶- ۶. سوره هود: ۴۰. سوره المؤمنون: ۲۷.

۷- ۷. سوره النجم: ۱.

۸- ۸. هطل المطر: نزل متتابعا متفرقا عظيم القطر.

۹- ۹. سوره آل عمران، ۳۳.

۱۰- ۱۰. سوره نوح: ۲۶.

و سمی نوحا لکثره نوحه و زهادته و قال لعلی أَمَّنْ هُوَ قانِتٌ (۱) و سماه شکورا إِنَّهُ کانَ عَبْداً شَکُوراً(۲) و سمی علیا باسمه وَ جَعَلْنا لَهُمْ لِسانَ صِدْقٍ عَلِیًّا(۳) و أهلک جمیع الخلق بالطوفان سوی قومه فَأَنْجَیْناهُ وَ الَّذِینَ مَعَهُ فِی الْفُلْکِ (۴) و أهلک أعداء علی فی طوفان النصب فیلقی فی جهنم و یفوز أحباؤه إِنَّ لِلْمُتَّقِینَ مَفازاً(۵) نوح أب ثانی و علی أبو الأئمه و السادات و اشتق لنوح اسمه من صفته لما ناح و اشتق اسم علی من صفته لأنه علا قِیلَ یا نُوحُ اهْبِطْ بِسَلامٍ مِنَّا(۶) و قیل لعلی سلام علی آل یس (۷) و حمله علی السفینه عند طوفان الماء وَ حَمَلْناهُ عَلی ذاتِ أَلْواحٍ وَ دُسُرٍ(۸) و قیل لعلی مثل أهل بیتی کسفینه نوح الخبر فسفینه علی نجاه من النار.

المفجع:

و کنوح نجا من الهلک من س-***ی-رفی الفلک إذ علا الجودیا.

**[ترجمه]او را با حضرت آدم در چند چیز برابر فرمود. در علم«وَ عَلَّمَ ءَادَمَ الْأَسْمَاءَ کُلَّهَا» - . بقره/ ۳۱ - {و [خدا] همه [معانی] نامها را به آدم آموخت} و پیامبر درباره علی علیه السّلام فرمود: «من شهر علم هستم و علی دروازه آن»؛ در شیوه ازدواج کردن، زیرا ازدواج هر دو آن‌ها در بهشت صورت گرفته است؛ و آهن را بر آدم نازل فرمود و ذوالفقار را بر علی علیه السّلا م؛ و آدم ابوالبشر است و علی پدر علویان؛ و عذر

ص: ۴۷

آدم را پذیرفته: «فَنَسِیَ وَ لَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا» - . انسان/ ۷ - {و [لی آن را] فراموش کرد، و برای او عزمی [استوار] نیافتیم} اما از علی علیه السّلام را به وفای به عهد ستوده: «یُوفُونَ بِالنَّذْرِ» - . طه/ ۱۱۵ - {[همان بندگانی که] به نذر خود وفا می کردند}؛ به آدم ایمنی از عذاب عطا کرده است در قولش: «ثُمَّ ٱجْتَبَاهُ رَبُّهُ» - . طه/ ۱۲۲ - {سپس پروردگارش او را برگزید} و همینطور به علی علیه السلام: «فَوَقاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذلِکَ الْیَوْمِ» - . انسان/ ۱۱ - {پس خدا [هم] آنان را از آسیب آن روز نگاه داشت}؛ و آدم خلیفه الله بود: «إِنِّی جَاعِلٌ فِی الْأَرْضِ خَلِیفَةً» - . بقره/ ۳۰ - {«من در زمین جانشینی خواهم گماشت»} و علی علیه السّلام به فرموده خود: «و هرکس نپذیرد که چهارمین خلیفه هستم...» *خلیفه الله است.

آدم را از خاک آفرید از این رو «خاکی» بود: «فَإِنَّا خَلَقْنَاکُمْ مِّن تُرَابٍ» - . حج/ ۵ - {پس [بدانید] که ما شما را از خاک آفریده ایم} و پیامبر صَلی الله علیهِ و آله علی را «أبوتراب» نامید؛ و آدم به هنگام آفرینش در حالی که عطسه کرده بود، گفت: «الحمدُ لله»، پس خداوند فرمود: «رَحِمَکَ اللهُ، و تو را برای همین آفریدم، رحمت من بر خشمم پیشی گرفته است» و این نخستین کلمه‌ای بود که آدم بر زبان آورد، و چون علی علیه السّلام متولد شد بر زمین به درگاه خدا سجده نموده و حمد او را به جای آورد؛ و آدم میان مکه و طائف آفریده شد و علی علیه السّلام درون کعبه به دنیا آمد؛ و خداوند آدم را برگزید: «إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَی ءَادَمَ» - . آل عمران/ ۳۳ - {به یقین، خداوند، آدم را برگزید} و در مورد علی علیه السّلام می‌فرماید: «وَ ءَالَ عِمْرَانَ عَلَی الْعَالَمِینَ» - . آل عمران/ ۳۳ - {و خاندان عمران را بر مردم جهان برتری داده است.} و پیامبران جملگی از صلب آدم و اوصیای پیامبر اکرم صَلی الله علیهِ و آله از صلب علی هستند؛ * آدم بر دوش فرشتگان حمل گردید و جنازه علی علیه السّلام نیز بر دوش فرشتگان حمل شد، فرزندان آدم به وی نسبت داده شده و گفتند: «آدمی زاد» و فرزندان پیامبر صَلی الله

علیهِ و آله به علی نسبت داده شده و به ایشان گفتند: «علویّ»، خداوند به فرشتگان فرمان داد تا بر آدم سجده کنند و فرمان آمد که به سوی علی علیه السّلام بیایند؛ عبّاس بن بکّار از شریک از سلمهٔ بن کهیل از علی علیه السّلام روایت کرده که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: ای علی، تو منزلت کعبه را داری، همگی نزد تو آیند و تو نزد کسی نمی‌روی. آدم بهشت را به چند دانه گندم فروخت از این رو فرمان به خروج وی از آن داده شده: «قُلْنَا اهْبِطُواْ مِنهَا جَمِيعًا» - . بقره/ ۳۸ - {فرمودیم: جملگی از آن فرود آیید} و علی علیه السّلام بهشت را به قرص نانی خرید و به وی اجازه داده شد وارد آن گردد: «وَ جَزَئهُم بِمَا صَبرُواْ جَنَّه» - . انسان/ ۱۲ - {و به [پاس] آنکه صبر کردند، بهشت و پرنیان پاداششان داد}«وَ عَلَّمَ ءَادَمَ الْأَسمَاءَ كلَّهَا» - . بقره/ ۳۱ - {و [خدا] همه [معانی] نامها را به آدم آموخت} و نام علی و نام‌های فرزندانش علیهم السّلام بود که خداوند نام‌های ایشان را به آدم آموخت. مرا محمود بن عبدالله بن عبیدالله حافظ روایت کرد با اسنادش

ص: ۴۸

از زید بن أسلم از ابن عمر که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: در روز قیامت آدم به پسرش شیث افتخار می‌کند و من به علی بن أبی طالب مباهات می‌کنم .

مفجع:

- «از جمله نام‌هایی بود که به آدم آموخته شد آن‌گاه که شرح اسماء و کنیه‌ها به وی آموخته شد»

* و خداوند او را با ادریس در چند چیز برابر کرد:

به ادریس پس از مرگش از طعام بهشت خورانده شد و علی بارها در حیاتش با خوراک بهشتی اطعام شد؛ و ادریس را بدان جهت ادریس نامیدند که تمام کتاب‌ها را خوانده بود و خداوند درباره علی علیه السّلام فرمود: «وَ مَنْ عِندَهُ عِلْمُ الْكِتَاب» - . رعد/ ۴۳ - {و آن کس که نزد او علم کتاب است} و ادریس نخستین کسی بود که خط را وضع کرد و علی علیه السّلام نخستین کسی است که علم نحو و کلام را وضع کرد.

* و آن حضرت را در پانزده جا با نوح علیه السّلام برابر کرد: در پیمان گرفتن: «وَ إِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّنَ مِيثَاقَهُم» - . احزاب/ ۷ - {و [یاد کن] هنگامی را که از پیامبران پیمان گرفتیم} و درباره علی علیه السّلام آنچه در روایت آمده است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: خدای متعال از من بر نبوت پیمان گرفت همچنین پیمان دوازده امام بعد از من؛ و نوح مخصوص به عمر طولانی گردید و هزار سال در میان قوم خود زیست و طول عمر فرزند علی علیه السّلام حضرت قائم علیه السّلام را طولانی فرمود: «وَ نُرِيدُ أَن نَّمُنَّ عَلىَ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُواْ فىِ الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أَئمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِين» - . قصص/ ۵ - {و خواستیم بر کسانی که در زمین فرو دست شده بودند منّت نهیم و آنان را پیشوایان [مردم] گردانیم، و ایشان را وارث [زمین] کنیم} و نوح شیخ المرسلین است و علی شیخ أئِمّهٔ؛ و به نوح گفته شد: «يَانُوحُ قَدْ جَادَلْتَنَا» - . هود/ ۳۲ - {ای نوح، واقعاً با ما جدال کردی!} و در مورد علی گفته شد: «فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ...» - . آل عمران/ ۶۱ - {پس هر که در این [باره] با تو محاجه کند...} و برای نوح از میان آتش چشمه آب جوشید: «وَ فَارَ التَّنُّور» - . هود/ ۴۰ . المؤمنون / ۲۷ - {و تنور فوران کرد} و از چاه خانه،

ستاره برای علی فرود افتاد: «وَ النَّجْمِ إِذَا هَوَى» - . نجم/ ۱ - {سوگند به اختر [قرآن] چون فرود می آید} دعای نوح مستجاب شد و بارانی با قطرات درشت و پیاپی به عنوان مجازات نازل شد، لیکن این دعا برای علی همراه با رحمت اجابت شد از این رو زمین در سرزمین بلقع و یمنی السواد و غیره، برایش به جوشش درآمد ؛ خداوند در چهل و دو جای قرآن نوح را یاد کرده که اولش قول خدای متعال است که فرمود: «إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى ءَادَمَ وَ نُوحًا» - . آل عمران/ ۳۳ - {به یقین خداوند، آدم و نوح را برتری داد} و آخرش «وَ قَالَ نُوحٌ رَّبِّ لَا تَذَر...» - . نوح/ ۲۶ - {و نوح گفت: «پروردگارا، هیچ کس از کافران را بر روی زمین مگذار!} از علی علیه السّلام در ۸۹ بار به عنوان «امیرالمؤمنین»

ص: ۴۹

یاد فرموده است؛ و نوح به سبب کثرت زاری و زهدش «نوح» نامیده شد ولی به علی علیه السّلام فرمود: «أَمَّنْ هُوَ قَانِت» - . زمر/ ۹ - {[آیا چنین کسی بهتر است] یا آن کسی که او در طول شب در سجده و قیام اطاعت [خدا] می کند} و نوح را «شکور» نامید: «إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا» - . اسراء/ ۳ - {راستی که او بنده ای سپاسگزار بود} و خداوند علی علیه السلام را به نام خویش نام گذاری کرد: «وَ جَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا» - . مریم / ۵۰ - {و ذکر خیر بلندی برایشان قرار دادیم} و جز قوم او همه خلق در طوفان هلاک گشتند: «فَأَنجَيْنَاهُ وَ الَّذِينَ مَعَهُ فِي الْفُلْك» - . اعراف/ ۶۴ - {و ما او و کسانی را که با وی در کشتی بودند نجات دادیم} و دشمنان علی علیه السّلام نیز در طوفان دشمنی با او به هلاکت رسیدند و به جهنم انداخته خواهند شد و دوستداران وی به رستگاری می‌رسند: «إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفازاً» - . نبأ/ ۳۱ - {مسلّماً پرهیزگاران را رستگاری است}؛ نوح پدر دوم است و علی علیه السّلام ابوالأئمّة و سادات است؛ نام نوح از صفتش برگرفته شده آن‌گاه که نوحه و زاری سرداد و نام علی علیه السّلام نیز از صفتش برگرفته شده است زیرا آن حضرت رفعت یافت: «قِيلَ يَنُوحُ اهْبِطْ بِسَلَمٍ مِّنَّا» - . هود/ ۴۸ - {گفته شد: «ای نوح، با درودی از ما فرود آی} و به علی علیه السّلام گفته شد: «سَلَامٌ عَلَىَ إِلْ يَاسِين» - . صافات/ ۱۳۰ - {درود

بر پیروان الیاس} و نوح را به هنگام طوفان بر کشتی حمل فرمود: «وَ حَمَلْنَاهُ عَلَىَ ذَاتِ أَلْوَاحٍ وَ دُسُر» - . قمر/ ۱۳ - {و او را بر [کشتیِ] تخته دار و میخ آجین سوار کردیم}و به علی علیه السّلام گفته شد: «مَثَل اهل بیت من به کشتی نوح می‌ماند...» بنابراین، کشتی علی علیه السّلام نجات از دوزخ است.

مفجع:

- «و هرکه بر کشتی سوار گردد همانند نوح رستگار می گردد آن‌گاه که کشتی بر کوه جودی در آید»

**[ترجمه]

فی مساواته مع إبراهیم و إسماعیل و إسحاق علیهم السلام.

ساوی علیا مع إبراهیم علیه السلام فی ثلاثین خصله الاجتباء اجْتَبَاهُ وَ هَدَاهُ (۹) و لعلی إِنَّ اللَّهَ اصْطَفى آدَمَ (۱۰) و فی الهدی وَ هَدَاهُ إِلى صِرَاطٍ(۱۱) و لعلی علیه السلام وَ لِكُلِّ قَوْمٍ هادٍ(۱۲) و فی الحسنه وَ آتَيْناهُ فِي الدُّنْيا حَسَنَةً(۱۳) و لعلی مَنْ جاءَ

بِالْحَسَنَهِ(۱۴) و فی البرکه وَ بارَکْنا عَلَیْهِ (۱۵) و لعلی وَ بَرَکاتُهُ عَلَیْکَمْ أَهْلَ الْبَیْتِ (۱۶) و فی البشاره وَ بَشَّرْناهُ بِإِسْحاقَ (۱۷) و لعلی وَ هُوَ الَّذِی خَلَقَ

۱- ۱. سوره الزمر: ۹.

۲- ۲. سوره الإسراء: ۳.

۳- ۳. سوره مریم: ۵۰.

۴- ۴. سوره الأعراف: ۶۴.

۵- ۵. سوره النبأ: ۳۱.

۶- ۶. سوره هود: ۴۸.

۷- ۷. سوره الصافّات: ۱۳۰.

۸- ۸. سوره القمر: ۱۳.

۹- ۹. سوره النحل: ۱۲۱.

۱۰- ۱۰. سوره آل عمران: ۳۳.

۱۱- ۱۱. سوره النحل: ۱۲۱.

۱۲- ۱۲. سوره الرعد: ۷.

۱۳- ۱۳. سوره النحل: ۱۲۲.

۱۴- ۱۴. سوره الأنعام: ۱۶۰.

۱۵- ۱۵. سوره الصافّات: ۱۱۳.

۱۶- ۱۶. سوره هود: ۷۳.

۱۷- ۱۷. سوره الصافّات: ۱۱۳.

مِنَ الْماءِ بَشَراً فَجَعَلَهُ نَسَباً وَ صِهْراً(١) و فی السلام سَلامٌ عَلی إِبْراهِیمَ (٢) و لعلی سلام علی آل یاسین (٣) و فی الخله وَ اتَّخَذَ اللَّهُ إِبْراهِیمَ خَلِیلًا(۴) و لعلی إِنَّما وَلِیُّکُمُ اللَّهُ (۵) و فی الثناء الحسن وَ جَعَلْنا لَهُمْ لِسانَ صِدْقٍ عَلِیًّا(۶) و لعلی وَ الَّذِینَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَ رُسُلِهِ أُولئِکَ هُمُ الصِّدِّیقُونَ (٧) و فی المقام وَ اتَّخِذُوا مِنْ مَقامِ إِبْراهِیمَ مُصَلًّی (٨) و لعلی و هو أول من صلی مع رسول الله صلی الله علیه و آله.

و فی الإمامه إِنِّی جاعِلُکَ لِلنَّاسِ إِماماً(٩) و لعلی وَ کُلَّ شَیْ ءٍ أَحْصَیْناهُ فِی إِمامٍ مُبِینٍ (١٠) و جعل مثابته قبله للخلق وَ إِذْ جَعَلْنَا الْبَیْتَ مَثابَهً(١١) و لعلی حب علی إیمان و بناؤه طواف المؤمنین وَ طَهِّرْ بَیْتِیَ لِلطَّائِفِینَ (١٢) و لعلی إِنَّما یُرِیدُ اللَّهُ لِیُذْهِبَ عَنْکُمُ الرِّجْسَ (١٣) و أمر إبراهیم بتطهیر البیت وَ طَهِّرْ بَیْتِیَ (١۴) و الله تعالی طهر بیت علی وَ یُطَهِّرَکُمْ تَطْهِیراً(١۵) و ملوک الروم من نسل إبراهیم و الأئمه الاثنا عشر من صلب علی و أثنی الله علیه إن إبراهیم کان أمه لأنه کان وحیدا فی زمانه بالتوحید و علی أول من أسلم و قال إِنَّ إِبْراهِیمَ کانَ أُمَّهً قانِتاً لِلَّهِ (١۶) و لعلی أَمَّنْ هُوَ قانِتٌ (١٧) و قال له وَ لکِنْ کانَ حَنِیفاً مُسْلِماً(١٨) و لعلی علی مله إبراهیم و دین محمد و منهاج علی حنیفا مسلما و قال له شاکِراً لِأَنْعُمِهِ (١٩) و لعلی الَّذِینَ یَذْکُرُونَ اللَّهَ (٢٠) و قال وَ إِبْراهِیمَ

١- ١. سوره الفرقان: ۵۴.

٢- ٢. سوره الصافّات: ١٠٩.

٣- ٣. سوره الصافّات: ١٣٠.

۴- ۴. سوره النساء: ١٢۵.

۵- ۵. سوره المائده: ۵۵.

۶- ۶. سوره مریم: ۵٠.

٧- ٧. سوره الحدید: ١٩.

٨- ٨. سوره البقره: ١٢۵.

٩- ٩. سوره البقره: ١٢۴.

١٠- ١٠. سوره یس: ١٢.

١١- ١١. سوره البقره: ١٢۵.

١٢- ١٢. سوره الحجّ: ٢۶.

١٣- ١٣. سوره الأحزاب: ٣٣.

١۴- ١۴. سوره الحجّ: ٢۶.

١۵- ١۵. سوره الأحزاب: ٣٣.

١۶- ١۶. سوره النحل: ١٢٠.

١٧- ١٧. سوره الزمر: ٩.

۱۸- ۱۸. سوره آل عمران: ۶۷.

۱۹- ۱۹. سوره النحل: ۱۲۱.

۲۰- ۲۰. سوره آل عمران: ۱۹۱.

الَّذِی وَفَّی (١) و لعلی یُوفُونَ بِالنَّذْرِ(٢) و قال وَ إِنَّهُ فِی الْآخِرَهِ لَمِنَ الصّالِحِینَ (٣) و لعلی وَ صالِحُ الْمُؤْمِنِینَ (۴) و قال إِنَّ إِبْراهِیمَ لَحَلِیمٌ أَوّاهٌ مُنِیبٌ (۵) و لعلی یَحْذَرُ الْآخِرَهَ وَ یَرْجُوا رَحْمَهَ رَبِّهِ (۶) و کان إبراهیم مؤذنا للحج وَ أَذِّنْ فِی النّاسِ بِالْحَجِ (٧) و علی مؤذن لله وَ أَذانٌ مِنَ اللّهِ وَ رَسُولِهِ (٨) و إبراهیم فارق قومه وَ أَعْتَزِلُکُمْ وَ ما تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّهِ (٩) فأخرج الله من نسله سبعین ألف نبی وَ وَهَبْنا لَهُ إِسْحاقَ وَ یَعْقُوبَ (١٠) و علی فارق قریشا فجعله الله فی أفضلها و هم بنو هاشم و أعطاه النسل الطیب و عادی إبراهیم قومه فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِی إِلّا رَبَّ الْعالَمِینَ (١١) و عادت قریش علیا فأبادهم (١٢) بالسیف و قال إبراهیم إِنَّ هذا لَهُوَ الْبَلاءُ الْمُبِینُ (١٣) و قال النبی صلی الله علیه و آله أنا ابن الذبیحین یعنی إسماعیل و عبد الله و ابتلاء علی أکثر و رمی إبراهیم مشدودا علی المنجنیق (١۴) و هو مکره و رمی علی علی المنجنیق فی ذات السلاسل و هو مختار و قال فی حق إبراهیم فَأَلْقُوهُ فِی الْجَحِیمِ (١۵) و ألقی علی نفسه فی وادی الجن و حاربهم و صارت نار الدنیا علی إبراهیم بردا و سلاما قُلْنا یا نارُ کُونِی بَرْداً وَ سَلاماً(١۶) و تصیر نار الآخره علی محبی علی علیه السلام بردا و سلاما حتی تنادی الجحیم جز یا مؤمن فقد أطفأ نورک لهبی ادعی فی محبه إبراهیم خلق فقال فَمَنْ تَبِعَنِی فَإِنَّهُ مِنِّی (١٧) و ادعی فی محبه علی خلق فقال الله إِنَّ أَوْلَی النّاسِ بِإِبْراهِیمَ لَلَّذِینَ اتَّبَعُوهُ (١٨) الآیه

١- ١. سوره النجم: ٣٧. و فی المصدر: و قال فی إبراهیم « الَّذِی وَفَّی» .

٢- ٢. سوره الإنسان: ٧.

٣- ٣. سوره البقره: ١٣٠. سوره النحل: ١٢٢.

۴- ۴. سوره التحریم: ۴.

۵- ۵. سوره هود: ٧۵.

۶- ۶. سوره الزمر: ٩.

٧- ٧. سوره الحجّ: ٢٧.

٨- ٨. سوره التوبه: ٣.

٩- ٩. سوره مریم: ۴٨.

١٠- ١٠. سوره الأنعام: ٨۴.

١١- ١١. سوره الشعراء: ٧٧.

١٢- ١٢. أی أهلکهم.

١٣- ١٣. سوره سوره الصافّات: ١٠۶.

١۴- ١۴. فی المصدر« عن المنجنیق» فی الموضعین.

١۵- ١۵. سوره الصافّات: ٩٧.

١۶- ١۶. سوره الأنبیاء: ۶٩.

١٧- ١٧. سوره إبراهیم: ٣۶.

١٨- ١٨. سوره آل عمران: ۶٨.

و إبراهیم أوجس فی نفسه خیفه من الملائكه و تكلم علی معهم و سائر الأنبیاء بعد إبراهیم من نسله مِلَّهَ أَبِیكُمْ إِبْراهِیمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِینَ (۱) و سائر الأوصیاء من ولد علی وَ اتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّیَّتُهُمْ بِإِیمانٍ (۲) إبراهیم أسس الكعبه إِنَّ أَوَّلَ بَیْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ (۳) و علی أظهر الإسلام و طهر الكعبه من الأزلام و إبراهیم كسر أصناما قالُوا مَنْ فَعَلَ هذا بِآلِهَتِنا قالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِیرُهُمْ هذا(۴) یعنی أفلون (۵) و علی كسر ثلاثمائه و ستین صنما أكبرها هبل ابتلی الله إبراهیم بقربان الولد إِنِّی أَری فِی الْمَنامِ أَنِّی أَذْبَحُكَ (۶) و أبات أبو طالب علیا علی فراش رسول الله صلی الله علیه و آله كل لیله فی الشعب و أباته النبی صلی الله علیه و آله لیله الهجره و بین الفداءین فروق و ربما یشفق الوالد علی ولده فلا یذبحه و علی كان علی یقین من الكفار و یقوی فی ظن ولده أن أباه یمتحنه فی طاعته فیزول كثیر من الخوف و یرجو السلامه و علی خائف بلا رجاء و أمره مسند إلی الوحی فیجب الانقیاد و علی علی غیر ذلك (۷) و أثنی الله علی إبراهیم فی خمسه و ستین موضعا أوله ابْتَلی إِبْراهِیمَ رَبُّهُ (۸) و آخره صُحُفِ إِبْراهِیمَ وَ مُوسی (۹) و أنزل الله ربع القرآن فی علی. إسحاق و إسماعیل علیهما السلام.

المفجع البصری:

و له من صفات إسحاق حال***صار فی فضلها لإسحاق سیا

صبره إذ تل للذبح حتی***ظل بالكبش عندها مفدیا

ص: ۵۳

۱- ۱. سوره الحجّ: ۷۸.

۲- ۲. سوره الطور: ۲۱.

۳- ۳. سوره آل عمران: ۹۶.

۴- ۴. الآیه كذلك « قالُوا أَ أَنْتَ فَعَلْتَ هذا بِآلِهَتِنا یا إِبْراهِیمُ قالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِیرُهُمْ هذا» راجع سوره الأنبیاء: ۶۲- ۶۳.

۵- ۵. كذا فی النسخ و المصدر، و الظاهر أنّه اسم الصنم الكبیر.

۶- ۶. سوره الصافّات: ۱۰۲.

۷- ۷. أی و أمر علیّ علی غیر هذا النهج.

۸- ۸. سوره البقره: ۱۲۴.

۹- ۹. سوره الأعلی: ۱۹.

و كذا استسلم الوصی لأسی-***اف قریش إذ بیتوه عتیا(۱)

فوقی لیله الفراش أخاه***بأبی ذاک واقیا و ولیا

و له من أبیه ذی الأید إس-***ماعیل شبه ما کان عنی خفیا

إنه عاون الخلیل علی الکع-***به إذ شاد رکنها المبنیا(۲)

و لقد عاون الوصی حبیب ال-***له أن یغسلان منه الصفیا(۳)

کان مثل الذبیح فی الصبر و التس-***لیم سمحا بالنفس ثم سخیا.

**[ترجمه]خداوند علی را در سی خصلت با ابراهیم علیه السّلام برابر فرمود: او را برگزید و هدایت فرمود: «اجْتَبَئهُ وَ هَدَئه» -. نحل/ ۱۲۱ -

و درباره علی علیه السّلام فرمود: «إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَی ءَادَم» -. آل عمران/ ۳۳ - {به یقین، خداوند، آدم را برگزید}؛

در هدایت: «وَ هَدَئهُ إِلیَ صِرَاطٍ مُّسْتَقِیم» -. نحل / ۱۲۱ - {و به راهی راست هدایتش کرد.} و درباره علی علیه السّلام فرمود: «وَ لِکلُ ِقَوْمٍ هَادٍ» -. رعد/ ۷ - {و برای هر قومی رهبری است}؛

در نیکوکاری: «وَ ءَاتَیْنَاهُ فیِ الدُّنْیا حَسَنَةً» -. نحل/ ۱۲۲ - {و در دنیا به او نیکویی و [نعمت] دادیم} و درباره علی علیه السّلام فرمود: «مَن جَاءَ بِالْحَسَنَه» -. انعام/ ۱۶۰ - {هر کس کار نیکی بیاورد} در برکت: «وَ بَارَکْنَا عَلَیْه» -. صافات/ ۱۱۳ - {و به او برکت دادیم} و درباره علی علیه السّلام فرمود: «وَ بَرَکَاتُهُ عَلَیْکمُ ْأَهْلَ الْبَیْت» -. هود/ ۷۳ - {برکات او بر شما خاندان [رسالت] باد}

در بشارت: «وَ بَشَّرْنَاهُ بِإِسْحَاق» -. صافات/ ۱۱۲ - {و او را به اسحاق بشارت دادیم} و درباره علی علیه السّلام فرمود: «وَ هُوَ الَّذِی خَلَقَ

ص: ۵۰

مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَ صِهْرًا» -. فرقان/ ۵۴ - {و اوست کسی که از آب، بشری آفرید و او را [دارای خویشاوندیِ] نَسَبی و دامادی قرار داد}

در سلام: «سَلَامٌ عَلیَ إِبْرَاهِیمَ» -. صافات/ ۱۰۹ - {درود بر ابراهیم} و درباره علی فرمود: «سَلَامٌ عَلیَ إِلْ یَاسِین» -. صافات/ ۱۳۰ - {درود بر پیروان یاسین}

در دوستی: «وَ اتخََّذَ اللَّهُ إِبْرَاهِیمَ خَلِیلا» -. نساء/ ۱۲۵ - {و خدا ابراهیم را دوست گرفت} و درباره علی فرمود: «إِنَّمَا وَلِیُّکُمُ

اللَّهُ» – . مائده/ ۵۵ – {ولیّ

شما، تنها خداست}

در ثنای حَسَن: «وَ جَعَلْنَا لهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِیًّا» – . مریم/ ۵۰ – {و ذکر خیر بلندی برایشان قرار دادیم} و به علی علیه السّلام فرمود: «وَ الَّذِینَ ءَامَنُواْ بِاللَّهِ وَ رُسُلِهِ أُوْلَئکَ هُمُ الصِّدِّیقُون» – . حدید/ ۱۹ – {و کسانی که به خدا و پیامبران وی ایمان آورده اند، آنان همان راست گویانند}، در مقام: «وَ اتخَّذُواْ مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِمَ مُصَلی» – . بقره/ ۱۲۵ – {«در مقام ابراهیم، نمازگاهی برای خود اختیار کنید»} و درباره علی آمده است که«او نخستین کسی است که با رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله نماز گزارد»

در امامت: «إِنیّ ِ جَاعِلُکَ لِلنَّاسِ إِمَامًا» – . بقره/ ۱۲۴ – {«من تو را پیشوای مردم قرار دادم.»} و درباره علی: «وَ کلُ َّ شىَ ٍ أَحْصَیْنَاهُ فىِ إِمَامٍ مُّبِین» – . یس/ ۱۲ – {و هر چیزی را در کارنامه ای روشن برشمرده ایم}؛

خانه ابراهیم علیه السّلام را قبله مردم قرار داد: «وَ إِذْ جَعَلْنَا الْبَیْتَ مَثَابَه» – . بقره/ ۱۲۵ – {و چون خانه [کعبه] را برای مردم محل اجتماع قرار دادیم} و درباره علی علیه السّلام آمده است که «حُبّ علی ایمان است»؛

بنای او را محل طواف مؤمنان قرار داد: «وَ طَهِّرْ بَیْتىِ َ لِلطَّائفِین» – . حج/ ۲۶ – {و خانه ام را برای طواف کنندگان پاکیزه دار} و درباره علی فرمود: «إنّمایریدُ اللَّهُ لِیُذْهِبَ عَنکُمُ الرِّجْس» – . احزاب/ ۳۳ – {خدا فقط می خواهد آلودگی را از شما بزداید}؛

به ابراهیم فرمان داد که کعبه را پاکیزه کند: «وَ طَهِّرْ بَیْتِی» – . حج/ ۲۶ – {و خانه ام را پاکیزه دار!} و خدای متعال خانه علی را پاکیزه گردانید: «وَ یُطَهِّرَکمُ ْ تَطْهِیرًا» – . احزاب/ ۳۳ – {و شما را پاک و پاکیزه گرداند}؛

ملوک روم از نسل ابراهیم و امامان دوازده گانه از صلب علی علیه السّلام هستند؛ خداوند وی را ستایش کرده که ابراهیم علیه السّلام یک اُمّت بود، چون تنها موحّد زمان خود بود، و علی علیه السّلام نخستین کسی است که اسلام آورد؛ و فرمود: «إِنَّ إِبْرَاهِیمَ کاَنَ أُمَّهً قَانِتًا لِّلَّه» – . نحل/ ۱۲۰ – {به راستی ابراهیم، پیشوایی مطیع خدا بود} و درباره علی: «أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ » – . زمر/ ۹ – {[آیا چنین کسی بهتر است] یا آن کسی که او در طول شب خا ضعانه ملازم اطاعت است؟}

به ابراهیم فرمود: «وَ لَاکِن کاَنَ حَنِیفًا مُّسْلِمًا» – . آل عمران/ ۶۷ – {بلکه حق گرایی فرمانبردار بود} و درباره علی علیه السّلام آمده است که در برکیش ابراهیم و دین محمّد و آیین علی حق‌گرایی فرمانبردار بود»؛

درباره ابراهیم فرمود: «شَاکِرًا لِّأَنْعُمِهِ» – . نحل/ ۱۲۱ – {[و] نعمتهای او را شکرگزار بود} و درباره علی: «الَّذِینَ یَذْکُرُونَ الله» – [۵] آل عمران/ ۱۹۱ – {کسانی که خدا را یاد می‌کنند}.

درباره ابراهیم فرمود: «وَ إِبْرَاهِیمَ

الَّذِی وَفی» - . نجم/ ۳۷ - {و همان ابراهیمی که وفا کرد} و درباره علی علیه السّلام: «یُوفُونَ بِالنَّذْرِ» - . انسان/ ۷ - {به نذر خود وفا می کردند}؛

درباره ابراهیم فرمود: «وَ إِنَّهُ فِی الْآخِرَهِ لَمِنَ الصَّالِحِینَ» - . بقره/ ۱۳۰ . نحل/ ۱۲۲ - {البته در آخرت [نیز] از شایستگان خواهد بود}و درباره علی: «وَ صَالِحُ الْمُؤْمِنِین» - . تحریم/ ۴ - ؛

فرمود: «إِنَّ إِبْرَاهِیمَ لَحَلِیمٌ أَوَّاهٌ مُّنِیبٌ» - . هود/ ۷۵ - {همانا ابراهیم، بردبار و نرمدل و بازگشت کننده [به سوی خدا] بود} و درباره علی: «یحْذَرُ الآخِرَهَ وَ یَرْجُواْ رَحْمَهَ رَبِّهِ» - . زمر/ ۹ - {و] از آخرت می ترسد و رحمت پروردگارش را امید دارد؟} ابراهیم مؤذّن حج بود: «وَ أَذِّن فِی النَّاسِ بِالحَجِ» - . حج/ ۲۷ - {و در میان مردم برای [ادای] حج بانگ برآور} و علی علیه السّلام مؤذّن الله است: «وَ أَذَانٌ مِّنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ» - . توبه/ ۳ - {و [این آیات] اعلامی است از جانب خدا و پیامبرش}؛

ابراهیم از قوم خود کناره گرفت: «وَ أَعْتَزِلُکُمْ وَ مَا تَدْعُونَ مِن دُونِ الله» - . مریم/ ۴۸ - {و از شما و [از] آنچه غیر از خدا می خوانید کناره می گیرم} پس خداوند از نسل او هفتاد هزار پیامبر بیرون آورد: «وَ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَ یَعْقُوبَ ...» - . انعام/ ۸۴ - {و به او اسحاق و یعقوب را بخشیدیم...} و علی از قریش جدا گشت، پس خداوند وی را در برترین تیره قریش که بنی‌هاشم باشد، قرار داد و به وی نسل پاکیزه عطا فرمود؛

و قوم ابراهیم با او دشمنی کردند: «فَإِنهُّمْ عَدُوٌّ لیّ ِ إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِینَ» - . شعراء/ ۷۷ - {قطعاً همه آنها- جز پروردگار جهانیان- دشمن منند} و قریش با علی علیه السّلام به دشمنی برخاست پس آن حضرت با شمشیر ایشان را به هلاکت رساند؛

ابراهیم گفت: «إِنَّ هَاذَا لهُوَ الْبَلَؤُاْ الْمُبِین» - . صافات/ ۱۰۶ - {راستی که این همان آزمایش آشکار بود} و پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: من پسر دو ذبیح هستم- و منظور آن حضرت اسماعیل و عبدالله بود- و ابتلاء علی بیشتر است؛

ابراهیم دست بسته با منجنیق در حالی که مجبورش کرده بودند، به درون آتش پرتاب شد و علی علیه السّلام در جنگ ذات السلاسل با اختیار خود به وسیله منجنیق به میان دشمن پرتاب شد؛ و در حق ابراهیم فرمود: «فَأَلْقُوهُ فِی الجَحِیم» - . صافات/ ۹۷ - {و در آتشش بیندازید.} و علی علیه السّلام خود را در درّه جنّیان انداخته و با آن‌ها جنگید؛ و آتش دنیا بر ابراهیم سرد همراه با سلامتی شد«قُلْنَا یَنَارُ کُونیِ بَرْدًا وَ سَلَامًا» - . انبیاء/ ۶۹ - {ای آتش، برای ابراهیم سرد و بی آسیب باش.!} و آتش دوزخ بر دوستداران علی سرد و بی‌آسیب خواهد بود به گونه‌ای که دوزخ به فریاد آمده گوید: زود بگذر ای مؤمن که نور تو شعله آتش مرا خاموش کرد!

خلقی مدّعی محبّت ابراهیم شدند پس گفت: «فَمَن تَبِعَنیِ فَإِنَّهُ مِنیّ ِ» - . ابراهیم/ ۳۶ - {پس هر که از من پیروی کند، بی گمان، او از من است} و خلقی مدّعی محّبت علی علیه السّلام شدند، سپس خداوند فرمود: «إِنَّ أَوْلیَ النَّاسِ بِإِبْرَاهِیمَ لَلَّذِینَ اتَّبَعُوهُ ...» - . آل عمران/ ۶۸ - {در حقیقت، نزدیکترین مردم به ابراهیم، همان کسانی هستند که او را پیروی کرده اند...}

و ابراهیم از فرشتگان ترسی به دل گرفت اما علی علیه السّلام با فرشتگان سخن گفت.

سایر پیامبران که بعد از ابراهیم آمدند از نسل او هستند: «مِّلَّةَ أَبِیكُمْ إِبْرَاهِیمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِین» - . حج/ ۷۸ - {آیین پدرتان ابراهیم [نیز چنین بوده است] او بود که قبلًا شما را مسلمان نامید}و سایر اوصیا از فرزندان علی علیه السّلام هستند: «وَ اتَّبَعَتهُمْ ذُرِّیَّتهُم بِإِیمَانٍ» - .طور/ ۲۱ - {و کسانی که گرویده و فرزندانشان آنها را در ایمان پیروی کرده اند}؛

ابراهیم کعبه را پی افکند: «إِنَّ أَوَّلَ بَیْتٍ وُضِعَ لِلنَّاس...» - . آل عمران/ ۹۶ - {در حقیقت، نخستین خانه ای که برای [عبادت] مردم، نهاده شده، همان است که در مکه است} و علی علیه السّلام اسلام را آشکار نموده، کعبه را از لوث بت‌ها پاک نمود؛

ابراهیم بت‌هایی را در هم شکست: «قَالُواْ من فَعَلَ هَـذَا بَالِهَتِنَا قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِیرُهُمْ هَـذَا» - . در اصل آیه چنین است«قَالُواْ ءَ أَنتَ فَعَلْتَ هَـذَا بَالِهَتِنَا یَإِبْرَاهِیمُ قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِیرُهُم هذا» (انبیاء/ ۶۳-۶۲) - {گفتند: «ای ابراهیم، آیا تو با خدایان ما چنین کردی؟» گفت: «[نه] بلکه آن را این بزرگترشان کرده است} یعنی «أفلون» - . ظاهر نام بت بزرگ آن معبد بوده است. -

و علی علیه السّلام سیصدوشصت بت را درهم شکست که بزرگترین آن‌ها «هُبَل» بود؛

خداوند ابراهیم را به قربانی کردن پسرش آزمود: «إِنیّ ِ أَرَى فيِ الْمَنَامِ أَنیّ ِ أَذْبحَُك» - . صافات/ ۱۰۲ - {من در خواب [چنین] می بینم که تو را سر می بُرَم} و ابوطالب علی را هر شب در شِعب در بستر رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله می‌خواباند، و در شب هجرت پیامبر صَلی الله علیهِ و آله او را در بستر خود خواباند و میان این دو قربانی تفاوت‌ها بسیار است، زیرا ممکن است که دل پدر به حال فرزند بسوزد و وی را ذبح نکند و علی علیه السّلام یقین داشت که کفّار از کشتن او صرف‌نظر نخواهند کرد، همینطور در چنین حالتی ذهن فرزند به این سمت می‌رود که پدر قصد آزمودن او را دارد و همین باعث می... شود که تا حدّ زیادی از ترس وی کاسته شود و امید به جان سالم بردن داشته باشد لیکن علی علیه السّلام ترسان و ناامید بود؛ ماجرای اسماعیل مستند به وحی بود بنابر این اطاعت برای او واجب بود، لیکن در مورد علی علیه السّلام چنین نبود؛

خداوند در شصت و پنج مورد از ابراهیم ستایش فرموده که نخستین آن: «إِبْتَلىَ إِبْرَاهِیمَ ربّهُ» - . بقره/ ۱۲۴ - {و چون ابراهیم را پروردگارش با کلماتی بیازمود} و آخرینِ آن: «صحُُفِ إِبْرَاهِیمَ وَ مُوسىَ» - . الأعلی/ ۱۹ - {صحیفه های ابراهیم و موسی} است و این در حالی است که خداوند ¼ قرآن را در شأن علی علیه السّلام نازل فرموده است.

اسحاق و اسماعیل علیهما السّلام.

مفجع بصری:

-«او را از صفات اسحاق حالتی است که به سبب فضیلت آن قرین اسحاق شده است، - صبرش، آن‌گاه که برای ذبح شدن فراخوانده شد تا اینکه قوچی به جای وی قربانی شد،

- وصیّ پیامبر نیز چنین تسلیم شمشیرهای قریش گردید آن‌گاه که شب هنگام سرکشانه به سراغ او آمدند،

- بدین ترتیب در لیلهٔ المبیت جان خود را فدای برادرش کرد، پدرم فدای او باد که چه نیکو بازدارنده و چه نیکو ولیّی است،

- و از پدرش اسماعیل بخشنده شباهتی به ارث برده بود که از من پنهان نبود،

- او پدرش ابراهیم خلیل الله را در بالا بردن دیوار کعبه یاری نمود آنگاه که دیوار ساخته شده آن را بالا می‌برد،

- یقیناً آن وصی، حبیب خدا را در تطهیر کعبه از بت‌ها یاری نموده است،

- در شکیبایی و تسلیم و جان فشانی همانند *ذبیح الله بود و نیز همانند وی سخاوتمند»

**[ترجمه]

فی مساواته یعقوب و یوسف علیهما السلام

کان لیعقوب اثنا عشر ابنا أحبهم إلیه یوسف و یامین (۴) و کان لعلی سبعه عشر ابنا أحبهم إلیه الحسن و الحسین و کان أصغر أولاده لاوی لأنه أخذ بعقب عیص (۵) فصارت النبوه له و لأولاده ألقی له یوسف فی غیابه الجب و ذبح لعلی الحسین علیه السلام(۶) و ابتلی یعقوب بفراق یوسف و ابتلی علی بذبح الحسین علیه السلام لم یرتفع یوسف من یعقوب و إن بعد عنه و لم ترتفع الخلافه عن علی و إن بعدت عنه أیاما کان لیعقوب بیت الأحزان و لآل النبی علیهم السلام کربلاء و یعقوب ارتد بصیرا بقمیص ابنه و کان لعلی قمیص من غزل فاطمه علیها السلام یتقی به نفسه فی الحروب و کلم ذئب یعقوب و قال لحوم الأنبیاء علینا حرام و کلم ثعبان علیا علی المنبر و کلمه ذئب و أسد أیضا.

المرزکی:

و کیعقوب کلم الذئب لما**حل فی الجب یوسف الصدیق.

۱- ۱. فی المصدر: عشیا خ ل.

۲- ۲. شاد البناء: رفعه.

۳- ۳. الظاهر أنّه بضم الصاد او کسرها جمع الصفاه: الحجر الصلد الضخم. أی أعان أمیر المؤمنین علیه السلام رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله فی تطهیر البیت عن الأصنام، فان أکثرها کانت من الاحجار أو ما شابهه.

۴- ۴. بنیامین ظ.

۵- ۵. قد خطّ فی المصدر بما بین العلامتین. و هو زائد قطعا لان الجمله ناظره إلی وجه تسمیه یعقوب علیه السلام کما سیأتی، و الظاهر زیاده قوله« و کان اصغر» إلی قوله« و لاولاده».

۶- ۶. فی المصدر: ابنه الحسين.

سمّی یعقوب لأنه أخذ بعقب أخیه عیص و سمی علیا لأنه علا فی حسبه و نسبه و علمه و زهده و غیر ذلک و کان لیعقوب اثنا عشر ولدا منهم مطیع و منهم عاص و لعلی اثنا عشر ولدا کلهم معصومون مطهرون.

المفجع

و له من نعوت یعقوب نعت***لم أکن فیه ذا شکوک عتیا

کان أسباطه کأسباط یعق-***وب و إن کان نجرهم نبویا(۱)

أشبهوهم فی البأس و العده و العل-***م فافهم إن کنت ندبا ذکیا(۲)

کلهم فاضل و جاز حسین (۳)***و أخوه بالسبق فضلا سنیا.

و ساواه مع یوسف علیه السلام فی أشیاء قال یوسف رَبِّ قَدْ آتَیْتَنِی مِنَ الْمُلْکِ (۴) و قال فی علی علیه السلام وَ إِذا رَأَیْتَ ثَمَّ رَأَیْتَ نَعِیماً وَ مُلْکاً کَبِیراً(۵) و لما رأی إخوته زیاده النعمه و کمال الشفقه حسدوه کذلک حال علی أَمْ یَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلی ما آتاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ (۶) فزادهما علوا و شرفا وَ لا تَتَمَنَّوْا ما فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَکُمْ عَلی بَعْضٍ (۷) و قال إخوه یوسف فی الظاهر وَ إِنَّا لَهُ لَناصِحُونَ وَ إِنَّا لَهُ لَحافِظُونَ (۸) و عادوه فی الباطن فقال الله تعالی إِنَّکُمْ لَسارِقُونَ (۹) إِنَّا إِذاً لَظالِمُونَ (۱۰) و کذلک حال علی نصحوه ظاهرا و مقتوه باطنا و قال لیوسف:

۱- ۱. النجر: الأصل. الحسب.

۲- ۲. العده- بالضم- الاستعداد، ما أعددته لحوادث الدهر من مال و سلاح. الندب: السریع الی الفضائل. الظریف النجیب. الذکی: سریع الفطنه.

۳- ۳. فی المصدر: و حاز حسین.

۴- ۴. سوره یوسف: ۱۰۱.

۵- ۵. سوره الإنسان: ۲۰.

۶- ۶. سوره النساء: ۵۴.

۷- ۷. سوره النساء: ۳۲.

۸- ۸. سوره یوسف ۱۱ و ۱۲.

۹- ۹. سوره یوسف: ۷۰.

۱۰- ۱۰. سوره یوسف: ۷۹.

أَيُّهَا الصِّدِّيقُ (۱) و قال علی علیه السلام أنا الصدیق الأکبر إخوه یوسف وافقوه باللسان و خالفوه بالجنان أَرْسِلْهُ مَعَنا غَداً(۲) و کذلک حال المنافقین مع علی علیه السلام(۳) فَهَلْ عَسَیْتُمْ إِنْ تَوَلَّیْتُمْ (۴) و قالوا عند أبیه إِنَّا لَهُ لَحافِظُونَ (۵) و هم مضیعوه و قالت المنافقون علی مولانا و ظلموه بعد وفاته أَمْ حَسِبَ الَّذِینَ اجْتَرَحُوا السَّیِّئاتِ (۶).

سلّم یعقوب إلیهم یوسف بالأمانه إِنِّی لَیَحْزُنُنِی أَنْ تَذْهَبُوا بِهِ (۷) و المصطفی صلی الله علیه و آله قال إنی تارک فیکم الثقلین الخبر و قال یعقوب یا أَسَفی عَلی یُوسُفَ (۸) و قال المصطفی ما أوذی نبی مثل ما أوذیت و قال الله تعالی وَ لَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ آتَیْناهُ حُکْماً وَ عِلْماً(۹) و أوتی علی حکمه فی صغره بأشیاء کما تقدم أطعم یوسف لأهل مصر و أطعم علی الملائکه وَ یُطْعِمُونَ الطَّعامَ (۱۰) الجائع کان یشبع بلقاء یوسف و المؤمن ینجو بلقاء علی من النار أَلْقِیا فِی جَهَنَّمَ (۱۱) مدح یوسف نفسه فقال إِنِّی حَفِیظٌ عَلِیمٌ (۱۲) و قوله أَ لا تَرَوْنَ أَنِّی أُوفِی الْکَیْلَ (۱۳) و قد مدح علیا وَ یُطْعِمُونَ الطَّعامَ (۱۴) یُوفُونَ بِالنَّذْرِ(۱۵) وجد یعقوب رائحه قمیص یوسف من مسیره شهر و ستجد شیعه علی رائحه الجنه من فوق سبع سماوات فَأَمَّا إِنْ کانَ مِنَ الْمُقَرَّبِینَ (۱۶). ادعوا فی یوسف أربعه دعاوی قال یعقوب یا بُنَیَّ لا تَقْصُصْ رُؤْیاکَ (۱۷) و قال العزیز عَسی أَنْ یَنْفَعَنا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَداً(۱۸) و استرقه إخوته وَ شَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ

۱- ۱. سوره یوسف: ۴۶.

۲- ۲. سوره یوسف: ۱۲.

۳- ۳. فی المصدر: مع النبیّ صلّی اللّه علیه و آله.

۴- ۴. فی المصدر محمد: ۲۲.

۵- ۵. سوره یوسف: ۱۲.

۶- ۶. سوره الجاثیه: ۲۰.

۷- ۷. سوره یوسف: ۱۳.

۸- ۸. سوره یوسف: ۸۴.

۹- ۹. سوره یوسف: ۲۲.

۱۰- ۱۰. سوره الإنسان: ۸.

۱۱- ۱۱. سوره ق: ۲۴.

۱۲- ۱۲. سوره یوسف: ۵۵.

۱۳- ۱۳. سوره یوسف: ۵۹.

۱۴- ۱۴. سوره الإنسان: ۸.

۱۵- ۱۵. سوره الإنسان: ۷.

۱۶- ۱۶. سوره الواقعه: ۸۸.

۱۷- ۱۷. سوره یوسف: ۵.

۱۸- ۱۸. سوره یوسف: ۲۱.

و اتخذته زليخا معشوقا قَدْ شَغَفَها حُبًّا(۱) و قال الله تعالى فى على إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنا عَلَيْهِ (۲) و

قال المصطفى صلى الله عليه و آله: على أخى. و أنكره جماعه يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُا نُورَ اللَّهِ (۳) و اعتقدت الشيعه إمامته رِجالٌ صَدَقُوا(۴) و سموا يوسف ولدا و أخا و عبدا و معشوقا كذلك على قالت الغلاه هو الله و قالت الخوارج هو كافر و قال المرجئه(۵) هو المؤخر و قالت الشيعه هو معصوم مطهر. نظر فى يوسف ثمانيه(۶) نظر يعقوب بالمحبه فحرم لقاؤه يا أَسَفى عَلى يُوسُفَ (۷) و مالك بن الذعر(۸) بالحرمه فصار ملكا أَكْرِمِي مَثْواهُ و العزيز بالفتوه فوجد منه الصيانه قالَتْ هَيْتَ لَكَ قالَ مَعاذَ اللَّهِ (۹) و زليخا بالشهوه فسخر منها وَ قالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَه(۱۰) و المؤمنون بالنبوه يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ (۱۱) و كذلك نظر فى على عليه السلام ثمانيه نظر الكفار بالعداوه فالنار مأواهم ذلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ و المنافقون بالحسد فخسروا قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمالًا(۱۲) و المصطفى بالوصيه و الإمامه و النظاره فصار ختنه و صاحب جيشه وَ هُوَ الَّذِی خَلَقَ مِنَ الْماءِ بَشَراً(۱۳) و سلمان و أبو ذر و المقداد بالشفقه فصاروا خواص الصحابه و سرور

۱- ۱. سوره يوسف: ۳۰.

۲- ۲. سوره الزخرف: ۵۹.

۳- ۳. سوره الصف: ۸.

۴- ۴. سوره الأحزاب: ۲۳.

۵- ۵. فى المصدر: و قالت المرجئه.

۶- ۶. فى المصدر: نظر فى يوسف ثمانيه(نفر خ ل) نظر يعقوب اه.

۷- ۷. سوره يوسف: ۸۴.

۸- ۸. فى المصدر« مالك بن الزعر» و فى القاموس« مالك بن دعر» بالدال المهمله. و لا يخفى ان هذا لا يناسب بما جاء فى تفسير الآيات، فان المستفاد منه أن مالك بن دعر هو الذى باع يوسف عليه السلام و اشتراه العزيز و نظر إليه بالحرمه و قال لامرأته: أكرمى مثواه. راجع مجمع البيان ۵: ۲۲۱.

۹- ۹. سوره يوسف: ۲۴.

۱۰- ۱۰. سوره يوسف: ۳۰.

۱۱- ۱۱. سوره يوسف: ۴۶. و لا يخفى أن المقام لا يخلو عن سقط، فانه قد ذكرت خمسه أنظار من الانظار الثمانيه.

۱۲- ۱۲. سوره الكهف: ۱۰۴.

۱۳- ۱۳. سوره الفرقان: ۵۴.

الشیعه وَ السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ (۱) و النواصب بالحقاره فضلوا إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِینَ اتُّبِعُوا مِنَ الَّذِینَ اتَّبَعُوا(۲) و الغلاه بالمحال فصاروا من الضلال وَ مَنْ یَبْتَغِ غَیْرَ الْإِسْلامِ دِیناً(۳) و الملاحده بالکذب فصاروا مبتدعین إِنَّ الَّذِینَ یُلْحِدُونَ فِی آیاتِنا(۴) و الشیعه بالدیانه فصاروا مقربین انْظُرُونا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِکُمْ (۵).

المفجع:

ابن راحیل یوسف و أخوه (۶)فضلا القوم ناشئا و فتیا

و مقال النبی فی ابنیه یحکی***فی ابن راحیل قوله المرویا

کان ذاک الکریم و ابناه سادا***کل من حل فی الجنان نجیا.

**[ترجمه]یعقوب دوازده فرزند داشت که یوسف و یامین (بنیامین) را بیشتر از همه دوست می‌داشت و علی علیه السّلام هفده پسر داشت که محبوب‌ترین آن‌ها نزد وی حسن و حسین علیهما السّلام بودند و کوچک‌ترین فرزندان یعقوب«لاوی» بود [زیرا هنگام، تولد پای برادرش عیص را گرفته بود] - . در منبع میان اول و آخر این عبارت خط تیره گذاشته شده که قطعاً این عبارت زائد است زیرا ناظر بر تولّد یعقوب علیه السّلام است آن‌گونه که بعداً خواهد آمد. و ظاهراً از «کوچکترین» تا «اولادش» زائد است. - از این رو نبوّت به او و اولادش رسید. و یعقوب به فراق یوسف آزموده شد و علی علیه السّلام به ذبح حسین علیه السّلام آزموده شد؛ یوسف گرچه از یعقوب دور افتاد اما یعقوب وی را از دست نداد و خلافت نیز از علی علیه السّلام گرفته نشد هرچند مدتی از آن دور بود؛ یعقوب «بیت الأحزان» داشت و آل پیامبر صَلی الله علیهِ و آله کربلا را دارند؛ یعقوب با پیراهن یوسف بینایی خویش را بازیافت و علی پیراهنی دستبافت فاطمه علیها السّلام داشت که در جنگ‌ها خود را با آن از آسیب نگاه می‌داشت؛ گرگ داستان یعقوب با وی سخن گفته عرض کرد: گوشت پیامبران بر ما حرام است و یک افعی با علی علیه السّلام بر بالای منبر سخن گفت و نیز یک گرگ و یک شیر با آن حضرت سخن گفتند.

مرزکی:

- «و همانند یعقوب آن‌گاه که یوسف صدّیق در چاه مقیم شد، با گرگ سخن گفت»

ص: ۵۴

بدان جهت یعقوب نامیده شد که هنگام تولّد، پای برادرش عیص را گرفته بود، و علی علیه السّلام بدان جهت «علی» نامیده شد که از حسب و نسبی والا و علم و زهد و صفات دیگر برخوردار بود؛ و یعقوب دوازده پسر داشت که برخی از آن‌ها مطیع و برخی نافرمان بودند و علی علیه السّلام دوازده فرزند داشت که همگی معصوم بودند.

مفجع:

- «و از صفات یعقوب صفتی داشت، که در باره او تردید نکرده‌ام و از او سر نخواهم پیچید،

– فرزندانش همانند فرزندان یعقوب بودند، هرچند اصل و حسب آن‌ها نبوی بود،

– آن‌ها در صلابت و تعداد و علم به ایشان شبیه بودند، پس معنی این سخن را دریاب اگر فضیلت‌شناس و باهوش هستی،

– جملگی فاضل‌اند و حسین و برادرش در پیشی گرفتن بر آنان فضیلتی آشکار دارند»

* او را با یوسف علیه السّلام در چند چیز برابر کرد:

یوسف گفت: «رَبِّ قَدْ ءَاتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ» – . یوسف/ ۱۰۱ – {«پروردگارا، تو به من دولت دادی} و درباره علی علیه السّلام فرمود: «وَ إِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَ مُلْكاً كَبِيرًا» – . انسان/ ۲۰ – {و چون بدانجا نگری [سرزمینی از] نعمت و کشوری پهناور می بینی} و چون برادران یوسف فزونی نعمت و زیادت محبّت پدر را در حق وی دیدند، به او حسد ورزیدند! و حال علی علیه السّلام نیز چنین بود: «أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا ءَاتَىٰهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ » – . نساء/ ۵۴ – {بلکه به مردم، برای آنچه خدا از فضل خویش به آنان عطا کرده رشک می ورزند} و خداوند بر علوّ مرتبت و شرافت آن دو افزود: «وَ لَا تَتَمَنَّوْاْ مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ» – . نساء/ ۳۲ – {و زنهار، آنچه را خداوند به [سببِ] آن، بعضی از شما را بر بعضی [دیگر] برتری داده آرزو مکنید}؛ و برادران یوسف به حسب ظاهر گفتند: «وَ إِنَّا لَهُ لَنَاصِحُونَ – وَ إِنَّا لَهُ لَحَفِظُون» – . یوسف/ ۱۲–۱۱ – {ما خیرخواه او هستیم– و ما به خوبی نگهبان او خواهیم بود.} اما در باطن با او دشمنی کردند پس خدای متعال فرمود: «إِنَّكُمْ لَسَارِقُون» – . یوسف/ ۷۰ – {قطعاً شما دزد هستید.}«إِنَّا إِذًا لَّظَلِمُون» – . یوسف/ ۷۹ – {زیرا

در آن صورت قطعاً ستمکار خواهیم بود} و حال علی علیه السّلام نیز چنین بود، تظاهر به خیرخواهی وی کردند و در باطن با او کینه‌توزی کردند؛ و به یوسف فرمود:

ص: ۵۵

«أَيهُّا الصِّدِّيق» – . یوسف/ ۴۶ – {ای یوسف، ای مرد راستگوی!} و علی علیه السّلام فرمود: «صدِّیق اکبر من هستم»؛ برادران یوسف با زبان با وی همراه شدند و در دل به مخالفتش برخاستند: «أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا» – . یوسف/ ۱۲ – {فردا او را با ما بفرست} و حال مخالفان با علی علیه السّلام نیز چنین است: «فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِن تَوَلَّيْتُم» – . محمد/ ۸۴ – {پس [ای منافقان،] آیا امید بستید که چون [از خدا] برگشتید [یا سرپرست مردم شدید] در [روی] زمین فساد کنید و خویشاوندیهای خود را از هم بگسلید؟} و نزد پدرش گفتند: «إِنَّا لَهُ لَحَفِظُونَ» – . یوسف/ ۱۲ – {ما به خوبی نگهبان او خواهیم بود} در حالی که قصد نابود کردنش را داشتند، و منافقان گفتند: علی مولای ماست ولی پس از وفات پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به علی ستم کردند: «أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُواْ السَّيِّات» – . جاثیه/ ۲۱ – {آیا کسانی که مرتکب کارهای بد شده اند پنداشته اند که آنان را مانند کسانی قرار می دهیم که ایمان آورده اند}،

یعقوب یوسف را به امانت به دست ایشان سپرد: «إِنىّ لَيَحْزُنُنِي أَن تَذْهَبُواْ بِهِ» – . یوسف/ ۱۳ – {گفت: «اینکه او را ببرید سخت مرا اندوهگین می کند} و پیامبر مصطفی صَلی الله علیهِ و آله فرمود: «من دو شیء گرانبها را در میان شما بر جای می... گذارم...»؛ و یعقوب گفت: «يَأَسَفَى عَلَىٰ يُوسُفَ» – . یوسف/ ۸۴ – {«ای دریغ بر یوسف!} و پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود:

«هیـچ پیامبری چون من مورد آزار قرار نگرفت» و خـدای متعال فرمود: «وَ لَمَّا بَلَغَ أَشُـدَّهُ ءَاتَيْنَاهُ حُكْمًا وَ عِلْمًا» - . یوسف/ ۲۲ - {و چون به حـد رشـد رسید، او را حکمت و دانش عطـا کردیم} و به علی علیه السّـلام همان‌طور که پیش از این بیان شـد، به سبب امـوری در کودکی حکمت داده شـد، یوسف مردم مصـر را اطعـام نمود و علی علیه السّـلام فرشـتگان را اطعـام نمود: «وَ يُطْعِمُونَ الطَّعَامَ ...» - . انسان/ ۸ - {خوراک می دادند}؛ گرسـنه با دیدار یوسف سیر می‌شد و مؤمن به دیدار علی علیه السّلام از آتش نجـات می‌یافت: «أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ...» - . ق/ ۲۴ - {هر کافر سرسـختی را در جهنّم فرو افکنید} یوسف خود را ستوده و گفت: «إِنىّ ِ حَفِيظٌ عَلِيمٌ» - . یوسف/ ۵۵ - {من نگهبانی دانا هستم.} و نیز گفت: «أَ لَا تَرَوْنَ أَنىّ ِ أُوفىِ الْكَيْل» - . یوسف/ ۵۹ - {مگر نمی بینید که من پیمانه را تمام می دهم} و خداوند علی علیه السّلام را مدح فرمود: «وَ يُطْعِمُونَ الطَّعَامَ» - . انسان/ ۸ - ،

«يُوفُونَ بِالنَّذْر» - . انسان/ ۷ - {به نذر خود وفا می کردند}؛ یعقوب از فاصـله مسیر یک ماهه بوی پیراهن یوسف را استشمام کرد و شـیعیان علی علیه السّـلام بوی بهشت را از بالای هفت آسمان به زودی حس خواهند کرد: «فَأَمَّا إِن كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ...» - . واقعه/ ۸۸ - {و امّا اگر [او] از مقرّبان باشد}

در مورد یوسف چهـار ادّعـا مطرح شـده است: یعقوب گفت: «يَابُنَىَ لَا تَقْصُصْ رُءْيَاك» - . یوسف/ ۵ - {ای پسـرک من، خوابت را برای برادرانت حکایت مکن} و عزیز مصـر گفت: «عَسىَ أَن يَنفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا» - . یوسف/ ۲۱ - {شاید به حال ما سود بخشد یا او را به فرزندی اختیار کنیم}و برادرانش او را به بردگی گرفته و به ثمن بخش

ص: ۵۶

فروختنـد و زلیخـا او را به عنـوان معشـوق خود برگزیـد«قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا» - . یوسف/ ۳۰ - {[زلیخا] سـخت خاطرخواه او شـده است}و خدای متعال درباره علی علیه السّـلام فرمود: «إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْه» - . زخرف/ ۵۹ - {و او نیست جز بنده ای که بر وی منّت نهاده‌ایم» و پیامبر مصـطفی صَـلی الله علیهِ و آله فرمود: «علی برادر من است» و جماعتی منکر وی شدنـد: «يُرِيـدُونَ لِيُطْفِؤُاْ نُورَ الله» - . صف/ ۸ - {می خواهند

نور خـدا را بـا دهـان خود خـاموش کننـد} و شـیعه امـامتش را پـذیرفت: «رِجَالٌ صَدَقُواْ...» - . احزاب/ ۲۳ - {مردانی انـد که صادقانه وفا کردنـد} و یوسف را «پسـر»، «برادر»، «بنـده» و «معشوق» نامیدنـد و علی علیه السّـلام نیز توسط غلاۀ «الله» و توسـط خوارج «کافر» نامیده شد و مرجئه او را «مؤخر» و شیعه وی را «معصوم مطهّر» دانستند.

هشت کس به یوسف نظر کردند: یعقوب نظر کرد و از دیدارش محروم شد: «يَأَسَفَى عَلىَ يُوسُفَ» - . یوسف/ ۸۴ - {ای دریغ بر یوسف!} مالک بن ذعر - . مالک بن ذعر در اصل، کسـی است که یوسف علیه السّلام را فروخت و عزیز، وی را خرید و با احترام به او نظر کرد و به همسرش زلیخا گفت: نیکش بدار! -

با احترام به وی نظر کرد و فرمانروا شـد: «أَكْرِمِى مَثْوَئه» - . یوسف/ ۲۱ - {نیکش بدار} و عزیز مصر به جوانمردیش نظر کرد و خویشـتن‌داری و امـانت را از وی بهره‌منـد شـد: «قَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ الله» - .یوسف/ ۲۳ - {گفت: «بیـا که از آنِ توام!»

[یوسف] گفت: «پناه بر خدا} و زلیخا با دیده شهوانی در وی نگریست و یوسف مسخره‌اش کرد: «وَ قَالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَه» - . یوسف/ ۳۰ - {و [دسته ای از] زنان در شهر گفتند...} و مؤمنان با دیده نبوّت در وی نظر کردند: «يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيق» - .یوسف/ ۴۶ . البته معلوم است که از هشت نظر فقط پنج نظر را آورده و این خود نشان می‌دهد که متن افتادگی دارد. - {«ای یوسف، ای مرد راستگوی}

به علی علیه السّلام نیز هشت نوع نگاه صورت گرفته است: کفّار به دیده دشمنی در وی نگریستند، که جایگاه آن‌ها دوزخ است و این خود برای آن‌ها مایه رسوایی است، و منافقان به دیده حسادت در وی نظر کردند و زیان کردند: «قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُم بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالا» - . کهف/ ۱۰۳ - {بگو: «آیا شما را از زیانکارترین مردم آگاه گردانم؟»} و پیامر مصطفی صَلی الله علیهِ و آله با دیده وصایت، امامت و نظیر خود بودن در وی نگریست از این رو وی را داماد خود کرد و او را به فرماندهی سپاهش منصوب نمود: «وَ هُوَ الَّذِی خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا...» - . فرقان/ ۵۴ - {و اوست کسی که از آب، بشری آفرید...} و سلمان و ابوذر و مقداد از روی محبّت و شفقت در وی نظر کردند و از این رو از خواص صحابه شدند و سرور

ص: ۵۷

شیعیان. «وَ السَّابِقُونَ السَّابِقُون» - . واقعه/ ۱۰ - {و

سبقت گیرندگان مقدّمند} و ناصبی‌ها با حقارت در وی نگریستند از این رو گمراه شدند: «إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتُّبِعُواْ مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا...» - . بقره/ ۱۶۶ - {آن

گاه که پیشوایان از پیروان بیزاری جویند...} و غلاة نیز به دیده محال در وی نگریستند و از گمراهان شدند: «وَ مَن يَبْتَغِ غَيْرَ الْاسْلَم دِينًا...» - . آل عمران/ ۸۵ - {و هر که جز اسلام، دینی [دیگر] جوید...} و ملاحده با دیده دروغ در وی نگریستند و بدعت گذار شدند: «إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي ءَايَاتِنَا» - . فصلت/ ۴۰ - {کسانی که در [فهم و ارائه] آیات ما کژ می روند...} و شیعه با دیانت در وی نگریستند از این رو مقرّب شدند: «انظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِن نُّورِكُم» - . حدید/ ۱۳ - {«ما را مهلت دهید تا از نورتان [اندکی] برگیریم.»}

مفجع:

-«پسر راحیل، یوسف و برادرش، چه در نوجوانی و چه در جوانی بر قوم خود فضیلت یافتند؛

- و سخن پیامبر صَلی الله علیهِ و آله درباره دو فرزندش، همانند قول روایت شده درباره پسر راحیل است؛

- آن مرد بزرگوار (علی علیه السلام) و دو پسرش بر هر کسی که در بهشت ساکن شود؛ سروری یافته اند»

**[ترجمه]

فی مساواته مع موسی علیه السلام

ربی موسی فی حجر عدو الله فرعون و ربی علی فی حجر حبیب الله محمد صلی الله علیه و آله و هو موسی بن عمران و علی آل عمران و قالوا إن اسم أبی طالب عمران و حفظ الله موسی فی صغره من فرعون و فی کبره من البحر و حفظ علیا فی صغره من الحیه حین قتلها و فی کبره من الفرات حین أغارها و کان لموسی علیه السلام انفلاق البحر و هو نیل مصر اضْرِبْ بِعَصاكَ الْبَحْرَ(۷) و انشق نهروان بإشاره علی حین یبس ضرب موسی بعصاه علی البحر و قال اخرجی أیتها الضفادع فخرجت و أطاعت الحیه و الثعبان علیا و ذلک أهول و سخر لموسی الجراد و القمل و سخر لعلی علیه السلام حیتان نهروان إذ نطقت معه و سلمت علیه و سخر لموسی الدم آیاتٍ مُفَصَّلاتٍ (۸) و علی أراق دماء الکفار حتی سموه الموت الأحمر و کان موسی صاحب تسع آیات بینات و علی صاحب کذا و کذا معجزات و أحیا الله بدعاء موسی قوما ثُمَّ بَعَثْناکُمْ مِنْ

۱- ۱. سوره الواقعه: ۱۰.

۲- ۲. سوره البقره: ۱۶۶.

۳- ۳. سوره آل عمران: ۸۵.

۴- ۴. سوره فصلت: ۴۰.

۵- ۵. سوره الحدید: ۱۳.

۶- ۶. فی المصدر: کابن راحیل یوسف و أخیه.

۷- ۷. سوره الشعراء: ۶۳.

۸- ۸. سوره الأعراف: ۱۳۳.

بَعْدِ مَوْتِكُمْ (۱) و أحيا بدعاء على سام بن نوح و أصحاب الكهف و بوادى صرصر و غيرها و ذكر الله موسى فى كتابه فى مائه و ثلاثين موضعا و سمى عليا فى كتابه فى ثلاثمائه موضع و قيل لموسى وَ قَرَّبْناهُ نَجِيًّا(۲) و قيل لعلى وَ جَعَلْنا لَهُمْ لِسانَ صِدْقٍ عَلِيًّا(۳) وَ كَلَّمَ اللَّهُ مُوسى تَكْلِيماً و على علمه الله تعليما الرَّحْمنُ عَلَّمَ الْقُرْآنَ خَلَقَ الْإِنْسانَ عَلَّمَهُ الْبَيانَ (۴) و سخرت الأرض لموسى حتى خسف بقارون و دمر على على أعداء النبى فَإِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ (۵) و قال موسى اجْعَلْ لِي وَزِيراً مِنْ أَهْلِي هارُونَ أَخِي (۶) و فى آيه أخرى اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي (۷) و قال الله قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يا مُوسى (۸) و قال الله ليله المعراج أخلف عليا و قال صلى الله عليه و آله: انت منى بمنزله هارون من موسى؛ و سقى الله موسى من الحجر «فانفجرت منه اثنتا عشره عينا» و على «هوالذى خلق من الماء بشرا» اثنا عشر اماما.

و أخو المصطفى الذى قلب الصخ-***ره عن مشرب هناك رويا

بعد أن رام قلبها الجيش جمعا***فرأوا قلبها عليهم أبيا

و أنزل الله على موسى المن و السلوى و على أعطاه النبى من تفاح الجنه و رمانها و عنبها و غير ذلك خاصم موسى و هارون مع فرعون فى كثره خيله قال الطبرى كان الذهلى و البوقى (۹) أربعه آلاف رجل و ظفرا بهم و إن محمدا و عليا خاصما اليهود و النصارى و المجوس و المشركين و الزنادقه و قد ظفرا عليهم هُوَ الَّذِي

۱- ۱. سوره البقره: ۵۶.

۲- ۲. سوره مريم: ۵۲.

۳- ۳. سوره مريم: ۵۰.

۴- ۴. سوره الرحمن: ۱- ۴.

۵- ۵. سوره الزخرف: ۴۱.

۶- ۶. سوره طه ۲۹- ۳۰.

۷- ۷. سوره الأعراف: ۱۴۲.

۸- ۸. سوره الأعراف ۳۶.

۹- ۱۱. ذهل بن شيبان أبو قبيله من العرب، و النسبه إليه« ذهلى». و بوق: كوره ببغداد، و بوقه: من قرى انطاكيه و فى المصدر« و البرقى» و برقاء: قريه على شرقىّ النيل فى الصعيد الادنى. و البرقاء: أيضا فى الباديه، و يضاف إلى أماكن ذكر بعضها فى المراصد ج ۱ ۱۸۵- ۱۸۶.

أَيَّدَكَ بِنَصْرِهِ وَ بِالْمُؤْمِنِينَ (۱). و كان خصم موسى و هارون فرعون و هامان و قارون و جنودهما و خصماء محمد و على عدد النحل و الرمل من الأولين و الآخرين و أغرق الله أعداءهما فى البحر وَ أَنْجَيْنا مُوسى وَ مَنْ مَعَهُ أَجْمَعِينَ ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخَرِينَ (۲) و سيلقى الله أعداء محمد و على فى جهنم أَلْقِيا فِى جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ(۳) و ينجيهما و أحباءهما الله ثُمَّ نُنَجِّى الَّذِينَ اتَّقَوْا(۴) عدو موسى برص و من عادى عليا برص قال أنس هذه دعوه على خاف موسى من الحيه فى كبره فقيل خُذْها وَ لا تَخَفْ (۵) و مزق على الحيه فى صغره و تقول العامه من هذا الوجه حيدر خاف موسى و هارون من الاستهزاء فقال لا تَخافا إِنَّنِى مَعَكُما(۶) و لم يخف محمد و على منه اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ (۷). خاف موسى من عصاه خُذْها وَ لا تَخَفْ (۸) و لم يخف على من الثعبان و كلمه كان لموسى عصا و لعلى سيف و كان فى عصا موسى عجائب عجزت السحره عنها و فى سيف على عجائب عجزت الكفره عنها و فى عصا موسى أربعه أحوال هِيَ عَصايَ (۹) ثم تحركت حَيَّةٌ تَسْعى (۱۰) ثم كبرت فَإِذا هِيَ ثُعْبانٌ (۱۱) ثم لقفت فَإِذا هِيَ تَلْقَفُ (۱۲) و فى سيف على أربعه أحوال مذكوره فى بابه نزل جبرئيل بعصا موسى فأعطاها شعيبا و أعطاها شعيب موسى ثم أنزل ذا الفقار فأعطى محمد(۱۳) و أعطاه محمد عليا و كان عصا موسى من اللوز المر و شجره طوبى فى دار فاطمه و على عليهما السلام و كان رأسها

۱- ۱. سوره الأنفال: ۶۲.

۲- ۲. سوره الشعراء: ۶۵- ۶۶. و فى النسخ و المصدر تقديم و تأخير بين الآيتين.

۳- ۳. سوره ق: ۲۴.

۴- ۴. سوره مريم: ۷۲.

۵- ۵. سوره طه: ۲۱.

۶- ۶. سوره طه: ۴۶.

۷- ۷. سوره البقره: ۱۵.

۸- ۸. سوره طه: ۲۱.

۹- ۹. سوره طه: ۱۸.

۱۰- ۱۰. سوره طه: ۲۰.

۱۱- ۱۱. سوره الأعراف: ۱۰۷ و سوره الشعراء: ۳۲.

۱۲- ۱۲. سوره الأعراف: ۱۱۷. و سوره الشعراء: ۴۵ و لقف الشى ء: تناوله بسرعه.

۱۳- ۱۳. كذا فى النسخ.

ذا شعبتين و كان ذو الفقار ذا شعبتين و عين اسم على ذو شعبتين موسى قذفته أمه فى تنور مسجور و قذف على من منجنيق إن ابتلى موسى بفرعون فقد ابتلى على بفراعنه و كان لموسى اثنا عشر سبطا و لعلى اثنا عشر إماما(۱) و قيل لموسى فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ (۲) و أمر على أن يضع رجله على كتف محمد صلى الله عليه و آله و كان موطأ موسى حجرا و موطأ على منكب محمد صلى الله عليه و آله ارتفع موسى على الطور و ارتفع على على كتف الرسول و قال لموسى وَ أَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِنِّي (۳) فكان كل من رآه أحبه و فرض حب على على الخلق و حبه يميز بين الحق و الباطل لا يحبك إلا مؤمن تقى الخبر و قال لموسى وَ أَنَا اخْتَرْتُكَ (۴) و لعلى وَ رَبُّكَ يَخْلُقُ ما يَشاءُ وَ يَخْتارُ(۵) و قال لموسى وَ اصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي (۶) و لعلى إِنَّما وَلِيُّكُمُ اللَّهُ (۷) الآيه و قال لموسى إِنَّهُ كانَ مُخْلَصاً(۸) و لعلى إِنَّما نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ (۹). وَ إِذْ قالَ مُوسى لِفَتاهُ (۱۰) و كان فتى موسى يوشع و فتى محمد على و لا فتى إلا على و كان لموسى شبر و شبير و لعلى شبير و شبر(۱۱) و كان ولايه موسى فى أولاد هارون و ولايه محمد صلى الله عليه و آله فى أولاد على

عبدوا العجل و تركوا هارون (۱۲) عِجْلًا جَسَداً لَهُ خُوارٌ(۱۳) و تركوا عليا و عبدوا بنى أميه إِذا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ (۱۴) موسى ساقى بنات شعيب وَ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمُ امْرَأَتَيْنِ تَذُودانِ (۱۵) و على ساقى المؤمنين فى القيامه

۱- ۱. لا يخفى ما فيه.

۲- ۲. سوره طه. ۱۲.

۳- ۳. سوره طه: ۳۹.

۴- ۴. سوره طه: ۱۳.

۵- ۵. سوره القصص: ۶۸.

۶- ۶. سوره القصص: ۴۱.

۷- ۷. سوره المائده: ۵۵.

۸- ۸. سوره مريم: ۵۱.

۹- ۹. سوره الإنسان: ۹.

۱۰- ۱۰. سوره الكهف: ۶۰.

۱۱- ۱۱. فى المصدر: حسن و حسين ظ.

۱۲- ۱۲. فى المصدر: تركوا هارون و عبدوا العجل.

۱۳- ۱۳. سوره الأعراف: ۱۴۸ و سوره طه: ۸۸.

۱۴- ۱۴. سوره الزخرف: ۵۷.

۱۵- ۱۵. سوره القصص: ۲۳.

و الولدان سقاه أهل الجنه و المولى (۱) ساقى على و سقاهم و وقاهم و لقاهم و جزاهم (۲) و جر موسى الحجر من رأس البئر و کان یجرونه أربعون رجلا وَ لَمَّا وَرَدَ ماءَ مَدْیَنَ (۳) و على جر الحجر من عین زاحوما و کانت مائه رجل عجزت عن قلعه.

المفجع:

کان فیه من الکلیم خلال***لم یکن عنک علمها مطویا

کلم الله لیله الطور موسى***و اصطفاه على الأنام نجیا

و أبان النبی فی لیله الط–***ائف أن الإله ناجى علیا

و له منه عفوه عن أناس***عکفوا یعبدون عجلا حلیا

حرق العجل ثم من علیهم***إذ أنابوا و أمهل السامریا

و على فقد عفا عن أناس***شرعوا نحوه القنا الزاعبیا.

**[ترجمه]موسی در دامن فرعون دشمن خدا پرورش یافت و علی در دامن حبیب خدا محمّد صَلی الله علیهِ و آله پرورش یافت، او موسی بن عمران بود و علی علیه السّلام آل عمران، و گفتند: نام ابوطالب عمران بوده است؛ و خداوند موسی را در کودکی از فرعون و در بزرگسالی از دریا حفظ فرمود و علی علیه السّلام را در کودکی از مار هنگامی که آن را کُشت و در بزرگسالی از آب فرات آن‌گاه که بدان حمله برد، محافظت فرمود، برای موسی دریا از هم شکافته شد که نیل مصر است: «اضْرِب بِّعَصَاکَ الْبَحْر» - . شعراء/ ۶۳ - {با عصای خود بر این دریا بزن} و با اشاره علی علیه السّلام نهروان از هم شکافت؛ آن‌گاه که خشک شد، موسی با عصای خود بر دریا زده و گفت: بیرون آیید ای قوم قورباغه‌ها! پس بیرون آمدند، و مار و افعی از علی علیه السّلام اطاعت کردند و این کار هول انگیز تر است؛ و ملخ‌ها و شپش‌ها به فرمان موسی در آمدند و ماهی های نهروان رام علی علیه السّلام شدند آن‌گاه که با وی سخن گفته و به آن حضرت سلام کردند؛ و خداوند خون را مسخر موسی کرد: «آیات مفصّلات» {به صورت نشانه‌هایی آشکار} و علی علیه السّلام خون کفّار را چنان جاری فرمود که او را «مرگ سرخ» نامیدند؛ و موسی صاحب نه معجزه آشکار بود و علی علیه السلام صاحب معجزات بسیار بود؛ و خداوند قومی را به دعای موسی زنده گردانید: «ثمُ َّبَعَثْنَاکُم مِّن

ص: ۵۸

بَعْدِ مَوْتِکُمْ» - . بقره/ ۵۶ - {سپس شما را پس از مرگتان برانگیختیم} و با دعای علی علیه السّلام سام بن نوح، اصحاب کهف، بادیه‌های صرصر و جاهای دیگر را احیا کرد؛ و خداوند در کتاب خود موسی را یکصدوسی بار یاد فرموده است؛ و به موسی گفته شد: «وَ قَرَّبْنَاهُ نَجِیًّا» - . مریم/ ۵۲ - {با وی راز گفتیم او را به خود نزدیک ساختیم} و به علی علیه السّلام گفته شد: «وَ جَعَلْنَا لهَُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِیًّا» - . مریم/ ۵۰ - {و ذکر خیر بلندی برایشان قرار دادیم.}؛ «و کلم الله موسى تکلیما» {و خداوند با موسی سخن گفت} و خداوند علی را علم آموخت: «الرَّحْمَانُ * عَلَّمَ الْقُرْءَانَ*خَلَقَ الْانسَنَ*عَلَّمَهُ الْبَیَانَ» - . رحمان/

۴-۱ - {[خدای]

رحمان، قرآن را یاد داد. انسان را آفرید، به او بیان آموخت.}

و زمین رام موسی گردید تا اینکه قارون را در خود فرو برد و علی علیه السّلام نیز دشمنان پیامبر صَلی الله علیهِ و آله را درهم شکست: «فَإِنَّا مِنهُم مُّنتَقِمُون» - . زخرف/ ۴۱ - {قطعاً از آنان انتقام می کشیم} و موسی گفت: «وَ اجْعَل لیّ ِوَزِیرًا مِّنْ أَهْلِي هَارُونَ أَخِي» - . طه/ ۳۰-۲۹ - {و برای من دستیاری از کسانم قرار ده، هارون برادرم را} و در یک آیه دیگر: «اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي» - . اعراف/ ۱۴۲ - {در میان قوم من جانشینم باش} و خداوند فرمود: «قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَکَ يَامُوسی» - . طه/ ۳۶ - {«ای موسی، خواسته ات به تو داده شد.»} و خداوند در شب معراج به پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: «علی را جانشین خود کن!»، و پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: «تو نزد من منزلت هارون از موسی را داری»؛ و خدوند از دل سنگ برای موسی آب جاری کرد: «فَانفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا» - .. بقره/ ۶۰ - {پس دوازده چشمه از آن جوشیدن گرفت} و در مورد علی علیه السّلام: «وَ هُوَ الَّذِی خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا» - . فرقان/ ۵۴ - {و اوست کسی که از آب، بشری آفرید} دوازده امام!

- «و برادر پیامبر برگزیده که صخره را آنجا از آبشخور کنار زد؛

- بعد از آنکه تمام سپاه قصد کنار زدن آن را کردند و این کار را برای خود ناشدنی دانستند»

و خداوند «مَن و سلوی» را بر موسی نازل فرمود و پیامبر از سیب و انار و انگور و ... بهشتی به علی علیه السّلام داد؛ موسی و هارون با فرعون با وجود کثرت سوارانش به جنگ پرداختند، طبری گوید: فقط دهل‌زن و شیپورچی سپاه فرعون چهار هزار نفر بودند ولی با این حال موسی و هارون بر آن‌ها پیروز شدند و محمّد و علی صلوات الله علیهما با یهود، نصاری، مجوس، مشرکان و زندیقان جنگیدند و بر همه آن‌ها ظفر یافتند: «هُوَ الَّذِی

ص: ۵۹

أَيَّدَکَ بِنَصْرِهِ وَ بِالْمُؤْمِنِين» - . انفال/ ۶۲ - {همو بود که تو را با یاری خود و مؤمنان نیرومند گردانید}

دشمن موسی و هارون، فرعون و هامان و قارون و سربازان ایشان بودند و دشمنان محمّد و علی به تعداد زنبورهای عسل و دانه‌های شن از اوّلین و آخرین؛ و خداوند دشمنان آن‌ها را در دریا غرق کرد: «وَ أَنجَيْنَا مُوسَیَ وَ مَن مَّعَهُ أَجْمَعِينَ * ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْأَخَرِينَ» - . شعراء/ ۶۶-۶۵ - {و موسی و همه کسانی را که همراه او بودند نجات دادیم آنگاه دیگران را غرق کردیم} و خداوند دشمنان محمّد و علی را در دوزخ خواهد افکند: «أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ کلُ َّكَفَّارٍ عَنِيد» - . ق/ ۲۴ - {[به آن دو فرشته خطاب می شود:] «هر کافر سرسختی را در جهنّم فروافکنید} و خداوند آن دو و دوستدارانشان را نجات خواهد داد: «ثمُ َّنُنَجِّی الَّذِينَ اتَّقَوا» - . مریم/ ۷۲ - {آن گاه کسانی را که پرهیزگار بوده اند می رهانیم} دشمن موسی به بیماری برص(پیسی) دچار می‌شد و دشمن علی نیز پیسی گرفت. أنس گوید: این پیسی نتیجه نفرین علی است؛ موسی در بزرگسالی از مار ترسید از این رو به وی گفته شد: «خُذْهَا وَ لَا تَخَفْ» - . طه/ ۲۱ - {آن را بگیر و مترس} و علی در کودکی اژدها را از هم درید، و عامه مردم از این جهت به وی «حیدر» گفته‌اند؛ موسی و هارون از اینکه مورد استهزا قرار گیرند، ترسیدند که خداوند فرمود:

«لَا تخَافَا إِنَّنِي مَعَكُمَا» - . طه/ ۴۶ - {فرمود: «مترسید، من همراه شمایم} ولی محمّد و علی از این بابت نترسیدند: «اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ» - . بقره/ ۱۵ - {خدا [است که] ریشخندشان می کند}

موسی از عصای خود ترسید: «خُذْهَا وَ لَا تخَفْ» - . طه/ ۲۱ - {«آن را بگیر و مترس} ولی علی از اژدها نترسید و با آن سخن گفت؛ موسی عصا داشت و علی شمشیر، و در عصای موسی شگفتی‌ها بود که جادوگران از مقابله با آن در ماندند و در شمشیر علی نیز شگفتی‌ها بود که کفار از رویارویی با وی در ماندند؛ و در عصای موسی چهار حالت است: «هِیَ عَصَایَ» - . طه/۱۸ - {آن عصا و چوبدستی من است} سپس به حرکت درآمد: «حَيَّةٌ تَسْعَى» - . طه/ ۲۰ - {ماری شد که به سرعت می خزید.} سپس بزرگ شد: «فَإِذَا هِيَ ثُعْبَان» - . اعراف/ ۱۰۷ . شعراء/ ۳۲ - {و بناگاه اژدهایی آشکار شد} سپس فرو بلعید: «فَإِذَا هِيَ تَلْقَف» - . اعراف/ ۱۱۷ . شعراء/ ۴۵ - {و ناگهان آنچه را به دروغ ساخته بودند فرو بلعید} و شمشیر علی علیه السّلام را نیز چهار حالت بود که در باب آن مذکور افتاده است؛ جبرئیل عصای موسی را نازل کرده و آن را به شعیب داد و شعیب آن را به موسی داد، سپس ذوالفقار را نازل کرده به محمّد صَلی الله علیهِ و آله داده شد و محمّد صَلی الله علیهِ و آله آن را به علی علیه السّلام داد؛ و عصای موسی از چوب درخت بادام تلخ بود و درخت طوبی در خانه فاطمه و علی علیه السّلام است؛ و سر عصای موسی

دو فرق (شاخه) داشت و شمشیر علی نیز دو فرق بود، و حرف عین نام علی نیز دو فرق دارد؛ مادر موسی او را در تنوری برافروخته انداخت و علی با منجنیق پرتاب شد؛ اگر موسی به یک فرعون آزموده شد، علی علیه السّلام به فرعون‌ها آزموده شد؛ و موسی دوازده سبط داشت و علی علیه السّلام دوازده امام دارد؛ - . اشکال داشتن عبارت بر کسی پوشیده نیست. -

و به موسی گفته شد: «اخْلَعْ نَعْلَيْک» - .طه/ ۱۲ - {پای پوش خویش بیرون آورا!} و به علی علیه السّلام امر شد که پا بر دوش محمّد صَلی الله علیهِ و آله بگذارد؛ و قدمگاه موسی یک سنگ بود و قدمگاه علی علیه السّلام شانه محمّد صَلی الله علیهِ و آله؛ موسی از طور بالا رفت علی از کتف رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله؛ به موسی فرمود: «وَ أَلْقَيْتُ عَلَيْکَ محَبَّةً مِّنی» - . طه/ ۳۹ - {و مهری از خودم بر تو افکندم} و به همین سبب هر کس او را می‌دید، دوستش می‌داشت و خداوند حُبّ علی علیه السّلام را بر همه خلایق فرض فرمود و حُبّ اوست که حق را از باطل متمایز می کند «جز مؤمن پارسا تو را دوست نمی‌دارد» تا آخر روایت؛ و به موسی فرمود: «وَ أَنَا اخْترَتُک» - . طه/ ۱۳ - {و من تو را برگزیده ام} و به علی علیه السّلام: «وَ رَبُّکَ يخَلُقُ مَا يَشَاءُ وَ يخَتَارُ» - . قصص/ ۶۸ - {و پروردگار تو هر چه را بخواهد می آفریند و انتخواب می‌کند} و به موسی فرمود: «وَ اصْطَنَعْتُکَ لِنَفْسی» - . طه/ ۴۱ - {و

تو را برای خود پَروردم.} و درباره علی علیه السّلام فرمود: «إِنَّمَا وَلِيُّکُمُ الله...» - . مائده/ ۵۵ - {ولیّ شما، تنها خدا و پیامبر اوست و کسانی که ایمان آورده اند: همان کسانی که نماز برپا می دارند و در حال رکوع زکات می دهند} و درباره موسی فرمود: «إِنَّهُ کَانَ مخُلَصًا» - . مریم/ ۵۱ - {او پاکدل بود.} و درباره علی: «إِنَّمَا نُطْعِمُکمُ لِوَجْهِ الله» - . انسان/ ۹ - {ما برای خشنودی خداست که به شما می خورانیم}

«وَ إِذْ قَالَ مُوسىَ لِفَتَاه» - . کهف/ ۶۰ - {و [یاد کن] هنگامی را که موسی به جوانِ [همراه] خود گفت:} و جوان همراه موسی یوشع بود و جوانِ همراه محمّد صَلی الله علیهِ و آله علی علیه السّلام بود و * «لا فتی إلّا علی»؛ و موسی شُبّر و شُبّیر را داشت و علی علیه السّلام شُبّیر و شُبّر را داشت؛ و ولایت موسی از طریق فرزندان هارون استمرار یافت و ولایت محمّد صَلی الله علیهِ و آله از طریق فرزندان علی علیه السّلام استمرار یافت؛ قوم موسی هارون را رها کرده و گوساله پرست شدند: «عِجْلًا جَسَدًا لَّهُ خُوَار» - . طه/ ۸۸ - {پیکر گوساله ای که صدایی داشت} و مردم نیز علی را رها کرده و بنی‌اُمیّه را پرستیدند: «إِذَا قَوْمُکَ مِنْهُ یَصِدُّون» - . زخرف/ ۵۷ - {بناگاه قوم تو از آن [سخن] هلهله درانداختند [و اعراض کردند} موسی ساقی گلّه دختران شعیب بود: «وَ وَجَدَ مِن دُونِهِمُ امْرَأَتَینْ ِ تَذُودَانِ...» - . قصص/ ۲۳ - {دو زن را یافت که [گوسفندان خود را] دور می کردند} و علی علیه السّلام ساقی مؤمنان در روز قیامت است

ص: ۶۱

و پسران ساقی بهشتیان‌اند و خداوند ساقی علی علیه السّلام است «وسقاهم؛ و وقاهم؛ و لقّاهم؛ و جزاهم» - . هر کلمه به آیه‌ای از سوره دهر (انسان) اشاره دارد. -

و موسی سنگ را از روی چاه آب کشان کشان کنار زد در حالی که چهل مرد این کار را می‌کردند «و لما ورد ماء مدین» {و هنگامی که وارد آبشخور شهر مدین شد ...} و علی علیه السّلام سنگ را از چشمه زاحوما کنار زد در حالی که یکصد نفر نمی‌توانستند آن را از جا بلند کنند.

مفجع:

-خصلت‌هایی از موسی کلیم الله در او بود که علم آن‌ها بر تو پوشیده نبوده است؛

- در شب طور خداوند با موسی سخن گفت و او را از میان خلایق برگزید در حالی که با او نجوا می‌کرد؛

- و پیامبر اکرم صَلی الله علیهِ و آله در شب طائف آشکار فرمود که خداوند، با علی علیه السلام نجوا کرده است؛

- و خداوند به خاطر موسی یک بار عفو کرد مردمی را که گوساله ای را می‌پرستیدند که از زیور آلات ساخته بودند؛

- گوساله را آتش زده و چون توبه کردند، برایشان منّت نهاده توبه‌شان را پذیرفت و سامری را مهلت داد؛

- اما علی علیه السّلام، مردمانی را بخشید که با نیزه‌های زاغبی به وی حمله‌ور شده بودند»

**[ترجمه]

فی مساواته مع هارون و یوشع و لوط علیهم السلام

قول النبی صلی الله علیه و آله یوم بیعه العشیره و یوم أحد و یوم تبوک و غیرها یا علی أنت منی بمنزله هارون من موسی

فالمؤمنون أحبوا عليا كما أحب أصحاب هارون هارون و لم يكن لأحد منزله عند موسى كمنزله هارون و لا لأحد عند النبى صلى الله عليه و آله كمنزله على و كان هارون خليفه موسى و على خليفه محمد صلى الله عليه و آله و لما دخل موسى على فرعون و دعاه إلى الله قال و من يشهد لك بذلك قال هذا القائم على رأسك يعنى هارون فسأله عن ذلك قال أشهد أنه صادق (۴) و أنه رسول الله إليک قال أما إنى لا أعاقبه إلا بإخراجه من تكرمتى و إلحاقه بدرجتک فدعا له بجبه صوف و ألبسه إياه و جاء بعصا فوضعها فى يده فعوضه الله من ذلك أن ألبسه قميص الحياه

۱- ۱. أى اللّه تعالى.

۲- ۲. كل كلمه إشاره إلى آيه من آيات سوره الدهر.

۳- ۳. سوره القصص: ۲۳.

۴- ۴. فى المصدر: اشهد اللّه أنّه صادق.

فكـان هـارون آمنـا فی سـربه مـا دام علیه ذلـک و کـذلک ألبس الله علیـا قمیص الأـمن بقول النـبی صـلی الله علیه و آله إن من المحتوم أن لا تموت إلا بعد ثلاثین سـنه بعد أن تؤمر و تقاتل الناکثین و القاسطین و المارقین ثم یخضب لحیته من دم رأسه (۱) وقت کذا فکان هارون إذا نزع القمیص مخوفا و کان علی علیه السـلام آمنا علی کل حال و کان أول من صدق بموسـی هارون و هکـذا أول من صـدق بالنبی صـلی الله علیه و آله علی و لما ولد الحسن سـماه علی حربا فقال النبی صـلی الله علیه و آله سـمه حسنا فلما ولد الحسین علیه السلام سماه أیضا حربا فقال صلی الله علیه و آله لا هو الحسین کأولاد هارون شبر و شبیر.

المفجع:

إن هارون کان یخلف موسی***و کذا استخلف النبی الوصیا

و کذا استضعف القبائل هارو ***ن و راموا له الحمام الوحیا(۲)

نصبوا للوصی کی یقتلوه***و لقد کان ذا محال قویا

و أخو المصطفی کما کان هارو***ن أخا لابن أمه لا دعیا

و سـاواه مع یوشع بن نون علی بن مجاهـد فی تاریخه مسـندا قال النبی صـلی الله علیه و آله عنـد وفاته أنت منی بمنزله یوشع من موسی.

المفجع:

و له من صفات یوشع عندی***رتب لم أکن لهن نسیا

کان هذا لما دعا الناس موسی***سابقا قادحا زنادا وریا

و علی قبل البریه صلی***خائفا حیث لا یعاین ربا

کان سبقا مع النبی یصلی***ثانی اثنین لیس یخشی ثویا

و ساواه مع أیوب علیه السلام فأیوب أصبر الأنبیاء و علی أصبر الأوصیاء صبر أیوب ثلاث سنین فی البلایا و علی صبر فی الشعب مع النبی صلی الله علیه و آله ثلاث سنین ثم صبر

۱- ۱. کذا فی النسخ، و الصحیح کما فی المصدر: ثم تخضب لحیتک من دم رأسک.

۲- ۲. الحمام- بکسر الحاء-: الموت. و الوحیّ: السریع. أی قصدوه بالموت السریع و کادوا یقتلونه، کما یستفاد من الآیه « إِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضْعَفُونِی وَ کادُوا یَقْتُلُونَنِی» الأعراف: ۱۵۰.

بعـده ثلاثین سـنه و قد وصف الله صبر أیوب إِنَّا وَجَدْناهُ صابِراً(۱) و قال لعلی علیه السـلام الَّذِینَ إِذا أَصابَتْهُمْ مُصِیبَهٌ(۲) و قال وَ الصَّابِرِینَ فِی الْبَأْساءِ وَ الضَّرَّاءِ وَ حِینَ الْبَأْسِ (۳).

و ساواه مع لوط علیه السلام و قد ذکره الله فی کتابه فی سته و عشرین موضعا و ذکر علیا فی کذا موضعا.

المفجع:

و دعا قومه فآمن لوط***أقرب الناس منه رحما و ریا

و علیا لما دعاه أخوه***سبق الحاضرین و البدویا.

**[ترجمه]سـخنان پیامبر صَلی الله علیهِ و آله در روز بیعت خویشاوندان، روز اُحُد، روز تبوک و جز این‌ها: «ای علی، تو از من منزلت هـارون از موسـی را داری» پس مؤمنان مهر علی علیه السّلام را در دل گرفتنـد همان‌طور که یاران هارون او را دوسـت می‌داشتند، و هیچ‌کس از منزلتی همچون منزلت هارون نزد موسی برخوردار نبود کمااینکه هیچ‌کس از منزلت علی علیه السّلام نزد رسول خـدا صَلی الله علیهِ و آله برخوردار نبود؛ هارون جانشـین موسـی بود و علی جانشـین محمّـد صَلی الله علیهِ و آله؛ و چون موسی بر فرعون وارد گشته او را به پرستش خدا دعوت نمود، فرعون گفت: چه کسی بر صدق ادّعایت گواهی می‌دهد؟ موسـی گفت: این که بالاـی سـرت ایسـتاده- منظورش هـارون بود- پس فرعون در این مورد از هارون پرسـید و هارون گفت: گـواهی می‌دهم که او راسـتگوست و او فرسـتاده خـدا به سـوی توست، فرعون گفت: امـا من(هـارون) را کیفر نمی‌دهم جز به اینکـه او را از کرم خـودم محروم سـاخته *و به مرتبه تـو تنزّل دهم، سـپس فرمـان داد جـامه‌ای پشـمین آوردنـد و آن را بر وی پوشانید، و عصایی آورده به دست او داد و خداوند در عوض آن، جامه زندگانی

ص: ۶۲

بر وی پوشانید به گونه‌ای که چون آن جامه را بر تن داشت، در میان قوم خود احساس امنیت می‌کرد، همچنین خداوند به قول پیامبر صَلی الله علیهِ و آله جامه امنیت و سـلامتی بر تن علی علیه السّلام کرد: «حتم آن است که تا سی سال دیگر نخواهی مُرد تـا اینکه به امـارت رسـیده و بـا «نـاکثین» و «قاسـطین» و «مـارقین» بجنگی آن‌گـاه در فلاـن هنگام موی صورتت به خون فرقت خضاب خواهـد شـد» پس هرگاه هارون آن جامه را از تن بیرون می‌کرد، بیمناک می‌شـد لیکن علی علیه السّلام در همه حال احساس امنیت می‌کرد و اوّلین کسـی که موسی را تصدیق نمود، هارون بود، همچنین نخستین کسی که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله را تصدیق نمود علی علیه السّلام بود؛ و چون حسن علیه السّلام به دنیا آمد، علی علیه السّلام او را «حرب» نامید که پیامبر فرمود: او را «حسن» بنام، و چون حسـین علیه السّلام به دنیا آمـد بازهم علی علیه السّلام او را «حرب» نامید لیکن پیامبر فرمود: نه، او «حسین» است همانند پسران هارون که «شبّر» و «شبّیر» نام داشتند.

مفجع:

-«هارون جانشین موسی می‌شد، همچنین وصی پیامبر صَلی الله علیهِ و آله جانشین وی شد؛

– همان‌طور که قبایل هارون را به استضعاف کشیدند و قصد کشتن او را کردند؛

– در پی آن برآمدند که وصی را به قتل برسانند در حالی که او بسیار نیرومند و قوی بود؛

– و برادر پیامبر مصطفی هماننـد هارون برادرِی بود که پسـر مادرش بود نه برادر خوانده» و او را با یوشع بن نون برابر دانست، علی بن مجاهـد در تاریـخ خود با سـندی آورده است که پیامبر صَـلی الله علیهِ و آله به هنگام وفاتش فرمود: تو منزلت یوشع از موسی را نزد من داری.

مفجع:

–«او را نزد من، از صفات یوشع، مراتبی است که آن‌ها را فراموش نمی کنم؛

– چنین بود که زمانی که موسی مردم را دعوت کرد، او سبقت گیرنده و تفکر کننده بود و به مطلوب خویش میرسید؛

– و علی علیه السّلام پیش از خلایق ترسان نماز خواند، در جایی که پروردگاری را نمی‌دید؛

– او در نماز خواندن با پیامبر پیشتاز بود آن‌گاه که دومین نفری بود که پیوسته نماز می‌گزارد بی‌آنکه ترسیده باشد»

و او را با ایّوب علیه السّـلام برابر دانست، ایّوب صبورترین پیامبران بود و علی شکیباترین اوصیا، ایّوب سه سال بلایا را صبورانه تحمّل کرد و علی علیه السّلام نیز سه سال در شِعب أبی طالب سختی‌ها را با پیامبر صَلی الله علیهِ و آله تحمّل نمود و

ص: ۶۳

پس از آن نیز سـی سال شـکیبایی به خرج داد؛ و خداوند ایّوب را چنین وصف فرموده است: «إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا» – . ص/ ۴۴ – {و

ما او را شکیبا یافتیم} و درباره علی علیه السّلام فرمود: «الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُم مُّصِيبَه...» – . بقره/ ۱۵۶ – {[همان]

کسـانی که چـون مصـیبتی به آنـان برسـد، می گوینـد: «مـا از آنِ خـدا هسـتیم، و به سوی او بـاز می گردیم.»} و نیز فرمود: «وَ الصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَـاءِ وَ الضَّرَّاءِ وَ حِينَ الْبَأْسِ» – . بقره/ ۱۷۷ (پوشـیده نیست که آنچه در اینجا آمده ربطی به برابری وی با ایوب علیه السّلام ندارد و مقایسه میان آن دو بعداً خواهد آمد.) – {و

در سـختی و زیان، و به هنگام جنگ شکیبایانند} و او را با لوط برابر دانسته و این در حالی است که خداوند در بیست و شش جای قرآن لوط را یاد فرموده و علی علیه السلام را نیز در موارد بسیاری از کتابش یاد کرده است.

مفجع:

– «ابراهیم علیه السـلام قـومش را دعـوت کرد و لـوط که نزدیـک ترین مردم از لحـاظ خویشاونـدی و از نظر ظـاهر به او بـود،

دعوتش را اجابت نمود؛

- و علی نیز چون برادرش وی را به اسلام دعوت نمود، در اجابت دعوت وی بر شهرنشینان و بادیه‌نشینان پیشی گرفت»

**[ترجمه]

فی مساواته مع أیوب و جرجیس و یونس و زکریا و یحیی علیهم السلام

قـال فی أیـوب: مَسَّنِیَ الشَّیْطـانُ بِنُصْبٍ وَ عَـذابٍ (۴) و لعلی نصب من نـواصب و عـداوه شـیاطین الإنـس و قـال لأیوب ارْکُضْ بِرِجْلِکَ (۵) و لعلی بوادی بلقع و غیره و لأیوب إِنَّا وَجَدْناهُ صابِراً(۶) و لعلی وَ جَزاهُمْ بِما صَبَرُوا(۷) و قال أیوب إِنَّما أَشْکُوا بَثِّی وَ حُزْنِی إِلَی اللَّهِ (۸) و قال علی علیه السلام إلی کم أغضی الجفون علی القذی؟(۹).

ص: ۶۴

۱- ۱. سوره ص: ۴۴.

۲- ۲. سوره البقره: ۱۵۶.

۳- ۳. سوره البقره: ۱۷۷. و لا ـ یخفی أن مـا ذکر هنا من مساواته مع أیوب علیهما السـلام لیس فی محله، و المقایسه بینهما یأتی بعد ذلک.

۴- ۴. سوره ص: ۴۱.

۵- ۵. سوره ص: ۴۲.

۶- ۶. سوره ص: ۴۴.

۷- ۷. سوره الإنسان: ۱۲.

۸- ۸. سوره یوسف: ۸۶. و أنت خبیر بأن هذا لیس من کلام أیوب بل من کلام یعقوب علیهما السلام.

۹- ۹. أغضی علی الامر: سکت و صبر، یقال« أغضی علی القذی» إذا صبر و أمسک عنه عفوا. و القذی: ما یقع فی العین من تبنه و نحوها.

المفجع:

و له من عزاء أيوب و الصب-***ر نصيب ما كان بردا نديا

جرجيس عليه السلام صبر فی المحن و علی صبر فی المحن و الفتن و لم یقبل قوله الحق و قتل فی الحق و علی کان علی الحق و قتل فی الحق للحق و عذب جرجیس بأنواع العذاب و عذب علی بأنواع الحروب کسر جرجیس صنما و کسر علی علیه السلام ثلاثمائه و ستین فی الکعبه سوی ما کسره فی غیرها أهلک الله أعداء جرجیس بالنار و سیهلک أعداء علی بنار جهنم أَلْقِيا فِي جَهَنَّمَ (۱).

يونس عليه السلام إِذْ ذَهَبَ مُغاضِباً(۲) فذهب علی مجاهدا محاربا فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَ هُوَ مُلِيمٌ (۳) و سلمت الحیتان علی علی علیه السلام و شتان بین الغالب و المغلوب و سماه الله ذا النون و سمی النبی صلی الله علیه و آله علیا ذا الریحانتین و قال فی یونس إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ (۴) و علی علیه السلام فلک مشحون من العلم أنا مدینه العلم الخبر و قیل لیونس لَنُبِذَ بِالْعَراءِ وَ هُوَ مَذْمُومٌ (۵) و فی موضع وَ هُوَ مُلِيمٌ (۶) و علی ترکوه و خذلوه و لعنوه ألف شهر و فی حق یونس وَ أَنْبَتْنا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ (۷) و أطعم علی علیه السلام من فواکه الجنه و قال وَ أَرْسَلْناهُ إِلى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ (۸) و علی إمام الإنس و الجن و إنه عبد الله فی مکان ما عبده فیه بشر(۹) و علی ولد فی موضع ما ولد فیه قبله و لا بعده أحد.

زکریا بشر زکریا بیحیی فی المحراب و علی بشر بالحسن و الحسین علیهما السلام و سأل زکریا رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً(۱۰) و قیل للنبی صلی الله علیه و آله بلا سؤال:

۱- ۱. سوره ق: ۲۴.

۲- ۲. سوره الأنبياء: ۸۷.

۳- ۳. سوره الصافّات: ۱۴۲.

۴- ۴. سوره الصافّات: ۱۴۰.

۵- ۵. سوره القلم: ۴۹.

۶- ۶. سوره القلم: ۱۴۲.

۷- ۷. سوره الصافّات: ۱۴۶.

۸- ۸. سوره الصافّات: ۱۴۷.

۹- ۹. و هو بطن الحوت.

۱۰- ۱۰. سوره آل عمران: ۳۸.

ذُرِّيَّةً بَعْضُها مِنْ بَعْضٍ (۱) و قالت امرأه عمران إِنِّی نَذَرْتُ لَکَ ما فِی بَطْنِی مُحَرَّراً(۲) و قال للمرتضی یُوفُونَ بِالنَّذْرِ(۳) و قالت رَبِّ إِنِّی وَضَعْتُها أُنْثی (۴) و قال الله تعالی فی زوجه علی وَ نِساءَنا وَ نِساءَکُمْ (۵) أجاب الله دعاء زکریا رَبِّ لا تَذَرْنِی فَرْداً(۶) الآیه و أجاب علیا من غیر سؤال فَاسْتَجابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ (۷) نشر زکریا فی الشجر و جز رأس یحیی فی الطشت و قتل علی فی المحراب و ذبح الحسین علیه السلام بکربلاء و ذکره الله فی کتابه فی سبعه عشر موضعا أولها البقره و آخرها فی ص و ذکر علیا فی کذا

موضع أوله صِراطَ الَّذِینَ أَنْعَمْتَ عَلَیْهِمْ (۸) و آخره وَ تَواصَوْا بِالْحَقِ (۹) و قالت إِنِّی أُعِیذُها بِکَ وَ ذُرِّیَّتَها(۱۰) و قال المصطفی صلی الله علیه و آله للحسن و الحسین علیهما السلام أعیذکما من شر السامه و الهامه و من شر کل عین لامه(۱۱) و زکریا کان واعظ بنی إسرائیل و کافل مریم و علی کان مفتی الأمه و کافل فاطمه علیها السلام.

المفجع:

و له خلتان من زکریا***و هما غاظتا الحسود الغویا

کفل الله ذاک مریم إذ ک–ا***ن تقیا و کان برا حفیا

فرأی عندها و قد دخل المح–***راب من ذی الجلال رزقا هنیا

و کذا کفل الإله علیا***خیره الله و ارتضاه کفیا

خیره بنت خیر رضی الله***لها الخیر و الإمام الرضیا

و رأی جفنه تفور لدیها***من طعام الجنان لحما طریا

ص: ۶۶

۱- ۱. سوره آل عمران: ۳۴.

۲- ۲. سوره آل عمران: ۳۵.

۳- ۳. سوره الإنسان: ۷.

۴- ۴. سوره الإنسان: ۳۶.

۵- ۵. سوره آل عمران: ۶۱.

۶- ۶. سوره الأنبیاء: ۸۹.

۷- ۷. سوره آل عمران: ۱۹۵.

۸- ۸. سوره الحمد: ۷.

۹- ۹. سوره العصر: ۳.

۱۰- ۱۰. سوره آل عمران: ۳۶.

۱۱- ۱۱. السامه: ذو السم. و الهامه أيضا ما كان له سم. و اللامّه: العين المصيبه بسوء.

یحیی علیه السـلام قال الله لیحیی وَ سَلامٌ عَلَیْهِ یَوْمَ وُلِدَ وَ یَوْمَ یَمُوتُ وَ یَوْمَ یُبْعَثُ حَیًّا(۱) و قال لعلی سـلام علی آل یاسین (۲) و قال لیحیی وَ بَرًّا بِوالِدَیْهِ (۳) و لعلی إِنَّ الْأَبْرارَ یَشْرَبُونَ (۴).

الحمیری:

أ لم یؤت الهدی و الحکم طفلا***کیحیی یوم أوتیه صبیا

المفجع:

و له من صفات یحیی محل***لم أغادره مهملا منسیا

إن رجسا من النساء بغیا***کفلت قتله کفورا شقیا

و کذاک ابن ملجم، فرض الله***له اللعن بکره و عشیا

ذو القرنین قال النبی صـلی الله علیه و آله إنک لذو قرنیها و قد شـرحناه و إنه قد سد علی یأجوج و مأجوج و سد الله علی الشیعه کید الشـیاطین و إنه قد کان یعرف لغات الخلق و علی علم منطق الطیر و الدواب و الوحش و الجن و الإنس و الملائکه طلب ذو القرنیـن عین الحیـاه و لم یجـدها و علی علیه السـلام عین الحیـاه من أحبه لم یمت قلبه قـط. و لقمـان ظهرت الحکمه منه و علی استفاضت العلوم کلها منه و قال الله تعالی وَ لَقَدْ آتَیْنا لُقْمانَ الْحِکْمَهَ(۵) و قال لعلی علیه السلام الرَّحْمنُ عَلَّمَ الْقُرْآنَ (۶).

المفجع (۷):

نظیر الخضر فی العلماء فینا***و ذاک له بلا کذب نظیر

و هو فینا کذی القرنین فیهم***برجعته له لون نضیر(۸)

۱- ۱. سوره مریم: ۱۵.

۲- ۲. سوره الصافّات: ۱۳۰.

۳- ۳. سوره مریم: ۱۴.

۴- ۴. سوره الإنسان: ۵.

۵- ۵. سوره لقمان: ۱۲.

۶- ۶. سوره الرحمن: ۱- ۲.

۷- ۷. کذا فی النسخ، و الظاهر أنّه سهو، و لم یذکر فی المصدر قائل الشعر.

۸- ۸. نضر الوجه أو اللون: نعم و حسن و کان جمیلا.

شعیب علیه السلام

المفجع:

و کما آجر الکلیم شعیبا***نفسه فاصطفی فتی عبقریا

و کذاک النبی کان مدی الأی_***ام مستأجرا أخاه التقیا

فوفی فی سنین عشر بما ع_***اهد عفوا و لم یجده عصیا

فحباه بخیره الله فی النس_***وان عرسا و حبه و صفیا(۱)

و شعیبا کان الخطیب إذا ما***حضر القوم محفلا أو ندیا

و علی خطیب فهم إذا المن_***طق أعیا المفوه اللوذعیا(۲).

**[ترجمه]درباره ایّوب می‌فرماید: «مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَ عَذَاب» - . ص/ ۴۱ - {«شیطان مرا به رنج و عذاب مبتلا کرد.»} و علی نیز رنج و دشمنی‌ها از جانب شیاطین انسان نما داشت، و به ایّوب فرمود: «ارْكُضْ بِرِجْلِكَ» - . ص/ ۴۲ - {[به او گفتیم:] «با پای خود [به زمین] بکوب}و علی در درّه بلقع و جاهای دیگر چنین وضعی داشت؛ و به ایّوب فرمود: «إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا» - . ص/ ۴۴ - {ما او را شکیبا یافتیم} و درباره علی علیه السّلام: «وَ جَزَئهُم بِمَا صَبرُوا...» - . انسان/ ۱۲ - {و به [پاس] آنکه صبر کردند...} و ایّوب گفت: «إِنَّمَا أَشْكُواْ بَثّى وَ حُزْنِي إِلىَ اللَّهِ وَ أَعْلَمُ مِنَ الله» - . یوسف/ ۸۶ (البته می‌دانید که این سخن، سخن ایوب نیست بلکه کلام یعقوب است) - {من شکایت غم و اندوه خود را پیش خدا می برم} و علی علیه السّلام فرمود: «تا به کی با خار در چشم صبر پیشه کنم؟!

ص: ۶۴

مفجع:

- «و از ماتم و صبر ایّوب بهره‌ها دارد آن ماتم هایی که سرد و بارنده است؛ جرجیس علیه السّلام بر سختی‌ها صبوری پیشه کرد و علی علیه السّلام نیز در سختی‌ها و فتنه‌ها شکیبایی به خرج داد؛ و سخن حقّ او پذیرفته نشد و در راه دفاع از حقّ کشته شد و علی علیه السّلام نیز بر حق بود و در راه حق و به خاطر دفاع از حق کشته شد؛ و جرجیس را انواع شکنجه دادند و علی علیه السّلام را با انواع جنگ‌ها شکنجه کردند؛ جرجیس یک بت را شکست و علی علیه السّلام ۳۶۰ بت درون کعبه را شکست غیر از بت‌هایی که در جاهای دیگر شکست؛ خداوند دشمنان جرجیس را با آتش به هلاکت رساند و دشمنان علی علیه السّلام را به آتش جهنم خواهد سوزاند: «أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ » - .ق/ ۲۴ - {در جهنّم فروافکنید}

درباره یونس علیه السّلام می‌فرماید: «إِذ ذَّهَبَ مُغَضِبًا» - . انبیاء/ ۸۷ - {آنگاه

که خشمگین رفت} اما علی علیه السّلام مجاهد و جنگو رفت؛ درباره یونس می‌فرماید: «فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَ هُوَ مُلِيم» - . صافات/ ۱۴۲ - {[او

را به دریا افکندند] و عنبرماهی او را بلعید در حالی که او نکوهشگر خویش بود} و ماهی ها بر علی علیه السّلام سلام کردند و میان غالب و مغلوب فرق بسیار است! و خدوند یونس را «ذوالنون» نامید و پیامبر صَلی الله علیهِ و آله علی علیه السّلام را «ذوالرّیحانتین» (صاحب دو گل خوشبو) نامید؛ و درباره یونس می‌فرماید: «إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ» - . صافات/ ۱۴۰ - {آن گاه که به سوی کشتی پُر، بگریخت} و علی علیه السّلام کشتی آکنده از علم است: «من شهر علم هستم و علی دروازه آن»؛ و در مورد یونس گفته شد: «لَنُبِذَ بِالْعَرَاءِ وَ هُوَ مَذْمُوم» - . قلم/ ۴۹ - {قطعاً نکوهش شده بر زمین خشک انداخته می شد.} و در جای دیگر: «وَ هُوَ مُلِيم» - . صافات/ ۱۴۲ - {در حالی که او نکوهشگر خویش بود} و علی علیه السّلام را به مدت هزار ماه رها کرده، تنها گذاشته و لعنت کردند؛ و در حق یونس فرمود: «وَ أَنبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِّن يَقْطِين» - . صاافات/ ۱۴۶ - {و بر بالای [سَرِ] او درختی از [نوع] کدوبُن رویانیدیم} و علی علیه السّلام از میوه‌های بهشتی خورانده شد؛ و فرمود: «وَ أَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُون» - . صافات/ ۱۴۷ - {و او را به سوی یکصد هزار [نفر از ساکنان نینوا] یا بیشتر روانه کردیم} و علی علیه السّلام امام و پیشوای انس و جن است؛ و یونس در جایی خدا را پرستش کرد که هیچ بشری در آنجا عبادت نکرده بود - . یعنی در شکم نهنگ -

و علی علیه السّلام در مکانی به دنیا آمد که نه قبل و نه بعد از او کسی در آنجا متولد نشده و نخواهد شد.

زکریّا، در محراب مژده یحیی را به زکریا دادند و علی علیه السّلام نیز به تولّد حسن و حسین علیهما السّلام بشارت یافت؛ و زکریّا عرض کرد: «رَبِّ هَبْ لِي مِن لَّدُنكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً» - . آل عمران/ ۳۸ - {پروردگارا، از جانب خود، فرزندی پاک و پسندیده به من عطا کن} اما بدون درخواست، به پیامبر صَلی الله علیهِ و آله گفته شد:

ص: ۶۵

«ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِن بَعْض» - . آل عمران/ ۳۴ - {فرزندانی که بعضی از آنان از [نسل] بعضی دیگرند} و زن عمران گفت: «إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا» - . آل عمران/ ۳۵ - {آنچه در شکم خود دارم نذر تو کردم تا آزاد شده [از مشاغل دنیا و پرستشگر تو] باشد} و درباره علی مرتضی علیه السّلام فرمود: «يُوفُونَ بِالنَّذْرِ» - . انسان/ ۷ - {[همان بندگانی که] به نذر خود وفا می کردند} و زن عمران گفت: «رَبِّ إِنِّي وَضَعْتُهَا أُنثى» - . آل عمران/ ۳۶ - {پروردگارا، من دختر زاده ام} و خداوند متعال درباره همسر علی فرمود: «وَ نِسَاءَنَا وَ نِسَاءَكُمْ » - . آل عمران/ ۶۱ - {و زنانمان و زنانتان} خداوند دعای زکریا را اجابت فرمود: «زَكَرِيَّا إِذْ نَادَى رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا وَ أَنتَ خَيْرُ الْوَارِثِين» - . انبیاء/ ۸۹ - {و زکریّا را [یاد کن] هنگامی که پروردگار خود را خواند: «پروردگارا، مرا تنها مگذار و تو بهترین ارث برندگانی} و علی علیه السّلام را بدون خواستن اجابت فرمود: «فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُم» - . آل عمران/ ۱۹۵ - {پس پروردگارشان آنها را اجابت کرد...} و زکریّا را در وسط درختی اره کردند و سر یحیی را در طشت از بدن جدا کردند و علی علیه السّلام در محراب به قتل رسید و حسین علیه السّلام در کربلا سر بریده شد و خداوند در هفده جای از کتاب خود وی را یاد فرموده که اولین آن در سوره بقره است و آخرین آن در سوره «ص» و علی علیه السّلام را در مواضع بسیاری در قرآن یاد فرموده که اولین آن در آیه: «صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ» - . حمد/

۷ - {راه

آنهایی که برخوردارشان کرده ای} و آخرین آن در آیه«و تَوَاصَوْاْ بِالصَّبر» - . عصر/ ۳ - {و همدیگر را به حقّ سفارش کردند} و زن عمران گفت: «وَ إِنیّ ِ أُعِيذُهَا بِكَ وَ ذُرِّيَّتَهَا» - . آل عمران/ ۳۶ - {و او و فرزندانش را از شیطان رانده شده، به تو پناه می دهم.»} و پیامبر مصطفی صَلی الله علیهِ و آله به حسن و حسین علیهما السّلام فرمود: من شما را از شرّ هر گزندهای که نکشد و هر گزنده کشندهای و از شرّ هر چشم زخمی به خدا پناه میدهم» و زکریا واعظ بنیاسرائیل بود و سرپرستی مریم را بر عهده داشت و علی علیه السّلام مفتی اُمّت بود و سرپرستی فاطمه علیهما السّلام را برعهده داشت.

مفجع:

- «و از زکریا دو خصلت دارد و این دو، حسود سرکش را به خشم آوردهاند،

- خداوند سرپرستی مریم را به آن (زکریا) واگذار کرد که پارسا بود و نیکو کردار و مهربان بود؛

- و چون بر وی در محراب عبادت وارد گشت رزق و روزی گوارایی از جانب خدای ذوالجلال نزد وی یافت؛ - به همین شکل خداوند علی علیه السلام را کفیل قرار داد که او برگزیده خدا بود و خداوند پسندید که او کفایت کننده باشد؛

- برای نیکو دختری که دختر نیکو مردی بود و خداوند خیر را برای او و امام خرسند به خواست خدا خواست؛

- و علی نزد وی دیگی یافت که میجوشید، از خوراکیهای بهشت که گوشتی تازه بود»

ص: ۶۶

یحیی علیه السّلام، خداوند به یحیی گفت: «وَ سَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَ يَوْمَ يَمُوتُ وَ يَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا» - . مریم/ ۱۵ - {و

درود بر او، روزی که زاده شد و روزی که می میرد و روزی که زنده برانگیخته می شود}و به علی علیه السّلام فرمود: «سَلَامٌ عَلَىَ إِلْ يَاسِينَ» - . صافات/ ۱۳۰ - {درود بر آل یاسین} و به یحیی فرمود: «وَ بَرًّا بِوَالِدَيْهِ» - . مریم/ ۱۴ - {و با پدر و مادر خود نیک رفتار بود} و درباره علی علیه السّلام فرمود: «إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ ...» - . انسان/ ۵ - {همانا

نیکان از جامی نوشند...}

سیّد حمیری:

- «آیا در کودکی هدایت و حکمت به وی داده نشد؟ همانند یحیی آن روز که در کودکی به وی داده شد؟»

مفجع:

- «و از صفات یحیی وی را جایگاهی است که آن را نادیده نمی گیرم و فراموش نمی کنم؛

– زنی نجس و بدکاره کافرانه و بدبختانه کشتن وی را به عهده گرفت؛

– و نیز ابن ملجم (قتل علی علیه السّلام را برعهده گرفت) که خداوند لعن فرستادن را بر او را در هر بامداد و شامگاه فرض کرده است» ذوالقرنین، پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام فرمود: «تو ذوالقرنین اُمّت منی» که شرح آن پیش از این گذشت؛ و اینکه ذوالقرنین در مقابل تجاوز قوم یأجوج و مأجوج سدّی بنا کرد و خداوند کید شیاطین را بر شیعیان بسته است؛ و اینکه ذوالقرنین زبان‌های همه خلایق را می‌دانست و به علی علیه السّلام زبان پرندگان چهار پایان، وحوش، جن، انس و فرشتگان آموخته شد؛ ذوالقرنین در جستجوی آب حیات برآمد و آن را نیافت و علی علیه السّلام خود چشمه حیات است، هرکس او را دوست بدارد، هرگز قلبش نمی‌میرد.

و از لقمان حکمت به ظهور پیوست و از علی علیه السّلام تمام علوم استفاضه شد و خدای متعال فرمود: «وَ لَقَدْ ءَاتَیْنَا لُقْمَانَ الْحِکْمَه» – . لقمان/ ۱۲ – {و

به راستی، لقمان را حکمت دادیم} و به علی علیه السّلام فرمود: «الرَّحْمَانُ عَلَّمَ الْقُرْءَان» – . رحمان / ۲-۱ – {[خدای]

رحمان، قرآن را یاد داد}

مفجع:

–«در میان ما علی علیه السّلام همانند خضر در میان عُلماست، و بدون دروغ – به راستی – که او نظیر و همتای وی است؛

– و او در میان ما همانند ذوالقرنین در میان ایشان است، در رجعت خود رخساری نیکو و زیبا دارد»

ص: ۶۷

* شُعیب علیه السّلام

مفجع:

–«و همان طور که موسی کلیم الله خود را أجیر (مزدور)

شعیب کرد، و شعیب جوانی هوشمند و زیرک را برگزید؛

پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نیز در تمام ایام برادر پارسای خویش را اجیر خود فرمود،

– پس به ده سال خدمتی که تعهد کرده بود مجانی خدمت کند، وفا کرد و او را در این مدت نافرمان نیافت؛ – پس خداوند به او برگزیده ترین زنان دوران را بخشید، تا به عنوان عروس و محبوب و برگزیده موسی باشد؛

– و شعیب چون در میان محفل آن قوم حاضر می‌شد، در میان آنها به سخنرانی می‌پرداخت؛

– و آن‌گاه سخنوران چیره دست و تیزهوش از سخن گفتن باز می‌ماندند، علی علیه السّلام در میان ایشان سخنوری بسیار دانا بود»

**[ترجمه]

فی مساواته مع داود و طالوت و سلیمان علیهم السلام

قال الله تعالی یا داوُدُ إِنَّا جَعَلْناکَ خَلِیفَهً فِی الْأَرْضِ (۳) و علی علیه السلام قال من لم یقل إنی رابع الخلفاء الخبر و قال وَ قَتَلَ داوُدُ جالُوتَ (۴) و قتل علی عمرا و مرحبا و کان له حجر فیه سبب قتل جالوت و لعلی سیف یدمر الکفار و قال لداود بَقِیَّهٌ مِمَّا تَرَکَ آلُ مُوسی وَ آلُ هارُونَ (۵) و لعلی و ولده بَقِیَّتُ اللَّهِ خَیْرٌ لَکُمْ (۶) و بقیه الله خیر من بقیه موسی و لداود سلسله الحکومه و علی فلاق الأغلاق (۷) أقضاکم علی و قال داود الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِی فَضَّلَنا علی العالمین (۸) و هذا دعوی و قال الله لعلی فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجاهِدِینَ (۹) و هذا دلیل و قال الله لداود وَ الطَّیْرَ مَحْشُورَهً کُلٌّ لَهُ أَوَّابٌ (۱۰) و قوله یا جِبالُ أَوِّبِی مَعَهُ (۱۱) و کان علی یسبح بالحصی و یسبحن معه و قال الله لداود عُلِّمْنا مَنْطِقَ الطَّیْرِ(۱۲)

۱– ۱. الحبه: المحبوب و المحبوبه.

۲– ۲. المفوه: المنطیق البلیغ الکلام و اللوذعی: الذکی الذهن الحدید الفؤاد.

۳– ۳. سوره ص: ۲۶.

۴– ۴. سوره البقره: ۲۵۱.

۵– ۵. سوره البقره: ۲۴۸.

۶– ۶. سوره هود: ۸۶.

۷– ۷. فلق الشی: شقه. و الاغلاق جمع الغلق: المشکل و ما یصعب فهمه.

۸– ۸. لیست الآیه کذلک، و هی « الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِی فَضَّلَنا عَلی کَثِیرٍ مِنْ عِبادِهِ الْمُؤْمِنِینَ» راجع سوره النحل: ۱۵.

۹– ۹. سوره النساء: ۹۵.

۱۰– ۱۰. سوره ص: ۱۹.

۱۱– ۱۱. سوره سبأ: ۱۰.

۱۲– ۱۲. سوره النمل: ۱۶.

و كـان لعلى صوت يميت الشـجعان و تكلمه مع الطير فى الهواء و قـال لـداود وَ آتَيْنـاهُ الْحِكْمَهَ وَ فَصْلَ الْخِطابِ (١) و قال لعلى عليه السلام قُلْ كَفى بِاللَّهِ شَهِيداً بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتابِ (٢) و قال وَ اذْكُرْ عَبْدَنا داوُدَ ذَا الْأَيْدِ(٣) و قال فى على هُوَ الَّذِی أَيَّدَكَ بِنَصْرِهِ وَ بِالْمُؤْمِنِينَ (۴) و داود خطيب الأنبيـاء و على أوتى فصـل الخطـاب و قـال فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَ قَتَلَ داوُدُ جالُوتَ (۵) و على هزم جنود الكفر و البغى.

المفجع:

كان داود سيف طالوت حتى***هزم الخيل و استباح العديا(۶)

و على سيف النبى يسلع (٧)***يوم أهوى بعمرو المشرفيا

فتولى الأحزاب عنه و خلوا***كبشهم ساقطا يخال كريا(٨)

أنبأ الوحى أن داود قد كا***ن بكفيه صانعا هالكيا(٩)

و على من كسب كفيه قد أع-***تق ألفا بذاك كان جزيا

و قـال داود إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طالُوتَ مَلِكاً قالُوا أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنا وَ نَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَ لَمْ يُؤْتَ سَعَهً مِنَ الْمالِ (١٠) و لمـا أقام النبى صـلى الله عليه و آله عليا مقامه قالوا نحن (١١) فقـال النبى على مع الحق و قال فى طالوت إِنَّ اللَّهَ اصْطَفاهُ عَلَيْكُمْ (١٢) و قال فى على وَ آلَ عِمْرانَ عَلَى الْعالَمِينَ (١٣) و قال فى طالوت وَ اللَّهُ يُؤْتِی مُلْكَهُ مَنْ يَشاءُ(١۴) و قال لعلى وَ رَبُّكَ يَخْلُقُ ما يَشاءُ وَ يَخْتارُ(١۵)

١- ١. سوره ص: ٢٠.

٢- ٢. سوره الرعد: ۴٣.

٣- ٣. سوره ص: ١٧.

۴- ۴. سوره الأنفال: ۶٢.

۵- ۵. سوره البقره: ٢۵١.

۶- ۶. العدىّ: جماعه القوم يعدون للقتال.

٧- ٧. سلع الرأس: شقه.

٨- ٨. الكبش: سيد القوم الكرىّ: الناعس.

٩- ٩. الهالكى: الحداد.

١٠- ١٠. سوره البقره: ٢۴٧.

١١- ١١. أى قالوا« نحن أحق بالملك منه إلخ» و فى المصدر الطبعه الحروفيه: قالوا نحوه.

۱۲- ۱۲. سوره البقره: ۲۴۷.

۱۳- ۱۳. سوره آل عمران: ۳۳.

۱۴- ۱۴. سوره البقره: ۲۴۷.

۱۵- ۱۵. سوره القصص: ۶۸.

و قـال فی طالوت وَ زادَهُ بَسْطَةً فِی الْعِلْمِ وَ الْجِسْمِ (۱) و كـان علی أعلم الأمه و أشـجعهم و عطش بنو إسـرائيل فی غزاه جالوت فقال طالوت إِنَّ اللّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ(۲) و هو نهر فلسطين فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّی ... فَشَرِبُوا مِنْهُ إِلّا قَلِيلًا مِنْهُمْ (۳) و كانوا أربعمائه رجل و قيل ثلاثمائه و ثلاثه عشر من جمله ثلاثين ألفا فقال (۴) لم تطيعونی فی شربه ماء فكيف تطيعوننی فی الحرب فخلفهم و علی أتوه فقالوا امـدد يـدك نبايعك فقال إن كنتم صادقين فاغدوا علی غدا محلقين الخبر قصد جالوت إلی قلع بيت داود فقتل داود جالوت و استقر الملك عليه و طلب أعداء علی قهره فقتلهم أو ماتوا قبله و بقيت الإمامه له و لأولاده يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُا نُورَ اللّهِ (۵).

سليمان عليه السلام سأل خاتم الملك هَبْ لِی مُلْكاً(۶) و علی أعطی خاتم الملك يُقِيمُونَ الصَّلاهَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكاهَ وَ هُمْ راكِعُونَ (۷) و اليد العليا خير من اليد السـفلی فكان سليمان سائلا و علی معطيا سليمان قال هَبْ لِی مُلْكاً(۸) و علی قال يا صفراء يا بيضاء غری غيری سـليمان سأل ملكا لا ينبغی لأحد من بعده فأعطی و كان فانيا و أعطی علی ملكا باقيا بلا سؤال نَعِيماً وَ مُلْكاً كَبِيراً(۹) سليمان لما سأل خاتم الملك أعطی غُدُوُّها شَـهْرٌ وَ رَواحُها شَهْرٌ(۱۰) و حبا المرتضـی خاتم الملك فأعطی السياده فی الدنيا إِنَّما وَلِيُّكُمُ اللّهُ (۱۱) الآيه و الملك فی العقبی وَ إِذا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ (۱۲) و قـال عن سـليمان عُلِّمْنا مَنْطِقَ الطَّيْرِ(۱۳) كما أخبر عن الهدهد و عن النمله

وَ رَوَی جَابِرٌ لِعَلِیٍّ عليه السـلام: أَنَّهُ قَالَ لِلطَّيْرِ أَحْسَـنْتَ أَيُّهَا الطَّيْرُ. و قال لسـليمان إِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِیِّ الصّافِناتُ الْجِيادُ(۱۴) و كانت من غنيمه دمشق ألف فرس فلما رآه الله (۱۵) تعالی فاتت صلاته رد الشمس عليه فصلی إذا

۱- ۱. سوره البقره: ۲۴۷.

۲- ۲. سوره البقره: ۲۴۹.

۳- ۳. سوره البقره: ۲۴۹.

۴- ۴. فی المصدر: فقال لهم.

۵- ۵. فی المصدر: الصف: ۸.

۶- ۶. سوره ص: ۳۵.

۷- ۷. سوره المائده: ۵۵.

۸- ۸. سوره ص: ۳۵.

۹- ۹. سوره الإنسان: ۲۰.

۱۰- ۱۰. سوره سبأ: ۱۲.

۱۱- ۱۱. سوره المائده: ۵۵.

۱۲- ۱۲. سوره الإنسان: ۲۰.

۱۳- ۱۳. سوره النمل: ۱۶.

۱۴- ۱۴. سوره ص: ۳۱.

۱۵- ۱۵. فی المصدر: فلما رأی اللّه.

و قد ردت الشمس لعلی علیه السلام غیر مره و قال لسلیمان فَسَخَّرْنا لَهُ الرِّیحَ (۱) و علی قلب الریاح (۲) فی بئر ذات العلم و أطاعته وقت خروجه إلی أصحاب الکهف و قال فی سلیمان وَ حُشِرَ لِسُلَیْمانَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ وَ الطَّیْرِ(۳) و سخر علی الجن و الإنس بسیفه و قال له رسول الجن لو أن الإنس أحبوک کحبنا الخبر و قال فی سلیمان عُلِّمْنا مَنْطِقَ الطَّیْرِ(۴) و قال فی علی علیه السلام وَ کُلَّ شَیْ ءٍ أَحْصَیْناهُ فِی إِمامٍ مُبِینٍ (۵) و أضاف الناس سلیمان و عجز عن ضیافتهم و علی قد وقعت ضیافته موقع القبول وَ یُطْعِمُونَ الطَّعامَ عَلی حُبِّهِ (۶) و تزوج سلیمان من بلقیس بالعنف و زوج الله علیا من فاطمه باللطف و قال فی سلیمان وَ مَنْ یَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ أَمْرِنا(۷) الآیه و قال فی علی وَ مَنْ یَکْفُرْ بِالْإِیمانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ (۸) الآیه و قال فی سلیمان فَفَهَّمْناها سُلَیْمانَ (۹) فکان یحکم بالغرائب و فی علی فَسْئَلُوا أَهْلَ الذِّکْرِ(۱۰). صالح سماه الخلق صالحا و سمی الخالق علیا صالِحُ الْمُؤْمِنِینَ و أخرج صالح ناقه الله من الجبل و أخرج علی من الجبل مائه ناقه و قضی دین النبی صلی الله علیه و آله.

**[ترجمه]خداوند متعال فرمود: «یَادَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاکَ خَلِیفَهً فِي الْأَرْض» - . ص/ ۲۶ - {ای

داوود، ما تو را در زمین خلیفه [و جانشین] گردانیدیم} و علی علیه السّلام فرمود: «هرکس قائل به این نباشد که چهارمین خلیفه من هستم... الخ» و فرمود: «وَ قَتَلَ دَاوُدُ جَالُوت» - . بقره/ ۲۵۶ - {و داوود، جالوت را کُشت} و علی علیه السّلام عمرو بن عبد وُدّ عامری و مرحب را به قتل رساند؛ و داود سنگی داشت که عامل قتل جالوت بود و علی علیه السّلام شمشیری داشت که کفّار را درهم می‌شکست؛ و به داود فرمود: «وَ بَقِیَّهٌ مِّمَّا تَرَکَ ءَالُ مُوسیَ وَ ءَالُ هَرُونَ» - . بقره/ ۲۴۸ - {و بازمانده ای از آنچه خاندان موسی و خاندان هارون [در آن] بر جای نهاده اند} و به علی و فرزندان ایشان فرمود: «بَقِیَّهُ اللَّهِ خَیرٌْ لَّکُمْ» - . هود/ ۸۶ - {باقیمانده [حلال] خدا برای شما بهتر است} و «بقیه الله» بهتر از«بقیه موسی» است؛ سلسله فرمانروایی از آن داود است و علی علیه السّلام مشکل گشاست و - پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: - علی از همه شما در قضاوت تواناتر است؛ و داود گفت: «الحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِی فَضَّلَنَا عَلیَ العالمین» - . صورت صحیح آیه چنین است: «الحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِی فَضَّلَنَا عَلیَ کَثِیرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِین» (نمل/ ۱۵) - {سپاس خداوندی را سزاست که ما را بر جهانیان برتری داد} و این یک ادعاست و در مقابل، خداوند به علی علیه السّلام فرمود: «فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِین» - . نساء/ ۹۵ - {خداوند مجاهدان را برتری داد} و این خود یک دلیل (بر افضیلت علی علیه السّلام است»؛ و خداوند به داود فرمود: «وَ الطَّیرَْ محَْشُورَهً کلٌُ لَّهُ أَوَّاب» - .ص/ ۱۹ - {و پرندگان را از هر سو [بر او] گرد [آوردیم] همگی [به نوای دلنوازش] به سوی او بازگشت کننده [و خدا را ستایشگر] بودند.} و نیز قول خداوند: «یَاجِبَالُ أَوِّبیِ مَعَهُ» - . سبا/ ۱۰ - {ای کوه ها، با او [در تسبیح خدا] همصدا شوید} و علی علیه السّلام با سنگریزه تسبیح می‌فرمود و آن‌ها نیز با وی تسبیح می گفتند. و خداوند به داود فرمود: «عُلِّمْنَا مَنطِقَ الطَّیر» - . نمل/ ۱۶ - {ما زبان پرندگان را تعلیم یافته ایم}

ص: ۶۸

و علی علیه السّلام از صدایی برخوردار بود که دلاوران را زهره ترک می کرد و با پرندگان در هوا سخن گفت. و به داود فرمود: «وَ ءَاتَیْنَهُ الْحِکْمَهَ وَ فَصْلَ الخِطَاب» - .ص/ ۲۰ - {و او را حکمت و کلام فیصله دهنده عطا کردیم.} و به علی علیه السّلام فرمود: «قُلْ کَفَی بِاللَّهِ شَهِیدَا بَیْنِی وَ بَیْنَکُمْ وَ مَنْ عِندَهُ عِلْمُ الْکِتَاب» - .رعد/ ۴۳ - {بگو: «کافی است خدا به عنوان شاهد بین من و شما و آن کس که نزد او علم کتاب است} و فرمود: «وَ اذْکُرْ عَبْدَنَا دَاوُدَ ذَا الْأَیْد» - . ص/ ۱۷ - {و داوود، بنده ما را

که دارای امکانـات [متعـدّد] بود به یاد آور} و درباره علی علیه السّلام فرمود: «هُوَ الَّذِی أَیَّدَکَ بِنَصْرِهِ وَ بِالْمُؤْمِنِینَ» - . انفال/ ۶۲ - {همو بود که تو را بـا یـاری خود و مؤمنان نیرومنـد گردانیـد} و داود خطیب الأنبیاء است و به علی «فصل الخطاب» داده شـد؛ و فرمود: «فَهَزَمُوهُم بِإِذْنِ اللَّهِ وَ قَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ» - . بقره/ ۲۵۱ - {پس آنـان را به اذن خـدا شـکست دادنـد، و داوود، جالوت را کشت} و علی علیه السّلام سربازان کفر و گناه را شکست داد .

مفجع:

-«داود شمشیر طالوت بود تا اینکه سواران را شکست داده و قتل و غارت کسانی را که آماده جنگ می‌شدند روا داشت؛

- و علی علیه السّلام شمشیر پیامبر بود که فرق می‌شکافت آن روز که شمشیر را بر عمرو بن عبدوُدّ فرو آورد،

- پس سپاهیان احزاب پشت به وی کردند و سردار خود (عمرو) را مرده تنها گذاشتند،

- جبرئیل خبر آورد که داود مردی بود که با دستان خود آهنگری می کرد

- و علی علیه السّلام کسی است که از دسترنج خود هزار بنده را آزاد فرمود و در این کار پاداش داده شده بود»

و داود گفت: «إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَکُمْ طَالُوتَ مَلِکاً قَالُواْ أَنىَ یَکُونُ لَهُ الْمُلْکُ عَلَیْنَا وَ نحَنُ أَحَقُّ بِالْمُلْکِ مِنْهُ وَ لَمْ یُؤْتَ سَعَةً مِّنَ الْمَالِ» - . بقره/ ۲۴۷ - {در حقیقت، خداوند، طالوت را بر شما به پادشاهی گماشته است.» گفتند: «چگونه او را بر ما پادشاهی باشـد بـا آنکه ما به پادشاهی از وی سـزاوارتریم و به او از حیث مال، گشایشـی داده نشـده است} و آن گاه که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله علی را بر جای خویش گمارد، گفتند: «ما!» - . یعنی: ما به فرمانروایی از او سـزاورتریم - سـپس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: علی بـا حق است. داود گفت: «قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَئهُ عَلَیْکُمْ» - بقره/ ۲۴۷ - {در حقیقت، خدا او را بر شـما برتری داده است} و خداونـد دربـاره علی علیه السّلام فرمود: «وَ ءَالَ عِمْرَانَ عَلىَ الْعَالَمِینَ» - .آل عمران/ ۳۳ - {خانـدان عمران را بر مردم جهـان برتری داده است} و دربـاره طالوت فرمود: «وَ اللَّهُ یُؤْتىِ مُلْکَهُ مَن یَشَاءُ» - . بقره/ ۲۴۷ - {و خداوند پادشاهی خود را به هر کس که بخواهـد می دهـد} و در مورد علی علیه السّلام فرمود: «وَ رَبُّکَ یخَلُقُ مَا یَشَاءُ وَ یخَتَارُ» - . قصـص/ ۶۸ - {و پروردگار تو هر چه را بخواهد می آفریند و برمی گزیند}

ص: ۶۹

و در مـورد طـالوت فرمود: «وَ زَادَهُ بَسْطَةً فىِ الْعِلْمِ وَ الْجِسْمِ» - . بقره/ ۲۴۷ - {و او را در دانش و [نیروی] بـدن بر شـما برتری بخشـیده است} و علی علیه السّلام أعلم اُمّت و شـجاع‌ترین آن‌ها بود؛ بنی‌اسرائیل در راه جنگ با جالوت دچار تشنگی شدند، پس طـالوت گفـت: «إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِیکُم بِنَهَرٍ» - . بقره/ ۲۴۹ - {خداونـد شـما را به وسـیله رودخـانه ای خواهـد آزمود} که این رودخانه، رودخانه فلسطین است: «فَمَن شَرِبَ مِنْهُ فَلَیْسَ مِنىّ ِ وَ مَن لَّمْ یَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنىّ ِ إِلَّا مَنِ اغْتَرَفَ غُرْفَهَ بِیَدِهِ فَشَرِبُواْ مِنْهُ إِلَّا قَلِیلًا مِّنْهُمْ» - . بقره/ ۲۴۹ - {پس هر کس از آن بخورد او از من نیست و هر کس از آن نخورد، قطعاً او از [پیروان] من است، مگر کسـی که با دسـتش کفی برگیرد. پس [همگی] جز اندکی از آنها، از آن نوشیدند} و آن‌ها چهار صد مرد بودند و گفته

شـده: سـیصد و سـیزده نفر از مجموع سـی هزار نفر آب نخوردند، پس طالوت گفت: «شـما که در نوشـیدن آب از من اطاعت نکردید چگونه در جنگ از من اطاعت خواهید کرد؟! سپس آن‌ها را با خود نبرد، و نزد علی علیه السّلام آمده و گفتند:دستت را دراز کن تا با تو بیعت کنیم! فرمود: «اگر راست می گوییـد، فردا با سـر تراشـیده نزد من آیید...» ؛ جالوت قصد کرد که خانه داود را از بیـخ برکَنَـد اما داود جالوت را به قتل رسانـد و فرمانروایی برای وی مقرر گردید، و دشـمنان علی علیه السّـلام قصـد درهم شکسـتن وی را داشـتند که آن‌هـا را به قتـل رسانـد یا اینکه پیش از او مُردنـد و پیشوایی برای او و برای فرزنـدانش باقی ماند: «يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤاْ نُورَ اللهِ...» – .صف/ ۸ – {می خواهند

نور خدا را *خاموش کنند...}

سلیمان علیه السّـلام از خداوند درخواست انگشتری فرمانروایی کرد: «هَبْ لِي مُلْكاً» – . ص/ ۳۵ – {مُلکی به من ارزانی دار!} و علی علیه السّـلام انگشتری مُلک را صدقه داد: «يُقِيمُونَ الصَّلَوةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَوةَ وَ هُمْ رَاكِعُون» – . مائده/ ۵۵ – {نماز برپا می دارند و در حال رکوع زکات می دهند.} و دستِ دهنده بهتر از دستِ گیرنده است، بدین ترتیب سلیمان سائل بود و علی علیه السّـلام عطا کننده؛ سلیمان گفت: «هَبْ لِي مُلْكا» – . ص/ ۳۵ – {مُلکی به من ارزانی دار} و علی علیه السّـلام فرمود: ای زر و سیم، دیگری را فریب دهید؛ سلیمان مُلکی را درخواست کرد که پس از او کسی بدان دست نیابد و خواسته‌اش برآورده شد و مُلکی فانی بود و به علی علیه السّـلام مُلکی باقی و مانـدگار داده شـد بی‌آنکه طلب کرده باشد: «نَعِيمًا وَ مُلْكاً كَبِيرًا» – . انسان/ ۲۰ – {[سـرزمینی از] نعمت و کشوری پهناور می بینی}چون سـلیمان خواسـتار انگشتری مُلک شـد، به وی داده شـد: «غُـدُوُّهَا شهْرٌ وَ رَوَاحُهَا شـهْرٌ» – . سبا/ ۱۲ – {که رفتن آن بامـداد، یک ماه، و آمدنش شـبانگاه، یک ماه [راه] بود}و علی علیه السـلام انگشتری پادشاهی را هدیه داد پس به او سیادت در دنیا عطا شد: «إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ ءَامَنُواْ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَوةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَوةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ» – . مائده/ ۵۵ – {ولیّ شما، تنها خدا و پیامبر اوست و کسانی که ایمان آورده اند: همان کسانی که نمـاز برپـا می دارنـد و در حال رکوع زکات می دهنـد} و پادشاهی اُخروی: «وَ إِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْت...» – . انسان/ ۲۰ – {و چون بدانجا نگری [سـرزمینی از] نعمت و کشوری پهناور می بینی} و دربارهِ سـلیمان فرمود: «عُلِّمْنَا مَنطِقَ الطَّير» – . نمل/ ۱۶ – {مـا زبـان پرنـدگان را تعلیم یـافته ایم} کما اینکه از هدهـد و مورچه خبر داد، و جابر از علی علیه السّـلام روایت کرده که آن حضرت به پرنده فرموده است: أحسنت ای پرنده! و درباره سلیمان فرمود: «إِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِ الصَّافِنَاتُ الْجِيَاد» – . ص/ ۳۱ – {هنگـامی که [طرف] غروب، اسـبهای اصـیل را بر او عرضه کردنـد} که هزار اسب از غنـایم دمشق بود، پس چون در آن‌ها نگریست و نمازش قضا شـد، خداونـد خورشـید را بازگردانـد تا وی نمازش را به جای آورد و آن‌گاه او نیز نماز گزارد، و این در حالی است که خداوند بیش از یک بار خورشید

ص: ۷۰

را به خاطر علی علیه السّلام بازگردانده است؛ و در مورد سلیمان فرمود: «فَسَخَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ » – . ص/ ۳۶ – {پس

باد را در اختیار او قرار دادیم} و علی علیه السّلام هنگام رفتن به غار اصحاب کهف در چاه «ذات العلم» باد را وادار به حرکت برخلاـف جهت آن کرد و بـاد اطـاعت کرد؛ و دربـاره سـلیمان فرمود: «وَ حُشِرَ لِسُلَيْمَانَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنّ وَ الْانسِ وَ الطَّير» – . نمل/ ۱۷ – {و برای سـلیمان سـپاهیانش از جنّ و انس و پرندگان جمع آوری شدند}و علی علیه السّـلام با شمشیر خود انس و

جن را رام خویش کرد و فرستاده جنیان به وی عرض کرد: «اگر انسان‌ها تو را چون ما دوست می‌داشتند...الخ» ؛ و در مورد سلیمان فرمود: «عُلِّمْنَا مَنطِقَ الطَّير» - . نمل/ ۱۶ - {ما زبان پرندگان را تعلیم یافته ایم} و درباره علی علیه السّلام فرمود: «وَ كلُ ّشیَ ءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِين» - . یس/ ۱۲ - {و هر چیزی را در کارنامه ای روشن برشمرده ایم.} و سلیمان مردم را به مهمانی دعوت کرد و از عهده بر نیامد ولی ضیافت علی علیه السّلام پذیرفته شد: «وَ يُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلىَ حُبِّهِ...» - . انسان/ ۸ - {و به [پاس] دوستیِ [خدا]، بینوا و یتیم و اسیر را خوراک می دادند.} و سلیمان با زور و قدرت با بلقیس ازدواج کرد و خداوند با مهربانی فاطمه را به زوجیّت علی علیه السّلام در آورد؛ و درباره سلیمان فرمود: «وَ مَن يَزِغْ مِنهُْمْ عَنْ أَمْرِنَا...» - . سبا/ ۱۲ - {و هر کس از آنها از دستور ما سر برمی تافت، از عذاب سوزان به او می چشانیدیم.} و در مورد علی علیه السّلام فرمود: «وَ مَن يَكْفُرْ بِالْايمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَ هُوَ فِي الْاخِرَهِ مِنَ الْخَاسِرِينَ» - . مائده/ ۵ - {و هر کس در ایمان خود شکّ کند، قطعاً عملش تباه شده، و در آخرت از زیانکاران است} و درباره سلیمان فرمود: «فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ» - . انبیاء/ ۷۹ - {پس آن [داوری] را به سلیمان فهماندیم} از این رو در مورد امور پیچیده قضاوت می کرد و درباره علی علیه السّلام فرمود: «فَسْئَلُواْ أَهْلَ الذِّكْر» - . نحل/ ۴۳ . انبیاء/ ۷ - {اگر نمی دانید از پژوهندگان کتابهای آسمانی بپرسید}.

صالح، او را مردم«صالح» نامیدند و اما خداوند خالق علی علیه السّلام را «صالح المؤمنين» نامید؛ و صالح ناقه خدا را از دل کوه بیرون آورد و علی علیه السّلام از دل کوه یکصد شتر بیرون آورده وام پیامبر صَلی الله علیهِ و آله پرداخت نمود.

**[ترجمه]

فی مساواته مع عیسی علیه السلام

خلقه الله روحانیا فَنَفَخْنا فِيهِ مِنْ رُوحِنا(۱۱) و خلق علیا من نور و عیسی خرجت أمه وقت الولاده فَانْتَبَذَتْ بِهِ مَكاناً قَصِيًّا(۱۲) و دخلت أم علی فی الكعبه وقت ولادته و عیسی قرأ التوراه و الإنجیل فی بطن أمه حتی سمعته أمه و کان علی یتکلم فی بطن أمه و تخر له الأصنام و قال عیسی فی مهده إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ

۱- ۱. سوره ص: ۳۶.

۲- ۲. فی المصدر: الريح.

۳- ۳. سوره النمل: ۱۷.

۴- ۴. سوره النمل: ۱۶.

۵- ۵. سوره یس: ۱۲.

۶- ۶. سوره الإنسان: ۸.

۷- ۷. سوره سبأ: ۱۲.

۸- ۸. سوره المائده: ۵.

۹- ۹. سوره الأنبياء: ۷۹.

۱۰- ۱۰. سوره النحل: ۴۳ و سوره الأنبياء: ۷.

۱۱- ۱۱. سوره التحريم: ۱۲.

۱۲- ۱۲. سوره مريم: ۲۲.

آتانِيَ الْكِتابَ (۱) و علی علیه السلام آمن فی صغره و قال عیسی وَ جَعَلَنِی مُبارَکاً أَیْنَ ما کُنْتُ (۲) و علی سمته ظئره میمونا و مبارکا و قال أَوْصانِی بِالصَّلاهِ وَ الزَّکاهِ(۳) و علی صلی و زکی فی حاله واحده إِنَّما وَلِیُّکُمُ اللَّهُ (۴) الآیه و قال وَ السَّلامُ عَلَیَّ یَوْمَ وُلِدْتُ (۵) و قال لعلی سلام علی آل یاسین (۶) و کان أمه بتولا و زوجه علی بتول عیسی قدم الإقرار لیبطل قول من یدعی فیه الربوبیه و کان الله تعالی قد أنطقه بذلک لعلمه بما تتقوله الغالون فیه و کذا حکم علی علیه السلام لما ولد فی الکعبه شهد الشهادتین لیتبرأ من قول الغلاه فیه و قال فی عیسی وَ یُکَلِّمُ النَّاسَ فِی الْمَهْدِ(۷) و علی تکلم فی صغره مع النبی صلی الله علیه و آله و قال عیسی إِنِّی عَبْدُ اللَّهِ (۸) و هو أول من تکلم بهذا و قال علی أنا عبد الله و أخو رسول الله صلی الله علیه و آله و أنزل الله علیه الوحی فی ثلاثین سنه و کانت إمامه علی ثلاثین سنه و قال عیسی رَبَّنا أَنْزِلْ عَلَیْنا مائِدَهً(۹) و لعلی علیه السلام أنزل موائد و لعیسی وَ یُعَلِّمُهُ الْکِتابَ (۱۰) و لعلی وَ مَنْ

عِنْدَهُ عِلْمُ الْکِتابِ (۱۱) و خص عیسی بالخط حتی قالوا الخط عشره أجزاء فتسعه لعیسی و جزء لجمیع الخلق و لعلی کانت علوم الکتب و الصحف و قال لعیسی وَ تُبْرِئُ الْأَکْمَهَ وَ الْأَبْرَصَ (۱۲) و علی طبیب القلوب فی الدنیا و فی العقبی إِلَّا مَنْ أَتَی اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِیمٍ (۱۳) و قال عیسی وَ أُحْیِ الْمَوْتی بِإِذْنِ اللَّهِ (۱۴) و علی أحیا بإذن الله سام (۱۵) و أصحاب الکهف و قال لعیسی بِکَلِمَهٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِیحُ (۱۶) و لعلی وَ یُحِقُّ اللَّهُ الْحَقَّ بِکَلِماتِهِ (۱۷)

۱- ۱. سوره مریم: ۳۰.

۲- ۲. سوره مریم: ۳۱.

۳- ۳. سوره مریم: ۳۱.

۴- ۴. سوره المائده: ۵۵.

۵- ۵. سوره مریم: ۳۳.

۶- ۶. سوره الصافّات: ۱۳۰.

۷- ۷. سوره آل عمران: ۴۶.

۸- ۸. سوره مریم: ۳۰.

۹- ۹. سوره المائده: ۱۱۴.

۱۰- ۱۰. سوره آل عمران: ۴۸.

۱۱- ۱۱. سوره الرعد: ۴۳.

۱۲- ۱۲. سوره المائده: ۱۱۰.

۱۳- ۱۳. سوره الشعراء: ۸۹.

۱۴- ۱۴. سوره آل عمران: ۴۹.

۱۵- ۱۵. فی المصدر: ساما.

۱۶- ۱۶. سوره عمران: ۴۵.

۱۷- ۱۷. سوره یونس: ۸۲.

و لعیسی وَ أَوْصانِی بِالصَّلاهِ(١) و لعلی سِیماهُمْ فِی وُجُوهِهِمْ (٢) و قال عیسی وَ الزَّکاهِ ما دُمْتُ حَیًّا(٣) و لم تکن الزکاه علیه واجبه و لعلی علیه السلام إِنَّما وَلِیُّکُمُ اللّهُ وَ رَسُولُهُ (۴) الآیه و لم تکن الزکاه علیه واجبه و قال عیسی وَ مُبَشِّراً بِرَسُولٍ یَأْتِی مِنْ بَعْدِی اسْمُهُ أَحْمَدُ(۵) و علی ناصره و وصیه و ختنه و ابن عمه و أخوه و تکلم الأموات مع عیسی و تکلم مع علی جماعه من الموتی و إن الله تعالی حفظه من الیهود قال وَ ما قَتَلُوهُ وَ ما صَلَبُوهُ وَ لکِنْ شُبِّهَ لَهُمْ (۶) و حفظ علیا علی فراش الرسول (٧) من المشرکین وَ مِنَ النّاسِ مَنْ یَشْرِی نَفْسَهُ (٨) و قال لعیسی وَ أَیَّدْناهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ (٩) و قال لمحمد و علی وَ أَیَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْها(١٠) و عیسی ولد لسته أشهر و علی ولده الحسین علیه السلام مثله و سلمته أمه إلی المعلم فقرأ التوراه علیه و قال علی لو ثنیت لی الوساده الخبر و أحیا الله الموتی بدعاء عیسی و القلب المیت یحیا بذکر علی علیه السلام أَ وَ مَنْ کانَ مَیْتاً فَأَحْیَیْناهُ (١١) و قال له المعلم قل أبجد فقال ما معناه فزجره فقال عیسی أنا أفسر لک تفسیره و علی استکتب من بعض أهل الأنبار(١٢) فوجده أکتب منه و کان عیسی ینبئ الصبیان بالمدخر فی بیوتهم و الصبیان یطالبون أمهاتهم به و علی علیه السلام أخبر بالغیب کما تقدم و سلمته أمه مریم إلی صباغ فقال الصباغ هذا للأحمر و هذا للأصفر و هذا للأسود فجعلها عیسی فی حب فصرخ الصباغ فقال لا بأس أخرج منه کما ترید فأخرج کما أراد فقال الصباغ أنا لا أصلح أن تکون تلمیذی و علی قد عجزت قریش عن أفعاله و أقواله و کان عیسی زاهدا فقیرا، وَ سُئِلَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله: مَنْ أَزْهَدُ النّاسِ وَ أَفْقَرُهُمْ فَقَالَ عَلِیٌّ وَصِیِّی وَ ابْنُ عَمِّی وَ أَخِی وَ حَیْدَرِی وَ کَرّارِی وَ

١- ١. سوره مریم: ٣١.

٢- ٢. سوره الفتح: ٢٩.

٣- ٣. سوره مریم: ٣١.

۴- ۴. سوره المائده: ۵۵.

۵- ۵. سوره الصف: ۶.

۶- ۶. سوره النساء: ١۵٧.

٧- ٧. فی المصدر: فی فراش رسول اللّه.

٨- ٨. سوره البقره: ٢٠٧.

٩- ٩. سوره البقره: ٨٧ و ٢۵٣.

١٠- ١٠. سوره التوبه: ۴٠.

١١- ١١. سوره الأنعام: ١٢٢.

١٢- ١٢. راجع المراصد ١: ١٢٠.

صَمْصَامِی وَ أَسَدِی وَ أَسَدُ اللَّهِ. و اختلفوا فی عیسی قالت الیعقوبیه(۱) هو الله و قالت النسطوریه(۲) هو ابن الله و قالت الإسرائیلیه هو ثالث ثلاثه و قالت الیهود هو کذاب ساحر و قالت المسلمون هو عبد الله کما قال عیسی إِنِّی عَبْدُ اللَّهِ (۳) و اختلفت الأمه فی علی علیه السلام فقالت الغلاه إنه المعبود و قالت الخوارج إنه کافر و قالت المرجئه إنه المؤخر و قالت الشیعه إنه المقدم وَ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله: یَدْخُلُ مِنْ هَذَا الْبَابِ رَجُلٌ أَشْبَهُ الْخَلْقِ بِعِیسَی علیه السلام فَدَخَلَ عَلِیٌّ علیه السلام فَضَحِکُوا مِنْ هَذَا الْقَوْلِ فَنَزَلَ وَ لَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْیَمَ مَثَلًا إِذا قَوْمُکَ مِنْهُ یَصِدُّونَ (۴) الْآیَاتِ.

مُسْنَدُ الْمَوْصِلِیِّ: قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله لِعَلِیٍّ فِیکَ مَثَلٌ مِنْ عِیسَی ابْنِ مَرْیَمَ أَبْغَضَتْهُ الْیَهُودُ حَتَّی بَهَتُوا أُمَّهُ وَ أَحَبَّتْهُ النَّصَارَی حَتَّی أَنْزَلُوهُ بِالْمَنْزِلَهِ الَّتِی لَیْسَتْ لَهُ.

المفجع:

و له من مراتب الروح عیسی***رتب زادت الوصی مزیا

مثل ما ضل فی ابن مریم ضربان***من المسرفین جهلا و غیا.

**[ترجمه]خداوند عیسی علیه السّلام را روحانی آفرید: «فَنَفَخْنَا فِیهِ مِن رُّوحِنَا» - . تحریم/ ۱۲ - {و در او از روح خود دمیدیم} و علی علیه السّلام از نور آفریده شد؛ و عیسی، مادرش به هنگام زایمان (از معبد) خارج شد: «فَانتَبَذَتْ بِهِ مَکَانًا قَصِیًّا» - . مریم/ ۲۲ - {و با او به مکان دورافتاده ای پناه جست} ولی مادر علی علیه السّلام هنگام زایمان وارد کعبه شد؛و عیسی در شکم مادرش تورات و انجیل راخواند به گونه‌ای که مادرش آن را شنید و علی علیه السّلام در شکم مادرش سخن می گفت و بت‌ها برای او به خاک می‌افتادند؛ و عیسی در گهواره خود سخن گفت: «إِنیّ ِ عَبْدُ اللَّهِ

ص: ۷۱

ءَاتَانیِ َ الْکِتَاب» - . مریم/ ۳۰ - {منم

بنده خدا، به من کتاب داده} و علی علیه السّلام در کودکی خود ایمان آورد؛ و عیسی گفت: «وَ جَعَلَنیِ مُبَارَکا أَیْنَ مَا کُنت» - . مریم/ ۳۱ - {و هر جا که باشم مرا با برکت ساخته} و دایه علی او را «میمون» و «مبارک» نامید؛ و عیسی گفت: «أَوْصَانیِ بِالصَّلَوهِ وَ الزَّکَوهِ» - . مریم/ ۳۱ - {و تا زنده ام به نماز و زکات سفارش کرده است} و علی علیه السّلام همزمان نماز گزارد و زکات داد«إِنَّمَا وَلِیُّکُمُ اللَّهُ ...» - . مائده/ ۵۵ - {ولیّ شما، تنها خدا و پیامبر اوست و کسانی که ایمان آورده اند: همان کسانی که نماز برپا می دارند و در حال رکوع زکات می دهند.} و عیسی گفت: «وَ السَّلَامُ عَلیَ َّ یَوْمَ وُلِدتُّ» - . مریم/ ۳۳ - {و

درود بر من، روزی که زاده شدم} ودرباره علی فرمود: «سَلَامٌ عَلیَ إِلْ یَاسِینَ» - . صافات/ ۱۳۰ - {درود بر آل یاسین} مادر عیسی علیه السّلام «بتول» (باکره) بود و همسر علی علیه السّلام نیز «بتول» بود؛ عیسی پیش دستی کرده و اقرار به وحدانیت خدا نمود تا سخن کسانی را که قائل به ربوبیت وی بودند، باطل کند و خداوند متعال او را بدین کلام وا داشته بود زیرا بر علم وی گذشته بود که غُلاهٔ در مورد وی چه خواهند گفت و علی علیه السّلام نیز هنگامی که در کعبه زاده شد چنین کرد، آن

حضرت شهادتین را بر زبان آورد تا بدین وسیله بیزاری خود را از سخن غُلاۀ در حقش اعلام نماید؛ و درباره عیسی فرمود: «وَ يُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ» - . آل عمران/ ۴۶ - {و در گهواره [به اعجاز] و در میانسالی [به وحی] با مردم سخن می گوید} و علی علیه السّلام در کودکی خود با پیامبر صلی الله علیهِ و آله سخن گفت؛ و عیسی گفت: «إِنیّ عَبْدُ الله» - . مریم/ ۳۰ - {[کودک] گفت: «منم بنده خدا} و او نخستین کسی است که این سخن را بر زبان آورده و علی علیه السّلام فرمود: من بنده خدایم و برادر رسول خدا صلی الله علیهِ و آله؛ و خداوند به مدت سی سال بر وی وحی نازل فرمود و امامت علی علیه السّلام نیز سی سال بود؛ و عیسی گفت: «رَبَّنَا أَنزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً» - . مائده/ ۱۱۴ - {از آسمان، خوانی بر ما فرو فرست} و خوان‌ها برای علی علیه السّلام از آسمان فرو فرستاد؛ و درباره عیسی فرمود: «وَ يُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ» - . آل عمران/ ۴۸ -

{و به او کتاب و حکمت می آموزد} و درباره علی فرمود: «وَ مَنْ عِندَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ» - . رعد/ ۴۳ - {و آن کس که نزد او علم کتاب است} و عیسی را مختص به خط گردانید تا جایی که گفتند: خط ده جزء است که نُه جزء آن به عیسی تعلّق دارد و یک جزء آن به همه خلایق تعلق دارد. و علم به همه دانش‌های موجود در کتاب‌ها و صحف آسمانی از آنِ علی علیه السّلام بود؛ و به عیسی فرمود: «تُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَ الْأَبْرَص» - . مائده/ ۱۱۰ - {و کور مادرزاد و پیس را شفا می دادی} و علی علیه السّلام طبیب دل‌هاست هم در دنیا و هم در آخرت: «إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيم» - . شعراء / ۸۹ - {مگر کسی که دلی پاک به سوی خدا بیاورد.} و عیسی علیه السّلام گفت: «وَ أُحْيِ الْمَوْتَى بِإِذْنِ اللَّهِ» - . آل عمران/ ۴۹ - {و مردگان را زنده می گردانم} و علی علیه السّلام به اذن خدا سام و اصحاب کهف را زنده کرد؛ و در مورد عیسی فرمود: «بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيح» - . آل عمران/ ۴۵ - {به کلمه ای از جانب خود، که نامش مسیح است} و درباره علی علیه السّلام فرمود: «وَ يُحِقُّ اللَّهُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ» - . یونس/ ۸۲ - {و خدا با کلمات خود، حقّ را ثابت می گرداند}

ص: ۷۲

و درباره عیسی فرمود: «وَ أَوْصَانِي بِالصَّلَوةِ» - . مریم/ ۳۱ - {و مرا به نماز سفارش کرد} و در مورد علی علیه السّلام می... فرماید: «سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِم» - . فتح/ ۲۹ - {علامتِ [مشخّصه] آنان بر اثر سجود در چهره هایشان است} و عیسی گفت: «وَ الزَّكَوةِ مَا دُمْتُ حَيًّا» - . مریم/ ۳۱ - {و تا زنده ام به زکات سفارش کرده است} در حالی که زکات بر او واجب نبود و در مورد علی علیه السلام گفت: «انما ولیکم الله و رسوله ...» {به درستیکه سرپرست شما خداوند است و رسول او و...} در حالی که زکات بر علی علیه السلام واجب نبود. و عیسی گفت: «وَ مُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِن بَعْدِى اسْمُهُ أَحْمَد» - . صف/ ۶ - {و * به فرستاده ای که پس از من می آید و نام او «احمد» است بشارتگرم.} و علی علیه السّلام یاور، وصیّ، داماد و پسر عمّ «احمد» و برادر او است؛ و مردگان با عیسی سخن گفتند و جمعی مردگان نیز با علی علیه السّلام سخن گفتند؛ و خداوند عیسی علیه السّلام را از شرّ یهود درامان داشته گوید: «وَ مَا قَتَلُوهُ وَ مَا صَلَبُوهُ وَ لَكِن شُبِّهَ لَهُمْ » - . نساء/ ۱۵۷ - {آنان او را نکشتند و مصلوبش نکردند، لیکن امر بر آنان مشتبه شد} و خدا علی علیه السّلام را از شرّ مشرکان در بستر پیامبر صلی الله علیهِ و آله حفظ فرمود: «وَ مِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِى نَفْسَهُ...» - . بقره/ ۲۰۷ - {و از میان مردم کسی است که جان خود را برای طلب خشنودی خدا می فروشد} و به عیسی علیه السّلام فرمود: «وَ أَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ» - . بقره/ ۸۷ و ۲۵۳ - {و او را با «روح القدس» تأیید کردیم} و درباره محمّد و علی صلوات الله علیهما فرمود: «وَ أَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا» - . توبه/ ۴۰ - {و او را با سپاهیانی که آنها را نمی دیدید تأیید کرد} و عیسی شش ماهه به دینا آمد و حسین بن علی علیه السّلام نیز همانند وی شش ماهه به دنیا آمد؛ و

مادر عیسی علیه السّلام او را به معلّم سپرد و تورات را نزد وی خواند و علی علیه السّلام فرمود: «و اگر مسند برایم بیندازند و بر آن نشینم...الخ»؛ و خداوند با دعای عیسی مردگان را زنده کرد و قلب مرده با ذکر علی علیه السّلام زنده می‌شود: «أَوَ مَن كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاه...» - . انعام / ۱۲۲ - {آیا کسی که مرده [دل] بود و زنده اش گردانیدیم...} و معلّم به عیسی گفت: بگو: «ابجد» پس عیسی گفت: معنای آن چیست؟ پس معلم وی را نکوهش کرده، عیسی گفت: من شرح آن را برای تو می گوییم، و علی علیه السلام از یکی از اهالی انبار خواست که کاتب او شود و آن شخص علی علیه السلام را در نوشتن ماهر تر از خویش یافت؛ و عیسی کودکان را از آنچه در خانه‌هایشان ذخیره شده آگاه می کرد و کودکان آن‌ها را از مادرانشان طلب می کردند، و علی علیه السّلام همان‌طور که قبلاً بیان گردید، از غیب خبر می‌داد؛ و مریم مادر عیسی او را به شاگردی نزد رنگرزی سپرد، پس آن رنگرز گفت: این برای رنگ قرمز است و این برای رنگ زرد و این برای رنگ سیاه، پس عیسی آن‌ها را در یک‌جا در خُم رنگرزی انداخت پس رنگرز بر سرش فریاد زد، پس عیسی علیه السّلام فرمود: اشکالی ندارد، هرچه تو بخواهی از خُم بیرون می‌آورم و آنچه رنگرز خواست از خُم بیرون آورد پس رنگرز گفت: من لیاقت آن را ندارم که تو شاگرد من باشی! و قریش نیز از آوردن مثل کردار و گفتار علی علیه السّلام ناتوان بودند؛ و عیسی پارسایی بی‌نوا بود، و از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله سؤال شد: پارساترین و فقیرترین مردم کیست؟ فرمود: علی، وصی و پسر عم، برادر، حیدرم، کرّارم،

ص: ۷۳

شمشیرم، شیر من و شیر خدا؛ و در مورد عیسی علیه السّلام به اختلاف افتاده یعقوبی‌ها - . پیروان یعقوب برذعانی که راهبی در قسطنطینیه بود - گفتند: او خداست! و نسطوری‌ها - . پیروان نسطور حکیم هستند که در زمان مأمون ظهور کرد و به میل خود در انجیل‌ها دست برد. - گفتند: او پسر خداست! و اسرائیلی‌ها گفتند: او سومی از سه تاست *و یهود گفتند: او دروغگویی جادوگر بود! و مسلمانان گفتند: او بنده خدا بود همان طور که عیسی علیه السّلام خود چنین فرمود: «إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ» - . مریم/ ۳۰ - و اُمّت در مورد علی علیه السّلام دچار اختلاف شده غلاة گفتند: معبود اوست! و خوارج گفتند: او کافر است! و مرجئه گفتند: او مؤخر بر ابوبکر است! و شیعیان گفتند: «او مقدّم بر ابوبکر است. و پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: از این در مردی وارد خواهد شد که شبیه‌ترین مردم به عیسی علیه السّلام است، پس علی علیه السّلام وارد شد که مردم از این سخن به خنده افتادند، سپس این آیات نازل گردید: «وَ لَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّون...» - . زخرف/ ۵۷ - {و هنگامی که [در مورد] پسر مریم مثالی آورده شد، بناگاه قوم تو از آن [سخن] هلهله درانداختند [و اعراض کردند}

مسند موصلی: پیامبر به علی علیه السّلام فرمود: شباهت‌هایی به عیسی بن مریم داری: یهود نسبت به وی تا جایی کینه ورزیدند که به مادرش بهتان زدند و نصاری آن‌قدر مهرش را به دل گرفتند که وی را منزلتی دادند که از آن برخوردار نیست.

مفجع: - «و علی علیه السلام از برخی درجات عیسی علیه السلام برخوردار است که وصی پیامبر در این منزلت ها نسبت به عیسی مزیت های بیشتری دارد؛

- همان‌طور که در مورد پسر مریم از روی جهل و گمراهی دو گروه به افراط و تفریط افتادند»

**[ترجمه]

فی مساواته مع النبی علیهما الصلوه و السلام

النبی صلی الله علیه و آله له الکتاب و لعلی السیف و القلم و للنبی معجزان عظیمان کلام الله و سیف علی و للنبی صلی الله علیه و آله انشقاق القمر و لعلی انشقاق النهروان و أوجب الله علی جمیع الأنبیاء الإقرار به وَ إِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِیثاقَ النَّبِیِّینَ (۵) و قال فی علی وَ سْئَلْ مَنْ أَرْسَلْنا(۶) جعله الله إمام الأنبیاء لیله المعراج و جعل علیا إمام الأوصیاء لیله الفراش و یوم الغدیر و غیرهما رکب النبی صلی الله علیه و آله علی البراق و رکب علی علیه السلام

۱- ۱. هم أصحاب یعقوب البرذعانی و کان راهبا بالقسطنطینیه.

۲- ۲. هم أصحاب نسطور الحکیم الذی ظهر فی زمان المأمون و تصرف فی الاناجیل بحکم رأیه.

۳- ۳. سوره مریم: ۳۰.

۴- ۴. سوره الزخرف: ۵۷.

۵- ۵. سوره آل عمران: ۸۱.

۶- ۶. سوره الزخرف: ۴۵.

على عـاتق النبى و قال فيه بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ (۱) و قال فى على وَ جَعَلْنا لَهُمْ لِسانَ صِدْقٍ عَلِيًّا(۲) قال للنبى صلى الله عليه و آله لِيَغْفِرَ لَکَ اللَّهُ ما تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِکَ وَ ما تَأَخَّرَ(۳) و قال لعلى عليه السلام فَوَقاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذلِکَ الْيَوْمِ (۴) و أقسم بنبيه وَ الضُّحى وَ اللَّيْلِ إِذا سَجى (۵) و أقسم بعلى وَ الْفَجْرِ وَ لَيالٍ عَشْرٍ(۶) سماه وَ النَّجْمِ إِذا هَوى (۷) و لعلى وَ عَلاماتٍ وَ بِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ (۸) و قال فيه أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ (۹) و فى على وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِی نَفْسَهُ (۱۰) و قال فيه يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللَّهِ ثُمَّ يُنْكِرُونَها(۱۱) و فى على وَ أَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِی (۱۲) و قال فيه اللَّهُ نُورُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ (۱۳) و فى على يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُا نُورَ اللَّهِ بِأَفْواهِهِمْ (۱۴) و فيه وَ ما أَرْسَلْناكَ إِلَّا رَحْمَةً(۱۵) و فى على قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَ بِرَحْمَتِهِ (۱۶) و قال فيه ذِكْراً رَسُولًا(۱۷) و فى على وَ أَنْزَلْنا إِلَيْكَ الذِّكْرَ(۱۸) و قال فيه عَلى رَجُلٍ مِنْكُمْ (۱۹) و فى على رِجالٌ لا تُلْهِيهِمْ تِجارَةٌ(۲۰) و قال فيه ثُمَّ دَنا فَتَدَلَّى (۲۱) و كان صلى الله عليه و آله يجد شبه على فى معراجه و كانت علامه النبوه بين كتفيه و علامه الشجاعه فى ساعدى على نزلت الملائكه يوم بدر بنصرته يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ (۲۲) و كان جبرئيل يقاتل عن يمين على و ميكائيل عن يساره و ملك الموت قدامه أرسله الله إلى الناس كافه و على إمام الخلق كلهم كان النبى من أكرم العناصر(۲۳) الَّذِی يَراكَ حِينَ تَقُومُ وَ تَقَلُّبَكَ

۱- ۱. سوره التوبه: ۱۲۸.

۲- ۲. سوره مريم: ۵۰.

۳- ۳. سوره الفتح: ۲.

۴- ۴. سوره الفتح: ۱۱.

۵- ۵. سوره الضحى: ۱- ۲.

۶- ۶. سوره الإنسان: ۱- ۲.

۷- ۷. سوره النجم: ۱.

۸- ۸. سوره النحل: ۱۶.

۹- ۹. سوره النساء: ۵۴.

۱۰- ۱۰. سوره البقره: ۲۰۷.

۱۱- ۱۱. سوره النحل: ۸۳.

۱۲- ۱۲. سوره المائده: ۳.

۱۳- ۱۳. سوره النور: ۳۵.

۱۴- ۱۴. سوره الصف: ۸.

۱۵- ۱۵. سوره الأنبياء: ۱۰۷.

۱۶- ۱۶. سوره يونس: ۵۸.

۱۷- ۱۷. سوره الطلاق: ۱۰- ۱۱.

۱۸- ۱۸. سوره النحل: ۴۴.

۱۹- ۱۹. سوره الأعراف: ۶۳ و ۶۹.

۲۰– ۲۰. سوره النور: ۳۷.

۲۱– ۲۱. سوره النجم: ۸.

۲۲– ۲۲. سوره آل عمران: ۱۲۵.

۲۳– ۲۳. فی المصدر: کان النبیّ أکرم العناصر.

فِي السَّاجِدِينَ (۱) و علی منه وَ هُوَ الَّذِی خَلَقَ مِنَ الْماءِ بَشَراً فَجَعَلَهُ نَسَباً وَ صِهْراً(۲) و قال فیه وَ مِنْهُمُ الَّذِینَ یُؤْذُونَ النَّبِیَّ وَ یَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ (۳) و قال لعلی وَ تَعِیَها أُذُنٌ واعِیَهٌ(۴) و قال النبی صلی الله علیه و آله نصرت بالرعب و قال یا علی الرعب معک یقدمک أینما کنت.

سَهْلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَوَّارٍ عَنْ مَالِکِ بْنِ دِینَارٍ عَنِ الْحَسَنِ الْبَصْرِیِّ عَنْ أَنَسٍ فِی حَدِیثٍ طَوِیلٍ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ: أَنَا خَاتَمُ الْأَنْبِیَاءِ وَ أَنْتَ یَا عَلِیُّ خَاتَمُ الْأَوْلِیَاءِ.

وَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام: خَتَمَ مُحَمَّدٌ أَلْفَ نَبِیٍّ وَ إِنِّی خَتَمْتُ أَلْفَ وَصِیٍّ وَ إِنِّی کُلِّفْتُ مَا لَمْ یُکَلَّفُوا.

ابْنُ عَبَّاسٍ سَمِعْتُ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله یَقُولُ: أَعْطَانِی اللَّهُ خَمْساً وَ أَعْطَی عَلِیّاً خَمْساً أَعْطَانِی جَوَامِعَ الْکَلِمِ وَ أَعْطَی عَلِیّاً جَوَامِعَ الْکَلَامِ وَ جَعَلَنِی نَبِیّاً وَ جَعَلَهُ وَصِیّاً وَ أَعْطَانِی الْکَوْثَرَ وَ أَعْطَاهُ السَّلْسَبِیلَ وَ أَعْطَانِی الْوَحْیَ وَ أَعْطَاهُ الْإِلْهَامَ وَ أَسْرَی بِی إِلَیْهِ وَ فَتَحَ لَهُ أَبْوَابَ السَّمَاوَاتِ وَ الْحُجُبَ.

عَبْدُ الرَّحْمَنِ الْأَنْصَارِیُّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: أُعْطِیتُ فِی عَلِیٍّ تِسْعاً ثَلَاثَهً فِی الدُّنْیَا وَ ثَلَاثَهً فِی الْآخِرَهِ وَ اثْنَتَانِ أَرْجُوهُمَا لَهُ وَ وَاحِدَهً أَخَافُهَا عَلَیْهِ فَأَمَّا الثَّلَاثَهُ الَّتِی فِی الدُّنْیَا فَسَاتِرُ عَوْرَتِی وَ الْقَائِمُ بِأَمْرِ أَهْلِی وَ وَصِیِّی فِیهِمْ وَ أَمَّا الثَّلَاثَهُ الَّتِی فِی الْآخِرَهِ فَإِنِّی أُعْطَی یَوْمَ الْقِیَامَهِ لِوَاءَ الْحَمْدِ فَأَدْفَعُهُ إِلَی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ فَیَحْمِلُهُ عَنِّی وَ أَعْتَمِدُ عَلَیْهِ فِی مَقَامِ الشَّفَاعَهِ وَ یُعِینُنِی عَلَی مَفَاتِیحِ الْجَنَّهِ وَ أَمَّا اللَّتَانِ أَرْجُوهُمَا لَهُ فَإِنَّهُ لَا یَرْجِعُ مِنْ بَعْدِی ضَالًّا وَ لَا کَافِراً وَ أَمَّا الَّتِی أَخَافُهَا عَلَیْهِ فَغَدَرُ قُرَیْشٍ بِهِ مِنْ بَعْدِی.

الْخَرْکُوشِیُّ فِی شَرَفِ النَّبِیِّ وَ أَبُو الْحَسَنِ بْنُ مَهْرَوَیْهِ الْقَزْوِینِیُّ وَ اللَّفْظُ لَهُ عَنِ الرِّضَا علیه السلام قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله: یَا عَلِیُّ أُعْطِیتَ ثَلَاثاً لَمْ أُعْطَهَا أُعْطِیتَ صِهْراً

۱- ۱. سوره الشعراء: ۲۱۸- ۲۱۹.

۲- ۲. سوره الفرقان: ۵۴.

۳- ۳. سوره التوبه: ۶۱.

۴- ۴. سوره الحاقه: ۱۲.

مِثْلِی وَ أَعْطِیْتَ مِثْلَ زَوْجَتِکَ فَاطِمَهَ وَ أَعْطِیتَ مِثْلَ وَلَدَیْکَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَیْنِ علیهما السلام.

المفجع:

کان مثل النبی زهدا و علما**و سریعا إلی الوغی أحوذیا(۱).

**[ترجمه]پیامبر صَلی الله علیهِ و آله کتاب دارد و علی علیه السّلام شمشیر و قلم دارد، پیامبر صَلی الله علیهِ و آله دو معجزه بزرگ دارد: کلام خدا و شمشیر علی علیه السّلام و پیامبرصَلی الله علیهِ و آله شق‌القمر دارد و علی علیه السّلام انشقاق نهروان، و خداوند بر همه پیامبران اقرار به نبوت وی را واجب گردانیده است: «وَ إِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِیثَاقَ النَّبِیِّن» - .آل عمران / ۸۱ - {و [یاد کن] هنگامی را که خداوند از پیامبران پیمان گرفت} و درباره علی علیه السّلام فرموده است: «وَسْئَلْ مَنْ أَرْسَلْنَا» - . زخرف/ ۴۵ - {و از رسولان ما که پیش از تو گسیل داشتیم جویا شو} خداوند در شب معراج او را امام پیامبران قرار داد و علی علیه السّلام را در لیلهٔ المبیت و در روز غدیر و مواضع دیگر امام اوصیا قرار داد، پیامبر صَلی الله علیهِ و آله بر بُراق سوار شد و علی علیه السّلام

ص: ۷۴

بر دوش پیامبر صَلی الله علیهِ و آله! و خداوند درباره‌اش فرمود: «بِالْمُؤْمِنِینَ رَءُوفٌ رَّحِیم» - . توبه/ ۱۲۸ - {و نسبت به مؤمنان، دلسوز مهربان است.} و درباره علی علیه السّلام می‌فرماید: «وَ جَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِیًّا» - . مریم/ ۵۰ - {و ذکر خیر بلندی برایشان قرار دادیم}، به پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: «لِّیَغْفِرَ لَکَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِن ذَنبِکَ وَ مَا تَأَخَّرَ» - . فتح/ ۲ - {تا خداوند از گناه گذشته و آینده تو درگذرد} و به علی علیه السّلام فرمود: «فَوَقَاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَالِکَ الْیَوْم» - . انسان/ ۱۱ - {پس خدا [هم] آنان را از آسیب آن روز نگاه داشت} و به پیامبرش سوگند یاد فرمود: «وَ الضُّحَی وَ الَّیْلِ إِذَا سَجَی...» - . ضحی/ ۳-۱ - {سوگند به روشنایی روز، سوگند به شب چون آرام گیرد، [که] پروردگارت تو را وانگذاشته، و دشمن نداشته است} و به علی علیه السّلام سوگند یاد کرد: «وَ الْفَجْرِوَ لَیَالٍ عَشْرٍ» - . فجر/ ۲-۱ - {سوگند به سپیده دم، و به شبهای دهگانه} او را «وَ النَّجْمِ إِذَا هَوَی» - . نجم/ ۱ - {سوگند

به ستاره (قرآن) هنگامی که فرود آید} نامید، و درباره علی علیه السّلام فرمود: «وَ عَلَامَاتٍ وَ بِالنَّجْمِ هُمْ یهْتَدُون» - . نحل/ ۱۶ - {و نشانه هایی [دیگر نیز قرار داد]، و آنان به وسیله ستاره [قطبی] راه یابی می کنند} و درباره وی (پیامبر) فرمود: «أَمْ یحْسُدُونَ النَّاسَ» - . نساء/ ۵۴ - {بلکه به مردم رشک می‌ورزند} و درباره علی علیه السّلام: «وَ مِنَ النَّاسِ مَن یَشْرِی نَفْسَه» - . بقره/ ۲۰۷ - {و از میان مردم کسی است که جان خود را برای طلب خشنودی خدا می فروشد} و در مورد پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: «یَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللَّهِ ثُمَّ یُنکِرُونهَا» - . نحل/ ۸۳ - {نعمت خدا را می شناسند، اما باز هم منکر آن می شوند} و درباره علی فرمود: «أَتمَمْتُ عَلَیْکُمْ نِعْمَتی» - . مائده/ ۳ - {و نعمت خود را بر شما تمام گردانیدم} و درباره پیامبر فرمود: «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ» - . نور/ ۳۵ - {خدا نور آسمانها و زمین است} و درباره علی فرمود: «یُرِیدُونَ لِیُطْفِواْ نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِم» - . صف/ ۸ - {می خواهند

نور خدا را با دهان خود خاموش کنند} و درباره پیامبر فرمود: «وَ مَا أَرْسَلْنَکَ إِلَّا رَحْمَةً» - . انبیاء/ ۱۰۷ - {و تو را جز رحمتی برای جهانیان نفرستادیم} و درباره علی فرمود: «قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَ بِرَحْمَتِهِ» - . یونس/ ۵۸ - {بگو: «به فضل و رحمت خداست که [مؤمنان] باید شاد شوند.»} و پیامبر صَلی الله علیهِ و آله را : «ذکراً، رسولاً» - . طلاق/ ۱۱-۱۰ - نامید، و درباره علی: «وَ أَنزَلْنَا إِلَیْکَ الذِّکْر» - . نحل/ ۴۴ - {و این قرآن را به سوی تو فرود آوردیم} و درباره پیامبر فرمود: «عَلَیَ رَجُلٍ مِّنکمْ » - . اعراف/ ۶۳ و ۶۹ - {بر مردی از خودتان} و درباره علی فرمود: «رِجَالٌ لَّا تُلْهِیهِمْ تجَرَةٌ» - . نور/ ۳۷ - {مردانی

که نه تجارت و نه داد و ستدی، آنان را از یاد خدا مشغول نمی دارد} و درباره پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: «ثمَّ دَنَا فَتَدَلی» - . نجم/ ۸ - {سپس نزدیک آمد و نزدیکتر شد،} و آن حضرت صَلی الله علیهِ و آله در شب معراج پیوسته شبه علی علیه السّلام را می‌دید؛ علامت نبوّت میان دو کتف پیامبر صَلی الله علیهِ و آله بود و علامت شجاعت در ساعدهای علی علیه السّلام، در روز بدر فرشتگان برای یاری پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرود آمدند: «یُمْدِدْکُمْ رَبُّکُم» - . آل عمران/ ۱۲۵ - {پروردگارتان شما را یاری خواهد کرد} و در آن روز جبرئیل از سمت راست و میکائیل از سمت چپ و ملک الموت از مقابل علی علیه السّلام می‌جنگیدند؛ خداوند وی (پیامبر) را برای همه مردم فرستاد و علی علیه السّلام امام و پیشوای همه خلایق است؛ پیامبر صَلی الله علیهِ و آله بزرگوارترین عنصر بشری بود: «الَّذِی یَرَئکَ حِینَ تَقُومُ* وَ تَقَلُّبَکَ

ص: ۷۵

فِی السَّاجِدِینَ» - . شعراء/ ۲۱۹-۲۱۸ - {آن کس که چون [به نماز] برمی خیزی تو را می بیند، و حرکت تو را در میان سجده کنندگان [می نگرد]} و علی علیه السّلام از اوست: «وَ هُوَ الَّذِی خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَ صِهْرًا» - . فرقان/ ۵۴ - {و اوست کسی که از آب، بشری آفرید و او را [دارای خویشاوندیِ] نَسَبی و دامادی قرار داد،} و در مورد وی فرمود: «و منهم الَّذِینَ یُؤْذُونَ النَّبیَ وَ یَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ » - . توبه/ ۶۱ - {کسانی هستند که پیامبر را آزار می دهند و می گویند: «او زودباور است.»} و درباره علی علیه السّلام فرمود: «وَ تَعِیهَا أُذُنٌ وَاعِیَه» - . حاقه/ ۱۲ - {و گوشهای شنوا آن را نگاه دارد} و پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: «نُصرتُ بالرّعب» {با ترس و وحشت (در دل کفار) نصرت یافتم} و فرمود: «ای علی، هراس پیوسته همراه توست، هرکجا که بروی، پیشاپیش توست»

سهل بن عبدالله، با سندی از انس در حدیثی طولانی آورده است که گفت: شنیدم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: من خاتم پیامبرانم و تو ای علی خاتم اولیایی.

و امیرالمؤمنین علیه السّلام: محمّد خاتم هزار پیامبر است و من خاتم هزار وصی و من مکلّف به چیزهایی شدم که آن‌ها مکلّف نشدند.

ابن عباس: شنیدم پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: خداوند به من پنج چیز داد و به علی نیز پنج چیز داد: به من «جوامع کِلَم» داده شد و به علی «جوامع کلام»، مرا نبی قرار داد و او را وصیّ، به من کوثر را عطا فرمود

و به او سلسبیل، به من وحی داد به علی الهام، مرا در شب معراج به سوی خویش برد و در های آسمان و حجاب ها را برای

علی علیه السلام گشود. عبدالرحمان انصاری: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود:خداوند به سبب علی علیه السلام نه چیز به من عطا کرده است: سه مورد در این دنیا و سه مورد در آخرت است؛ دو مورد را برای او خواستارم و در یک مورد دیگر بر او بیمناکم. اما آن سه فضیلتی که در دنیاست: او پوشاننده عورت من است(یعنی اینکه تجهیز من پس از مرگ بر عهده اوست)، سرپرست اهل بیت من و وصیّ من در میان ایشان است. اما سه فضیلتی که در آخرت هستند: یکی آنکه در روز قیامت رایت حمد به من داده می‌شود و من آن را به علی بن أبی طالب خواهم داد، و او آن را به جای من حمل می کند، در مقام شفاعت به او اعتماد می کنم و در حمل کلیدهای باغ‌های بهشتی مرا یاری خواهد کرد. اما آن دو فضیلتی که آن ها را برای وی خواستارم: یکی اینکه بعد از من نه گمراه شود و نه کافر؛ و اما آن یکی که از بابتش بر وی بیمناکم، مکر و حیله قریش در حق او بعد از من است.

خرکوشی در «شرف النبی» و ابوالحسن بن مهرویه قزوینی- که سخن از اوست- از امام رضا علیه السّلام آورده است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: یا علی، سه فضیلت به تو داده شده که به من داده نشده‌اند:

ص: ۷۶

پدر زنی چون من به تو داده شده، همسری چون فاطمه به تو داده شد و پسرانت حسن و حسین علیهما السّلام به تو داده شد.

مفجع:

-«در زهد و علم همانند پیامبر بود، و به سوی نبرد چابک و حاذق بود»

**[ترجمه]

فی المساواه مع سائر الأنبياء علیهم السلام

سمی الله تعالی (۲) سبعه نفر ملکا ملک التدبیر لیوسف رَبِّ قَدْ آتَیْتَنِی مِنَ الْمُلْکِ (۳) و ملک الحکم و النبوه لإبراهیم فَقَدْ آتَیْنا آلَ إِبْراهِیمَ الْکِتابَ وَ الْحِکْمَهَ وَ آتَیْناهُمْ مُلْکاً عَظِیماً(۴) و ملک العزه و القوه لداود(۵) وَ شَدَدْنا مُلْکَهُ (۶) و قوله وَ أَلَنَّا لَهُ الْحَدِیدَ(۷) و ملک الرئاسه لطالوت إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَکُمْ طالُوتَ مَلِکاً(۸) و ملک الکنوز لذی القرنین إِنَّا مَکَّنَّا لَهُ فِی الْأَرْضِ (۹) و ملک الدنیا لسلیمان وَ هَبْ لِی مُلْکاً(۱۰) و ملک الآخره لعلی وَ إِذا رَأَیْتَ ثَمَّ رَأَیْتَ نَعِیماً وَ مُلْکاً کَبِیراً(۱۱). و قد سمی الله تعالی سته نفر صدیقین یُوسُفُ أَیُّهَا الصِّدِّیقُ (۱۲) وَ اذْکُرْ فِی الْکِتابِ إِدْرِیسَ إِنَّهُ کانَ صِدِّیقاً(۱۳) وَ اذْکُرْ فِی الْکِتابِ إِبْراهِیمَ إِنَّهُ کانَ صدیقا(۱۴) واذکر فی الکتاب اسماعیل انه کان صادق الوعد(۱۵) و أمّه صدیقه (۱۶) یعنی مریم والذی جاء بالصدق(۱۷) [یعنی محمدا صلی الله علیه وآله] و صدق به (۱۸) یعنی علیا

ص: ۷۷

۱- ۱. الوغی: الحرب. الأحوذی: الحاذق. السریع فی کل ما أخذ به.

۲- ۲. كذا فى النسخ و المصدر، و الظاهر: أعطى اللّه تعالى.

۳- ۳. سوره يوسف: ۱۰۱.

۴- ۴. سوره النساء: ۵۴.

۵- ۵. فى المصدر: و ملك العزه و القدره و القوّه.

۶- ۶. سوره ص: ۲۰.

۷- ۷. سوره سبأ: ۱۰.

۸- ۸. سوره البقره: ۲۴۷.

۹- ۹. سوره الكهف: ۸۴.

۱۰- ۱۰. سوره ص: ۳۵.

۱۱- ۱۱. سوره الإنسان: ۲۰.

۱۲- ۱۲. سوره يوسف: ۴۶.

۱۳- ۱۳. سوره مريم: ۵۶.

۱۴- سوره مريم:۴۱

۱۵- سوره مريم:۵۴

۱۶- سوره المائده:۷۵

۱۷- سوره الزمر:۳۳

۱۸- سوره الزمر:۳۳

و كذلك قوله وَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَ رُسُلِهِ أُولئِكَ هُمُ الصِّدِّيقُونَ (۱).

و إخوه يوسف عادوه فصاروا له منقادين و أحبه أبوه فبشر به فَلَمَّا أَنْ جاءَ الْبَشِيرُ(۲) و عادى إدريس قومه فرفعه الله إليه و إبراهيم عاداه نمرود فهلك و أحبته ساره فبشرت فَبَشَّرْناها بِإِسْحاقَ (۳) و عادت اليهود مريم فلعنت و أحبها زكريا فبشر يا زَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ (۴) و عادت النواصب عليا فلعنهم الله فى الدنيا و الآخره و أحبته الشيعه فبشرهم بالجنه يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَهٍ مِنْهُ (۵).

و خمسه نفر فارقوا قومهم فى الله قال نوح يا قَوْمِ إِنْ كانَ كَبُرَ عَلَيْكُمْ مَقامِي (۶) و قال هود حين قالوا إِنْ نَقُولُ إِلَّا اعْتَراكَ بَعْضُ آلِهَتِنا بِسُوءٍ(۷) إِنِّي أُشْهِدُ اللَّهَ (۸) و قال إبراهيم وَ أَعْتَزِلُكُمْ وَ ما تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ (۹) الآيات و قال محمد صلى الله عليه و آله إِنِّي نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ (۱۰)

وَ قَالَ عَلِيٌّ: فَأَغْضَيْتُ عَلَى الْقَذَى وَ شَرِبْتُ عَلَى الشَّجَا وَ صَبَرْتُ عَلَى أَخْذِ الْكَظَمِ وَ عَلَى أَمَرٍ مِنَ الْعَلْقَمِ (۱۱).

و خمسه من الأنبياء وجدوا خمسه أشياء فى المحراب وجد سليمان ملك سنه بعد موته ما دَلَّهُمْ عَلى مَوْتِهِ إِلَّا دَابَّهُ الْأَرْضِ (۱۲) و وجد داود العفو فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَ خَرَّ راكِعاً وَ أَنابَ (۱۳) و وجدت مريم طعام الجنه كُلَّما دَخَلَ عَلَيْها زَكَرِيَّا

۱- ۱. سوره الحديد: ۱۹.

۲- ۲. سوره يوسف: ۹۶.

۳- ۳. سوره هود: ۷۱.

۴- ۴. سوره مريم: ۷.

۵- ۵. سوره التوبه: ۲۱.

۶- ۶. سوره يونس: ۷۱.

۷- ۷. سوره هود: ۵۴.

۸- ۸. سوره هود: ۵۴.

۹- ۹. سوره مريم: ۴۸.

۱۰- ۱۰. سوره الأنعام: ۵۶ و سوره المؤمن: ۶۶.

۱۱- ۱۱. فى نهج البلاغه(عبده ط مصر ۱: ۴۶۴) كذا: فأغضيت على القذى، و جرعت ريقى على الشجى، و صبرت من كظم الغيظ على أمر من العلقم اه. و العلقم: الحنظل و كل شى ء مرّ.

۱۲- ۱۲. سوره سبأ: ۱۴.

۱۳- ۱۳. سوره ص: ۲۴.

الْمِحْرابَ وَجَدَ عِنْدَها رِزْقاً(۱) و وجد زكريا بشاره يحيى فَنادَتْهُ الْمَلائِكَهُ وَ هُوَ قائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرابِ (۲) و وجد على الإمامه إِنَّما وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ (۳) الآيه.

و قد ساواه الله تعالى مع نوح فى الشكر إِنَّهُ كانَ عَبْداً شَكُوراً(۴) و قال لعلى عليه السلام لا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزاءً وَ لا شُكُوراً(۵) و بالصبر مع أيوب إِنَّا وَجَدْناهُ صابِراً(۶) و فى على وَ جَزاهُمْ بِما صَبَرُوا(۷) و بالملك مع سليمان وَ هَبْ لِي مُلْكاً(۸) و قال فى على وَ مُلْكاً كَبِيراً(۹) و بالبر مع يحيى وَ بَرًّا بِوالِدَيْهِ (۱۰) و قال فى على إِنَّ الْأَبْرارَ يَشْرَبُونَ (۱۱) و بالوفاء مع إبراهيم وَ إِبْراهِيمَ الَّذِي وَفَّى (۱۲) و قال فى على يُوفُونَ بِالنَّذْرِ(۱۳) و بالإخلاص مع موسى إِنَّهُ كانَ مُخْلَصاً(۱۴) و قال فى على إِنَّما نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ (۱۵) الآيه و بالزكاه مع عيسى وَ أَوْصانِي بِالصَّلاهِ وَ الزَّكاهِ(۱۶) و قال فى على إِنَّما وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ (۱۷) الآيه و بالأمن مع محمد لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ (۱۸) و قال فى على فَوَقاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذلِكَ الْيَوْمِ (۱۹) و بالخوف مع الملائكه يَخافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ (۲۰) و قال فى على إِنَّا نَخافُ مِنْ رَبِّنا(۲۱) و بالجود مع نفسه وَ هُوَ يُطْعِمُ وَ لا يُطْعَمُ (۲۲) و قال فيه إِنَّما نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ (۲۳).

۱- ۱. سوره آل عمران: ۳۷.

۲- ۲. سوره آل عمران: ۳۹.

۳- ۳. سوره المائده: ۵۵.

۴- ۴. سوره الإسراء: ۳.

۵- ۵. سوره الإنسان: ۹.

۶- ۶. سوره ص: ۴۴.

۷- ۷. سوره الإنسان: ۱۲.

۸- ۸. سوره ص: ۳۵.

۹- ۹. سوره الإنسان: ۲۰.

۱۰- ۱۰. سوره مريم: ۱۵.

۱۱- ۱۱. سوره الإنسان: ۵.

۱۲- ۱۲. سوره النجم: ۳۷.

۱۳- ۱۳. سوره الإنسان: ۷.

۱۴- ۱۴. سوره مريم: ۵۱.

۱۵- ۱۵. سوره الإنسان: ۹.

۱۶- ۱۶. سوره مريم: ۳۱.

۱۷- ۱۷. سوره المائده: ۵۵.

۱۸- ۱۸. سوره الفتح: ۲.

۱۹- ۱۹. سوره الإنسان: ۱۰.

۲۰- ۲۰. سوره النحل: ۵۰.

۲۱- ۲۱. سوره الإنسان: ۱۰.

۲۲- ۲۲. سوره الأنعام: ۱۴.

۲۳- ۲۳. سوره الإنسان: ۹.

و خمس فضائل فی خمسه من الأنبیاء و قد استجمع فی علی کلها هَلْ أَتاکَ حَدِیثُ ضَیْفِ إِبْراهِیمَ (۱) وَ کَلَّمَ اللَّهُ مُوسی تَکْلِیماً(۲) ما هذا بَشَراً(۳) یعنی یوسف وَ کَأَیِّنْ مِنْ نَبِیٍّ قاتَلَ مَعَهُ (۴) یعنی زکریا و یحیی فَیَسْتَحْیِی مِنْکُمْ (۵) یعنی محمدا صلی الله علیه و آله و قال فی علی وَ یُطْعِمُونَ الطَّعامَ (۶) و قد کلمه الجان و الشمس و الأسد و الذئب و الطیر وَ هُوَ الَّذِی خَلَقَ مِنَ الْماءِ بَشَراً(۷) و قتل فی المحراب و سم الحسن و ذبح الحسین علیه السلام.

و کان یونس فی بطن الحوت محبوسا فَنادی فِی الظُّلُماتِ (۸) و یوسف فی الجب مطروحا وَ أَلْقُوهُ فِی غَیابَتِ الْجُبِ (۹) و موسی فی التابوت مقذوفا فَاقْذِفِیهِ فِی الْیَم (۱۰) و نوح فی السفینه راکبا أَنِ اصْنَعِ الْفُلْکَ (۱۱) و علی فی السقیفه مظلوما الم أَ حَسِبَ النَّاسُ أَنْ یُتْرَکُوا(۱۲) فظفر الله جمیعهم و أهلک عدوهم.

أربعه أشیاء تخافه کل أحد حتی الأنبیاء الشیطان، و الحیه و القتل و الجوع بیانه وَ قُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِکَ مِنْ هَمَزاتِ الشَّیاطِینِ (۱۳) فَأَوْجَسَ فِی نَفْسِهِ خِیفَهً(۱۴) إِنِّی قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْساً(۱۵) و قالَ لِفَتاهُ آتِنا غَداءَنا(۱۶) و علی حارب الشیطان، و کلم الثعبان و قاتل الکفار و أطعم المسکین و الیتیم و الأسیر. و قد وضع الله خمسه أنوار فی خمسه مواضع فأثمرت خمسه أشیاء: فی عارض إبراهیم فأثمر الرحمه و فی وجه یوسف فأثمر المحبه و فی ید موسی فأثمر المعجز و فی جبین محمد صلی الله علیه و آله فأثمر الهیبه قوله صلی الله علیه و آله نصرت بالرعب و فی ساعد علی فأثمر الإسلام هُوَ الَّذِی أَیَّدَکَ بِنَصْرِهِ وَ بِالْمُؤْمِنِینَ (۱۷).

۱- ۱. سوره الذاریات: ۲۴.

۲- ۲. سوره النساء: ۱۶۴.

۳- ۳. سوره یوسف: ۳۱.

۴- ۴. سوره آل عمران: ۱۴۶.

۵- ۵. سوره الأحزاب: ۵۳.

۶- ۶. سوره الإنسان: ۸.

۷- ۷. سوره الفرقان: ۵۴.

۸- ۸. سوره الأنبیاء: ۸۷.

۹- ۹. سوره یوسف: ۱۱.

۱۰- ۱۰. سوره طه: ۳۹.

۱۱- ۱۱. سوره المؤمنون: ۲۷.

۱۲- ۱۲. سوره العنکبوت: ۲.

۱۳- ۱۳. سوره المؤمنون: ۹۷.

۱۴- ۱۴. سوره طه: ۶۷.

۱۵- ۱۵. سوره القصص: ۳۳.

۱۶- ۱۶. سوره الکهف: ۶۲.

۱۷- ۱۷. سوره الأنفال: ۶۲.

أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ عَنْ مَعْمَرٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنِ ابْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَهَ وَ ابْنُ بَطَّهَ فِي الْإِبَانَهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ كِلَاهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله قَالَ: مَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى آدَمَ فِي حِلْمِهِ وَ إِلَى نُوحٍ فِي فَهْمِهِ وَ إِلَى مُوسَى فِي مُنَاجَاتِهِ وَ إِلَى إِدْرِيسَ فِي تَمَامِهِ وَ كَمَالِهِ وَ جَمَالِهِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى هَذَا الرَّجُلِ الْمُقْبِلِ قَالَ فَتَطَاوَلَ النَّاسُ فَإِذَا هُمْ بِعَلِيٍّ عليه السلام كَأَنَّمَا يَنْقَلِبُ (١) فِي صَبَبٍ وَ يَنْحَطُّ مِنْ جَبَلٍ: تَابَعَهُمَا أَنَسٌ (٢) إِلَّا أَنَّهُ قَالَ: وَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ فِي خَلَّتِهِ وَ إِلَى يَحْيَى فِي زُهْدِهِ وَ إِلَى مُوسَى فِي بَطْشِهِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام.

وَ رُوِيَ: أَنَّهُ نَظَرَ ذَاتَ يَوْمٍ إِلَى عَلِيٍّ عليه السلام فَقَالَ مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى يُوسُفَ فِي جَمَالِهِ وَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ فِي سَخَائِهِ وَ إِلَى سُلَيْمَانَ فِي بَهْجَتِهِ وَ إِلَى دَاوُدَ فِي قُوَّتِهِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى هَذَا.

وَ فِي خَبَرٍ عَنْهُ صلى الله عليه و آله: شَبَّهْتُ لِينَهُ بِلِينِ لُوطٍ وَ خُلُقَهُ بِخُلُقِ يَحْيَى وَ زُهْدَهُ بِزُهْدِ أَيُّوبَ وَ سَخَاءَهُ بِسَخَاءِ إِبْرَاهِيمَ وَ بَهْجَتَهُ بِبَهْجَهِ سُلَيْمَانَ وَ قُوَّتَهُ بِقُوَّهِ دَاوُدَ عليهم السلام.

النَّطَنْزِيُّ فِي الْخَصَائِصِ قَالَ أَخْبَرَنِي أَبُو عَلِيٍّ الْحَدَّادُ قَالَ حَدَّثَنِي أَبُو نُعَيْمٍ الْأَصْفَهَانِيُّ بِإِسْنَادِهِ عَنِ الْأَشَجِّ قَالَ سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَقُولُ: يَا عَلِيُّ إِنَّ اسْمَكَ فِي دِيوَانِ الْأَنْبِيَاءِ الَّذِينَ لَمْ يُوحَ إِلَيْهِمْ.

و قال الله تعالى لسائر الأنبياء إِنَّ اللَّهَ اصْطَفى آدَمَ وَ نُوحاً(٣) الآيه و لعلى خاصه اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلائِكَهِ رُسُلًا وَ مِنَ النَّاسِ (۴) و قال فى قصه موسى وَ كَتَبْنا لَهُ فِي الْأَلْواحِ مِنْ كُلِّ شَيْ ءٍ(۵) و من للتبعيض و قال فى قصه عيسى عليه السلام وَ لِأُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلِفُونَ فِيهِ (۶) بلفظه البعض و قال فى قصه على عليه السلام

١- ١. فى المصدر: كانما ينفلت.

٢- ٢. أي تابع أبا هريره و ابن عبّاس انس بن مالك فيما روياه.

٣- ٣. سوره آل عمران: ٣٣.

۴- ۴. سوره الحجّ: ٧۵.

۵- ۵. سوره الأعراف: ١۴۵.

۶- ۶. سوره الزخرف: ۶٣.

وَ كُلَّ شَيْ ءٍ أَحْصَيْناهُ فِي إِمامٍ مُبِينٍ (۱) و قال الله تعالى فى حق الملائكه يَخافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ (۲) و فى حق على عليه السلام إِنَّا نَخافُ مِنْ رَبِّنا(۳). سأل جبرئيل الخاتم فحباه إِنَّما وَلِيُّكُمُ اللَّهُ (۴) و سأل ميكائيل الطعام فأعطاه وَ يُطْعِمُونَ الطَّعامَ عَلى حُبِّهِ (۵) و سأل المصطفى الروح ففداه وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغاءَ(۶) و سأل الله السر و العلانيه فأتاه الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوالَهُمْ (۷) الآيه.

فِرْدَوْسُ الدَّيْلَمِيِّ جَابِرٌ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُبَاهِي بِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام كُلَّ يَوْمٍ الْمَلَائِكَةَ الْمُقَرَّبِينَ حَتَّى يَقُولُوا بَخْ بَخْ هَنِيئاً لَكَ يَا عَلِيُّ.

قال جبرئيل أنا منكما يا محمد و النبى قال أَنْفُسَنا وَ أَنْفُسَكُمْ (۸) و قال جبرئيل وَ ما مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقامٌ مَعْلُومٌ (۹) و مقام على أشرف و هو منكب النبى صلى الله عليه و آله و جبرئيل جاوز بلحظه واحده سبع سماوات و سبع حجب حتى وصل إلى النبى صلى الله عليه و آله من عند العرش ما كان لم يقطع فى خمسين ألف سنه و على رآه النبى صلى الله عليه و آله فى معراجه فى أعلى مكان و على عليه السلام فى المكانه و الأمانه عند النبى صلى الله عليه و آله كجبرئيل و ميكائيل فى المكانه و الأمانه عند الله تعالى.

**[ترجمه]خداوند متعال هفت نفر را «ملک» نامیده است: ملک تدبیر برای یوسف است: «رَبِّ قَدْ ءَاتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ» - . یوسف/ ۱۰۱ - {«پروردگارا،

تو به من دولت دادی} و ملک حکمت و نبوّت را به ابراهیم اختصاص داد: «فَقَدْ ءَاتَيْنَا ءَالَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ ءَاتَيْنَاهُم مُّلْكًا عَظِيمًا» - . نساء/ ۵۴ - {در حقیقت، ما به خاندان ابراهیم کتاب و حکمت دادیم، و به آنان ملکی بزرگ بخشیدیم.} و ملک عزّت و قدرت را به داود داد: «وَ شَدَدْنَا مُلْكَهُ» - . ص/ ۲۰ - {و پادشاهیش را استوار کردیم} و قول خدای متعال: «وَ أَلَنَّا لَهُ الْحَدِيد» - . سبأ/ ۱۰ - {و آهن را برای او نرم گردانیدیم}، و ملک ریاست را به طالوت داد: «إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكاً» - . بقره/ ۲۴۷ - {«در حقیقت، خداوند، طالوت را بر شما به پادشاهی گماشته است.} و ملک گنجها را به ذوالقرنین داد: «إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ» - . کهف/ ۸۴ - {ما در زمین به او امکاناتی دادیم} و ملک دنیا را به سلیمان داد: «وَهَبْ لِي مُلْكاً » - . ص/ ۳۵ - {و

مُلکی به من ارزانی دار} و ملک آخرت را به علی علیه السّلام داد: «وَ إِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَ مُلْكاً كَبِيرًا» - . انسان/ ۲۰ - {و چون بدانجا نگری [سرزمینی از] نعمت و کشوری پهناور می بینی}

و خداوند متعال شش نفر را «صدّیق» نامید: «يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيق» - . یوسف/ ۴۶ - {«ای یوسف، ای مرد راستگوی}،«وَ اذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا» - . مریم/ ۵۶ - {و در این کتاب از ادریس یاد کن که او راستگویی پیامبر بود}،«وَ اذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا» - . مریم/ ۴۱ - {و

در این کتاب به یاد ابراهیم پرداز، زیرا او پیامبری بسیار راستگوی بود.}،«وَ اذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْد» - . مریم/ ۵۴ - {و در این کتاب از اسماعیل یاد کن، زیرا که او درست وعده بود}،«وَ أُمُّهُ صِدِّيقَةٌ » - . مائده/ ۷۵ - {و مادرش زنی بسیار راستگو بود} (منظور حضرت مریم است)،«وَ الَّذِي جَاءَ بِالصِّدْق» - . زمر/۳۳ - {و آن کس که راستی آورد}

(منظور محمّد صَلی الله علیهِ و آله است)«وَ صَدَّقَ بِهِ» – . زمر/ ۳۳ – {و

آن را باور نمود} منظور علی علیه السّلام

ص: ۷۷

است؛ و نیز قول خدای متعال: «وَ الَّذِینَ ءَامَنُواْ بِاللَّهِ وَ رُسُلِهِ أُوْلَئکَ هُمُ الصِّدِّیقُونَ» – . حدید/ ۱۹ – {و کسانی که به خدا و پیامبران وی ایمان آورده اند، آنان همان راستگویانند}

و برادران یوسف با وی به دشمنی پرداختند و در نهایت مطیع او شدند، و پدرش وی را دوست داشته پس بدو بشارت داده شد: «فَلَمَّا أَن جَاءَ الْبَشِیر...» – . یوسف/ ۹۶ – {پس چون مژده رسان آمد...}؛ و قوم ادریس با وی به دشمنی برخاستند، پس خداوند او را نزد خود بالا برد؛ و نمرود با ابراهیم دشمنی کرد و هلاک گشت، و ساره او را دوست داشت از این رو بشارت یافت: « فَبَشَّرْنَاهَا بِإِسْحَاق» – . هود/ ۷۱ – {پس وی را به اسحاق مژده دادیم} و یهودیان با مریم دشمنی کردند از این رو لعنت شدند و زکریّا وی را دوست داشت و بشارت یافت: «یَازَکَرِیَّا إِنَّا نُبَشِّرُک» – . مریم/ ۷ – {ای زکریا، ما تو را به پسری- که نامش یحیی است- مژده می دهیم} و ناصبی‌ها با علی علیه السّلام به دشمنی پرداختند از این رو خداوند در دنیا و آخرت لعنتشان فرمود و شیعیان به او را دوست داشتند لذا آنان را به بهشت بشارت داد: «یُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُم بِرَحْمَةٍ مِّنْهُ» – . توبه/ ۲۱ – {پروردگارشان آنان را از جانب خود، به رحمت مژده می‌دهد}

و پنج نفر به خاطر خدا از قوم خود جدا شدند: نوح گفت: «یَاقَوْمِ إِن کَانَ کَبرَُ عَلَیْکمُ مَّقَامِی ...» – . یونس/ ۷۱ – {«ای قوم من، اگر ماندن من [در میان شما] و اندرز دادن من به آیات خدا، بر شما گران آمده است...} و هود چون گفتند: «إِن نَّقُولُ إِلَّا اعْتَرَئکَ بَعْضُ ءَالِهَتِنَا بِسُوءٍ» – . هود/ ۵۴ . مؤمن/ ۶۶ – {[چیزی]

جز این نمی گوییم که بعضی از خدایان ما به تو آسیبی رسانده اند} گفت: « إِنیّ ِ أُشْهِدُ الله» – . هود/ ۵۴ . مؤمن / ۶۶ – {من خدا را گواه می گیرم} و ابراهیم گفت: «وَ أَعْتزَِلُکُمْ وَ مَا تَدْعُونَ مِن دُونِ الله...» – . مریم/ ۴۸ – {و از شما و [از] آنچه غیر از خدا می خوانید کناره می گیرم و پروردگارم را می خوانم. امیدوارم که در خواندن پروردگارم ناامید نباشم.} و محمّد صَلی الله علیهِ و آله فرمود: «إِنیّ ِ نهُِیتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِینَ تَدْعُونَ مِن دُونِ الله» – . انعام/ ۵۶ . مؤمن/ ۶۶ – {«من نهی شده ام که کسانی را که شما غیر از خدا می خوانید بپرستم.»} و علی علیه السّلام فرمود: «پس خار غم در دیده چشم پوشیده و استخوان در گلو آب دهان را جرعه جرعه نوشیدم و شکیبایی ورزیدم در خوردن خشمی که از حنظل تلخ‌تر بود.» – . نهج البلاغه (عبده ج مصر ۱ : ۴۶۴) –

و پنج تن از پیامبران پنج چیز را در محراب یافتند: سلیمان یکسال پس از مرگش فرمانروایی یافت: «مَا دَلهَُّمْ عَلیَ مَوْتِهِ إِلَّا دَابَّةُ الْأَرْض» – . سبا/ ۱۴ – {جز جنبنده ای خاکی [موریانه] که عصای او را [به تدریج] می خورد، [آدمیان را] از مرگ او آگاه نگردانید}، داود «عفو» را یافت: «فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَ خَرَّ رَاکِعًا وَ أَنَاب» – . ص/ ۲۴ – {پس، از پروردگارش آمرزش خواست و به رو درافتاد و توبه کرد}، و مریم به طعام بهشتی دست یافت: «کلُّمَا دَخَلَ عَلَیْهَا زَکَرِیَّا

الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِندَهَا رِزْقًا» - . آل عمران/ ۳۷ - {زکریا هر بار که در محراب بر او وارد می شد، نزد او [نوعی] خوراکی می یافت} و زکریا مژده به یحیی را یافت: «فَنَادَتْهُ الْمَلَئکَهُ وَ هُوَ قَائمٌ یُصَلىّ ِ فىِ الْمِحْرَابِ » - . آل عمران/ ۳۹ - {پس در حالی که وی ایستاده [و] در محراب [خود] دعا می کرد، فرشتگان، او را ندا دردادند} و علی علیه السّلام امامت را یافت: «إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِینَ ءَامَنُواْ الَّذِینَ یُقِیمُونَ الصَّلَوهَ وَ یُؤْتُونَ الزَّکَوهَ وَ هُمْ رَاکِعُونَ» - . مائده/ ۵۵ - {ولیّ شما، تنها خدا و پیامبر اوست و کسانی که ایمان آورده اند: همان کسانی که نماز برپا می دارند و در حال رکوع زکات می دهند}

و خداوند متعال علی علیه السلام را در شکرگزاری با نوح برابر دانسته است: «إِنَّهُ کاَنَ عَبْدًا شَکُورًا» - . اسراء/ ۳ - {راستی که او بنده ای سپاسگزار بود.} و در مورد علی علیه السّلام فرمود: «لَا نُرِیدُ مِنکمُ‏ْ جَزَاءً وَ لَا شُکُورًا» - . انسان/ ۹ - {و پاداش و سپاسی از شما نمی خواهیم} و در صبر با ایّوب برابر دانسته، در مورد ایوب فرمود: «إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا» - . ص/ ۴۴ - {ما او را شکیبا یافتیم} و درباره علی علیه السّلام فرمود: «وَ جَزَئهُم بِمَا صَبرَُوا» - . انسان/ ۱۲ - {و

به [پاس] آنکه صبر کردند، بهشت و پرنیان پاداششان داد.} و در فرمانروایی با سلیمان: «وَهَبْ لىِ مُلْكا» - . ص/ ۳۵ - {و مُلکی به من ارزانی دار!} و درباره علی علیه السّلام فرمود: «وَ مُلْکاً کَبِیرًا» - . انسان/ ۲۰ - {و کشوری پهناور} و در نیک رفتاری با یحیی: «وَ بَرًّا بِوَالِدَیْه» - . مریم/ ۱۴ - {و با پدر و مادر خود نیک رفتار بود} و درباره علی علیه السّلام فرمود: «إِنَّ الْأَبْرَارَ یَشْرَبُونَ ...» - . انسان/ ۵ - {همانا نیکان از جامی نوشند که آمیزه ای از کافور دارد} و در وفای به عهد با ابراهیم: «وَ إِبْرَاهِیمَ الَّذِی وَفیَّ» - . نجم/ ۳۷ - {و [نیز در نوشته های] همان ابراهیمی که وفا کرد} و درباره علی علیه السّلام فرمود: «یُوفُونَ بِالنَّذْر» - . انسان/ ۷ - {[همان بندگانی که] به نذر خود وفا می کردند} و در اخلاص و پاک دلی با موسی: «إِنَّهُ کاَنَ مخُْلَصاً» - . مریم/ ۵۱ - {زیرا

که او پاکدل بود} و درباره علی علیه السّلام: «إِنَّمَا نُطْعِمُکمُ‏ْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِیدُ مِنکمُ‏ْ جَزَاءً وَ لَا شُکُورًا» - . انسان/ ۹ - {«ما برای خشنودی خداست که به شما می خورانیم و پاداش و سپاسی از شما نمی خواهیم.} و در زکات دادن با عیسی: «وَ أَوْصَانیِ بِالصَّلَوهِ وَ الزَّکَوهِ» - . مریم/ ۳۱ - {به نماز و زکات سفارش کرده است} و درباره علی علیه السّلام فرمود: «إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِینَ ءَامَنُواْ الَّذِینَ یُقِیمُونَ الصَّلَوهَ وَ یُؤْتُونَ الزَّکَوهَ وَ هُمْ رَاکِعُون» - . مانده/ ۵۵ - {ولیّ

شما، تنها خدا و پیامبر اوست و کسانی که ایمان آورده اند: همان کسانی که نماز برپا می دارند و در حال رکوع زکات می دهند} و در امنیت با محمّد: «لِّیَغْفِرَ لَکَ اللَّهُ» - . فتح/ ۲ - {تا خدا از تو درگذرد} و درباره علی علیه السّلام فرمود: «فَوَقَئهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَالِکَ الْیَوْمِ» - . انسان/ ۱۱ - {پس خدا [هم] آنان را از آسیب آن روز نگاه داشت} و در «خوف» با فرشتگان: «یخََافُونَ رَبهَُّم مِّن فَوْقِهِم» - . نحل/ ۵۰ - {از پروردگارشان که حاکم بر آنهاست می ترسند} و درباره علی علیه السّلام فرمود: «إِنَّا نخََافُ مِن رَّبِّنَا» - . انسان/ ۱۰ - {ما از پروردگارمان هراسناکیم} و در سخاوت با خودش: «وَ هُوَ یُطْعِمُ وَ لَا یُطْعَم» - . انعام/ ۱۴ - {و اوست که خوراک می دهد، و خوراک داده نمی شود.} و در مورد وی فرمود: «إِنَّمَا نُطْعِمُکمُ‏ْ لِوَجْهِ الله» - . انسان/ ۹ - {ما

برای خشنودی خداست که به شما می خورانیم}

ص: ۷۹

و پنج فضیلت در پنج پیامبر هست که این فضیلت‌ها جملگی در علی علیه السّلام جمع شده‌اند: «هَلْ أَتَئکَ حَدِیثُ ضَیْفِ إِبْرَاهِیم» - . ذاریات/ ۲۴ - {آیا

خبر مهمانان ارجمند ابراهیم به تو رسید؟}، «وَ كلَّمَ اللَّهُ مُوسیَ تَكْلِیمًا» - . نساء/ ۱۶۴ - {و خدا با موسی آشکارا سخن گفت}، «مَا هَاذَا بَشَرًا» - . یوسف/ ۳۱ - {این بشر نیست!} منظور یوسف علیه السّلام است، «وَ كَأَیِّن مِّن نَّبیٍ قَاتَلَ مَعَهُ» - . آل عمران/ ۱۴۶ - {و چه بسیار پیامبرانی که همراه او توده های انبوه، کارزار کردند} منظور زکریا و یحیی علیهما السّلام است،«فَیَسْتَحْیِ مِنكُمْ » - . احزاب/ ۵۳ - {از شما شرم می دارد} منظور محمّد صَلی الله علیهِ و آله است، و درباره علی علیه السّلام فرمود: «وَ یُطْعِمُونَ الطَّعَام» - . انسان/ ۸ - {خوراک می دادند} و این در حالی است که جنّ، خورشید، شیر، گرگ و پرنده با وی سخن گفتند،«وَ هُوَ الَّذِی خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا» - . فرقان/ ۵۴ - {و اوست کسی که از آب، بشری آفرید} ، و در محراب کشته شد و حسن مسموم گشت و حسین سر بریده شد صلوات الله علیهم.

و یونس در شکم نهنگ زندانی بود: «فَنَادَی فیِ الظُّلُمَت» - . انبیاء/ ۸۷ - {در [دل] تاریکیها ندا درداد} و یوسف به چاه افتاده بود: «فَأَلْقُوهُ فیِ غَیَبَتِ الْجُب» - . یوسف/ ۱۰ - {او را در نهانخانه چاه بیفکنید} و موسی در صندوقچه انداخته شد: «فَاقْذِفِیهِ فیِ الْیَم» - . طه/ ۳۹ - {که او را در صندوقچه‌ای بگذار} و نوح سوار بر کشتی شد: «أَنِ اصْنَعِ الْفُلْك» - . مؤمنون/ ۲۷ - {کشتی را بساز} و علی علیه السّلام در سقیفه مظلوم واقع شد: «الم،أَحَسِبَ النَّاسُ أَن یُترَكُواْ» - . عنكبوت/ ۲ - {الف، لام، میم. آیا مردم پنداشتند که تا گفتند ایمان آوردیم، رها می شوند؟!} و خداوند همه آن‌ها را پیروز و دشمنانشان را به هلاکت رسانید.

چهار چیز است که همه از آن می‌ترسند، حتی پیامبران: شیطان، مار، قتل، گرسنگی و توضیح آن این آیات است: «وَ قُل رَّبِّ أَعُوذُ بِکَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّیَاطِین» - . مؤمنون/ ۹۷ - {و بگو: «پروردگارا، از وسوسه های شیطانها به تو پناه می برم.}، «فَأَوْجَسَ فیِ نَفْسِهِ خِیفَه» - . طه/ ۶۷ - {و موسی در خود بیمی احساس کرد.}، «إِنیّ قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا» - . قصص/ ۳۳ - {من کسی از ایشان را کشته ام}، «قَالَ لِفَتَئهُ ءَاتِنَا غَدَاءَنَا» - . کهف/ ۶۲ - {به جوان خود گفت: «غذایمان را بیاور!} و علی علیه السّلام با شیطان مبارزه کرد، با اژدها سخن گفت، با کفار جنگید و مسکین و یتیم و اسیر را طعام فرمود .

و خداوند پنج نور را در پنج موضع قرار داد که ثمره آن پنج چیز بود: در رخسار ابراهیم، که ثمره آن رحمت بود، در چهره یوسف که ثمره آن محبت بود، در دست موسی که ثمره‌اش معجزه بود، در پیشانی محمّد صَلی الله علیهِ و آله که ثمره‌اش هیبت بود و در همین رابطه آن حضرت فرمود: «با رُعب یاری داده شدم» و در بازوی علی علیه السّلام که ثمره‌اش اسلام بود: «هُوَ الَّذِی أَیَّدَکَ بِنَصْرِهِ وَ بِالْمُؤْمِنِین» - . انفال/ ۶۲ - {همو بود که تو را با یاری خود و مؤمنان نیرومند گردانید}

ص: ۸۰

احمد بن حنبل با سندی از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نقل کرده که فرمود: «هرکس بخواهد به آدم در حلمش، به نوح در

فهمش، به موسی در مناجاتش، به ادریس در تمامیت و کمال و جمالش بنگرد، به این مردی که دارد می‌آید نظر کند. راوی گوید: پس مردم گردن‌ها را فراز کردند که ناگاه علی علیه السّلام را دیدند که گویی از یک سراشیبی و از فراز یک کوه فرود می‌آید. انس بن مالك نیز مانند ابن عباس و ابی هریره این حدیث را نقل کرده با این تفاوت که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: و به ابراهیم در دوستی اش با خداوند، به یحیی در زهدش و به موسی در صلابتش بنگرد، پس به علی بن أبی طالب علیه السّلام نظر کند.

و روایت است که روزی پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام نگاه کرده و فرمود: هرکس دوست دارد یوسف را در جمالش، ابراهیم را در سخاوتش، سلیمان را در خوشرویی‌اش، و داود را در قدرش ببیند، به این نگاه کند.

و در حدیثی از آن حضرت صَلی الله علیهِ و آله آمده است: نرم‌خویی او را به نرمش لوط، خلقش را به خلق یحیی، زهدش را به زهد ایّوب، سخاوتش را به سخاوت ابراهیم، خوشرویی‌اش را به خوشرویی سلیمان و قدرتش را به قدرت داود علیهم السّلام تشبیه می کنم.

نطنزی در «الخصائص» با سندی از علی بن أبی طالب علیه السّلام آورده است که شنیدم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: یا علی، نام تو در دیوان پیامبرانی است که به آنان وحی نشده است .

و خدای متعال به دیگر پیامبران عموماً فرمود: «إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى ءَادَمَ وَ نُوحًا...» - . آل عمران/ ۳۳ - {به یقین، خداوند، آدم و نوح و خاندان ابراهیم و خاندان عمران را بر مردم جهان برتری داده است.} و به علی علیه السّلام اختصاصاً فرمود: «اللَّهُ يَصْطَفِى مِنَ الْمَلَئكَهِ رُسُلًا وَ مِنَ النَّاس» - . حج/ ۷۵ - {خدا

از میان فرشتگان رسولانی برمی گزیند، و نیز از میان مردم} و در داستان موسی علیه السّلام فرمود: «وَ كَتَبْنَا لَهُ فِى الْأَلْوَاحِ مِن كُلِّ شىَ ء» - . اعراف/ ۱۴۵ - {و در الواح [تورات] برای او در هر موردی پندی، و برای هر چیزی تفصیلی نگاشتیم} و «من» در این آیه تبعیضیه» است. و در داستان عیسی علیه السّلام فرمود: «وَ لِأُبَيِّنَ لَكُم بَعْضَ الَّذِى تَخْتَلِفُونَ فِيه» - . زخرف/ ۶۳ - {و تا در باره بعضی از آنچه در آن اختلاف می کردید برایتان توضیح دهم} با لفظ «بعض»، و در داستان علی علیه السّلام فرمود:

ص: ۸۱

«وَ كلَّ شىَ ءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِى إِمَامٍ مُّبِينٍ» - . یس/ ۱۲ - {و هر چیزی را در کارنامه ای روشن برشمرده ایم} و خداوند متعال در حق فرشتگان فرمود: «يخَافُونَ رَبهُّم مِّن فَوْقِهِم» - . نحل/ ۵۰ - {از پروردگارشان که حاکم بر آنهاست می ترسند} و در حق علی علیه السّلام فرمود: «إِنَّا نخَافُ مِن رَّبِّنَا» - . انسان/ ۱۰ - {ما از پروردگارمان هراسناکیم}

جبرئیل انگشتر را خواست و علی علیه السلام به او بخشید: إِنَّما وَلِيُّكُمُ الله...» - . مائده/ ۵۵ -

میکائیل طعام خواست، پس به او داد: «وَ يُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلىَ حُبِّهِ» - . انسان/ ۸ -

پیامبر مصطفی صَلی الله علیهِ و آله روحش را خواست و او فدا کرد: «وَ مِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِى نَفْسَهُ ابْتِغَاء...» - . بقره/ ۲۷ -

و خداوند انفاق در نهان و آشکار را از او خواست که تقدیم کرد: «الَّذِینَ یُنفِقُونَ أَمْوَالَهُم...» - . بقره/ ۲۷۴ - .

فردوس دیلمی از جابر روایت کرده که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: خداوند هر روز در برابر فرشتگان مقرّب به علی بن أبی طالب علیه السّلام مباهات می‌کند تا جایی که گویند: خوشا، خوشا به حالت، گوارایت باد یا علی!

جبرئیل گفت: «ای محمّد، من از شما دو تا هستم، و پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: «وَ أَنفُسَنَا وَ أَنفُسَکُم» - . آل عمران/ ۶۱ - {ما جان های خودمان و شما جان های خودتان را بیاورید} و جبرئیل فرمود: «وَ مَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ» - . صافات/ ۱۶۴ - {و هیچ یک از ما [فرشتگان] نیست مگر [اینکه] برای او [مقام و] مرتبه ای معیّن است.}و مقام علی، اشرف است، زیرا مقام علی، دوش پیامبر صَلی الله علیهِ و آله است و جبرئیل در یک لحظه هفت آسمان و هفت حجاب را طی کرد تا در کنار عرش به پیامبر صَلی الله علیهِ و آله رسید، مسافتی که طی آن پنجاه هزار سال طول می‌کشد. و پیامبر در معراج خود علی را در بلندترین مکان دید، و جایگاه و امانت‌داری علی علیه السّلام نزد پیامبر به جبرئیل و میکائیل نزد خدای متعال می‌ماند.

**[ترجمه]

فی المفردات

(۱۰)

علی أول هاشمی ولد من هاشمیین و أول من ولد فی الکعبه و أول من آمن و أول من صلی و أول من بایع و أول من جاهد و أول من تعلم من النبی صلی الله علیه و آله و أول من صنف و أول من رکب البغله فی الإسلام بعد النبی صلی الله علیه و آله و لذلک أخوات کثیره(۱۱) و علی أخو الأوصیاء و آخر من آخی النبی صلی الله علیه و آله و آخر من

۱- ۱. سوره یس: ۱۲.

۲- ۲. سوره النحل: ۵۰.

۳- ۳. سوره الإنسان: ۱۰.

۴- ۴. سوره المائده: ۵۵.

۵- ۵. سوره الإنسان: ۸.

۶- ۶. سوره البقره: ۲۰۷.

۷- ۷. سوره البقره: ۲۷۴.

۸- ۸. سوره آل عمران: ۶۱.

۹- ۹. سوره الصافّات: ۱۶۴.

۱۰- ۱۰. أی فی المفردات من مناقبه علیه السلام.

١١- ١١. فی المصدر: و لذلک اخرات کثیره.

فارقه عند موته و آخر من وسده فی قبره و خرج.

و من نوادر الدنیا هاروت و ماروت فی الملائکه و عزیر فی بنی آدم و ولاده ساره فی الکبر و کون عیسی بلا أب و نطق یحیی و عیسی فی صغرهما و القرآن فی الکلام و شجاعه علی بین الناس. و من العجائب کلب أصحاب الکهف و حمار عزیر و عجل السامری و ناقه صالح و کبش إسماعیل و حوت یونس (۱) و هدهد سلیمان و نملته و غراب نوح و ذئب أوس بن أهنان (۲) و سیف علی. و قد من الله علی المؤمنین بثلاثه بنفسه یَمُنُّونَ عَلَیْکَ أَنْ أَسْلَمُوا(۳) و بالنبی صلی الله علیه و آله لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَی الْمُؤْمِنِینَ إِذْ بَعَثَ فِیهِمْ رَسُولًا(۴) الآیه و بعلی قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَ بِرَحْمَتِهِ (۵). و قد سمی الله سته أشیاء رحمه فَانْظُرْ إِلی آثارِ رَحْمَتِ اللَّهِ (۶) المطر وَ لَوْ لا فَضْلُ اللَّهِ عَلَیْکُمْ وَ رَحْمَتُهُ (۷) التوفیق یُدْخِلُ مَنْ یَشاءُ فِی رَحْمَتِهِ (۸) الإسلام وَ آتانِی

۱- ۱. فی المصدر: و سمک یونس.

۲- ۲. کذا فی النسخ، و الصحیح« اهبان بن أنس» قال المحدث القمّیّ فی السفینه(۱ ۵۵ ماده أهب): روی أن ذئبا شد علی غنم لاهبان بن أنس، فأخذ منها شاه، فصاح به فخلاها، ثمّ نطق الذئب فقال: أخذت منی رزقا رزقنیه اللّه، فقال اهبان: سبحان اللّه ذئب یتکلم! فقال الذئب: أعجب من کلامی أن محمّدا صلّی اللّه علیه و آله یدعو الناس إلی التوحید بیثرب و لا یجاب، فساق اهبان غنمه و أتی المدینه، فأخبر رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله بما رآه، فقال: هذه غنمی طعمه لاصحابک، فقال: أمسک علیک غنمک، فقال: لا و اللّه لا اسرحها أبدا بعد یومی هذا فقال صلّی اللّه علیه و آله: اللّهمّ بارک علیه و بارک لی فی طعمته، فأخذها أهل المدینه فلم یبق فی المدینه بیت إلّا ناله منها. انتهی. و قال فی القاموس(۱: ۳۷ ماده أهب): اهبان کعثمان صحابی. و ترجم له ابن حجر فی الإصابه ۱: ۹۱ و نقل ملخص هذه القضیه.

۳- ۳. سوره الحجرات: ۱۷.

۴- ۴. سوره آل عمران: ۱۶۴.

۵- ۵. سوره یونس: ۵۸.

۶- ۶. سوره الروم: ۵۰.

۷- ۷. سوره النساء: ۸۳. و سوره النور: ۱۰ و ۱۴ و ۲۰ و ۲۱.

۸- ۸. سوره الشوری: ۸. و سوره الإنسان: ۳۱.

مِنْهُ رَحْمَةً(۱) الإيمان وَ ما أَرْسَلْناکَ إِلَّا رَحْمَةً(۲) النبی صلی الله علیه و آله قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَ بِرَحْمَتِهِ (۳) علی.

و قد مدح الله حرکاته و سکناته فقال لصلاته إِلَّا الْمُصَلِّينَ (۴) و لقنوته أَمَّنْ هُوَ قانِتٌ (۵) و لصومه وَ جَزاهُمْ بِما صَبَرُوا(۶) و لزکاته وَ يُؤْتُونَ الزَّکاةَ(۷) و لصدقاته الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوالَهُمْ (۸) و لحجه وَ أَذانٌ مِنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ (۹) و لجهاده أَ جَعَلْتُمْ سِقايَةَ

الْحاجِ (۱۰) و لصبره الَّذِينَ إِذا أَصابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ(۱۱) و لدعائه الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ (۱۲) و لوفائه يُوفُونَ بِالنَّذْرِ(۱۳) و لضیافته إِنَّما نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ (۱۴) و لتواضعه إِنَّما يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبادِهِ الْعُلَماءُ(۱۵) و لصدقه وَ كُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ (۱۶) و لآبائه وَ تَقَلُّبَكَ فِي السَّاجِدِينَ (۱۷) و لأولاده إِنَّما يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ (۱۸) و لإیمانه السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ (۱۹) و لعلمه وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتابِ (۲۰).

قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله: يَا عَلِيُّ مَا عَرَفَ اللَّهَ حَقَّ مَعْرِفَتِهِ غَيْرِي وَ غَيْرُكَ وَ مَا عَرَفَكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ غَيْرُ اللَّهِ وَ غَيْرِي.

وَ قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله: عَلِيٌّ فِي السَّمَاءِ كَالشَّمْسِ فِي النَّهَارِ فِي الْأَرْضِ وَ فِي السَّمَاءِ الدُّنْيَا كَالْقَمَرِ بِاللَّيْلِ فِي الْأَرْضِ.

وَ قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله: مَثَلُهُ كَمَثَلِ بَيْتِ اللَّهِ الْحَرَامِ يُزَارُ وَ لَا يَزُورُ وَ مَثَلُهُ كَمَثَلِ

۱- ۱. سوره هود: ۶۳.

۲- ۲. سوره الأنبياء: ۱۰۷.

۳- ۳. سوره یونس: ۵۸.

۴- ۴. سوره المعارج: ۲۲.

۵- ۵. سوره الزمر: ۹.

۶- ۶. سوره الإنسان: ۱۲.

۷- ۷. سوره المائده: ۵۵.

۸- ۸. سوره البقره: ۲۷۴.

۹- ۹. سوره التوبه: ۳.

۱۰- ۱۰. سوره التوبه: ۱۹.

۱۱- ۱۱. سوره البقره: ۱۵۶.

۱۲- ۱۲. سوره آل عمران: ۱۹۱.

۱۳- ۱۳. سوره الإنسان: ۷.

۱۴- ۱۴. سوره الإنسان: ۹.

۱۵- ۱۵. سوره فاطر: ۲۸.

۱۶- ۱۶. سوره التوبه: ۱۱۹.

۱۷- ۱۷. سوره الشعراء: ۲۱۹.

۱۸- ۱۸. سوره الأحزاب: ۳۳.

۱۹- ۱۹. سوره الواقعه: ۱۰.

۲۰- ۲۰. سوره الرعد: ۴۳.

الْقَمَرِ إِذَا طَلَعَ أَضَاءَ الظُّلْمَهَ وَ مَثَلُهُ كَمَثَلِ الشَّمْسِ إِذَا طَلَعَتْ أَنَارَتْ.

وَ كَانَ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه و آله خَلِيفَتَانِ فِي الْخَبَرِ: أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله بَكَى عِنْدَ مَوْتِهِ فَجَاءَ جَبْرَئِيلُ وَ قَالَ لِمَ تَبْكِى قَالَ لِأَجْلِ أُمَّتِى مَنْ لَهُمْ بَعْدِى فَرَجَعَ ثُمَّ قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ أَنَا خَلِيفَتُكَ فِى أُمَّتِكَ وَ قَالَ لِعَلِيٍّ عليه السلام أَنْتَ تُبَلِّغُ عَنِّى رِسَالاتِى قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَ مَا بَلَّغْتَ قَالَ بَلَى وَ لَكِنْ تُبَلِّغُ عَنِّى تَأْوِيلَ الْكِتَابِ.

خلفه ليله الفراش و يوم تبوك لحفظ الأولياء و تخويف الأعداء فكانت دلاله على إمامته أنت منى بمنزله هارون من موسى أقامه مقامه بالنهار و أنامه منامه بالليل و قدمه للإخاء و المباهله و الغدير و غيرها من كنت مولاه فعلى مولاه. قوله تعالى وَ إِذْ

أَخَذْنا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثاقَهُمْ وَ مِنْكَ وَ مِنْ نُوحٍ (۱) كان النبى صلى الله عليه و آله مقدما فى الخلق مؤخرا فى البعث و منه قوله نحن الآخرون السابقون يوم القيامه و قوله خلقت أنا و على من نور واحد الخبر فكنا مقدمين فى الابتداء مؤخرين فى الانتهاء فلم يزد محمد إلا حمدا و لا على إلا علوا. منعوا حقه فعوضه الله الجنه وَ جَزاهُمْ بِما صَبَرُوا جَنَّةً(۲) عزلوه عن الملك فملكه الله الآخره وَ إِذا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيماً وَ مُلْكاً كَبِيراً(۳) أطعم قرصه فأثنى الله عليه بثمان عشره آيه من قوله إِنَّ الْأَبْرارَ يَشْرَبُونَ (۴) إلى قوله مَشْكُوراً(۵) و أنزل فى شأن المتكلفين وَ ما مَنَعَهُمْ أَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقاتُهُمْ (۶) أطعم الطعام على حبه فأوجب حبه على الناس و بذل النفس على رضاه فجعل الله رضاه فى رضاه. قال الشيخ وليتكم و لست بخيركم و قال الله فى على إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ أُولئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّهِ(۷). الماء على ضربين طاهر و نجس فعلى طاهر لقوله وَ هُوَ الَّذِى خَلَقَ مِنَ الْماءِ بَشَراً(۸)

۱- ۱. سوره الأحزاب: ۷.

۲- ۲. سوره الإنسان: ۱۲.

۳- ۳. سوره الإنسان: ۲۰.

۴- ۴. سوره الإنسان: ۵.

۵- ۵. سوره الإنسان: ۲۲.

۶- ۶. سوره التوبه: ۵۴.

۷- ۷. سوره البينه: ۷.

۸- ۸. سوره الفرقان: ۵۴.

و عدوه نجس إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ (۱) الطهور طـاهر و مطهر و النجس نجس عينه كيف يطهر غيره فَلَمْ تَجِدُوا ماءً فَتَيَمَّمُوا(۲) فمحمد الطهور و على الصعيد لأن محمدا أبو الطاهر و على أبو التراب.

قوله تعالى «أ و من أ فمن أم من» فى القرآن فى عشره مواضع و كلها فى أمير المؤمنين و فى أعدائه أَ فَمَنْ كانَ مُؤْمِناً كَمَنْ كانَ فاسِقاً(۳) أَمَّنْ هُوَ قـانِتٌ (۴) أَ فَمَنْ كـانَ عَلى بَيِّنَهٍ(۵) أَ فَمَنْ شَـرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلامِ (۶) أَ فَمَنْ يَعْلَمُ أَنَّمـا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ (۷) أَ فَمَنْ يَمْشِی مُكِبًّا عَلى وَجْهِهِ (۸) أَ فَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ (۹) و قد تقدم شـرح جميعها قال الصادق عليه السلام أَ وَ مَنْ كانَ مَيْتاً(۱۰) عنا فَأَحْيَيْناهُ بنا.

أَبُو مُعَاوِيَهَ الضَّرِيرُ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِی صَالِحٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: نَزَلَتْ قَوْلُهُ أَ فَمَنْ وَعَدْناهُ وَعْداً حَسَـناً(۱۱) فِی حَمْزَهَ وَ جَعْفَرٍ وَ عَلِیٍّ.

مُجَاهِدٌ وَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فِی قَوْلِهِ أَ فَمَنْ يُلْقى فِی النَّارِ خَيْرٌ(۱۲) يَعْنِی الْوَلِيدَ بْنَ الْمُغِيرَهِ أَمْ مَنْ يَأْتِی آمِناً(۱۳) مِنْ غَضَبِ اللَّهِ وَ هُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام ثُمَّ أَوْعَدَ أَعْدَاءَهُ فَقَالَ اعْمَلُوا ما شِئْتُمْ (۱۴) الْآيَهَ.

الأغـانى كـان إبراهيم بن المهـدى شديـد الانحراف عن أمير المؤمنين عليه السـلام فحـدث المأمون يوما قال رأيت عليا فى النوم فمشيت معه حتى جئنا قنطره(۱۵) فذهب يتقدمنى لعبورها فأمسكته و قلت له إنما أنت رجل تدعى هذا الأمر بامرأه(۱۶) و نحن أحق به منك فما رأيته بليغا فى الجواب قال و أى شى ء قال لك قال

۱- ۱. سوره التوبه: ۲۸.

۲- ۲. سوره النساء: ۴۳. و سوره المائده: ۶.

۳- ۳. سوره السجده: ۱۸.

۴- ۴. سوره الزمر: ۹.

۵- ۵. سوره هود: ۱۷ و سوره محمد: ۱۴.

۶- ۶. سوره هود: ۲۲.

۷- ۷. سوره الرعد: ۱۹.

۸- ۸. سوره الملك: ۲۲.

۹- ۹. سوره فاطر: ۸.

۱۰- ۱۰. سوره الأنعام: ۱۲۲.

۱۱- ۱۱. سوره القصص: ۶۱.

۱۲- ۱۲. سوره فصلت: ۴۰.

۱۳- ۱۳. سوره فصلت: ۴۰.

۱۴- ۱۴. سوره فصلت: ۴۰.

۱۵- ۱۵. القنطره: ما یبنی علی الماء للعبور.

۱۶- ۱۶. یعنی فاطمه علیها السلام.

ما زادنی علی أن قال سلاما سلاما فقال المأمون قد و الله أجابک أبلغ جواب قال کیف قال عرفک أنک جاهل لا تجاب قال الله عز و جل وَ إِذا خاطَبَهُمُ الْجاهِلُونَ قالُوا سَلاماً(۱).

أبو منصور الثعالبی فی کتاب الاقتباس من کلام رب الناس أنه رأی المتوکل فی منامه علیا بین نار موقده ففرح بذلک لنصبه فاستفتی معبرا فقال المعبر ینبغی أن یکون هذا الذی رآه أمیر المؤمنین نبیا أو وصیا قال من أین قلت هذا قال من قوله تعالی أَنْ بُورِکَ مَنْ فِی النَّارِ وَ مَنْ حَوْلَها(۲). الحریری فی دره الغواص أنه ذکر شریک بن عبد الله النخعی فضائل علی علیه السلام فقال أموی نعم الرجل علی فغضب و قال العلی یقال نعم الرجل فقال یا عبد الله أ لم یقل الله فی الإخبار عن نفسه فَقَدَرْنا فَنِعْمَ الْقادِرُونَ (۳) و قال فی أیوب إِنَّا وَجَدْناهُ صابِراً نِعْمَ الْعَبْدُ(۴) و قال فی سلیمان وَ وَهَبْنا لِداوُدَ سُلَیْمانَ نِعْمَ الْعَبْدُ(۵) أ فلا ترضی لعلی ما رضی الله لنفسه و لأنبیائه فاستحسن منه و قال بعض النحاه هذا الجواب لیس بصواب و ذلک أن نعم من الله تعالی ثناء علی حقیقه الوصف له تقریبا علی فهم السامعین لمکان إنعامه علیهم و فی حق أنبیائه تشریفا لهم فأما من الآدمی فی حق الأعلی فهو یقرب من الذم و إن کان مدحا فی اللفظ کما یقال فی حق النبی صلی الله علیه و آله محمد فیه خیر فهو صادق إلا أنه مقصر.

و کان أبو بکر الهروی یلعب بالشطرنج فسأله جبلی عن الإمام بعد النبی صلی الله علیه و آله فوضع الهروی شاه و أربع بیاذق فقال هذا نبی و هذه الأربعه خلفاؤه فقال الجبلی الذی فی جنبه ابنه قال لا و لم یبق له سوی بنت قال فهذا ختنه قال لا و إنما هو ذاک الأخیر قال هذا أقربهم إلیه أو أشجعهم أو أعلمهم أو أزهدهم قال لا إنما ذلک هو الأخیر قال فما یصنع هذا بجنبه؟

۱- ۱. سوره الفرقان: ۶۳.

۲- ۲. سوره النمل: ۸.

۳- ۳. سوره المرسلات: ۲۳.

۴- ۴. سوره ص: ۴۴.

۵- ۵. سوره ص: ۳.

**[ترجمه]علی علیه السّلام نخستین هاشمی است که از پدر و مادری هاشمی به دنیا آمده و اولین کسی است که در کعبه زاده شد، و اولین کسی است که ایمان آورد و اولین کسی است که نماز خواند و اولین کسی است که با پیامبر صَلی الله علیه و آله بیعت کرد و اولین کسی است که به جهاد پرداخت و اولین کسی است که از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله تعلیم گرفته و اولین کسی است که کتاب نوشت، و اولین کسی است که پس از پیامبر در اسلام بر استر سوار شد و در این خصوص موارد بسیار است، علی برادر اوصیاست و آخرین کسی است که با پیامبر صَلی الله علیهِ و آله عقد اُخوّت بست و آخرین کسی است

ص: ۸۲

که هنگام مرگ پیامبر از وی جدا شد و آخرین کسی است که او را در قبر خواباند و به خاکش سپرد و بیرون آمد.

و از نوادر عالم ملائکه، دو فرشته به نام هاروت و ماروت هستند و عُزیز نبی در میان فرزندان آدم و زایمان کردن ساره در دوران پیری و پدر نداشتن عیسی و سخن گفتن یحیی و عیسی در نوزادیشان؛ و در کلام، قرآن از نوادر سخن است و شجاعت علی علیه السّلام در میان مردم.

از دیگر عجایب، سگ اصحاب کهف، خر عُزیر، گوساله سامری، ناقه صالح، قوچ اسماعیل، نهنگ یونس، هدهد سلیمان و مورچه آن حضرت، کلاغ نوح و گرگ أوس بن أُهنان - . محدث قمی در سفینه خود ج ۱ ص ۵۵ ذیل ماده «أهب» آورده است:

نقل است که گرگی به گله أهبان بن أنس زد و میشی را از آن برد، اما اهبان بر وی فریاد زد و گرگ گوسفند را رها کرد، سپس گرگ به سخن آمد و گفت: روزی مرا که خدا به من داده بود، از من گرفتی. اهبان گفت: سبحان الله، گرگی سخن می گوید! گرگ گفت: شگفت‌تر از سخن گفتن من آن است که محمّد صَلی الله علیهِ و آله در یثرب مردم را به توحید دعوت می کند و اجابت نمی‌شود. پس أهبان گله خود را به سمت مدینه به حرکت در آورد و آنچه را که دیده بود برای رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله باز گفت. سپس عرض کرد: گوسفندان مرا برای خوراک یارانت بپذیر. فرمود: گله‌ات را نگاه دار! عرض کرد: نه، به خدا سوگند دیگر هرگز آن‌ها را به چرا نخواهم برد. سپس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: خدایا به وی برکت عنایت فرما و طعامی را که به من داده بر من مبارک گردان. سپس گوشت آن را میان مردم مدینه تقسیم فرمود و خانه‌ای نماند که از آن بهره‌مند نشده باشد. تمام. - و شمشیر علی علیه السّلام است.

و خداوند با سه چیز بر مؤمنان منّت نهاده است: به خودش: «یَمُنُّونَ عَلَیْکَ أَنْ أَسْلَمُواْ... » - . حجرات/ ۱۷ - {از اینکه اسلام آورده اند بر تو منّت می نهند...}، به پیامبر صَلی الله علیهِ و آله: «لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلیَ الْمُؤْمِنِینَ إِذْ بَعَثَ فِیهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ یَتْلُواْ عَلَیْهِمْ ءَایَاتِهِ وَ یُزَکِّیهِمْ وَ یُعَلِّمُهُمُ الْکِتَابَ وَ الْحِکْمَهَ وَ إِن کاَنُواْ مِن قَبْلُ لَفِی ضَلَالٍ مُّبِینٍ» - . آل عمران/ ۱۶۴ - {به یقین، خدا بر مؤمنان منت نهاد [که] پیامبری از خودشان در میان آنان برانگیخت، تا آیات خود را بر ایشان بخواند و پاکشان گرداند و کتاب و حکمت به آنان بیاموزد، قطعاً پیش از آن در گمراهی آشکاری بودند.} و به علی علیه السّلام: «قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَ بِرَحْمَتِهِ» - . یونس/ ۵۸ - {بگو:

«به فضل و رحمت خداست که [مؤمنان] باید شاد شوند.»}

و این در حالی است که خداوند شش چیز را «رحمت» نامیده: «فَانظُرْ إِلیَ ءَاثَارِ رَحْمَتِ الله» - . روم/ ۵۰ - {پس

به آثار رحمت خدا بنگر}، باران؛ «وَ لَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَتُه» - . نساء/ ۸۳. نور/ ۱۰ و ۱۴ و ۲۰ و ۲۱ - {و

اگر فضل خدا و رحمتِ او بر شما نبود}، توفیق؛ «يُدْخِلُ مَن يَشَاءُ فىِ رَحْمَتِهِ» - . شوری/ ۸. انسان/ ۳۱ - {هر

که را بخواهد، به رحمت خویش درمی آورد} اسلام؛ «وَ ءَاتَئنىِ

ص: ۸۳

مِنْهُ رَحْمَه» - . هود/ ۶۳ - {و

او از جانب خود رحمتی به من داد}، ایمان؛ «وَ مَا أَرْسَلْنَكَ إِلَّا رَحْمَةً» - .انبیاء/ ۱۰۷ - {و

تو را جز رحمت نفرستادیم}، پیامبر صَلی الله علیهِ و آله؛ «قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَ بِرَحْمَتِهِ» - .

یونس/ ۵۸ - {بگو: «به فضل و رحمت خداست که [مؤمنان] باید شاد شوند.»} و علی علیه السّلام.

و خداوند حرکات و سکنات او را ستوده، درباره نمازش می‌فرماید: «إِلَّا الْمُصَلِّين» - . معارج/ ۲۲ - {غیر از نمازگزاران} و درباره قنوتش: «أَمَّنْ هُوَ قَانِت» - . زمرّ / ۹ - {[آیا چنین کسی بهتر است] یا آن کسی که او در طول شب در سجده و قیام اطاعت [خدا] می کند} و درباره روزه‌اش: «وَ جَزَئهُم بِمَا صَبرُوا» - . انسان/ ۱۲ - {و به [پاس] آنکه صبر کردند، بهشت و پرنیان پاداششان داد} و درباره زکاتش: «وَ يُؤْتُونَ الزَّكوه» - . مائده/ ۵۵ - {زکات

می دهند} و درباره صدقاتش: «الَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُم» - . بقره/ ۲۷۴ - {کسانی که اموال خود را شب و روز، و نهان و آشکارا، انفاق می کنند} و درباره حجّتش: «وَ أَذَانٌ مِّنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ» - . توبه/ ۳ - {و [این آیات] اعلامی است از جانب خدا و پیامبرش} و درباره جهادش«أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الحَاجّ ...» - . توبه/ ۱۹ - {آیا سیراب ساختن حاجیان...} و درباره صبرش: «الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُم مُّصِيبَه» - . بقره/ ۱۵۶ - {[همان] کسانی که چون مصیبتی به آنان برسد} و درباره دعایش: «الَّذِينَ يَذْكُرُونَ الله» - . آل عمران/ ۱۹۱ - {همانان که خدا را [در همه احوال] یاد می کنند} و درباره وفاداریش: «يُوفُونَ بِالنَّذْرِ» - . انسان/ ۷ - {[همان بندگانی که] به نذر خود وفا می کردند} و درباره ضیافتش: «إِنمَّا نُطْعِمُكمُ لِوَجْهِ الله» - . انسان/ ۹ - {«ما برای خشنودی خداست که به شما می خورانیم} و درباره تواضعش: «إِنَّمَا يخَْشىَ اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاء» - . فاطر/ ۲۸ - {از بندگان خدا تنها دانایانند که از او می ترسند.} و درباره صِدقش: «وَ كُونُواْ مَعَ الصَّادِقِينَ» - . توبه/ ۱۱۹ - {و با راستان باشید.} و درباره پدرانش: «وَ تَقَلُّبَكَ فىِ السَّاجِدِينَ» - . شعراء/ ۲۱۹ - {و حرکت تو را در میان سجده کنندگان [می نگرد].} و درباره فرزندانش: «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْت» - . احزاب/ ۳۳ - {خدا و فرستاده اش را فرمان برید. خدا فقط می خواهد آلودگی را از شما خاندان [پیامبر] بزداید} و درباره ایمانش: «وَ السَّابِقُونَ السَّابِقُون» - . واقعه/ ۱۰ - {و سبقت

گیرنـدگان مقدّمند} و درباره علمش: «وَ مَنْ عِندَهُ عِلْمُ الْکِتَابِ» - . رعد/ ۴۳ - {و آن کس که نزد او علم کتـاب است} پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: علی، جز من و تو کسـی خداوند را آن‌گونه که سـزاوار آن است نشناخته و کسی جز خدا و من، تو را آن‌چنان که باید، نشناخته است.

و پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: علی علیه السّلام در آسمان، همانند خورشید روز بر روی زمین و در آسمان دنیا به مانند ماه در شب است. و پیامبر فرمود: مَثَل او- علی علیه السّـلام- به بیت الحرام می‌ماند که به دیدارش می‌روند و به دیدار کسی نمی... رود، و مَثَل او

ص: ۸۴

به ماه می‌ماند که چون برآید، تاریکی را روشن می‌کند و مَثَل او به خورشید می‌ماند که چون طلوع کند، روشن می‌کند.

و پیامبر صَـلی الله علیهِ و آله دو جانشـین داشت، روایت شده: «پیامبر صَـلی الله علیهِ و آله به هنگام وفات گریست. پس جبرئیل آمده و گفت: چرا گریه می‌کنی؟ فرمود: به خاطر اُمّتم، بعد از من چه کسی را خواهند داشت؟ پس جبرئیل رفت و بازگشت و گفت: خـدای متعال می‌فرمایـد: «من جانشـین تو در اُمت هسـتم». و به علی علیه السّـلام فرمود: تو از جانب من رسالت‌های مرا ابلاـغ می‌کنی، عرض کرد: یـا رسول الله، مگر خودتـان ابلاـغ نفرموده‌ایـد؟ فرمود: بلی، اما تو از جانب من تأویل قرآن را ابلاغ می‌کنی.

در لیلهٔ المبیت و غزوه تبوک او را جانشین خود کرد تا از دوستان محافظت نموده دشمنان را بترساند و این سخن پیامبر دلیل بر امامت وی بود که فرمود: «منزلت تو نزد من همانند منزلت هارون از موسـی است» روز، او را جانشین خود فرمود و شب وی را در بستر خویش خوابانیـد، و در عقـداخوّت بسـتن، او را بر دیگران مقـدّم فرمود و در مباهله و واقعه غـدیر و مواضع دیگر نیز و فرمود: «هرکس من مولای اویم اینک علی مولای اوست».

قول خـدای متعال: «وَ إِذْ أَخَـذْنَا مِنَ النَّبِیِّنَ مِیثَاقَهُمْ وَ مِنکَ وَ مِن نُّوحٍ...» - . احزاب/ ۷ - {و [یـاد کن] هنگامی را که از پیامبران پیمان گرفتیم، و از تو و از نوح...} پیامبر صَلی الله علیهِ و آله در آفرینش بر همه مقدّم و در مبعوث شدن به نبوّت مؤخَّر بود، و از جمله قول آن حضـرت در این مورد است که «مـا متأخرانیم در دنیا و در روز قیامت از پیشـتازان هستیم» و قول آن حضـرت: «من و علی از یک نور آفریـده شـدیم...» و فرمود: «بنابراین در آفرینش مقدّم و در نبوت و وصایت مؤخَّر بودیم» و این کار جز بر محمّد حمد و بر علی علوّ نیفرود.

او را از رسـیدن بـه حقّش بـاز داشـتند و خداونـد در عـوض آن بهشـت را به وی ارزانی داشت: «وَ جَزَئهُم بِمَـا صَـبرُواْ جَنَّه» - . انسان/ ۱۲ - {و به [پاس] آنکه صبر کردنـد، بهشت و پرنیان پاداشـشان داد.} او را از فرمانروایی بر کنار کردنـد و خداونـدش فرمانروای آخرت فرمود: «وَ إِذَا رَأَیْتَ ثَمَ َرَأَیْتَ نَعِیمًا وَ مُلْکاً کَبِیرًا» - . انسان/ ۲۰ - {و چون بدانجا نگری [سرزمینی از] نعمت و کشوری پهناور می بینی} قرص نانش را اطعام فرمود و خداوند با هجده آیه وی را سـتایش نمود از : «إِنَّ الْأَبْرَارَ یَشْرَبُونَ» - . انسان/ ۵ -

تا «مَّشْكُورًا» - . انسان/ ۲۲ -

و در شأن متكلّفين نازل فرمود آيه: «وَ مَا مَنَعَهُمْ أَن تُقْبَلَ مِنهُمْ نَفَقَاتُهُم...» - . توبه/ ۵۴ - {و هيچ چيز مانع پذيرفته شدنِ انفاقهاى آنان نشد جز اينكه به خدا و پيامبرش كفر ورزيدند}،

ص: ۸۵

على رغم دوست داشتن طعام، آن را انفاق فرمود و خداوند محبّت و دوست داشتن او را بر مردم واجب گردانيد، و جان خود را براى رضاى خدا بذل فرمود و خداوند خوشنودى خود را منوط به خوشنودى وى كرد.

ابوبكر گفت: خليفه شما شدم هرچند بهترين شما نيستم!» و خداوند درباره على عليه السّلام فرمود: «إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُواْ وَ عَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ أُوْلَئكَ هُمْ خَيرُْ الْبرَِيَّةِ» - . بيّنهٔ/ ۷ - {در حقيقت كسانى كه گرويده و كارهاى شايسته كرده اند، آنانند كه بهترين آفريدگانند} آب بر دو گونه است: پاك و نجس، على عليه السّلام پاك و طاهر است چون خداى متعال مى‌فرمايد: «وَ هُوَ الَّذِى خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا...» - . فرقان/ ۵۴ - {و اوست كسى كه از آب، بشرى آفريد و او را [داراى خويشاوندىِ] نَسَبى و دامادى قرار داد، و پروردگار تو همواره تواناست} و دشمن او نجس است: «إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نجََس» - . توبه/ ۲۸ - {حقيقت

اين است كه مشركان ناپاكند} طَهور طاهر است و مطهَّر و نجس، ذاتاً نجس است پس چگونه مى‌تواند غير از خود را پاكيزه كند؟«فَلَمْ تجَِدُواْ مَاءً فَتَيَمَّمُواْ صَعِيدًا» - . نساء/ ۴۳ . مائده/ ۶ - {و اگر آبى نيافتيد،پس بر خاكى پاك تيمّم كنيد} پس، محمّد صَلى الله عليهِ و آله طهور و على صعيد(خاك پاك) است زيرا محمّد ابوالطاهر و على ابوالتراب است.

قول خداى متعال«أَوَمَن؛ أَفَمَن؛ أمَمن» در قرآن در ده جا آمده است و همه موارد درباره اميرالمؤمنين و دشمنان او نازل شده است: «أَ فَمَن كاَنَ مُؤْمِنًا كَمَن كاَنَ فَاسِقًا» - . سجده/ ۱۸ - {آيا كسى كه مؤمن است، چون كسى است كه نافرمان است؟}، «أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ» - . زمر/ ۹ - {يا

آن كسى كه او اطاعت [خدا] مى كند}، «أَفَمَن كاَنَ عَلىَ بَيِّنَه...» - .

هود/ ۱۷ . محمّد/ ۱۴ - {آيا كسى كه از جانب پروردگارش بر حجتى روشن است...}،«أَ فَمَن شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْاسْلَام...» - . زمر/ ۲۲ - {پس آيا كسى كه خدا سينه اش را براى [پذيرش] اسلام گشاده داشته...}، «أَفَمَن يَعْلَمُ أَنَّمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ الْحَقُّ» - . رعد/ ۱۹ - {پس، آيا كسى كه مى داند آنچه از جانب پروردگارت به تو نازل شده، حقيقت دارد...}، «أَفَمَن يَمْشىِ مُكِبًّا عَلىَ وَجْهِهِ» - . ملك/ ۲۲ - {پس آيا آن كس كه نگونسار راه مى پيمايد...}، «أَ فَمَن زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِه» - . فاطر/ ۸ - {آيا آن كس كه زشتىِ كردارش براى او آراسته شد...}كه شرح همه اين آيات پيش از اين گذشت. امام صادق عليه السّلام فرمود: آيه: «أَوَ مَن كاَنَ مَيْتًا» - . انعام/ ۱۲۲ - {آيا كسى كه مرده [دل] بود} يعنى به سبب دوست نداشتن ما،«فَأَحْيَيْنَاه» - . قصص/ ۶۱ - {و زنده اش گردانيديم} يعنى به وسيله ما .

ابومعاويه ضرير از اعمش از ابوصالح از ابن عباس روايت كرده كه گفت:آيه: «أَفَمَن وَعَدْنَاهُ وَعْدًا حَسَنًا» {آيا كسى كه وعده

نیکو به او داده ایم} درباره حمزه، جعفر و علی علیه السّلام نازل شده است.

مجاهد و ابن عباس درباره قول خدای عزّوجل: «أَفَمَن يُلْقَى فِي النَّار» - . فصلت/ ۴۰ - {آیا کسی که در آتش افکنده می شود...} گویند: منظور ولید بن مغیره است،«أَم مَّن يَأْتِي ءَامِنًا» - . فصلت/ ۴۰ - {یا کسی که روز قیامت آسوده خاطر می آید؟} از غضب خدا، که او امیرالمؤمنان علیه السّلام است؛ سپس دشمنان وی را تهدید نموده گوید: «اعْمَلُواْ مَا شِئْتُم» - . فصلت/۴۰ - {هر چه می خواهید بکنید...}.

الأغانی: ابراهیم بن مهدی به شدت از - راه - امیرالمؤمنین علیه السّلام منحرف بود، پس روزی با مأمون گفتگو کرده و گفت: علی را در خواب دیدم که باهم راه می‌رفتیم تا اینکه به یک پل رسیدیم، پس وی قصد داشت پیش از من از آن پل عبور کند که من او را گرفته و گفتم: تو با تمسک به یک زن (حضرت فاطمه علیها السّلام) دعوی خلافت می کنی در حالی که ما سزاوارتر از تو به آن هستیم، اما او را در پاسخ دادن بلیغ نیافتم! مأمون گفت: به تو چه جوابی داد؟ گفت:

ص: ۸۶

چیزی نگفت جز «سلاماً سلاماً»! پس مأمون گفت: به خدا سوگند بلیغ‌ترین پاسخ را به تو داده است! گفت: چگونه؟ مامون گفت: به تو فهماند که نادانی و ارزش پاسخ نداری، خدای عزّوجل می‌فرماید: «وَ إِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَهِلُونَ قَالُواْ سَلَامًا» - .

فرقان/ ۶۳ - {و چون نادانان ایشان را طرف خطاب قرار دهند به ملایمت پاسخ می دهند} ابومنصور ثعالبی در کتاب «الاقتباس من کلام ربّ الناس» آورده است که متوکّل در خواب علی علیه السّلام را در میان آتشی برافروخته دید و به دلیل ناصبی بودنش از این بابت بسیار خوشحال شد، لذا از یک معبّر خواب تعبیر آن را جویا شد، معبِّر گفت: این شخص را که خلیفه در خواب دیده باید یا نبی باشد یا وصی! گفت: به چه دلیل؟ گفت: به دلیل قول خدای متعال: «أَن بُورِكَ مَن فِي النَّارِ وَ مَنْ حَوْلَهَا» - . نمل/ ۸ - {«خجسته [و مبارک گردید] آنکه در *این آتش و آنکه پیرامون آن است}

حریری در کتاب «درّة الغوّاص» آورده است که شریک بن عبدالله نخعی مشغول ذکر فضایل علی علیه السّلام بود که یک اُموی گفت: چه نیک مردی بود علی، پس شریک خشمگین شده و گفت: آیا به علی «نیک مرد» گفته می‌شود؟! مرد اُموی گفت: ای بنده خدا، مگر خداوند در مقام خبر دادن از خود نفرموده: «فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ الْقَادِرُونَ» - . مرسلات/ ۲۳ - {و توانا آمدیم، و چه نیک تواناییم.}؟! و درباره ایوب فرمود: «إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِّعْمَ الْعَبْدُ» - . ص/ ۴۴ - {ما او را شکیبا یافتیم. چه نیکوبنده ای!} و درباره سلیمان فرمود: «وَ وَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمَانَ نِعْمَ الْعَبْدُ» - . ص/ ۳۰ - {و سلیمان را به داوود بخشیدیم. چه نیکو بنده ای! به راستی او توبه کار [و ستایشگر] بود}؟ آیا آنچه را که خداوند برای خود و پیامبرانش خواسته، برای علی راضی نیستی؟! پس شریک این استدلال او را پسندید؛ و یکی از نحویان گفته است: این پاسخ، پاسخ درستی نیست، زیرا «نِعمَ» از جانب خدای متعال مدحی است بر سبیل توصیف حقیقی او؛ به جهت نزدیک کردن مفهوم به توان درک و فهم شنوندگان از جایگاه انعام او نسبت به بندگان و در حق پیامبران او به جهت شرافت بخشی برای آن‌هاست، امّا اگر از جانب انسان در حق خداوند متعال صادر شود، به ذم نزدیک خواهد بود هرچند که در لفظ مدح باشد، چنانکه درباره پیامبر صَلی الله علیهِ و آله گفته شود: «محمد فیه خیر» (خیر در محمّد است) در این صورت گوینده صادق است و در عین حال مقصّر نیز

هست .

ابوبکر هروی شطرنج بازی می کرد که مردی پشت کوهی درباره امامِ بعد از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله پرسید. پس هروی چهار پیاده را کنار شاه قرار داده و گفت: این پیامبر است و این چهار پیاده جانشینان وی هستند. مرد کوهی گفت: آنکه در کنار وی است، پسر اوست؟

گفت: خیر، جز یک دختر فرزندی برایش باقی نماند. گفت: پس این، داماد اوست؟ گفت: خیر، دامادش آن آخری است. گفت: آیا این از مقرّب‌ترین آن‌ها به او یا شجاع‌ترین یا عالم‌ترین و یا پارساترین آن‌هاست؟ گفت: خیر، آن آخری چنین است! گفت: پس این در کنار او چه می کند؟!

ص: ۸۷

**[ترجمه]

فی الشواذ

(۱)

إن الله تعالی ذکر الجوارح فی کتابه و عنی به علیا علیه السلام نحو قوله وَ یُحَذِّرُکُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ (۲)

قَالَ الرِّضَا علیه السلام: عَلَی خَوْفِهِمْ بِهِ.

قَوْلُهُ: وَ یَبْقی وَجْهُ رَبِّکَ (۳) فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام نَحْنُ وَجْهُ اللَّهِ وَ نَحْنُ الْآیَاتُ وَ نَحْنُ الْبَیِّنَاتُ وَ نَحْنُ حُدُودُ اللَّهِ.

أَبُو الْمَضَا(۴) عَنِ الرِّضَا علیه السلام قَالَ: فِی قَوْلِهِ فَأَیْنَما تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ (۵) قَالَ عَلِیٌّ.

قوله تعالی تَجْرِی بِأَعْیُنِنا(۶)

الْأَعْمَشُ: جَاءَ رَجُلٌ مَشْجُوجُ الرَّأْسِ (۷) یَسْتَعْدِی عُمَرَ عَلَی عَلِیٍّ علیه السلام فَقَالَ عَلِیٌّ مَرَرْتُ بِهَذَا وَ هُوَ یُقَاوِمُ امْرَأَةً فَسَمِعْتُ مَا کَرِهْتُ فَقَالَ عُمَرُ إِنَّ لِلَّهِ عُیُوناً وَ إِنَّ عَلِیّاً مِنْ عُیُونِ اللَّهِ فِی الْأَرْضِ.

وَ فِی رِوَایَهِ الْأَصْمَعِیِّ أَنَّهُ قَالَ علیه السلام: رَأَیْتُهُ یَنْظُرُ فِی حَرَمِ اللَّهِ إِلَی حَرِیمِ اللَّهِ فَقَالَ عُمَرُ اذْهَبْ وَقَعَتْ عَلَیْکَ عَیْنٌ مِنْ عُیُونِ اللَّهِ وَ حِجَابٌ مِنْ حُجُبِ اللَّهِ تِلْکَ یَدُ اللَّهِ الْیُمْنَی یَضَعُهَا حَیْثُ یَشَاءُ.

أَبُو ذَرٍّ فِی خَبَرٍ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله: یَا أَبَا ذَرٍّ یُؤْتَی بِجَاحِدِ عَلِیٍّ یَوْمَ الْقِیَامَهِ أَعْمَی أَبْکَمَ یَتَکَبْکَبُ (۸) فِی ظُلُمَاتِ الْقِیَامَهِ یُنَادِی یا حَسْرَتی عَلی ما فَرَّطْتُ فِی جَنْبِ اللَّهِ (۹)

۱- ۱. أی فی الشواذ من مناقبه.

۲- ۲. سوره آل عمران: ۲۸ و ۳۰.

۳- ۳. سوره الرحمن: ۲۷.

۴- ۴. غیر مذکور فیما بأیدینا من کتب الرجال.

۵- ۵. سوره البقره: ۱۱۵.

۶- ۶. سوره القمر: ۱۴.

۷- ۷. شج الرأس: جرحه و کسره.

۸- ۸. أی یتلفف.

۹- ۹. سوره الزمر: ۵۶.

وَ فِی عُنُقِهِ طَوْقٌ مِنَ النَّارِ.

الصَّادِقُ وَ الْبَاقِرُ وَ السَّجَّادُ وَ زَیْدُ بْنُ عَلِیٍّ علیه السلام: فِی هَذِهِ الْآیَهِ قَالَ (۱) جَنْبُ اللَّهِ عَلِیٌّ وَ هُوَ حُجَّهُ اللَّهِ عَلَی الْخَلْقِ یَوْمَ الْقِیَامَهِ.

الرِّضَا علیه السلام: فِی جَنْبِ اللَّهِ قَالَ فِی وَلَایَهِ عَلِیٍّ علیه السلام وَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ أَنَا صِرَاطُ اللَّهِ أَنَا جَنْبُ اللَّهِ (۲).

**[ترجمه]خداوند متعال جوارح (اندامها) را در قرآن ذکر کرده و منظور وی از آنها علی علیه السّلام بوده است، مانند قول او : «وَ یُحَذِّرُکُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ» - . آل عمران/ ۲۸و ۳۰ - {و خداوند، شما را از [کیفر] خود می ترساند} امام رضا علیه السّلام فرمود: علی علیه السّلام، آنها را به وی ترسانید.

قول او: «وَ یَبْقَی وَجْهُ رَبِّک» - . رحمان/ ۲۷ - {و ذاتِ باشکوه و ارجمند پروردگارت باقی خواهد ماند} امام صادق علیه السّلام فرمود: «وجه الله» ما هستیم و «آیات» ماییم و «بیّنات» ماییم و «حدود الله» ما هستیم.

ابوالمضا از امام رضا علیه السّلام آورده است که آن حضرت در قول خدای متعال: «فَأَیْنَمَا تُوَلُّواْ فَثَمَّ وَجْهُ الله» - . بقره/ ۱۱۵ - {به هر سو رو کنید، آنجا روی [به] خداست} فرمود: «وجه الله» علی علیه السّلام است.

قول خدای متعال: «تجْرِی بِأَعْیُنِنَا» - . قمر/ ۱۴ - {[کشتی] زیر نظر ما روان بود} اعمش گوید: مرد فرق شکافته ای به شکایت از علی علیه السّلام نزد عمر آمد. علی علیه السّلام فرمود: بر این مرد گذشتم در حالی که با یک زن گلاویز بود و چیزهایی که ناپسند داشتم شنیدم. پس عمر گفت: خداوند را چشمانی است و علی از عیون الله بر روی زمین است. و در روایت اصمعی آمده است که علی علیه السّلام فرمود: او را در حالی دیدم که در حرم خدا به حریم خدا نگاه می‌کند، پس عمر گفت: برو، چشمی از چشمان خدا بر تو افتاده است و حجابی از حجاب‌های او، آن دست راست خداست که هرجا اراده کند، آن را قرار می‌دهد.

ابوذر در روایتی از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله آورده است که فرمود: ابوذر، در روز قیامت منکر علی علیه السلام را در روز قیامت می‌آورند در حالی که کور است و لال است و در تاریکی های قیامت به خود می‌پیچد و فریاد بر می‌آورد: «یا حسرتی علی ما فرطت فی جنب الله» {ای وای بر من از ستم ها و تفریط هایی که در مورد خداوند روا داشتم.}

ص: ۸۸

امام صادق، امام باقر، امام سجاد و زید بن علی علیهم السّلام در مورد این آیه فرموده‌اند: «جنب الله» علی علیه السّلام است و در روز قیامت او حجّت خدا بر مردم است.

امام رضا علیه السّلام فرمود: «فی جنب الله» به معنای «فی ولایهٔ علی علیه السّلام» است. و امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: «صراط الله» منم، من «جَنبِ الله» هستم. - . مناقب آل أبی طالب ۲: ۵۵-۳۰ -

**[ترجمه]

باب ۷۴ قول الرسول صلی الله علیه و آله لعلی علیه السلام: «أعطیت ثلاثا لم أعط»

الأخبار

«۱»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی ابْنُ الصَّلْتِ عَنِ ابْنِ عُقْدَةَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَزْوِینِیِّ عَنْ دَاوُدَ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِعَلِیٍّ علیه السلام یَا عَلِیُّ إِنَّکَ أُعْطِیتَ ثَلَاثَةً لَمْ أُعْطَ(۳) قُلْتُ یَا رَسُولَ اللَّهِ مَا أُعْطِیتُ فَقَالَ أُعْطِیتَ صِهْراً مِثْلِی وَ لَمْ أُعْطَ وَ أُعْطِیتَ زَوْجَتَکَ فَاطِمَةَ وَ لَمْ أُعْطَ وَ أُعْطِیتَ الْحَسَنَ وَ الْحُسَیْنَ وَ لَمْ أُعْطَ(۴).

**[ترجمه]امالی طوسی: امام رضا علیه السلام از پدران بزرگوارشان نقل میکنند که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: ای علی، به تو سه چیز داده شده که به من داده نشده‌اند. عرض کردم: یا رسول الله، چه چیزهایی به من داده شده؟ فرمود: پدر زنی چون من به تو داده شده و به من داده نشده است، همسری چون فاطمه به تو داده شده و به من داده نشده، و حسن و حسین به تو داده شده‌اند و به من داده نشد. - . امالی شیخ طوسی: ۲۱۹ -

**[ترجمه]

«۲»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] بِالْأَسَانِیدِ الثَّلَاثَةِ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِیٍّ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: إِنَّکَ أُعْطِیتَ ثَلَاثاً لَمْ أُعْطَهَا(۵) قُلْتُ فِدَاکَ أَبِی وَ أُمِّی وَ مَا أُعْطِیتُ قَالَ أُعْطِیتَ صِهْراً مِثْلِی وَ أُعْطِیتَ مِثْلَ زَوْجَتِکَ وَ أُعْطِیتَ مِثْلَ وَلَدَیْکَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَیْنِ (۶).

ص: ۸۹

۱- ۱. فی المصدر: قالوا.

۲- ۲. مناقب آل أبی طالب ۲: ۳۰- ۵۵.

۳- ۳. فی المصدر: لم اعط أنا.

۴- ۴. أمالی الشیخ: ۲۱۹. و فیه: و اعطیت مثل الحسن و الحسین.

۵- ۵. فی المصدر: یا علی إنک اعطیت ثلاثا لم یعطها أحد من قبلک.

۶- ۶. عیون الأخبار: ۲۱۲.

صح: عنه علیه السلام مثله.(۱)

قب: الخرکوشیّ فی شرف النبیّ و ابوالحسن بن مهرویه القزوینیّ عن الرضا علیه السلام مثله.(۲)

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: علی علیه السّلام: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: به تو سه چیز داده شده که آن‌ها را به من نداده‌اند. عرض کردم: پدر و مادرم فدای تو باد، به من چه چیزهایی داده شده است؟ فرمود: پدر زنی چون من داده شده... ای، همسری چون فاطمه داده شده‌ای و فرزندانی چون حسن و حسین داده شده‌ای. - . عیون الأخبار: ۲۱۲ -

صحیفه الرضا:

ص: ۸۹

از او علیه السّلام مانند آن را روایت کرده است. - . صحیفة الرضا: ۲۷ -

مناقب ابن شهر آشوب: خرکوشی در «شرف النبی» و ابوالحسن بن مهرویه قزوینی از امام رضا علیه السّلام مانند آن را روایت کرده‌اند. - .مناقب آل أبی طالب ۲: ۴۷ -

**[ترجمه]

«۳»

یل، [الفضائل] لابن شاذان فض، [کتاب الروضه] رُوِیَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ: أُعْطِیتُ ثَلَاثاً وَ عَلِیٌّ مُشَارِکِی فِیهَا وَ أُعْطِیَ عَلِیٌّ ثَلَاثاً وَ لَمْ أُشَارِکْهُ فِیهَا فَقِیلَ لَهُ یَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا هَذِهِ الثَّلَاثُ الَّتِی شَارَکَکَ فِیهَا عَلِیٌّ علیه السلام قَالَ لِی لِوَاءُ الْحَمْدِ وَ عَلِیٌّ حَامِلُهُ وَ الْکَوْثَرُ لِی وَ عَلِیٌّ سَاقِیهِ وَ لِیَ الْجَنَّهُ وَ النَّارُ وَ عَلِیٌّ قَسِیمُهُمَا وَ أَمَّا الثَّلَاثُ الَّتِی أُعْطِیَهَا عَلِیٌّ (۳) وَ لَمْ أُشَارِکْهُ فِیهَا فَإِنَّهُ أُعْطِیَ ابْنَ عَمٍّ مِثْلِی (۴) وَ لَمْ أُعْطَ مِثْلَهُ وَ أُعْطِیَ زَوْجَتَهُ فَاطِمَهَ وَ لَمْ أُعْطَ مِثْلَهَا وَ أُعْطِیَ وَلَدَیْهِ الْحَسَنَ وَ الْحُسَیْنَ وَ لَمْ أُعْطَ مِثْلَهُمَا(۵).

**[ترجمه]الفضائل- الروضة: از رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله روایت است که فرمود: به من سه چیز داده شده که علی در آن‌ها با من شریک است و به علی سه چیز داده شده که من در آن‌ها با او شریک نیستم، پس عرض شد: یا رسول الله، این سه چیزی که علی در آن‌ها با تو شریک است، چیست؟ فرمود: رایت حمد به من تعلق دارد و علی حامل آن است، کوثر از آنِ من است و علی ساقی آن است و بهشت و دوزخ در اختیار من است و علی تقسیم کننده آن دو است؛ و اما سه چیزی که به علی داده شده و به من داده نشده‌اند، یکی آن است که پسر عمّی چون من به او داده شده و چنین پسر عمی به من داده نشده، بانویی چون فاطمه همسرش به وی داده شده و به من داده نشده و دو پسر چون حسن و حسین به وی داده شده و به من داده نشده است. - . الفضائل: ۱۱۷-۱۱۶. الروضة : ۸ -

**[ترجمه]

باب ۷۵ فضله علیه السلام علی سائر الأئمه علیهم السلام

الأخبار

«۱»

ب، [قرب الإسناد] ابْنُ طَرِیفٍ (۶) عَنِ ابْنِ عُلْوَانَ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِیهِ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ سَیِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّهِ وَ أَبُوهُمَا خَیْرٌ مِنْهُمَا(۷).

ص: ۹۰

۱- صحیفه الرضا :۲۷

۲- مناقب آل ابی طالب۲:۴۷

۳- ۳. فی الروضه: اعطی علی.

۴- ۴. فی الروضه: فانه أعطی حموا مثلی. و فی الفضائل: فانه أعطی رسول اللّه صهرا. و الحمو: أبو امرأه الرجل.

۵- ۵. الفضائل: ۱۱۶- ۱۱۷. الروضه: ۸.

۶- ۶. الراوی للحدیث هو الحسن بن ظریف- بالمعجمه- و ابن طریف- بالمهمله- هو سعد بن طریف کما بینه المصنّف فی الفصل الرابع من مقدمات الکتاب، راجع الجزء الأول: ۶۱. فلا یخلو السند من تصحیف.

۷- ۷. قرب الإسناد: ۵۳.

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] بالأسانید الثلاثه عن الرضا عن آبائه علیهم السلام عن النبی صلی الله علیه و آله: مثله (۱)

صح، [صحیفه الرضا علیه السلام] عن الرضا عن آبائه علیهم السلام: مثله (۲).

**[ترجمه]قرب الإسناد: امام باقر علیه السّلام: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: حسن و حسین دو سرور جوانان اهل بهشت هستند و پدرشان از آن دو بهتر است. - . قرب الاسناد: ۵۳ -

ص: ۹۰

عیون اخبار الرضا: نظیر همین روایت را از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نقل کرده است.

صحیفه الرضا: از امام رضا از پدران بزرگوارش علیهم السّلام، مانند این حدیث را روایت کرده است. - . صحیفهٔ الرضا: ۳۱ -

**[ترجمه]

«۲»

ب، [قرب الإسناد] ابْنُ عِیسَی عَنِ الْبَزَنْطِیِّ عَنِ الرِّضَا علیه السلام: فِیمَا کَتَبَ إِلَیْهِ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام لَا یَسْتَکْمِلُ عَبْدٌ الْإِیمَانَ حَتَّی یَعْرِفَ أَنَّهُ یَجْرِی لِآخِرِهِمْ مَا یَجْرِی لِأَوَّلِهِمْ فِی الْحُجَّهِ وَ الطَّاعَهِ وَ الْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ سَوَاءً وَ لِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَضْلُهُمَا(۳).

**[ترجمه]قرب الاسناد: امام باقر علیه السّلام فرمود: ایمان بنده کامل نمی‌شود مگر اینکه بداند که هرچه برای اول ما است برای آخرین ما نیز جاری است ائمّه در اطاعت، حجّت و حلال و حرام برابرند و محمّد صَلی الله علیهِ و آله و امیرالمؤمنین علیه السّلام فضیلت مخصوص به خود را دارند. - . قرب الاسناد: ۱۵۳ -

**[ترجمه]

«۳»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] بِإِسْنَادِ التَّمِیمِیِّ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ خَیْرُ أَهْلِ الْأَرْضِ بَعْدِی وَ بَعْدَ أَبِیهِمَا(۴).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: بعد از من و پدرشان، حسن و حسین بهترینِ اهل زمین‌اند. - . عیون الاخبار: ۲۲۲ -

**[ترجمه]

«۴»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ عَلِیٍّ علیه السلام قَالَ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ اطَّلَعَ إِلَی أَهْلِ الْأَرْضِ فَاخْتَارَنِی ثُمَّ اطَّلَعَ الثَّانِیَهَ فَاخْتَارَکَ بَعْدِی فَجَعَلَکَ الْقَیِّمَ بِأَمْرِ أُمَّتِی بَعْدِی (۵) وَ لَیْسَ أَحَدٌ بَعْدَنَا مِثْلَنَا(۶).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: علی علیه السّلام: پیامبر صلی الله علیهِ و آله فرمود: خدای عزّوجل نظری بر اهل زمین انداخت و مرا برگزید و دوباره به زمین نگاه کرد و پس از من تو را برگزید و تو را قائم به امر اُمّتم بعد از من گردانید، و بعد از ما کسی چون ما نیست. - . عیون الاخبار: ۲۲۵ -

**[ترجمه]

«۵»

یر، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ وَ یَعْقُوبُ بْنُ یَزِیدَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنِ ابْنِ أُذَیْنَهَ عَنْ بُرَیْدٍ قَالَ قُلْتُ لِأَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام: قُلْ کَفی بِاللَّهِ شَهِیداً بَیْنِی وَ بَیْنَکُمْ وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْکِتابِ (۷) قَالَ إِیَّانَا عَنَی وَ عَلِیٌّ أَوَّلُنَا وَ أَفْضَلُنَا(۸) وَ خَیْرُنَا بَعْدَ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله(۹).

یر، [بصائر الدرجات] محمد بن الحسین و ابن یزید عن ابن أبی عمیر عن برید: مثله (۱۰)

ص: ۹۱

۱- ۱. عیون الأخبار: ۲۰۱.

۲- ۲. صحیفه الرضا: ۳۱.

۳- ۳. قرب الإسناد: ۱۵۳. و لیست کلمه« سواء» فیه. و فیه: و لأمیر المؤمنین.

۴- ۴. عیون الأخبار: ۲۲۲.

۵- ۵. فی المصدر: من بعدی.

۶- ۶. عیون الأخبار: ۲۲۵.

۷- ۷. سوره الرعد: ۴۳.

۸- ۸. فی المصدر: و علی أفضلنا.

۹- ۹. بصائر الدرجات: ۵۷.

۱۰- ۱۰. بصائر الدرجات: ۵۸.

یر، [بصائر الدرجات] بعض أصحابنا عن الحسن بن موسی عن عبد الرحمن بن کثیر عن أبی عبد الله علیه السلام: مثله (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: برید گوید: به امام باقر علیه السّلام عرض کردم: درباره مفهوم آیه: «قُلْ کَفَی بِاللَّهِ شَهِیدًا بَیْنِی وَ بَیْنَکُمْ وَ مَنْ عِندَهُ عِلْمُ الْکِتَابِ» - . رعد/ ۴۳ - {بگو:

«کافی است خدا و آن کس که نزد او علم کتاب است، میان من و شما گواه باشد.»} چیست؟ فرمود: منظور ما هستیم و علی علیه السّلام اوّلین ما و افضل ما و بهترینِ ما پس از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله است. - . بصائر الدرجات: ۵۷ -

بصائر الدرجات: محمّد بن الحسین و ابن یزید از ابن أبی عمیر از برید مانند آن را روایت کرده است. - . بصائر الدرجات: ۵۸ -

بصائر الدرجات: مانند این حدیث را از امام صادق علیه السّلام نقل کرده است. - . بصائر الدرجات: ۵۷ -

**[ترجمه]

«۶»

مل، [کامل الزیارات] أَبِی وَ الْکُلَیْنِیُّ مَعاً عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنْ حَمْدَانَ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْیَمَانِیِّ عَنْ مَنِیعِ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ یُونُسَ عَنْ أَبِی وَهْبٍ الْقَصْرِیِ (۲) عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: اعْلَمْ أَنَّ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الْأَئِمَّهِ کُلِّهِمْ وَ لَهُ ثَوَابُ أَعْمَالِهِمْ وَ عَلَی قَدْرِ أَعْمَالِهِمْ فُضِّلُوا(۳).

**[ترجمه]کامل الزیارات: امام صادق علیه السّلام فرمود: بدان که امیرمؤمنان علیه السّلام نزد خدا از همه امامان با فضیلت‌تر است و ثواب اعمال آن‌ها برای اوست و آن‌ها به اندازه کردارشان فضیلت می‌یابند. - . کامل الزیارات: ۳۸ -

**[ترجمه]

«۷»

یر، [بصائر الدرجات] عَلِیُّ بْنُ إِسْمَاعِیلَ عَنْ صَفْوَانَ عَنِ ابْنِ مُسْکَانَ عَنِ الْحَارِثِ النَّضْرِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ: رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ نَحْنُ فِی الْأَمْرِ وَ النَّهْیِ وَ الْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ نَجْرِی مَجْرَی وَاحِدٍ(۴) فَأَمَّا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ عَلِیٌّ فَلَهُمَا فَضْلُهُمَا(۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات:حارث نضری میگوید: از امام صادق علیه السلام شنیدم که می‌فرمود: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله و ما در امر و نهی کردن و حلال و حرام یکسانیم، لیکن رسول خدا صلی الله علیه و آله و علی علیه السّلام فضیلت خاص

خود را دارند. - . بصائر الدرجات: ۱۴۰ -

**[ترجمه]

باب ۷۶ حب الملائكه له و افتخارهم بخدمته صلوات الله عليه و عليهم أجمعين

الأخبار

«۱»

لی، [الأمالی] للصدوق الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ فُرَاتِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ ظُهَيْرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْفَضْلِ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله: مَعَاشِرَ النَّاسِ وَ الَّذِی بَعَثَنِی بِالنُّبُوَّهِ وَ اصْطَفَانِی عَلَى جَمِيعِ الْبَرِيَّهِ مَا نَصَبْتُ عَلِيّاً

ص: ۹۲

۱- ۱. بصائر الدرجات: ۵۷.

۲- ۲. فی المصدر« البصری» لكنه سهو، راجع جامع الرواه ۲. ۴۲۱.

۳- ۳. كامل الزيارات: ۳۸.

۴- ۴. فی المصدر: تجری مجری واحدا.

۵- ۵. بصائر الدرجات: ۱۴۰.

عَلَماً لِأُمَّتِی فِی الْأَرْضِ حَتَّی نَوَّهَ اللَّهُ (۱) بِاسْمِهِ فِی سَمَاوَاتِهِ وَ أَوْجَبَ وَلَایَتَهُ عَلَی مَلَائِکَتِهِ (۲).

أَقُولُ أَثْبَتْنَا الْخَبَرَ بِتَمَامِهِ فِی بَابِ أَخْبَارِ الْغَدِیرِ وَ سَیَأْتِی فِی بَابِ تَزْوِیجِ فَاطِمَهَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله: أَنَّ الْمَلَائِکَهَ تَتَقَرَّبُ إِلَی اللَّهِ بِمَحَبَّتِهِ.

**[ترجمه]امالی صدوق: رسول خدا پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: ای مردم، قَسَم به آن‌کس که مرا به نبوّت برانگیخت و بر همه خلایق برتری داد، علی

را به عنوان نمونه و الگو در زمین معرفی نکردم مگر بعد از آنکه خداوند او را به نام در آسمان ها مدح کرد و پذیرش ولایت او را بر ملائکه واجب ساخت. - . امالی صدوق: ۷۷-۷۶ -

می گویم: این حدیث را کاملاً در باب اخبار غدیر به اثبات رساندیم، و در باب تزویج فاطمه علیها السّلام از ابن عبّاس از پیامبر پیامبر صَلی الله علیهِ و آله خواهد آمد که: فرشتگان با محبّت علی علیه السّلام به خدا تقرّب می‌جویند.

**[ترجمه]

«۲»

لی، [الأمالی] للصدوق أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ أَبِی عَرُوبَهَ الْحُسَیْنِ بْنِ أَبِی مَعْشَرٍ وَ أَبِی طَالِبِ بْنِ أَبِی عَوَانَهَ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ سَیْفٍ الْحَرَّانِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ وَاقِدٍ عَنْ عَبْدِ الْعَزِیزِ الْمَاجِشُونِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْکَدِرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: اسْتَبْشَرَتِ الْمَلَائِکَهُ یَوْمَ بَدْرٍ وَ حُنَیْنٍ بِکَشْفِ عَلِیٍّ الْأَحْزَانَ عَنْ وَجْهِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَمَنْ لَمْ یَسْتَبْشِرْ بِرُؤْیَهِ عَلِیٍّ علیه السلام فَعَلَیْهِ لَعْنَهُ اللَّهِ (۳).

**[ترجمه]امالی صدوق: جابر بن عبدالله گوید: در جنگ‌های بدر و حُنین فرشتگان از اینکه علی علیه السّلام دشمنان را از پیرامون پیامبر صَلی الله علیهِ و آله پراکنده ساخته بود، شادمان شدند پس لعنت خدا بر آن کسی که از دیدن علی علیه السّلام شادمان نشود. - . امالی صدوق: ۱۴۷ -

**[ترجمه]

«۳»

لی، [الأمالی] للصدوق السِّنَانِیُّ عَنِ الْأَسَدِیِّ عَنِ الْبَرْمَکِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَحْمَدَ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنْ ثَابِتِ بْنِ أَبِی صَفِیَّهَ عَنْ سَعِیدِ بْنِ عِلَاقَهَ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ عَقِیصَا عَنْ سَیِّدِ الشُّهَدَاءِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام عَنْ سَیِّدِ الْأَوْصِیَاءِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: یَا عَلِیُّ أَنْتَ أَخِی وَ أَنَا أَخُوکَ أَنَا الْمُصْطَفَی

لِلنُّبُوَّهِ وَ أَنْتَ الْمُجْتَبی لِلْإِمَامَهِ وَ أَنَا صَاحِبُ التَّنْزِیلِ وَ أَنْتَ صَاحِبُ التَّأْوِیلِ وَ أَنَا وَ أَنْتَ أَبَوَا هَذِهِ الْأُمَّهِ یَا عَلِیُّ أَنْتَ وَصِیِّی وَ خَلِیفَتِی وَ وَزِیرِی وَ وَارِثِی وَ أَبُو وُلْدِی شِیعَتُکَ شِیعَتِی وَ أَنْصَارُکَ أَنْصَارِی وَ أَوْلِیَاؤُکَ أَوْلِیَائِی وَ أَعْدَاؤُکَ أَعْدَائِی یَا عَلِیُّ أَنْتَ صَاحِبِی عَلَی الْحَوْضِ غَداً وَ أَنْتَ صَاحِبِی فِی الْمَقَامِ الْمَحْمُودِ وَ أَنْتَ صَاحِبُ لِوَائِی فِی الْآخِرَهِ کَمَا أَنْتَ صَاحِبُ لِوَائِی فِی الدُّنْیَا لَقَدْ سَعِدَ مَنْ تَوَلَّاکَ وَ شَقِیَ مَنْ عَادَاکَ وَ إِنَّ الْمَلَائِکَهَ لَتَتَقَرَّبُ إِلَی اللَّهِ تَقَدَّسَ ذِکْرُهُ بِمَحَبَّتِکَ وَ وَلَایَتِکَ وَ اللَّهِ إِنَّ أَهْلَ مَوَدَّتِکَ فِی السَّمَاءِ لَأَکْثَرُ مِنْهُمْ فِی الْأَرْضِ یَا عَلِیُّ أَنْتَ أَمِینُ أُمَّتِی وَ حُجَّهُ اللَّهِ عَلَیْهَا بَعْدِی قَوْلُکَ قَوْلِی وَ أَمْرُکَ أَمْرِی وَ طَاعَتُکَ طَاعَتِی وَ زَجْرُکَ

ص: ۹۳

۱- ۱. نوه ذکره: مدحه و عظمه.

۲- ۲. أمالی الصدوق: ۷۶- ۷۷.

۳- ۳. أمالی الصدوق: ۱۴۷.

زَجْرِی وَ نَهْیُکَ نَهْیِی وَ مَعْصِیَتُکَ مَعْصِیَتِی وَ حِزْبُکَ حِزْبِی وَ حِزْبِی حِزْبُ اللَّهِ وَ مَنْ یَتَوَلَّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ الَّذِینَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغالِبُونَ (۱).

**[ترجمه]امالی صدوق: امیرالمؤمنین علی بن أبی طالب علیه السّلام گوید: رسول خدا صلی الله علیهِ و آله فرمود: علی، تو برادر منی و من برادر توأم، من برای نبوّت برگزیده شده‌ام و تو برای امامت انتخاب شده‌ای، و من صاحب تنزیل قرآنم و تو صاحب تأویلی و من و تو پدران این اُمّت هستیم، ای علی، تو وصی و جانشین، وزیر، وارث و پدر فرزندان منی، شیعه تو شیعه من است و یاران تو یاران منند و دوستدارانت دوستداران منند و دشمنان تو دشمنان منند، ای علی، فردای قیامت، تو در کنار حوض کوثر همراه منی و تو در مقام ستوده همراه منی و تو پرچمدار من در آخرتی همان‌طور که در دنیا پرچمدار من هستی، خوشبخت کسی است که ولایت تو را پذیرفته باشد و بدبخت آن‌که با تو به دشمنی برخاست، و قطعاً فرشتگان با محبّت و ولایت تو به خداوند تقدّس ذکره تقرّب می‌جویند، به خدا سوگند که دوستداران تو در آسمان بیشتر از آن‌ها در میان زمینیان است، ای علی، تو امین اُمّت منی و بعد از من حجّت خدا بر آن‌هایی، سخن تو سخن من است و فرمان تو فرمان من است و اطاعت از تو اطاعت من، بازداشتن

ص: ۹۳

تو بازداشتن من است و نهی تو نهی من، نافرمانی تو نافرمانی من است و حزب تو حزب من و حزب من حزب خداست «وَ مَن یَتَوَلَّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ الَّذِینَ ءَامَنُواْ فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُون» - . مائده/ ۵۶ - {و هر کس خدا و پیامبر او و کسانی را که ایمان آورده اند ولیّ خود بداند [پیروز است، چرا که] حزب خدا همان پیروزمندانند}

**[ترجمه]

«۴»

ع، [علل الشرائع] لی، [الأمالی] للصدوق الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِیدٍ الْهَاشِمِیُّ عَنْ فُرَاتِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ (۲) عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ نُوحٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ أَبِی دَاوُدَ عَنْ مُعَاذِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ بِشْرِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ الْأَنْصَارِیِّ عَنْ خَلِیفَهَ بْنِ سُلَیْمَانَ الْجُهَنِیِّ عَنْ أَبِی سَلَمَهَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِی هُرَیْرَهَ قَالَ: غَزَا النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله غَزَاهً فَلَمَّا رَجَعَ إِلَی الْمَدِینَهِ وَ کَانَ عَلِیٌّ علیه السلام تَخَلَّفَ عَلَی أَهْلِهِ فَقَسَمَ الْمَغْنَمَ (۳) فَدَفَعَ إِلَی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام سَهْمَیْنِ فَقَالَ النَّاسُ یَا رَسُولَ اللَّهِ دَفَعْتَ إِلَی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ سَهْمَیْنِ وَ هُوَ بِالْمَدِینَهِ مُتَخَلِّفٌ فَقَالَ مَعَاشِرَ النَّاسِ نَاشَدْتُکُمْ بِاللَّهِ وَ بِرَسُولِهِ أَ لَمْ تَرَوْا إِلَی الْفَارِسِ الَّذِی حَمَلَ عَلَی الْمُشْرِکِینَ مِنْ یَمِینِ الْعَسْکَرِ فَهَزَمَهُمْ ثُمَّ رَجَعَ إِلَیَّ فَقَالَ یَا مُحَمَّدُ إِنَّ لِی مَعَکَ سَهْماً وَ قَدْ جَعَلْتُهُ لِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ وَ هُوَ جَبْرَئِیلُ مَعَاشِرَ النَّاسِ نَاشَدْتُکُمْ بِاللَّهِ وَ بِرَسُولِهِ هَلْ رَأَیْتُمُ الْفَارِسَ الَّذِی حَمَلَ عَلَی الْمُشْرِکِینَ مِنْ یَسَارِ الْعَسْکَرِ ثُمَّ رَجَعَ فَکَلَّمَنِی وَ قَالَ لِی یَا مُحَمَّدُ إِنَّ لِی مَعَکَ سَهْماً وَ قَدْ جَعَلْتُهُ لِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ وَ هُوَ مِیکَائِیلُ فَوَ اللَّهِ مَا دَفَعْتُ إِلَی عَلِیٍّ إِلَّا سَهْمَ جَبْرَئِیلَ وَ مِیکَائِیلَ علیهما السلام فَکَبَّرَ النَّاسُ بِأَجْمَعِهِمْ (۴).

ع، [علل الشرائع] القطان عن عبد الرحمن بن محمد الحسنی عن فرات: مثله (۵).

**[ترجمه]علل الشرائع- امالی صدوق: ابوهریره گوید: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله غزوه‌ای کرد و چون به مدینه بازگشت- در حالی که علی علیه السّلام را به جانشینی خود در خانواده‌اش برجای گذاشته بود- غنایم را تقسیم نمود و به علی بن أبی طالب علیه السّلام *، دو سهم داد، پس مردم عرض کردند: یا رسول الله، به علی بن أبی طالب دو سهم دادی در حالی که در مدینه برجای مانده بود؟ فرمود: ای مردم، شما را به خدا و رسولش سوگند می‌دهم آیا آن مرد سوار را که * از سمت راست سپاه به مشرکان حمله کرد و آن‌ها را شکست داده و نزد من بازگشته و گفت: ای محمّد، من سهمی نزد تو دارم و آن را برای علی بن أبی طالب قرار دادم، ندیدید؟ او جبرئیل بود. ای مردم، شما را به خدا و رسولش سوگند می‌دهم آیا آن سوار را *ندیدید که از سمت چپ به لشکر مشرکان حمله برد سپس برگشته با من سخن گفته و به من گفت: یا محمّد، سهمی نزد تو دارم که آن را برای علی بن أبی طالب قرار دادم؟ و او میکائیل بود. به خدا سوگند چیزی جز سهم‌های جبرئیل و میکائیل علیهما السّلام را به علی ندادم؛ پس همگی مردم تکبیر گفتند. - . علل الشرائع: ۶۸ . امالی صدوق: ۲۲۰- ۲۱۹ و آن را در المناقب ۱: ۴۰۴ نیز آورده است. -

علل الشرائع: قطّان از عبدالرحمن بن محمّد حسنی از فرات نظیر این روایت را نقل کرده است. - . علل الشرائع: ۶۸ -

**[ترجمه]

«۵»

ع، [علل الشرائع] ابْنُ طَرِيفٍ (۶) عَنِ ابْنِ عُلْوَانَ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ

ص: ۹۴

۱- ۱. أمالی الصدوق: ۲۰۰. و الآیه فی سوره المائده: ۵۶.

۲- ۲. روی الروایه فی العلل عن أحمد بن الحسن القطان، عن عبد الرحمن بن محمّد الحسنی عن فرات بن إبراهیم. ثم قال بعد تمام الروایه: و حدّثنی بهذا الحدیث الحسن بن محمّد الهاشمی الکوفیّ عن فرات بن إبراهیم بإسناده مثله سواء. و المصنّف قد عکس کما لا یخفی.

۳- ۳. فی العلل: قسم المغنم.

۴- ۴. علل الشرائع: ۶۸. أمالی الصدوق: ۲۱۹- ۲۲۰. و أورده فی المناقب ۱: ۴۰۴.

۵- ۵. علل الشرائع: ۶۸.

۶- ۶. راجع ما ذیلناه ذیل الحدیث الأول من الباب السابق.

قَالَ: انْتَدَبَ (۱) رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله النَّاسَ لَیْلَهَ بَدْرٍ إِلَی الْمَاءِ فَانْتَدَبَ عَلِیٌّ علیه السلام فَخَرَجَ وَ کَانَتْ لَیْلَهً بَارِدَهً ذَاتَ رِیحٍ وَ ظُلْمَهٍ فَخَرَجَ بِقِرْبَتِهِ فَلَمَّا کَانَ إِلَی الْقَلِیبِ لَمْ یَجِدْ دَلْواً فَنَزَلَ إِلَی الْجُبِ (۲) تِلْکَ السَّاعَهَ فَمَلَأَ قِرْبَتَهُ ثُمَّ أَقْبَلَ فَاسْتَقْبَلَتْهُ رِیحٌ شَدِیدَهٌ فَجَلَسَ حَتَّی مَضَتْ ثُمَّ قَامَ ثُمَّ مَرَّتْ بِهِ أُخْرَی فَجَلَسَ حَتَّی مَضَتْ ثُمَّ قَامَ ثُمَّ مَرَّتْ بِهِ أُخْرَی فَجَلَسَ حَتَّی مَضَتْ فَلَمَّا جَاءَ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله مَا حَبَسَکَ یَا أَبَا الْحَسَنِ قَالَ لَقِیتُ رِیحاً ثُمَّ رِیحاً ثُمَّ رِیحاً شَدِیدَهً فَأَصَابَتْنِی قَشْعَرِیرَهٌ(۳) فَقَالَ أَ تَدْرِی مَا کَانَ ذَاکَ یَا عَلِیُّ فَقَالَ لَا

فَقَالَ ذَاکَ جَبْرَئِیلُ فِی أَلْفٍ مِنَ الْمَلَائِکَهِ وَ قَدْ سَلَّمَ (۴) عَلَیْکَ وَ سَلَّمُوا ثُمَّ مَرَّ مِیکَائِیلُ فِی أَلْفٍ مِنَ الْمَلَائِکَهِ فَسَلَّمَ عَلَیْکَ وَ سَلَّمُوا ثُمَّ مَرَّ إِسْرَافِیلُ فِی أَلْفٍ مِنَ الْمَلَائِکَهِ فَسَلَّمَ عَلَیْکَ وَ سَلَّمُوا(۵).

**[ترجمه]علل الشرائع: ابن طریف با سندی از ابن عباس

ص: ۹۴

روایت کرده که گوید: در شب بدر رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله از مردم خواست یکی برود و آب بیاورد، پس علی علیه السّلام این مأموریت را پذیرفت و روانه شد، و شبی سرد و همراه با باد و تاریک بود، علی علیه السّلام با مشک آب خود راهی گشت و چون به چاه رسید، دلوی نیافت، از این رو در آن ساعت وارد چاه شد و مشک خود را از آب پر کرده و مراجعت نمود که با بادی تند که از مقابل می‌ورزید روبرو شد، آن حضرت نشست تا باد گذشت، سپس برخاست تا به راه خود ادامه دهد که باد دیگری وزید، پس نشست تا آن هم گذشت، سپس برخاست و به راه افتاد که باد دیگری وزید، پس آن حضرت نشست تا باد گذشت.و چون نزد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله باز آمد، آن حضرت از وی پرسید: یا ابا الحسن، چرا دیر کردی؟ عرض کرد: به بادی برخوردم و بعد از آن نیز به بادی برخوردم و بعد از آن نیز به بادی شدید برخوردم که به سبب آن لرز وجودم را فراگرفت. پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: یا علی، می‌دانی آن چه بود؟ عرض کرد: خیر: فرمود: آن جبرئیل به همراه هزار فرشته بود که به تو سلام کرد و فرشتگان نیز به تو سلام کردند، سپس میکائیل به همراه هزار فرشته بر تو گذشتند و به تو سلام کرد و فرشتگان نیز به تو سلام کردند. سپس اسرافیل با هزار فرشته بر تو گذر کرد و به تو سلام کرد و آن‌ها نیز به تو سلام کردند. - . قرب الاسناد: ۵۳ -

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی ندبه إلی الأمر کنصره دعاه و حثه و وجهه و انتدب الله لمن خرج فی سبیله أجابه إلی غفرانه أو ضمن و تکفل أو سارع بثوابه و حسن جزائه (۶).

**[ترجمه]فیروز آبادی گوید: نَدَبَهُ بر وزن «نَصَرهُ»: او را دعوت و تشویق به انجام کاری کرد و روانه انجام آن کارش کرد و «انتدب الله لمن خرج فی سبیله» ؛ او در طلب آمرزش اجابت نموده و پاداش دادن به وی را متکفّل گردید یا در اجابت خواسته‌اش شتاب کرد و او را پاداش نیکو داد. - . القاموس المحیط ۱: ۱۳۱ -

**[ترجمه]

«۶»

فس، [تفسير القمى] أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِیِّ عَنْ أَبِی الرَّسِّ الْمَكِّیِّ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِیِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: وَ الَّذِی نَفْسِی بِیَدِهِ مَا وَجَّهْتُ عَلِیّاً قَطُّ فِی سَرِیَّهٍ إِلَّا وَ نَظَرْتُ إِلَی جَبْرَئِیلَ علیه السلام فِی سَبْعِینَ أَلْفَ مِنَ الْمَلَائِكَهِ عَنْ یَمِینِهِ وَ إِلَی مِیكَائِیلَ عَنْ یَسَارِهِ فِی سَبْعِینَ أَلْفَ مِنَ الْمَلَائِكَهِ وَ إِلَی مَلَكِ الْمَوْتِ أَمَامَهُ وَ إِلَی سَحَابَهٍ تُظِلُّهُ حَتَّی یُرْزَقَ حُسْنَ الظَّفَرِ(۷).

۱- ۱. فی المصدر: استندب.

۲- ۲. فی المصدر و(د): فنزل فی الجب.

۳- ۳. اقشعر الشعر: قام و انتصب من فزع أو برد.

۴- ۴. فی المصدر و(د): فسلم.

۵- ۵. قرب الإسناد: ۵۳.

۶- ۶. القاموس المحيط ۱: ۱۳۱.

۷- ۷. تفحصنا المصدر و لم نجده فيه.

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم: جابر بن عبدالله انصاری گوید: رسول خدا صلی الله علیهِ و آله فرمود: سوگند به کسی که جانم در دست اوست علی را هرگز به سریه‌ای نفرستادم مگر اینکه دیدم جبرئیل علیه السّلام با هفتاد هزار فرشته در سمت راست و میکائیل با هفتاد هزار فرشته در سمت چپ و مَلَک‌االموت در پیشاپیش او حرکت می‌کنند و ابری که بر وی سایه افکند تا اینکه حُسن ظفر روزی داده شود. - . در منبع یافت نشد. -

ص: ۹۵

**[ترجمه]

«۷»

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَسَدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ الْقُمِّيِّ عَنْ نُعْمَانَ بْنِ الْمُنْذِرِ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام بَعْدَ قَتْلِ عُثْمَانَ حِينَ نَاشَدَ الْقَوْمَ نَشَدْتُكُمُ اللَّهَ هَلْ فِيكُمْ أَحَدٌ سَلَّمَ عَلَيْهِ جَبْرَئِيلُ وَ مِيكَائِيلُ وَ إِسْرَافِيلُ فِي ثَلَاثَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ يَوْمَ بَدْرٍ غَيْرِي قَالُوا اللَّهُمَّ لَا(۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: امام باقر علیه السّلام: امیرالمؤمنین علیه السّلام پس از قتل عثمان آن‌گاه که مردم را به گواهی دادن فراخواند، فرمود: شما را به خدا سوگند می‌دهم آیا در میان شما کسی جز من هست که جبرئیل، میکائیل و اسرافیل به همراه سه هزار فرشته در روز بدر به وی سلام داده باشند؟ گفتند: به خدا سوگند نه! - . بصائر الدرجات: ۲۶ -

**[ترجمه]

«۸»

شف، [کشف اليقين] مُوَفَّقُ بْنُ أَحْمَدَ الْخُوارِزْمِيُّ عَنْ شَهْرَدَارَ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْجَعْفَرِيِ (۲) عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُوسَى بْنِ مَرْدَوَيْهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي يَعْلَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ شَاذَانَ عَنْ زَكَرِيَّا بْنِ يَحْيَى عَنْ مَنْدَلِ بْنِ عَلِيٍّ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِي بَيْتِهِ فَغَدَا عَلَيْهِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ بِالْغَدَاةِ وَ كَانَ يُحِبُّ أَنْ لَا يَسْبِقَهُ إِلَيْهِ أَحَدٌ فَدَخَلَ فَإِذَا النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله فِي صَحْنِ الدَّارِ وَ إِذَا رَأْسُهُ فِي حَجْرِ دِحْيَةَ بْنِ خَلِيفَةَ الْكَلْبِيِّ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ كَيْفَ أَصْبَحَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ بِخَيْرٍ يَا أَخَا رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ فَقَالَ جَزَاكَ اللَّهُ عَنَّا أَهْلَ بَيْتٍ خَيْراً قَالَ لَهُ دِحْيَةُ إِنِّي أُحِبُّكَ وَ إِنَّ لَكَ عِنْدِي مِدْحَةً أَزُفُّهَا إِلَيْكَ (۳) أَنْتَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ قَائِدُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِينَ أَنْتَ سَيِّدُ وُلْدِ آدَمَ مَا خَلَا النَّبِيِّينَ وَ الْمُرْسَلِينَ لِوَاءُ الْحَمْدِ بِيَدِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُزَفُّ أَنْتَ وَ شِيعَتُكَ مَعَ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ حِزْبِهِ إِلَى الْجِنَانِ زَفّاً قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَوَلَّاكَ وَ خَسِرَ مَنْ تَخَلَّاكَ مُحِبُّ مُحَمَّدٍ مُحِبُّكَ وَ مُبْغِضُ مُحَمَّدٍ مُبْغِضُكَ لَنْ يَنَالَهُ (۴) شَفَاعَةُ مُحَمَّدٍ ادْنُ مِنِّي صَفْوَةَ اللَّهِ فَأَخَذَ رَأْسَ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله فَوَضَعَهُ فِي حَجْرِهِ فَانْتَبَهَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله فَقَالَ مَا هَذِهِ الْهَمْهَمَةُ فَأَخْبَرَهُ: الْحَدِيثَ فَقَالَ: لَمْ يَكُنْ هُوَ الْكَلْبِيَ (۵) كَانَ جَبْرَئِيلُ سَمَّاكَ بِاسْمٍ سَمَّاكَ اللَّهُ بِهِ

ص: ۹۶

۱- ۱. بصائر الدرجات: ۲۶.

۲- ۲. فی المصدر: عن الفضل بن محمّد الجعفری.

۳- ۳. أی أهدیها إلیک.

۴- ۴. فی المصدر: لن ینال.

۵- ۵. فی المصدر: لم یکن دحیه الکلبی.

وَ هُوَ الَّذِی أَلْقَی مَحَبَّتَکَ فِی صُدُورِ الْمُؤْمِنِینَ وَ رَهْبَتَکَ فِی صُدُورِ الْکَافِرِینَ (۱).

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی جماعه عن أبی المفضل عن عبد الله بن سلیمان عن إسحاق بن إبراهیم عن زکریا بن یحیی: مثله قال بعد إتمام الروایه قال أبو المفضل سمعت عبد الله بن أبی داود قبل أن یبنی له المنبر یعتذر إلی أبی عبد الله المستملی من النصب ثم أملی ذلک المجلس کله من حفظه فضائل أمیر المؤمنین علیه السلام و هذا الحدیث أول ما بدأ به (۲).

**[ترجمه]کشف الیقین: ابن عباس: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در خانه خویش بود که علی بن أبی طالب صبح نزد وی رفت، و آن حضرت دوست داشت که در این کار کسی بر وی پیشی نگیرد، و چون وارد خانه گشت متوجه گردید که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله در صحن خانه سر بر دامان دحیّهٔ بن خلیفه کلبی گذاشته است، پس گفت: السلام علیکم، رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله چگونه شب را به صبح رسانده‌اند؟(حال رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله چطور است؟) دحیّه گفت: خوب است، ای برادر رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله، علی علیه السّلام فرمود: خداوند از جانب ما اهل بیت تو را جزای خیر مرحمت فرماید! دحیه به وی عرض کرد: من تو را دوست دارم و تو را ستایشی نزد من است که به رسم هدیه آن را تقدیمتان می کنم: تو امیرمؤمنان، پیشوای دست و روی سپیدانی، تو سرور فرزندان آدمی غیر از پیامبران و انبیای مرسل، روز قیامت لواء الحمد در دست توست، تو و شیعیانت به همراه پیامبر صَلی الله علیهِ و آله و حزب او شادمانه به بهشت وارد می‌شوید، هرکس ولایت تو را پذیرفت، رستگار گردد و هرکس تو را تنها گذارد، در زیان افتد، دوستدار محمّد دوستدار تو دشمن محمّد دشمن توست و شفاعت محمّد را به دست نیاوَرَد؛ ای برگزیده خدا نزد من بیا؛ سپس سر مبارک پیامبر صَلی الله علیهِ و آله را گرفته و در دامن علی علیه السّلام نهاد، در این هنگام پیامبر بیدار شد و فرمود: این سر و صدا چیست؟ علی علیه السّلام آن حضرت را از ماجرا آگاه نمود که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: او دحیّه کلبی نبود، جبرئیل بود، تو را به نامی نامید که خداوند تو را بدان نامیده است

ص: ۹۶

و اوست که محبّت تو را در سینه مؤمنان انداخته و هیبت تو را به سینه دشمنان افکنده است. - . کشف الیقین: ۲۵-۲۴ -

امالی طوسی: زکریا بن یحیی مانند این حدیث را نقل کرده است. شیخ طوسی پس از اتمام داستان آورده است که ابوالمفضّل گوید: شنیدم عبدالله بن أبی داود پیش از آنکه برایش منبر ساخته شود، نزد ابوعبدالله مستملی از بابت ناصبی بودن خویش عذرخواهی می کرد، سپس در آن مجلس از حفظ فضائلی از امیر المومنین علیه السلام را برای حضار بازگو کرد و این حدیث، نخستین روایتی بود که مجلس خود را با آن آغاز نمود. - . امالی ابن شیخ طوسی: ۳۱ -

**[ترجمه]

بیان

فی قوله علیه السلام تخلاک حذف و إیصال أی تخلی منک و من ولایتک یقال تخلی منه و عنه أی ترکه و فی روایه الشیخ خلاک. أقول قد مضی مثله بأسانید فی باب أنه علیه السلام أمیر المؤمنین و سیأتی فی باب جوامع المناقب و غیره.

**[ترجمه]در قول جبرئیل علیه السّلام «تخّلاک» حذف و ایصال وجود دارد یعنی : «تخلَّی مِنکَ و مِن ولایتک» (تو و ولایت تو را رها کرد) بوده است، گفته می‌شود: «تَخَلَّی مِنهُ» و «تخلَّی عنهُ»: او را رها کرد، ترکش نمود، و در روایت طوسی«خلّاک» ثبت شده است.

می گویم: نظیر این با اسنادهای متعدد در باب اینکه آن حضرت علیه السّلام امیرمؤمنان است، بیان گردید، در باب جوامع مناقب آن حضرت و جاهای دیگر نیز خواهد آمد.

**[ترجمه]

«۹»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب أَحَادِیثُ عَلِیِّ بْنِ الْجَعْدِ عَنْ شُعْبَهَ عَنْ قَتَادَهَ: فِی تَفْسِیرِ قَوْلِهِ تَعَالَی وَ تَرَی الْمَلائِکَهَ حافِّینَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ (۳) الْآیَهَ قَالَ أَنَسٌ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَمَّا کَانَتْ لَیْلَهُ الْمِعْرَاجِ نَظَرْتُ تَحْتَ الْعَرْشِ أَمَامِی فَإِذَا أَنَا بِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ قَائِماً أَمَامِی تَحْتَ الْعَرْشِ یُسَبِّحُ اللَّهَ وَ یُقَدِّسُهُ قُلْتُ یَا جَبْرَائِیلُ سَبَقَنِی عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ قَالَ لَکِنِّی أُخْبِرُکَ (۴) اعْلَمْ یَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ یُکْثِرُ مِنَ الثَّنَاءِ وَ الصَّلَاهِ عَلَی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَوْقَ عَرْشِهِ فَاشْتَاقَ الْعَرْشُ إِلَی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَخَلَقَ اللَّهُ تَعَالَی هَذَا الْمَلَکَ عَلَی صُورَهِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام تَحْتَ عَرْشِهِ لِیَنْظُرَ إِلَیْهِ الْعَرْشُ فَیَسْکُنَ شَوْقُهُ وَ جَعَلَ تَسْبِیحَ هَذَا الْمَلَکِ وَ تَقْدِیسَهُ وَ تَمْجِیدَهُ ثَوَاباً لِشِیعَهِ أَهْلِ بَیْتِکَ یَا مُحَمَّدُ الْخَبَرَ.

طَاوُسٌ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: لَمَّا أُسْرِیَ بِی إِلَی السَّمَاءِ وَ صِرْتُ أَنَا وَ جَبْرَئِیلُ إِلَی السَّمَاءِ السَّابِعَهِ قَالَ جَبْرَئِیلُ یَا مُحَمَّدُ هَذَا مَوْضِعِی ثُمَّ زُخَ

ص: ۹۷

۱- ۱. الیقین: ۲۴ و ۲۵.

۲- ۲. أمالی ابن الشیخ: ۳۱.

۳- ۳. سوره الزمر: ۷۵.

۴- ۴. فی المصدر و(م): قال لا لکنی اخبرک.

بی فِی النُّورِ زَخَّهً فَإِذَا أَنَا بِمَلَکٍ مِنْ مَلَائِکَهِ اللَّهِ تَعَالَی فِی صُورَهِ عَلِیٍّ علیه السلام اسْمُهُ عَلِیٌّ سَاجِدٌ تَحْتَ الْعَرْشِ یَقُولُ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِعَلِیٍّ وَ ذُرِّیَّتِهِ وَ مُحِبِّیهِ وَ أَشْیَاعِهِ وَ أَتْبَاعِهِ وَ الْعَنْ مُبْغِضِیهِ وَ أَعَادِیَهُ وَ حُسَّادَهُ إِنَّکَ عَلی کُلِّ شَیْ ءٍ قَدِیرٌ(۱).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: قتاده در تفسیر قول خدای متعال: «وَ تَرَی الْمَلٰئکَهَ حَافِّینَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْش...» - . زمر/ ۷۵ - {و

فرشتگان را می بینی که پیرامون عرش به ستایش پروردگارِ خود تسبیح می گویند...} گوید: انس گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: در شب معراج در زیر عرش به رو برویم نگاه کردم ناگاه علی بن أبی طالب را در زیر عرش ایستاده در مقابل خود دیدم که خدا را تسبیح می‌گفت: و تقدیس می‌نمود، گفتم: ای جبرئیل، علی بن أبی طالب را قبل از من به زیر عرش آورده‌ای؟ گفت: خیر، ولی تو را آگاه خواهم کرد: ای محمّد، بدان که خدای عزّوجل بر بالای عرش خود بسیار بر علی بن أبی طالب درود و ثنا می‌فرستد، از این رو عرش مشتاق دیدار علی بن أبی طالب علیه السّلام گشت از این رو خداوند این فرشته را زیر عرش خود به هیأت علی بن أبی طالب علیه السّلام آفرید، تا عرش او را ببیند و اشتیاقش آرام گیرد، و تسبیح و تمجید و تقدیس این فرشته را ثوابی برای شیعیان اهل بیت تو قرار داد یا محمّد...الخ.

طاوس از ابن عباس آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: چون مرا شبانه به آسمان (معراج) بردند و من و جبرئیل به آسمان هفتم رسیدیم، جبرئیل گفت: یا محمّد، این جایگاه من است، سپس ناگهان مرا

ص: ۹۷

در میان نور انداختند که ناگاه به فرشته‌ای از فرشتگان خدا به هیأت علی علیه السّلام برخوردم که نامش علی بود و در زیر عرش سجده نموده و می‌گفت: خداوندا، علی و ذرّیهٔ و دوستداران او و شیعیان و پیروانش را بیامرز و کینه توزان و دشمنان و حسودانش را لعن فرما که به راستی تو بر همه چیز توانایی. - . مناقب آل ابی طالب ۱: ۴۰۰ -

**[ترجمه]

إیضاح

قال فی النهایه فیه مثل أهل بیتی مثل سفینه نوح من تخلف عنها زخ به فی النار أی دفع و رمی (۲).

**[ترجمه]در النهایهٔ آورده است: در آن است: «مَثَل اهل بیت من به کشتی نوح می‌ماند که هرکس از سوار شدن به آن باز مانَد، به دوزخ در انداخته می‌شود»، «زُخّ»: انداخته شد، هل داده شد. - . النهایهٔ ۲: ۱۲۳ -

**[ترجمه]

«۱۰»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب مُجَاهِدٌ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَ الْحَدِيثُ مُخْتَصَرٌ: لَمَّا عُرِجَ بِالنَّبِيِّ صلى الله عليه و آله إِلَى السَّمَاءِ رَأَى مَلَكاً عَلَى صُورَةِ عَلِيٍّ حَتَّى لَا يُفَاوِتُ مِنْهُ شَيْئاً فَظَنَّهُ عَلِيّاً فَقَالَ يَا أَبَا الْحَسَنِ سَبَقْتَنِي إِلَى هَذَا الْمَكَانِ فَقَالَ جَبْرَئِيلُ عليه السلام لَيْسَ هَذَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ هَذَا مَلَكٌ عَلَى صُورَتِهِ وَ إِنَّ الْمَلَائِكَةَ اشْتَاقُوا إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام فَسَأَلُوا رَبَّهُمْ أَنْ يَكُونَ مَنْ عَلَى صُورَتِهِ فَيَرَوْنَهُ.

وَ فِي حَدِيثِ حُذَيْفَةَ: أَنَّهُ رَآهُ فِي السَّمَاءِ الرَّابِعَهِ.

الْأَعْمَشُ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى وَ لَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ (٣) قَالَ كَانَ جَبْرَئِيلُ عليه السلام جَالِساً عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله عَنْ يَمِينِهِ إِذَا أَقْبَلَ (۴) أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَضَحِكَ جَبْرَئِيلُ عليه السلام فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ هَذَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ قَدْ أَقْبَلَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَا جَبْرَئِيلُ وَ أَهْلُ السَّمَاوَاتِ يَعْرِفُونَهُ قَالَ يَا مُحَمَّدُ وَ الَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ نَبِيّاً إِنَّ أَهْلَ السَّمَاوَاتِ لَأَشَدُّ مَعْرِفَةً لَهُ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ مَا كَبَّرَ تَكْبِيرَةً فِي غَزْوَةٍ إِلَّا كَبَّرْنَا مَعَهُ وَ لَا حَمَلَ حَمْلَةً إِلَّا حَمَلْنَا مَعَهُ وَ لَا ضَرَبَ بِسَيْفٍ إِلَّا ضَرَبْنَا مَعَهُ يَا مُحَمَّدُ إِنِ اشْتَقْتَ إِلَى وَجْهِ عِيسَى وَ عِبَادَتِهِ وَ زُهْدِ يَحْيَى وَ طَاعَتِهِ وَ مُلْكِ سُلَيْمَانَ (۵)، وَ سَخَاوَتِهِ فَانْظُرْ إِلَى وَجْهِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام وَ أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى

١- ١. مناقب آل أبى طالب ١: ۴٠٠.

٢- ٢. النهايه ٢: ١٢٣.

٣- ٣. سوره الزخرف: ۵٧.

۴- ۴. فى المصدر و(م): إذ أقبل.

۵- ۵. فى المصدر: و ميراث سليمان.

وَ لَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا يَعْنِی شَبَهاً لِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ وَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ شَبَهاً لِعِیسَی ابْنِ مَرْیَمَ إِذا قَوْمُکَ مِنْهُ یَصِدُّونَ یَعْنِی یَضْحَکُونَ وَ یَعْجَبُونَ.

تَفْسِیرُ أَبِی یُوسُفَ یَعْقُوبَ بْنِ سُفْیَانَ عَنْ سُفْیَانَ الثَّوْرِیِّ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِی صَالِحٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: أَنَّهُ لَمَّا تَمَثَّلَ إِبْلِیسُ لِکُفَّارِ مَکَّهَ یَوْمَ بَدْرٍ عَلَی صُورَهِ سُرَاقَهَ بْنِ مَالِکٍ وَ کَانَ سَابِقَ عَسْکَرِهِمْ (۱) إِلَی قِتَالِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله فَأَمَرَ اللَّهُ تَعَالَی جَبْرَئِیلَ علیه السلام فَهَبَطَ عَلَی

رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله (۲) وَ مَعَهُ أَلْفٌ مِنَ الْمَلَائِکَهِ فَقَامَ جَبْرَئِیلُ عَنْ یَمِینِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَکَانَ إِذَا حَمَلَ عَلِیٌّ علیه السلام حَمَلَ مَعَهُ جَبْرَئِیلُ فَبَصُرَ بِهِ إِبْلِیسُ لَعَنَهُ اللَّهُ فَوَلَّی هَارِباً وَ قَالَ إِنِّی أَرَی مَا لَا تَرَوْنَ قَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ وَ اللَّهِ مَا هَرَبَ إِبْلِیسُ إِلَّا حِینَ رَأَی أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَخَافَ أَنْ یَأْخُذَهُ وَ یَسْتَأْسِرَهُ وَ یَعْرِفَهُ النَّاسُ فَهَرَبَ وَ کَانَ أَوَّلَ مُنْهَزِمٍ وَ قالَ ... إِنِّی أَری ما لا تَرَوْنَ إِنِّی أَخافُ اللَّهَ (۳) فِی قِتَالِهِ وَ اللَّهُ شَدِیدُ الْعِقَابِ لِمَنْ حَارَبَ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام.

السَّمْعَانِیُّ فِی فَضَائِلِ الصَّحَابَهِ عَنِ ابْنِ الْمُسَیَّبِ عَنْ أَبِی ذَرٍّ أَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله قَالَ: یَا أَبَا ذَرٍّ عَلِیٌّ أَخِی وَ صِهْرِی وَ عَضُدِی إِنَّ اللَّهَ لَا یَقْبَلُ فَرِیضَهً إِلَّا بِحُبِّ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام یَا أَبَا ذَرٍّ لَمَّا أُسْرِیَ بِی إِلَی السَّمَاءِ مَرَرْتُ بِمَلَکٍ جَالِسٍ عَلَی سَرِیرٍ مِنْ نُورٍ عَلَی رَأْسِهِ تَاجٌ مِنْ نُورٍ إِحْدَی رِجْلَیْهِ فِی الْمَشْرِقِ وَ الْأُخْرَی فِی الْمَغْرِبِ بَیْنَ یَدَیْهِ لَوْحٌ یَنْظُرُ فِیهِ (۴) وَ الدُّنْیَا کُلُّهَا بَیْنَ عَیْنَیْهِ وَ الْخَلْقُ بَیْنَ رُکْبَتَیْهِ وَ یَدُهُ تَبْلُغُ الْمَشْرِقَ وَ الْمَغْرِبَ فَقُلْتُ یَا جَبْرَئِیلُ مَنْ هَذَا فَمَا رَأَیْتُ فِی مَلَائِکَهِ(۵) رَبِّی جَلَّ جَلَالُهُ أَعْظَمَ خَلْقاً مِنْهُ قَالَ هَذَا عِزْرَائِیلُ مَلَکُ الْمَوْتِ ادْنُ فَسَلِّمْ عَلَیْهِ فَدَنَوْتُ مِنْهُ فَقُلْتُ سَلَامٌ عَلَیْکَ حَبِیبِی مَلَکُ الْمَوْتِ فَقَالَ وَ عَلَیْکَ السَّلَامُ یَا أَحْمَدُ مَا فَعَلَ ابْنُ عَمِّکَ

۱- ۱. فی المصدر: و کان سائق عسکرهم.

۲- ۲. فی المصدر: إلی رسول اللّه.

۳- ۳. سوره الأنفال: ۴۸.

۴- ۴. فی المصدر: و بین یدیه نور ینظر إلیه.

۵- ۵. فی المصدر و(د) من ملائکه ربی.

عَلِيُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَقُلْتُ وَ هَلْ تَعْرِفُ ابْنَ عَمِّی قَالَ وَ كَيْفَ لَا أَعْرِفُهُ وَ إِنَّ اللَّهَ جَلَّ جَلَالُهُ وَكَلَنِی بِقَبْضِ أَرْوَاحِ الْخَلَائِقِ مَا خَلَا رُوحَكَ وَ رُوحَ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَإِنَّ اللَّهَ يَتَوَفَّاكُمَا بِمَشِيَّتِهِ.

كِتَابَیِ الْخَطِيبِ الْخُوارِزْمِيِّ وَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ النَّطَنْزِيِّ قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ صَاحِبِ سُلَيْمَانَ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ: بَلَغَ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ أَنَّ قَوْماً تَنَقَّصُوا بِعَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَصَعِدَ الْمِنْبَرَ وَ قَالَ حَدَّثَنِی غَزَالُ بْنُ مَالِكٍ الْغِفَارِيُّ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَ بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عِنْدِی إِذْ أَتَاهُ جَبْرَئِيلُ فَنَادَاهُ فَتَبَسَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله ضَاحِكاً فَلَمَّا سُرِّيَ عَنْهُ قُلْتُ مَا أَضْحَكَكَ قَالَ أَخْبَرَنِی جَبْرَئِيلُ أَنَّهُ مَرَّ بِعَلِيٍّ وَ هُوَ يَرْعَى ذَوْداً لَهُ (۱) وَ هُوَ نَائِمٌ قَدْ أُبْدِیَ بَعْضُ جَسَدِهِ قَالَ فَرَدَدْتُ عَلَيْهِ ثَوْبَيْهِ فَوَجَدْتُ بَرْدَ إِيمَانِهِ وَ قَدْ وَصَلَ (۲) إِلَى قَلْبِی.

وَ فِی رِوَايَةِ الْأَصْبَغِ: أَنَّ عَلِيّاً مَضَى مِنَ الْمَدِينَةِ وَحْدَهُ فَأَتَى عَلَيْهِ سَبْعَةُ أَيَّامٍ فَرُئِيَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله يَبْكِی وَ يَقُولُ اللَّهُمَّ رُدَّ إِلَيَّ عَلِيّاً قُرَّةَ عَيْنِی وَ قُوَّةَ رُكْنِی وَ ابْنَ عَمِّی وَ مُفَرِّجَ الْكَرْبِ عَنْ وَجْهِی ثُمَّ ضَمِنَ الْجَنَّةَ لِمَنْ أَتَى بِخَبَرِ عَلِيٍّ فَرَكِبَ النَّاسُ فِی كُلِّ طَرِيقٍ فَوَجَدَهُ الْفَضْلُ بْنُ الْعَبَّاسِ فَبَشَّرَ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله بِقُدُومِهِ فَاسْتَقْبَلَهُ فَمَا زَالَ يُفَتِّشُ عَنْ يَمِينِ عَلِيٍّ وَ عَنْ يَسَارِهِ وَ عَنْ رَأْسِهِ وَ عَنْ بَدَنِهِ (۳) فَقُلْتُ

تُفَتِّشُ عَلِيّاً كَأَنَّهُ (۴) كَانَ فِی الْحَرْبِ فَأَخْبَرَنِی عَنْ جَبْرَئِيلَ علیه السلام أَنَّ أَقْوَاماً مِنَ الْمُشْرِكِينَ يَقْصِدُونَكَ مِنَ الشَّامِ فَأَخْرِجْ إِلَيْهِمْ عَلِيّاً وَحْدَهُ فَخَرَجَ مَعَهُ جَبْرَئِيلُ علیه السلام فِی أَلْفِ مَلَكٍ وَ مِيكَائِيلُ علیه السلام فِی أَلْفِ مَلَكٍ وَ رَأَيْتُ مَلَكَ الْمَوْتِ يُقَاتِلُ دُونَ عَلِيٍّ.

أَرْبَعِينُ الْخَطِيبِ وَ شَرْحُ ابْنِ الْفَيَّاضِ وَ أَخْبَارُ أَبِی رَافِعٍ فِی خَبَرٍ طَوِيلٍ عَنْ حُذَيْفَةَ

۱- ۱. قال فی القاموس ۱: ۲۹۳: الذود ثلاثه أبعره إلی العشره أو خمس عشره أو عشرين أو ثلاثين.

۲- ۲. فی المصدر: قد وصل.

۳- ۳. فی المصدر: و عن بدنه و عن رأسه.

۴- ۴. فی(ک) فانه.

بْنِ الْيَمَانِ: أَنَّهُ دَخَلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ هُوَ مَرِيضٌ فَإِذَا رَأْسُهُ فِي حَجْرِ رَجُلٍ أَحْسَنِ الْخَلْقِ وَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله نَائِمٌ فَقَالَ الرَّجُلُ ادْنُ إِلَى ابْنِ عَمِّكَ فَأَنْتَ أَحَقُّ بِهِ مِنِّي فَوَضَعَ رَأْسَهُ فِي حَجْرِهِ فَلَمَّا اسْتَيْقَظَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله سَأَلَهُ عَنِ الرَّجُلِ قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام كَانَ كَذَا وَ كَذَا فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله ذَاكَ جَبْرَئِيلُ عليه السلام كَانَ يُحَدِّثُنِي حَتَّى خَفَّ عَنِّي وَجَعِي.

وَ فِي خَبَرٍ: أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله كَانَ يُمْلِي عَلَيْهِ جَبْرَئِيلُ فَقَامَ (١) صلى الله عليه و آله وَ أَمَرَهُ بِكِتَابَةِ الْوَحْيِ.

مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو بِإِسْنَادِهِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله: مَا عَصَانِي قَوْمٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِلَّا رَمَيْتُهُمْ بِسَهْمِ اللَّهِ قِيلَ وَ مَا سَهْمُ اللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام مَا بَعَثْتُهُ فِي سَرِيَّةٍ وَ لَا أَبْرَزْتُهُ لِمُبَارَزَةٍ إِلَّا رَأَيْتُ جَبْرَئِيلَ عليه السلام عَنْ يَمِينِهِ وَ مِيكَائِيلَ عَنْ يَسَارِهِ وَ مَلَكَ الْمَوْتِ عَنْ أَمَامِهِ وَ سَحَابَةٌ تُظِلُّهُ حَتَّى يُعْطِيَهُ اللَّهُ خَيْرَ النَّصْرِ وَ الظَّفَرِ.

و روى مشاهدته لجبرئيل عليه السلام على صوره دحيه الكلبى حين سماه بتلك الأسامى و حين وضع رأس رسول الله صلى الله عليه و آله فى حجره و قال أنت أحق به منى و حين كان يملى الوحى و نعس النبى صلى الله عليه و آله و حين اشترى الناقه من الأعرابى بمائه درهم و باعها من آخر بمائه و ستين و حين غسل النبى صلى الله عليه و آله و غير ذلك و روى نحوا منه أحمد فى الفضائل و قد خدمه جبرئيل عليه السلام فى عده مواضع

رَوَى عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ قَتَادَةَ عَنِ ابْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى تَنَزَّلُ الْمَلائِكَةُ وَ الرُّوحُ فِيها بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ سَلامٌ (٢) قَالَ لَقَدْ صَامَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله سَبْعَ رَمَضَانَاتٍ وَ صَامَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ مَعَهُ فَكَانَ كُلَّ لَيْلَةِ الْقَدْرِ يَنْزِلُ فِيهَا جَبْرَئِيلُ عليه السلام عَلَى عَلِيٍّ فَيُسَلِّمُ عَلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ.

وَ رُوِيَ عَنِ الْبَاقِرِ عليه السلام فِي خَبَرٍ يَذْكُرُ فِيهِ وَفَاةَ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله: أَنَّهُ أَتَاهُمْ آتٍ لَا يَرَوْنَهُ

١- ١. فى المصدر: فنام صلّى اللّه عليه و آله.

٢- ٢. سوره القدر: ۴.

وَ یَسْمَعُونَ کَلَامَهُ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَیْکُمْ وَ رَحْمَهُ اللَّهِ وَ بَرَکَاتُهُ فِی اللَّهِ عَزَاءٌ مِنْ کُلِّ مُصِیبَهٍ وَ نَجَاهٌ مِنْ کُلِّ هَلَکَهٍ وَ دَرَکٌ لِمَا فَاتَ کُلُّ نَفْسٍ ذائِقَهُ الْمَوْتِ (۱) الْآیَهَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ اصْطَفَاکُمْ وَ فَضَّلَکُمْ وَ طَهَّرَکُمْ وَ جَعَلَکُمْ أَهْلَ بَیْتِ نَبِیِّهِ وَ أَوْدَعَکُمْ حُکْمَهُ وَ أَوْرَثَکُمْ کِتَابَهُ وَ جَعَلَکُمْ تَابُوتَ عِلْمِهِ وَ عَصَا عِزِّهِ وَ ضَرَبَ لَکُمْ مَثَلًا مِنْ نُورِهِ (۲) وَ عَصَمَکُمْ مِنَ الذُّنُوبِ وَ آمَنَکُمْ مِنَ الْفِتْنَهِ فَتَعَزَّوْا بِعَزَاءِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَا یَنْزِعُ عَنْکُمْ نِعْمَتَهُ وَ لَا یُزِیلُ عَنْکُمْ بَرَکَتَهُ فِی کَلَامٍ طَوِیلٍ فَقِیلَ لِلْبَاقِرِ علیه السلام مِمَّنْ کَانَتِ التَّعْزِیَهُ فَقَالَ مِنَ اللَّهِ تَعَالَی عَلَی لِسَانِ جَبْرَئِیلَ علیه السلام.

و قد روی: نحوا من ذلک: سفیان بن عیینه عن الصادق علیه السلام:

وَ قَدِ احْتَجَّ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام یَوْمَ الشُّورَی فَقَالَ: هَلْ فِیکُمْ مَنْ غَسَّلَ رَسُولَ اللَّهِ غَیْرِی وَ جَبْرَئِیلُ یُنَاجِینِی وَ أَجِدُ حِسَّ یَدِهِ مَعِی.

حَدَّثَ أَبُو عَوَانَهَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ عَفَّانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الصَّلْتِ عَنْ مَنْدَلِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ زِیَادٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ شِمْرٍ(۳) عَنْ أَبِی الضَّحَّاکِ الْأَنْصَارِیِّ قَالَ: کَانَ عَلَی مُقَدِّمَهِ جَیْشِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله یَوْمَ حُنَیْنٍ عَلِیٌّ علیه السلام فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله وَدِدْتُ أَنَّ عَلِیّاً قَالَ مَنْ دَخَلَ الرجل [الرَّحْلَ](۴) فَهُوَ آمِنٌ قَالَ فَقَالَ عَلِیٌّ مَنْ دَخَلَ الرجل [الرَّحْلَ] فَهُوَ آمِنٌ قَالَ فَضَحِکَ جَبْرَئِیلُ فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله قَالَ أَبُو عَوَانَهَ وَ ذَکَرَ حَدِیثاً لَمْ أَحْفَظْهُ ثُمَّ قَالَ قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام وَ قَدْ بَلَغَ مِنْ أَمْرِی مَا یُجِیبُنِی جَبْرَئِیلُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله نَعَمْ وَ هُوَ جَبْرَئِیلُ یُجِیبُکَ مِنَ اللَّهِ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی.

خلقه الملائکه علی صورته و مجیئهم إلی زیارته و نصرته و إذنهم فی مکالمته و کونهم فی خدمته یدل علی أنه أکرم خلیقته بعد النبی صلی الله علیه و آله(۵).

۱- ۱. سوره آل عمران: ۱۸۵ سوره الأنبیاء: ۳۵ سوره العنکبوت: ۵۷.

۲- ۲. فی المصدر: من دونه.

۳- ۳. إبراهیم بن شهر خ ل.

۴- ۴. فی المصدر« الرحل» فی الموضعین. و هو المنزل و المأوی.

۵- ۵. مناقب آل أبی طالب ۱: ۴۰۰- ۴۰۹.

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: مجاهد از ابن عباس در حدیثی که خلاصه شده آورده است که چون رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به معراج برده شد فرشته‌ای به شکل علی علیه السّلام را دید هیچ تفاوتی به جهت ظاهر با وی نداشت، از این رو او را علی علیه السّلام پنداشته و فرمود: یا ابا الحسن، در آمدن به اینجا بر من پیشی گرفتی؟ پس جبرئیل علیه السّلام گفت: این علی بن أبی طالب نیست، این فرشته‌ای است به شکل او، حقیقت این است که فرشتگان مشتاق دیدار علی بن أبی طالب علیه السّلام شدند و از پروردگارشان در خواست کردند که کسی به شکل علی علیه السّلام در اینجا باشد تا او را ببینند.

و در روایت حذیفه، آن حضرت علی علیه السّلام را در آسمان چهارم دیده است.

اعمش از ابوصالح از ابن عباس آورده است که وی در قول خدای متعال «وَ لَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُکَ مِنْهُ يَصِدُّون» - . زخرف/ ۵۷ - {و هنگامی که [در مورد] پسر مریم مثالی آورده شد، بناگاه قوم تو از آن [سخن] هلهله درانداختند [و اعراض کردند]} گفت: جبرئیل در سمت راست پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نشسته بود که امیرالمؤمنین آمد، پس جبرئیل علیه السّلام خندیده و گفت: یا محمّد، این علی بن أبی طالب است که دارد می‌آید. رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: ای جبرئیل، مگر ساکنان آسمان او را می‌شناسند؟ گفت: یا محمّد، سوگند به کسی که تو را به حق به نبوّت برانگیخت، اهل آسمان علی را بهتر از اهل زمین می‌شناسند، در غزوه‌ها هر تکبیری که سر داد، ما نیز با وی تکبیر سردادیم و هر حمله‌ای که به دشمن برد، با وی حمله بردیم و شمشیری نزد مگر اینکه ما نیز با وی شمشیر زدیم، ای محمّد، هرگاه مشتاق دیدن رخسار عیسی و عبادتش و زهد یحیی و طاعتش و فرمانروایی سلیمان و سخاوتش شدی، به سیمای علی بن أبی طالب علیه السّلام نظر کن! و خداوند متعال آیه:

ص: ۹۸

«وَ لَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلاً» نازل فرمود که به معنای یک شبیه برای علی بن أبی طالب است، و علی بن أبی طالب یک شبیه برای عیسی بن مریم است و «إِذَا قَوْمُکَ مِنْهُ يَصِدُّون» یعنی می‌خندند و تعجّب می کنند.

تفسیر ابویوسف یعقوب بن سفیان با سندی از ابن عباس آورده است که چون ابلیس در جنگ بدر به شکل سراقة بن مالک بر کفّار مکه ظاهر شد، و او بود که سپاه کفار را برای جنگ با پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به پیش می‌برد، خداوند متعال به جبرئیل علیه السّلام امر فرمود سپس جبرئیل به همراه هزار فرشته بر پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرود آمد، پس جبرئیل در سمت راست امیرالمؤمنین قرار گرفت و چون علی علیه السّلام حمله می‌برد، جبرئیل نیز با وی حمله می کرد، پس چون چشم ابلیس لعنهُ الله بر وی افتاد، پا به فرار گذاشته و گفت: من چیزهایی می‌بینم که شما نمی‌بینید.

ابو مسعود گوید: به خدا سوگند که ابلیس تا زمانی که امیرالمؤمنین علیه السّلام را ندیده بود، نگریخت، زیرا ترسید که آن حضرت وی را به چنگ آورده به اسارت بگیرد و به مردمش معرفی کند. از این رو گریخت؛ و بدین ترتیب او نخستین کسی بود که فرار کرد: «وَ قَالَ إِنیّ ِ بَرِی ءٌ مِّنكُمْ إِنیّ ِ أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ إِنیّ ِ أَخَافُ الله» {من چیزی را می بینم که شما نمی بینید، من از خدا بیمناکم.»} (در قتال آن حضرت) و «وَ اللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَاب» - . انفال / ۴۸ - {و

خدا سخت کیفر است} (نسبت به کسانی که با علی علیه السلام بجنگند.)

سمعانی در فضائل الصحابه از ابن مسیِّب از ابوذر آورده است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: ای ابوذر، علی برادر، داماد و بازوی من است، همانا خداونـد هیـچ فریضه‌ای را جز با حُبّ علی بن أبی طالب علیه السّلام نمی‌پذیرد؛ ای ابوذر، آن‌گاه که مرا به معراج بردنـد، بر فرشته‌ای گـذر کردم که برتختی از نور نشسته بود و تـاجی از نور بر سر داشت، یکی از پاهـایش در مشرق و دیگری در مغرب بود و لوحی در مقابـل وی قرار داشت که در آن می‌نگریست و تمام دنیا در پیش چشمانش قرار داشت و تمام خلق میان دو زانوی او قرار داشتند، دستش به مشرق و مغرب می‌رسید، پس گفتم: یا جبرئیل، این کیست که من در من فرشتگان پروردگـارم جلّ جلالـه بزرگ‌تر از او به جهت آفرینش ندیـده‌ام؟! گفت: این عزرائیـل ملک المـوت است، نزدیـک شو و به وی سلام کن، پس به وی نزدیـک شـده و گفتم: سلام بر تو ای محبوبم ملک الموت! پس گفت: و علیک السّلام یا احمد، پسر عمّت

ص: ۹۹

علی بن أبی طالب علیه السّلام چه کرد؟ گفتم: مگر عموزاده مرا می‌شناسی؟ گفت: چگونه او را نشناسم در حالی که خداوند جلّ جلالـه مرا مأمور قبض ارواح خلایق کرده است جز روح تو و روح علی بن أبی طالب علیه السّلام که خداونـد بر اساس مشیّت خود جان شما را بالا می‌برد.

دو کتاب خطیب خوارزمی و ابوعبـدالله نطنزی آورده‌انـد که ابوعبیـد دوست سلیمان بن عبدالملک گوید: به عمربن عبدالعزیز خبر رسید که جمعی از شأن علی بن أبی طالب علیه السّلام می‌کاهنـد(از وی بـد گویی می‌کنند) پس بر منبر رفته و گفت: مرا غزال بن مالک غفاری از اُمّ سلمهٔ روایت کرده که گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله نزد من بود که جبرئیل نزد وی آمده و صدایش کرد، پس رسول خـدا صَلی الله علیهِ و آله به رسم خنده تبسم فرمود. و چون آن حضرت از آن حالت در آمد، از وی پرسیدم: چه چیز شما را به خنـده وا داشت؟ فرمود: جبرئیل به من خبر داد در حالی بر علی گذشته که چنـد شتر متعلّق به خود را به چرا برده و به خواب رفته در حالی که بخشی از بدن او مکشوف بوده است جبرئیل ادامه داد: پس با هر دو پیراهنش بدنش را پوشاندم که خنکای ایمان او را حس کردم در حالی که به قلبم رسیده بود.

و در روایت اصبغ آمده است : علی به تنهایی از مدینه خارج گردید، چون هفت روز از رفتنش گذشت، پیامبر صَلی الله علیهِ و آله در حالی دیده شد که می‌گریست و می‌فرمود: خداوندا، نور چشـمم و قوت بدنم، پسرعم و غم‌زدای مرا باز گردان؛ سپس بهشت را برای آورنده خبر بازگشت علی تضمین فرمود، از این رو سواره‌ها به هر طرف رهسپار شدند که فضل بن عباس او را یافت و پیامبر صَلی الله علیهِ و آله را به قدومش بشارت داد، پس پیامبر به استقبال علی علیه السّلام رفته و مدام سمت راست، سمت چپ، سر و بـدن مبـارک وی را بررسی می‌فرمود، پس عرض کردم: چنـان علی علیه السّلام را تفتیش می‌فرماییـد که گویی در جنگ بوده است؟ سپس آن حضرت مرا از جبرئیل علیه السّلام خبر داد که قومی از مشرکان به قصد جنگ با شما از شام روانه شـده‌انـد، پس علی را به تنهایی به جنگ با آنان فرست. سپس جبرئیل علیه السّلام با هزار فرشته و میکائیل با هزار فرشته با وی روانه شدند و دیدم که ملک الموت در دفاع از جان علی می‌جنگید .

ص: ۱۰۰

بن یمان آورده‌اند که امیرمؤمنان علیه السّلام بر رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله که بیمار بود، وارد گردید، ناگاه متوجه شد که سر مبارک آن حضرت در دامن مردی است که نیکوترین خلقت را دارد و پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به خواب رفته است. پس آن مرد گفت: به عموزاده‌ات نزدیک شو که تو سزاوارتر از من به او هستی، سپس سر مبارک پیامبر صَلی الله علیهِ و آله را در دامن علی علیه السّلام گذاشت. چون پیامبر صَلی الله علیهِ و آله بیدار شد، از آن مرد پرسید، علی علیه السّلام ماجرا را برای وی تعریف نمود، پس پیامبر فرمود: او جبرئیل بود، با من آن‌قدر سخن گفت که دردم کاسته شد و در روایتی آمده است: جبرئیل مشغول املا کردن وحی به پیامبر صَلی الله علیهِ و آله بود، پس آن حضرت بیدار شد و وی را فرمان به نوشتن وحی فرمود.

محمّد بن عمرو با اسنادش از جابر بن عبدالله آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: هیچ قومی از مشرکان مرا نافرمانی نکردند مگر اینکه آنان را با تیر خدا زدم، عرض شد: تیر خدا چیست یا رسول الله؟ فرمود: علی بن أبی طالب علیه السّلام است، او را به سریه‌ای و جنگی نفرستادم مگر اینکه دیده‌ام جبرئیل علیه السّلام در سمت راست، میکائیل چپ و ملک الموت پیشاپیش وی قرار دارند و ابری بر او سایه می‌افکند تا اینکه خداوند بهترین پیروزی و ظفر را به وی مرحمت فرماید.

و روایت شده است که آن حضرت جبرئیل را در هیأت دحیّهٔ کلبی دیده است آن‌گاه که وی را به آن نام‌ها نامید و آن‌گاه که سرمبارک رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله را در دامنش گذاشته و گفت: «تو به وی سزاوارتر از من هستی» و آن‌گاه که جبرئیل مشغول املای وحی بود و پیامبر صَلی الله علیهِ و آله را خواب گرفت، و آن‌گاه که آن ناقه را از آن مرد اعرابی به یک‌صد درهم خرید و آن را به دیگری به یک‌صدو شصت درهم فروخت و آن‌گاه که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله را غسل داد و در دیگر موارد، و نمونه‌ای از آن‌ها را احمد در کتاب الفضائل آورده است .

و جبرئیل علیه السّلام در چند موضع به وی خدمت کرده است؛ علی بن الجعد از شعبه از قتاده از ابن جبیر از ابن عباس در قول خدای متعال : «تَنَزَّلُ الْمَلَئکَةُ وَ الرُّوحُ فِیهَا بِإِذْنِ رَبهِّم مِّن کلُ ِّ أَمْرٍ* سَلَامٌ...» - . قدر/ ۵-۴ - {ر آن [شب] فرشتگان، با روح، به فرمان پروردگارشان، برای هر کاری [که مقرّر شده است] فرود آیند. [آن شب] تا دَم صُبح، صلح و سلام است} آورده است که: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله هفت ماه رمضان روزه گرفت و علی بن أبی طالب علیه السّلام نیز با وی روزه گرفت. و در هر شب قدری جبرئیل علیه السّلام بر علی نازل گشته و از جانب خدا به وی سلام می‌کرد.

و در حدیثی از امام باقر علیه السّلام که در آن به ذکر وفات پیامبر صَلی الله علیهِ و آله می‌پردازد، آمده است که: شخصی نزد آنان آمد که او را نمی‌دیدند و سخنش را

ص: ۱۰۱

می‌شنیدند، پس فرمود: السّلام علیکم و رحمهٔ الله و برکاته به راستی که دل بستن به خدا تسلّای هر مصیبت و نجات از هر مهلکه و جانشین هر از دست رفته‌ای است: «کلُ ُّنَفْسٍ ذَائقَةُ الْمَوْتِ...» - . آل عمران/ ۱۸۵. انبیاء/ ۳۵ . عنکبوت/ ۵۷ - {هر

جانداری چشنده [طعم] مرگ است...}. به راستی که خدای عزّوجل شما را برگزید، برتری داده، پاکیزه گردانیده و شما را اهل بیت پیامبرش قرار داد، حکمتش را در شما به ودیعت نهاد و کتاب را به ارث به شما سپرد و شما را صندوق علم وی و عصای عزّتش قرار داد و از نور خدا برایتان مَثَلی زد، شما را از لغزش‌ها بازداشت و از فتنه‌ها ایمن گردانید، پس تسلیت خدا را بپذیرید که خدای عزّوجل نعمت خویش را از شما باز نخواهد ستاند و برکت خود را از شما برنخواهد داشت- در کلامی طولانی- پس به امام باقر علیه السّلام عرض شد: تسلیت از جانب چه کسی بود؟ فرمود: از جانب خدای متعال بر زبان جبرئیل علیه السّلام. سفیان بن عیینه نیز شبیه این حدیث را از امام صادق علیه السّلام روایت کرده است، و امیرالمؤمنین علیه السّلام در روز شورا به این امر احتجاج نموده و فرمود: آیا جز من در میان شما کسی هست که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله را غسل داده باشد در حالی که جبرئیل با من آهسته سخن می‌گفت و اثر دست او را با خود احساس می‌کردم؟

ابوعوانه با سندی از ابوضحّاک انصاری آورده است که گفت: در مقدمه لشکر پیامبر صَلی الله علیهِ و آله در جنگ حُنین علی علیه السّلام قرار داشت. پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: دوست داشتم علی می‌گفت: «هرکس وارد منزل شود، در امان است». راوی گوید: پس علی علیه السّلام فرمود: «هرکس وارد منزل شود، در امان است». گوید: پس جبرئیل خندید، سپس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود- ابوعوانه گوید: و حدیثی را نقل کرد که آن را به خاطر ندارم- سپس گوید: علی علیه السّلام عرض کرد: آیا چنان منزلتی یافته‌ام که جبرئیل مرا پاسخ می‌گوید؟ رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: آری، و او جبرئیل است که از جانب خدای تبارک تعالی تو را پاسخ می‌گوید.

آفرینش فرشتگان به شکل وی و آمدن آن‌ها برای دیدار و یاری آن حضرت و اجازه داشتن آن‌ها در سخن گفتن با وی و در خدمت آن حضرت بودنشان، دلیل بر آن است که علی علیه السّلام بزرگوارترین آفریده پس از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله می‌باشد. - . مناقب آل أبی طالب ۱: ۴۰۹- ۴۰۰ -

ص: ۱۰۲

**[ترجمه]

«۱۱»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي الْمِقْدَامِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ علیهما السلام قَالَ: لَمَّا عَطِشَ الْقَوْمُ يَوْمَ بَدْرٍ انْطَلَقَ عَلِيٌّ بِالْقِرْبَةِ يَسْتَقِي وَ هُوَ عَلَى الْقَلِيبِ إِذْ جَاءَتْ رِيحٌ شَدِيدَةٌ ثُمَّ مَضَتْ فَلَبِثَ مَا بَدَا لَهُ ثُمَّ جَاءَتْ رِيحٌ أُخْرَى ثُمَّ مَضَتْ ثُمَّ جَاءَتْهُ أُخْرَى كَادَتْ أَنْ تَشْغَلَهُ وَ هُوَ عَلَى الْقَلِيبِ ثُمَّ جَلَسَ حَتَّى مَضَى فَلَمَّا رَجَعَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَخْبَرَهُ بِذَلِكَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَمَّا الرِّيحُ الْأُولَى فِيهَا جَبْرَئِيلُ مَعَ أَلْفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَ الثَّانِيَةُ فِيهَا مِيكَائِيلُ مَعَ أَلْفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَ الثَّالِثَةُ فِيهَا إِسْرَافِيلُ مَعَ أَلْفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَ قَدْ سَلَّمُوا عَلَيْكَ وَ هُمْ مَدَدٌ لَنَا وَ هُمُ الَّذِينَ رَآهُمْ إِبْلِيسُ فَ نَكَصَ (۱) عَلى عَقِبَيْهِ يَمْشِي الْقَهْقَرَى حِينَ يَقُولُ إِنِّي أَرى ما لا تَرَوْنَ إِنِّي أَخافُ اللَّهَ وَ اللَّهُ شَدِيدُ الْعِقابِ (۲).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: علی بن الحسین علیه السّلام فرمود: در روز جنگ بدر چون مسلمانان تشنه شدند، علی علیه السّلام

مشک را برداشته و با خود برد تا آب بیاورد و چون بر سر چاه آمد و مشغول آب کشیدن شد، ناگاه بادی سخت وزیدن گرفت سپس به سرعت گذشت. پس آن حضرت مدتی درنگ فرمود تا اینکه باد دیگری وزید و سپس گذشت آن‌گاه باد دیگری وزیدن گرفت که نزدیک بود وی را که بر سر چاه بود، مشغول - درگیر - سازد. سپس آن حضرت نشست تا اینکه آن باد نیز گذشت، و چون نزد رسول خدا صلی الله علیهِ و آله بازگشت، آن حضرت را از ماجرا آگاه نمود. پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: اما باد اول، جبرئیل با هزار فرشته را با خود داشت، و در دوّمی میکائیل با هزار فرشته بود و در باد سومی اسرافیل با هزار فرشته بود و آن‌ها به تو سلام کردند و آن‌ها به کمک ما آمده‌اند، آن‌ها کسانی هستند که چون ابلیس ایشان را دید، روی برتافته و پا به فرار گذاشته می‌گفت: «إِنِّی ِ أَرَی مَا لَا تَرَوْنَ إِنیّ ِ أَخَافُ اللَّهَ وَ اللَّهُ شَدِیدُ الْعِقَاب» {من چیزی را می بینم که شما نمی بینید، من از خدا بیمناکم.» و خدا سخت کیفر است.}. - . تفسیر عیاشی، نسخه خطی. و آن را در البرهان ۲: ۹۰ آورده است. انفال/ ۴۸ -

**[ترجمه]

«۱۲»

م، [تفسیر الإمام علیه السلام] قَالَ الْإِمَامُ علیه السلام قَالَ الْحُسَیْنُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهم السلام(۳): إِنَّ اللَّهَ تَعَالَی ذَمَّ الْیَهُودَ فِی بُغْضِهِمْ لِجَبْرَئِیلَ الَّذِی کَانَ یُنَفِّذُ قَضَاءَ اللَّهِ فِیهِمْ بِمَا یَکْرَهُونَ وَ ذَمَّهُمْ أَیْضاً وَ ذَمَّ النَّوَاصِبَ فِی بُغْضِهِمْ لِجَبْرَئِیلَ وَ مِیکَائِیلَ وَ مَلَائِکَهِ اللَّهِ النَّازِلِینَ لِتَأْیِیدِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام عَلَی الْکَافِرِینَ حَتَّی أَذَلَّهُمْ بِسَیْفِهِ الصَّارِمِ فَقَالَ قُلْ مَنْ کانَ عَدُوًّا لِجِبْرِیلَ (۴) مِنَ الْیَهُودِ لِرَفْعِهِ (۵) مِنْ بُخْتَ نَصَّرَ أَنْ یَقْتُلَهُ دَانِیَالُ مِنْ غَیْرِ ذَنْبٍ کَانَ جَنَاهُ بُخْتَ نَصَّرُ حَتَّی بَلَغَ کِتَابُ اللَّهِ فِی الْیَهُودِ أَجَلَهُ وَ حَلَّ بِهِمْ مَا جَرَی فِی سَابِقِ عِلْمِهِ وَ مَنْ کَانَ أَیْضاً عَدُوّاً لِجَبْرَئِیلَ مِنْ سَائِرِ الْکَافِرِینَ وَ مِنْ أَعْدَاءِ مُحَمَّدٍ وَ عَلِیٍّ النَّاصِبِینَ (۶) لِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَی بَعَثَ جَبْرَئِیلَ لِعَلِیٍّ علیه السلام مُؤَیِّداً وَ لَهُ عَلَی أَعْدَائِهِ نَاصِراً وَ مَنْ کَانَ عَدُوّاً لِجَبْرَئِیلَ لِمُظَاهَرَتِهِ مُحَمَّداً وَ عَلِیّاً وَ مُعَاوَنَتِهِ لَهُمَا وَ انْقِیَادِهِ (۷) لِقَضَاءِ

۱- ۱. نکص عن الامر: أحجم عنه.

۲- ۲. تفسیر العیّاشیّ مخطوط. و أورده فی البرهان ۲: ۹۰. و الآیه فی سوره الأنفال: ۴۸.

۳- ۳. فی المصدر: قال الحسن بن علیّ بن أبی طالب علیه السلام.

۴- ۴. سوره البقره: ۹۷.

۵- ۵. فی المصدر: لدفعه.

۶- ۶. فی المصدر: المنافقین.

۷- ۷. فی المصدر: و إنفاذه.

رَبِّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِی إِهْلَاکِ أَعْدَائِهِ عَلَی یَدِ مَنْ یَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ فَإِنَّهُ یَعْنِی جَبْرَئِیلَ نَزَّلَهُ یَعْنِی نَزَّلَ هَذَا الْقُرْآنَ علی قَلْبِکَ یَا مُحَمَّدُ بِإِذْنِ اللَّهِ بِأَمْرِ اللَّهِ وَ هُوَ کَقَوْلِهِ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِینُ عَلی قَلْبِکَ لِتَکُونَ مِنَ الْمُنْذِرِینَ بِلِسانٍ عَرَبِیٍّ مُبِینٍ (۱) مُصَدِّقاً لِما بَیْنَ یَدَیْهِ نَزَّلَ هَذَا الْقُرْآنَ جَبْرَئِیلُ عَلَی قَلْبِکَ یَا مُحَمَّدُ مُصَدِّقاً مُوَافِقاً لِمَا بَیْنَ یَدَیْهِ مِنَ التَّوْرَاهِ وَ الْإِنْجِیلِ وَ الزَّبُورِ وَ صُحُفِ إِبْرَاهِیمَ وَ کُتُبِ شِیثٍ وَ غَیْرِهِمْ مِنَ الْأَنْبِیَاءِ(۲) ثُمَّ قَالَ مَنْ کانَ عَدُوًّا لِلَّهِ (۳) لِإِنْعَامِهِ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ عَلِیٍّ وَ آلِهِمَا الطَّیِّبِینَ وَ هَؤُلَاءِ الَّذِینَ بَلَغَ مِنْ جَهْلِهِمْ أَنْ قَالُوا نَحْنُ نُبْغِضُ اللَّهَ الَّذِی أَکْرَمَ مُحَمَّداً وَ عَلِیّاً بِمَا یَدَّعِیَانِ وَ جِبْرِیلَ مَنْ کَانَ عَدُوّاً لِجِبْرِیلَ لِأَنَّهُ جَعَلَهُ ظَهِیراً(۴) لِمُحَمَّدٍ وَ عَلِیٍّ عَلَی أَعْدَاءِ اللَّهِ وَ ظَهِیراً لِسَائِرِ الْأَنْبِیَاءِ وَ الْمُرْسَلِینَ وَ کَذَلِکَ وَ مَلائِکَتِهِ یَعْنِی وَ مَنْ کَانَ عَدُوّاً لِمَلَائِکَهِ اللَّهِ الْمَبْعُوثِینَ لِنُصْرَهِ دِینِ اللَّهِ وَ تَأْیِیدِ أَوْلِیَاءِ اللَّهِ وَ ذَلِکَ قَوْلُ بَعْضِ النُّصَّابِ وَ الْمُعَانِدِینَ بَرِئْتُ مِنْ جَبْرَئِیلَ النَّاصِرِ لِعَلِیٍّ وَ هُوَ قَوْلُهُ وَ رُسُلِهِ وَ مَنْ کَانَ عَدُوّاً لِرُسُلِ اللَّهِ مُوسَی وَ عِیسَی وَ سَائِرِ الْأَنْبِیَاءِ الَّذِینَ دَعَوْا إِلَی إِمَامَهِ عَلِیٍّ علیه السلام(۵) ثُمَّ قَالَ وَ جِبْرِیلَ وَ مِیکالَ وَ مَنْ کَانَ (۶) عَدُوّاً لِجَبْرَئِیلَ وَ مِیکَائِیلَ وَ ذَلِکَ کَقَوْلِ مَنْ قَالَ مِنَ النَّوَاصِبِ (۷) لَمَّا قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله فِی عَلِیٍّ علیه السلام جَبْرَئِیلُ عَنْ یَمِینِهِ وَ مِیکَائِیلُ عَنْ یَسَارِهِ وَ إِسْرَافِیلُ خَلْفَهُ وَ مَلَکُ الْمَوْتِ أَمَامَهُ وَ اللَّهُ تَعَالَی مِنْ فَوْقِ عَرْشِهِ نَاظِرٌ بِالرِّضْوَانِ إِلَیْهِ نَاصِرُهُ قَالَ بَعْضُ النَّوَاصِبِ فَأَنَا أَبْرَأُ مِنَ اللَّهِ وَ مِنْ جَبْرَئِیلَ

ص: ۱۰۴

۱- ۱. سوره الشعراء: ۱۹۳- ۱۹۵.

۲- ۲. قد أسقط المصنّف هنا قطعه من الحدیث لا تناسب المقام.

۳- ۳. سوره البقره: ۹۸.

۴- ۴. فی المصدر: لان جعله اللّه ظهیرا.

۵- ۵. فی المصدر: الذین دعوا إلی نبوه محمّد و امامه علی، و ذلک قول النواصب: برئنا من هؤلاء الرسل الذین دعوا إلی إمامه علی.

۶- ۶. فی المصدر: أی من کان.

۷- ۷. فی المصدر: من النصاب.

وَ مِيكَائِيلَ وَ الْمَلَائِكَهِ الَّذِينَ حَالُهُمْ مَعَ عَلِيٍّ علیه السلام مَا قَالَهُ مُحَمَّدٌ صلی الله علیه و آله فَقَالَ مَنْ كَانَ عَدُوّاً لِهَؤُلَاءِ تَعَصُّباً عَلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكافِرِينَ فَاعِلٌ بِهِمْ مَا يَفْعَلُ الْعَدُوُّ بِالْعَدُوِّ مِنْ إِحْلَالِ النَّقِمَاتِ وَ تَشْدِيدِ الْعُقُوبَاتِ وَ كَانَ سَبَبُ نُزُولِ هَاتَيْنِ الْآيَتَيْنِ مَا كَانَ مِنَ الْيَهُودِ أَعْدَاءِ اللَّهِ مِنْ قَوْلٍ سَيِّئٍ فِي جَبْرَئِيلَ وَ مِيكَائِيلَ وَ كَانَ (۱) مِنْ أَعْدَاءِ اللَّهِ النُّصَّابِ مِنْ قَوْلٍ أَسْوَأَ مِنْهُ فِي اللَّهِ وَ فِي جَبْرَئِيلَ وَ مِيكَائِيلَ وَ سَائِرِ مَلَائِكَهِ اللَّهِ: أَمَّا مَا كَانَ مِنَ النُّصَّابِ فَهُوَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَمَّا كَانَ لَا يَزَالُ يَقُولُ فِي عَلِيٍّ علیه السلام الْفَضَائِلَ الَّتِي خَصَّهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهَا وَ الشَّرَفَ الَّذِي أَهَّلَهُ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ وَ كَانَ فِي ذَلِكَ (۲) يَقُولُ أَخْبَرَنِي بِهِ جَبْرَئِيلُ عَنِ اللَّهِ وَ يَقُولُ فِي بَعْضِ ذَلِكَ جَبْرَئِيلُ عَنْ يَمِينِهِ وَ مِيكَائِيلُ عَنْ يَسَارِهِ يَفْتَخِرُ(۳) جَبْرَئِيلُ عَلَى مِيكَائِيلَ فِي أَنَّهُ عَنْ يَمِينِ عَلِيٍّ الَّذِي هُوَ أَفْضَلُ مِنَ الْيَسَارِ كَمَا يَفْتَخِرُ نَدِيمُ مَلِكٍ عَظِيمٍ فِي الدُّنْيَا يُجْلِسُهُ الْمَلِكُ عَنْ يَمِينِهِ عَلَى النَّدِيمِ الْآخَرِ الَّذِي يُجْلِسُهُ عَلَى يَسَارِهِ وَ يَفْتَخِرَانِ عَلَى إِسْرَافِيلَ الَّذِي خَلْفَهُ بِالْخِدْمَهِ وَ مَلَكِ الْمَوْتِ الَّذِي أَمَامَهُ بِالْخِدْمَهِ وَ إِنَّ الْيَمِينَ وَ الشِّمَالَ أَشْرَفُ مِنْ ذَلِكَ كَافْتِخَارِ حَاشِيَهِ الْمَلِكِ (۴) عَلَى زِيَادَهِ قُرْبِ مَحَلِّهِمْ مِنْ مَلِكِهِمْ وَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَقُولُ فِي بَعْضِ أَحَادِيثِهِ إِنَّ الْمَلَائِكَهَ أَشْرَفُهَا عِنْدَ اللَّهِ أَشَدُّهَا لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ حُبّاً وَ إِنَّهُ (۵) قَسَمُ الْمَلَائِكَهِ فِيمَا بَيْنَهَا وَ الَّذِي شَرَّفَ عَلِيّاً عَلَى جَمِيعِ الْوَرَى بَعْدَ مُحَمَّدٍ الْمُصْطَفَى وَ يَقُولُ مَرَّهً إِنَّ مَلَائِكَهَ السَّمَاوَاتِ وَ الْحُجُبِ يَشْتَاقُونَ (۶) إِلَى رُؤْيَهِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ كَمَا تَشْتَاقُ الْوَالِدَهُ الشَّفِيقَهُ إِلَى وَلَدِهَا الْبَارِّ الشَّفِيقِ الْآخِرِ مَنْ بَقِيَ عَلَيْهَا(۷) بَعْدَ عَشَرَهٍ دَفَنَتْهُمْ فَكَانَ هَؤُلَاءِ النُّصَّابُ يَقُولُونَ:

۱- ۱. في المصدر: و ميكائيل و سائر ملائكه اللّه و ما كان اه.

۲- ۲. في المصدر: كان في كل ذلك.

۳- ۳. في المصدر: و يفتخر.

۴- ۴. في المصدر: خاصّه الملك.

۵- ۵. الضمير للشأن. و في المصدر: و إن قسم الملائكه فيما بينهم اه.

۶- ۶. في المصدر: إن ملائكه السماوات ليشتاقون.

۷- ۷. في المصدر: آخر من يبقى عليها.

إِلَی مَتَی یَقُولُ مُحَمَّدٌ جَبْرَئِیلَ وَ مِیکَائِیلَ وَ الْمَلَائِکَهَ کُلَّ ذَلِکَ تَفْخِیمٌ لِعَلِیٍّ وَ تَعْظِیمٌ لِشَأْنِهِ وَ یَقُولُ اللَّهُ تَعَالَی لِعَلِیٍّ خَاصٌّ مِنْ دُونِ سَائِرِ الْخَلْقِ بَرِئْنَا مِنْ رَبٍّ وَ مِنْ مَلَائِکَهٍ وَ مِنْ جَبْرَئِیلَ وَ مِیکَائِیلَ هُمْ لِعَلِیٍّ بَعْدَ مُحَمَّدٍ مُفَضِّلُونَ وَ بَرِئْنَا مِنْ رُسُلِ اللَّهِ الَّذِینَ هُمْ لِعَلِیٍّ بَعْدَ مُحَمَّدٍ مُفَضِّلُونَ وَ أَمَّا مَا قَالَهُ الْیَهُودُ.

أقول: أوردنا تتمه الخبر فی باب احتجاج الرسول صلی الله علیه و آله علی الیهود و لنذکر هاهنا ما یناسب الباب.

ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَا سَلْمَانُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ صَدَّقَ قَوْلَکَ وَ وَفَّقَکَ رَأْیَکَ وَ إِنَّ جَبْرَئِیلَ (۱) عَنِ اللَّهِ تَعَالَی یَقُولُ یَا مُحَمَّدُ سَلْمَانُ وَ الْمِقْدَادُ أَخَوَانِ مُتَصَافِیَانِ فِی وِدَادِکَ وَ وِدَادِ عَلِیٍّ أَخِیکَ وَ وَصِیِّکَ وَ صَفِیِّکَ وَ هُمَا فِی أَصْحَابِکَ کَجَبْرَئِیلَ وَ مِیکَائِیلَ فِی الْمَلَائِکَهِ عَدُوَّانِ لِمَنْ أَبْغَضَ أَحَدَهُمَا وَلِیَّانِ (۲) لِمَنْ وَالاهُمَا وَ وَالَی مُحَمَّداً وَ عَلِیّاً عَدُوَّانِ لِمَنْ عَادَی مُحَمَّداً وَ عَلِیّاً وَ أَوْلِیَاءَهُمَا وَ لَوْ أَحَبَّ أَهْلُ الْأَرْضِ سَلْمَانَ وَ الْمِقْدَادَ کَمَا یُحِبُّهُمَا مَلَائِکَهُ السَّمَاوَاتِ وَ الْحُجُبِ وَ الْکُرْسِیِّ وَ الْعَرْشِ لِمَحْضِ وِدَادِهِمَا لِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ عَلِیٍّ علیه السلام وَ مُوَالاتِهِمَا لِأَوْلِیَائِهِمَا وَ مُعَادَاتِهِمَا لِأَعْدَائِهِمَا لَمَا عَذَّبَ اللَّهُ أَحَداً مِنْهُمْ بِعَذَابٍ الْبَتَّهَ.

قَالَ الْحُسَیْنُ بْنُ عَلِیٍّ علیه السلام فَلَمَّا قَالَ ذَلِکَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی سَلْمَانَ وَ الْمِقْدَادِ سُرَّ بِهِ الْمُؤْمِنُونَ وَ انْقَادُوا وَ سَاءَ ذَلِکَ الْمُنَافِقِینَ فَعَانَدُوا وَ عَابُوا وَ قَالُوا یَمْدَحُ مُحَمَّدٌ صلی الله علیه و آله الْأَبَاعِدَ وَ یَتْرُکُ الْأَدْنَیْنَ مِنْ أَهْلِهِ لَا یَمْدَحُهُمْ وَ لَا یَذْکُرُهُمْ فَاتَّصَلَ ذَلِکَ بِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ قَالَ مَا لَهُمْ لَحَاهُمُ اللَّهُ یَبْغُونَ لِلْمُسْلِمِینَ السُّوءَ وَ هَلْ نَالَ أَصْحَابِی مَا نَالُوهُ مِنْ دَرَجَاتِ الْفَضْلِ إِلَّا بِحُبِّهِمْ لِی وَ لِأَهْلِ بَیْتِی وَ الَّذِی بَعَثَنِی (۳) بِالْحَقِّ نَبِیّاً إِنَّکُمْ لَمْ تُؤْمِنُوا حَتَّی یَکُونَ مُحَمَّدٌ وَ آلُهُ أَحَبَّ إِلَیْکُمْ مِنْ أَنْفُسِکُمْ وَ أَهَالِیکُمْ (۴) وَ أَمْوَالِکُمْ وَ مَنْ فِی الْأَرْضِ

ص: ۱۰۶

۱- ۱. فی المصدر: صدق قیلک و وثق رأیک فان جبرئیل اه.

۲- ۲. فی المصدر: و ولیان.

۳- ۳. فی المصدر: و الذی بعث محمّدا.

۴- ۴. فی المصدر: و أهلیکم.

جَمِيعاً ثُمَّ دَعَا بِعَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ عليهم السلام فَعَمَّهُمْ بِعَبَايَتِهِ الْقَطَوَانِيَّهِ ثُمَّ قَالَ هَؤُلَاءِ خَمْسَةٌ لَا سَادِسَ لَهُمْ مِنَ الْبَشَرِ ثُمَّ قَالَ أَنَا حَرْبٌ لِمَنْ حَارَبَهُمْ وَ سِلْمٌ لِمَنْ سَالَمَهُمْ فَقَامَتْ أُمُّ سَلَمَهَ فَرَفَعَتْ جَانِبَ الْعَبَاءِ لِتَدْخُلَ (١) فَكَفَّهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ قَالَ لَسْتِ هُنَاكِ وَ أَنْتِ فِي خَيْرٍ(٢) وَ إِلَى خَيْرٍ فَانْقَطَعَ عَنْهَا طَمَعُ الْبَشَرِ وَ كَانَ جَبْرَئِيلُ مَعَهُمْ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ أَنَا سَادِسُكُمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله نَعَمْ وَ أَنْتَ سَادِسُنَا فَارْتَقَى السَّمَاوَاتِ وَ قَدْ كَسَاهُ اللَّهُ مِنْ زِيَادَهِ الْأَنْوَارِ مَا كَادَتِ الْمَلَائِكَهُ لَا تَثْبَتُهُ (٣) حَتَّى قَالَ بَخْ بَخْ مَنْ مِثْلِي أَنَا جَبْرَئِيلُ سَادِسُ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ عليهم السلام فَذَلِكَ مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ جَبْرَئِيلَ عَلَى سَائِرِ الْمَلَائِكَهِ فِي

الْأَرَضِينَ وَ السَّمَاوَاتِ قَالَ ثُمَّ تَنَاوَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله الْحَسَنَ بِيَمِينِهِ وَ الْحُسَيْنَ بِشِمَالِهِ فَوَضَعَ هَذَا عَلَى كَاهِلِهِ (٤) الْأَيْمَنِ وَ هَذَا عَلَى كَاهِلِهِ الْأَيْسَرِ ثُمَّ وَضَعَهُمَا فِي الْأَرْضِ فَمَشَى بَعْضُهُمَا إِلَى بَعْضٍ يَتَجَاذَبَانِ ثُمَّ اصْطَرَعَا فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَقُولُ لِلْحَسَنِ إِيهاً أَبَا مُحَمَّدٍ(٥) فَيَقْوَى الْحَسَنُ فَيَكَادُ(٦) يَغْلِبُ الْحُسَيْنَ ثُمَّ يَقْوَى الْحُسَيْنُ فَيُقَاوِمُهُ فَقَالَتْ فَاطِمَةُ عليها السلام يَا رَسُولَ اللَّهِ أَ تُشَجِّعُ الْكَبِيرَ عَلَى الصَّغِيرِ فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَا فَاطِمَةُ أَمَا إِنَّ جَبْرَئِيلَ وَ مِيكَائِيلَ كُلَّمَا قُلْتُ لِلْحَسَنِ إِيهاً أَبَا مُحَمَّدٍ قَالا لِلْحُسَيْنِ إِيهاً أَبَا عَبْدِ اللَّهِ فَلِذَلِكَ قَامَا وَ تَسَاوَيَا أَمَا إِنَّ الْحَسَنَ وَ الْحُسَيْنَ لَمَّا كَانَ (٧) يَقُولُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله إِيهاً أَبَا مُحَمَّدٍ وَ يَقُولُ جَبْرَئِيلُ إِيهاً أَبَا عَبْدِ اللَّهِ لَوْ رَامَ كُلُّ وَاحِدٍ

١- ١. في المصدر: لتدخله.

٢- ٢. في المصدر: و إن كنت في خير.

٣- ٣. في المصدر: لا تبينه.

٤- ۴. الكاهل: أعلى الظهر ممّا يلى العنق.

٥- ۵. في النهايه ١: ۵۴: ايه كلمه يراد بها الاستزاده.

٦- ۶. في المصدر: و يكاد.

٧- ٧. في المصدر: حين كان.

مِنْهُمَا حَمْلَ الْأَرْضِ بِمَا عَلَيْهَا مِنْ جِبَالِهَا وَ بِحارِهَا وَ تِلَالِهَا وَ سَائِرِ مَا عَلَى ظَهْرِهَا لَكَانَ أَخَفَّ عَلَيْهِمَا مِنْ شَعْرَةٍ عَلَى أَبْدَانِهِمَا وَ إِنَّمَا تَقَاوَمَا لِأَنَّ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا نَظِيرُ الْآخَرِ هَذَانِ قُرَّتَا عَيْنِي وَ ثَمَرَتَا فُؤَادِي هَذَانِ سَنَدَا ظَهْرِي هَذَانِ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّهِ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ وَ أَبُوهُمَا خَيْرٌ مِنْهُمَا وَ جَدُّهُمَا رَسُولُ اللَّهِ خَيْرُهُمْ أَجْمَعِينَ.

قَالَ علیه السلام فَلَمَّا قَالَ ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَتِ الْيَهُودُ وَ النَّوَاصِبُ إِلَى الْآنَ كُنَّا نُبْغِضُ جَبْرَئِيلَ وَحْدَهُ وَ الْآنَ قَدْ صِرْنَا أَيْضاً نُبْغِضُ مِيكَائِيلَ (۱) لِادِّعَائِهِمَا لِمُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ إِيَّاهُمَا وَ لِوَلَدَيْهِ فَقَالَ تَعَالَى مَنْ كانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَ مَلائِكَتِهِ وَ رُسُلِهِ وَ جِبْرِيلَ وَ مِيكالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكافِرِينَ (۲).

**[ترجمه]تفسیر امام عسکری علیه السّلام: حسین بن علی بن أبی طالب علیه السّلام فرمود: خداوند یهود را به خاطر نفرتی که از جبرئیل دارند نکوهش فرمود و سبب نفرت آن‌ها این است که جبرئیل حکم خدا را که آن را دوست نداشتند، درباره ایشان اجرا می‌فرمود و همچنین دوباره خداوند آن ها را و نواصب را نکوهش نمود به سبب کینه‌ای که از جبرئیل، میکائیل و فرشتگان الهی به دل دارند، نکوهش فرمود و سبب این کینه‌توزی آن است که این فرشتگان برای تأیید علی بن أبی طالب علیه السّلام بر علیه کافران نازل شدند تا اینکه آن حضرت توانست با شمشیر برّان خود آنان را خوار و ذلیل گرداند، سپس فرمود: «قُلْ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّجِبرِْيل...» - . بقره/ ۹۷ - {بگو:

«کسی که دشمن جبرئیل است...»} از یهود، *زیرا دانیال را جبرئیل از کشتن بخت‌النصر به خاطر اینکه هنوز گناهی مرتکب نشده بود، بازداشت، تا اینکه فرمان خدا درباره یهود ابلاغ شده و به مرحله اجرا در آمده و آنچه از پیش بر علم خدا گذشته بود بر سر ایشان آمد، و کسانی نیز از دیگر کافران و از دشمنان محمّد و علی که ناصبی بودند و با جبرئیل دشمن بودند، زیرا خداوند متعال جبرئیل را برای تأیید و یاری علی بر دشمنانش فرستاده بود، و هرکس به خاطر پشتیبانی جبرئیل از محمّد و علی و کمک وی به آن دو و اطاعت کردن وی از خداوند در هلاک کردن دشمنانش بر دست هریک از بندگانش که اراده فرموده باشد و اجرای فرمان

پروردگارش عزّوجل، دشمنی می‌ورزیدند«فإنّه» {پس او} یعنی جبرئیل«نزّله» یعنی این قرآن را نازل کرد«علی قلبک» {بر قلب تو} ای محمّد«بإذن الله» {به اذن خداوند} یعنی به فرمان خدا و این درست به قول خداوند متعال می‌ماند که فرمود: «نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ*عَلىَ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ*بِلِسَانٍ عَرَبىٍِّ مُّبِينٍ» - . شعراء/ ۱۹۵-۱۹۳ - {«روح

الامین» آن را بر دلت نازل کرد، تا از [جمله] هشداردهندگان باشی .به زبان عربی روشن،} «مُصَدِّقًا لِّمَا بَينَْ يَدَيْهِ» - . بقره/ ۹۷ - {در

حالی که مؤید [کتابهای آسمانی] پیش از آن است} جبرئیل این قرآن را بر قلب تو نازل کرد ای محمّد که تأیید کننده و موافق با آنچه از تورات، انجیل، زبور، صحف ابراهیم، کُتُب شیث و انبیای دیگر که در اختیار اوست، می‌باشد.

سپس گفت: «مَن كَانَ عَدُوًّا لِّلَّه» - . بقره/ ۹۸ - {هر

که دشـمن خـدا بود} به سـبب اینکه محمّـد و علی و خانـدان پـاک آن‌هـا را انعام فرموده است و اینان کسانی هسـتند که کار جهلشان به جایی رسـیده بود که می‌گفتند: ما خدا را که محمّد و علی را در آنچه ادّعا دارند مورد اکرام قرار داد، دشمن می‌داریم. «و جبرئیـل» و هرکس که دشـمن جبرئیـل بود، چون او را پشتیبـانی برای محمّـد و علی بر دشـمنان خـدا قرار داد و او را حامی سایر انبیا و مرسلین قرار داد، نیز «و ملائکته» یعنی هرکس که دشمن فرشتگان مأمور نصرت دین خدا و تأیید اولیای خدا هسـتند، و این سـخنِ برخی ناصبیـان و معانـدان است که: از جبرئیـل که نصـرت دهنـده علی است بیزاری می‌جویم؛ و این قول اوست: «و رسله»: و هرکس که دشـمن فرستادگان خدا باشد، موسی، عیسی و سایر پیامبرانی که دعوت به پذیرش امامت علی علیه السّلام کردند.

سپس گفت: «جبرئیل و میکال» و هرکس دشـمن جبرئیل و میکائیل بود، و این خود به سـخن ناصبیانی می‌مانـد که چون پیامبر صَلی الله علیهِ و آله درباره علی علیه السّلام فرمود که: جبرئیل در سمت راست و میکائیل در سمت چپ و اسرافیل پشت سرش و ملـک الموت پیشـاپیش او و خـدای متعال از بالای عرش خود با دیـده رضایت بـدو نگریسـته و یاری دهنـده اوست، یکی از ناصبی‌ها گفته: پس من نیز از خدا و از جبرئیل

ص: ۱۰۴

و میکائیل و فرشـتگانی که حال و روزشان با علی علیه السّـلام چنان است که محمّـد صَـلی الله علیهِ و آله فرموده است، بیزاری می‌جویم پس فرمود: هرکس از روی تعصب به علی بن أبی طـالب با اینان دشـمنی کنـد،«فإنّ الله عـدوٌّ للکافرین» با آنان چنان کند که دشـمن با دشـمن می‌کند از روا داشـتن نقمت‌ها و تشدید عقوبت‌ها، و سـبب نزول این دو آیه سخنان زشتی بود که از یهـود، این دشـمنان خـدا در حق جبرئیـل و میکائیـل گفته می‌شـد و هم چنین به سـبب سـخنان ناپسـند تری که از ناصبیـان که دشمنان خدا بودند درباره خدا، جبرئیل و میکائیل و فرشتگان خدا صادر می‌شد.

اما آنچه از ناصبی‌ها صادر می‌شـد آن است که چون رسول خدا صَـلی الله علیهِ و آله پیوسـته از فضایلی که خداوند عزّوجل به علی علیه السّلام اختصاص داده بود، سخن می‌گفت؛ و شرافتی را که خدای متعال وی را سزاوار آن کرده بود به میان می‌آورد و در همه این موارد می‌فرمود: مرا جبرئیـل از جـانب خـدا بـدان آگـاه نمود؛ و در بعضـی از آن‌ها می‌فرمود: جبرئیل در سـمت راست او و میکائیـل در سـمت چپ او، جبرئیل به میکائیل مباهات می‌کرد که او در سـمت راست علی است که سـمت راسـت بهتر است، همان‌طور که ندیم فرمانروایی بزرگ در دنیا که پادشاه او را در سمت راست خود نشانده بر ندیمی که پادشاه او را در سـمت چپ خود نشانده، فخر می‌فروشد و همان‌طور که جبرئیل و میکائیل بر اسرافیل که پشت سر علی برای خدمت کردن قرار می‌گیرد فخر می‌فروشـند و به ملـک المـوت که در پیش روی او خـدمت می‌کنـد، و اینکه راست و چپ اشـرف از جلو و عقب است هماننـد افتخار اطرافیان سلطان بر فزونی نزدیک بودن جایگاهشان از سـلطانشان؛ و رسول خدا صَـلی الله علیهِ و آله در برخی سـخنان خود می‌فرمود: شریف‌ترین فرشتگان نزد خدا کسانی هستند که بیشتر از بقیه علی علیه السّلام را دوست می‌دارنـد، و اینکه سوگند فرشـتگان میان خود این است: «سوگند به کسـی علی را پس از محمّد مصـطفی بر همه خلایق شـرافت بخشـید» و گاه می‌فرمود: فرشـتگان آسـمان‌ها و حجاب‌ها آن‌گونه مشـتاق دیـدار علی بن أبی طالب هسـتند که مادری مهربان مشـتاق فرزنـد نیکو کرداری باشد که پس از دفن ده فرزند دیگر تنها او برایش باقی مانده باشد؛ این ناصبیان با شـنیدن اینگونه

سخنان می گفتند:

ص: ۱۰۶

محمّد تا کی می‌خواهد بگوید: جبرئیل و میکائیل و ملائکه؟ همه این‌ها برای بزرگداشت علی و تعظیم منزلت اوست، و می... گوید: خدای متعال از میان خلایق رابطه ویژه‌ای با علی دارد! ما از پروردگار و از ملائکه و از جبرئیل و میکائیلی که بعد از محمّد علی را افضل از دیگران می‌دانند،برائت می‌جوییم! و از پیامبرانی که علی را بعد از پیامبر افضل از بقیه می‌دانند، تبرّی می‌جوییم! و اما آنچه را که یهود گفتند.

می گویم: بقیه حدیث را در باب احتجاج پیامبر صَلی الله علیهِ و آله بر یهود آورده‌ایم و در اینجا آن قسمت را که با این باب تناسب دارد، نقل می کنیم: سپس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: ای سلمان، همانا خدای عزّوجل قول تو را تصدیق کرده و با نظر تو موافق است و جبرئیل از جانب خدای متعال می گوید: ای محمّد، سلمان و مقداد دو برادری هستند که در محبت به تو و محبت به برادر، وصی و برگزیده‌ات علی خالص‌اند، و آن دو در میان اصحاب تو همانند جبرئیل و میکائیل از میان فرشتگان هستند، دشمن کسی هستند که با یکی از آن دو دشمنی کند و دوستدار کسی هستند که دوستدار آن دو باشد و دوستدار محمّد و علی باشد، دشمن کسانی هستند که با محمّد و علی و دوستداران ایشان، دشمنی ورزد، و اگر اهل زمین سلمان و مقداد را آن‌گونه دوست بدارند که فرشتگان آسمان‌ها و حجاب‌ها و کرسی و عرش به خاطر اخلاصشان در محبّت به محمّد صَلی الله علیهِ و آله و علی و دوستی آنها با دوستان آن دو و دشمنی آن‌ها با دشمنان آن دو، دوست می‌دارند، البته که خداوند هیچ‌کدام از آنها را عذاب نمی کرد.

حسین بن علی علیه السّلام می‌فرماید: چون رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در مورد سلمان و مقداد چنین فرمود، مؤمنان بدان شادمان گشته و پذیرفتند، اما این سخن منافقان را ناخوش آمده و عناد ورزیده و بر این سخن پیامبر صَلی الله علیهِ و آله خرده گرفته گفتند: محمّد غریبه‌ها را که دورترند ستایش می کند و نزدیکان خود را واگذاشته نه از آنها ستایش می کند و نه یادی به میان می‌آورد! پس رسول خدا از این ماجرا مطّلع گشته و فرمود: اینان را چه می‌شود خدایشان لعنت کند که بدی مسلمانان را خواستارند. و مگر صحابه من جز با دوست داشتن من و اهل بیت من به درجات فضیلت دست یافته‌اند؟ سوگند به کسی که مرا به حق به پیامبری برانگیخت، شما ایمان نیاورده‌اید مگر زمانی که محمّد و اهل بیت او نزد شما محبو ب‌تر از خودتان و خانواده و اموالتان و هر آنچه بر روی زمین است، باشند،

ص: ۱۰۶

سپس علی، فاطمه، حسن و حسین علیهم السّلام را طلبیده و همه را با عبای قطوانی خود پوشانده سپس فرمود: اینان پنج تن هستند که در میان بشر ششمی ندارند، سپس فرمود: من با آن‌کس که با آنها در جنگ باشد، در جنگم و با آن‌کس که با آن‌ها در صلح باشد، در صلحم؛ پس اُمّ سلمه برخاسته گوشه عبا را برداشت تا وارد شود لیکن رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله او را از این کار باز داشته و فرمود: آنجا جای تو نیست و تو در خیری و فرجامت خیر است، پس طمع هر بشری از رسیدن به آن مقام قطع شد؛ و جبرئیل با آنها بود که می گفت: یا رسول الله، من ششمین شما باشم؟! فرمود: آری و تو ششمین مایی!

سپس از آسمان‌ها بالاـ رفت در حالی که خداوند وی را در چنان نوری پوشانده بود که فرشتگان تقریباً او را نمی‌دیدند تا اینکه خود گفت: خوشا، خوشا به حال همچو منی؟ من جبرئیل هستم، ششمین نفر بعد از محمّد، علی، فاطمه، حسن و حسین صلوات الله علیهم، و این بود آنچه خداوند جبرئیل را با آن بر دیگر فرشتگان در زمین‌ها و آسمان‌ها برتری داد.

گوید: آن‌گاه رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله حسن را با دست راست و حسین را با دست چپ سپس یکی را روی شانه راست و دیگری را روی شانه چپ خود گذاشته آن‌گاه هر دو را زمین گذاشت که حسن و حسین علیهما السّلام به طرف یکدیگر رفته و مشغول کشتی گرفتن شدند،در این هنگام رسول خدا می‌فرمود: زود باش أبا محمّد و حسن زور می‌گرفت و می‌رفت تا حسین را مغلوب کند؛ سپس حسین توان می‌یافت و مقاومت می‌کرد. پس فاطمه علیها السّلام فرمود: یا رسول الله، بزرگ‌تر را بر کوچک‌تر تشویق می‌کنی؟ رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به وی فرمود: فاطمه، هر وقت من ابومحمّد را تشویق می‌کردم، جبرئیل و میکائیل ابوعبدالله را تشویق می‌کردند از این رو آن دو مساوی کردند و برخاستند. همانا حسن و حسین علیهما السّلام چون رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله می‌فرمود: «أیهاً أبا محمّد» و جبرئیل می‌فرمود: «أیهاً أبا عبدالله»، اگر هرکدامشان

ص: ۱۰۷

می‌خواست زمین را با هرچه کوه و دریا و تپه و سایر چیزها در آن است حمل کند، برای آن‌ها از یک تار موی بدنشان سبک‌تر بود و علّت اینکه مقاومت کردند آن بود که نظیر یکدیگر بودند، این دو روشنایی چشم و میوه دل من هستند، این دو پشتوانه منند، این دو سروران جوانان اهل بهشت هستند از اولین تا آخرینشان و پدرشان از ایشان بهتر است و جدشان رسول خدا بهترینِ همه آن‌هاست.

آن حضرت علیه السّلام فرمود: چون رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله چنین فرمود، یهود و نواصب گفتند: تاکنون تنها از جبرئیل تنفّر داشتیم اما اکنون از میکائیل نیز نفرت پیدا کردیم به خاطر اینکه از محمّد و علی و دو پسرش طرفداری می‌کنند، از این رو خدای متعال فرمود: «مَن كَانَ عَدُوًّا لِّلَّهِ وَ مَلَئكَتِهِ وَ رُسُلِهِ وَ جِبْرِيلَ وَ مِيكَئلَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِّلْكَافِرِين» – . تفسیر امام عسکری: ۱۸۷– ۱۸۲. بقره/ ۹۸ – {هر که دشمن خدا، و فرشتگان و فرستادگان او، و جبرئیل و میکائیل است [بداند که] خدا یقیناً دشمن کافران است.}

**[ترجمه]

بیان

لحاهم الله أی قبحهم و لعنهم و قال الجزری القطوانیه عباءه بیضاء قصیره الخمل و النون زائده(۳).

**[ترجمه]لحّاهم الله: خداوند رویشان را زشت کرده و لعنت نماید و و جزری گوید: القطوانیّة: عبایی سفید و کم‌کرک است، و نون آن زائده است. – . النهایة ۲: ۲۶۵ –

**[ترجمه]

«۱۳»

یـل، [الفضائـل] لابـن شـاذان رُوِیَ: أَنَّهُ علیه السـلام کَانَ ذَاتَ یَوْمٍ عَلَی مِنْبَرِ الْبَصْرَهِ إِذْ قَالَ أَیُّهَا النَّاسُ سَلُونِی قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِی سَلُونِی عَنْ طُرُقِ السَّمَاوَاتِ فَإِنِّی أَعْرَفُ بِهَا مِنْ طُرُقِ الْأَرْضِ فَقَامَ إِلَیْهِ رَجُلٌ مِنْ وَسْطِ الْقَوْمِ وَ قَالَ لَهُ أَیْنَ جَبْرَئِیلُ فِی هَذِهِ السَّاعَهِ فَرَمَقَ (۴) بِطَرْفِهِ إِلَی السَّمَاءِ ثُمَّ رَمَقَ بِطَرْفِهِ إِلَی الْمَشْرِقِ ثُمَّ رَمَقَ بِطَرْفِهِ إِلَی الْمَغْرِبِ فَلَمْ یَجِدْ مَوْطِناً فَالْتَفَتَ إِلَیْهِ فَقَالَ یَا ذَا الشَّیْخُ أَنْتَ جَبْرَائِیلُ قَالَ فَصَفَقَ طَائِراً مِنْ بَیْنِ النَّاسِ فَضَجَّ الْحَاضِرُونَ (۵) وَ قَالُوا نَشْهَدُ أَنَّکَ خَلِیفَهُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حَقّاً(۶).

ص: ۱۰۸

۱- ۱. فی المصدر: قد صرنا نبغض میکائیل أیضا.

۲- ۲. تفسیر الإمام: ۱۸۲- ۱۸۷.

۳- ۳. النهایه ۲: ۲۶۵.

۴- ۴. رمقه: لحظه لحظا خفیفا. أطال النظر إلیه.

۵- ۵. فی المصدر: فضج عند ذلک الحاضرون.

۶- ۶. الفضائل: ۱۰۲.

**[ترجمه]الفضائل: نقل است که آن حضرت علیه السّلام روزی بر منبر بصره بود که فرمود: «مردم، از من بپرسید پیش از آنکه مرا از دست بدهید، مرا از راه‌های آسمان‌ها بپرسید که من به آن‌ها آشناترم تا به راه‌های زمین»، پس مردی از میان جمعیت برخاسته و گفت: جبرئیل در این لحظه کجاست؟ پس آن حضرت نظری به آسمان انداخت سپس به مشرق و آن‌گاه به مغرب نگاه کرد و جبرئیل را نیافت، پس رو به وی کرده و گفت: ای شیخ، تو خود جبرئیل هستی، گوید: سپس پرنده‌ای از میان جمعیت بال زده و به پرواز در آمد، سپس فریاد برآورده و گفتند: ما گواهی می‌دهیم که تو حقّاً جانشین رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله هستی. - . الفضائل: ۱۰۲ -

ص: ۱۰۸

**[ترجمه]

«۱۴»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَیْنِ الْبَغْدَادِیُّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْفَضْلِ عَنْ بَکْرِ بْنِ أَحْمَدَ الْقَصْرِیِّ عَنْ أَبِی مُحَمَّدٍ الْعَسْکَرِیِّ عَنْ آبَائِهِ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیٍّ علیهم السلام قَالَ سَمِعْتُ جَدِّی رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ: لَیْلَهَ أَسْرَی بِی رَبِّی عَزَّ وَ جَلَّ رَأَیْتُ فِی بُطْنَانِ الْعَرْشِ مَلَکاً بِیَدِهِ سَیْفٌ مِنْ نُورٍ یَلْعَبُ بِهِ کَمَا یَلْعَبُ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام بِذِی الْفَقَارِ وَ إِنَّ الْمَلَائِکَهَ إِذَا اشْتَاقُوا إِلَی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام(۱) نَظَرُوا إِلَی وَجْهِ ذَلِکَ الْمَلَکِ فَقُلْتُ یَا رَبِّ هَذَا أَخِی عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ وَ ابْنُ عَمِّی فَقَالَ یَا مُحَمَّدُ هَذَا مَلَکٌ خَلَقْتُهُ عَلَی صُورَهِ عَلِیٍّ علیه السلام یَعْبُدُنِی فِی بُطْنَانِ عَرْشِی تُکْتَبُ حَسَنَاتُهُ وَ تَسْبِیحُهُ وَ تَقْدِیسُهُ لِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ(۲).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: حسین بن علی علیه السّلام: شنیدم جدّم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله می‌فرمود: شبی که پروردگارم عزّوجل مرا به معراج بُرد، در درون عرش فرشته‌ای را دیدم که شمشیری از نور در دست داشت و به گونه‌ای با آن بازی می‌کرد که علی بن أبی طالب علیه السّلام با ذوالفقار بازی می‌کرد و اگر فرشتگان مشتاق دیدن علی بن أبی طالب علیه السّلام می‌شدند، به سیمای آن فرشته نگاه می‌کردند، پس عرض کردم: پروردگارا، آیا این برادر و پسر عمم علی بن أبی طالب است؟ فرمود: یا محمّد، این فرشته‌ای است که او را به شکل علی بن أبی طالب علیه السّلام آفریده‌ام که در درون عرشم مرا عبادت می‌کند، حسنات، تسبیح و تقدّیس او تا روز قیامت برای علی بن أبی طالب نوشته می‌شود. - . عیون اخبار: ۲۷۲ -

**[ترجمه]

«۱۵»

کشف، [کشف الغمه] مِنْ کِفَایَهِ الطَّالِبِ عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَرَرْتُ لَیْلَهَ أُسْرِیَ بِی إِلَی السَّمَاءِ فَإِذَا أَنَا بِمَلَکٍ جَالِسٍ عَلَی مِنْبَرٍ مِنْ نُورٍ وَ الْمَلَائِکَهُ تَحْدِقُ بِهِ فَقُلْتُ یَا جَبْرَئِیلُ مَنْ هَذَا الْمَلَکُ قَالَ ادْنُ مِنْهُ وَ سَلِّمْ عَلَیْهِ فَدَنَوْتُ مِنْهُ وَ سَلَّمْتُ عَلَیْهِ فَإِذَا أَنَا بِأَخِی وَ ابْنِ عَمِّی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَقُلْتُ یَا جَبْرَئِیلُ سَبَقَنِی عَلِیٌّ إِلَی السَّمَاءِ الرَّابِعَهِ فَقَالَ لِی یَا

مُحَمَّدُ لَا وَ لَكِنَّ الْمَلَائِكَهَ شَكَتْ حُبَّهَا لِعَلِيٍّ علیه السلام فَخَلَقَ اللَّهُ هَذَا الْمَلَكَ مِنْ نُورٍ عَلَى صُورَهِ عَلِيٍّ فَالْمَلَائِكَهُ تَزُورُهُ فِي كُلِّ لَيْلَهِ جُمُعَهٍ وَ يَوْمِ جُمُعَهٍ سَبْعِينَ أَلْفَ مَرَّهٍ وَ يُسَبِّحُونَ اللَّهَ وَ يُقَدِّسُونَهُ وَ يُهْدُونَ ثَوَابَهُ لِمُحِبِّ عَلِيٍّ علیه السلام(۳).

**[ترجمه]کشف الغمّهٔ از کفایهٔ الطالب از أنس آورده است که رسول خدا صلی الله علیهِ و آله فرمود: شبی که به معراج برده شدم ناگاه بر فرشته‌ای گذر کردم که بر منبری از نور نشسته و فرشتگان پیرامون او را قرار داشتند، پس گفتم: یا جبرئیل، این فرشته کیست؟ گفت: به وی نزدیک شو و سلامش کن، پس به وی نزدیک گشته و سلامش کردم، ناگاه دیدم او برادر و عموزاده‌ام علی بن أبی طالب علیه السّلام است، از این رو گفتم: ای جبرئیل: آیا علی در آمدن به آسمان چهارم از من پیشی گرفته است؟ به من فرمود: یا محمّد، نه لیکن فرشته‌ها از فرط محبتی که به علی علیه السّلام داشتند شکوه کردند که خداوند این فرشته را از نور علی و به شکل علی آفرید و فرشتگان هرشب جمعه و روز جمعه هفتاد هزار بار به دیدارش می‌روند و خداوند را تسبیح و تقدیس نموده، ثوابش را برای دوستدار علی علیه السّلام می‌فرستند. - . کشف الغمّهٔ : ۴۰ -

**[ترجمه]

«۱۶»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْفَحَّامُ عَنِ الْمَنْصُورِيِّ عَنْ عَمِّ أَبِيهِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الثَّالِثِ عَنْ آبَائِهِ عَنِ الْبَاقِرِ علیه السلام عَنْ جَابِرٍ قَالَ: كُنْتُ أُمَاشِي (۴) أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام عَلَى الْفُرَاتِ إِذْ خَرَجَتْ مَوْجَهٌ عَظِيمَهٌ فَغَطَّتْهُ حَتَّى اسْتَتَرَ عَنِّي ثُمَّ انْحَسَرَتْ عَنْهُ (۵) وَ لَا رُطُوبَهَ

ص: ۱۰۹

۱- ۱. في المصدر: إلى وجه عليّ بن أبي طالب.

۲- ۲. عيون الأخبار: ۲۷۲.

۳- ۳. كشف الغمّه: ۴۰.

۴- ۴. ماشاه مماشاه: مشى معه.

۵- ۵. حسر عنه: انكشف.

عَلَيْهِ فَوَجَمْتُ لِذَلِكَ وَ تَعَجَّبْتُ وَ سَأَلْتُهُ عَنْهُ فَقَالَ وَ رَأَيْتَ ذَلِكَ قَالَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ إِنَّمَا الْمَلَكُ الْمُوَكَّلُ بِالْمَاءِ فَرِحَ (۱) فَسَلَّمَ عَلَيَّ وَ اعْتَنَقَنِي (۲).

**[ترجمه]امالی طوسی: جابر گوید: در محضر امیرالمؤمنین علیه السّلام در کنار رود فرات قدم می‌زدم که ناگاه موج بسیار بزرگی برخاسته آن حضرت را فرا گرفت به گونه‌ای که از دید من نهان گشت. سپس آن موج فروکش نمود بی‌آنکه هیچ اثری از رطوبت بر علی علیه السّلام

ص: ۱۰۹

برجای گذاشته باشد. من از این بابت ترسیده و تعجب نموده از آن حضرت در این مورد پرسیدم، فرمود: آیا آن را دیدی؟ گوید: عرض کردم: آری! فرمود: فرشته موکّل بر آب، شادمان شد و سلام کرد و مرا در آغوش کشید! - . امالی شیخ طوسی: ۱۸۷ -

**[ترجمه]

توضیح

قال الفیروزآبادی وجم کوعد وجما و وجوما سکت علی غیظ و الشی ء کرهه و لم أجم عنه لم أسکت فزعا(۳) قوله علیه السلام فرح أی بقدومه إلی شاطئ النهر.

**[ترجمه]فیروز آبادی گوید: وجم بر وزن «وَعَد» وَجماً و وجوماً، خشمگینانه ساکت شد؛ وجم الشیء: آن چیز را ناپسند داشت، وَلم أجم عنه: از ترس سکوت نکرده‌ام. - . قاموس المحیط ۴: ۱۸۵ - قول آن حضرت علیه السّلام «فرح» یعنی از آمدن آن حضرت به کرانه رودخانه شادمان شد.

**[ترجمه]

«۱۷»

کشف، [کشف الغمه] مِنْ مَنَاقِبِ الْخُوارِزْمِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: أَوَّلُ مَنِ اتَّخَذَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام أَخاً مِنْ أَهْلِ السَّمَاءِ إِسْرَافِيلُ ثُمَّ مِيكَائِيلُ (۴) ثُمَّ جَبْرَائِيلُ وَ أَوَّلُ مَنْ أَحَبَّهُ مِنْ أَهْلِ السَّمَاءِ حَمَلَةُ الْعَرْشِ ثُمَّ رِضْوَانُ خَازِنُ الْجِنَانِ ثُمَّ مَلَكُ الْمَوْتِ وَ إِنَّ مَلَكَ الْمَوْتِ يَتَرَحَّمُ عَلَى مُحِبِّي عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام كَمَا يَتَرَحَّمُ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ علیهم السلام(۵).

وَ مِنْ كِتَابِ كِفَايَةِ الطَّالِبِ عَنْ وَهْبِ بْنِ مُنَبِّهٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَا بَعَثْتُ عَلِيّاً فِي سَرِيَّةٍ إِلَّا رَأَيْتُ جَبْرَئِيلَ عَنْ يَمِينِهِ وَ مِيكَائِيلَ عَنْ يَسَارِهِ وَ السَّحَابَةَ تُظِلُّهُ حَتَّى يَرْزُقَهُ اللَّهُ الظَّفَرَ(۶).

**[ترجمه]کشف الغمّهٔ: از مناقب خوارزمی از عبدالله بن مسعود آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: از آسمانیان اوّلین کسی که علی بن أبی طالب را به برادری گرفت، اسرافیل و بعد از او میکائیل سپس جبرئیل بودند و اوّلین کسی که از اهل آسمان او را دوست داشت، حاملان عرش بودند و بعد از آن‌ها «رضوان» خزانه‌دار بهشت سپس ملک الموت بود و همانا ملک الموت بر محبّان علی بن أبی طالب چنان ترّحم می‌کند که بر پیامبران ترّحم می‌نماید. - . کشف الغمّهٔ: ۳۰ -

و از کتاب کفایهٔ الطالب از وهب بن منبّهٔ از عبدالله بن مسعودآورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: علی را به سریّه‌ای نفرستادم مگر اینکه جبرئیل را در سمت راست و میکائیل را در سمت چپ و ابری بر بالای سرش دیدم که سایه بر وی می‌افکند تا اینکه خداوند پیروزی را نصیب وی گرداند. - . کشف الغمّهٔ: ۱۱۳ -

**[ترجمه]

«۱۸»

بشا، [بشاره المصطفی] مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ أَصْبَاهَانَ بْنِ أسبوزن الدَّیْلَمِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی الْکَابِی عَنِ الْقَعْنَبِی (۷) عَنْ مُوسَی بْنِ وَرْدَانَ عَنْ ثَابِتٍ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله قَالَ: لَیْلَهَ أُسْرِیَ بِی إِلَی السَّمَاءِ الرَّابِعِ (۸)

ص: ۱۱۰

۱- ۱. فی المصدر: خرج.

۲- ۲. أمالی الشیخ: ۱۸۷.

۳- ۳. القاموس المحیط ۴: ۱۸۵.

۴- ۴. المصدر: و میکائیل.

۵- ۵. کشف الغمّه: ۳۰.

۶- ۶. کشف الغمّه: ۱۱۳.

۷- ۷. فی المصدر: عن محمّد بن عیسی البکای: عن العقینی.

۸- ۸. فی المصدر: إلی السماء الرابعه.

رَأَيْتُ صُورَةَ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَقُلْتُ یَا جَبْرَئِیلُ هَذَا عَلِیٌّ (۱) فَأَوحِیَ إِلَیَّ بِأَنَّ هَذَا مَلَکٌ خَلَقَهُ اللَّهُ فِی صُورَهِ(۲) عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام یَزُورُهُ کُلَّ یَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَکٍ یُسَبِّحُونَ وَ یُکَبِّرُونَ وَ ثَوَابُهُمْ لِمُحِبِّی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام(۳).

**[ترجمه]بشارة المصطفی: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: شبی که مرا به آسمان چهارم بردند،

ص: ۱۱۰

مشابه علی بن أبی طالب علیه السّلام را در آسمان چهارم دیدم؛ سپس گفتم: جبرئیل، این علی است؟ سپس به من وحی شد که او فرشته‌ای است که خداوند او را به شکل علی بن أبی طالب علیه السّلام آفرید، روزی هفتاد هزار فرشته او را زیارت می... کنند در حالی که تسبیح گفته و تکبیر سر می‌دهند و ثواب کارشان برای دوستداران علی بن أبی طالب علیه السّلام است. - . بشارة المصطفی: ۱۹۶ -

**[ترجمه]

«۱۹»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] جَعْفَرُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ یُوسُفَ مُعَنْعَناً عَنِ الْحَسَنِ قَالَ سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ یَقُولُ: فِی قَوْلِهِ تَعَالَی إِذْ تُصْعِدُونَ وَ لا تَلْوُونَ عَلی أَحَدٍ وَ الرَّسُولُ یَدْعُوکُمْ (۴) انْجَفَلَ النَّاسُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَوْمَ أُحُدٍ وَ لَمْ یَبْقَ مَعَهُ غَیْرُ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام وَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله یَا عَلِیُّ قَدْ صَنَعَ النَّاسُ مَا تَرَی (۵) فَقَالَ لَا وَ اللَّهِ یَا رَسُولَ اللَّهِ لَأَسْأَلُ (۶) عَنْکَ الْخَبَرَ مِنْ وَرَاءُ ؟ فَقَالَ لَهُ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله أَمَا لَا فَاحْمِلْ عَلَی هَذِهِ الْکَتِیبَهِ(۷) فَحَمَلَ عَلَیْهَا فَفَضَّهَا(۸) فَقَالَ جَبْرَئِیلُ علیه السلام لِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّ هَذِهِ لَهِیَ الْمُوَاسَاهُ(۹) فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله إِنِّی مِنْهُ وَ هُوَ مِنِّی فَقَالَ جَبْرَئِیلُ وَ أَنَا مِنْکُمَا.

ثم أقبل و قال ما ضیعت (۱۰) من الحدیث ما حدثت بهذا الحدیث منذ سمعته عن ابن عباس رضی الله عنه مع حدیث آخر سمعتهما من علی بن أبی طالب علیه السلام(۱۱)

ص: ۱۱۱

۱- ۱. فی المصدر: هذا أخی علی.

۲- ۲. فی المصدر: علی صوره.

۳- ۳. بشاره المصطفی: ۱۹۶.

۴- ۴. سوره آل عمران: ۱۵۳.

۵- ۵. أی اصنع أنت أیضا ما صنعه الناس.

۶- ۶. کذا فی(ک) و فی غیره من النسخ و کذا المصدر: لا أسأل.

۷- ۷. الكتيبه: القطعه من الجيش.

۸- ۸. فض القوم: فرقهم.

۹- ۹. فى المصدر: إن هذه المواساه.

۱۰- ۱۰. كذا فى(ك). و فى غيره من النسخ و كذا المصدر: ما صنعت. و الجمله لا تخلو عن اضطراب و إجمال.

۱۱- ۱۱. فى المصدر: فى عليّ بن أبى طالب.

و ما حدثت بهذين الحديثين منذ سمعتهما و ما أقر لأحد من الناس أن يكون أشد حبا لعلی منی و لا أعرف بفضله منی و لكنی أكره أن يسمع هذا منی هؤلاء الذين يغلون و يفرطون فيزدادوا شرا فلم أزل به أنا و أبو خليفه صاحب منزله نطلب إليه حتى أخذ علينا أن لا نحدث به ما دام حيا. فَأَقْبَلَ فَقَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله دَعَا عَلِيّاً فَقَالَ يَا عَلِيُّ احْفَظْ عَلَيَّ الْبَابَ فَلَا يَدْخُلَنَّ أَحَدٌ الْيَوْمَ (۱) فَإِنَّ مَلَائِكَةً مِنْ مَلَائِكَةِ اللَّهِ اسْتَأْذَنُوا رَبَّهُمْ أَنْ يَتَحَدَّثُوا لِيَ الْيَوْمَ إِلَى اللَّيْلِ فَاقْعُدْ فَقَعَدَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام عَلَى الْبَابِ فَجَاءَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَرَدَّهُ ثُمَّ جَاءَ وَسَطَ النَّهَارِ فَرَدَّهُ ثُمَّ جَاءَ عِنْدَ الْعَصْرِ فَرَدَّهُ وَ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ قَدِ اسْتَأْذَنَ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله سِتُّونَ وَ ثَلَاثُمِائَةِ مَلَكٍ فَلَمَّا أَصْبَحَ عُمَرُ غَدَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَأَخْبَرَهُ بِمَا قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله عَلِيّاً عليه السلام فَقَالَ وَ مَا عَلَّمَكَ أَنَّهُ قَدِ اسْتَأْذَنَ عَلَيَّ ثَلَاثُمِائَةٍ وَ سِتُّونَ مَلَكٍ فَقَالَ وَ الَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا مِنْهُمْ مَلَكٌ اسْتَأْذَنَ عَلَيْكَ إِلَّا وَ أَنَا أَسْمَعُ صَوْتَهُ بِأُذُنِي وَ أَعْقِدُ بِيَدِي حَتَّى عَقَدْتُ ثَلَاثَمِائَةٍ وَ سِتِّينَ قَالَ صَدَقْتَ يَرْحَمُكَ اللَّهُ حَتَّى أَعَادَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله ثَلَاثاً(۲).

**[ترجمه]تفسیر فرات بن ابراهیم: جعفر بن احمد بن یوسف با سندی از حسن گوید: شنیدم عبدالله بن عباس درباره قول خدای متعال: «إِذْ تُصْعِدُونَ وَ لَا تَلْوُونَ عَلَىٰ أَحَدٍ وَ الرَّسُولُ يَدْعُوكُم» - . آل عمران/ ۱۵۳ - {[یاد

کنید] هنگامی را که در حال گریز [از کوه] بالا می رفتید و به هیچ کس توجه نمی کردید و پیامبر، شما را از پشت سرتان فرا می خواند.} در جنگ اُحد مردم به سرعت از پیرامون رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله پراکنده شدند و جز علی بن أبی طالب علیه السّلام و مردی از انصار در کنار وی نماندند، پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: یا علی، مردم این گونه عمل کردند که می‌بینی (تو هم مثل مردم بگریز و جان سالم به در ببر!) عرض کرد: یا رسول الله، به خدا سوگند چنین نخواهم کرد، چنین کنم تا از پشت سرت از دیگران جویای حالت شوم؟! پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود، حال که نمی‌پذیری، پس به این گروه حمله کن! علی علیه السّلام به آن گروه حمله برده آن را پراکنده ساخت، پس جبرئیل علیه السّلام به رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: مواساهٔ یعنی این! پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: من از او هستم و او از من. جبرئیل گفت: و من از شما دو نفر هستم.

سپس حسن پیش آمد و گفت: چیزی از حدیث را تباه نکردم، از زمانی که این حدیث را از ابن عباس رضی الله عنه و حدیثی دیگر را که از علی بن أبی طالب علیه السّلام شنیده‌ام، آن را برای کسی نقل نکرده‌ام

ص: ۱۱۱

و از زمانی که این دو روایت را شنیده‌ام، آن‌ها را به کسی نگفته‌ام. و قبول نمی‌کنم که کسی بیشتر از من علی را دوست داشته باشد یا فضیلت او را بیشتر از من بشناسد، لیکن خوش ندارم اینانی که غلو می‌کند و افراط می‌ورزند این‌ها را از من بشنوند و بر شرارت آن‌ها افزوده شود. پس من و ابوخلیفه هم خانه ای او از وی طلب حدیث می‌کردیم تا اینکه از ما قول گرفت تا زنده است، آنچه را که از وی می‌شنویم، بازگو نکنیم، پس پیش آمده و گفت:

مرا عبدالله بن عباس روایت کرد که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله علی علیه السّلام را فراخوانده سپس فرمود: یا علی، مراقب در باش که امروز کسی بر من وارد نشود، زیرا گروهی از فرشتگان خدا از پروردگارشان اجازه گرفته‌اند که امروز تا شب با

من گفتگو کنند، پس بنشین. سپس علی بن أبی طالب علیه السّلام بر در نشست. سپس عمر بن خطاب آمد و علی علیه السّلام او را باز گرداند، آن‌گاه در میانه روز آمد که او را باز گرداند آن‌گاه هنگام عصر آمد و او را باز گرداند، و به وی خبر داد که سیصدوشصت فرشته اجازه ملاقات با پیامبر صَلی الله علیهِ و آله را یافته‌اند. چون عمر شب را به صبح رساند، نزد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله رفته آن حضرت را از آنچه علی بن أبی طالب علیه السّلام به وی گفته بود آگاه نمود، پس رسول خدا علی علیه السّلام را احضار نموده و فرمود: از کجا می‌دانی که سیصدوشصت فرشته اجازه گرفته‌اند که با من دیدار کنند؟ عرض کرد: سوگند به کسی که تو را به حق فرستاد هیچ فرشته‌ای از شما اجازه ورود نخواست مگر اینکه من با گوش خود صدای او را شنیدم و تعداد آن‌ها را یک به یک شمردم تا به سیصدوشصت رسیدم. فرمود: راست گفتی، خدا تو را رحمت کند و رسول خدا سه بار این عبارت را تکرار فرمود. -. تفسیر فرات: ۲۳-۲۲ -

**[ترجمه]

بیان

انجفل القوم أی انقلعوا کلهم و مضوا قوله علیه السلام لأسأل عنک الخبر أی لأدعک فی هذا الموضع و أرجع فلا أعلم حالک و ما نابک فأسأل خبرک عن الناس وراءک.

**[ترجمه]انجفل القوم: از جای خود کنده شده و رفتند. قول آن حضرت علیه السّلام «لأسأل عنک الخبر» یعنی: تو را در اینجا رها کنم و برگردم و از تو و آنچه بر سرت آمده بی‌خبر بمانم و پشت سرت از دیگران جویای حالت شوم؟

**[ترجمه]

«۲۰»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی بْنِ زَکَرِیَّا الدِّهْقَانُ مُعَنْعَناً عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ هُوَ یَقْرَأُ سُورَهَ الْمَائِدَهِ فَقَالَ اکْتُبْ فَکَتَبْتُ حَتَّی انْتَهَی (۳) إِلَی هَذِهِ الْآیَهِ إِنَّما وَلِیُّکُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِینَ

۱- ۱. فی المصدر: فلا یدخلن الیوم أحد.

۲- ۲. تفسیر فرات: ۲۲ و ۲۳.

۳- ۳. فی المصدر: حتی انتهیت.

آمَنُوا(۱) ثُمَّ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله خَفَقَ بِرَأْسِهِ (۲) كَأَنَّهُ نَائِمٌ وَ هُوَ يُمْلِي بِلِسَانِهِ حَتَّى فَرَغَ مِنْ آخِرِ السُّورَهِ(۳) ثُمَّ انْتَبَهَ فَقَالَ لِيَ اكْتُبْ فَأَمْلَى عَلِيٌّ مِنَ الْمَوْضِعِ الَّتِي خَفَقَ عِنْدَهَا فَقُلْتُ أَ لَمْ تُمْلِ عَلَيَّ حَتَّى خَتَمْتُهَا فَقَالَ اللَّهُ أَكْبَرُ ذَلِكَ الَّذِي أَمْلَى عَلَيْكَ جَبْرَئِيلُ علیه السلام ثُمَّ قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام فَأَمْلَى عَلَيَ (۴) رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله سِتِّينَ آيَةً وَ أَمْلَى عَلَيَّ جَبْرَئِيلُ أَرْبَعاً وَ سِتِّينَ آيَةً(۵).

**[ترجمه]تفسیر فرات بن ابراهیم: امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: در حالی بر رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله وارد گشتم که سوره مائده را تلاوت می‌فرمود، پس به من فرمود: بنویس! من هم نوشتم تا به این آیه رسیدم: «إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ

ص: ۱۱۲

ءَامَنُوا» - . مائده/ ۵۵ - {ولیّ شما، تنها خدا و پیامبر اوست و کسانی که ایمان آورده اند} سپس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله چنان سر به زیر انداخت که گویی به خواب رفته باشد و در همان حال سوره را املاـ می‌فرمود تا به پایان سوره رسید. سپس بیدار گشته و به من فرمود: بنویس! سپس از همان آیه‌ای که هنگام رسیدن به آن سر به زیر افکند آغاز کرد، بر من املا نمود، لذا عرض کردم: مگر این آیات را بر من املا نفرمودی تا اینکه به پایان سوره رسیدم؟ فرمود: الله اکبر، آنکه بر شما املا نمود جبرئیل علیه السّلام بود، سپس علی بن أبی طالب علیه السّلام فرمود:

پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله شصت آیه را بر من املا فرمود و جبرئیل شصت و چهار آیه را بر من املا نمود. - . تفسیر فرات: ۳۷ -

**[ترجمه]

بیان

هذا الخبر يخالف المشهور بوجهين الأول أنه على المشهور عدد الآيات مائه و عشرون و في الخبر زيد أربع و الثاني أن آيه الولايه هي الخامسه و الخمسون لا الستون لكن لا اعتماد على ما هو المشهور في ذلك و أمثاله.

**[ترجمه]این روایت از دو جهت بـا آنچه مشهور است تعارض دارد: نخست اینکه مشهور آن است که تعداد آیات سوره مائده ۱۲۰ آیه است و در این روایت چهار آیه بر آن افزوده شده است. دوم اینکه آیه ولایت آیه پنجاه و پنجم است نه آیه شصتم، لیکن در این مورد و موارد مشابه، اعتمادی بر آنچه مشهور است نیست.

**[ترجمه]

«۲۱»

يف، [الطرائف] أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ فِي مُسْنَدِهِ فِي حَدِيثِ لَيْلَهِ بَدْرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَنْ يَسْتَقِي لَنَا مِنَ الْمَاءِ

فَأَحْجَمَ النَّاسُ فَقَامَ عَلِيٌّ علیه السلام فَاحْتَضَنَ قِرْبَةً ثُمَّ أَتَی بِئْراً بَعِیدَهَ الْقَعْرِ مُظْلِمَهً فَانْحَدَرَ فِیهَا فَأَوْحَی اللَّهُ تَعَالَی إِلَی جَبْرَئِیلَ وَ مِیکَائِیلَ وَ إِسْرَافِیلَ تَأَهَّبُوا(۶) لِنُصْرَهِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ حِزْبِهِ فَهَبَطُوا مِنَ السَّمَاءِ لَهُمْ لَغَطٌ یُذْعَرُ مَنْ سَمِعَهُ فَلَمَّا حَاذُوا الْبِئْرَ سَلَّمُوا عَلَی عَلِیٍّ علیه السلام مِنْ عِنْدِ رَبِّهِمْ عَنْ آخِرِهِمْ إِکْرَاماً وَ تَبْجِیلًا(۷).

**[ترجمه]الطرائف: احمد بن حنبل در مسند خود در حدیث شب بدر گوید: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: چه کسی برای ما آب می‌آورد؟ پس مردم سر به زیر افکندند، آن‌گاه علی علیه السّلام برخاسته مَشکی را در بغل گذاشته و بر سر چاهی بسیار عمیق و تاریک رفت و وارد آن گردید، پس خداوند به جبرئیل و میکائیل و اسرافیل وحی فرمود که آماده یاری دادن به محمّد صَلی الله علیهِ و آله و حزب او باشید. پس آن‌ها با چنان سرو صدایی از آسمان فرود آمدند که شنونده از شنیدن آن به وحشت می‌افتاد، و چون به مقابل آن چاه رسیدند جملگی از جانب پروردگارشان به نشانه اکرام و بزرگداشت به علی علیه السّلام سلام کردند. - .الطرائف: ۱۹ -

**[ترجمه]

توضیح

أحجم عن الأمر کف و احتضن الشی ء جعله فی حضنه و هو بالکسر ما دون الإبط إلی الکشح و اللغط بالتحریک الصوت و الجلبه.

**[ترجمه]أحجم عن الأمر: باز ایستاد. احتضن الشیء: آن را در بغل گرفت و این کلمه با کسر حرف حاء است که شامل زیربغل تا پهلو می‌شود. اللَّغَط(با تحریک): صدا، هیاهو.

**[ترجمه]

«۲۲»

کنز، [کنز جامع الفوائد] و تأویل الآیات الظاهره رَوَی الشَّیْخُ أَبُو جَعْفَرٍ الطُّوسِیُّ فِی مِصْبَاحِ الْأَنْوَارِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی حَفْرِ الْخَنْدَقِ وَ قَدْ حَفَرَ النَّاسُ وَ حَفَرَ عَلِیٌّ علیه السلام فَقَالَ لَهُ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله بِأَبِی مَنْ یَحْفِرُ وَ جَبْرَئِیلُ یَکْنُسُ التُّرَابَ

۱- ۱. سوره المائده: ۵۵.

۲- ۲. خفق برأسه: حرکه و هو ناعس. و فی المصدر: ثم أتی رسول اللّه خفق برأسه.

۳- ۳. فی المصدر: من آخر المائده.

۴- ۴. فی المصدر: فأملی علیّ منها اه.

۵- ۵. تفسير فرات: ٣٧.

۶- ۶. أهب للامر: تهيأ و استعد.

٧- ٧. الطرائف: ١٩.

بَیْنَ یَدَیْهِ وَ یُعِینُهُ مِیکَائِیلُ وَ لَمْ یَکُنْ یُعِینَ قَبْلَهُ أَحَداً مِنَ الْخَلْقِ ثُمَّ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله لِعُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ احْفِرْ فَغَضِبَ عُثْمَانُ وَ قَالَ لَا یَرْضَی مُحَمَّدٌ أَنْ أَسْلَمْنَا عَلَی یَدِهِ حَتَّی أَمَرَنَا بِالْکَدِّ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَی نَبِیِّهِ یَمُنُّونَ عَلَیْکَ أَنْ أَسْلَمُوا الْآیَهَ(۱).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: شیخ ابو جعفر طوسی در مصباح الأنوار با اسناد خود از جابر بن عبدالله انصاری روایت کرده که گفت: در حفر خندق همراه رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله بودم و مردم و علی علیه السّلام مشغول حفر زمین بودند، پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به وی فرمود: پدرم فدای کسی باد که او می‌کَنَد و جبرئیل خاک را از مقابلش می‌روبد

ص: ۱۱۳

و میکائیل یاریش می‌کند در حالی که پیش از این هیچ کسی از مخلوقات را یاری نکرده است، سپس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به عثمان بن عفّان فرمود: حفر کن! پس عثمان به خشم آمده و گفت: محمّد به این بسنده نکرد که اسلام آوردیم و کارش به جایی رسیده که ما را به کارکردن وا می‌دارد، سپس خداوند آیه: «یَمُنُّونَ عَلَیْکَ أَنْ أَسْلَمُواْ

قُل لَّا تَمُنُّواْ عَلَیَّ إِسْلَامَکُمُ بَلِ اللَّهُ یَمُنُّ عَلَیْکُمْ أَنْ هَدَئکُمْ لِلْإِیمَانِ إِن کُنتُمْ صَادِقِین» - . کنز جامع الفوائد، نسخه خطی. آن را در البرهان ۴: ۲۱۵ آورده است. حجرات /۱۷ - {از اینکه اسلام آورده اند بر تو منّت می نهند بگو: «بر من از اسلام آوردنتان منّت مگذارید، بلکه [این] خداست که با هدایت کردن شما به ایمان، بر شما منّت می گذارد، اگر راستگو باشید}

**[ترجمه]

باب ۷۷ نزول الماء لغسله علیه السلام من السماء

الأخبار

«۱»

لی، [الأمالی] للصدوق صَالِحُ بْنُ عِیسَی الْعِجْلِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَنْدَهَ الْأَصْبَهَانِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حُمَیْدٍ عَنْ جَرِیرٍ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِی سُفْیَانَ عَنْ أَنَسٍ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ رَجُلَانِ مِنْ أَصْحَابِهِ فِی لَیْلَهٍ ظَلْمَاءَ مُکْفَهِرَّهٍ(۲) إِذْ قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله ائْتُوا بَابَ عَلِیٍّ فَأَتَیْنَا بَابَ عَلِیٍّ علیه السلام فَنَقَرَ أَحَدُنَا الْبَابَ نَقْراً خَفِیّاً إِذْ خَرَجَ عَلَیْنَا عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام مُسْتَزِرٌّ(۳) بِإِزَارٍ مِنْ صُوفٍ مُرْتَدٍ بِمِثْلِهِ فِی کَفِّهِ سَیْفُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ لَنَا أَ حَدَثَ حَدَثٌ فَقُلْنَا خَیْرٌ أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ أَنْ نَأْتِیَ بَابَکَ وَ هُوَ بِالْأَثَرِ إِذْ أَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ یَا عَلِیُّ قَالَ لَبَّیْکَ قَالَ أَخْبِرْ أَصْحَابِی بِمَا أَصَابَکَ الْبَارِحَهَ قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام یَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّی لَأَسْتَحْیِی فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّ اللَّهَ لَا یَسْتَحْیِی مِنَ الْحَقِّ قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام یَا رَسُولَ اللَّهِ أَصَابَتْنِی جَنَابَهٌ الْبَارِحَهَ مِنْ فَاطِمَهَ بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَطَلَبْتُ فِی الْبَیْتِ مَاءً فَلَمْ أَجِدِ الْمَاءَ فَبَعَثْتُ الْحَسَنَ کَذَا وَ الْحُسَیْنَ کَذَا فَأَبْطَئَا عَلَیَّ فَاسْتَلْقَیْتُ عَلَی قَفَایَ فَإِذَا أَنَا بِهَاتِفٍ مِنْ سَوَادِ الْبَیْتِ قُمْ یَا عَلِیُّ وَ خُذِ السَّطْلَ وَ اغْتَسِلْ فَإِذَا أَنَا بِسَطْلٍ مِنْ مَاءٍ مَمْلُوءٍ عَلَیْهِ مِنْدِیلٌ مِنْ سُنْدُسٍ فَأَخَذْتُ السَّطْلَ وَ اغْتَسَلْتُ وَ مَسَحْتُ بَدَنِی بِالْمِنْدِیلِ

۱- ۱. کنز جامع الفوائد مخطوط، و أورده فی البرهان ۴: ۲۱۵. و الآیه فی سوره الحجرات: ۱۷.

۲- ۲. اکفهر اللیل: اشتد ظلامه.

۳- ۳. کذا فی(ک). و فی غیره من النسخ« متزر» و فی المصدر: متزرا.

وَ رَدَدْتُ الْمِنْدِيلَ عَلَى رَأْسِ السَّطْلِ فَقَامَ السَّطْلُ فِی الْهَوَاءِ فَسَقَطَ مِنَ السَّطْلِ جُرْعَةٌ فَأَصَابَتْ هَامَتِی فَوَجَدْتُ بَرْدَهَا عَلَی فُؤَادِی فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله بَخْ بَخْ یَا ابْنَ أَبِی طَالِبٍ أَصْبَحْتَ وَ خَادِمُکَ جَبْرَئِیلُ أَمَّا الْمَاءُ فَمِنْ نَهْرِ الْکَوْثَرِ وَ أَمَّا السَّطْلُ وَ الْمِنْدِیلُ فَمِنَ الْجَنَّهِ کَذَا أَخْبَرَنِی جَبْرَئِیلُ کَذَا أَخْبَرَنِی جَبْرَئِیلُ کَذَا أَخْبَرَنِی جَبْرَئِیلُ (۱).

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ الْبَرْمَکِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دَاهِرٍ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِی سُفْیَانَ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله وَ أَبُو بَکْرٍ وَ عُمَرُ فِی لَیْلَهٍ مُکْفَهِرَّهٍ فَقَالَ لَهُمَا النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله قُومَا فَأْتِیَا بَابَ حُجْرَهِ عَلِیٍّ فَذَهَبَا فَنَقَرَا الْبَابَ نَقْراً خَفِیّاً وَ سَاقَ الْحَدِیثَ نَحْواً مِمَّا مَرَّ(۲).

**[ترجمه]امالی صدوق: أنس گوید: در شبی بسیار تاریک به همراه دو تن از صحابه‌اش در محضر رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله بودم که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به ما فرمود: بروید در خانه علی، پس به در خانه علی علیه السّلام آمده و یکی از ما به آرامی در زد، ناگاه علی بن أبی طالب علیه السّلام در حالی که پارچه‌ای پشمین به کمر داشت و نظیر آن را ردای خود ساخته بود و شمشیر رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله را در داشت نزد ما بیرون آمده و سپس به ما فرمود: اتفاقی افتاده است؟ عرض کردیم: خیر است، رسول خدا ما را فرمان داده به در خانه‌ات بیاییم و خود نیز در پی ما خواهد آمد، در این هنگام رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله رسیده و فرمود: یا علی! عرض کرد: لبّیک! فرمود: به اصحاب من خبر بده که دیشب چه بر سر تو آمده است. علی علیه السّلام عرض کرد: یا رسول الله، مرا از گفتن آن شرم می‌آید. پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: خداوند از حق شرم نمی‌کند، علی علیه السّلام عرض کرد: یا رسول الله، دیروز از فاطمه دخت رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله جُنُب شدم، سپس در خانه به دنبال آب گشتم اما نیافتم، لذا حسن را به فلان جا و حسین را به فلان جا فرستادم، اما آن‌ها دیر کردند، لذا به پشت دراز کشیدم که ناگاه هاتفی از تاریکی خانه صدا زد: برخیز علی و سطل را بگیر و غسل کن. ناگهان سطلی پر از آب دیدم که حوله‌ای از ابریشم روی آن بود. پس سطل را برداشته با آن غسل نموده، بدنم را با آن حوله خشک کردم

ص: ۱۱۴

و آن حوله را روی سطل قرار دادم . ناگهان سطل به هوا برخاسته جرعه‌ای از آن روی سرم افتاد که سردی آن را در قلبم احساس کردم، پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: خوشا، خوشا به حالت ای پسر ابوطالب، جبرئیل خدمتکارت شده است. امّا آن آب، از حوض کوثر بود و اما آن سطل و حوله، از بهشت بودند، جبرئیل مرا چنین خبر کرد، جبرئیل مرا چنین خبر کرد، جبرئیل مرا چنین خبر کرد! - . امالی صدوق: ۱۳۷-۱۳۶ -

الخرائج: از ابوسفیان نقل است که گفت: در شبی بسیار تاریک در محضر پیامبر صَلی الله علیهِ و آله بودم و ابوبکر و عمر نیز حضور داشتند که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به آن دو فرمود: برخیزید و به در خانه علی بروید. آن دو رفتند و آرام در زدند، سپس را حدیث همان‌گونه که نقل شد، روایت می‌کند. - . در نسخه چاپی آن را نیافتیم. -

**[ترجمه]

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ وَ حُمَيْدٌ الطَّوِيلُ عَنْ أَنَسٍ قَالا: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَلَمَّا رَكَعَ أَبْطَأَ فِي رُكُوعِهِ حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ نُزِّلَ عَلَيْهِ وَحْيٌ فَلَمَّا سَلَّمَ وَ اسْتَنَدَ إِلَى الْمِحْرَابِ نَادَى أَيْنَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَ كَانَ فِي آخِرِ الصَّفِّ يُصَلِّي فَأَتَاهُ فَقَالَ يَا عَلِيُّ لَحِقْتَ الْجَمَاعَةَ فَقَالَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ عَجَّلَ بِلَالٌ الْإِقَامَةَ فَنَادَيْتُ الْحَسَنَ بِوَضُوءٍ(٣) فَلَمْ أَرَ أَحَداً فَإِذَا أَنَا بِهَاتِفٍ يَهْتِفُ يَا أَبَا الْحَسَنِ أَقْبِلْ عَنْ يَمِينِكَ فَالْتَفَتُّ فَإِذَا أَنَا بِقُدَسٍ مِنْ ذَهَبٍ مُغَطًّى بِمِنْدِيلٍ أَخْضَرَ مُعَلَّقاً فَرَأَيْتُ مَاءً أَشَدَّ بَيَاضاً مِنَ الثَّلْجِ وَ أَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ وَ أَلْيَنَ مِنَ الزُّبْدِ وَ أَطْيَبَ رِيحاً مِنَ الْمِسْكِ فَتَوَضَّأْتُ وَ شَرِبْتُ وَ قَطَرَتْ عَلَى رَأْسِي قَطْرَةٌ وَجَدْتُ بَرْدَهَا عَلَى فُؤَادِي وَ مَسَحْتُ وَجْهِي بِالْمِنْدِيلِ بَعْدَ مَا كَانَ الْمَاءُ يُصَبُّ عَلَى يَدَيَّ وَ مَا أَرَى شَخْصاً ثُمَّ جِئْتُ يَا نَبِيَّ اللَّهِ وَ لَحِقْتُ الْجَمَاعَةَ فَقَالَ

ص: ١١٥

١- ١. أمالي الصدوق: ١٣٦ و ١٣٧.

٢- ٢. لم نجده في الخرائج المطبوع، و الظاهر أن نسخه المصنّف كانت أكمل منها، لعدم وجود أكثر ما رواها عن الخرائج في المطبوع منه، و قال العلامه الطهرانيّ في كتاب« الذريعه» و رأيت نسخه بعنوان الخرائج في مكتبه(سلطان العلماء) لكنها تخالف المطبوع، و ذكر كاتبها أنّه كتبها عن نسخه خطّ السيّد مهنا ابن سنان بن عبد الوهاب الحسيني الذي فرغ من كتابه نسخته(٧٤٨) راجع المجلد السابع: ١٤٦- ١٤٨.

٣- ٣. بفتح الواو: الماء الذي يتوضأ به.

النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله الْقُدَسُ مِنْ أَقْدَاسِ الْجَنَّهِ وَ الْمَاءُ مِنَ الْکَوْثَرِ وَ الْقَطْرَهُ مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ وَ الْمِنْدِیلُ مِنَ الْوَسِیلَهِ وَ الَّذِی جَاءَ بِهِ جَبْرَئِیلُ وَ الَّذِی نَاوَلَکَ الْمِنْدِیلَ مِیکَائِیلُ وَ مَا زَالَ جَبْرَئِیلُ وَاضِعاً یَدَهُ عَلَی رُکْبَتَیَّ یَقُولُ یَا مُحَمَّدُ قِفْ قَلِیلًا حَتَّی یَجِی ءَ عَلِیٌّ فَیُدْرِکَ مَعَکَ الْجَمَاعَهَ(۱).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: عبدالله بن عباس و حمید الطویل از انس روایت کرده گفتند: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به نماز ایستاد و چون به رکوع رفت، چنان در رکوع درنگ کرد که گمان کردیم بر وی وحی نازل شده است، و چون سلام داد و به محراب تکیه زد، صدا زد: علی بن أبی طالب کجاست؟- و علی علیه السّلام در آخر صف مشغول نماز بود- سپس علی علیه السّلام نزد آن حضرت آمد. فرمود: یا علی، آیا به جماعت رسیدی؟ عرض کرد: یا نبی‌الله، بلال در گفتن اقامه عجله به خرج داد، پس حسن را صدا زدم تا آب وضویی برایم فراهم کند اما کسی را نیافتم ناگاه هاتفی را دیدم که ندا در می‌دهد: یا أبا الحسن، به سمت راست خود نظر کن! پس برگشتم و ناگاه سطلی از طلا دیدم که با حوله‌ای سبز آویخته شده، پوشانده شده است که آب آن سفیدتر از برف و شیرین‌تر از عسل بود و نرم‌تر از کره و خوشبوتر از مُشک بود، پس با آن وضو گرفته و از آن نوشیدم و قطره‌ای از آن بر سرم چکید که خنکای آن را در قلبم احساس کردم، و در حالی که می‌دیدم آب روی دستم *ریخته می‌شود بی‌آنکه شخصی را ببینم، صورتم را با حوله خشک کرده و آمدم یا نبی الله و به جماعت رسیدم، پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود:

ص: ۱۱۵

آن سطل از سطل‌های بهشت و آن آب از آب کوثر و آن قطره از زیر عرش و حوله از «وسیلهٔ» (جای اقامت پیامبر صَلی الله علیهِ و آله در بهشت) است و آنکه آن را آورده جبرئیل بوده و کسی که حوله را به دست تو داد، میکائیل بود، و جبرئیل همچنان دست روی زانوی من گذاشته بود و می‌گفت: یا محمّد، اندکی درنگ کن تا علی بیاید و فیض نماز جماعت با شما را درک کند. - . مناقب آل أبی طالب ۱: ۴۰۷ -

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی القدس کصرد و کتب قدح نحو الغمر و کجبل السطل (۲).

**[ترجمه]فیروز آبادی گوید: القدس بر وزن صُرَد و کتب: کاسه کوچک و بر وزن «جَبَل» به معنی «سطل» است. - . القاموس ۲: ۲۳۹ -

**[ترجمه]

«۳»

یل، [الفضائل] لابن شاذان فض، [کتاب الروضه] مِنْ فَضَائِلِهِ علیه السلام: أَنَّهُ کَانَ فِی بَعْضِ غَزَوَاتِهِ وَ قَدْ دَنَتِ الْفَرِیضَهُ وَ لَمْ یَجِدْ مَاءً یُسْبِغُ بِهِ الْوُضُوءَ(۳) فَرَمَقَ السَّمَاءَ بِطَرْفِهِ وَ الْخَلْقُ قِیَامٌ (۴) یَنْظُرُونَ فَنَزَلَ جَبْرَئِیلُ وَ مِیکَائِیلُ علیهما السلام وَ مَعَ جَبْرَئِیلَ سَطْلٌ فِیهِ مَاءٌ وَ مَعَ مِیکَائِیلَ مِنْدِیلٌ فَوُضِعَ السَّطْلُ وَ الْمِنْدِیلُ (۵) بَیْنَ یَدَیْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَأَسْبَغَ الْوُضُوءَ(۶) وَ مَسَحَ وَجْهَهُ الْکَرِیمَ بِالْمِنْدِیلِ فَعِنْدَ ذَلِکَ عَرَجَا إِلَی السَّمَاءِ وَ الْخَلْقُ یَنْظُرُونَ إِلَیْهِمَا(۷).

**[ترجمه]الفضائل-الروضهٔ: از جمله فضیلت‌های آن حضرت یکی آن است که در یکی از غزوه‌ها وقت نماز فرا رسید و آبی نیافت که با آن وضو سازد، پس نظری به آسمان افکند در حالی که مردم به پا ایستاده و نگاه می‌کردند که جبرئیل و میکائیل علیهما السّلام فرود آمدند در حالی که جبرئیل سطلی را به همراه داشت که در آن آب بود و میکائیل دستمالی با خود آورده بود. سپس سطل و دستمال در مقابل امیرالمؤمنین علیه السّلام گذاشته شد و آن حضرت وضو گرفته و سیمای بزرگوار خود را با دستمال خشک نمود و آن‌گاه آن دو به آسمان رفتند در حالی که مردم آنان را نگاه می‌کردند. - . الفضائل: ۱۱۶- الروضهٔ: ۸ -

**[ترجمه]

«۴»

یف، [الطرائف] أَخْطَبُ خُوارِزْمَ فِی الْمَنَاقِبِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الدَّقَّاقِ عَنْ أَبِی الْمُظَفَّرِ وَ ابْنِ إِبْرَاهِیمَ السَّیْفِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ یُوسُفَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ حَجَّاجٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْجُرْجَانِیِّ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ سُلَیْمَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الْکَفَرْتُوثِیِّ عَنْ حُمَیْدٍ الطَّوِیلِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِکٍ قَالَ: صَلَّی بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله صَلَاهَ الْعَصْرِ وَ أَبْطَأَ فِی رُکُوعِهِ حَتَّی ظَنَنَّا أَنَّهُ قَدْ سَهَا وَ غَفَلَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَ قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ ثُمَّ أَوْجَزَ فِی صَلَاتِهِ وَ سَلَّمَ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَیْنَا بِوَجْهِهِ کَأَنَّهُ الْقَمَرُ لَیْلَهَ الْبَدْرِ فِی وَسْطِ

۱- ۱. مناقب آل أبی طالب ۱: ۴۰۷.

۲- ۲. القاموس ۲: ۲۳۹.

۳- ۳. فی الروضه: یسبغ منه الوضوء.

۴- ۴. فی المصدرین: و الناس قیام.

۵- ۵. فی الروضه: فوضعا السطل و المندیل.

۶- ۶. فی الفضائل: فأسبغ الوضوء من ذلک الماء.

۷- ۷. الفضائل: ۱۱۶، و فیه: و الخلق ینظر إلیهما. الروضه: ۸.

النُّجُوم ثُمَّ جَثَا عَلَى رُكْبَتَيْهِ (۱) وَ بَسَطَ قَامَتَهُ حَتَّى تَلَأْلَأَ الْمَسْجِدُ بِنُورِ وَجْهِهِ ثُمَّ رَمَى بِطَرْفِهِ إِلَى الصَّفِّ الْأَوَّلِ يَتَفَقَّدُ أَصْحَابَهُ رَجُلًا رَجُلًا ثُمَّ رَمَى نَظَرَهُ إِلَى الصَّفِّ الثَّانِي ثُمَّ رَمَى نَظَرَهُ إِلَى الصَّفِّ الثَّالِثِ يَتَفَقَّدُهُمْ رَجُلًا رَجُلًا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله ثُمَّ كَثُرَتِ الصُّفُوفُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله ثُمَّ قَالَ مَا لِي لَا أَرَى ابْنَ عَمِّي عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ فَأَجَابَهُ عَلِيٌّ عليه السلام مِنْ آخِرِ الصُّفُوفِ وَ هُوَ يَقُولُ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَنَادَى النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله بِأَعْلَى صَوْتِهِ ادْنُ مِنِّي يَا عَلِيُّ فَمَا زَالَ يَتَخَطَّى (۲) رِقَابَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ حَتَّى دَنَا الْمُرْتَضَى مِنَ الْمُصْطَفَى وَ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله مَا الَّذِي خَلَّفَكَ عَنِ الصَّفِّ الْأَوَّلِ قَالَ شَكَكْتُ أَنِّي عَلَى غَيْرِ طُهْرٍ فَأَتَيْتُ مَنْزِلَ فَاطِمَةَ عليها السلام فَنَادَيْتُ يَا حَسَنُ يَا حُسَيْنُ يَا فِضَّةُ فَلَمْ يُجِبْنِي أَحَدٌ فَإِذَا بِهَاتِفٍ يَهْتِفُ مِنْ وَرَائِي وَ هُوَ يُنَادِي يَا أَبَا الْحَسَنِ يَا ابْنَ عَمِّ النَّبِيِّ الْتَفِتْ فَالْتَفَتُّ فَإِذَا أَنَا بِسَطْلٍ مِنْ ذَهَبٍ وَ فِيهِ مَاءٌ وَ عَلَيْهِ مِنْدِيلٌ فَأَخَذْتُ الْمِنْدِيلَ فَوَضَعْتُهُ عَلَى مَنْكِبِيَ الْأَيْمَنِ وَ أَوْمَأْتُ إِلَى الْمَاءِ فَإِذَا الْمَاءُ يُفِيضُ عَلَى كَفِّي فَتَطَهَّرْتُ وَ أَسْبَغْتُ الطُّهْرَ وَ لَقَدْ وَجَدْتُهُ فِي لِينِ الزُّبْدِ وَ طَعْمِ الشَّهْدِ وَ رَائِحَةِ الْمِسْكِ ثُمَّ الْتَفَتُّ وَ لَا أَدْرِي مَنْ أَخَذَهُ فَتَبَسَّمَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله فِي وَجْهِهِ وَ ضَمَّهُ إِلَى صَدْرِهِ وَ قَبَّلَ مَا بَيْنَ عَيْنَيْهِ ثُمَّ قَالَ يَا أَبَا الْحَسَنِ أَ لَا أُبَشِّرُكَ إِنَّ السَّطْلَ مِنَ الْجَنَّةِ وَ الْمَاءَ وَ الْمِنْدِيلَ مِنَ الْفِرْدَوْسِ الْأَعْلَى وَ الَّذِي هَيَّأَكَ لِلصَّلَاةِ جَبْرَئِيلُ عليه السلام وَ الَّذِي مَنْدَلَكَ مِيكَائِيلُ عليه السلام وَ الَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ مَا زَالَ إِسْرَافِيلُ قَابِضاً بِيَدِي عَلَى رُكْبَتَيَّ حَتَّى لَحِقْتَ مَعِي الصَّلَاةَ وَ أَدْرَكْتَ ثَوَابَ ذَلِكَ أَ فَيَلُومُنِي النَّاسُ عَلَى حُبِّكَ وَ اللَّهُ تَعَالَى وَ مَلَائِكَتُهُ يُحِبُّونَكَ مِنْ فَوْقِ السَّمَاءِ(۳).

**[ترجمه]الطرائف: خطیب خوارزم با سندی از انس بن مالک آورده است که گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله نماز عصر را با ما اقامه فرمود و آنقدر در رکوع درنگ فرمود که گمان کردیم دچار سهو و غفلت گشته است، سپس سر خود را بلند کرده و فرمود: «سَمِعَ الله لِمَن حَمدَه» سپس نمازش را مختصر کرده و سلام داد، آن‌گاه روی خود را که به ماه شب چهارده در میان

ستارگان می‌مانست به سوی ما برگردانده، بر روی دو زانو نشسته، قامت خویش را برافراشته تا جایی که مسجد به نور رخسارش درخشان گردید، سپس نظری به صف اوّل نموده یکایک صحابه را از نظر گذرانید و آن‌گاه صف دوم را از نظر گذرانید، سپس یکایک مردان صف سوم را رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله از نظر گذرانید و چون تعداد صف‌ها را زیاد دید، فرمود چرا عموزاده‌ام علی بن أبی طالب را نمی‌بینم؟ پس علی علیه السّلام از صف آخر پاسخ داد: لبیک، لبیک یا رسول الله! سپس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله با تمام قدرت صدا زد: علی، نزد من بیا! پس آن حضرت با شتاب از روی سر و گردن مهاجرین و انصار عبور می‌کرد تا اینکه علی مرتضی علیه السّلام نزد پیامبر مصطفی صَلی الله علیهِ و آله رسید. پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: چه چیزی باعث شد که از رسیدن به صف اول باز بمانی؟ عرض کرد: شک کردم که پاک باشم لذا به خانه فاطمه علیها السّلام رفته و صدا زدم: حسن، حسین، فضّه! ولی کسی پاسخ مرا نداد، ناگاه هاتفی از پشت سرم صدا زد: یا أبا الحسن، ای پسر عمّ پیامبر، برگرد! چون برگشتم، ناگاه سطلی از طلا یافتم که پر از آب بود و حوله‌ای روی آن قرار داشت. پس حوله را برداشته و روی شانه راستم قرار داده و به آب اشاره کردم که ناگاه آب بالا آمده روی دستم می‌ریخت، پس وضو ساخته و با آن آب خود را کاملاً تطهیر کردم، به راستی که آن آب را به نرمی کره و طعم عسل و بوی مُشک یافتم و چون برگشتم، نفهمیدم چه کسی آن‌ها را برداشت. پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به روی علی علیه السّلام تبسّم نموده

وی را به سینه خود فشرده پیشانی وی را بوسیده سپس فرمود: یا أباالحسن، آیا تو را مژده بدهم؟ آن سطل از بهشت بود، و آن آب و حوله از فردوس أعلی، وآن کسی که تو را برای نماز آماده کرد، جبرئیل علیه السّلام و آنکه تو را حوله داد میکائیل بود، سوگند به کسی که جان محمّد در دست اوست اسرافیل همچنان دستم را به زانوانم بسته بود تا اینکه تو به جماعت من رسیدی و از ثواب آن بهره‌مند شدی، آخر مردم چگونه مرا به خاطر دوست داشتن تو ملامت می‌کنند در حالی که خداوند متعال و فرشتگان او از بالای آسمان تو را دوست می‌دارند؟! - . الطرائف: ۲۲ -

**[ترجمه]

«۵»

مد، [العمده] ابْنُ الْمَغَازِلِيِّ فِی مَنَاقِبِهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْمُظَفَّرِ الْعَطَّارِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الرَّاوِی بِالْبَصْرَهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَنْدَهَ الْأَصْفَهَانِی

ص: ۱۱۷

۱- ۱. أی جلس علی رکبتیه. و فی المصدر« حثا» و هو تصحیف.

۲- ۲. فی المصدر: فجعل یتخطی.

۳- ۳. الطرائف: ۲۲.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ(۱) عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِی سُفْیَانَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِأَبِی بَكْرٍ وَ عُمَرَ امْضِیَا إِلَی عَلِیٍّ حَتَّی یُحَدِّثَكُمَا مَا كَانَ مِنْهُ فِی لَیْلَتِهِ وَ أَنَا عَلَی أَثَرِكُمَا قَالَ أَنَسٌ فَمَضَیَا وَ مَضَیْتُ مَعَهُمَا فَاسْتَأْذَنَ أَبُو بَكْرٍ وَ عُمَرُ عَلَی عَلِیٍّ فَخَرَجَ إِلَیْهِمَا فَقَالَ یَا أَبَا بَكْرٍ حَدَثَ شَیْ ءٌ قَالَ لَا وَ مَا یَحْدُثُ إِلَّا خَیْرٌ قَالَ لِیَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله وَ لِعُمَرَ أَیْضاً امْضِیَا إِلَی عَلِیٍّ یُحَدِّثُكُمَا مَا كَانَ مِنْهُ فِی لَیْلَتِهِ فَجَاءَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله فَقَالَ یَا عَلِیُّ حَدِّثْهُمَا مَا كَانَ مِنْكَ فِی اللَّیْلِ فَقَالَ أَسْتَحْیِی یَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ حَدِّثْهُمَا إِنَّ اللَّهَ لَا یَسْتَحْیِی مِنَ الْحَقِّ فَقَالَ عَلِیٌّ أَرَدْتُ الْمَاءَ لِلطَّهَارَهِ وَ أَصْبَحْتُ وَ خِفْتُ أَنْ تَفُوتَنِی الصَّلَاهُ فَوَجَّهْتُ الْحَسَنَ فِی طَرِیقٍ وَ الْحُسَیْنَ فِی طَرِیقٍ فِی طَلَبِ الْمَاءِ فَأَبْطَئَا عَلَیَّ فَأَحْزَنَنِی ذَلِكَ فَرَأَیْتُ السَّقْفَ قَدِ انْشَقَّ وَ نَزَلَ عَلَیَّ مِنْهُ سَطْلٌ مُغَطًّی بِمِنْدِیلٍ فَلَمَّا صَارَ فِی الْأَرْضِ نَحَّیْتُ الْمِنْدِیلَ عَنْهُ وَ إِذَا فِیهِ مَاءٌ فَتَطَهَّرْتُ لِلصَّلَاهِ وَ اغْتَسَلْتُ وَ صَلَّیْتُ ثُمَّ ارْتَفَعَ السَّطْلُ وَ الْمِنْدِیلُ وَ الْتَأَمَ السَّقْفُ فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله أَمَّا السَّطْلُ فَمِنَ الْجَنَّهِ وَ أَمَّا الْمَاءُ فَمِنْ نَهْرِ الْكَوْثَرِ وَ أَمَّا الْمِنْدِیلُ فَمِنْ إِسْتَبْرَقِ الْجَنَّهِ مَنْ مِثْلُكَ یَا عَلِیُّ فِی لَیْلَتِكَ وَ جَبْرَئِیلُ یَخْدُمُكَ (۲).

یف، [الطرائف] ابن المغازلی بإسناده إلی أنس: مثله (۳).

**[ترجمه]العمدۀ: ابن مغازلی در کتاب مناقب خود با سندی از

ص: ۱۱۷

انس بن مالک روایت کرده که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به ابوبکر و عمر فرمود: نزد علی بروید تا به شما بگوید دیشب بر وی چه گذشته است و من نیز در پی شما خواهم آمد. انس گوید: پس آن دو راه افتاده و من نیز همراه آن‌ها شدم. پس ابوبکر و عمر اجازه دیدار با علی علیه السّلام را خواستند. سپس علی علیه السّلام نزد ایشان بیرون آمده و پرسید: یا ابابکر، آیا اتفاقی افتاده است؟ گفت: نه، جز خیر چیزی اتفاق نمی‌افتد، پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به من و عمر نیز فرمود: نزد علی بروید تا درباره آنچه دیشب بر وی گذشته با شما سخن بگوید. در این هنگام پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نیز آمده و فرمود: یا علی، درباره آنچه شب بر تو گذشته با ایشان سخن بگو. عرض کرد: خجالت می کشم یا رسول الله! پس پیامبر فرمود: با ایشان سخن بگو که خداوند از گفتن حق شرم نمی کند. سپس علی علیه السّلام فرمود: آب برای طهارت می‌خواستم و صبح نزدیک بود و بیم آن داشتم که نماز را از دست بدهم، از این رو حسن و حسین را هرکدام در طلب آب به راهی فرستادم، اما آنها دیر کردند و از این بابت اندوهگین گشتم، ناگهان دیدم که سقف شکافته شد و سطلی که با یک حوله پوشانده شده بود، بر من فرود آمد، و چون به زمین رسید، حوله را از روی آن برداشتم و دیدم که سطل پر از آب است، لذا برای نماز غسل کرده و خود را تطهیر نموده و نماز خواندم. سپس سطل و حوله به آسمان رفته و شکاف سقف به هم آمد؛ پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: اما آن سطل، از بهشت بود، امّا آن آب از نهر کوثر بود، و امّا آن حوله از دیبای بهشتی بود ! یا علی، کیست که شبی مانند شب تو داشته باشد و جبرئیل به وی خدمت کند؟! - . العمدۀ: ۱۹۶- ۱۹۵ -

الطرائف: ابن مغازلی با اسنادش به انس نظیر این حدیث را روایت کرده است. - . الطرائف: ۲۲ -

**[ترجمه]

باب ۷۸ تحف الله تعالی و هدایاه و تحیاته إلی رسول الله و أمیر المؤمنین صلوات الله علیهما و علی آلهما

الأخبار

«۱»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب ثَابِتٌ عَنْ أَنَسٍ: لَمَّا خَرَجَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله إِلَی غَزْوَهِ الطَّائِفِ فَبَيْنَمَا نَحْنُ بِغَمَامَهٍ فَأَدْخَلَ يَدَهُ تَحْتَهَا فَأَخْرَجَ رُمَّاناً فَجَعَلَ يَأْكُلُ وَ يُطْعِمُ عَلِيّاً ثُمَّ قَالَ

ص: ۱۱۸

۱- ۱. فی المصدر: عن محمّد بن حمید الدانی، عن جریر بن عبد الحمید.

۲- ۲. العمده: ۱۹۵ و ۱۹۶.

۳- ۳. الطرائف: ۲۲.

لِقَوْمٍ رَمَقُوهُ بِأَبْصَارِهِمْ هَكَذَا يَفْعَلُ كُلُّ نَبِيٍّ بِوَصِيِّهِ. وَ فِي رِوَايَةِ الْبَاقِرِ عليه السلام: أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله مَصَّهَا ثُمَّ دَفَعَهَا إِلَى عَلِيٍّ فَمَصَّهَا حَتَّى لَمْ يَتْرُكْ مِنْهَا شَيْئاً فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله إِنَّهُ لَا يَذُوقُهَا إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ وَصِيُّ نَبِيٍّ.

مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ وَ زُرَارَةُ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: نَزَلَ جَبْرَئِيلُ عَلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله بِرُمَّانَتَيْنِ مِنَ الْجَنَّةِ فَأَعْطَاهُمَا إِيَّاهُ فَأَكَلَ وَاحِدَةً وَ كَسَرَ الْأُخْرَى وَ أَعْطَى عَلِيّاً نِصْفَهَا فَأَكَلَهُ ثُمَّ قَالَ الرُّمَّانَةُ الَّتِي أَكَلْتُهَا فَهِيَ النُّبُوَّةُ لَيْسَ لَكَ فِيهَا شَيْ ءٌ وَ أَمَّا الْأُخْرَى فَهِيَ الْعِلْمُ فَأَنْتَ شَرِيكِي فِيهَا.

عِيسَى بْنُ الصَّلْتِ عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام فِي خَبَرٍ: فَأَتَوْا جَبَلَ ذُبَابٍ (۱) فَجَلَسُوا عَلَيْهِ فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله رَأْسَهُ فَإِذَا رُمَّانَةٌ مُدْلَاةٌ فَتَنَاوَلَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَفَلَقَهَا فَأَكَلَ وَ أَطْعَمَ عَلِيّاً مِنْهَا ثُمَّ قَالَ يَا أَبَا بَكْرٍ هَذِهِ رُمَّانَةٌ مِنْ رُمَّانِ الْجَنَّةِ لَا يَأْكُلُهَا فِي الدُّنْيَا إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ وَصِيُّ نَبِيٍّ.

أَبَانُ بْنُ تَغْلِبَ عَنْ أَبِي الْحَمْرَاءِ أَنَّهُ قَالَصلى الله عليه و آله:يَا فُلَانُ مَا أَنَا مَنَعْتُكَ مِنْ هَذِهِ الرُّمَّانَةِ وَ لَكِنَّ اللَّهَ أَتْحَفَنِي بِهَا وَ وَصِيِّي وَ حَرَّمَهَا عَلَى غَيْرِ نَبِيٍّ أَوْ وَصِيٍّ فِي دَارِ الدُّنْيَا فَسَلِّمْ لِأَمْرِ رَبِّكَ تُطْعَمْ فِي الْآخِرَةِ إِنْ قَبِلْتَ وَ صَدَّقْتَ وَ إِنْ كَذَّبْتَ وَ جَحَدْتَ فَ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ إِنَّ عَلِيّاً وَ شِيعَتَهُ فِي ظِلالٍ وَ عُيُونٍ (۲) إِلَى قَوْلِهِ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ بِهَذَا.

و قد روينا من حديث الرمان عند الخروج إلى العقيق فإن نزول المنديل من السماء فيه رمان معجز ثم فقد الرمان من كمه عند مشاهده الثانی (۳) معجز ثان ثم وجدانه بعد ذلك معجز ثالث.

أُمُّ فَرْوَةَ: كَانَتْ لَيْلَتِي مِنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَرَأَيْتُهُ يَلْقُطُ مِنَ الْحُجْرَةِ حَبَ

۱- ۱. بكسر أوله جبل بالمدينه.

۲- ۲. سوره المرسلات: ۴۱.

۳- ۳. أی الخليفه الثانی.

طَعَامٍ مِنْ طَعَامٍ قَدْ نُثِرَ وَ يَقُولُ يَا آلَ عَلِيٍّ قَدْ سَبَقْتُمْ (۱).

أَحْمَدُ بْنُ يَحْيَى الْأَزْدِيُّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ النَّخَعِيِّ أَنَّهُ قَالَ: لَمَّا أُسْرِيَ بِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله هَتَفَ بِهِ هَاتِفٌ فِي السَّمَاوَاتِ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَ يَقُولُ لَكَ اقْرَأْ عَلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ مِنِّي السَّلَامَ (۲).

الْخَرْكُوشِيُّ فِي شَرَفِ الْمُصْطَفَى عَنْ زَيْنَبَ بِنْتِ حُصَيْنٍ فِي خَبَرٍ: أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله دَخَلَ عَلَى فَاطِمَةَ عليها السلام غَدَاةً مِنَ الْغَدَوَاتِ فَقَالَتْ يَا أَبَتَاهْ قَدْ أَصْبَحْنَا وَ لَيْسَ عِنْدَنَا شَيْ ءٌ فَقَالَ هَاتِي ذَيْنِكِ الطَّيْرَيْنِ فَالْتَفَتَتْ فَإِذَا طَيْرَانِ خَلْفَهَا فَوَضَعَتْهُمَا عِنْدَهُ فَقَالَ لِعَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ عليهم السلام كُلُوا بِاسْمِ اللَّهِ فَبَيْنَمَا هُمْ يَأْكُلُونَ إِذْ جَاءَهُمْ سَائِلٌ فَقَامَ عَلَى الْبَابِ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ أَطْعِمُونَا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ فَرَدَّ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله يُطْعِمُكَ اللَّهُ يَا عَبْدَ اللَّهِ فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ ذَهَبَ ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَتْ فَاطِمَةُ عليها السلام يَا أَبَتَاهْ سَائِلٌ فَقَالَ يَا بُنَيَّتَاهْ هَذَا هُوَ الشَّيْطَانُ جَاءَ لِيَأْكُلَ مِنْ هَذَا الطَّعَامِ وَ لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيُطْعِمَهُ هَذَا مِنْ طَعَامِ الْجَنَّةِ(۳).

أقول: أوردنا بعض الأخبار في ذلك في باب نزول هَلْ أَتى.

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: ثابت از انس: چون رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله عازم غزوه طائف شد، با ابری مواجه شدیم پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله دست خود را در آن فرو برده اناری در آورد و شروع به خوردن آن کرد و به علی علیه السّلام نیز خوراند، سپس به جمعی که به وی خیره شده بودند

ص: ۱۱۸

فرمود: هر پیامبری با وصیّ خود چنین می کند. و در روایت امام باقر علیه السّلام آمده است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله آن انار را مکید و سپس آن را به علی علیه السّلام داد که او نیز آن را آنقدر مکید که چیزی از آن باقی نماند. سپس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: جز نبی یا وصیّ نبی حق ندارد آن را بچشد.

محمّد بن أبی عمیر، محمّد بن مسلم و زراره از امام باقر علیه السّلام روایت کرده‌اند که فرمود: جبرئیل با دو انار از بهشت بر محمّد صَلی الله علیهِ و آله فرود آمد و آن‌ها را به وی داد. پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله یکی از آن‌ها را تناول نمود و دیگری را شکسته نیمی از آن را به علی علیه السّلام داد که علی علیه السّلام آن را تناول فرمود. سپس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: اناری که به تنهایی خوردم، انار نبوّت بود که تو را در آن سهمی نبود اما دومی به عِلم تعلق داشت که تو در آن شریک منی.

عیسی بن الصلت از امام صادق علیه السّلام ضمن روایتی آورده است: پس به کوه «ذِباب» در آمده و روی آن نشستند، سپس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله سر برداشته و ناگاه با اناری آویخته مواجه گردید، پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله آن را گرفته و به دو نیم کرد آن گاه از آن خورد و علی را از آن اطعام نموده سپس فرمود: ای ابوبکر، این انار یکی از انارهای بهشتی است که در دنیا جز نبی یا وصی نبیّ از آن نمی‌خورد.

ابان بن تغلب از ابوالحمراء آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: ای فلان، من تو را از خوردن این انار منع

نکرده‌ام بلکه خداونـد آن را به من و وصیّ‌ام هـدیه داده است و آن را در دنیـا بر غیر نـبی و وصـی حرام گردانیـده است پس تسلیم خواست پروردگارت باش، اگر بپـذیری و تصـدیق نمایی، در آخرت اطعام می‌شوی، و اگر تکـذیب نموده انکار کنی، پس در آن روز وای بر تکذیب کنندگان، بی‌شک علی و شیعیان او «فِي ظِلَالٍ وَ عُيُونٍ» - . مرسلات/ ۴۱ - {در زیر سایه ها و بر کنار چشمه سارانند} تا «وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ» {آن روز وای بر تکذیب کنندگان} به این.

و بخشـی از حـدیث انار به هنگام رفتن به عقیق را نقل کرده‌ایم، پس تردیدی نیست که نزول دستمال از آسـمان در حالی که درون آن انـار باشـد، یـک معجزه است، سـپس مفقود شـدن آن انـار از آستینش به هنگام دیـدن دومی، - . یعنی خلیفه دوم - معجزه دومی است و پیدا کردنش پس از آن خود معجزه سومی است.

اُمّ فروه: آن شب نوبت من بود که امیرالمؤمنین نزد من باشد، پس متوجه شدم که دانه‌هایی

ص: ۱۱۹

از غذایی را که در اتاق پراکنده شده بود جمع کرده و می‌فرمود: یا آل علی، قطعاً پیشـی گرفته‌اید. - . مناقب آل أبی طالب ۱: ۳۹۸ -

احمد بن یحیی ازدی از ابراهیم نخعی آورده است که گفت: هنگامی که رسول خدا صَـلی الله علیهِ و آله را به معراج بردند در آسـمان‌ها هاتفی او را صدا زده که: یا محمّد، خداوند سـلامت رسانده و به تو می گوید: سلام مرا به علی بن أبی طالب برسان! - . مناقب آل أبی طالب ۱: ۳۹۷ -

خرکوشـی در کتاب شرف المصطفی از زینب بنت حصین در روایتی آورده است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله یک روز صبح بر فـاطمه علیهـا السّـلام وارد شـد.پس فاطمه گفت: پـدر جان! امشب را در حالی به صـبح رسانـده‌ایم که چیزی(برای خوردن) نداریم. فرمود: آن دو پرنده را بیاور! سـپس فاطمه برگشت که ناگهان دو پرنده (بریان شده) را در پشت سـر خود دید. آن‌گاه آن‌ها را مقابل پدر گذاشت پس آن حضـرت به علی، فاطمه، حسن و حسـین علیهم السّـلام فرمود: «به نام خدا بخورید» سـپس در حـالی که مشـغول خوردن بودنـد، سائلی بر در خانه ایسـتاده و گفت: السـلام علیکم ای اهل بیت، از آنچه خداونـد شـما را روزی داده ما را اطعام کنیـد. پیامبر صَـلی الله علیهِ و آله پاسـخ داد: ای بنـده خـدا، خداوند تو را اطعام فرماید. سـپس آن سائل انـدکی مکث کرده و دوباره خواسـته خود را تکرار نمود. آن‌گاه رفت و سـپس برگشت. پس فاطمه علیها السّـلام عرض کرد: پدر جان! سائلی بر در است! فرمود: دخترم، این خودِ شیطان است آمده است تا از این طعام بخورد و خداوند او را از آن اطعام نمی‌کند. این طعام، از غذاهای بهشتی است. - . مناقب آل أبی طالب ۲: ۱۲۶-۱۲۵ -

می‌گویم: برخی روایات در این مورد را در باب نزول سوره «هل أتی» نقل کرده‌ایم.

**[ترجمه]

«۲»

فض، [کتاب الروضه] حَضَرْتُ الْجَامِعَ بِوَاسِطٍ وَ تَاجُ الدِّينِ نَقِيبُ الْهَاشِمِيِّينَ يَخْطُبُ بِالنَّاسِ عَلَى أَعْوَادِهِ فَقَالَ بَعْدَ حَمْدِ اللَّهِ وَ الثَّنَاءِ عَلَيْهِ (۴) وَ ذِكْرِ الْخُلَفَاءِ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله ثُمَّ قَالَ فِي حَقِّ عَلِيٍّ علیه السلام: إِنَّ جَبْرَئِيلَ علیه السلام نَزَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ بِيَدِهِ أُتْرُجَّةٌ فَقَالَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ الْحَقُّ يُقْرِئُكَ السَّلَامَ وَ يَقُولُ لَكَ قَدْ أَتْحَفْتُ ابْنَ عَمِّكَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام بِهَذِهِ التُّحْفَهِ فَسَلِّمْهَا إِلَيْهِ فَسَلَّمَهَا إِلَى عَلِيٍّ علیه السلام فَأَخَذَهَا بِيَدِهِ وَ شَقَّهَا نِصْفَيْنِ فَطَلَعَ فِي نِصْفٍ مِنْهَا حَرِيرَةٌ مِنْ سُنْدُسِ الْجَنَّهِ مَكْتُوبٌ عَلَيْهَا تُحْفَةٌ مِنَ الطَّالِبِ الْغَالِبِ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (۵).

۱- ۱. مناقب آل أبی طالب ۱: ۳۹۸.

۲- ۲. مناقب آل أبی طالب ۱: ۳۹۷.

۳- ۳. مناقب آل أبی طالب ۲: ۱۲۵ و ۱۲۶.

۴- ۴. فی المصدر: و الشکر له.

۵- ۵. الروضه: ۱. و توجد الروایه فی الفضائل ایضا: ۹۶.

**[ترجمه]کتاب الروضة: در مسجد جامع واسط حضور یافتم در حالی که تاج الدین نقیب (بزرگ) هاشمیان برای مردم خطبه می‌خواند، وی پس از حمد و ثنای خدا و ذکر خلفای راشدین بعد از رسول خدا، درباره علی علیه السّلام، چنین گفت: جبرئیل در حالی که ترنجی به دست داشت بر رسول خدا فرود آمده و گفت: یا رسول اللّه، حق سلامت می کند و به تو می گوید: این ترنج را به رسم هدیه برای پسر عمّت علی بن أبی طالب علیه السّلام فرستادم، آن را به وی بده! سپس آن را به علی علیه السّلام داد. علی علیه السّلام آن را به دست گرفته و دو نیمه‌اش کرد، در یک نیمه آن پارچه‌ای از دیبای بهشت در آمد که روی آن نوشته شده بود: «تحفه‌ای است از طالب غالب به علی بن أبی طالب» - . الروضة : ۱. این روایت در الفضائل: ۹۶ نیز وجود دارد. -

ص: ۱۲۰

**[ترجمه]

«۳»

فض، [کتاب الروضه] عَنِ الْقَارُونِيِّ حِكَايَةً عَنْهُ قِيلَ إِنَّهُ كَانَ يَوْماً عَلَى مِنْبَرِهِ وَ مَجْلِسِهِ يَوْمَئِذٍ مَمْلُوءٌ بِالنَّاسِ فِي جُمَادَى الْآخِرَةِ سَنَةَ اثْنَيْنِ وَ خَمْسِينَ وَ سِتِّمِائَةٍ بِوَاسِطٍ فَرُوِيَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فِي مَجْلِسِهِ وَ مَسْجِدِهِ (۱) وَ عِنْدَهُ جَمَاعَةٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ إِذْ نَزَلَ عَلَيْهِ جَبْرَئِيلُ علیه السلام وَ قَالَ لَهُ يَا مُحَمَّدُ الْحَقُّ يُقْرِئُكَ السَّلَامَ وَ يَقُولُ لَكَ أَحْضِرْ عَلِيّاً وَ اجْعَلْ وَجْهَكَ مُقَابِلَ وَجْهِهِ (۲) ثُمَّ عَرَجَ جَبْرَئِيلُ علیه السلام إِلَى السَّمَاءِ فَدَعَا النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله عَلِيّاً فَأَحْضَرُوهُ وَ جَعَلَ وَجْهَهُ مُقَابِلَ وَجْهِهِ فَنَزَلَ جَبْرَئِيلُ ثَانِياً وَ مَعَهُ طَبَقٌ فِيهِ رُطَبٌ فَوَضَعَهُ بَيْنَهُمَا ثُمَّ قَالَ كُلَا فَأَكَلَا ثُمَّ أَحْضَرَ طَشْتاً وَ إِبْرِيقاً وَ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ وَ آلِكَ قَدْ أَمَرَكَ اللَّهُ أَنْ تَصُبَّ الْمَاءَ عَلَى يَدَيْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام فَقَالَ لَهُ السَّمْعَ وَ الطَّاعَةَ لِلَّهِ وَ لِمَا أَمَرَنِي بِهِ رَبِّي ثُمَّ أَخَذَ الْإِبْرِيقَ وَ قَامَ يَصُبُّ الْمَاءَ عَلَى يَدِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام فَقَالَ لَهُ عَلِيٌّ علیه السلام يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَا أَوْلَى أَنْ أَصُبَّ الْمَاءَ عَلَى يَدِكَ فَقَالَ لَهُ يَا عَلِيُّ إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى أَمَرَنِي بِذَلِكَ وَ كَانَ كُلَّمَا صَبَّ الْمَاءَ عَلَى يَدِ عَلِيٍ (۳) لَمْ يَقَعْ مِنْهُ قَطْرَةٌ فِي الطَّشْتِ فَقَالَ عَلِيٌّ علیه السلام يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي لَمْ أَرَ شَيْئاً مِنَ الْمَاءِ يَقَعُ فِي الطَّشْتِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَا عَلِيُّ إِنَّ الْمَلَائِكَةَ يَتَسَابَقُونَ عَلَى أَخْذِ الْمَاءِ الَّذِي يَقَعُ مِنْ يَدِكَ فَيَغْسِلُونَ بِهِ وُجُوهَهُمْ يَتَبَرَّكُونَ بِهِ (۴).

**[ترجمه]الروضة: از قارونی حکایتی از وی(نقیب هاشمیان واسط) نقل است که در آن گفته شده روزی در جُمادی الآخر سال ۶۵۲ بر منبر خود در واسط بود در حالی که مجلس او از جمعیت پر بود، که از ابن عباس رضی الله عنه روایتی نقل کرد که گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در مجلس و مسجد خود بود و جمعی از مهاجران و انصار نزد وی بودند که جبرئیل علیه السّلام بر وی نازل شده و گفت: یا محمّد، حق سلامت می کند و به تو می گوید: علی را فرا بخوان و صورتت را روبروی صورت وی قرار بده، سپس جبرئیل به آسمان رفت. پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله علی علیه السّلام را احضار نمود که وی را حاضر کردند و پیامبر چهره خود را مقابل چهره وی قرار داد که دوباره جبرئیل نازل شد در حالی که طبقی از رطب با خود آورده بود و آن را میان آن دو قرار داده سپس فرمود: بخورید! آن دو رطب را خوردند، سپس طشت و آفتابه‌ای آورده و

گفت: یـا رسول الله، خداونـد به تو فرمـان داده است که آب روی دست علی بن أبی طـالب بریزی (تا دست خود را بشویـد)، پس پیـامبر فرمود: فرمـان خـدا مطـاع است و آنچه مرا به انجـام آن مکلّف فرموده، انجام می‌دهم سـپس آفتابه را برداشـته به پا خـاست و آب روی دست علی بن أبی طالب علیه السّـلام ریخت؛ پس علی علیه السّـلام به وی عرض کرد: یا رسول الله، من به ریختن آب بر دستان شما اولی‌ترم، پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به وی فرمود: یا علی، همانا خداوند سبحانه و تعالی مرا بدین کار فرمـان داده است، و هر بار که آب بر دست علی می‌ریخت، قطره‌ای از آن درون طشت نمی‌افتاد، پس علی علیه السّـلام عرض کرد: یا رسول الله، من ندیده‌ام که چیزی از آب در طشت بریزد؟! پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: یا علی، فرشتگان برای گرفتن آبی که از دسـتان تو می‌ریزد، از یکـدیگر سـبقت می گیرند و با آن به نشانه تبرّک، صورت خود را می‌شویند. - . الروضهٔ: ۲-۱ . الفضائل: ۹۶و ۹۷ -

**[ترجمه]

«۴»

یل، [الفضائل] لابن شاذان رُوِیَ: أَنَّ جَبْرَئِیلَ علیه السـلام نَزَلَ عَلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله بِجَامٍ مِنَ الْجَنَّهِ فِیهِ فَاکِهَهٌ کَثِیرَهٌ فَدَفَعَ (۵) إِلَی النَّبِیِّ صـلی الله علیه و آله فَسَـبَّحَ الْجَامُ وَ کَبَّرَ وَ هَلَّلَ فِی یَدِهِ ثُمَّ دَفَعَهُ إِلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السـلام فَسَبَّحَ الْجَامُ وَ کَبَّرَ وَ هَلَّلَ فِی یَدِهِ (۶) ثُمَّ قَالَ الْجَامُ إِنِّی

ص: ۱۲۱

۱- ۱. فی المصدر: کان رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله فی مسجده.

۲- ۲. فی المصدر: و اجعل وجهه مقابل وجهک.

۳- ۳. فی المصدر: علی یدی علی.

۴- ۴. الروضه: ۱ و ۲. و توجد الروایه فی الفضائل ایضا: ۹۶ و ۹۷.

۵- ۵. فی المصدر: فدفعه.

۶- ۶. فی المصدر بعد ذلک: ثم دفعه إلی أبی بکر فسکت الجام، ثمّ دفعه إلی عمر فسکت الجام اه.

أَمِرْتُ أَنْ لَا أَتَكَلَّمَ إِلَّا فِی یَدِ نَبِیٍّ أَوْ وَصِیٍّ ثُمَّ عَرَجَ إِلَی السَّمَاءِ وَ هُوَ یَقُولُ بِلِسَانٍ فَصِیحٍ یَسْمَعُهُ کُلُّ أَحَدٍ إِنَّما یُرِیدُ اللَّهُ لِیُذْهِبَ عَنْکُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَیْتِ وَ یُطَهِّرَکُمْ تَطْهِیراً(۱).

**[ترجمه]الفضائل: نقل است که جبرئیل علیه السّلام با جامی بهشتی که میوه‌های بسیار در آن قرار داشت، بر پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرود آمده، سپس آن را به پیامبر صَلی الله علیهِ و آله داد. در این هنگام آن جام در دست وی تسبیح و تکبیر و تهلیل گفت، سپس آن را به دست امیرالمؤمنین علیه السّلام داد که جام در دست وی تکبیر و تهلیل گفت، سپس آن جام گفت: من

ص: ۱۲۱

فرمان یافته‌ام که جز در دست پیامبر یا وصیّ، سخن نگویم، آنگاه به آسمان عروج کرده در حالی که با زبانی فصیح و روشن که همه آن را می‌شنیدند می گفت: «إِنَّمَا یُرِیدُ اللَّهُ لِیُذْهِبَ عَنکُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَیْتِ وَ یُطَهِّرَکُمْ تَطْهِیرًا» {خدا فقط می خواهد آلودگی را از شما خاندان [پیامبر] بزداید و شما را پاک و پاکیزه گرداند.}

**[ترجمه]

«۵»

ب، [قرب الإسناد] ابْنُ طَرِیفٍ عَنِ ابْنِ عُلْوَانَ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِیهِ علیه السلام قَالَ: کَانَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله لَیَسِیرُ(۲) فِی جَمَاعَةٍ مِنْ أَصْحَابِهِ وَ عَلِیٌّ مَعَهُ إِذْ نَزَلَتْ عَلَیْهِ ثَمَرَةٌ فَمَدَّ یَدَهُ فَأَخَذَهَا فَأَکَلَ مِنْهَا ثُمَّ نَظَرَ إِلَی مَا بَقِیَ مِنْهَا فَدَفَعَهُ إِلَی عَلِیٍّ علیه السلام فَأَکَلَهُ قَالَ فَسُئِلَ مَا تِلْکَ الثَّمَرَةُ فَقَالَ أَمَّا اللَّوْنُ فَلَوْنُ الْبِطِّیخِ وَ أَمَّا الرِّیحُ فَرِیحُ الْبِطِّیخِ (۳).

**[ترجمه]قرب الاسناد: امام باقر علیه السّلام فرمود: پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به همراه جماعتی از صحابه خود به جایی می... رفتند و علی علیه السّلام نیز وی را همراهی می‌نمود که میوه‌ای بر آن حضرت فرود آمد، آن حضرت دست برد و آن میوه گرفته و تناول نمود، سپس به آنچه از آن مانده بود نگاه کرده و آن را به علی علیه السّلام داد و او نیز آن را تناول نمود. امام باقر علیه السّلام گوید: پس، از آن حضرت سؤال شد که آن میوه چه بود؟ فرمود: اما رنگ آن، رنگ خربزه بود و امّا بو، بوی خربزه بود. - . قرب الاسناد: ۵۶ -

**[ترجمه]

«۶»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی ابْنُ حَشِیشٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْقَاسِمِ بْنِ یَعْقُوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ مُطَاعٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ الْقَوَّاصِ (۴) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَلَمَةَ عَنْ یَزِیدَ بْنِ هَارُونَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ عَنْ ثَابِتٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِکٍ قَالَ: رَکِبَ رَسُولُ اللَّهِ ذَاتَ یَوْمٍ بَغْلَتَهُ فَانْطَلَقَ إِلَی جَبَلِ آلِ فُلَانٍ وَ قَالَ یَا أَنَسُ خُذِ الْبَغْلَةَ وَ انْطَلِقْ إِلَی مَوْضِعِ کَذَا وَ کَذَا تَجِدْ عَلِیّاً جَالِساً یُسَبِّحُ بِالْحَصَی

فَأَقْرِئْهُ مِنِّی السَّلَامَ وَ احْمِلْهُ عَلَی الْبَغْلَهِ وَ أْتِ بِهِ إِلَیَّ قَالَ أَنَسٌ فَذَهَبْتُ فَوَجَدْتُ عَلِیّاً کَمَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَحَمَلْتُهُ عَلَی الْبَغْلَهِ فَأَتَیْتُ بِهِ إِلَیْهِ فَلَمَّا أَنْ بَصُرَ بِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله(۵) قَالَ السَّلَامُ عَلَیْکَ یَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ وَ عَلَیْکَ السَّلَامُ یَا أَبَا الْحَسَنِ اجْلِسْ (۶) فَإِنَّ هَذَا مَوْضِعٌ قَدْ جَلَسَ فِیهِ سَبْعُونَ نَبِیّاً مُرْسَلًا مَا جَلَسَ فِیهِ مِنَ الْأَنْبِیَاءِ أَحَدٌ إِلَّا وَ أَنَا خَیْرٌ مِنْهُ وَ قَدْ جَلَسَ فِی مَوْضِعِ کُلِّ نَبِیٍّ أَخٌ لَهُ مَا جَلَسَ مِنَ الْإِخْوَهِ أَحَدٌ إِلَّا وَ أَنْتَ خَیْرٌ مِنْهُ قَالَ أَنَسٌ فَنَظَرْتُ

۱- ۱. الفضائل: ۷۳.

۲- ۲. فی المصدر: یسیر.

۳- ۳. قرب الإسناد: ۵۶.

۴- ۴. کذا فی(ک). و فی غیره من النسخ: القواس. و فی المصدر: عن أحمد بن الحبر القواس.

۵- ۵. فی المصدر: فلما أن بصر به رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله.

۶- ۶. لیست هذه الکلمه فی المصدر.

إِلَی سَحَابَهٍ قَدْ أَظَلَّتْهُمَا وَ دَنَتْ مِنْ رُءُوسِهِمَا فَمَدَّ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله یَدَهُ إِلَی السَّحَابَهِ فَتَنَاوَلَ عُنْقُودَ عِنَبٍ فَجَعَلَهُ بَیْنَهُ وَ بَیْنَ عَلِیٍّ علیه السلام وَ قَالَ کُلْ یَا أَخِی فَهَذِهِ هَدِیَّهٌ مِنَ اللَّهِ تَعَالَی إِلَیَّ ثُمَّ إِلَیْکَ قَالَ أَنَسٌ فَقُلْتُ یَا رَسُولَ اللَّهِ عَلِیٌّ أَخُوکَ قَالَ نَعَمْ عَلِیٌّ أَخِی قُلْتُ (۱) یَا رَسُولَ اللَّهِ صِفْ لِی کَیْفَ عَلِیٌّ أَخُوکَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَلَقَ مَاءً تَحْتَ الْعَرْشِ قَبْلَ أَنْ یَخْلُقَ آدَمَ بِثَلَاثَهِ آلَافِ عَامٍ وَ أَسْکَنَهُ فِی لُؤْلُؤَهٍ خَضْرَاءَ فِی غَامِضِ عِلْمِهِ إِلَی أَنْ خَلَقَ آدَمَ فَلَمَّا أَنْ خَلَقَ آدَمَ نَقَلَ ذَلِکَ الْمَاءَ مِنَ اللُّؤْلُؤَهِ فَأَجْرَاهُ فِی صُلْبِ آدَمَ إِلَی أَنْ قَبَضَهُ اللَّهُ ثُمَّ نَقَلَهُ فِی صُلْبِ شِیثٍ (۲) فَلَمْ یَزَلْ ذَلِکَ الْمَاءُ یَنْتَقِلُ مِنْ ظَهْرٍ إِلَی ظَهْرٍ(۳) حَتَّی صَارَ فِی عَبْدِ الْمُطَّلِبِ ثُمَّ شَقَّهُ اللَّهُ عَزَّوَ جَلَّ نِصْفَیْنِ (۴) فَصَارَ نِصْفُهُ فِی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ وَ نِصْفٌ فِی أَبِی طَالِبٍ فَأَنَا مِنْ نِصْفِ الْمَاءِ وَ عَلِیٌّ مِنَ النِّصْفِ الْآخَرِ فَعَلِیٌّ أَخِی فِی الدُّنْیَا وَ الْآخِرَهِ ثُمَّ قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ هُوَ الَّذِی خَلَقَ مِنَ الْماءِ بَشَراً فَجَعَلَهُ نَسَباً وَ صِهْراً وَ کانَ رَبُّکَ قَدِیراً(۵).

**[ترجمه]امالی طوسی: ابن حشیش با سندی از انس بن مالک آورده است که گفت: روزی رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله سوار بر استر خویش گشته راهی کوه آل فلان شد و فرمود: انس، استر را ببر و برو به فلان جا که علی را در آن‌جا در حالی خواهی دید که با سنگریزه تسبیح می‌گوید، پس سلام مرا به وی برسان و او را بر استر سوار کرده نزد من بیاور. من راه افتاده و به آنجا رفتم و علی علیه السّلام را همان‌گونه یافتم که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرموده بود، پس وی را سوار بر استر نموده نزد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله آوردم. چون رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله را بدید گفت: السلام علیك یا رسول الله. فرمود: و علیكَ السلام یا أبا الحسن، بنشین که اینجا مکانی است که هفتاد پیامبر مرسل در آن نشسته‌اند، و هیچ پیامبری در اینجا ننشسته مگر اینکه من بهتر از او هستم و در جای نشستن هر پیامبری، برادری از آنِ وی بر آن جا نشسته است و هیچ برادری نیست که تو بهتر از او نباشی. انس گوید: سپس نظرم بر ابری افتاد

ص: ۱۲۲

که بر آن‌ها سایه افکنده و تا بالای سر آن‌ها به ایشان نزدیك شده بود، سپس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله دست در میان ابر کرده و خوشه انگوری بیرون آورد. سپس آن را میان خود و علی علیه السّلام قرار داده و فرمود: بخور برادر که این هدیه‌ای از جانب خدای متعال برای من و سپس برای تواست. انس گوید: پس عرض کردم: یا رسول الله، آیا علی برادر شماست؟ فرمود: آری، علی برادر من است. عرض کردم: برای من توضیح دهید که چگونه علی برادر شماست؟ فرمود: خداوند متعال سه هزار سال پیش از خلق آدم، آبی در زیر عرش آفرید و آن را در مرواریدی سبز در نهان علم خود قرار داد، سپس هنگامی که آدم را خلق فرمود آن آب را از مروارید به صلب آدم منتقل نمود تا اینکه آدم در گذشت و آن آب را به صلب شیث منتقل نمود، و این آب همچنان از پشتی به پشت دیگر منتقل می‌شد تا اینکه در صلب عبدالمطّلب قرار گرفت، آن‌گاه خدای عزّوجل آن آب را دو قسمت کرد، یك قسمت آن به صلب پدرم عبدالله بن عبدالمطّلب منتقل شد و نصف دیگر به صلب ابوطالب؛ از این رو من نیمی از آن آب هستم و علی نیم دیگر آن، بنابراین این علی در دنیا و آخرت برادر من است، سپس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله آیه: «وَ هُوَ الَّذِی خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَ صِهْرًا وَ کَانَ رَبُّکَ قَدِیرًا» - . فرقان/ ۵۴ - {و

اوست کسی که از آب، بشری آفرید و او را [دارای خویشاوندیِ] نَسَبی و دامادی قرار داد، و پروردگار تو همواره تواناست} را تلاوت فرمود.

**[ترجمه]

«۷»

لی، [الأمالی] للصدوق الْهَمْدَانِیُّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ سَلَمَهَ عَنِ الثَّقَفِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْکُوفِیِّ عَنْ هَمَّامٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ جَمِیلٍ الرَّقِّیِّ عَنْ لَیْثٍ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: کُنَّا جُلُوساً فِی مَحْفِلٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِینَا فَرَأَیْنَا رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ قَدْ أَشَارَ بِطَرْفِهِ إِلَی السَّمَاءِ فَنَظَرْنَا فَرَأَیْنَا سَحَابَهً قَدْ أَقْبَلَتْ فَقَالَ لَهَا أَقْبِلِی فَأَقْبَلَتْ ثُمَّ قَالَ لَهَا أَقْبِلِی فَأَقْبَلَتْ ثُمَّ قَالَ لَهَا أَقْبِلِی فَأَقْبَلَتْ فَرَأَیْنَا رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ قَدْ قَامَ قَائِماً عَلَی قَدَمَیْهِ فَأَدْخَلَ یَدَیْهِ إِلَی السَّحَابِ حَتَّی اسْتَبَانَ لَنَا بَیَاضَ إِبْطَیْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَاسْتَخْرَجَ مِنْ ذَلِکَ السَّحَابِ جَامَهً بَیْضَاءَ مَمْلُوءَهً رُطَباً فَأَکَلَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله مِنَ الْجَامِ وَ سَبَّحَ الْجَامُ فِی

ص: ۱۲۳

۱- ۱. فی المصدر: فقلت.

۲- ۲. فی المصدر: إلی صلب شیث.

۳- ۳. فی المصدر: من طهر إلی طهر.

۴- ۴. فی المصدر: بنصفین.

۵- ۵. أمالی الشیخ: ۱۹۷ و ۱۹۸. و الآیه فی سوره الفرقان: ۵۴.

كَفِّ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَنَاوَلَهُ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام فَأَكَلَ عَلِيٌّ عليه السلام مِنَ الْجَامِ وَ سَبَّحَ الْجَامُ فِي كَفِّ عَلِيٍّ عليه السلام فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَكَلْتَ مِنَ الْجَامِ وَ نَاوَلْتَهُ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ فَأَنْطَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْجَامَ وَ هُوَ يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خَالِقُ الظُّلُمَاتِ وَ النُّورِ اعْلَمُوا مَعَاشِرَ النَّاسِ إِنِّي هَدِيَّةُ الصَّادِقِ إِلَى نَبِيِّهِ النَّاطِقِ وَ لَا يَأْكُلُ مِنِّي إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ وَصِيُّ نَبِيٍّ (۱).

**[ترجمه]امالی صدوق: ابن عباس گوید: در محفلی از یاران رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله نشسته بودیم و آن حضرت نیز در میان ما بودند. سپس متوجه شدیم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله با چشم خود به آسمان اشاره فرمود و چون نگاه کردیم، متوجه ابری شدیم که به سوی ما می‌آمد. پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به آن فرمود: جلو بیا! پس جلو آمد، سپس به آن فرمود: جلو بیا! که جلو آمد، آنگاه رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله را دیدیم که به پا خاسته و دستان خود را به درون ابر برده به گونه‌ای که سپیدی زیر بغل رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله برای ما پدیدار گشت، پس آن حضرت از درون ابر ظرفی سفید پر از رطب بیرون آورد، سپس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله از محتوای آن ظرف تناول فرموده و آن جام در ص: ۱۲۳

دست رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله تسبیح گفت؛ سپس آن را به علی بن أبی طالب علیه السّلام داد، پس علی علیه السّلام از محتوای ظرف تناول فرمود و آن ظرف در دست علی علیه السّلام تسبیح گفت؛ سپس مردی گفت: یا رسول الله، خود از محتوای ظرف تناول فرمودی و آن را به علی بن أبی طالب دادی؟! آن‌گاه خداوند عزّوجل آن جام را به سخن آورده گفت: لا إله إلّا الله آفریننده تاریکی‌ها و نور، ای مردم، بدانید که من هدیه خداوند صادق برای نبیّ ناطقم و جز نبی یا وصیّ نبی از درون من چیزی نمی‌خورد. - . امالی صدوق: ۲۹۵ -

**[ترجمه]

«۸»

لی، [الأمالی] للصدوق أَبِي عَنْ سَعْدٍ عَنِ الثَّقَفِيِّ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَصْرِيِّ عَنِ ابْنِ عُمَارَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي الزَّعْزَاعِ عَنْ أَبِي ثَابِتٍ الْخَزَرِيِّ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ الْخَزَرِيِّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: جَاعَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله جُوعاً شَدِيداً فَأَتَى الْكَعْبَةَ فَتَعَلَّقَ بِأَسْتَارِهَا فَقَالَ رَبِّ مُحَمَّدٍ لَا تُجِعْ مُحَمَّداً أَكْثَرَ مِمَّا أَجَعْتَهُ قَالَ فَهَبَطَ جَبْرَئِيلُ عليه السلام وَ مَعَهُ لَوْزَةٌ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللَّهَ جَلَّ جَلَالُهُ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ فَقَالَ يَا جَبْرَئِيلُ اللَّهُ السَّلَامُ وَ مِنْهُ السَّلَامُ وَ إِلَيْهِ يَعُودُ السَّلَامُ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكَ أَنْ تَفُكَّ عَنْ هَذِهِ اللَّوْزَةِ فَفَكَّ عَنْهَا فَإِذَا فِيهَا وَرَقَةٌ خَضْرَاءُ نَضِرَةٌ مَكْتُوبَةٌ عَلَيْهَا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ أَيَّدْتُ مُحَمَّداً بِعَلِيٍّ وَ نَصَرْتُهُ بِهِ مَا أَنْصَفَ اللَّهَ مِنْ نَفْسِهِ مَنِ اتَّهَمَ اللَّهَ فِي قَضَائِهِ وَ اسْتَبْطَأَهُ فِي رِزْقِهِ (۲).

**[ترجمه]امالی صدوق: عبدالله بن عباس گوید: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله بسیار گرسنه شد از این رو به کعبه آمده و به پرده آن در آویخته و فرمود: ای پروردگار محمّد، بیش از این محمّد را گرسنه مدار! راوی گوید: سپس جبرئیل علیه السّلام با بادامی فرود آمده و فرمود: یا محمّد، خدای جلّ جلاله سلامت می‌رساند. فرمود: یا جبرئیل، سلام «الله» است و سلام از اوست و سلام به او باز می‌گردد. جبرئیل گفت: خداوند به تو فرمان می‌دهد که این بادام را بگشایی، و چون آن را گشوده برگه‌ای سبز و تازه در آن دید که روی آن نوشته شده بود: «لا إله إلّا الله محمّد رسول الله، محمّد را به علی مؤیّد گردانیده و او را به وی نصرت دادم، کسی که خدا را در سرنوشت خود متّهم دارد و در روزی دادن به وی کاهل شمارد، به انصاف درباره وی

قضاوت نکرده است» - . امالی صدوق: ۳۳۱-۳۳۰ -

**[ترجمه]

«۹»

ع، [علل الشرائع] أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ مَالِکِ بْنِ عُیَیْنَهَ عَنْ حَبِیبٍ السِّجِسْتَانِیِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: یَا حَبِیبُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَمَّا فَتَحَ مَکَّهَ أَتْعَبَ نَفْسَهُ فِی عِبَادَهِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ الشُّکْرِ لِنِعَمِهِ فِی الطَّوَافِ بِالْبَیْتِ وَ کَانَ عَلِیٌّ علیه السلام مَعَهُ فَلَمَّا غَشِیَهُمُ اللَّیْلُ انْطَلَقَا إِلَی الصَّفَا وَ الْمَرْوَهِ یُرِیدَانِ السَّعْیَ قَالَ فَلَمَّا هَبَطَا مِنَ الصَّفَا إِلَی الْمَرْوَهِ وَ صَارَا فِی الْوَادِی دُونَ الْعَلَمِ الَّذِی رَأَیْتَ غَشِیَهُمَا مِنَ السَّمَاءِ نُورٌ فَأَضَاءَتْ لَهُمَا جِبَالُ مَکَّهَ وَ خَشَعَتْ أَبْصَارُهُمَا قَالَ فَفَزِعَا لِذَلِکَ فَزَعاً شَدِیداً قَالَ فَمَضَی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حَتَّی ارْتَفَعَ عَنِ الْوَادِی

۱- ۱. أمالی الصدوق: ۲۹۵.

۲- ۲. أمالی الصدوق: ۳۳۰ و ۳۳۱.

وَ تَبِعَهُ عَلِيٌّ علیه السلام فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ فَإِذَا هُوَ بِرُمَّانَتَيْنِ عَلَى رَأْسِهِ قَالَ فَتَنَاوَلَهُمَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَى مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله يَا مُحَمَّدُ إِنَّهَا مِنْ قُطُفِ الْجَنَّةِ(۱) فَلَا يَأْكُلْ مِنْهَا(۲) إِلَّا أَنْتَ وَ وَصِيُّكَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ قَالَ فَأَكَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَحَدَهُمَا وَ أَكَلَ عَلِيٌّ علیه السلام الْأُخْرَى الْخَبَرَ(۳).

**[ترجمه]علل الشرائع: حبیب سیستانی از امام باقر علیه السّلام آورده است که فرمود: ای حبیب، چون رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله مکه را فتح نمود، در عبادت کردن خدای عزّوجل و شکر نعمت گزاردن در طواف کعبه خود را به رنج و زحمت افکند و علی علیه السّلام نیز همراه وی بود. و چون شب فرا رسید، به قصد سعی، سوی صفا و مروه حرکت کردند. امام علیه السلام فرمود: پس هنگامی که از صفا به سمت مروه پایین آمدند و در دشت در نزدیکی ای نشانه ای که می‌بینی قرار گرفتند، نوری از آسمان آنها را فرا گرفت و کوه های مکه برای آن دو روشن و نورانی شد و چشم های آن دو (از فرط این نور) به زیر افتاد. امام علیه السلام گوید: سپس آن دو دچار وحشت شدیدی شدند، گوید: پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به راه خود ادامه داد تا اینکه از درّه بالا رفت

ص: ۱۲۴

و علی علیه السّلام نیز وی را دنبال نمود، سپس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله سر به سوی آسمان بلند کرده ناگهان دو انار را بالای سر خود دید. گوید: پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله آن دو انار را گرفت که خدای عزّوجل به محمّد صَلی الله علیهِ و آله وحی فرمود که: ای محمّد، این دو انار از بهشت چیده شده‌اند و جز خودت و وصیّ تو علی بن أبی طالب کسی نباید از آن بخورد. گوید: پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله یکی از آن‌ها را تناول فرموده و علی علیه السّلام نیز آن دیگری را تناول فرمود... الخ. - . علل الشرائع: ۱۰۲ -

**[ترجمه]

«۱۰»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] بِالْإِسْنَادِ إِلَى دَارِمٍ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِيٍّ علیه السلام قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَوْماً وَ فِي يَدِهِ سَفَرْجَلٌ فَجَعَلَ يَأْكُلُ وَ يُطْعِمُنِي وَ يَقُولُ كُلْ يَا عَلِيُّ فَإِنَّهَا هَدِيَّةُ الْجَبَّارِ إِلَيَّ وَ إِلَيْكَ قَالَ فَوَجَدْتُ فِيهَا كُلَّ لَذَّةٍ فَقَالَ لِي يَا عَلِيُّ مَنْ أَكَلَ السَّفَرْجَلَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ عَلَى الرِّيقِ (۴) صَفَا ذِهْنُهُ وَ امْتَلَأَ جَوْفُهُ حِلْماً وَ عِلْماً وَ وُقِيَ مِنْ كَيْدِ إِبْلِيسَ وَ جُنُودِهِ (۵).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: علی علیه السّلام فرمود: روزی در حالی بر رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله وارد گشتم که یک دانه «به» در دست داشت، پس شروع به تناول آن نموده و مرا نیز اطعام نموده و می‌فرمود: تناول کن علی که هدیه خداوند جبّار به من و تو است. امام علی علیه السّلام گوید: پس در آن لذت بسیار یافتم، سپس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به من فرمود: یا علی، هر کس «به» را سه روز ناشتا تناول کند، ذهن او جلا می‌یابد و درونش آکنده از بردباری و دانش می‌گردد و از شرّ ابلیس و سربازانش مصون می‌ماند. - . عیون الأخبار: ۲۳۰-۲۲۹ -

**[ترجمه]

«۱۱»

یج، [الخرائج و الجرائح] رَوَتْ عَائِشَهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بَعَثَ عَلِیّاً علیه السلام یَوْماً فِی حَاجَهٍ فَانْصَرَفَ إِلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله وَ هُوَ فِی حُجْرَتِی فَلَمَّا دَخَلَ عَلِیٌّ علیه السلام مِنْ بَابِ الْحُجْرَهِ اسْتَقْبَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِلَی وَسَطٍ وَاسِعٍ مِنَ الْحُجْرَهِ وَ عَانَقَهُ وَ أَظَلَّتْهُمَا غَمَامَهٌ سَتَرَتْهُمَا عَنِّی ثُمَّ زَالَتْ عَنْهُمَا فَرَأَیْتُ فِی یَدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عُنْقُودَ عِنَبٍ أَبْیَضَ وَ هُوَ یَأْکُلُ وَ یُطْعِمُ عَلِیّاً فَقُلْتُ یَا رَسُولَ اللَّهِ تَأْکُلُ وَ تُطْعِمُ عَلِیّاً وَ لَا تُطْعِمُنِی قَالَ إِنَّ هَذَا مِنْ ثِمَارِ الْجَنَّهِ لَا یَأْکُلُهُ إِلَّا نَبِیٌّ أَوْ وَصِیُّ نَبِیٍّ فِی الدُّنْیا(۶).

**[ترجمه]الخرائج: عایشه روایت کرده که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله روزی علی علیه السّلام را در پی کاری فرستاد، هنگام بازگشت علی علیه السّلام، پیامبر در خانه من بود و چون *علی علیه السّلام از در خانه وارد شد، پیامبر صَلی الله علیهِ و آله برخاسته او را در وسط خانه مورد استقبال قرار داده در آغوشش گرفت، و ابری آن دو را چنان فرا گرفت که آنان را از دید من پنهان نمود و سپس آن ابر برطرف گشت، پس در دست رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله خوشه انگوری سفید دیدم که در حال خوردن آن بود و به علی نیز می‌خورانید، پس گفتم: یا رسول الله، خود می‌خورید و به علی نیز می‌خورانید ولی مرا اطعام نمی‌فرمایید؟ فرمود: این انگور از میوه‌های بهشتی است که جز نبی یا وصیّ نبی در دنیا نباید از آن بخورد. -. در نسخه چاپی یافت نشد. -

**[ترجمه]

«۱۲»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: کُنْتُ مَعَ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله فَسَارَ مَلِیّاً وَ هُوَ رَاکِبٌ وَ سَایَرْتُهُ مَاشِیاً فَالْتَفَتَ إِلَیَّ فَقَالَ یَا أَبَا الْحَسَنِ ارْکَبْ کَمَا رَکِبْتُ أَوْ أَمْشِی کَمَا مَشَیْتَ فَقُلْتُ بَلْ تَرْکَبُ وَ أَمْشِی فَسَارَ ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَیَّ فَقَالَ

۱- ۱. القطف: العنقود.

۲- ۲. فی المصدر« فلا تأکل منها» علی صیغه النهی.

۳- ۳. علل الشرائع: ۱۰۲.

۴- ۴. الریق: لعاب الفم. و یقال« انی علی الریق» أی لم آکل و لم أشرب بعد شیئا. و یقال« شربت- أو أکلت- علی الریق» أی قبل أن آکل شیئا.

۵- ۵. عیون الأخبار: ۲۲۹ و ۲۳۰.

۶- ۶. لم نجده فى المصدر المطبوع.

يَا عَلِيُّ ارْكَبْ كَمَا رَكِبْتُ أَوْ أَمْشِي كَمَا مَشَيْتَ فَأَنْتَ أَخِي وَ ابْنُ عَمِّي وَ زَوْجُ ابْنَتِي وَ أَبُو سِبْطَيَّ فَقُلْتُ بَلْ تَرْكَبُ وَ أَمْشِي فَسَارَ مَلِيّاً ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَيَّ فَقَالَ يَا عَلِيُّ بَلَغْنَا(۱) إِلَى عَيْنِ مَاءٍ فَثَنَّى رِجْلَهُ مِنَ الرِّكَابِ فَنَزَلَ (۲) وَ أَسْبَغَ الْوُضُوءَ وَ أَسْبَغْتُ الْوُضُوءَ مَعَهُ ثُمَّ صَفَّ قَدَمَيْهِ وَ صَلَّى وَ صَفَفْتُ قَدَمَيَّ وَ صَلَّيْتُ حِذَاهُ فَبَيْنَمَا أَنَا سَاجِدٌ إِذْ قَالَ يَا عَلِيُّ ارْفَعْ رَأْسَكَ فَانْظُرْ إِلَى هَدِيَّةِ اللَّهِ إِلَيْكَ فَرَفَعْتُ رَأْسِي فَإِذَا أَنَا بِنَشْرٍ مِنَ الْأَرْضِ (۳) وَ إِذَا عَلَيْهِ فَرَسٌ بِسَرْجِهِ وَ لِجَامِهِ وَ قَالَ صلی الله علیه و آله هَذَا هَدِيَّةُ اللَّهِ إِلَيْكَ ارْكَبْهُ فَرَكِبْتُهُ وَ سِرْتُ مَعَ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله(۴).

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب فی حدیث الحسن بن كردان القادسی: مثله (۵).

**[ترجمه]الخرائج: از علی بن أبی طالب علیه السّلام نقل است كه فرمود: به همراه پیامبر بودم و او حركت می‌كرد در حالی كه او سواره بود و من پیاده، پس از مدتی راه رفتن، برگشته و به من فرمود: یا أبا الحسن، همان‌طور كه من سوار شدم، تو هم سوار شو وگرنه من هم پیاده می‌شوم. عرض كردم: شما سواره باشید و من پیاده می‌آیم. پس مقداری راه رفته آنگاه به سوی من روی برگردانده فرمود:

ص: ۱۲۵

یا علی، همان‌طور كه من سوار شده‌ام، تو هم با من سوار شو یا اینكه چون تو پیاده راه خواهم رفت، زیرا برادر و پسرعمّ من و شوی دخترم و پدر نوه‌های منی! پس عرض كردم: شما سواره باشید و من پیاده راه می‌روم. پس مدتی راه رفته و به طرف من روی برگردانده فرمود: یا علی، به آب چشمه‌ای رسیدیم، سپس پای از ركاب بیرون آورده و پیاده شده مشغول وضو گرفتن شد و من نیز مشغول وضو گرفتن شدم. سپس دو پای خود را جفت كرده و به نماز ایستاد، من نیز دو پای خود را جفت كرده در كنار وی به نماز ایستادم ، پس در حالی كه به سجده رفته بودم، ناگهان فرمود: یا علی، سرت را بلند كن و به هدیه‌ای كه خداوند برای تو فرستاده نظر كن. پس سرم را برداشته ناگاه زمینی هموار را دیدم كه اسبی با زین و برگ كامل بر آن ایستاده بود. پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: این هدیه خدا به تو است، سوارش شو! پس سوار آن گشته و به همراه پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به راه افتادم. -. الخرائج والجرائح ۸۲ -

مناقب ابن شهر آشوب: در حدیث حسن بن كردان قادسی نظیر آن را آورده است. -. مناقب آل أبی طالب ۱: ۳۹۷ -

**[ترجمه]

«۱۳»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِيَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الطُّوسِيِّ عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْفَحَّامِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِيِّ عَنْ آبَائِهِ عَنِ الْحُسَيْنِ علیه السلام عَنْ قَنْبَرٍ قَالَ: كُنْتُ مَعَ مَوْلَايَ عَلِيٍّ علیه السلام عَلَى شَاطِئِ الْفُرَاتِ فَنَزَعَ قَمِيصَهُ وَ نَزَلَ إِلَى الْمَاءِ فَجَاءَتْ مَوْجَةٌ فَأَخَذَتِ الْقَمِيصَ فَإِذَا هَاتِفٌ (۶) يَهْتِفُ يَا أَبَا الْحَسَنِ انْظُرْ عَنْ يَمِينِكَ وَ خُذْ مَا تَرَى فَإِذَا مِنْدِيلٌ عَنْ يَمِينِهِ وَ فِيهَا قَمِيصٌ مَطْوِيٌّ فَأَخَذَهُ وَ لَبِسَهُ وَ إِذَا فِي جَيْبِهِ رُقْعَةٌ فِيهَا مَكْتُوبٌ هَدِيَّةٌ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ (۷) إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ هَذَا قَمِيصُ هَارُونَ بْنِ عِمْرَانَ كَذلِكَ وَ أَوْرَثْناها قَوْماً آخَرِينَ (۸).

**[ترجمه]الخرائج والجرائح: قنبر گويد: به همراه مولايم على عليه السّلام بر كرانه رود فرات بوديم، سپس آن حضرت پيراهن خود را در آورده و وارد آب شـد، ناگاه موجى آمـد و پيراهن را با خود برد، در اين هنگام هاتفى نـدا در داد: يا أبا الحسن، به سمت راسـتت نگاه كن و هرچه مى‌بينى بردار! ناگاه دسـتمالى را در سمت راست وى ديديم كه پيراهنى تا شده درون آن بود. پس على عليه السّـلام آن را گرفته و پوشـيد و متـوجه برگه‌اى در جيب آن شـد كه در آن نوشـته شـده بود: «هـديه‌اى است از جانب خداى عزيز حكيم به على بن أبى طالب، اين پيراهن هارون بن عمران است: «ذَالِكَ وَ أَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا ءَاخَرِينَ» - . الخرائج و الجرائح: ۸۵ . سوره دخان/ ۲۸ - {[آرى،] اين چنين [بود] و آنها را به مردمى ديگر ميراث داديم.}

**[ترجمه]

«۱۴»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب أَمَالِي أَبِي عَبْدِ اللَّهِ النَّيْسَابُورِيِّ: أَنَّهُ دَخَلَ الْكَاظِمُ عَلَى الصَّادِقِ وَ الصَّادِقُ

ص: ۱۲۶

۱- ۱. كذا فى(ك). و فى غيره من النسخ و كذا المصدر: فسار مليا حتّى بلغنا اه.

۲- ۲. فى المصدر: و نزل.

۳- ۳. فى المصدر: بنبش.

۴- ۴. الخرائج و الجرائح: ۸۲.

۵- ۵. مناقب آل أبى طالب: ۱- ۳۹۷.

۶- ۶. فى المصدر: بهاتف.

۷- ۷. فى المصدر: من العزيز الحكيم.

۸- ۸. الخرائج و الجرائح: ۸۵. و الآيه فى سوره الدخان: ۲۸.

عَلَى الْبَاقِرِ وَ الْبَاقِرُ عَلَى زَيْنِ الْعَابِدِينَ وَ زَيْنُ الْعَابِدِينَ عَلَى الشَّهِيدِ علیه السلام وَ كُلُّهُمْ فَرِحُونَ وَ قَائِلُونَ إِنَّهُ نَاوَلَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله عَلِيّاً تُفَّاحَةً فَسَقَطَ مِنْ يَدَيْهِ وَ صَارَتْ بِنِصْفَيْنِ فَخَرَجَ فِي وَسَطِهِ مَكْتُوبٌ فِيهِ مِنَ الطَّالِبِ الْغَالِبِ إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ.

كِتَابُ الْخَطِيبِ الْخُوارِزْمِيِّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: أَنَّهُ هَبَطَ جَبْرَئِيلُ وَ مَعَهُ أُتْرُجَّةٌ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُقْرِئُكَ السَّلَامَ وَ يَقُولُ لَكَ هَذِهِ هَدِيَّةُ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَدَعَاهُ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله فَدَفَعَهَا فَلَمَّا صَارَتْ فِي كَفِّهِ انْفَلَقَتِ الْأُتْرُجَّةُ فَإِذَا فِيهَا حَرِيرَةٌ خَضْرَاءُ(۱) مَكْتُوبٌ فِيهَا سَطْرَانِ نَضِرَةٌ(۲) هَدِيَّةٌ مِنَ الطَّالِبِ الْغَالِبِ إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ يُقَالُ (۳) كَانَ ذَلِكَ لَمَّا قَتَلَ عَمْراً.

الْأَعْمَشُ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: نَزَلَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله دَارِي فَنَزَلَ عَلَيْهِ جَبْرَئِيلُ علیه السلام مِنَ السَّمَاءِ بِجَامٍ مِنْ فِضَّةٍ فِيهِ سِلْسِلَةٌ مِنْ ذَهَبٍ فِيهِ مَاءٌ مِنَ الرَّحِيقِ الْمَخْتُومِ فَنَاوَلَ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله فَشَرِبَ ثُمَّ نَاوَلَ عَلِيّاً علیه السلام فَشَرِبَ ثُمَّ نَاوَلَ الْحَسَنَ علیه السلام فَشَرِبَ ثُمَّ نَاوَلَ الْحُسَيْنَ علیه السلام فَشَرِبَ ثُمَّ نَاوَلَ فَاطِمَةَ علیها السلام فَشَرِبَتْ (۴) ثُمَّ نَاوَلَ الْأَوَّلَ الْأَوَّلَ فَانْضَمَّ الْكَأْسُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى لا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ وَ فِي ذلِكَ فَلْيَتَنافَسِ الْمُتَنافِسُونَ (۵).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب و امالی ابو عبدالله نیشابوری آورده اند که امام کاظم بر امام صادق و ایشان

ص: ۱۲۶

بر امام باقر و ایشان بر امام زین العابدین و ایشان بر امام حسین شهید علیهم السّلام داخل شدند در حالی که همگی خوشحال بودند و با خوشحالی گفتند که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله سیبی به علی علیه السّلام داد که از دستش افتاده و دو نیم شد، و از وسط آن نوشته‌ای با این مضمون بیرون آمد: «از طالب غالب به علی بن أبی طالب».

کتاب خطیب خوارزمی از ابن عباس روایت کرده که جبرئیل با تُرنجی فرود آمده و به پیامبر صَلی الله علیهِ و آله گفت: خدای متعال سلامت می‌کند و به تو می‌گوید: این هدیه علی بن أبی طالب است. سپس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله وی را فراخوانده و تُرنج را به او داد و چون آن را در دست گرفت، تُرنج از هم شکافت پس در آن ابریشمی سبز قرار داشت که در آن در دو سطر تازه نوشته شده بود: «هدیه‌ای است از طالب غالب به علی بن أبی طالب». گفته می‌شود: این اتفاق زمانی افتاد که حضرت عمرو بن عبدود را به قتل رساند.

اعمش از ابوسفیان از ابو ایّوب انصاری آورده است که گفت: پیامبر صَلی الله علیهِ و آله در خانه من اقامت گزید. پس جبرئیل علیه السّلام با جامی از نقره که زنجیری طلا و آبی از رحیق مختوم در آن بود از آسمان به پایین آمد و آن را به پیامبر صَلی الله علیهِ و آله داد از آن نوشید سپس آن را به علی علیه السّلام داد که از آن نوشید، سپس آن را به حسن علیه السّلام داد که از آن نوشید سپس آن را به حسین علیه السّلام داد که از آن نوشید، سپس آن را به فاطمه علیها السّلام داد که از آن نوشید سپس جام را به اولی (ابوبکر) داد که جام درهم فرو رفت. سپس خداوند آیه: «لَّا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُون» {که جز پاک شدگان بر آن دست نزنند}،«وَ فِي ذَالِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ» {و در این [نعمتها] مشتاقان باید بر یکدیگر پیشی گیرند.}. -. مناقب آل أبی طالب ۱: ۳۹۸- ۳۹۷. آیه اول: واقعه/ ۷۹. آیه دوم : مطففین/ ۲۶ -

**[ترجمه]

یل، [الفضائل] لابن شاذان فض، [کتاب الروضه] بِالْإِسْنَادِ یَرْفَعُهُ إِلَی صَعْصَعَهَ بْنِ صُوحَانَ قَالَ: أُمْطِرَتِ الْمَدِینَهُ مَطَراً ثُمَّ صَحَتْ (۶) فَخَرَجَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله إِلَی صَحْرَائِهَا وَ مَعَهُ أَبُو بَکْرٍ فَلَمَّا خَرَجَا فَإِذَا بِعَلِیٍّ مُقْبِلٌ فَلَمَّا رَآهُ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله قَالَ مَرْحَباً بِالْحَبِیبِ الْقَرِیبِ ثُمَّ قَرَأَ هَذِهِ

ص: ۱۲۷

۱- ۱. فی المصدر: حریره نضره خضراء.

۲- ۲. لیست هذه الکلمه فی المصدر.

۳- ۳. فی المصدر: و یقال.

۴- ۴. ذکرت هذه الجمله فی المصدر قبل قوله ثمّ ناول الحسن علیه السلام فشرب.

۵- ۵. مناقب آل أبی طالب ۱: ۳۹۷ و ۳۹۸. و الآیه الأولی فی سوره الواقعه: ۷۹. و الثانیه فی سوره المطففین: ۲۶.

۶- ۶. فی المصدر: مطرا شدیدا ثمّ صحت. و صحا الیوم: صفا و لم یکن فیه غیم.

الْآيَه(۱) وَ هُدُوا إِلى صِراطِ الْحَمِيدِ(۲) أَنْتَ يَا عَلِيُّ مِنْهُمْ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ وَ أَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى الْهَوَاءِ وَ إِذَا بِرُمَّانَهٍ تَهْوِی عَلَيْهِ (۳) مِنَ السَّمَاءِ أَشَدَّ بَيَاضاً مِنَ الثَّلْجِ وَ أَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ وَ أَطْيَبَ مِنْ رَائِحَهِ الْمِسْكِ (۴) فَأَخَذَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَمَصَّهَا حَتَّى رُوِیَ ثُمَّ نَاوَلَهَا عَلِيّاً علیه السلام فَمَصَّهَا(۵) ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَى أَبِی بَكْرٍ وَ قَالَ يَا أَبَا بَكْرٍ لَوْ لَا أَنَّ طَعَامَ الْجَنَّهِ لَا يَأْكُلُهُ إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ وَصِيُّ نَبِيٍّ كُنَّا أَطْعَمْنَاكَ مِنْهَا(۶).

**[ترجمه]الفضائل- الروضهٔ: صعصعهٔ بن صوحان گويد: در مدينه بارانى آمد سپس آسمان صاف شد، پس پيامبر به همراه ابوبكر به بيابان‌هاى مدينه رفت، و چون از شهر بيرون شدند على عليه السّلام را در حال بازگشت ديدند، و چون پيامبر صَلى الله عليهِ و آله وى را بديد فرمود: آفرين بر دوست نزديک من، سپس اين آيه را تلاوت فرمود:

«وَ هُدُواْ إِلَى صِرَاطِ الْحَمِيد» - . حج/ ۲۴ - {و به سوى راه [خداى] ستوده هدايت مى گردند.} اى على، تو از جمله ايشان هستى. سپس سر به طرف آسمان بلند كرده و با دست به هوا اشاره‌اى نمود ناگاه انارى از آسمان بر وى فرو افتاد كه سفيدتر از برف و شيرين‌تر از عسل و خوشبوتر از عطر مُشک بود؛ پس رسول خدا صَلى الله عليهِ و آله آن را گرفته آن قدر مكيد تا سيراب شد، آن‌گاه آن را به على عليه السّلام داد و وى نيز آن را مكيد، سپس رو به ابوبكر كرده و فرمود: اى ابوبكر، اگر نبود اينكه خوراک بهشتى را نبايد جز پيامبر يا وصىّ پيامبر تناول كند، از اين به شما نيز مى‌خورانديم. - . الفضائل: ۱۷۶. الروضهٔ: ۳۸ و ۳۹ -

**[ترجمه]

«۱۶»

بشا، [بشاره المصطفی] مُحَمَّدُ بْنُ الْوَهَّابِ الرَّازِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ النَّيْسَابُورِيِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَهْوَازِيِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَهْلٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مُوسَى الْفَارِسِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ يَحْيَى الْبَلْخِيِ (۷) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَرِيرٍ عَنِ الْهَيْثَمِ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هَارُونَ بْنِ عُمَارَهَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله نَتَمَاشَى حَتَّى انْتَهَيْنَا إِلَى بَقِيعِ الْغَرْقَدِ(۸) فَإِذَا نَحْنُ بِسِدْرَهٍ عَارِيَهٍ لَا نَبَاتَ عَلَيْهَا فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله تَحْتَهَا فَأَوْرَقَتِ الشَّجَرَهُ وَ أَثْمَرَتْ وَ اسْتَظَلَّتْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَتَبَسَّمَ وَ قَالَ يَا أَنَسُ ادْعُ لِی عَلِيّاً فَعَدَوْتُ حَتَّى انْتَهَيْتُ إِلَى مَنْزِلِ فَاطِمَهَ علیها السلام فَإِذَا أَنَا بِعَلِيٍّ يَتَنَاوَلُ شَيْئاً مِنَ الطَّعَامِ قُلْتُ لَهُ (۹) أَجِبْ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ لِخَيْرٍ أُدْعَى فَقُلْتُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ فَجَعَلَ عَلِيٌّ علیه السلام يَمْشِی وَ يُهَرْوِلُ عَلَى أَطْرَافِ أَنَامِلِهِ حَتَّى مَثُلَ

۱- ۱. فی المصدر: ثم تلا.

۲- ۲. سوره الحجّ: ۲۴.

۳- ۳. فی المصدرین: تهوی إلیه.

۴- ۴. فی الفضائل: و أطیب رائحه من المسک، و فی الروضه: و أعظم رائحه من المسک.

۵- ۵. فی المصدرین: فمصها حتّی روی.

۶- ۶. الفضائل: ۱۷۶. الروضه ۳۸ و ۳۹.

۷- ۷. فی المصدر: عن أحمد بن یعقوب البلخیّ.

۸- ۸. قال فی المراصد(۱: ۲۱۳): أصل البقیع فی اللغه: الموضع فیه اروم الشجر من ضروب شتی. و الغرقد: کبار العوسج. و هو مقبره أهل المدینه.

۹- ۹. فی المصدر: فقلت له.

بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَجَذَبَهُ رَسُولُ اللَّهِ وَ أَجْلَسَهُ إِلَى جَنْبِهِ فَرَأَيْتُهُمَا يَتَحَدَّثَانِ وَ يَضْحَكَانِ وَ رَأَيْتُ وَجْهَ عَلِيٍّ قَدِ اسْتَنَارَ فَإِذَا أَنَا بِجَامٍ مِنْ ذَهَبٍ مُرَصَّعٍ بِالْيَاقُوتِ وَ الْجَوَاهِرِ(۱) وَ لِلْجَامِ أَرْبَعَةُ أَرْكَانٍ عَلَى كُلِّ رُكْنٍ مِنْهُ مَكْتُوبٌ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَ عَلَى الرُّكْنِ الثَّانِي لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَلِيُّ اللَّهِ وَ سَيْفُهُ عَلَى النَّاكِثِينَ وَ الْقَاسِطِينَ وَ الْمَارِقِينَ وَ عَلَى الرُّكْنِ الثَّالِثِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ أَيَّدْتُهُ بِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَ عَلَى الرُّكْنِ الرَّابِعِ نَجَا اللَّهُ الْمُعْتَقِدِينَ (۲) لِدِينِ اللَّهِ الْمُوَالِينَ لِأَهْلِ بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ وَ إِذَا فِي الْجَامِ رُطَبٌ وَ عِنَبٌ وَ لَمْ يَكُنْ أَوَانُ الْعِنَبِ وَ لَا أَوَانُ الرُّطَبِ فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَأْكُلُ وَ يُطْعِمُ عَلِيّاً حَتَّى إِذَا شَبِعَا ارْتَفَعَ الْجَامُ فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَا أَنَسُ أَ تَرَى هَذِهِ السِّدْرَةَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ قَعَدَ(۳) تَحْتَهَا ثَلَاثُمِائَةٍ وَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ نَبِيّاً وَ ثَلَاثُمِائَةٍ وَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ وَصِيّاً مَا فِي النَّبِيِّينَ نَبِيٌّ أَوْجَهُ مِنِّي (۴) وَ لَا فِي الْوَصِيِّينَ وَصِيٌّ أَوْجَهُ مِنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ يَا أَنَسُ مَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى آدَمَ فِي عِلْمِهِ وَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ فِي وَقَارِهِ وَ إِلَى سُلَيْمَانَ، فِي قَضَائِهِ وَ إِلَى يَحْيَى فِي زُهْدِهِ وَ إِلَى أَيُّوبَ فِي صَبْرِهِ وَ إِلَى إِسْمَاعِيلَ فِي صِدْقِهِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ يَا أَنَسُ مَا مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا وَ قَدْ خَصَّهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى بِوَزِيرٍ(۵) وَ قَدْ خَصَّنِي اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى بِأَرْبَعَةٍ اثْنَيْنِ فِي السَّمَاءِ وَ اثْنَيْنِ فِي الْأَرْضِ فَأَمَّا اللَّذَانِ فِي السَّمَاءِ فَجَبْرَئِيلُ وَ مِيكَائِيلُ وَ أَمَّا اللَّذَانِ فِي الْأَرْضِ فَعَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَ عَمِّي حَمْزَةُ(۶).

**[ترجمه]بشاره المصطفی: انس بن مالک گوید: به همراه رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله بیرون رفته قدم می‌زدیم تا به بقیع غرقد رسیدیم، ناگاه با تنه درخت سدری روبرو شدیم که شاخ و برگی نداشت، پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله زیر آن نشست، ناگاه درخت پرشاخ و برگ شده، میوه‌دار گشته و بر سر رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله سایه انداخت، سپس آن حضرت تبسّم نموده و فرمود: انس، علی را برای من صدا بزن. پس دوان به طرف خانه فاطمه علیها السّلام رفتم ناگاه علی علیه السّلام را در حال تناول غذایی دیدم، به وی عرض کردم: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله احضارتان فرموده است. فرمود: برای امر خیری فرا خوانده شده‌ام؟ عرض کردم: خدا و رسول او آگاه‌ترند. گوید: پس علی علیه السّلام شروع کرد به راه رفتن و دویدن با تکیه بر ص: ۱۲۸

سر انگشتان پا تا اینکه به حضور پیامبر صَلی الله علیهِ و آله رسید، پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله وی را به سمت خود کشیده و در کنار خویش نشاند، و دیدم که آن دو باهم گفتگو کرده و می‌خندند و دیدم که سیمای علی علیه السّلام روشن و نورانی گردید، ناگهان ظرفی از طلای مرصّع به یاقوت و دیگر گوهرها دیدم، این ظرف چهار گوشه داشت که بر هر گوشه آن نوشته شده بود: «لا إله إلّا الله محمّد رسول الله» و بر گوشه دوم نوشته شده بود: «لا إله إلّا الله محمّد رسول الله علیّ بن أبی طالب ولیّ الله و سیفه علی الناکثین و القاسطین و المارقین» (خدایی جز الله نیست و محمد رسول خداست و علی بن ابی طالب ولی خداست و شمشیر او بر علیه ناکثین و قاسطین و مارقین است) و بر گوشه سوم نوشته شده بود: «لا إله إلّا الله محمّد رسول الله أیّدتُهُ بعلیِّ بن أبی طالب» (خدایی جز الله نیست و محمد رسول خداست و او را به وسیله علی بن ابی طالب یاری کردم) و بر گوشه چهارم نوشته شده بود: «نجّا الله المعتقدینَ لدین الله الموالینَ

لِأهل بیتِ رسولِ الله» (خداوند معتقدان به دین خدا و دوستداران اهل بیت رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله را رستگار فرمود) ناگاه دیدم که در آن ظرف رطب و انگور هست و فصل انگور و رطب نبود، سپس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله شروع به خوردن کرد و به علی علیه السّلام نیز می‌خورانید و چون سیر شدند، ظرف به آسمان رفت، پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به من فرمود: یا أنس، آیا این درخت سدر را می‌بینی؟ عرض کردم: آری، فرمود: سیصدو سیزده پیامبر زیر آن نشسته‌اند و

سیصدو سیزده وصی زیر آن نشسته‌اند که پیامبری وجیه‌تر از من در میانشان نبوده است و وصیّی وجیه‌تر از علی بن أبی طالب در میانشان نبوده است، یا انس، هرکس خواسته باشد به آدم در عملش و به ابراهیم در وقارش و به سلیمان در قضاوتش و به یحیی در زهدش و به ایّوب در صبرش و به اسماعیل در صدقش نظر کند، باید به علی بن أبی طالب علیه السّلام نگاه کند؛

ای انس، هیچ پیامبری نیست مگر اینکه خداوند تبارک و تعالی او را به یک وزیر مختص گردانیده باشد و خداوند متعال مرا به چهار وزیر مختص گردانیده: دو وزیر در آسمان و دو وزیر در زمین، اما آنان که در آسمانند: جبرئیل و میکائیل هستند، و امّا آن دو وزیری که در زمین هستند: یکی علی بن أبی طالب و دیگری عمویم حمزه است. - . بشارة المصطفی: ۱۰۲- ۱۰۰ -

**[ترجمه]

«۱۷»

عُیُونُ الْمُعْجِزَاتِ لِلسَّیِّدِ الْمُرْتَضَی، ذُکِرَ الْجَامُ فِی رِوَایَهِ الْعَامَّهِ وَ عَنِ

ص: ۱۲۹

۱- ۱. فی المصدر: بالیواقیت و الجواهر.

۲- ۲. فی المصدر: نجا المعتقدون لدین اللّه.

۳- ۳. فی المصدر: قال قد قعد.

۴- ۴. فی المصدر: أشرف منی.

۵- ۵. فی المصدر: بوزیره.

۶- ۶. بشاره المصطفی: ۱۰۰- ۱۰۲.

الْخَاصَّهِ إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْهَمَدَانِيُّ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَبْدِ الْغَفَّارِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ جَعْفَرٍ الصَّادِقِ عَنْ أَبِيهِ يَرْفَعُهُ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام: أَنَّ جَبْرَئِيلَ نَزَلَ عَلَى النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله بِجَامٍ مِنَ الْجَنَّهِ فِيهِ فَاكِهَهٌ كَثِيرَهٌ مِنْ فَوَاكِهِ الْجَنَّهِ فَدَفَعَهُ إِلَى النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله فَسَبَّحَ الْجَامُ وَ كَبَّرَ وَ هَلَّلَ فِي يَدِهِ ثُمَّ دَفَعَهُ إِلَى أَبِي بَكْرٍ فَسَكَتَ الْجَامُ ثُمَّ دَفَعَهُ إِلَى عُمَرَ فَسَكَتَ الْجَامُ ثُمَّ دَفَعَهُ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٍّ علیه السلام فَسَبَّحَ الْجَامُ وَ هَلَّلَ وَ كَبَّرَ فِي يَدِهِ ثُمَّ قَالَ الْجَامُ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ لَا أَتَكَلَّمَ إِلَّا فِي يَدِ نَبِيٍّ أَوْ وَصِيٍّ.

وَ فِي رِوَايَهٍ أُخْرَى مِنْ كِتَابِ الْأَنْوَارِ: أَنَّ الْجَامَ مِنْ كَفِّ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله عُرِجَ إِلَى السَّمَاءِ وَ هُوَ يَقُولُ بِلِسَانٍ فَصِيحٍ سَمِعَهُ كُلُّ أَحَدٍ إِنَّما يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً(۱) وَ فِي ذَلِكَ قَالَ الْعَوْنِيُّ شِعْراً:

عَلِيٌّ كَلِيمُ الْجَامِ إِذْ جَاءَهُ بِهِ***كَرِيمَانِ فِي الْأَمْلَاكِ مُصْطَفَيَانِ

وَ قَالَ أَيْضاً غَيْرُهُ:

إِمَامِي كَلِيمُ الْجَانِّ وَ الْجَامِ بَعْدَهُ***فَهَلْ لِكَلِيمِ الْجَانِّ وَ الْجَامِ مِنْ مَثَلٍ (۲).

أقول: قد مضى كثير من الأخبار فی أبواب معجزات النبی صلی الله علیه و آله فی ذلک.

**[ترجمه]عیون المعجزات سید مرتضی: روایت ظرف(جام) از طرف عامّه نقل شده

ص: ۱۲۹

و از طرف خاصه، ابراهیم بن الحسین همدانیّ با سندی که آن را به امیرالمؤمنین علیه السّلام می‌رساند آورده است که جبرئیل بر پیامبر صَلی الله علیهِ و آله با ظرفی از بهشت که میوه‌های بسیاری از میوه‌های بهشت در آن بود فرود آمد و آن را به پیامبر صَلی الله علیهِ و آله داد، پس ظرف در دست آن حضرت تسبیح و تکبیر و تهلیل گفت: سپس پیامبر آن را به ابوبکر سپرد که ظرف سکوت کرد، آن‌گاه آن را به دست عمر داد که جام سکوت کرد، پس آن را به دست امیرالمؤمنین علیه السّلام داد که ظرف در دست وی تسبیح و تهلیل و تکبیر گفت: سپس ظرف به سخن آمده و گفت: من فرمان یافته‌ام که جز در دست نبی یا وصی سخن نگویم.

و در روایتی دیگر از کتاب «الأنوار» آمده است که آن ظرف از دست رسول خد صَلی الله علیهِ و آله در حالی به آسمان عروج کرد که با زبانی فصیح به طوری که همه آن را شنیدند می‌گفت: «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا» - . احزاب / ۳۳ - {خدا فقط می خواهد آلودگی را از شما خاندان [پیامبر] بزداید و شما را پاک و پاکیزه گرداند} و در این خصوص عونی شعری سروده است:

- «علی هم‌سخن جام است آن‌گاه که دو فرشته بزرگوار برگزیده آن را آوردند»

دیگری نیز گفته است:

- «پیشوای من هم سخن جن است و بعد از آن، هم‌سخن جام، و مگر برای کسی که هم‌سخن جنّ و جام است، نظیری یافت می‌شود؟!» - . نسخه خطی که به دست نیامد. -

می گویم: روایات بسیاری در باب معجزات پیامبر صَلی الله علیهِ و آله در این مورد از نظر گذشت .

**[ترجمه]

باب ۷۹ أن الخضر كان يأتيه علیهما السلام و كلامه مع الأوصياء

الأخبار

«۱»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنِ الْكَاتِبِ عَنِ الزَّعْفَرَانِیِّ عَنِ الثَّقَفِیِّ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مَیْمُونٍ عَنْ مُصْعَبِ بْنِ سَلَّامٍ عَنِ ابْنِ طَرِیفٍ عَنِ ابْنِ نُبَاتَهَ قَالَ: كَانَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام یُصَلِّی عِنْدَ الْأُسْطُوَانَهِ السَّابِعَهِ مِنْ بَابِ الْفِیلِ مِمَّا یَلِی الصَّحْنَ

ص: ۱۳۰

۱- ۱. سوره الأحزاب: ۳۳.

۲- ۲. مخطوط، و لم نظفر بنسخته.

إِذْ أَقْبَلَ رَجُلٌ عَلَيْهِ بُرْدَانِ أَخْضَرَانِ وَ لَهُ عَقِيصَتَانِ (۱) سَوْدَاوَانِ أَبْيَضَ اللِّحْيَهِ فَلَمَّا سَلَّمَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام مِنْ صَلَاتِهِ أَكَبَّ عَلَيْهِ فَقَبَّلَ رَأْسَهُ ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِهِ فَأَخْرَجَهُ مِنْ بَابِ كِنْدَهَ قَالَ فَخَرَجْنَا مُسْرِعِينَ خَلْفَهُمَا وَ لَمْ نَأْمَنْ عَلَيْهِ فَاسْتَقْبَلَنَا صلی الله علیه و آله فِی چارسوقِ كِنْدَهَ قَدْ أَقْبَلَ رَاجِعاً فَقَالَ مَا لَكُمْ فَقُلْنَا لَمْ نَأْمَنْ عَلَيْكَ هَذَا الْفَارِسَ فَقَالَ هَذَا أَخِي الْخَضِرُ أَ لَمْ تَرَوْا حَيْثُ أَكَبَّ عَلَيَّ قُلْنَا بَلَى فَقَالَ إِنَّهُ قَالَ لِي إِنَّكَ فِي مَدَرَهٍ لَا يُرِيدُهَا جَبَّارٌ بِسُوءٍ إِلَّا قَصَمَهُ اللَّهُ وَ احْذَرِ النَّاسَ فَخَرَجْتُ مَعَهُ لِأُشَيِّعَهُ لِأَنَّهُ أَرَادَ الظُّهْرَ(۲).

**[ترجمه]امالی شیخ طوسی با سندی از ابن نباته آورده است که گفت: امیرالمؤمنین در کنار ستون هفتم باب الفیل در پایین صحن مشغول نماز بود

ص: ۱۳۰

که مردی با دو جامه بُرد سبز برتن و دو گیسوی سیاه و موی صورت سفید نزد وی آمد و چون آن حضرت سلام نماز داد، آن مرد خود را بر روی امام افکنده و بر سر وی بوسه زد، سپس دست آن حضرت را گرفته از دروازه کنده بیرون برد. راوی گوید: پس با عجله در پی آن‌ها رفتیم در حالی که بر آن حضرت بیمناک بودیم، و چون به چهار سوق کنده رسیدیم، وی را در حال بازگشت دیدیم، سپس فرمود: شما را چه می‌شود؟ عرض کردیم از این مرد سوار بر شما بیمناک شدیم. فرمود: این برادرم خضر بود، مگر ندید چگونه خود را به روی من انداخت؟ عرض کردیم: بلی، فرمود: وی به من گفت: تو در شهری هستی که هیچ گردنکشی قصد بدی نسبت به آن نمی‌کند مگر اینکه خداوند او را درهم شکند، و از مردم حذر کن. پس با وی بیرون رفتم تا بدرقه‌اش کنم زیرا او قصد داشت به پشت شهر برود. - . امالی شیخ طوسی: ۳۲ -

**[ترجمه]

«۲»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب عَنِ ابْنِ نُبَاتَهَ: مِثْلَهُ: وَ رَوَى خَرُورٌ وَ سَعْدُ بْنُ طَرِيفٍ عَنِ الْأَصْبَغِ: أَنَّهُ جَاءَهُ ثَانِيَهً فَإِذَا مِيثَمٌ يُصَلِّي إِلَى تِلْكَ الْأُسْطُوَانَهِ فَقَالَ يَا صَاحِبَ السَّارِيَهِ أَقْرِئْ صَاحِبَ الدَّارِ السَّلَامَ يَعْنِي عَلِيّاً وَ أَعْلِمْهُ أَنِّي بَدَأْتُ بِهِ فَوَجَدْتُهُ نَائِماً(۳).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: از ابن نُباته مانند آن را روایت کرده است. و «خرور» و سعد بن طریف از اصبغ آورده اند که حضرت خضر دوباره بازگشت و متوجه شد که میثم در کنار آن ستون نماز می‌خواند، پس گفت: ای کسی که در کنار ستون نماز می‌خوانی، صاحب خانه(علی علیه السّلام) را سلام برسان و او را آگاه کن که من از وی آغاز کردم و خفته‌اش یافتم. - . مناقب آل أبی طالب ۱: ۴۰۹ -

**[ترجمه]

بیان

قال الجزری مدره الرجل بلدته.

**[ترجمه]جزری گويد: مدرة الرّجل: شهر و محل سكونت شخص .

**[ترجمه]

«۳»

ص، [قصص الأنبياء عليهم السلام] الصَّدُوقُ عَنْ مَاجِيلَوَيْهِ عَنْ عَمِّهِ عَنْ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي الْبِلَادِ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْحَارِثِ الْأَعْوَرِ الْهَمْدَانِيِّ قَالَ: رَأَيْتُ مَعَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَ السَّلَامُ شَيْخاً بِالنُّخَيْلَهِ-(۴) فَقُلْتُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَنْ هَذَا قَالَ هَذَا أَخِي الْخَضِرُ جَاءَنِي يَسْأَلُنِي عَمَّا بَقِيَ مِنَ الدُّنْيَا وَ سَأَلْتُهُ عَمَّا مَضَى مِنَ الدُّنْيَا فَأَخْبَرَنِي وَ أَنَا أَعْلَمُ بِمَا سَأَلْتُهُ مِنْهُ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَأُتِينَا بِطَبَقِ رُطَبٍ مِنَ السَّمَاءِ فَأَمَّا الْخَضِرُ فَرَمَى بِالنَّوَى وَ أَمَّا أَنَا فَجَمَعْتُهُ فِي كَفِّي قَالَ الْحَارِثُ وَ قُلْتُ فَهَبْهُ لِي يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَوَهَبَهُ (۵) فَغَرَسْتُهُ فَخَرَجَ مُشَاناً جَيِّداً بَالِغاً عَجَباً لَمْ أَرَ مِثْلَهُ قَطُّ(۶).

ص: ۱۳۱

۱- ۱. العقيصه: ضفيره الشعر.

۲- ۲. أمالي الشيخ: ۳۲.

۳- ۳. مناقب آل أبي طالب ۱: ۴۰۹.

۴- ۴. مصغرا، موضع قرب الكوفه على سمت الشام.

۵- ۵. في غير(ك) فوهبه لي.

۶- ۶. مخطوط.

**[ترجمه]قصص الانبیاء: شیخ صدوق با سندی از حارث أعور همدانی روایت کرده که گفت: در نخیله پیرمردی را با امیرالمؤمنین علیه السّلام دیدم، پس عرض کردم: یا امیرالمؤمنین، این کیست؟ گفت: این برادرم خضر است، آمده است تا از من درباره اینکه چقدر از عمر دنیا باقی مانده بپرسد و من از وی درباره اینکه چه‌قدر از عمر دنیا گذشته پرسیدم و او به من خبر داد در حالی که خود به آنچه از وی پرسیدم، آگاه‌ترم؛ امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: سپس بشقابی رطب از آسمان برای ما آورده شد، خضر هسته خرما را دور انداخت ولی من آن‌ها را در مشتم نگاه داشتم. حارث گوید: پس عرض کردم: یا امیرالمؤمنین، آن را به من مرحمت کنید. پس امیرالمؤمنین علیه السّلام آن را به من بخشیده و من آن را کاشتم که از آن رطبی بسیار نیکو و شگفت به دست آمد که هرگز نظیر آن را ندیده‌ام. - . نسخه خطی -

ص: ۱۳۱

**[ترجمه]

بیان

المشان کغراب و کتاب من أطیب الرطب.

**[ترجمه]المشان: بر وزن «غُراب» و «کِتاب» از خوشمزه‌ترین انواع رطب است.

**[ترجمه]

«۴»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ: لَمَّا قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ جَاءَ آتٍ یَسْمَعُونَ حِسَّهُ وَ لَا یَرَوْنَ شَخْصَهُ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَیْکُمْ أَهْلَ الْبَیْتِ وَ رَحْمَهُ اللَّهِ وَ بَرَکَاتُهُ فِی اللَّهِ عَزَاءٌ مِنْ کُلِّ مُصِیبَهٍ وَ خَلَفٌ مِنْ کُلِّ هَالِکٍ وَ دَرَکٌ مِنْ کُلِّ مَا فَاتَ فَبِاللَّهِ فَثِقُوا وَ إِیَّاهُ فَارْجُوا فَإِنَّ الْمَحْرُومَ مَنْ حُرِمَ الثَّوَابَ وَ السَّلَامُ.

فَقَالَ عَلِیٌّ علیه السلام تَدْرُونَ مَنْ هَذَا هَذَا الْخَضِرُ علیه السلام.

وَ رَوَی مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی قَالَ: بَیْنَا عَلِیٌّ یَطُوفُ بِالْکَعْبَهِ إِذَا رَجُلٌ مُتَعَلِّقٌ بِالْأَسْتَارِ وَ هُوَ یَقُولُ یَا مَنْ لَا یَشْغَلُهُ سَمْعٌ عَنْ سَمْعٍ یَا مَنْ لَا یُغَلِّطُهُ السَّائِلُونَ یَا مَنْ لَا یَتَبَرَّمُ بِإِلْحَاحِ الْمُلِحِّینَ أَذِقْنِی بَرْدَ عَفْوِکَ وَ حَلَاوَهَ رَحْمَتِکَ (۱) فَقَالَ عَلِیٌّ علیه السلام یَا عَبْدَ اللَّهِ دُعَاؤُکَ هَذَا

قَالَ وَ قَدْ سَمِعْتَهُ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَادْعُ بِهِ فِی دُبُرِ کُلِّ صَلَاهٍ فَوَ الَّذِی نَفْسُ الْخَضِرِ بِیَدِهِ لَوْ کَانَ عَلَیْکَ مِنَ الذُّنُوبِ عَدَدَ نُجُومِ السَّمَاءِ وَ قَطْرِهَا وَ حَصْبَاءِ الْأَرْضِ (۲) وَ تُرَابِهَا لَغُفِرَ لَکَ أَسْرَعَ مِنْ طَرْفَهِ عَیْنٍ.

عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام(۳): کَانَ فِی مَسْجِدِ الْکُوفَهِ یَوْماً فَلَمَّا جَنَّهُ اللَّیْلُ

أَقْبَلَ رَجُلٌ مِنْ بَابِ الْفِيلِ عَلَيْهِ ثِيَابٌ بِيضٌ فَجَاءَ الْحَرَسُ وَ شُرْطَهُ الْخَمِيسِ فَقَالَ لَهُمْ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام مَا تُرِيدُونَ فَقَالُوا رَأَيْنَا هَذَا الرَّجُلَ أَقْبَلَ إِلَيْنَا فَخَشِينَا أَنْ يَغْتَالَكَ فَقَالَ كَلَّا فَانْصَرِفُوا(۴) رَحِمَكُمُ اللَّهُ أَ تَحْفَظُونِی مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ فَمَنْ يَحْفَظُنِی مِنْ أَهْلِ السَّمَاءِ وَ مَكَثَ الرَّجُلُ عِنْدَهُ مَلِيّاً يَسْأَلُهُ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ لَقَدْ أَلْبَسْتَ الْخِلَافَهَ بَهَاءً وَ زِينَهً وَ كَمَالًا وَ لَمْ تُلْبِسْكَ وَ لَقَدِ افْتَقَرَتْ إِلَيْكَ أُمَّهُ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ مَا افْتَقَرْتَ إِلَيْهَا وَ لَقَدْ تَقَدَّمَكَ قَوْمٌ

ص: ۱۳۲

۱- ۱. فی المصدر: و حلاوه مغفرتک.

۲- ۲. الحصباء: الحصی.

۳- ۳. کذا فی النسخ و المصدر. و الظاهر: عن أبیه، عن جده أن أمیر المؤمنین علیه السلام اه.

۴- ۴. فی المصدر: کلا انصرفوا.

وَ جَلَسُوا مَجْلِسَکَ فَعَذَابُهُمْ عَلَی اللَّهِ وَ إِنَّکَ لَزَاهِدٌ فِی الدُّنْیَا وَ عَظِیمٌ فِی السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ إِنَّ لَکَ فِی الْآخِرَهِ لَمَوَاقِفَ کَثِیرَهً تَقَرُّ بِهَا عُیُونُ شِیعَتِکَ وَ إِنَّکَ لَسَیِّدُ الْأَوْصِیَاءِ وَ أَخُوکَ سَیِّدُ الْأَنْبِیَاءِ ثُمَّ ذَکَرَ الْأَئِمَّهَ الِاثْنَیْ عَشَرَ وَ انْصَرَفَ (۱)

وَ أَقْبَلَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام عَلَی الْحَسَنِ وَ الْحُسَیْنِ علیهما السلام فَقَالَ تَعْرِفَانِهِ قَالا وَ مَنْ هُوَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ قَالَ هَذَا أَخِی الْخَضِرُ علیه السلام.

وَ فِی الْخَبَرِ: أَنَّ خَضِراً وَ عَلِیّاً علیهما السلام قَدِ اجْتَمَعَا فَقَالَ لَهُ عَلِیٌّ علیه السلام قُلْ کَلِمَهَ حِکْمَهٍ فَقَالَ مَا أَحْسَنَ تَوَاضُعَ الْأَغْنِیَاءِ لِلْفُقَرَاءِ قُرْبَهً إِلَی اللَّهِ فَقَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ أَحْسَنُ مِنْ ذَلِکَ تِیهُ الْفُقَرَاءِ(۲) عَلَی الْأَغْنِیَاءِ ثِقَهً بِاللَّهِ فَقَالَ الْخَضِرُ لِیُکْتَبْ هَذَا بِالذَّهَبِ.

أَمَالِی الْمُفِیدِ النَّیْسَابُورِیِّ وَ تَارِیخُ بَغْدَادَ قَالَ الْفَتْحُ بْنُ شخرف (۳) رَأَی أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ الْخَضِرَ علیهما السلام فِی الْمَنَامِ فَسَأَلَهُ نَصِیحَهً قَالَ فَأَرَانِی کَفَّهُ فَإِذَا فِیهَا مَکْتُوبٌ بِالْخُضْرَهِ.

قَدْ کُنْتَ مَیِّتاً فَصِرْتَ حَیّاً**وَ عَنْ قَلِیلٍ تَعُودُ مَیِّتاً

فَابْنِ لِدَارِ الْبَقَاءِ بَیْتاً**وَ دَعْ لِدَارِ الْفَنَاءِ بَیْتاً(۴)

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: جعفر بن محمّد علیه السّلام از پدران بزرگوارش آورده است که چون رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله رحلت فرمود، کسی آمد که وجودش را احساس می‌کردند ولی شخص او را نمی‌دیدند، سپس گفت: السّلام علیکم اهل البیت و رحمهٔ الله و برکاته روی آوردن به خدا تسلیت از هر مصیبتی و جایگزین هر مرده‌ای و جبران هر از دست رفته‌ای است، پس به خدا اعتماد کنید و به او امیدوار باشید که مصیبت زده کسی است که از ثواب محروم است والسّلام.

پس علی علیه السّلام فرمود: آیا می‌دانید این کیست؟ این خضر علیه السّلام است .

محمّد بن یحیی روایت کرده گفت: علی علیه السّلام در حال طواف کعبه بود که با مردی آویخته به پرده‌های کعبه مواجه شد که می‌گفت: ای کسی که هیچ صدایی تو را از صدای دیگر باز ندارد، ای آنکه حاجت‌مندانش او را به اشتباه نیندازند، ای آنکه اصرار نیازمندان در سؤال تو را ملول نسازد، خنکی عفو و شیرینی رحمت خود را به من بچشان! پس علی علیه السّلام فرمود: ای بنده خدا، این دعای توست؟ گفت: مگر آن را شنیدی؟ فرمود: آری، گفت: پس در پایان هر نمازی این دعا را بخوان، قَسَم به آنکه جان خضر در دست اوست اگر به تعداد ستارگان و قطره‌های باران و ریگ‌های زمین و خاکش گناه بر تو باشد، بی‌شک در چشم به هم زدنی آمرزیده می‌شوی.

عبدالله بن الحسن بن الحسن از پدرش از جدّش از امیرالمؤمنین علیه السّلام روایت کرده که آن حضرت روزی در مسجد کوفه بوده است و چون شب فرا رسیده، مردی از باب الفیل با جامه‌های سفید برتن وارد شد. پس نگهبانان و شرطه الخمیس آمدند، امیرالمؤمنین علیه السّلام به ایشان فرمود: چه می‌خواهید؟ عرض کردند: این مرد را دیدیم که جلو می‌آید و ترسیدیم مبادا شما را غفلهً به قتل برساند. فرمود: چنین نیست، بروید خدایتان رحمت کناد، آیا مرا از زمینیان نگاه می‌دارید؟! پس چه

کسی مرا از آسمانیان نگاه می‌دارد؟ آن مرد مدت زیادی نزد آن حضرت مانده پرسش‌های زیادی از وی کرد. سپس عرض کرد: یا امیرالمؤمنین، تحقیقاً خلافت را جامه بهاء و زینت و کمال بخشیدی و او چیزی بر تو نپوشانده است؛ و اُمّت محمّد صَلی الله علیهِ و آله نیازمند تو شد و تو نیازمند آن‌ها نیستی، و جمعی بر تو پیشی گرفتند

ص: ۱۳۲

و بر جای تو نشستند که عذابشان با خداست، و به راستی که تو در دنیا بی‌رغبت و در آسمان‌ها و زمین بس بزرگ و ارجمندی، و تو را در آخرت جایگاهای بسیاری است که چشم شیعیانت بدان‌ها روشن خواهد شد، و به راستی که تو سرور اوصیایی و برادر تو سید انبیاء است؛ سپس امامان دوازده‌گانه را نام برده و رفت.

و امیرالمؤمنین علیه السّلام رو به حسن و حسین علیهما السّلام کرده و فرمود: آیا او را نمی‌شناسید؟ گفتند: او کیست یا امیرالمؤمنین؟ فرمود: این برادرم خضر علیه السّلام است .

و در خبر است که خضر و علی علیهما السّلام به هم رسیدند، پس علی علیه السّلام به وی فرمود: سخن حکیمانه‌ای بگو! گفت: چه نیکوست فروتنی ثروتمندان در برابر فقرا به قصد قربت به خدا، پس امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: و بهتر از آن عزّت نفس فقرا در مقابل ثروتمندان از روی اعتماد و توکّل به خداست، پس خضر فرمود: این سخن را باید با طلا نوشت.

امالی مفید، نیشابوری و تاریخ بغداد آورده‌اند که فتح بن شخرف گفت: امیرالمؤمنین علیه السّلام حضرت خضر را در خواب دیده از وی نصیحتی خواست، امام علیه السّلام گوید: پس خضر کف دست خود را نشانم داد که در آن با رنگ سبز نوشته شده بود:

-«مُرده بُدی زنده شدی، و به زودی نیز خواهی مُرد،

- پس برای دار بقا خانه‌ای بساز و برای دار فنا بیتی (نام نیکی) از خود بر جای بگذار»

**[ترجمه]

«۵»

جا، [المجالس] للمفید مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الصَّوْلِیِّ عَنِ الْجَلُودِیِّ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ حُمَیْدٍ عَنْ مُخَوَّلِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِی الْأَسْوَدِ عَنْ مَحْفُوظِ بْنِ عُبَیْدِ اللَّهِ عَنْ شَیْخٍ مِنْ أَهْلِ حَضْرَمَوْتَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِیَّهِ عَلَیْهِ الرَّحْمَهُ قَالَ: بَیْنَا أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام یَطُوفُ بِالْبَیْتِ إِذَا رَجُلٌ مُتَعَلِّقٌ بِالْأَسْتَارِ وَ هُوَ یَقُولُ یَا مَنْ لَا یَشْغَلُهُ سَمْعٌ عَنْ سَمْعٍ یَا مَنْ لَا یُغَلِّطُهُ السَّائِلُونَ یَا مَنْ لَا یُبْرِمُهُ إِلْحَاحُ

ص: ۱۳۳

۱- ۱. فی المصدر: فانصرف.

۲- ۲. التیه: الصلف و الکبر. و فی المصدر« نیه الفقراء» یقال: ناهت نفسه عن الشی ء أی انتهت و أبت فترکته.

۳- ۳. فی المصدر: شنجرف.

۴- ۴. مناقب آل أبی طالب ۱: ۴۰۹- ۴۱۰.

الْمُلِحِّينَ أَذِقْنِي بَرْدَ عَفْوِكَ وَ حَلَاوَةَ رَحْمَتِكَ فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام هَذَا دُعَاؤُكَ قَالَ لَهُ الرَّجُلُ وَ قَدْ سَمِعْتَهُ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَادْعُ بِهِ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ فَوَ اللَّهِ مَا يَدْعُو بِهِ أَحَدٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي أَدْبَارِ الصَّلَاةِ إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ ذُنُوبَهُ وَ لَوْ كَانَتْ عَدَدَ نُجُومِ السَّمَاءِ وَ قَطْرِهَا وَ حَصْبَاءِ الْأَرْضِ وَ ثَرَاهَا فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام عِلْمُ ذَلِكَ (۱) عِنْدِي وَ اللَّهُ وَاسِعٌ كَرِيمٌ فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ (۲) وَ هُوَ الْخَضِرُ صَدَقْتَ وَ اللَّهِ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ فَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ (۳).

**[ترجمه]مجالس المفيد: محمّد بن حنفیه علیه الرحمهٔ گفت: اميرالمؤمنين على بن أبى طالب عليه السّلام مشغول طواف خانه خدا بود كه با مردى مواجه شد كه به پرده‌هاى كعبه چنگ زده و مى گفت: اى كسى كه هيچ صدايى تو را از صداى ديگر باز ندارد، اى آنكه حاجت مندانش او را به اشتباه نيندازند، اى آنكه اصرار نيازمندان در سؤال تو را ملول نسازد،

خنكى عفو و شيرينى رحمت خود را به من بچشان! پس اميرالمؤمنين عليه السّلام به وى فرمود: اين دعاى توست؟ آن مرد به وى گفت: مگر آن را شنيدى؟ فرمود: بلى، گفت: آن را در پايان هر نمازى بخوان، به خدا قسم هيچ مؤمنى آن را در پايان نماز نخوانده مگر اينكه خداوند گناهان او را بيامرزد حتى اگر به تعداد ستارگان آسمان يا قطره‌هاى باران و ريگ‌هاى زمين و خاك آن باشد. پس اميرالمؤمنين عليه السّلام فرمود: اين را مى‌دانم و خداوند گسترده رحمت و بزرگوار است. پس آن مرد كه حضرت خضر بود- به وى گفت: به خدا راست گفتى يا اميرالمؤمنين، و فوق هر صاحب دانشى دانشورى است!

**[ترجمه]

«۶»

ير، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنْ عَبَايَةَ الْأَسَدِيِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام وَ عِنْدَهُ رَجُلٌ رَثُّ الْهَيْئَةِ وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام مُقْبِلٌ عَلَيْهِ يُكَلِّمُهُ فَلَمَّا قَامَ الرَّجُلُ قُلْتُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَنْ هَذَا الَّذِي شَغَلَكَ عَنَّا(۴) قَالَ هَذَا وَصِيُّ مُوسَى علیه السلام(۵).

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب عن عبايه: مثله (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبايه اسدى گويد: در حالى بر اميرمؤمنان عليه السّلام وارد شدم كه مردى ژنده‌پوش نزد وى بود و آن حضرت مشتاقانه با وى سخن مى گفت: چون آن مرد برخاست، عرض كردم: يا اميرالمؤمنين، اين مردى كه ما را از شما بازداشت كه بود؟ فرمود: اين وصىّ موسى عليه السّلام است.

مناقب ابن شهر آشوب: مانند اين روايت را از عبايه آورده است.

**[ترجمه]

«۷»

ير، [بصائر الدرجات] الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ بْن عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَسَّانَ عَنْ عَمِّهِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ الْهَاشِمِيِّ مَوْلَى مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: خَرَجَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام بِالنَّاسِ يُرِيدُ صِفِّينَ حَتَّى عَبَرَ الْفُرَاتَ وَ كَانَ (٧) قَرِيباً مِنَ الْجَبَلِ بِصِفِّينَ إِذْ حَضَرَتْ صَلَاةُ الْمَغْرِبِ فَأَمْعَنَ بَعِيداً ثُمَّ تَوَضَّأَ وَ أَذَّنَ فَلَمَّا فَرَغَ مِنَ الْأَذَانِ انْفَلَقَ الْجَبَلُ عَنْ هَامَّةٍ بَيْضَاءَ بِلِحْيَةٍ بَيْضَاءَ وَ وَجْهٍ أَبْيَضَ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ مَرْحَباً بِوَصِيِّ خَاتَمِ النَّبِيِّينَ وَ قَائِدِ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِينَ وَ الْأَغَرِّ الْمَأْثُورِ وَ الْفَاضِلِ وَ الْفَائِقِ بِثَوَابِ الصِّدِّيقِينَ وَ سَيِّدِ الْوَصِيِّينَ قَالَ لَهُ وَ عَلَيْكَ السَّلَامُ يَا أَخِي

۱- ۱. فی المصدر: إن علم ذلک.

۲- ۲. فی المصدر: فقال له ذلک.

۳- ۳. أمالی الشیخ المفید: ۵۴.

۴- ۴. فی المصدر: أشغلک عنا.

۵- ۵. بصائر الدرجات: ۸۰.

۶- ۶. مناقب آل أبی طالب ۱: ۴۰۹.

۷- ۷. فی المصدر: فکان.

شَمْعُونَ بْنَ حَمُّونَ وَصِیَّ عِیسَی ابْنِ مَرْیَمَ رُوحِ الْقُدُسِ كَیْفَ حَالُكَ قَالَ بِخَیْرٍ یَرْحَمُكَ اللَّهُ أَنَا مُنْتَظِرُ رُوحِ اللَّهِ یَنْزِلُ فَلَا أَعْلَمُ أَحَداً أَعْظَمَ فِی اللَّهِ بَلَاءً وَ لَا أَحْسَنَ غَداً ثَوَاباً وَ لَا أَرْفَعَ مَكَاناً مِنْكَ اصْبِرْ یَا أَخِی عَلَی مَا أَنْتَ عَلَیْهِ حَتَّی تَلْقَی الْحَبِیبَ غَداً فَقَدْ رَأَیْتُ أَصْحَابَكَ بِالْأَمْسِ لَقُوا مَا لَقُوا مِنْ بَنِی إِسْرَائِیلَ (۱) نَشَرُوهُمْ بِالْمَنَاشِیرِ وَ حَمَلُوهُمْ عَلَی الْخُشُبِ فَلَوْ تَعْلَمُ هَذِهِ الْوُجُوهُ الْعَزِیزَةُ الشَّائِهَةُ(۲) مَا أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ وَ سُوءِ نَكَالِهِ لَأَقْصَرُوا وَ لَوْ تَعْلَمُ هَذِهِ الْوُجُوهُ الْمُضِیئَةُ مَا ذَا لَهُمْ مِنَ الثَّوَابِ فِی طَاعَتِكَ لَتَمَنَّتْ أَنَّهَا قُرِضَتْ بِالْمَقَارِیضِ وَ السَّلَامُ عَلَیْكَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ وَ الْتَأَمَ الْجَبَلُ عَلَیْهِ وَ خَرَجَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام إِلَی قِتَالِهِ (۳) فَسَأَلَهُ عَمَّارُ بْنُ یَاسِرٍ وَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَ مَالِكٌ الْأَشْتَرُ وَ هَاشِمُ بْنُ عُتْبَةَ بْنِ أَبِی وَقَّاصٍ وَ أَبُو أَیُّوبَ الْأَنْصَارِیُّ وَ قَیْسُ بْنُ سَعْدٍ الْأَنْصَارِیُّ وَ عَمْرُو بْنُ الْحَمِقِ الْخُزَاعِیُّ وَ عُبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ وَ أَبُو الْهَیْثَمِ بْنُ التَّیِّهَانِ عَنِ الرَّجُلِ فَأَخْبَرَهُمْ أَنَّهُ شَمْعُونُ بْنُ حَمُّونَ وَصِیُّ عِیسَی ابْنِ مَرْیَمَ وَ سَمِعُوا كَلَامَهُمَا فَازْدَادُوا بَصِیرَةً فَقَالَ لَهُ عُبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ وَ أَبُو أَیُّوبَ لَا یَهْلَعَنَ (۴) قَلْبُكَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ بِأُمَّهَاتِنَا وَ آبَائِنَا نَفْدِیكَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ فَوَ اللَّهِ لَنَنْصُرَنَّكَ كَمَا نَصَرْنَا أَخَاكَ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ لَا یَتَخَلَّفُ عَنْكَ مِنَ الْمُهَاجِرِینَ وَ الْأَنْصَارِ إِلَّا شَقِیٌّ (۵) فَقَالَ لَهُمَا مَعْرُوفاً وَ ذَكَرَهُمَا بِخَیْرٍ(۶).

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب عن عبد الرحمن: مثله (۷)

**[ترجمه]بصائر الدرجات: امام صادق علیه السّلام فرمود: امیرالمؤمنین علیه السّلام به قصد صفین با مردم بیرون رفت تا اینکه از رود فرات گذشت که نزدیک کوه صفین بود، در این هنگام وقت نماز مغرب شد، پس آن حضرت از اردوگاه دور شده سپس وضو گرفته و اذان گفت، و چون اذان را به پایان برد، مردی با سر و ریشی سپید و صورتی نورانی از دل کوه بیرون آمده سپس گفت: السلام علیك یا امیرالمؤمنین و رحمة الله و بركاته، آفرین بر وصیّ خاتم پیامبران و پیشوای رو سپیدان - قائد غرّ المحجلین -، آن درخشان منقول - الأغرّ المأثور -، آن دانشمند و سرآمد شده به ثواب صِدّیقان و سید اوصیا. امام علیه السّلام به وی فرمود: و علیك السّلام ای برادرم ص: ۱۳۴

شمعون بن حمّون وصیّ عیسی بن مریم روح القدس، حالت چطور است؟ گفت: خوبم، خدا تو را رحمت كند. من منتظرم كه روح الله از آسمان به زمین بیاید، اما كسی را نمی‌شناسم كه آزمونش بزرگ‌تر و فردا ثوابش فزون‌تر و جایگاهش رفیع‌تر از تو باشد؛ برادر، بر آنچه برایت پیش آمده شكیبا باش تا اینكه فردا به دیدار محبوبت نایل آیی، كه دیروز دیده‌ام دوستانت از بنی‌اسرائیل چه كشیده‌اند، آن‌ها را با ارّه‌ها ارّه كردند و دار زدند، پس اگر این چهره‌های متكبر و زشت منظر بدانند كه خداوند چه عذابی برای آنان آماده كرده و چه عقوبتی، كوتاه می‌آمدند و اگر این چهره‌های نورانی می‌دانستند كه چه ثوابی در انتظار آنان است، آرزو می‌كردند در این راه با مقراض‌ها قطعه قطعه شوند، و سلام بر تو یا امیرالمؤمنین و رحمت و بركات خدا؛ و كوه با او به هم آمد و پیوسته شد. سپس امیرالمؤمنین علیه السّلام به لشگر خویش بازگشت. پس عمّار بن یاسر، ابن عباس، مالك اشتر، هاشم بن عتبه بن أبی وقّاص، ابو ایوب انصاری، قیس بن سعد انصاری، عمرو بن الحمق خزاعی، عبّادة بن الصامت و ابوالهیثم بن تیهان درباره آن مرد از وی پرسیدند. آن حضرت ایشان را آگاه فرمود كه آن شخص شمعون بن حمّون وصیّ عیسی بن مریم بوده است؛ آن‌ها گفتگوی آن دو را شنیده بودند از این رو بصیرتشان فزونی یافته، پس عبادة بن الصامت و ابو ایّوب به آن حضرت عرض كردند: دل قوی دار یا امیرالمؤمنین، مادران و پدارن خود را فدای تو می‌كنیم، یا امیرالمؤمنین، به خدا سوگند چنان تو را یاری خواهیم كرد كه برادرت رسول خدا صلی الله علیه و آله را یاری كردیم و جز شقی، از مهاجران و انصار كسی از یاری‌تان دست نمی‌كشد. پس آن حضرت سخنی نیكو به ایشان فرمود و از آنان به نیكی

یاد فرمود. -. بصائر الدرجات: ۷۹ -

مناقب ابن شهر آشوب: نظیر این روایت را از عبدالرضا نقل کرده است. -. مناقب آل أبی طالب۱: ۴۰۹ -

**[ترجمه]

بيان

الشائهه البعيده و الهلع أفحش الجزع.

أقول: قد أثبتنا إتيان الخضر إليه عليه السلام فى أبواب النصوص و باب قوله عليه السلام سلونى و باب وصيه النبى صلى الله عليه و آله و سيأتى كلام سام بن نوح عليهما السلام معه و إقراره بولايته فى باب استجابه دعواته.

ص: ۱۳۵

۱- ۱. كذا فى(ك). و فى غيره من النسخ و كذا المصدر: لقوا ما لاقوا.

۲- ۲. شاه الوجه: قبح. و قوله« العزيزه» كذا فى النسخ، و لا يناسب المقام.

۳- ۳. فى المصدر: إلى عسكره.

۴- ۴. هلع: جزع. و فى المصدر: لاهلعن.

۵- ۵. كذا. و لعلّ الصحيح:« إلا شفى» أى إلّا قليل(ب).

۶- ۶. بصائر الدرجات: ۷۹.

۷- ۷. مناقب آل أبى طالب ۱: ۴۰۹.

**[ترجمه]الشائهه: دور. الهَلَع: بالاترین درجه بی‌تابی و بی‌قراری.

می‌گویم: در باب‌های نصوص و باب قول آن حضرت که : «از من بپرسید» و باب «سفارش پیامبر صَلی الله علیهِ و آله» آمدن خضر پیامبر را نزد آن حضرت ثابت کردیم و سخن سام بن نوح علیه السّلام با وی و اقرار او به ولایتش در باب اجابت دعاهایش خواهد آمد .

ص: ۱۳۵

**[ترجمه]

باب ۸۰ أن الله تعالى أقدره على سير الآفاق و سخر له السحاب و هيأ له الأسباب و فيه ذهابه صلوات الله عليه إلى أصحاب الكهف

الأخبار

«۱»

ير، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ عَنِ الْمُنَخَّلِ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: قَالَ يَا جَابِرُ هَلْ لَكَ مِنْ حِمَارٍ يَسِيرُ بِكَ فَيَبْلُغَ بِكَ مِنَ الْمَطْلِعِ (۱) إِلَى الْمَغْرِبِ فِي يَوْمٍ وَاحِدٍ قَالَ قُلْتُ يَا أَبَا جَعْفَرٍ جَعَلَنِيَ اللَّهُ فِدَاكَ

وَ أَنَّى لِي هَذَا قَالَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام وَ ذَلِكَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ثُمَّ قَالَ أَ لَمْ تَسْمَعْ قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِي عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام لَتَبْلُغَنَّ الْأَسْبَابَ وَ اللَّهِ لَتَرْكَبَنَّ السَّحَابَ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: امام باقر علیه السّلام فرمود: آیا دراز گوشی داری که یک روز تو را از شرق به غرب ببرد؟ جابر گوید: عرض کردم: ابوجعفر، خدا مرا فدایتان کند، از کجا چنین درازگوشی دارم؟ گوید: پس ابوجعفر علیه السّلام فرمود: اما امیرالمؤمنین علیه السّلام داشت، سپس فرمود: مگر قول رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله را درباره علی بن أبی طالب علیه السّلام نشنیده‌ای که فرمود: قطعاً به اسباب خواهی رسید، به خدا سوگند بر ابرها سوار خواهی شد.

**[ترجمه]

«۲»

ير، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ عَلِيّاً علیه السلام مَلَكَ مَا فِي الْأَرْضِ وَ مَا تَحْتَهَا فَعُرِضَتْ لَهُ السَّحَابَانِ الصَّعْبُ وَ الذَّلُولُ فَاخْتَارَ الصَّعْبَ وَ كَانَ فِي الصَّعْبِ مُلْكُ مَا تَحْتَ الْأَرْضِ وَ فِي الذَّلُولِ مُلْكُ مَا فَوْقَ الْأَرْضِ وَ اخْتَارَ الصَّعْبَ عَلَى الذَّلُولِ فَدَارَتْ بِهِ سَبْعَ أَرَضِينَ فَوَجَدَ ثَلَاثَ خَرَابٍ وَ أَرْبَعَ عَوَامِرَ(۳).

يج، [الخرائج و الجرائح] عن أبی بصیر: مثله (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: امام باقر علیه السّلام فرمود: یقیناً علی علیه السّلام مالک هر آنچه در روی زمین و در زیر آن است بـود، سـپس دو ابر «سـرکش» و «رام» بر وی عرضه شـد و آن حضـرت «سـرکش» را بر «رام» ترجیـح داد، و در آن ابر سـرکش فرمانروایی هر آنچه در زیر زمین است بود و در آن ابر رام فرمانروایی هر آنچه روی زمین است بود؛ پس حضـرت سـرکش را بر رام ترجیح داد. سپس وی را در هفت زمین چرخاند که آن حضرت سه زمین را خراب و چهار زمین را آباد یافت. - . بصائر الدرجات: ۱۲۰ -

الخرائج و الجرائح: نظیر آن را از ابوبصیر روایت کرده است.

**[ترجمه]

«۳»

يج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ شَرِیکِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ وَ هُوَ یَوْمَئِذٍ قَاضٍ: أَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله بَعَثَ عَلِیّاً علیه السلام وَ أَبَا بَکْرٍ وَ عُمَرَ إِلَی أَصْحَابِ الْکَهْفِ فَقَالَ ائْتُوهُمْ فَأَبْلِغُوهُمْ مِنِّی السَّلَامَ

ص: ۱۳۶

۱- ۱. فی المصدر: یسیر بک من المطلع.

۲- ۲. بصائر الدرجات: ۱۱۷.

۳- ۳. بصائر الدرجات: ۱۲۰.

۴- ۴. لم نجده فی المصدر المطبوع.

فَلَمَّا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِهِ قَالَ أَبُو بَكْرٍ لِعَلِيٍّ أَ تَدْرِي أَيْنَ هُمْ فَقَالَ مَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله بَعَثَنَا(۱) إِلَى مَكَانٍ إِلَّا هَدَانَا اللَّهُ لَهُ فَلَمَّا أَوْقَفَهُمْ عَلَى بَابِ الْكَهْفِ قَالَ يَا أَبَا بَكْرٍ سَلِّمْ فَإِنَّكَ أَسَنُّنَا فَسَلَّمَ فَلَمْ يُجَبْ ثُمَّ قَالَ يَا أَبَا حَفْصٍ سَلِّمْ فَإِنَّكَ أَسَنُّ مِنِّي فَسَلَّمَ فَلَمْ يُجَبْ قَالَ فَسَلَّمَ عَلِيٌّ علیه السلام فَرَدُّوا السَّلَامَ وَ حَيَّوْهُ وَ أَبْلَغَهُمْ سَلَامَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَرَدُّوا عَلَيْهِ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ سَلْهُمْ مَا لَهُمْ سَلَّمْنَا عَلَيْهِمْ فَلَمْ يُجِيبُوا قَالَ سَلْهُمْ أَنْتَ فَسَأَلَهُمْ فَلَمْ يُكَلِّمُوهُ ثُمَّ سَأَلَهُمْ عُمَرُ فَلَمْ يُكَلِّمُوهُ فَقَالا يَا أَبَا الْحَسَنِ سَلْهُمْ أَنْتَ فَقَالَ عَلِيٌّ علیه السلام إِنَّ صَاحِبَيَّ هَذَيْنِ سَأَلَانِي أَنْ أَسْأَلَكُمْ لِمَ رَدَدْتُمْ عَلَيَّ وَ لَمْ تَرُدُّوا عَلَيْهِمَا قَالُوا إِنَّا لَا نُكَلِّمُ إِلَّا نَبِيّاً أَوْ وَصِيَّ نَبِيٍ (۲).

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: از شریک بن عبدالله در روزگاری که قاضی بود، روایت کرده که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله علی علیه السّلام، ابوبکر و عمر را نزد اصحاب کهف فرستاده و فرمود: نزد آن‌ها بروید و سلام مرا به ایشان برسانید.

ص: ۱۳۶

پس چون از نزد آن حضرت بیرون آمدند، ابوبکر به علی علیه السّلام گفت: آیا می‌دانی آن‌ها کجا هستند؟ فرمود: هیچ گاه رسول خدا صلی الله علیه و آله ما را به جایی نمی‌فرستاد مگر اینکه خداوند ما را به آن مکان هدایت و راهنمایی می کرد، و چون آن‌ها را بر در غار نگاه داشت، فرمود: ای ابوبکر: سلام کن که تو مسن‌تر از مایی! پس ابوبکر سلام کرد اما به وی پاسخ داده نشد. سپس فرمود: ای ابوحفص، سلام کن که سنّ تو از من بیشتر است! پس عمر نیز سلام کرد و پاسخ داده نشد. سپس علی علیه السّلام سلام نمود و آن‌ها وی را پاسخ داده، سلامش گفتند و آن حضرت سلام رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله را به ایشان ابلاغ نمود و آن‌ها نیز سلام رسول خدا را پاسخ گفتند: پس ابوبکر گفت: از آن‌ها بپرس که چه دلیلی داشت که ما به آنها سلام کردیم ولی آنها جواب ما را ندادند؟! حضرت علی علیه السلام فرمود: خودت از آن ها بپرس؛ و چون پرسید، پاسخ ندادند، سپس عمر از آنان پرسید ولی با وی سخن نگفتند، پس آن دو گفتند: یا أباالحسن، خودتان از ایشان بپرسید! پس علی علیه السّلام فرمود: این دو نفر که همراه منند از من خواستند از شما بپرسم که چرا پاسخ آن دو را ندادید؟ گفتند: ما جز با نبی یا وصیّ نبی سخن نمی گوییم. - . آن را در نسخه چاپی نیافتیم. -

**[ترجمه]

«۴»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِيَ: أَنَّ الصَّحَابَةَ سَأَلُوا النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله أَنْ يَأْمُرَ الرِّيحَ فَتَحْمِلَهُمْ إِلَى أَصْحَابِ الْكَهْفِ فَفَعَلَ فَلَمَّا نَزَلُوا هُنَاكَ سَلَّمَ عَلَيْهِمْ أَبُو بَكْرٍ وَ عُمَرُ وَ عُثْمَانُ فَلَمْ يَرُدُّوا عَلَيْهِمْ ثُمَّ قَامَ الْقَوْمُ الْآخَرُونَ كُلُّهُمْ فَسَلَّمُوا فَلَمْ يَرُدُّوا عَلَيْهِمْ أَيْضاً فَقَامَ عَلِيٌّ علیه السلام فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَ الرَّقِيمِ الَّذِينَ كانُوا مِنْ آياتِنا عَجَباً فَقَالُوا وَ عَلَيْكَ السَّلَامُ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ يَا أَبَا الْحَسَنِ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ مَا لَنَا سَلَّمْنَا عَلَيْهِمْ فَلَمْ يُجِيبُوا فَسَأَلَهُمْ عَلِيٌّ فَقَالُوا إِنَّا لَا نُكَلِّمُ إِلَّا نَبِيّاً أَوْ وَصِيَّ نَبِيٍّ وَ أَنْتَ وَصِيُّ خَاتَمِ الْأَنْبِيَاءِ ثُمَّ قَالَ عَلِيٌّ علیه السلام يَا رِيحُ احْمِلِينَا فَإِذَا نَحْنُ فِي الْهَوَاءِ فَلَمَّا أَنْ كَانَ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ قَالَ عَلِيٌّ علیه السلام يَا رِيحُ ضَعِينَا ثُمَّ قَامَ فَرَكَضَ بِرِجْلِهِ فَإِذَا نَحْنُ بِعَيْنِ مَاءٍ فَتَوَضَّأَ وَ قَالَ تَوَضَّئُوا فَإِنَّكُمْ مُدْرِكُونَ بَعْضَ صَلَاةِ الصُّبْحِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله ثُمَّ قَالَ يَا رِيحُ احْمِلِينَا، فَأَدْرَكْنَا آخِرَ رَكْعَةٍ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَلَمَّا أَنْ قَضَيْنَا مَا سَبَقَنَا بِهِ الْتَفَتَ

إِلَيْنَا وَ أَمَرَنَا بِالْإِتْمَامِ فَلَمَّا فَرَغْنَا قَالَ يَا أَنَسُ وَ أَحِدِّثُكُمْ أَوْ تُحَدِّثُونَّا قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مِنْ فِيكَ أَحْسَنُ فَحَدَّثَنَا كَأَنَّهُ كَانَ مَعَنَا ثُمَّ قَالَ اشْهَدْ بِهَذَا لِعَلِيٍّ يَا أَنَسُ

ص: ۱۳۷

۱- ۱. كذا فی(ك). و فی غيره من النسخ: يبعثنا.

۲- ۲. لم نجده فی المصدر: المطبوع.

فَاسْتَشْهَدَنِی عَلِیٌّ علیه السلام وَ هُوَ عَلَی الْمِنْبَرِ فَدَاهَنْتُ فِی الشَّهَادَهِ قَالَ إِنْ کُنْتَ کَتَمْتَهَا مُدَاهَنَهً مِنْ بَعْدِ وَصِیَّهِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَأَبْرَصَکَ اللَّهُ وَ أَعْمَی عَیْنَیْکَ وَ أَظْمَأَ جَوْفَکَ فَلَمْ أَبْرَحْ مِنْ مَکَانِی حَتَّی عَمِیتُ وَ بَرِصْتُ وَ کَانَ أَنَسٌ لَا یَسْتَطِیعُ الصَّوْمَ فِی شَهْرِ رَمَضَانَ وَ لَا فِی غَیْرِهِ مِنْ شِدَّهِ الظَّمَاءِ وَ کَانَ یُطْعِمُ فِی شَهْرِ رَمَضَانَ کُلَّ یَوْمٍ مِسْکِینَیْنِ حَتَّی فَارَقَ الدُّنْیَا وَ هُوَ یَقُولُ هَذَا مِنْ دَعْوَهِ عَلِیٍ (۱).

أقول: قد أوردنا نحوه مع زیاده فی باب استجابه دعواته علیه السلام.

**[ترجمه]الخرائج و الجرائح: نقل است که صحابه از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله خواستند که به باد فرمان دهد آن‌ها را نزد اصحاب کهف ببرد و آن حضرت چنین کرد. و چون به آن‌جا رسیدند، ابوبکر، عمر و عثمان به ایشان سلام کردند اما آن‌ها پاسخ ندادند، سپس بقیه افراد جملگی سلام کردند اما جواب آن‌ها را نیز ندادند، آن‌گاه علی علیه السّلام برخاسته و فرمود: السلام علیکم ای اصحاب کهف ورقیم که از آیات شگفت خدا بودید، گفتند: و علیک السّلام و رحمهٔ الله و برکاته یا أباالحسن؛ پس ابوبکر گفت: چرا ما به آن‌ها سلام کردیم ولی جواب ندادند؟ پس علی علیه السّلام در این مورد از آن‌ها سؤال فرمود، گفتند: ما جز با نبی یا وصی سخن نمی‌گوییم و تو وصیّ خاتم پیامبرانی، سپس علی علیه السّلام فرمود: ای باد، ما را حمل کن! ناگهان خود را هوا یافتیم و چون در دل شب قرار گرفت، علی علیه السّلام فرمود: ای باد، ما را زمین بگذار! سپس برخاسته و با پایش به زمین کوبید، ناگاه خود را در کنار چشمه آبی یافتیم، پس علی علیه السّلام وضو گرفته و فرمود: وضو بگیرید که به بخشی از نماز صبح با رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله خواهید رسید. سپس فرمود: ای باد، ما را حمل کن که به رکعت آخر نماز رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله رسیدیم و چون در پی جبران رکعت به جا مانده برآمدیم، به طرف ما برگشته امر به اتمام نماز فرمود، و چون از نماز فارغ گشتیم، فرمود: ای انس، من ماجرا را بگویم یا شما می‌گویید؟ عرض کردم: یا رسول الله، از زبان شما شنیدن نیکوتر است. سپس پیامبر ماجرا را به گونه‌ای که گویی با ما بوده، برایمان بازگو نموده سپس فرمود: ای انس،

ص: ۱۳۷

گواه این ماجرا برای علی باش! بعداً علی علیه السّلام در حالی که بالای منبر بود، مرا گواه گرفت که در شهادت دادن تعلّل کردم. علی علیه السّلام فرمود: اگر با وجود سفارش رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در شهادت دادن تعلّل می‌کنی، خداوند تو را به بیماری برص مبتلا، چشمانت را کور و درونت را پیوسته تشنه بدارد! و هنوز آنجا را ترک نکرده بودم که هم نابینا گشته و هم پیسی گرفتم. و انس چنان بود که از شدت تشنگی نمی‌توانست نه در ماه رمضان و نه دیگر ماه‌ها روزه بگیرد و چنان بود که در ماه رمضان هر روز دو بینوا را اطعام می‌نمود تا با دنیا در حالی وداع کرد که پیوسته می‌گفت: این نفرین علی بود! - . در نسخه چاپی منبع آن را نیافتیم. -

می‌گویم: نظیر آن را با زیادتی در باب اجابت شدن دعاهای آن حضرت آورده‌ایم.

**[ترجمه]

«۵»

شف، [كشف اليقين] رُوِّينَا مِنْ عِدَّهِ طُرُقٍ وَ رَأَيْنَا مِنْ طُرُقِهِمْ وَ تَصَانِيفِهِمْ فِی مَوَاضِعَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ دِينَارٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَى عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الصَّادِقِ عَنْ أَبِيهِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ أَبِيهِ علیه السلام عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِیِّ قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَوْماً وَ نَحْنُ فِی مَسْجِدِهِ فَقَالَ مَنْ هَاهُنَا فَقُلْتُ أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ سَلْمَانُ الْفَارِسِیُّ فَقَالَ يَا سَلْمَانُ اذْهَبْ فَادْعُ لِی مَوْلَاكَ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ قَالَ جَابِرٌ فَذَهَبَ سَلْمَانُ يَبْتَدِرُ بِهِ حَتَّى أَخْرَجَ عَلِيّاً مِنْ مَنْزِلِهِ فَلَمَّا دَنَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَامَ فَخَلَا بِهِ وَ أَطَالَ مُنَاجَاتَهُ وَ رَسُولُ اللَّهُ يَقْطُرُ عَرَقاً كَهَيْئَهِ اللُّؤْلُؤِ وَ يَتَهَلَّلُ حُسْناً(۲) ثُمَّ انْصَرَفَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مِنْ مُنَاجَاتِهِ وَ جَلَسَ فَقَالَ لَهُ أَ سَمِعْتَ يَا عَلِیُّ وَ وَعَيْتَ قَالَ نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ جَابِرٌ ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَیَّ وَ قَالَ يَا جَابِرُ ادْعُ لِی أَبَا بَكْرٍ وَ عُمَرَ وَ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ الزُّهْرِیَّ قَالَ جَابِرٌ فَذَهَبْتُ مُسْرِعاً فَدَعَوْتُهُمْ فَلَمَّا حَضَرُوا قَالَ يَا سَلْمَانُ اذْهَبْ إِلَى مَنْزِلِ أُمِّكَ أُمِّ سَلَمَهَ فَأْتِنِی بِبِسَاطِ الشَّعْرِ الْخَيْبَرِیِّ قَالَ جَابِرٌ فَذَهَبَ سَلْمَانُ فَلَمْ يَلْبَثْ أَنْ جَاءَ بِالْبِسَاطِ فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله سَلْمَانَ فَبَسَطَهُ ثُمَّ قَالَ لِأَبِی بَكْرٍ وَ عُمَرَ وَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ اجْلِسُوا عَلَى الْبِسَاطِ فَجَلَسُوا كَمَا أَمَرَهُمْ ثُمَّ خَلَا رَسُولُ اللَّهِ سَلْمَانَ فَلَمَّا جَاءَهُ أَسَرَّ إِلَيْهِ شَيْئاً ثُمَّ قَالَ لَهُ اجْلِسْ فِی الزَّاوِيَهِ الرَّابِعَهِ فَجَلَسَ سَلْمَانُ ثُمَّ أَمَرَ عَلِيّاً علیه السلام أَنْ يَجْلِسَ فِی وَسَطِهِ ثُمَّ قَالَ لَهُ قُلْ مَا أَمَرْتُكَ

۱- ۱. لم نجده فی المصدر المطبوع.

۲- ۲. فی المصدر: و يتهلل حقا.

فَوَ الَّذِی بَعَثَنِی بِالْحَقِّ نَبِیّاً لَوْ شِئْتُ قُلْتُ عَلَی الْجَبَلِ لَسَارَ فَحَرَّکَ عَلِیٌّ علیه السلام شَفَتَیْهِ قَالَ جَابِرٌ فَاخْتَلَجَ الْبِسَاطُ فَمَرَّ بِهِمْ.

قَالَ جَابِرٌ: فَسَأَلْتُ سَلْمَانَ فَقُلْتُ أَیْنَ مَرَّ بِکُمُ الْبِسَاطُ قَالَ وَ اللَّهِ مَا شَعُرْنَا بِشَیْ ءٍ حَتَّی انْقَضَّ بِنَا الْبِسَاطُ فِی ذِرْوَهِ جَبَلٍ شَاهِقٍ وَ صِرْنَا إِلَی بَابِ کَهْفٍ قَالَ سَلْمَانُ فَقُمْتُ وَ قُلْتُ لِأَبِی بَکْرٍ یَا أَبَا بَکْرٍ أَمَرَنِی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنْ نَصْرُخَ فِی هَذَا الْکَهْفِ بِالْفِتْیَهِ الَّذِینَ ذَکَرَهُمُ اللَّهُ فِی مُحْکَمِ کِتَابِهِ فَقَامَ أَبُو بَکْرٍ فَصَرَخَ بِهِمْ بِأَعْلَی صَوْتِهِ فَلَمْ یُجِبْهُ أَحَدٌ ثُمَّ قُلْتُ لِعُمَرَ قُمْ فَاصْرُخْ فِی هَذَا الْکَهْفِ کَمَا صَرَخَ أَبُو بَکْرٍ فَصَرَخَ عُمَرُ(۱) فَلَمْ یُجِبْهُ أَحَدٌ ثُمَّ قُلْتُ لِعَبْدِ الرَّحْمَنِ قُمْ فَاصْرُخْ فِیهِ (۲) کَمَا صَرَخَ أَبُو بَکْرٍ وَ عُمَرُ فَقَامَ وَ صَرَخَ فَلَمْ یُجِبْهُ أَحَدٌ ثُمَّ قُمْتُ أَنَا وَ صَرَخْتُ بِهِمْ بِأَعْلَی صَوْتِی فَلَمْ یُجِبْنِی أَحَدٌ ثُمَّ قُلْتُ لِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام قُمْ یَا أَبَا الْحَسَنِ وَ اصْرُخْ فِی هَذَا الْکَهْفِ فَإِنَّهُ أَمَرَنِی رَسُولُ اللَّهِ أَنْ آمُرَکَ کَمَا أَمَرْتُهُمْ فَقَامَ عَلِیٌّ علیه السلام فَصَاحَ بِهِمْ بِصَوْتٍ خَفِیٍّ فَانْفَتَحَ بَابُ الْکَهْفِ وَ نَظَرْنَا إِلَی دَاخِلِهِ یَتَوَقَّدُ نُوراً وَ یَأْتَلِقُ (۳) إِشْرَاقاً وَ سَمِعْنَا ضَجَّهً(۴) وَ وَجْبَهً شَدِیدَهً فَمُلِئْنَا رُعْباً وَ وَلَّی الْقَوْمُ هَارِبِینَ فَنَادَاهُمْ مَهْلًا یَا قَوْمِ وَ ارْجِعُوا فَرَجَعُوا وَ قَالُوا مَا هَذَا یَا سَلْمَانُ قُلْتُ هَذَا الْکَهْفُ الَّذِی وَصَفَهُ اللَّهُ جَلَّ وَ عَزَّ فِی کِتَابِهِ وَ الَّذِینَ نَرَاهُمْ هُمُ الْفِتْیَهُ الَّذِینَ ذَکَرَهُمْ عَزَّ وَ جَلَ (۵) هُمُ الْفِتْیَهُ الْمُؤْمِنُونَ وَ عَلِیٌّ علیه السلام وَاقِفٌ یُکَلِّمُهُمْ فَعَادُوا إِلَی مَوْضِعِهِمْ قَالَ سَلْمَانُ وَ أَعَادَ عَلِیٌّ علیه السلام(۶) فَقَالُوا کُلُّهُمْ وَ عَلَیْکَ السَّلَامُ وَ رَحْمَهُ اللَّهِ وَ بَرَکَاتُهُ وَ عَلَی مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله خَاتَمِ النُّبُوَّهِ مِنَّا السَّلَامُ أَبْلِغْهُ مِنَّا السَّلَامَ وَ قُلْ لَهُ قَدْ شَهِدُوا لَکَ بِالنُّبُوَّهِ الَّتِی أُمِرْنَا قَبْلَ وَقْتِ مَبْعَثِکَ (۷) بِأَعْوَامٍ کَثِیرَهٍ وَ لَکَ یَا عَلِیُ

۱- ۱. فی المصدر: ثم قلت لعمر: أن تصرخ بهم، فقام فصرخ بأعلی صوته اه.

۲- ۲. فی المصدر: فاصرخ بهم.

۳- ۳. ألق البرق: لمع.

۴- ۴. فی المصدر: صیحه.

۵- ۵. فی المصدر: ذکرهم اللّه عزّ و جلّ.

۶- ۶. فی المصدر: و أعاد علیّ علیه السلام فسلم علیهم اه.

۷- ۷. فی المصدر: قبل مبعثک.

بِالْوَصِیَّهِ فَأَعَادَ عَلِیٌّ علیه السلام سَلَامَهُ عَلَیْهِمْ فَقَالُوا کُلُّهُمْ وَ عَلَیْکَ وَ عَلَی مُحَمَّدٍ مِنَّا السَّلَامُ نَشْهَدُ بِأَنَّکَ مَوْلَانَا وَ مَوْلَی کُلِّ مَنْ آمَنَ بِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله. قَالَ سَلْمَانُ فَلَمَّا سَمِعَ الْقَوْمُ أَخَذُوا بِالْبُکَاءِ وَ فَزِعُوا وَ اعْتَذَرُوا إِلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ قَامُوا کُلُّهُمْ إِلَیْهِ یَقْبَلُونَ رَأْسَهُ وَ یَقُولُونَ قَدْ عَلِمْنَا مَا أَرَادَ رَسُولُ اللَّهِ وَ مَدُّوا أَیْدِیَهُمْ وَ بَایَعُوهُ بِإِمْرَهِ الْمُؤْمِنِینَ وَ شَهِدُوا لَهُ بِالْوَلَایَهِ بَعْدَ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله ثُمَّ جَلَسَ کُلُّ وَاحِدٍ مَکَانَهُ مِنَ الْبِسَاطِ وَ جَلَسَ عَلِیٌّ علیه السلام فِی وَسَطِهِ ثُمَّ حَرَّکَ شَفَتَیْهِ فَاخْتَلَجَ الْبِسَاطُ فَلَمْ نَدْرِ کَیْفَ مَرَّ بِنَا فِی الْبَرِّ أَمْ فِی الْبَحْرِ حَتَّی انْقَضَّ بِنَا عَلَی بَابِ مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ فَخَرَجَ إِلَیْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ کَیْفَ رَأَیْتُمْ أَبَا بَکْرٍ(۱) قَالُوا نَشْهَدُ یَا رَسُولَ اللَّهِ کَمَا شَهِدَ أَهْلُ الْکَهْفِ وَ نُؤْمِنُ کَمَا آمَنُوا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله اللَّهُ أَکْبَرُ لَا تَقُولُوا سُکِّرَتْ أَبْصارُنا بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَسْحُورُونَ وَ لَا تَقُولُوا یَوْمَ الْقِیَامَهِ إِنَّا کُنَّا عَنْ هذا غافِلِینَ وَ اللَّهِ لَئِنْ فَعَلْتُمْ لَتَهْتَدُونَ وَ ما عَلَی الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلاغُ الْمُبِینُ وَ إِنْ لَمْ تَفْعَلُوا تَخْتَلِفُوا وَ مَنْ وَفَی وَفَی اللَّهُ لَهُ وَ مَنْ یَکْتُمْ مَا سَمِعَهُ فَعَلَی عَقِبَیْهِ یَنْقَلِبُ وَ لَنْ یَضُرَّ اللَّهَ شَیْئاً أَ فَبَعْدَ الْحُجَّهِ وَ الْمَعْرِفَهِ وَ الْبَیِّنَهِ خَلَفٌ وَ الَّذِی بَعَثَنِی بِالْحَقِّ نَبِیّاً لَقَدْ أُمِرْتُ أَنْ آمُرَکُمْ بِبَیْعَتِهِ وَ طَاعَتِهِ فَبَایِعُوهُ وَ أَطِیعُوهُ بَعْدِی ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآیَهَ یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا أَطِیعُوا اللَّهَ وَ أَطِیعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِی الْأَمْرِ مِنْکُمْ (۲) یَعْنِی عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ قَالُوا یَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ بَایَعْنَاهُ وَ شَهِدَ عَلَیْنَا أَهْلُ الْکَهْفِ فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه وآله. إِنْ صَدَقْتُمْ فَقَدْ أُسْقِیتُمْ مَاءً غَدَقاً وَ أَکَلْتُمْ مِنْ فَوْقِکُمْ وَ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِکُمْ أَوْ یَلْبِسَکُمْ شِیَعاً(۳) وَ تَسْلُکُونَ طَرِیقَ بَنِی إِسْرَائِیلَ فَمَنْ تَمَسَّکَ بِوَلَایَهِ عَلِیٍّ لَقِیَنِی یَوْمَ الْقِیَامَهِ وَ أَنَا عَنْهُ رَاضٍ.

قَالَ سَلْمَانُ وَ الْقَوْمُ یَنْظُرُ بَعْضُهُمْ إِلَی بَعْضٍ فَأَنْزَلَ اللَّهُ هَذِهِ الْآیَهَ فِی ذَلِکَ الْیَوْمِ أَ لَمْ یَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ یَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَ نَجْواهُمْ وَ أَنَّ اللَّهَ عَلَّامُ الْغُیُوبِ (۴) قَالَ سَلْمَانُ

۱- ۱. فی المصدر: کیف رأیتم یا أبا بکر.

۲- ۲. سوره النساء: ۵۹.

۳- ۳. أی و إن لم تصدقوا یلبسکم شیعا.

۴- ۴. سوره التوبه: ۷۸.

فَاصْفَرَّتْ وُجُوهُهُمْ يَنْظُرُ كُلَّ وَاحِدٍ إِلَى صَاحِبِهِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ هَذِهِ الْآيَهَ يَعْلَمُ خائِنَهَ الْأَعْيُنِ وَ ما تُخْفِي الصُّدُورُ وَ اللَّهُ يَقْضِي بِالْحَقِ (۱) فَكَانَ ذَهَابُهُمْ إِلَى الْكَهْفِ وَ مَجِيئُهُمْ مِنْ زَوَالِ الشَّمْسِ إِلَى وَقْتِ الْعَصْرِ(۲).

**[ترجمه]کشف الیقین: از چند طریق برای ما روایت شده و از طرق آن‌ها و در تألیفاتشان در مواضع مختلفی از محمّد بن احمد با سندی از جابر بن عبدالله انصاری روایتی دیدیم که گفت: روزی در مسجد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله بودیم که آن حضرت بر ما وارد گردیده و فرمود: چه کسی اینجاست؟ عرض کردیم: یا رسول الله، من و سلمان فارسی، پس فرمود: ای سلمان، برو و مولایت علی بن أبی طالب را نزد من بیار. جابر گوید: پس سلمان در پی اجرای فرمان رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله رفته، علی علیه السّلام را از خانه‌اش با خود آورد، و چون نزد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله آمد، آن حضرت با وی خلوت کرده و مدتی طولانی با وی به راز گفتگو فرمود و در این مدت قطره‌ها عرق همچون مروارید از رخسار رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله ریخته و پیاپی بر زیبایی و درخشندگی سیمایش افزوده می‌شد، سپس رسول خدا از نجوای با وی فارغ گشته و نشست آن‌گاه به وی فرمود: علی، آیا شنیدی و فهمیدی؟عرض کرد: بلی یا رسول الله! جابر گوید: سپس به من رو کرده و فرمود: جابر، ابوبکر، عمر و عبدالرحمان بن عوف زهری را نزد من بیار! جابر گوید: پس به شتاب رفته و آن‌ها را دعوت کردم، و چون آمدند، فرمود: سلمان، به خانه مادرت اُمّ‌سلمه برو و جاجیم خیبری را بیاور. جابر گوید: سلمان خیلی زود جاجیم را آورده و به دستور پیامبر صَلی الله علیهِ و آله پهن کرد، سپس به ابوبکر، عمر و عبدالرحمان گفت: روی جاجیم بنشینید و آن‌ها نیز اطاعت کرده و نشستند. سپس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله سلمان را طلبید، چون نزد آن حضرت آمد، پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله رازی * با سلمان در میان نهاد سپس به وی فرمود: در گوشه چهارم بنشین! پس سلمان همان‌جا نشست، سپس به علی علیه السّلام امر نمود که در وسط آن فرش بنشیند، سپس به وی فرمود: آنچه را به تو دستور دادم بگو زیرا سوگند به کسی که

ص: ۱۳۸

مرا به حق به نبوّت برانگیخت، اگر به کوه به گویی روان شود، حتماً راه خواهد افتاد، آن‌گاه علی علیه السّلام چیزی زیر لبها زمزمه فرمود، جابر گوید: سپس فرش به حرکت در آمده و آن‌ها را با خود برد.

جابر گوید: از سلمان پرسیدم: آن فرش شما را به کجا برد؟ گفت: به خدا سوگند چیزی احساس نکردیم تا اینکه فرش ما را بر بالای کوهی بلند نشاند و از آنجا به در غاری رفتیم، سلمان گوید: پس برخاسته و به ابوبکر گفتم: ابوبکر، رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله مرا امر فرموده که در این غار با صدای بلند جوانانی را که خداوند از آن‌ها در کتاب محکم خود یاد کرده صدا بزنیم. پس ابوبکر با تمام قدرت آنان را صدا زد اما کسی پاسخ وی را نداد. سپس به عمر گفتم: برخیز و همانند ابوبکر در این غار آن‌ها را صدا بزن، پس عمر فریاد زد لیکن کسی وی را پاسخ نگفت، آن‌گاه به عبدالرحمان گفتم: برخیز و همانند ابوبکر و عمر صدا بزن، پس برخاسته و صدا زد لیکن کسی پاسخ وی را نداد، آن‌گاه خودم برخاسته و با تمام توان خود صدا زدم ولی کسی مرا پاسخ نگفت: سپس به علی بن أبی طالب علیه السّلام عرض کردم: برخیز یا أباالحسن و در این غار فریاد بزن که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به من فرمان داده کاری که از آن‌ها خواسته‌ام از شما نیز بخواهم، پس علی علیه السّلام برخاسته و آهسته آنان را صدا زد که ناگاه در غار باز شد و درون آن را که با نور برافروخته و به زیبایی می‌درخشید، نگاه کردیم و

ناگاه صدای فریادی شنیدیم و به سختی تکان خورده دچار هراس شدیم و همراهان پا به فرار گذاشتند که آنان را صدا زده و گفت: صبر کنید ای جماعت، برگردید، پس آنان بازگشته و گفتند: سلمان، این چیست؟ گفتم: این همان غاری است که خدای عزّوجل در کتابش آن را توصیف فرموده است، و کسانی را که داریم می‌بینیم همان جوانان مؤمنی هستند که خدای عزّوجل ایشان را یاد کرده و علی ایستاده و با آنان سخن می‌گوید. پس آنان به جای خود باز گشتند. سلمان گوید: و علی علیه السّلام دوباره به ایشان سلام کرده و آنان همگی باهم پاسخ داده و گفتند: و علیك السّلام و رحمة الله و برکاته و بر محمّد رسول الله و خاتم نبوّت از جانب ما سلام، سلام ما را به او برسان و به آن حضرت بگو: آن‌ها گواهی به نبوّت تو داده‌اند همان نبوّتی که سال‌های زیادی پیش از بعثت شما از آن آگاه شده بودند، و به وصایت شما نیز یا علی

ص: ۱۳۹

گواهی می‌دهیم. سپس علی علیه السّلام مجدداً به آنان سلام کرد و آن‌ها نیز جملگی گفتند: از جانب ما بر تو و بر محمّد سلام، شهادت می‌دهیم که تو مولای ما و مولای هر کسی هستی که به محمّد صَلی الله علیهِ و آله ایمان آورده است.

سلمان گوید: چون آن جماعت این سخن را شنیدند، شروع کردند به گریستن و وحشت کرده از امیرالمؤمنین علیه السّلام عذرخواهی نمودند و جملگی برخاسته سرمبارك آن حضرت را بوسیده و گفتند: اکنون دریافتیم خواست رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله چه بوده و به طرف آن حضرت دست دراز کرده و به عنوان امیرالمؤمنین با وی بیعت نمودند و به ولایتش پس از محمّد صَلی الله علیهِ و آله گواهی می‌دادند، سپس هرکدام در جای خود بر روی بساط نشسته و علی علیه السّلام در وسط آن جای گرفته، آن‌گاه چیزی زیرلب زمزمه فرمود که بساط به حرکت در آمده و نفهمیدیم چگونه ما را با خود برد، از خشکی برد یا دریا، تا اینکه بر در مسجد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله ما را بر زمین نشاند، گوید: پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله نزد ما آمده و فرمود: ای ابوبکر ماجرا را چگونه یافتید؟ عرض کردند: یا رسول الله، ما نیز همان شهادت را می‌دهیم که اصحاب کهف دادند و همان‌طور که آن‌ها ایمان آوردند، ما نیز ایمان می‌آوریم. رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: الله اکبر، نگویید: {ما چشم بندی شده ایم، بلکه ما مردمی هستیم که افسون شده ایم.} و در روز قیامت نگویید: {ما از این [امر] غافل بودیم} به خدا سوگند اگر به آنچه گفتید عمل کنید، قطعاً هدایت می‌یابند: {و بر پیامبر [خدا] جز ابلاغ آشکار [وظیفه ای] نیست} و اگر چنین نکنید، دچار اختلاف و پراکندگی می‌شوید، و هر که وفادار باشد، خداوند نیز با او وفادار خواهد بود و هرکس آنچه را که شنیده کتمان کند، به عقب باز گشته است و هرگز زیانی به خدا نمی‌رساند و آیا پس از اقامه حجت و حصول معرفت و روشن شدن امور، چیز دیگری هم باقی مانده است؟ سوگند به آنکس که مرا به نبوّت برانگیخت، دستور یافته‌ام شما را امر به بیعت با او و اطاعتش کنم، پس با او بیعت کنید و پس از من از وی اطاعت کنید؛ سپس این آیه را تلاوت فرمود: «يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُواْ أَطِيعُواْ اللَّهَ وَ أَطِيعُواْ الرَّسُولَ وَ أُوْلِي الْأَمْرِ مِنكم» - . نساء/ ۵۹ - {ای کسانی که ایمان آورده اید، خدا را اطاعت کنید} و منظور آن حضرت علی بن أبی طالب بود. عرض کردند: یا رسول الله، با وی بیعت کرده‌ایم و اصحاب کهف نیز گواه بیعت ما بودند، پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: اگر راست گفته باشید، به راستی که آبی فراوان و گوارا نوشانده شده‌اید و روزی شما از آسمان و زمین خواهد رسید و در غیر این صورت، خداوند شما را پراکنده خواهد نمود و راه بنی‌اسرائیل را در پیش خواهید گرفت، پس هرکس به ولایت علی پایبند باشد، در روز قیامت در حالی با من دیدار خواهد کرد که من از وی راضی خواهیم بود.

سلمان گویـد: و این در حالی بود که آن گروه به یکدیگر خیره شده بودند، سپس خداوند در آن روز این آیه را نازل فرمود: «أَ لَمْ يَعْلَمُـواْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ سِـرَّهُمْ وَ نَجْوَئهُمْ وَ أَنَّ اللَّهَ عَلَّمُ الْغُيُوب» - . تـوبه/ ۷۸ - {آیاندانسته انـد که خدا راز آنان و نجوای ایشان را می داند و خدا دانای رازهای نهانی است} سلمان گوید:

ص: ۱۴۰

پس رنـگ از رخسارشـان پریـده و هریک از آنها به دوسـتش خیره شـده بود که خداونـد این آیه را نازل فرمود: «يَعْلَمُ خَائنَة الْأَعْينُ ِ وَ مَا تخُْفِى الصُّدُورُ وَ اللَّهُ يَقْضىِ بِالْحَقّ ِ» - . مؤمن/ ۲۰-۱۹ - {[خدا]

نگاههای دزدانه و آنچه را که دلها نهان می دارند، می داند.و خداست که به حقّ داوری می کند} رفتن آنها به غار اصـحاب کهف و بازگشت ایشان از زوال خورشید تا عصر طول کشید. - . الیقین فی امرهٔ امیرالمؤمنین: ۱۳۵– ۱۳۳ -

**[ترجمه]

«۶»

أَقُولُ: رَوَى السَّيِّدُ هَـذَا الْخَبَرَ فِي كِتَـابِ سَـعْدِ السُّعُودِ، مِنْ بَعْضِ الْكُتُبِ الْمُعْتَـبَرَهِ بِهَـذَا الْإِسْـنَادِ بِعَيْنِهِ (۳) وَ رَوَى مِـنْ تَفْسِـيرِ أَبِي إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَحْمَدَ الْقَزْوِينِيِّ بِإِسْنَادِهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَعْقُوبَ الدِّينَوَرِي (۴) عَنْ جَعْفَرِ بْنِ نَصْرٍ عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ عَنْ مُعَمَّرٍ عَنْ ثَابِتٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: أُهْدِيَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله بِسَاطٌ مِنْ قَرْيَهٍ يُقَالُ لَهَا بهندف (۵) فَقَعَدَ عَلِيٌّ عليه السلام وَ أَبُو بَكْرٍ وَ عُمَرُ وَ عُثْمَانُ وَ الزُّبَيْرُ وَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ وَ سَـعْدٌ فَقَالَ النَّبِيُّ صـلى الله عليه و آله يَا عَلِيٌّ قُلْ يَا رِيحُ احْمِلِينَا فَقَالَ عَلِيٌّ عليه السلام يَا رِيحُ احْمِلِينَا فَحَمَلَتْهُمْ حَتَّى أَتَوْا أَصْحَابَ الْكَهْفِ فَسَلَّمَ أَبُو بَكْرٍ وَ عُمَرُ فَلَمْ يَرُدُّوا عَلَيْهِمَا السَّلَامَ ثُمَّ قَامَ عَلِيٌّ عليه السلام فَسَلَّمَ فَرَدُّوا عَلَيْهِ السَّلَامَ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ يَا عَلِيُّ مَا بَالُهُمْ رَدُّوا عَلَيْكَ وَ مَا رَدُّوا عَلَيْنَا فَقَالَ لَهُمْ عَلِيٌّ عليه السلام فَقَالُوا إِنَّا لَا نَرُدُّ بَعْدَ الْمَوْتِ إِلَّا عَلَى نَبِيٍّ أَوْ وَصِيِّ نَبِيٍّ ثُمَّ قَالَ عليه السلام يَا رِيحُ احْمِلِينَا فَحَمَلَتْنَا ثُمَّ قَالَ يَا رِيحُ ضَعِينَا فَوَضَعَتْنَا فَوَكَزَ(۶) بِرِجْلِهِ الْأَرْضَ فَتَوَضَّأَ عَلِيٌّ عليه السلام وَ تَوَضَّأْنَا ثُمَّ قَالَ يَا رِيحُ احْمِلِينَا فَحَمَلَتْنَا فَوَافَيْنَا الْمَدِينَهَ وَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله فِي صَلَاهِ الْغَدَاهِ وَ هُوَ يَقْرَأُ أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحابَ الْكَهْفِ وَ الرَّقِيمِ كانُوا مِنْ آياتِنا عَجَباً(۷) فَلَمَّا

ص: ۱۴۱

۱- ۱. سوره المؤمن: ۱۹ و ۲۰.

۲- ۲. الیقین فی إمره أمیر المؤمنین: ۱۳۳– ۱۳۵.

۳- ۳. سعد السعود: ۱۱۳– ۱۱۶.

۴- ۴. فی المصدر و(د): محمّد بن أبی یعقوب الدینوری.

۵- ۵. قال فی المراصد(۱: ۲۳۵) بهندف- بفتحتین و نون ساکنه و بفتح الدال المهمله و بکسر و فاء- بلید من نواحی بغداد فی آخر النهروان.

۶- ۶. وكزه: دفعه و ضربه. و فى المصدر: فركز. و الصحيح: فركض.

۷- ۷. سوره الكهف: ۹.

قَضَی النَّبِیُّ الصَّلَاهَ قَالَ یَا عَلِیُّ أَخْبِرُونِی (۱) عَنْ مَصِیرِکُمْ أَمْ تُحِبُّونَ أَنْ أَخْبِرَکُمْ قَالُوا بَلْ تُخْبِرُنَا یَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ أَنَسٌ فَقَصَّ الْقِصَّهَ کَأَنَّهُ مَعَنَا.

قال السید یحتمل أن یکون روایه واحده فرواها أنس مختصره و جابر مشروحه و یحتمل أن یکون حمل البساط لهم دفعتین روی کل واحد ما رآه (۲).

**[ترجمه]می گویم: سیّد این روایت را در کتابش «سعد السعود» از برخی کتاب‌های معتبر با همین اسناد نقل کرده است. - . سعد السعود: ۱۱۶-۱۱۳ - و از تفسیر ابواسحاق ابراهیم بن احمد قزوینی با اسناد خود از انس بن مالك روایت کرده که گفت: جاجیمی که در روستایی به نام «بهَندَف» بافته شده بود به رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله هدیه شد، پس علی علیه السّلام، ابوبکر، عمر، عثمان، زبیر، عبدالرحمان بن عوف و سعد بر روی آن نشستند. پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: یا علی، بگو: «ای باد، ما را ببر!» پس علی علیه السّلام فرمود: «ای باد، ما را ببر!» پس باد آن‌ها را با خود برد تا اینکه نزد اصحاب کهف رفتند، سپس ابوبکر و عمر به آن‌ها سلام کردند لیکن آن‌ها ایشان را پاسخ ندادند، سپس علی علیه السّلام برخاسته و به آنان سلام کرد و آن‌ها سلام وی را پاسخ دادند. ابوبکر گفت: یا علی، چرا سلام تو را پاسخ گفتند ولی سلام ما را جواب ندادند؟ پس علی علیه السّلام به ایشان فرمود: پس گفتند: ما بعد از مرگ پاسخ کسی جز نبی یا وصی را نمی‌دهیم. سپس علی علیه السّلام فرمود: «ای باد، ما را ببر!» پس ما را برد. سپس فرمود: ای باد، ما را زمین بگذار. پس ما را فرود آورد، پس پا بر زمین کوبید، سپس علی علیه السّلام وضو گرفت و ما نیز وضو گرفتیم، سپس فرمود: «ای باد، ما را ببر» پس باد ما را برد و برای نماز صبح به مدینهٔ النبی رسیدیم در حالی که آن حضرت این آیه را تلاوت می‌فرمود: «أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَبَ الْکَهْفِ وَ الرَّقِیمِ کَانُواْ مِنْ ءَایَاتِنَا عجَبًا» - . کهف/ ۹ - {مگر

پنداشتی اصحاب کهف و رقیم [خفتگان غار لوحه دار] از آیات ما شگفت بوده است؟} و چون

ص: ۱۴۱

پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نماز را به پایان برد، فرمود: یا علی، مرا از سرگذشتتان آگاه می کنی یا دوست دارید من تعریف کنم؟ عرض کردند: بهتر است شما تعریف کنید یا رسول الله. آن گاه انس گفت: پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله ماجرا را چنان برایمان نقل فرمود که گویی با ما بوده است.

سیّد گوید: احتمال دارد یك روایت باشد که انس آن را به صورت مختصر و جابر به صورت مشروح نقل کرده باشند، و احتمال دارد که بساط، آن‌ها را در دو مرحله به آنجا برده از این رو هر کدام ماجرا را آن گونه که دیده بازگو کرده باشد. - . سعد السعود: ۱۱۳-۱۱۲ -

**[ترجمه]

«۷»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ: أَنَّ عَلِیّاً علیه السلام دَخَلَ الْمَسْجِدَ بِالْمَدِینَهِ غَدَاهَ یَوْمٍ وَ قَالَ رَأَیْتُ فِی النَّوْمِ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ قَالَ لِی (۳) إِنَّ سَلْمَانَ تُوُفِّیَ وَ وَصَّانِی بِغُسْلِهِ وَ تَکْفِینِهِ وَ الصَّلَاهِ عَلَیْهِ وَ دَفْنِهِ وَ هَا أَنَا خَارِجٌ إِلَی الْمَدَائِنِ لِذَلِکَ فَقَالَ عُمَرُ خُذِ الْکَفَنَ فِی بَیْتِ الْمَالِ (۴) فَقَالَ عَلِیٌّ علیه السلام ذَلِکَ مَکْفِیٌّ مَفْرُوغٌ مِنْهُ فَخَرَجَ وَ النَّاسُ مَعَهُ إِلَی ظَاهِرِ الْمَدِینَهِ ثُمَّ خَرَجَ وَ انْصَرَفَ النَّاسُ فَلَمَّا کَانَ قَبْلَ ظَهِیرَهٍ رَجَعَ (۵) وَ قَالَ دَفَنْتُهُ وَ أَکْثَرُ النَّاسِ لَمْ یُصَدِّقُوا(۶) حَتَّی کَانَ بَعْدَ مُدَّهٍ وَصَلَ مِنَ الْمَدَائِنِ مَکْتُوباً أَنَّ سَلْمَانَ تُوُفِّیَ فِی یَوْمِ کَذَا وَ دَخَلَ عَلَیْنَا أَعْرَابِیٌّ فَغَسَّلَهُ وَ کَفَّنَهُ وَ صَلَّی عَلَیْهِ وَ دَفَنَهُ ثُمَّ انْصَرَفَ فَتَعَجَّبَ النَّاسُ کُلُّهُمْ (۷).

**[ترجمه]الخرائج والجرائح: نقل است که علی علیه السّلام صبح زود وارد مسجد مدینه شده و فرمود: رسول خدا صلی الله علیهِ و آله را در خواب دیدم که به من فرمود: سلمان وفات یافته، و مرا سفارش فرمود که او را غسل داده کفن کنم و بر وی نماز خوانده به خاکش بسپارم. اکنون برای انجام این کار من عازم مدائن هستم. پس عمر گفت: کفن را از بیت‌المال ببر. علی علیه السّلام فرمود: کفن قبلاً تهیه شده است. سپس علی علیه السّلام بیرون آمده و مردم تا حومه مدینه وی را بدرقه کردند از آن پس علی علیه السّلام به راه خود ادامه داده و مردم بازگشتند. چون ظهر همان روز شد، علی علیه السّلام بازگشته و فرمود: او را دفن کردم، اما اکثر مردم باورشان نشد تا اینکه مدتی بعد نامه‌ای از مدائن رسید که «سلمان در فلان روز وفات یافته و مرد عربی بر ما وارد گشته، وی را غسل داده، کفن نموده، بر جنازه‌اش نماز خوانده و وی را به خاک سپرد و رفت» که موجب تعجّب همه مردم شد. - . الخرائج و الجرائح: ۸۵ -

**[ترجمه]

«۸»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ أَبِی الْحُسَیْنِ بْنِ غَسَقٍ عَنْ أَبِی الْفَضْلِ بْنِ یَعْقُوبَ الْبَغْدَادِیِّ عَنِ الْهَیْثَمِ بْنِ جَمِیلٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ عُبَیْدٍ عَنْ عِیسَی بْنِ سَلَّامٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ نَصْرِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام عَنْ حُذَیْفَهَ بْنِ الْیَمَانِ قَالَ: بَیْنَمَا النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله جَالِسٌ مَعَ أَصْحَابِهِ إِذْ أَقْبَلَتِ الرِّیحُ الدَّبُورُ(۸) فَقَالَ لَهَا النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله أَیَّتُهَا الرِّیحُ الدَّبُورُ أَسْتَوْدِعُکِ إِخْوَانَنَا فَرُدِّیهِمْ إِلَیْنَا قَالَتْ قَدْ أُمِرْتُ بِالسَّمْعِ وَ الطَّاعَهِ لَکَ

۱- ۱. فی المصدر: أ تخبرونی.

۲- ۲. سعد السعود: ۱۱۲- ۱۱۳.

۳- ۳. فی المصدر: فقال لی.

۴- ۴. فی المصدر: من بیت المال.

۵- ۵. فی المصدر: قبل ظهیره ذلک الیوم رجع.

۶- ۶. فی المصدر: لم یصدقوه.

۷- ۷. الخرائج و الجرائح: ۸۵.

۸- ۸. الدبور: الریح الغربیه. تقابل الصبا، و هی الریح الشرقیه.

فَدَعَا بِبِسَاطٍ كَانَ أُهْدِيَ إِلَيْهِ فَبَسَطَهُ ثُمَّ دَعَا بِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَأَجْلَسَهُ عَلَيْهِ ثُمَّ دَعَا بِأَبِي بَكْرٍ وَ عُمَرَ وَ عُثْمَانَ وَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَ طَلْحَةَ وَ الزُّبَيْرِ وَ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ وَ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ وَ الْمِقْدَادِ بْنِ الْأَسْوَدِ الْكِنْدِيِّ وَ أَبِي ذَرٍّ وَ سَلْمَانَ وَ أَجْلَسَهُمْ عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ أَمَا إِنَّكُمْ سَائِرُونَ إِلَى مَوْضِعٍ فِيهِ مَاءٌ فَانْزِلُوا وَ تَوَضَّئُوا وَ صَلُّوا رَكْعَتَيْنِ وَ أَدُّوا الرِّسَالَةَ كَمَا يُؤَدِّي إِلَيْكُمْ ثُمَّ قَالَ أَيَّتُهَا الرِّيحُ اسْتَعْلِي بِإِذْنِ اللَّهِ فَحَمَلَتْهُمْ حَتَّى رَمَتْهُمْ فِي بِلَادِ الرُّومِ عِنْدَ أَصْحَابِ الْكَهْفِ فَنَزَلُوا وَ تَوَضَّئُوا وَ صَلَّوْا فَأَوَّلُ مَنْ تَقَدَّمَ إِلَى بَابِ الْكَهْفِ أَبُو بَكْرٍ فَسَلَّمَ فَلَمْ يَرُدُّوا ثُمَّ عُمَرُ فَسَلَّمَ فَلَمْ يَرُدُّوا ثُمَّ تَقَدَّمَ وَاحِدٌ بَعْدَ وَاحِدٍ يُسَلِّمُ فَلَمْ يَرُدُّوا ثُمَّ قَامَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام فَأَفَاضَ عَلَيْهِ الْمَاءَ وَ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ مَشَى إِلَى بَابِ الْغَارِ فَسَلَّمَ بِأَحْسَنِ مَا يَكُونُ مِنَ السَّلَامِ فَانْصَدَعَ الْكَهْفُ ثُمَّ قَامُوا إِلَيْهِ فَصَافَحُوهُ وَ قَالُوا يَا بَقِيَّةَ اللَّهِ فِي خَلْقِهِ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ ثُمَّ رُدَّ الْكَهْفُ كَمَا كَانَ فَحَمَلَتْهُمُ الرِّيحُ وَ جَاءَتْ بِهِمْ إِلَى مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله علیه و آله وَ قَدْ خَرَجَ النَّبِيُّ صلى الله علیه و آله لِصَلَاةِ الْفَجْرِ فَصَلَّوْا مَعَهُ (۱).

**[ترجمه]الخرائج و الخرائج: حذیفهٔ بن یمان گوید: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در جمع صحابه‌اش نشسته بود که باد دبور - . بادی است که از غرب می‌وزد و مخالف باد صباست که از سمت شرق می‌وزد. -

وزیدن گرفت، پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به آن فرمود: ای باد دبور، برادرانمان را به شما می‌سپارم، آن‌ها را به ما بازگردان. عرض کرد: دستور یافته‌ام که گوش به فرمان شما باشم! سپس دستور داد

ص: ۱۴۲

بساطی را که به وی هدیه شده بود، آوردند و آن را گسترد، سپس علی بن أبی طالب علیه السّلام را خواسته او را روی آن نشاند، آن‌گاه ابوبکر، عمر، عثمان، عبدالرحمان بن عوف، طلحه، زبیر، سعد بن وقّاص، عمّار بن یاسر، مقداد بن اسود کندی، ابوذر و سلمان را فراخوانده آن‌ها را روی فرش نشانده سپس فرمود: بدانید که شما به جایی می‌روید که آبی در آن‌جا هست، پس پیاده شده وضو بگیرید و دو رکعت نماز بخوانید و مأموریت را آن‌گونه که به شما محوّل گشته ادا کنید، سپس فرمود: ای باد، با به اذن خدا بالا برو، پس باد آن‌ها را با خود حمل کرده و به سرزمین روم کنار اصحاب کهف برد. پس پایین آمده وضو گرفته و نماز خواندند، سپس اولین کسی که به در غار رفت ابوبکر بود که سلام کرد ولی پاسخ ندادند، سپس عمر جلو رفته سلام کرد اما پاسخ ندادند، سپس یکی بعد از دیگری پیش رفته و سلام می‌کردند اما جوابی داده نمی‌شد، آن‌گاه علی بن أبی طالب علیه السّلام برخاست و روی بدن خود آب پاشید و دو رکعت نماز خوانده به در غار رفت و به بهترین شکل سلام کرد: سپس غار شکافته شد و اصحاب کهف برخاسته نزد وی رفته مصافحه نموده و گفتند: یا بقیهٔ الله بعد از رسول خدا در میان خلق خدا، سپس غار به حال اول خود برگشته و باد آن‌ها را برداشته و به مسجد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله آورد و این در حالی بود که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله برای نماز صبح بیرون آمده بود که آن‌ها نماز صبح را با وی اقامه کردند. - . در نسخه چاپی آن را نیافتیم. -

**[ترجمه]

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب كِتَابُ ابْنِ بَابَوَيْهِ وَ أَبِی الْقَاسِمِ الْبُسْتِیِّ وَ الْقَاضِی أَبُو عَمْرِو بْنِ أَحْمَدَ عَنْ جَابِرٍ وَ أَنَسٍ: أَنَّ جَمَاعَةً تَنَقَّصُوا عَلِیّاً عِنْدَ عُمَرَ فَقَالَ سَلْمَانُ أَ وَ مَا تَذْكُرُ یَا عُمَرُ الْیَوْمَ الَّذِی كُنْتَ فِیهِ وَ أَبُو بَكْرٍ وَ أَنَا وَ أَبُو ذَرٍّ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ بَسَطَ لَنَا شَمْلَةً وَ أَجْلَسَ كُلَّ وَاحِدٍ مِنَّا عَلَی طَرَفٍ وَ أَخَذَ بِیَدِ عَلِیٍّ علیه السلام وَ أَجْلَسَهُ فِی وَسَطِهَا ثُمَّ قَالَ قُمْ یَا أَبَا بَكْرٍ وَ سَلِّمْ عَلَی عَلِیٍّ علیه السلام بِالْإِمَامَهِ وَ خِلَافَهِ الْمُسْلِمِینَ وَ هَكَذَا كُلُّ وَاحِدٍ مِنَّا ثُمَّ قَالَ قُمْ یَا عَلِیُّ وَ سَلِّمْ عَلَی هَذَا النُّورِ یَعْنِی الشَّمْسَ فَقَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام أَیَّتُهَا الْآیَهُ الْمُشْرِقَهُ السَّلَامُ عَلَیْكِ فَأَجَابَتْهُ الْقُرْصَهُ وَ ارْتَعَدَتْ وَ قَالَتْ عَلَیْكَ السَّلَامُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله اللَّهُمَّ إِنَّكَ أَعْطَیْتَ لِأَخِی سُلَیْمَانَ، صَفِیِّكَ مُلْكاً وَ رِیحاً غُدُوُّها شَهْرٌ وَ رَواحُها شَهْرٌ اللَّهُمَّ أَرْسِلْ تِلْكَ لِتَحْمِلَهُمْ إِلَی أَصْحَابِ الْكَهْفِ وَ أَمَرَنَا أَنْ نُسَلِّمَ عَلَی أَصْحَابِ الْكَهْفِ فَقَالَ عَلِیٌّ علیه السلام یَا رِیحُ احْمِلِینَا فَإِذَا نَحْنُ فِی الْهَوَاءِ فَسِرْنَا مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ قَالَ یَا رِیحُ ضَعِینَا فَوَضَعَتْنَا عِنْدَ الْكَهْفِ فَقَامَ كُلُ

۱- ۱. لم نجده فی المصدر المطبوع.

وَاحِدٍ مِنَّا وَ سَلَّمَ فَلَمْ يَرُدُّوا الْجَوَابَ فَقَامَ عَلِيٌّ علیه السلام فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْكَهْفِ فَسَمِعْنَا وَ عَلَيْكَ السَّلَامُ يَا وَصِيَّ مُحَمَّدٍ إِنَّا قَوْمٌ مَحْبُوسُونَ هَاهُنَا فِي زَمَنِ دَقْيَانُوسَ فَقَالَ (۱) لِمَ لَمْ تَرُدُّوا سَلَامَ الْقَوْمِ فَقَالُوا نَحْنُ فِتْيَةٌ لَا نَرُدُّ إِلَّا عَلَى نَبِيٍّ أَوْ وَصِيِّ نَبِيٍّ وَ أَنْتَ وَصِيُّ خَاتَمِ النَّبِيِّينَ وَ خَلِيفَةُ رَسُولِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ثُمَّ قَالَ خُذُوا مَجَالِسَكُمْ فَأَخَذْنَا مَجَالِسَنَا ثُمَّ قَالَ يَا رِيحُ احْمِلِينَا فَإِذَا نَحْنُ فِي الْهَوَاءِ فَسِرْنَا مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ قَالَ يَا رِيحُ ضَعِينَا فَوَضَعَتْنَا ثُمَّ رَكَضَ بِرِجْلِهِ الْأَرْضَ فَنَبَعَتْ عَيْنُ مَاءٍ فَتَوَضَّأَ وَ تَوَضَّأْنَا ثُمَّ قَالَ سَتُدْرِكُونَ الصَّلَاةَ مَعَ النَّبِيِّ أَوْ بَعْضَهَا ثُمَّ قَالَ يَا رِيحُ احْمِلِينَا ثُمَّ قَالَ ضَعِينَا فَوَضَعَتْنَا فَإِذَا نَحْنُ فِي مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ قَدْ صَلَّى مِنَ الْغَدَاةِ رَكْعَةً فَقَالَ أَنَسٌ فَاسْتَشْهَدَنِي عَلِيٌّ وَ هُوَ عَلَى مِنْبَرِ الْكُوفَةِ فَدَاهَنْتُ فَقَالَ إِنْ كُنْتَ كَتَمْتَهَا مُدَاهَنَةً بَعْدَ وَصِيَّةِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِيَّاكَ فَرَمَاكَ اللَّهُ بِبَيَاضٍ فِي جِسْمِكَ وَ لَظًى فِي جَوْفِكَ وَ عَمًى فِي عَيْنَيْكَ فَمَا بَرِحْتُ حَتَّى بَرِصْتُ وَ عَمِيتُ فَكَانَ أَنَسٌ لَا يُطِيقُ الصِّيَامَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ وَ لَا غَيْرِهِ وَ الْبِسَاطُ أَهْدَاهُ أَهْلُ هربوق وَ الْكَهْفُ فِي بِلَادِ رُومٍ فِي مَوْضِعٍ يُقَالُ لَهُ اركدى وَ كَانَ فِي مُلْكِ باهندق وَ هُوَ الْيَوْمَ اسْمُ الضيقه [الضَّيْعَهِ](۲).

وَ فِي خَبَرٍ: أَنَّ الْكِسَاءَ أَتَى بِهِ حطی بْنُ الْأَشْرَفِ أَخُو كَعْبٍ فَلَمَّا رَأَى مُعْجِزَاتِ عَلِيٍّ علیه السلام أَسْلَمَ وَ سَمَّاهُ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله مُحَمَّداً(۳).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: کتاب ابن بابویه و ابوالقاسم بستی و قاضی ابوعمرو بن احمد از جابر و انس آورده‌اند که جماعتی نزد عمر به بدگویی از علی علیه السّلام پرداختند. پس سلمان گفت: عمر، آیا آن روزی را که تو، ابوبکر، من و ابوذر نزد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله بودیم و ایشان بساطی را برای ما پهن فرموده هریک از ما را در گوشه‌ای از آن نشانده و دست علی علیه السّلام را گرفته وی را در وسط آن نشانده سپس فرمود: برخیز ابوبکر و به علی علیه السّلام به امامت و خلافت مسلمانان سلام کن، و هریک از ما نیز چنین کردیم، سپس فرمود: برخیز علی و بر این نور(خورشید) سلام کن! پس امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: ای آیت درخشان، سلام بر تو! پس قرص خورشید بر خود لرزیده و پاسخ وی را داده و گفت: علیکَ السّلام! سپس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: خداوندا، به برادرم سلیمان صفی خودت فرمانروایی دادی و بادی را رام او کردی که صبحگاهان مسیر یک ماه و عصر گاهان نیز مسیر یک ماه را می‌پیمود، خدایا، آن باد را بفرست تا اینان را نزد اصحاب کهف ببرد، و به ما امر فرمود که به اصحاب کهف سلام کنیم. علی علیه السّلام فرمود: ای باد، ما را با خود ببر! ناگاه خود را در هوا دیدیم و تا جایی که خدا خواست پیش رفتیم سپس فرمود: ای باد، ما را زمین بگذار! پس باد ما را نزد غار پیاده کرد.

ص: ۱۴۳

سپس هریک از ما برخاسته و سلام کرد اما آن‌ها جواب ندادند، سپس علی علیه السّلام برخاسته و فرمود: «السّلام علیکم ای اصحاب کهف!» پس شنیدیم که: و علیک السّلام ای وصیّ محمّد، ما گروهی هستیم که از زمان دقیانوس در اینجا زندانی شده‌ایم. فرمود: چرا سلام آن جماعت را پاسخ نگفتید؟ گفتند: ما جوانانی هستیم که پاسخ کسی جز نبی یا وصیّ نبی را نمی... دهیم و تو وصیّ خاتم انبیا و جانشین رسول ربّ العالمین هستی. سپس فرمود: هر کس در جای خود بنشیند، آن‌گاه فرمود: ای باد! ما را ببر! ناگاه خود را در هوا یافتیم و آن‌قدر که خداوند اراده فرموده بود رفتیم، پس فرمود: ای باد! ما را فرود آر! آنگاه پای بر زمین زد که چشمه‌ای از آن جوشید و وضو گرفت، ما هم وضو گرفتیم سپس فرمود: به نماز جماعت پیامبر صَلی الله

علیهِ و آله خواهید رسید یا به همه آن یا به جزئی از آن، سپس فرمود: ای باد! ما را ببر! سپس فرمود: ما را فرود آر، و چون ما را فرود آورد، خود را در مسجد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله دیدیم که رکعت اول نماز صبح را خوانده بودند.

سپس انس گوید: - بعدها - علی علیه السّلام در حالی که بر منبر کوفه بود، از من خواست بر این امر گواهی بدهم لیکن من تعلل کردم که امام فرمود: اگر با وجود سفارش رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله شهادت خود را از روی تعلل کتمان می کنی، خداوند تو را به مرض برص مبتلا کند و هرگز سیراب نگشته بیناییت را بگیرد و طولی نکشید که هم‌پیسی گرفتم و هم نابینا شدم. از آن پس انس تاب روزه گرفتن ماه رمضان و روزهای دیگر را نداشت و آن بساط را مردم هربوق به پیامبر هدیه داده بودند و آن غار در سرزمین روم به جایی به نام «ارکدی» است که در سرزمین «باهندق» بود که امروزه نام یک روستا می‌باشد.

و در روایتی آمده است که آن جاجیم را حطّی بن اشرف کعبی- به رسم هدیه- آورده بود و چون معجزات علی علیه السّلام را دید، اسلام آورد و پیامبر صَلی الله علیهِ و آله او را «محمّد» نامید. - . مناقب آل أبی طالب ۱: ۴۷۵-۴۷۴ -

**[ترجمه]

«۱۰»

إِرْشَادُ الْقُلُوبِ، عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلَ أَبُو بَكْرٍ وَ عُمَرُ وَ عُثْمَانُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ فَقَالُوا مَا بَالُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ (۴) تُفَضِّلُ عَلَيْنَا عَلِيّاً فِي كُلِّ حَالٍ قَالَ مَا أَنَا فَضَّلْتُهُ بَلِ اللَّهُ تَعَالَى فَضَّلَهُ فَقَالُوا وَ مَا الدَّلِيلُ فَقَالَ صلی الله علیه و آله:

ص: ۱۴۴

۱- ۱. فی المصدر: من زمن دقیانوس، فقال لهم اه.

۲- ۲. الصحیح کما فی المصدر: اسم الضیعه.

۳- ۳. مناقب آل أبی طالب ۱: ۴۷۴- ۴۷۵.

۴- ۴. فی المصدر: یا رسول اللّه ما بالک.

إذَا لَمْ تَقْبَلُوا(۱) مِنِّی فَلَیْسَ مِنَ الْمَوْتَی عِنْدَکُمْ أَصْدَقَ مِنْ أَهْلِ الْکَهْفِ وَ أَنَا أَبْعَثُکُمْ وَ عَلِیّاً فَأَجْعَلُ (۲) سَلْمَانَ شَاهِداً عَلَیْکُمْ إِلَی أَصْحَابِ الْکَهْفِ حَتَّی تُسَلِّمُوا عَلَیْهِمْ فَمَنْ أَحْیَاهُمُ اللَّهُ لَهُ وَ أَجَابُوهُ کَانَ الْأَفْضَلَ قَالُوا رَضِینَا فَأَمَرَ فَبَسَطَ بِسَاطاً(۳) لَهُ وَ دَعَا بِعَلِیٍّ علیه السلام فَأَجْلَسَهُ وَسَطَ الْبِسَاطِ وَ أَجْلَسَ کُلَّ وَاحِدٍ(۴) عَلَی قُرْنَهٍ مِنَ الْبِسَاطِ وَ أَجْلَسَ سَلْمَانَ عَلَی الْقُرْنَهِ الرَّابِعَهِ(۵) ثُمَّ قَالَ یَا رِیحُ احْمِلِیهِمْ إِلَی أَصْحَابِ الْکَهْفِ وَ رُدِّیهِمْ إِلَیَّ قَالَ سَلْمَانُ فَدَخَلَتِ الرِّیحُ تَحْتَ الْبِسَاطِ وَ سَارَتْ بِنَا وَ إِذَا نَحْنُ بِکَهْفٍ عَظِیمٍ فَحَطَّتْنَا عَلَیْهِ فَقَالَ عَلِیٌّ علیه السلام یَا سَلْمَانُ هَذَا الْکَهْفُ وَ الرَّقِیمُ فَقُلْ لِلْقَوْمِ یَتَقَدَّمُونَ أَوْ نَتَقَدَّمُ فَقَالُوا نَحْنُ نَتَقَدَّمُ فَقَامَ کُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ فَصَلَّی رَکْعَتَیْنِ وَ دَعَا وَ نَادَی یَا أَصْحَابَ الْکَهْفِ فَلَمْ یُجِبْهُ أَحَدٌ فَقَامَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام بَعْدَهُمْ فَصَلَّی رَکْعَتَیْنِ وَ دَعَا وَ نَادَی یَا أَصْحَابَ الْکَهْفِ فَصَاحَ الْکَهْفُ (۶) وَ صَاحَ الْقَوْمُ مِنْ دَاخِلِهِ بِالتَّلْبِیَهِ فَقَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام السَّلَامُ عَلَیْکُمْ أَیُّهَا الْفِتْیَهُ الَّذِینَ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ فَزَادَهُمْ هُدًی فَقَالُوا وَ عَلَیْکَ السَّلَامُ یَا أَخَا رَسُولِ اللَّهِ وَ وَصِیَّهُ وَ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ لَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ عَلَیْنَا الْعَهْدَ بِإِیمَانِنَا بِاللَّهِ وَ بِرَسُولِهِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ بِالْوَلَایَهِ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ لَکَ (۷) إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ یَوْمَ الدِّینِ فَسَقَطَ الْقَوْمُ عَلَی وُجُوهِهِمْ وَ قَالُوا لِسَلْمَانَ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ رُدَّنَا فَقَالَ وَ مَا ذَاکَ إِلَیَّ (۸) فَقَالُوا یَا أَبَا الْحَسَنِ رُدَّنَا

۱- ۱. فی المصدر: إذ لم تقبلوا.

۲- ۲. فی المصدر: و أجعل.

۳- ۳. فی المصدر: فبسط له بساط.

۴- ۴. فی المصدر: کل واحد منهم.

۵- ۵. القرنه- بضم القاف-: الطرف الشاخص من کل شی ء.

۶- ۶. فی المصدر: فقام کل واحد منهم و صلی و دعا و قال: السلام علیکم یا أصحاب الکهف، فلم یجبهم أحد، فقام أمیر المؤمنین علیه السلام فصلی رکعتین و دعا و نادی: یا أصحاب الکهف، فصاح الکهف اه.

۷- ۷. فی المصدر: بعد ایماننا باللّه و برسوله محمّد صلّی اللّه علیه و آله لک یا أمیر المؤمنین بالولاء.

۸- ۸. فی المصدر: و ما ذلک لی.

فَقَالَ علیه السلام یَا رِیحُ رُدِّینَا إِلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَحَمَلَتْنَا فَإِذَا نَحْنُ بَیْنَ یَدَیْهِ فَقَصَّ عَلَیْهِمْ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله کُلَّ مَا جَرَی وَ قَالَ هَذَا حَبِیبِی جَبْرَئِیلُ علیه السلام أَخْبَرَنِی بِهِ فَقَالُوا الْآنَ عَلِمْنَا أَنَّ فَضْلَ عَلِیٍّ عَلَیْنَا مِنْ أَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لَا مِنْکَ (۱).

**[ترجمه]ارشاد القلوب: سلمان فارسی رضی الله عنه گوید: ابوبکر، عمر و عثمان بر رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله وارد شده و گفتند: یا رسول الله، شما را چه می‌شود که پیوسته علی را بر ما برتری می‌دهید؟ فرمود: این من نیستم که او را برتری داده‌ام بلکه خدای متعال وی را برتری داده است. گفتند: به چه دلیل؟ فرمود:

اگر از من نمی‌پذیرد از میان مردگان کسی راستگوتر از اصحاب کهف نیست و من شما را به همراه علی به آن‌جا می‌فرستم و سلمان را به عنوان شاهد در سفرتان نزد اصحاب کهف با شما می‌فرستم تا اینکه به آن‌ها سلام کنید. پس هرکدام از شما که خداوند آن ها را به خواست او زنده گرداند و آن ها جواب سلام او را بدهند، هم او افضل از دیگران است . گفتند: می... پذیریم. پس امر فرمود فرشی برای وی گسترده شود، و علی علیه السّلام را طلبیده وی را وسط فرش نشانده و دیگران را هریک در گوشه‌ای از فرش نشاند و سلمان را در گوشه چهارم نشانده سپس فرمود: ای باد، آنان را نزد اصحاب کهف ببر و نزد من بازگردان! سلمان گوید: سپس باد در زیر فرش وزیدن آغاز کرد و ما را با خود برد و ناگاه غار بزرگی دیدیم که ما را بر در آن فرود آورد. سپس علی علیه السّلام فرمود: سلمان این کهف و رقیم است، پس به این جماعت بگو آن ها پیش می... افتند یا اینکه ما پیش رویم؟ گفتند: ما اول سلام می‌کنیم، سپس هریک از ایشان برخاسته، دو رکعت نماز به جا آورد و صدا زد: ای اصحاب کهف، اما کسی به آن‌ها پاسخ نداد، آنگاه امیرالمؤمنین علیه السّلام پس از ایشان برخاسته، دو رکعت نماز به جا آورده و دعا نمود و صدا زد: ای اصحاب کهف، که غار و افرادی که در درون غار بودند فریاد «لبّیک» برآوردند، پس امیرمؤمنان علیه السّلام فرمود: السّلام علیکم ای جوانانی که به پروردگارشان ایمان آوردند سپس خداوند بر هدایتشان بیفزود! عرض کردند: و علیک السّلام ای برادر رسول خدا و وصیّ او و امیر مؤمنان، خداوند از ما پیمان گرفته است که به او ایمان داشته باشیم و به رسولش و به ولایت تو ای امیرمؤمنان، تا روز قیامت، روز جزا. پس آن جمع با صورت به خاک افتاده و به سلمان گفتند: ای ابو عبدالله، ما را باز گردان، سلمان گفت: این کار به من واگذار نشده است، عرض کردند: یا أباالحسن، ما را باز گردان!

آن حضرت علیه السّلام فرمود: ای باد، ما را نزد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله باز گردان. سپس باد ما را با خود برد و ناگاه خود را در حضور آن حضرت یافتیم. سپس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله تمام ماجرا را برای ایشان بازگو نموده و فرمود: این محبوب من جبرئیل علیه السّلام است که مرا بدان خبر داد. عرض کردند: اکنون دریافتیم که فضیلت علی بر ما از جانب خدای عزّوجل است نه از جانب خودتان. - . ارشاد القلوب۲: ۸۰-۷۸ -

**[ترجمه]

«۱۱»

عُيُونُ الْمُعْجِزَاتِ لِلسَّيِّدِ الْمُرْتَضَى، حَدَّثَنِي أَبُو عَلِيٍّ يَرْفَعُهُ إِلَى الصَّادِقِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ: جَرَى بِحَضْرَهِ السَّيِّدِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله ذِكْرُ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ عليهما السلام وَ الْبِسَاطِ وَ حَدِيثُ أَصْحَابِ الْكَهْفِ وَ أَنَّهُمْ مَوْتَى أَوْ غَيْرُ مَوْتَى فَقَالَ صلى الله عليه و آله مَنْ أَحَبَّ مِنْكُمْ أَنْ يَنْظُرَ بَابَ الْكَهْفِ وَ يُسَلِّمَ عَلَيْهِ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ وَ عُمَرُ وَ عُثْمَانُ نَحْنُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَصَاحَ صلى الله عليه و آله يَا درجانَ بْنَ مَالِكٍ وَ إِذَا بِشَابٍّ قَدْ دَخَلَ بِثِيَابٍ عَطِرَهٍ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله ائْتِنَا بِبِسَاطِ سُلَيْمَانَ عليه السلام فَذَهَبَ وَ وَافَى بَعْدَ لَحْظَهٍ وَ مَعَهُ بِسَاطٌ طُولُهُ أَرْبَعُونَ فِي أَرْبَعِينَ مِنَ الشَّعْرِ الْأَبْيَضِ فَأَلْقَى فِي صَحْنِ الْمَسْجِدِ وَ غَابَ فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله لِبِلَالٍ وَ ثَوْبَانَ مَوْلَيَيْهِ أَخْرِجَا هَذَا الْبِسَاطَ إِلَى بَابِ الْمَسْجِدِ وَ ابْسُطَاهُ فَفَعَلَا ذَلِكَ وَ قَامَ صلى الله عليه و آله وَ قَالَ لِأَبِي بَكْرٍ وَ عُمَرَ وَ عُثْمَانَ وَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ سَلْمَانَ قُومُوا وَ لْيَقْعُدْ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْكُمْ عَلَى طَرَفٍ مِنَ الْبِسَاطِ وَ لْيَقْعُدْ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فِي وَسَطِهِ فَفَعَلُوا وَ نَادَى يَا منشبهُ فَإِذَا بِرِيحٍ دَخَلَتْ تَحْتَ الْبِسَاطِ فَرَفَعَتْهُ حَتَّى وَضَعَتْهُ بِبَابِ الْكَهْفِ الَّذِي فِيهِ أَصْحَابُ الْكَهْفِ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام لِأَبِي بَكْرٍ تَقَدَّمْ وَ سَلِّمْ عَلَيْهِمْ وَ إِنَّكَ شَيْخُ قُرَيْشٍ فَقَالَ يَا عَلِيُّ مَا أَقُولُ فَقَالَ عليه السلام قُلِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَيُّهَا الْفِتْيَهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا نُجَبَاءَ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ فَتَقَدَّمَ أَبُو بَكْرٍ إِلَى الْكَهْفِ وَ هُوَ مَسْدُودٌ فَنَادَى بِمَا قَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَلَمْ يُجِبْهُ أَحَدٌ فَجَاءَ وَ جَلَسَ وَ قَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا أَجَابُونِي فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قُمْ يَا عُمَرُ ثُمَّ قُلْ كَمَا قَالَهُ صَاحِبُكَ فَقَامَ وَ قَالَ مِثْلَ قَوْلِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَلَمْ يُجِبْ أَحَدٌ مَقَالَتَهُ فَجَاءَ وَ جَلَسَ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام لِعُثْمَانَ قُمْ أَنْتَ وَ قُلْ مِثْلَ قَوْلِهِمَا فَقَامَ وَ قَالَ فَلَمْ يُكَلِّمْهُ أَحَدٌ فَجَاءَ وَ جَلَسَ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام لِسَلْمَانَ تَقَدَّمْ أَنْتَ وَ سَلِّمْ عَلَيْهِمْ فَقَامَ وَ تَقَدَّمَ فَقَالَ مِثْلَ مَقَالَهِ الثَّلَاثَهِ

ص: ۱۴۶

۱- ۱. إرشاد القلوب ۲: ۷۸- ۸۰.

وَ إِذَا بِقَائِلٍ يَقُولُ مِنْ دَاخِلِ الْكَهْفِ أَنْتَ عَبْدٌ امْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَكَ بِالْإِيمَانِ وَ أَنْتَ مِنْ خَيْرٍ وَ إِلَى خَيْرٍ وَ لَكِنَّا أُمِرْنَا أَنْ لَا نَرُدَّ إِلَّا عَلَى الْأَنْبِيَاءِ وَ الْأَوْصِيَاءِ فَجَاءَ وَ جَلَسَ فَقَامَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا نُجَبَاءَ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ الْوَافِينَ بِعَهْدِهِ نِعْمَ الْفِتْيَةُ أَنْتُمْ وَ إِذَا بِأَصْوَاتٍ جَمَاعَةٍ وَ عَلَيْكَ السَّلَامُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ سَيِّدَ الْمُسْلِمِينَ وَ إِمَامَ الْمُتَّقِينَ وَ قَائِدَ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِينَ فَازَ وَ اللَّهِ مَنْ وَالاكَ وَ خَابَ مَنْ عَادَاكَ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام لِمَ لَمْ تُجِيبُوا أَصْحَابِي فَقَالُوا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّا نَحْنُ أَحْيَاءٌ مَحْجُوبُونَ عَنِ الْكَلَامِ وَ لَا نُجِيبُ إِلَّا الْأَنْبِيَاءَ أَوْ وَصِيَّ نَبِيٍّ وَ عَلَيْكَ السَّلَامُ وَ عَلَى الْأَوْصِيَاءِ مِنْ بَعْدِكَ حَتَّى يَظْهَرَ حَقُّ اللَّهِ عَلَى أَيْدِيهِمْ ثُمَّ سَكَتُوا وَ أَمَرَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام المنشبة فَحَمَلَتِ الْبِسَاطَ ثُمَّ رَدَّتْهُ إِلَى الْمَدِينَهِ وَ هُمْ عَلَيْهِ كَمَا كَانُوا وَ أَخْبَرُوا رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِمَا جَرَى قَالَ اللَّهُ تَعَالَى إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقالُوا رَبَّنا آتِنا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَ هَيِّئْ لَنا مِنْ أَمْرِنا رَشَداً(۱).

**[ترجمه]«عیون المعجزاتِ» . سیّد مرتضی: امام صادق علیه السّلام از پدرانش علیهم السّلام آورده است که در حضور محمّد صَلی الله علیهِ و آله ذکری از سلیمان بن داود علیهما السّلام و قالیچه او و اصحاب کهف به میان آمد و اینکه آن‌ها مرده‌اند یا نمرده‌اند، پس آن حضرت صَلی الله علیهِ و آله فرمود: کدام یک از شما دوست دارد که در غار اصحاب کهف را ببیند و به آنها سلام کند؟ ابوبکر، عمر و عثمان عرض کردند: ما، یا رسول الله! پس آن حضرت صَلی الله علیهِ و آله ندا در داد: ای درجان بن مالک؛ ناگاه جوانی با جامه‌های معطّر وارد شد، پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به وی فرمود: قالیچه سلیمان علیه السّلام را برای ما بیاور! آن جوان رفت و لحظه‌ای بعد با قالیچه‌ای برگشت که طول و عرض آن چهل در چهل بود و از موی سپید بافته شده بود و آن را در صحن مسجد انداخته و خود غیب شد. پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به بلال و ثوبان که هر دو بنده وی بودند فرمود: این فرش را به در مسجد برده و پهن کنید و آن دو نیز چنین کردند. آن‌گاه رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به ابوبکر، عمر، عثمان، امیرمؤمنان علیه السّلام و سلمان فرمود: برخیزید و هرکدام از شما در یک گوشه فرش و امیرالمؤمنین علیه السّلام در وسط آن بنشیند، سپس آن‌ها چنین کردند، پیامبر صدا زد: یا منشبهٔ! ناگاه بادی در زیرفرش وزیدن گرفته آن را بلند کرده و بر در غاری که اصحاب کهف داخل آنند، فرود آورد. سپس امیرالمؤمنین به ابوبکر فرمود: قدم پیش بگذار و به آنان سلام کن که تو شیخ قریش هستی. ابوبکر گفت: چه بگویم یا علی؟ فرمود: بگو السّلام علیکم ای جوانانی که به پروردگارشان ایمان آوردند، السّلام علیکم ای نجیب زادگان خدا بر روی زمینش! پس ابوبکر به سمت در غار که بسته بود، رفت و سه بار آنچه را که امیرالمؤمنین علیه السّلام به وی گفته بود، گفت اما کسی به سخن وی پاسخی نداد. پس آمد و نشست و گفت: یا امیرالمؤمنین، مرا پاسخ ندادند. امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: ای عمر، برخیز و همان چیزهایی را که دوستت گفت، تو نیز بگو، پس عمر برخاسته و سخنان ابوبکر را سه بار تکرار کرد اما کسی پاسخی به او نداد، پس آمد و نشست. لذا امیرالمؤمنین علیه السّلام به عثمان فرمود: تو برخیز و سخنان آن دو را بیان کن، و او نیز برخاست لیکن کسی پاسخش نگفت پس آمد و نشست. سپس امیرالمؤمنین علیه السّلام به سلمان فرمود: تو برو و به ایشان سلام کن! او نیز جلو رفته گفته‌های آن سه نفر

را بر زبان آور، ناگهان صدایی از درون غار گفت: تو بنده‌ای هستی که خداوند قلبت را به ایمان آزموده است و تو از خیر هستی و به سوی خیر حرکت می‌کنی، لیکن ما فرمان یافته‌ایم که جز انبیا و اوصیا را پاسخ نگوییم. پس سلمان برگشت و

نشست. آن گاه امیرالمؤمنین علیه السّلام برخاسته و فرمود: السّلام علیکم ای نجیبان خدا بر روی زمینش که به عهد و پیمانش وفا کردید، چه نیکو جوانانی هستید شما! ناگاه صدای گروهی برخاست: و علیک السّلام یا امیرالمؤمنین و سیّد و سرور مسلمانان و امام پارسایان و پیشوای دست و روی سپیدان، به خدا سوگند دوستدار تو رستگار شده دشمن تو ناکام گردید! پس امیرمؤمنان علیه السّلام فرمود: چرا پاسخ همراهان مرا ندادید؟ گفتند: یا امیرالمؤمنین، ما زندگانی هستیم که از سخن گفتن منع گشته‌ایم و جز انبیا یا وصیّ نبی را پاسخ نمی‌گوییم، و بر تو و اوصیای بعد از تو سلام خدا باد تا اینکه خداوند حق را بر دست ایشان آشکار فرماید. سپس سکوت کردند، و امیرالمؤمنین علیه السّلام «منشبه» را فرمان داد که بساط را به حرکت در آورد و آن را به مدینه بازگرداند در حالیکه آنان بر همان حالت بودند، و ماجرا را برای رسول خدا صلی الله علیهِ و آله تعریف کردند. خداوند متعال می‌فرماید: «إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُواْ رَبَّنَا ءَاتِنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً وَ هَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا» - . کهف/ ۱۰ - {آن گاه که جوانان به سوی غار پناه جستند و گفتند: «پروردگار ما! از جانب خود به ما رحمتی بخش و کار ما را برای ما به سامان رسان.»}

**[ترجمه]

«۱۲»

کنز، [کنز جامع الفوائد] و تأویل الآیات الظاهره مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِيسَ عَنْ أَبِي عِيسَى عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنِ الْحَجَّالِ عَنْ ثَعْلَبَةَ عَنْ زَكَرِيَّا الزُّجَاجِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام يَقُولُ: إِنَّ عَلِيّاً علیه السلام كَانَ فِيمَا وُلِّيَ بِمَنْزِلَةِ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ قَالَ لَهُ سُبْحَانَهُ هذا عَطاؤُنا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسابٍ (۲).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: زکریا زجاجی گوید: شنیدم امام باقر علیه السّلام می‌فرمود:علی علیه السلام در مورد آنچه که بر آن ولایت و فرمانروایی داشت مانند سلیمان بن داود بود. خداوند سبحان به وی فرمود: «هَاذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ» - . ص/ ۳۹ - {[گفتیم:]

«این بخشش ماست، [آن را] بی شمار ببخش یا نگاه دار.»}

**[ترجمه]

«۱۳»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ رَحِيمٍ مُعَنْعَناً عَنْ جَابِرٍ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: افْتَقَدْتُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام وَ لَمْ أَرَهُ بِالْمَدِينَةِ أَيَّاماً فَغَلَبَنِي الشَّوْقُ فَجِئْتُ فَأَتَيْتُ أُمَّ سَلَمَةَ الْمَخْزُومِيَّةَ فَوَقَفْتُ بِالْبَابِ فَخَرَجَتْ وَ هِيَ تَقُولُ مَنْ بِالْبَابِ فَقُلْتُ أَنَا جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ فَقَالَتْ مَا حَاجَتُكَ يَا أَخَا الْأَنْصَارِيَّ فَقُلْتُ إِنِّي فَقَدْتُ (۳) سَيِّدِي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام لَمْ أَرَهُ بِالْمَدِينَةِ مُذْ أَيَّامٍ فَغَلَبَنِي الشَّوْقُ إِلَيْهِ أَتَيْتُكِ لِأَسْأَلَكِ مَا فَعَلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فَقَالَتْ يَا جَابِرُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ فِي السَّفَرِ فَقُلْتُ فِي أَيِ

۱- ۱. مخطوط، و لم نظفر بنسخته. و الآیه فی سوره الکهف: ۱۰.

۲- ۲. مخطوط، و الآیه فی سوره ص: ۳۹.

۳- ۳. فی المصدر: فقالت ما حاجتک؟ قلت: إنی فقدت اه. و فی(م) و(د): فقالت: یا جابر ما حاجتک؟.

سَفرٍ؟ فَقَالَتْ يَا جَابِرُ عَلِيٌّ فِی برحات (۱) مُنْذُ ثَلَاثٍ فَقُلْتُ فِی أَیِّ برحات فَأَجَافَتِ الْبَابَ (۲) دُونِی فَقَالَتْ یَا جَابِرُ ظَنَنْتُكَ أَعْلَمَ مِمَّا أَنْتَ (۳) صِرْ إِلَی مَسْجِدِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله فَإِنَّكَ سَتَرَی عَلِیّاً فَأَتَیْتُ الْمَسْجِدَ فَإِذَا أَنَا بِسَاجِدٍ مِنْ نُورٍ وَ سَحَابٍ مِنْ نُورٍ وَ لَا أَرَی عَلِیّاً فَقُلْتُ یَا عَجَباً غَرَّتْنِی أُمُّ سَلَمَهَ فَتَلَبَّثْتُ قَلِیلًا إِذْ تَطَامَنَ السَّحَابُ وَ انْشَقَّتْ وَ نَزَلَ مِنْهَا أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ فِی كَفِّهِ سَیْفٌ یَقْطُرُ دَماً فَقَامَ إِلَیْهِ السَّاجِدُ فَضَمَّهُ إِلَیْهِ وَ قَبَّلَ بَیْنَ عَیْنَیْهِ وَ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ الَّذِی نَصَرَكَ عَلَی أَعْدَائِكَ وَ فَتَحَ عَلَی یَدِكَ (۴) لَكَ إِلَیَّ حَاجَهٌ قَالَ حَاجَتِی إِلَیْكَ أَنْ تَقْرَأَ مَلَائِكَهَ السَّمَاوَاتِ مِنِّی السَّلَامَ وَ تُبَشِّرُهُمْ بِالنَّصْرِ ثُمَّ رَكِبَ السَّحَابَ فَطَارَ فَقُمْتُ إِلَیْهِ وَ قُلْتُ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ لَمْ أَرَكَ بِالْمَدِینَهِ أَیَّاماً فَغَلَبَنِی الشَّوْقُ إِلَیْكَ فَأَتَیْتُ أُمَّ سَلَمَهَ الْمَخْزُومِیَّهَ لِأَسْأَلَهَا عَنْكَ فَوَقَفْتُ بِالْبَابِ فَخَرَجَتْ تَقُولُ (۵) مَنْ بِالْبَابِ فَقُلْتُ أَنَا جَابِرٌ فَقَالَتْ مَا حَاجَتُكَ یَا أَخَا الْأَنْصَارِ فَقُلْتُ إِنِّی فَقَدْتُ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ لَمْ أَرَهُ بِالْمَدِینَهِ فَأَتَیْتُكِ لِأَسْأَلَكِ مَا فَعَلَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَقَالَتْ یَا جَابِرُ اذْهَبْ إِلَی الْمَسْجِدِ سَتَرَاهُ (۶) فَأَتَیْتُ الْمَسْجِدَ فَإِذَا أَنَا بِسَاجِدٍ مِنْ نُورٍ وَ سَحَابٍ مِنْ نُورٍ وَ لَا أَرَاكَ فَلَبِثْتُ قَلِیلًا إِذْ تَطَامَنَ السَّحَابُ وَ انْشَقَّتْ وَ نَزَلْتَ وَ فِی یَدِكَ سَیْفٌ یَقْطُرُ دَماً فَأَیْنَ كُنْتَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ قَالَ یَا جَابِرُ كُنْتُ فِی برحات مُنْذُ ثَلَاثٍ فَقُلْتُ وَ أَیْشٍ (۷) صَنَعْتَ فِی برحات فَقَالَ لِی یَا جَابِرُ مَا أَغْفَلَكَ

أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ وَلَایَتِی عُرِضَتْ عَلَی أَهْلِ السَّمَاوَاتِ وَ مَنْ فِیهَا وَ أَهْلِ الْأَرَضِینَ وَ مَنْ فِیهَا فَأَبَتْ طَائِفَهٌ مِنَ الْجِنِّ وَلَایَتِی فَبَعَثَنِی حَبِیبِی مُحَمَّدٌ بِهَذَا السَّیْفِ فَلَمَّا وَرَدَتِ الْجِنُّ افْتَرَقَتِ الْجِنُّ ثَلَاثَ

ص: ۱۴۸

۱- ۱. فی المصدر:« برجات» فی الموضعین و كذا فیما یأتی.

۲- ۲. أجاف الباب: رده.

۳- ۳. فی المصدر: مما أنت فیه.

۴- ۴. فی المصدر: علی یدیك.

۵- ۵. فی المصدر: فخرجت و هی تقول.

۶- ۶. فی المصدر: فانك ستراه.

۷- ۷. أی و أی شی ء.

فِرَقٍ فِرْقَةً طَارَتْ بِالْهَوَاءِ فَاحْتَجَبَتْ مِنِّی وَ فِرْقَةٌ آمَنَتْ بِی وَ هِیَ الْفُرْقَةُ الَّتِی نُزِّلَ (۱) فِیهَا الْآیَهُ مِنْ قُلْ أُوحِیَ وَ فِرْقَةٌ جَحَدَتْنِی حَقِّی فَجَادَلْتُهَا بِهَذَا السَّیْفِ سَیْفِ حَبِیبِی مُحَمَّدٍ حَتَّی قَتَلْتُهَا عَنْ آخِرِهَا فَقُلْتُ الْحَمْدُ لِلَّهِ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ فَمَنْ کَانَ السَّاجِدَ قَالَ أَکْرَمُ الْمَلَائِکَهِ(۲) عَلَی اللَّهِ صَاحِبُ الْحُجُبِ وَکَّلَهُ اللَّهُ تَعَالَی بِی إِذَا کَانَ أَیَّامُ الْجُمُعَهِ یَأْتِینِی بِأَخْبَارِ السَّمَاوَاتِ وَ السَّلَامِ مِنَ الْمَلَائِکَهِ وَ یَأْخُذُ السَّلَامَ مِنْ مَلَائِکَهِ السَّمَاوَاتِ إِلَیَ (۳).

**[ترجمه]تفسیر فرات بن ابراهیم: جابر انصاری گفت: امیر مومنان علی علیه السلام را گم کردم و چند روز او را در مدینه نیافتم، از این رو اشتیاق بر من غلبه یافته نزد اُم سلمهٔ مخزومیّه آمده و بر در خانه ایستادم. پس وی در حالی که می گفت: چه کسی پشت در است؟ بیرون آمد. گفتم: من هستم، جابر بن عبدالله انصاری . گفت: کارت چیست ای برادر انصاری؟ گفتم: من آقایم امیر مومنان را گم کرده ام و چند روز است که او را در مدینه نیافته‌ام، از این رو اشتیاق دیدارش مرا مغلوب ساخته است، نزد شما آمده‌ام تا بپرسم که امیرالمؤمنین علیه السّلام چه می کند؟ گفت: ای جابر، علی در سفر است. گفتم: در کدام

ص: ۱۴۷

سفر؟ گفت: علی سه روز است که در برحات است. گفتم: در کدام برحات است؟ سپس در را بسته در حالی که می گفت: ای جابر، گمان می کردم بیش از این‌ها می‌دانی، به مسجد النبی برو که علی علیه السّلام را آنجا خواهی دید. پس به مسجد آمده و ناگاه نوری را در حال سجده و ابری از نور دیدم بی‌آنکه علی علیه السّلام را ببینم، پس با خود گفتم: شگفتا! اُمّ سلمه مرا فریب داد. سپس اندکی درنگ کردم که ناگاه ابر پایین آمده و شکافته شد و امیرالمؤمنین علیه السّلام در حالی که شمشیری در دست داشت که از آن خون می‌چکید، پیاده شد. سپس آن سجده کننده به سوی وی رفته در آغوشش کشیده پیشانی او را بوسیده و گفت: سپاس خدا را ای امیرالمؤمنین که تو را بر دشمنانت پیروز گردانید و بر دست تو پیروزی را رقم زد. آیا از من حاجتی داری؟ گفت: حاجت من از تو این است که به فرشتگان آسمان از جانب من سلام برسانی و آنان را به این پیروزی بشارت دهی؟ سپس بر آن ابر سوار گشته و پرواز کرد. پس به سوی آن حضرت برخاسته و عرض کردم: یا امیرالمؤمنین، چند روزی شما را در مدینه نیافتم و اشتیاق دیدارتان بر من غلبه کرد از این رو نزد اُمّ سلمه مخزومیّه رفته تا از وی جویای شما گردم، لذا بر در خانه ایستادم و او بیرون آمده در حالی که می گفت: چه کسی بر در است؟ گفتم: من هستم، جابر! گفت: حاجت تو چیست ای برادر انصاری؟ گفتم: به جستجوی امیرالمؤمنین علیه السّلام پرداختم و او را در مدینه نیافتم لذا نزد تو آمده‌ام که بپرسم که امیرالمؤمنین علیه السّلام چه می کند. گفت: ای جابر، برو به مسجد که آنجا او را خواهی دید. سپس به مسجد آمدم و با نوری در حال سجده و ابری از نور مواجه شدم و شما را ندیدم. پس مدتی درنگ کردم تا ابر پایین آمده و از هم شکافت و تو از آن پایین آمدی در حالی که شمشیری در دست داشتی که از آن خون می‌چکید، یا امیرالمؤمنین، کجا بودی؟ علی علیه السلام فرمود: ای جابر من سه روز در برحات بودم. گفتم: در برحات چه کار می کردید؟ پس به من فرمود: ای جابر، خیلی غافلی! مگر ندانستی که ولایت من بر ساکنان آسمان‌ها و هرکس در آنهاست و بر زمینیان و هرکس در آن... هاست عرضه شد و گروهی از جن از پذیرش ولایت من سرباز زدند، سپس محبوبم محمّد مرا با این شمشیر فرستاد، و چون بر سر جنّیان آمدم، سه گروه شدند،

یک گروه به آسمان پرواز کرده خود را از دید من پنهان کردند، گروهی به من ایمان آوردند و این همان گروهی است که آیه: «قُل اُوحی» درباره آنان نازل گردید و گروه دیگری منکر حقّ من شدند از این رو با این شمشیر، شمشیر محبوبم محمّد با آن‌ها به جنگ پرداخته و تا آخرین نفر آن‌ها را به قتل رساندم. پس عرض کردم: الحمدُالله یا امیرالمؤمنین. آن کسی که در حال سجده بود که بود؟ فرمود: بزرگوارترین فرشته نزد خدا، موکّل بر حجاب‌ها که خداوند متعال او را موکّل بر من کرده، او روزهای جمعه اخبار آسمان‌ها و سلام را از فرشتگان نزد من می‌آورد و سلام را از فرشتگان می‌گیرد و به من می‌رساند.

**[ترجمه]

بیان

البرحات كأنه جمع البراح و هو المتسع من الأرض لا زرع بها و لا شجر و هو غير موافق للقياس و فی بعض النسخ بالجيم و كأنه أيضا جمع البرج على غير القياس و لعل فيه تصحيفا و التطامن الانخفاض.

**[ترجمه]البرحات: به نظر می‌رسد جمع «براح» که زمین هموار بی‌آب و علف است، باشد و این موافق با قاعده نیست. و در برخی نسخه‌ها با جیم (برجات) ثبت شده که باز به نظر می‌رسد برخلاف قیاس جمع«بُرج» باشد و شایداً در ثبت آن تصحیفی صورت گرفته باشد. التطأمن:

انخفاض - پایین آمدن -.

**[ترجمه]

«۱۴»

يف، [الطرائف] ابْنُ الْمَغَازِلِيِّ فِی كِتَابِ الْمَنَاقِبِ وَ الثَّعْلَبِيُّ فِی تَفْسِيرِهِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: أُهْدِيَ لِرَسُولِ اللَّهِ بِسَاطٌ مِنْ خَنْدَقٍ فَقَالَ لِی يَا أَنَسُ ابْسُطْهُ فَبَسَطْتُهُ ثُمَّ قَالَ ادْعُ الْعَشَرَةَ فَدَعَوْتُهُمْ فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيْهِ أَمَرَهُمْ بِالْجُلُوسِ عَلَى الْبِسَاطِ ثُمَّ دَعَا عَلِيّاً علیه السلام وَ نَاجَاهُ طَوِيلًا ثُمَّ رَجَعَ عَلِيٌّ عَلَى الْبِسَاطِ(۴) ثُمَّ قَالَ يَا رِيحُ احْمِلِينَا فَحَمَلَتْنَا الرِّيحُ قَالَ فَإِذَا الْبِسَاطُ يَدُفُّ بِنَا دَفّاً(۵) ثُمَّ قَالَ يَا رِيحُ ضَعِينَا ثُمَّ قَالَ عَلِيٌّ أَ تَدْرُونَ فِی أَيِّ مَكَانٍ أَنْتُمْ قُلْنَا لَا قَالَ هَذَا مَوْضِعُ الْكَهْفِ وَ الرَّقِيمِ قُومُوا فَسَلِّمُوا عَلَى إِخْوَانِكُمْ قَالَ أَنَسٌ فَقُمْنَا رَجُلًا رَجُلًا فَسَلَّمْنَا عَلَيْهِمْ فَلَمْ يَرُدُّوا عَلَيْنَا السَّلَامَ فَقَامَ عَلِيٌّ علیه السلام فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا مَعْشَرَ الصِّدِّيقِينَ وَ الشُّهَدَاءِ فَقَالُوا وَ عَلَيْكَ السَّلَامُ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ قَالَ فَقُلْتُ مَا بَالُهُمْ رَدُّوا عَلَيْكَ وَ لَمْ يَرُدُّوا عَلَيْنَا فَقَالَ لَهُمْ مَا بَالُكُمْ لَمْ تَرُدُّوا عَلَى إِخْوَانِی فَقَالُوا إِنَّا مَعْشَرَ الصِّدِّيقِينَ وَ الشُّهَدَاءِ

۱- ۱. فی المصدر: نزلت.

۲- ۲. فی المصدر: فقال لی: یا جابر إن الساجد أكرم الملائكه اه.

۳- ۳. تفسیر فرات: ۱۹۲ و ۱۹۳.

۴- ۴. فی المصدر: ثم رجع فجلس علی البساط.

۵- ۵. دف الطائر: حرک جناحیه کالحمام. و فی المصدر:« یذف بنا ذفا» و ذف الامر: أسرع.

لَا نُكَلِّمُ بَعْدَ الْمَوْتِ إِلَّا نَبِيّاً أَوْ وَصِيّاً قَالَ (۱) یا رِیحُ احْمِلِینَا فَحَمَلَتْنَا تَدُفُّ بِنَا دَفّاً(۲) ثُمَّ قَالَ یَا رِیحُ ضَعِینَا فَوَضَعَتْنَا فَإِذَا نَحْنُ بِالْحَرَّهِ قَالَ فَقَالَ عَلِیٌّ علیه السلام نُدْرِکُ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله فِی آخِرِ رَکْعَهٍ فَتَوَضَّأْنَا وَ أَتَیْنَاهُ وَ إِذَا النَّبِیُّ یَقْرَأُ فِی آخِرِ رَکْعَهٍ أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحابَ الْکَهْفِ وَ الرَّقِیمِ کانُوا مِنْ آیاتِنا عَجَباً(۳).

وَ زَادَ الثَّعْلَبِیُّ فِی هَذَا الْحَدِیثِ عَلَى ابْنِ الْمَغَازِلِیِّ: قَالَ فَصَارُوا إِلَى رَقْدَتِهِمْ (۴) إِلَى آخِرِ الزَّمَانِ عِنْدَ خُرُوجِ الْمَهْدِیِّ علیه السلام فَقَالَ إِنَّ الْمَهْدِیَّ یُسَلِّمُ عَلَیْهِمْ فَیُحْیِیهِمُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ ثُمَّ یَرْجِعُونَ إِلَى رَقْدَتِهِمْ فَلَا یَقُومُونَ إِلَى یَوْمِ الْقِیَامَهِ(۵).

مد، [العمده] بإسناده عن ابن المغازلی عن أبی طاهر محمد بن علی البغدادی عن أبی بکر أحمد بن جعفر الجبلی عن عمر بن أحمد عن عمر بن الحسن بن إدریس عن عبد الرزاق بن همام عن معمر بن أبان عن أنس بن مالک: مثله (۶).

**[ترجمه]الطرائف: ابن مغازلی در کتاب «المناقب» و ثعلبی در تفسیر خود از انس بن مالک روایت کرده که گفت: یک جاجیم خندقی به رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله اهدا شد. پس آن حضرت به من فرمود: ای انس، آن را بگستران، و من آن را گستردم. سپس فرمود: آن ده نفر را فرا بخوان! من نیز آن‌ها را فرا خواندم و چون بروی وارد گشتند، به آنان امر فرمود که روی فرش بنشینند، آن‌گاه علی علیه السّلام را فراخوانده و مدتی طولانی با وی به راز سخن گفت سپس علی علیه السّلام به روی فرش بازگشته و فرمود: ای باد، ما را ببر! پس باد ما را با خود برد و متوجه شدیم که فرش همچون پرنده بال می‌زند، پس علی علیه السّلام گفت: ای باد، ما را فرود آر. سپس علی علیه السّلام فرمود: آیا می‌دانید کجا هستید؟ عرض کردیم: خیر، فرمود: اینجا غار اصحاب کهف ورقیم است، برخیزید و به برادرانتان سلام کنید. انس گوید: پس یکی یکی برخاسته و به آن... ها سلام کردیم اما آن‌ها پاسخ سلام ما را ندادند. آن‌گاه علی علیه السّلام برخاسته و فرمود: السّلام علیکم ای جماعت صدّیقین و شهداء، گفتند: و علیک السّلام و رحمهٔ الله و برکاته! عرض کردم: چرا سلام شما را پاسخ دادند ولی پاسخ ما را ندادند؟ آن حضرت خطاب به ایشان فرمود: چرا به برادرانم پاسخ ندادید؟ گفتند: ما معشر صدّیقان و شهداء

ص: ۱۴۹

پس از مرگ پاسخ کسی را نمی‌دهیم مگر اینکه یک نبی یا وصی باشد. علی علیه السّلام فرمود: ای باد، ما را حمل کن!پس پرو بال زنان ما را حمل نمود. سپس فرمود: ای باد، ما را زمین بگذار! پس ما را زمین گذاشت، ناگاه خود را در «حَرّه» یافتیم. انس گوید: سپس علی علیه السّلام فرمود: به رکعت آخر نماز جماعت رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله خواهیم رسید. سپس وضو گرفته نزد وی بازگشتیم ناگاه متوجه شدیم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در رکعت آخر است و این آیه را می‌خواند: «أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَـٰبَ الْکَهْفِ وَ الرَّقِیمِ کَانُواْ مِنْ ءَایَاتِنَا عجَبًا» - . کهف/ ۹ - {مگرپنداشتی اصحاب کهف و رقیم [خفتگان غار لوحه دار] از آیات ما شگفت بوده است؟} ثعلبی علاوه بر آنچه در حدیث ابن مغازلی آمده می‌افزاید: راوی گوید: پس آن‌ها دوباره به خوابشان که تا آخر الزمان تا ظهور مهدی ادامه دارد، بازگشتند. فرمود: حضرت مهدی علیه السّلام به ایشان سلام می‌کند و خدای عزّوجل آنان را برای او زنده خواهد کرد، سپس بار دیگر به خواب رفته و تا قیامت بیدار نمی‌شوند. - . الطرائف: ۲۱ -

العمدهٔ: با اسناد خود از ابن مغازلی با سندی از انس بن مالک نظیر این روایت را نقل کرده است. - . العمدهٔ: ۱۹۵- ۱۹۴ -

**[ترجمه]

«۱۵»

ختص، [الإختصاص] أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْعَبْسِيِّ عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَهَ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ زِيَادِ بْنِ وَهْبٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: أَتَيْتُ فَاطِمَهَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهَا فَقُلْتُ لَهَا أَيْنَ بَعْلُكِ فَقَالَتْ عَرَجَ بِهِ جَبْرَئِيلُ إِلَى السَّمَاءِ فَقُلْتُ فِيمَا ذَا فَقَالَتْ إِنَّ نَفَراً مِنَ الْمَلَائِكَهِ تَشَاجَرُوا فِي شَيْ ءٍ فَسَأَلُوا حَكَماً مِنَ الْآدَمِيِّينَ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِمْ أَنْ تَخَيَّرُوا فَاخْتَارُوا عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام(۷).

ص: ۱۵۰

۱- ۱. في المصدر: ثم قال.

۲- ۲. في المصدر: تذف بنا ذفا.

۳- ۳. سوره الكهف: ۹.

۴- ۴. الرقده: النومه.

۵- ۵. الطرائف: ۲۱.

۶- ۶. العمده: ۱۹۴ و ۱۹۵.

۷- ۷. الاختصاص: ۲۱۳.

**[ترجمه]کتاب الأختصاص: عبدالله بن مسعود گويد: به حضور فاطمه صلوات الله عليها آمده و به وى عرض كردم: همسرتان كجاست؟ فرمود: جبرئيل او را به آسمان برده است. عرض كردم: براى چه؟ فرمود: عده‌اى از فرشتگان در مورد مسأله‌اى به مشاجره پرداخته و خواستار حَكَمى از ميان آدميان شدند. سپس خداوند به ايشان وحى فرمود كه يكى را برگزينند، و آن‌ها على بن أبى طالب عليه السّلام را برگزيدند. - . الاختصاص: ۲۱۳ -

ص: ۱۵۰

**[ترجمه]

باب ۸۱ أن الله تعالى ناجاه صلوات الله عليه و أن الروح يلقى إليه و جبرئيل أملى عليه

الأخبار

«۱»

ما، [الأمالي] للشيخ الطوسي أَبُو عَمْرٍو عَنِ ابْنِ عُقْدَةَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْأَجْلَحِ (۱) بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: نَاجَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام يَوْمَ طَائِفٍ فَأَطَالَ مُنَاجَاتَهُ فَرُئِيَ الْكَرَاهَةُ فِي وُجُوهِ رِجَالٍ فَقَالُوا قَدْ أَطَالَ مُنَاجَاتَهُ مُنْذُ الْيَوْمِ فَقَالَ مَا انْتَجَيْتُهُ وَ لَكِنَّ اللَّهَ انْتَجَاهُ (۲).

ما، [الأمالي] للشيخ الطوسي ابن الصلت عن ابن عقده عن أحمد بن يحيى بن زكريا عن إسماعيل بن أبان عن عبد الله بن المسلم الملائي عن الأجلح: مثله (۳).

**[ترجمه]امالى طوسى: جابر گويد: رسول خدا صَلى الله عليهِ و آله در ماجراى طائف مدتى طولانى با على بن أبى طالب عليه السّلام به راز سخن گفت و اين سخن گفتن طولانى شد و از اين بابت ناخرسندى در چهره برخى مشاهده شد، آن‌ها گفتند: امروز نجوا را با وى طولانى كرد، پس آن حضرت فرمود: من با او نجوا نكردم بلكه خداوند با وى نجوا كرد. - . امالى شيخ طوسى: ۱۶۳ -

امالى طوسى: نظير اين روايت را با سندى از الأجلح نقل كرده است. - . امالى شيخ طوسى: ۲۱۱ -

**[ترجمه]

«۲»

خص، [منتخب البصائر] مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ الْبَغْدَادِيُّ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِنَّ النَّاسَ يَزْعُمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَجَّهَ عَلِيّاً عليه السلام إِلَى الْيَمَنِ لِيَقْضِيَ بَيْنَهُمْ فَقَالَ عَلِيٌّ عليه السلام فَمَا وَرَدَتْ عَلَيَّ قَضِيَّةٌ إِلَّا حَكَمْتُ فِيهَا بِحُكْمِ اللَّهِ وَ حُكْمِ رَسُولِهِ فَقَالَ صَدَقُوا فَقُلْتُ وَ كَيْفَ ذَاكَ وَ لَمْ يَكُنْ أُنْزِلَ الْقُرْآنُ كُلُّهُ وَ قَدْ

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله غَائِباً فَقَالَ كَانَ يَتَلَقَّاهُ بِهِ رُوحُ الْقُدُسِ (۴).

**[ترجمه]منتخب البصائر: علی بن عبدالعزیز از پدرش آورده است که گفت: به امام صادق علیه السّلام عرض کردم: مردم گمان دارند که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله علی علیه السّلام را برای قضاوت در میان مردم به یمن فرستاد، از این رو بود که علی علیه السّلام فرمود: هیچ قضاوتی برای من پیش نیامد مگر اینکه به حکم خدا و رسول او در آن قضاوت کردم. فرمود: راست گفته‌اند. عرض کردم: چگونه چنین چیزی ممکن است در حالی که خداوند هنوز همه قرآن را نازل نفرموده بود و رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله غایب بود؟ فرمود: او آن را از روح القدس دریافت می‌فرمود. - . مختصر بصائر الدرجات: ۱ -

**[ترجمه]

«۳»

خص، [منتخب البصائر] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى وَ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَبَّاسِ بْنِ حَرِيشٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ الثَّانِی علیه السلام قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ الْبَاقِرُ علیه السلام:

ص: ۱۵۱

۱- ۱. بتقديم المعجمه على المهمله، وثقه ثقه ابن معين و غيره و ضعفه النسائی، و هو شيعی مات سنه ۱۴۵.

۲- ۲. أمالی الشيخ: ۱۶۳. و فيه: ما أنا انتجيته و لكن اللّه عزّ و جلّ انتجاه.

۳- ۳. أمالی الشيخ: ۲۱۱.

۴- ۴. مختصر بصائر الدرجات: ۱. و فيه: يتلقى به روح القدس.

إِنَّ الْأَوْصِيَاءَ مُحَدَّثُونَ يُحَدِّثُهُمْ رُوحُ الْقُدُسِ وَ لَا يَرَوْنَهُ وَ كَانَ عَلِيٌّ عليه السلام يَعْرِضُ عَلَى رُوحِ الْقُدُسِ مَا يُسْأَلُ عَنْهُ فَيُوجِسُ (۱) فِي نَفْسِهِ أَنْ قَدْ أَصَبْتَ الْجَوَابَ فَيُخْبِرُ بِهِ فَيَكُونُ كَمَا قَالَ (۲).

**[ترجمه]منتخب بصائر الدرجات: امام جواد عليه السّلام روايت كرد كه امام باقر عليه السّلام فرمود:

ص: ۱۵۱

همانا با اوصيا گفتگو مى‌شود، روح القدس با آن‌ها گفتگو مى‌كند بى آنكه او را ببينند. على عليه السّلام سؤال‌هايى را كه از وى مى‌شد بر روح القدس عرضه مى‌كرد و به وى القا مى‌شد كه پاسخت درست است آن‌گاه آن پاسخ را به زبان مى‌آورد و همان‌طور مى‌شود كه گفته است. - . مختصر بصائر الدرجات: ۲-۱ -

**[ترجمه]

«۴»

ختص، [الإختصاص] عَلِيُّ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عِيسَى عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ رِفَاعَةَ بْنِ مُوسَى عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله كَانَ يُمْلِي عَلَى عَلِيٍّ عليه السلام صَحِيفَةً فَلَمَّا بَلَغَ نِصْفَهَا وَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ رَأْسَهُ فِي حِجْرِ عَلِيٍّ عليه السلام ثُمَّ كَتَبَ عَلِيٌّ عليه السلام حَتَّى امْتَلَأَتِ الصَّحِيفَةُ فَلَمَّا رَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ رَأْسَهُ قَالَ مَنْ أَمْلَى عَلَيْكَ يَا عَلِيُّ فَقَالَ أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ بَلْ أَمْلَى عَلَيْكَ جَبْرَئِيلُ (۳).

**[ترجمه]الاختصاص: امام صادق عليه السّلام آورده است كه رسول خدا صَلى الله عليهِ و آله مشغول املاى صحيفه‌اى بر على عليه السّلام بود و چون به نيمه آن رسيد، پيامبر صَلى الله عليهِ و آله سر بر دامن على عليه السّلام گذاشت و به خواب رفت، اما على عليه السّلام به نوشتن ادامه داد تا اينكه صحيفه پر شد، و چون رسول خدا صَلى الله عليهِ و آله سر برداشت، فرمود: چه كسى بر تو املا كرد؟ عرض كرد: خودتان يا رسول الله، پيامبر صَلى الله عليهِ و آله فرمود: بلكه جبرئيل بر تو املا كرده است. - . الاختصاص : ۲۷۵ -

**[ترجمه]

«۵»

ختص، [الإختصاص] مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْخَطَّابِ وَ أَحْمَدُ وَ عَبْدُ اللَّهِ ابْنَا مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ سَدِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ: دَعَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله عَلِيّاً عليه السلام وَ دَعَا بِدَفْتَرٍ فَأَمْلَى عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله بَطْنَهُ وَ أُغْمِيَ عَلَيْهِ فَأَمْلَى عَلَيْهِ جَبْرَئِيلُ ظَهْرَهُ فَانْتَبَهَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَقَالَ مَنْ أَمْلَى عَلَيْكَ هَذَا يَا عَلِيُّ فَقَالَ أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ أَنَا أَمْلَيْتُ عَلَيْكَ بَطْنَهُ وَ جَبْرَئِيلُ أَمْلَى عَلَيْكَ ظَهْرَهُ وَ كَانَ قُرْآناً يُمْلِي عَلَيْهِ (۴).

**[ترجمه]الاختصاص: امام صادق عليه السّلام: رسول خدا صَلى الله عليهِ و آله على عليه السّلام را احضار فرموده و دفترى

طلبید، سپس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله درون برگه را بر وی املا فرمود و از هوش رفت، پس جبرئیل پشت برگه را بر وی املاـ نمود، چون رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به خود آمد، فرمود: علی، چه کسی این را به تو املاـ کرد؟ عرض کرد: خودتان یا رسول الله! فرمود: من رویِ آن بر تو املاـ کردم و جبرئیل پشت آن را بر تو املا کرد. و پیامبر صَلی الله علیهِ و آله قرآن را بر وی املا می‌فرمود. - . الاختصاص : ۲۷۵ -

**[ترجمه]

«۶»

ختص، [الإختصاص] الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْمُغِيرَهِ(۵) عَنْ عُبَيْسِ بْنِ هِشَامٍ عَنْ كَرَّامٍ عَنِ ابْنِ أَبِي يَعْفُورٍ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: إِنَّا نَقُولُ إِنَّ عَلِيّاً علیه السلام كَانَ يُنْكَتُ فِي أُذُنِهِ وَ يُوقَرُ فِي صَدْرِهِ فَقَالَ إِنَّ عَلِيّاً علیه السلام كَانَ مُحَدَّثاً فَلَمَّا أَرَانِي قَدْ كَبُرَ عَلَيَّ قَالَ (۶) إِنَّ عَلِيّاً يَوْمَ بَنِي قُرَيْظَهَ وَ النَّضِيرِ كَانَ جَبْرَئِيلُ عَنْ يَمِينِهِ وَ مِيكَائِيلُ عَنْ يَسَارِهِ يُحَدِّثَانِهِ (۷).

ص: ۱۵۲

۱- ۱. أوجس الرجل: أحس و أضمر. و فی المصدر: فیوجس عن نفسه.

۲- ۲. مختصر بصائر الدرجات: ۱ و ۲.

۳- ۳. الاختصاص: ۲۷۵.

۴- ۴. الاختصاص: ۲۷۵.

۵- ۵. الصحیح کما فی المصدر« الحسن بن علیّ بن عبد اللّه بن المغیره» و یوجد ترجمته مع الاعظام و التبجیل و التفصیل فی جامع الرواه ۱: ۲۱۲ و سائر کتب التراجم.

۶- ۶. فی المصدر: و لما رآنی قد کبر علیّ قوله فقال اه.

۷- ۷. الاختصاص: ۲۸۶.

**[ترجمه]الاختصاص: ابن أبى يعفور گويد: به امام صادق عليه السّلام عرض كردم: ما بر اين باوريم وحى در گوش على عليه السّلام طنين‌انداز مى‌شد و در سينه‌اش جاى مى‌گرفت، فرمود: ملائكه با على عليه السلام گفتگو مى‌كردند ، و چون ديد درك اين معنا براى من دشوار است، فرمود: در جنگ بنى‌قريظه و بنى‌النضير جبرئيل در سمت راست و ميكائيل در سمت چپ وى بودند و با او سخن مى‌گفتند. - . الاختصاص: ۲۸۶ -

ص: ۱۵۲

**[ترجمه]

«۷»

ير، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنِ الْفَضَالَةِ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ عَنْ أُدَيْمٍ أَخِي أَيُّوبَ عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: جُعِلْتُ فِدَاكَ بَلَغَنِي أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى قَدْ نَاجَى عَلِيّاً عليه السلام قَالَ أَجَلْ قَدْ كَانَ بَيْنَهُمَا مُنَاجَاةٌ بِالطَّائِفِ نَزَلَ بَيْنَهُمَا جَبْرَئِيلُ (۱).

ختص، [الإختصاص] أَحْمَدُ: مِثْلَهُ وَ زَادَ فِي آخِرِهِ وَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ عَلَّمَ رَسُولَهُ الْحَلَالَ وَ الْحَرَامَ وَ التَّأْوِيلَ فَعَلَّمَ رَسُولُ اللَّهِ عَلِيّاً ذَلِكَ كُلَّهُ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حمران بن اعين گويد: به امام صادق عليه السّلام عرض كردم: قربانت گردم، شنيده‌ام كه خداى تبارك و تعالى با على عليه السّلام به راز سخن گفته است! فرمود: آرى! در طائف ميانشان يك رازگويى اى بود و جبرئيل ميان آن دو نازل شد. - . بصائر الدرجات : ۸۲ -

الاختصاص: احمد نظير آن را آورده و به آخر آن افزوده است: خداوند حلال و حرام و تأويل را به رسول خدا آموخت سپس رسول خدا صَلى الله عليهِ و آله همه آن‌ها را به على عليه السّلام آموخت. - . الاختصاص : ۳۲۷ -

**[ترجمه]

«۸»

ختص، [الإختصاص] ير، [بصائر الدرجات] إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي عِمْرَانَ عَنْ يُونُسَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِنَّ سَلَمَةَ بْنَ كُهَيْلٍ يَرْوِي فِي عَلِيٍّ عليه السلام شَيْئاً(۳) قَالَ مَا هِيَ قُلْتُ حَدَّثَنِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله كَانَ مُحَاصِراً أَهْلَ الطَّائِفِ وَ أَنَّهُ خَلَا بِعَلِيٍّ عليه السلام يَوْماً فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ عَجَباً لِمَا نَحْنُ فِيهِ مِنَ الشِّدَّةِ وَ إِنَّهُ يُنَاجِي هَذَا الْغُلَامَ مُنْذُ الْيَوْمِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مَا أَنَا بِمُنَاجِي لَهُ (۴) إِنَّمَا يُنَاجِي رَبَّهُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِنَّمَا هَذِهِ أَشْيَاءُ تُعْرَفُ (۵) بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ (۶).

**[ترجمه]الاختصاص- بصائر الدرجات: محمّد بن مسلم گويد: به امام صادق عليه السّلام عرض كردم: سلمة بن كهيل

شگفت روایتی را در مورد علی علیه السّلام نقل می کند! فرمود: آن چیست؟ عرض کردم: مرا روایت کرد که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله مردم طائف را محاصره کرده بود و یک روز را با علی به رازگویی گذراند پس یکی از مردان صحابه گفت: شگفتا، ما در وضعیت دشواری قرار گرفته‌ایم و او تمام روز با این جوانک مشغول رازگویی است. پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: او با من به رازگویی ننشسته بلکه با پروردگارش مشغول رازگویی است. پس امام صادق علیه السّلام فرمود: این‌ها اموری هستند که هریک به دیگری شناخته می‌شوند. - . الاختصاص : ۳۲۷ . بصائر الدرجات : ۱۲۰ -

**[ترجمه]

بیان

لعل مراده علیه السلام أن فضائله و مناقبه یشهد بعضها لبعض بالصحه ففیه تصدیق مع برهان أو المعنی أن هذه المناقب تدل علی إمامته.

**[ترجمه]شاید مراد امام صادق علیه السّلام آن باشد که فضائل و مناقب علی علیه السّلام بر درستی یکدیگر گواهی می‌دهند و در این سخن هم تصدیق هست و هم برهان؛ یا اینکه معنای آن این است که این مناقب دلیل بر امامت وی هستند .

**[ترجمه]

«۹»

ختص، [الإختصاص] یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ صَفْوَانَ وَ مُحَمَّدٌ عَنْ

ص: ۱۵۳

۱- ۱. بصائر الدرجات: ۸۲. و فیه: و نزل بینهما جبرئیل.

۲- ۲. الاختصاص: ۳۲۷. و الزیاده لیست فیه بل هی فی بصائر الدرجات. و الظاهر وقوع الاشتباه بین الرمزین.

۳- ۳. فی الاختصاص: أشیاء کثیره.

۴- ۴. فی الاختصاص: ما أنا بمناجیه.

۵- ۵. فی الاختصاص: نعم إنّما هذه اشیاء یعرف اه.

۶- ۶. فی الاختصاص: ۳۲۷. بصائر الدرجات: ۱۲۰.

مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ(۱) عَنْ أَبِی الزُّبَیْرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِیِّ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی غَزْوَهِ الطَّائِفِ دَعَا عَلِیّاً علیه السلام فَنَاجَاهُ فَقَالَ النَّاسُ وَ قَالَ أَبُو بَکْرٍ وَ عُمَرُ نَاجَاهُ (۲) دُونَنَا فَقَامَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَی عَلَیْهِ ثُمَّ قَالَ أَیُّهَا النَّاسُ إِنَّکُمْ تَقُولُونَ إِنِّی نَاجَیْتُ عَلِیّاً إِنِّی وَ اللَّهِ مَا نَاجَیْتُهُ وَ لَکِنَّ اللَّهَ نَاجَاهُ قَالَ فَعَرَضْتُ هَذَا الْحَدِیثَ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ إِنَّ ذَلِکَ لَیُقَالُ (۳).

**[ترجمه]الاختصاص- بصائر الدرجات:

ص: ۱۵۳

جابر بن عبدالله انصاری گوید: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در غزوه طائف علی علیه السّلام را فراخوانده و با وی به رازگویی پرداخت. پس مردم و ابوبکر و عمر گفتند: تنها با او و بدون ما نجوا می‌کند، پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به پا خاسته و پس از حمد و ثنای خدا فرمود: ای مردم، شما می‌گویید که من با علی به رازگویی نشسته‌ام، به خدا سوگند من با او به رازگویی ننشسته بودم بلکه خداوند با او رازگویی می‌کرد. راوی گوید: این حدیث را بر امام صادق علیه السّلام عرض کردم، فرمود: چنین گفته می‌شود. -. الاختصاص: ۲۰۰-۱۹۹ . بصائر الدرجات: ۱۲۰ -

**[ترجمه]

«۱۰»

یر، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عُرْوَهَ عَنْ عَاصِمٍ عَنْ مُعَاوِیَهَ عَنْ أَبِی الزُّبَیْرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: لَمَّا کَانَ یَوْمُ الطَّائِفِ نَاجَی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلِیّاً علیه السلام فَقَالَ أَبُو بَکْرٍ وَ عُمَرُ انْتَجَیْتَهُ دُونَنَا فَقَالَ مَا انْتَجَیْتُهُ بَلِ اللَّهُ نَاجَاهُ (۴).

**[ترجمه]بصائرالدرجات: جابر بن عبدالله گوید: چون جنگ طائف فرا رسید، رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله با علی علیه السّلام به رازگویی پرداخت، پس ابوبکر و عمر گفتند: تنها و بدون ما با او به راز گفتگو می‌کنی؟! فرمود: من با او به رازگویی نپرداخته‌ام بلکه این خداوند است که با او به راز سخن گفته است. -. بصائر الدرجات ۱۲۱-۱۲۰ و آن در صفحه ۲۰۰ الاختصاص روایت کرده است. -

**[ترجمه]

«۱۱»

یر، [بصائر الدرجات] عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ حَمْدَانَ بْنِ سُلَیْمَانَ النَّیْشَابُورِیِّ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْیَمَانِیُّ عَنْ مَنِیعٍ عَنْ یُونُسَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَعْیَنَ عَنْ أَبِی رَافِعٍ قَالَ: لَمَّا دَعَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلِیّاً یَوْمَ خَیْبَرَ فَتَفَلَ فِی عَیْنَیْهِ قَالَ لَهُ إِذَا أَنْتَ فَتَحْتَهَا فَقِفْ بَیْنَ النَّاسِ فَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِی بِذَلِکَ قَالَ أَبُو رَافِعٍ فَمَضَی عَلِیٌّ علیه السلام وَ أَنَا مَعَهُ فَلَمَّا أَصْبَحَ افْتَتَحَ خَیْبَرَ وَ وَقَفَ بَیْنَ النَّاسِ وَ

أَطَالَ الْوُقُوفَ فَقَالَ النَّاسُ إِنَّ عَلِيّاً يُنَاجِي رَبَّهُ فَلَمَّا مَكَثَ سَاعَةً أَمَرَ بِانْتِهَابِ الْمَدِينَهِ الَّتِي فَتَحَهَا قَالَ أَبُو رَافِعٍ فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَقُلْتُ إِنَّ عَلِيّاً وَقَفَ بَيْنَ النَّاسِ كَمَا أَمَرْتَهُ قَالَ قَوْمٌ مِنْهُمْ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ نَاجَاهُ فَقَالَ نَعَمْ يَا أَبَا رَافِعٍ إِنَّ اللَّهَ نَاجَاهُ يَوْمَ الطَّائِفِ وَ يَوْمَ عَقَبَهِ تَبُوكَ وَ يَوْمَ حُنَيْنٍ (۵).

ص: ۱۵۴

۱- ۱. في الاختصاص: عن صفوان بن يحيى عن معاويه بن عمار. و في البصائر: عن صفوان و محمّد بن معاويه بن عمار. لكنه سهو.

۲- ۲. في الاختصاص: انتجاء.

۳- ۳. الاختصاص: ۱۹۹ و ۲۰۰ بصائر الدرجات: ۱۲۰.

۴- ۴. بصائر الدرجات: ۱۲۰ و ۱۲۱. و رواه في الاختصاص: ۲۰۰. و الظاهر سقوط الرمز عند النسخ.

۵- ۵. بصائر الدرجات: ۱۲۱. و رواه في الاختصاص: ۳۲۷ و ۳۲۸. و فيه: فسمعت قوما منهم يقولون اه.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو رافع گوید: هنگامی که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در جنگ خیبر علی علیه السّلام را احضار فرمود و آب دهان در چشمانش مالید، به وی فرمود: اگر خیبر را تو فتح کردی، در میان مردم بایست که خداوند مرا چنین فرموده است. ابورافع گوید: پس علی علیه السّلام به راه افتاده در حالی که من نیز همراه وی بودم، و چون صبح شد، خیبر را فتح نموده و میان مردم ایستاد و ایستادنش به طول انجامید، پس مردم گفتند: علی دارد با پروردگارش به راز سخن می‌گوید، و چون ساعتی ایستاد، امر به غارت شهری نمود که آن را فتح کرده بود. ابورافع گوید: پس نزد رسول خدا آمدم و عرض کردم: علی آن‌گونه که وی را فرمان داده بودی، میان مردم ایستاد. عده‌ای از آن‌ها گفتند: خدا با او به راز سخن گفته است. پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: آری ابورافع، خداوند در غزوه طائف و غزوه تبوك و غزوه حنین با وی به رازگویی پرداخت. - . بصائر الدرجات : ۱۲۱ و آن را در االاختصاص: ۳۲۸- ۳۲۷ نیز نقل کرده است. -

ص: ۱۵۴

**[ترجمه]

«۱۲»

ختص، [الإختصاص] یر، [بصائر الدرجات] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ مَنِیعٍ عَنْ یُونُسَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَعْیَنَ عَنْ أَخِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ أَبِی رَافِعٍ قَالَ: لَمَّا بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِبَرَاءَةَ مَعَ أَبِی بَکْرٍ أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَیْهِ تَتْرُکُ مَنْ نَاجَیْتُهُ غَیْرَ مَرَّةٍ وَ تَبْعَثُ مَنْ لَمْ أُنَاجِهِ فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَأَخَذَ بَرَاءَةَ مِنْهُ وَ دَفَعَهَا إِلَی عَلِیٍّ علیه السلام فَقَالَ لَهُ عَلِیٌّ أَوْصِنِی یَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ لَهُ إِنَّ اللَّهَ یُوصِیکَ وَ یُنَاجِیکَ قَالَ فَنَاجَاهُ یَوْمَ بَرَاءَةَ قَبْلَ صَلَاةِ الْأُولَی إِلَی صَلَاةِ الْعَصْرِ(۱).

**[ترجمه]الاختصاص- بصائر الدرجات: ابورافع گوید: هنگامی که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله سوره برائت را به همراه ابوبکر فرستاد، خداوند بر وی چنین نازل فرمود: کسی را که چندین بار با وی به راز سخن گفته‌ام رها می‌کنی و کسی را می... فرستی که با او رازگویی نکرده‌ام؟! پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله کسی را فرستاد و سوره برائت را از ابوبکر باز ستانده و به علی علیه السّلام سپرد. پس علی علیه السّلام به وی عرض کرد: یا رسول الله، مرا سفارشی کنید. فرمود: خداوند تو را سفارش نموده و با تو رازگویی خواهد کرد. راوی گوید: پس در روز برائت از قبل از نماز اول تا نماز عصر با وی به راز سخن گفت. - . الاختصاص: ۲۰۰ . بصائر الدرجات : ۱۲۱ -

**[ترجمه]

«۱۳»

ختص، [الإختصاص] یر، [بصائر الدرجات] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ مَنِیعٍ عَنْ جَدِّهِ عَنْ أَبِی رَافِعٍ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَی نَاجَی عَلِیّاً یَوْمَ غَسَّلَ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله(۲).

**[ترجمه]الاختصاص- بصائر الدرجات: با همین اسناد از ابورافع آورده است که گفت: یقیناً خدای متعال در روز غسل دادن

رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله با علی علیه السّلام رازگویی نمود. - . الاختصاص: ۲۰۰ . بصائر الدرجات : ۱۲۱ -

**[ترجمه]

«۱۴»

یر، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ عَاصِمِ بْنِ مُعَاوِيَةَ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ الطَّائِفِ نَاجَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله عَلِيّاً عليه السلام فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ وَ عُمَرُ نَاجَاهُ دُونَنَا فَقَالَ مَا أَنَا أُنَاجِي بَلِ اللَّهُ نَاجَاهُ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: جابر بن عبدالله گوید: در غزوه طائف رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله با علی علیه السّلام رازگویی فرمود، پس ابوبکر و عمر گفتند: ما را رها کرده و با او به رازگویی مشغول شده است. پس آن حضرت فرمود: این من نیستم که با او رازگویی می‌کنم بلکه خداوند با او رازگویی فرمود. - . همان طور که بیان شد، در صفحه ۲۰۰ الاختصاص نیز روایت کرده است. -

**[ترجمه]

«۱۵»

ختص، [الإختصاص] یر، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ وَ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ مُثَنًّى الْحَنَّاطِ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله نَاجَى عَلِيّاً يَوْمَ الطَّائِفِ فَقَالَ أَصْحَابُهُ نَاجَيْتَ عَلِيّاً مِنْ بَيْنِنَا وَ هُوَ أَحْدَثُنَا سِنّاً فَقَالَ مَا أَنَا أُنَاجِيهِ بَلِ اللَّهُ يُنَاجِيهِ (۴).

**[ترجمه]الاختصاص- بصائر الدرجات: امام صادق علیه السّلام فرمود: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در غزوه طائف با علی علیه السّلام رازگویی کرد: پس صحابه به وی عرض کردند: از میان ما فقط با علی رازگویی فرمودی در حالی که او جوان‌تر از همه ماست؛ فرمود: من با او رازگویی نکردم بلکه خداوند با او رازگویی می‌کند. - . الاختصاص: ۲۰۰ . بصائر الدرجات : ۱۲۱ -

**[ترجمه]

«۱۶»

ختص، [الإختصاص] یر، [بصائر الدرجات] بِالْإِسْنَادِ الْمُتَقَدِّمِ عَنْ مَنِيعٍ عَنْ يُونُسَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَعْيَنَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لِأَهْلِ الطَّائِفِ لَأَبْعَثَنَّ إِلَيْكُمْ رَجُلًا كَنَفْسِي يَفْتَحُ اللَّهُ بِهِ الْخَيْبَرَ سَوْطُهُ سَيْفُهُ (۵) فَيُشْرِفُ النَّاسُ لَهُ فَلَمَّا أَصْبَحَ دَعَا عَلِيّاً عليه السلام فَقَالَ اذْهَبْ بِالطَّائِفِ ثُمَّ أَمَرَ اللَّهُ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله أَنْ يَرْحَلَ إِلَيْهَا بَعْدَ أَنْ رَحَلَهُ عَلِيٌّ عليه السلام(۶) فَلَمَّا صَارَ إِلَيْهَا كَانَ عَلِيٌّ رَأْسَ الْجَبَلِ (۷) فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله

۱- ۱. الاختصاص: ۲۰۰. بصائر الدرجات: ۱۲۱.

۲- ۲. الاختصاص: ۲۰۰. بصائر الدرجات: ۱۲۱.

۳- ۳. أورد الروايه تحت الرقم العاشر، و قد أشرنا انها مرويه فى الاختصاص ايضا: ۲۰۰.

۴- ۴. الاختصاص: ۲۰۰. بصائر الدرجات: ۱۲۱.

۵- ۵. فى المصدرين: سيفه سوطه.

۶- ۶. فى الاختصاص: بعد دخول علىّ عليه السلام.

۷- ۷. فى الاختصاص: كان علىّ على رأس الجبل.

اثْبُتْ فَثَبَتَ فَسَمِعْنَا مِثْلَ صَرِيرِ الزَّجَلِ فَقِيلَ (۱) يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا هَذَا قَالَ إِنَّ اللَّهَ يُنَاجِی عَلِيّاً علیه السلام(۲).

**[ترجمه]الاختصاص- بصائر الدرجات: امام صادق علیه السّلام فرمود: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به مردم طائف فرمود: یقیناً مردی که چون خود من است به سراغ شما می‌فرستم که خداوند خیبر را بر دست او فتح می کند، تازیانه‌اش شمشیر اوست، پس مردم منتظر ماندند که ببینند او کیست. چون صبح شد، علی علیه السّلام را فراخوانده و فرمود: به طائف برو. سپس خداوند به پیامبر صَلی الله علیهِ و آله امر فرمود تا بعد از اینکه علی علیه السّلام را به آنجا فرستاد، به آنجا برود. و چون پیامبر به آنجا رفت، علی علیه السّلام بر بالای کوهی ایستاده بود، پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به وی فرمود:

محکم خود را نگاه دار. پس علی علیه السّلام چنین کرد، سپس صدای رعد و برقی شنیدیم، عرض شد: یا رسول الله، این چیست؟ فرمود: خداوند دارد با علی علیه السّلام رازگویی می کند. - . الاختصاص: ۲۰۱-۲۰۰. بصائر الدرجات : ۱۲۱ -

**[ترجمه]

«۱۷»

یر، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ أَوْ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ (۳) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِی حَمْزَةَ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ قَالَ قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: إِنَّ النَّاسَ يَقُولُونَ إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام كَانَ يَقُولُ وَجَّهَنِی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِلَى الْيَمَنِ وَ الْوَحْيُ يَنْزِلُ عَلَى النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله بِالْمَدِينَةِ فَحَكَمْتُ بَيْنَهُمْ بِحُكْمِ اللَّهِ حَتَّى لَقَدْ كَانَ الْحُكْمُ يَزْهَرُ فَقَالَ صَدَقُوا قُلْتُ وَ كَيْفَ ذَاكَ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَقَالَ إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام إِذَا وَرَدَتْ عَلَيْهِ قَضِيَّةٌ لَمْ يَنْزِلِ الْحُكْمُ فِيهَا فِی كِتَابِ اللَّهِ تَلَقَّاهُ بِهِ رُوحُ الْقُدُسِ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابوبصیر گوید: به امام صادق علیه السّلام عرض کردم: مردم می گویند که امیرالمؤمنین علیه السّلام می‌فرمود: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله مرا به یمن فرستاد در حالی که در مدینه وحی بر پیامبر نازل می گردید، من در میان ایشان بر اساس حکم خدا قضاوت کردم به گونه‌ای که آن قضاوت‌ها می‌درخشیدند. امام صادق علیه السّلام فرمود: راست گفته‌اند. عرض کردم: قربانت گردم چگونه؟ فرمود: امیرالمؤمنین علیه السّلام چنان بود که اگر قضیه‌ای بر وی مطرح می‌شد که حکم خدا درباره آن در کتاب خدا نازل نشده بود، روح القدس آن را بر وی القا می‌نمود. - . بصائر الدرجات: ۱۳۳ -

**[ترجمه]

«۱۸»

کشف، [کشف الغمه] مِنْ مَنَاقِبِ الْخُوَارِزْمِيِّ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: دَعَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلِيّاً يَوْمَ الطَّائِفِ فَانْتَجَاهُ فَقَالَ النَّاسُ لَقَدْ طَالَ نَجْوَاهُ مَعَ ابْنِ عَمِّهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ اللَّهِ مَا أَنَا انْتَجَيْتُهُ وَ لَكِنَّ اللَّهَ انْتَجَاهُ.

وَ ذَكَرَهُ النَّسَائِيُّ فِي صَحِيحِهِ وَ أَوْرَدَهُ التِّرْمِذِيُّ أَيْضاً فِي صَحِيحِهِ وَ ذَكَرَ بَعْدُ: وَ لَكِنَّ اللَّهَ انْتَجَاهُ يَعْنِي أَنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي (۵).

يف، [الطرائف] ابن المغازلی من عده طرق بأسانيدها: مثله (۶).

**[ترجمه]کشف الغمّـۀ: از منـاقب خوارزمی به نقـل از جـابر آورده است که گفت: رسول خـدا صَـلی الله علیهِ و آله در غزوه طائف علی علیه السّلام را نزد خود خوانده و با وی به رازگویی پرداخت، پس مردم گفتند: رازگویی او با عموزاده‌اش به درازا کشید؛ پس رسول خـدا صَـلی الله علیهِ و آله فرمود: به خـدا سوگنـد من با او رازگویی نکردم بلکه این خداونـد بود که با وی رازگویی فرمود. نسائی این روایت را در صـحیح خود آورده، و ترمذی نیز آن را در صـحیح خود ذکر نموده و پس از عبارت: «بلکه این خداونـد بـود که بـا وی رازگویی فرمود» آورده است: یعنی اینکه خداونـد مرا فرمـان داده بـا وی رازگویی کنم. - . کشف الغمّۀ: ۸۵ -

الطرائف: ابن مغازلی از چند طریق با اسنادهای آن‌ها، نظیر آن را روایت کرده است. - . الطرائف: ۲۰ -

**[ترجمه]

«۱۹»

مـد، [العمـده] مَنَاقِبُ ابْنِ الْمَغَازِلِيِّ عَنْ أَحْمَـدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْوَهَّابِ عَنِ الْحُسَـيْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْعَدْلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَحْمُودٍ عَنْ أَحْمَـدَ بْنِ عَلِيِّ بْنِ خَالِدٍ عَنْ مُخَوَّلِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَبْدِ الْجَبَّارِ بْنِ عَبَّاسٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ خَالِدٍ الـدُّهْنِيِّ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: نَاجَى رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَوْمَ الطَّائِفِ عَلِيّاً علیه السلام وَ طَالَ نَجْوَاهُ فَقَالَ

۱- ۱. الزجل: صوت الرعد. و فی المصدرین: فقال.

۲- ۲. الاختصاص: ۲۰۰- ۲۰۱. بصائر الدرجات: ۱۲۱.

۳- ۳. فی المصدر: او عمن رواه محمّد بن الحسین.

۴- ۴. بصائر الدرجات: ۱۳۳.

۵- ۵. کشف الغمّه: ۸۵.

۶- ۶. الطرائف: ۲۰.

أَحَدُ الرَّجُلَيْنِ لَقَدْ طَالَ نَجْوَاهُ لِابْنِ عَمِّهِ فَلَمَّا بَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله فَقَالَ مَا أَنَا انْتَجَيْتُهُ وَ لَكِنَّ اللَّهَ انْتَجَاهُ (۱).

**[ترجمه]العمـدة: جـابر بن عبـدالله گویـد: رسـول خـدا صَـلی الله علیهِ و آله در غزوه طـائف بـا علی علیه السّـلام به رازگویی پرداخت و نجوای وی به طول انجامید،

ص: ۱۵۶

پس یکی از دو مرد گفت: رازگوییاش بـا عموزادهاش به درازا کشـید. و چون این سـخن به گوش پیامبر صَـلی الله علیهِ و آله رسید فرمود: من با او رازگویی نکردم بلکه خداوند با وی رازگویی فرمود. - . العمدة: ۱۸۹ -

**[ترجمه]

بیان

رواه عن ابن المغـازلی بسـته أسانید(۲) اقتصـرنا منهـا علی واحـد و رواه ابن الأـثیر فی جـامع الأـصول من صـحیح الترمـذی عن جابر(۳) فقـد ثبت بنقل الفریقین هـذا الخبر بأسانیـد متعدده صـحته و تواتره و هذه درجه تضاهی النبوه بل تربی (۴) علی درجه بعض الأنبیاء الـذین کان نبوتهم بالنوم و مثل هـذا لا یکون رعیه لمن لا ینتجیه إلا الشـیطان، باعترافه (۵) و قد مضی أخبار روح القدس فی کتاب الإمامه و سیأتی کونه علیه السلام محدثا وَ قَالَ الْجَزَرِيُّ فِي النِّهَايَهِ فِي حَدِيثِ عَلِيٍّ علیه السلام: دَعَاهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَوْمَ الطَّائِفِ فَانْتَجَاهُ فَقَالَ النَّاسُ لَقَـدْ طَالَ نَجْوَاهُ فَقَالَ مَا انْتَجَيْتُهُ وَ لَكِنَّ اللَّهَ انْتَجَاهُ. أی إن الله أمرنی أن أناجیه انتهی (۶).

أقول: أیّد الخبر بنقله و لا حجه له علی تأویله سوی التعصب و العناد مع أن فیما ذکره أیضا فضل عظیم لا یخفی علی من له عقل سلیم.

ص: ۱۵۷

۱- ۱. العمده: ۱۸۹.

۲- ۲. راجع العمده: ۱۸۹- ۱۹۰.

۳- ۳. راجع التیسیر ۳: ۲۳۸.

۴- ۴. أربی علیه: زاد علیه.

۵- ۵. إشاره إلی قـول أبی بکر:« أمـا و اللّه مـا أنـا بخیرکم، و لقـد کنت لمقـامی هـذا کارهـا و لوددت أن فیکم من یکفینی، أ فتظنون أنی أعمـل فیکم بسـنه رسول اللّه؟ إذن لا أقوم بها إن رسول اللّه کان یعصم بالوحی، و کان معه ملک، و إن لی شـیطانا یعترینی اه» راجع طبقات ابن سـعد ۳: ۱۵۱، الإمامه و السیاسه ۱: ۱۶، تاریخ الطبریّ ۳: ۲۱۰، الصفوه ۱: ۹۹، شرح نهج البلاغه ۳: ۸ و- ۴: ۱۶۷، کنز العمّال ۳: ۱۲۶.

۶- ۶. النهایه ۴: ۱۳۰.

**[ترجمه]این روایت را از ابن مغازلی با شش سند نقل کرده که به ذکر یکی از آن‌ها اکتفا می کنیم. و ابن اثیر در جامع الاصول از صحیح ترمذی از جابر آن را نقل کرده است. - . رجوع کنید به «التیسیر» ج. ۳ : ۲۳۸ -

بدین ترتیب با توجه به اینکه هر دو فریق اقدام به نقل این روایت با اسنادهای مختلف کرده‌اند، صحت و تواتر آن اثبات می... شود و این درجه و منزلت با نبوّت، برابری می کند بلکه بر درجه پیامبرانی که نبوّت آن‌ها از طریق خواب محقق می‌شد برتری دارد. و چنین شخصی رعیّت کسی نمی‌شود که به اعتراف خودش جز شیطان با وی به رازگویی نپرداخته است. - . اشاره‌ای است به گفته ابوبکر که : «به خدا سوگند من بهترین شما نیستم و رسیدن به این مقام را خوش نداشتم و دوست داشتم یکی از شما این بار را از دوش من بردارد؛ آیا گمان می‌برید که من در میان شما به سنت رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله عمل می... کنم؟ من چنین نخواهم کرد چون رسول خدا معصوم به وحی بود و فرشته‌ای به همراه داشت لیکن مرا شیطانی است که سر راهم قرار می گیرد. -

و روایات مربوط به روح القدس در کتاب «الامامهٔ» بیان گردید و روایاتی در باب«اینکه با آن حضرت گفتگو شده است» خواهد آمد، و جزری در «النهایهٔ» در مورد علی علیه السّلام گوید: «رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در غزوه طائف وی را نزد خود خوانده و با وی رازگویی کرد، پس مردم گفتند: رازگویی وی به درازا کشید! پس آن حضرت فرمود: من با او رازگویی نکردم بلکه خداوند با وی رازگویی فرمود» یعنی اینکه خداوند مرا فرمان داده که با وی رازگویی کنم. تمام. - . النهایهٔ ۴: ۱۳۰ -

می گویم: با نقل این روایت صحّت آن را مورد تأیید قرار داده و هیچ حجّتی برای تأویل آن در اختیار ندارد مگر تعصب و عناد هرچند در آنچه را که روایت کرده برای هر کس که از عقل سلیم برخوردار باشد؛ بیانگر برخوردار بودن وی از فضل بزرگی است .

ص: ۱۵۷

**[ترجمه]

باب ۸۲ إراءته علیه السلام ملکوت السماوات و الأرض و عروجه إلی السماء

الأخبار

«۱»

یج، [الخرائج و الجرائح] سَعْدٌ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ ابْنِ عَمِیرَةَ عَنْ حَسَّانَ بْنِ مِهْرَانَ الْجَمَّالِ عَنْ أَبِی دَاوُدَ السَّبِیعِیِّ عَنْ بُرَیْدَةَ الْأَسْلَمِیِّ قَالَ: كُنْتُ جَالِساً مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ عَلِیٌّ علیه السلام مَعَهُ جَالِسٌ إِذْ قَالَ یَا عَلِیُّ أَ لَمْ أُشْهِدْكَ مَعِی سَبْعَهَ مَوَاطِنَ حَتَّی ذَكَرَ الْمَوَاطِنَ الثالثه [الثَّلَاثَهَ](۱) وَ الْمَوَاطِنَ الرابعه [الْأَرْبَعَهَ] لَیْلَهَ الْجُمُعَهِ أُرِیتُ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ رُفِعْتُ إِلَی هُنَاكَ حَتَّی نَظَرْتُ فِیهَا(۲) وَ اشْتَقْتُ إِلَیْكَ فَدَعَوْتُ اللَّهَ فَإِذَا أَنْتَ مَعِی وَ لَمْ أَرَ مِنْ شَیْ ءٍ إِلَّا وَ قَدْ رَأَیْتَهُ

(۳).

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ أَوْ غَيْرِهِ عَنِ ابْنِ عَمِيرَةَ عَنْ بَشَّارٍ عَنْ أَبِی دَاوُدَ: مِثْلَهُ وَ فِيهِ رُفِعَتْ لِی حَتَّى نَظَرْتُ إِلَى مَا فِيهَا(۴).

**[ترجمه]الخرائج: بریده اسلمی گوید: در محضر رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله بودم علی علیه السّلام نیز با وی نشسته بود كه فرمود: ای علی، آیا در هفت موطن با تو همراه نبودم- تا اینكه سه موطن را ذكر فرمود- و موطن چهارم در شب جمعه بود كه ملكوت آسمان‌ها و زمین به من نشان داده شد و به آنجا بالا برده شدم تا اینكه در آن‌ها نگاه كردم و مشتاق تو شدم پس به درگاه خدا دعا كردم ناگاه تو را با خود دیدم و چیزی را ندیدم مگر اینكه تو هم آن را دیده باشی. - . الخرائج: ۱۴۳- ۱۴۲ -

بصائر الدرجات: با سندی از ابوداود مانند آن را روایت كرده و در آن آمده است: آسمان ها برای من بالا آورده شد تا اینكه به آنچه درون آن ها بود نگاه كردم. - . بصائر الدرجات : ۳-۲۹ -

**[ترجمه]

«۲»

یج، [الخرائج و الجرائح] سَعْدٌ عَنِ الْيَقْطِينِيِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ زَكَرِيَّا بْنِ مُحَمَّدٍ الْمُؤْمِنِ عَنْ حَسَّانَ بْنِ أَبِی عَلِيٍّ الْجَمَّالِ عَنْ أَبِی دَاوُدَ السَّبِيعِيِّ عَنْ بُرَيْدَةَ الْأَسْلَمِيِّ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ: يَا عَلِيُّ إِنَّ اللَّهَ أَشْهَدَكَ مَعِی سَبْعَةَ مَوَاطِنَ ذَكَرَهَا(۵) حَتَّى ذَكَرَ الْمَوْطِنَ الثَّانِیَ فَقَالَ أَتَانِی جَبْرَئِيلُ فَأَسْرَى بِی إِلَى السَّمَاءِ فَقَالَ أَيْنَ أَخُوكَ قُلْتُ وَدَّعْتُهُ (۶) خَلْفِی فَقَالَ ادْعُ اللَّهَ يَأْتِكَ بِهِ فَدَعَوْتُ اللَّهَ فَإِذَا أَنْتَ مَعِی وَ كُشِطَ(۷)

ص: ۱۵۸

۱- ۱. فی المصدر: الثلاثه.

۲- ۲. فی المصدر: حتی نظرت ما فیها.

۳- ۳. الخرائج: ۱۴۲ و ۱۴۳.

۴- ۴. بصائر الدرجات: ۲۹ و ۳۰.

۵- ۵. فی المصدر: فذكرها.

۶- ۶. فی المصدر: أودعته.

۷- ۷. كشط الغطاء عن الشی ء: نزعه و كشف عنه.

لِی عَنِ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَ الْأَرَضِینَ السَّبْعِ حَتَّی رَأَیْتُ سُکَّانَهَا وَ عُمَّارَهَا وَ مَوْضِعَ کُلِّ مَلَکٍ فِیهَا فَلَمْ أَرَ مِنْ ذَلِکَ شَیْئاً إِلَّا وَ قَدْ رَأَیْتَهُ کَمَا رَأَیْتُهُ (۱).

یر، [بصائر الدرجات] محمد بن عیسی عن أبی عبد الله المؤمن عن علی بن حسان عن أبی داود السبیعی عن بریده: مثله (۲).

**[ترجمه]الخرائج: بریده اسلمی از رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله آورده است که آن حضرت فرمود: یا علی، خداوند تو را با من در هفت موطن همراه کرد- و آن‌ها را برشمرد و چون به وادی دوم رسید- فرمود: جبرئیل نزد من آمده پس شبانه به آسمان برده شدم، پس گفت: برادرت کجاست؟ گفتم: او را پشت سرم جا گذاشتم. جبرئیل گفت: از خدا بخواه، او را نزد تو می‌آورد. پس از خدا خواستم و ناگاه تو را با خود یافتم و ناگاه حجاب

ص: ۱۵۸

از آسمان‌های هفتگانه و زمین‌های هفتگانه برداشته شد چنانکه ساکنان و آبادگران آن‌ها را دیدم و نیز جایگاه هر فرشته‌ای را بر روی آن‌ها مشاهده کردم و من چیزی ندیدم مگر اینکه تو هم همان را می‌دیدی. - . الخرائج: ۱۴۳ -

بصائر الدرجات: با سندی مانند آن را از بُرَیده نقل کرده است. - . بصائر الدرجات: ۲۹ -

**[ترجمه]

«۳»

یل، [الفضائل] لابن شاذان عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (۳) قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ: أَعْطَانِیَ اللَّهُ تَعَالَی خَمْساً وَ أَعْطَی عَلِیّاً خَمْساً أَعْطَانِی جَوَامِعَ الْکَلِمِ وَ أَعْطَی عَلِیّاً جَوَامِعَ الْعِلْمِ وَ جَعَلَنِی نَبِیّاً وَ جَعَلَهُ وَصِیّاً وَ أَعْطَانِی الْکَوْثَرَ وَ أَعْطَاهُ السَّلْسَبِیلَ وَ أَعْطَانِی الْوَحْیَ وَ أَعْطَاهُ الْإِلْهَامَ وَ أَسْرَی بِی إِلَیْهِ وَ فَتَحَ لَهُ أَبْوَابَ السَّمَاوَاتِ وَ الْحُجُبَ حَتَّی نَظَرَ إِلَیَّ وَ نَظَرْتُ إِلَیْهِ قَالَ ثُمَّ بَکَی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقُلْتُ لَهُ مَا یُبْکِیکَ یَا رَسُولَ اللَّهِ فِدَاکَ أَبِی وَ أُمِّی قَالَ یَا ابْنَ عَبَّاسٍ إِنَّ أَوَّلَ مَا کَلَّمَنِی بِهِ رَبِّی قَالَ یَا مُحَمَّدُ انْظُرْ تَحْتَکَ فَنَظَرْتُ إِلَی الْحُجُبِ قَدِ انْخَرَقَتْ وَ إِلَی أَبْوَابِ السَّمَاءِ قَدِ انْفَتَحَتْ وَ نَظَرْتُ إِلَی عَلِیٍّ علیه السلام وَ هُوَ رَافِعٌ رَأْسَهُ إِلَیَّ فَکَلَّمْتُهُ وَ کَلَّمَنِی رَبِّی عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ بِمَا کَلَّمَکَ رَبُّکَ قَالَ لِی (۴) یَا مُحَمَّدُ إِنِّی جَعَلْتُ عَلِیّاً وَصِیَّکَ وَ وَزِیرَکَ وَ خَلِیفَتَکَ مِنْ بَعْدِکَ فَأَعْلِمْهُ فَهَا هُوَ یَسْمَعُ کَلَامَکَ فَأَعْلَمْتُهُ وَ أَنَا بَیْنَ یَدَیْ رَبِّی عَزَّ وَ جَلَّ وَ قَالَ لِی قَدْ قَبِلْتُ وَ أَطَعْتُ فَأَمَرَ اللَّهُ تَعَالَی الْمَلَائِکَهَ یَتَبَاشَرُونَ بِهِ وَ مَا مَرَرْتُ بِمَلَإٍ مِنْ مَلَائِکَهِ السَّمَاوَاتِ إِلَّا هَنَّأَنِی (۵) وَ قَالُوا یَا مُحَمَّدُ وَ الَّذِی بَعَثَکَ بِالْحَقِّ نَبِیّاً لَقَدْ دَخَلَ السُّرُورُ عَلَی جَمِیعِ الْمَلَائِکَهِ بِاسْتِخْلَافِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ ابْنَ عَمِّکَ وَ رَأَیْتُ حَمَلَهَ الْعَرْشِ قَدْ نَکَسُوا رُءُوسَهُمْ إِلَی الْأَرْضِ فَقُلْتُ یَا جَبْرَئِیلُ لِمَ نَکَسُوا حَمَلَهُ الْعَرْشِ رُءُوسَهُمْ قَالَ یَا مُحَمَّدُ مَا مِنْ مَلَکٍ مِنَ الْمَلَائِکَهِ إِلَّا وَ قَدْ نَظَرَ إِلَی وَجْهِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام اسْتِبْشَاراً بِهِ

ص: ۱۵۹

۱- ۱. الخرائج: ۱۴۳. و فیه: إلّا و قد رأیته انت.

۲- ۲. بصائر الدرجات: ۲۹.

۳- ۳. قد رویت الروایه فی الفضائل و کذا الروضه عن ابن عبّاس و ابن مسعود.

۴- ۴. الصحیح: قال قال لی.

۵- ۵. الظاهر: هنئونی.

مَا خَلَا حَمَلَهُ الْعَرْشِ فَإِنَّهُمْ اسْتَأْذَنُوا اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ فِی هَذِهِ السَّاعَهِ فَأَذِنَ لَهُمْ فَنَظَرُوا إِلَی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ فَلَمَّا هَبَطْتُ جَعَلْتُ أُخْبِرُهُ بِذَلِکَ وَ هُوَ یُخْبِرُنِی فَعَلِمْتُ أَنِّی لَمْ أَطَأْ مَوْطِئاً إِلَّا وَ قَدْ کُشِفَ لِعَلِیٍّ عَنْهُ حَتَّی نَظَرَ إِلَیْهِ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ فَقُلْتُ یَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْصِنِی فَقَالَ عَلَیْکَ بِمَوَدَّهِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ وَ الَّذِی بَعَثَنِی بِالْحَقِّ نَبِیّاً لَا یَقْبَلُ اللَّهُ تَعَالَی مِنْ عَبْدٍ حَسَنَهً حَتَّی یَسْأَلَهُ عَنْ حُبِّ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ وَ هُوَ یَقُولُ اعْلَمْ فَمَنْ مَاتَ عَلَی وَلَایَتِهِ قُبِلَ عَمَلُهُ عَلَی مَا کَانَ مِنْهُ وَ إِنْ لَمْ یَأْتِ بِوَلَایَتِهِ لَا یُقْبَلُ مِنْ عَمَلِهِ شَیْ ءٌ ثُمَّ یُؤْمَرُ بِهِ إِلَی النَّارِ یَا ابْنَ عَبَّاسٍ وَ الَّذِی بَعَثَنِی بِالْحَقِّ نَبِیّاً إِنَّ النَّارَ لَأَشَدُّ غَضَباً عَلَی مُبْغِضِ عَلِیٍّ مِنْهُمْ عَلَی مَنْ زَعَمَ أَنَّ لِلَّهِ وَلَداً یَا ابْنَ عَبَّاسٍ لَوْ أَنَّ الْمَلَائِکَهَ الْمُقَرَّبِینَ وَ الْأَنْبِیَاءَ وَ الْمُرْسَلِینَ اجْتَمَعُوا عَلَی بُغْضِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ مَعَ مَا یَقَعُ مِنْ عِبَادَتِهِمْ فِی السَّمَاوَاتِ لَعَذَّبَهُمُ اللَّهُ تَعَالَی فِی النَّارِ قُلْتُ یَا رَسُولَ اللَّهِ وَ هَلْ یُبْغِضُهُ أَحَدٌ قَالَ یَا ابْنَ عَبَّاسٍ نَعَمْ یُبْغِضُهُ قَوْمٌ یَذْکُرُونَ أَنَّهُمْ مِنْ أُمَّتِی لَمْ یَجْعَلِ اللَّهُ لَهُمْ فِی الْإِسْلَامِ نَصِیباً یَا ابْنَ عَبَّاسٍ إِنَّ مِنْ عَلَامَهِ بُغْضِهِمْ لَهُ تَفْضِیلَهُمْ لِمَنْ هُوَ دُونَهُ عَلَیْهِ وَ الَّذِی بَعَثَنِی بِالْحَقِّ نَبِیّاً مَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِیّاً أَکْرَمَ عَلَیْهِ مِنِّی وَ لَا وَصِیّاً أَکْرَمَ عَلَیْهِ مِنْ وَصِیِّی قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ فَلَمْ أَزَلْ لَهُ کَمَا أَمَرَنِی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ أَوْصَانِی بِالصَّلَاهِ وَ أَوْصَانِی بِمَوَدَّتِهِ وَ إِنَّهُ لَأَکْبَرُ عَمَلِی عِنْدِی.

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ ثُمَّ مَضَی مِنَ الزَّمَانِ مَا مَضَی وَ حَضَرَتْ رَسُولَ اللَّهِ الْوَفَاهُ قُلْتُ فِدَاکَ أَبِی وَ أُمِّی یَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ دَنَا أَجَلُکَ فَمَا تَأْمُرُنِی قَالَ یَا ابْنَ عَبَّاسٍ خَالِفْ مَنْ خَالَفَ عَلِیّاً وَ لَا تَکُونَنَّ لَهُمْ ظَهِیراً وَ لَا وَلِیّاً قُلْتُ یَا رَسُولَ اللَّهِ وَ لِمَ لَا تَأْمُرُ النَّاسَ بِتَرْکِ مُخَالَفَتِهِ قَالَ فَبَکَی صلی الله علیه و آله ثُمَّ قَالَ یَا ابْنَ عَبَّاسٍ سَبَقَ فِیهِمْ عِلْمُ رَبِّی وَ الَّذِی بَعَثَنِی بِالْحَقِّ نَبِیّاً لَا یَخْرُجُ أَحَدٌ خَالَفَهُ مِنَ الدُّنْیَا وَ أَنْکَرَ حَقَّهُ حَتَّی یُغَیِّرَ اللَّهُ تَعَالَی مَا بِهِ مِنْ نِعْمَهٍ یَا ابْنَ عَبَّاسٍ إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَلْقَی اللَّهَ تَعَالَی وَ هُوَ عَنْکَ رَاضٍ فَاسْلُکْ طَرِیقَهَ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ وَ مِلْ مَعَهُ حَیْثُ مَالَ وَ ارْضَ بِهِ إِمَاماً وَ عَادِ مَنْ عَادَاهُ وَ وَالِ مَنْ وَالاهُ یَا ابْنَ عَبَّاسٍ احْذَرْ أَنْ یَدْخُلَکَ شَکٌّ

فِیهِ فَإِنَّ الشَّکَّ فِی عَلِیٍّ کُفْرٌ بِاللَّهِ تَعَالَی (۱).

**[ترجمه]الفضائل: از ابن عباس آورده است که گفت: شنیدم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله می‌فرمود: خداوند پنج چیز به من داد و پنج چیز به علی داد! به من جوامع الکِلَم را بخشید و به علی جوامع العلم را عطا فرمود، مرا نبی و او را وصی قرار داد، کوثر را به من عطا فرمود و سلسبیل را به او، و وحی را به من بخشید و او را الهام مرحمت فرمود و مرا به معراج برد و درهای آسمان‌ها و حجاب‌ها برای او گشوده شد به طوری که یکدیگر را دیدیم.

گوید: سپس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله بگریست، پس به وی عرض کردم: یا رسول الله، پدر و مادرم فدای تو باد، چه چیز شما را به گریه واداشت؟ فرمود: ای ابن عباس، اولین سخنی که پروردگارم با من در میان نهاد، چنین فرمود: ای محمّد، به زیرپایت نظر کن، پس نگاه کرده و دیدم که حجاب‌ها از هم دریده شده و درهای آسمان گشوده شده و علی علیه السّلام را دیدم که سر به سوی من برداشته بود، پس با او گفتگو کردم و خداوند عزّوجل با من سخن گفت. ابن عباس عرض کرد: یا رسول الله، پروردگارت درباره چه با تو سخن گفت؟ فرمود: یا محمّد، بعد از تو من علی را وصی، وزیر و جانشینت قرار دادم، پس او را از این امر باخبر کن که صدای تو را می‌شنود؛ پس در حالی که در محضر پروردگارم عزّوجل بودم، او را آگاه نمودم، و به من گفت: قبول کردم و اطاعت می‌کنم، پس خداوند به فرشتگان فرمان داد که این مناسبت را به یگدیگر بشارت دهند. و بر فرشته‌ای از فرشتگان آسمان نگذشتم مگر اینکه به من تهنیت عرض کرده و گفتند: ای محمّد، سوگند به کسی که تو را به حق پیامبر فرستاد، به سبب اینکه خدای عزّوجل پسر عمّ تو را به جانشینی‌ات برگزید، همه فرشتگان شادمان شدند، و حاملان عرش را دیدم که سرهای خود را به پایین افکنده‌اند، پس گفتم: ای جبرئیل، چرا حاملان عرش سر به پایین دارند؟ فرمود: ای محمّد، هیچ فرشته‌ای نیست مگر اینکه برای بشارت یافتن به روی علی بن أبی طالب علیه السّلام نگریسته باشد

ص: ۱۵۹

مگر عرشیان که از خدای عزّوجل اجازه خواستند در همین ساعت علی را ببینند و آن‌ها را اجازه داد، سپس به علی بن أبی طالب نگاه کردند. و چون به زمین فرود آورده شدم، شروع کردیم به تعریف کردن آن را برای یکدیگر، و بدین ترتیب دریافتم که من قدم در جایی نگذاشته‌ام مگر اینکه آنجا برای علی مکشوف شده و او در آن نگریسته است.

ابن عباس رضی الله عنه- گوید: عرض کردم: یا رسول الله، مرا وصیّتی کنید! فرمود تو را به دوست داشتن علی بن أبی طالب سفارش می‌کنم، سوگند به آنکه مرا به حق به نبوت مبعوث فرمود خداوند از بنده‌ای کار نیکو نمی‌پذیرد مگر اینکه پیش از آن درباره حبّ علی بن أبی طالب از وی سؤال کند، و او می‌فرماید: بدان که هرکس برولایت او بمیرد، تمام اعمال او پذیرفته می‌شوند و اگر با پذیرش ولایت او نیاید، چیزی از عمل او پذیرفته نمی‌شود، سپس فرمان داده می‌شود در آتشش افکنند، ای پسر عباس، سوگند به کسی که مرا به حق به نبوّت مبعوث فرمود که خشم آتش بر دشمن علی شدیدتر از خشم آن بر کسی است که گمان برد خداوند را فرزندی است. ای پسر عباس، و اگر فرشتگان مقرّب و پیامبران مرسل بر دشمنی با علی بن أبی طالب اجتماع کنند، با وجود عبادت هایی که در آسمان ها می‌کنند، حتماً خداوند در آتش آن‌ها را عذاب خواهد داد. عرض کردم: یا رسول الله، و آیا کسی با او دشمنی می‌کند؟ فرمود: ای پسر عباس، آری! گروهی ادعا می‌کنند از اُمّت من هستند و حال آنکه خداوند بهره‌ای از اسلام برای آنان قرار نداده است! ای پسر عباس، از نشانه‌های دشمنی آن‌ها با علی آن است که

کسی را بر او برتری می‌دهند که پایین‌تر از اوست، و سوگند به کسی که مرا به حق پیامبر مبعوث فرمود، خداوند پیامبری را مبعوث نفرموده که نزد او از من بزرگواراتر باشد و وصیّی نفرستاده که نزد او از علی بزرگوارتر باشد.

ابن عباس گوید: من پیوسته با علی علیه السّلام چنان بودم که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده بود و آن حضرت مرا به نماز سفارش کرده بود و به محبت علی نیز سفارش کرده بود، و بزرگ‌ترین کار نیکی که از من سر زده نیز همین است؛ ابن عباس گوید: مدت‌ها از این ماجرا گذشت و پیامبر صَلی الله علیهِ و آله در بستر مرگ افتاد، به وی عرض کردم: پدر و مادرم فدای تو باد یا رسول الله، اجلت فرا رسیده است، اکنون مرا به چه فرمان می‌دهی؟ فرمود: ای ابن عباس، با کسی که به مخالفت با علی برمی‌خیزد، مخالفت کن و یاور و دوستدار آن‌ها مباش! عرض کردم: یا رسول الله، چرا مردم را فرمان نمی‌دهی که مخالفت با وی را ترک کنند؟ گوید: پس آن حضرت صَلی الله علیهِ و آله بگریست سپس فرمود: ای پسر عباس، عِلم پروردگارم بر رفتار آن‌ها پیشی گرفته است، و سوگند به کسی که مرا به حق به نبوّت فرستاد. هر کس با او مخالفت کند و حقّش را انکار نماید، از دنیا نمی‌رود مگر اینکه خداوند نعمت را از او بگرداند. ای پسر عباس، اگر خواسته باشی خدا را در حالی دیدار کنی که از تو راضی باشد، راه علی بن أبی طالب را در پیش گیر و به هرجا که متمایل شد، تو نیز بدان سمت متمایل شو و به پیشوایی او راضی باش و با دشمنش دشمن و با دوستدارش دوست باش! ای پسر عباس، حذر کن از اینکه تردیدی

درباره علی به تو راه یابد که شکّ درباره علی کفر به خدای متعال است. - . الفضائل: ۱۷۸-۱۷۷ . الروضة: ۳۹ -

**[ترجمه]

«۴»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ هَاشِمِ الدُّورِیُّ مُعَنْعَناً عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ: هَبَطَ جَبْرَئِیلُ عَلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله وَ هُوَ فِی مَنْزِلِ أُمِّ سَلَمَهَ فَقَالَ (۲) یَا مُحَمَّدُ إِنَّ مَلَأً مِنْ مَلَائِکهِ السَّمَاءِ الرَّابِعَهِ یُجَادِلُونَ فِی شَیْ ءٍ حَتَّی کَثُرَ بَیْنَهُمُ الْجِدَالُ فِیهِمْ وَ هُمْ مِنَ الْجِنِّ مِنْ قَوْمِ إِبْلِیسَ الَّذِینَ قَالَ اللَّهُ فِی کِتَابِهِ إِلَّا إِبْلِیسَ کانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ (۳) فَأَوْحَی اللَّهُ تَعَالَی إِلَی الْمَلَائِکَهِ قَدْ کَثُرَ جِدَالُکُمْ فَتَرَاضَوْا بِحَکَمٍ مِنَ الْآدَمِیِّینَ یَحْکُمُ بَیْنَکُمْ قَالُوا قَدْ رَضِینَا بِحَکَمٍ مِنْ أُمَّهِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله فَأَوْحَی اللَّهُ إِلَیْهِمْ بِمَنْ تَرْضَوْنَ مِنْ أُمَّهِ مُحَمَّدٍ قَالُوا رَضِینَا(۴) بِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَأَهْبَطَ اللَّهُ مَلَکاً مِنْ مَلَائِکَهِ السَّمَاءِ الدُّنْیَا بِبِسَاطٍ وَ أَرِیکَتَیْنِ فَهَبَطَ إِلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله فَأَخْبَرَهُ بِالَّذِی جَاءَ فِیهِ فَدَعَا النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله بِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام وَ أَقْعَدَهُ عَلَی الْبِسَاطِ وَ وَسَّدَهُ بِالْأَرِیکَتَیْنِ ثُمَّ تَفَلَ فِی فِیهِ ثُمَّ قَالَ یَا عَلِیُّ ثَبَّتَ اللَّهُ قَلْبَکَ وَ نَوَّرَ حُجَّتَکَ (۵) بَیْنَ عَیْنَیْکَ ثُمَّ عَرَجَ بِهِ إِلَی السَّمَاءِ فَلَمَّا نَزَلَ (۶) قَالَ یَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللَّهَ یُقْرِئُکَ السَّلَامَ وَ یَقُولُ لَکَ نَرْفَعُ دَرَجاتٍ مَنْ نَشاءُ وَ فَوْقَ کُلِّ ذِی عِلْمٍ عَلِیمٌ (۷).

۱- ۱. الفضائل: ۱۷۷ و ۱۷۸. و رواه فی الروضه: ۳۹.

۲- ۲. فی المصدر: فی بیت أمّ سلمه فقال له.

۳- ۳. سوره الکهف: ۵۰.

۴- ۴. فی المصدر: قد رضینا.

۵- ۵. فی المصدر: و صیر حجتک.

۶- ۶. فی المصدر: فاذا أنزل.

۷- ۷. تفسیر فرات: ۷۰ و ۷۱. و الآیه فی سوره یوسف: ۷۶.

**[ترجمه]تفسیر فرات بن ابراهیم: محمّد بن علی از پدران بزرگوارش علیهم السّلام آورده است: جبرئیل در حالی بر پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرود آمد که آن حضرت در خانه اُم سلمه بود و گفت: ای محمّد، جمعی از فرشتگان در آسمان چهارم درباره چیزی باهم جدل می کنند و کارشان بالا گرفته است و آنها از اجنّه هستند، از قوم ابلیس، همان‌هایی که خداوند در کتاب خود درباره ایشان فرموده است: «إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنّ ِ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ» - . کهف/ ۵۰ - {جز

ابلیس که از [گروه] جن بود و از فرمان پروردگارش سرپیچید.} پس خداوند متعال به فرشتگان وحی فرمود که جِدَل شما بسیار شده است، لذا به داوری یکی از آدمیان رضایت دهید که میان شما قضاوت کند. عرض کردند داوری یکی از اُمّت محمّد را می‌پذیریم. خداوند متعال به آن ها وحی کرد: داوری چه کسی از امت محمد صلی الله علیه و آله را می‌پذیرید؟ عرض کردند: به داوری علی بن أبی طالب علیه السّلام راضی هستیم. پس خداوند فرشته‌ای از فرشتگان آسمان دنیا را با قالیچه‌ای و دو بالش بر پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرو فرستاد و آن حضرت را آگاه فرمود که به چه کار آمده است، پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله علی بن أبی طالب علیه السّلام را فراخوانده، وی را روی قالیچه نشانده، دو بالش را تکیه گاه او قرار داده، سپس آب دهان خویش را در دهان وی انداخته آن گاه فرمود: یا علی، خداوند قلبت را استوار دارد و حجّتت را در پیشانیت روشن گرداند! سپس به آسمان برده شد؛ و چون بازگشت، *فرمود: یا محمّد، خداوند سلامت می‌رساند و به تو می گوید: «نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَّن نَّشَاءُ وَ فَوْقَ كُلّ ِ ذِى عِلْمٍ عَلِيم» - . تفسر فرات : ۷۱-۷۰ . یوسف/۷۶ - {درجات کسانی را که بخواهیم بالا می بریم و فوق هر صاحب دانشی دانشوری است} .

ص: ۱۶۱

**[ترجمه]

باب ۸۳ ما وصف إبليس لعنه الله و الجن من مناقبه عليه السلام و استيلائه عليهم و جهاده معهم

الأخبار

«۱»

ع، [علل الشرائع] لی، [الأمالی] للصدوق الْحُسَيْنُ بْنُ أَحْمَدَ الْعَلَوِيُّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ مُوسَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِيٍّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْعَبَّاسِيِّ عَنْ عُمَيْرِ بْنِ مِرْدَاسٍ الدَّوْلَقِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ الْمَكِّيِّ عَنْ وَكِيعٍ عَنِ الْمَسْعُودِيِّ رَفَعَهُ عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ رَحِمَهُ اللَّهُ قَالَ: مَرَّ إِبْلِيسُ لَعَنَهُ اللَّهُ بِنَفَرٍ يَتَنَاوَلُونَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَوَقَفَ أَمَامَهُمْ فَقَالَ الْقَوْمُ مَنِ الَّذِی وَقَفَ أَمَامَنَا فَقَالَ أَنَا أَبُو مُرَّةَ فَقَالُوا يَا أَبَا مُرَّةَ أَ مَا تَسْمَعُ كَلَامَنَا فَقَالَ سَوْأَةً لَكُمْ تَسُبُّونَ مَوْلَاكُمْ عَلِيَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ فَقَالُوا لَهُ مِنْ أَيْنَ عَلِمْتَ أَنَّهُ مَوْلَانَا فَقَالَ مِنْ قَوْلِ نَبِيِّكُمْ مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالاهُ وَ عَادِ مَنْ عَادَاهُ وَ انْصُرْ مَنْ نَصَرَهُ وَ اخْذُلْ مَنْ خَذَلَهُ فَقَالُوا لَهُ فَأَنْتَ مِنْ مَوَالِيهِ وَ شِيعَتِهِ فَقَالَ مَا أَنَا مِنْ مَوَالِيهِ وَ لَا مِنْ شِيعَتِهِ وَ لَكِنِّی أُحِبُّهُ وَ مَا يُبْغِضُهُ أَحَدٌ إِلَّا شَارَكْتُهُ فِی الْمَالِ وَ الْوَلَدِ فَقَالُوا لَهُ يَا أَبَا مُرَّةَ فَتَقُولُ فِی عَلِيٍّ شَيْئاً فَقَالَ لَهُمْ اسْمَعُوا مِنِّی مَعَاشِرَ النَّاكِثِينَ وَ الْقَاسِطِينَ وَ الْمَارِقِينَ عَبَدْتُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ فِی الْجَانِّ اثْنَتَیْ عَشْرَةَ أَلْفَ سَنَةٍ فَلَمَّا أَهْلَكَ اللَّهُ الْجَانَّ شَكَوْتُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ الْوَحْدَةَ فَعَرَجَ بِی إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَعَبَدْتُ اللَّهَ فِی السَّمَاءِ الدُّنْيَا اثْنَتَیْ عَشْرَةَ أَلْفَ سَنَةٍ أُخْرَى فِی جُمْلَةِ الْمَلَائِكَةِ فَبَيْنَا نَحْنُ كَذَلِكَ نُسَبِّحُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ نُقَدِّسُهُ إِذْ مَرَّ بِنَا نُورٌ شَعْشَعَانِيٌّ فَخَرَّتِ

الْمَلَائِكَةُ لِذَلِكَ النُّورِ سُجَّداً فَقَالُوا سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ نُورُ مَلَكٍ مُقَرَّبٍ أَوْ نَبِيٍّ مُرْسَلٍ فَإِذَا النِّدَاءُ مِنْ قِبَلِ اللَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ لَا نُورُ مَلَكٍ مُقَرَّبٍ وَ لَا نَبِيٍّ مُرْسَلٍ هَذَا نُورُ طِينَهِ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ (۱).

ص: ۱۶۲

۱- ۱. علل الشرائع: ۵۹. أمالی الصدوق: ۲۰۹.

**[ترجمه]علل الشرائع - امالی صدوق: سلمان فارسی رحمهٔ الله گفت: ابلیس لعنهٔ الله علیه بر جمعی گذشت که درباره امیرالمؤمنین علیه السّلام بدگویی می‌کردند، پس در برابر ایشان ایستاد، آن جمع گفتند: اینکه در مقابل ایستاده کیست؟ گفت: من هستم، ابومُرّهٔ! گفتند: ای ابومرّهٔ، سخنان ما را نمی‌شنوی؟ گفت: بدا به حال شما، مولایتان علی بن أبی طالب را دشنام می‌دهید؟! به وی گفتند: از کجا دریافتی که او مولای ماست؟ گفت: از قول پیامبرتان که گفت: «مَن کُنتُ مولاهُ فعلیٌّ مولاهُ، اللّهُمَّ والِ مَن والاهُ و عادِ مَن عاداهُ وَانصُر مَن نَصَره واخذُل مَن خَذَله»(هرکس من مولای او بودم اینک علی نیز مولای اوست، خداوندا، دوستدارش را دوست بدار و با دشمنش دشمنی فرما و یاری کن هرکه او را یاری دهد و خوار و ذلیل کن آنکه او را تنها گذارد). پس به وی گفتند: تو از دوستداران و شیعیان او هستی؟ گفت: من از طرفداران و پیروان او نیستم لیکن دوستش دارم، و کسی نیست که از او نفرت داشته باشد مگر اینکه من در مال و فرزند شریک او باشم! پس به وی گفتند: ای ابومرّهٔ، چیزی درباره علی می‌گویی؟ به آن‌ها گفت: از من بشنوید ای جماعت پیمان شکنان، ستمگران و خوارج، دوازده هزار سال به همراه جنّیان خدای عزّوجل را پرستش کردم، سپس هنگامی که خداوند جنّیان را به هلاکت رساند، از تنهایی به خدای عزّوجل شکایت بردم، پس مرا به آسمان برد و در آسمان دنیا دوازده هزار سال دیگر خدا را در جمع فرشتگان عبادت کردم، ما در چنین حالی بودیم و خدای عزّوجل را تسبیح و تقدیس می‌نمودیم که یک نور شعشعانی بر ما گذشت، پس فرشتگان برای آن نور به سجده افتاده و سپس گفتند: سُبُّوح قُدّوس، این نور فرشته‌ای مقرّب یا یک نبیّ مرسل است، ناگاه دریافتیم که ندایی از جانب خداوند جلّ جلاله آمد که می‌فرمود: نه نور یک فرشته مقرّب یا پیامبری مرسل، این نور، نور گِل علی بن أبی طالب صلوات الله علیه بود! - . علل الشرائع: ۵۹ . امالی صدوق: ۲۰۹ -

ص: ۱۶۲

**[ترجمه]

بیان

لعل إبلیس لعنه الله إنما بین لهم من مناقبه علیه السلام لتأکید الحجه علیهم مع علمه بأنهم لا یرجعون عما هم علیه فیکون عذابهم أشد.

**[ترجمه]شاید ابلیس لعنه الله مناقب آن حضرت را بدان جهت برایشان بیان نموده تا حجّت را بر آنان مؤکّد نماید و آگاه بود که آن‌ها از باور خود دست بر نخواهند داشت و بدین ترتیب عذابشان سخت‌تر می‌شود.

**[ترجمه]

«۲»

لی، [الأمالی] للصدوق الطَّالَقَانِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَرِیرٍ الطَّبَرِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ یَحْیَی الدَّهَّانِ قَالَ: کُنْتُ بِبَغْدَادَ عِنْدَ قَاضِی بَغْدَادَ وَ اسْمُهُ سَمَاعَهُ إِذْ دَخَلَ عَلَیْهِ رَجُلٌ مِنْ کِبَارِ أَهْلِ بَغْدَادَ فَقَالَ لَهُ أَصْلَحَ اللَّهُ الْقَاضِیَ إِنِّی حَجَجْتُ فِی

السِّنِينَ الْمَاضِيَهِ فَمَرَرْتُ بِالْكُوفَهِ فَدَخَلْتُ فِی مَرْجِعِی إِلَی مَسْجِدِهَا فَبَیْنَا أَنَا وَاقِفٌ فِی الْمَسْجِدِ أُرِیدُ الصَّلَاهَ إِذَا أَمَامِی امْرَأَهٌ أَعْرَابِیَّهٌ بَدَوِیَّهٌ مُرْخِیَهُ الذَّوَائِبِ عَلَیْهَا شَمْلَهٌ وَ هِیَ تُنَادِی وَ تَقُولُ یَا مَشْهُوراً فِی السَّمَاوَاتِ یَا مَشْهُوراً فِی الْأَرَضِینَ یَا مَشْهُوراً فِی الْآخِرَهِ یَا مَشْهُوراً فِی الدُّنْیَا جَهَدَتِ الْجَبَابِرَهُ وَ الْمُلُوکُ عَلَی إِطْفَاءِ نُورِکَ وَ إِخْمَادِ ذِکْرِکَ فَأَبَی اللَّهُ لِذِکْرِکَ إِلَّا عُلُوّاً وَ لِنُورِکَ إِلَّا ضِیَاءً وَ تَمَاماً وَ لَوْ کَرِهَ الْمُشْرِکُونَ قَالَ فَقُلْتُ یَا أَمَهَ اللَّهِ وَ مَنْ هَذَا الَّذِی تَصِفِینَهُ بِهَذِهِ الصِّفَهِ قَالَتْ ذَاکَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ قَالَ فَقُلْتُ لَهَا أَیُّ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ هُوَ قَالَتْ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ الَّذِی لَا یَجُوزُ التَّوْحِیدُ إِلَّا بِهِ وَ بِوَلَایَتِهِ قَالَ فَالْتَفَتُّ إِلَیْهَا فَلَمْ أَرَ أَحَداً(۱).

**[ترجمه]امالی صدوق: حسن بن یحیی الدّهان گوید: در بغداد و نزد قاضی بغداد بودم و اسم او سماعه بود که مردی از بزرگان بغداد بر وی وارد شده سپس به او گفت: خداوند قاضی را اصلاح فرماید، من سالها پیش حج گزاردم و در بازگشت وارد کوفه و مسجد آن شدم و هنگامی که در مسجد ایستاده بودم و قصد نماز داشتم ناگاه زنی اعرابی بدوی با گیسوی آویزان را در برابر خود دیدم که عبایی بر تن داشت و می گفت: ای که در آسمان‌ها نامداری، ای کسی که در زمین شناخته شده‌ای، ای کسی که در آخرت پرآوازه‌ای، ای کسی در دنیا شهرت داری، جبّاران و سلاطین سعی کردند نور تو را خاموش و یاد تو را فراموش کنند لیکن خداوند اراده فرمود که یادت متعالی باشد و نورت درخشان و به کمال، هرچند مشرکان را خوش نیاید. گوید: پس گفتم: ای کنیز خدا، این شخص که چنین توصیفش می کنی کیست؟ گفت: او امیرالمؤمنین است! گوید: پس به وی گفتم: کدام امیرالمؤمنین؟ گفت: علی بن أبی طالب که توحید کسی جز به او و پذیرش ولایتش راست نیاید. گوید: سپس به سمت وی برگشتم ولی کسی را ندیدم. - . امالی صدوق: ۲۴۶-۲۴۵ -

**[ترجمه]

«۳»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی وَ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ هَاشِمٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ أَیُّوبَ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: بَیْنَا أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام عَلَی الْمِنْبَرِ إِذْ أَقْبَلَ ثُعْبَانٌ مِنْ نَاحِیَهِ بَابٍ مِنْ أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ فَهَمَّ النَّاسُ أَنْ یَقْتُلُوهُ فَأَرْسَلَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام أَنْ کُفُّوا فَکَفُّوا وَ أَقْبَلَ الثُّعْبَانُ یَنْسَابُ حَتَّی انْتَهَی إِلَی الْمِنْبَرِ فَتَطَاوَلَ فَسَلَّمَ عَلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَأَشَارَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام إِلَیْهِ أَنْ یَقِفَ حَتَّی یَفْرُغَ مِنْ خُطْبَتِهِ وَ لَمَّا فَرَغَ مِنْ خُطْبَتِهِ أَقْبَلَ عَلَیْهِ فَقَالَ مَنْ أَنْتَ فَقَالَ أَنَا عَمْرُو بْنُ عُثْمَانَ خَلِیفَتِکَ عَلَی الْجِنِّ وَ إِنَّ أَبِی مَاتَ وَ أَوْصَانِی أَنْ آتِیَکَ وَ أَسْتَطْلِعَ (۲) رَأْیَکَ وَ قَدْ أَتَیْتُکَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ فَمَا تَأْمُرُنِی بِهِ وَ مَا تَرَی فَقَالَ لَهُ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ أُوصِیکَ بِتَقْوَی اللَّهِ وَ أَنْ تَنْصَرِفَ وَ تَقُومَ (۳)

۱- ۱. أمالی الصدوق: ۲۴۵ و ۲۴۶.

۲- ۲. فی المصدر: فأستطلع.

۳- ۳. فی المصدر: فتقوم.

مَقَامَ أَبِیکَ فِی الْجِنِّ فَإِنَّکَ خَلِیفَتِی عَلَیْهِمْ قَالَ فَوَدَّعَ عَمْرٌو أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ انْصَرَفَ وَ هُوَ(۱) خَلِیفَتُهُ عَلَی الْجِنِّ فَقُلْتُ لَهُ (۲) جُعِلْتُ فِدَاکَ فَیَأْتِیکَ عَمْرٌو وَ ذَاکَ الْوَاجِبُ عَلَیْهِ قَالَ نَعَمْ (۳).

یج، [الخرائج و الجرائح] عن أبی جعفر علیه السلام: مثله (۴).

**[ترجمه]کافی: امام باقر علیه السّلام فرمود: امیرالمؤمنین علیه السّلام بر منبر بود که اژدهایی از یکی از درهای مسجد وارد شد، پس مردم قصد کشتن آن را کردند، امیرالمؤمنین علیه السّلام پیام داد که دست نگاه دارید، و آن‌ها دست برداشتند، و اژدها به راه خود ادامه داد تا اینکه به منبر رسید، آن‌گاه سربلند کرده و به امیرالمؤمنین علیه السّلام سلام کرد. پس امیرالمؤمنین علیه السّلام به وی اشاره فرمود که درنگ کند تا وی از خطبه‌اش فارغ شود. و چون از خطبه فراغت یافت، فرمود: کیستی؟ گفت: من عمرو بن عثمان خلیفه شما بر جنّیان هستم، پدرم مرده و مرا وصیّت نمود که نزد شما بیایم و نظرتان را جویا شوم. اکنون یا امیرالمؤمنین نزد شما آمده‌ام تا چه دستور فرمایی و چه صلاح می‌دانی؟ امیرالمؤمنین علیه السّلام به وی فرمود: تو را به ترس از خدا سفارش می‌کنم و اینکه بازگردی و در میان جنّیان

به جای پدرت باشی که جانشین من بر آن‌ها تویی. گوید: سپس عمرو با امیرالمؤمنین علیه السّلام خداحافظی کرده و در حالی که جانشین وی بر جنّیان شده بود، بازگشت.

پس به وی عرض کردم: قربانت گردم، آیا عمرو خدمت شما می‌آید و آمدنش واجب است؟ فرمود: آری! -. اصول کافی ۱: ۳۹۶ -

الخرائج: نظیر آن را از امام باقر علیه السّلام روایت کرده است. -. در نسخه چاپی الخرائج آن را نیافتیم. -

**[ترجمه]

«۴»

یر، [بصائر الدرجات] إِبْرَاهِیمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: بَیْنَا رَسُولُ اللَّهِ بَیْنَ جِبَالِ تِهَامَةَ إِذَا رَجُلٌ عَلَی عُکَّازَةٍ فَقَالَ لَهُ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله لُغَةُ جِنِّیٍّ وَ وَطْؤُهُمْ (۵) مِنْ جِبَالِ تِهَامَةَ فَقَالَ مَنِ الرَّجُلُ قَالَ أَنَا هَامُ بْنُ هِیمِ بْنِ لَاقِیسَ السَّلِیمِ بْنِ إِبْلِیسَ قَالَ لَیْسَ بَیْنَکَ وَ بَیْنَ إِبْلِیسَ غَیْرُ أَبَوَیْنِ قَالَ لَا قَالَ أَکَلْتَ عَامَّةَ عُمُرِ الدُّنْیا(۶) قَالَ عَلَی ذَلِکَ کَمْ أَتَی عَلَیْکَ قَالَ کُنْتُ أَیَّامَ قَتْلِ قَابِیلَ هَابِیلَ أَخَاهُ غُلَاماً أَعْلُو الْآکَامَ وَ أَنْهَی عَنِ الِاعْتِصَامِ وَ آمُرُ بِفَسَادِ الطَّعَامِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِئْسَ لَعَمْرُ اللَّهِ عَمَلُ الشَّیْخِ الْمُتَوَسِّمِ وَ الشَّابِّ الْمُؤَمِّلِ فَقَالَ دَعْ یَا مُحَمَّدُ عَنْکَ اللَّوْمَ وَ الْهَتْکَ فَقَدْ جِئْتُکَ تَائِباً وَ إِنِّی أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَکُونَ مِنَ الْجَاهِلِینَ وَ لَقَدْ کُنْتُ مَعَ إِبْرَاهِیمَ فَلَمْ أَزَلْ مَعَهُ حَتَّی أُلْقِیَ فِی النَّارِ فَقَالَ لِی إِنْ لَقِیتَ عِیسَی فَأَقْرِئْهُ مِنِّی السَّلَامَ وَ لَقَدْ کُنْتُ مَعَ عِیسَی فَقَالَ لِی إِنْ لَقِیتَ مُحَمَّداً صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ عَلَی جَمِیعِ أَنْبِیَائِهِ وَ رُسُلِهِ فَأَقْرِئْهُ مِنِّی السَّلَامَ وَ عَلَّمَنِی الْإِنْجِیلَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ عَلَی عِیسَی السَّلَامُ مَا دَامَتِ الدُّنْیَا وَ عَلَیْکَ یَا هَامَةُ بِمَا

أَدَّيْتَ الْأَمَانَه هَاتِ حَاجَتَکَ قَالَ عَلِّمْنِی مِنَ الْقُرْآنِ قَالَ فَأَمَرَ عَلِیّاً علیه السلام أَنْ یُعَلِّمَهُ فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ هَذَا الَّذِی أَمَرْتَنِی أَنْ أَتَعَلَّمَ مِنْهُ؟

ص: ۱۶۴

۱- ۱. فی المصدر: فهو.

۲- ۲. یعنی أبا جعفر علیه السلام.

۳- ۳. أصول الکافی(الجزء الأول من الطبعه الحدیثه) ۱: ۳۹۶.

۴- ۴. لم نجده فی الخرائج المطبوع.

۵- ۵. اللغه: نطق اللسان و لعله مصحف« لغط» و هو الصوت و الضجه لا یفهم معناها و الوطء وقع القدم و الحافر(ب).

۶- ۶. الظاهر وقوع السقط.

قَالَ يَا هَامَهُ مَنْ كَانَ وَصِيُّ آدَمَ قَالَ كَانَ شِيثٌ قَالَ مَنْ كَانَ وَصِيَّ نُوحٍ قَالَ كَانَ سَامٌ قَالَ فَمَنْ وَجَدْتُمْ وَصِيَّ هُودٍ قَالَ ذَاكَ يَاسِرُ بْنُ هُودٍ قَالَ فَمَنْ وَجَدْتُمْ وَصِيَّ عِيسَى قَالَ شَمْعُونُ بْنُ حَمُّونَ الصَّفَا ابْنُ عَمِّ مَرْيَمَ عليها السلام ثُمَّ قَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَا هَامُ وَ لِمَ كَانُوا هَؤُلَاءِ أَوْصِيَاءَ الْأَنْبِيَاءِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ لِأَنَّهُمْ كَانُوا أَزْهَدَ النَّاسِ فِي الدُّنْيَا وَ أَرْغَبَ النَّاسِ فِي الْآخِرَهِ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله فَمَنْ وَجَدْتُمْ وَصِيَّ مُحَمَّدٍ قَالَ هَامُ ذَاكَ إِلْيَا ابْنُ عَمِّ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله قَالَ فَهُوَ عَلِيٌّ وَ هُوَ وَصِيِّي وَ أَخِي وَ هُوَ أَزْهَدُ أُمَّتِي فِي الدُّنْيَا وَ أَرْغَبُ إِلَى اللَّهِ فِي الْآخِرَهِ قَالَ فَسَلَّمَ هَامُ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ تَعَلَّمَ مِنْهُ سُوَراً ثُمَّ قَالَ أَخْبِرْنِي (۱) بِهَذِهِ السُّوَرِ أُصَلِّي بِهَا قَالَ لَهُ نَعَمْ يَا هَامُ قَلِيلُ الْقُرْآنِ كَثِيرٌ فَسَلَّمَ هَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ انْصَرَفَ فَلَمْ يَلْقَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله حَتَّى قُبِضَ صلى الله عليه و آله فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ الْهَرِيرِ أَتَى أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فِي حَرْبِهِ فَقَالَ لَهُ يَا وَصِيَّ مُحَمَّدٍ إِنَّا وَجَدْنَا فِي كُتُبِ الْأَنْبِيَاءِ أَنَّ الْأَصْلَعَ وَصِيَّ مُحَمَّدٍ خَيْرُ النَّاسِ اكْشِفْ رَأْسَكَ فَكَشَفَ عَنْ رَأْسِهِ مِغْفَرَهُ فَقَالَ (۲) أَنَا وَ اللَّهِ ذَاكَ يَا هَامُ (۳).

يج، [الخرائج و الجرائح] سعد بإسناده: مثله (۴)

**[ترجمه]بصائر الدرجات: امام صادق عليه السّلام فرمود: در حالى رسول خدا صَلى الله عليهِ و آله ميان كوه هاى تهامه بود، ناگهان مردى عصا به دست نمايان شد، پس پيامبر صَلى الله عليهِ و آله به وى فرمود: كسى كه به زبان جنيان سخن مى گويد چگونه در حال راه رفتن بر كوه هاى تهامه است! سپس فرمود: كيستى؟ عرض كرد: من هام بن هيم بن لاقيس السليم بن ابليس هستم. فرمود: ميان تو و ابليس جز دو پشت فاصله نيست؟! عرض كرد:آرى! فرمود: بنابراين چند سال دارى؟ عرض كرد: همه عمر دنيا جز اندكى از آن، در آن روزگارى كه قابيل هابيل را كشت من پسر بچه‌اى بودم و بر بلندى‌ها بر مى‌آمدم و از چنگ زدن به ريسمان خدا و دين او نهى مى‌كردم و امر به فساد طعام مى‌كردم. پس رسول خدا صَلى الله عليهِ و آله فرمود: به خدا سوگند كه اين كار بدترين كارى است كه يك پير آراسته به نشانه هاى پيران و يك جوان آرزومند مى‌توانند انجام دهد، عرض كرد: يا محمّد، از ملامت و سرزنش درگذر كه من در حالى نزد شما آمده‌ام كه توبه كرده‌ام و من به خدا پناه مى‌برم كه از نادانان باشم، من همراه ابراهيم بودم تا اينكه در آتش افكنده شد، پس به من فرمود: اگر عيسى را ديدار كردى، سلام مرا به او برسان؛ و همراه عيسى بودم، پس به من فرمود: اگر محمّد- صلى الله و على جميع انبيائه و رسله- را ديدار كردى، سلام مرا به او برسان، و انجيل را به من آموخت. پس رسول خدا صَلى الله عليهِ و آله فرمود: بر عيسى سلام، مادامى كه دنيا برپاست و بر تو نيز اى هامه كه امانت را ادا كردى. حاجتت را بگو. عرض كرد: چيزى از قرآن به من بياموز. گويد: پس به على عليه السّلام امر فرمود كه او را قرآن بياموز. سپس عرض كرد: يا رسول الله، اين شخص كيست كه مرا امر فرمودى از او ياد بگيرم؟

ص: ۱۶۴

فرمود: اى هامه، وصىّ آدم كه بود؟ عرض كرد: شيث. فرمود: وصى نوح كه بود؟ عرض كرد: سام. فرمود: وصى هود را چه كسى يافتيد؟ عرض كرد: او ياسر بن هود بود. فرمود: وصى عيسى را چه كسى يافتيد؟ عرض كرد: شمعون بن حمّون الصفا پسر عمّ مريم عليها السّلام. سپس رسول خدا صَلى الله عليهِ و آله به وى فرمود:اى هام، چرا اينان اوصياى انبيا بودند؟ عرض كرد: يا رسول الله، چون آن‌ها زاهدترين مردم از دنيا و راغب‌ترين مردم به آخرت بودند، پس رسول خدا صَلى الله عليهِ و آله

به وی فرمود: وصیّ محمّد را چه کسی یافتید؟ هام عرض کرد: او «الیا» عموزاده محمّد صَلی الله علیهِ و آله است. فرمود: او همین علی است، که وصی و برادر من است و او بی رغبت ترین اُمّت من در دنیا و مشتاق‌ترین آن‌ها به خدا در آخرت است. راوی گوید: پس هام به امیرالمؤمنین علیه السّلام سلام کرد و از وی سوره‌هایی از قرآن آموخت، سپس عرض کرد: مرا آگاه کن، آیا می‌توانم با این سوره‌ها نماز بخوانم؟ به وی فرمود: آری ای هام، اندکِ قرآن بسیار است. سپس هام به رسول خدا سلام کرده و رفت، و دیگر رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله او را تا آخر عمر ندید و چون «یوم الهریر» جنگ صفّین فرا رسید، نزد امیرالمؤمنین علیه لسّلام آمده و به وی عرض کرد: ای وصیّ محمّد، ما در کتاب‌های پیامبران دیده‌ایم که «الأصلع» (طاس) وصیّ محمّد، بهترینِ مردم است، سرتان را مکشوف کنید. پس آن حضرت کلاه خُود را از سر مبارک خود برداشته آن‌گاه فرمود: به خدا سوگند ای هام، من همان هستم!

الخرائج: سعد با اسناد خود نظیر آن را روایت کرده است!

**[ترجمه]

بیان

قال الجوهری العکازه عصا ذات زج (۵) قوله صلی الله علیه و آله لغه جنی لعله إنما قال ذلک علی سبیل التعجب أی لغته لغه جنی فکیف وطئ جبال تهامه قوله عن الاعتصام أی بحبل الله و دینه قوله و الشاب المؤمل علی بناء الفاعل أی الراجی للأمور العظیمه أو لطول البقاء أو لإضلال الخلق أو علی بناء المفعول أی تجعل الناس بحیث یأملون منک الخیر و فی کتاب السماء و العالم بروایه علی بن إبراهیم بئس لعمری الشاب المؤمل و الکهل المؤمر و قال

۱- ۱. فی المصدر: أخبرنی یا علی.

۲- ۲. فی المصدر: و قال.

۳- ۳. بصائر الدرجات: ۲۸.

۴- ۴. الخرائج و الجرائح: ۱۴۰ و ۱۴۱.

۵- ۵. الصحاح: ۸۸۴.

الزمخشری فی الفائق إن رجلا من الجن أتاه فی صوره شیخ فقال إنی کنت آمر بإفساد الطعام و قطع الأرحام و إنی تائب إلی الله فقال بئس لعمر الله عمل الشیخ المتوسم و الشاب المتلوم قالوا المتوسم المتحلی بسمه الشیوخ و المتلوم المتعرض للأئمه بالفعل القبیح و یجوز أن یکون المتوسم المتفرس یقال توسمت فیه الخیر إذا تفرسته فیه و رأیت فیه وسمه أی أثره و علامته و المتلوم المنتظر لقضاء اللؤمه و هی الحاجه أو المسرع المتهافت من قول الأصمعی أسرع و أغذ و تلوم بمعنی (۱).

**[ترجمه]جوهری گوید: العکّازة: عصای دسته دار. قول آن حضرت صَلی الله علیهِ و آله: «لغهٔ جنّی»، شاید این را بر سبیل تعجّب فرموده باشد، یعنی زبانش زبان جنیّان است پس چگونه در کوه‌های تهامه قدم می‌زند؟ قول او «عن الاعتصام» یعنی «از چنگ زدن به ریسمان خدا و دین او» قول او «والشابّ المؤمّل» بر وزن اسم فاعل «مؤمِّل»، یعنی امیدوار به کارهای بزرگ، یا امیدوار به طول بقا، یا برای گمراه کردن خلایق؛ یا بر وزن اسم مفعول، یعنی: کاری کنی که مردم از تو امید خیر داشته باشند. و در کتاب آسمان و جهان به روایت علی بن ابراهیم جمله چنین آمده است: «بئس لعمری الشابّ المؤمل و الکهل المؤمّر» (به جان خودم سوگند که چه بد جوان آرزومند و پیر مومری است) و

ص: ۱۶۵

زمخشری در کتاب «الفائق» گوید: مردی از جنّیان به شکل پیرمردی نزد آن حضرت آمده و گفت: من امر به فساد طعام و قطع رابطه ارحام می‌کردم و اینک به درگاه خدا توبه کرده‌ام، پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: به خدا سوگند چه بدکرداری است کردار این پیر آراسته به نشانه‌های پیران و این جوان زشت کردار. گویند: «المتوسِّم» به معنای آراسته به نشانه‌های پیران. المتلوّم: کسی که با انجام دادن فعل قبیح متعرّض ائمّه گردد. و ممکن است که «المتوسَّم» به معنای «با فراست» باشد؛ گفته می‌شود: «توسمتُ فیه الخیر» (در او علائم خیر دیدم) اگر با فراست چنین علائمی را در او ببینی و «وسم» آن را یعنی علائم و نشانه های آن را در او ببینی ؛ المتلوّم: کسی که منتظر قضای لؤمه یعنی حاجت باشد، یا کسی که شتاب می‌کند و سخن بیهوده می‌گوید: اصمعی گوید: اسرَع، أغَذَّ و تَلَوَّمَ به یک معنا هستند.

**[ترجمه]

«۵»

سن، [المحاسن] عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الصَّلْتِ عَنْ أَبِی هَدِیَّهَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِکٍ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله کَانَ ذَاتَ یَوْمٍ جَالِساً عَلَی بَابِ الدَّارِ وَ مَعَهُ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام إِذْ أَقْبَلَ شَیْخٌ فَسَلَّمَ عَلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله ثُمَّ انْصَرَفَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِعَلِیٍّ علیه السلام أَ تَعْرِفُ الشَّیْخَ فَقَالَ لَهُ عَلِیٌّ علیه السلام مَا أَعْرِفُهُ فَقَالَ صلی الله علیه و آله هَذَا إِبْلِیسُ فَقَالَ عَلِیٌّ علیه السلام لَوْ عَلِمْتُ یَا رَسُولَ اللَّهِ لَضَرَبْتُهُ ضَرْبَهً بِالسَّیْفِ فَخَلَّصْتُ أُمَّتَکَ مِنْهُ، قَالَ: فَانْصَرَفَ إِبْلِیسُ إِلَی عَلِیٍّ علیه السلام فَقَالَ لَهُ ظَلَمْتَنِی یَا أَبَا الْحَسَنِ أَ مَا سَمِعْتَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ یَقُولُ وَ شارِکْهُمْ فِی الْأَمْوالِ وَ الْأَوْلادِ(۲) فَوَ اللَّهِ مَا شَرِکْتُ أَحَداً أَحَبَّکَ فِی أُمِّهِ (۳).

**[ترجمه]المحاسِن: انس بن مالک گوید: روزی رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به همراه علی بن أبی طالب علیه السّلام بر

در خانه نشسته بود که پیرمردی به طرف آن‌ها آمده، به رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله سلام کرد و رفت. رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّـلام فرمود: این پیرمرد را می‌شناسی؟ عرض کرد: او را نمی‌شناسم! فرمود: این ابلیس است! علی علیه السّـلام عرض کرد: اگر می‌دانستم یـا رسول الله، ضـربتی با شمشـیر بر وی می‌زدم و اُمّت شـما را از او خلاص می کردم. راوی گویـد: پس ابلیس بـه طرف علی علیـه السّـلام آمـده و بـه وی گفت: یـا أبـاالحسن، به من سـتم کردی، مگر نشـنیده‌ای خـدای عزّوجل می‌فرماید: «وَ شَارِکْهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَ الْأَوْلَاد» - . بنی اسرائیل/ ۶۴ - {در

اموال و اولاد با آن ها شرکت کن} به خدا سوگند شریک نطفه کسی نشده‌ام که تو را دوست داشته است. - . در نسخه چاپی آن را نیافتیم. -

**[ترجمه]

«۶»

سن، [المحاسن] عَلِيُّ بْنُ حَسَّانَ الْوَاسِطِيُّ رَفَعَ الْحَدِيثَ قَالَ: أَتَتِ امْرَأَةٌ مِنَ الْجِنِّ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَآمَنَتْ بِهِ وَ حَسُنَ إِسْلَامُهَا فَجَعَلَتْ تَجِيئُهُ فِي كُلِّ أُسْبُوعٍ فَغَابَتْ عَنْهُ أَرْبَعِينَ يَوْماً ثُمَّ أَتَتْهُ فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مَا الَّذِي أَبْطَأَ بِكِ يَا جِنِّيَّةُ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتَيْتُ الْبَحْرَ الَّذِي هُوَ مُحِيطٌ بِالدُّنْيَا فِي أَمْرٍ أَرَدْتُهُ فَرَأَيْتُ عَلَى شَطِّ ذَلِكَ الْبَحْرِ صَخْرَةً خَضْرَاءَ وَ عَلَيْهَا رَجُلٌ جَالِسٌ قَدْ رَفَعَ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ وَ هُوَ يَقُولُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ إِلَّا مَا غَفَرْتَ

۱- ۱. الفائق ۳: ۱۶۱.

۲- ۲. سوره بنی إسرائیل: ۶۴.

۳- ۳. لم نجده فی المصدر المطبوع.

لِي فَقُلْتُ لَهُ مَنْ أَنْتَ قَالَ أَنَا إِبْلِيسُ فَقُلْتُ وَ مِنْ أَيْنَ تَعْرِفُ هَؤُلَاءِ قَالَ إِنِّي عَبَدْتُ رَبِّي فِي الْأَرْضِ كَذَا وَ كَذَا سَنَةً وَ عَبَدْتُ رَبِّي فِي السَّمَاءِ كَذَا وَ كَذَا سَنَةً مَا رَأَيْتُ فِي السَّمَاءِ أُسْطُوَانَةً إِلَّا وَ عَلَيْهَا مَكْتُوبٌ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ أَيَّدْتُهُ بِهِ (۱).

**[ترجمه]المحاسن: علی بن حسّان مرفوعاً آورده است که زنی از جنّیان نزد رسول صَلی الله علیهِ و آله آمده اسلام آورد و اسلامش نیکو بود، این زن هر هفته یک بار به محضر پیامبر صَلی الله علیهِ و آله می‌آمد و اما یک بار غیبش از پیامبر چهل روز طول کشید سپس نزد آن حضرت آمد. پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به وی فرمود: ای زن جنّی، چه چیز باعث دیر آمدنت شد؟ عرض کرد: یا رسول الله در پی کاری به دریایی رفتم که دنیا را احاطه کرده است. در ساحل آن دریا صخره سبزی دیدم که مردی روی آن نشسته بود و دست به آسمان برداشته می گفت: خداوندا، من تو را به حقّ محمّد و علی و فاطمه و حسن و حسین قسم می‌دهم که مرا بیامرزی!

ص: ۱۶۶

پس به او گفتم: تو کیستی؟ گفت: ابلیس هستم! گفتم: و از کجا این‌ها را می‌شناسی؟ گفت: من پروردگارم را بر روی زمین فلان مقدار سال پرستش کردم و پروردگارم را در آسمان فلان مقدار سال پرستش کردم و در این مدت هیچ ستونی در آسمان ندیدم مگر اینکه روی آن نوشته شده باشد: «لا إله إلّا الله محمّد رسول الله علیٌّ امیرالمؤمنین است که وی را بدو مؤیّد گردانیدم». - . آن را در نسخه چاپی نیافتیم. -

**[ترجمه]

«۷»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِیدِ قَالَ: اجْتَمَعْنَا یَوْماً فَقَالَ نَفَرٌ إِنَّ عَلِیّاً علیه السلام کَانَ وَصِیَّ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ قَالَ آخَرُونَ لَمْ یَکُنْ وَصِیّاً لِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله فَقُمْنَا فَأَتَیْنَا أَبَا حَمْزَةَ الثُّمَالِیَّ فَقُلْنَا جَرَی بَیْنَنَا الْکَلَامُ عَلَی کَذَا وَ کَذَا فَغَضِبَ أَبُو حَمْزَةَ وَ قَالَ لَقَدْ شَهِدَتِ الْجِنُّ فَضْلًا عَنِ الْإِنْسِ أَنَّ عَلِیّاً کَانَ وَصِیَّ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَخْبَرَنِی أَبُو خَیْثَمَةَ التَّمِیمِیُّ لَمَّا کَانَ بَیْنَ الْحَکَمَیْنِ مَا کَانَ قُلْتُ لَا أَکُونُ مَعَ عَلِیٍّ وَ لَا عَلَیْهِ فَخَرَجْتُ أُرِیدُ أَرْضَ الرُّومِ فَبَیْنَمَا أَنَا مَارٌّ عَلَی شَاطِئِ نَهْرٍ بِمَیَّافَارِقِینَ (۲) إِذَا أَنَا بِصَوْتٍ مِنْ وَرَائِی وَ هُوَ یَقُولُ:

یَا أَیُّهَا السَّارِی بِشَطٍّ فَارِقٍ***مُفَارِقٌ لِلْحَقِّ دِیْنِ الْخَالِقِ

مُتَّبِعٌ بِهِ رَئِیسَ مَارِقٍ***ارْجِعْ إِلَی وَصِیِّ النَّبِیِّ الصَّادِقِ

فَالْتَفَتُّ فَلَمْ أَرَ أَحَداً فَقُلْتُ:

أَنَا أَبُو خَیْثَمَةَ التَّمِیمِیُّ***لَمَّا رَأَیْتُ الْقَوْمَ فِی الْخُصُومِ

تَرَكْتُ أَهْلِي غَازِياً لِلرُّومِ***حَتَّى يَكُونَ الْأَمَّهُ فِي الضَّمِيمِ

فَإِذَا بِصَوْتٍ وَ هُوَ يَقُولُ:

اسْمَعْ مَقَالِي وَ ارْعَ قَوْلِي تُرْشَدَا***ارْجِعْ إِلَى عَلِيٍّ الْخِضَمِّ الْأَصْيَدَا(۳)

إِنَّ عَلِيّاً هُوَ وَصِيُّ أَحْمَدَا

قَالَ أَبُو خَيْثَمَهَ فَرَجَعْتُ إِلَى عَلِيٍّ علیه السلام(۴).

**[ترجمه]الخرائج: از جعفر بن عبدالحمید نقل است که گفت: روزی گرد آمده بودیم عده‌ای گفتند: علی وصیّ رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله بود؛ و عده‌ای دیگر گفتند: محمد صلی الله علیه و آله وصی ای نداشت. پس جملگی برخاسته نزد ابوحمزه ثمالی آمده و گفتیم: چنین سخنی در میان ما ردو بدل شده است. پس ابوحمزه به خشم آمده و گفت: حتّی جنّیان شهادت داده‌اند که علی وصی رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله است چه رسد به آدم‌ها! ابوخیثمه تمیمی مرا روایت کرده که: بعد از اتفاقاتی که میان حَکَمین(عمروعاص و ابوموسی اشعری) اتفاق افتاد، با خود گفتم: نه با علی خواهم بود و نه بر علیه او. سپس به قصد سرزمین روم عازم سفر گشتم، و در حالی که بر کرانه رودخانه‌ای در «میّافارقین» - . مشهورترین شهر در دیا بکر (مراصدالاطلاع۳: ۱۳۴۱) - حرکت

می‌کردم، ناگاه صدایی را از پشت سرم شنیدم که چنین می‌گفت:(شعر)

-«ای کسی که بر کرانه رود فارق می‌گذری، تو از حق که دین خدای خالق است، جدا گشته‌ای،

- با این تصمیمت پیرو سردسته خوارج شده‌ای، به سوی وصیّ پیامبر راستگو بازگرد.»

پس رو برگرداندم لیکن کسی را ندیدم، پس گفتم:(شعر)

- «من ابوخیثمه تمیمی هستم که چون مردم را مشغول خصومت با یکدیگر دیدم،

- خانواده‌ام را رها کرده، به قصد روم بیرون آمدم تا اینکه کار آن‌ها اصلاح شود»

ناگاه صدایی شنیدم که می‌گفت:

-«سخن مرا بشنو و حق آن را رعایت کن تا رشد یابی و به سوی علی که سخاوتمند و صاحب ملک است برگرد،

- چون علی جانشین احمد است»

ابوخیثمه گوید: پس نزد علی علیه السّلام بازگشتم. - . آن را در نسخه چاپی منبع نیافتیم، نظیر این حدیث از مناقب با شماره ۲۳ خواهد آمد. -

**[ترجمه]

«۸»

يج، [الخرائج و الجرائح] رُوِيَ: أَنَّ عَلِيّاً عليه السلام بَيْنَمَا هُوَ قَائِمٌ عَلَى الْمِنْبَرِ إِذْ أَقْبَلَتْ حَيَّةٌ مِنْ

ص: ۱۶۷

۱- ۱. لم نجده فی المصدر المطبوع.

۲- ۲. بفتح اوله و تشدید ثانیه: أشهر مدینه بدیار بکر(المراصد ۳: ۱۳۴۱).

۳- ۳. الخضم- بتشدید المیم-: السیّد الجواد المعطاء. الاصید: الملک.

۴- ۴. لم نجده فی المصدر المطبوع. و سیأتی مثل الحدیث عن المناقب تحت الرقم ۲۳.

بَابِ الْفِيلِ مِثْلُ الْبُخْتِيِّ الْعَظِيمِ فَنَادَاهُمْ عَلِيٌّ افْرِجُوا لَهَا فَإِنَّ هَذَا رَسُولُ قَوْمٍ مِنَ الْجِنِّ فَجَاءَتْ حَتَّى وَضَعَتْ فَاهاً عَلَى أُذُنِهِ وَ إِنَّهَا لَتَنِقُّ كَمَا يَنِقُّ الضِّفْدِعُ (۱) وَ كَلَّمَهَا بِكَلَامٍ شَبِيهٍ بِنَقِّهَا ثُمَّ وَلَّتِ الْحَيَّةُ فَقَالَ النَّاسُ مَا حَالُهَا قَالَ هُوَ رَسُولُ قَوْمٍ مِنَ الْجِنِّ أَخْبَرَنِي أَنَّهُ وَقَعَ بَيْنَ بَنِي عَامِرٍ وَ غَيْرِهِمْ شَرٌّ وَ قِتَالٌ فَبَعَثُوهُ لِآتِيَهُمْ فَأُصْلِحَ بَيْنَهُمْ فَوَعَدْتُهُمْ أَنِّي آتِيهِمُ اللَّيْلَةَ فَقَالُوا أَ تَأْذَنُ لَنَا أَنْ نَخْرُجَ مَعَكَ قَالَ مَا أَكْرَهُ ذَلِكَ فَلَمَّا صَلَّى بِهِمُ الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ انْطَلَقَ بِهِمْ حَتَّى أَتَى ظَهْرَ الْكُوفَةِ قَبْلَ الْغَرِيِّ فَخَطَّ حَوْلَهُمْ خَطَّةً ثُمَّ قَالَ إِيَّاكُمْ أَنْ تَخْرُجُوا مِنْ هَذِهِ الْخَطَّةِ فَإِنَّهُ إِنْ يَخْرُجْ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنْ هَذِهِ الْخَطَّةِ يُخْتَطَفْ فَقَعَدُوا فِي الْخَطَّةِ يَنْظُرُونَ وَ قَدْ نُصِبَ لَهُ مِنْبَرٌ فَصَعِدَ عَلَيْهِ فَخَطَبَ خُطْبَةً لَمْ يَسْمَعِ الْأَوَّلُونَ وَ الْآخِرُونَ مِثْلَهَا ثُمَّ لَمْ يَبْرَحْ حَتَّى أَصْلَحَ ذَاتَ بَيْنِهِمْ وَ قَدْ بَرِئَ بِأَمْرِهِمْ (۲) بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ وَ كَانَ الْجِنُّ أَشْبَهَ شَيْ ءٍ بِالزُّطِّ(۳).

**[ترجمه]الخرائج: نقل است كه على عليه السّلام بر منبر بود كه مارى به سان شتر خراسانى از جانب

«باب الفيل» وارد شد. پس على عليه السّلام با صداى بلند فرمود: راه را برايش باز كنيد كه اين فرستاده قومى از جنّيان است. سپس آن مار جلو آمده تا جايى كه دهان خود را در كنار گوش على عليه السّلام قرار داده و صداهايى از خود در مى‌آورد كه به صداى قورباغه مى‌مانست، آن حضرت با زبانى شبيه به صداى حيوان با آن سخن گفت. سپس آن مار آنجا را ترک كرد. مردم گفتند: به چه كار آمده بود؟ فرمود: او فرستاده قومى از جنّيان بود، به من خبر داد كه ميان بنى‌عامر و ديگران شرّو كشتار واقع شده است، او را فرستاده بودند كه بروم و آن‌ها را باهم آشتى دهم. من هم وعده كردم كه امشب نزد آنان خواهم رفت. گفتند: اجازه مى‌دهيد با شما بياييم؟ فرمود: بدم نمى‌آيد! پس چون نماز عشا را با آن‌ها اقامه فرمود، با ايشان روانه شد تا اينكه به پشت كوفه، نرسيده به نجف رسيد سپس پيرامون همراهان خود خطّى كشيده و فرمود: برحذر باشيد كه از اين خط خارج شويد كه هركس از شما از اين خط خارج شود، ربوده مى‌شود، سپس آن‌ها درون دايره به تماشا نشستند و منبرى براى آن حضرت نصب شده بود، پس آن حضرت از منبر بالا رفته و خطبه‌اى ايراد فرمود كه از اولين تا آخرين كسى نظير آن را نشنيده است، و تا آن‌ها را باهم آشتى نداد، آن‌جا را ترک نفرموده و به فرمان او يكديگر را بخشيدند، و جنّى‌ها بسيار به هندوها شبيه بودند. -. آن را در نسخه چاپى نيافتيم. -

**[ترجمه]

«۹»

شف، [كشف اليقين] مِنْ كِتَابِ الْأَرْبَعِينَ لِمُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمِ بْنِ أَبِي الْفَوَارِسِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ الطُّوسِيِّ عَنْ مَسْعُودِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْغَزْنَوِيِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْحَافِظِ عَنِ الطَّبَرَانِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مُوسَى الْفَزَارِيِّ عَنْ تِلْمِيذِ بْنِ سُلَيْمَانَ (۴)، عَنْ أَبِي الْجَحَّافِ عَنْ عَطِيَّةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله ذَاتَ يَوْمٍ جَالِساً بِالْأَبْطَحِ وَ عِنْدَهُ جَمَاعَةٌ مِنْ أَصْحَابِهِ وَ هُوَ مُقْبِلٌ عَلَيْنَا بِالْحَدِيثِ إِذْ نَظَرَ إِلَى زَوْبَعَةٍ قَدِ ارْتَفَعَتْ فَأَثَارَتِ الْغُبَارَ وَ مَا زَالَتْ

تَدْنُو وَ الْغُبَارُ تَعْلُو إِلَى أَنْ وَقَعَتْ بِحِذَاءِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله فَسَلَّمَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله شَخْصٌ فِيهَا ثُمَّ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي وَافِدُ قَوْمِي (۵) وَ قَدِ اسْتَجَرْنَا بِكَ فَأَجِرْنَا

۱- ۱. نقّ الضفدع: صات.

۲- ۲. الكلمه موجوده فى(ک) فقط و الصحيح« بأمره».

۳- ۳. لم نجده فى المصدر المطبوع.

۴- ۴. فى المصدر: عن تليد بن سليمان.

۵- ۵. فى المصدر: انى وافد و قومى.

وَ ابْعَثْ مَعِی مِنْ قِبَلِکَ مَنْ یُشْرِفُ عَلَی قَوْمِنَا فَإِنَّ بَعْضَهُمْ قَدْ بَغَوْا عَلَیْنَا لِیَحْکَمَ بَیْنَنَا وَ بَیْنَهُمْ بِحُکْمِ اللَّهِ وَ کِتَابِهِ وَ خُذْ عَلَیَّ الْعُهُودَ وَ الْمَوَاثِیقَ الْمُؤَکَّدَهَ أَنِّی أَرُدُّهُ إِلَیْکَ سَالِماً فِی غَدَاهٍ إِلَّا أَنْ یَحْدُثَ عَلَیَّ حَادِثَهٌ مِنْ قِبَلِ اللَّهِ فَقَالَ لَهُ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله مَنْ أَنْتَ وَ مَنْ قَوْمُکَ قَالَ أَنَا عُرْفُطَهُ بْنُ سمراخ (۱) أَحَدُ بَنِی کَاخٍ مِنَ الْجِنِّ الْمُؤْمِنِینَ أَنَا وَ جَمَاعَهٌ مِنْ أَهْلِی کُنَّا نَسْتَرِقُ السَّمْعَ فَلَمَّا مُنِعْنَا ذَلِکَ وَ بَعَثَکَ اللَّهُ نَبِیّاً آمَنَّا بِکَ وَ صَدَّقْنَا قَوْلَکَ وَ قَدْ خَالَفَنَا بَعْضُ الْقَوْمِ وَ أَقَامُوا عَلَی مَا کَانُوا عَلَیْهِ فَوَقَعَ بَیْنَنَا وَ بَیْنَهُمُ الْخِلَافُ وَ هُمْ أَکْثَرُ مِنَّا عَدَداً وَ قُوَّهً وَ قَدْ غَلَبُوا عَلَی الْمَاءِ وَ الْمَرَاعِی وَ أَضَرُّوا بِنَا وَ بِدَوَابِّنَا فَابْعَثْ مَعِی مَنْ یَحْکُمُ بَیْنَنَا بِالْحَقِّ فَقَالَ لَهُ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله اکْشِفْ لَنَا عَنْ وَجْهِکَ حَتَّی نَرَاکَ عَلَی هَیْئَتِکَ الَّتِی أَنْتَ عَلَیْهَا فَکَشَفَ لَنَا عَنْ صُورَتِهِ فَنَظَرْنَا إِلَی شَخْصٍ عَلَیْهِ شَعْرٌ کَثِیرٌ وَ إِذَا رَأْسُهُ طَوِیلٌ طَوِیلُ الْعَیْنَیْنِ عَیْنَاهُ فِی طُولِ رَأْسِهِ صَغِیرُ الْحَدَقَتَیْنِ فِی فِیهِ أَسْنَانٌ کَأَسْنَانِ السِّبَاعِ ثُمَّ إِنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله أَخَذَ عَلَیْهِ الْعَهْدَ وَ الْمِیثَاقَ عَلَی أَنْ یَرُدَّ عَلَیْهِ مِنْ غَدٍ(۲) مَنْ یَبْعَثُ مَعَهُ بِهِ فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ ذَلِکَ الْتَفَتَ إِلَی أَبِی بَکْرٍ وَ قَالَ سِرْ مَعَ أَخِینَا عُرْفُطَهَ وَ تُشْرِفُ عَلَی قَوْمِهِ وَ تَنْظُرُ(۳) إِلَی مَا هُمْ عَلَیْهِ فَاحْکُمْ بَیْنَهُمْ بِالْحَقِّ فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ وَ أَیْنَ هُمْ قَالَ هُمْ تَحْتَ الْأَرْضِ فَقَالَ أَبُو بَکْرٍ وَ کَیْفَ أُطِیقُ النُّزُولَ فِی الْأَرْضِ وَ کَیْفَ أَحْکُمُ بَیْنَهُمْ وَ لَا أُحْسِنُ کَلَامَهُمْ فَالْتَفَتَ إِلَی عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ وَ قَالَ لَهُ مِثْلَ قَوْلِهِ لِأَبِی بَکْرٍ فَأَجَابَ بِمِثْلِ جَوَابِ أَبِی بَکْرٍ ثُمَّ اسْتَدْعَی بِعَلِیٍّ علیه السلام وَ قَالَ لَهُ یَا عَلِیُّ سِرْ مَعَ أَخِینَا عُرْفُطَهَ وَ تُشْرِفُ عَلَی قَوْمِهِ وَ تَنْظُرُ إِلَی مَا هُمْ عَلَیْهِ وَ تَحْکُمُ بَیْنَهُمْ بِالْحَقِّ فَقَامَ عَلِیٌّ علیه السلام مَعَ عُرْفُطَهَ وَ قَدْ تَقَلَّدَ سَیْفَهُ وَ تَبِعَهُ أَبُو سَعِیدٍ الْخُدْرِیُّ وَ سَلْمَانُ الْفَارِسِیُّ قَالا نَحْنُ اتَّبَعْنَاهُمَا إِلَی أَنْ صَارُوا إِلَی وَادٍ فَلَمَّا تَوَسَّطَاهُ نَظَرَ إِلَیْنَا

۱- ۱. فی المصدر: شمر أخ.

۲- ۲. کذا فی(ک). و فی غیره من النسخ و کذا المصدر: فی غد.

۳- ۳. تنظره: تأمله بعینه. تأنی علیه و انتظره فی مهله.

عَلِيٌّ عليه السلام فَقَالَ قَدْ شَكَرَ اللَّهُ تَعَالَى سَعْيَكَمَا فَارْجِعُوا(۱) فَقُمْنَا نَنْظُرُ إِلَيْهِمَا فَانْشَقَّتِ الْأَرْضُ وَ دَخَلَا فِيهَا وَ عَادَتْ إِلَى مَا كَانَتْ وَ رَجَعْنَا وَ قَدْ تَدَاخَلَنَا مِنَ الْحَسْرَهِ وَ النَّدَامَهِ مَا اللَّهُ أَعْلَمُ بِهِ كُلُّ ذَلِكَ تَأَسُّفاً عَلَى عَلِيٍّ عليه السلام وَ أَصْبَحَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله وَ صَلَّى بِالنَّاسِ الْغَدَاهَ ثُمَّ جَاءَ وَ جَلَسَ عَلَى الصَّفَا وَ حَفَّ بِهِ أَصْحَابُهُ وَ تَأَخَّرَ عَلِيٌّ عليه السلام وَ ارْتَفَعَ النَّهَارُ وَ أَكْثَرَ النَّاسُ الْكَلَامَ إِلَى أَنْ زَالَتِ الشَّمْسُ وَ قَالُوا: إِنَّ الْجِنِّيَّ احْتَالَ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله وَ قَدْ أَرَاحَنَا اللَّهُ مِنْ أَبِي تُرَابٍ وَ ذَهَبَ عَنَّا افْتِخَارُهُ بِابْنِ عَمِّهِ عَلَيْنَا وَ أَكْثَرُوا الْكَلَامَ إِلَى أَنْ صَلَّى النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله صَلَاهَ الْأُولَى وَ عَادَ إِلَى مَكَانِهِ وَ جَلَسَ عَلَى الصَّفَا وَ مَا زَالَ أَصْحَابُهُ فِي الْحَدِيثِ إِلَى أَنْ وَجَبَتْ صَلَاهُ الْعَصْرِ وَ أَكْثَرَ الْقَوْمُ الْكَلَامَ وَ أَظْهَرُوا الْيَأْسَ مِنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ صَلَّى بِنَا النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله صَلَاهَ الْعَصْرِ وَ جَاءَ وَ جَلَسَ عَلَى الصَّفَا وَ أَظْهَرَ الْفِكْرَ فِي عَلِيٍّ عليه السلام وَ ظَهَرَتْ شَمَاتَهُ الْمُنَافِقِينَ بِعَلِيٍّ عليه السلام وَ كَادَتِ الشَّمْسُ تَغْرُبُ وَ تَيَقَّنَ الْقَوْمُ أَنَّهُ هَلَكَ إِذَا انْشَقَّ الصَّفَا وَ طَلَعَ عَلِيٌّ عليه السلام مِنْهُ وَ سَيْفُهُ يَقْطُرُ دَماً وَ مَعَهُ عُرْفُطَهُ فَقَامَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله فَقَبَّلَ مَا بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَ جَبِينَيْهِ فَقَالَ لَهُ مَا الَّذِي حَبَسَكَ عَنِّي إِلَى هَذَا الْوَقْتِ فَقَالَ صِرْتُ إِلَى خَلْقٍ كَثِيرٍ قَدْ بَغَوْا عَلَى عُرْفُطَهَ وَ قَوْمَهُ الْمُوَافِقِينَ (۲) وَ دَعَوْتُهُمْ إِلَى ثَلَاثِ خِصَالٍ فَأَبَوْا عَلَيَّ ذَلِكَ دَعَوْتُهُمْ إِلَى الْإِيمَانِ بِاللَّهِ تَعَالَى وَ الْإِقْرَارِ بِنُبُوَّتِكَ وَ رِسَالَتِكَ فَأَبَوْا فَدَعَوْتُهُمْ إِلَى الْجِزْيَهِ فَأَبَوْا وَ سَأَلْتُهُمْ أَنْ يُصَالِحُوا عُرْفُطَهَ وَ قَوْمَهُ فَيَكُونَ بَعْضُ الْمَرْعَى لِعُرْفُطَهَ وَ قَوْمِهِ وَ كَذَلِكَ الْمَاءُ فَأَبَوْا فَوَضَعْتُ سَيْفِي فِيهِمْ وَ قَتَلْتُ مِنْهُمْ رَهْطاً ثَمَانِينَ أَلْفاً فَلَمَّا نَظَرَ الْقَوْمُ إِلَى مَا حَلَّ بِهِمْ طَلَبُوا الْأَمَانَ وَ الصُّلْحَ ثُمَّ آمَنُوا وَ صَارُوا إِخْوَاناً وَ زَالَ الْخِلَافُ وَ مَا زِلْتُ مَعَهُمْ إِلَى السَّاعَهِ فَقَالَ عُرْفُطَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ جَزَاكَ اللَّهُ وَ عَلِيّاً خَيْراً وَ انْصَرَفَ (۳).

يل، [الفضائل] لابن شاذان عن سلمان رضى الله عنه: مثله (۴)

ص: ۱۷۰

۱- ۱. كذا فى النسخ، و الصحيح كما فى المصدر: فارجعا.

۲- ۲. فى المصدر و(م): و قومه المنافقين.

۳- ۳. اليقين فى إمره أمير المؤمنين: ۶۸- ۷۰.

۴- ۴. الفضائل: ۶۳- ۶۵.

فض، [کتاب الروضه] عن أبی سعید: مثله (۱)

**[ترجمه]کشف الیقین: از کتاب «الاربعین» محمّد بن مسلم بن أبو الفوارس مرفوعاً از ابوسعید خدری آورده است که روزی رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در «أبطُح» نشسته و جمعی از صحابه در محضر وی بودند و او مشغول سخن گفتن برای ما بود که ناگاه گردبادی را مشاهده فرمود که برخاسته و گردوغبار به راه انداخته، بالا می‌رفت و نزدیک می‌شد تا اینکه مقابل پیامبر صلی الله علیه و آله قرار گرفت و شخصی که در آن بود به آن حضرت سلام کرده و سپس عرض کرد: یا رسول الله، من نماینده قوم خود هستم

ص: ۱۶۸

و به تو پناه آورده‌ایم، پس ما را پناه دهید و کسی را با ما بفرست که از جانب شما بر قوم ما اشراف داشته باشد، زیرا عده‌ای از آن‌ها بر ما ستم روا داشته‌اند، تا در میان ما طبق حکم خدا و کتاب او قضاوت کند. و از من عهد و پیمان‌های موثّق مؤکد بگیر که او را صبح سالم برگردانم به شرط اینکه اتفاقی از جانب خدا برای من پیش نیاید. پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: تو کیستی و قوم تو کدامند؟ عرض کرد: من عرفطه بن سمراخ یکی از بنی کاخ از جنّیان مؤمن هستم. من و جمعی از خاندانم مشغول استراق سمع بودیم و چون از این کار منع شدیم و خداوند شما را به نبوّت برانگیخت، به شما ایمان آوردیم و سخنت را تصدیق نمودیم. اما برخی از قوم ما با ما به مخالفت برخاسته و به کار خود ادامه دادند، از این رو میان ما و ایشان اختلاف افتاد. تعداد آن‌ها بیشتر و قوی‌تر از ما هستند و توانسته‌اند بر آب‌ها و چراگاهها تسلّط پیدا کنند و زیان بسیار به ما و احشام ما وارد کرده‌اند. پس کسی را با من روانه کنید که در میان ما به حق قضاوت کند. پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: چهره خودت را به ما بنمایان تا شکل تو را آن‌گونه که هستی، ببینیم! سپس چهره خود را بر ما آشکار کرد و مردی را دیدیم که بسیار پرمو بود، سری دراز و چشمانی به طول سرش داشت با حدقه‌هایی کوچک و در دهانش دندان‌هایی شبیه دندان درندگان وجود داشت. سپس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله از وی عهد و میثاق گرفت که هرکه را به وی روانه می‌کند، فردا باز گرداند.

پس چون از این کار فارغ شد، رو به ابوبکر کرده و فرمود: به همراه برادرمان عرفطه روانه شو و نزد قومش رفته و ببین در چه وضعیتی هستند سپس به حق میان ایشان داوری کن. ابوبکر عرض کرد: ای رسول خدا آنان کجایند؟ حضرت فرمود: زیر زمین هستند. چگونه طاقت فرود آمدن در زمین را داشته باشم و چگونه میانشان داوری کنم در حالی که زبانشان را نمی‌دانم؟ پس آن حضرت رو به طرف عمر بن خطاب نموده و همان سخنانی را که به ابوبکر گفته بود، به او نیز گفت: و او نیز همان پاسخ ابوبکر را داد. سپس علی علیه السّلام را طلبیده و به وی فرمود: ای علی، به همراه برادرمان عرفطهٔ روانه شو و نزد قومش رفته و ببین مشکلشان چیست و به حق میان ایشان قضاوت می‌کنی. پس علی علیه السّلام برخاسته شمشیرش را حمایل کرده و با عرفطه روانه گشت و ابوسعید خدری و سلمان فارسی در پی او روانه شدند. آن دو گویند: ما ایشان را دنبال کردیم تا اینکه به درّه‌ای رسیدند و چون در وسط آن قرار گرفتند،

ص: ۱۶۹

علی علیه السّلام نظری بر ما افکنده و فرمود: خداوند سعی شما را قبول کند، بازگردید. پس توقف کرده و به ایشان نگاه می... کردیم که زمین شکافته شد و آن‌ها وارد آن شدند سپس شکاف به هم آمد و زمین به شکل سابق برگشت، ما نیز در حالی که خدا می‌داند چقدر حسرت می‌خوردیم و پشیمان بودیم بازگشتیم و همه این‌ها به خاطر تأسّف بر علی علیه السّلام بود. پیامبر صَلی الله علیهِ و آله صبح کرد و نماز صبح را با مردم اقامه فرمود، سپس آمد و بالای کوه صفا نشست و صحابه او را احاطه کردند و علی علیه السّلام دیر کرد. آفتاب بالا آمد و مردم سخن‌ها گفتند و آفتاب زوال یافت و گفتند: آن جنّی، پیامبر را فریب داد و ما را از دست ابوتراب راحت کرد دیگر با پسر عمویش علی به ما فخرفروشی نمی‌کند، و آنقدر حرف زدند تا این که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نماز ظهر را اقامه کرده و به مکان خود بازگشته و بر بالای کوه صفا نشست در حالی که یاران او همچنان به گفتگو مشغول بودند تا اینکه وقت نماز عصر رسید و مردم همچنان سخنها می‌گفتند و از بازگشت امیرالمؤمنین علیه السّلام اظهار نومیدی می‌نمودند. پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نماز عصر را با ما اقامه نموده، بازگشت و بر کوه صفا نشست و نگرانی خود را درباره علی علیه السّلام اظهار نمود و شماتت منافقان به خاطر علی علیه السّلام نیز ظاهر شد و نزدیک بود آفتاب غروب کند و مردم یقین کردند که آن حضرت هلاک گشته است که ناگاه کوه صفا شکافته شد و علی علیه السّلام از درون آن بیرون آمد در حالی که از شمشیرش خون می‌چکید و عرفطه را به همراه داشت. سپس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله برخاسته میان دو چشم و پیشانی علی علیه السّلام را بوسید و به وی فرمود: چه چیزی تا این وقت تو را از من بازداشت؟ عرض کرد: به سوی خلق بسیاری رفتم که به عرفطه و قوم موافق او ستم کرده بودند و آنان را به سه چیز دعوت کردم اما آن‌ها نپذیرفتند: آن‌ها را به ایمان به خدای متعال دعوت کردم و اقرار به نبوّت و رسالت شما اما نپذیرفتند؛ سپس ایشان را به پرداخت جزیه دعوت کردم که نپذیرفتند آن‌گاه از آنان خواستم با عرفطه و قوم او صلح کنند تا برخی از چراگاه به عرفطه و قوم او تعلّق گیرد و همچنین آب، که نپذیرفتند، لذا شمشیر در میانشان نهاده و هشتاد هزار تن از ایشان را به قتل رساندم و چون آن قوم دیدند که چه بر سرشان آمد، امان و صلح خواستند. سپس ایمان آورده و صلح کردند و برادر شدند، و اختلاف از بین رفت و تا این لحظه با آن‌ها بودم. پس عرفطه گفت: یا رسول الله، خداوند شما و علی را جزای خیر دهد، سپس روانه شد. - . الیقین فی امرة المؤمنین: ۷۰-۶۸ -

الفضائل: نظیر این روایت را از سلمان نقل کرده است. - . الفضائل: ۶۵-۶۳ -

ص: ۱۷۰

الروضة: نظیر این روایت را از ابوسعید خدری نقل کرده است. - . الروضة: ۳۵-۳۴ -

**[ترجمه]

إيضاح

قال الفيروزآبادي الزوبعه اسم شيطان أو رئيس للجن و منه سمي الإعصار زوبعه(۲).

**[ترجمه]فیروز آبادی گوید: الزّوبعَة: نام شیطان یا رئیس جنّیان است و به همین دلیل است که گردباد را «زوبعَة» گویند. - .

القاموس ۳: ۳۳ -

**[ترجمه]

«۱۰»

شف، [كشف اليقين] مِنْ أَرْبَعِينِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الْفَارِسِ عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ الرَّازِيِّ عَنْ عَمِّهِ زَيْنِ الدِّينِ عَبْدِ الْجَلِيلِ عَنْ عَبْدِ الْوَهَّابِ (۳) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَكٍ الْقَزْوِينِيِّ عَنْ مَسْعُودِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ يَحْيَى بْنِ يُوسُفَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ حَبِيبٍ السِّجِسْتَانِيِّ عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ أَنَّهُ قَالَ: بَيْنَا نَحْنُ بِفِنَاءِ الْكَعْبَةِ وَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مَعَنَا إِذْ خَرَجَ عَلَيْنَا مِمَّا يَلِي الرُّكْنَ الْيَمَانِيَّ شَيْ ءٌ عَظِيمٌ كَأَعْظَمِ مَا يَكُونُ مِنَ الْفِيَلَةِ فَتَفَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ قَالَ لُعِنْتَ أَوْ خَزِيتَ شَكَّ سَعْدٌ فَقَامَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام وَ قَالَ مَا هَذَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَ وَ مَا تَعْرِفُهُ يَا عَلِيُّ قَالَ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ هَذَا إِبْلِيسُ فَوَثَبَ عَلِيٌّ مِنْ مَكَانِهِ وَ أَخَذَ بِنَاصِيَتِهِ وَ جَذَبَهُ عَنْ مَكَانِهِ ثُمَّ قَالَ أَقْتُلُهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَ وَ مَاعَلِمْتَ يَا عَلِيُّ أَنَّهُ قَدْ أُجِّلَ إِلَى الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ فَجَذَبَهُ مِنْ يَدِهِ وَ وَقَفَ وَ قَالَ مَا لِي وَ مَا لَكَ يَا ابْنَ أَبِي طَالِبٍ وَ اللَّهِ مَا يُبْغِضُكَ أَحَدٌ إِلَّا وَ قَدْ شَارَكْتُ أَبَاهُ فِيهِ (۴).

**[ترجمه]كشف اليقين: سعد بن أبی وقّاص گويد: در صحن كعبه بوديم و رسول خدا صلی الله عليهِ و آله نيز همراه ما بود كه از طرف ركن يمانی موجودی بزرگ شبيه به يک فيل بسيار تنومند به سوی ما آمد، پس رسول خدا صلی الله عليهِ و آله آب دهان به طرف آن انداخته و فرمود: لعنت شدی يا رسوا شدی- ترديد از سعد است-، پس اميرالمؤمنين علی بن أبی طالب عليه السّلام برخاسته و فرمود: اين چيست يا رسول الله؟ فرمود: علی، به راستی او را نمی‌شناسی؟ عرض كرد: خدا و رسول او آگاه‌ترند؛ فرمود: اين ابليس است! پس علی عليه السّلام از جای خود جسته پيشانی ابليس را گرفته، وی را از جای بركنده سپس عرض كرد: او را به قتل برسانم يا رسول الله؟! فرمود: علی، مگر نمی‌دانستی كه تا زمانی مشخص به او مهلت داده شده است، سپس ابليس دست علی عليه السّلام را گرفته و ايستاد و گفت: مرا با تو چه كار ای پسر ابوطالب؟! به خدا سوگند كسی از تو نفرت ندارد مگر اينكه در نطفه‌اش با پدر وی شريک بوده‌ام. - . اليقين فی امرة اميرالمؤمنين: ۷۱ -

**[ترجمه]

«۱۱»

فض، [كتاب الروضه] يل، [الفضائل] لابن شاذان بِالْإِسْنَادِ يَرْفَعُهُ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الصَّادِقِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ الشَّهِيدِ عليه السلام قَالَ: كَانَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام يَخْطُبُ بِالنَّاسِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ عَلَى مِنْبَرِ الْكُوفَةِ إِذْ سُمِعَ وَجْبَةٌ عَظِيمَةٌ(۵) وَ عَدَوُا الرِّجَالُ يَتَوَاقَعُونَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ فَقَالَ لَهُمْ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام مَا بَالُكُمْ يَا قَوْمِ قَالُوا ثُعْبَانٌ عَظِيمٌ قَدْ دَخَلَ مِنْ بَابِ الْمَسْجِدِ كَأَنَّهُ النَّخْلَةُ السَّحُوقُ وَ نَحْنُ نَفْزَعُ مِنْهُ وَ نُرِيدُ أَنْ نَقْتُلَهُ فَلَا نَقْدِرُ عَلَيْهِ فَقَالَ:

۱- ۱. الروضه ۳۴ و ۳۵.

۲- ۲. القاموس ۳: ۳۳.

۳- ۳. فی المصدر: عن ابی عبد الوهاب. و فی(م): عن أبیه ابی عبد الوهاب.

۴- ۴. الیقین فی إمره أمیر المؤمنین: ۷۱.

۵- ۵. الوجبه: السقطه مع الهده أو صوت الساقط.

لَمَا تَقْرَبُوهُ وَ طَرِّقُوا لَهُ فَإِنَّهُ رَسُولٌ إِلَيَّ قَدْ جَاءَنِي فِي حَاجَةٍ قَالَ فَعِنْدَ ذَلِكَ فَرَّجُوا لَهُ فَمَا زَالَ يَخْتَرِقُ الصُّفُوفَ إِلَى أَنْ وَصَلَ إِلَى عَيْبَةِ عِلْمِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله ثُمَّ جَعَلَ يَنِقُّ نَقِيقاً فَجَعَلَ الْإِمَامُ عليه السلام يَنِقُّ مِثْلَ مَا نَقَّ لَهُ ثُمَّ نَزَلَ عَنِ الْمِنْبَرِ وَ انْسَلَّ مِنَ الْجَمَاعَةِ فَمَا كَانَ أَسْرَعَ أَنْ غَابَ فَلَمْ يَرَوْهُ فَقَالَتِ الْجَمَاعَةُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا هَذَا الثُّعْبَانُ قَالَ هَذَا دُرْجَانُ بْنُ مَالِكٍ خَلِيفَتِي عَلَى الْجِنِّ الْمُؤْمِنِينَ وَ ذَلِكَ أَنَّهُمْ اخْتُلِفَ عَلَيْهِمْ شَيْ ءٌ مِنْ أَمْرِ دِينِهِمْ فَأَنْفَذُوهُ إِلَيَّ لِيَسْأَلَنِي عَنْهُ فَأَجَبْتُهُ فَاسْتَعْلَمَ جَوَابَهَا ثُمَّ رَجَعَ إِلَيْهِمْ (١).

**[ترجمه]الروضة- الفضائل: امام حسين عليه السّلام فرمود: على بن أبى طالب عليه السّلام مشغول خواندن خطبه بر منبر مسجد كوفه در روز جمعه بود كه صداى افتادن شيء عظيمى را شنيد و مردان حاضر دويدن آغاز كردند در حالى كه روى يكديگر مى‌افتادند، پس اميرالمؤمنين عليه السّلام به ايشان فرمود: اى جماعت، شما را چه مى‌شود؟ عرض كردند: اژدهايى بزرگ از در مسجد وارد گشته كه به نخلى بلند بالا مى‌ماند و ما از آن در هراسيم و مى‌خواهيم آن را به قتل برسانيم اما از عهده او بر نمى‌آييم. امام فرمود:

ص: ١٧١

به آن نزديك نشويد و راه را برايش باز كنيد كه نزد من فرستاده شده و در پى حاجتى نزد من آمده است. گويد: از آن پس بود كه راه را براى آن باز كردند، سپس آن اژدها صف‌هاى را مى‌شكافت و پيش مى‌آمد تا اينكه به گنجينه علم رسول خدا صَلى الله عليهِ و آله رسيد سپس شروع كرد به نق‌نق كردن و امام عليه السّلام نيز همانند او شروع به سخن گفتن با همان زبان كرد. سپس از منبر پايين آمده و با تأنى بازگشته و خيلى زود از ديده‌ها پنهان شد و ديگر او نديدند. پس آن جماعت عرض كردند: يا اميرالمؤمنين، اين اژدها چه بود؟ فرمود: او درجان بن مالك خليفه من بر جنّيان مؤمن است، علت آمدنش اين بود كه آن‌ها در مورد مسائلى از شؤون دينشان دچار اختلاف شده‌اند از اين رو او را نزد من فرستاده تا از من بپرسد كه او را به حضور پذيرفتم سپس پاسخ پرسش‌ها را دريافت نموده و نزد آن‌ها بازگشت. - . الروضة: ١۴٨. الفضائل: ٧۴-٧٣ -

**[ترجمه]

بيان

قال الجزرى فيه كالنخله السحوق أى الطويله التى بعد ثمرها على المجتنى (٢) و قال فيه فانسللت بين يديه أى مضيت و خرجت بتأن و تدريج (٣).

**[ترجمه]جزرى گويد: در آن آمده است: «كالنخلة السحوق» يعنى: همانند نخلى بلند بالا كه ميوه آن براى خواهان آن دور از دسترس باشد. - . النهاية ٢: ١۵٠ -

و گويد: در آن آمده است«فانسللتُ بين يديه» يعنى: از حضور او با تأنى و به تدريج بيرون آمدم. - . النهاية ٢: ١٧۶ -

**[ترجمه]

«۱۲»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] مُحَمَّدُ بْنُ الْقَاسِمِ بْنِ عُبَیْدٍ مُعَنْعَناً عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: بَیْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله جَالِسٌ إِذَا نَظَرَ إِلَی حَیَّهٍ کَأَنَّهَا بَعِیرٌ فَهَمَّ عَلِیٌّ أَنْ یَضْرِبَهَا بِالْعَصَا فَقَالَ لَهُ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله إِنَّهُ إِبْلِیسُ وَ إِنِّی قَدْ أَخَذْتُ عَلَیْهِ شُرُوطاً مَا یُبْغِضُکَ مُبْغِضٌ إِلَّا شَارَکَ (۴) فِی رَحِمِ أُمِّهِ وَ ذَلِکَ قَوْلُهُ تَعَالَی وَ شارِکْهُمْ فِی الْأَمْوالِ وَ الْأَوْلادِ(۵).

**[ترجمه]تفسیر فرات بن ابراهیم: عبدالله بن عباس گوید: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله نشسته بود که ناگاه ماری دید که به شتر می‌مانست. پس علی علیه السّلام خواست آن را با چوبدستی بزند که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به وی فرمود: او ابلیس است و من از او تعهدهایی گرفته‌ام، هیچ کس کینه تو را به دل نمی‌گیرد مگر اینکه ابلیس در نطفه رحم مادرش شریک باشد و مفهوم قول خدای متعال «وَ شارِکْهُمْ فِی الْأَمْوالِ وَ الْأَوْلادِ» {و با آن‌ها در اموال و فرزندانشان شریک باش} همین است. - . تفسیر فرات بن ابراهیم : ۸۷- ۸۶ . سوره بنی اسرائیل / ۶۴ -

**[ترجمه]

«۱۳»

کا، [الکافی] عَلِیٌّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ السِّنْدِیِّ عَنْ یَحْیَی الْأَزْرَقِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: احْتَفَرَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام بِئْراً فَرَمَوْا فِیهَا فَأُخْبِرَ بِذَلِکَ فَجَاءَ حَتَّی وَقَفَ عَلَیْهَا فَقَالَ لَتَکُفُّنَّ أَوْ لَأُسْکِنَنَّهَا الْحَمَامَ ثُمَّ قَالَ (۶) أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ حَفِیفَ أَجْنِحَتِهَا یَطْرُدُ الشَّیَاطِینَ (۷).

**[ترجمه]کافی: امام صادق علیه السّلام فرمود: امیرالمؤمنین علیه السّلام چاهی حفر فرمود که پریان در آن پرتاب کردند، پس وی را از این امر آگاه نمودند سپس آن حضرت آمد و بر سر چاه ایستاد فرمود: دست بردارید وگرنه آن را جای کبوتران خواهم کرد؟ سپس امام صادق علیه السّلام فرمود: آواز بال زدن کبوتران، پریان را فراری می‌دهد. - . فروع کافی (جزء ششم از چاپ جدید) : ۵۴۸ -

**[ترجمه]

«۱۴»

مَشَارِقُ الْأَنْوَارِ لِلْبُرْسِیِّ، بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ

۱- ۱. الروضه: ۱۴۸. الفضائل: ۷۳ و ۷۴.

۲- ۲. النهایه ۲: ۱۵۰.

۳- ۳. النهایه ۲: ۱۷۶.

۴- ۴. فی المصدر: إلّا شارکه.

۵- ۵. تفسیر فرات: ۸۶ و ۸۷. و الآیه فی سوره بنی إسرائیل: ۶۴.

۶- ۶. فی المصدر: قال: قال أبو عبد اللّه علیه السلام.

۷- ۷. فروع الکافی(الجزء السادس من الطبعه الحدیثه): ۵۴۸.

مُحَمَّدٍ علیهما السلام قَالَ: کَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام عَلَى مِنْبَرِ الْکَوفَهِ يَخْطُبُ وَ حَوْلَهُ النَّاسُ فَجَاءَ ثُعْبَانٌ يَنْفُخُ فِی النَّاسِ وَ هُمْ يَتَحَاوَدُونَ عَنْهُ (۱) فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام وَسِّعُوا لَهُ فَأَقْبَلَ حَتَّى رَقَا الْمِنْبَرَ وَ النَّاسُ يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ ثُمَّ قَبَّلَ أَقْدَامَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام وَ جَعَلَ يَتَمَرَّغُ عَلَيْهَا(۲) وَ نَفَخَ ثَلَاثَ نَفَخَاتٍ ثُمَّ نَزَلَ وَ انْسَابَ (۳) وَ لَمْ يَقْطَعْ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام خُطْبَتَهُ فَسَأَلُوهُ عَنْ ذَلِکَ فَقَالَ هَذَا رَجُلٌ مِنَ الْجِنِّ ذَکَرَ أَنَّ وَلَدَهُ قَتَلَهُ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ اسْمُهُ جَابِرُ بْنُ سُبَيْعٍ عِنْدَ خَفَّانَ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَتَعَرَّضَ لَهُ بِسُوءٍ وَ قَدِ اسْتَوْهَبْتُ دَمَ وَلَدِهِ فَقَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ طَوِيلٌ بَيْنَ النَّاسِ وَ قَالَ أَنَا الرَّجُلُ الَّذِی قَتَلْتُ الْحَيَّهَ فِی الْمَکَانِ الْمَذْکُورِ(۴) وَ إِنِّی مُنْذُ قَتَلْتُهَا لَا أَقْدِرُ أَسْتَقِرُّ(۵) فِی مَکَانٍ مِنَ الصِّيَاحِ وَ الصُّرَاخِ فَهَرَبْتُ إِلَى الْجَامِعِ وَ إِنِّی مُنْذُ سَبْعَهِ أَيَّامٍ (۶) هَاهُنَا فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام خُذْ جَمَلَکَ وَ اعْقِرْهُ فِی مَوْضِعٍ (۷) قَتَلْتَ الْحَيَّهَ وَ امْضِ لَا بَأْسَ عَلَيْکَ (۸).

**[ترجمه]مشارق الأنوار برسی: امام صادق علیه السّلام فرمود:

امیرالمؤمنین علیه السّلام بر بالای منبر کوفه خطبه می‌خواند و مردم پیرامون آن حضرت بودند سپس اژدهایی آمد که در مردم می‌دمید و آن‌ها کناره می‌گرفتند، پس امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: راه را برای آن باز کنید، پس اژدها پیش آمده و در حالی که مردم نگاه می‌کردند، از منبر بالا رفت، سپس پاهای امیرالمؤمنین علیه السّلام را بوسیده و شروع کرد به مالیدن صورت خود روی آن، آن‌گاه سه بار دمیده سپس پایین آمد و به شتاب راه خود را در پیش گرفت و رفت بی‌آنکه امیرالمؤمنین علیه السّلام خطبه خود را قطع کند. سپس در این مورد از وی سؤال کردند، فرمود: این مردی از جن بود و گفت که پسر او را مردی از انصار به نام جابر بن سبیع در خفان به قتل رسانده بی‌آنکه فرزندش قصد آزار او را داشته باشد و من از او خواستم که خون فرزندش را ببخشد. پس مردی بلند قامت از میان مردم به پا خاسته و عرض کرد: من همان مردی هستم که آن مار را در آن مکانی که یاد کرد، کشتم، و از زمانی که آن را کشته‌ام از شدت داد و فریاد نمی‌توانم در جایی آرام و قرار بگیرم از این رو فرار کرده به مسجد آمدم و هفت روز است که اینجا هستم. پس امام علیه السّلام به وی فرمود: شتر نر خود را ببر و در همان جایی که مار را به قتل رساندی، پی کن و برو که بر تو باکی نخواهد بود. - . مشارق الأنوار: ۹۳ -

**[ترجمه]

«۱۵»

ن، [عيون أخبار الرضا علیه السلام] بِالْإِسْنَادِ إِلَى دَارِمٍ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام قَالَ: کُنْتُ جَالِساً عِنْدَ الْکَعْبَهِ فَإِذَا شَيْخٌ مُحْدَوْدِبٌ (۹) قَدْ سَقَطَ حَاجِبَاهُ عَلَى عَيْنَيْهِ مِنْ شِدَّهِ الْکِبَرِ وَ فِی يَدِهِ عُکَّازَهٌ وَ عَلَى رَأْسِهِ بُرْنُسٌ أَحْمَرُ وَ عَلَيْهِ مِدْرَعَهٌ مِنَ الشَّعْرِ فَدَنَا إِلَى النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله وَ النَّبِيُّ مُسْنَدٌ ظَهْرَهُ عَلَى الْکَعْبَهِ(۱۰) فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ

۱- ۱. حاد عنه: مال.

۲- ۲. تمرغ فی التراب: تقلب.
۳- ۳. انسابت الحیه: جرت و تدافعت فی مشیها.
۴- ۴. فی المصدر: فی المکان المشار إلیه.
۵- ۵. فی المصدر: أن استقر.
۶- ۶. فی المصدر: و أنا منذ سبع لیال.
۷- ۷. فی المصدر: فی مکان.
۸- ۸. مشارق الأنوار: ۹۳.
۹- ۹. حدب الرجل: خرج ظهره و دخل صدره و بطنه.
۱۰- ۱۰. فی المصدر: و هو مسند ظهره إلی الکعبه.

ادْعُ لِی بِالْمَغْفِرَهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله(۱) خَابَ سَعْیُکَ یَا شَیْخُ وَ ضَلَّ عَمَلُکَ فَلَمَّا تَوَلَّی الشَّیْخُ قَالَ لِی یَا أَبَا الْحَسَنِ أَ تَعْرِفُهُ فَقُلْتُ (۲) لَا قَالَ ذَلِکَ اللَّعِینُ إِبْلِیسُ قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام فَعَدَوْتُ خَلْفَهُ حَتَّی لَحِقْتُهُ وَ صَرَعْتُهُ إِلَی الْأَرْضِ وَ جَلَسْتُ عَلَی صَدْرِهِ وَ وَضَعْتُ یَدِی فِی حَلْقِهِ لِأَخْنُقَهُ فَقَالَ لِی لَا تَفْعَلْ یَا أَبَا الْحَسَنِ فَإِنِّی مِنَ الْمُنْظَرِینَ إِلَی یَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ وَ اللَّهِ (۳) یَا عَلِیُّ إِنِّی لَأُحِبُّکَ جِدّاً وَ مَا أَبْغَضَکَ أَحَدٌ إِلَّا شَرِکْتُ أَبَاهُ فِی أُمِّهِ فَصَارَ وَلَدَ زِنًا فَضَحِکْتُ وَ خَلَّیْتُ سَبِیلَهُ (۴).

**[ترجمه]عیون الأخبار: امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: در جوار کعبه بودم که مردی خمیده پشت که از شدت پیری ابروانش چشمانش را پوشانده بودند، عصایی در دست، کلاهی سرخ بر سر و جامه‌ای مویی بر تن آمد و به پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نزدیک شد در حالی که آن حضرت به دیوار کعبه تکیه داده بود، سپس عرض کرد: یا رسول الله،

ص: ۱۷۳

برای من طلب آمرزش کنید! پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: پیرمرد، تلاشت بیهوده و عملت تباه باد! و چون آن پیرمرد رفت، به من فرمود: یا أباالحسن، آیا او را می‌شناسی؟ عرض کردم: خیر، فرمود: او همان ابلیس ملعون است! علی علیه السلام فرمود: پس به دنبالش دویده تا اینکه به وی رسیده و بر زمینش زده روی سینه‌اش نشستم و دستم را روی گلویش فشردم تا خفه‌اش کنم که به من گفت: یا أباالحسن، این کار را مکن که من تا روز قیامت مهلت داده شده‌ام. ای علی، به خدا سوگند من تو را بسیار دوست می‌دارم و کسی نیست که از تو نفرت داشته باشد مگر اینکه من شریک نطفه پدر و مادرش بوده‌ام و او زنازاده شده است، پس خندیده و رهایش کردم. - . عیون اخبار الرضا: ۲۲۹ -

**[ترجمه]

«۱۶»

ع، [علل الشرائع] ابْنُ سَعِیدٍ الْهَاشِمِیُّ عَنْ فُرَاتٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ مَعْمَرٍ(۵) عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِیٍّ الرَّمْلِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُوسَی عَنْ یَعْقُوبَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عُمَرَ بْنِ مَنْصُورٍ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ أَبَانٍ عَنْ یَحْیَی بْنِ أَبِی کَثِیرٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبِی هَارُونَ الْعَبْدِیِّ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِیِّ قَالَ: کُنَّا بِمِنًی مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِذْ بَصُرْنَا بِرَجُلٍ سَاجِدٍ وَ رَاکِعٍ وَ مُتَضَرِّعٍ فَقُلْنَا یَا رَسُولَ اللَّهِ مَا أَحْسَنَ صَلَاتَهُ فَقَالَ صلی الله علیه و آله هُوَ الَّذِی أَخْرَجَ أَبَاکُمْ مِنَ الْجَنَّهِ فَمَضَی إِلَیْهِ عَلِیٌّ علیه السلام غَیْرَ مُکْتَرِثٍ (۶) فَهَزَّهُ هَزَّهً أَدْخَلَ أَضْلَاعَهُ الْیُمْنَی فِی الْیُسْرَی وَ الْیُسْرَی فِی الْیُمْنَی ثُمَّ قَالَ لَأَقْتُلَنَّکَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَقَالَ لَنْ تَقْدِرَ عَلَی ذَلِکَ إِلَی أَجَلٍ مَعْلُومٍ مِنْ عِنْدِ رَبِّی مَا لَکَ تُرِیدُ قَتْلِی فَوَ اللَّهِ مَا أَبْغَضَکَ أَحَدٌ إِلَّا سَبَقَتْ نُطْفَتِی إِلَی رَحِمِ أُمِّهِ قَبْلَ نُطْفَهِ أَبِیهِ وَ لَقَدْ شَارَکْتُ مُبْغِضِیکَ فِی الْأَمْوَالِ وَ الْأَوْلَادِ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِی مُحْکَمِ کِتَابِهِ وَ شارِکْهُمْ فِی الْأَمْوالِ وَ الْأَوْلادِ(۷).

ص: ۱۷۴

۱- ۱. کذا فی(ک). و فی غیره من النسخ و کذا المصدر: فقال النبیّ صلّی اللّه علیه و آله.

۲- ۲. فی المصدر: قلت اللّهمّ لا.

۳- ۳. فی المصدر: و و اللّه.

۴- ۴. عیون الأخبار: ۲۲۹.

۵- ۵. فی النسخ« معتمر» لکنه سهو، راجع جامع الرواه ۲: ۱۵۸.

۶- ۶. اکترث للامر: بالی به یقال: هو لا یکترث لهذا الامر أی لا یعبأ به و لا یبالیه. و الهز: التحریک.

۷- ۷. علل الشرائع: ۵۸ و ۵۹. و الآیه فی سوره بنی إسرائیل: ۶۴.

**[ترجمه]علل الشـرائع: جابر بن عبدالله انصاری گوید: به همراه رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در «منی» بودیم که نگاه‌مان به مردی افتاد که متضـرّعانه پیوسـته رکوع و سـجود می‌رفت. پس عرض کردیم: یا رسول الله، چه نماز نیکویی می‌خواند! فرمود: این همانی است که پدرتان را از بهشت بیرون کرد. سپس علی علیه السّلام بی‌توجه به همه چیز به سراغ وی رفته چنان تکانش داد که دنـده‌های چپ او در دنـده‌های راسـتش فرو رفت و دنده‌های راست او در دنده‌های چپش فرو رفتند، آن‌گاه فرمود: إن شاء الله تو را خواهم کشت! گفت: تا زمانی که مهلت مشخصـی را که خداوند برای من مشـخص کرده به سـر نیاید، نمی‌توانی این کار را انجام دهی! شما را چه می‌شود که قصد کشتن مرا کرده‌ای ؟ به خدا سوگند کسی نیست که کینه تو را به دل داشته باشد مگر اینکه نطفه من پیش از نطفه پدرش در رحم مادرش جای گرفته باشد و در اموال و فرزندان دشـمنانت شـریک بوده‌ام و این خود مصـداق قول خـدای عزّوجـل است که در کتـاب اسـتوار خود است که: «وَ شـارِکْهُمْ فِی الْأَمْوالِ وَ الْأَوْلادِ» - . علل الشرائع: ۵۹-۵۸ . بنی اسرائیل/ ۶۴ - {و

با آن‌ها در اموال و فرزندانشان شریک باش}

ص: ۱۷۴

**[ترجمه]

«۱۷»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ مُقَرِّنٍ قَالَ: دَخَلْنَا جَمَاعَةً عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ لِأُمِّ سَلَمَةَ إِذَا جَاءَ أَخِی فَمُرِیهِ أَنْ یَمْلَأَ هَذِهِ الشَّکْوَةَ مِنَ الْمَاءِ وَ یَلْحَقَنِی بِهَا بَیْنَ الْجَبَلَیْنِ وَ مَعَهُ سَیْفُهُ فَلَمَّا جَاءَ عَلِیٌّ علیه السـلام قَالَتْ لَهُ قَالَ أَخُوکَ امْلَأْ هَذِهِ الشَّکْوَةَ مِنَ الْمَاءِ وَ الْحَقْهُ بِهَا بَیْنَ الْجَبَلَیْنِ قَالَتْ فَمَلَأَهَا وَ انْطَلَقَ حَتَّی إِذَا دَخَلَ بَیْنَ الْجَبَلَیْنِ اسْتَقْبَلَهُ طَرِیقَانِ فَلَمْ یَدْرِ فِی أَیِّهِمَا یَأْخُذُ فَرَأَی رَاعِیاً عَلَی الْجَبَلِ فَقَالَ یَا رَاعِی هَلْ مَرَّ بِکَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ الرَّاعِی مَا لِلَّهِ مِنْ رَسُولٍ فَأَخَذَ عَلِیٌّ علیه السـلام جَنْدَلَةً(۱) فَصَرَخَ الرَّاعِی فَإِذَا الْجَبَلُ قَدِ امْتَلَأَ بِالْخَیْلِ وَ الرَّجِلِ فَمَا زَالُوا یَرْمُونَهُ بِالْجَنْدَلِ وَ اکْتَنَفَهُ طَائِرَانِ أَبْیَضَانِ فَمَا زَالَ یَمْضِی وَ یَرْمُونَهُ حَتَّی لَقِیَ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ یَا عَلِیُّ مَا لَکَ مُنْبَهِراً فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ کَانَ کَذَا وَ کَذَا فَقَالَ وَ هَلْ تَدْرِی مَنِ الرَّاعِی وَ مَا الطَّائِرَانِ قَالَ لَا قَالَ أَمَّا الرَّاعِی فَإِبْلِیسُ وَ أَمَّا الطَّائِرَانِ فَجَبْرَئِیلُ وَ مِیکَائِیلُ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَا عَلِیُّ خُذْ سَیْفِی هَذَا وَ امْضِ بَیْنَ هَذَیْنِ الْجَبَلَیْنِ وَ لَا تَلْقَ أَحَداً إِلَّا قَتَلْتَهُ وَ لَا تَهِبْهُ فَأَخَذَ سَیْفَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ دَخَلَ بَیْنَ الْجَبَلَیْنِ فَرَأَی رَجُلًا عَیْنَاهُ کَالْبَرْقِ الْخَاطِفِ وَ أَسْنَانُهُ کَالْمِنْجَلِ (۲) یَمْشِی فِی شَعْرِهِ فَشَدَّ عَلَیْهِ فَضَرَبَهُ ضَرْبَةً فَلَمْ یَبْلُغْ شَیْئاً ثُمَّ ضَرَبَهُ أُخْرَی فَقَطَعَهُ بَیْنَ اثْنَیْنِ ثُمَّ أَتَی رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ قَتَلْتُهُ فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله اللَّهُ أَکْبَرُ ثَلَاثاً هَذَا یَغُوثُ وَ لَا یَدْخُلُ فِی صَنَمٍ یُعْبَدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَتَّی تَقُومَ السَّاعَةُ(۳).

**[ترجمه]الخرائج: از مقرن نقل است که گفت: جمعی بر امام صادق علیه السّـلام وارد شدیم، پس آن حضرت فرمود: رسول خدا صَـلی الله علیهِ و آله به اُمّ سلمه فرمود: اگر برادرم آمده، به وی بگو که این ظرف را آب کرده و با آن خود را در میان دو کوه به من برساند. و شمشیر رسول خدا صلی الله علیه و آله همراه ایشان بود. چون علی علیه السّلام آمد، اُم سلمه به وی گفت: برادرت فرمود: این ظرف را آب کن و میـان دو کوه خود را به وی برسـان. گویـد: پس آن حضـرت ظرف را پر کرده و به راه

افتاد تا اینکه به میان دو کوه رسید و در آنجا به یک دو راهی رسید و ندانست از کدامشان باید برود، پس چوپانی را بالای کوه دیده و فرمود: ای مرد چوپان، آیا رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله بر تو گذر کرده است؟ گفت: خدا را فرستاده‌ای نیست! پس علی علیه السّلام سنگ بزرگی را برداشت که در پی آن چوپان چنان فریادی کرد که کوه پر از اسب سوار و پیاده شد و همه مشغول پرتاب سنگ به سوی آن حضرت شدند و دو پرنده سفید آن حضرت را احاطه کردند، پس آن حضرت همچنان راه می‌رفت و آن‌ها سنگ بارانش می‌کردند تا اینکه به رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله رسید. پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: علی، تو را چه می‌شود که فرار کرده‌ای؟ عرض کرد: یا رسول الله، ماجرا چنین و چنان بود. پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: آیا می‌دانی آن چوپان کیست؟ عرض کرد: خیر! فرمود: آن چوپان ابلیس است اما آن دو پرنده، جبرئیل و میکائیل هستند. سپس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود! علی، این شمشیر مرا بگیر و از میان این دو کوه حرکت کن و به هر که رسیدی او را بکش و از هیچ کس واهمه نداشته باش. پس آن حضرت شمشیر رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله را گرفته و وارد میان دو کوه شد، پس با مردی روبرو شد که چشمانش به برق و دندان‌هایش به داس می‌مانست و در میان انبوه موی خود راه می‌رفت. پس علی علیه السّلام به وی حمله برد و ضربتی بر او وارد نمود اما کاری از پیش نبرد سپس ضربت دوم را وارد ساخت که او را به دو نیم کرد. آن‌گاه نزد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله باز گشته و عرض کرد: او را کشتم. پس رسول خدا سه بار تکبیر سرداده و فرمود: یغوث (نام بتی است) بود و دیگر تا قیام قیامت در هیچ بتی که در مقابل خداوند متعال پرستش شود؛ داخل نمی‌گردد. - . در نسخه چاپی منبع آن را نیافتیم. -

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی الشکوه وعاء من أدم للماء و اللبن (۴).

**[ترجمه]فیروز آبادی گوید: الشّکوهٔ: مَشکی است که آن را آب یا شیر کنند. - . القاموس ۴: ۳۴۹ -

**[ترجمه]

«۱۸»

یج، [الخرائج و الجرائح] قب، [المناقب] لابن شهرآشوب شا، [الإرشاد] مِنْ مُعْجِزَاتِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام مَا تَظَاهَرَ بِهِ الْخَبَرُ مِنْ بِعْثَهِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَهُ إِلَی وَادِی الْجِنِّ وَ قَدْ أَخْبَرَهُ جَبْرَئِیلُ علیه السلام أَنَّ طَوَائِفَ

ص: ۱۷۵

۱- ۱. الجندله: الصخر العظیم.

۲- ۲. المنجل: آله من حدید عکفاء یقضب بها الزرع و نحوه.

۳- ۳. لم نجده فی المصدر المطبوع.

۴- ۴. القاموس ۴. ۳۴۹.

مِنْهُمْ قَدِ اجْتَمَعُوا لِكَيْدِهِ فَأَغْنَى عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ كَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ بِهِ كَيْدَهُمْ وَ دَفَعَهُمْ عَنِ الْمُسْلِمِينَ بِقُوَّتِهِ الَّتِي بَانَ بِهَا عَنْ جَمَاعَتِهِمْ فَرَوَى (۱) مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي السَّرِيِّ التَّمِيمِيُّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْفَرَجِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُوسَى النَّهْدِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ وَبَرَةَ بْنِ الْحَارِثِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: لَمَّا خَرَجَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله إِلَى بَنِي الْمُصْطَلِقِ جَنَّبَ عَنِ الطَّرِيقِ فَأَدْرَكَهُ اللَّيْلُ فَنَزَلَ بِقُرْبِ وَادٍ وَعِرٍ(۲) فَلَمَّا كَانَ فِي آخِرِ اللَّيْلِ هَبَطَ جَبْرَئِيلُ عَلَيْهِ (۳) يُخْبِرُهُ أَنَّ طَائِفَةً مِنْ كُفَّارِ الْجِنِّ قَدِ اسْتَبْطَنُوا الْوَادِيَ يُرِيدُونَ كَيْدَهُ وَ إِيقَاعَ الشَّرِّ بِأَصْحَابِهِ عِنْدَ سُلُوكِهِمْ إِيَّاهُ فَدَعَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فَقَالَ لَهُ اذْهَبْ إِلَى هَذَا الْوَادِي فَسَيَعْرِضُ لَكَ مِنْ أَعْدَاءِ اللَّهِ الْجِنِّ مَنْ يُرِيدُكَ فَادْفَعْهُ بِالْقُوَّةِ الَّتِي أَعْطَاكَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِيَّاهَا وَ تَحَصَّنْ مِنْهُمْ بِأَسْمَاءِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ الَّتِي خَصَّكَ بِعِلْمِهَا(۴) وَ أَنْفَذَ مَعَهُ مِائَةَ رَجُلٍ مِنْ أَخْلَاطِ النَّاسِ (۵) وَ قَالَ لَهُمْ كُونُوا مَعَهُ وَ امْتَثِلُوا أَمْرَهُ فَتَوَجَّهَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام إِلَى الْوَادِي فَلَمَّا قَرُبَ مِنْ شَفِيرِهِ أَمَرَ الْمِائَةَ الَّذِينَ صَحِبُوهُ أَنْ يَقِفُوا بِقُرْبِ الشَّفِيرِ وَ لَا يُحْدِثُوا شَيْئاً حَتَّى يُؤْذِنَ لَهُمْ ثُمَّ تَقَدَّمَ فَوَقَفَ عَلَى شَفِيرِ الْوَادِي وَ تَعَوَّذَ بِاللَّهِ مِنْ أَعْدَائِهِ وَ سَمَّى اللَّهَ عَزَّ اسْمُهُ وَ أَوْمَأَ إِلَى الْقَوْمِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ أَنْ يَقْرُبُوا مِنْهُ فَقَرُبُوا وَ كَانَ بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَهُ فُرْجَةٌ مَسَافَتُهَا غَلْوَةٌ(۶) ثُمَّ رَامَ الْهُبُوطَ إِلَى الْوَادِي فَاعْتَرَضَتْ رِيحٌ عَاصِفٌ كَادَ أَنْ تَقَعَ الْقَوْمُ عَلَى وُجُوهِهِمْ لِشِدَّتِهَا وَ لَمْ تَثْبُتْ أَقْدَامُهُمْ عَلَى الْأَرْضِ مِنْ هَوْلِ الْخَصْمِ وَ مِنْ هَوْلِ مَا لَحِقَهُمْ فَصَاحَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام أَنَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ وَصِيُّ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ ابْنُ عَمِّهِ اثْبُتُوا إِنْ شِئْتُمْ فَظَهَرَ لِلْقَوْمِ أَشْخَاصٌ عَلَى صُوَرِ الزُّطِّ يُخَيَّلُ فِي أَيْدِيهِمْ

۱- ۱. إلی هنا لا یوجد فی الإرشاد فقط.

۲- ۲. الوعر: المکان الصلب و المخیف الوحش. و قال فی القاموس: الوعر جبل.

۳- ۳. فی الإرشاد و المناقب: هبط علیه جبرئیل.

۴- ۴. فی الإرشاد و المناقب: خصک بها و بعلمها.

۵- ۵. أی من أصناف الناس.

۶- ۶. الغلوه: مسافه یسیرها السهم عند الرمی.

شُعَلُ النِّيرَانِ قَدِ اطْمَأَنُّوا وَ أَطَافُوا بِجَنَبَاتِ الْوَادِی فَتَوَغَّلَ (۱) أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام بَطْنَ الْوَادِی وَ هُوَ يَتْلُو الْقُرْآنَ وَ هُوَ يوئی [يُومِئُ](۲) بِسَيْفِهِ يَمِيناً وَ شِمَالًا فَمَا لَبِثَ الْأَشْخَاصُ حَتَّى صَارَتْ كَالدُّخَانِ الْأَسْوَدِ وَ كَبَّرَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام ثُمَّ صَعِدَ مِنْ حَيْثُ انْهَبَطَ فَقَامَ مَعَ الْقَوْمِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ حَتَّى اصْفَرَّ الْمَوْضِعُ عَمَّا اعْتَرَاهُ فَقَالَ لَهُ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مَا لَقِيتَ يَا أَبَا الْحَسَنِ فَلَقَدْ كِدْنَا أَنْ نَهْلِكَ خَوْفاً وَ أَشْفَقْنَا عَلَيْكَ أَكْثَرَ مِمَّا لَحِقَنَا فَقَالَ عليه السلام لَهُمْ إِنَّهُ لَمَّا تَرَاءَى لِيَ الْعَدُوُّ جَهَرْتُ فِيهِمْ بِأَسْمَاءِ اللَّهِ تَعَالَى فَتَضَاءَلُوا(۳) وَ عَلِمْتُ مَا حَلَّ بِهِمْ مِنَ الْجَزَعِ فَتَوَغَّلْتُ الْوَادِيَ غَيْرَ خَائِفٍ مِنْهُمْ وَ لَوْ بَقُوا عَلَى هَيْئَتِهِمْ لَأَتَيْتُ عَلَى أَنْفُسِهِمْ (۴) وَ قَدْ كَفَى اللَّهُ كَيْدَهُمْ وَ كَفَى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ شَرَّهُمْ (۵) وَ سَتَسْبِقُنِي بَقِيَّتُهُمْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يُؤْمِنُونَ بِهِ وَ انْصَرَفَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام بِمَنْ مَعَهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ أَخْبَرَهُ الْخَبَرَ فَسُرِّيَ عَنْهُ وَ دَعَا لَهُ بِخَيْرٍ وَ قَالَ لَهُ كَيْفَ قَدْ سَبَقَكَ يَا عَلِيُّ مَنْ أَخَافَهُ اللَّهُ بِكَ وَ أَسْلَمَ (۶) وَ قُبِلَتْ إِسْلَامُهُ ثُمَّ ارْتَحَلَ بِجَمَاعَةِ الْمُسْلِمِينَ حَتَّى قَطَعُوا الْوَادِيَ آمِنِينَ غَيْرَ خَائِفِينَ وَ هَذَا الْحَدِيثُ قَدْ رَوَتْهُ الْعَامَّةُ كَمَا رَوَتْهُ الْخَاصَّةُ وَ لَمْ يَتَنَاكَرُوا شَيْئاً مِنْهُ (۷).

**[ترجمه]الخرائج- مناقب ابن شهر آشوب- الإرشاد: و از جمله معجزات آن حضرت علیه السّلام داستانی است که روایات بسیاری درباره آن رسیده و آن داستان فرستادن علی علیه السّلام توسط رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به درّه جن است که جبرئیل به آن حضرت خبر داده بود که گروههایی

ص: ۱۷۵

از طایفه جن گرد آمده‌اند تا در کار او مکری کنند، و علی علیه السلام رسول خدا صلی الله علیه و آله را از مقابله با آن ها بی نیاز نمود و خداوند به وسیله علی علیه السلام مکر آنان را از مومنین دفع کرد و با قوتی که علی علیه السلام را از سایر مومنین متمایز می‌ساخت؛ شر آنها را از سر مسلمین کوتاه کرد.* محمّد بن أبی السریّ تمیمی با سندی از ابن عباس آورده است که گفت: چون رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله عازم جنگ با بنی‌المصطلق شد، قدری از راه دور شد و چون شب شد، در جایی نزدیک به دره‌ای پر فراز و نشیب فرود آمد، و چون نیمه شب شد، جبرئیل بر وی فرود آمده تا آن حضرت را باخبر کند که طایفه‌ای از کفّار جن در درون درّه کمین کرده‌اند و قصد دارند با پیامبر از در مکر در آیند و هنگام عبور از آنجا*، یاران آن حضرت را آسیب برسانند. پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله امیرالمؤمنین علیه السّلام را فراخوانده سپس به وی فرمود: به این درّه برو تا اینکه گروهی از جنّیان دشمن خدا راه را بر تو گرفته و قصد آزارت کنند، آن‌گاه به وسیله آن نیرویی که خدای عزّوجل به تو عطا فرموده، ایشان را دفع کن و خود را از شرّ آنان در پناه اسماء خدای عزّوجل که تو را به دانستن آن‌ها مخصوص گردانیده، در امان نگاه‌دار، و یکصد نفر از گروه‌های مختلف را نیز با وی همراه نموده و به ایشان فرمود: در کنار او و گوش به فرمان وی باشید. پس امیرالمؤمنین علیه السّلام رهسپار آن درّه شد و همین که به کنار آن رسید، به آن صد نفری که همراهش بودند دستور داد در همان‌جا نزدیک دره توقف کنند و بدون اجازه دست به هیچ اقدامی نزنند، سپس جلو رفته و بر لبه درّه ایستاده، از شرّ دشمنان خود به خدا پناه برده و نام خدای عزّوجل را بر زبان جاری نموده، سپس به همراهان اشاره کرد که به وی نزدیک شوند و آن‌ها نیز از فرمانش پیروی نموده به وی نزدیک شدند و میان آن‌ها و آن حضرت فاصله پرتاب یک تیر بود، سپس عزم فرود آمدن به درّه را نمود که با تندبادی سهمگین مواجه شدند که نزدیک بود شدت آن ،آن‌ها را با صورت بر زمین اندازد و گام‌های آنان از هراس دشمن و آنچه دیده بودند، بر زمین لرزید. در این هنگام امیرالمؤمنین علیه السّلام فریاد زد: من علی بن أبی طالب بن عبدالمطّلب وصیّ رسول خدا و پسر عمّ او هستم، تا می‌توانید پایداری کنید، سپس

مردمانی شبیه هندوان و مردم سودان بر ایشان آشکار شدند که به نظر می‌رسید مشعل‌هایی از آتش در دستان خود دارند

ص: ۱۷۶

و در گوشه و کنار آن دره کمین کرده بودند. پس امیرالمؤمنین علیه السّلام در حالی که قرآن تلاوت می‌فرمود و شمشیر خود را به سمت راست و چپ می‌چرخاند، وارد درّه شد و طولی نکشید که آن اشخاص به صورت دود سیاه در آمدند، و امیرالمؤمنین علیه السّلام تکبیرگویان از همان جایی که به درّه وارد شده بود، بالا آمد و به کنار آن گروه که همراهش بودند رسیده و در آنجا ایستاد تا اینکه آن دودها به آسمان رفته و هوا صاف شد. پس یاران رسول خدا صلی الله علیهِ و آله به وی عرض کردند: یا أباالحسن، چه دیدی؟ ما نزدیک بود از ترس هلاک شویم و بر شما بیش از خودمان بیمناک گشتیم، آن حضرت فرمود: چون دشمنان خویش خود را به من نشان دادند، نام‌های خدای متعال را با صدای بلند در میان ایشان خواندم و دیدم رو به ضعف نهادند و بدین ترتیب دریافتم که گرفتار آمده‌اند، لذا بدون ترس از آن‌ها به میان دره رفتم و اگر بر همان هیأت و شکل قبلی باقی می‌ماندند، جانشان را می‌گرفتم. و بدین ترتیب خداوند نقشه آن‌ها را نقش بر آب کرد و شرّ آنان را از سر امیرالمؤمنین دفع فرمود، و بقیه آنان پیش از من نزد رسول خدا صلی الله علیهِ و آله رفته و به وی ایمان خواهند آورد؛ آن‌گاه امیرالمؤمنین علیه السّلام با همراهان خود، نزد رسول خدا صلی الله علیهِ و آله بازگشته و آن حضرت را از ماجرا آگاه نمود. و بدین ترتیب نگرانی آن حضرت زایل گشته و در حق علی علیه السّلام دعای خیر کرده و فرمود: یا علی، چگونه است کسانی که خداوند آنان را به وسیله تو به هراس انداخت، پیش از رسیدن تو نزد من آمده، اسلام آوردند و من نیز اسلامشان را پذیرفتم؟ سپس به همراه مسلمانان بدون ترس و در امنیت کامل از درّه عبور کردند. این حدیث را عامه و خاصّه هر دو روایت کردند و هیچکدام منکر چیزی از آن نشده‌اند. - . مناقب آل أبی طالب ۱: ۲۹۸. الإرشاد شیخ مفید: ۱۶۱- ۱۶۰. و در الخرائج آن را نیافتیم. -

**[ترجمه]

«۱۹»

أَقُولُ رَوَی الشَّیْخُ أَحْمَدُ بْنُ فَهْدٍ فِی الْمُهَذَّبِ وَ غَیْرُهُ فِی غَیْرِهِ بِأَسَانِیدِهِمْ عَنِ الْمُعَلَّی بْنِ خُنَیْسٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: یَوْمُ النَّیْرُوزِ هُوَ الْیَوْمُ الَّذِی وَجَّهَ فِیهِ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلِیّاً علیه السلام إِلَی وَادِی الْجِنِّ فَأَخَذَ عَلَیْهِمُ الْعُهُودَ وَ الْمَوَاثِیقَ (۸)

ص: ۱۷۷

۱- ۱. توغل فی البلاد: ذهب و أبعد.

۲- ۲. فی الإرشاد و المناقب: و یومئ.

۳- ۳. تضاءل: صغر و ضعف.

۴- ۴. فی الإرشاد: علی آخرهم.

۵- ۵. الصحيح كما فى الإرشاد: و كفى المسلمين شرهم.

۶- ۶. فى الإرشاد: و قال له: قد سبقك يا على إلىّ من أخافه اللّه بك فأسلم.

۷- ۷. مناقب آل أبى طالب ۱: ۲۹۸. الإرشاد للمفيد: ۱۶۰ و ۱۶۱. و لم نجده فى الخرائج و قد نقل المصنّف الروايه من الإرشاد و ما فى المناقب يضاهيها.

۸- ۸. مخطوط.

**[ترجمه]می گویم: احمد بن فهد در کتاب «المهذّب» و دیگران نیز در دیگر کتاب‌ها با اسنادهای خود از مُعَلَّی بن خنیس آورده‌اند که امام صادق علیه السّلام فرمود: روز نوروز همان روزی است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله علی علیه السّلام را به درّه جن فرستاد و آن حضرت از ایشان عهد و پیمان‌ها گرفت. - . نسخه خطی -

ص: ۱۷۷

**[ترجمه]

«۲۰»

شا، [الإرشاد] رَوَى حَمَلَةُ الْآثَارِ وَ رُوَاةُ الْأَخْبَارِ: أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام كَانَ يَخْطُبُ (۱) عَلَى مِنْبَرِ الْكُوفَةِ إِذْ ظَهَرَ ثُعْبَانٌ مِنْ جَانِبِ الْمِنْبَرِ وَ جَعَلَ يَرْقَى حَتَّى دَنَا مِنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فَارْتَاعَ النَّاسُ لِذَلِكَ وَ هَمُّوا بِقَصْدِهِ وَ دَفْعِهِ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فَأَوْمَأَ إِلَيْهِمْ بِالْكَفِّ عَنْهُ فَلَمَّا صَارَ عَلَى الْمِرْقَاةِ الَّتِي عَلَيْهَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام قَائِمٌ انْحَنَى إِلَى الثُّعْبَانِ وَ تَطَاوَلَ الثُّعْبَانُ إِلَيْهِ حَتَّى الْتَقَمَ أُذُنَهُ (۲) وَ سَكَتَ النَّاسُ وَ تَحَيَّرُوا لِذَلِكَ وَ نَقَّ نَقِيقاً سَمِعَهُ كَثِيرٌ مِنْهُمْ ثُمَّ إِنَّهُ زَالَ عَنْ مَكَانِهِ وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام يُحَرِّكُ شَفَتَيْهِ وَ الثُّعْبَانُ كَالْمُصْغِي إِلَيْهِ ثُمَّ انْسَابَ وَ كَأَنَّ الْأَرْضَ ابْتَلَعَتْهُ وَ عَادَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام إِلَى خُطْبَتِهِ فَتَمَّمَهَا فَلَمَّا فَرَغَ مِنْهَا وَ نَزَلَ اجْتَمَعَ النَّاسُ إِلَيْهِ يَسْأَلُونَهُ عَنْ حَالِ الثُّعْبَانِ وَ الْأُعْجُوبَةِ فِيهِ فَقَالَ لَهُمْ لَيْسَ ذَلِكَ كَمَا ظَنَنْتُمْ إِنَّمَا هُوَ حَاكِمٌ مِنْ حُكَّامِ الْجِنِّ الْتَبَسَتْ عَلَيْهِ قَضِيَّةٌ فَصَارَ إِلَيَّ أَنْ يَسْتَفْهِمَنِي (۳) عَنْهَا فَأَفْهَمْتُهُ إِيَّاهَا وَ دَعَا لِي بِخَيْرٍ وَ انْصَرَفَ (۴).

**[ترجمه]الإرشاد: حاملان آثار و راویان اخبار آورده‌اند که امیرالمؤمنین علیه السّلام بر منبر کوفه خطبه می‌خواند که ناگاه از کنار منبر اژدهایی پیدا شد و شروع به بالا رفتن از منبر کرد تا اینکه به نزدیک امیرالمؤمنین علیه السّلام رسید. مردم از این بابت به وحشت افتاده و خواستند آن را از امیرالمؤمنین علیه السّلام دور کنند که آن حضرت اشاره فرمود با آن کاری نداشته باشند، و چون به پله‌ای که امیرالمؤمنین علیه السّلام بر روی آن ایستاده بود رسید، آن حضرت به طرف اژدها خم شد و اژدها نیز قد راست کرد تا اینکه در گوشی با آن حضرت سخن گفت. مردم سکوت کرده و از این وضع حیرت‌زده بودند. اژدها صداهایی از خود در می‌آورد که خیلی از حاضران آن را شنیدند، سپس در حالی که امیرالمؤمنین علیه السّلام لب‌های خود را حرکت می‌داد و اژدها گویی به سخنان وی گوش می‌داد، از آن‌جا دور گشته و پایین آمده و چنان از نظرها پنهان شد که گویی زمین آن را بلعیده باشد، و امیرالمؤمنین علیه السّلام نیز به ادامه خطبه خود پرداخته آن را به پایان برد. و چون از خطبه فراغت یافت و پایین آمد، مردم گرد او جمع شده از ماجرای شگفت‌انگیز اژدها می‌پرسیدند. پس آن حضرت به ایشان فرمود: ماجرا آنگونه که شما گمان کرده‌اید نیست، بلکه او یکی از فرمانروایان جنّ است که قضیه‌ای بر وی مشتبه شده بود، لذا نزد من آمد تا نظر مرا درباره آن جویا شود، من نیز موضوع را برای وی روشن کردم، و او دعای خیر در حق من کرده و رفت. - . الارشاد شیخ مفید: ۱۶۶- ۱۶۵ -

**[ترجمه]

«۲۱»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب جَابِرٌ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله:یَا عَلِیُّ ائْتِ الْوَادِیَ فَدَخَلَ الْوَادِیَ وَ دَارَ فِیهِ فَلَمْ یَرَ أَحَداً حَتَّی إِذَا صَارَ عَلَی بَابِهِ لَقِیَهُ شَیْخٌ فَقَالَ مَا تَصْنَعُ هُنَا قَالَ أَرْسَلَنِی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ تَعْرِفُنِی قَالَ یَنْبَغِی أَنْ تَکُونَ أَنْتَ الْمَلْعُونَ فَقَالَ مَا تَرَی أُصَارِعُکَ فَصَارَعَهُ فَصَرَعَهُ عَلِیٌّ علیه السلام فَقَالَ قُمْ عَنِّی حَتَّی أُبَشِّرَکَ فَقَامَ عَنْهُ فَقَالَ بِمَ تُبَشِّرُنِی یَا مَلْعُونُ قَالَ إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ صَارَ الْحَسَنُ عَنْ یَمِینِ الْعَرْشِ وَ الْحُسَیْنُ عَنْ یَسَارِ الْعَرْشِ یُعْطُونَ شِیعَتَهُمُ الْجَوَازَ مِنَ النَّارِ فَقَامَ إِلَیْهِ فَقَالَ أُصَارِعُکَ مَرَّهً أُخْرَی قَالَ نَعَمْ فَصَرَعَهُ مَرَّهً أُخْرَی أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَقَالَ قُمْ عَنِّی حَتَّی أُبَشِّرَکَ فَقَامَ عَنْهُ قَالَ لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ تَعَالَی آدَمَ أَخْرَجَ ذُرِّیَّتَهُ عَنْ ظَهْرِهِ (۵) مِثْلَ الذَّرِّ فَأَخَذَ مِیثَاقَهُمْ أَ لَسْتُ بِرَبِّکُمْ قالُوا

۱- ۱. فی المصدر: کان ذات یوم یخطب.

۲- ۲. أی ساره.

۳- ۳. فی المصدر: فصار إلی یستفهمنی.

۴- ۴. الإرشاد للمفید: ۱۶۵ و ۱۶۶.

۵- ۵. فی المصدر: من ظهره. و فی(م) و(د): علی ظهره.

بَلی فَأَشْهَدَهُمْ عَلَی أَنْفُسِهِمْ فَأَخَذَ مِیثَاقَ مُحَمَّدٍ وَ مِیثَاقَکَ فَعَرَّفَ وَجْهَکَ الْوُجُوهَ وَ رُوحَکَ الْأَرْوَاحَ فَلَا یَقُولُ لَکَ أَحَدٌ یُحِبُّکَ (۱) إِلَّا عَرَفْتُهُ وَ لَا یَقُولُ لَکَ أَحَدٌ أَبْغَضَکَ إِلَّا عَرَفْتُهُ قَالَ قُمْ صَارِعْنِی ثَالِثَةً قَالَ نَعَمْ فَصَارَعَهُ فَاعْتَنَقَهُ ثُمَّ صَارَعَهُ فَصَرَعَهُ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ یَا عَلِیُّ لَا تَنْقُضْنِی قُمْ عَنِّی حَتَّی أُبَشِّرَکَ فَقَالَ أَبْرَأُ مِنْکَ (۲) وَ أَلْعَنُکَ قَالَ وَ اللَّهِ یَا ابْنَ أَبِی طَالِبٍ مَا أَحَدٌ یُبْغِضُکَ إِلَّا شَرِکْتُ أَبَاهُ فِی رَحِمِ أُمِّهِ وَ وُلْدِهِ وَ مَالِهِ أَ مَا قَرَأْتَ کِتَابَ اللَّهِ وَ شارِکْهُمْ فِی الْأَمْوالِ وَ الْأَوْلادِ الْآیَهَ(۳).

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] إسماعیل بن إسحاق بن إبراهیم الفارسی معنعنا عن أبی جعفر علیه السلام: مثله (۴).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: جابر از امام باقر علیه السّلام روایت کرده که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: یا علی، به درّه (جن‌ها) برو. پس آن حضرت وارد درّه گشته و در آن گشتی زد لیکن کسی را ندید تا اینکه به ورودی آن رسید و در آنجا به پیرمردی برخورد که به وی گفت: اینجا چه می کنی؟ فرمود: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله مرا فرستاده است. پیرمرد گفت: مرا می‌شناسی؟ امام فرمود: به نظر می‌رسد آن ملعون باشی! گفت: با من کشتی می گیری؟ سپس علی علیه السّلام با وی کشتی گرفته مغلوبش ساخت. ابلیس گفت: از روی من برخیز تا شما را مژده‌ای دهم. پس آن حضرت از روی وی بلند شده و فرمود: ملعون، چه مژده‌ای به من می‌دهی؟ گفت: چون قیامت فرا رسد، حسن در سمت راست عرش و حسین در سمت چپ عرش قرار می گیرند و به شیعیان خود برات عبور از آتش را می‌دهند. پس ابلیس برخاسته و گفت: دوباره با من کشتی می... گیری؟ فرمود: آری، سپس بار دیگر امیرالمؤمنین علیه السّلام وی را مغلوب ساخت، پس ابلیس گفت: از روی من برخیز تا شما را مژده‌ای دهم. پس علی علیه السّلام از روی او برخاست، ابلیس گفت: وقتی خداوند متعال آدم را آفرید، ذریه او را در پشت وی به صورت ذرّاتی بیرون آورد و از آن‌ها پیمان گرفت که «آیا من پروردگارتان نیستم؟! گفتند:

ص: ۱۷۸

بلی» سپس آن‌ها بر خودشان گواه گرفت، سپس میثاق محمّد و میثاق تو را گرفت و چهره تو را به دیگر چهره ها و روح تو را به دیگر ارواح معرفی نمود، از این رو کسی به تو نمی گوید «من تو را دوست می‌دارم» مگر اینکه من او را بشناسم؛ و کسی به تو نمی‌گوید که «من از تو نفرت دارم» مگر اینکه من او را می‌شناسم. ابلیس گفت: برخیز و برای بار سوم با من کشتی بگیر. فرمود: بلی، سپس با وی کشتی گرفته و گلاویز شد سپس با وی کشتی گرفته و امیرالمؤمنین علیه السّلام وی را مغلوب ساخت. ابلیس گفت: یا علی، مرا درهم مشکن، از روی من برخیز تا تو را مژده‌ای دهم. پس امام فرمود: من از تو بیزاری جسته لعنتت می کنم. گفت: به خدا سوگند ای پسر ابوطالب کسی از تو نفرت ندارد مگر اینکه من شریک نطفه پدرش در رحم مادرش شده و فرزندان و مالش شده باشم، مگر کتاب خدا را نخوانده‌ای که: « «وَ شارِکْهُمْ فِی الْأَمْوالِ وَ الْأَوْلادِ» - . مناقب آل أبی طالب : ۴۱۱ . بنی اسرائیل/ ۶۴ - {و

با آن‌ها در اموال و فرزندانشان شریک باش...}

تفسیر فرات بن ابراهیم: اسماعیل بن اسحاق بن ابراهیم فارسی با سندی از امام باقر علیه السّلام نظیر آن را روایت کرده است. - . تفسیر فرات: ۴۰ -

**[ترجمه]

«۲۲»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب تَارِيخُ الْخَطِيبِ وَ كِتَابُ النَّطَنْزِيِّ بِإِسْنَادِهِمَا عَنِ ابْنِ جَرِيحٍ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَ بِإِسْنَادِ الْخَطِيبِ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي وَائِلٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (۵) عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام وَ فِي إِبَانَهِ الْخَرْكُوشِيِّ بِإِسْنَادِهِ عَنِ الضَّحَّاكِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَ قَدْ رَوَاهُ الْقَاضِي أَبُو الْحَسَنِ الْأُشْنَانِيُّ عَنْ إِسْحَاقَ الْأَحْمَرِ وَ رَوَى مِنْ أَصْحَابِنَا جَمَاعَهٌ مِنْهُمْ أَبُو جَعْفَرِ بْنُ بَابَوَيْهِ فِي الِامْتِحَانِ وَ لَفْظُ الْحَدِيثِ لِلْخَرْكُوشِيِّ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: كُنْتُ أَنَا وَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام بِفِنَاءِ الْكَعْبَهِ إِذْ أَقْبَلَ شَخْصٌ عَظِيمٌ مِمَّا يَلِي الرُّكْنَ الْيَمَانِيَّ كَفِيلٍ فَتَفَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ قَالَ لُعِنْتَ فَقَالَ عَلِيٌّ عليه السلام مَا هَذَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَ وَ مَا تَعْرِفُهُ ذَاكَ إِبْلِيسُ اللَّعِينُ فَوَثَبَ عَلِيٌّ عليه السلام وَ أَخَذَ بِنَاصِيَتِهِ وَ خُرْطُومِهِ وَ جَذَبَهُ فَأَزَالَهُ عَنْ مَوْضِعِهِ وَ قَالَ لَأَقْتُلَنَّهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله أَ مَا عَلِمْتَ يَا عَلِيُّ أَنَّهُ قَدْ أُجِّلَ لَهُ إِلَى يَوْمِ

۱- ۱. فی المصدر: فلا يقول لک أحد: احبک.

۲- ۲. كذا فی(ک) و فی غيره من النسخ و كذا المصدر: قال بلی و أبرأ منک.

۳- ۳. مناقب آل أبی طالب ۱: ۴۱۱.

۴- ۴. تفسير فرات: ۴۰.

۵- ۵. فی المصدر: عن أبی عبد اللّه.

الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ؟ فَتَرَكَهُ فَوَقَفَ إِبْلِيسُ وَ قَالَ يَا عَلِيُّ دَعْنِي أُبَشِّرْكَ فَمَا لِي عَلَيْكَ وَ لَا عَلَى شِيعَتِكَ سُلْطَانٌ وَ اللَّهِ مَا يُبْغِضُكَ أَحَدٌ إِلَّا شَارَكْتُ أَبَاهُ فِيهِ كَمَا هُوَ فِي الْقُرْآنِ وَ شارِكْهُمْ فِي الْأَمْوالِ وَ الْأَوْلادِ فَقَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله دَعْهُ يَا عَلِيُّ فَتَرَكَهُ.

كِتَابُ إِبْرَاهِيمَ رَوَى أَبُو سَارَةَ الشَّامِيُّ بِإِسْنَادِهِ وَ كِتَابُ ابْنِ فَيَّاضٍ رَوَى إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبَانٍ بِإِسْنَادِهِ كِلَاهُمَا عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ فِي حَدِيثٍ: أَنَّهُ خَرَجَ عَلِيٌّ علیه السلام وَ مَعَهُ بِلَالٌ يَقْفُوَانِ أَثَرَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حَتَّى انْتَهَيَا إِلَى الْجَبَلِ فَانْقَطَعَ الْأَثَرُ عَنْهُمَا فَبَيْنَمَا هُمَا كَذَلِكَ إِذْ رُفِعَ لَهُمَا(١) رَجُلٌ مُتَّكِئٌ عَلَى عَصًا لَهُ كِسَاءٌ عَلَى عَاتِقِهِ كَأَنَّهُ رَاعِي (٢) مِنْ هَذِهِ الرُّعَاةِ فَقَالَ عَلِيٌّ علیه السلام يَا بِلَالُ اجْلِسْ حَتَّى آتِيَكَ بِالْخَبَرِ وَ تَوَجَّهَ قِبَلَ الرَّجُلِ حَتَّى إِذَا كَانَ قَرِيباً مِنْهُ قَالَ يَا عَبْدَ اللَّهِ رَأَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ الرَّجُلُ وَ هَلْ لِلَّهِ مِنْ رَسُولٍ فَغَضِبَ عَلِيٌّ علیه السلام وَ تَنَاوَلَ حَجَراً وَ رَمَاهُ فَأَصَابَ بَيْنَ عَيْنَيْهِ فَصَاحَ صَيْحَةً فَإِذَا الْأَرْضُ كُلُّهَا سَوَادٌ بَيْنَ خَيْلٍ وَ رَجِلٍ حَتَّى أَطَافُوا بِهِ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلِيٌّ علیه السلام فَبَيْنَمَا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ أَقْبَلَ طَائِرَانِ مِنْ قِبَلِ الْجَبَلِ فَأَخَذَ أَحَدُهُمَا يَمْنَةً وَ الْآخَرُ يَسْرَةً فَمَا زَالا يَضْرِبَانِهِمْ بِأَجْنِحَتِهِمَا حَتَّى ذَهَبَ ذَلِكَ السَّوَادُ وَ رَجَعَ الطَّائِرَانِ حَتَّى أُخِذَا فِي الْجَبَلِ فَقَالَ لِبِلَالٍ انْطَلِقْ حَتَّى نَتَّبِعَ هَذَيْنِ الطَّائِرَيْنِ فَصَعِدَ عَلِيٌّ علیه السلام الْجَبَلَ وَ بِلَالٌ فَإِذَا هُمَا بِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ قَدْ أَقْبَلَ مِنْ خَلْفِ الْجَبَلِ فَتَبَسَّمَ فِي وَجْهِ عَلِيٍّ علیه السلام فَقَالَ يَا عَلِيُّ مَا لِي أَرَاكَ مَذْعُوراً(٣) فَقَصَّ عَلَيْهِ الْخَبَرَ فَقَالَ تَدْرِي (۴) مَا الطَّائِرَانِ قَالَ لَا قَالَ ذَاكَ جَبْرَئِيلُ وَ مِيكَائِيلُ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ كَانَا عِنْدِي يُحَدِّثَانِي فَلَمَّا سَمِعَا الصَّوْتَ عَرَفَا أَنَّهُ إِبْلِيسُ فَأَتَيَاكَ يَا عَلِيُّ لِيُعِينَاكَ (۵).

۱- ۱. فی المصدر و(د): إذ وقع لهما.

۲- ۲. كذا فی النسخ و المصدر و الصحيح: كأنّه راع.

۳- ۳. ذعر: خاف، فهو مذعور.

۴- ۴. فی المصدر: و تدری.

۵- ۵. مناقب آل أبی طالب ۱: ۴۱۱ و ۴۱۲.

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: تاریخ خطیب و کتاب نطنزی با اسنادهای خود از علی بن أبی طالب علیه السّلام و در «الإبانه» خرکوشی با اسنادهایش از ضحاک از ابن عباس، و قاضی ابوالحسن اشنانی از اسحاق احمر آن را روایت کرده، و از اصحاب ما نیز جمعی آن را روایت کرده‌اند از جمله آن‌ها ابوجعفر بن بابویه در «الامتحان»- و لفظ حدیث از خرکوشی است- ابن عباس گوید: من و رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله و علی بن أبی طالب علیه السّلام در صحن کعبه بودیم که شخصی درشت اندام که به یک فیل مانند بود، آمد، پس رسول خد صَلی الله علیهِ و آله آب دهان انداخته و فرمود: لعنت بر تو! علی علیه السّلام عرض کرد: یا رسول الله، این چیست؟ فرمود: آیا او را نمی‌شناسی؟ او ابلیس ملعون است. پس علی علیه السّلام برجست و پیشانی و خرطوم آن را گرفته و کشید و او را از جای خود برکنده و فرمود: حتماً او را خواهم کشت یا رسول الله! پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: یا علی، مگر نمی‌دانی که تا روز

ص: ۱۷۹

قیامت به وی مهلت داده شده است؟ سپس آن حضرت وی را رها ساخت. آن‌گاه ابلیس ایستاده و گفت: یا علی، بگذار تو را مژده‌ای دهم که مرا بر تو و شیعیان تو سلطه‌ای نیست. به خدا سوگند کسی با تو دشمنی نمی‌ورزد مگر اینکه من در نطفه پدرش شریک بوده باشم آنگونه که در قرآن نیز آمده است: «وَ شارِکْهُمْ فِی الْأَمْوالِ وَ الْأَوْلادِ» پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: علی، او را رها کن! پس آن حضرت دست از او برداشت .

در کتاب ابراهیم آمده است که ابو ساره شامی با اسناد خود، و در کتاب ابن فیاض، اسماعیل بن ابان با اسناد خود، هر دو آن... ها از ام سلمه در روایتی آورده‌اند که علی علیه السّلام به همراه بلال رّد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله را گرفتند تا اینکه به کوه رسیدند و در آنجا ردّ پا قطع شد. آنها در چنین وضعی بودند که پیرمردی در برابرشان نمایان شد که بر عصایی تکیه زده بود و ردایی بر کتف انداخته بود و به نظر چوپانی می‌نمود همچون دیگر چوپانان، پس علی علیه السّلام فرمود: ای بلال، بنشین تا بروم و باخبر برگردم، و به سمت آن مرد حرکت کرده و چون به نزدیکش رسید فرمود: ای بنده خدا، آیا رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله را دیده‌ای؟ آن مرد گفت: مگر خداوند رسولی هم دارد؟! پس علی علیه السّلام به خشم آمده، سنگی برداشته به طرف وی انداخت که به میان دو چشمش اصابت کرد و بر اثر آن چنان فریادی برآورد که تمام زمین را سواره و پیاده سیاه‌پوش کرد و او را احاطه کردند. سپس علی علیه السّلام پیش آمد که در همین حال دو پرنده از طرف کوه آمده یکی دست راست و دیگری سمت چپ وی را گرفته و آن‌قدر با بالهای خود آن جماعت را زدند که از بین رفتند آن‌گاه دو پرنده بازگشته و در کوه از دیده ناپدید شدند. پس آن حضرت به بلال فرمود: عجله کن تا مسیر این دو پرنده را دنبال کنیم، سپس علی علیه السّلام و بلال از کوه بالا رفتند و ناگهان خود را در مقابل رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله دیدند که از پشت کوه می‌آمد. پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به روی علی علیه السّلام لبخند زده سپس فرمود: ای علی، چرا تو را وحشت زده می... بینم؟ پس علی علیه السّلام ماجرا را برای وی بازگو نمود. پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: می‌دانی آن دو پرنده چه بودند؟ عرض کرد: خیر! فرمود: آن‌ها جبرئیل و میکائیل علیها السّلام بودند، آن‌ها نزد من مشغول گفتگو بودند و چون صدای فریاد را شنیدند، دانستند ابلیس است، از این رو ای علی نزد تو آمدند تا یاریت کنند. - . مناقب آل أبی طالب ۱: ۴۱۲-۴۱۱ -

ص: ۱۸۰

**[ترجمه]

«۲۳»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب فِی حَدِیثٍ طَوِیلٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الصُّوفِیِّ: أَنَّهُ لَقِیَ إِبْلِیسَ وَ سَأَلَهُ فَقَالَ لَهُ مَنْ أَنْتَ فَقَالَ أَنَا مِنْ وُلْدِ آدَمَ فَقَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَنْتَ مِنْ قَوْمٍ یَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ یُحِبُّونَ اللَّهَ وَ یَعْصُونَهُ وَ یُبْغِضُونَ إِبْلِیسَ وَ یُطِیعُونَهُ فَقَالَ مَنْ أَنْتَ فَقَالَ أَنَا صَاحِبُ الْمِیسَمِ (۱) وَ الِاسْمِ الْکَبِیرِ وَ الطَّبْلِ الْعَظِیمِ وَ أَنَا قَاتِلُ هَابِیلَ وَ أَنَا الرَّاکِبُ مَعَ نُوحٍ فِی الْفُلْکِ أَنَا عَاقِرُ نَاقَهِ صَالِحٍ أَنَا صَاحِبُ نَارِ إِبْرَاهِیمَ أَنَا مُدَبِّرُ قَتْلِ یَحْیَی أَنَا مُمَکِّنُ قَوْمِ فِرْعَوْنَ مِنَ النِّیلِ أَنَا مُخَیِّلُ السِّحْرِ وَ قَائِدُهُ إِلَی مُوسَی أَنَا صَانِعُ الْعِجْلِ لِبَنِی إِسْرَائِیلَ أَنَا صَاحِبُ مِنْشَارِ زَکَرِیَّا أَنَا السَّائِرُ مَعَ أَبْرَهَهَ إِلَی الْکَعْبَهِ بِالْفِیلِ أَنَا الْمُجْمِعُ لِقِتَالِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله یَوْمَ أُحُدٍ وَ حُنَیْنٍ أَنَا مُلْقِی الْحَسَدِ یَوْمَ السَّقِیفَهِ فِی قُلُوبِ الْمُنَافِقِینَ أَنَا صَاحِبُ الْهَوْدَجِ یَوْمَ الْبَصْرَهِ وَ الْبَعِیرِ أَنَا الْوَاقِفُ بَیْنَ عَسْکَرِ صِفِّینَ (۲) أَنَا الشَّامِتُ یَوْمَ کَرْبَلَاءَ بِالْمُؤْمِنِینَ أَنَا إِمَامُ الْمُنَافِقِینَ أَنَا مُهْلِکُ الْأَوَّلِینَ أَنَا مُضِلُّ الْآخِرِینَ أَنَا شَیْخُ النَّاکِثِینَ أَنَا رُکْنُ الْقَاسِطِینَ أَنَا ظِلُّ الْمَارِقِینَ أَنَا أَبُو مُرَّهَ مَخْلُوقٌ مِنْ نَارٍ لَا مِنْ طِینٍ أَنَا الَّذِی غَضِبَ اللَّهُ عَلَیْهِ رَبُّ الْعَالَمِینَ (۳) فَقَالَ الصُّوفِیُّ بِحَقِّ اللَّهِ عَلَیْکَ إِلَّا دَلَلْتَنِی عَلَی عَمَلٍ أَتَقَرَّبُ بِهِ إِلَی اللَّهِ وَ أَسْتَعِینُ بِهِ عَلَی نَوَائِبِ دَهْرِی فَقَالَ اقْنَعْ مِنْ دُنْیَاکَ بِالْعَفَافِ وَ الْکَفَافِ وَ اسْتَعِنْ عَلَی الْآخِرَهِ بِحُبِّ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام وَ بُغْضِ أَعْدَائِهِ فَإِنِّی عَبَدْتُ اللَّهَ فِی سَبْعِ سَمَاوَاتِهِ وَ عَصَیْتُهُ فِی سَبْعِ أَرَضِیهِ فَلَا وَجَدْتُ مَلَکاً مُقَرَّباً وَ لَا نَبِیّاً مُرْسَلًا إِلَّا وَ هُوَ یَتَقَرَّبُ بِحُبِّهِ قَالَ ثُمَّ غَابَ عَنْ بَصَرِی فَأَتَیْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام فَأَخْبَرْتُهُ بِخَبَرِهِ فَقَالَ علیه السلام آمَنَ الْمَلْعُونُ بِلِسَانِهِ وَ کَفَرَ بِقَلْبِهِ.

مَنَاقِبُ أَبِی إِسْحَاقَ الطَّبَرِیِّ وَ إِبَانَهُ الْفَلَکِیِّ قَالَ أَبُو حَمْزَهَ الثُّمَالِیُّ: کَانَ رَجُلٌ مِنْ بَنِی تَمِیمٍ یُقَالُ لَهُ خَیْثَمَهُ فَلَمَّا حَکَمُوا الْحَکَمَیْنِ خَرَجَ هَارِباً نَحْوَ الْجَزِیرَهِ فَمَرَّ بِوَادٍ مُخِیفٍ یُقَالُ لَهُ مَیَّافَارِقِینَ فَهَتَفَ بِهِ مِنَ الْوَادِی:

۱- ۱. المیسم: الحدیده او الآله التی یوسم بها.

۲- ۲. فی المصدر: أنا صاحب المواقف فی عسکر صفّین.

۳- ۳. فی المصدر: غضب علیه ربّ العالمین.

يَا أَيُّهَا السَّارِى باميا فارق [بِمَيَّافَارِقٍ](۱)***مُخَالِفاً لِلْحَقِّ دِينِ الصَّادِقِ

تَابَعْتَ دِيناً لَيْسَ دِينَ الْخَالِقِ***بَلْ دِينُ كُلِّ أَحْمَقٍ مُنَافِقٍ

فَقَالَ خَيْثَمَهُ:

لَمَّا رَأَيْتُ الْقَوْمَ فِى الْخُصُومِ***فَارَقْتُ دِينَ أَحْمَقٍ لَئِيمٍ

حَتَّى يَعُودَ الدِّينُ فِى الصَّمِيمِ

فَقَالَ:

اسْمَعْ لِقَوْلِى ثُمَّ تُرْشَدُ(۲)***إِنَّ عَلِيّاً كَالْحُسَامِ الْأَصْيَدِ

مِنْهَاجُهُ دِينُ النَّبِيِّ الْمُهْتَدِى***فَارْجِعْ إِلَى دِينِ وَصِيِّ أَحْمَدَ

فَخَالِفِ الْمَرَاقَ فِيهِ وَ اشْهَدْ(۳)

فَرَجَعَ إِلَى عَلِيٍّ عليه السلام وَ لَمْ يَزَلْ مَعَهُ حَتَّى قُتِلَ.

وَ فِى بَعْضِ كُتُبِ الْأَخْبَارِ عَنْ بَعْضِ صَالِحَاتِ الْجِنِّ مِمَّنْ كَانَتْ تَدْخُلُ عَلَى أَهْلِ الْبَيْتِ عليهم السلام أَنَّهَا قَالَتْ: رَأَيْتُ إِبْلِيسَ عَلَى صَخْرَهِ جَزِيرَهٍ مَاثِلًا وَ هُوَ يَقُولُ:

شَفِيعِى إِلَى اللَّهِ أَهْلُ الْعَبَاءِ***وَ إِنْ لَمْ يَكُونُوا شَفِيعِى فَمَنْ

شَفِيعِى النَّبِيُّ شَفِيعِى الْوَصِيُّ***شَفِيعِى الْحُسَيْنُ شَفِيعِى الْحَسَنُ

شَفِيعِى الَّتِى أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا***فَصَلَّى عَلَيْهِمْ إِلَهُ الْمِنَنِ.

و هـذه من عجائبه عليه السـلام لأن الخلائق يخافون من إبليس و جنوده و يتعوذون منه و هم يخافون من على بن أبى طالب عليه السلام و يحبونه و يتوسلون به لعلو شأنه و سمو مكانه (۴).

الْمُعْجِزَاتُ وَ الرَّوْضَهُ وَ دَلَائِلُ ابْنِ عُقْدَهَ أَبُو إِسْحَاقَ السَّبِيعِيُّ وَ الْحَارِثُ الْأَعْوَرُ:

۱- ۱. كذا فى النسخ و المصدر: و الصحيح« بميافارق».

۲- ۲. كـذا فى(ك). و فى(م) و(د): اسـمع لقولى ثمّ عه ترشـد. و فى المصدر: ثم رعه. و على أى فلا يخلو من تحريف راجع

ص ۱۶۷.

۳- ۳. المراق جمع المارق: الخارج من الدين.

۴- ۴. مناقب آل أبی طالب ۱: ۴۱۳ و ۴۱۴.

رَأَيْنَا شَيْخاً بَاكِياً وَ هُوَ يَقُولُ أَشْرَفْتُ عَلَى الْمِائَهِ وَ مَا رَأَيْتُ الْعَدْلَ إِلَّا سَاعَهً فَسُئِلَ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ أَنَا هَجَرٌ الْحِمْيَرِيُّ وَ كُنْتُ يَهُودِيّاً أَبْتَاعُ الطَّعَامَ قَدِمْتُ يَوْماً نَحْوَ الْكُوفَهِ فَلَمَّا صِرْتُ بِالْقُبَّهِ بِالْمَسْجِدِ فَقَدْتُ حَمِيرِى (۱) فَدَخَلْتُ الْكُوفَهَ عَلَى الْأَشْتَرِ(۲) فَوَجَّهَنِى إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فَلَمَّا رَآنِى قَالَ يَا أَخَا الْيَهُودِ إِنَّ عِنْدَنَا عِلْمَ الْبَلَايَا وَ الْمَنَايَا مَا كَانَ أَوْ يَكُونُ أُخْبِرُكَ أَمْ تُخْبِرُنِى بِمَا ذَا جِئْتَ فَقُلْتُ بَلْ تُخْبِرُنِى فَقَالَ اخْتَلَسَتِ الْجِنُّ مَالَكَ فِى الْقُبَّهِ فَمَا تَشَاءُ قُلْتُ إِنْ تَفَضَّلْتَ عَلَيَّ آمَنْتُ بِكَ فَانْطَلَقَ مَعِى حَتَّى إِذَا أَتَى الْقُبَّهَ صَلَّى (۳) رَكْعَتَيْنِ وَ دَعَا بِدُعَاءٍ وَ قَرَأَ يُرْسَلُ عَلَيْكُما شُواظٌ مِنْ نارٍ وَ نُحاسٌ فَلا تَنْتَصِرانِ (۴) الْآيَهَ ثُمَّ قَالَ يَا عُبَيْدَ اللَّهِ مَا هَذَا الْعَبَثُ وَ اللَّهِ مَا عَلَى هَذَا بَايَعْتُمُونِى وَ عَاهَدْتُمُونِى يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ فَرَأَيْتُ مَالِى يُخْرَجُ مِنَ الْقُبَّهِ فَقُلْتُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ وَ أَشْهَدُ أَنَّ عَلِيّاً وَلِيُّ اللَّهِ ثُمَّ إِنِّى لَمَّا قَدِمْتُ الْآنَ وَجَدْتُهُ مَقْتُولًا.

قال ابن عقده إن اليهود(۵) من سورات المدينه(۶).

كِتَابُ هَوَاتِفِ الْجِنِّ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ حَدَّثَنِى سَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ فِى خَبَرٍ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِى يَوْمٍ مَطِيرٍ وَ نَحْنُ مُلْتَفِتُونَ نَحْوَهُ فَهَتَفَ هَاتِفٌ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَرَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ وَ قَالَ مَنْ أَنْتَ قَالَ عُرْفُطَهُ بْنُ شِمْرَاخٍ أَحَدُ بَنِى نَجَاحٍ قَالَ اظْهَرْ لَنَا رَحِمَكَ اللَّهُ فِى صُورَتِكَ قَالَ سَلْمَانُ فَظَهَرَ لَنَا شَيْخٌ أَذَبُّ أَشْعَرُ قَدْ لَبِسَ وَجْهَهُ شَعْرٌ غَلِيظٌ مُتَكَاثِفٌ قَدْ وَارَاهُ وَ عَيْنَاهُ مَشْقُوقَتَانِ طُولًا وَ فَمُهُ فِى صَدْرِهِ فِيهِ أَنْيَابٌ بَادِيَهٌ طِوَالٌ وَ أَظْفَارُهُ كَمَخَالِبِ

۱- ۱. فى المصدر: فقدت حمرى.

۲- ۲. فى المصدر: إلى الأشتر.

۳- ۳. فى المصدر: و صلى.

۴- ۴. سوره الرحمن: ۳۵.

۵- ۵. فى المصدر و(م) و(د): إن اليهودى.

۶- ۶. مناقب آل أبى طالب ۱: ۴۵۲.

السِّبَاعِ فَقَالَ الشَّيْخُ يَا نَبِيَّ اللَّهِ ابْعَثْ مَعِي مَنْ يَدْعُو قَوْمِي إِلَى الْإِسْلَامِ وَ أَنَا أَرُدُّهُ إِلَيْكَ سَالِماً فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله أَيُّكُمْ يَقُومُ مَعَهُ فَيَبْلُغَ الْجِنَّ عَنِّي وَ لَهُ الْجَنَّةُ فَلَمْ يَقُمْ أَحَدٌ فَقَالَ ثَانِيَةً وَ ثَالِثَةً فَقَالَ عَلِيٌّ عليه السلام أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ فَالْتَفَتَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله إِلَى الشَّيْخِ فَقَالَ وَافِنِي إِلَى الْحَرَّهِ فِي هَذِهِ اللَّيْلَهِ أَبْعَثُ مَعَكَ رَجُلًا يَفْصِلُ حُكْمِي وَ يَنْطِقُ بِلِسَانِي وَ يَبْلُغُ الْجِنَّ عَنِّي قَالَ فَغَابَ الشَّيْخُ ثُمَّ أَتَى فِي اللَّيْلِ وَ هُوَ عَلَى بَعِيرٍ كَالشَّاهِ وَ مَعَهُ بَعِيرٌ آخَرُ كَارْتِفَاعِ الْفَرَسِ فَحَمَلَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله عَلِيّاً عليه السلام عَلَيْهِ وَ حَمَلَنِي خَلْفَهُ وَ عَصَبَ عَيْنَيَّ وَ قَالَ لَا تَفْتَحْ عَيْنَيْكَ حَتَّى تَسْمَعَ عَلِيّاً يُؤَذِّنُ وَ لَا يَرُوعُكَ مَا تَسْمَعُ (۱) وَ إِنَّكَ آمِنٌ فَثَارَ الْبَعِيرُ(۲) فَدَفَعَ سَائِراً يَدُفُّ كَدَفِيفِ النَّعَامِ وَ عَلِيٌّ يَتْلُو الْقُرْآنَ فَسِرْنَا لَيْلَتَنَا حَتَّى إِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ أَذَّنَ عَلِيٌّ عليه السلام وَ أَنَاخَ الْبَعِيرَ وَ قَالَ انْزِلْ يَا سَلْمَانُ فَحَلَلْتُ عَيْنَيَّ وَ نَزَلْتُ فَإِذَا أَرْضٌ قَوْرَاءُ فَأَقَامَ الصَّلَاهَ وَ صَلَّى بِنَا وَ لَمْ أَزَلْ أَسْمَعُ الْحِسَّ حَتَّى إِذَا سَلَّمَ عَلِيٌّ عليه السلام الْتَفَتَ فَإِذَا خَلْقٌ عَظِيمٌ وَ أَقَامَ عَلِيٌّ يُسَبِّحُ رَبَّهُ حَتَّى طَلَعَتِ الشَّمْسُ ثُمَّ قَامَ خَطِيباً فَخَطَبَهُمْ فَاعْتَرَضَتْهُ مَرَدَةٌ مِنْهُمْ فَأَقْبَلَ عَلِيٌّ عليه السلام فَقَالَ أَ بِالْحَقِّ تُكَذِّبُونَ وَ عَنِ الْقُرْآنِ تَصْدِفُونَ وَ بِآيَاتِ اللَّهِ تَجْحَدُونَ ثُمَّ رَفَعَ طَرْفَهُ إِلَى السَّمَاءِ فَقَالَ اللَّهُمَّ بِالْكَلِمَهِ الْعُظْمَى وَ الْأَسْمَاءِ الْحُسْنَى وَ الْعَزَائِمِ الْكُبْرَى وَ الْحَيِّ الْقَيُّومِ وَ مُحْيِيَ الْمَوْتَى وَ مُمِيتَ الْأَحْيَاءِ وَ رَبَّ الْأَرْضِ وَ السَّمَاءِ يَا حَرَسَهَ الْجِنِّ وَ رَصَدَهَ الشَّيَاطِينِ وَ خُدَّامَ اللَّهِ الشرهاليين (۳) وَ ذَوِي الْأَرْوَاحِ الطَّاهِرَهِ(۴) اهْبِطُوا بِالْجَمْرَهِ الَّتِي لَا تُطْفَأُ وَ الشِّهَابِ الثَّاقِبِ وَ الشُّوَاظِ الْمُحْرِقِ وَ النُّحَاسِ الْقَاتِلِ بِ كهيعص وَ الطَّوَاسِينَ وَ

الْحَوَامِيمَ وَ يس وَ ن وَ الْقَلَمِ وَ ما يَسْطُرُونَ وَ الذَّارِياتِ وَ النَّجْمِ إِذا هَوى وَ الطُّورِ وَ كِتابٍ مَسْطُورٍ فِي رَقٍّ مَنْشُورٍ وَ الْبَيْتِ الْمَعْمُورِ وَ الْأَقْسَامِ (۵) الْعِظَامِ وَ مَوَاقِعِ

ص: ۱۸۴

۱- ۱. فی المصدر: و لا یر وعک ما تری.

۲- ۲. فی المصدر: فسار البعیر.

۳- ۳. کذا فی النسخ و المصدر، و لم نفهم المراد.

۴- ۴. فی المصدر: و ذوی الارحام الطاهره.

۵- ۵. جمع القسم: الیمین. و فی المصدر« الاقتام» و لا معنی له.

النُّجُوم لَمَّا أَسْرَعْتُمُ الِانْحِدَارَ إِلَى الْمَرَدَهِ الْمُتَوَلِّعِينَ الْمُتَكَبِّرِينَ الْجَاحِدِينَ آثَارَ رَبِّ الْعَالَمِينَ قَالَ سَلْمَانُ فَأَحْسَسْتُ بِالْأَرْضِ مِنْ تَحْتِي تَرْتَعِدُ وَ سَمِعْتُ فِي الْهَوَاءِ دَوِيّاً شَدِيداً ثُمَّ نَزَلَتْ نَارٌ مِنَ السَّمَاءِ صَعِقَ كُلُّ مَنْ رَآهَا مِنَ الْجِنِّ وَ خَرَّتْ عَلَى وُجُوهِهَا مَغْشِيّاً عَلَيْهَا وَ سَقَطْتُ أَنَا عَلَى وَجْهِي فَلَمَّا أَفَقْتُ إِذَا دُخَانٌ يَفُورُ مِنَ الْأَرْضِ فَصَاحَ بِهِمْ عَلِيٌّ عليه السلام ارْفَعُوا رُءُوسَكُمْ فَقَدْ أَهْلَكَ اللَّهُ الظَّالِمِينَ ثُمَّ عَادَ إِلَى خُطْبَتِهِ فَقَالَ يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَ الشَّيَاطِينِ وَ الْغِيلَانِ وَ بَنِي شِمْرَاخٍ وَ آلَ نَجَاحٍ وَ سُكَّانَ الْآجَامِ وَ الرِّمَالِ وَ الْقِفَارِ وَ جَمِيعَ شَيَاطِينِ الْبُلْدَانِ اعْلَمُوا أَنَّ الْأَرْضَ قَدْ مُلِئَتْ عَدْلًا كَمَا كَانَتْ مَمْلُوءَةً جَوْراً هَذَا هُوَ الْحَقُّ فما ذا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلالُ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ فَقَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَ بِرَسُولِهِ وَ رَسُولِ رَسُولِهِ فَلَمَّا دَخَلْنَا الْمَدِينَهَ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله لِعَلِيٍّ عليه السلام مَا ذَا صَنَعْتَ قَالَ أَجَابُوا وَ أَذْعَنُوا وَ قَصَّ عَلَيْهِ خَبَرَهُمْ فَقَالَ صلى الله عليه و آله لَا يَزَالُونَ كَذَلِكَ هَائِبِينَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَهِ(۱)

وَ أَخَذَ الْبَيْعَهَ عَلَى الْجِنِّ بِوَادِي الْعَقِيقِ بِأَنْ لَا يَظْهَرُوا فِي رِحَالاتِنَا وَ جَوَادِ الْمُسْلِمِينَ (۲) وَ قَضَى مِنْهُ وَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله(۳) فَشَكَتِ الْجِنُّ مَأْكَلَهُمْ فَقَالَ أَ وَ لَيْسَ قَدْ أَبَحْتُ لَكُمُ الثَّيِلَ (۴) وَ الْعِظَامَ قَالُوا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى أَنْ لَا يَسْتَجْمِرَ بِهَا فَقَالَ لَكُمْ ذَلِكَ فَقَالُوا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَإِنَّ الشَّمْسَ تَضُرُّ بَأَطْفَالِنَا فَأَمَرَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام الشَّمْسَ أَنْ تَرْجِعَ فَرَجَعَتْ وَ أَخَذَ عَلَيْهَا الْعَهْدَ أَنْ لَا تَضُرَّ بِأَوْلَادِ الْمُؤْمِنِينَ مِنَ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ (۵).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: در روایتی طولانی از علی بن محمد صوفی آورده است که وی ابلیس را ملاقات کرده و ابلیس از وی پرسیده است: تو کیستی؟ گفته من یکی از فرزندان آدم هستم. ابلیس گفته: لا إله إلّا الله، تو از قومی هستی که گمان دارند خدا را دوست می‌دارند و در عین حال نافرمانی‌اش می‌کنند و با ابلیس دشمنی می‌ورزند و فرمانش را می‌برند؟! آن‌گاه علی بن محمد صوفی از وی پرسیده تو کیستی؟ گفت: من صاحب علامت و نشانه‌ام (داغ کن)، و آن نام بزرگ، و طبل بزرگ، و من قاتل هابیل‌ام، و من آنم که با نوح سوار بر کشتی شدم، من پی کننده شتر صالحم، من صاحب آتش ابراهیم هستم، طرّاح قتل یحیی منم، منم که قوم فرعون را وارد نیل ساختم، من جادوساز و کشاننده افسون به سوی موسی هستم، منم گوساله ساز بنی‌اسرائیل، منم ارّه کش بر زکریا، همسفر ابرهه برای ویرانی کعبه با فیل، گرد آورنده سپاه برای جنگ با محمّد در جنگ اُحد و حُنین؛ منم که در دل منافقان سقیفه حسد افکندم، صاحب کجاوه و جَمَل در جنگ بصره منم، آن منم که در سپاه صفین پایداری کردم، من آنم که در کربلا از مؤمنان انتقام گرفتم، من پیشوای منافقینم، من به هلاکت رساننده اولین و گمراه کننده آخرینم، منم پیشوای ناکثین(پیمان شکنان)، من رکن قاسطانم، من سایه مارقان(خوارج) هستم، ابومرّه که از آتش آفریده شده نه از گِل منم، من آنم که خدای ربّ العالمین بر او خشم گرفت! پس علی بن محمّد صوفی گفت: تو را به حقّ خدا سوگند می‌دهم که مرا به عملی راهنمایی کنی که با انجام آن به خدا تقرّب جویم و با آن بر پیشامدهای ناگوار روزگارم غالب آیم. گفت: از دنیای خود به پاکدامنی و اندک کافی قناعت کن و برای به دست آوردن آخرت، از دوستی علی بن أبی طالب علیه السّلام و نفرت از دشمنانش مدد بگیر که من خدای را در هفت آسمان پرستش کردم و در هفت زمینش معصیت نمودم و هیچ فرشته‌ای مقرّب یا پیامبری مرسل نیافتم مگر اینکه به حُبّ علی به درگاه خدا تقرّب جوید: گوید: سپس از دید من نهان گشت، سپس نزد امام باقر علیه السّلام آمده و ماجرای ابلیس را برایش بازگو کردم، آن حضرت علیه السّلام فرمود: آن ملعون با زبان خود ایمان آورده لیکن با قلبش کفر ورزیده است.

«مناقب» ابواسحاق طبری و «إبانه» فلکی آورده اند که از حمزه ثمالی گفت: مردی از بنی تمیم به نام خیثمه بود که چون حَکَمین حُکم خود را صادر کردند، بیرون رفته و به سمت جزیره گریخت، پس بر درّه‌ای هولناک گذر کرد که به آن

«میّافارقین» گفته می‌شود، پس از درون درّه ندایی او را چنین خطاب کرد: (شعر)

ص: ۱۸۱

- «ای کسی که بر میافارقین می گذری و مخالف حقّی و مخالف دین آن پیامبر راستگو،

- از دینی پیروی کرده‌ای که دین خدای خالق نیست، بلکه دین هر احمق منافقی است»

پس خثیمه گفت: (شعر)

- «چون مردم را در خصومت با یکدیگر دیدم، از دین احمقی لئیم جدا گشتم،

- تا اینکه کار دین به صلاح آید»

پس ندا آمد:

-«سخنم را بشنو تا هدایت یابی، به راستی که علی همچون شمشیر است و صاحب ملك،

- راه او، راه دین پیامبر هدایت یافته است، پس به سوی دین وصی احمد بازگرد،

- پس با خارجان از دین مخالفت کن و به سپاه علی بپیوند!»

سپس به سپاه علی علیه السّلام بازگشت و همچنان با آن حضرت بود تا اینکه به شهادت رسید.

و در برخی کتب اخبار از یکی از زنان صالح جن که به خانه اهل بیت علیهم السّلام رفت و آمد داشت روایت کرده‌اند که گفت: ابلیس را دیدم که بالای سنگی در جزیره ای ظاهر گشته و می گوید:

- «شفیع من نزد خدا اصحاب کساء هستند و اگر آنان شفیع من نباشد، پس چه کسی شفیع من است؟

- شفیع من پیامبر، شفیع من وصیّ پیامبر، شفیع من حسین و شفیع من حسن است، - شفیع من آن بانویی است که پاکدامن بود، پس صلوات خداوند صاحب منّت بر ایشان باد!»

و این خود از شگفتی‌های آن حضرت علیه السّلام است، زیرا خلایق از ابلیس و سربازانش وحشت دارند و از شر آن‌ها به خدا پناه می‌برند، اما آن‌ها از علی بن أبی طالب علیه السّلام می‌ترسند و دوستش می‌دارند و به سبب علوّ شأن و رفعت جایگاهش بدو توسّل می‌جویند. - . مناقب آل أبی طالب ۱: ۴۱۴-۴۱۳ -

کتاب های «المعجزات»، «الروضه» و «دلائل» ابن عقده از ابواسحاق سبیعی و حارث أعور نقل کرده‌اند که:

پیرمردی گریان را دیـدیم که می‌گفت: عمرم به مرز صـد سالگی رسـیده و شاهد عدالت نبوده‌ام مگر در یک ساعت. پس، از وی در این خصوص سؤال شـد، گفت: من هجر حمیری هسـتم و قبلاً یهودی بودم و خوراک می‌فروختم. روزی به کوفه آمدم و چون به گنبـد مسـجد رسـیدم، ناگهـان الاـغم را گُم کردم. پس داخـل کوفه شـده، بر مالك اشتر وارد گشـتم که او مرا نزد امیرالمؤمنین علیه السّلام فرستاد. چون آن حضرت مرا دید، فرمود: ای برادر یهود، علم بلاها و مرگ‌ها نزد ماست، و علم آنچه اتفاق افتاده و اتفاق خواهـد افتاد! اکنون تو را خبر کنم که به چه کار آمـده‌ای یا تو خود خواهی گفت؟ عرض کردم: شـما مرا خبر کنیـد، سـپس فرمود: اجنّه اموالت را در گنبد مسـجد دزدیده‌اند، حال چه می‌خواهی؟ عرض کردم: اگر لطف فرموده مالم را به من بازگردانی، به تو ایمان خواهم آورد؛ سپس به همراه من آمده تا اینکه به گنبد مسجد رسید و دو رکعت نماز به جای آورده و دعایی فرموده سپس این آیات را تلاوت نمود: «يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِّن نَّارٍ وَ نحَُاسٌ فَلَا تَنتَصِرَان..» - . مناقب آل أبی طالب ۱: ۴۵۲ - {بر

سَرِ شـما شـراره هایی از [نوع] تفته آهن و مس فروفرسـتاده خواهـد شـد، و [از کسـی] یاری نتوانیـد طلبید..} سـپس فرمود: ای بندگان خدا، این چه کار بیهوده‌ای است که از شـما سـرزده؟ به خدا سوگند که بر چنین کارهایی با من بیعت نکردید و پیمان نبستیـد ای جماعت جنّیان! ناگهان دیدم که اموالم از گنبد بیرون می‌آید، پس گفتم: أشـهد أن لا إله إلّا الله و أشـهد أنَّ محّمداً رسول الله و أشهد أنَّ علیاً ولیّ الله؛ اما اکنون که به اینجا باز آمده‌ام، او را کشته یافتم!

ابن عقده گوید: آن مرد یهودی از ساکنان قلاع مدینه بود.

کتاب «هواتف الجنّ» محمّد بن اسـحاق با سـندی از سلمان فارسی آورده است که گفت: در یک روز بارانی در محضر رسول خـدا صَـلی الله علیهِ و آله بودیم و در حالی ما رو سوی آن حضـرت داشتیم ناگاه هاتفی نـدا در داده و گفت: السـلام علیك یا رسـول الله! رسول خـدا سـلام وی را پاسـخ داده و فرمود: کیسـتی؟ عرض کرد: عرفطهٔ بن شـمراخ، یکی از بنی نجـاح؛ فرمود: خدایت رحمت کند همان‌طور که هستی خود را بر ما آشکار کن! سلمان گوید: پس پیرمردی بلند قد و پُرمو که صورت او را مویی انبوه و زبر پوشانده بود و چشمانی که به صورت عمودی شکافته شده بودند، و دهانش در سینه‌اش قرار داشت با دندان... های نیش بلنـد و کاملاً مشـخص و ناخن‌هایی بهماننـد درندگان، بر ما آشـکار شد. پس عرض کرد: یا رسول الله، کسـی بامن بفرست که قوم مرا به اسـلام دعوت کند،* و من او را به سـلامت نزد شما باز خواهم گرداند. پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: کدام یک از شما با وی می‌رود و از جانب من به جنیان پیغام می‌برد و بهشت از آن او خواهد بود؟ اما کسی بر نخاست. سپس آن حضـرت برای بـار دوم و سوم سـخن خود را تکرار فرمود، پس علی علیه السّـلام عرض کرد: من یا رسول الله! سـپس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله رو به آن پیرمرد کرده و فرمـود: امشب در حرّه نزد من بیـا تـا مردی را بـا تو روانه کنم که حکم مرا به اجرا می‌گـذارد و بـا زبان من سـخن می‌گویـد و پیغام مرا به جنّیان می‌رسانـد. گویـد: پس آن پیرمرد غیب شـد و شب بازگشت در حالی که سوار بر شتری بود که به گوسـفند می‌مانست و شتری دیگر به همراه آورده بود که هم قـدّ اسب بود. پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله علی علیه السّلام را بر آن سوار نموده و مرا بر ترک وی سوار کرده، چشمانم را بست و فرمود: چشمانت را باز مکن مگر زمانی که بشنوی علی این اجازه را به تو بدهد و آنچه می‌شنوی موجب هراست نگردد که در امن و أمان هستی.

سپس شتر همانند شتر مرغ که بال‌های خود را به هنگام حرکت تکان می‌دهد، به راه افتاد در حالی که علی علیه السّلام مشغول تلاوت قرآن بود .

تمام شب را تا سپیده دم راه رفتیم که علی علیه السّلام اذان گفته، شتر را خوابانده و فرمود: پیاده شو سلمان، سپس چشمانم را باز کرده و پیاده شدم، ناگاه دیدم در زمینی پر از صخره‌های سیاه هستیم. پس علی علیه السّلام اقامه نماز گفت و نماز را با ما به جای آورد و من صداهایی را می‌شنیدم، و چون علی علیه السّلام نماز را سلام داد، برگشتم و خلق بسیاری را پیرامون خودمان دیدم، علی علیه السّلام مشغول ذکر و تسبیح خدا بود تا اینکه آفتاب طلوع کرد، آن‌گاه در میان ایشان به خطبه ایستاد و مشغول خواندن خطبه شد که چند تن از بزرگان آنان بر آن حضرت اعتراض کردند. پس آن حضرت رو به آن‌ها کرده و فرمود: آیا حقّ را تکذیب می کنید و از قرآن اعراض می‌نمایید و منکر آیات خدا می‌شوید؟! سپس چشم به سوی آسمان بلند کرده و فرمود: خدایا به حق نام اعظم و نام‌های نیکو، تصمیم‌های بزرگ و به حیّ قیّوم بودن و زنده کننده مردگان، میراننده زندگان، پروردگار زمین و آسمان بودنت، ای نگاهبانان جن و ای رصدکنندگان شیاطین و خادمان شرهالی خدا و صاحبان ارواح طاهره، شما را به سنگ‌های گداخته‌ای که خاموش نگردند و شهاب‌های ثاقب و شراره‌های سوزان و مس - نحاس - کُشنده، به «کهیعص» و «طواسین» و «حوامیم» و «یس» و «نون والقلم و ما یسطرون» و «الذاریات» و «وَ النَّجْمِ إِذَا هَوَى» و «وَ الطُّورِ وَ كِتَابٍ مَّسْطُورٍفِي رَقٍ ّ مَّنشُورٍ» و به آن بیت معمور و سوگندهای بزرگ و جایگاه‌های

ص: ۱۸۴

ستارگان سوگند می‌دهم که به شتاب به سوی این سرکشان حریص خودخواه منکر آثار پروردگار جهانیان فرود آیید! سلمان گوید: پس احساس کردم زمین زیر پایم می‌لرزد و صدایی مهیب در آسمان شنیدم آن‌گاه شنیدم آن‌گاه آتشی از آسمان نازل شد که هرکه از جنّیان آن را دید، دچار صاعقه شده و بیهوش با صورت بر زمین افتاد، من هم با صورت بر زمین افتادم، و چون به هوش آمدم، متوجه شدم از زمین دود به آسمان می‌رود سپس علی علیه السّلام ایشان را نداداد که سرهایتان را بالا بیاورید که خداوند ستمگران را به هلاکت رسانید، آن‌گاه به خطبه‌اش بازگشته و فرمود: ای جماعت جنّ و شیاطین و دیو و بنی شمراخ و آل نجاح و ساکنان نیزارها و شنزارها و صحراهای بی‌آب و علف و همه‌ی شیاطین سرزمین‌ها بدانید که زمین پر از عدل و داد شد همان‌طور که از پیش پر از ستم گشته بود. این است حق و فراتر از آن چیزی جز گمراهی نیست، پس چگونه از حق باز گردانیده می‌شوید؟! (یونس/۳۲) عرض کردند: به خدا و رسول او و فرستاده رسولش ایمان آوردیم! و چون وارد مدینه شدیم، پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام فرمود: چه کردی؟ عرض کرد: دعوت را اجابت و اقرار آوردند، سپس ماجرای آنان را برای آن حضرت نقل کرد. سپس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: آن‌ها تا روز قیامت همچنان در هراس خواهند ماند. - . مناقب آل أبی طالب ۱: ۴۵۴ -

و در وادی العقیق از جنیان بیعت گرفت که در کاروانهای ما - منازل - و راه‌های مسلمانان ظاهر نشوند و به قضاوت علی علیه السلام و رسول خدا صلی الله علیه و آله تن دهند. پس جن‌ها از بابت خوراکشان شکوه کردند که فرمود: مگر سرگین و استخوان را برای شما مباح نکردم؟ عرض کردند: یا امیرالمؤمنین، به شرط اینکه از آن ها در طهارت بدن استفاده نشود. فرمود: این خواسته شما برآورده است. عرض کردند: یا امیرالمؤمنین، خورشید برای کودکان ما زیان‌بار است. پس

امیرالمؤمنین علیه السّلام خورشید را فرمان داد: که برگرد، و خورشید برگشت و از آن پیمان گرفت برای فرزندان جن‌ها و انسان‌های مؤمن زیان‌بار نباشد. - . مناقب آل أبی طالب ۱: ۴۵۶ -

**[ترجمه]

توضیح

الأذب الطویل و قال الجزری فیه إنه دفع من عرفات

ص: ۱۸۵

۱- ۱. مناقب آل أبی طالب ۱: ۴۵۴.

۲- ۲. فی المصدر« فی رحالتنا» و الرحال جمع الرحل: المنزل و المأوی و جواد جمع الجاده: الطریق.

۳- ۳. فی المصدر بعد ذلک« و ضلت مائه ناقه حمراء تنظر فی سواد و ترعی فی سواد» و لا تخلو العباره عن تحریف و تصحیف.

۴- ۴. النثیل: الروث.

۵- ۵. مناقب آل أبی طالب ۱: ۴۵۶.

أی ابتـدأ السیر و دفع نفسه منهـا و نحاها أو دفع ناقته و حملها علی السـیر(۱) و قـال فیه إن فی الجنه لنجائب تـدف برکبانها أی تسیر بهم سیرا لینا(۲) انتهی و فی بعض النسخ یزف کزفیف النعام أی یسرع و القوراء الواسعه.

**[ترجمه]الأذبّ: دراز، و جزری گوید: در آن آمده است: «إنّه دفع من عرفات»

ص: ۱۸۵

یعنی: حرکـت را از آنجـا آغـاز کرد، و خـود را از آن کنـار کشـید یـا شـتر خـود را حرکـت داده و وادار به راه رفتن کرد. - . النهایهٔ۲: ۲۶ -

و گوید: در آن است: «إنَّ فی الجنّهٔ لنجائب تدفّ بر کبانها» یعنی: آن‌ها را به نرمی و آرامی راه می‌برند. تمام. - . النهایهٔ ۲: ۲۶ -

و در بعضـی از نسـخه ها آمده است «بال می‌زند مانند بال زدن شتر مرغ» به معنای این است که سریع می‌رود. و «القوراء» یعنی وسیع .

**[ترجمه]

«۲۴»

فض، [کتـاب الروضه] یـل، [الفضائـل] لا‌بن شـاذان عَنْ عَلِیٍّ علیه السـلام قَـالَ: دَعَانِی رَسُولُ اللَّهِ ذَاتَ لَیْلَهٍ مِنَ اللَّیَالِی وَ هِیَ لَیْلَهٌ مُـدْلَهِمَّهٌ سَوْدَاءُ فَقَالَ لِی خُذْ سَـیْفَکَ وَ مُرَّ فِی جَبَلِ أَبِی قُبَیْسٍ فَکُلَّ مَنْ رَأَیْتَهُ عَلَی رَأْسِهِ فَاضْـرِبْهُ بِهَذَا السَّیْفِ فَقَصَدْتُ الْجَبَلَ فَلَمَّا عَلَوْتُهُ وَجَدْتُ عَلَیْهِ رَجُلًا أَسْوَدَ هَائِلَ الْمَنْظَرِ کَأَنَّ عَیْنَیْهِ جَمْرَتَانِ فَهَالَنِی مَنْظَرُهُ فَقَالَ لِی یَا عَلِیُّ فَدَنَوْتُ إِلَیْهِ وَ ضَرَبْتُهُ بِالسَّیْفِ فَقَطَعْتُهُ نِصْـفَیْنِ فَسَـمِعْتُ الضَّجِیـجَ مِنْ بُیُوتِ مَکَّهَ بِأَجْمَعِهَا ثُمَّ أَتَیْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ هُوَ بِمَنْزِلِ خَـدِیجَهَ رَضِـیَ اللَّهُ عَنْهَا فَـأَخْبَرْتُهُ بِـالْخَبَرِ فَقَـالَ أَ تَـدْرِی مَنْ قَتَلْتَ یَـا عَلِیُّ قُلْتُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَعْلَمُ فَقَـالَ قَتَلْتَ اللَّاتَ وَ الْعُزَّی وَ اللَّهِ لَا عَادَتْ عُبِـدَتْ بَعْـدَهَا أَبَداً(۳).

**[ترجمه]الروضهٔ- الفضائل: از علی علیه السّلام نقل است که فرمود: رسول خد صَلی الله علیهِ و آله در شبی بسیار تاریک مرا فراخوانده سـپس به من فرمود: شمشیرت را بردار و به کوه ابوقبیس برو و هرکه را بالای آن یافتی با این شمشـیر بزن. سپس به سـوی آن کـوه روانه شـدم و چون بر بالای آن رفتم مردی سیاه بـد شـکل در آنجـا یـافتم که چشـمانش به دو اخگر شـباهت داشـتند، این منظره را هولناک یافتم، سپس به من گفت: یا علی، پس من به وی نزدیک گشـته و با شمشـیر ضـربتی بر او وارد کردم که دو نیمه‌اش نموده‌ام، پس از آن از تمام خانه‌های مکه صدای همهمه برخاست، سـپس نزد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله که در خانه خدیجه رضی الله عنها بود، آمده و آن حضرت را از ماوقع آگاه نمودم. پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: علی، آیـا می‌دانی چه کسـی را به قتـل رسانـده‌ای؟ عرض کردم: خـدا و رسول او آگـاه‌ترنـد! فرمود: بت‌هـای لات و عُزّی را به قتل رسانده‌ای، به خدا سوگند از این پس هرگز این دو پرستیده نخواهند شد. - . الروضهٔ: ۳ . الفضائل: ۱۰۱ -

**[ترجمه]

«۲۵»

فض، [كتاب الروضه] يل، [الفضائل] لابن شاذان بِالْإِسْنَادِ يَرْفَعُهُ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الْغَدَاةَ وَ اسْتَنَدَ إِلَى مِحْرَابِهِ وَ النَّاسُ حَوْلَهُ مِنْهُمُ الْمِقْدَادُ وَ حُذَيْفَةُ وَ أَبُو ذَرٍّ وَ سَلْمَانُ وَ إِذَا بِأَصْوَاتٍ عَالِيَةٍ قَدْ مَلَأَتِ الْمَسَامِعَ فَعِنْدَ ذَلِكَ قَالَ صلی الله علیه و آله يَا حُذَيْفَةُ انْظُرْ مَا الْخَبَرُ قَالَ فَخَرَجْتُ وَ إِذَا هُمْ أَرْبَعُونَ رَجُلًا عَلَى رَوَاحِلِهِمْ بِأَيْدِيهِمُ الرِّمَاحُ الْخَطِّيَّةُ عَلَى رُءُوسِ الرِّمَاحِ أَسِنَّةٌ مِنَ الْعَقِيقِ الْأَحْمَرِ وَ عَلَى كُلِّ وَاحِدٍ ضَرْبَةٌ مِنَ اللُّؤْلُؤِ وَ عَلَى رُءُوسِهِمْ قَلَانِسُ مَرْصُوعَةٌ بِالدُّرِّ وَ الْجَوَاهِرِ يَقْدُمُهُمْ غُلَامٌ لَا نَبَاتَ بِعَارِضَيْهِ كَأَنَّهُ فِلْقَةُ قَمَرٍ وَ هُمْ يُنَادُونَ الْحِذَارَ الْحِذَارَ الْبِدَارَ الْبِدَارَ إِلَى مُحَمَّدٍ الْمُخْتَارِ الْمَبْعُوثِ فِي الْأَرْضِ قَالَ حُذَيْفَةُ فَأَخْبَرْتُ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله بِذَلِكَ قَالَ يَا حُذَيْفَةُ انْطَلِقْ إِلَى حُجْرَةِ كَاشِفِ الْكُرُوبِ وَ عَبْدِ عَلَّامِ الْغُيُوبِ وَ اللَّيْثِ الْهَصُورِ(۴) وَ اللِّسَانِ الشَّكُورِ وَ الْهِزَبْرِ الْغَيُورِ وَ الْبَطَلِ الْجَسُورِ وَ الْعَالِمِ الصَّبُورِ الَّذِي حَوَى اسْمَهُ التَّوْرَاةُ وَ الْإِنْجِيلُ

ص: ۱۸۶

۱- ۱. النهایه ۲: ۲۶.

۲- ۲. النهایه ۲: ۲۶.

۳- ۳. الروضه: ۳. الفضائل: ۱۰۱.

۴- ۴. الهصور: الأسد لانه یهصر فریسته أی یکسرها.

وَ الزَّبُورُ انْطَلِقْ إِلَی حُجْرَهِ ابْنَتِی فَاطِمَهَ وَ ائْتِنِی بِبَعْلِهَا عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ.

قَالَ: فَمَضَیْتُ وَ إِذَا بِهِ قَدْ تَلْقَانِی قَالَ لِی یَا حُذَیْفَهُ جِئْتَ لِتُخْبِرَنِی عَنْ قَوْمٍ أَنَا عَالِمٌ بِهِمْ مُنْذُ خُلِقُوا وَ مُنْذُ وُلِدُوا وَ فِی أَیِّ شَیْ ءٍ جَاءُوا فَقَالَ حُذَیْفَهُ فَقُلْتُ زَادَکَ اللَّهُ عِلْماً وَ فَهْماً یَا مَوْلَایَ ثُمَّ أَقْبَلَ علیه السلام إِلَی الْمَسْجِدِ وَ الْقَوْمُ حَافُّونَ بِالنَّبِیِّ صلی الله علیه و آله فَلَمَّا رَأَوْهُ نَهَضُوا قِیَاماً عَلَی أَقْدَامِهِمْ فَقَالَ لَهُمُ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله کُونُوا عَلَی مَجَالِسِکُمْ فَقَعَدُوا فَلَمَّا اسْتَقَرَّ بِهِمُ الْمَجْلِسُ قَامَ الْغُلَامُ الْأَمْرَدُ قَائِماً دُونَ أَصْحَابِهِ وَ قَالَ أَیُّهَا النَّاسُ أَیُّکُمُ الرَّاهِبُ إِذَا انْسَدَلَ اللَّیْلُ الظَّلَامُ أَیُّکُمْ مُکَسِّرُ الْأَصْنَامِ أَیُّکُمْ سَاتِرُ عَوْرَاتِ النِّسْوَانِ أَیُّکُمْ الشَّاکِرُ لِمَا أَوْلَاهُ الْمَنَّانُ أَیُّکُمُ الضَّارِبُ یَوْمَ الضَّرْبِ وَ الطَّعَانِ أَیُّکُمْ مُکَسِّرُ رُءُوسِ الْفُرْسَانِ أَیُّکُمْ مُحَمَّدٌ مَعْدِنُ الْإِیمَانِ أَیُّکُمْ وَصِیُّهُ الَّذِی یَنْصُرُ بِهِ دَیْنَهُ عَلَی سَائِرِ الْأَدْیَانِ أَیُّکُمْ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ فَعِنْدَ ذَلِکَ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله یَا عَلِیُّ أَجِبِ الْغُلَامَ الَّذِی هُوَ فِی وَصْفِهِ غُلَامٌ وَ قُمْ لِحَاجَتِهِ فَعِنْدَ ذَلِکَ قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام ادْنُ مِنِّی یَا غُلَامُ إِنِّی أُعْطِیکَ سُؤْلَکَ وَ الْمَرَامَ وَ أَشْفِی عَلَیْکَ الْأَسْقَامَ بِعَوْنِ رَبِّ الْأَنَامِ فَانْطَلِقْ بِحَاجَتِکَ (۱) فَأَنَا أُبَلِّغُکَ أُمْنِیَّتَکَ لِتَعْلَمَ الْمُسْلِمُونَ أَنِّی سَفِینَهُ النَّجَاهِ وَ عَصَا مُوسَی وَ الْکَلِمَهُ الْکُبْرَی وَ النَّبَأُ الْعَظِیمُ وَ صِرَاطُهُ الْمُسْتَقِیمُ فَقَالَ الْغُلَامُ إِنَّ مَعِی أَخِی وَ کَانَ مُولَعاً بِالصَّیْدِ فَخَرَجَ فِی بَعْضِ أَیَّامِهِ مُتَصَیِّداً فَعَارَضَتْهُ بَقَرَاتُ وَحْشٍ عَشَرَ(۲) فَرَمَی إِحْدَاهُنَّ فَقَتَلَهَا فَفَلَجَ (۳) نِصْفُهُ فِی الْوَقْتِ وَ الْحَالِ وَ قَلَّ کَلَامُهُ حَتَّی لَایُکَلِّمَنَا إِلَّا إِیمَاءً وَ قَدْ بَلَغَنَا أَنَّ صَاحِبَکُمْ یَدْفَعُ عَنْهُ مَا یَجِدُهُ فَإِنْ شَفَی صَاحِبُکُمْ عِلَّتَهُ آمَنَّا بِهِ فَنَحْنُ بَنِی النَّجْدَهِ وَ الْبَأْسِ وَ الْقُوَّهِ وَ الْمِرَاسِ (۴) وَ لَنَا الذَّهَبُ وَ الْفِضَّهُ وَ الْخَیْلُ وَ الْإِبِلُ وَ الْمَضَارِبُ الْعَالِیَهُ وَ نَحْنُ سَبْعُونَ أَلْفاً بِخُیُولٍ جِیَادٍ وَ سَوَاعِدَ شِدَادٍ وَ نَحْنُ بَقَایَا قَوْمِ عَادٍ.

ص: ۱۸۷

۱- ۱. فی المصدرین و(د) فانطق بحاجتک.

۲- ۲. کذا فی النسخ. و فی المصدرین: بقرات وحش عشر.

۳- ۳. فلج الرجل: أصابه الفالج و هو داء یحدث فی أحد شقی البدن فیبطل إحساسه و حرکته.

۴- ۴. المراس- بکسر المیم- الشده و القوه.

فَعِنْدَ ذَلِکَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام أَيْنَ أَخُوکَ عَجَّاجُ بْنُ الْحَلَاحِلِ بْنِ أَبِی الغضب بْنِ سَعْدِ بْنِ الْمُقْنِعِ بْنِ عِمْلَاقِ بْنِ ذَهَبِ بْنِ سَعْدٍ الْعَادِیُّ فَلَمَّا سَمِعَ الْغُلَامُ نَسَبَهُ قَالَ هَا هُوَ فِی هَوْدَجٍ سَيَأْتِی مَعَ جَمَاعَهٍ مِنَّا يَا مَوْلَایَ فَإِنْ شَفَيْتَ عِلَّتَهُ رَجَعْنَا عَنْ عِبَادَهِ الْأَوْثَانِ وَ اتَّبَعْنَا ابْنَ عَمِّکَ صَاحِبَ الْبُرْدَهِ وَ الْقَضِيبِ وَ الْغَمَامِ قَالَ فَبَيْنَمَا هُمْ فِی الْكَلَامِ إِذَا قَدْ أَقْبَلَتْ عَجُوزٌ فَوْقَ جَمَلٍ عَلَيْهِ مَحْمِلٌ قَدْ أَبْرَكَتْهُ بِبَابِ الْمُصْطَفَی قَالَ الْغُلَامُ جَاءَ أَخِی يَا فَتَی فَنَهَضَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام وَ دَنَا مِنَ الْمَحْمِلِ وَ إِذَا فِيهِ غُلَامٌ لَهُ وَجْهٌ صَبِيحٌ فَفَتَحَ عَيْنَيْهِ فَنَظَرَ إِلَی وَجْهِ عَلِیٍّ علیه السلام فَبَکَی وَ قَالَ بِلِسَانٍ ضَعِيفٍ وَ قَلْبٍ حَزِينٍ إِلَيْكُمُ الْمُشْتَکَی وَ الْمُلْتَجَی يَا أَهْلَ بَيْتِ النُّبُوَّهِ فَقَالَ لَهُ عَلِیٌّ علیه السلام لَا بَأْسَ عَلَيْکَ بَعْدَ الْيَوْمِ ثُمَّ نَادَی أَيُّهَا النَّاسُ اخْرُجُوا هَذِهِ اللَّيْلَهَ إِلَی الْبَقِيعِ سَتَرَوْنَ مِنْ عَلِیٍّ عَجَباً قَالَ حُذَيْفَهُ بْنُ الْيَمَانِ فَاجْتَمَعَ النَّاسُ مِنَ الْعَصْرِ بِالْبَقِيعِ إِلَی أَنْ هَدَأَ اللَّيْلُ ثُمَّ خَرَجَ إِلَيْهِمْ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام وَ مَعَهُ ذُو الْفَقَارِ فَقَالَ اتَّبِعُونِی حَتَّی أُرِيَكُمْ عَجَباً فَتَبِعُوهُ فَإِذَا هُوَ بِنَارَيْنِ مُتَفَرِّقَهٍ نَارٌ كَثِيرَهٌ وَ نَارٌ قَلِيلَهٌ فَدَخَلَ فِی النَّارِ الْقَلِيلَهِ فَأَقْبَلَهَا عَلَی النَّارِ الْكَثِيرَهِ قَالَ حُذَيْفَهُ فَسَمِعْتُ زَمْجَرَهً كَزَمْجَرَهِ الرَّعْدِ وَ قَدْ قَلَبَ النَّارُ بَعْضَهَا فِی بَعْضٍ ثُمَّ دَخَلَ فِيهَا وَ نَحْنُ بِالْبُعْدِ مِنْهُ وَ قَدْ تَدَاخَلَنَا الرُّعْبُ مِنْ كَثْرَهِ الزَّمْجَرَهِ وَ نَحْنُ نَنْتَظِرُ مَا يُصْنَعُ بِالنَّارِ فَلَمْ يَزَلْ كَذَلِکَ إِلَی أَنْ أَسْفَرَ الصَّبَاحُ ثُمَّ خَمَدَتِ النَّارُ فَطَلَعَ مِنْهَا وَ قَدْ كُنَّا آيَسْنَا مِنْهُ فَوَصَلَ إِلَيْنَا وَ بِيَدِهِ رَأْسٌ فِيهِ ذِرْوَهٌ لَهُ أَحَدَ عَشَرَ إِصْبَعاً وَ لَهُ عَيْنٌ وَاحِدَهٌ فِی جَبْهَتِهِ وَ هُوَ مَاسِکٌ بِشَعْرِهِ وَ لَهُ شَعْرٌ كَالدُّبِّ فَقُلْنَا لَهُ أَعَانَ اللَّهُ عَلَيْکَ ثُمَّ أَتَی بِهِ إِلَی الْمَحْفِلِ الَّذِی فِيهِ الْغُلَامُ وَ قَالَ قُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ يَا غُلَامُ فَمَا بَقِیَ عَلَيْکَ بَأْسٌ فَنَهَضَ الْغُلَامُ وَ يَدَاهُ صَحِيحَتَانِ وَ رِجْلَاهُ سَلِيمَتَانِ فَانْكَبَّ عَلَی رِجْلِ الْإِمَامِ يُقَبِّلُهَا وَ هُوَ يَقُولُ مُدَّ يَدَکَ فَأَنَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ وَ أَنَّکَ عَلِیٌّ وَلِیُّ اللَّهِ وَ نَاصِرُ دِينِهِ ثُمَّ أَسْلَمَ الْقَوْمُ الَّذِينَ كَانُوا مَعَهُ.

قَالَ: وَ بَقِیَ النَّاسُ مُتَحَيِّرِينَ قَدْ بُهِتُوا لَمَّا رَأَوُا الرَّأْسَ وَ خِلْقَتَهُ فَالْتَفَتَ إِلَيْهِمْ عَلِیٌّ علیه السلام وَ قَالَ أَيُّهَا النَّاسُ هَذَا رَأْسُ عَمْرِو بْنِ الْأَخْيَلِ بْنِ لَاقِيسَ بْنِ إِبْلِيسَ اللَّعِينِ

كَانَ فِي اثْنَيْ عَشَرَ أَلْفَ فَيْلَقٍ مِنَ الْجِنِّ وَ هُوَ الَّذِي فَعَلَ بِالْغُلَامِ مَا شَاهَدْتُمُوهُ فَضَرَبْتُهُمْ بِسَيْفِي هَذَا وَ قَاتَلْتُهُمْ بِقَلْبِي هَذَا فَمَاتُوا كُلُّهُمْ بِالاسْمِ الْأَعْظَمِ الَّذِي كَانَ عَلَى عَصَا مُوسَى الَّذِي ضَرَبَ بِهَا الْبَحْرَ فَانْفَلَقَ اثْنَا عَشَرَ فَرْقاً فَاعْتَصِمُوا بِطَاعَةِ اللَّهِ وَ طَاعَةِ رَسُولِهِ تَرْشُدُوا(۱).

**[ترجمه]الروضۀ- الفضائل: ابن عباس گوید: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله نماز صبح را با ما اقامه فرمود آن‌گاه به محرابش تکیه داد در حالی که مردم پیرامون وی بودند از جمله: مقداد، حذیفۀ، ابوذرّ و سلمان که ناگهان صداهایی بلند گوش‌ها را پر کرد، در این هنگام رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: حذیفه، ببین چه خبر است؟ گوید: پس بیرون آمدم و ناگاه دیدم که چهل نفر شتر سوار نیزه خطدار به دست که بر سر هر نیزه سپری از عقیق سرخ قرار داشت و بر روی هرکدام یک عدد مروارید و بر سر هر سوار کلاهی مرصّع به دُرّ و گوهر که جوانی نورس که صورتش موی در نیاورده و ماه رخسار پیشاپیش آن ها بود در حالی که که ندا در می‌دهند: هشدار هشدار، بشتابید بشتابید به سوی محمد مختار آن برانگیخته بر روی زمین! حذیفه گوید: پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله را از ماجرا آگاه نمودم، فرمود: ای حذیفۀ به خانه زداینده غم‌ها، بنده خداوند آگاه به غیب‌ها، آن شیر شرزه و زبان شکرگزار، آن شیر بیشه غیرت و دلاور جسور، آن عالم صبور که نامش در تورات، انجیل

و زبور آمده برو، به خانه دخترم فاطمه برو و شوی او علی بن أبی طالب را برای من بیاور.

حذیفه گوید: پس روانه شدم اما ناگاه به خود آن حضرت برخوردم و به من فرمود: ای حذیفه، آیا آمده‌ای درباره قومی به من خبر بدهی که من از بدو خلقتشان و از زمانی که زاده شده‌اند و اینکه برای چه آمده‌اند، آگاه‌ترم؟! پس حذیفه عرض کرد: خداوند به علم و فهم شما بیفزاید مولای من؛ سپس آن حضرت در حالی به مسجد در آمد که مردم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله را احاطه کرده بودند و چون چشمانش به علی علیه السّلام افتاد، به احترامش قیام نموده و ایستادند. سپس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به ایشان فرمود: سرجای خود بنشینید! پس آن‌ها نشستند و چون در جای خود مستقر شدند آن جوان نوخاسته به تنهایی برخاسته گفت: ای مردم، کدام یک از شما پارسای شب تار است؟ کدام یک از شما بت‌شکن است؟ کدام‌یک از شما پوشاننده معایب زنان است؟ کدام یک از شما شکرگزار نعمت‌های خدای منان است؟ کدام‌یک از شما شمشیر باز روز جنگ است؟ کدام‌یک از شما درهم کوبنده فرق دلاور مردان سوار است؟ کدامتان محمّد، آن معدن ایمان است؟ کدام‌یک از شما آن وصیّ اوست، وی را یاری می‌دهد تا دینش بر دیگر ادیان غالب آید؟ کدامتان علی بن أبی طالب است؟ در این هنگام پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: یا علی این پاسخ این نوجوان را که در توصیفش هم مانند نوجوانان است بده و حاجتش را برآور. در این هنگام علی علیه السّلام فرمود: نزد من بیا جوان! من سؤالت را پاسخ گفته خواسته‌ات را برآورده می‌سازم و به امید پروردگار مردم، دردهایت را شفا می‌دهم، پس حاجت خود را بگو که من تو را به خواسته‌ات می... رسانم تا مسلمانان بدانند که کشتی نجات منم و عصای موسی، کلمه‌ی کبری، نبأ عظیم و صراط مستقیم من هستم! پس آن جوان گفت: برادرم با من است، او شیفته شکار بود، روزی به عزم شکار بیرون رفت و به ده گاو وحشی برخورد، پس به سوی یکی از آن‌ها تیرافکند و او را به قتل رساند ولی فی‌الفور نیمی از بدنش فلج شد و جز با اشاره نمی‌تواند با ما سخن بگوید و ما

را خبر کرده‌اند که دوست شما می‌تواند او را شفا دهد، پس اگر دوست شما او را شفا دهد، به وی ایمان می‌آوریم که ما اهل یاری، صلابت و قدرتیم و زر و سیم بسیار داریم و اسب و شتر نیز؛ و خیمه های بلند و ما هفتاد هزار تنیم با اسبان راهوار و بازوان پر قدرت، ما بازماندگان قوم عادیم.

ص: ۱۸۷

در این هنگام امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: برادرت عجّاج بن حلاحل بن ابوالغضب بن سعد بن مقنّع بن عملاق بن ذهب بن سعد عادی کجاست؟ چون آن جوان نسب خود را شنید، عرض کرد: هم اینک در کجاوه نشسته و به همراه جمعی از ما در حال آمدن به اینجاست، مولای من، اگر بیماری او را شفا دادی از بت‌پرستی برمی‌گردیم و از پسرعمّ شما پیروی خواهیم کرد، همان که بُردی بر تن و عصایی بر دست و سایه‌بانی از ابر بر بالای سر دارد. گوید: آن‌ها در حال گفتگو بودند که پیرمردی سوار بر شتری که کجاوه‌ای روی آن قرار داشت و آن را بر در خانه پیامبر صَلی الله علیهِ و آله خوابانده - جای داده - بود، پیش آمد، آن جوان گفت: جوانمرد، برادرم آمد. امیرالمؤمنین علیه السّلام برخاسته نزدیک کجاوه رفت و در آن جوانی با سیمایی زیبا دید، آن جوان چشم گشود و نگاهی به چهره علی علیه السّلام انداخته و گریست و با صدایی ضعیف و دلی پر اندوه عرض کرد: به شما شکایت آورده‌ام و شما ای خاندان نبوت پناه مردم هستید. پس علی علیه السّلام به وی فرمود: از این پس هیچ ترس و بیمی نداشته باش، آن‌گاه با صدای بلند فرمود: ای مردم، امشب به بقیع درآیید که در آنجا از علی یک شگفتی خواهید دید. حذیفهٔ بن یمان گوید: پس مردم از عصر در بقیع جمع شدند تا اینکه شب فرا رسید. آن‌گاه امیرالمؤمنین علیه السّلام ذوالفقار به دست نزد آنان رفته و فرمود: دنبال من بیایید تا یک شگفتی به شما نشان دهم، پس مردم در پی وی افتادند تا اینکه با دو آتش مواجه شدند، یکی انبوه و دیگری اندک، پس آن حضرت وارد آتش اندک گشته و بعد از آن به درون آتش انبوه رفت. حذیفه گوید: سپس غرّشی همچون غرّش رعدو برق شنیدم که هر دو آتش را درهم آمیخت و آن حضرت در حالی که ما از او فاصله داشتیم، وارد آتش شد و در حالی که از شدت صدای غرّش وحشت زده شده بودیم و منتظر بودیم ببینم با آتش چه می‌کند؛ این وضع همچنان ادامه یافت تا اینکه سپیده دمید آنگاه آتش خاموش گشته و در حالی که از زنده بودن آن حضرت ناامید شده بودیم، از درون آن بیرون آمد و در حالی که سری در دست داشت که دارای یک برآمدگی بود و یازده انگشت داشت و آن حضرت موهای پرپشت وی را که به خرس می‌مانست، در دست گرفته بود، پس به وی عرض کردیم: خدا قوّت! سپس آن را با خود به میان جمعی آورد که آن جوان در آن بود و فرمود! ای جوان، به إذن خدا برخیز، زیرا مشکلی برایت باقی نمانده است. پس آن جوان در حالی دست‌ها و پاهایش خوب شده بودند برخاست و خود را بر روی پای امام انداخته مشغول بوسه زدن بر آن شده و می‌گفت: دستتان را دراز کنید که خدای من خدایی جز الله نیست و محمّد فرستاده خداست و تو علی ولیّ الله و یاور دین او هستی. سپس جماعتی که به همراه وی بودند نیز اسلام آوردند.

راوی گوید: و مردم حیرت زده از دیدن آن سر و شکل و شمایلش بهت زده شده بودند، پس علی علیه السّلام به طرف ایشان برگشته و فرمود: ای مردم، این سر عمرو بن أخیل بن لاقیس بن ابلیس ملعون است.

ص: ۱۸۸

او سرکرده ۱۲ هزار سپاه جن بود و کسی است که بلایی که دیدید بر سر این جوان آورده بود؛ از این رو من آن‌ها را با این

شمشیر خود زدم و با این قلب خود با آنان جنگیدم، پس همگی با بردن نام اعظم مردند، همان اسم اعظمی که بر عصای موسی حک شده بود و آن حضرت آن را در آب انداخت و ۱۲ شکاف در آن ایجاد شد، پس به اطاعت خدا و رسولش جنگ زنید تا هدایت یابید. - . الروضه: ۳۶- ۳۵. الفضائل: ۱۷۰-۱۶۸ -

**[ترجمه]

بیان

الخط موضع باليمامه تنسب إليه الرماح الخطيه. و الزمجره: الصياح و الصخب و الفيلق كصيقل الجيش و الرجل العظيم.

**[ترجمه]الخطّ: نام جایی در یمامه است که نیزه‌های خطدار به آن منسوب می‌شود. زمرجره: داد و فریاد. الفیلق(بر وزن صیقل): سپاه و مرد عظیم الجثّه.

**[ترجمه]

«۲۶»

إِرْشَادُ الْقُلُوبِ، بِالْإِسْنَادِ إِلَى أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ السَّبِيعِيِّ: قَالَ دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ الْأَعْظَمَ بِالْكُوفَهِ فَإِذَا أَنَا بِشَيْخٍ أَبْيَضِ الرَّأْسِ وَ اللِّحْيَهِ لَا أَعْرِفُهُ مُسْتَنِداً إِلَى أُسْطُوَانَهٍ وَ هُوَ يَبْكِي وَ دُمُوعُهُ تَسِيلُ عَلَى خَدَّيْهِ فَقُلْتُ يَا شَيْخُ مَا يُبْكِيكَ فَقَالَ لِي أَتَى عَلَيَ (۲) نَيِّفٌ وَ مِائَهُ سَنَهٍ لَمْ أَرَ فِيهَا عَدْلًا وَ لَا حَقّاً وَ لَا عِلْماً ظَاهِراً إِلَّا سَاعَتَيْنِ مِنْ لَيْلٍ وَ سَاعَتَيْنِ مِنْ نَهَارٍ وَ أَنَا أَبْكِي لِذَلِكَ فَقُلْتُ وَ مَا تِلْكَ السَّاعَهُ وَ اللَّيْلَهُ وَ الْيَوْمُ الَّذِي رَأَيْتَ فِيهِ الْعَدْلَ قَالَ إِنِّي رَجُلٌ مِنَ الْيَهُودِ وَ كَانَ لِي ضَيْعَهٌ بِنَاحِيَهِ سُورَاءَ(۳) وَ كَانَ لَنَا جَارٌ فِي الضَّيْعَهِ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَهِ يُقَالُ لَهُ الْحَارِثُ الْأَعْوَرُ الْهَمْدَانِيُّ وَ كَانَ رَجُلًا مُصَابَ الْعَيْنِ وَ كَانَ لِي صَدِيقاً وَ خَلِيطاً وَ إِنِّي دَخَلْتُ الْكُوفَهَ يَوْماً مِنَ الْأَيَّامِ وَ مَعِي طَعَامٌ عَلَى أَحْمِرَهٍ لِي أُرِيدُ بَيْعَهَا(۴) بِالْكُوفَهِ فَبَيْنَمَا أَنَا أَسُوقُ الْأَحْمِرَهَ وَ قَدْ صِرْتُ فِي مَسْبَخَهِ الْكُوفَهِ(۵) وَ ذَلِكَ بَعْدَ عِشَاءِ الْآخِرَهِ فَافْتَقَدْتُ حَمِيرِي فَكَأَنَّ الْأَرْضَ ابْتَلَعَتْهَا أَوِ السَّمَاءَ تَنَاوَلَتْهَا وَ كَأَنَّ الْجِنَّ اخْتَطَفَتْهَا وَ طَلَبْتُهَا يَمِيناً وَ شِمَالًا

۱- ۱. الروضه: ۳۵ و ۳۶. الفضائل: ۱۶۸- ۱۷۰. و بينهما و بين الكتاب اختلافات جزئيه كثيره لم نشر إليها لعدم الجدوى.

۲- ۲. في المصدر: فقال: انه أتت على اه.

۳- ۳. بضم السين ممدودا اسم موضع إلى جنب بغداد و قيل: بغداد نفسها. و مقصورا موضع من ارض بابل و مدينه تحت الحلّه و كوره قريبه من الفرات(مراصد الاطلاع ۲: ۷۵۳ و ۷۵۴).

۴- ۴. في المصدر: أريد بيعه.

۵- ۵. في المصدر: في سبخه الكوفه. و السبخه: ارض ذات نزو ملح. و في(د) في مسجد الكوفه.

فَلَمْ أَجِدْهَا فَأَتَيْتُ مَنْزِلَ الْحَارِثِ الْهَمْدَانِيِّ مِنْ سَاعَتِي أَشْكُو إِلَيْهِ مَا أَصَابَنِي وَ أَخْبَرْتُهُ بِالْخَبَرِ فَقَالَ انْطَلِقْ بِنَا إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام حَتَّى نُخْبِرَهُ فَانْطَلَقْنَا إِلَيْهِ فَأَخْبَرَهُ الْخَبَرَ(۱) فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام لِلْحَارِثِ انْصَرِفْ إِلَى مَنْزِلِكَ وَ خَلِّنِي وَ الْيَهُودِيَّ فَأَنَا ضَامِنٌ لِحَمِيرِهِ وَ طَعَامِهِ حَتَّى أَرُدَّهَا لَهُ (۲) فَمَضَى الْحَارِثُ إِلَى مَنْزِلِهِ وَ أَخَذَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام بِيَدِي حَتَّى أَتَيْنَا الْمَوْضِعَ الَّذِي افْتَقَدْتُ حَمِيرِي وَ طَعَامِي فَحَوَّلَ وَجْهَهُ عَنِّي وَ حَرَّكَ شَفَتَيْهِ وَ لِسَانَهُ بِكَلَامٍ لَمْ أَفْهَمْهُ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ وَ اللَّهِ مَا عَلَى هَذَا بَايَعْتُمُونِي يَا مَعْشَرَ الْجِنِ (۳) وَ ايْمُ اللَّهِ لَئِنْ لَمْ تَرُدُّوا عَلَى الْيَهُودِيِّ حَمِيرَهُ وَ طَعَامَهُ لَأَنْقُضَنَّ عَهْدَكُمْ وَ لَأُجَاهِدَنَّكُمْ فِي اللَّهِ حَقَّ جِهادِهِ قَالَ فَوَ اللَّهِ مَا فَرَغَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام مِنْ كَلَامِهِ حَتَّى رَأَيْتُ حَمِيرِي وَ طَعَامِي بَيْنَ يَدَيَ (۴) ثُمَّ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام اخْتَرْ يَا يَهُودِيُّ إِحْدَى خَصْلَتَيْنِ إِمَّا أَنْ تَسُوقَ حَمِيرَكَ وَ أَحُثُّهَا عَلَيْكَ أَوْ أَسُوقُهَا أَنَا وَ تَحُثُّهَا عَلَيَّ أَنْتَ قَالَ قُلْتُ بَلْ أَسُوقُهَا وَ أَنَا أَقْوَى عَلَى حَثِّهَا وَ تَقَدَّمُ أَنْتَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَمَامَهَا إِلَى الرَّحْبَةِ(۵) فَقَالَ يَا يَهُودِيُّ إِنَّ عَلَيْكَ بَقِيَّةً مِنَ اللَّيْلِ فَاحْفَظْ حَمِيرَكَ حَتَّى تُصْبِحَ وَ حُطَّ أَنْتَ عَنْهَا أَوْ أَحُطُّ أَنَا عَنْهَا وَ تَحْفَظُ أَنْتَ (۶) فَقُلْتُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَنَا قَوِيٌّ (۷) عَلَى حَطِّهَا وَ أَنْتَ عَلَى حِفْظِهَا حَتَّى يَطْلُعَ الْفَجْرُ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام خَلِّنِي وَ إِيَّاهَا وَ نَمْ أَنْتَ حَتَّى يَطْلُعَ الْفَجْرُ فَلَمَّا طَلَعَ الْفَجْرُ انْتَبَهْتُ فَقَالَ قُمْ قَدْ طَلَعَ الْفَجْرُ فَاحْفَظْ حَمِيرَكَ وَ لَيْسَ عَلَيْكَ بَأْسٌ وَ لَا تَغْفُلْ عَنْهَا حَتَّى أَعُودَ إِلَيْكَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

۱- ۱. فی المصدر: فاخبرناه الخبر.

۲- ۲. فی المصدر: حتی أردها علیه.

۳- ۳. فی المصدر بعد ذلک: و عاهدتمونی.

۴- ۴. فی المصدر: بین یدیه.

۵- ۵. فی المصدر: و اتبعته بالحمیر حتّی انتهی بها إلی الرحبه.

۶- ۶. فی المصدر بعد ذلک: حتی تصبح.

۷- ۷. فی المصدر و(د): أنا اقوی.

ثُمَّ انْطَلَقَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فَصَلَّی بِالنَّاسِ الصُّبْحَ فَلَمَّا طَلَعَتِ الشَّمْسُ أَتَانِی وَ قَالَ افْتَحْ بِرَّکَ عَلَی بَرَکَهِ اللَّهِ تَعَالَی وَ سَعِّرْ طَعَامَکَ (۱) فَفَعَلْتُ ثُمَّ قَالَ اخْتَرْ مِنِّی خَصْلَهً مِنْ خَصْلَتَیْنِ إِمَّا أَنْ أَبِیعَ أَنَا وَ تَسْتَوْفِیَ أَنْتَ الثَّمَنَ أَوْ تَبِیعُ أَنْتَ وَ أَسْتَوْفِی أَنَا لَکَ الثَّمَنَ فَقُلْتُ بَلْ أَبِیعُ أَنَا وَ تَسْتَوْفِی أَنْتَ الثَّمَنَ فَقَالَ افْعَلْ فَلَمَّا فَرَغْتُ مِنْ بَیْعِی سَلَّمَ إِلَیَّ الثَّمَنَ وَ قَالَ لِی لَکَ حَاجَهٌ فَقُلْتُ نَعَمْ أُرِیدُ أَدْخُلُ السُّوقَ فِی شِرَاءِ حَوَائِجَ قَالَ فَانْطَلِقْ حَتَّی أُعِینَکَ فَإِنَّکَ ذِمِّیٌّ فَلَمْ یَزَلْ مَعِی حَتَّی فَرَغْتُ مِنْ حَوَائِجِی ثُمَّ وَدَّعَنِی فَقُلْتُ عِنْدَ الْفَرَاغِ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِیکَ لَهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّکَ عَالِمُ هَذِهِ الْأُمَّهِ وَ خَلِیفَهُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلَی الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ فَجَزَاکَ اللَّهُ عَنِ الْإِسْلَامِ خَیْرَ الْجَزَاءِ ثُمَّ انْطَلَقْتُ إِلَی ضَیْعَتِی فَأَقَمْتُ بِهَا شُهُوراً وَ نَحْوَ ذَلِکَ فَاشْتَقْتُ إِلَی رُؤْیَتِهِ فَقَدِمْتُ وَ سَأَلْتُ عَنْهُ فَقِیلَ قَدْ قُتِلَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَاسْتَرْجَعْتُ وَ صَلَّیْتُ عَلَیْهِ صَلَاهً کَثِیرَهً وَ قُلْتُ عِنْدَ فِرَاقِی ذَهَبَ الْعِلْمُ وَ کَانَ أَوَّلَ عَدْلٍ رَأَیْتُهُ مِنْهُ تِلْکَ اللَّیْلَهَ وَ آخِرَ عَدْلٍ رَأَیْتُهُ مِنْهُ فِی ذَلِکَ الْیَوْمِ فَمَا لِی لَا أَبْکِی وَ کَانَ هَذَا مِنْ دَلَائِلِهِ علیه السلام(۲).

**[ترجمه]ارشاد القلوب: ابی اسحاق سبیعی گوید: وارد مسجد اعظم کوفه شدم و ناگاه با پیرمردی با سر و صورت سفید روبرو شدم که وی را نمی‌شناختم و به ستونی تکیه داده بود و می‌گریست و اشکهایش بر روی گونه‌هایش جاری بودند. پس به وی گفتم: ای شیخ، سبب گریه‌ات چیست؟ به من گفت: بیش از یکصد سال از عمر من گذشته و در این مدت نه حقی دیدم و نه عدالتی و نه عِلم آشکاری دیدم مگر در دو ساعت از یک شب و دو ساعت از یک روز! من بدین سبب گریه می... کنم. گفتم: آن ساعت و آن شب و روز کدامند که در آن‌ها عدل را یافته‌ای؟ گفت: من مردی یهودی هستم و مزرعه‌ای در ناحیه «سوراء» - . سوراء: نام مکانی در سرزمین بابل و دهستانی نزدیک فرات (مراصد الاطلاع۲: ۷۵۴-۷۵۳) - داشتم و در روستا همسایه‌ای از مردم کوفه به نام حارث اعور همدانی داشتیم که یک چشمش کور بود و او با من دوست و ملازم بود، من روزی به همراه مقداری طعام که سوار بر تعدادی دراز گوش کرده و در پی فروش آن در کوفه بودم، وارد شهر گشتم. پس در حالی که مشغول راندن چهار پایان بودم و پس از نماز عشاء به مسجد کوفه رسیدم، چهارپایان خود را گم کردم چنانکه گویی زمین آن‌ها را بلعیده یا آسمان آن‌ها را قاپیده و جنّیان آن‌ها را ربوده باشند. پس چپ راست

ص: ۱۸۹

به جستجوی آن‌ها پرداختم لیکن آن‌ها را نیافتم، سپس فوراً به خانه حارث همدانی آمده از آنچه بر سر من رفته بود شکوه نموده و او را از ماجرا آگاه کردم؛ پس گفت: بیا باهم نزد امیرمؤمنان علیه السّلام برویم تا وی را آگاه کنیم. سپس نزد وی رفته و آن حضرت را از خبر مطّلع نمود. پس امیرالمؤمنین علیه السّلام به حارث فرمود: به خانه‌ات برو و مرا با یهودی تنها بگذار که من ضامن چهارپایان و مواد خوراکی وی هستیم تا اینکه آن‌ها را به او برگردانم، پس حارث به خانه‌اش رفته و امیرالمؤمنین علیه السّلام دست مرا گرفته تا اینکه به جایی آمدیم که چهارپایان و کالای خود را گم کرده بودم، آن‌گاه از من روی برگردانده و لب و زبانش را به سخنی که آن را نمی‌فهمیدم به گردش در آورد، سپس سر خود را بلند کرده و شنیدم که می‌فرمود: به خدا سوگند ای جماعت جن بر چنین کاری با من بیعت نکردید، و قَسَم به خدا اگر چهارپایان و خوراکی‌های مرد یهودی را به وی باز نگردانید، قطعاً پیمان شما را خواهم شکست و آن‌گونه با شما در راه خدا جهاد خواهم کرد که حق جهاد را ادا کرده باشم! گوید: به خدا سوگند هنوز امیرالمؤمنین علیه السّلام از کلام خود فارغ نشده بود که چهارپایان و خوراکی‌های خویش در مقابل خود یافتم، سپس امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: ای مرد یهودی یکی از این دو کار را

برگزین: یا چهارپایانت را راه می‌بری و من آن‌ها را هی کرده وادار به حرکت می‌کنم یا اینکه من آن را راه می‌برم و تو آن‌ها را هی کرده و وادار به حرکت می‌کنی. گوید: عرض کردم: بلکه من آن‌ها را راه می‌برم که من به برانگیختن آن‌ها تواناترم و شما در پیشاپیش آن‌ها به سوی حیاط مسجد حرکت کنید. فرمود: ای مرد یهودی، بقیه شب را در پیش داری تا صبح شود پس مراقب چهارپایانت باش، یا تو بار آن‌ها را پایین بیاور یا من بار از پشت آن‌ها برمی‌دارم و تو مراقب آن‌ها باش. عرض کردم: یا امیرالمؤمنین، من بر پایین آوردن بارها توانا هستم و شما در حفظ و مراقبت از آن‌ها توانایی تا صبح شود. پس امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: این کارها را به من واگذار و تو تا سپیده دم بخواب! و چون صبح شد، بیدار شدم، آن حضرت فرمود: برخیز که سپیده دمیده و مراقب ستوران خود باش. و باکی بر تو نیست و از آن‌ها غافل مشو تا اینکه إن شاء الله نزد تو باز گردم.

ص: ۱۹۰

سپس امیرالمؤمنین علیه السّلام روانه گشته و نماز صبح را با مردم اقامه فرمود و چون آفتاب طلوع نمود، نزد من باز گشته و فرمود: بساط کاسبی خود را بگستران و برکت را از خدا طلب کن و خوراکی‌هایت را قیمت گذاری کن، و من چنین کردم. سپس فرمود: یکی از دو کار را به من واگذار: یا من می‌فروشم و تو بهای آن را می‌گیری یا تو بفروش و من بهای آن را می... گیرم. عرض کردم: بلکه من می‌فروشم و شما بهای آن را دریافت کنید. فرمود: چنین کن! و چون از فروش خود فارغ شدم، پول را به من تحویل داده و به من فرمود: آیا حاجتی داری؟ عرض کردم: آری، می‌خواهم برای خرید برخی لوازم وارد بازار شوم. فرمود: راه بیفت تا تو را کمک کنم که تو مردی ذمّی هستی! و آن حضرت همچنان با من بود تا اینکه از تهیه لوازم مورد نیازم فارغ شدم؛ سپس با من خداحافظی فرمود؛ در هنگام وداع بود که گفتم: أشهد أن لا إله إلّا الله وحده لا شریک له و أنَّ محمّداً عبده و رسوله و شهادت می‌دهم که تو عالِم این اُمّت و جانشین رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله بر جنّ و إنس هستی، پس خداوند از بابت اسلام نیکوترین پاداش را به تو عطا فرماید! سپس به روستای خود بازگشته و چند ماهی در آنجا ماندم که مشتاق دیدار وی گشته، برای دیدارش آمدم و چون جویای او شدم، گفته شد: امیرالمؤمنین به قتل رسیده است! پس استرجاع نموده (گفتم: إنّا لله و إنّا إلیه راجعون) و بر او درود بسیار فرستادم و به هنگام بازگشت گفتم: با رفتنش علم هم رفت! در آن شب نخستین عدالت را از وی دیدم و آن روز آخرین عدالت را از او دیدم، پس چرا گریه نکنم؟ و این داستان یکی از دلائل شایستگی ایشان برای امامت و خلافت بود. - . الإرشاد، دیلمی۲: ۸۹-۸۶ -

**[ترجمه]

«۲۷»

ختص، [الإختصاص] الْقَاسِمُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْهَمْدَانِیُّ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِیمَ الْکُوفِیِّ عَنْ أَبِی الْحُسَیْنِ یَحْیَی بْنِ مُحَمَّدٍ الْفَارِسِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ: خَرَجْتُ ذَاتَ یَوْمٍ إِلَی ظَهْرِ الْکُوفَهِ وَ بَیْنَ یَدَیَّ قَنْبَرٌ فَقُلْتُ لَهُ یَا قَنْبَرُ تَرَی مَا أَرَی فَقَالَ قَدْ ضَوَّأَ اللَّهُ لَکَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ عَمَّا عَمِیَ عَنْهُ بَصَرِی فَقُلْتُ یَا أَصْحَابَنَا تَرَوْنَ مَا أَرَی فَقَالُوا لَا قَدْ ضَوَّأَ اللَّهُ لَکَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ عَمَّا عَمِیَ عَنْهُ أَبْصَارُنَا فَقُلْتُ وَ الَّذِی فَلَقَ الْحَبَّهَ وَ بَرَأَ النَّسَمَهَ لَتَرَوْنَهُ کَمَا أَرَاهُ وَ لَتَسْمَعُنَّ

كَلَامَهُ كَمَا أَسْمَعُ فَمَا لَبِثْنَا أَنْ طَلَعَ شَيْخٌ عَظِيمُ الْهَامَهِ مَدِيدُ الْقَامَهِ لَهُ عَيْنَانِ بِالطُّولِ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ رَحْمَهُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ

ص: ۱۹۱

۱- ۱. فی المصدر: و سائر طعامک.

۲- ۲. الإرشاد للدیلمیّ ۲: ۸۶- ۸۹.

فَقُلْتُ مِنْ أَيْنَ أَقْبَلْتَ يَا لَعِينُ قَالَ مِنَ الْآثَامِ (۱) فَقُلْتُ وَ أَيْنَ تُرِيدُ قَالَ الْآثَامَ فَقُلْتُ بِئْسَ الشَّيْخُ أَنْتَ فَقَالَ لِمَ تَقُولُ هَذَا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَوَ اللَّهِ لَأُحَدِّثَنَّكَ بِحَدِيثٍ عَنِّي عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَا بَيْنَنَا ثَالِثٌ فَقُلْتُ يَا لَعِينُ عَنْكَ عَنِ اللَّهِ مَا بَيْنَكُمَا ثَالِثٌ قَالَ نَعَمْ إِنَّهُ لَمَّا هَبَطْتُ بِخَطِيئَتِي إِلَى السَّمَاءِ الرَّابِعَهِ نَادَيْتُ إِلَهِي وَ سَيِّدِي مَا أَحْسَبُكَ خَلَقْتَ خَلْقاً هُوَ أَشْقَى مِنِّي فَأَوْحَى اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِلَيَّ بَلَى قَدْ خَلَقْتُ مَنْ هُوَ أَشْقَى مِنْكَ فَانْطَلِقْ إِلَى مَالِكٍ يُرِيكَهُ فَانْطَلَقْتُ إِلَى مَالِكٍ وَ قُلْتُ السَّلَامُ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَ يَقُولُ أَرِنِي مَنْ هُوَ أَشْقَى مِنِّي فَانْطَلَقَ بِي مَالِكٌ إِلَى النَّارِ فَرَفَعَ الطَّبَقَ الْأَعْلَى فَخَرَجَتْ نَارٌ سَوْدَاءُ ظَنَنْتُ أَنَّهَا قَدْ أَكَلَتْنِي وَ أَكَلَتْ مَالِكاً فَقَالَ لَهَا اهْدِئِي فَهَدَأَتْ ثُمَّ انْطَلَقَ مِنْهُ إِلَى الطَّبَقِ الثَّانِي (۲) فَخَرَجَتْ نَارٌ هِيَ أَشَدُّ مِنْ تِلْكَ سَوَاداً وَ أَشَدُّ حَمًى فَقَالَ لَهَا اخْمُدِي فَخَمَدَتْ إِلَى أَنِ انْطَلَقَ بِي إِلَى السَّابِعِ (۳) وَ كُلُّ نَارٍ تَخْرُجُ مِنْ طَبَقٍ فَهِيَ أَشَدُّ مِنَ الْأُولَى فَخَرَجَتْ نَارٌ ظَنَنْتُ أَنَّهَا قَدْ أَكَلَتْنِي وَ أَكَلَتْ مَالِكاً وَ جَمِيعَ مَا خَلَقَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَوَضَعْتُ يَدِي عَلَى عَيْنِي وَ قُلْتُ مُرْهَا يَا مَالِكُ تَخْمُدْ(۴) وَ إِلَّا خَمَدْتُ فَقَالَ إِنَّكَ لَنْ تَخْمُدَ إِلَى الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ فَأَمَرَهَا فَخَمَدَتْ فَرَأَيْتُ رَجُلَيْنِ فِي أَعْنَاقِهِمَا سَلَاسِلُ النِّيرَانِ مُعَلَّقَيْنِ بِهَا إِلَى فَوْقُ وَ عَلَى رُءُوسِهِمَا قَوْمٌ مَعَهُمْ مَقَامِعُ النِّيرَانِ يَقْمَعُونَهُمَا بِهَا فَقُلْتُ يَا مَالِكُ مَنْ هَذَانِ فَقَالَ وَ مَا قَرَأْتَ عَلَى سَاقِ الْعَرْشِ وَ كُنْتُ قَبْلُ قَرَأْتُهُ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ اللَّهُ الدُّنْيَا بِأَلْفَيْ عَامٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ أَيَّدْتُهُ وَ نَصَرْتُهُ بِعَلِيٍّ فَقَالَ هَذَانِ عَدُوَّا أُولَئِكَ وَ ظَالِمَاهُمْ (۵).

أقول: قد مضى بعض الأخبار في باب حبه عليه السلام و بعضها في باب أن الجن تأتيهم عليه السلام في كتاب الإمامه و سيأتي قصه بئر العلم و غيرها في باب شجاعته صلوات الله عليه.

۱- ۱. الظاهر أنّه جمع الاثم: الخطيئه، و قد أقر اللعين بقوله هذا أني كنت فيما مضى و فيما يأتي آثما. و في المصدر:« الأنام» في الموضعين و لا معنى له يناسب المقام.

۲- ۲. في المصدر: ثم انطلق بي.

۳- ۳. في المصدر: إلى الطبق السابع.

۴- ۴. في المصدر: أن تخمد.

۵- ۵. الاختصاص: ۱۰۸ و ۱۰۹. و فيه: هذان من أعداء أولئك أو ظالميهم- الوهم من صاحب الحديث-

**[ترجمه]الاختصاص: امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: روزی به همراه قنبر به پشت کوفه رفتم و به او گفتم: قنبر، آیا آنچه را که من می‌بینم تو هم می‌بینی؟ گفت: یا امیرالمؤمنین، خداوند آنچه را که چشم من از دیدنش فرو بسته، برای شما روشن و قابل رؤیت فرموده است. سپس به دیگران گفتم: یاران، آیا آنچه را که من می‌بینم، شما هم می‌بینید؟ گفتند: خیر، یا امیرالمؤمنین، خداوند آنچه را که دیده‌های ما از دیدنش ناتوانند، برای شما مکشوف فرموده است. سپس گفتم: سوگند به آنکه دانه را شکافت و انسان را آفرید، حتماً او را خواهید دید همان‌گونه که من می‌بینم و صدایش را خواهید شنید همان‌گونه که من می‌شنوم! و چیزی نگذشت که پیرمردی با سری بزرگ، بلند بالا با چشمانی عمودی نمایان گشته و گفت: السّلام علیك یا امیرالمؤمنین و رحمة الله و برکاته!

ص: ۱۹۱

گفتم: از کجا آمده‌ای ملعون؟ گفت: از دیار گناهان! گفتم: به کجا می‌روی؟ گفت: به سوی گناه! گفتم: چه بد پیرمردی هستی تو! گفت: شما چرا چنین می‌گویید یا امیرالمؤمنین؟! به خدا سوگند سخنی از جانب خدای عزّوجل را درباره خودم به شما خواهم گفت که آن را زمانی به من فرموده که جز او و من شخص سومی میان ما حضور نداشته است! گفتم: ای لعین، تو از خدا روایت می‌کنی؟! بی‌واسطه و بدون حضور شخص سومی؟! گفت: آری، زمانی که به خاطر گناهی که مرتکب شدم به آسمان چهارم فرود آمدم، ندا در دادم: ای خدا و مولای من، گمان نکنم آفریده‌ای شقی‌تر از من خلق کرده باشی! پس خدای تبارك و تعالی به من وحی فرمود که: بلی، شقی‌تر از تو را نیز آفریده‌ام، نزد مالك برو تا او را به تو نشان دهد. پس نزد مالك رفته و گفتم: خداوندی که خود سلام است به تو سلام می‌رساند و می‌فرماید: آن کسی را که شقی‌تر از من است به من نشان بده! پس مالك مرا با خود به دوزخ برد و دریچه بالایی آن را برداشت، ناگاه آتشی سیاه بیرون زد که یقین کردم من و مالك را خواهد خورد، سپس مالك به آن گفت: آرام باش! پس آرام گرفت، آن‌گاه به طبقه پایین‌تر رفت که آتشی سیاه‌تر و سوزان‌تر از آن بیرون زد، پس به آن گفت: خاموش شو! و آتش خاموش گشت! و همین‌طور مرا تا طبقه هفتم با خود برد و هرچه پایین‌تر می‌رفتیم، آتشی شدیدتر از طبقه قبلی بیرون می‌زد و یقین می‌کردم که من و مالك و هر آنچه را که خدای عزّوجل آفریده، خواهد خورد، لذا دست‌هایم را روی چشمانم گذاشته و می‌گفتم: مالك، آن را فرمان بده که خاموش شود وگرنه من خاموش خواهم شد! پس مالك می‌گفت: تو تا زمانی که برایت معیّن شده، خاموش نخواهی شد، آن‌گاه امر می... کرد و آن آتش خاموش می‌شد. سپس دو مرد را دیدم که زنجیرهایی از آتش دور گردنشان پیچیده و آن‌ها را به سمت بالا آویزان کرده و بالای سرشان عده‌ای آتش به دست، بر فرق آن‌ها می‌کوبیدند، پس گفتم: ای مالك، این دو کیستند؟ گفت: مگر نوشته‌ی پایه عرش را نخوانده‌ای؟ و من آن را دوهزار سال پیش از اینکه خداوند دنیا را خلق کند، خوانده بودم که چنین بود: «لاإله إلّا الله محمّد رسول الله، او را به علی مؤیَّد و نصرت دادم.» مالك گفت: این دو دشمنان آن دو هستند و در حق آن دو ستم روا داشته‌اند. - . الاختصاص: ۱۰۹- ۱۰۸ -

می‌گویم: به تحقیق که برخی از روایات در باب محبت ایشان و برخی دیگر در مورد اینکه جنیان به حضور ائمه علیهم السلام می‌رسیدند، در کتاب امامت گذشت و در داستان چاه دانش و داستان هایی دیگر نیز در باب شجاعت ایشان خواهد آمد ان شاء الله .

**[ترجمه]

باب ۸۴ أنه علیه السلام قسیم الجنه و النار و جواز الصراط

الأخبار

«۱»

لی، [الأمالی] للصدوق الْمُکَتِّبُ عَنِ الْأَسَدِیِّ عَنِ النَّخَعِیِّ عَنِ النَّوْفَلِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِیٍّ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله:إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ یُؤْتَی بِکَ یَا عَلِیُّ عَلَی عَجَلَهٍ(۱) مِنْ نُورٍ وَ عَلَی رَأْسِکَ تَاجٌ لَهُ أَرْبَعَهُ أَرْکَانٍ عَلَی کُلِّ رُکْنٍ ثَلَاثَهُ أَسْطُرٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِیٌّ وَلِیُّ اللَّهِ وَ تُعْطَی مَفَاتِیحُ الْجَنَّهِ ثُمَّ یُوضَعُ لَکَ کُرْسِیٌّ یُعْرَفُ بِکُرْسِیِّ الْکَرَامَهِ فَتَقْعُدُ عَلَیْهِ ثُمَّ یُجْمَعُ لَکَ الْأَوَّلُونَ وَ الْآخِرُونَ فِی صَعِیدٍ وَاحِدٍ فَتَأْمُرُ بِشِیعَتِکَ إِلَی الْجَنَّهِ وَ بِأَعْدَائِکَ إِلَی النَّارِ فَأَنْتَ قَسِیمُ الْجَنَّهِ وَ أَنْتَ قَسِیمُ النَّارِ وَ لَقَدْ فَازَ مَنْ تَوَلَّاکَ وَ خَسِرَ مَنْ عَادَاکَ فَأَنْتَ فِی ذَلِکَ الْیَوْمِ أَمِینُ اللَّهِ وَ حُجَّهُ اللَّهِ الْوَاضِحَهُ(۲).

**[ترجمه]امالی صدوق: علی علیه السّلام: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: ای علی، چون روز قیامت شود تو را سوار بر محملی از نور و در حالی که تاجی با چهار کنگره بر سرداری و بر هر کنگره سه سطر نوشته است که عبارت است از «لا اله الا الله محمد رسول الله علی ولی الله»، می‌آورند و کلیدهای بهشت به دست تو سپرده می‌شود. سپس یک کرسی که آن را تخت کرامت نامند برایت آورده می‌شود و تو بر روی آن می‌نشینی، آن‌گاه اوّلین و آخرین را به یکباره به حضورت می‌آورند، پس فرمان می‌دهی شیعیانت به بهشت و دشمنانت به جهنّم برده شوند، بدین ترتیب تو تقسیم کننده بهشت و دوزخ هستی و تحقیقاً کسی رستگار می‌شود که ولایت تو را پذیرفته باشد و زیان‌کار آن است که با تو دشمنی ورزیده باشد، در آن روز تو امین خدا و حجّت آشکار او هستی. - . امالی صدوق: ۳۹۸- ۳۹۷ -

**[ترجمه]

«۲»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] بِالْأَسَانِیدِ الثَّلَاثَهِ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله:یَا عَلِیُّ إِنَّکَ قَسِیمُ النَّارِ(۳) وَ إِنَّکَ لَتَقْرَعُ بَابَ الْجَنَّهِ وَ تَدْخُلُهَا بِلَا حِسَابٍ (۴).

صح: عنه علیه السلام مثله.(۵)

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: یا علی، تو تقسیم کننده دوزخی - . در منبع اصلی: بهشت و دوزخ -

و تو تأکیداً در بهشت را خواهی زد و بدون بازخواست وارد آن می‌شوی. -. عیون الاخبار : ۱۹۶ -

صحیفه الرضا: نظیر این روایت را از آن حضرت نقل کرده است. -. صحیفۀ الرضا علیه السّلام: ۲۲ -

**[ترجمه]

«۳»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] تَمِیمٌ الْقُرَشِیُّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِیٍّ الْأَنْصَارِیِّ عَنِ الْهَرَوِیِّ قَالَ: قَالَ الْمَأْمُونُ یَوْماً لِلرِّضَا علیه السلام یَا أَبَا الْحَسَنِ أَخْبِرْنِی عَنْ جَدِّکَ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام بِأَیِّ وَجْهٍ هُوَ قَسِیمُ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ وَ بِأَیِّ مَعْنًی فَقَدْ کَثُرَ فِکْرِی فِی ذَلِکَ فَقَالَ لَهُ الرِّضَا علیه السلام یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ أَ لَمْ تَرْوِ عَنْ أَبِیکَ عَنْ آبَائِهِ

ص: ۱۹۳

۱- ۱. العجله: الآله التی تحمل علیها الاثقال.

۲- ۲. أمالی الصدوق: ۳۹۷ و ۳۹۸.

۳- ۳. فی المصدر: انک قسیم الجنه و النار.

۴- ۴. عیون الأخبار: ۱۹۶.

۵- صحیفه الرضا علیه السلام:۱۹۶

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَقُولُ حُبُّ عَلِيٍّ إِيمَانٌ وَ بُغْضُهُ كُفْرٌ فَقَالَ بَلَى فَقَالَ الرِّضَا علیه السلام فَقَسِيمُ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ إِذَا كَانَتْ عَلَى حُبِّهِ وَ بُغْضِهِ فَهُوَ قَسِيمُ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ فَقَالَ الْمَأْمُونُ لَا أَبْقَانِيَ اللَّهُ بَعْدَكَ يَا أَبَا الْحَسَنِ أَشْهَدُ أَنَّكَ وَارِثُ عِلْمِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله. قَالَ أَبُو الصَّلْتِ الْهَرَوِيُّ فَلَمَّا انْصَرَفَ الرِّضَا إِلَى مَنْزِلِهِ أَتَيْتُهُ فَقُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مَا أَحْسَنَ مَا أَجَبْتَ بِهِ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ لِي الرِّضَا علیه السلام إِنَّمَا كَلَّمْتُهُ مِنْ حَيْثُ هُوَ(۱) وَ لَقَدْ سَمِعْتُ أَبِي يُحَدِّثُ عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِيٍّ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَا عَلِيُّ أَنْتَ قَسِيمُ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَقُولُ لِلنَّارِ هَذَا لِي وَ هَذَا لَكِ (۲).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: روزی مأمون به امام رضا علیه السّلام عرض کرد: یا أباالحسن، مرا آگاه کنید که چرا جدّتان امیرالمؤمنین علی بن أبی طالب تقسیم کننده بهشت و دوزخ است و چگونه آن را تقسیم می‌کند؟ این موضوع بسیار فکر مرا به خود مشغول نموده است. امام رضا علیه السّلام به وی فرمود: یا امیرالمؤمنین، مگر از پدرت از پدرانش

از عبدالله بن عباس روایت نکرده‌ای که گفت: شنیدم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله می‌فرمود: حُبّ علی ایمان است و دشمنی با او کفر است؟ مأمون گفت: بلی! پس امام رضا علیه السّلام فرمود: اگر تقسیم بهشت و دوزخ بر اساس دوستی و دشمنی با او باشد، او تقسیم کننده بهشت و دوزخ خواهد بود. سپس مأمون گفت: یا أباالحسن، خداوند مرا پس از تو زنده نگذارد! گواهی می‌دهم که تو وارث علم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله هستی.

ابوالصلت هروی گوید: چون امام رضا علیه السّلام به خانه‌اش رفت، نزد آن حضرت آمده و به وی عرض کردم: ای فرزند رسول خدا، چه نیکو پاسخی به امیرالمؤمنین دادی! پس امام رضا علیه السّلام به من فرمود: با وی به اقتضای حال و مقامش سخن گفتم، و شنیدم از پدرم از پدران بزرگوارش از علی علیه السّلام ،که آن حضرت فرمود: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به من فرمود: یا علی، تو تقسیم کننده بهشت و دوزخ در روز قیامت هستی، به دوزخ می گویی: این برای من و این برای تو! - . عیون الأخبار : ۲۳۹ -

**[ترجمه]

«۴»

ما، [الأمالی للشیخ الطوسی] الْفَحَّامُ عَنْ عَمِّهِ عَمْرِو بْنِ يَحْيَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عُبْدُوسٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بَهَارٍ عَنْ زَكَرِيَّا بْنِ يَحْيَى عَنْ جَابِرٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله وَ عِنْدَهُ أَبُو بَكْرٍ وَ عُمَرُ فَجَلَسْتُ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ عَائِشَةَ فَقَالَتْ لِي عَائِشَةُ مَا وَجَدْتَ إِلَّا فَخِذِي أَوْ فَخِذَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله؟ فَقَالَ صلی الله علیه و آله مَهْ يَا عَائِشَةُ لَا تُؤْذِينِي فِي عَلِيٍّ فَإِنَّهُ أَخِي فِي الدُّنْيَا وَ أَخِي فِي الْآخِرَةِ وَ هُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ يُجْلِسُهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى الصِّرَاطِ فَيُدْخِلُ أَوْلِيَاءَهُ الْجَنَّةَ وَ أَعْدَاءَهُ النَّارَ(۳).

**[ترجمه]امالی طوسی: امیرالمؤمنین علیه السّلام : در حالی به حضور پیامبر صَلی الله علیهِ و آله رسیدم که ابوبکر و عمر نزد

وی بودند، پس میان آن حضرت و عایشه نشستم. عایشه گفت: برای نشستن جایی جز ران من یا ران رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله را نیافتی؟! پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: تند مرو عایشه، با این گونه سخن گفتن درباره علی مرا آزار مده که او در دنیا و آخرت برادر من و او امیرمؤمنان است که خداوند در روز قیامت او را بر پل صراط می‌نشاند و او دوستداران خود را به بهشت و دشمنانش را به جهنّم وارد می‌کند. - . امالی شیخ طوسی: ۱۸ -

**[ترجمه]

«۵»

ع، [علل الشرائع] الْقَطَّانُ عَنِ ابْنِ زَكَرِيَّا الْقَطَّانِ عَنِ الْبَرْمَكِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دَاهِرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الصَّادِقِ علیه السلام لِمَ صَارَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام قَسِيمَ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ قَالَ لِأَنَّ حُبَّهُ إِيمَانٌ وَ بُغْضَهُ كُفْرٌ وَ إِنَّمَا خُلِقَتِ الْجَنَّهُ لِأَهْلِ الْإِيمَانِ وَ خُلِقَتِ النَّارُ لِأَهْلِ الْكُفْرِ فَهُوَ قَسِيمُ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ لِهَذِهِ الْعِلَّهِ فَالْجَنَّهُ لَا يَدْخُلُهَا إِلَّا أَهْلُ مَحَبَّتِهِ وَ النَّارُ لَا يَدْخُلُهَا إِلَّا أَهْلُ بُغْضِهِ قَالَ الْمُفَضَّلُ فَقُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَالْأَنْبِيَاءُ

ص: ۱۹۴

۱- ۱. فی المصدر: فقال الرضا علیه السلام: یا أبا الصلت انما كلمته حیث هو.

۲- ۲. عیون الأخبار: ۲۳۹.

۳- ۳. أمالی الشیخ: ۱۸.

وَ الْأَوْصِيَاءُ عليهم السلام وَ أَوْلِيَاؤُهُمْ كَانُوا يُحِبُّونَهُ وَ أَعْدَاؤُهُمْ كَانُوا يُبْغِضُونَهُ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ فَكَيْفَ ذَلِكَ قَالَ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله قَالَ يَوْمَ خَيْبَرَ لَأُعْطِيَنَّ الرَّايَةَ غَداً رَجُلًا يُحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يُحِبُّهُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ مَا يَرْجِعُ حَتَّى يَفْتَحَ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ فَدَفَعَ الرَّايَةَ إِلَى عَلِيٍّ علیه السلام فَفَتَحَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَى يَدَيْهِ قُلْتُ بَلَى قَالَ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَمَّا أُتِيَ بِالطَّائِرِ الْمَشْوِيِّ قَالَ اللَّهُمَّ ائْتِنِي بِأَحَبِّ خَلْقِكَ إِلَيْكَ وَ إِلَيَّ يَأْكُلُ مَعِي مِنْ هَذَا الطَّائِرِ وَ عَنَى بِهِ عَلِيّاً علیه السلام قُلْتُ بَلَى قَالَ فَهَلْ يَجُوزُ أَنْ لَا يُحِبَّ أَنْبِيَاءُ اللَّهِ وَ رُسُلُهُ وَ أَوْصِيَاؤُهُمْ رَجُلًا يُحِبُّهُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ يُحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ فَقُلْتُ لَهُ لَا قَالَ فَهَلْ يَجُوزُ أَنْ يَكُونَ الْمُؤْمِنُونَ مِنْ أُمَمِهِمْ لَا يُحِبُّونَ حَبِيبَ اللَّهِ وَ حَبِيبَ رَسُولِهِ وَ أَنْبِيَائِهِ علیهم السلام قُلْتُ لَا قَالَ فَقَدْ ثَبَتَ أَنَّ جَمِيعَ أَنْبِيَاءِ اللَّهِ وَ رُسُلِهِ وَ جَمِيعَ الْمَلَائِكَةِ وَ جَمِيعَ الْمُؤْمِنِينَ كَانُوا لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام مُحِبِّينَ وَ ثَبَتَ أَنَّ أَعْدَاءَهُمْ وَ الْمُخَالِفِينَ لَهُمْ كَانُوا لَهُمْ وَ لِجَمِيعِ أَهْلِ مَحَبَّتِهِمْ مُبْغِضِينَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَلَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَحَبَّهُ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ وَ لَا يَدْخُلُ النَّارَ إِلَّا مَنْ أَبْغَضَهُ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ فَهُوَ إِذَنْ قَسِيمُ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ قَالَ الْمُفَضَّلُ بْنُ عُمَرَ فَقُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَرَّجْتَ عَنِّي فَرَّجَ اللَّهُ عَنْكَ فَزِدْنِي مِمَّا عَلَّمَكَ اللَّهُ قَالَ سَلْ يَا مُفَضَّلُ فَقُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَعَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام يُدْخِلُ مُحِبَّهُ الْجَنَّةَ وَ مُبْغِضَهُ النَّارَ أَوْ رِضْوَانُ وَ مَالِكٌ فَقَالَ يَا مُفَضَّلُ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى بَعَثَ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ هُوَ رُوحٌ إِلَى الْأَنْبِيَاءِ وَ هُمْ أَرْوَاحٌ قَبْلَ خَلْقِ الْخَلْقِ بِأَلْفَيْ عَامٍ قُلْتُ بَلَى قَالَ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّهُ دَعَاهُمْ إِلَى تَوْحِيدِ اللَّهِ وَ طَاعَتِهِ وَ اتِّبَاعِ أَمْرِهِ وَ وَعَدَهُمُ الْجَنَّةَ عَلَى ذَلِكَ وَ أَوْعَدَ مَنْ خَالَفَ مَا أَجَابُوا إِلَيْهِ وَ أَنْكَرَهُ النَّارَ قُلْتُ بَلَى قَالَ أَ وَ لَيْسَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله ضَامِناً لِمَا وَعَدَ وَ أَوْعَدَ عَنْ رَبِّهِ عَزَّ وَ جَلَّ قُلْتُ بَلَى قَالَ أَ وَ لَيْسَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام خَلِيفَتَهُ وَ إِمَامَ أُمَّتِهِ قُلْتُ بَلَى قَالَ أَ وَ لَيْسَ رِضْوَانُ وَ مَالِكٌ مِنْ جُمْلَةِ الْمَلَائِكَةِ وَ الْمُسْتَغْفِرِينَ لِشِيعَتِهِ النَّاجِينَ بِمَحَبَّتِهِ قُلْتُ بَلَى قَالَ فَعَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام إِذاً قَسِيمُ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ رِضْوَانُ وَ مَالِكٌ صَادِرَانِ عَنْ أَمْرِهِ

بِأَمْرِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَی یَا مُفَضَّلُ خُذْ هَذَا فَإِنَّهُ مِنْ مَخْزُونِ الْعِلْمِ وَ مَکْنُونِهِ لَا تُخْرِجْهُ إِلَّا إِلَی أَهْلِهِ (۱).

**[ترجمه]علل الشرائع: مفضّل بن عمر گوید: به امام صادق علیه السّلام عرض کردم: چرا امیرالمؤمنین علی بن أبی طالب علیه السّلام قسمت کننده بهشت و دوزخ شد؟ فرمود: چون حُبّ او ایمان و دشمنی با او کفر است، و بهشت برای اهل ایمان و دوزخ برای اهل کفرآفریده شده است، بدین سبب، او تقسیم کننده بهشت و دوزخ است؛ زیرا جز دوستداران او به بهشت نمی‌روند و جز دشمنانش وارد جهنّم نمی‌شوند؛ مُفَضَّل گوید: عرض کردم: ای فرزند رسول خدا، پیامبران

و اوصیا علیهم السّلام[و دوستداران آن‌ها] او را دوست می‌داشته و دشمنان ایشان از وی نفرت داشته‌اند؟ فرمود: آری! عرض کردم: چگونه؟ فرمود: مگر ندانستی که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله در جنگ خیبر فرمود: «فردا پرچم را به مردی خواهم داد که خدا و رسولش را دوست می‌دارد و خدا و رسولش نیز او را دوست می‌دارند، تا خدا پیروزی را بر دست او رقم نزند، باز نمی‌گردد» سپس پرچم را به علی علیه السّلام سپرد و خدای عزّوجل خیبر را به دست او گشود؟ عرض کردم: بلی، فرمود: آیا ندانستی که چون «پرنده بریان» را برای رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله آوردند، فرمود: «خدایا، محبوب‌ترین آفریده‌ات، نزد خودت و نزد من را بفرست، تا با من از این پرنده بخورد!» و منظورش علی علیه السّلام بود؟ عرض کردم: بلی، فرمود: آیا جایز است که پیامبران الهی و فرستادگان او و اوصیای ایشان مردی را که خدا و رسولش را دوست می‌دارد و خدا و رسولش نیز او را دوست می‌دارند، دوست نداشته باشند؟ عرض کردم: خیر، فرمود: آیا جایز است که مؤمنان اُمّت‌های ایشان حبیب خدا و حبیب رسول او و پیامبران الهی صلوات الله علیهم را دوست نداشته باشند؟ عرض کردم: خیر، فرمود: بنابراین، ثابت گردید که همه پیامبران الهی و فرستادگان او و همه فرشتگان و همه مؤمنان دوستدار علی بن أبی طالب علیه السّلام بوده‌اند؛ و ثابت گردید که دشمنان و مخالفان آن‌ها دشمن آن‌ها و هم دشمن همه‌ی دوستدران آن‌ها بوده‌اند؟ عرض کردم: بلی، فرمود: بنابراین، از اوّلین و آخرین کسی جز دوستدار او وارد بهشت نمی‌شود، و از اولین و آخرین کسی جز دشمن او وارد جهنم نمی‌شود، از این رو او قسممت کننده بهشت و دوزخ است .

مفضّل بن عمر گوید: پس به آن حضرت عرض کردم: ای فرزند رسول خدا، مرا آسوده خاطر فرمودی که خداوند شما را آسوده خاطر فرماید! پس از آنچه خداوند به شما آموخته بیشتر برای من بگویید؛ فرمود: بپرس ای مفضّل! پس به وی عرض کردم: ای فرزند رسول خدا، بنابر آنچه فرمودید، آیا علی بن ابی طالب دوست دارش را به بهشت و دشمنش را به دوزخ وارد میکند یا رضوان(فرشته موکّل بر بهشت) و مالک(فرشته موکّل بر جهنم) آن‌ها را به بهشت و دوزخ می‌برند؟ فرمود: ای مفضّل، مگر ندانستی که خدای تبارک و تعالی روح رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله را دوهزار سال قبل از آفرینش مخلوقات در عالم ارواح به سوی انبیا مبعوث فرمود؟ عرض کردم: بلی، می‌دانم! فرمود: آیا ندانستی که آن حضرت ایشان را به توحید خدا و اطاعت او و پیروی از فرمانش دعوت نمود و بابت آن بهشت را به ایشان وعده فرمود و کسانی را که با آنچه انبیاء آن را پذیرفته اند مخالفت کرده و آن را انکار کنند، به آتش ترسانده است؟ عرض کردم: بلی، فرمود: آیا پیامبر صَلی الله علیهِ و آله ضامن وعده و وعیدی که داده نیست؟ عرض کردم: هست! فرمود: آیا علی بن ابی طالب جانشین او و امام امت او نیست؟ گفتم: آری. فرمود: آیا «رضوان» و «مالک» از جمله فرشتگانی نیستند که برای شیعیان وی طلب مغفرت نموده و خود نیز به

سبب مهر و محبتی که از آن حضرت در دل دارند، رستگار می‌شوند؟ عرض کردم: بلی، فرمود: بنابراین، علی بن أبی طالب علیه السّلام از طرف رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله قسمت کننده بهشت و دوزخ است و رضوان و مالک

ص: ۱۹۵

به امر خدای تبارک و تعالی مطیع فرمان علی علیه السّلام هستند؛ ای مفضّل، این مفاهیم را بگیر که از گنجینه علم و نهانخانه آن است و جز برای اهلش برای احدی بازگو مکن! - . علل الشرائع: ۶۵ -

**[ترجمه]

«۶»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْفَحَّامُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هَاشِمٍ الْهَاشِمِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زَکَرِیَّا الْجَوْهَرِیِّ الْبَصْرِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُثَنَّی عَنْ ثُمَامَهَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَنَسِ بْنِ مَالِکٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ وَ نُصِبَ الصِّرَاطُ عَلَی جَهَنَّمَ لَمْ یَجُزْ عَلَیْهِ إِلَّا مَنْ مَعَهُ جَوَازٌ فِیهِ وَلَایَهُ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام وَ ذَلِکَ قَوْلُهُ تَعَالَی وَ قِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْؤُلُونَ (۲) یَعْنِی عَنْ وَلَایَهِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام. قَالَ قَالَ الْفَحَّامُ وَ فِی هَذَا الْمَعْنَی حَدَّثَنِی أَبُو الطَّیِّبِ مُحَمَّدُ بْنُ الْفَرْحَانِ الدُّورِیُّ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ فُرَاتٍ الدَّهَّانُ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْیَانُ بْنُ وَکِیعٍ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنِ ابْنِ الْمُتَوَکِّلِ النَّاجِی عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْخُدْرِیِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله:یَقُولُ اللَّهُ تَعَالَی یَوْمَ الْقِیَامَهِ لِی وَ لِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ أَدْخِلَا الْجَنَّهَ مَنْ أَحَبَّکُمَا وَ أَدْخِلَا النَّارَ مَنْ أَبْغَضَکُمَا وَ ذَلِکَ قَوْلُهُ تَعَالَی أَلْقِیا فِی جَهَنَّمَ کُلَّ کَفَّارٍ عَنِیدٍ(۳).

**[ترجمه]امالی طوسی: پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: چون روز قیامت فرا رسد و پل صراط بر روی جهنم نصب گردد، کسی قادر به عبور از آن نخواهد بود مگر اینکه مجّوزی داشته باشد که نشان دهد او پیرو ولایت علی بن أبی طالب علیه السّلام بوده است و سخن خدای متعال: «وَقِفُوهُمْ إِنهُّم مَّسْوُلُون» - . صافات/ ۲۴ - {و بازداشتشان نمایید که آنها مسئولند} ناظر به همین معناست یعنی اینکه آن‌ها در برابر پذیرش ولایت علی بن أبی طالب علیه السّلام مسؤول بوده و بازخواست خواهند شد. ابوسعید خدری نیز در همین معنا گفته است: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: خدای متعال در روز قیامت به من و علی بن أبی طالب می‌فرماید: دوستداران خودتان وارد بهشت و دشمنانتان را وارد دوزخ کنید؛ و قول خدای متعال: «أَلْقِیَا فِي جَهَنَّمَ کلُ َّکَفَّارٍ عَنِیدٍ» - . امالی شیخ طوسی: ۱۸۲ . ق/ ۲۴ - {[به

آن دو فرشته خطاب می شود:] «هر کافر سرسختی را در جهنّم فروافکنید} ناظر بر همین معناست.

**[ترجمه]

«۷»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی جَمَاعَهٌ عَنْ أَبِی الْمُفَضَّلِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ حَفْصٍ عَنْ عُبَیْدِ بْنِ الْهَیْثَمِ الْأَنْمَاطِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سَعِیدٍ

النَّخَعِيِّ عَنْ شَرِيكِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْقَاضِي قَالَ: حَضَرْتُ الْأَعْمَشَ فِي عِلَّتِهِ الَّتِي قُبِضَ فِيهَا فَبَيْنَا أَنَا عِنْدَهُ إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ ابْنُ شُبْرُمَةَ وَ ابْنُ أَبِي لَيْلَى (۴) وَ أَبُو حَنِيفَةَ فَسَأَلُوهُ عَنْ حَالِهِ فَذَكَرَ ضَعْفاً شَدِيداً وَ

ص: ۱۹۶

۱- ۱. علل الشرائع: ۶۵.

۲- ۲. سوره الصافّات: ۲۴.

۳- ۳. أمالي الشيخ: ۱۸۲. و الآيه في سوره ق: ۲۴. و في المصدر تقديم و تأخير بين الروايتين.

۴- ۴. ابن شبرمه هو عبد اللّه بن شبرمه البجليّ الضبي الكوفيّ، كان قاضيا لابى جعفر المنصور على سواد الكوفه، و كان شاعرا، توفّي سنه ۱۴۴. و يظهر من الروايات ذمه و أنّه كان يعمل بالرأى و القياس. و ابن أبى ليلى هو محمّد بن عبد الرحمن بن أبى ليلى، عده الشيخ من أصحاب الصادق عليه السلام، كان بينه و بين ابى حنيفه منافرات، و يظهر من بعض كتب التراجم توثيقه، راجع الكنى و الألقاب ۱: ۱۹۸ و ۱۹۹.

ذَکَرَ مَا یَتَخَوَّفُ مِنْ خَطِیئَاتِهِ وَ أَدْرَکَتْهُ رَنَّهٌ فَبَکَی فَأَقْبَلَ عَلَیْهِ أَبُو حَنِیفَهَ فَقَالَ یَا أَبَا مُحَمَّدٍ اتَّقِ اللَّهَ وَ انْظُرْ لِنَفْسِکَ فَإِنَّکَ فِی آخِرِ یَوْمٍ مِنْ أَیَّامِ الدُّنْیَا وَ أَوَّلِ یَوْمٍ مِنْ أَیَّامِ الْآخِرَهِ وَ قَدْ کُنْتَ تُحَدِّثُ فِی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام بِأَحَادِیثَ لَوْ رَجَعْتَ عَنْهَا کَانَ خَیْراً لَکَ قَالَ الْأَعْمَشُ مِثْلُ مَا ذَا یَا نُعْمَانُ قَالَ مِثْلُ حَدِیثِ عَبَایَهَ أَنَا قَسِیمُ النَّارِ قَالَ أَ وَ لِمِثْلِی تَقُولُ یَا یَهُودِیُّ أَقْعِدُونِی سَنِّدُونِی أَقْعِدُونِی حَدَّثَنِی وَ الَّذِی إِلَیْهِ مَصِیرِی مُوسَی بْنُ طَرِیفٍ وَ لَمْ أَرَ أَسَدِیّاً کَانَ خَیْراً مِنْهُ قَالَ سَمِعْتُ عَبَایَهَ بْنَ رِبْعِیٍّ إِمَامَ الْحَیِّ قَالَ سَمِعْتُ عَلِیّاً أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام یَقُولُ أَنَا قَسِیمُ النَّارِ أَقُولُ هَذَا وَلِیِّی دَعِیهِ وَ هَذَا عَدُوِّی خُذِیهِ وَ حَدَّثَنِی أَبُو الْمُتَوَکِّلِ النَّاجِی فِی إِمْرَهِ الْحَجَّاجِ وَ کَانَ یَشْتِمُ عَلِیّاً شَتْماً مُقْذِعاً(۱) یَعْنِی الْحَجَّاجَ لَعَنَهُ اللَّهُ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ یَأْمُرُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَأَقْعُدُ أَنَا وَ عَلِیٌّ عَلَی الصِّرَاطِ وَ یُقَالُ لَنَا أَدْخِلَا الْجَنَّهَ مَنْ آمَنَ بِی وَ أَحَبَّکُمَا وَ أَدْخِلَا النَّارَ مَنْ کَفَرَ بِی وَ أَبْغَضَکُمَا قَالَ أَبُو سَعِیدٍ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا آمَنَ بِاللَّهِ مَنْ لَمْ یُؤْمِنْ بِی وَ لَمْ یُؤْمِنْ بِی مَنْ لَمْ یَتَوَلَّ أَوْ قَالَ لَمْ یُحِبَّ عَلِیّاً وَ تَلَا أَلْقِیا فِی جَهَنَّمَ کُلَّ کَفّارٍ عَنِیدٍ قَالَ فَجَعَلَ أَبُو حَنِیفَهَ إِزَارَهُ عَلَی رَأْسِهِ وَ قَالَ قُومُوا بِنَا لَا یُجِیبُنَا أَبُو مُحَمَّدٍ بِأَطَمَّ مِنْ هَذَا(۲) قَالَ الْحَسَنُ بْنُ سَعِیدٍ قَالَ لِی شَرِیکُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ فَمَا أَمْسَی یَعْنِی الْأَعْمَشَ حَتَّی فَارَقَ الدُّنْیا(۳).

**[ترجمه]امالی طوسی: شُریک بن عبدالله قاضی گوید: هنگام بیماری أعمش که بر اثر آن درگذشت، به عیادتش رفتم و در آنجا بودم که ابن شبرمه و ابن أبی لیلی - . ابن شبرمه، عبدالله بن شبرمه بجلی ضبّی کوفی قاضی ابوجعفر منصور عباسی بر سواد کوفه بود، وی شاعر بود و به شال ۱۴۴ه‍ق وفات یافت و از روایات پیداست که عمل به رأی و قیاس می‌کرده است از این رو او را ذم کرده‌اند. اما ابولیلی، محمّد بن عبدالرحمن بن أبی لیلی می‌باشد که شیخ طوسی او را از یاران امام صادق علیه السّلام دانسته که میان او و ابوحنیفه منافرت‌هایی روی داده و از برخی کتب اهل سیره می‌توان دریافت که شخصی موثق بوده است. رجوع شود به کتاب «الکنی و الألقاب» ج . ۱ ص ۱۹۹-۱۹۸ -

و ابوحنیفه وارد شدند و حال او را پرسیدند که أعمش از ضعف و ناتوانی شدید

ص: ۱۹۶

خود شکوه کرد و از گناهان خود که از آن‌ها بیمناک بود، سخن گفت و دچار رعشه‌ای گشته و بگریست. پس ابوحنیفه به سمت وی رفته و گفت: ای ابومحمّد، از خدا بترس و به فکر خود باش که این آخرین روز عمر تو در این دنیاست و نخستین روز عمر تو از روزهای آخرت است، تو درباره علی بن أبی طالب سخنانی بر زبان رانده‌ای که اگر از بابت آن‌ها توبه کنی برایت بهتر خواهد بود. اعمش گفت: مثلاً چه سخنی ای نعمان؟! ابوحنیفه گفت: مثل حدیث عبایه بن ربعی: «من تقسیم کننده دوزخ هستم». اعمش گفت: ای یهودی، با فردی چون من چنین می‌گویی؟! مرا بنشانید! برایم تکیه‌گاه بگذارید! مرا بنشانید! سوگند به کسی که فرجام من رفتن به سوی اوست، موسی بن طریف که هیچ مردی اسدی بهتر از او ندیده‌ام، مرا روایت کرده و گفت: شنیدم عبایه بن ربعی امام محله گفت: شنیدم که علی، امیرمؤمنان علیه السّلام می‌فرمود: من قسمت کننده دوزخ هستم؛ به آن می‌گویم: این دوستدار من است، رهایش کن و این دشمن من است، او را ببر. و مرا ابوالمتوکّل ناجی در زمان امارت حجّاج که دشنام‌های گزنده به علی می‌داد- منظور حجّاج بن یوسف ثقفی لعنه الله علیه می‌باشد- از ابوسعید خدری رضی الله عنه روایت کرده که می‌گفت: رسول خدا صلی الله علیهِ و آله فرمود: چون روز قیامت شود، خدای عزّوجل فرمان

می‌دهـد و من و علی بر پـل صـراط می‌نشـینیم و به مـا گفته می‌شود: هرکه را که به من ایمـان آورده و شـما دو نفر را دوسـت داشـته، وارد بهشت کنید و هر که را که به من کفر ورزیده و شما دو نفر را دشمن داشته به دوزخ وارد سازید. ابوسعید گوید: رسـول خـدا صَـلی الله علیهِ و آله فرمود: کسـی که به من ایمـان نیـاورد، به خـدا ایمـان نیـاورده است و هرکس ولاـیت علی را نپذیرد- یا گفت: علی را دوست نداشته باشد- ، به من ایمان نیاورده است، سپس این آیه را تلاوت فرمود: «أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كلُ ّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ ». راوی گوید: سپس ابوحنیفه دامن کشان گفت: برخیزید که تا ابومحمّد پاسخی کوبنده‌تر از این بر ما نداده است؛ حسن بن سـعید گوید: شُـریک بن عبدالله به من گفت: آن روز أعمش روز را به شب نرسانده از دنیا رفت. - . امالی ابن شـیخ طوسی: ۴۴-۴۳ -

**[ترجمه]

«۸»

ما، [الأمالی] للشـیخ الطوسی الْمُفِيدُ عَنِ الْمُظَفَّرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْوَرَّاقِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هَمَّامٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ زَكَرِيَّا الْبَصْـرِيِّ عَنْ عُمَرَ بْنِ الْمُخْتَارِ عَنْ أَبِی مُحَمَّدٍ الْبُرْسِیِ (۴) عَنِ النَّضْرِ عَنِ

ص: ۱۹۷

۱- ۱. قذعه: شتمه و رماه بالفحش و سوء القول.

۲- ۲. طم الاناء: ملاه.

۳- ۳. أمالی ابن الشیخ: ۴۳ و ۴۴. و تأتی هذه القضیه عن المناقب تحت الرقم ۲۳.

۴- ۴. فی المصدر: النرسی.

ابْنِ مُسْكَانَ عَنِ الْبَاقِرِ علیه السلام(۱) قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: کَیْفَ بِکَ یَا عَلِیُّ إِذَا وَقَفْتَ عَلَی شَفِیرِ جَهَنَّمَ وَ قَدِمْتَ الصِّرَاطَ وَ قِیلَ لِلنَّاسِ جُوزُوا وَ قُلْتَ لِجَهَنَّمَ هَذَا لِی وَ هَذَا لَکِ فَقَالَ عَلِیٌّ یَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَنْ أُولَئِکَ فَقَالَ أُولَئِکَ شِیعَتُکَ مَعَکَ حَیْثُ کُنْتَ (۲).

**[ترجمه]امالی طوسی:

ص: ۱۹۷

امام باقر علیه السّلام: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: علی، چگونه خواهی بود اگر بر لبه دوزخ ایستاده باشی و بر سر پل صراط بروی و به مردم گفته شود: «عبور کنید!» و تو به جهنّم بگویی: این برای من و این برای تو؟! علی علیه السّلام عرض کرد: یا رسول الله، اینان چه کسانی هستند؟ فرمود: اینان شیعیان تو هستند که هرجا باشی با تو خواهند بود. - . امالی شیخ طوسی: ۵۸ -

**[ترجمه]

«۹»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی بِإِسْنَادِ أَخِی دِعْبِلٍ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله:إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ وَ فَرَغَ اللَّهُ مِنْ حِسَابِ الْخَلَائِقِ دَفَعَ الْخَالِقُ عَزَّ وَ جَلَّ مَفَاتِیحَ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ إِلَیَّ فَأَدْفَعُهَا إِلَیْکَ فَأَقُولُ لَکَ (۳) احْکُمْ قَالَ عَلِیٌّ وَ اللَّهِ إِنَّ لِلْجَنَّهِ إِحْدَی وَ سَبْعِینَ بَاباً یَدْخُلُ مِنْ سَبْعِینَ مِنْهَا شِیعَتِی وَ أَهْلُ بَیْتِی وَ مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ سَائِرُ النَّاسِ (۴).

**[ترجمه]امالی طوسی: امیرالمؤمنین علیه السّلام: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: چون روز قیامت شود و خداوند از حساب خلایق فارغ گردد، خداوند خالق عزّوجل کلیدهای بهشت و دوزخ را به من خواهد سپرد، و من آن ها را به تو می‌دهم و آن‌گاه به تو خواهم گفت: قضاوت کن! علی علیه السّلام فرمود: به خدا سوگند بهشت هفتادو یک در دارد که شیعیان من و اهل بیتم از هفتاد در آن وارد بهشت می‌شوند و بقیه مردم از یک در وارد آن می‌شوند. - . امالی شیخ طوسی: ۲۳۵-۲۳۴ -

**[ترجمه]

«۱۰»

ع، [علل الشرائع] ابْنُ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ عَنْ مُوسَی بْنِ سَعْدَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ الْحَضْرَمِیِّ عَنْ سَمَاعَهَ بْنِ مِهْرَانَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ وُضِعَ مِنْبَرٌ یَرَاهُ جَمِیعُ الْخَلَائِقِ یَقِفُ عَلَیْهِ رَجُلٌ یَقُومُ مَلَکٌ عَنْ یَمِینِهِ وَ مَلَکٌ عَنْ یَسَارِهِ فَیُنَادِی الَّذِی عَنْ یَمِینِهِ یَا مَعْشَرَ الْخَلَائِقِ هَذَا عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ یُدْخِلُ الْجَنَّهَ مَنْ شَاءَ وَ یُنَادِی الَّذِی عَنْ یَسَارِهِ یَا مَعْشَرَ الْخَلَائِقِ هَذَا عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام صَاحِبُ النَّارِ یُدْخِلُهَا مَنْ شَاءَ(۵).

یر، [بصائر الدرجات] ابن أبی الخطاب: مثله (۶).

**[ترجمه]علل الشرائع: امام صادق علیه السّلام فرمود: چون روز قیامت شود، منبری قرار داده خواهد شد که همه خلایق آن را خواهند دید، مردی بر روی آن خواهد ایستاد که فرشته‌ای در سمت راست و فرشته‌ای دیگر در سمت چپ وی می‌ایستند و آن فرشته سمت راستی ایستاده و خطاب به مردم می‌گوید: ای خلایق، این علی بن أبی طالب است که هرکه را خواهد وارد بهشت می‌کند؛ و آن فرشته که در سمت چپ وی قرار دارد، ندا در دهد که: ای خلایق، این علی بن أبی طالب علیه السّلام صاحب دوزخ است که هرکه را خواهد وارد آن کند. - . علل الشرائع: ۶۶ -

بصائر الدرجات: ابن أبی الخطّاب نظیر این روایت را نقل کرده است. - . بصائر الدرجات: ۱۲۲ -

**[ترجمه]

«۱۱»

ع، [علل الشرائع] أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِیسَی وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام: أَنَا قَسِیمُ اللَّهِ بَیْنَ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ وَ أَنَا الْفَارُوقُ الْأَکْبَرُ وَ أَنَا صَاحِبُ الْعَصَا وَ الْمِیسَمِ (۷).

ص: ۱۹۸

۱- ۱. فی المصدر بعد ذلک: عن آبائه.

۲- ۲. أمالی الشیخ: ۵۸.

۳- ۳. فی المصدر فیقول لک ظ.

۴- ۴. أمالی الشیخ: ۲۳۴ و ۲۳۵.

۵- ۵. علل الشرائع: ۶۶.

۶- ۶. بصائر الدرجات: ۱۲۲.

۷- ۷. علل الشرائع: ۶۶.

**[ترجمه]علل الشرائع: امام صادق علیه السّلام: امیرمؤمنان علیه السّلام فرمود: من به اذن خدا مردم را میان بهشت و دوزخ تقسیم می کنم، من فاروق اکبرم و صاحب عصا و نشانه! - . علل الشرائع: ۶۶ -

ص: ۱۹۸

**[ترجمه]

«۱۲»

لی، [الأمالی] للصدوق أَبِی عَنِ الْمُؤَدِّبِ عَنْ أَحْمَدَ الْأَصْفَهَانِیِّ عَنِ الثَّقَفِیِّ عَنْ قُتَیْبَهَ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ زَیْدٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّرَّاجِ عَنْ نَافِعٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ یُؤْتَی بِکَ یَا عَلِیُّ عَلَی نَجِیبٍ مِنْ نُورٍ وَ عَلَی رَأْسِکَ تَاجٌ قَدْ أَضَاءَ نُورُهُ وَ کَادَ یَخْطِفُ أَبْصَارَ أَهْلِ الْمَوْقِفِ فَیَأْتِی النِّدَاءُ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ أَیْنَ خَلِیفَهُ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ فَتَقُولُ هَا أَنَا ذَا قَالَ فَیُنَادِی (۱) یَا عَلِیُّ أَدْخِلْ مَنْ أَحَبَّکَ الْجَنَّهَ وَ مَنْ عَادَاکَ النَّارَ فَأَنْتَ قَسِیمُ الْجَنَّهِ وَ أَنْتَ قَسِیمُ النَّارِ(۲).

**[ترجمه]امالی صدوق: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به علی بن أبی طالب علیه السّلام فرمود: ای علی، چون روز قیامت شود، تو را سوار بر مرکبی از نور می آورند در حالی که تاجی بر سر داری که نورش چنان درخشان است که نزدیک باشد چشمان کسانی را که در آنجا هستند، برباید که از جانب خدای جلّ جلاله ندا در رسد که: جانشین محمّد رسول خدا کجاست؟ و تو خواهی گفت: من اینجا هستم! گوید: پس ندا داده می شود که : ای علی، هرکس تو را دوست داشته، به بهشت و هرکه با تو دشمنی ورزید را به دوزخ وارد کن که تو قسمت کننده بهشت و تو قسمت کننده دوزخ هستی. - . امالی صدوق: ۲۱۷ -

**[ترجمه]

«۱۳»

فس، [تفسیر القمی] أَبُو الْقَاسِمِ الْحُسَیْنِیُّ عَنْ فُرَاتِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ حَسَّانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ عُبَیْدِ بْنِ یَحْیَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمْ: فِی قَوْلِهِ أَلْقِیا فِی جَهَنَّمَ کُلَّ کَفَّارٍ عَنِیدٍ(۳) قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی إِذَا جَمَعَ النَّاسَ یَوْمَ الْقِیَامَهِ فِی صَعِیدٍ وَاحِدٍ کُنْتُ أَنَا وَ أَنْتَ یَوْمَئِذٍ عَنْ یَمِینِ الْعَرْشِ ثُمَّ یَقُولُ اللَّهُ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی لِی وَ لَکَ قُومَا فَأَلْقِیَا مَنْ أَبْغَضَکُمَا وَ کَذَّبَکُمَا فِی النَّارِ(۴).

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم: علی بن أبی طالب علیه السّلام درباره آیه: «أَلْقِیا فِی جَهَنَّمَ کُلَّ کَفَّارٍ عَنِیدٍ» - . ق/ ۲۴ - {[به

آن دو فرشته خطاب می شود:] «هر کافر سرسختی را در جهنّم فروافکنید} گوید: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: چون خدای تبارک و تعالی در روز قیامت مردم را یکجا جمع کند، در آن روز من و تو در سمت راست عرش خواهیم بود، آن گاه

خدای تبارک و تعالی به من و تو می‌فرماید: برخیزید و هرکه را که با شما دشمنی کرده و تکذیب نموده، به دوزخ دراندازید.
- . تفسیر قمی: ۶۴۴ -

**[ترجمه]

«۱۴»

یر، [بصائر الدرجات] مُوسَی بْنُ عُمَرَ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِیسَی عَنْ عُرْوَهَ بْنِ مُوسَی عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ عَلِیٌّ: أَنَا قَسِیمُ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ أُدْخِلُ أَوْلِیَائِی الْجَنَّهَ وَ أُدْخِلُ أَعْدَائِی النَّارَ(۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: امام باقر علیه السّلام: امیرمؤمنان علیه السّلام فرمود: من تقسیم کننده بهشت و دوزخ هستم، دوستدارانم را به بهشت و دشمنانم را به جهنم وارد می کنم. - . بصائر الدرجات: ۱۲۲ -

**[ترجمه]

«۱۵»

یر، [بصائر الدرجات] عَلِیُّ بْنُ حَسَّانَ قَالَ حَدَّثَنِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الرِّیَاحِیُّ عَنْ أَبِی الصَّامِتِ الْحُلْوَانِیِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام: أَنَا قَسِیمُ اللَّهِ بَیْنَ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ لَا یَدْخُلُهُمَا دَاخِلٌ إِلَّا عَلَی أَحَدِ قِسْمَیَ (۶) وَ أَنَا الْفَارُوقُ الْأَکْبَرُ(۷).

۱- ۱. فی المصدر: فینادی المنادی.

۲- ۲. أمالی الصدوق: ۲۱۷.

۳- ۳. سوره ق: ۲۴.

۴- ۴. تفسیر القمّیّ: ۶۴۴. و فیه: و عاداکما فی النار.

۵- ۵. بصائر الدرجات: ۱۲۲.

۶- ۶. فی المصدر: إلّا علی قسمین.

۷- ۷. بصائر الدرجات: ۱۲۲.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: امام باقر علیه السّلام: امیرمؤمنان علیه السّلام فرمود: من به اذن خدا تقسیم کننده مردم میان بهشت و دوزخ هستم، کسی وارد آن‌ها نمی‌شود مگر اینکه من او را تقسیم کرده باشم و فاروق اکبر من هستم! - . بصائر الدرجات: ۱۲۲ -

ص: ۱۹۹

**[ترجمه]

«۱۶»

یر، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ الْجُعْفِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ: إِنَّ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ لَدَیَّانُ النَّاسِ یَوْمَ الْقِیَامَهِ وَ قَسِیمُ اللَّهِ بَیْنَ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ لَا یَدْخُلُهُمَا دَاخِلٌ إِلَّا عَلَی أَحَدِ قِسْمَیْنِ وَ إِنَّهُ الْفَارُوقُ الْأَکْبَرُ(۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: امام صادق علیه السّلام: بی‌تردید امیرمؤمنان علی بن أبی طالب در روز قیامت پاداش دهنده مردم* است و به اذن خدا تقسیم کننده مردم میان بهشت و دوزخ است، کسی وارد آن دو نمی‌شود مگر اینکه به یکی از دو قسمت تقسیم شده باشد و به راستی که فاروق اکبر اوست. - . بصائر الدرجات: ۱۲۲ -

**[ترجمه]

«۱۷»

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُمْهُورٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ سَمَاعَهَ بْنِ مِهْرَانَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ وُضِعَ مِنْبَرٌ یَرَاهُ الْخَلَائِقُ یَصْعَدُهُ رَجُلٌ یَقُومُ مَلَکٌ عَنْ یَمِینِهِ وَ مَلَکٌ عَنْ شِمَالِهِ یُنَادِی الَّذِی عَنْ یَمِینِهِ یَا مَعْشَرَ الْخَلَائِقِ هَذَا عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ صَاحِبُ الْجَنَّهِ یُدْخِلُهَا مَنْ یَشَاءُ وَ یُنَادِی الَّذِی عَنْ یَسَارِهِ یَا مَعْشَرَ الْخَلَائِقِ هَذَا عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ صَاحِبُ النَّارِ یُدْخِلُهَا مَنْ یَشَاءُ(۲).

**[ترجمه]بصائرالدرجات: سماعهٔ بن مهران: امام صادق فرمود: چون روز قیامت شود، منبری قرار داده می‌شود که خلایق آن را می‌بینند، مردی از آن منبر بالا می‌رود و فرشته ای در سمت راست و فرشته‌ای دیگر در سمت چپ او قرار می گیرند، آنکه بر سمت راست است ندا در می‌دهد: ای خلایق این علی بن ابی طالب صاحب بهشت است و هر که را بخواهد وارد بهشت میکند و فرشته ای که در سمت چپ اوست ندا در میدهد: ای خلایق، این علی بن أبی طالب صاحب دوزخ است، هر که او را خواهد وارد آن می کند. - . بصائر الدرجات: ۱۲۲ -

**[ترجمه]

«۱۸»

یر، [بصائر الدرجات] أَبُو مُحَمَّدٍ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ مُوسَى عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ مُوسَى بْنِ طَرِيفٍ عَنْ عَبَايَةَ الْأَسَدِيِّ قَالَ سَمِعْتُ عَلِيّاً علیه السلام يَقُولُ: أَنَا قَسِيمُ النَّارِ(۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبایه اسدی گوید: شنیدم علی علیه السّلام می‌فرمود: تقسیم کننده دوزخ منم! - . بصائر الدرجات: ۱۲۲ -

**[ترجمه]

«۱۹»

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ مُوسَى عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ عَلِيٌّ علیه السلام: أَنَا قَسِيمُ النَّارِ أُدْخِلُ أَوْلِيَائِي الْجَنَّةَ وَ أَعْدَائِي النَّارَ(۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: امام باقر علیه السّلام: علی علیه السّلام فرمود: تقسیم کننده دوزخ منم، دوستداران خودم را به بهشت و دشمنانم را به دوزخ وارد می‌کنم. - . بصائر الدرجات: ۱۲۲ -

**[ترجمه]

«۲۰»

یر، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَامِرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام: أَنَا قَسِيمٌ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ وَ أَنَا الْفَارُوقُ الْأَكْبَرُ وَ أَنَا صَاحِبُ الْعَصَا وَ الْمِيسَمِ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: امام صادق علیه السّلام: امیرمؤمنان علیه السّلام فرمود: من تقسیم کننده خلایق میان بهشت و دوزخ هستم، و فاروق اکبر منم و صاحب عصا و نشانه منم! - . بصائر الدرجات: ۱۲۲ -

**[ترجمه]

«۲۱»

شف، [کشف الیقین] مِنْ كِتَابِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الثَّقَفِيِّ عَنْ مُخَوَّلِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عُمَرَ بْنِ شَيْبَةَ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي وَصِيُّ الْأَوْصِيَاءِ قَالَ: دَخَلَ عَلِيٌّ علیه السلام عَلَى النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله وَ عِنْدَهُ عَائِشَةُ فَجَلَسَ قَرِيباً مِنْهَا فَقَالَتْ مَا وَجَدْتَ

۱- ۱. بصائر الدرجات: ۱۲۲.

٢- ٢. بصائر الدرجات: ١٢٢.

٣- ٣. بصائر الدرجات: ١٢٢.

٤- ۴. بصائر الدرجات: ١٢٢.

٥- ۵. بصائر الدرجات: ١٢٢.

يَا ابْنَ أَبِی طَالِبٍ مَقْعَداً إِلَّا فَخِذِی فَضَرَبَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلَی ظَهْرِهَا فَقَالَ یَا عَائِشَهُ لَا تُؤْذِینِی فِی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ وَ سَیِّدِ الْمُسْلِمِینَ وَ أَمِیرِ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِینَ (۱) یُقْعِدُهُ اللَّهُ غَداً یَوْمَ الْقِیَامَهِ عَلَی الصِّرَاطِ فَیُدْخِلُ أَوْلِیَاءَهُ الْجَنَّهَ وَ أَعْدَاءَهُ النَّارَ(۲).

**[ترجمه]کشف الیقین: جابر جعفی گوید: مرا وصیّ اوصیا خبر داده گفت: علی علیه السّلام در حالی بر پیامبر صَلی الله علیهِ و آله وارد گردید که عایشه نزد آن حضرت بود و علی علیه السّلام در نزدیکی عایشه نشست. عایشه گفت:

ص: ۲۰۰

ای پسر ابوطالب، جایی جز ران من برای نشستن نیافتی؟! پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله بر پشت وی زده و فرمود: عایشه، مرا از بابت امیرمؤمنان و سرور مسلمانان و امیر دست و روی سپیدان آزار مده، خداوند او را در روز قیامت بر پل صراط می... نشاند و او دوستداران خود را به بهشت و دشمنان خود را به دوزخ وارد می کند. - . الیقین فی امرهٔ امیرالمؤمنین : ۴۲ -

**[ترجمه]

«۲۲»

شف، [کشف الیقین] مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ وَهْبَانَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِیمَ الثَّقَفِیِّ عَنْ یَحْیَی بْنِ عَبْدِ الْقُدُّوسِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الطَّیَالِسِیِّ عَنْ وَکِیعِ بْنِ الْجَرَّاحِ عَنْ فُضَیْلِ بْنِ مَرْزُوقٍ عَنْ عَطِیَّهَ الْعَوْفِیِّ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْخُدْرِیِّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ: إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ أَمَرَ اللَّهُ مَلَکَیْنِ یَقْعُدَانِ عَلَی الصِّرَاطِ فَلَا یَجُوزُ أَحَدٌ إِلَّا بِبَرَاءَهِ(۳) أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام وَ إِلَّا أَکَبَّهُ اللَّهُ عَلَی مَنْخِرِهِ (۴) فِی النَّارِ ذَلِکَ قَوْلُهُ تَعَالَی وَ قِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْؤُلُونَ قُلْتُ فِدَاکَ أَبِی وَ أُمِّی یَا رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا تَعْنِی بَرَاءَهَ(۵) أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِیٌّ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ وَصِیُّ رَسُولِ اللَّهِ (۶).

**[ترجمه]کشف الیقین: ابوسعید خدری: شنیدم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله می‌فرمود: چون روز قیامت شود خداوند به دو فرشته فرمان می‌دهد که بر پل صراط بنشینند و کسی از آن عبور نخواهد کرد مگر از امیرمؤمنان علی بن أبی طالب علیه السّلام مجوّز داشته باشد و هرکس بخواهد بدون اجازه آن حضرت وارد شود، خداوند او را با صورت به دوزخ خواهد انداخت. این خود مصداق سخن خداست که می‌فرماید: «وَقِفُوهُمْ إِنهُّم مَّسْوُلُون» . عرض کردم: پدر و مادرم فدای تو باد ای رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله، منظور از مجوّز امیرالمؤمنین چیست؟ فرمود: قول«لا إله إلّا الله محمّد رسول الله علیّ امیرالمؤمنین وصیّ رسول الله». - . الیقین فی امرهٔ امیرالمؤمنین : ۵۷ -

**[ترجمه]

«۲۳»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب تَفْسِیرُ مُقَاتِلٍ عَنْ عَطَاءٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: یَوْمَ لا یُخْزِی اللَّهُ النَّبِیَ (۷) لَا یُعَذِّبُ اللَّهُ مُحَمَّداً وَ الَّذِینَ

آمَنُوا مَعَهُ لَا يُعَذِّبُ عَلِيَّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ وَ فَاطِمَهُ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ وَ حَمْزَهُ وَ جَعْفَرٌ نُورُهُمْ یَسْعی یُضِی ءُ عَلَی الصِّرَاطِ لِعَلِیٍّ وَ فَاطِمَهَ مِثْلَ الدُّنْیا سَبْعِینَ مَرَّهً فَیَسْعَی نُورُهُمْ بَیْنَ أَیْدِیهِمْ وَ یَسْعَی عَنْ أَیْمَانِهِمْ وَ هُمْ یَتَّبِعُونَهَا فَیَمْضِی أَهْلُ بَیْتِ مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ زُمْرَهً عَلَی الصِّرَاطِ مِثْلَ الْبَرْقِ الْخَاطِفِ ثُمَّ قَوْمٌ مِثْلَ الرِّیحِ ثُمَّ قَوْمٌ مِثْلَ عَدْوِ الْفَرَسِ ثُمَّ یَمْضِی قَوْمٌ مِثْلَ الْمَشْیِ ثُمَّ قَوْمٌ مِثْلَ الْحَبْوِ ثُمَّ قَوْمٌ

۱- ۱. فی المصدر: و قائد الغر المحجلین.

۲- ۲. الیقین فی إمره أمیر المؤمنین: ۴۲. و یوجد مثل الروایه فی ص ۳۹ و ۱۶۱ منه.

۳- ۳. البراءه: المنشور. الاجازه و فی(ک): الا ببراه أمیر المؤمنین.

۴- ۴. فی المصدر: و من لم یکن له براءه أمیر المؤمنین اکبه اللّه علی منخریه.

۵- ۵. فی المصدر: ببراءه.

۶- ۶. الیقین فی إمره أمیر المؤمنین: ۵۷.

۷- ۷. سوره التحریم: ۸ و ما بعدها ذیلها.

مِثْلَ الزَّحْفِ وَ يَجْعَلُهُ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ عَرِيضاً وَ عَلَى الْمُذْنِبِينَ دَقِيقاً قَالَ اللَّهُ تَعَالَى يَقُولُونَ رَبَّنا أَتْمِمْ لَنا نُورَنا حَتَّى نَجْتَازَ بِهِ عَلَى الصِّرَاطِ قَالَ فَيَجُوزُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فِي هَوْدَجٍ مِنَ الزُّمُرُّدِ الْأَخْضَرِ وَ مَعَهُ فَاطِمَهُ عليها السلام عَلَى نَجِيبٍ مِنَ الْيَاقُوتِ الْأَحْمَرِ حَوْلَهَا سَبْعُونَ أَلْفَ حَوْرَاءَ(۱) كَالْبَرْقِ اللَّامِعِ.

ابْنُ عَبَّاسٍ وَ أَنَسٌ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله قَالَ: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَهِ وَ نُصِبَ الصِّرَاطُ عَلَى جَهَنَّمَ لَمْ يَجُزْ عَلَيْهِ إِلَّا مَنْ مَعَهُ جَوَازٌ فِيهِ وَلَايَهُ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى وَ قِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْؤُلُونَ (۲).

وَ حَدَّثَنِي أَبِي شَهْرَآشُوبَ بِإِسْنَادٍ لَهُ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله:لِكُلِّ شَيْ ءٍ جَوَازٌ وَ جَوَازُ الصِّرَاطِ حُبُّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ.

تَارِيخُ الْخَطِيبِ: لَيْثٍ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنْ طَاوُسٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: قُلْتُ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه و آله يَا رَسُولَ اللَّهِ لِلنَّاسِ جَوَازٌ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ وَ مَا هُوَ قَالَ حُبُّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام.

وَ فِي حَدِيثِ وَكِيعٍ قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا مَعْنَى بَرَاءَهِ عَلِيٍّ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِيٌّ وَلِيُّ اللَّهِ.

وَ سَأَلَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله جَبْرَئِيلَ كَيْفَ تَجُوزُ أُمَّتِي الصِّرَاطَ فَمَضَى وَ عَادَ وَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُقْرِئُكَ السَّلَامَ وَ يَقُولُ إِنَّكَ تَجُوزُ الصِّرَاطَ بِنُورِي وَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام يَجُوزُ الصِّرَاطَ بِنُورِكَ وَ أُمَّتُكَ تَجُوزُ الصِّرَاطَ بِنُورِ عَلِيٍّ فَنُورُ أُمَّتِكَ مِنْ نُورِ عَلِيٍّ وَ نُورُ عَلِيٍّ مِنْ نُورِكَ وَ نُورُكَ مِنْ نُورِ اللَّهِ.

وَ فِي خَبَرٍ: وَ هُوَ الصِّرَاطُ الَّذِي يَقِفُ عَلَى يَمِينِهِ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ عَلَى شِمَالِهِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ يَأْتِيهِمَا النِّدَاءُ مِنَ اللَّهِ أَلْقِيا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ(۳).

الْحَسَنُ الْبَصْرِيُّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله فِي خَبَرٍ: وَ هُوَ جَالِسٌ عَلَى

۱- ۱. في المصدر: حور.

۲- ۲. سوره الصافّات: ۲۴.

۳- ۳. سوره ق: ۲۴.

کُرْسِیٍّ مِنْ نُورٍ یَعْنِی عَلِیّاً یَجْرِی بَیْنَ یَدَیْهِ التَّسْنِیمُ لَا یَجُوزُ أَحَدٌ الصِّرَاطَ إِلَّا وَ لَهُ بَرَاهٌ(۱) بِوَلَایَتِهِ وَ وَلَایَهِ أَهْلِ بَیْتِهِ یُشْرِفُ عَلَی الْجَنَّهِ وَ یُدْخِلُ مُحِبِّیهِ الْجَنَّهَ وَ مُبْغِضِیهِ النَّارَ.

الْبَاقِرُ علیه السلام: سُئِلَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَی أَلْقِیا فِی جَهَنَّمَ الْآیَهَ فَقَالَ یَا عَلِیُّ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَی إِذَا جَمَعَ النَّاسَ یَوْمَ الْقِیَامَهِ فِی صَعِیدٍ وَاحِدٍ کُنْتُ أَنَا وَ أَنْتَ عَنْ یَمِینِ الْعَرْشِ (۲) وَ یَقُولُ اللَّهُ یَا مُحَمَّدُ وَ یَا عَلِیُّ قُومَا وَ أَلْقِیَا مَنْ أَبْغَضَکُمَا وَ خَالَفَکُمَا وَ کَذَّبَکُمَا فِی النَّارِ.

الرِّضَا علیه السلام عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله:نَزَلَتْ فِیَّ وَ فِی عَلِیٍّ هَذِهِ الْآیَهُ.

شَرِیکٌ الْقَاضِی وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ حَمَّادٍ الْأَنْصَارِیُّ قَالَ کُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا: حَضَرْتُ الْأَعْمَشَ فِی عِلَّتِهِ الَّتِی قُبِضَ فِیهَا وَ عِنْدَهُ ابْنُ شُبْرُمَهَ وَ ابْنُ أَبِی لَیْلَی وَ أَبُو حَنِیفَهَ فَقَالَ أَبُو حَنِیفَهَ یَا أَبَا مُحَمَّدٍ اتَّقِ اللَّهَ وَ انْظُرْ لِنَفْسِکَ فَإِنَّکَ فِی آخِرِ یَوْمٍ مِنْ أَیَّامِ الدُّنْیَا وَ أَوَّلِ یَوْمٍ مِنْ أَیَّامِ الْآخِرَهِ وَ قَدْ کُنْتَ تُحَدِّثُ فِی عَلِیٍّ بِأَحَادِیثَ لَوْ تُبْتَ عَنْهَا کَانَ خَیْراً لَکَ قَالَ الْأَعْمَشُ مِثْلُ مَا ذَا قَالَ مِثْلُ حَدِیثِ عَبَایَهَ الْأَسَدِیِّ أَنَّ عَلِیّاً قَسِیمُ النَّارِ قَالَ أَقْعِدُونِی سَنِّدُونِی (۳) حَدَّثَنِی وَ الَّذِی إِلَیْهِ مَصِیرِی مُوسَی بْنُ طَرِیفٍ إِمَامُ بَنِی أَسَدٍ عَنْ عَبَایَهَ بْنِ رِبْعِیٍّ إِمَامِ الْحَیِّ قَالَ سَمِعْتُ عَلِیّاً علیه السلام یَقُولُ أَنَا قَسِیمُ النَّارِ أَقُولُ هَذَا وَلِیِّی دَعِیهِ وَ هَذَا عَدُوِّی خُذِیهِ وَ حَدَّثَنِی أَبُو الْمُتَوَکِّلِ النَّاجِی فِی إِمْرَهِ الْحَجَّاجِ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْخُدْرِیِّ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ یَأْمُرُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَأَقْعُدُ أَنَا وَ عَلِیٌّ عَلَی الصِّرَاطِ وَ یُقَالُ لَنَا أَدْخِلَا الْجَنَّهَ مَنْ آمَنَ بِی وَ أَحَبَّکُمَا وَ أَدْخِلَا النَّارَ مَنْ کَفَرَ بِی وَ أَبْغَضَکُمَا.

وَ فِی رِوَایَهٍ(۴): أَلْقِیَا فِی النَّارِ مَنْ أَبْغَضَکُمَا وَ أَدْخِلَا الْجَنَّهَ مَنْ أَحَبَّکُمَا. وَ فِی رِوَایَهِ غَیْرِهِمَا وَ حَدَّثَنِی أَبُو وَائِلٍ

۱- ۱. فی المصدر: إلّا و معه براءه.

۲- ۲. فی المصدر: علی یمین العرش.

۳- ۳. فی المصدر: و سندونی.

۴- ۴. فی(م) و(د): و فی لفظ.

قَالَ حَدَّثَنِی ابْنُ عَبَّاسٍ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله(۱): إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ یَأْمُرُ اللَّهُ عَلِیّاً أَنْ یَقْسِمَ بَیْنَ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ فَیَقُولُ لِلنَّارِ خُذِی ذَا عَدُوِّی وَ ذَرِی ذَا وَلِیِّی قَالَ فَجَعَلَ أَبُو حَنِیفَهَ إِزَارَهُ عَلَی رَأْسِهِ وَ قَالَ قُومُوا بِنَا لَا یَجِی ءُ أَبُو مُحَمَّدٍ بِأَعْظَمَ مِنْ هَذَا قَالَ فَمَا أَمْسَی الْأَعْمَشُ حَتَّی تُوُفِّیَ (۲).

شِیرَوَیْهِ فِی الْفِرْدَوْسِ قَالَ حُذَیْفَهُ: قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله عَلِیٌّ قَسِیمُ النَّارِ.

الصَّفْوَانِیُّ فِی الْإِحَنِ وَ الْمِحَنِ فِی خَبَرٍ طَوِیلٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله:وَ یَنْزِلُ الْمَلَکَانِ یَعْنِی رِضْوَانُ وَ مَالِکٌ فَیَقُولُ مَالِکٌ إِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِی بِلُطْفِهِ وَ مَنِّهِ أَنْ أَسْعَرَ النِّیرَانَ فَسَعَرْتُهَا وَ أَنْ أَغْلَقَ أَبْوَابَهَا فَغَلَقْتُهَا وَ أَنْ آتِیَکَ بِمَفَاتِیحِهَا فَخُذْهَا یَا مُحَمَّدُ فَأَقُولُ قَدْ قَبِلْتُ ذَلِکَ مِنْ رَبِّی فَلَهُ الْحَمْدُ عَلَی مَا مَنَّ بِهِ عَلَیَّ ثُمَّ أَدْفَعُهَا إِلَی عَلِیٍّ ثُمَّ یَقُولُ رِضْوَانُ إِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِی بِمَنِّهِ وَ لُطْفِهِ أَنْ أُزَخْرِفَ الْجِنَانَ فَزَخْرَفْتُهَا وَ أَنْ أَغْلَقَ أَبْوَابَهَا فَغَلَقْتُهَا وَ أَنْ آتِیَکَ بِمَفَاتِیحِهَا فَخُذْهَا یَا مُحَمَّدُ فَأَقُولُ قَدْ قَبِلْتُ ذَلِکَ مِنْ رَبِّی فَلَهُ الْحَمْدُ عَلَی مَا مَنَّ بِهِ عَلَیَّ ثُمَّ أَدْفَعُهَا إِلَی عَلِیٍّ علیه السلام فَیَنْزِلُ عَلِیٌّ وَ فِی یَدِهِ مَفَاتِیحُ الْجَنَّهِ وَ مَقَالِیدُ النَّارِ فَیَقِفُ عَلِیٌّ بِحُجْزَتِهَا وَ یَأْخُذُ بِزِمَامِهَا وَ قَدْ تَطَایَرَ شَرَرُهَا وَ عَلَا زَفِیرُهَا وَ تَلَاطَمَتْ أَمْوَاجُهَا فَتُنَادِیهِ النَّارُ جُزْنِی یَا عَلِیُّ فَقَدْ أَطْفَأَ نُورُکَ لَهَبِی فَیَقُولُ لَهَا عَلِیٌّ اتْرُکِی هَذَا وَلِیِّی وَ خُذِی هَذَا عَدُوِّی وَ إِنَّ جَهَنَّمَ یَوْمَئِذٍ لَأَطْوَعُ لِعَلِیٍّ مِنْ غُلَامِ أَحَدِکُمْ لِصَاحِبِهِ.

وَ قَالَ الزَّمَخْشَرِیُّ فِی الْفَائِقِ (۳) مَعْنَی قَوْلِ عَلِیٍّ: أَنَا قَسِیمُ النَّارِ أَیْ مُقَاسِمُهَا وَ مُسَاهِمُهَا یَعْنِی أَنَّ الْقَوْمَ عَلَی شَطْرَیْنِ مُهْتَدُونَ وَ ضَالُّونَ فَکَأَنَّهُ قَاسِمُ النَّارِ إِیَّاهُمْ فَشَطْرٌ لَهَا وَ شَطْرٌ مَعَهُ فِی الْجَنَّهِ.

وَ لَقَدْ صَنَّفَ مُحَمَّدُ بْنُ سَعْدٍ(۴) کِتَابَ مَنْ رَوَی فِی عَلِیٍّ علیه السلام: أَنَّهُ قَسِیمُ النَّارِ.

۱- ۱. فی المصدر: قال: قال رسول اللّه.

۲- ۲. مرت القضیه تحت الرقم السابع من الباب.

۳- ۳. راجع ج ۲: ۳۴۶.

۴- ۴. فی المصدر: محمّد بن سعید.

قَالَ عَمْرُو بْنُ شِمْرٍ: اجْتَمَعَ الْكَلْبِيُّ وَ الْأَعْمَشُ فَقَالَ الْكَلْبِيُّ أَيُّ شَيْءٍ أَشَدُّ مَا سَمِعْتَ فِي مَنَاقِبِ عَلِيٍّ عليه السلام(۱) فَحَدَّثَ بِحَدِيثِ عَبَايَةَ أَنَّهُ قَسِيمُ النَّارِ فَقَالَ الْكَلْبِيُّ وَ عِنْدِي أَعْظَمُ مِمَّا عِنْدَكَ أَعْطَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله كِتَاباً(۲) فِيهِ أَسْمَاءُ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَ أَسْمَاءُ أَهْلِ النَّارِ.

عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ بَشِيرٍ عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام فِي خَبَرٍ طَوِيلٍ يَذْكُرُ فِيهِ حَدِيثَ الْإِسْرَاءِ ثُمَّ قَالَ: فَأَوْحى إِلى عَبْدِهِ ما أَوْحى قَالَ دَفَعَ إِلَيْهِ كِتَاباً يَعْنِي إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله فِيهِ أَسْمَاءُ أَصْحَابِ الْيَمِينِ وَ أَصْحَابِ الشِّمَالِ فَأَخَذَ كِتَابَ الْيَمِينِ بِيَمِينِهِ وَ نَظَرَ إِلَيْهِ فَإِذَا فِيهِ أَسْمَاءُ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَ أَسْمَاءُ آبَائِهِمْ وَ قَبَائِلِهِمْ فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى آمَنَ الرَّسُولُ بِما أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَ الْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ (۳) الْآيَةَ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله رَبَّنا لا تُؤاخِذْنا إِنْ نَسِينا أَوْ أَخْطَأْنا(۴) فَقَالَ تَعَالَى قَدْ فَعَلْتُ فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله وَ لا تُحَمِّلْنا ما لا طاقَةَ لَنا بِهِ إِلَى آخِرِ السُّورَةِ كُلَّ ذَلِكَ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى قَدْ فَعَلْتُ ثُمَّ طَوَى الصَّحِيفَةَ فَأَمْسَكَهَا بِيَمِينِهِ وَ فَتَحَ صَحِيفَةَ أَصْحَابِ الشِّمَالِ فَإِذَا فِيهَا أَسْمَاءُ أَهْلِ النَّارِ وَ أَسْمَاءُ آبَائِهِمْ وَ قَبَائِلِهِمْ ثُمَّ سَاقَ جَعْفَرٌ الصَّادِقُ عليه السلام الْكَلَامَ إِلَى أَنْ قَالَ ثُمَّ نَزَلَ وَ مَعَهُ الصَّحِيفَتَانِ فَدَفَعَهُمَا إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام.

وَ فِي رِوَايَةِ مُحَمَّدِ بْنِ زَكَرِيَّا الْغَلَابِيِّ وَ الْحَدِيثُ مُخْتَصَرٌ: أَنَّ رِضْوَانَ يُنَادِي إِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي أَنْ أَدْفَعَ مَفَاتِيحَ الْجِنَانِ إِلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله وَ إِنَّ مُحَمَّداً أَمَرَنِي أَنْ أَدْفَعَهَا إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام فَاشْهَدُوا لِي عَلَيْهِ (۵) ثُمَّ يَقُومُ خَازِنُ جَهَنَّمَ وَ يُنَادِي أَلَا إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَمَرَنِي أَنْ أَدْفَعَ مَفَاتِيحَ جَهَنَّمَ إِلَى مُحَمَّدٍ وَ إِنَّ مُحَمَّداً أَمَرَنِي أَنْ أَدْفَعَهَا إِلَى

۱- ۱. في المصدر: من مناقب علي.

۲- ۲. في المصدر: أعطى رسول اللّه عليا كتابا.

۳- ۳. سوره البقره: ۲۸۵. و في المصدر: « آمَنَ الرَّسُولُ بِما أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ» فقال النبيّ: « وَ الْمُؤْمِنُونَ ...» .

۴- ۴. سوره البقره: ۲۸۶ و ما بعدها ذيلها.

۵- ۵. في المصدر« هاك فاشهدوا لي عليه» في الموضعين.

عَلِيٍّ فَقَالَ اشْهَدُوا لِي عَلَيْهِ فَيَأْخُذُ(۱) مَفَاتِيحَ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ وَ تَأْخُذُ حُجْزَتِي وَ أَهْلُ بَيْتِكَ يَأْخُذُونَ حُجْزَتَكَ وَ شِيعَتُكَ يَأْخُذُونَ حُجْزَهَ أَهْلِ بَيْتِكَ قَالَ فَصَفَقْتُ بكلتى [بِكِلْتَا] يَدَيَ (۲) وَ قُلْتُ إِلَى الْجَنَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ إِي وَ رَبِّ الْكَعْبَهِ.

مُحَمَّدٌ الْفَتَّالُ فِي رَوْضَهِ الْوَاعِظِينَ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله:حَلْقَهُ بَابِ الْجَنَّهِ ذَهَبٌ فَإِذَا دُقَّتِ الْحَلْقَهُ عَلَى الصَّفِيحَهِ طَنَّتْ وَ قَالَتْ يَا عَلِيُّ.

خَصَائِصُ النَّطَنْزِيِّ قَيْسُ بْنُ أَبِي حَازِمٍ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله:عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ حَلْقَهٌ مُعَلَّقَهٌ بِبَابِ الْجَنَّهِ مَنْ تَعَلَّقَ بِهَا دَخَلَ الْجَنَّهَ(۳).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: تفسیر مقاتل از عطا از ابن عباس آورده است که در مورد این آیات گفت: «يَوْمَ لَا يخْزِي اللَّهُ النَّبِي» - . تحریم/ ۸ و ما بعد آن را در ذیل آن می‌آید. -

یعنی: خداوند محمّد را عذاب نمی‌دهد،«وَ الَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُ» یعنی: علی بن أبی طالب ، فاطمه، حسن، حسین، حمزه و جعفر را نیز عذاب نمی‌دهد، «نُورهم یَسعَی» یعنی: نورشان هفتاد بار بیشتر از زمین پل صراط را برای علی فاطمه روشن می‌سازد، سپس نورشان از پیشاپیش آن و از سمت راستشان می‌تابد و آن‌ها آن نورها را دنبال می‌کنند، سپس اهل بیت محمّد به صورت گروهی و به سرعت برق از آن می‌گذرند، سپس قومی چون باد از آن می‌گذرند و آن‌گاه قومی چون تاختن اسب، آن‌گاه قومی چون قدم زدن سپس قومی چون راه رفتن بر روی چهار دست و پا، آن‌گاه قومی

ص: ۲۰۱

همانند سینه‌خیز راه رفتن از آن می‌گذرند، و خداوند آن را برای مؤمنان پهن و برای کافران باریک قرار خواهد داد؛ خدای متعال می‌فرماید: «یَقُولون ربّنا أتمِم نورَنا» تا با آن از صراط بگذریم! راوی گوید: سپس امیرمؤمنان علیه السّلام در کجاوه‌ای از زمرّد سبز در حالی که فاطمه علیها السّلام سوار بر اسبی نجیب از یاقوت سرخ که هفتاد هزار حور بهشتی احاطه‌اش کرده باشند، به سان برق درخشان از آن می‌گذرند.

ابن عباس و أنس از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله آورده‌اند آن حضرت فرمود: چون روز قیامت شود و پل صراط بر روی جهنم قرار داده شود، هیچ کسی قادر به عبور از آن نخواهد بود مگر با مجوّزی که ولایت علی بن أبی طالب در آن باشد و این خود مصداق قول خدای متعال است که فرمود: «وَقِفُوهُمْ إِنهُّم مَّسْولُونَ» - . صافات/ ۲۴ - {و بازداشتشان نمایید که آنها مسئولند}.

و ابوشهر آشوب با اسناد خود از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله مرا روایت کرد که آن حضرت فرمود: هر چیزی مجوّزی دارد و مجوّز عبور از پل صراط، حُبّ علی بن أبی طالب علیه السّلام است.

تاریخ خطیب با سندی از ابن عباس آورده است که گفت: به پیامبر صَلی الله علیهِ و آله عرض کردم: یا رسول الله، آیا مردم (برای عبور از پل صراط) مجوّز لازم دارند؟ فرمود: آری؛ عرض کردم: و آن چیست؟ فرمود: حُبّ علی بن أبی طالب علیه السّلام.

و در روایت وکیع آمده است که ابوسعید خدری عرض کرد: یا رسول الله، معنای «امان نامه علی» چیست؟ فرمود: لا إله إلّا الله، محمّد رسول الله، علی ولی الله.

و پیامبر صَلی الله علیهِ و آله از جبرئیل پرسید: اُمّت من چگونه از پل صراط می‌گذرند؟ پس جبرئیل رفت و بازگشت آن‌گاه گفت: خدای متعال سلامت می‌رساند و می‌فرماید: تو با نور من از صراط می‌گذری و علی بن أبی طالب علیه السّلام با نور تو از پل صراط می‌گذرد و اُمّت تو با نور علی از صراط می‌گذرد، زیرا نور اُمّت تو از نور علی و نور علی از نور تو و نور تو از نور خداست.

و در روایتی آمده است: و این صراط، همان پل صراطی است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در سمت راست آن و امیرالمؤمنین علیه السّلام در سمت چپ آن می‌ایستند و از جانب خدا به آنان ندا می‌رسد که: «أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيد» - . ق/ ۲۴ - {[به آن دو فرشته خطاب می شود:] «هر کافر سرسختی را در جهنّم فروافکنید}

حسن بصری از عبدالله از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله در روایتی آورده است که: در حالی که او بر

ص: ۲۰۲

تختی از نور نشسته- مقصود آن حضرت علی علیه السّلام است- و چشمه تسنیم از مقابلش جاری است، کسی از پل صراط عبور نمی‌کند مگر اینکه براتی متضمن پذیرش ولایت او و اهل بیتش برای عبور از آن را داشته باشد، او بر بهشت اشراف دارد و دوستدارانش را به بهشت و دشمنانش را به دوزخ وارد می‌کند.

امام باقر علیه السّلام: از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله درباره قول خدای متعال که می‌فرماید: «أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيد» سؤال شد، فرمود: یا علی، چون خدای متعال در روز قیامت مردم را یکجا جمع کند، من و تو در سمت راست عرش خواهیم بود و خداوند خواهد فرمود: یا محمّد و یا علی، برخیزید و هر که را با شما دشمنی کرده و به مخالفت با شما برخاسته و تکذیبتان نموده، در دوزخ اندازید.

امام رضا علیه السّلام از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله: این آیه درباره من و علی نازل شده است.

شُریک قاضی و عبدالله بن حماد انصاری هرکدام گفته‌اند: در بیماری اعمش که از آن درگذشت بر بالینش حاضر شدم در حالی که ابن شبرمه و ابن أبی لیلی و ابوحنیفه نیز در آنجا بودند. پس ابوحنیفه گفت: ای ابومحمّد، از خدا بترس و برای خودت کاری بکن که تو آخرین روز عمرت را در این دنیا می‌گذرانی و قدم در اولین روز زندگی آخرتت می‌گذاری، تو درباره علی احادیثی را نقل می‌کردی که اگر از بابت آن‌ها توبه کنی برایت بهتر خواهد بود. اعمش گفت: مثل کدام حدیث؟! ابوحنیفه گفت: مثل حدیث عبایه اسدی که «علی قسمت کننده دوزخ است»! اعمش گفت: مرا بنشانید! برایم تکیه‌گاه بگذارید! سپس گفت: سوگند به کسی که بازگشت من به سوی اوست، مرا موسی بن طریف امام بنی اسد از عبایه بن ربعی امام محله روایت کرده گفت: شنیدم علی علیه السّلام می‌فرمود: من تقسیم کننده دوزخ هستم، خواهم گفت: این دوستدار من است رهایش کن و این دشمن من است او را ببر. و مرا ابو المتوکّل ناجی در امارت حجّاج از ابوسعید خدری

روایت کرد که پیـامبر صَـلی الله علیهِ و آله فرمود: چون روز قیـامت شود، خـدای عزّوجـل فرمـان می‌دهـد که من و علی بر پل صراط بنشـینیم، و به ما گفته می‌شود: هر که به من ایمان آورده و شـما را دوست داشته، وارد بهشت کنید و هرکه را که به من کفر ورزیـده و بـا شـما دشـمنی کرده، وارد دوزخ کنیـد! و در روایتی آمـده است: هرکه را بـا شـما دشـمنی ورزیـده در آتش اندازید و هر که شـما را دوست داشـته به بهشت در آورید؛ و در روایتی غیر از این دو حدیث آمده است: و ابووائل مرا روایت کرده

ص: ۲۰۳

گفت: ابن عبـاس مرا روایت کرد که رسـول خـدا صَـلی الله علیهِ و آله فرمود: چون روز قیـامت شود، خداونـد علی را امر می... فرمایـد که خلایق را میان بهشت و دوزخ تقسـیم کند، پس آن حضـرت به دوزخ می‌گوید: این را بگیر که دشـمن من است و این را رهـا کن که دوسـتدار من است. راوی گویـد، پس ابوحنیفه دامن برچیـده و گفت: برخیزیـد برویم تا ابو محمّـد سـخنی بزرگ‌تر از این نگفته است! گوید: اعمش پیش از آنکه آن روز را به شب رساند، از دنیا رفت.

شیرویه در «الفردوس» حذیفه گوید: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: علی تقسیم کننده دوزخ است!

صفوانی با سندی آورده است: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود:

و آن دو فرشـته (رضوان- مالک) فرود می‌آیند پس مالک می‌گوید: خدوند با لطف و منّت خود به من فرمان داد که آتش ها را بر افروزم و من این کار را کردم و فرمان داده که درب های آن را قفل کنم و من قفل کردم و فرمان داده که کلیـد های آن را به تـو بـدهم؛ پس بگیر ای محمـد. و من می‌گـویم: همانـا من این را از پروردگـارم قبول کردم و حمـد مخصوص اوست به خاطر منتی که بر من نهاده است. و آن ها را به علی علیه السـلام می‌دهم. سـپس رضوان میگوید: خداوند به لطف و منت خود مرا امر کرده که بهشت را بیارایم که آن را آراسـتم و درهای آن را ببنـدم که بسـتم و کلیدهای آن را نزد تو بیاوریم یا محمّد، اکنون آن‌ها را از من بگیر، و من خواهم گفت: این را از پروردگارم پذیرفتم! پس سپاس او راست به خاطر آنچه از منّت که بر من نهاد، آن‌گاه کلیدها را به علی علیه السّـلام خواهم داد سـپس علی علیه السّلام در حالی پایین می‌آید که کلیدهای بهشت و دوزخ را در دست دارد و اختیار دوزخ را به دست خواهـد گرفت و بر دهانه آن می‌ایسـتد در حالی شـراره‌ها و زبانه‌های آتش بالا گرفته و زوزه می‌کشد و امواج آن متلاطم گشته و سپس آن حضرت را ندا کرده و گوید: ای علی، مرا واگذار و بگذر که نور تو حرارت مرا خـاموش کرد، پس علی به آن می‌گویـد: این دوسـتدار من است، او را رها کن و این دشـمن من است او را ببر! و در آن روز جهنم برای علی از غلام هر کدامتان برای ارباب خود مطیع‌تر است.

و زمخشری در «الفائق» - . ج. ۲: ۳۴۶ -

گوید: معنای قول علی که فرمود«أنا قسـیم النار» آن است که من قسـمت کننده آنم، یعنی اینکه مردم دو گروهند: هدایت یافته و گمراه، پس گـویی آن حضـرت دوزخ را بهره گمراهـان سـاخت و بهشت را سـهم مؤمنـان قرار داده تـا در بهشت همراه وی باشند.

و محمّد بن سعد کتاب «مَن روی فی علی علیه السّلام أنّه قسیم النار» را تألیف کرده است.

ص: ۲۰۴

عمرو بن شمر گوید: کلبی و اعمش باهم دیدار کردند پس کلبی گفت: چه منقبتی از مناقب علی علیه السّلام را شنیده‌ای که بزرگ‌تر از بقیه مناقب باشد؟ پس وی حدیث عبایه را برای او روایت کرد که «علی تقسیم کننده دوزخ است»، کلبی گفت: من بزرگ‌تر از آن را دارم، رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله نوشته ای به علی علیه السلام داد که در آن نام بهشتیان و دوزخیان نوشته شده بود.

عبدالصمد بن بشیر از امام صادق علیه السّلام در روایتی طولانی که ماجرای معراج را در آن ذکر می‌کند. می‌گوید: «فَأَوْحَی إِلَیٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَی» یعنی اینکه خداوند نوشته‌ای به پیامبر صَلی الله علیهِ و آله داد که نام اصحاب یمین(بهشتیان) و اصحاب شمال (دوزخیان) در آن نوشته شده بود. پس آن حضرت نامه اسامی بهشتیان را به دست راست خود گرفته در آن نگریست ناگاه نام بهشتیان و نام پدران و قبایل‌شان را در آن دید، سپس خداوند متعال فرمود: «ءَامَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَیْهِ مِن رَّبِّهِ وَ الْمُؤْمِنُونَ کلُ ٌّءَامَنَ بِالله» - . بقره/ ۲۸۵ - {پیامبر

[خدا] بدانچه از جانب پروردگارش بر او نازل شده است ایمان آورده است، و مؤمنان همگی به خدا و فرشتگان و کتابها و فرستادگانش ایمان آورده اند [و گفتند:] «میان هیچ یک از فرستادگانش فرق نمی گذاریم» و گفتند: «شنیدیم و گردن نهادیم، پروردگارا، آمرزش تو را [خواستاریم] و فرجام به سوی تو است.»} سپس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله عرض کرد: «رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِن نَّسِینَا أَوْ أَخْطَأْنَا» - . بقره/ ۲۸۶ - {پروردگارا،

اگر فراموش کردیم یا به خطا رفتیم بر ما مگیر!} پس خدای متعال فرمود: چنین کردم. آنگاه پیامبر صَلی الله علیهِ و آله عرض کرد: «وَ لَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَهَ لَنَا بِهِ » {و آنچه تاب آن نداریم بر ما تحمیل مکن و از ما درگذر و ما را ببخشای و بر ما رحمت آور سرور ما تویی پس ما را بر گروه کافران پیروز کن} و در همه موارد خدای متعال می‌فرمود: چنین کردم! سپس آن صحیفه را پیچیده و با دست راست خود آن را گرفت و طومار دوزخیان را گشود ناگاه مشاهده فرمود که نام اهل دوزخ و نام پدران و قبیله‌هایشان در آن نوشته شده است؛ سپس امام صادق علیه السّلام سخن خود را ادامه داده تا اینکه فرمود: سپس در حالی که هر دو طومار را در اختیار داشت، به زمین آمد و آن دو طومار را به علی بن أبی طالب علیه السّلام سپرد.

و در روایت محمّد بن زکریای غلّابی- و این حدیث خلاصه شده است- آمده است که رضوان ندا در می‌دهد: خداوند مرا فرمان داده که کلیدهای باغ‌های بهشتی را به محمّد صَلی الله علیهِ و آله بسپارم و محمّد صَلی الله علیهِ و آله به من امر فرمود: که آن‌ها را به علی بن أبی طالب علیه السّلام بدهم، پس در این مورد گواهی دهید که من چنین کردم! سپس خزانه‌دار جهنم برمی‌خیزد و ندا در می‌دهد: بدانید که خدای عزّوجل مرا فرمان داده که کلیدهای دوزخ را به محمّد بسپارم و محمّد مرا فرمان داد که آن‌ها را به

ص: ۲۰۵

علی بـدهم، سـپس گفت: شـما شاهـد باشـید که من چنین کردم، آن گاه علی علیه السّـلام کلیدهای بهشت و دوزخ را دریافت می کند، و تو دامن مرا می گیری و اهل بیت تو دامن تو را می گیرند و شیعیان تو دامن اهل بیت تو را می گیرند، فرمود: پس من هر دو دستم را برهم زده و گفتم: به سوی بهشت یا رسول الله؟ فرمود: آری، به پروردگار کعبه سوگند!

محمّد فتّال در کتاب «روضه الواعظین»: پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: حلقه در بهشت از طلاست، اگر حلقه بر در زده شود، صدای «یا علی» از آن برمی‌خیزد! خصائص نطنزی، قیس بن أبی حازم از ابن مسـعود آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمـود: علی بن أبی طـالب حلقه‌ی آویزانی بر در بهشت است، هرکس به آن آویزد، وارد بهشت می‌شود. - . منـاقب آل أبی طالب ۱: ۳۵۰-۳۴۶ -

**[ترجمه]

«۲۴»

جا، [المجالس] للمفیـد الصَّدُوقُ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنْ أَبِی عِیسَـی عَنْ عَلِیِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ غَانِمِ بْنِ مُغَفَّلٍ عَنِ الثُّمَالِیِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السـلام قَالَ: یَا أَبَا حَمْزَهَ لَا تَضَعُوا عَلِیّاً دُونَ مَا رَفَعَهُ اللَّهُ وَ لَا تَرْفَعُوا عَلِیّاً فَوْقَ مَا جَعَلَ اللَّهُ کَفَی عَلِیّاً أَنْ یُقَاتِلَ أَهْلَ الْکَرَّهِ وَ أَنْ یُزَوِّجَ أَهْلَ الْجَنَّهِ(۴).

**[ترجمه]مجالس مفید: ابوحمزه ثمالی: امام باقر علیه السّـلام فرمود: ای ابوحمزه، علی را در مرتبه‌ای پایین‌تر از آنچه خداوند قرار داده، قرار ندهید، و علی را بالا تر از آنچه خداوند قرار داده قرار ندهید. در منزلت علی همین بس که با دلاوران می‌جنگد و بهشتیان را باهم پیوند می‌دهد. - . امالی مفید: ۵ -

**[ترجمه]

«۲۵»

جا، [المجالس] للمفید الصَّدُوقُ عَنْ أَبِیهِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ ابْنِ عِیسَـی عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ سُـلَیْمَانَ بْنِ خَالِدٍ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السـلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صـلی الله علیه و آله لِعَلِیٍّ علیه السـلام یَا عَلِیُّ أَنْتَ مِنِّی وَ أَنَا مِنْکَ وَلِیُّکَ وَلِیِّی وَ وَلِیِّی وَلِیُّ اللَّهِ وَ عَدُوُّکَ عَدُوِّی وَ عَدُوِّی عَدُوُّ اللَّهِ یَا عَلِیُّ أَنَا حَرْبٌ لِمَنْ حَارَبَکَ وَ سِـلْمٌ لِمَنْ سَالَمَکَ یَا عَلِیُّ لَکَ کَنْزٌ فِی الْجَنَّهِ وَ أَنْـتَ ذُو قَرْنَیْهَـا یَـا عَلِیُّ أَنْـتَ قَسِـیمُ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ لَـا یَـدْخُلُ الْجَنَّهَ إِلَّا مَنْ عَرَفَـکَ وَ عَرَفْتَهُ وَ لَـا یَـدْخُلُ النَّارَ إِلَّا مَنْ أَنْکَرَکَ وَ أَنْکَرْتَهُ یَا عَلِیُّ أَنْتَ وَ الْأَئِمَّهُ مِنْ وُلْدِکَ (۵) عَلَی الْأَعْرَافِ یَوْمَ الْقِیَامَهِ

ص: ۲۰۶

۱- ۱. کذا فی النسخ، و الصحیح کما فی المصدر: فتأخذ.

۲- ۲. الصحیح: بکلتا یدی.

۳- ۳. مناقب آل أبی طالب ۱: ۳۴۶- ۳۵۰.

۴- ۴. أمالی المفید: ۵. و الکره: الحمله.

۵- ۵. فی المصدر: و الأئمّه من بعدک.

تَعْرِفُ الْمُجْرِمِينَ بِسِيمَاهُمْ وَ الْمُؤْمِنِينَ بِعَلَامَاتِهِمْ يَا عَلِيُّ لَوْلَاكَ لَمْ يُعْرَفِ الْمُؤْمِنُونَ بَعْدِي (۱).

**[ترجمه]مجالس مفید: شیخ صدوق از امام صادق علیه السّلام: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام فرمود: ای علی، تو از منی و من از تو، دوستدار تو دوستدار من و دوستدار من دوستدار خداست، و دشمن تو دشمن من است و دشمن من دشمن خداست. ای علی، من با کسی که با تو می‌جنگد در جنگم و با آنکه با تو در صلح است، در صلح هستم، ای علی برای تو گنجی در بهشت است و تو صاحب دو طرف بهشت هستی. یا علی تو قسمت کننده بهشت و جهنم هستی، جز کسی که تو را بشناسد و تو او را بشناسی، وارد بهشت نمی‌شود، و کسی وارد دوزخ نمی‌شود مگر اینکه تو را انکار کرده و تو نیز او را نشناسی، ای علی، تو و امامانی که از نسل تو هستند در روز قیامت در اعراف قرار دارید،

ص: ۲۰۶

مجرمان را از سیمای آن‌ها و مؤمنان را با نشانه‌هایشان می‌شناسی، ای علی، اگر تو نبودی، پس از من مؤمنان شناخته نمی... شدند. - . امالی مفید: ۱۲۴ -

**[ترجمه]

«۲۶»

بشا، [بشاره المصطفی] وَالِدِي أَبُو الْقَاسِمِ الْفَقِيهُ وَ عَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ وَ وَلَدُهُ سَعْدُ بْنُ عَمَّارٍ جَمِيعاً عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ نَصْرٍ الْجُرْجَانِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَمْزَةَ الْعَلَوِيِّ مِنْ كِتَابِهِ بِخَطِّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ حَمْزَةَ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْخَلِيلِ عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ شَرِيكٍ عَنْ لَيْثِ بْنِ أَبِي سُلَيْمٍ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: لَمَّا فَتَحَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله(۲) مَدِينَةَ خَيْبَرَ قَدِمَ جَعْفَرٌ علیه السلام مِنَ الْحَبَشَةِ فَقَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله لَا أَدْرِي أَنَا بِأَيِّهِمَا أُسَرُّ بِفَتْحِ خَيْبَرَ أَمْ بِقُدُومِ جَعْفَرٍ وَ كَانَتْ مَعَ جَعْفَرٍ علیه السلام جَارِيَةٌ فَأَهْدَاهَا إِلَى عَلِيٍّ علیه السلام فَدَخَلَتْ فَاطِمَةُ علیها السلام بَيْتَهَا فَإِذَا رَأْسُ عَلِيٍّ فِي حَجْرِ الْجَارِيَةِ فَلَحِقَهَا مِنَ الْغَيْرَةِ مَا يَلْحَقُ الْمَرْأَةَ عَلَى زَوْجِهَا فَتَبَرْقَعَتْ بِبُرْقِعِهَا وَ وَضَعَتْ خِمَارَهَا عَلَى رَأْسِهَا تُرِيدُ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله تَشْكُو إِلَيْهِ عَلِيّاً فَنَزَلَ جَبْرَئِيلُ علیه السلام عَلَى النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله فَقَالَ لَهُ يَا مُحَمَّدُ اللَّهُ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ (۳) وَ يَقُولُ لَكَ هَذِهِ فَاطِمَةُ أَتَتْكَ (۴) تَشْكُو عَلِيّاً فَلَا تَقْبَلَنَّ مِنْهَا فَلَمَّا دَخَلَتْ فَاطِمَةُ علیها السلام قَالَ لَهَا النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله ارْجِعِي إِلَى بَعْلِكِ وَ قُولِي لَهُ رَغِمَ أَنْفِي لِرِضَاكَ فَرَجَعَتْ فَاطِمَةُ عَلَيْهَا السَّلَامُ فَقَالَتْ يَا ابْنَ عَمِّ رَغِمَ أَنْفِي لِرِضَاكَ رَغِمَ أَنْفِي لِرِضَاكَ فَقَالَ عَلِيٌّ علیه السلام يَا فَاطِمَةُ شَكَوْتِينِي إِلَى النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله وَا حَيَاءَاهْ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أُشْهِدُكِ يَا فَاطِمَةُ أَنَّ هَذِهِ الْجَارِيَةَ حُرَّةٌ لِوَجْهِ اللَّهِ فِي مَرْضَاتِكِ وَ كَانَ مَعَ عَلِيٍّ خَمْسُمِائَةِ دِرْهَمٍ فَقَالَ وَ هَذِهِ الْخَمْسُمِائَةِ دِرْهَمٍ صَدَقَةٌ عَلَى فُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ فِي مَرْضَاتِكِ فَنَزَلَ جَبْرَئِيلُ عَلَى النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ اللَّهُ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ (۵) وَ يَقُولُ بَشِّرْ

ص: ۲۰۷

۱- ۱. أمالي المفيد: ۱۲۴.

۲- ۲. فی المصدر: لما فتح اللّه علی نبیه.
۳- ۳. فی المصدر: ان اللّه یقرؤک السلام.
۴- ۴. فی المصدر: تأتیک.
۵- ۵. فی المصدر: اللّه یقرؤک السلام.

عَلِيَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام بِأَنِّی قَدْ وَهَبْتُ لَهُ الْجَنَّهَ بِحَذَافِیرِهَا بِعِتْقِهِ (۱) الْجَارِیَهَ فِی مَرْضَاهِ فَاطِمَهَ فَإِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ یَقِفُ عَلِیٌّ عَلَی بَابِ الْجَنَّهِ فَیُدْخِلُ مَنْ یَشَاءُ الْجَنَّهَ بِرَحْمَتِی وَ یَمْنَعُ مِنْهَا مَنْ یَشَاءُ بِغَضَبِی وَ قَدْ وَهَبْتُ لَهُ النَّارَ بِحَذَافِیرِهَا بِصَدَقَتِهِ الْخَمْسَمِائَهِ دِرْهَمٍ عَلَی الْفُقَرَاءِ فِی مَرْضَاهِ فَاطِمَهَ فَإِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ یَقِفُ عَلَی بَابِ النَّارِ فَیُدْخِلُ مَنْ یَشَاءُ النَّارَ بِغَضَبِی وَ یَمْنَعُ مِنْهَا مَنْ یَشَاءُ مِنْهَا بِرَحْمَتِی فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله: بَخْ بَخْ مَنْ مِثْلُکَ یَا عَلِیُّ وَ أَنْتَ قَسِیمُ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ(۲).

**[ترجمه]بشارهٔ المصطفی: پدرم با سندی از ابن عباس آورده است که گفت: چون رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله شهر خیبر را فتح نمود، جعفر نیز از حبشه رسید، رسول خدا فرمود: نمیدانم از کدامیک خوشحال ترم، به فتح خیبر یا به رسیدن جعفر؟ و جعفر کنیزی را به همراه داشت که او را به علی علیه السّلام هدیه کرد، و چون فاطمه علیها السّلام وارد خانه خود گشت، سر علی را در دامن آن کنیز دید و از این بابت همانند دیگر زنان حسّ حسادت و غیرت بر وی غلبه یافته، روسری و رو بنده‌اش را پوشیده و برای شکایت از علی علیه السّلام نزد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله رفت. پس جبرئیل بر پیامبر نازل گشته و به آن حضرت گفت: ای محمّد، خداوند سلامت می‌کند و به تو می‌گوید: فاطمه برای شکایت از علی نزد تو می‌آید، شکایت وی را به هیچ وجه نپذیر. چون فاطمه علیها السّلام بر آن حضرت وارد شد، پیامبر به وی فرمود: نزد شوهرت باز گردد و به وی بگو: علی رغم میل باطنی‌ام، به خوشنودی تو راضی هستم. پس فاطمه علیها السّلام بازگشته و گفت: عموزاده، علی رغم میل باطنی‌ام، به خوشنودی تو راضی هستم. علی رغم میل باطنی‌ام، به خوشنودی تو راضی هستم. پس علی علیه السّلام فرمود: فاطمه، شکایت مرا به پیامبر برده‌ای؟! از رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله شرمسارم، ای فاطمه، من تو را گواه می‌گیرم که برای خوشنودی تو این کنیز را در راه خدا آزاد کردم! علی علیه السّلام پانصد درهم به همراه داشت، پس فرمود: و این پانصد درهم به برکت خوشنودی تو از من، صدقه است برای فقرای مهاجرین و انصار؛ سپس جبرئیل علیه السّلام بر پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نازل گشته و گفت: ای محمّد، خداوند سلامت می‌کند و می‌فرماید: ص: ۲۰۷

علی بن أبی طالب را بشارت ده که چون آن کنیز برای جلب رضایت فاطمه آزاد کرد، تمام بهشت را به او بخشیدم، آن‌گاه که روز قیامت شود، علی بر درِ بهشت می‌ایستد و هرکه را خواهد با رحمت من وارد بهشت نماید و هر که را خواهد با خشم من از ورود به آن منع می‌کند. و تمام آتش را به او بخشیدم به خاطر آن پانصد درهمی که برای رضای فاطمه به فقرا صدقه داد. پس چون روز قیامت شود بر در جهنم می‌ایستد و هر که را بخواهد به سبب غضب من وارد جهنم میکند و هر که را خواهد به رحمت من از آن باز می‌دارد. پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: به به از همچو تویی ای علی که تقسیم کننده بهشت و دوزخی! -. بشارهٔ المصطفی: ۱۲۳- ۱۲۲ -

**[ترجمه]

«۲۷»

بشا، [بشاره المصطفی] یَحْیَی بْنُ مُحَمَّدٍ الْجَوَّانِیُّ عَنْ جَامِعِ بْنِ أَحْمَدَ الدِّهِسْتَانِیِ (۳) عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ (۴) عَنْ یَعْقُوبَ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عُبَیْدِ بْنِ کَثِیرٍ الْعَامِرِیِّ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ مُوسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَیْلِ عَنْ یَزِیدَ بْنِ أَبِی زِیَادٍ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ أَقْعَدَ اللَّهُ جَبْرَئِیلَ وَ مُحَمَّداً

صلی الله علیه وآله وَ لَا یَجُوزُ أَحَدٌ إِلَّا کَانَ (۵) مَعَهُ بَرَاءَةٌ مِنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام(۶).

**[ترجمه]بشاره المصطفی: ابن عباس گوید: چون روز قیامت شود، خداوند جبرئیل و محمّد علیهما السّلام را بر پل صراط می‌نشاند و احدی قادر به عبور از آن نخواهد بود مگر اینکه از علی بن أبی طالب علیه السّلام جواز عبور داشته باشد. - . بشارة المصطفی: ۱۴۸-۱۴۷ -

**[ترجمه]

«۲۸»

بشا، [بشاره المصطفی] مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ عَنْ أَبِیهِ (۷) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ الْفَارِسِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْمَرْوَزِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَیْرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ هَارُونَ عَنِ الْهَیْثَمِ بْنِ أَحْمَدَ الْمِصْرِیِّ عَنْ ذِی النُّونِ عَنْ مَالِکِ بْنِ أَنَسٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَلِیٍّ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله:إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ نُصِبَ الصِّرَاطُ عَلَی شَفِیرِ جَهَنَّمَ فَلَا یُجَاوِزُ(۸) إِلَّا مَنْ کَانَ مَعَهُ بَرَاءَهٌ بِوَلَایَهِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام(۹).

ص: ۲۰۸

۱- ۱. فی المصدر: لعتقه.

۲- ۲. بشاره المصطفی: ۱۲۲ و ۱۲۳.

۳- ۳. فی المصدر: الدهشانی.

۴- ۴. فی المصدر: عن أحمد بن عبد اللّه بن محمّد بن إبراهیم.

۵- ۵. فی المصدر: الا من کان معه.

۶- ۶. بشاره المصطفی: ۱۴۷ و ۱۴۸.

۷- ۷. کذا فی النسخ، و الصحیح کما فی المصدر: عن أبیه عن جده.

۸- ۸. فی المصدر: فلا یجاوزه.

۹- ۹. بشاره المصطفی: ۱۷۷.

**[ترجمه]بشارة المصطفی: علی علیه السّلام: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: چون روز قیامت شود، پل صراط بر لبه دوزخ نصب خواهد شد و کسی قادر به عبور از آن نخواهد بود مگر اینکه برات پذیرش ولایت علی بن أبی طالب علیه السّلام را داشته باشد. - . بشارة المصطفی: ۱۷۷ -

ص: ۲۰۸

**[ترجمه]

«۲۹»

بشا، [بشاره المصطفی] مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ بْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ الْفَارِسِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی السَّمَیْدَعِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ سَلَمَهَ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ الْحَسَنِ الْقُرَشِیِّ عَنْ مُعَاذٍ الْحِمَّانِیِّ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِیِّ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ النَّوْفَلِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَلِیٍّ علیه السلام قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ عِنْدَهُ أَبُو بَکْرٍ وَ عُمَرُ وَ عَائِشَهُ فَقَعَدْتُ بَیْنَهُمَا فَقَالَتْ عَائِشَهُ مَا وَجَدْتَ مَکَاناً غَیْرَ هَذَا فَضَرَبَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَخِذَهَا وَ قَالَ لَا تُؤْذِینِی فِی أَخِی فَإِنَّهُ سَیِّدُ الْمُسْلِمِینَ وَ إِمَامُ الْمُتَّقِینَ وَ قَائِدُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِینَ یُقْعِدُهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ یَوْمَ الْقِیَامَهِ عَلَی الصِّرَاطِ فَیُدْخِلُ أَوْلِیَاءَهُ الْجَنَّهَ وَ أَعْدَاءَهُ النَّارَ(۱).

**[ترجمه]بشارة المصطفی: علی علیه السّلام فرمود: در حالی بر رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله وارد گشتم که ابوبکر، عمر و عایشه در محضر ایشان بودند. پس بین پیامبر صَلی الله علیهِ و آله و عایشه نشستم، سپس عایشه گفت: جایی دیگر پیدا نکردی؟! ناگاه رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله بر ران وی زده و فرمود: مرا از بابت برادرم علی آزار مده که او سرور مسلمانان، امام پارسایان و پیشوای دست و رو سفیدان است؛ خدای عزّوجل در روز قیامت او را بر پل صراط می‌نشاند و او دوستانش را وارد بهشت می‌کند و دشمنانش را به دوزخ روانه می‌کند. - . بشارة المصطفی: ۱۸۱- ۱۸۰ -

**[ترجمه]

«۳۰»

وَ عَنْهُ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ أَبِی الْحُسَیْنِ بْنِ أَبِی الطَّیِّبِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فُضَیْلٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ عَاصِمٍ عَنِ الْمُغِیرَهِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ عَنِ الْأَسْوَدِ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: یَا عَلِیُّ أَنْتَ قَسِیمُ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ وَ أَنْتَ یَعْسُوبُ الْمُؤْمِنِینَ (۲).

**[ترجمه]همان منبع، رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: یا علی، تو تقسیم کننده بهشت و دوزخ هستی و تو یعسوب (پیشوا) مؤمنانی! - . بشارة المصطفی: ۲۰۱ -

**[ترجمه]

«۳۱»

یف، [الطرائف] ابْنُ الْمَغَازِلِیِّ بِإِسْنَادِهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِعَلِیٍّ علیه السلام أَنْتَ قَسِیمُ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ وَ إِنَّکَ تَقْرَعُ بَابَ الْجَنَّهِ وَ تُدْخِلُهَا بِغَیْرِ حِسَابٍ (۳).

**[ترجمه]الطرائف: ابن مغازلی با اسناد خود گوید: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام فرمود: تو تقسیم کننده بهشت و دوزخی، و تو درِ بهشت را می‌زنی و بدون بازخواست وارد آن می‌شوی. - .الطرائف: ۱۹ -

**[ترجمه]

«۳۲»

أَقُولُ قَالَ الْبُرْسِیُّ فِی مَشَارِقِ الْأَنْوَارِ، رَوَی الرَّازِیُّ فِی کِتَابِهِ مَرْفُوعاً إِلَی ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ أَمَرَ اللَّهُ مَالِکاً أَنْ یُسَعِّرَ النَّارَ وَ أَمَرَ رِضْوَانَ أَنْ یُزَخْرِفَ الْجَنَّهَ ثُمَّ یُمَدُّ الصِّرَاطُ وَ یُنْصَبُ مِیزَانُ الْعَدْلِ تَحْتَ الْعَرْشِ وَ یُنَادِی مُنَادٍ یَا مُحَمَّدُ قَرِّبْ أُمَّتَکَ إِلَی الْحِسَابِ ثُمَّ یُمَدُّ عَلَی الصِّرَاطِ سَبْعُ قَنَاطِرَ بُعْدُ کُلِّ قَنْطَرَهٍ سَبْعَهُ آلَافِ سَنَهٍ وَ عَلَی کُلِّ قَنْطَرَهٍ مَلَائِکَهٌ یَتَخَطَّفُونَ النَّاسَ (۴) فَلَا یَمُرُّ عَلَی هَذِهِ الْقَنَاطِرِ إِلَّا مَنْ وَالَی عَلِیّاً وَ أَهْلَ بَیْتِهِ وَ عَرَفَهُمْ وَ عَرَفُوهُ وَ مَنْ لَمْ یَعْرِفْهُمْ سَقَطَ فِی النَّارِ عَلَی أُمِّ رَأْسِهِ وَ لَوْ کَانَ مَعَهُ عَمَلُ سَبْعِینَ أَلْفَ عَابِدٍ(۵).

و قال عبد الحمید بن أبی الحدید فی شرح قَوْلِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام: نَحْنُ الشِّعَارُ

ص: ۲۰۹

۱- ۱. بشاره المصطفی: ۱۸۰ و ۱۸۱.

۲- ۲. بشاره المصطفی: ۲۰۱.

۳- ۳. الطرائف: ۱۹.

۴- ۴. تخطف الشی: استلبه. اجتذبه و انتزعه. و فی المصدر: یتحفظون الناس.

۵- ۵. مشارق الأنوار. ۷۹. و فیه: عباده سبعین ألف عابد.

وَ الْأَصْحَابُ وَ الْخَزَنَهُ وَ الْأَبْوَابُ. يشير إلى نفسه و هو أبدا يأتى بلفظ الجمع و مراده الواحد و الشعار ما يلى الجسد من الثياب فهو أقرب من سائرها إليه و مراده الاختصاص برسول الله صلى الله عليه و آله و الخزنه و الأبواب يمكن أن يعنى به خزنه العلم و أبواب العلم بقول (۱) رسول الله صلى الله عليه و آله أنا مدينه العلم و على بابها فمن أراد الحكمه فليأت الباب و قوله فليأت خازن علمى (۲) و قال تاره أخرى عيبه علمى و يمكن أن يريد به خزنه الجنه و أبواب الجنه أى لا يدخل الجنه إلا من وافى بولايتنا فقد جاء فى حقه الشائع المستفيض (۳) أنه قسيم النار و الجنه و ذكر أبو عبيد الهروى فى الجمع بين الغريبين أن قوما من أئمه العربيه فسروه فقالوا لأنه لما كان محبه من أهل الجنه و مبغضه من أهل النار كان بهذا الاعتبار قسيم النار و الجنه قال أبو عبيد و قال غير هؤلاء بل هو قسيمها بنفسه على الحقيقه يدخل قوما إلى الجنه و قوما إلى النار و هذا الذى ذكره أبو عبيد أخيرا هو يطابق الأخبار الوارده فيه يقول للنار هذا لى فدعيه و هذا لك فخذيه (۴).

و قال ابن الأثير فى النهايه فى حديث على عليه السلام أنا قسيم النار أراد أن الناس فريقان فريق معى فهم على هدى و فريق على فهم على ضلال فنصف معى فى الجنه و نصف على فى النار و قسيم فعيل بمعنى مفاعل انتهى (۵).

أقول: قد مضى ما يدل على ذلك فى الأبواب السالفه و سيأتى فى الأبواب اللاحقه و قد أوردنا جلها فى كتاب المعاد و لا شك فى تواترها و لا يريب عاقل فى أن من كان قسيم الجنه و النار لا يكون تابعا لغيره و كيف يجوز عاقل أن يكون الإمام محتاجا فى دخول الجنه إلى إذن أحد من رعيته مع أنه لا يخفى على منصف تتبع الآثار أن من تقدم عليه كانوا أعداءه و قد اشتمل تلك الأخبار على أنه يدخل أعداءه النار فالحمد لله الذى رزقنا ولايته و ولايه الأئمه من ذريته الأخيار.

۱- ۱. فى المصدر: لقول.

۲- ۲. فى المصدر: و قوله فيه:« خازن علمى».

۳- ۳. فى المصدر: الخبر الشائع المستفيض.

۴- ۴. شرح النهج ۲: ۶۷۶.

۵- ۵. النهايه ۳: ۲۵۳.

**[ترجمه]می گویم: برسـی در«مشـارق الأـنوار» گویـد: رازی در کتاب خود مرفوعاً از ابن عباس آورده است که گفت: چون روز قیـامت شود خداونـد به «مالـک» فرمـان می‌دهـد که دوزخ را برافزوزد و به «رضوان» فرمان می‌دهـد که بهشت را بیارایـد، سپس پل صـراط کشیده شده و ترازوی عدل الهی در زیر عرش نصب می گردد و یک منادی ندا در می‌دهد: ای محمّد، اُمّت خود را برای بازخواست به پیش بیاور! پس هفت پل بر روی صراط کشیده می‌شوند که فاصله هر پل هفت هزار سال راه است و بر روی هر پل فرشـتگانی هسـتند که مردم را می‌رباینـد و هیـچ کس نمی‌توانـد از این پل‌ها عبور کنـد مگر اینکه علی و اهل بیت او را دوست داشـته باشد و آن حضـرت آن‌ها را بشـناسد و آن‌ها نیز وی را بشـناسد، و هرکس آن‌ها را نشـناسد، با سـر به دوزخ سقوط می کند حتی اگر عمل هفتاد هزار عابد را با خود داشته باشد. - . [۱]مشارق الأنوار : ۷۹ -

و عبدالحمید بن أبی الحدید در شرح قول امیرالمؤمنین علیه السّلام: «نحنُ الشّعار

ص: ۲۰۹

و الأصـحاب و الخزنـهٔ و الأـبواب» «مـا اهـل بیت پیامبر چون پیراهن تن او و یاران و گنجینه های علم او و ابواب رسالتیم» گفته است که اشـاره آن حضـرت در این سـخن به خود ایشـان است و آن حضـرت پیوسـته لفظ جمع را به کار برده ولی منظورشان شخص واحـد است. و «شـعار» لباسـی است که بـا پوست بـدن در تمـاس است و این لبـاس نزدیک‌تر از هر چیزی به اوست. و مقصـود آن حضـرت اختصـاص بـه رسـول خـدا صَـلی الله علیـهِ و آلـه باشـد و ممکن است منظورشـان از «الخزنه» و «الأـبواب» گنجـوران دانش و درهـای علم باشـد که رسول خـدا صَـلی الله علیهِ و آله فرموده است «من شـهر علم هسـتم و علی دروازه آن است، پس هرکس طالب حکمت است، بایـد از در وارد شود» و نیز قول آن حضـرت که می‌فرمود: «خزانه‌دار علم من بیاید!» و برخی اوقات دیگر می‌فرمود: «گنجور علم من» و ممکن است مقصود ایشان نگهبانان بهشت و درهای بهشت باشد، یعنی اینکه وارد بهشت نمی‌شود مگر اینکه ولایت ما را پذیرفته باشد و در حق ایشان روایات بسیار وارد گشته که آن حضرت علیه السّلام تقسیـم کننـده دوزخ و بهشت است، و ابوعبیـد هروی در کتـاب «الجمع بین الغریـبین» آورده است که عـده‌ای از بزرگـان لغت عرب آن را تفسیر نموده و گفته‌اند: چون دوسـتدار آن حضـرت اهل بهشت و دشـمن ایشان اهل جهنّم است، از این رو تقسیم کننـده بهشت و دوزخ است. ابوعبیـد گوید: افرادی غیر از اینان گفته‌اند: علی علیه السّـلام خود شـخصاً و حقیقتاً تقسیـم کننده آن‌هاست، گروهی را به بهشت وارد و گروه دیگری به دوزخ روانه می کنـد و این سـخن اخیر ابوعبید با روایاتی که درباره آن حضـرت وارد شـده، مطابقت دارد: او به دوزخ می گویـد: این به من تعلّق دارد، پس رهایش کن و این به تو تعلّق دارد، پس او را ببر! - . شرح النهج ۲: ۶۷۶ -

وابن أثیر در «النهایهٔ» گوید: علی علیه السّـلام فرموده است: «من تقسیـم کننده دوزخ هستم!» و منظور آن حضرت این است که مردم دو گروه هستند: یک گروه با منند و این‌ها بر هدایتند، و گروهی بر علیه منند که آن‌ها بر گمراهی‌اند. پس نیمی به خاطر بـا من بودن در بهشت بـا من هسـتند و نیمی دیگر به خاطر دشـمنی با من در دوزخ هسـتند؛ و «قسـیم» «فعیل» به معنای «مفاعل» است. تمام. - . النهایهٔ ۳: ۲۵۳ -

می گویم: احادیثی که دال بر صحت این سخن باشند در باب‌های پیشین مذکور افتادند و در باب‌های آینده نیز روایاتی آورده خواهد شد که اکثر آن‌ها را در کتاب «المعاد» ذکر کرده‌ایم و در تواتر آن‌ها هیچ شکی وجود ندارد و هیچ عاقلی تردید ندارد

که آن کسی که تقسیم کننده بهشت و دوزخ باشد، تابع شخص دیگری نخواهد بود و چگونه یک عاقل جایز می‌داند که امام برای ورود به بهشت خود، محتاج اجازه یکی از رعایای خویش باشد؟! علاوه بر این، بر هر منصفی که آثار گذشتگان را پی‌گیری کرده باشد پوشیده نیست که آنان که بر وی پیشی گرفتند، از دشمنان آن حضرت بودند، و این روایات مشتمل بر این معنا بودند که آن حضرت دشمنان خود را به دوزخ وارد می‌کند، پس حمد و سپاس خداوند را که ما را ولایت آن حضرت و ولایت امامانی که از گزیدگان ذرّیه اویند، روزی عنایت فرمود!

ص: ۲۱۰

**[ترجمه]

باب ۸۵ أنه علیه السلام ساقی الحوض و حامل اللواء و فیه أنه علیه السلام أول من یدخل الجنه

الأخبار

«۱»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] حَمْزَهُ الْعَلَوِیُّ عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ مَعْبَدٍ عَنِ ابْنِ خَالِدٍ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِیٍّ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله:یَا عَلِیُّ أَنْتَ أَخِی وَ وَزِیرِی وَ صَاحِبُ لِوَائِی فِی الدُّنْیَا وَ الْآخِرَهِ وَ أَنْتَ صَاحِبُ حَوْضِی مَنْ أَحَبَّکَ أَحَبَّنِی وَ مَنْ أَبْغَضَکَ أَبْغَضَنِی (۱).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: علی علیه السّلام: رسول خدا صلی الله علیهِ و آله فرمود: ای علی، تو برادر، وزیر و پرچمدار من در دنیا و آخرت هستی و تو صاحب حوض منی، هر که تو را دوست بدارد مرا دوست داشته و آنکه با تو دشمنی ورزد، با من دشمنی کرده است. - . عیون الاخبار: ۱۶۲ -

**[ترجمه]

«۲»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] أَبِی عَنِ الْحَسَنِ بْنِ أَحْمَدَ الْمَالِکِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ أَبِی مَحْمُودٍ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله:یَا عَلِیُّ أَنْتَ الْمَظْلُومُ مِنْ بَعْدِی فَوَیْلٌ لِمَنْ ظَلَمَکَ وَ اعْتَدَی عَلَیْکَ وَ طُوبَی لِمَنْ تَبِعَکَ وَ لَمْ یَخْتَرْ عَلَیْکَ یَا عَلِیُّ أَنْتَ الْمُقَاتِلُ بَعْدِی فَوَیْلٌ لِمَنْ قَاتَلَکَ وَ طُوبَی لِمَنْ قَاتَلَ مَعَکَ یَا عَلِیُّ أَنْتَ الَّذِی تَنْطِقُ بِکَلَامِی وَ تَتَکَلَّمُ بِلِسَانِی (۲) بَعْدِی فَوَیْلٌ لِمَنْ رَدَّ عَلَیْکَ وَ طُوبَی لِمَنْ قَبِلَ کَلَامَکَ یَا عَلِیُّ أَنْتَ سَیِّدُ هَذِهِ الْأُمَّهِ بَعْدِی وَ أَنْتَ إِمَامُهَا وَ خَلِیفَتِی عَلَیْهَا مَنْ فَارَقَکَ فَارَقَنِی (۳) یَوْمَ الْقِیَامَهِ وَ مَنْ کَانَ مَعَکَ کَانَ مَعِی یَوْمَ الْقِیَامَهِ یَا عَلِیُّ أَنْتَ أَوَّلُ مَنْ آمَنَ بِی وَ صَدَّقَنِی وَ أَنْتَ أَوَّلُ مَنْ أَعَانَنِی عَلَی أَمْرِی وَ جَاهَدَ مَعِی عَدُوِّی وَ أَنْتَ أَوَّلُ مَنْ صَلَّی مَعِی وَ النَّاسُ یَوْمَئِذٍ فِی غَفْلَهِ الْجَهَالَهِ یَا عَلِیُّ أَنْتَ أَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ مَعِی وَ أَنْتَ أَوَّلُ مَنْ یُبْعَثُ مَعِی وَ أَنْتَ أَوَّلُ مَنْ یَجُوزُ الصِّرَاطَ مَعِی وَ إِنَّ رَبِّی عَزَّ وَ جَلَّ أَقْسَمَ بِعِزَّتِهِ (۴) أَنَّهُ لَا یَجُوزُ عَقَبَهَ الصِّرَاطِ إِلَّا مَنْ مَعَهُ بَرَاءَهٌ بِوَلَایَتِکَ وَ وَلَایَهِ الْأَئِمَّهِ مِنْ

۱- ۱. عيون الأخبار: ۱۶۲. و فيه: من احبک فقد احبنی و من ابغضک فقد ابغضنی.

۲- ۲. فی المصدر: انت الذی ینطق بکلامی و یتکلم بلسانی.

۳- ۳. فی المصدر: فقد فارقنی.

۴- ۴. فی المصدر: بعزته و جلاله.

وُلْدِکَ وَ أَنْتَ أَوَّلُ مَنْ یَرِدُ حَوْضِی تَسْقِی مِنْهُ أَوْلِیَاءَکَ وَ تَذُودُ عَنْهُ أَعْدَاءَکَ وَ أَنْتَ صَاحِبِی إِذَا قُمْتَ الْمَقَامَ الْمَحْمُودَ وَ نَشْفَعُ لِمُحِبِّینَا فَنُشَفَّعُ فِیهِمْ (۱) وَ أَنْتَ أَوَّلُ مَنْ یَدْخُلُ الْجَنَّهَ وَ بِیَدِکَ لِوَائِی وَ هُوَ لِوَاءُ الْحَمْدِ وَ هُوَ سَبْعُونَ شِقَّهً الشِّقَّهُ مِنْهُ أَوْسَعُ مِنَ الشَّمْسِ وَ الْقَمَرِ وَ أَنْتَ صَاحِبُ شَجَرَهِ طُوبَی فِی الْجَنَّهِ أَصْلُهَا فِی دَارِکَ وَ أَغْصَانُهَا فِی دُورِ شِیعَتِکَ وَ مُحِبِّیکَ (۲).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: رسول خدا صلی الله علیهِ و آله فرمود: یا علی، پس از من تو مظلوم واقع می‌شوی پس وای بر آن‌کس بر تو ستم نموده و به تو تعدّی کند، و خوشا به حال آنکه از تو پیروی کند و کسی را بر تو نگزیند. ای علی، پس از من با تو خواهند جنگید، پس وای به حال آنکه با تو بجنگد و خوشا به حال آنکه در رکاب تو بجنگد؛ ای علی، پس از من تو کسی هستی که سخن مرا بازگو می‌کنی و به زبان من سخن می‌گویی، پس وای بر آنکه سخن تو را نپذیرد و خوشا به حال آنکه سخن تو را قبول کند، ای علی، پس از من تو سرور این اُمّت هستی و تو امام آنی و جانشین من بر آن، هر که از تو جدا شود، در روز قیامت از من جدا می‌گردد و هر کس با تو باشد، روز قیامت با من خواهد بود؛ ای علی، تو اولین کسی هستی که به من ایمان آوردی و مرا تصدیق نمودی و تو اولین کسی هستی که در کار دعوتم مرا یاری نمودی و به همراه من با دشمنانم جنگیدی، و تو نخستین کسی هستی که با من نماز گزاردی در حالی آن روز مردم در غفلت جهل به سر می‌بردند؛ ای علی، تو نخستین کسی هستی که با من سر از خاک در می‌آوری و اولین کسی هستی که با من برانگیخته می‌شوی، و تو اولین کسی هستی که با من از پل صراط می‌گذرد و اینکه پروردگارم عزّوجل به عزّت خویش سوگند یاد فرموده که هیچ کس از پل صراط نگذرد مگر اینکه برات پذیرش ولایت تو و ولایت امامانی که از

ص: ۲۱۱

فرزندان تو هستند، با خود داشته باشد؛ و تو نخستین کسی هستی که بر حوض من وارد می‌شود، دوستداران خود را از آن می‌نوشانی و دشمنانت را از آن می‌رانی، و آن‌گاه که در مقام محمود بایستم تو با من خواهی بود و شفاعت دوستدارانمان را می‌کنیم و شفاعت ما درباره ایشان پذیرفته می‌شود، و تو نخستین کسی هستی که وارد بهشت می‌شوی در حالی که پرچم مرا در دست داری و آن«لواء الحمد» است که هفتاد تکه است و هر تکه آن گسترده‌تر از خورشید و ماه است، و تو صاحب اختیار درخت طوبا در بهشت هستی که ریشه آن در خانه تو و شاخ و برگش در خانه شیعیان و دوستداران توست. - . عیون الأخبار: ۱۶۹- ۱۶۸ -

**[ترجمه]

«۳»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنِ الْجِعَابِیِّ عَنِ ابْنِ عُقْدَهَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ إِبْرَاهِیمَ بْنِ یَعْلَی عَنْ عَلِیِّ بْنِ سَیْفِ بْنِ عَمِیرَهَ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ ابْنِ سَیَابَهَ عَنْ حُمْرَانَ عَنْ أَبِی حَرْبِ بْنِ أَبِی الْأَسْوَدِ الدُّؤَلِیِّ عَنْ أَبِیهِ قَالَ سَمِعْتُ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام یَقُولُ: وَ اللَّهِ لَأَذُودَنَّ بِیَدِی هَاتَیْنِ الْقَصِیرَتَیْنِ عَنْ حَوْضِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَعْدَاءَنَا وَ لَیَرِدَنَّهُ أَحِبَّاؤُنَا(۳).

**[ترجمه]امالی طوسی: شیخ مفید با سندی از ابوالأسود دؤلی از پدرش روایت کرده که گفت: شنیدم امیرالمؤمنین علی بن أبی طالب علیه السّلام می‌فرمود: به خدا سوگند با همین دو دست کوتاهم دشمنانمان را از حوض رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله دور خواهم کرد و قطعاً دوستدارانمان بر آن وارد می‌شوند. - . امالی طوسی: ۱۰۸ -

**[ترجمه]

«۴»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب فِی أَخْبَارِ أَبِی رَافِعٍ مِنْ خَمْسَهِ طُرُقٍ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله:یَا عَلِیُّ تَرِدُ عَلَیَّ الْحَوْضَ أَنْتَ وَ شِیعَتُکَ (۴) رِوَاءً مَرْوِیِّینَ وَ یَرِدُ عَلَیْکَ عَدُوُّکَ ظِمَاءً مُقْمَحِینَ.

وَ جَاءَ: فِی تَفْسِیرِ قَوْلِهِ تَعَالَی وَ سَقاهُمْ رَبُّهُمْ (۵) یَعْنِی سَیِّدَهُمْ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ وَ الدَّلِیلُ عَلَی أَنَّ الرَّبَّ بِمَعْنَی السَّیِّدِ قَوْلُهُ تَعَالَی اذْکُرْنِی عِنْدَ رَبِّکَ (۶).

الْفَائِقُ: إِنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله قَالَ لِعَلِیٍّ علیه السلام أَنْتَ الذَّائِدُ عَنْ حَوْضِی یَوْمَ الْقِیَامَهِ تَذُودُ عَنْهُ الرِّجَالَ کَمَا یُذَادُ الْأَصْیَدُ الْبَعِیرُ الصَّادِی (۷) أَیِ الَّذِی بِهِ الصَّیَدُ وَ الصَّیَدُ(۸) دَاءٌ یَلْوِی عُنُقَهُ (۹).

ص: ۲۱۲

۱- ۱. کذا فی(ک). و فی غیره من النسخ و کذا المصدر: تشفع لمحبینا فتشفع فیهم.

۲- ۲. عیون الأخبار: ۱۶۸ و ۱۶۹.

۳- ۳. أمالی الطوسیّ: ۱۰۸. و فیه: و لاوردنه احباءنا.

۴- ۴. فی المصدر: ترد علی الحوض شیعتک.

۵- ۵. سوره الإنسان: ۲۱.

۶- ۶. سوره یوسف: ۴۲.

۷- ۷. کذا فی النسخ و المصدر، و فی الفائق(۱: ۴۷): کما یذاد البعیر الصاد.

۸- ۸. بفتح الصاد و الیاء.

۹- ۹. مناقب آل أبی طالب ۱: ۳۵۰.

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: در اخبار ابورافع از پنج طریق آمده است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: ای علی، تو و شیعیانت در کنار حوض کوثر بر من وارد می‌شوید و از آن سیراب می گردید و دشمنانت تشنه و در زنجیر بر تو وارد می‌گردند .

و در تفسیر قول خدای متعال آمده است که منظور از «رب» در: «وَ سَقَئهُمْ رَبهُّم» - . و پروردگارشان آنان را نوشانید (انسان/ ۲۱) -

سرورشان علی بن أبی طالب است و دلیل بر اینکه «ربّ» به معنای سید و «سرور» است، قول خدای عزّوجل است که می‌فرماید: «اذْکُرْنِی عِندَ رَبِّکَ» - . یوسف/ ۴۲ - {«مرا نزد آقای خود به یاد آور.»!} است.

الفائق: پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام فرمود: در روز قیامت دور کننده دشمنان از حوض من تو هستی، مردان را چنان از آن دور می‌سازی که شتر مبتلا به «داء الصَید» را دور می کنند، و داء الصَید نوعی بیماری است که باعث می‌شود گردن شتر بپیچد. - . مناقب آل أبی طالب۱: ۳۵۰ -

ص: ۲۱۲

**[ترجمه]

«۵»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب مُقَاتِلٌ وَ الضَّحَّاکُ وَ عَطَاءٌ وَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فِی قَوْلِهِ تَعَالَی وَ مِنْهُمْ أَیْ مِنَ الْمُنَافِقِینَ مَنْ یَسْتَمِعُ إِلَیْکَ (۱) وَ أَنْتَ تَخْطُبُ عَلَی مِنْبَرِکَ وَ تَقُولُ إِنَّ حَامِلَ لِوَاءِ الْحَمْدِ یَوْمَ الْقِیَامَهِ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ حَتَّی إِذا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِکَ تَفَرَّقُوا عَنْکَ وَ قَالُوا ما ذا قالَ آنِفاً عَلَی الْمِنْبَرِ اسْتِهْزَاءً بِذَلِکَ کَأَنَّهُمْ لَمْ یَسْمَعُوا ثُمَّ قَالَ أُولئِکَ الَّذِینَ طَبَعَ اللَّهُ عَلی قُلُوبِهِمْ.

أَبُو الْفَتْحِ الْحَفَّارُ بِالْإِسْنَادِ عَنْ جَابِرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (۲): أَنَّهُ سُئِلَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَی وَعَدَ اللَّهُ الَّذِینَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَهً وَ أَجْراً عَظِیماً(۳) قَالَ إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ عُقِدَ لِوَاءٌ مِنْ نُورٍ أَبْیَضَ وَ نَادَی مُنَادٍ لِیَقُمْ سَیِّدُ الْمُؤْمِنِینَ وَ مَعَهُ الَّذِینَ آمَنُوا بَعْدَ بَعْثِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله فَیَقُومُ عَلِیٌّ علیه السلام فَیُعْطَی لِوَاءً مِنَ النُّورِ الْأَبْیَضِ بِیَدِهِ تَحْتَهُ جَمِیعُ السَّابِقِینَ الْأَوَّلِینَ مِنَ الْمُهَاجِرِینَ وَ الْأَنْصَارِ لَا یُخَالِطُهُمْ غَیْرُهُمْ حَتَّی یَجْلِسَ عَلَی مِنْبَرٍ مِنْ نُورِ رَبِّ الْعِزَّهِ الْخَبَرَ(۴).

الْمُنْتَهَی فِی الْکَمَالِ عَنِ ابْنِ طَبَاطَبَا قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله:آدَمُ وَ مَنْ دُونَهُ تَحْتَ لِوَائِی یَوْمَ الْقِیَامَهِ فَإِذَا حَکَمَ اللَّهُ بَیْنَ الْعِبَادِ أَخَذَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ اللِّوَاءَ وَ هُوَ عَلَی نَاقَهٍ مِنْ نُوقِ الْجَنَّهِ یُنَادِی لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَ الْخَلْقُ تَحْتَ اللِّوَاءِ إِلَی أَنْ یَدْخُلُوا الْجَنَّهَ.

اعْتِقَادُ أَهْلِ السُّنَّهِ جَابِرُ بْنُ سَمُرَهَ قَالَ: یَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ یَحْمِلُ رَایَتَکَ یَوْمَ الْقِیَامَهِ قَالَ وَ مَنْ عَسَی یَحْمِلُهَا یَوْمَ الْقِیَامَهِ إِلَّا مَنْ کَانَ یَحْمِلُهَا فِی الدُّنْیَا عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ.

الْأَرْبَعِينُ عَنِ الْخَطِيبِ وَ الْفَضَائِلُ عَنْ أَحْمَدَ فِی خَبَرٍ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله:آدَمُ وَ جَمِیعُ

۱- ۱. سوره محمد: ۱۶ و ما بعدها ذیلها.

۲- ۲. کذا فی(ک). و فی غیره من النسخ و کذا المصدر: بالاسناد عن جابر و ابن عبّاس.

۳- ۳. سوره الفتح: ۲۹.

۴- ۴. رواه الشیخ فی الأمالی: ۲۴۰.

خَلْقِ اللَّهِ یَسْتَظِلُّونَ بِظِلِّ لِوَائِی یَوْمَ الْقِیَامَهِ طُولُهُ مَسِیرَهُ أَلْفِ سَنَهٍ سِنَانُهُ یَاقُوتَهٌ حَمْرَاءُ قَضِیبُهُ فِضَّهٌ بَیْضَاءُ زُجُّهُ (۱) دُرَّهٌ خَضْرَاءُ لَهُ ثَلَاثُ ذَوَائِبَ مِنْ دُرٍّ ذُؤَابَهٌ فِی الْمَشْرِقِ وَ ذُؤَابَهٌ فِی الْمَغْرِبِ وَ الثَّالِثَهُ وَسَطَ الدُّنْیَا مَکْتُوبٌ عَلَیْهِ ثَلَاثَهُ أَسْطُرٍ الْأَوَّلُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِیمِ وَ الثَّانِی الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعالَمِینَ وَ الثَّالِثُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ طُولُ کُلِّ سَطْرٍ مَسِیرَهُ أَلْفِ سَنَهٍ وَ عَرْضُهُ مَسِیرَهُ أَلْفِ سَنَهٍ وَ تَسِیرُ بِلِوَائِی یَعْنِی عَلِیّاً وَ الْحَسَنُ عَنْ یَمِینِکَ وَ الْحُسَیْنُ عَنْ یَسَارِکَ حَتَّی تَقِفَ (۲) بَیْنِی وَ بَیْنَ إِبْرَاهِیمَ فِی ظِلِّ الْعَرْشِ ثُمَّ تُکْسَی حُلَّهً خَضْرَاءَ مِنَ الْجَنَّهِ ثُمَّ یُنَادِی مُنَادٍ مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ نِعْمَ الْأَبُ أَبُوکَ إِبْرَاهِیمُ وَ نِعْمَ الْأَخُ أَخُوکَ عَلِیٌّ.

وَ أَخْبَرَنِی أَبُو الرَّضِیِّ الْحُسَیْنِیُّ الرَّاوَنْدِیُّ بِإِسْنَادِهِ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله:إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ یَأْتِینِی جَبْرَئِیلُ وَ مَعَهُ لِوَاءُ الْحَمْدِ وَ هُوَ سَبْعُونَ شِقَّهً الشِّقَّهُ مِنْهُ أَوْسَعُ مِنَ الشَّمْسِ وَ الْقَمَرِ وَ أَنَا عَلَی کُرْسِیٍّ مِنْ کَرَاسِیِّ الرِّضْوَانِ فَوْقَ مِنْبَرٍ مِنْ مَنَابِرِ الْقُدْسِ فَآخُذُهُ وَ أَدْفَعُهُ إِلَی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَوَثَبَ عُمَرُ فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ وَ کَیْفَ یُطِیقُ عَلِیٌّ حَمْلَ اللِّوَاءِ فَقَالَ صلی الله علیه و آله إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ یُعْطِی اللَّهُ تَعَالَی عَلِیّاً مِنَ الْقُوَّهِ مِثْلَ قُوَّهِ جَبْرَئِیلَ وَ مِنَ النُّورِ مِثْلَ نُورِ آدَمَ وَ مِنَ الْحِلْمِ مِثْلَ حِلْمِ رِضْوَانَ وَ مِنَ الْجَمَالِ مِثْلَ جَمَالِ یُوسُفَ الْخَبَرَ.

وَ نَبَّأَنِی أَبُو الْعَلَاءِ الْهَمْدَانِیُّ بِالْإِسْنَادِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ: أَوَّلُ مَنْ یَدْخُلُ الْجَنَّهَ بَیْنَ یَدَیِ النَّبِیِّینَ وَ الصِّدِّیقِینَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَقَامَ إِلَیْهِ أَبُو دُجَانَهَ فَقَالَ لَهُ أَ لَمْ تُخْبِرْنَا أَنَّ الْجَنَّهَ مُحَرَّمَهٌ عَلَی الْأَنْبِیَاءِ حَتَّی تَدْخُلَهَا أَنْتَ وَ عَلَی الْأُمَمِ حَتَّی تَدْخُلَهَا أُمَّتُکَ قَالَ بَلَی وَ لَکِنْ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ حَامِلَ لِوَاءِ الْحَمْدِ أَمَامَهُمْ وَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ حَامِلُ لِوَاءِ الْحَمْدِ یَوْمَ الْقِیَامَهِ بَیْنَ یَدَیَّ یَدْخُلُ بِهِ الْجَنَّهَ وَ أَنَا عَلَی أَثَرِهِ الْخَبَرَ.

أَبُو هُرَیْرَهَ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: یُقْبِلُ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام یَوْمَ الْقِیَامَهِ عَلَی نَاقَهٍ مِنْ نُوقِ الْجَنَّهِ بِیَدِهِ لِوَاءُ الْحَمْدِ فَیَقُولُ أَهْلُ الْمَوْقِفِ هَذَا مَلَکٌ مُقَرَّبٌ أَوْ نَبِیٌّ

۱- ۱. بضم أوله: الحدیده التی فی اسفل الرمح.

۲- ۲. فی المصدر: ثم تقف.

مُرْسَلٌ فَيُنَادِي مُنَادٍ هَذَا الصِّدِّيقُ الْأَكْبَرُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام.

وَ جَاءَ فِيمَا نَزَلَ مِنَ الْقُرْآنِ فِي أَعْدَاءِ آلِ مُحَمَّدٍ صلوات الله عليهم عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِذَا رَأَى أَبُو فُلَانٍ وَ فُلَانٍ مَنْزِلَ عَلِيٍّ يَوْمَ الْقِيَامَهِ إِذَا دَفَعَ اللَّهُ لِوَاءَ الْحَمْدِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله تَحْتَهُ كُلُّ مَلَكٍ مُقَرَّبٍ وَ كُلُّ نَبِيٍّ مُرْسَلٍ حَتَّى يَدْفَعُهُ إِلَى عَلِيٍ سِيئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَ قِيلَ هذَا الْيَوْمُ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدَّعُونَ (۱) أَيْ بِاسْمِهِ تُسَمُّونَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (۲).

عَبْدُ الرَّزَّاقِ عَنْ مَعْمَرٍ بن [عَنْ] قَتَادَهَ عَنْ أَنَسٍ قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى مَنْ جاءَ بِالْحَسَنَهِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْها وَ هُمْ مِنْ فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ آمِنُونَ (۳) قَالَ لِي يَا أَنَسُ أَنَا أَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ الْأَرْضُ عَنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَهِ وَ أَخْرُجُ وَ يَكْسُونِي جَبْرَئِيلُ سَبْعَ حُلَلٍ مِنْ حُلَلِ الْجَنَّهِ طُولُ كُلِّ حُلَّهٍ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ إِلَى الْمَغْرِبِ وَ يَضَعُ عَلَى رَأْسِي تَاجَ الْكَرَامَهِ وَ رِدَاءَ الْجَمَالِ وَ يُجْلِسُنِي عَلَى الْبُرَاقِ وَ يُعْطِينِي لِوَاءَ الْحَمْدِ طُولُهُ مَسِيرَهُ مِائَهِ عَامٍ فِيهِ ثَلَاثُمِائَهٍ وَ سِتُّونَ حُلَّهً مِنَ الْحَرِيرِ الْأَبْيَضِ مَكْتُوبٌ عَلَيْهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَلِيُّ اللَّهِ فَآخُذُهُ بِيَدِي وَ أَنْظُرُ يَمْنَهً وَ يَسْرَهً فَلَا أَرَى أَحداً فَأَبْكِي وَ أَقُولُ يَا جَبْرَئِيلُ مَا فَعَلَ أَهْلُ بَيْتِي وَ أَصْحَابِي (۴) فَيَقُولُ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَوَّلُ مَنْ أَحْيَا الْيَوْمَ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ أَنْتَ فَانْظُرْ كَيْفَ يُحْيِي اللَّهُ بَعْدَكَ أَهْلُ بَيْتِكَ وَ أَصْحَابُكَ وَ أَوَّلُ مَنْ يَقُومُ مِنْ قَبْرِهِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ يَكْسُوهُ جَبْرَئِيلُ حُلَلًا مِنَ الْجَنَّهِ وَ يَضَعُ عَلَى رَأْسِهِ تَاجَ الْوَقَارِ وَ رِدَاءَ الْكَرَامَهِ وَ يُجْلِسُهُ عَلَى نَاقَتِيَ الْعَضْبَاءِ وَ أُعْطِيهِ لِوَاءَ الْحَمْدِ فَيَحْمِلُهُ بَيْنَ يَدَيَّ وَ نَأْتِي جَمِيعاً وَ نَقُومُ تَحْتَ الْعَرْشِ وَ مِنْهُ الْحَدِيثُ أَنْتَ أَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ بَعْدِي (۵).

ص: ۲۱۵

۱- ۱. سوره الملک: ۲۷.

۲- ۲. مناقب آل أبی طالب ۲: ۲۳ و ۲۴.

۳- ۳. سوره النمل: ۸۹.

۴- ۴. فی المصدر: ما فعل باهل بیتی و أصحابی.

۵- ۵. مناقب آل أبی طالب ۲: ۲۱ و ۲۲.

**[ترجمه]مناقب ابن شـهر آشوب: مقاتل، ضحّاک، عطاء و ابن عباس در قول خدای متعال: «وَ مِنهُم مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ حَتىَّ إِذَا خَرَجُواْ مِنْ عِندِكَ قَالُواْ لِلَّذِينَ أُوتُواْ الْعِلْمَ مَا ذَا قَالَ ءَانِفًا أُوْلَئكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلىَ قُلُوبهِم» – . محمّد/ ۱۶ – {و

از میـان [منافقـان] کسـانی انـد که [در ظـاهر] به [سـخنان] تـو گـوش می دهنـد، ولی چون از نزد تو بیرون می رونـد، به دانش یافتگان می گویند: «هم اکنون چه گفت؟» اینان همانانند که خدا بر دلهایشان مُهر نهاده است} گفته‌اند: منظور از «منهم» یعنی از منافقین «کسانی به تو گوش فرا می‌دهنـد» در حالی که تو بر بالای منبر خود خطبه‌ای می‌خوانی و می گویی: پرچمدار محمّد در روز قیامت قطعاً علی بن أبی طالب است که «از نزد تو بیرون می‌روند» و از پیرامون تو پراکنده گشته و با تمسخر می گویند: بالاـی منبر چه گفت؟! چنـان‌که گویی نشنیده باشـند، پس فرمود: «آنـان کسانی هسـتند که خداونـد بر دل‌های ایشان مهر زده است»

ابوالفتح حفّار با اسـناد از جابر از ابن عباس آورده است که از پیامبر صَـلی الله علیهِ و آله درباره قول خدای متعال سؤال کردند آنجا که می‌فرماید: «وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُواْ وَ عَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ مِنهُم مَّغْفِرَةً وَ أَجْرًا عَظِيمًا» – . فتح / ۲۹ – {خدا به کسانی از آنان که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند، آمرزش و پاداش بزرگی وعده داده است.}، آن حضرت فرمود: چون روز قیامت فرا رسـد، پرچمی از نور سـفید افراشـته می‌شود و یک منادی نـدا در می‌دهـد: سـرور مؤمنان به همراه کسانی که پس از بعثت محمّد صَـلی الله علیهِ و آله ایمان آورده‌اند برخیزید، پس علی علیه السّـلام برمی‌خیزد و پرچمی از نور سـفید به دست وی داده می‌شود که تمام پیشتازان در اسلام از مهاجرین و انصار زیر آن جای می گیرند بی‌آنکه کسی با ایشان در آمیخته باشد تا اینکه بر منبری از نور پروردگار عزّت می‌نشیند....الخ. – . شیخ طوسی آن را در امالی روایت کرده است. –

«المنتهی فی الکمـال» از ابـن طباطبـا آورده است که پیـامبر صَـلی الله علیهِ و آله فرمـود: در روز قیـامت آدم و هر که پس از او آمـده، زیر پرچم من هسـتند و چون خداونـد میان بندگان قضاوت کند، امیرالمؤمنین در حالی که بر ناقه‌ای بهشتی سوار است، پرچم را گرفته در حالی که خلایق زیر پرچم هسـتند، نـدا در می‌دهد: «لا إله إلّا الله محمّد رسول الله» تا اینکه وارد بهشت می‌شوند.

«اعتقـاد اهل السـنّۀ»: جابر بن سـمره عرض کرد: یا رسول الله، در روز قیامت چه کسـی پرچمـدار شـما خواهـد بود؟ فرمود: چه کسی ممکن است آن را حمل کند جز آنکه در دنیا آن را حمل می‌کرد، علی بن أبی طالب.

«الأربعین» از خطیب و «الفضائل» از احمد بن حنبل در روایتی آورده است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: آدم و جمله

ص: ۲۱۳

خلق خـدا در روز قیـامت زیر سـایه پرچم من قرار می‌گیرنـد که طول آن بـالغ بر هزار سال راه است، سـنان آن یاقوتی سـرخ و دسـته آن نقره‌ای سپید، دسـته‌اش گوهری سبز است و چهار رشـته از گوهر دارد که یک رشـته آن در مشـرق و رشته دیگر در مغرب و سومین رشـته در وسط جهان قرار دارد و بر آن سه سـطر نوشـته شده است: سـطر اول: «بسم الله الرحمن الرحیم»، سـطر دوم: «الحُمد الله ربّ العالمین» و سـطر سوم: «لا إله إلّا الله محمّد رسول الله»، طول هر سـطر یک‌هزار سال راه و عرض آن یک...

هزار سال راه است و با پرچم من حرکت می‌کنی- روی سخن آن حضرت با علی علیه السّلام است- در حالی که حسن در سمت راست و حسین در سمت چپ تو قرار دارند تا اینکه میان من و ابراهیم در سایه عرش توقف می‌کنی، سپس جامه‌ای سبز بهشتی پوشانده می‌شوی، آن‌گاه یک منادی از زیر عرش ندا در می‌دهد: چه نیکو پدری است پدرت ابراهیم و چه نیکو برادری است برادرت علی!

و ابوالرضی حسینی راوندی با اسناد خود مرا از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله روایت کرد که چون روز قیامت شود، جبرئیل «لواء الحمد» را نزد من می‌آورد که هفتاد تکه است که هر تکّه آن گسترده‌تر از خورشید و ماه است در حالی که من بر یک کرسی از تخت‌های بهشتی بالای منبری از منبرهای قدس نشسته باشم، پس پرچم را از وی گرفته و آن را به علی بن أبی طالب علیه السّلام می‌سپارم. در این هنگام عمر به میان سخن آن حضرت پریده و گفت: یا رسول الله، علی چگونه توان حمل این پرچم را پیدا می‌کند؟ آن حضرت صَلی الله علیهِ و آله فرمود: هنگامی که قیامت شود، خداوند قدرتی همانند قدرت جبرئیل به علی خواهد داد و نوری همچون نور آدم به وی عطا خواهد فرمود و حِلمی همانند حِلم رضوان (فرشته موکّل بر بهشت) خواهد داد و جمالی همچون جمال یوسف به او مرحمت خواهند نمود...الخ.

و ابوالعلاء همدانی با اسناد از جابر بن عبدالله مرا خبر داد که گفت: شنیدم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله می‌فرمود: اولین کسی که در حضور پیامبران و صدّیقان وارد بهشت می‌شود، علی بن أبی طالب علیه السّلام است. پس ابودجانه برخاسته و گفت: مگر به ما خبر ندادید که بهشت بر پیامبران حرام گشته تا اینکه شما وارد آن گردی و بر اُمّت‌های دیگر حرام است تا اینکه اُمّت شما وارد آن شوند؟ فرمود: آری، لیکن آیا ندانستی که حامل «لواء الحمد» پیشاپیش آن‌ها است و علی بن أبی طالب حامل لواء الحمد در روز قیامت است که پیشاپیش من وارد بهشت می‌شود و من در پی او وارد آن می‌گردم؟...الخ

ابوهریره از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله آورده است که فرمود: در روز قیامت علی بن أبی طالب سوار بر یکی از شتران بهشتی و پرچم به دست می‌آید، پس حاضران در موقف قیامت می‌گویند: این فرشته‌ای مقرّب است یا پیامبری

ص: ۲۱۴

مرسل؟ پس یک منادی ندا در می‌دهد: این صدّیق اکبر علی بن أبی طالب علیه السّلام است.

در کتاب «فیما نزل من القرآن فی اعداء آل محمّد صَلی الله علیهِ و آله» از امام صادق علیه السّلام آمده است، اگر ابوفلان و فلان (ابوبکر و عمر) جایگاه علی را آن‌گاه که خداوند «لوای حمد» را به رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله می‌دهد که همه فرشتگان مقرب و پیامبران مُرسل در زیر آن قرار دارند، و آن حضرت آن را به علی علیه السّلام می‌سپارد، {چهره‌های کسانی که کافر شده‌اند درهم می‌رود و به آنان گفته می‌شود این} همان چیزی است {که آن را فرا می‌خواندید} - . ملک/ ۲۷ -

یعنی اینکه نام «امیرالمؤمنین» را که به وی تعلّق دارد، بر خود می‌نهید. - . مناقب آل أبی طالب ۲: ۲۴-۲۳ -

عبدالرزاق از معمّر از قتاده از انس آورده است که: از رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله درباره آیه: «مَن جَاءَ بِالْحَسَنَهِ فَلَهُ خَیرٌ مِّنْهَا وَ هُم مِّن فَزَعٍ یَوْمَئِذٍ ءَامِنُون» {هر کس نیکی به میان آورد، پاداشی بهتر از آن خواهد داشت، و آنان از هراس آن روز ایمنند.}

پرسیدم، به من فرمود: ای انس، در روز قیامت من نخستین کسی هستم که سر از خاک در می‌آورم و بیرون می‌آیم و جبرئیل هفت جامه بهشتی به تن من می‌کند که طول هریک از آن‌ها از مشرق تا مغرب است و تاج کرامت را بر سر من می‌نهد و ردای جمال را بر من می‌پوشاند و مرا سوار بر براق کرده و لوای حمد را به دست من می‌دهد طول آن به مقدار یک‌صد سال راه است و بر روی آن سیصد و شصت جامه از دیبای سفید است که بر روی آن‌ها نوشته شده: «لا إله إلّا الله محمّد رسول الله علی بن أبی طالب ولیّ الله» سپس من آن را به دست گرفته و نگاهی به راست و چپ می‌اندازم ولی کسی را نمی‌بینم، لذا به گریه افتاده و می‌گویم: ای جبرئیل، اهل بیت و اصحاب من چه کردند؟ آن‌گاه او می‌گوید: ای محمّد، خدای متعال نخستین کسی از زمینیان را که امروز زنده گردانیده، تو هستی، پس بنگر که خداوند چگونه بعد از تو اهل بیت و صحابه تو را زنده می‌کند، و اولین کسی که سر از خاک بیرون می‌آورد، امیرمؤمنان است و جبرئیل جامه‌هایی از بهشت بر وی می پوشاند و تاج وقار *و ردای کرامت را بر سر او می‌نهد و بر ناقه من «العضباء» سوار گشته و «لواء الحمد» را به دست وی می‌سپارم و او با آن پیشاپیش من حرکت می‌کند و همگی می‌آییم و زیر عرش می‌ایستیم، و حدیث: «تو نخستین کسی هستی که پس از من سر از خاک بر می‌آوری» از آن حضرت است. - . مناقب آل أبی طالب ۲: ۲۲-۲۱ -

ص: ۲۱۵

**[ترجمه]

«۶»

عم، [إعلام الوری] رَوَی مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْکَدِرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله:کَأَنِّی أَنْظُرُ إِلَی تَرَافُعِ مَنَاکِبِ أُمَّتِی عَلَی الْحَوْضِ فَیَقُولُ الْوَارِدُ لِلصَّادِرِ هَلْ شَرِبْتَ فَیَقُولُ نَعَمْ وَ اللَّهِ لَقَدْ شَرِبْتُ وَ یَقُولُ بَعْضُهُمْ لَا وَ اللَّهِ مَا شَرِبْتُ فَیَا طُولَ عَطَشَاهْ وَ قَالَ صلی الله علیه و آله لِعَلِیٍّ وَ الَّذِی نَبَّأَ مُحَمَّداً وَ أَکْرَمَهُ إِنَّکَ الذَّائِدُ عَنْ حَوْضِی تَذُودُ عَنْهُ رِجَالًا کَمَا تُذَادُ(۱) الْبَعِیرُ الصَّادِی عَنِ الْمَاءِ بِیَدِکَ عَصًا مِنْ عَوْسَجٍ کَأَنِّی أَنْظُرُ إِلَی مُقَامِکَ مِنْ حَوْضِی.

وَ عَنْ طَارِقٍ عَنْ عَلِیٍّ علیه السلام قَالَ: وَ رَبِّ الْعِبَادِ وَ الْبِلَادِ وَ السَّبْعِ الشِّدَادِ لَأَذُودَنَّ یَوْمَ الْقِیَامَهِ عَنِ الْحَوْضِ بِیَدَیَّ هَاتَیْنِ الْقَصِیرَتَیْنِ قَالَ وَ بَسَطَ یَدَیْهِ.

وَ فِی رِوَایَهٍ أُخْرَی: وَ الَّذِی فَلَقَ الْحَبَّهَ وَ بَرَأَ النَّسَمَهَ لَأَقْمَعَنَّ بِیَدَیَّ هَاتَیْنِ عَنِ الْحَوْضِ أَعْدَاءَنَا وَ لَأُورِدَنَّهُ أَحِبَّاءَنَا(۲).

**[ترجمه]اعلام الوری: محمّد بن منکدر از جابر بن عبدالله روایت کرده که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: گویی می‌بینم که اُمّت من در کنار حوض کوثر از سر و کول یکدیگر بالا رفته و آنان که می‌آید به آنان که می‌روند می گویند: آیا از آب کوثر نوشیدید؟ پس جواب می‌دهد: آری به خدا، نوشیدم! و برخی از آن‌ها می گویند: نه به خدا، ننوشیدم! ای وای بر طول مدت تشنگی‌ام! و به علی علیه السّلام فرمود: سوگند به آنکه محمّد را پیامبر گردانیده و او را کرامت بخشید، این تو هستی که دشمنان را از حوض من دور می‌کنی، مردان را چنان از آن دور می‌سازی که شتر تشنه را از آب دور می‌سازند، عصایی از چوب عوسج داری، گویی هم‌اینک جایگاه تو را از حوضم می‌بینم.

و از طارق از علی علیه السّلام آورده است که فرمود: سوگند به پروردگار بندگان و شهرها و هفت آسمان استوار، که در روز قیامت با همین دست‌های کوتاه خود از حوض دفاع خواهم کرد!

و در روایتی دیگر: سوگند به خداوندی که دنه را شکافت و مردم را آفرید، روز قیامت دشمنم را با این دو دستم از حوض دور خواهم ساخت و دوستانمان را به آن وارد خواهم کرد. - . اعلام الوری: ۱۹۰-۱۸۹ -

**[ترجمه]

«۷»

بشا، [بشاره المصطفی] مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ الْعَلَوِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِيِّ بْنِ مَهْدِيٍّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِعَلِيٍّ إِنَّ اللَّهَ اطَّلَعَ إِلَى الْأَرْضِ فَاخْتَارَنِي ثُمَّ اطَّلَعَ إِلَيْهَا(۳) فَاخْتَارَكَ أَنْتَ أَبُو وُلْدِي وَ قَاضِي دَيْنِي وَ الْمُنْجِزُ عِدَاتِي وَ أَنْتَ غَداً عَلَى حَوْضِي طُوبَى لِمَنْ أَحَبَّكَ وَ وَيْلٌ لِمَنْ أَبْغَضَكَ (۴).

**[ترجمه]بشارة المصطفی: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام فرمود: خداوند نظری بر زمین افکنده سپس مرا برگزید، آنگاه دگر بار در آن نظر افکند و تو را برگزید، تو پدر فرزندان منی و ادا کننده وامم و برآورنده وعده‌هایم و تو فردا در کنار حوض منی، خوشا به حال آنکه تو را دوست بدارد و وای بر آن کس که با تو دشمنی ورزد. - . بشارة المصطفی: ۲۰۰ -

**[ترجمه]

«۸»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] أَبُو أَحْمَدَ يَحْيَى بْنُ عُبَيْدِ بْنِ الْقَاسِمِ الْقَزْوِينِيُّ مُعَنْعَناً عَنْ أَبِي وَقَّاصٍ (۵) قَالَ: صَلَّى بِنَا النَّبِيُّ صَلَاةَ الْفَجْرِ يَوْمَ الْجُمُعَهِ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ الْكَرِيمِ الْحَسَنِ وَ أَثْنَى عَلَى اللَّهِ تَعَالَى فَقَالَ أَخْرُجُ يَوْمَ الْقِيَامَهِ وَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام أَمَامِي وَ بِيَدِهِ لِوَاءُ الْحَمْدِ وَ هُوَ يَوْمَئِذٍ شِقَّتَانِ شِقَّهٌ مِنَ السُّنْدُسِ وَ شِقَّهٌ مِنَ الْإِسْتَبْرَقِ فَوَثَبَ إِلَيْهِ رَجُلٌ أَعْرَابِيٌّ مِنْ أَهْلِ نَجْدٍ مِنْ وُلْدِ جَعْفَرِ بْنِ كِلَابِ بْنِ رَبِيعَهَ فَقَالَ

ص: ۲۱۶

۱- ۱. فی المصدر: کما یذاد.

۲- ۲. إعلام الوری: ۱۸۹ و ۱۹۰.

۳- ۳. فی المصدر: ثم اطلع إلیها ثانیه.

۴- ۴. بشاره المصطفی: ۲۰۰.

۵- ۵. فی المصدر: عن سعد بن أبی وقاص.

قَدْ أَرْسَلُونِی إِلَیْکَ لِأَسْأَلَکَ فَقَالَ قُلْ یَا أَخَا الْبَادِیَهِ قَالَ مَا تَقُولُ فِی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ فَقَدْ کَثُرَ الِاخْتِلَافُ فِیهِ فَتَبَسَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله ضَاحِکاً فَقَالَ یَا أَعْرَابِیُّ وَ لِمَ کَثُرَتِ الِاخْتِلَافُ فِیهِ عَلِیٌّ مِنِّی کَرَأْسِی مِنْ بَدَنِی وَ زِرِّی مِنْ قَمِیصِی فَوَثَبَ الْأَعْرَابِیُّ مُغْضَباً ثُمَّ قَالَ یَا مُحَمَّدُ إِنِّی أَشَدُّ مِنْ عَلِیٍّ بَطْشاً فَهَلْ یَسْتَطِیعُ عَلِیٌّ أَنْ یَحْمِلَ لِوَاءَ الْحَمْدِ فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله مَهْلًا یَا أَعْرَابِیُّ فَقَدْ أَعْطَاهُ اللَّهُ (۱) یَوْمَ الْقِیَامَهِ خِصَالًا شَتَّی حُسْنَ یُوسُفَ وَ زُهْدَ یَحْیَی وَ صَبْرَ أَیُّوبَ وَ طُولَ آدَمَ وَ قُوَّهَ جَبْرَئِیلَ عَلَیْهِمُ الصَّلَاهُ وَ السَّلَامُ وَ بِیَدِهِ لِوَاءُ الْحَمْدِ وَ کُلُّ الْخَلَائِقِ تَحْتَ اللِّوَاءِ وَ تَحُفُّ بِهِ الْأَئِمَّهُ وَ الْمُؤَذِّنُونَ بِتِلَاوَهِ الْقُرْآنِ وَ الْأَذَانِ وَ هُمُ الَّذِینَ لَا یتدودون [یَتَبَدَّدُونَ] فِی قُبُورِهِمْ فَوَثَبَ الْأَعْرَابِیُّ مُغْضَباً وَ قَالَ اللَّهُمَّ إِنْ یَکُنْ مَا قَالَ مُحَمَّدٌ حَقّاً فَأَنْزِلْ عَلَیَّ حَجَراً فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِیهِ سَأَلَ سائِلٌ بِعَذابٍ واقِعٍ لِلْکافِرینَ لَیْسَ لَهُ دافِعٌ مِنَ اللَّهِ ذِی الْمَعارِجِ (۲).

**[ترجمه]تفسیر فرات بن ابراهیم: أبی وقّاص: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله نماز صبح روز جمعه را با ما اقامه فرمود آن‌گاه روی مبارک و زیبای خویش را به سوی ما کرده حمد و ثنای خدا را به جا آورده و فرمود: روز قیامت در حالی بیرون می‌روم که علی بن أبی طالب پیشاپیش من «لواء الحمد» را در دست دارد که از دو تکه تشکیل شده است: یک تکه از «سندس» و دیگری از «استبرق»؛ در این هنگام مردی اعرابی از اهالی صحرای نجد از فرزندان جعفر بن کلاب بن ربیعه به وسط مجلس پریده و عرض کرد:

ص: ۲۱۶

مرا نزد شما فرستاده‌اند تا سؤالی بپرسم! فرمود: بگو، ای برادر بادیه‌نشین! عرض کرد: درباره علی بن أبی طالب اختلاف نظر بسیار است، شما چه می‌فرمایید؟ پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله لبخندی زده و فرمود: ای مرد اعرابی، چرا در مورد ایشان اختلاف نظر وجود دارد؟ علی از من به مانند سر است از تن و دکمه از پیراهنم. پس آن مرد اعرابی خشمگینانه از جای برجسته و گفت: یا محمّد، من از علی دشمن‌شکن‌ترم، آیا علی قادر به حمل «لواء الحمد» هست؟! پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: تُند مرو ای مرد اعرابی، که خداوند در روز قیامت چندین خصلت به وی عطا فرموده است: حُسن یوسف، زهد یحیی، صبر ایوب، سخاوت آدم و قدرت جبرئیل علیهم الصلاهٔ والسلام و «لواء الحمد» در دست اوست و همه خلایق زیر آن «لواء» هستند و او را امامان و کسانی که اجازه تلاوت قرآن و اذان گفتن یافته‌اند، احاطه نموده‌اند، و آنان کسانی هستند که در گورهایشان دچار کرم‌زدگی نمی‌شوند. پس آن اعرابی با خشم از جای جَسته و گفت: خدایا، اگر آنچه محمّد می گوید حق و درست است، سنگی بر من فرود آر! پس خداوند درباره وی فرمود: «سَأَلَ سَائِلُ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ* لِّلْکَافِرِینَ لَیْسَ لَهُ دَافِعٌ* مِّنَ اللَّهِ ذِی الْمَعَارِجِ» - . تفسیر فرات: ۱۹۲- ۱۹۱. معارج/ ۳-۱ - {پرسنده ای

از عذاب واقع شونده ای پرسید،که اختصاص به کافران دارد [و] آن را بازدارنده ای نیست. [و] از جانب خداوندِ صاحب درجات [و مراتب] است.}

**[ترجمه]

ع، [علل الشرائع] الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ الصُّوفِيُّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ الْحَضْرَمِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْقُرَشِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَحْمَدَ التَّمِيمِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله أَوَّلُ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ(۳) فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَدْخُلُهَا قَبْلَكَ قَالَ نَعَمْ لِأَنَّكَ صَاحِبُ لِوَائِي فِي الْآخِرَهِ كَمَا أَنَّكَ صَاحِبُ لِوَائِي فِي الدُّنْيَا وَ حَامِلُ اللِّوَاءِ هُوَ الْمُتَقَدِّمُ ثُمَّ قَالَ صلى الله عليه و آله يَا عَلِيُّ كَأَنِّي بِكَ وَ قَدْ دَخَلْتَ الْجَنَّهَ وَ بِيَدِكَ لِوَائِي وَ هُوَ لِوَاءُ الْحَمْدِ وَ تَحْتَهُ آدَمُ وَ مَنْ دُونَهُ (۴).

۱- ۱. فی المصدر: فقد أعطی علی.

۲- ۲. تفسیر فرات: ۱۹۱ و ۱۹۲.

۳- ۳. الصحیح کما فی المصدر: أنت أول من یدخل الجنه.

۴- ۴. علل الشرائع: ۶۸ و ۶۹.

**[ترجمه]علل الشرائع: علی بن أبی طالب علیه السّلام : رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به من فرمود: تو نخستین کسی هستی که وارد بهشت می‌شود؛ عرض کردم: یا رسول الله، حتی پیش از شما وارد آن می‌شوم؟ فرمود: آری، چون در آخرت تو پرچمدار منی همان‌طور که در دنیا پرچمدار منی و آنکه پرچمدار است، پیشاپیش حرکت می کند؛ سپس فرمود: ای علی، گویی دارم می‌بینم که وارد بهشت شده‌ای و پرچم مرا در دست داری که «لواء الحمد» است و آدم و غیر او همه در زیر آن قرار دارند. - . علل الشرائع: ۶۹-۶۸ -

ص: ۲۱۷

**[ترجمه]

«۱۰»

ل، [الخصال] عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الْقَزْوِینِیُّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَیْدَانَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ حَسَنِ بْنِ حُسَیْنٍ عَنْ یَحْیَی بْنِ مُسَاوِرٍ عَنْ أَبِی خَالِدٍ عَنْ زَیْدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِیٍّ علیه السلام قَالَ: شَکَوْتُ إِلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حَسَدَ مَنْ یَحْسُدُنِی فَقَالَ یَا عَلِیُّ أَ مَا تَرْضَی أَنْ تَکُونَ أَوَّلَ أَرْبَعَةٍ(۱) یَدْخُلُونَ الْجَنَّهَ أَنَا وَ أَنْتَ وَ ذَرَارِیُّنَا خَلْفَ ظُهُورِنَا وَ شِیعَتُنَا عَنْ أَیْمَانِنَا وَ شَمَائِلِنَا(۲).

**[ترجمه]الخصال: علی علیه السّلام: از کسانی که به من حسادت می‌ورزیدند به رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله شکایت کردم، فرمود: ای علی، آیا خوشنود نمی‌شوی که نخستین چهار نفری باشی که وارد بهشت می‌شوند: من، تو، و ذرّیه‌های ما پشت سرمان و شیعیانمان در سمت راست و چپمان؟ - . الخصال ۱: ۱۲۱ -

**[ترجمه]

«۱۱»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] أَبُو الْقَاسِمِ الْحُسَیْنِیُّ (۳) مُعَنْعَناً عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: تَذَاکَرَ أَصْحَابُنَا الْجَنَّهَ عِنْدَ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله إِنَّ أَوَّلَ أَهْلِ الْجَنَّهِ دُخُولًا فِی الْجَنَّهِ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام قَالَ فَقَالَ أَبُو دُجَانَهَ الْأَنْصَارِیُّ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ یَا رَسُولَ اللَّهِ أَ لَیْسَ أَخْبَرْتَنَا أَنَّ الْجَنَّهَ مُحَرَّمَهٌ عَلَی الْأَنْبِیَاءِ حَتَّی تَدْخُلَهَا وَ عَلَی الْأُمَمِ حَتَّی یَدْخُلَهَا أُمَّتُکَ قَالَ بَلَی یَا أَبَا دُجَانَهَ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ لِلَّهِ لِوَاءً مِنْ نُورٍ وَ عَمُودُهُ مِنْ یَاقُوتٍ مَکْتُوبٌ عَلَی ذَلِکَ اللِّوَاءِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَ آلُ مُحَمَّدٍ خَیْرُ الْبَرِیَّهِ وَ صَاحِبُ اللِّوَاءِ أَمَامَ الْقَوْمِ قَالَ فَسُرَّ بِذَلِکَ عَلِیٌّ علیه السلام فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ یَا رَسُولَ اللَّهِ الَّذِی أَکْرَمَنَا وَ شَرَّفَنَا بِکَ قَالَ فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله أَبْشِرْ یَا عَلِیُّ مَا مِنْ عَبْدٍ یُحِبُّکَ وَ یَنْتَحِلُ مَوَدَّتَکَ إِلَّا بَعَثَهُ اللَّهُ یَوْمَ الْقِیَامَهِ مَعَنَا ثُمَّ قَرَأَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله هَذِهِ الْآیَهَ إِنَّ الْمُتَّقِینَ فِی جَنَّاتٍ وَ نَهَرٍ فِی مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِیکٍ مُقْتَدِرٍ(۴).

**[ترجمه]تفسیر فرات بن ابراهیم: جابر بن عبدالله گوید: صحابه در حضور پیامبر صَلی الله علیهِ و آله درباره بهشت به گفتگو پرداختند، پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: نخستین بهشتی از میان بهشتیان که وارد بهشت می‌شود، علی بن أبی طالب

علیه السّـلام است. ابودجانه انصاری رضی الله عنه عرض کرد: یا رسول الله، مگر به ما نفرمودی که بهشت تا زمانی که خودتان وارد آن نشویـد حتی بر پیـامبران نیز حرام است و کمـا اینکه تـا زمانی که اُمّت شـما وارد آن نشونـد، بر دیگر اُمّتها نیز حرام است؟ فرمود: آری، ای ابودجـانه! مگر نـدانستی که خـدا پرچمی از نور دارد که عمودش از یاقوت است و بر آن پرچم نوشـته شده: «لا إله إلّا الله محمّد رسول الله و آل محمّد خیر البریّهٔ»؟ و پرچمدار پیشاپیش قوم حرکت می‌کند. گوید: علی علیه السّـلام با شـنیدن این سـخنان شادمان گشـته و عرض کرد: سـپاس خدا را- ای رسول خدا- که ما را به شـما کرامت و شرافت بخشید، راوی گوید: پس پیامبر صَـلی الله علیهِ و آله فرمود: بشارت باد تو را ای علی، بنده‌ای نیست که تو را دوست داشـته باشد و مهر تـو را در دل بگیرد مگر اینکه خداونـد او را در روز قیـامت بـا مـا برانگیزد، سـپس آن حضـرت صَـلی الله علیهِ و آله این آیه را تلاوت فرمود: «إِنَّ الْمُتَّقِینَ فِي جَنَّاتٍ وَ نَهَرٍ* فِي مَقْعَـدِ صِـدْقٍ عِنـدَ مَلِیكٍ مُّقْتَدِرٍ» - . تفسـیر فرات: ۱۷۶- ۱۷۵ . قمر/ ۵۵-۵۴ - {در حقیقت، مردم پرهیزگار در میان باغها و نهرها، در قرارگاه صدق، نزد پادشاهی توانایند}

**[ترجمه]

«۱۲»

یف، [الطرائف] مُسْنَدُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ عَنْ مَخْدُوجِ بْنِ زَیْدٍ الْهُذَلِیِّ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله آخَی بَیْنَ الْمُسْلِمِینَ ثُمَّ قَالَ یَا عَلِیُّ أَنْتَ أَخِی بِمَنْزِلَهِ هَارُونَ مِنْ مُوسَـی غَیْرَ أَنَّهُ لَا نَبِیَّ بَعْـدِی ثُمَّ قَالَ بَعْدَ كَلَامٍ ذَكَرَهُ فِی وَصْفِ حَالِ الْأَنْبِیَاءِ علیهم السلام یَوْمَ الْقِیَامَهِ أَلَا وَ إِنِّی

أُخْبِرُكَ یَـا عَلِیُّ أَنَّ أُمَّتِی أَوَّلُ الْأُمَمِ یُحَاسَـبُونَ یَوْمَ الْقِیَامَهِ ثُمَّ أَنْتَ أَوَّلُ مَنْ یُـدْعَی بِكَ لِقَرَابَتِكَ وَ مَنْزِلَتِكَ عِنْـدِی وَ یُـدْفَعُ إِلَیْكَ لِوَائِی وَ هُوَ لِوَاءُ الْحَمْدِ فَتَسِیرُ

ص: ۲۱۸

۱- ۱. فی المصدر: أن أول أربعه اه.

۲- ۲. الخصال ۱: ۱۲۱.

۳- ۳. کذا فی النسخ، و فی المصدر: ابو القاسم الحسینی.

۴- ۴. تفسیر فرات: ۱۷۵ و ۱۷۶. و الآیه فی سوره القمر: ۵۴ و ۵۵.

بَیْنَ السِّمَاطَیْنِ آدَمَ وَ جَمِیعِ خَلْقِ اللَّهِ تَعَالَی یَسْتَظِلُّونَ بِهِ ثُمَّ ذَکَرَ صِفَهَ اللِّوَاءِ ثُمَّ قَالَ فَتَسِیرُ بِاللِّوَاءِ وَ الْحَسَنُ عَنْ یَمِینِکَ وَ الْحُسَیْنُ عَنْ یَسَارِکَ حَتَّی تَقِفَ بَیْنِی وَ بَیْنَ إِبْرَاهِیمَ علیه السلام فِی ظِلِّ الْعَرْشِ (۱) ثُمَّ تُکْسَی حُلَّهً خَضْرَاءَ مِنَ الْجَنَّهِ ثُمَّ یُنَادِی مُنَادٍ مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ نِعْمَ الْأَبُ أَبُوکَ إِبْرَاهِیمُ وَ نِعْمَ الْأَخُ أَخُوکَ عَلِیٌّ أَبْشِرْ یَا عَلِیُّ إِنَّکَ تُکْسَی إِذَا کُسِیتُ وَ تُدْعَی إِذَا دُعِیتُ وَ تُحَیَّا إِذَا حُیِّیتُ (۲).

مد، [العمده] بِالْإِسْنَادِ إِلَی أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ رَاشِدٍ وَ الصَّبَّاحُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ قَیْسِ بْنِ رَبِیعٍ عَنْ سَعْدٍ الْجَحَّافِ عَنْ عَطِیَّهَ عَنْ مَخْدُوجِ بْنِ زَیْدٍ الْهُذَلِیِّ وَ ذَکَرَ: الْحَدِیثَ بِتَمَامِهِ مِثْلَ مَا مَرَّ فِی بَابِ الْأُخُوَّهِ بِرِوَایَهِ الْخُوارِزْمِی (۳).

**[ترجمه]الطرائف: در مسند احمد بن حنبل از مخدوج بن زید هذلی نقل است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله میان مسلمانان پیمان برادری بسته سپس فرمود: یا علی، تو برادر من هستی و منزلت هارون از موسی را نزد من داری إلّا اینکه پس از من پیامبری نخواهد آمد، آن‌گاه پس از ذکر مطالبی در وصف حال پیامبران در روز قیامت فرمود: هان ای علی، بدان که اُمّت من نخستین اُمّتی خواهد بود که در روز قیامت بازخواست می‌شود، سپس تو به سبب خویشاوندی و منزلتی که نزد من داری، نخستین کسی خواهی بود که فرا خوانده می‌شود و پرچم مرا که «لواء الحمد» است

ص: ۲۱۸

به دست تو سپرده خواهد شد، و سپس بین دو صف حرکت میکنی و آدم و همه خلق خدا در پناه سایه آن هستند. سپس فرمود: پس پرچم را می‌بری و در آن هنگام حسن در طرف راست و حسین در طرف چپ تو قرار می گیرند تا اینکه در زیر سایه عرش میان من و ابراهیم علیه السّلام قرار می گیری آن‌گاه جامه‌ای سبز بهشتی به تو می‌پوشانند، سپس از زیر عرش ندا می‌رسد که: چه نیکو پدری است پدرت ابراهیم علیه السّلام و چه نیکو برادری است برادرت علی! ای علی، و من به تو بشارت می‌دهم که هرگاه مرا جامه پوشاندند، تو را هم جامه می‌پوشانند و چون مرا فرا خواندند، تو را نیز فرا می‌خوانند و چون به من تحیت گویند به تو نیز تحیت و خوش آمد گویند. - . الطرائف/ ۱۸ -

العمدهٔ: با اسناد خود به احمد بن حنبل با سندی عین این حدیث را روایت کرده است مانند آنچه در باب

«الأُخوّهٔ» از خوارزمی روایت شده است. - . العمدهٔ: ۱۱۹-۱۱۸ -

**[ترجمه]

«۱۳»

مد، [العمده] بِالْإِسْنَادِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هِشَامٍ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ مَرْزُوقٍ عَنْ عَطِیَّهَ الْعَوْفِیِّ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله:أُعْطِیتُ فِی عَلِیٍّ خَمْسَ خِصَالٍ هِیَ أَحَبُّ إِلَیَّ مِنَ الدُّنْیَا وَ مَا فِیهَا أَمَّا وَاحِدَهٌ فَهُوَ ذَابٌّ (۴) بَیْنَ یَدَیِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَتَّی یَفْرُغَ مِنَ الْحِسَابِ وَ أَمَّا الثَّانِیَهُ فَلِوَاءُ الْحَمْدِ بِیَدِهِ وَ آدَمُ علیه السلام وَ مَنْ وَلَدَ تَحْتَهُ وَ أَمَّا الثَّالِثَهُ فَوَاقِفٌ عَلَی عُقْرِ حَوْضِی (۵) یَسْقِی مَنْ عَرَفَ مِنْ أُمَّتِی وَ أَمَّا الرَّابِعَهُ فَسَاتِرُ عَوْرَتِی وَ مُسَلِّمِی إِلَی رَبِّی عَزَّ وَ جَلَّ وَ أَمَّا الْخَامِسَهُ

فَلَسْتُ أَخْشَى عَلَيْهِ أَنْ يَرْجِعَ زَانِياً بَعْدَ إِحْصَانٍ وَ لَا كَافِراً بَعْدَ إِيمَانٍ (۶).

أقول: أثبت عمده أخبار هذا الباب فی كتاب المعاد و إنما أوردت منها هاهنا نزرا منها لئلا يخلو منها هذا المجلد و قد مضى و سيأتی بعضها فی الأبواب السالفه و الآتيه و أی فضل يضاهی كونه صلوات الله عليه ساقی الحوض و حامل اللواء و أول من يدخل الجنه و كيف يجوز أن يتقدم عليه من لم يكن له فضل يدانيها؟

۱- ۱. فی المصدر: فی ظلل العرش.

۲- ۲. الطرائف: ۱۸.

۳- ۳. العمده: ۱۱۸ و ۱۱۹.

۴- ۴. فی المصدر: فهو كابّ.

۵- ۵. العقر- بضم العين- مؤخر الحوض أو مقام الشارب منه.

۶- ۶. العمده: ۱۱۹.

**[ترجمه]العمدهٔ: با اسناد از عبدالله بن احمد بن حنبل از ابوسعید خدری روایت شده که رسول خدا صلی الله علیهِ و آله فرمود: از بابت علی مرا پنج خصلت داده‌اند که نزد من از دنیا و هرچه در آن است دوست داشتنی‌ترند: یکی اینکه در محضر خدای عزّوجل خواهد بود تا اینکه از حساب فارغ گردد، دوم اینکه «لواء الحمد» در دست اوست و آدم و فرزندان او زیر آن پرچم قرار دارند، سوم اینکه در انتهای حوض من ایستاده هر که را از اُمّت من که بشناسد، سیراب می‌کند، چهارم اینکه او عورت مرا پوشانده و مرا به پروردگارم عزّوجل تسلیم می‌نماید (غسل و کفنم می‌کند و به خاکم می‌سپارد)، اما پنجمی آن است خیال من از بابت او آسوده است که پس از پاکدامنی و عفت، زنا کار نخواهد شد و بعد از ایمان آوردن کافر نخواهد شد. - . العمدهٔ: ۱۱۹ -

می‌گویم: در این خصوص روایات زیادی را در کتاب «المعاد» نوشته‌ام که در اینجا فقط به آوردن مقدار اندکی از آن‌ها اکتفا کردم تا اینکه این مجلّد از این نوع روایات خالی نباشد و همان‌طور که در باب‌های قبلی از آن آورده شده، در باب‌های آتی نیز آورده خواهد شد، و چه فضیلتی بالاتر از اینکه آن حضرت ساقی کوثر است و حامل لواء و نخستین کسی است که وارد بهشت می‌شود؟ و با این احوال چگونه کسی می‌تواند در خلافت بر وی تقدّم جوید در حالی که فضیلتی ندارد که نزدیک به فضایل آن حضرت باشد؟

ص: ۲۱۹

**[ترجمه]

باب ۸۶ سائر ما یعاین من فضله و رفعه درجاته صلوات الله علیه عند الموت و فی القبر و قبل الحشر و بعده

الأخبار

«۱»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب أَمَالِی ابْنِ خُشَیْشٍ التَّمِیمِی (۱) وَ تَارِیخُ الْخَطِیبِ وَ إِبَانَهُ الْعُکْبَرِیِّ بِأَسَانِیدِهِمْ عَنْ عُلَیْمٍ الْکِنْدِیِّ عَنْ سُلَیْمَانَ وَ فِی فِرْدَوْسِ شِیرَوَیْهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَ فِی رِوَایَهِ جَمَاعَهٍ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ کُهَیْلٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبِی صَادِقٍ وَ عَنْ سَلْمَانَ وَ اللَّفْظُ لَهُ قَالَ: أَوَّلُ هَذِهِ الْأُمَّهِ وُرُوداً عَلَی نَبِیِّهَا یَوْمَ الْقِیَامَهِ أَوَّلُهُمْ إِسْلَاماً عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام سَمِعْتُ ذَلِکَ مِنْ نَبِیِّکُمْ.

تَارِیخُ بَغْدَادَ بِالْإِسْنَادِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ هُوَ آخِذٌ بِیَدِ عَلِیٍّ علیه السلام یَقُولُ هَذَا أَوَّلُ مَنْ یُصَافِحُنِی یَوْمَ الْقِیَامَهِ.

وَ رُوِیَ: أَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله یَأْتِی یَوْمَ الْقِیَامَهِ مُتَّکِئاً عَلَی عَلِیٍّ.

حِلْیَهُ الْأَوْلِیَاءِ سَلْمَانُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ (۲) بِإِسْنَادِهِ عَنِ الْخُدْرِیِّ قَالَ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله:أُعْطِیتُ فِی عَلِیٍّ خَمْساً أَمَّا إِحْدَاهَا فَیُوَارِی عَوْرَتِی وَ الثَّانِی یَقْضِی دَیْنِی وَ أَمَّا الثَّالِثَهُ فَإِنَّهُ مُتَّکَایَ فِی طُولِ الْقِیَامَهِ وَ أَمَّا الرَّابِعَهُ فَإِنَّهُ عَوْنِی عَلَی حَوْضِی وَ أَمَّا الْخَامِسَهُ فَإِنِّی لَا أَخَافُ عَلَیْهِ أَنْ یَرْجِعَ کَافِراً بَعْدَ إِیمَانٍ وَ لَا زَانِیاً بَعْدَ إِحْصَانٍ.

الطَّبَرِيُّ التَّارِيخِيُّ بِإِسْنَادِهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله:أَوَّلُ مَنْ يُكْسَى يَوْمَ الْقِيَامَهِ إِبْرَاهِيمُ بِخُلَّتِهِ وَ أَنَا بِصَفْوَتِی وَ عَلِيُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ يَزِفُّ بَيْنِی وَ بَيْنَ إِبْرَاهِيمَ زَفّاً إِلَی الْجَنَّهِ.

ص: ۲۲۰

۱- ۱. قال فی القاموس(۲: ۲۷۲): محمّد بن خشیش بن خشیه- بضمهما- من الرواه.

۲- ۲. فی المصدر: سلمان بن عبد اللّه التتری.

سَعِیدُ بْنُ جُبَیْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاس: أَوَّلُ مَنْ یُکْسَی مِنْ حُلَلِ الْجَنَّهِ إِبْرَاهِیمُ (۱) بِخُلَّتِهِ مِنَ اللَّهِ ثُمَّ مُحَمَّدٌ لِأَنَّهُ صَفْوَهُ اللَّهِ ثُمَّ عَلِیٌّ یَزِفُّ بَیْنَهُمَا إِلَی الْجِنَانِ (۲) ثُمَّ قَرَأَ ابْنُ عَبَّاسٍ یَوْمَ لا یُخْزِی اللَّهُ النَّبِیَّ وَ الَّذِینَ آمَنُوا مَعَهُ (۳) قَالَ عَلِیٌّ وَ أَصْحَابُهُ.

شَرَفُ الْمُصْطَفَی عَنِ الْخَرْکُوشِیِّ زَاذَانَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله:أَ مَا تَرْضَی أَنَّ إِبْرَاهِیمَ خَلِیلَ اللَّهِ یُدْعَی یَوْمَ الْقِیَامَهِ فَیُقَامُ عَنْ یَمِینِ الْعَرْشِ فَیُکْسَی ثُمَّ أُدْعَی فَأُکْسَی ثُمَّ تُدْعَی فَتُکْسَی.

وَ مِنْهُ الْحَدِیثُ: أَنَّهُ أَوَّلُ مَنْ یُکْسَی مَعِی (۴).

وَ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله:إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ یُؤْتَی بِکَ یَا عَلِیُّ عَلَی نَجِیبٍ مِنْ نُورٍ وَ عَلَی رَأْسِکَ تَاجٌ قَدْ أَضَاءَ نُورُهُ وَ کَادَ یَخْطَفُ أَبْصَارَ أَهْلِ الْمَوْقِفِ فَیَأْتِی النِّدَاءُ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ أَیْنَ خَلِیفَهُ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَیَقُولُ عَلِیٌّ هَا أَنَا ذَا(۵) فَیُنَادِی الْمُنَادِی أَدْخِلْ مَنْ أَحَبَّکَ الْجَنَّهَ وَ مَنْ عَادَاکَ النَّارَ وَ أَنْتَ قَسِیمُ الْجَنَّهِ وَ أَنْتَ قَسِیمُ النَّارِ.

وَ فِی خَبَرٍ عَنْ جَعْفَرٍ الصَّادِقِ علیه السلام: فَیَأْتِی النِّدَاءُ مِنْ قِبَلِ اللَّهِ یَا مَعْشَرَ الْخَلَائِقِ هَذَا عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ خَلِیفَهُ اللَّهِ فِی أَرْضِهِ وَ حُجَّتُهُ عَلَی عِبَادِهِ فَمَنْ تَعَلَّقَ بِحَبْلِهِ فِی دَارِ الدُّنْیَا فَلْیَتَعَلَّقْ بِحَبْلِهِ هَذَا الْیَوْمَ یَسْتَضِی ءُ بِنُورِهِ وَ لْیَتَّبِعْهُ إِلَی الدَّرَجَاتِ الْعُلَی (۶) مِنَ الْجِنَانِ الْخَبَرَ.

الْفَلَکِیُّ الْمُفَسِّرُ قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام: فِی قَوْلِهِ تَعَالَی إِخْواناً عَلی سُرُرٍ مُتَقابِلِینَ (۷) فِینَا وَ اللَّهِ نَزَلَتْ أَهْلِ بَدْرٍ وَ نَزَلَتْ فِیهِ قَوْلُهُ مُتَّکِئِینَ فِیها عَلَی الْأَرائِکِ (۸).

۱- ۱. فی المصدر: أول من یکسی یوم القیامه إبراهیم إه.

۲- ۲. فی المصدر: إلی الجنه.

۳- ۳. سوره التحریم: ۸.

۴- ۴. مناقب آل أبی طالب ۲: ۲۲.

۵- ۵. فی المصدر: فتقول ها أنا ذا.

۶- ۶. فی المصدر: فی الدرجات العلی.

۷- ۷. سوره الحجر: ۴۷.

۸- ۸. سوره الکهف: ۳۱ سوره الإنسان: ۱۳.

الطَّبَرِیُّ وَ الْخَرْکُوشِیُّ فِی کِتَابَیْهِمَا بِالْإِسْنَادِ عَنْ سَلْمَانَ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله:إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ ضُرِبَتْ لِی قُبَّهٌ مِنْ یَاقُوتَهٍ حَمْرَاءَ عَلَی یَمِینِ الْعَرْشِ وَ ضُرِبَ لِإِبْرَاهِیمَ قُبَّهٌ خَضْرَاءَ عَلَی یَسَارِ الْعَرْشِ وَ ضُرِبَ فِیمَا بَیْنَهُمَا لِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام قُبَّهٌ مِنْ لُؤْلُؤَهٍ بَیْضَاءَ فَمَا ظَنُّکُمْ بِحَبِیبٍ بَیْنَ خَلِیلَیْنِ.

أَبُو الْحَسَنِ الدَّارَقُطْنِیُّ وَ أَبُو نُعَیْمٍ الْأَصْفَهَانِیُّ فِی الصَّحِیحِ وَ الْحِلْیَهِ بِالْإِسْنَادِ عَنْ سُفْیَانَ بْنِ عُیَیْنَهَ عَنِ الزُّهْرِیِّ عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله:إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ نُصِبَ لِی مِنْبَرٌ طُولُهُ ثَلَاثُونَ مِیلًا ثُمَّ یُنَادِی مُنَادٍ مِنْ بُطْنَانِ الْعَرْشِ أَیْنَ مُحَمَّدٌ فَأُجِیبُ فَیُقَالُ لِی ارْقَ فَأَکُونُ فِی أَعْلَاهُ ثُمَّ یُنَادِی الثَّانِیَهَ أَیْنَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ فَیَکُونُ دُونِی بِمِرْقَاهٍ فَیَعْلَمُ جَمِیعُ الْخَلَائِقِ بِأَنَّ مُحَمَّداً سَیِّدُ الْمُرْسَلِینَ وَ أَنَّ عَلِیّاً سَیِّدُ الْوَصِیِّینَ فَقَامَ إِلَیْهِ رَجُلٌ فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَنْ یُبْغِضُ عَلِیّاً بَعْدَ هَذَا فَقَالَ یَا أَخَا الْأَنْصَارِ لَا یُبْغِضُهُ مِنَ قُرَیْشٍ إِلَّا سَفَحِیٌ (۱) وَ لَا مِنَ الْأَنْصَارِ إِلَّا یَهُودِیٌّ وَ لَا مِنَ الْعَرَبِ إِلَّا دَعِیٌّ (۲) وَ لَا مِنْ سَائِرِ النَّاسِ إِلَّا شَقِیٌّ.

وَ فِی رِوَایَهِ ابْنِ مَسْعُودٍ: وَ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا سَلَقْلَقِیَّهٌ(۳)

قَوْلُهُ تَعَالَی فَأُولئِکَ مَعَ الَّذِینَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَیْهِمْ مِنَ النَّبِیِّینَ وَ الصِّدِّیقِینَ وَ الشُّهَداءِ وَ الصَّالِحِینَ وَ حَسُنَ أُولئِکَ رَفِیقاً(۴). عَبْدُ اللَّهِ بْنُ حَکِیمِ بْنِ جُبَیْرٍ عَنْ عَلِیٍّ علیه السلام: أَنَّهُ قَالَ لِلنَّبِیِّ صلی الله علیه و آله هَلْ نَقْدِرُ عَلَی رُؤْیَتِکَ فِی الْجَنَّهِ کُلَّمَا أَرَدْنَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّ لِکُلِّ نَبِیٍّ رَفِیقاً وَ هُوَ أَوَّلُ مَنْ یُؤْمِنُ بِهِ مِنْ أُمَّتِهِ فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآیَهُ.

عَبَّادُ بْنُ صُهَیْبٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله فِی خَبَرٍ قِیلَ: یَا رَسُولَ اللَّهِ فَکَمْ بَیْنَکَ وَ بَیْنَ عَلِیٍّ فِی الْفِرْدَوْسِ الْأَعْلَی قَالَ فِتْرٌ أَوْ أَقَلُّ مِنْ فِتْرٍ(۵) أَنَا عَلَی سَرِیرٍ مِنْ نُورِ عَرْشِ رَبِّنَا وَ عَلِیٌّ عَلَی کُرْسِیٍّ مِنْ نُورِ کُرْسِیِ

۱- ۱. أی من ولد من الزنا.

۲- ۲. الدعی: المتهم فی نسبه.

۳- ۳. أی المرأه التی تحیض من دبرها.

۴- ۴. سوره النساء: ۶۹.

۵- ۵. الفتر- بالکسر فالسکون-: ما بین طرف الإبهام و طرف السبابه إذا فتحتهما.

رَبِّنَا لَا يُدْرَى أَيُّنَا أَقْرَبُ مِنْ رَبِّهِ عَزَّ وَ جَلَّ.

السُّدِّيُّ عَنِ الْكَلْبِيِّ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى فَأَمَّا إِنْ كانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ (١) نَزَلَتْ فِي عَلِيٍّ علیه السلام وَ أَصْحَابِهِ.

وَ رَوَى الْأَعْمَشُ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَ رَوَى الْخَطِيبُ فِي تَارِيخِهِ بِالْإِسْنَادِ عَنْ أَبِي لَهِيعَةَ(٢) عَنْ جَعْفَرِ بْنِ رَبِيعَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَ رَوَى الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام وَ اللَّفْظُ لَهُ كُلُّهُمْ عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: لَيْسَ فِي الْقِيَامَةِ رَاكِبٌ غَيْرُنَا وَ نَحْنُ أَرْبَعَةٌ أَنَا عَلَى دَابَّةِ اللَّهِ الْبُرَاقِ وَ أَخِي صَالِحٌ عَلَى نَاقَةِ اللَّهِ الَّتِي عُقِرَتْ وَ عَمِّي حَمْزَةُ عَلَى نَاقَتِيَ الْعَضْبَاءِ وَ أَخِي عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام عَلَى نَاقَةٍ مِنْ نُوقِ الْجَنَّةِ بِيَدِهِ لِوَاءُ الْحَمْدِ وَاقِفٌ بَيْنَ يَدَيِ الْعَرْشِ يُنَادِي لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ قَالَ فَيَقُولُ الْآدَمِيُّونَ مَا هَذَا إِلَّا مَلَكٌ مُقَرَّبٌ أَوْ نَبِيٌّ مُرْسَلٌ أَوْ حَامِلُ عَرْشِ رَبِّ الْعَالَمِينَ قَالَ فَيُجِيبُهُمْ مَلَكٌ مِنْ تَحْتِ بُطْنَانِ الْعَرْشِ مَا هَذَا مَلَكٌ مُقَرَّبٌ وَ لَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ وَ لَا حَامِلُ عَرْشٍ هَذَا الصِّدِّيقُ الْأَكْبَرُ هَذَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام.وَ قَدْ رَوَاهُ الْخَطِيبُ فِي تَارِيخِهِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَ أَبُو جَعْفَرٍ الطُّوسِيُّ فِي أَمَالِيهِ بِإِسْنَادِهِ إِلَى هَارُونَ الرَّشِيدِ عَنِ الْمَهْدِيِّ عَنِ الْمَنْصُورِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ إِلَّا أَنَّهُمَا لَمْ يَذْكُرَا حَمْزَةَ وَ قَالا فِي مَوْضِعِهِ فَاطِمَةَ علیها السلام: قَوْلُهُ تَعَالَى إِنَّ الْأَبْرارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كانَ مِزاجُها كافُوراً عَيْناً يَشْرَبُ بِها عِبادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَها تَفْجِيراً(٣) وَ قَوْلُهُ تَعَالَى وَ يُطافُ عَلَيْهِمْ بِآنِيَةٍ مِنْ فِضَّةٍ(۴) إِلَى قَوْلِهِ سَلْسَبِيلًا(۵) النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله فِي خَبَرٍ أَنَّ عَلِيّاً أَوَّلُ مَنْ يَشْرَبُ السَّلْسَبِيلَ وَ الزَّنْجَبِيلَ وَ أَنَّ لِعَلِيٍّ علیه السلام وَ شِيعَتِهِ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى مَكَاناً يَغْبِطُهُ الْأَوَّلُونَ وَ الْآخِرُونَ.

١- ١. سوره الواقعه: ٨٨.

٢- ٢. الصحیح« ابن لهیعه» کسفینه. و هو أبو عبد الرحمن عبد اللّه بن لهیعه الحضرمی المصری کان کثیر الروایه فی الحدیث و الاخبار، راجع الکنی و الألقاب ١: ٣٩١ و ٣٩٢.

٣- ٣. سوره الإنسان: ۵ و ۶.

۴- ۴. سوره الإنسان: ١۵- ١٨.

۵- ۵. سوره الإنسان: ١۵- ١٨.

جابِرٌ الْجُعْفِيُّ عَنِ الْبَاقِرِ عليه السلام قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله:يَا عَلِيُّ إِنَّ عَلَى يَمِينِ الْعَرْشِ لَمَنَابِرَ مِنْ نُورٍ وَ مَوَائِدَ مِنْ نُورٍ فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَهِ جِئْتَ وَ شِيعَتُكَ يَجْلِسُونَ عَلَى تِلْكَ الْمَنَابِرِ يَأْكُلُونَ وَ يَشْرَبُونَ وَ النَّاسُ فِي الْمَوْقِفِ يُحَاسَبُونَ.

تَفْسِيرُ أَبِي صَالِحٍ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى إِنَّ الْأَبْرارَ لَفِي نَعِيمٍ عَلَى الْأَرائِكِ يَنْظُرُونَ (۱) إِلَى قَوْلِهِ الْمُقَرَّبُونَ (۲) نَزَلَتْ فِي عَلِيٍّ وَ فَاطِمَهَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ وَ حَمْزَهَ وَ جَعْفَرٍ عليه السلام وَ فَضْلُهُمْ فِيهَا بَاهِرٌ.

الزَّجَّاجُ وَ مُقَاتِلٌ وَ الْكَلْبِيُّ وَ الضَّحَّاكُ وَ السُّدِّيُّ وَ الْقُشَيْرِيُّ وَ الثَّعْلَبِيُّ: أَنَّ عَلِيّاً عليه السلام جَاءَ فِي نَفَرٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ نَحْوَ سَلْمَانَ وَ أَبِي ذَرٍّ وَ الْمِقْدَادِ وَ بِلَالٍ وَ خَبَّابٍ وَ صُهَيْبٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَسَخِرَ بِهِمْ أَبُو جَهْلٍ وَ الْمُنَافِقُونَ فَضَحِكُوا وَ تَغَامَزُوا ثُمَّ قَالُوا لِأَصْحَابِهِمْ رَأَيْنَا الْيَوْمَ الْأَصْلَعَ فَضَحِكْنَا مِنْهُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ (۳) السُّورَهَ فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا(۴) يَعْنِي عَلِيّاً وَ أَصْحَابَهُ مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ يَعْنِي أَبَا جَهْلٍ وَ أَصْحَابَهُ إِذَا رَأَوْهُمْ فِي النَّارِ وَ هُمْ عَلَى الْأَرائِكِ يَنْظُرُونَ.

كِتَابُ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْمَرْزُبَانِيِّ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: الَّذِينَ آمَنُوا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَ الَّذِينَ كَفَرُوا مُنَافِقُو قُرَيْشٍ.

الْأَصْبَغُ بْنُ نُبَاتَهَ وَ زَيْدُ بْنُ عَلِيٍّ: أَنَّهُ سُئِلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام عَنْ قَوْلِهِ وَ عَلَى الْأَعْرافِ رِجالٌ (۵) وَ سُئِلَ الصَّادِقُ عليه السلام وَ اللَّفْظُ لَهُ فَقَالَ نَحْنُ أُولَئِكَ الرِّجَالُ عَلَى الصِّرَاطِ مَا بَيْنَ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ فَمَنْ عَرَفْنَاهُ وَ عَرَفَنَا دَخَلَ الْجَنَّهَ وَ مَنْ لَمْ يَعْرِفْنَا وَ لَمْ نَعْرِفْهُ أُدْخِلَ النَّارَ.

إِبَانَهُ الْعُكْبَرِيِّ وَ كَشْفُ الثَّعْلَبِيِّ وَ تَفْسِيرُ الْفَلَكِيِّ بِالْإِسْنَادِ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ

ص: ۲۲۴

۱- ۱. سوره المطففين: ۲۲- ۲۸.

۲- ۲. سوره المطففين: ۲۲- ۲۸.

۳- ۳. سوره المطففين: ۲۹.

۴- ۴. سوره المطففين: ۳۴ و ما بعدها ذيلها.

۵- ۵. سوره الأعراف: ۴۶.

عَاصِمِ بْنِ سُلَيْمَانَ الْمُفَسِّرِ عَنْ جُوَيْرِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ الضَّحَّاكِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: الْأَعْرَافُ مَوْضِعٌ عَالٍ مِنَ الصِّرَاطِ عَلَيْهِ الْعَبَّاسُ وَ حَمْزَهُ وَ عَلِيُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ وَ جَعْفَرٌ ذُو الْجَنَاحَيْنِ يَعْرِفُونَ مُحِبِّيهِمْ بِبَيَاضِ الْوُجُوهِ وَ مُبْغِضِيهِمْ بِسَوَادِ الْوُجُوهِ.

وَ رُوِّينَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله:أَنَّهُ قَالَ لِعَلِيٍّ علیه السلام أَنْتَ يَا عَلِيُّ وَ الْأَوْصِيَاءُ مِنْ وُلْدِكَ أَعْرَافُ اللَّهِ بَيْنَ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّهَ إِلَّا مَنْ عَرَفَكُمْ وَ عَرَفْتُمُوهُ وَ لَا يَدْخُلُ النَّارَ إِلَّا مَنْ أَنْكَرَكُمْ وَ أَنْكَرْتُمُوهُ.

وَ سَأَلَ سُفْيَانُ بْنُ مُصْعَبٍ الْعَبْدِيُّ الصَّادِقَ علیه السلام عَنْهَا فَقَالَ: هُمُ الْأَوْصِيَاءُ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ صلوات الله علیهم الِاثْنَا عَشَرَ لَا يَعْرِفُ اللَّهَ إِلَّا مَنْ عَرَفَهُمْ قَالَ فَمَا الْأَعْرَافُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ كَثَائِبُ مِنَ الْمِسْكِ عَلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ وَ الْأَوْصِيَاءُ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيماهُمْ فَأَنْشَأَ سُفْيَانُ يَقُولُ:

وَ أَنْتُمْ وُلَاهُ الْحَشْرِ وَ النَّشْرِ وَ الْجَزَاءِ***وَ أَنْتُمْ لِيَوْمِ الْمَفْزَعِ الْهَوْلِ مَفْزَعٌ

وَ أَنْتُمْ عَلَى الْأَعْرَافِ وَ هِيَ كَثَائِبُ***مِنَ الْمِسْكِ رِيَّاهَا بِكُمْ يَتَضَوَّعُ (۱)

ثَمَانِيَهٌ بِالْعَرْشِ إِذْ يَحْمِلُونَهُ***وَ مَنْ بَعْدَهُمْ فِی الْأَرْضِ هَادُونَ أَرْبَعٌ

و أما قول العامه: إن أصحاب الأعراف من لا يستحق الجنه و لا النار محال و ما جعل الله فی الآخره غير منزلتين إما للثواب و إما للعقاب و كيف يكون أصحاب الأعراف بهذه الحاله و قد أخبر الله أنهم يعرفون الناس يومئذ بسيماهم و أنهم يوقفون أهل النار على ذنوبهم و يقولون لهم ما أَغْنى عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ (۲) الآيه و ينادون أهل الجنه أَنْ سَلامٌ عَلَيْكُمْ (۳) الآيه.

أَبَانُ بْنُ عَيَّاشٍ عَنْ أَنَسٍ وَ الْكَلْبِيُّ عَنْ أَبِی صَالِحٍ وَ شُعْبَهُ عَنْ قَتَادَهَ وَ الْحَسَنُ عَنْ جَابِرٍ وَ الثَّعْلَبِيُّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَ أَبُو بَصِيرٍ وَ عَبْدِ الصَّمَدِ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ: سُئِلَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى طُوبى لَهُمْ وَ حُسْنُ مَآبٍ (۴) قَالَ نَزَلَتْ فِی

۱- ۱. الريا: الريح الطيبه.

۲- ۲. الأعراف: ۴۸.

۳- ۳. الأعراف: ۴۶.

۴- ۴. سوره الرعد: ۲۹.

عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام وَ طُوبَی شَجَرَهٌ أَصْلُهَا فِی دَارِ عَلِیٍّ علیه السلام فِی الْجَنَّهِ وَ لَیْسَ مِنَ الْجَنَّهِ شَیْ ءٌ إِلَّا وَ هُوَ فِیهَا.

وَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: وَ فِی دَارِ کُلِّ مُؤْمِنٍ مِنْهَا غُصْنٌ.

وَ فِی الْکَشْفِ عَنِ الثَّعْلَبِیِّ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام وَ عَنِ الْحَاکِمِ الْحَسْکَانِیِّ بِالْإِسْنَادِ عَنْ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ علیهما السلام قَالَ: سُئِلَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله عَنْ طُوبَی فَقَالَ شَجَرَهٌ فِی الْجَنَّهِ أَصْلُهَا فِی دَارِی وَ فَرْعُهَا عَلَی أَهْلِ الْجَنَّهِ ثُمَّ سَأَلُوهُ عَنْهَا ثَانِیَهً فَقَالَ شَجَرَهٌ أَصْلُهَا فِی دَارِ عَلِیٍّ وَ فَرْعُهَا عَلَی أَهْلِ الْجَنَّهِ فَقِیلَ لَهُ فِی ذَلِکَ فَقَالَ إِنَّ دَارِی وَ دَارَ عَلِیٍّ غَداً وَاحِدَهٌ.

سُفْیَانُ بْنُ عُیَیْنَهَ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِی هُرَیْرَهَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَوْماً لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ یَا عُمَرُ إِنَّ فِی الْجَنَّهِ لَشَجَرَهً مَا فِی الْجَنَّهِ قَصْرٌ وَ لَا دَارٌ وَ لَا مَنْزِلٌ وَ لَا مَجْلِسٌ إِلَّا وَ فِیهِ غُصْنٌ مِنْ أَغْصَانِ تِلْکَ الشَّجَرَهِ أَصْلُ تِلْکَ الشَّجَرَهِ فِی دَارِی.

ثُمَّ مَضَی عَلَی ذَلِکَ ثَلَاثَهُ أَیَّامٍ ثُمَّ قَالَ یَا عُمَرُ إِنَّ فِی الْجَنَّهِ لَشَجَرَهً مَا فِی الْجَنَّهِ قَصْرٌ وَ لَا دَارٌ وَ لَا مَنْزِلٌ وَ لَا مَجْلِسٌ إِلَّا وَ فِیهِ غُصْنٌ مِنْ أَغْصَانِ تِلْکَ الشَّجَرَهِ وَ أَصْلُ تِلْکَ الشَّجَرَهِ فِی دَارِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ فَقَالَ عُمَرُ فِی ذَلِکَ فَقَالَ صلی الله علیه و آله یَا عُمَرُ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ مَنْزِلِی وَ مَنْزِلَ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فِی الْجَنَّهِ وَاحِدٌ؟

الْفَلَکِیُّ الْمُفَسِّرُ قَالَ ابْنُ سِیرِینَ: طُوبَی شَجَرَهٌ فِی الْجَنَّهِ أَصْلُهَا فِی دَارِ عَلِیٍّ وَ سَائِرُ أَغْصَانِهَا فِی سَائِرِ الْجَنَّهِ.

السَّمْعَانِیُّ فِی فَضَائِلِ الصَّحَابَهِ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ مَرْزُوقٍ عَنْ عَطِیَّهَ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله:أَوَّلُ مَنْ یَأْکُلُ مِنْ شَجَرَهِ طُوبَی عَلِیٌّ.

أُمُّ أَیْمَنَ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله:وَ لَقَدْ نَحَلَ اللَّهُ طُوبَی فِی مَهْرِ فَاطِمَهَ علیها السلام فَجَعَلَهَا فِی مَنْزِلِ عَلِیٍّ.

أَبُو الْقَاسِمِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِیَّهِ عَنْ عَلِیٍّ علیه السلام قَالَ: أَنَا ذَلِکَ الْمُؤَذِّنُ.

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِی صَالِحٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: أَنَّ لِعَلِیٍّ علیه السلام آیَهً فِی کِتَابِ اللَّهِ لَا یَعْرِفُهَا

النَّاسُ قَوْلُهُ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ (١) يَقُولُ أَلَا لَعْنَهُ اللَّهِ عَلَى الَّذِينَ كَذَّبُوا بِوَلَايَتِي وَ اسْتَخَفُّوا بِحَقِّي.

أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام: وَ نادى أَصْحابُ الْجَنَّهِ(٢) الْآيَهَ قَالَ الْمُؤَذِّنُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام.

فِي خُطْبَهِ الِافْتِخَارِ: وَ أَنَا أَذَانُ اللَّهِ فِي الدُّنْيَا وَ مُؤَذِّنُهُ فِي الْآخِرَهِ يَعْنِي قَوْلَهُ تَعَالَى وَ أَذانٌ مِنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ (٣) فِي حَدِيثِ بَرَاءَهَ وَ قَوْلَهُ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ وَ أَنَّهُ لَمَّا صَارَ فِي الدُّنْيَا مُنَادِي رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله عَلَى أَعْدَائِهِ صَارَ مُنَادِي اللَّهِ فِي الْأُخْرَى (۴) عَلَى أَعْدَائِهِ.

زُرَارَهُ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام: فِي قَوْلِهِ فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَهً سِيئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا(۵) الْآيَهَ هَذِهِ نَزَلَتْ فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ أَصْحَابِهِ الَّذِينَ عَمِلُوا مَا عَمِلُوا يَرَوْنَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فِي أَغْبَطِ الْأَمَاكِنِ لَهُمْ فَيَسُوءُ وُجُوهُهُمْ وَ يُقَالُ لَهُمْ هذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدَّعُونَ (۶) الَّذِي انْتَحَلْتُمُ اسْمَهُ. وَ فِي رِوَايَهٍ عَنْهُمْ عليهم السلام: هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ يَعْنِي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام.

أَبُو حَمْزَهَ الثُّمَالِيُّ عَنْهُ عليه السلام عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله:فِي قَوْلِهِ لا يَحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ(٧) الْآيَاتِ قَالَ فَيُعْطَى نَاقَهً فَيُقَالُ اذْهَبْ فِي الْقِيَامَهِ حَيْثُ مَا شِئْتَ فَإِنْ شَاءَ وَقَفَ فِي الْحِسَابِ وَ إِنْ شَاءَ وَقَفَ عَلَى شَفِيرِ جَهَنَّمَ وَ إِنْ شَاءَ دَخَلَ الْجَنَّهَ وَ إِنَّ خَازِنَ النَّارِ يَقُولُ يَا هَذَا مَنْ أَنْتَ أَ نَبِيٌّ أَمْ وَصِيٌّ فَيَقُولُ أَنَا مِنْ شِيعَهِ مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ فَيَقُولُ ذَلِكَ لَكَ.

الصَّادِقُ عليه السلام قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله :مَنْ أَحَبَّنِي وَ أَحَبَّ ذُرِّيَّتِي أَتَاهُ جَبْرَئِيلُ

١- ١. سوره الأعراف: ۴۴.

٢- ٢. سوره الأعراف: ۴۴.

٣- ٣. سوره التوبه: ٣.

۴- ۴. في المصدر: في الآخره.

۵- ۵. سوره الملك: ٢٧.

۶- ۶. سوره الملك: ٢٧.

٧- ٧. سوره الأنبياء: ١٠٣.

إِذَا خَرَجَ مِنْ قَبْرِهِ فَلَا يَمُرُّ بِهَوْلٍ إِلَّا أَجَازَهُ إِيَّاهُ الْخَبَرَ.

تَارِيخُ بَغْدَادَ سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ الْمُعْتَمِرِ عَنْ جَدَّتِهِ عَنْ عَائِشَةَ: قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله لِعَلِيٍّ عليه السلام حَسْبُكَ مَا لِمُحِبِّكَ حَسْرَةٌ عِنْدَ مَوْتِهِ وَ لَا وَحْشَةٌ فِي قَبْرِهِ وَ لَا فَزَعٌ يَوْمَ الْقِيَامَهِ.

أَمَالِي الطُّوسِيِّ الْحَارِثُ الْأَعْوَرُ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَهِ أَخَذْتُ بِحُجْزَهِ مِنْ ذِي الْعَرْشِ وَ أَخَذْتَ أَنْتَ يَا عَلِيُّ بِحُجْزَتِي وَ أَخَذَتْ ذُرِّيَّتُكَ بِحُجْزَتِكَ وَ أَخَذَتْ شِيعَتُكُمْ بِحُجْزَتِكُمْ فَمَا ذَا يَصْنَعُ اللَّهُ بِنَبِيِّهِ وَ مَا يَصْنَعُ نَبِيُّهُ بِوَصِيِّهِ خُذْهَا إِلَيْكَ يَا حَارِ قَصِيرَهً مِنْ طَوِيلَهٍ أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ (۱) وَ لَكَ مَا اكْتَسَبْتَ.

قَوْلُهُ تَعَالَى: فَوَقاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذلِكَ الْيَوْمِ وَ لَقَّاهُمْ نَضْرَهً وَ سُرُوراً(۲) زَيْدُ بْنُ عَلِيٍّ وَ جَعْفَرٌ الصَّادِقُ عليه السلام قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَهِ وَ حُشِرَ النَّاسُ فِي الْمَحْشَرِ وَجَدْتُمْ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام يَتَلَأْلَأُ نُوراً كَالْكَوْكَبِ الدُّرِّيِّ.

شِيرَوَيْهِ فِي الْفِرْدَوْسِ وَ يَحْيَى بْنُ الْحُسَيْنِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَنَسٍ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله: إِنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ لَيَزْهَرُ فِي الْجَنَّهِ كَكَوْكَبِ الصُّبْحِ لِأَهْلِ الدُّنْيَا(۳).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: «امالی» ابن خشیش تمیمی و «تاریخ الخطیب» و «إبانه» عکبری با اسنادهای خود از علیم کندی و در «فردوس» شیرویه از ابن عباس، و در روایت جمعی از اسماعیل بن کهیل از پدرش از ابوصادق و از سلمان و لفظ از اوست، آمده است که: نخستین کسی از این اُمّت که در روز قیامت بر پیامبرش وارد می‌شود، کسی است که نخستین آن‌ها در پذیرش اسلام است یعنی علی بن أبی طالب علیه السّلام، این سخن را من از پیامبرتان شنیده‌ام.

تاریخ بغداد با اسناد از ابن عباس آورده است که: شنیدم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در حالی که دست علی علیه السّلام را در دست داشت فرمود: این نخستین کسی است که در روز قیامت با من مصافحه می‌کند.

و نقل است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله در روز قیامت در حالی می‌آیند که به علی علیه السّلام تکیه داده‌اند.

«حلیة الأولیاء» سلمان بن عبدالله با اسناد خود از ابوسعید خدری آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: از بابت علی علیه السّلام پنج چیز به من داده شد: یکی اینکه عورت مرا می‌پوشاند، دوم اینکه وام مرا پرداخت می‌کند، سوم اینکه در روز قیامت تکیه‌گاه من است، اما چهارم اینکه او در دفاع از حوض من، یاور من است و اما پنجمی اینکه بیم آن ندارم که ایمانش به کفر و پاکدامنی‌اش به زنا آلوده گردد.

طبری تاریخ نگار با اسنادش از ابن عباس آورده است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: نخستین کسانی که در روز قیامت جامه پوشانده می‌شوند یکی ابراهیم به خاطر خلیل الله بودن او و من به خاطر صفی الله بودنم و علی است که میان من و ابراهیم همانند دامادی که به حجله‌اش برند، وارد بهشت می‌شود.

سعید بن جبیر از ابن عباس: نخستین کسانی که از جامه‌های بهشتی پوشانده می‌شوند، ابراهیم به خاطر خلیل الله بودنش، سپس محمّد به خاطر برگزیده خدا بودنش و آن‌گاه علی علیه السّلام که میان آن دو همچون دامادی که به حجله عروسی برده شود، وارد بهشت می گردد. سپس ابن عباس این آیه را تلاوت نمود: «يَوْمَ لَا يُخْزِى اللَّهُ النَّبِیَ ّوَ الَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُ» {در آن روز خدا پیامبر [خود] و کسانی را که با او ایمان آورده بودند خوار نمی گرداند} گفت: منظور آیه علی و یاران اوست.

«شرف المصطفی» از خرکوشی، زاذان از علی بن أبی طاالب علیه السّلام آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: آیا خوشنود نمی‌گردی که در روز قیامت ابراهیم خوانده می‌شود و بر سمت راست عرش می‌ایستد و جامه پوشانده می‌شود سپس من فرا خوانده می‌شوم و جامه پوشانده می‌شوم و آن‌گاه تو فرا خوانده می‌شوی و جامه پوشانده می‌شوی؟

و این حدیث نیز از اوست: او (علی علیه السّلام) نخستین کسی است که با من جامه پوشانده می‌شود. -. مناقب آل أبی طالب ۲: ۲۲ -

و پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: ای علی، چون روز قیامت شود، تو را بر مرکبی از نور خواهند آورد در حالی که تاجی از نور بر سر داری که خدایش نور داده باشد و برق نور آن چنان است که نزدیک باشد چشمان حاضران را درخشش آن کور کند که از جانب خداوند ندا در داده می‌شود که: کجاست جانشین محمّد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله؟ که علی گوید: من اینجا هستم! آن‌گاه منادی ندا در دهد که: دوستدارانت را به بهشت وارد کن و دشمنانت را به دوزخ بفرست، و تو تقسیم کننده بهشت هستی و تو تقسیم کننده دوزخی.

و در روایتی از امام صادق علیه السّلام آورده است: سپس از جانب خدا ندا در می‌رسد که: ای خلایق، این علی بن أبی طالب خلیفه خدا بر زمین اوست و حجت وی بر بندگانش، پس هرکس در دار دنیا به ریسمان وی چنگ زده باشد، امروز نیز به ریسمان وی درآویزد و از نور وی بهره‌مند گردد، و به سوی درجات و مراتب عالی بهشت در پی او روانه شود...الخ

فلکی مفسّر: علی علیه السّلام درباره مصداق قول خدای متعال: «إِخْوَانًا عَلَىَ سُرُرٍ مُّتَقَبِلِين» -. حجر/ ۴۷ - {برادرانه

بر تختهایی روبروی یکدیگر نشسته اند.} فرمود:- به خدا سوگند- این آیه درباره ما بدریان نازل شده است. و آیه: «مُّتَّكِِينَ فِيهَا عَلَىَ الْأَرَائک» -. کهف/ ۳۱. انسان/ ۱۳ - {در

آنجا بر سریرها تکیه می زنند} نیز درباره وی نازل شده است.

ص: ۲۲۱

طبری و خرکوشی در کتاب‌های خود با اسناد از سلمان روایت کرده‌اند که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: چون قیامت شود، گنبدی از یاقوت سرخ بر سمت راست عرش برای من به پا شود و برای ابراهیم گنبدی از یاقوت سبز در سمت چپ عرش به پا گردد و میان این دو گنبد،گنبدی از مروارید سپید برای علی بن أبی طالب برپا شود، اکنون درباره محبوبی میان دو خلیل چه خواهید گفت؟!

ابوالحسن دار قطنی با سندی از أنس آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: چون روز قیامت شود، منبری به طول سی مایل برای من نصب گردد، آن‌گاه یک منادی از درون عرش ندا در دهد: محمّد کجاست؟ که پاسخ خواهم داد، آن‌گاه به من گفته می‌شود: از منبر بالا برو، که بر بالای آن قرار می‌گیرم، سپس دوباره ندا در داده می‌شود: علی بن أبی طالب کجاست؟ که او در یک پله پایین‌تر از من مستقر می‌شود و بدین ترتیب همه خلایق در خواهند یافت که محمّد سرور پیامبران مرسل است و علی سرور اوصیاست. در این هنگام مردی به پا خاسته و عرض کرد: یا رسول الله، پس از شنیدن این سخن، چه کسی با علی دشمنی خواهد کرد؟ فرمود: ای برادر انصاری، از قریش کسی جز حرام‌زاده و از انصار جز یهودی و از عرب جز کسی که در حلال‌زاده بودنش شک و شبهه وجود دارد و از دیگر اصناف مردم جز کسی که شقی و بدبخت باشد با وی دشمنی نکند- و در روایت ابن مسعود: و از زنان، جز زنی که از پشت دچار حیض گردد!

در مورد مصداق آیه: «فَأُوْلَئِکَ مَعَ الَّذِینَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَیهِم مِّنَ النَّبِیِّنَ وَ الصِّدِّیقِینَ وَ الشُّهَدَاءِ وَ الصَّالِحِینَ وَ حَسُنَ أُوْلَئِکَ رَفِیقًا» - . نساء/ ۶۹ - {در زمره کسانی خواهند بود که خدا ایشان را گرامی داشته [یعنی] با پیامبران و راستان و شهیدان و شایستگانند و آنان چه نیکو همدمانند.} عبدالله بن حکیم بن جبیر از علی علیه السّلام آورده است که آن حضرت به پیامبر صَلی الله علیهِ و آله عرض نمود: آیا هرگاه اراده بکنیم می‌توانیم شما را در بهشت ببینیم؟ رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: هر پیامبری همراهی در بهشت دارد و او نخستین کسی از اُمّت اوست که به وی ایمان آورده باشد؛ آن‌گاه این آیه نازل گردید.

عباد بن صهیب با سندی از امام صادق از پدرش از جد بزرگوارش از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله روایت فرمود که چون از آن حضرت سؤال شد: یا رسول الله، در بهشت برین فاصله شما تا علی چقدر است؟ فرمود: فاصله‌ای به اندازه انگشت باز شده ابهام و سبابه! و شاید کمتر! من بر تختی از نور عرش پروردگارمان خواهم بود و علی بر تختی از نور کرسی ص: ۲۲۲

پروردگار، کسی نمی‌تواند بفهمد کدام یک از ما به پروردگارش عزّوجل نزدیک‌تر است.

سدّی از کلبی از ابوصالح از ابن عباس آورده است که آیه: «فَأَمَّا إِن کَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِین» - . واقعه/ ۸۸ - {و

امّا اگر [او] از مقرّبان باشد} درباره علی علیه السّلام و یاران آن حضرت نازل شده است.

اعمش از سعید بن جبیر از ابن عباس؛ و خطیب در تاریخ خود با اسنادش از ابولهیعه از جعفر بن ربیعهٔ از ابن عباس؛ و امام رضا علیه السّلام از پدرانش -و لفظ از آن حضرت است- جملگی از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله آورده‌اند که آن حضرت فرمود: در قیامت سواره‌ای جز ما چهار نفر نیست: من سوار بر براق «دابّهٔ الله» هستم، و برادرم صالح سوار بر «ناقهٔ الله» است که پی شده بود، و حمزه سوار بر ناقه من «العضباء» است و برادرم علی بن أبی طالب علیه السّلام سوار بر ناقه‌ای از ناقه‌های بهشتی است که «لواء الحمد» را در دست گرفته، در برابر عرش ایستاده و ندا در می‌دهد: «لا إله إلّا الله، محمّد رسول الله» راوی گوید: سپس آدمیزادگان گویند: این کسی نیست مگر یک فرشته مقرّب یا پیامبری مرسل یا حامل عرش پروردگار جهانیان! گوید: پس فرشته‌ای از درون عرش ایشان را پاسخ گوید که این، یک فرشته مقرّب یا نبیّ مرسل و یا حامل عرش نیست، او صدِّیق اکبر است، او علی بن أبی طالب علیه السّلام است. و خطیب این حدیث را در تاریخ خود با سندی از ابوهریره و ابوجعفر طوسی در امالی خود با اسناد آن به هارون الرشید از مهدی از منصور از محمّد بن علی بن عبدالله بن عباس نقل کرده‌اند با این تفاوت که

اینان از حمزه نام نبرده‌اند و به جای ایشان «فاطمه» سلام الله علیها را ذکر کرده‌اند.

در مورد قول خدای متعال: «إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِن كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا* عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا» - . انسان/ ۶-۵ - {همانا نیکان از جامی نوشند که آمیزه ای از کافور دارد، چشمه ای که بندگان خدا از آن می نوشند و [به دلخواه خویش] جاریش می کنند}و قول خدای متعال: «وَ يُطَافُ عَلَيْهِم بِآنِيَةٍ مِّن فِضَّةٍ وَ أَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرَا* قَوَارِيرَاْ مِن فِضَّةٍ قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا* وَ يُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنجَبِيلاً* عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّى سَلْسَبِيلًا» - . انسان / ۱۸-۱۵ - {و ظروف سیمین و جامهای بلورین، پیرامون آنان گردانده می شود. جامهایی از سیم که درست به اندازه [و با کمال ظرافت] آنها را از کار در آورده اند.و در آنجا از جامی که آمیزه زنجبیل دارد به آنان می نوشانند.از چشمه ای در آنجا که «سلسبیل» نامیده می شود} در روایتی آمده است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: علی نخستین کسی است که از سلسبیل و زنجبیل می‌نوشد، و علی علیه السّلام و شیعه او نزد خدای متعال از جایگاهی برخوردارند که اولین و آخرین به آن غبطه می‌خورند.

ص: ۲۲۳

جابر جعفی از امام باقر علیه السّلام آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: ای علی، در سمت راست عرش منبرهایی از نور و مائده‌هایی از نور هست، چون روز قیامت شود، تو و شیعیانت می‌آیید و آن‌ها بر این منبرها می‌نشینند و مشغول خوردن و آشامیدن می‌شوند، در حالی که دیگر مردمان در جایگاه در حال بازخواست شدن هستند.

تفسیر ابوصالح آورده است که ابن عباس درباره قول خدای متعال: «إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ* عَلَى الْأَرَائِكِ يَنظُرُونَ* تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ* يُسْقَوْنَ مِن رَّحِيقٍ مَّخْتُومٍ* خِتَمُهُ مِسْكٌ وَ فِي ذَالِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ* وَ مِزَاجُهُ مِن تَسْنِيمٍ* عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ» - .مطففین/ ۲۸-۲۲ - {براستی

نیکوکاران در نعیم [الهی] خواهند بود. بر تختها [نشسته] می نگرند.از چهره هایشان طراوت نعمت [بهشت] را درمی یابی.از باده ای مُهرشده نوشانیده شوند. [باده ای که] مُهر آن، مُشک است، و در این [نعمتها] مشتاقان باید بر یکدیگر پیشی گیرند.و ترکیبش از [چشمه] «تسنیم» است:چشمه ای که مقرّبان [خدا] از آن نوشند} گوید: این آیات درباره علی، فاطمه، حسن و حسین، حمزه و جعفر علیهم السّلام نازل شده و فضیلت ایشان از این آیات کاملاً آشکار و درخشان است.

زجّاج، مقاتل، کلبی، ضحّاک، سدّی، قشیری و ثعلبی آورده‌اند که علی علیه السّلام به همراه عده‌ای از مسلمانان از قبیل سلمان، ابوذر، مقداد، بلال، خبّاب و صهیب نزد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله می‌آمدند که مورد تمسخر ابوجهل و منافقان قرار گرفتند و آن‌ها می‌خندیدند و به یکدیگر چشمک می‌زدند، سپس به دوستانشان گفتند: امروز أصلع (علی علیه السّلام) را دیده و به او خندیدیم، سپس خدای متعال این آیات را نازل فرمود: «إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُواْ كَانُواْ مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُواْ يَضْحَكُون...» - . مطففین/ ۲۹ - {[آری،

در دنیا] کسانی که گناه می کردند، آنان را که ایمان آورده بودند به ریشخند می گرفتند} را نازل فرمود. در این آیات، منظور از : «فَالْيَوْمَ الَّذِينَ ءَامَنُواْ ....» - . مطففین/ ۳۴ - {و

[لی] امروز، مؤمنانند که بر کافران خنده می زنند} علی و یاران وی هستند و منظور از «کفّار» در: «مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ» {بر کافران خنده می‌زنند} ابوجهل و یاران اویند آنگاه که ایشان در دوزخ ببینند در حالی که خود {بر تخت[ی خود نشسته]، نظاره می کنند}

کتاب ابوعبدالله مرزبانی آورده است که ابن عباس گفت: «الَّذِينَ ءَامَنُواْ» علی بن أبی طالب و «الّذين كفروا» منافقین قریش هستند.

أصبغ بن نباته و زید بن علی آورده‌اند که از امیرالمؤمنین علیه السّلام درباره قول خدای متعال: «وَ عَلَى الْأَعْرَافِ رِجَال» - . اعراف/ ۴۶ -

سؤال شد و از امام صادق علیه السّلام نیز سؤال شد- و لفظ از آن حضرت است- و در پاسخ فرمود: آن مردان ما هستیم که بر پل صراط میان بهشت و دوزخ خواهیم بود، و هرکه را شناختیم و او نیز ما را شناخت، وارد بهشت می‌شود، و آنکه ما را نشناسد و ما نیز او را نشناسیم، به دوزخ وارد گردد.

«إبانه» عکبری، «الكشف و البيان» ثعلبی و تفسیر فلکی با اسناد از ابواسحاق

عاصم بن سلیمان مفسّر از جویر بن سعید از ضحّاک از ابن عباس آورده‌اند که گفت: «اعراف» نام مکان مرتفعی بر پل صراط است که عباس، حمزه، علی بن أبی طالب، و جعفر ذوالجناحین بر روی آن ایستاده، دوستدارانشان را از سفیدی رخسار و دشمنانشان را روسیاهی‌شان شناسایی می کنند.

و از رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله برای ما روایت شده که آن حضرت به علی علیه السّلام فرمود: ای علی، تو و اوصیا از فرزندانت أعراف خدا هستید بین بهشت و جهنم، جز کسی که شما را بشناسد و شما نیز او را بشناسید وارد بهشت نمی‌شود و جز کسی که منکر شما شود و شما نیز او را نشناسید، وارد جهنم نگردد.

و سفیان بن مصعب عبدی از امام صادق علیه السّلام در این مورد پرسید، پس آن حضرت فرمود: آنان همان دوازده وصی از آل محمّد صَلی الله علیهِ و آله هستند که کسی جز با شناخت آن‌ها به خداشناسی نمی‌رسد. عرض کرد: قربانت گردم، «أعراف» چیست؟ فرمود: پشته‌ای از مشک است که پیامبر و اوصیا بر روی آن ایستاده‌اند، همه را از چهره‌هایشان می‌شناسند. پس سفیان چنین سرود:

-«شما فرمانروای روز قیامت و جزا هستید و در هول و هراس قیامت پناهگاهید،

- شما بر اعراف که تلّی از مشک است و بوی آن پراکنده است، قرار دارید،

- هشت نفر که حامل عرش خدا هستند و بعد از آن‌ها نیز چهار نفر در زمین هدایت کننده‌اید»

و اما قول عامه: اعرافیان کسانی هستند که نه مستحق بهشت هستند و نه دوزخ و این خود امری محال است، زیرا خداوند در آخرت جز دو جایگاه قرار نداده است: یا برای پاداش دادن یا برای مجازات کردن، پس چگونه اعرافیان چنین حالی را خواهند داشت در حالی خداوند در مورد ایشان فرموده که در روز قیامت مردم را باچهره‌هایشان می‌شناسند و دوزخیان را از گناهانی که مرتکب شده‌اند آگاه می‌نمایند و به ایشان می گویند: «مَا أَغْنَىٰ عَنكُمْ جَمْعُكُمْ وَ مَا كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ» - . اعراف / ۴۸ - {جمعیّت شما و آن [همه] گردنکشی که می کردید، به حال شما سودی نداشت.} و بهشتیان را ندا در دهند که «سلام بر شما»: «وَ نَادَوْاْ أَصحَابَ الجَنَّةِ أَن سَلَامٌ عَلَيْكُم» - . اعراف/ ۴۶ - {و

بهشتیان را- که هنوز وارد آن نشده و [لی] [بدان] امید دارند- آواز می دهند که: «سلام بر شما.»}

ابّان بن عیّاش از أنس، کلبی از ابوصالح، شعبه از قتاده، حسن از جابر، ثعلبی از ابن عباس و ابوبصیر و عبد الصمد از امام صادق علیه السّلام روایت کرده‌اند که آن حضرت فرمود: از رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله درباره قول خدای متعال: «طُوبىٰ لَهُمْ وَ حُسْنُ مَآب» - . رعد/ ۲۹ - {خوشا به حالشان، و خوش سرانجامی دارند.} سؤال شد، فرمود:

ص: ۲۲۵

درباره علی بن أبی طالب علیه السّلام نازل شده است، و طوبی نام درختی است که ریشه و تنه آن در خانه علی علیه السّلام در بهشت است و در بهشت جایی نیست که شاخ و برگی از طوبی در آن نباشد؛ و از ابن عباس نقل است که: و در خانه هر مؤمنی شاخه‌ای از آن هست.

و در تفسیر «االکشف والبیان» از ثعلبی با اسناد خود از امام باقر علیه السّلام و از حاکم حسکانی با اسناد از موسی بن جعفر علیه السّلام آمده است که آن حضرت فرمود: از رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در مورد «طوبی» سؤال شد، فرمود: درختی است در بهشت که ریشه آن در خانه من و شاخ و برگ آن در خانه‌های بهشتیان است، سپس بار دیگر همین سؤال را از آن حضرت کردند، فرمود: درختی است که ریشه آن در خانه علی و شاخ و برگ آن بر بهشتیان گسترده است؛ عرض شد، چگونه ممکن است که ریشه آن هم در خانه شما باشد و هم در خانه علی؟ فرمود: فردای قیامت خانه من و علی یکی است.

سفیان بن عیینه با سندی از ابوهریره آورده است که گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله روزی به عمر بن خطّاب فرمود: ای عمر، در بهشت درختی وجود دارد که شاخ و برگ آن همه خانه‌ها و مجالس و کاخ‌های بهشتی را پوشش می‌دهد، ریشه این درخت در خانه من است.

چون سه روز از این موضوع گذشت، فرمود: ای عمر، در بهشت درختی هست که هیچ خانه یا کاخی و یا منزلی و یا مجلسی نیست مگر شاخه‌ای از آن درخت در آن باشد و ریشه آن درخت در خانه علی بن أبی طالب است. پس عمر در مورد دوگانگی سخن پیامبر صَلی الله علیهِ و آله پرسید، آن حضرت فرمود: ای عمر، آیا ندانستی که خانه من و خانه علی بن أبی طالب در بهشت یکی است؟!

فلکی مفسّر: ابن سیرین گوید: «طوبی» نام درختی است در بهشت که ریشه آن در خانه علی و شاخ و برگ اضافه آن در دیگر

جاهای بهشت است.

سمعانی در «الفضائل الصحابه» از فضل بن مرزوق از عطّیه از ابوسعید خدری آورده است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله، فرمود: نخستین کسی که از میوه شجره طوبی تناول می کند، علی است .

اُمّ أیمن: پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: خداوند مهریه فاطمه علیها السّلام را درخت طوبی معیّن فرموده از این رو آن را در خانه علی قرار داده است.

ابوالقاسم با اسناد خود از محمّد بن حنفیّه از علی علیه السّلام روایت کرده که فرمود: آن مؤذن من هستم.

و با اسناد خود از ابوصالح از ابن عباس آورده است که: علی علیه السّلام را در کتاب خدا آیه‌ای است که مردم آن را نمی... شناسند

ص: ۲۲۶

و آن قول خدای متعال: «فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُم» - . اعراف / ۴۴ - {پس

آواز دهنده ای میان آنان آواز درمی دهد} است که می گوید: آگاه باشید که نفرین خدا بر کسانی باد که ولایت مرا تکذیب نموده و حقّ مرا سبک شمردند.

امام باقر علیه السّلام: در مصداق آیه: «وَ نَادَى أَصحَٰبُ الْجَنَّهِ أَصحَابَ النَّارِ أَن قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدتُّم مَّا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا قَالُواْ نَعَمْ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ أَن لَّعْنَهُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ» - . اعراف / ۴۴ - {و

بهشتیان، دوزخیان را آواز می دهند که: «ما آنچه را پروردگارمان به ما وعده داده بود درست یافتیم آیا شما [نیز] آنچه را پروردگارتان وعده کرده بود راست و درست یافتید؟» می گویند: «آری.» پس آواز دهنده ای میان آنان آواز درمی دهد که: «لعنت خدا بر ستمکاران باد.»} فرمود: «مؤذن» امیرالمؤمنین علیه السّلام است.

در «خطبه افتخار» آمده است: و من أذان خدا در دنیا و مؤذن او در آخرت هستم و منظور آن حضرت اشاره به آیه: «وَ أَذَانٌ مِّنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ...» - . توبه/ ۳ - {و [این آیات] اعلامی است از جانب خدا و پیامبرش ...} است که در ماجرای «برائت» آمده است و قول خدای متعال: «فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ » و اینکه چون آن حضرت در دنیا منادی رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله بر دشمنانش گردید، در آخرت نیز منادی خدا بر دشمنانش گردید .

زراره از امام باقر علیه السّلام در قول خدای متعال: «فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَهً سِيَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُواْ وَ قِيلَ هَاذَا الَّذِى كُنتُم بِهِ تَدَّعُون» - . ملک/ ۲۷ - {وآنگاه

که آن [لحظه موعود] را نزدیک ببینند، چهره های کسانی که کافر شده اند در هم رود، و گفته شود: «این است همان چیزی

که آن را فرا می خواندید!»} آورده است که آن حضرت فرمود: این آیه در شأن امیرالمؤمنین و همراهان ایشان (خلفای غاصب) که آن کار های زشت را انجام دادند نازل گردید. آن‌ها امیرالمؤمنین علیه السلام را در بالاترین منزلتی که می‌شود به آن غبطه خورد می‌بینند و این کار چهره آنان را درهم می‌کند، از این رو به ایشان گفته می‌شود: «هَاذَا الَّذِی کُنتُم بِهِ تَدَّعُون» - . ملک / ۲۷ - {این

است همان چیزی که آن را فرا می خواندید!} کسی که ادّعای مقامش را کردید. و در روایتی از ائمه علیهم السلام فرمود: این همان کسی است که تکذیبش می کردید، یعنی امیرالمؤمنین علیه السّلام.

ابوحمزه ثمالی از وی علیه السّلام از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله در قول خدای متعال: «لَا یحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَکبر...» - . انبیاء/ ۱۰۳ - {دلهره

بزرگ، آنان را غمگین نمی کند..} آورده است که آن حضرت فرمود: پس ناقه‌ای به وی داده می‌شود، سپس گفته می‌شود: در قیامت به هر کجا که خواستی برو، پس اگر اراده کرد، در جایگاه حساب می‌ایستد و اگر بخواهد، بر لبه دوزخ می‌ایستد و اگر خواسته باشد، وارد بهشت می‌شود و اینکه خازن دوزخ می گوید: ای مرد، کیستی؟ آیا پیامبری یا وصی؟ پس می گوید: من از شیعه محمّد و اهل بیت او هستم، آن گاه خازن به او می گوید: اختیار با توست.

امام صادق علیه السّلام: پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: هرکس من و ذریّه مرا دوست بدارد، چون از قبرش بیرون آید، جبرئیل

ص: ۲۲۷

نزد او می‌آید و او را از هر مکان هراسناکی که بگذرد، عبور می‌دهد... الخ .

تاریخ بغداد: سفیان ثوری از منصور بن معتمر از جده اش از عایشه روایت کرده که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام فرمود: همین تو را بس که دوستدار تو هنگام مرگ حسرتی نخواهد داشت و در قبرش دچار هراس نخواهد شد و در روز قیامت به وحشت نخواهد افتاد.

امالی طوسی: حارث أعور از امیرالمؤمنین علیه السّلام آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: چون روز قیامت شود، من به صاحب عرش پناهنده می‌شوم و تو ای علی به من پناه می‌بری و ذریّه‌ات به تو پناه می‌برند و شیعیانتان به شما پناه می‌برند، در آن روز خداوند با پیامبر خود چه خواهد کرد؟ و پیامبر با وصیّ خود چه خواهد کرد؟ ای حارث، خلاصه‌اش را به تو می گویم، تو با کسی محشور می‌شوی که دوستش داری و اعمالت نیز برای خودت است!

قول خدای متعال: «فَوَقَئهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَالِکَ الْیَوْمِ وَ لَقَّئهُمْ نَضْرَهً وَ سُرُورًا» - . انسان/ ۱۱ - {پس

خدا [هم] آنان را از آسیب آن روز نگاه داشت و شادابی و شادمانی به آنان ارزانی داشت.} زید بن علی و جعفر صادق علیه السّلام: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: چون روز قیامت شود و مردم در محشر گرد آورده شوند، علی را خواهید دید

که همچون کوکب درّی، می‌درخشد.

شیرویه در «الفردوس» و یحیی بن الحسین با اسناد خود از انس: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله

فرمود، یقیناً علی بن أبی طالب همانند ستاره سحری (خورشید) برای مردم دنیا، در بهشت خواهد درخشید. - . مناقب آل أبی طالب ۲: ۳۰-۲۴ -

**[ترجمه]

«۲»

:(۴) وَ سُئِلَ الْقَارُونِیُّ ذَاتَ یَوْمٍ عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَی وَ قِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْؤُلُونَ (۵) فَقَالَ اقْعُدْ یَا هَذَا الرَّجُلُ فَمَا هَذَا مَوْضِعُ هَذِهِ الْمَسْأَلَهِ فَقَالَ لَهُ:

ص: ۲۲۸

۱- ۱. فی المصدر: أنت و من أحببت.

۲- ۲. سوره الإنسان: ۱۱.

۳- ۳. مناقب آل أبی طالب ۲: ۲۴- ۳۰.

۴- ۴. هذه الروایه و ما بعدها قد ذکرتا فی غیر نسخه(م) عقیب روایه المناقب من دون رمز بحیث یظن القارئ انهما أیضا منقولتان عن المناقب، کما أنا اتعبنا جدا فی تنقیبهما منه و لم نظفر علیهما، ثمّ عثرنا علی نسخه(م) حیث رمز فیها ب(یل، فض).

۵- ۵. سوره الصافّات: ۲۴.

لَا بُدَّ مِنْ تَفْسِيرِ هَذِهِ الْآيَهِ وَ يُؤَدِّی (۱) فِيهِ الْأَمَانَه فَقَالَ لَهُ اعْلَمْ أَنَّهُ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَهِ تُحْشَرُ الْخَلْقُ حَوْلَ الْكُرْسِيِّ كُلَّ عَلَى طَبَقَاتِهِمْ الْأَنْبِيَاءُ عليهم السلام وَ الْمَلَائِكَهُ الْمُقَرَّبُونَ وَ سَائِرُ الْأَوْصِيَاءِ عليهم السلام فَيُؤْمَرُ الْخَلْقُ بِالْحِسَابِ فَيُنَادِی اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَ وَ قِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْؤُلُونَ عَنْ وَلَايَهِ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ عليه السلام فَقَالَ لَهُ السَّائِلُ وَ مُحَمَّدٌ صلی الله عليه و آله يُسْأَلُ عَنْ وَلَايَهِ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ عليه السلام فَقَالَ لَهُ نَعَمْ وَ مُحَمَّدٌ يُسْأَلُ عَنْ وَلَايَهِ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ عليه السلام(۲).

**[ترجمه]روزی از قارونی درباره قول خدای متعال: «وَ قِفُوهُمْ

إِنهُّم مَّسْئُولُونَ» - . صافات/ ۲۴ - {وبازداشتشان نمایید که آنها مسئولند.} پرسید، گفت: بنشین ای مرد، اینجا جای طرح این سؤال نیست. پس آن مرد گفت:

ص: ۲۲۸

لا ـ محاله تفسیر این آیه را می‌خواهم و رعایت امانت در آن حفظ شود. پس قارونی به وی گفت: بدان که چون روز قیامت شود، خلایق به حَسَب طبقاتشان پیرامون کرسی گرد آورده شوند، پیامبران علیهم الصلاهٔ و السّلام، فرشتگان مقرّب، دیگر اوصیا علیهم السّلام، و فرمان بازخواست خلایق صادر می‌شود. سپس خدای عزّوجل ندا در می‌دهد: نگه داریدشان که باید بابت ولایت علی بن أبی طالب بازخواست شوند. سپس سؤال کننده پرسید: آیا محمّد صَلی الله علیهِ و آله نیز بابت ولایت علی بن أبی طالب بازخواست می‌شود؟ به وی گفت: آری، محمّد نیز بابت ولایت علی بن أبی طالب علیه السّلام بازخواست می-شود. - . الروضهٔ: ۱۰-۹. و آن را در الفضائل نیافتیم. -

**[ترجمه]

«۳»

وَ رَوَی أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ فَقَالَ سَمِعْتُ بِأُذُنَيَّ هَاتَيْنِ وَ إِلَّا صَمَّتَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله عليه و آله يَقُولُ فِی حَقِّ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ عليه السلام: عُنْوَانُ صَحِيفَهِ الْمُؤْمِنِ يَوْمَ الْقِيَامَهِ حُبُّ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ عليه السلام(۳).

**[ترجمه]انس بن مالک روایت کرده گوید: با این دو گوش خود شنیده‌ام وگرنه کر شوند، که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در حق علی بن أبی طالب علیه السّلام می‌فرمود: برجسته‌ترین مطلب نامه اعمال انسان در روز قیامت حبّ علی بن أبی طالب علیه السّلام است. - . الروضهٔ: ۱۰ الفضائل: ۱۱۹ -

**[ترجمه]

«۴»

کشف، [کشف الغمه] نَقَلَ الزَّمَخْشَرِيُّ فِی كِتَابِ رَبِيعِ الْأَبْرَارِ عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام رَفَعَهُ: لَمَّا أُسْرِیَ بِهِ إِلَی السَّمَاءِ(۴) أَخَذَ جَبْرَئِيلُ بِيَدِی وَ أَقْعَدَنِی عَلَى دُرْنُوكٍ مِنْ دَرَانِيكِ الْجَنَّهِ ثُمَّ نَاوَلَنِی سَفَرْجَلَهً فَأَنَا أُقَلِّبُهَا فَإِذَا انْفَلَقَتْ فَخَرَجَتْ مِنْهَا جَارِيَهٌ حَوْرَاءُ لَمْ أَرَ

أَحْسَنَ مِنْهَا فَقَالَتِ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مُحَمَّدُ قُلْتُ مَنْ أَنْتِ قَالَتْ أَنَا الرَّاضِيَهُ الْمَرْضِيَّهُ خَلَقَنِي الْجَبَّارُ مِنْ ثَلَاثَهِ أَصْنَافٍ أَسْفَلِي مِنْ مِسْكٍ وَ وَسَطِي مِنْ كَافُورٍ وَ أَعْلَايَ مِنْ عَنْبَرٍ عَجَّنَنِي مِنْ مَاءِ الْحَيَوَانِ قَالَ الْجَبَّارُ كُونِي فَكُنْتُ خَلَقَنِي لِأَخِيكَ وَ ابْنِ عَمِّكَ عَلِيٍّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ (۵).

ن، [عيون أخبار الرضا عليه السلام] بالأسانيد الثلاثه عن الرضا عن آبائه عليهم السلام عن النبی صلی الله عليه و آله: مثله (۶)

صح، [صحيفه الرضا عليه السلام] عن الرضا عن آبائه عليهم السلام: مثله (۷).

ص: ۲۲۹

۱- ۱. فی(م) و(د): و تؤدی، و فی الروضه: لانا نؤدی فيها الأمانه.

۲- ۲. الروضه: ۹ و ۱۰ و لم نجده فی الفضائل.

۳- ۳. الروضه: ۱۰. الفضائل: ۱۱۹. و يوجد مثل الروايه فی المناقب ۱: ۳۴۳.

۴- ۴. فی المصدر: رفعه إلی النبیّ قال: لما اسری بی الی السماء.

۵- ۵. كشف الغمّه: ۴۰.

۶- ۶. عيون الأخبار: ۱۹۶.

۷- ۷. صحيفه الرضا عليه السلام: ۶ و ۷.

**[ترجمه]کشف الغمّة: زمخشری در کتاب «ربیع الأبرار» از علی علیه السّلام روایت کرده که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: چون مرا به معراج بردند، جبرئیل دست مرا گرفته بر مسندی‌های بهشت نشانیده آن‌گاه یک دانه «بِه» به من داد. پس من مشغول چرخاندن آن شدم که ناگاه از هم شکافته شد و حوری از آن بیرون آمد که هرگز زیباتر از آن ندیده بودم؛ پس آن حور گفت: السلام علیك یا محمّد، گفتم: کیستی؟ گفت: من راضیه مرضیه هستم، خداوند جبّار مرا از سه چیز آفریده است: پایین تنهام را از مُشك و میان تنهام از کافور و بالا تنهام از عنبر، و خمیر مرا با آب زندگانی درست کرد، آن‌گاه خدای جبّار به من فرمود: «باش!» پس به وجود آمدم، مرا برای برادر و پسر عمّت علی صلوات الله علیه آفرید. - . کشف الغمّة: ۴۰ -

عیون اخبار الرضا: با سه اسناد از امام رضا از پدرانش علیهم السّلام از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نظیر آن را روایت کرده است. - . عیون الأخبار : ۱۹۶ -

صحیفهٔ الرضا: از امام رضا علیه السّلام از پدرانش علیهم السّلام نظیر آن را روایت کرده است. - . صحیفهٔ الرضا صلوات الله علیه: ۷-۶ -

ص: ۲۲۹

**[ترجمه]

«۵»

کشف، [کشف الغمه] مِنْ مَنَاقِبِ الْخُوارِزْمِيِّ عَنِ الْحَسَنِ الْبَصْرِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَهِ يَقْعُدُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام عَلَى الْفِرْدَوْسِ وَ هُوَ جَبَلٌ قَدْ عَلَا عَلَى الْجَنَّهِ وَ فَوْقَهُ عَرْشُ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ مِنْ سَفْحِهِ تَنْفَجِرُ(۱) أَنْهَارُالْجَنَّهِ وَ تَتَفَرَّقُ فِي الْجَنَّهِ وَ هُوَ جَالِسٌ عَلَى كُرْسِيٍّ مِنْ نُورٍ تَجْرِي (۲) بَيْنَ يَدَيْهِ التَّسْنِيمُ لَا يَجُوزُ أَحَدٌ الصِّرَاطَ إِلَّا وَ مَعَهُ بَرَاءَهٌ بِوَلَايَتِهِ وَ وَلَايَهِ أَهْلِ بَيْتِهِ يُشْرِفُ عَلَى الْجَنَّهِ(۳) فَيُدْخِلُ مُحِبِّيهِ الْجَنَّهَ وَ مُبْغِضِيهِ النَّارَ(۴).

**[ترجمه]کشف الغمّة: از مناقب خوارزمی از حسن بصری از عبدالله روایت کرده که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: چون روز قیامت شود علی بن أبی طالب بر بالای «فردوس» می‌نشیند که کوهی مشرف بر بهشت است و عرش جهان بالای آن است و از دامنه آن چشمه‌ها جوشیده و جویبارهای آن در بهشت جاری می‌شوند. علی بر تختی از نور نشسته و جویبار تسنیم در مقابل وی جاری است، کسی از پل صراط نخواهد گذشت مگر اینکه برات ولایت علی و ولایت اهل بیت علی علیه السّلام را به همراه داشته باشد، او بر ورودی بهشت می‌ایستد و دوستداران خود را به بهشت وارد می‌کند و دشمنانش را به دوزخ می... فرستد. - . کشف الغمّة: ۳۰ -

**[ترجمه]

«۶»

یل، [الفضائل] لابن شاذان فض، [کتاب الروضه] بِالْإِسْنَادِ یَرْفَعُهُ إِلَی أَبِی الْحَمْرَاءِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ: إِنَّ وَجْهَ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام یَزْهَرُ فِی الْجَنَّهِ کَمَا یَزْهَرُ کَوْکَبُ الصُّبْحِ لِأَهْلِ الدُّنْیا(۵).

**[ترجمه]الفضائل- الروضه: ابوالحمراء گوید: شنیدم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله می‌فرمود: چهره علی بن أبی طالب در بهشت همانند خورشید بامدادان برای مردم دنیا، برای اهل آخرت خواهد درخشید. - . الفضائل: ۱۷۷. و آن را در«الروضهٔ» نیافتیم. -

**[ترجمه]

«۷»

کنز، [کنز جامع الفوائد] و تأویل الآیات الظاهره مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ مَوْلَی بَنِی هَاشِمٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عُیَیْنَهَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ بَکْرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِیلٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَامَ فِینَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَأَخَذَ بِعَضُدِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام حَتَّی رُئِیَ بَیَاضُ إِبْطَیْهِ وَ قَالَ لَهُ إِنَّ اللَّهَ ابْتَدَأَنِی فِیکَ بِسَبْعِ خِصَالٍ قَالَ جَابِرٌ فَقُلْتُ بِأَبِی أَنْتَ وَ أُمِّی یَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا السَّبْعُ الَّتِی ابْتَدَأَکَ اللَّهُ بِهِنَّ قَالَ أَنَا أَوَّلُ مَنْ یَخْرُجُ مِنْ قَبْرِهِ وَ عَلِیٌّ مَعِی وَ أَنَا أَوَّلُ مَنْ یَجُوزُ الصِّرَاطَ وَ عَلِیٌّ مَعِی وَ أَنَا أَوَّلُ مَنْ یَقْرَعُ بَابَ الْجَنَّهِ وَ عَلِیٌّ مَعِی وَ أَنَا أَوَّلُ مَنْ یَسْکُنُ عِلِّیِّینَ وَ عَلِیٌّ مَعِی وَ أَنَا أَوَّلُ مَنْ تَزَوَّجَ مِنَ الْحُورِ الْعِینِ وَ عَلِیٌّ مَعِی وَ أَنَا أَوَّلُ مَنْ یُسْقَی مِنَ الرَّحِیقِ الْمَخْتُومِ الَّذِی خِتامُهُ مِسْکٌ وَ عَلِیٌّ مَعِی (۶).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد و تاویل الآیات الظاهره: جابر بن عبدالله: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در جمع ما برخاسته سپس بازوی علی بن أبی طالب علیه السّلام را چنان بلند کرد که سپیدی زیر بغل‌های وی نمایان شد، و به وی فرمود: خداوند از بابت تو هفت خصلت به من عطا فرموده است. جابر گوید: عرض کردم پدر و مادرم فدای تو باد یا رسول الله، این هفت امتیازی که خداوند ابتدا به شما عنایت فرموده کدامند؟ فرمود: من نخستین کسی هستم که سر از قبر بیرون می‌آورم و علی با من خواهد بود، و من اولین کسی خواهم بود که از پل صراط خواهم گذشت و علی با من خواهد بود، و من اولین کسی خواهم بود که در بهشت را خواهم زد و علی با من خواهد بود، و من اولین کسی خواهم بود که در بهشت برین ساکن خواهم شد و علی با من خواهد بود، و من اولین کسی خواهم بود که با حورالعین ازدواج خواهم کرد و علی با من خواهد بود، و من اولین کسی خواهم بود که از شهد ممهور که مُهر آن از مُشک می‌باشد، نوشانده خواهم شد و علی با من خواهد بود. - . کنز جامع الفوائد، نسخه خطی -

**[ترجمه]

«۸»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] الْحَسَنُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ بَزِیعٍ مُعَنْعَناً عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: وَ نادی

۱- ۱. سفح الجبل: أصله و أسفله. و فی المصدر: تتفجر.

۲- ۲. فی المصدر: یجری.

۳- ۳. فی المصدر: علی الجنه(و النار خ ل).

۴- ۴. کشف الغمّه: ۳۰.

۵- ۵. الفضائل: ۱۷۷. و لم نجده فی الروضه.

۶- ۶. الکنز مخطوط. و سقط من الحدیث خصله.

أَصْحابُ الْجَنَّهِ أَصْحابَ النَّارِ(۱) إِلَی آخِرِ الْآیَهِ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَیْنَهُمْ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام(۲).

**[ترجمه]تفسیر فرات بن ابراهیم: امام باقر علیه السّلام در مورد مصداق: «وَ نَادَی

ص: ۲۳۰

أَصحَبُ الجَنَّهِ أَصحَابَ النَّار» و «فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَیْنَهُمْ» در آیه: «وَ نَادَی أَصحَبُ الجَنَّهِ أَصحَابَ النَّارِ أَن قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدتُّم مَّا وَعَدَ رَبُّکُمْ حَقًّا قَالُواْ نَعَمْ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَیْنَهُمْ أَن لَّعْنَهُ اللَّهِ عَلَی الظَّالِمِینَ» {و بهشتیان، دوزخیان را آواز می دهند که: «ما آنچه را پروردگارمان به ما وعده داده بود درست یافتیم آیا شما [نیز] آنچه را پروردگارتان وعده کرده بود راست و درست یافتید؟» می گویند: «آری.» پس آواز دهنده ای میان آنان آواز درمی دهد که: «لعنت خدا بر ستمکاران باد.»} فرمود: علی بن أبی طالب علیه السّلام است. - . تفسیر فرات: ۴۷ -

**[ترجمه]

«۹»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] أَبُو عَمْرٍو الزُّهْرِیُّ مُعَنْعَناً عَنْ زَیْدِ بْنِ عَلِیٍّ علیه السلام قَالَ: دَخَلَ عَلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ وَ جَمَاعَهٌ مَعَهُ قَالَ فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ أَیْنَ شَجَرَهُ طُوبَی قَالَ فِی دَارِی فِی الْجَنَّهِ قَالَ ثُمَّ سَأَلَهُ آخَرُ فَقَالَ صلی الله علیه و آله فِی دَارِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ فِی الْجَنَّهِ فَقَالَ الْأَوَّلُ یَا رَسُولَ اللَّهِ سَأَلْتُکَ آنِفاً فَقُلْتَ فِی دَارِی ثُمَّ قُلْتَ فِی دَارِ عَلِیٍّ فَقَالَ لَهُ إِنَّ دَارِی وَ دَارَهُ فِی الدُّنْیَا وَ الْآخِرَهِ فِی مَکَانٍ [وَاحِدٍ] واحده إِلَّا إِذَا هَمَمْنَا بِالنِّسَاءِ اسْتَتَرْنَا بِبُیُوتٍ (۳).

**[ترجمه]تفسیر فرات بن ابراهیم: زید بن علی علیه السّلام: مردی از صحابه پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به همراه جمعی بر آن حضرت وارد شدند. گوید: سپس آن صحابه عرض کرد: یا رسول الله، شجره طوبی کجاست؟ فرمود: در خانه من، در بهشت! راوی گوید: سپس شخص دیگری این سوال را پرسید و حضرت فرمود: در خانه علی بن أبی طالب در بهشت! شخص اولی عرض کرد: یا رسول الله، اما شما در پاسخ سؤال قبلی فرمودید: در خانه من بعد می‌فرمایید: در خانه علی؟! فرمود: خانه من و خانه او در دنیا و آخرت در یکجا واقع است مگر اینکه بخواهیم با زنان خلوت کنیم که در این صورت با رفتن به خانه‌های جداگانه خود را مستور می کنیم. - . تفسیر فرات: ۷۶-۷۵ -

**[ترجمه]

«۱۰»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] الْحُسَیْنُ بْنُ سَعِیدٍ مُعَنْعَناً عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: فِی قَوْلِهِ تَعَالَی طُوبی لَهُمْ وَ حُسْنُ مَآبٍ (۴) شَجَرَهٌ فِی الْجَنَّهِ غَرَسَهَا اللَّهُ بِیَدِهِ وَ نَفَخَ فِیهِ مِنْ رُوحِهِ تُنْبِتُ الْحُلِیَّ وَ الْحُلَلَ وَ الثِّمَارَ مُتَدَلِّیَهً عَلَی أَفْوَاهِ أَهْلِ الْجَنَّهِ وَ إِنَّ أَغْصَانَهَا لَتُرَی مِنْ وَرَاءِ سُورِ الْجَنَّهِ وَ فِی مَنْزِلِ (۵) عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ لَنْ یُحْرَمَهَا وَلِیُّهُ وَ لَنْ یَنَالَهَا عَدُوُّهُ (۶).

**[ترجمه]تفسیر فرات: ابن عباس از رسول خدا صلی الله علیه و آله درباره قول خدای متعال: «طُوبیَ لَهُمْ وَ حُسْنُ مَاب» - . رعد/ ۲۹ - {خوشا به حالشان، و خوش سرانجامی دارند} روایت کرده که آن حضرت فرمود: «طوبی» نام درختی است که خداوند آن را با دست خود در بهشت کاشته و از روح خود در آن دمید که زیورآلات از آن می‌روید و میوه‌های آن نزدیک دهان بهشتیان آویخته باشد و شاخه‌های آن از آن سوی دیوار بهشت و در خانه علی بن أبی طالب دیده می‌شود، دوستدارش از آن ناکام و دشمنش از آن برخوردار نخواهند شد. - . تفسیر فرات: ۷۶ -

**[ترجمه]

«۱۱»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] الْحَسَنُ بْنُ الْحَكَم مُعَنْعَناً عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ: فِی قَوْلِ اللَّهِ الَّذِینَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ طُوبی لَهُمْ وَ حُسْنُ مَآبٍ (۷) شَجَرَةٌ(۸) أَصْلُهَا فِی دَارِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ فِی الْجَنَّهِ وَ فِی دَارِ كُلِّ مُؤْمِنٍ مِنْهَا غُصْنٌ یُقَالُ لَهَا طُوبَی فَذَلِكَ قَوْلُهُ طُوبی لَهُمْ وَ حُسْنُ مَآبٍ بِحُسْنِ الْمَرْجِعِ (۹).

ص: ۲۳۱

۱- ۱. سوره الأعراف: ۴۴.

۲- ۲. تفسیر فرات: ۴۷.

۳- ۳. تفسیر فرات: ۷۵ و ۷۶. و فیه: فی مكان واحد، إلّا أنا إذا هممنا بالنساء استترنا بالبیوت.

۴- ۴. سوره الرعد: ۲۹.

۵- ۵. فی المصدر: و هی فی منزل اه.

۶- ۶. تفسیر فرات: ۷۶.

۷- ۷. سوره الرعد: ۲۹.

۸- ۸. فی المصدر: قال شجره.

۹- ۹. تفسیر فرات: ۷۶.

**[ترجمه]تفسیر فرات بن ابراهیم: ابن عباس درباره قول خدای متعال: «الَّذِينَ ءَامَنُواْ وَ عَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ طُوبىَ لَهُمْ وَ حُسْنُ مَاب» - . رعد/ ۲۹ - {کسانی

که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند، خوشا به حالشان، و خوش سرانجامی دارند} گوید: «طوبی» درختی در بهشت هست که ریشه آن در خانه امیرالمؤمنین علی بن أبی طالب است و شاخ و برگ آن در همه خانه‌های مؤمنان قرار دارد و نامش درخت «طوبی» می‌باشد. و منظور از آیه: «طُوبىَ لَهُمْ وَ حُسْنُ مَاب» همین درخت است و منظور این است که چه خوب بازگشتگاهی دارند. - . تفسیر فرات: ۷۶ -

**[ترجمه]

«۱۲»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] فُرَاتُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْكُوفِيُّ مُعَنْعَناً عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ علیهما السلام: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى يا حَسْرَتى عَلى ما فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ (۱) قَالَ جَنْبُ اللَّهِ عَلِيٌّ وَ هُوَ حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى الْخَلْقِ يَوْمَ الْقِيَامَهِ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَهِ أَمَرَ اللَّهُ خُزَّانَ جَهَنَّمَ (۲) أَنْ يَدْفَعَ مَفَاتِيحَ جَهَنَّمَ إِلَى عَلِيٍّ فَيُدْخِلَ مَنْ يُرِيدُ وَ يُنْجِيَ مَنْ يُرِيدُ وَ ذَلِكَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ مَنْ أَحَبَّكَ فَقَدْ أَحَبَّنِي وَ مَنْ أَبْغَضَكَ فَقَدْ أَبْغَضَنِي يَا عَلِيُّ أَنْتَ أَخِي وَ أَنَا أَخُوكَ يَا عَلِيُّ إِنَّ لِوَاءَ الْحَمْدِ مَعَكَ يَوْمَ الْقِيَامَهِ تُقَدِّمُ بِهِ قُدَّامَ أُمَّتِي وَ الْمُؤَذِّنُونَ عَنْ يَمِينِكَ وَ عَنْ شِمَالِكَ (۳).

**[ترجمه]تفسیر فرات بن ابراهیم: علی بن الحسین علیه السّلام در قول خدای متعال: «يَاحَسْرَتىَ عَلىَ مَا فَرَّطتُ فىِ جَنبِ الله» {«دریغا بر آنچه در حضور خدا کوتاهی ورزیدم بی تردید من از ریشخند کنندگان بودم.»} فرمود: «جنب الله» علی است، و او حجّت خدا بر خلقش در روز قیامت است، چون روز قیامت شود، خداوند به خازنان جهنم فرمان خواهد داد که کلیدهای جهنم را به علی بدهند، پس آن حضرت هر که را خواهد وارد دوزخ کند و هرکه را خواهد نجات دهد. و در همین رابطه رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: هر که تو را دوست بدارد، مرا دوست داشته است و آنکه تو را دشمن داشته با من دشمنی کرده است؛ ای علی، تو برادر منی و من برادر توأم، ای علی، «لواء الحمد» روز قیامت در دست توست، پیشاپیش اُمّت من حرکت می کنی و اذان گویان در سمت راست و چپ تو خواهند بود. - . تفسیر فرات: ۱۳۳-۱۳۲ -

**[ترجمه]

«۱۳»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] زَيْدُ بْنُ حَمْزَهَ مُعَنْعَناً عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَقُولُ: مَعَاشِرَ النَّاسِ اعْلَمُوا أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام فِيكُمْ مِثْلُ النَّجْمِ الزَّاهِرِ فِي السَّمَاءِ إِذَا طَلَعَ أَضَاءَ مَا حَوْلَهُ مَعَاشِرَ النَّاسِ اعْلَمُوا أَنِّي إِنَّمَا قُلْتُ هَذَا لِأَتَقَدَّمَ إِلَيْكُمْ لِيَوْمِ الْوَعِيدِ(۴) مَعَاشِرَ النَّاسِ إِنَّهُ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَهِ حُشِرَ النَّاسُ فِي

صَعِيدٍ وَاحِدٍ وَ حُشِرَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فِی وَسَطِ الْفَوْجِ فَأَنَا(۵) فِی أَوَّلِهِ وَ وُلْدُ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ فِی آخِرِ الْفَوْجِ مَعَاشِرَ النَّاسِ فَهَلْ رَأَيْتُمْ عَبْداً يَسْبِقُ مَوْلَاهُ مَعَاشِرَ النَّاسِ إِنَّهُ لَا يَنْجُو فِی ذَلِکَ الْمَوْقِفِ (۶) إِلَّا كُلُّ ضَامِرٍ مَهْزُولٍ (۷) مَعَاشِرَ النَّاسِ اعْلَمُوا أَنَّ وَلَايَهَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَرْضٌ عَلَيْكُمْ أَحْفَظَهُ اللَّهُ عَلَيْكُمْ وَ هُوَ قَوْلُ جَبْرَئِيلَ علیه السلام هَبَطَ بِهِ إِلَیَّ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ مَعَاشِرَ النَّاسِ اعْلَمُوا أَنَّهُ قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَی فِی كِتَابِهِ

۱- ۱. سوره الزمر: ۵۶.

۲- ۲. فی المصدر: علی خزان جهنم.

۳- ۳. تفسیر فرات: ۱۳۲ و ۱۳۳.

۴- ۴. فی المصدر: لا تقدم علیکم الیوم الوعید.

۵- ۵. فی المصدر: و أنا.

۶- ۶. فی المصدر: من ذلک الموقف.

۷- ۷. ضمر: هزل و دق و قل لحمه. و لعلّ المراد کل من ضمر و هزل من خشیه اللّه.

وَ ما آتاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ ما نَهاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا(۱). قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: وَ اللَّهِ لَا أَشْرَكْتُ فِي حُبِّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام مَعَهُ غَيْرَهُ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله(۲) اعْلَمُوا أَنَّ هَذِهِ الْجَنَّةُ وَ النَّارُ فَمِنَ الْيَمِينِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَ عَلَى الشَّمَالِ شَيْطَانٌ (۳) إِنِ اتَّبَعْتُمُوهُ أَضَلَّكُمْ وَ إِنْ أَطَعْتُمُوهُ أَدْخَلَكُمُ النَّارَ وَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ إِنِ اتَّبَعْتُمُوهُ هَدَاكُمْ وَ إِنْ أَطَعْتُمُوهُ أَدْخَلَكُمُ الْجَنَّةَ فَوَثَبَ إِلَيْهِ أَبُو ذَرٍّ الْغِفَارِيُّ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَكَيْفَ قُلْتَ ذَا قَالَ لِأَنَّهُ يَأْمُرُ بِالتُّقَى وَ يَعْمَلُ بِهَا وَ الشَّيْطَانُ يَأْمُرُ بِالْمُنْكَرِ وَ يَعْمَلُ بِالْفَحْشَاءِ(۴).

**[ترجمه]تفسیر فرات بن ابراهیم: عبد الله بن عمر بن خطاب: شنیدم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله می‌فرمود: ای مردم، بدانید که امیرالمؤمنین علی بن أبی طالب علیه السّلام در میان شما همانند ستاره درخشان در آسمان است، چون برآید پیرامون خود را روشن می کند، ای مردم، بدانید که من این سخن را بدان جهت به شما گفتم که از شما بخواهم برای روز جزا آماده شوید. ای مردم، چون روز قیامت فرا رسد، همه مردم یکجا گرد آورده شوند و امیرالمؤمنین علی بن أبی طالب علیه السّلام در وسط جمعیت محشور گردد و من در ابتدای آن هستم و اولاد علی بن أبی طالب در آخر فوج قرار دارند؛ ای مردم، آیا دیده‌اید بنده‌ای از مولای خود پیشی گیرد؟ ای مردم، آگاه باشید در آن روز کسی جز آنان که از بیم خدا لاغر و گوشت بدنشان آب شده باشد، نجات نمی‌یابد، ای مردم، بدانید که ولایت امیرالمؤمنین علی بن أبی طالب علیه السّلام از جانب خدا بر شما فرض شده است و این خود سخن جبرئیل علیه السّلام است که آن را از جانب پروردگار عالم فرود آورده است، ای مردم، بدانید که قول خدای متعال در کتابش:

«وَ مَا ءَاتَئكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ مَا نَهَئكُمْ عَنْهُ فَانتَهُواْ» {و آنچه را فرستاده [او] به شما داد، آن را بگیرید و از آنچه شما را باز داشت، بازایستید} است؛ ابن عباس رضی الله عنه- گوید: به خدا سوگند هیچ کسی را در حُبّ امیرالمؤمنین علی بن أبی طالب علیه السّلام شریک نکردم، سپس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: آگاه باشید که این بهشت و دوزخ است، در سمت راست علی بن أبی طالب است و در سمت چپ شیطان قرار دارد که اگر از او پیروی کنید، شما را گمراه نماید و اگر فرمانش برید به دوزختان وارد می کند. امّا اگر از علی بن أبی طالب پیروی کنید، شما را هدایت نموده و اگر از او اطاعت کنید شما را به بهشت وارد می کند؛ پس ابوذر غفاری- رضی الله عنه- از جای برجسته و عرض کرد: یا رسول الله، چگونه چنین سخنی را می‌فرمایید؟ فرمود: چون علی امر به پارسایی می کند و خود بدانچه امر می‌نماید عمل می کند و شیطان امر به منکر نموده مرتکب فحشا می‌شود. -. تفسیر فرات: ۱۸۳- ۱۸۲ -

**[ترجمه]

«۱۴»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] أَبُو الْقَاسِمِ الْعَلَوِيُّ مُعَنْعَناً عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ عَنْ أَبِي الْقَاسِمِ يَقُولُ فِي هَذِهِ الْآيَةِ يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ وَ أُمِّهِ وَ أَبِيهِ وَ صاحِبَتِهِ وَ بَنِيهِ (۵) إِلَّا مَنْ أَتَى (۶) بِوَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَإِنَّهُ لَا يَفِرُّ مِمَّنْ وَالاهُ (۷) وَ لَا يُعَادِي مَنْ أَحَبَّهُ وَ لَا يُحِبُّ مَنْ أَبْغَضَهُ وَ لَا يَوَدُّ مَنْ عَادَاهُ وَ عَلِيٌّ لَهُ فِي الْجَنَّةِ قَصْرٌ مِنْ يَاقُوتَةٍ حَمْرَاءَ أَسْفَلُهَا مِنْ زَبَرْجَدٍ أَخْضَرَ وَ

أَعْلَاهَا مِنْ يَاقُوتَهٍ حَمْرَاءَ وَ وَسَطُهَا أَحْمَرُ وَ ثُلُثَا الْقَصْرِ مُرَصَّعٌ بِأَنْوَاعِ الْيَاقُوتِ وَ الْجَوْهَرِ عَلَيْهِ شُرَفٌ (۸) يُعْرَفُ بِتَسْبِيحِهِ وَ تَقْدِيسِهِ وَ تَحْمِيدِهِ وَ تَمْجِيدِهِ لَهُ يَا أَبَا هُرَيْرَهَ مَا هُوَ قَالَ أَبُو هُرَيْرَهَ مَا أَدْرِی يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ هُوَ الْعَرْشُ وَ أَرْضُهُ الزَّعْفَرَانُ قَالَ لَهُ الرَّحْمَنُ كُنْ فَكَانَ لَا يَسْكُنُهُ إِلَّا عَلِيٌّ وَ أَصْحَابُهُ وَ أَنَا وَ عَلِيٌّ فِی دَارٍ وَاحِدَهٍ وَ عَلِيٌّ مَعَ الْحَقِّ وَ غَيْرُهُ مَعَ الْبَاطِلِ (۹).

ص: ۲۳۳

۱- ۱. سوره الحشر: ۷.

۲- ۲. فی المصدر: ثم قال: قال رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله.

۳- ۳. فی المصدر: الشیطان.

۴- ۴. تفسیر فرات: ۱۸۲ و ۱۸۳.

۵- ۵. سوره عبس: ۳۴- ۳۶.

۶- ۶. فی المصدر: إلّا من تولی.

۷- ۷. فی المصدر: من والاه.

۸- ۸. جمع الشرفه: ما أشرف من بناء القصر.

۹- ۹. تفسیر فرات: ۲۰۳.

**[ترجمه]تفیر فرات بن ابراهیم: ابوالقاسم علوی با سندی از ابوهریره آورده است که از ابوالقاسم صَلی الله علیهِ و آله در مورد آیه: «یَوْمَ یَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِیهِ* وَ أُمِّهِ وَ أَبِیهِ» - . عبس/ ۳۶-۳۴ - {روزی

که آدمی از برادرش، و از مادرش و پدرش می‌گریزد} شنیدم که فرمود: مگر کسی که با ولایت امیرالمؤمنین علی بن أبی طالب آمده باشد، زیرا علی از دوستدار خود نخواهد گریخت و با کسی که او را دوست داشته، دشمنی نخواهد کرد و کسی را که از وی نفرت داشته، مهر نخواهید ورزید و دشمن خویش را دوست نخواهد داشت؛ و علی را کاخی در بهشت است که از یک یاقوت سرخ ساخته شده، پایین از زمرّد سبز و بالای آن از یاقوت سرخ ساخته شده است و وسط آن سرخ است و دو سوم قصر مرصّع به انواع یاقوت و جواهرات است و شاه‌نشینی(بالکن) دارد که شناخته شده به تسبیح و تقدیس و ثناگویی و تمجید اوست، ای ابوهریره، آن چیست؟ عرض کرد: نمی‌دانم یا رسول الله! فرمود: آن عرش است و زمینش زعفران است، خدای رحمان به آن امر فرمود که «باش!» پس «شد!»، جز علی و یاران او در آن اقامت نکنند و من و علی در یک خانه خواهیم بود، و علی با حق است و دیگری بر باطل. - . تفسیر فرات: ۲۰۳ -

ص: ۲۳۳

**[ترجمه]

«۱۵»

یف، [الطرائف] ابْنُ الْمَغَازِلِیِّ فِی مَنَاقِبِهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: یُضْرَبُ (۱) لِی عَنْ یَمِینِ الْعَرْشِ قُبَّهٌ مِنْ ذَهَبٍ حَمْرَاءَ وَ یُضْرَبُ لِإِبْرَاهِیمَ (۲) قُبَّهٌ مِنْ ذَهَبٍ حَمْرَاءَ وَ یُضْرَبُ لِعَلِیٍّ علیه السلام قُبَّهٌ مِنْ زَبَرْجَدٍ خَضْرَاءَ فَمَا ظَنُّکَ بِحَبِیبٍ بَیْنَ خَلِیلَیْنِ؟(۳). وَ رُوِیَ أَیْضاً مِنْ عِدَّهِ طُرُقٍ بِأَسَانِیدِهَا عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله وَ الْمَعْنَی مُتَقَارِبٌ فِیهَا أَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله قَالَ: إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ وَ نُصِبَ الصِّرَاطُ عَلَی شَفِیرِ جَهَنَّمَ لَمْ یَجُزْ عَلَیْهِ إِلَّا مَنْ مَعَهُ کِتَابٌ بِوَلَایَهِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام. وَ فِی بَعْضِ رِوَایَاتِهِمْ مِنْ عِدَّهِ طُرُقٍ بِأَسَانِیدِهَا إِلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله: لَمْ یَجُزْ عَلَی الصِّرَاطِ إِلَّا مَنْ مَعَهُ جَوَازٌ مِنْ عَلِیٍّ علیه السلام(۴).

**[ترجمه]الطرائف: ابن مغازلی در «مناقب» خود گوید: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: برای من در سمت راست عرش گنبدی از زر سرخ برپا می‌شود و برای ابراهیم گنبدی از زر سرخ برپا می‌شود و برای علی علیه السّلام گنبدی از زمرّد سبز برپا می‌شود، در مورد یک محبوب میان دو خلیل چه می‌گویی؟! - . الطرائف: ۱۹ -

و از چند طریق دیگر با اسناد آن‌ها به پیامبر صَلی الله علیهِ و آله، و معنی جملگی نزدیک به هم است، آورده است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: چون قیامت شود، و پل صراط بر لبه دوزخ نصب گردد، هیچ کس قادر به گذشتن از آن نخواهد بود مگر اینکه نامه‌ای به همراه داشته باشد که نشان دهد ولایت علی بن أبی طالب علیه السّلام را پذیرفته است. و در برخی روایات ایشان از چند طریق با اسناد آن‌ها به پیامبر صَلی الله علیهِ و آله آمده است: کسی از پل صراط عبور نخواهد کرد مگر اینکه مجوّز عبور از علی علیه السّلام داشته باشد. - . الطرائف: ۲۱ -

**[ترجمه]

«۱۶»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنْ عُمَرَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْمَاعِیلَ بْنِ مَاهَانَ عَنْ أَبِیهِ عَنْ مُسْلِمٍ عَنْ عُرْوَهَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ سُلَیْمَانَ التَّمِیمِیِّ عَنْ أَبِی مَخْلَدٍ(۵) عَنْ قَیْسِ بْنِ سَعْدِ بْنِ عُبَادَهَ قَالَ سَمِعْتُ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام یَقُولُ: أَنَا أَوَّلُ مَنْ یَجْثُو بَیْنَ یَدَیِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ یَوْمَ الْقِیَامَهِ لِلْخُصُومَهِ(۶).

**[ترجمه]امالی طوسی: شیخ مفید با سندی از قیس بن سعد بن عباده آورده است که شنیدم علی بن أبی طالب علیه السّلام می‌فرمود: در روز قیامت، من نخستین کسی خواهم بود که برای دادخواهی در محضر خدای عزّوجل خواهم ایستاد. - . امالی شیخ طوسی: ۵۲ -

**[ترجمه]

«۱۷»

یف، [الطرائف] ذَکَرَ الْخَطِیبُ فِی تَارِیخِهِ بِإِسْنَادِهِ إِلَی أَبِی جَعْفَرِ بْنِ رَبِیعَهَ عَنْ عِکْرِمَهَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَا فِی الْقِیَامَهِ رَاکِبٌ غَیْرُنَا نَحْنُ أَرْبَعَهٌ فَقَالَ لَهُ عَمُّهُ الْعَبَّاسُ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ وَ مَنْ هُمْ یَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَمَّا أَنَا فَعَلَی الْبُرَاقِ فَوَصَفَهَا صلی الله علیه و آله بِوَصْفٍ طَوِیلٍ قَالَ الْعَبَّاسُ ثُمَّ مَنْ یَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ وَ أَخِی صَالِحٌ عَلَی نَاقَهِ اللَّهِ تَعَالَی الَّتِی عَقَرَهَا قَوْمُهُ قَالَ الْعَبَّاسُ وَ مَنْ یَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ وَ عَمِّی حَمْزَهُ أَسَدُ اللَّهِ وَ أَسَدُ رَسُولِهِ سَیِّدُ الشُّهَدَاءِ عَلَی نَاقَتِی قَالَ الْعَبَّاسُ وَ مَنْ یَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ وَ أَخِی عَلِیٌّ عَلَی نَاقَهٍ مِنْ نُوقِ الْجَنَّهِ زِمَامُهَا مِنْ لُؤْلُؤٍ رَطْبٍ

۱- ۱. فی المصدر: یضرب اللّه.

۲- ۲. فی المصدر: و یضرب اللّه لابی إبراهیم.

۳- ۳. الطرائف: ۱۹.

۴- ۴. الطرائف: ۲۱.

۵- ۵. فی المصدر: عن ابی مجلز.

۶- ۶. أمالی الشیخ: ۵۲.

عَلَيْهَا مَحْمِلٌ مِنْ يَاقُوتَةٍ أَحْمَرَ قُضْبَانُهَا مِنَ الدُّرِّ الْأَبْيَضِ عَلَى رَأْسِهِ تَاجٌ مِنْ نُورٍ لِذَلِكَ التَّاجِ سَبْعُونَ رُكْناً مَا مِنْ رُكْنٍ إِلَّا وَ فِيهِ يَاقُوتَةٌ حَمْرَاءُ(۱) عَلَيْهِ حُلَّتَانِ خَضْرَاوَانِ بِيَدِهِ لِوَاءُ الْحَمْدِ وَ هُوَ يُنَادِي أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ فَيَقُولُ الْخَلَائِقُ مَا هَذَا إِلَّا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ أَوْ مَلَكٌ مُقَرَّبٌ أَوْ حَامِلُ عَرْشٍ فَيُنَادِي مُنَادٍ مِنْ بُطْنَانِ الْعَرْشِ لَيْسَ هَذَا مَلَكاً مُقَرَّباً وَ لَا نَبِيّاً مُرْسَلًا وَ لَا حَامِلَ عَرْشٍ هَذَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام وَصِيُّ رَسُولِ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ إِمَامُ الْمُتَّقِينَ وَ قَائِدُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِينَ (۲).

**[ترجمه]الطرائف: خطیب بغدادی در تاریخ خود با سندی از عبدالله بن عباس رضی الله عنه آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: جز ما چهار نفر احـدی در روز قیامت سواره نخواهد بود، پس عمویش عباس رضـی الله عنه به وی عرض کرد: و این چهار نفر چه کسانی هستند یا رسول الله؟ فرمود: اما من، سوار بر بُراق هستم سپس آن حضرت مفصّلاً اوصاف آن را بیـان فرمود، عباس عرض کرد: بعـد چه کسـی یا رسول الله؟ فرمود: و برادرم صالـح که بر «ناقـهٔ الله» تعالی سوار است، همان نـاقه‌ای که قومش آن را پی کرد؛ عباس عرض کرد: بعـدی کیست یا رسول الله؟ فرمود: و عمویم حمزه شیرخدا و شـیر رسول خـدا، سـرور شـهیدان که سوار بر ناقه من است، عباس عرض کرد: و دیگر چه کسـی؟ فرمود: و برادرم علی بر ناقه‌ای از شتران بهشت سوار است که افسارش از مرواریدِ تر

ص: ۲۳۴

و محملی از یـاقوت سـرخ بر روی آن است، بـا یـک ترکه از درّ سپیـد، در حـالی که تاجی از نور بر سـر دارد و آن تاج دارای هفتاد کنگره است که بر هر کنگره آن یک یاقوت سـرخ قرار دارد، و دو جامه سبز بر تن کرده، «لواء الحمـد» در دست ندا در می‌دهد: «أشهد أن لا إله إلّا الله و أنَّ محمّداً رسول الله» سپس خلایق گویند، این شخص پیامبری مرسل یا فرشته‌ای مقرّب است یـا اینکه حامـل عرش است، پس یـک منـادی از درون عرش نـدا در می‌دهـد که: او نه فرشـته مقرّب است و نه نبیّ مرسل و نه حامـل عرش، این شـخص علی بن أبی طـالب علیه السّـلام وصـیّ رسول ربّ العـالمین و امـام پارسایان و پیشوای دست و روی سپیدان است. - . الطرائف: ۲۶ -

**[ترجمه]

«۱۸»

لی، [الأمالی] للصـدوق أَبِی عَنِ الْمُؤَدِّبِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِيٍّ عَنِ الثَّقَفِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ دَاوُدَ عَنْ مُنْذِرٍ الشَّعْرَانِيِّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ عَنْ أَبِي قُتْبَلٍ عَنْ أَبِي الْجَارُودِ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: إِنَّ حَلْقَةَ بَابِ الْجَنَّةِ مِنْ يَاقُوتَةٍ حَمْرَاءَ عَلَى صَفَائِحِ الذَّهَبِ فَإِذَا دُقَّتِ الْحَلْقَةُ عَلَى الصَّفْحَةِ طَنَّتْ وَ قَالَتْ يَا عَلِيُّ (۳).

**[ترجمه]امـالی صـدوق: پـدرم با سـندی از ابن عباس آورده است که پیامبر صَـلی الله علیهِ و آله فرمود: حلقه‌ی درِ بهشت از یـاقوت سـرخ روی صـفحه‌هـایی از طلاست، چون حلقه بر صـفحه‌های طلا کوبیـده شود، صـدای «علی» از آن بر می‌خیزد. - . امالی شیخ صدوق: ۳۵۱ -

**[ترجمه]

«۱۹»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله: إِنَّ عَلِيّاً عليه السلام أَوَّلُ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ.

وَ عَنْهُ صلى الله عليه و آله: وَ مَنْزِلُكَ فِي الْجَنَّةِ حِذَاءَ مَنْزِلِي كَمَنْزِلِ الْأَخَوَيْنِ.

وَ عَنْهُ صلى الله عليه و آله فِي خَبَرٍ قَالَ لِلْعَبَّاسِ: دَخَلْتُ الْجَنَّةَ فَرَأَيْتُ حُورَ عَلِيٍّ أَكْثَرَ مِنْ وَرَقِ الشَّجَرِ وَ قُصُورَ عَلِيٍّ بِعَدَدِ الْبَشَرِ(۴).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نقل کرده است که علی علیه السّلام نخستین کسی است که وارد بهشت می‌شود.

و از آن حضرت صَلی الله علیهِ و آله است: و خانه تو در بهشت کنار خانه من است، درست مانند دو برادر!

و از آن حضرت صَلی الله علیهِ و آله است: در حدیثی به عباس فرمود: وارد بهشت شدم (در معراج) و دیدم که تعداد حوریان علی بیشتر از برگ درختان و کاخ‌های علی به تعداد انسان‌ها بود. - . مناقب آل أبی طالب ۱: ۳۴۵ -

**[ترجمه]

«۲۰»

شف، [كشف اليقين] مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مَيْسُورٍ الْخَادِمِ (۵) عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ بِلَالٍ (۶) عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ صَالِحٍ الْأَنْمَاطِي

ص: ۲۳۵

۱- ۱. فی المصدر بعد ذلک: یضیء للراکب المحث.

۲- ۲. الطرائف: ۲۶.

۳- ۳. أمالی الصدوق: ۳۵۱.

۴- ۴. مناقب آل أبی طالب ۱: ۳۴۵.

۵- ۵. فی المصدر: عن جعفر بن میسور الخادم.

۶- ۶. فی المصدر: عن إبراهیم بن محمّد عن بلال.

عَنْ عَبْدِ الصَّمَدِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَبِيهِ علیه السلام قَالَ: سُئِلَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى طُوبى لَهُمْ وَ حُسْنُ مَآبٍ (۱) قَالَ نَزَلَتْ فِی أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ وَ طُوبَى شَجَرَةٌ فِی دَارِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ فِی الْجَنَّهِ لَيْسَ فِی الْجَنَّهِ شَيْ ءٌ إِلَّا وَ هُوَ فِيهَا(۲).

**[ترجمه]کشف الیقین:

ص: ۲۳۵

امام حسین علیه السّلام: از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله درباره قول خدای متعال: «طُوبىَ لَهُمْ وَ حُسْنُ مَآبٍ» - . رعد/ ۲۹ - {خوشابه حالشان، و خوش سرانجامی دارند} سؤال شد، فرمود: درباره امیرالمؤمنین علی بن أبی طالب نازل شده است، و طوبی درختی است در خانه امیرالمؤمنین علی بن أبی طالب در بهشت، در بهشت جایی نیست مگر اینکه او در آن باشد. - . الیقین فی امرهٔ امیرالمؤمنین: ۶۲ -

**[ترجمه]

«۲۱»

شف، [كشف اليقين] أَبُو بَكْرٍ الْخُوارِزْمِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ شَاذَانَ عَنْ طَلْحَهَ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ شَابُورَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ هَيْثَمِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ شُعْبَهَ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَقُولُ: لَيْلَهَ أُسْرِيَ بِی إِلَى السَّمَاءِ أُدْخِلْتُ الْجَنَّهَ فَرَأَيْتُ نُوراً ضَرَبَ بِهِ وَجْهِی فَقُلْتُ لِجَبْرَئِيلَ مَا هَذَا النُّورُ الَّذِی رَأَيْتُهُ قَالَ يَا مُحَمَّدُ لَيْسَ هَذَا نُورُ الشَّمْسِ وَ لَا نُورُ الْقَمَرِ وَ لَكِنْ جَارِيَهٌ مِنْ جَوَارِی عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام طَلَعَتْ مِنْ قُصُورِهَا(۳) فَنَظَرَتْ إِلَيْكَ وَ ضَحِكَتْ فَهَذَا النُّورُ خَرَجَ مِنْ فِيهَا وَ هِيَ تَدُورُ فِی الْجَنَّهِ إِلَى أَنْ يَدْخُلَهَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام(۴).

شف، [كشف اليقين] محمد بن أحمد بن الحسن بن شاذان عن أحمد بن طلحه النیسابوری عن شابور بن عبد الرحمن: مثله (۵)

شف، [كشف اليقين] من كفايه الطالب عن محمد بن طرحان الدمشقی عن الحسن بن أحمد العطار عن الحسن بن محمد عن علی الوشاء عن محمد بن أحمد عن علی بن حسن بن شاذان عن طلحه بن أحمد: مثله (۶)

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب شعبه بن الحجاج: مثله (۷).

ص: ۲۳۶

۱- ۱. سوره الرعد: ۲۹.

۲- ۲. اليقين فی إمره أمير المؤمنين: ۶۲.

۳- ۳. فی المصدر: من قصرها.

۴- ۴. اليقين فى إمره أمير المؤمنين: ۲۰ و ۲۱.

۵- ۵. اليقين فى إمره أمير المؤمنين: ۶۱ و ۶۲.

۶- ۶. اليقين فى إمره أمير المؤمنين: ۱۶۴ و ۱۶۵.

۷- ۷. تفحصنا المصدر و لم نتمكن من تخريجه.

**[ترجمه]کشف الیقین: ابوبکر خوارزمی با سندی از ابن عباس آورده است که شنیدم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله می... فرمود: در شبی که مرا به معراج بردند، وارد بهشتم کردند که در آنجا نوری را مشاهده کردم که به صورتم خورد، پس به جبرئیل گفتم: این چه نوری بود که دیدم؟ گفت: ای محمّد این نه نور خورشید است و نه نور ماه، بلکه کنیزی از کنیزان علی بن أبی طالب علیه السّلام بود که از قصر خود بیرون آمده، نگاهی به شما کرده و خندید و این نور از دهان او خارج شد، او همچنان در بهشت به گردش می‌پردازد تا اینکه امیرالمؤمنین بر وی وارد گردد. - . الیقین فی امرة امیرالمؤمنین: ۲۱-۲۰ -

کشف الیقین: محمد بن احمد بن حسن بن شاذان با سندی از شاپور بن عبدالرحمن مانند آن را نقل کرده است. - . الیقین فی امرة امیرالمؤمنین: ۶۲-۶۱ -

کشف الیقین: محمد بن احمد بن حسن با سندی از شابور بن عبد الرحمن مانند این روایت را آورده است. - . الیقین فی امرة امیرالمؤمنین: ۶۲-۶۱ -

کشف الیقین: از کتاب «کفایة الطالب» با سندی از طلحه بن احمد نظیر این روایت را آورده است. - . الیقین فی امرة امیرالمؤمنین: ۱۶۵-۱۶۴ -

مناقب ابن شهر آشوب: شعبه بن الحجاج شبیه آن را روایت کرده است. - . در منبع یاد شده دریافت نشد. -

ص: ۲۳۶

**[ترجمه]

«۲۲»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی جَمَاعَةٌ عَنْ أَبِی الْمُفَضَّلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ حَفْصٍ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ مُوسَی عَنْ جَرِیرٍ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ عَدِیِّ بْنِ ثَابِتٍ عَنْ زِرِّ بْنِ حُبَیْشٍ عَنْ حُذَیْفَةَ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ ضُرِبَ لِی عَنْ یَمِینِ الْعَرْشِ قُبَّهٌ مِنْ یَاقُوتَهٍ حَمْرَاءَ وَ ضُرِبَ لِإِبْرَاهِیمَ علیه السلام مِنَ الْجَانِبِ الْآخَرِ قُبَّهٌ مِنْ دُرَّهٍ بَیْضَاءَ وَ بَیْنَهُمَا قُبَّهٌ مِنْ زَبَرْجَدَهٍ خَضْرَاءَ لِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَمَا ظَنُّکُمْ بِحَبِیبٍ بَیْنَ خَلِیلَیْنِ؟(۱).

**[ترجمه]امالی طوسی: حذیفة از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله روایت کرده که فرمود: چون روز قیامت شود، در سمت راست عرش گنبدی از یاقوت سرخ برای من زده می‌شود و برای ابراهیم علیه السّلام در سمت دیگر گنبدی از دُرّی سپید زده می‌شود و میان این دو گنبد، گنبدی از زمرّد سبز متعلق به علی بن أبی طالب علیه السّلام خواهد بود، اینک در مورد محبوبی که میان دو «خلیل» قرار گرفته چه فکر می‌کنید؟! - . امالی شیخ طوسی: ۳۱۴ -

**[ترجمه]

«۲۳»

کا، [الکافی] الْعِـدَّهُ عَنْ سَـهْلٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ عُقْبَهَ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبِی عَبْـدِ اللَّهِ علیه السـلام قَالَ: لَنْ تَمُوتَ نَفْسٌ مُؤْمِنَهٌ حَتَّی تَرَی رَسُولَ اللَّهِ صـلی الله علیه و آله وَ عَلِیّاً علیه السـلام یَدْخُلَانِ جَمِیعاً عَلَی الْمُؤْمِنِ فَیَجْلِسُ رَسُولُ اللَّهِ صـلی الله علیه و آله عِنْـدَ رَأْسِهِ وَ عَلِیٌّ عِنْـدَ رِجْلَیْهِ فَیُکِبُّ عَلَیْهِ رَسُولُ اللَّهِ صـلی الله علیه و آله فَیَقُولُ یَا وَلِیَّ اللَّهِ أَبْشِـرْ أَنَا رَسُولُ اللَّهِ إِنِّی خَیْرٌ لَکَ مِمَّا تَرَکْتَ مِنَ الدُّنْیَا ثُمَّ یَنْهَضُ رَسُولُ اللَّهِ صـلی الله علیه و آله فَیَقُومُ عَلِیٌّ علیه السلام حَتَّی یُکِبَّ عَلَیْهِ فَیَقُولُ یَا وَلِیَّ اللَّهِ أَبْشِرْ أَنَا عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَـالِبٍ الَّذِی کُنْتَ تُحِبُ (۲) أَمَا لَأَنْفَعَنَّکَ ثُمَّ قَالَ إِنَّ هَـذَا فِی کِتَابِ اللَّهِ فَقُلْتُ أَیْنَ جَعَلَنِیَ اللَّهُ فِـدَاکَ (۳) قَالَ فِی یُونُسَ (۴) الَّذِینَ آمَنُوا وَ کانُوا یَتَّقُونَ لَهُمُ الْبُشْری فِی الْحَیاهِ الدُّنْیا وَ فِی الْآخِرَهِ لا تَبْدِیلَ لِکَلِماتِ اللَّهِ ذلِکَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِیمُ (۵).

**[ترجمه]کـافی: امام صادق علیه السّـلام فرمود: هیـچ نفس مؤمنی نخواهـد مُرد مگر اینکه رسول خـدا صَـلی الله علیهِ و آله و علی علیه السّـلام باهم بر وی وارد شوند، پس پیامبر صَـلی الله علیهِ و آله بالای سـر وی نشسـته و علی علیه السّـلام پایین پایش، آن‌گاه رسول خدا سر مبارک خود را پایین آورده به وی می‌فرماید: ای دوستدار خدا، مژده باد تو را که من رسول خدا هستم، من از هرچه در دنیا بر جای نهاده‌ای برای تو بهترم، آن‌گاه رسول رسول خـدا صَـلی الله علیهِ و آله برخاسـته و علی علیه السّـلام سر خود را به وی نزدیک نموده و می‌فرماید: ای دوسـتدار خدا، من همان علی بن أبی طالبی هسـتم که دوسـتش داشتی! یقین کن برایت سودمنـد خواهم بود، سـپس فرمود: این مطلب در قرآن نیز مذکور است؛ عرض کردم: قربانت گردم، کجای قرآن؟ فرمود: در سوره یونس: «الَّذِینَ ءَامَنُواْ وَ کَانُواْ یَتَّقُونَ* لَهُمُ الْبُشْـرَی فِی الْحَیَوهِ الـدُّنْیَا وَ فیِ الْأَخِرَهِ لَا تَبْدِیلَ لِکَلِمَاتِ اللَّهِ ذَالِکَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِیم» - . فروع کافی: ۱۲۹-۱۲۸ . یونس/ ۶۴ - {همانان

که ایمان آورده و پرهیزگاری ورزیـده اند.در زندگی دنیا و در آخرت مژده برای آنان است. وعده های خدا را تبدیلی نیسـت این همان کامیابی بزرگ است.}

**[ترجمه]

«۲۴»

کا، [الکافی] مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَـی عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ یُونُسَ بْنِ یَعْقُوبَ عَنْ سَـعِیدِ بْنِ یَسَارٍ: أَنَّهُ حَضَـرَ أَحَدَ ابْنَیْ سَابُورَ(۶) وَ کَانَ لَهُمَا فَضْلٌ

۱- ۱. أمالی الشیخ: ۳۱۴.

۲- ۲. فی المصدر: تحته.

۳- ۳. فی المصدر: این جعلنی اللّه فداک هذا من کتاب اللّه؟.

۴- ۴. فی المصدر بعد ذلک: قول اللّه عزّ و جلّ فیها.

۵- ۵. فروع الکـافی(الجزء الثالث من الکافی الطبعه الحـدیثه): ۱۲۸ و ۱۲۹. و قد أسـقط قطعه من صدر الحدیث لعدم المناسـبه بالمقام، و الآیه فی سوره یونس: ۶۴.

۶- ۶. ابنا سابور أحدهما زكريا و الآخر يحيى، و يمكن أن يكون المراد بسطام أو زياد أو حفص. قال النجاشيّ(٨٠): بسطام بن سابور الزيات أبو الحسين الواسطى مولى ثقه، و اخوته زكريا و زياد و حفص ثقاه كلهم: رووا عن أبى عبد اللّه و ابى الحسن عليهما السلام.

وَ وَرَعٌ وَ إِخْبَاتٌ فَمَرِضَ أَحَدُهُمَا وَ لَا أَحْسَبُهُ إِلَّا زَكَرِيَّا بْنَ سَابُورَ قَالَ فَحَضَرْتُ (۱) عِنْدَ مَوْتِهِ فَبَسَطَ يَدَهُ ثُمَّ قَالَ ابْيَضَّتْ يَدِي يَا عَلِيُّ قَالَ فَدَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ عِنْدَهُ مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ قَالَ فَلَمَّا قُمْتُ مِنْ عِنْدِهِ ظَنَنْتُ أَنَّ مُحَمَّداً يُخْبِرُهُ بِخَبَرِ الرَّجُلِ فَأَتْبَعَنِي بِرَسُولٍ فَرَجَعْتُ إِلَيْهِ فَقَالَ أَخْبِرْنِي عَنْ هَذَا الرَّجُلِ الَّذِي حَضَرْتَهُ عِنْدَ الْمَوْتِ أَيَّ شَيْ ءٍ سَمِعْتَهُ يَقُولُ قَالَ قُلْتُ بَسَطَ يَدَهُ ثُمَّ قَالَ ابْيَضَّتْ يَدِي يَا عَلِيُّ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام رَآهُ وَ اللَّهِ رَآهُ وَ اللَّهِ رَآهُ وَ اللَّهِ (۲).

**[ترجمه]کافی: سعید بن یسار گوید که به عیادت یکی از دو پسر شاپور رفته است- و هر دو اهل فضل و ورع و خشوع بودند، و گمان کنم زکریا بن شاپور بوده است- راوی گوید:

ص: ۲۳۷

هنگام مرگ بر بالینش حضور یافتم، پس دست خود را دراز کرده و آنگاه گفت: یا علی، دستم سپید شد، گوید: سپس بر امام صادق علیه السّلام وارد گشتم در حالی که محمد بن مسلم در محضر ایشان بود. گوید: چون از محضرش مرخص شدم، گمانم بر این بود که محمّد او را از ماجرای زکریا آگاه کرده است، اما آن حضرت در پی من فرستاد و دوباره به محضرش رسیدم، فرمود: از این مردی که هنگام مرگ بر بالینش حاضر شدی مرا خبر کن که از وی چه شنیدی؟ گوید: عرض کردم: دستش را دراز کرده سپس گفت: یا علی، دستم سپید شد! پس امام صادق علیه السّلام فرمود: به خدا سوگند که او را دیده است، به خدا سوگند او را دیده است، به خدا سوگند او را دیده است، - . فروع کافی: ۱۳۰ -

**[ترجمه]

«۲۵»

كا، [الكافی] مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ يَحْيَى الْحَلَبِيِّ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحِيمِ الْقَصِيرِ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام حَدَّثَنِي صَالِحُ بْنُ مِيثَمٍ عَنْ عَبَايَةَ الْأَسَدِيِّ أَنَّهُ سَمِعَ عَلِيّاً عليه السلام يَقُولُ: وَ اللَّهِ لَا يُبْغِضُنِي عَبْدٌ أَبَداً يَمُوتُ عَلَى بُغْضِي إِلَّا رَآنِي عِنْدَ مَوْتِهِ حَيْثُ يَكْرَهُ وَ لَا يُحِبُّنِي عَبْدٌ أَبَداً فَيَمُوتُ عَلَى حُبِّي إِلَّا رَآنِي عِنْدَ مَوْتِهِ حَيْثُ يُحِبُّ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام نَعَمْ وَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله بِالْيَمِينِ (۳).

**[ترجمه]کافی: عبدالرحمن قصیر گوید: به امام باقر علیه السّلام عرض کردم که صالح بن میثم از عبایه اسدی مرا روایت کرده که او از علی علیه السّلام شنیده است که می‌فرمود: به خدا سوگند هر بنده‌ای که بر دشمنی با من بمیرد، مرا هنگام مرگش به صورتی خواهد دید که دوست ندارد، و بنده‌ای نیست که بر محبت من بمیرد مگر اینکه مرا هنگام مرگ به صورتی دوست دارد، ببیند. پس امام باقر علیه السّلام فرمود: آری به رسول خدا سوگند! - . فروع کافی: ۱۳۳-۱۳۲ -

**[ترجمه]

«۲۶»

كا، [الكافى] الْعِدَّهُ عَنْ سَهْلٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْعَبْدِيِّ عَنِ ابْنِ أَبِی يَعْفُورٍ قَالَ: كَانَ خَطَّابٌ الْجُهَنِيُّ خَلِيطاً لَنَا وَ كَانَ شَدِيدَ النَّصْبِ لِآلِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله وَ كَانَ يَصْحَبُ نَجْدَهَ الْحَرُورِیَ (۴) قَالَ فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ أَعُودُهُ لِلْخُلْطَهِ وَ التَّقِيَّهِ فَإِذَا هُوَ مُغْمًى عَلَيْهِ فِی حَدِّ الْمَوْتِ فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ مَا لِی وَ لَكَ يَا عَلِيُّ فَأَخْبَرْتُ بِذَلِكَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام رَآهُ وَ رَبِّ الْكَعْبَهِ رَآهُ وَ رَبِّ الْكَعْبَهِ رَآهُ وَ رَبِّ الْكَعْبَهِ(۵).

ص: ۲۳۸

۱- ۱. فی المصدر: فحضرته.

۲- ۲. فروع الكافی(الجزء الثالث من الكافی الطبعه الحديثه): ۱۳۰.

۳- ۳. فروع الكافی(الجزء الثالث من الكافی الطبعه الحديثه): ۱۳۲ و ۱۳۳.

۴- ۴. فی المصدر: نجده الحروريه، و الحروريه طائفه من الخوارج منسوبه إلى حروراء و هی قريه بالكوفه، رئيسهم نجده.

۵- ۵. فروع الكافی(الجزء الثالث من الكافی الطبعه الحديثه): ۱۳۳ و ۱۳۴.

**[ترجمه]کافی: ابویعفور گوید: خطّاب جهنی با ما نشست و برخاست داشت و به شدت مخالف آل محمّد صَلی الله علیهِ و آله بود و مصاحب نجده حروری بود، راوی گوید: پس از باب تقیّه به دیدارش رفتم ناگاه دیدم که دچار اغما گشته و رو به مرگ است، سپس شنیدم می‌گفت: ای علی، مرا با تو چه کار؟ من امام صادق علیه السّلام را از این امر آگاه نمودم، پس آن حضرت فرمود: به پروردگار کعبه او را دیده است، به پروردگار کعبه او را دیده است، به پروردگار کعبه او را دیده است. - . فروع کافی: ۱۳۴-۱۳۳ -

ص: ۲۳۸

**[ترجمه]

«۲۷»

کا، [الکافی] أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ أَبِي الْمُسْتَهِلِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَنْظَلَةَ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: جُعِلْتُ فِدَاكَ حَدِيثٌ سَمِعْتُهُ مِنْ بَعْضِ شِيعَتِكَ وَ مَوَالِيكَ يَرْوِيهِ عَنْ أَبِيكَ قَالَ وَ مَا هُوَ قُلْتُ زَعَمُوا أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ أَغْبَطُ مَا يَكُونُ امْرُؤٌ بِمَا نَحْنُ عَلَيْهِ إِذَا كَانَتِ النَّفْسُ فِي هَذِهِ فَقَالَ نَعَمْ إِذَا كَانَ ذَلِكَ أَتَاهُ نَبِيُّ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ أَتَاهُ عَلِيٌّ وَ أَتَاهُ جَبْرَئِيلُ وَ أَتَاهُ مَلَكُ الْمَوْتِ علیه السلام فَيَقُولُ ذَلِكَ الْمَلَكُ لِعَلِيٍّ علیه السلام يَا عَلِيُّ إِنَّ فُلَاناً كَانَ مُوَالِياً لَكَ وَ لِأَهْلِ بَيْتِكَ فَيَقُولُ نَعَمْ كَانَ يَتَوَلَّانَا وَ يَتَبَرَّأُ مِنْ عَدُوِّنَا فَيَقُولُ ذَلِكَ نَبِيُّ اللَّهِ لِجَبْرَئِيلَ علیه السلام فَيَرْفَعُ ذَلِكَ جَبْرَئِيلُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ (۱).

**[ترجمه]کافی: محمّد بن حنظله گوید: به امام صادق علیه السّلام عرض کردم: قربانت گردم، از بعضی شیعیان و دوستداران شما شنیدم که از پدرتان روایتی را نقل می‌کردند. امام فرمود: آن روایت چیست؟ عرض کردم: تصوّرشان بر این بود که آن حضرت فرموده است: بیشترین وقتی که هر شخصی نسبت به جایگاه ما غبطه می‌خورد؛ وقتی است که جانش به گلویش می‌رسد؛ امام فرمود: آری، در آن لحظه رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله نزد وی می‌آید و علی علیه السّلام نزد وی می‌آید و جبرئیل و ملک الموت نزد وی می‌آیند، پس آن مَلَک به علی علیه السّلام می‌گوید: یا علی، فلانی دوستدار تو و خاندانتان بوده است پس آن حضرت می‌فرماید: آری، ما را دوست می‌داشت و از دشمنان ما بیزاری می‌جست، سپس پیامبر خدا صَلی الله علیهِ و آله همین را به جبرئیل علیه السّلام می‌گوید و جبرئیل آن را به سوی خدای عزّوجل بالا می‌برد. - . فروع کافی: ۱۳۵-۱۳۴ -

**[ترجمه]

«۲۸»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی جَمَاعَةٌ عَنْ أَبِي الْمُفَضَّلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ مَهْدِيٍّ الْكِنْدِيِّ الْعَطَّارِ وَ غَيْرِهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِيهِ عَنْ حُمَيْدِ بْنِ صَالِحٍ (۲) عَنْ أَبِي خَالِدٍ الْكَابُلِيِّ عَنِ ابْنِ نُبَاتَةَ قَالَ: دَخَلَ الْحَارِثُ الْهَمْدَانِيُّ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٍّ

بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فِی نَفَرٍ مِنَ الشِّیعَهِ وَ کُنْتُ فِیهِمْ فَجَعَلَ یَعْنِی الْحَارِثَ یَتَأَوَّدُ فِی مَشْیِهِ وَ یَخْبِطُ الْأَرْضَ بِمِحْجَنِهِ (۳) وَ کَانَ مَرِیضاً فَأَقْبَلَ عَلَیْهِ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ کَانَتْ لَهُ مِنْهُ مَنْزِلَهٌ فَقَالَ کَیْفَ تَجِدُکَ یَا حَارِ قَالَ نَالَ الدَّهْرُ مِنِّی یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ وَ زَادَنِی أُوَاراً وَ غَلِیلًا(۴) اخْتِصَامُ أَصْحَابِکَ بِبَابِکَ قَالَ وَ فِیمَ خُصُومَتُهُمْ قَالَ فِی شَأْنِکَ وَ الْبَلِیَّهِ مِنْ قِبَلِکَ فَمِنْ مُفْرِطٍ غَالٍ وَ مُقْتَصِدٍ أَقَالَ (۵) وَ مِنْ مُتَرَدِّدٍ مُرْتَابٍ لَا یَدْرِی أَ یُقْدِمُ أَوْ یُحْجِمُ قَالَ فَحَسْبُکَ یَا أَخَا هَمْدَانَ أَلَا إِنَّ خَیْرَ شِیعَتِی النَّمَطُ الْأَوْسَطُ إِلَیْهِمْ یَرْجِعُ الْغَالِی وَ بِهِمْ یَلْحَقُ التَّالِی قَالَ لَوْ کَشَفْتَ فِدَاکَ أَبِی وَ أُمِّی الرَّیْنَ عَنْ

ص: ۲۳۹

۱- ۱. فروع الکافی(الجزء الثالث من الکافی الطبعه الحدیثه): ۱۳۴ و ۱۳۵.

۲- ۲. الصحیح کما فی المصدر: عن جمیل بن صالح. راجع جامع الرواه ۱: ۱۶۷.

۳- ۳. تأود: اعوج و انحنی. و تأوده الامر: ثقل علیه و شق. خبط الشی ء: وطئه شدیدا. و المحجن: العصا المنعطفه الرأس.

۴- ۴. الاوار- بضم أوله- و کذا الغلیل: العطش الشدید.

۵- ۵. أی أقال البیعه. و فی(م) و(د): قال.

قُلوبنَا وَ جَعَلْتَنَا فِی ذَلِکَ عَلَی بَصِیرَهٍ مِنْ أَمْرِکَ (۱) قَالَ قَدْکَ فَإِنَّکَ امْرُؤٌ مَلْبُوسٌ عَلَیْکَ إِنَّ دِینَ اللَّهِ لَا یُعْرَفُ بِالرِّجَالِ بَلْ بِآیَهِ الْحَقِّ فَاعْرِفِ الْحَقَّ تَعْرِفْ أَهْلَهُ یَا حَارِ إِنَّ الْحَقَّ أَحْسَنُ الْحَدِیثِ وَ الصَّادِعَ بِهِ مُجَاهِدٌ وَ بِالْحَقِّ أُخْبِرُکَ فَأَرْعِنِی سَمْعَکَ ثُمَّ خَبِّرْ بِهِ مَنْ کَانَتْ لَهُ حَصَانَهٌ مِنْ أَصْحَابِکَ أَلَا إِنِّی عَبْدُ اللَّهِ وَ أَخُو رَسُولِهِ وَ صِدِّیقُهُ الْأَوَّلُ قَدْ صَدَّقْتُهُ وَ آدَمُ بَیْنَ الرُّوحِ وَ الْجَسَدِ ثُمَّ إِنِّی صِدِّیقُهُ الْأَوَّلُ فِی أُمَّتِکُمْ حَقّاً فَنَحْنُ الْأَوَّلُونَ وَ نَحْنُ الْآخِرُونَ أَلَا وَ أَنَا خَاصَّتُهُ یَا حَارِ وَ خَالِصَتُهُ وَ صِنْوُهُ وَ وَصِیُّهُ وَ وَلِیُّهُ وَ صَاحِبُ نَجْوَاهُ وَ سِرِّهِ أُوتِیتُ فَهْمَ الْکِتَابِ وَ فَصْلَ الْخِطَابِ وَ عِلْمَ الْقُرُونِ وَ الْأَسْبَابِ وَ اسْتُودِعْتُ أَلْفَ مِفْتَاحٍ یَفْتَحُ کُلُّ مِفْتَاحٍ أَلْفَ بَابٍ یُفْضِی کُلُّ بَابٍ إِلَی أَلْفِ أَلْفِ عَهْدٍ وَ أُیِّدْتُ أَوْ قَالَ أُمْدِدْتُ بِلَیْلَهِ الْقَدْرِ نَفْلًا وَ إِنَّ ذَلِکَ لَیَجْرِی لِی وَ مَنِ اسْتُحْفِظَ مِنْ ذُرِّیَّتِی مَا جَرَی اللَّیْلُ وَ النَّهَارُ حَتَّی یَرِثَ اللَّهُ الْأَرْضَ وَ مَنْ عَلَیْهَا وَ أُبَشِّرُکَ یَا حَارِ لَیَعْرِفُنِی وَ الَّذِی فَلَقَ الْحَبَّهَ وَ بَرَأَ النَّسَمَهَ وَلِیِّی وَ عَدُوِّی فِی مَوَاطِنَ شَتَّی لَیَعْرِفُنِی عِنْدَ الْمَمَاتِ وَ عِنْدَ الصِّرَاطِ وَ عِنْدَ الْمُقَاسَمَهِ فَقَالَ وَ مَا الْمُقَاسَمَهُ یَا مَوْلَایَ قَالَ مُقَاسَمَهُ النَّارِ أُقَاسِمُهَا قِسْمَهً صِحَاحاً أَقُولُ هَذَا وَلِیِّی وَ هَذَا عَدُوِّی.

ثُمَّ أَخَذَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام بِیَدِ الْحَارِثِ وَ قَالَ یَا حَارِ أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِیَدِی (۲) فَقَالَ لِی وَ اشْتَکَیْتُ إِلَیْهِ حَسَدَهَ قُرَیْشٍ وَ الْمُنَافِقِینَ لِی إِنَّهُ إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ أَخَذْتُ بِحَبْلٍ أَوْ بِحُجْزَهٍ یَعْنِی عِصْمَهً مِنْ ذِی الْعَرْشِ تَعَالَی وَ أَخَذْتَ أَنْتَ یَا عَلِیُّ بِحُجْزَتِی وَ أَخَذَ ذُرِّیَّتُکَ بِحُجْزَتِکَ وَ أَخَذَ شِیعَتُکُمْ بِحُجْزَتِکُمْ فَمَا ذَا یَصْنَعُ اللَّهُ بِنَبِیِّهِ وَ مَا یَصْنَعُ (۳) نَبِیُّهُ بِوَصِیِّهِ خُذْهَا إِلَیْکَ یَا حَارِ قَصِیرَهً مِنْ طَوِیلَهٍ أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ وَ لَکَ مَا احْتَسَبْتَ أَوْ قَالَ مَا اکْتَسَبْتَ قَالَهَا ثَلَاثاً فَقَالَ الْحَارِثُ:

۱- ۱. فی المصدر: من أمرنا.

۲- ۲. کذا فی(ک). و فی غیره من النسخ و کذا المصدر: أخذت بیدک کما أخذ رسول اللّه بیدی. و الظاهر أن یکون کذلک: أخذ رسول اللّه بیدی کما أخذت بیدک.

۳- ۳. فی المصدر: و ما ذا یصنع.

وَ قَامَ يَجُرُّ رِدَاءَهُ جَذَلًا(۱) مَا أَبَالِي وَ رَبِّي بَعْدَ هَذَا مَتَى لَقِيتُ الْمَوْتَ أَوْ لَقِيَنِي قَالَ جَمِيلُ بْنُ صَالِحٍ فَأَنْشَدَنِي السَّيِّدُ بْنُ مُحَمَّدٍ فِي كِتَابِهِ:

قَوْلُ عَلِيٍّ لِحَارِثٍ عَجَبٌ***كَمْ ثَمَّ أُعْجُوبَةً لَهُ حَمَلَا

يَا حَارِ هَمْدَانَ مَنْ يَمُتْ يَرَنِي***مِنْ مُؤْمِنٍ أَوْ مُنَافِقٍ قُبُلًا

يَعْرِفُنِي طَرْفُهُ وَ أَعْرِفُهُ***بِنَعْتِهِ وَ اسْمِهِ وَ مَا فَعَلَا

وَ أَنْتَ عِنْدَ الصِّرَاطِ تَعْرِفُنِي***فَلَا تَخَفْ عَثْرَةً وَ لَا زَلَلًا

أَسْقِيكَ مِنْ بَارِدٍ عَلَى ظِمَاءٍ***تَخَالُهُ فِي الْحَلَاوَهِ الْعَسَلَا

أَقُولُ لِلنَّارِ حِينَ تُعْرَضُ لِلْعَرْضِ***دَعِيهِ لَا تَقْبَلِي الرَّجُلَا

دَعِيهِ لَا تَقْرَبِيهِ إِنَّ لَهُ***حَبْلًا بِحَبْلِ الْوَصِيِّ مُتَّصِلًا(۲)

**[ترجمه]امالی طوسی: ابن نباته: حارث همدانی به همراه جمعی از شیعیان که من هم از جمله ایشان بودم، بر امیرالمؤمنین علی بن أبی طالب علیه السّلام وارد شد. پس در راه رفتن تلو تلو می‌خورد- منظور حارث است- و با عصای سرکجش بر زمین می‌کوفت - تا با آن تکیه کند -، و او بیمار بود، پس امیرالمؤمنین علیه السّلام به استقبال وی آمد که نزد آن حضرت منزلتی نیکو داشت، و فرمود: حارث، خود را چگونه می‌یابی؟ عرض کرد: روزگار ناتوانم کرده است یاامیرالمؤمنین، و خصومت و جدل یاران بر در خانه‌ات درونم را سوزانده است! فرمود: علت خصومتشان چیست؟ عرض کرد: بر سر شماست و به خاطر امتحانی است که از جانب شما به سراغ آنها آمده است. برخی درباره شما به افراط و غلوّ روی آورده و برخی دیگر بیعت خود را شکسته‌اند و گروهی نیز در شکّ و تردید به سر برده نمی‌دانند به شما بپیوندند یا روی بگردانند. فرمود: ای برادر حمدان، تو را کافی است که بدانی بهترین شیعیان من حدّ میانه را می‌گیرند تا هم مفرط غالی به رویّه ایشان باز گردد و دیگران به ایشان ملحق شوند. حارث عرض کرد: پدر و مادرم فدای تو باد،

ص: ۲۳۹

چه می‌شود که ما را در این امر بینا گردانی و زنگار از دل‌ها برداری؟ فرمود: - گفتار من - تو را کفایت است، امر بر تو مشتبه شده است؛ آگاه باش که دین به اشخاص شناخته نمی‌شود بلکه با آیات حق شناخته می‌شود، پس حق را بشناس تا اهل حق را شناخته باشی، ای حارث، نیکوترین سخن، حق است و حق‌گو مجاهد است، من تو را از حق باخبر می‌کنم پس به سخنان من گوش فرا ده، سپس آن را به آن دسته از یارانت که صاحب عقل و هوش‌اند، منتقل کن؛ بدان که من بنده خدا و برادر رسول اویم و نخستین تصدیق کننده‌اش، آن زمان تصدیقش کردم که آدم میان روح و جسم بود و در میان اُمّت شما نیز حقیقتاً من نخستین کسی هستم که وی را تصدیق نمود، بنابراین، ماییم اولین و ماییم آخرین. ای حارث، بدان که من خاصّه و خالصه اویم و همتا و وصیّ و ولیّ و رازدار و سرّ نگهدار اویم، فهم کتاب و فصل الخطاب و علم قرون و اسباب را به من داده‌اند، هزار

کلید در من به ودیعت نهاده شده که هر کلید آن هزار در بگشاید و هر در هزار هزار عهد را آشکار می‌کند، و مؤیّد گشته- یا اینکه فرمود: یاری شده- به شب قدر به عنوان فزونی و این حکم برای من و آن دسته از فرزندان من که خویشتن‌دار باشند، ساری و جاری است، تا زمانی که شب و روز برقرار است تا اینکه خداوند زمین و آنچه در آن است را به ارث برد؛ ای حارث، من تو را بدین‌ها بشارت می‌دهم تا مرا بشناسی، و سوگند به آنکه دانه را شکافت و انسان را آفرید، دوستدار من و دشمن من در دو جای مختلف قرار می‌گیرند، آن‌ها مرا به هنگام مرگ، بر روی پل صراط و هنگام تقسیم خواهند شناخت .

عرض کرد: مولای من، تقسیم چه؟ فرمود: تقسیم دوزخ، من آن را درست تقسیم خواهم کرد، خواهم گفت: این دوستدار من است و این دشمن من.

سپس امیرالمؤمنین علیه السّلام دست حارث را گرفته و فرمود: ای حارث، رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله دست مرا گرفته- و قبلاً- از دست حسودان قریش و منافقان به آن حضرت شکایت برده بودم- و فرمود: چون روز قیامت شود، به ریسمان- یا به عصمتی- از جانب خدای متعال صاحب عرش چنگ می‌زنم و تو نیز به ریسمان من چنگ می‌زنی و ذرّیه تو به ریسمان تو چنگ می‌زنند، در آن حالت خداوند با پیامبر خود چه خواهد کرد؟! و نبیّ او با وصیّ خود چه خواهد کرد؟ ای حارث این اندک از بسیار را نیک دریاب، تو با کسی محشور می‌شوی که دوستش می‌داری و آنچه را که کسب کرده‌ای به خودت تعلّق دارد- یا اینکه گفت: هرچه کسب کرده‌ای- و این را سه بار تکرار فرمود. پس حارث-

ص: ۲۴۰

در حالی که از شادمانی جامه خود را بر زمین می‌کشید، عرض کرد: به پروردگارم سوگند اهمیتی نمی‌دهم که از این پس چه وقت با مرگ روبرو می‌شوم یا او به سراغم می‌آید ؛ جمیل بن صالح گوید: سید بن محمّد از کتاب خود این ابیات را برای من خواند:

- «سخن علی علیه السلام برای حارث بس شگفت است، سخن او حامل شگفتی‌های بسیار است،

- ای حارث همدان کسی که بمیرد مرا می‌بیند، در برابر خویش چه مؤمن باشد و چه منافق،

- چشمانش مرا می‌شناسد و من نیز او را به وصف و نام و آنچه کرده است می‌شناسم،

- و تو در کنار پل صراط مرا می‌شناسی، پس نترس از اینکه بیفتی یا پایت بلغزد،

- تو را پس از تحمل تشنگی آبی گوارا می‌نوشانم که از شدت شیرینی گمانی بری عسل است،

- آنگاه که برپا داشته می‌شود، می گویم: او را رها کن، آن مرد را نپذیر، - او را رها کن، به آن مرد نزدیک مشو که او ریسمانی دارد که به ریسمان وصی پیوسته است» - . امالی ابن شیخ طوسی: ۴۲-۴۱ -

**[ترجمه]

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی جَمَاعَهٌ عَنْ أَبِی الْمُفَضَّلِ عَنْ یَحْیَی بْنِ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ عَمِّهِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ أَبِی حَرْبٍ عَنْ أَبِیهِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَوْنٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی السَّیِّدِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْحِمْیَرِیِّ عَائِداً فِی عِلَّتِهِ الَّتِی مَاتَ فِیهَا فَوَجَدْتُهُ یُسَاقُ بِهِ وَ وَجَدْتُ عِنْدَهُ جَمَاعَهً مِنْ جِیرَانِهِ وَ کَانُوا عُثْمَانِیَّهً وَ کَانَ السَّیِّدُ جَمِیلَ الْوَجْهِ رَحْبَ الْجَبْهَهِ عَرِیضَ مَا بَیْنَ السَّالِفَتَیْنِ (۳) فَبَدَتْ فِی وَجْهِهِ نُکْتَهٌ سَوْدَاءُ مِثْلُ النُّقْطَهِ مِنَ الْمِدَادِ ثُمَّ لَمْ تَزَلْ تَزِیدُ وَ تَنْمِی حَتَّی طَبَّقَتْ وَجْهَهُ یَعْنِی اسْوِدَاداً

فَاغْتَمَّ لِذَلِکَ مَنْ حَضَرَ(۴) مِنَ الشِّیعَهِ وَ ظَهَرَ مِنَ النَّاصِبَهِ سُرُورٌ وَ شَمَاتَهٌ فَلَمْ یَلْبَثْ بِذَلِکَ إِلَّا قَلِیلًا حَتَّی بَدَتْ فِی ذَلِکَ الْمَکَانِ مِنْ وَجْهِهِ لُمْعَهٌ بَیْضَاءُ فَلَمْ تَزَلْ تَزِیدُ أَیْضاً وَ تَنْمِی حَتَّی أَسْفَرَ وَجْهُهُ وَ أَشْرَقَ وَ افْتَرَّ(۵) السَّیِّدُ ضَاحِکاً وَ أَنْشَأَ یَقُولُ

کَذَبَ الزَّاعِمُونَ أَنَّ عَلِیّاً**لَنْ یُنَجِّیَ مُحِبَّهُ مِنْ هَنَاهٍ(۶)

ص: ۲۴۱

۱- ۱. جذل: فرح.

۲- ۲. أمالی ابن الشیخ: ۴۱ و ۴۲.

۳- ۳. السالفه: صفحه العنق عند معلق القرط.

۴- ۴. فی المصدر: من حضره.

۵- ۵. أفتر الرجل: ضعفت جفونه فانکسر طرفه.

۶- ۶. الهناه: الداهیه.

قَدْ وَ رَبِّی دَخَلْتُ جَنَّهَ عَدْنٍ***وَ عَفَا لِیَ الْإِلَهُ عَنْ سَیِّئَاتٍ

فَأَبْشِرُوا الْیَوْمَ أَوْلِیَاءَ عَلِیٍ***وَ تَوَلَّوْا عَلِیّاً حَتَّی الْمَمَاتِ (۱)

ثُمَّ مِنْ بَعْدِهِ تَوَلَّوْا بَنِیهِ***وَاحِداً بَعْدَ وَاحِدٍ بِالصِّفَاتِ

ثُمَّ أَتْبَعَ قَوْلَهُ هَذَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حَقّاً حَقّاً أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حَقّاً حَقّاً أَشْهَدُ أَنَّ عَلِیّاً أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ حَقّاً حَقّاً وَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ثُمَّ أَغْمَضَ عَیْنَهُ لِنَفْسِهِ فَكَأَنَّمَا كَانَتْ رُوحُهُ ذُبَالَهً(۲) طَفِئَتْ أَوْ حَصَاهً سَقَطَتْ.

قَالَ عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ قَالَ لِی أَبِی الْحُسَیْنُ بْنُ عَوْنٍ وَ كَانَ أُذَیْنَهُ حَاضِراً فَقَالَ اللَّهُ أَكْبَرُ مَا مَنْ شَهِدَ كَمَنْ لَمْ یَشْهَدْ أَخْبَرَنِی وَ إِلَّا فَصَمَّتَا الْفُضَیْلُ بْنُ یَسَارٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ وَ عَنْ جَعْفَرٍ علیه السلام أَنَّهُمَا قَالا: حَرَامٌ عَلَی رُوحٍ أَنْ تُفَارِقَ جَسَدَهَا حَتَّی تَرَی الْخَمْسَهَ حَتَّی تَرَی مُحَمَّداً وَ عَلِیّاً وَ فَاطِمَهَ وَ حَسَناً وَ حُسَیْناً علیهم السلام بِحَیْثُ تَقَرُّ عَیْنُهَا أَوْ تَسْخَنُ عَیْنُهَا فَانْتَشَرَ هَذَا الْقَوْلُ فِی النَّاسِ فَشَهِدَ جِنَازَتَهُ وَ اللَّهِ الْمُوَافِقُ وَ الْمُفَارِقُ (۳).

**[ترجمه]حسین بن عون گوید: به منظور عیادت بر سیّد بن محمد حمیری در آن بیماری که بدان درگذشت، نزد وی رفتم و او را در حال مرگ یافتم و جمعی از همسایگان را که جملگی عثمانی بودند، نزد وی یافتم، و سید خوش سیما بود و گشاده... رو و ستبر گردن بود، اما نقطه سیاهی در صورتش پیدا شد شبیه اثر یک مداد که مدام زیاد و زیادتر می‌شد تا اینکه تمام صورتش را فرا گرفت- یعنی اینکه صورتش کاملاً سیاه شد- از این رو شیعیان حاضر از این بابت غمگین شدند ولی ناصبیان آشکارا اظهار شادمانی نموده و شماتت می‌کردند، اما دیری نپایید که ناگهان از همان نقطه صورتش که سیاهی پیدا شده بود، لکه سفیدی نمایان شد و کم کم شروع به بزرگ شدن کرد تا اینکه تمام صورتش را سپیدی و درخشندگی پوشاند و پلک... های سید از خستگی فرو افتاد و بخندید و آنگاه چنین سرود:

- «دروغ گفته‌اند آنان که گمان کرده‌اند که علی دوستدار خود را از گرفتاری‌ها نجات نمی‌دهد،

ص: ۲۴۱

- به خدا سوگند که وارد بهشت عدن شدم، و خداوند از بدی‌های من درگذشت،

- پس ای دوستداران علی، امروز مژده باد شما را، و تا زنده‌اید به ولایت علی گردن نهید،

- و پس از او ولایت پسرانش را بپذیرید یکی پس از دیگری، با صفاتی که به وسیله آن‌ها ایشان را می‌شناسید»

سپس به دنبال این ابیات گفت: «أشهد أن لا إله إلّا الله حقّاً حقّاً، و أشهد أنّ محمداً رسول الله صَلی الله علیهِ و آله حقّاً حقّاً، أشهدُ أن علیاً امیرالمؤمنین حقّاً حقّاً و أشهد أن لا إله إلّا الله» و آنگاه چشمانش را فرو بست و جان سپرد چنان‌که گویی روحش شعله‌ای بود که خاموش شد یا ریگی که بر زمین افتاد .

علی بن الحسین گوید: پدرم حسین بن عون این مطلب را به من گفت در حالی که أذینهٔ نیز حضور داشت. پس اذینه گفت: الله اکبر، کسی که دیده باشد همانند کسی نیست که ندیده باشد. مرا خبر داد- و اگر غیر از این باشد گوش‌هایم کر شوند!- فضیل بن یسار از ابوجعفر باقر و جعفر علیهما السّلام که آن دو فرمودند: بر ارواح حرام است که تا پنج تن را ندیده از تن جدا شوند، تا اینکه محمّد، علی، فاطمه، حسن و حسین را ببیند، آنگاه یا چشمانشان بدین دیدار روشن گردد یا شرمنده شوند. پس این خبر در میان مردم پخش شد، و به خدا سوگند که موافق و همراه همه در تشییع جنازه او شرکت کردند. - . امالی بن شیخ طوسی: ۴۳-۴۲ -

**[ترجمه]

«۳۰»

فس، [تفسیر القمی] قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: قَالَ رَجُلٌ لِعَمَّارِ بْنِ یَاسِرٍ یَا أَبَا الْیَقْظَانِ آیَةٌ فِی کِتَابِ اللَّهِ قَدْ أَفْسَدَتْ قَلْبِی وَ شَکَّکَتْنِی قَالَ عَمَّارٌ وَ أَیَّةُ آیَةٍ هِیَ قَالَ قَوْلُ اللَّهِ وَ إِذا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَیْهِمْ أَخْرَجْنا لَهُمْ دَابَّةً مِنَ الْأَرْضِ تُکَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ کانُوا بِآیاتِنا لا یُوقِنُونَ (۴) الْآیَةَ فَأَیَّةُ دَابَّةٍ هَذِهِ قَالَ عَمَّارٌ وَ اللَّهِ مَا أَجْلِسُ وَ لَا آکُلُ وَ لَا أَشْرَبُ حَتَّی أُرِیَکَهَا فَجَاءَ عَمَّارٌ مَعَ الرَّجُلِ إِلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ هُوَ یَأْکُلُ تَمْراً وَ زُبْداً فَقَالَ لَهُ یَا أَبَا الْیَقْظَانِ هَلُمَّ فَجَلَسَ عَمَّارٌ وَ أَقْبَلَ یَأْکُلُ مَعَهُ فَتَعَجَّبَ الرَّجُلُ مِنْهُ فَلَمَّا قَامَ عَمَّارٌ قَالَ لَهُ الرَّجُلُ سُبْحَانَ اللَّهِ یَا أَبَا الْیَقْظَانِ حَلَفْتَ (۵) أَنَّکَ لَا تَأْکُلُ وَ لَا تَشْرَبُ وَ لَا تَجْلِسُ حَتَّی تُرِیَنِیهَا قَالَ عَمَّارٌ قَدْ أَرَیْتُکَهَا إِنْ کُنْتَ تَعْقِلُ (۶).

ص: ۲۴۲

۱- ۱. کذا فی النسخ و المصدر، و الظاهر: و تولوا علیا.

۲- ۲. الزباله: القلیل من الماء.

۳- ۳. أمالی ابن الشیخ: ۴۲ و ۴۳.

۴- ۴. سوره النمل: ۸۲.

۵- ۵. فی المصدر: أ ما حلفت.

۶- ۶. تفسیر القمّیّ: ۴۸۰. و فیه: لو کنت تعقل.

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم: امام صادق علیه السلام: مردی به عمّار بن یاسر گفت: ای ابو یقظان، در کتاب خدا آیه‌ای هست که قلب مرا تباه کرده و مرا به تردید انداخته است. عمّار گفت: کدام آیه است؟ گفت: قول خدای متعال: «وَ إِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُواْ بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُون» - . نمل/ ۸۲ - {و

چون قول [عذاب] بر ایشان واجب گردد، جنبنده ای را از زمین برای آنان بیرون می آوریم که با ایشان سخن گوید که: مردم [چنان که باید] به نشانه های ما یقین نداشتند.} این جنبنده چه جنبنده‌ای است؟ عمّار گفت: به خدا سوگند نه می‌نشینم و نه غذا می‌خورم و نه می‌آشامم تا اینکه او را به تو نشان دهم. پس عمّار به همراه آن مرد نزد امیرالمؤمنین علیه السّلام آمدند و آن حضرت مشغول خوردن خرما با کره بود، پس فرمود: ابویقظان، بیا و بخور! پس عمار نشست و با وی مشغول خوردن شد.آن مرد از این کار عمّار متعجّب شد و چون عمّار برخاست به وی گفت: سبحان الله، تو سوگند یاد کردی که نخوری و نیاشامی و ننشینی تا اینکه «دابّهٔ الأرض» را به من نشان دهی! عمّار گفت: او را به تو نشان دادم، اگر اندیشه می کردی. - . تفسیر قمی: ۴۸۰ -

ص: ۲۴۲

**[ترجمه]

«۳۱»

فس، [تفسير القمی] أَبِی عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: انْتَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ هُوَ نَائِمٌ فِی الْمَسْجِدِ قَدْ جَمَعَ رَمْلًا وَ وَضَعَ رَأْسَهُ عَلَيْهِ فَحَرَّكَهُ بِرِجْلِهِ ثُمَّ قَالَ قُمْ يَا دَابَّةَ اللَّهِ فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله أَ يُسَمِّی بَعْضُنَا بَعْضاً بِهَذَا الِاسْمِ فَقَالَ لَا وَ اللَّهِ مَا هُوَ إِلَّا لَهُ خَاصَّةً وَ هُوَ دَابَّةُ الْأَرْضِ الَّذِی ذَكَرَ اللَّهُ فِی كِتَابِهِ وَ إِذا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنا لَهُمْ دَابَّةً مِنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كانُوا بِآياتِنا لا يُوقِنُونَ (۱) ثُمَّ قَالَ يَا عَلِیُّ إِذَا كَانَ آخِرُ الزَّمَانِ أَخْرَجَكَ اللَّهُ فِی أَحْسَنِ صُورَةٍ وَ مَعَكَ مِيسَمٌ (۲) تَسِمُ بِهِ أَعْدَاءَكَ فَقَالَ الرَّجُلُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِنَّ الْعَامَّةَ يَقُولُونَ هَذِهِ الْآيَةُ إِنَّمَا هِیَ تَكْلِمُهُمْ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام كَلَمَهُمُ اللَّهُ فِی نَارِ جَهَنَّمَ إِنَّمَا هُوَ يُكَلِّمُهُمْ مِنَ الْكَلَامِ (۳).

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم: امام صادق علیه السّلام: رسول خدا صلی الله علیه و آله نزد امیرالمؤمنین علیه السّلام که در مسجد خوابیده بود و مقداری شن جمع کرده و سرش را بر روی آن گذاشته بود، رفت. پس آن حضرت با پای مبارک خود علی را تکان داده و سپس فرمود: برخیز ای دابّهٔ الله!. یکی از اصحابش گفت: آیا همدیگر را با چنین نامی خطاب کنیم؟! فرمود: به خدا سوگند که نه! این نام مختص به اوست و او همان «دابّهٔ الأرض»ی است که خداوند در کتاب خود یاد فرموده گوید: «وَ إِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُواْ بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُون» - . نمل/ ۸۲ - {و

چون قول [عذاب] بر ایشان واجب گردد، جنبنده ای را از زمین برای آنان بیرون می آوریم که با ایشان سخن گوید که: مردم [چنان که باید] به نشانه های ما یقین نداشتند} سپس فرمود: یا علی، چون آخرالزّمان شود، خداوند تو را به بهترین صورت

برخواهد انگیخت در حالی که یک ابزار داغ نهادن - نشانه‌گذاری - به همراه خود داری و دشمنانت را با آن نشانه‌گذاری می‌کنی. پس آن مرد به امام صادق علیه السّلام عرض کرد: اما عامّه می‌گویند که این آیه به این صورت است که «تکلمهم» (به فتح تاء و سکون کاف)، امام علیه السلام فرمود: خداوند آنان را در آتش جهنم زخمی کند. به درستی که در این آیه «تکلمهم» (به ضم تاء و فتح کاف) است از ریشه کلام.

**[ترجمه]

بیان

کانوا یقرءونه علی بناء المجرد من الکلم بمعنی الجرح و سیأتی شرحه فی کتاب الغیبه.

**[ترجمه]این لفظ را فعل ثلاثی مجرد می‌خواندند از «کلم» که به معنی «زخم زدن» است و شرح آن در کتاب «الغیبهٔ» خواهد آمد.

**[ترجمه]

«۳۲»

کنز، [کنز جامع الفوائد] و تأویل الآیات الظاهره مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِیدِ عَنْ مُفَضَّلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْجَدَلِیِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی عَلِیٍّ علیه السلام یَوْماً فَقَالَ أَنَا دَابَّهُ الْأَرْضِ. وَ قَالَ حَدَّثَنَا عَلِیُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَاتِمٍ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ إِسْحَاقَ الرَّاشِدِیِّ عَنْ خَالِدِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ الْکَرِیمِ بْنِ یَعْقُوبَ الْجُعْفِیِّ عَنْ جَابِرِ بْنِ یَزِیدَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْجَدَلِیِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَقَالَ أَ لَا أُحَدِّثُکَ ثَلَاثاً قَبْلَ أَنْ یَدْخُلَ عَلَیَّ وَ عَلَیْکَ دَاخِلٌ قُلْتُ بَلَی فَقَالَ أَنَا عَبْدُ اللَّهِ وَ أَنَا دَابَّهُ الْأَرْضِ صِدْقُهَا وَ عَدْلُهَا وَ أَخُو نَبِیِّهَا أَ لَا أُخْبِرُکَ بِأَنْفِ الْمَهْدِیِّ وَ عَیْنِهِ قَالَ قُلْتُ بَلَی قَالَ فَضَرَبَ بِیَدِهِ إِلَی صَدْرِهِ وَ قَالَ أَنَا.

وَ قَالَ: عُبَیْدُ بْنُ نَاصِحٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عُلْوَانَ عَنْ سَعْدِ بْنِ طَرِیفٍ عَنِ ابْنِ

۱- ۱. سوره النمل: ۸۲.

۲- ۲. المیسم: الحدیده أو الآله التی یوسم بها.

۳- ۳. تفسیر القمّیّ: ۴۷۹ و ۴۸۰.

نُبَاتَه قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام وَ هُوَ يَأْكُلُ خُبْزاً وَ خَلًّا وَ زَيْتاً فَقُلْتُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَ وَ إِذا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنا لَهُمْ دَابَّةً مِنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كانُوا بِآياتِنا لا يُوقِنُونَ (۱) فَمَا هَذِهِ الدَّابَّةُ قَالَ هِيَ دَابَّةٌ تَأْكُلُ خُبْزاً وَ خَلًّا وَ زَيْتاً.

وَ قَالَ أَيْضاً حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ زَيْدٍ عَنِ ابْنِ نُبَاتَه قَالَ: قَالَ لِي مُعَاوِيَةُ يَا مَعْشَرَ الشِّيعَهِ تَزْعُمُونَ أَنَّ عَلِيّاً دَابَّةُ الْأَرْضِ قُلْتُ نَحْنُ نَقُولُ وَ الْيَهُودُ يَقُولُونَ قَالَ فَأَرْسَلَ إِلَى رَأْسِ الْجَالُوتِ فَقَالَ وَيْحَكَ تَجِدُونَ دَابَّةَ الْأَرْضَ عِنْدَكُمْ مَكْتُوبَةً فَقَالَ نَعَمْ فَقَالَ وَ مَا هِيَ أَ تَدْرِی مَا اسْمُهَا قَالَ نَعَمْ اسْمُهَا إِلِيَا قَالَ فَالْتَفَتَ إِلَيَّ فَقَالَ وَيْحَكَ يَا أَصْبَغُ مَا أَقْرَبَ إِلِيَا مِنْ عَلِيّاً(۲).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: ابوعبدالله جدلی گوید: روزی بر علی علیه السّلام وارد گشتم، پس آن حضرت فرمود: «دابّة الأرض» من هستم!

و گفت: بر علی بن أبی طالب علیه السّلام وارد شدم که فرمود: آیا پیش از اینکه کسی به جمع ما ملحق شود تو را از سه چیز خبر دهم؟ عرض کردم: آری، فرمود: من «عبد الله» و من «دابّة الأرض» هستم، صدق آن و عدل آن و برادر پیامبرش، می... خواهی تو را از بینی مهدی و چشم وی باخبر کنم؟ گوید: عرض کردم: بلی! گوید: پس آن حضرت دست بر سینه خود زده و فرمود: من هستم!

ابن نباته گوید:

ص: ۲۴۳

در حالی بر امیرالمؤمنین علیه السّلام وارد شدم که مشغول خوردن نان و سرکه و روغن بود، پس عرض کردم: یا امیرالمؤمنین، خدای عزّوجل می‌فرماید: «: «وَ إِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيهْمْ أَخْرَجْنَا لهَُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكلَِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُواْ بَِايَاتِنَا لَا يُوقِنُون» - . نمل/ ۸۲ - {و چون قول [عذاب] بر ایشان واجب گردد، جنبنده ای را از زمین برای آنان بیرون می آوریم که با ایشان سخن گوید که: مردم [چنان که باید] به نشانه های ما یقین نداشتند} این «دابّة الأرض» چیست؟ فرمود: جنبنده‌ای است که نان و سرکه و روغن می‌خورد!

و نیز گوید: ابن نباته گفت: معاویه به من گفت: ای جماعت شیعه، گمان می کنید که علی«دابّة الأرض» است؟ گفتم: هم ما می گوییم و هم یهودیان. گوید: پس به دنبال رأس جالوت فرستاده و احضارش نموده و به وی گفت: وای بر تو، آیا «دابّة الأرض» در کتاب شما نوشته شده است؟ گفت: آری! گفت: اکنون بگو که چیست و چه نام دارد؟ گفت: نامش ایلیاست. گوید: پس معاویه به من رو کرده و گفت: ای أصبغ، این لفظ چقدر به «علی» نزدیک است؟! - . کنز جامع الفوائد، نسخه خطی. و آن را در تفسیر البرهان ج . ۳ : ۳۱۰ آورده است. -

**[ترجمه]

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب قَالَ الرِّضَا علیه السلام: فِی قَوْلِهِ تَعَالَی أَخْرَجْنا لَهُمْ دَابَّهً مِنَ الْأَرْضِ تُکَلِّمُهُمْ قَالَ عَلِیٌّ.

أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْجَدَلِیُّ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام: أَنَا دَابَّهُ الْأَرْضِ (۳).

أقول: جل أخبار هذا الباب فی کتاب الجنائز و کتاب المعاد و أبواب تأویل الآیات من هذا المجلد و سیأتی فی کثیر من الأبواب.

و قال ابن أبی الحدید فی شرح قَوْلِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام: فَإِنَّکُمْ لَوْ قَدْ عَایَنْتُمْ مَا قَدْ عَایَنَ مَنْ مَاتَ مِنْکُمْ لَجَزِعْتُمْ وَ وَهِلْتُمْ وَ سَمِعْتُمْ وَ أَطَعْتُمْ وَ لَکِنْ مَحْجُوبٌ عَنْکُمْ مَا قَدْ عَایَنُوا وَ قَرِیبٌ مَا یُطْرَحُ الْحِجَابُ. قال یمکن أن یعنی ما کان یقوله علیه السلام عن نفسه أنه لا یموت میت حتی یشاهده حاضرا عنده و الشیعه تذهب إلی هذا القول و تعتقده وَ تَرْوِی عَنْهُ شِعْراً قَالَهُ لِلْحَارِثِ الْهَمْدَانِی (۴):

ص: ۲۴۴

۱- ۱. سوره النمل: ۸۲.

۲- ۲. الکنز مخطوط. و أوردها فی البرهان ۳: ۳۱۰.

۳- ۳. مناقب آل أبی طالب ۱: ۵۷۹.

۴- ۴. لا یخفی أن الشیعه لا تنسب الشعر إلیه علیه السلام، کیف و انتساب الشعر إلی الحمیری مشهور مأثور و قد مر فی ص ۲۴۱ فراجع.

يَا حَارِ هَمْدَانَ مَنْ يَمُتْ يَرَنِی***مِنْ مُؤْمِنٍ أَوْ مُنَافِقٍ قُبُلًا

يَعْرِفُنِی طَرْفُهُ وَ أَعْرِفُهُ***بِعَيْنِهِ وَ اسْمِهِ وَ مَا فَعَلَا

أَقُولُ لِلنَّارِ وَ هِیَ تُوقَدُ لِلْعَرْضِ***ذَرِيهِ لَا تَقْرَبِی الرَّجُلَا

ذَرِيهِ لَا تَقْرَبِيهِ إِنَّ لَهُ***حَبْلًا بِحَبْلِ الْوَصِیِّ مُتَّصِلًا

و ليس هذا بمنكر إن صح أنه عليه السلام قاله عن نفسه ففی الكتاب العزيز ما يدل على أن أهل الكتاب ما يموت (۱) منهم ميت حتى يصدق بعيسى ابن مريم عليهما السلام و ذلك قوله تعالى وَ إِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَ يَوْمَ الْقِيامَهِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيداً(۲) قال كثير من المفسرين يعنى بذلك (۳) أن كل ميت من اليهود و غيرهم من أهل الكتب السالفه إذا احتضر رأى المسيح عنده فيصدق به من لم يكن فی أوقات التكليف مصدقا به انتهى (۴).

أقول: وَ رَوَى ابْنُ الْأَثِيرِ فِی جَامِعِ الْأُصُولِ مِنْ صَحِيحِ التِّرْمِذِیِّ عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله: إِنَّ الْجَنَّهَ تَشْتَاقُ إِلَى ثَلَاثَهٍ عَلِیٍّ وَ عَمَّارٍ وَ سَلْمَانَ.

وَ رُوِیَ مِنْ سُنَنِ أَبِی دَاوُدَ وَ صَحِيحِ التِّرْمِذِیِّ بِأَسَانِيدَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ أَنَّ النَّبِیَّ صلى الله عليه و آله قَالَ: عَلِیٌّ فِی الْجَنَّهِ(۵).

ص: ۲۴۵

۱- ۱. فی المصدر: لا يموت.

۲- ۲. سوره النساء: ۱۵۹.

۳- ۳. فی المصدر: معنى ذلك.

۴- ۴. شرح النهج ۱: ۱۱۶.

۵- ۵. مخطوط. و لم يذكر الروايتين فی التيسير.

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: امام رضا علیه السّلام در قول خدای متعال: «أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ » فرمود: «دابّة الأرض» علی است.

ابوعبدالله جَدَلی: امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: «دابّة الأرض» من هستم. - . مناقب آل أبی طالب ۱: ۵۷۹ -

می گویم: اکثر روایات این باب در کتاب «الجنائز» و کتاب «المعاد» و باب‌های تأویل آیات در همین مجلد مذکورند و در بسیاری از باب‌ها خواهند آمد.

و ابن أبی الحدید در شرح قول امیرالمؤمنین علیه السّلام: «فإنّکم لو قد عاینتُم ما قد عاین مَن مات منکم لجزعتم و وهلتُم و سمعتم و أطعتُم ولکن محجوبٌ عنکُم ما قد عاینوا، و قریبٌ ما یطرح الحجاب» (پس به درستیکه اگر شما می‌دیدید آنچه را مردگان شما دیدند هر آینه جزع می کردید و میترسیدید و دستورات را می‌شنیدید و اطاعت می کردید ولی آنچه آنان می‌بینند از دیده شما پوشیده است و چه نزدیک است که حجاب بر طرف شود!) گوید: شاید منظور آن حضرت چنین باشد که هرکس بمیرد او را نزد خود حاضر می‌بیند، و شیعه قائل به این معنا هستند و درین باره شعری به آن حضرت منتسب می کنند که آن را حارث همدانی گفته است: -

ص: ۲۴۴

«ای حارث همدان، هرکه بمیرد مرا در پیش رویش خواهد دید چه مومن باشد و چه منافق باشد.

- چشمانش مرا می‌شناسد و من نیز او را می‌شناسم و نامش را می‌دانم و از آنچه انجام داده آگاهم،

- به آتش که برای عرضه شدن برافروخته می‌شود، می گوییم: رهایش کن این مرد را و نزدیکش مشو،

- رهایش کن، نزدیکش مشو که او را ریسمانی است پیوسته به ریسمان وصی»

و اگر این سخنان را آن حضرت درباره خود گفته باشد، سخن نابجایی نفرموده است، زیرا در قرآن عزیز آمده است که کسی از اهل کتاب نمی‌میرد مگر اینکه عیسی بن مریم علیه السّلام را تصدیق کند: «وَ إِن مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا» - . نساء/ ۱۵۹ - {و

از اهلِ کتاب، کسی نیست مگر آنکه پیش از مرگ خود حتماً به او ایمان می آورد، و روز قیامت [عیسی نیز] بر آنان شاهد خواهد بود.} و بسیاری از مفسّران گفته‌اند که منظور آن است که هر میّتی از یهود و دیگر اهل کتاب از پیشینیان، به هنگام احتضار مسیح را نزد خود می‌بیند و کسانی که مکلّف بوده‌اند و وی را تصدیق نکرده‌اند، او را تصدیق نمایند؛ تمام. - . شرح النهج ۱: ۱۱۶ -

می گویم: ابن أثیر در «جامع الأصول» از صحیح ترمذی از انس روایت کرده که رسول خدا صلی الله علیهِ و آله فرمود: بهشت مشتاق سه کس است: علی، عمّار و سلمان.

و از سنن ابوداود و صحیح ترمذی با اسنادهایی از سعید بن زید روایت کرده که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: علی در بهشت است. - . نسخه خطی -

**[ترجمه]

باب ۸۷ حبه و بغضه صلوات الله علیه و أن حبه إیمان و بغضه کفر و نفاق و أن ولایته ولایه الله و رسوله و أن عداوته عداوه الله و رسوله و أن ولایته علیه السلام حصن من عذاب الجبار و أنه لو اجتمع الناس علی حبه ما خلق الله النار

الأخبار

«۱»

جع، [جامع الأخبار] لی، [الأمالی] للصدوق ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] مع، [معانی الأخبار] الْقَطَّانُ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْحُسَیْنِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ الْفَزَارِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بَحْرٍ الْأَهْوَازِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ عَمْرٍو عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ جُمْهُورٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ بِلَالٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُوسَی الرِّضَا عَنْ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله: عَنْ جَبْرَئِیلَ عَنْ مِیکَائِیلَ عَنْ إِسْرَافِیلَ عَنِ اللَّوْحِ عَنِ الْقَلَمِ قَالَ یَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَلَایَهُ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ حِصْنِی فَمَنْ دَخَلَ حِصْنِی أَمِنَ مِنْ عَذَابِی (۱).

**[ترجمه]جامع الأخبار- امالی صدوق- عیون اخبار الرضا- معانی الأخبار: قطّان با سندی از علی بن أبی طالب از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله از جبرئیل از میکائیل از اسرافیل از لوح محفوظ از قلم آورده است که: خدای عزّوجل می‌فرماید: ولایت علی بن أبی طالب دژ من است، هر که وارد دژ من گردد از عذابم دراماں است. - . جامع الأخبار: ۱۵. امالی صدوق : ۱۴۲. عیون اخبار: ۲۷۶. معانی الأخبار: ۳۷۱ -

**[ترجمه]

«۲»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی ابْنُ حَشِیشٍ عَنْ یَزِیدَ بْنِ جَنَاحٍ (۲) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَیْدٍ عَنْ عَبَّادِ بْنِ یَعْقُوبَ عَنْ یُوسُفَ بْنِ کُهَیْلٍ (۳) عَنْ هَارُونَ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِی سَلَّامٍ مَوْلَی قَیْسٍ قَالَ خَرَجْتُ مَعَ مَوْلَایَ قَیْسٍ إِلَی الْمَدَائِنِ قَالَ سَمِعْتُ سَعْدَ بْنَ حُذَیْفَهَ یَقُولُ سَمِعْتُ أَبِی حُذَیْفَهَ یَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ: مَا مِنْ عَبْدٍ وَ لَا أَمَهٍ

۱- ۱. جامع الأخبار: ۱۵. أمالی الصدوق: ۱۴۲. عیون الأخبار: ۲۷۶. معانی الأخبار: ۳۷۱ و فی غیر العیون: أمن ناری.

۲- ۲. فی المصدر: عن نذیرین جناح.

۳- ۳. فی المصدر: کلیب.

يَمُوتُ وَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّهِ خَرْدَلٍ (۱) مِنْ حُبِّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام إِلَّا أَدْخَلَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْجَنَّهَ(۲).

**[ترجمه]امالی طوسی: ابن حشیش با سندی آورده است که حذیفهٔ گفت: شنیدم رسول خداصَلی الله علیهِ و آله می‌فرمود: هیچ بنده یا اُمّتی

ص: ۲۴۶

نمی‌میرد در حالی که ذره‌ای از حُبّ علی بن أبی طالب در قلبش باشد مگر اینکه خداوند عزّوجل او را وارد بهشت گرداند. - . امالی طوسی: ۲۱۰ -

**[ترجمه]

«۳»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْحَفَّارُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ مَعْمَرٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْمُعَافَا عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله: عَنْ جَبْرَئِيلَ عَنْ مِيكَائِيلَ عَنْ إِسْرَافِيلَ عَنِ اللَّوْحِ عَنِ الْقَلَمِ عَنِ اللَّهِ تَعَالَى قَالَ وَلَايَهُ عَلِيٍّ حِصْنِي مَنْ دَخَلَهُ أَمِنَ نَارِي (۳).

**[ترجمه]امالی طوسی: حفّار با سندی از امیرمؤمنان علیه السّلام از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله از جبرئیل از میکائیل، از اسرافیل از لوح محفوظ از قلم از خدای متعال روایت کرده است فرمود: ولایت علی دژ من است، هر که به آن آید، از آتش من در امان خواهد بود. - . امالی طوسی: ۲۲۵ -

**[ترجمه]

«۴»

لی، [الأمالی] للصدوق السِّنَانِيُّ عَنِ الْأَسَدِيِّ عَنِ النَّخَعِيِّ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ عَنْ عِكْرِمَهَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: قَالَ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ لَوِ اجْتَمَعَ النَّاسُ كُلُّهُمْ عَلَى وَلَايَهِ عَلِيٍّ مَا خَلَقْتُ النَّارَ(۴).

**[ترجمه]امالی صدوق: سنانی با سندی از ابن عباس آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: خدای جلّ جلاله فرموده است: اگر مردم جملگی بر ولایت علی اجماع می‌کردند، دوزخ را نمی‌آفریدم. - . امالی صدوق: ۳۹۰ -

**[ترجمه]

«۵»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْفَحَّامُ عَنِ الْمَنْصُورِیِّ عَنْ عَمِّ أَبِیهِ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الثَّالِثِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام عَنْ جَابِرٍ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ مَسْعُودٍ یَقُولُ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله: حَرُمَتِ النَّارُ عَلَی مَنْ آمَنَ بِی وَ أَحَبَّ عَلِیّاً وَ تَوَلَّاهُ وَ لَعَنَ اللَّهُ مَنْ مَارَی عَلِیّاً وَ نَاوَاهُ عَلِیٌّ مِنِّی کَجِلْدَهِ مَا بَیْنَ الْعَیْنِ وَ الْحَاجِبِ (۵).

**[ترجمه]امالی طوسی: فحّام با سندی از جابر آورده است که شنیدم ابن مسعود گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: آتش بر کسی که به من ایمان آورده و علی را دوست داشته و ولایتش را پذیرفته، حرام شده است ، و خدا لعنت کند آنکه با علی جدل کند و از وی دوری گزینند، جایگاه علی نزد من به پوست میان چشم و ابرو می‌ماند. - . امالی طوسی: ۱۸۵ -

**[ترجمه]

«۶»

وَ بِالْإِسْنَادِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِیِّ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله یَقُولُ: مَنْ أَحَبَّ أَنْ یُجَاوِرَ الْجَلِیلَ فِی دَارِهِ وَ یَأْمَنَ حَرَّ نَارِهِ فَلْیَتَوَلَّ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ (۶).

**[ترجمه]و با اسناد از جابر بن عبدالله انصاری آورده است که از رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله شنیدم که فرمود: هرکس دوست داشته باشد که مجاور خدای جلیل در خانه‌اش باشد و از سوز دوزخش در امان بماند، باید ولایت علی بن أبی طالب را بپذیرد. - . امالی طوسی: ۱۸۵ -

**[ترجمه]

«۷»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی بِإِسْنَادِ أَخِی دِعْبِلٍ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: یَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَنْ آمَنَ بِی وَ بِنَبِیِّی وَ تَوَلَّی عَلِیّاً أَدْخَلْتُهُ الْجَنَّهَ

ص: ۲۴۷

۱- ۱. فی المصدر و(د): من خردل.

۲- ۲. أمالی الطوسیّ: ۲۱۰.

۳- ۳. أمالی الطوسیّ: ۲۲۵.

۴- ۴. أمالی الصدوق: ۳۹۰.

۵- ۵. أمالی الطوسیّ: ۱۸۵.

۶- ۶. أمالی الطوسیّ: ۱۸۵.

عَلَی مَا کَانَ مِنْ عَمَلِهِ (۱).

**[ترجمه]امالی طوسی: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله خدای عزّوجل می‌فرماید: هر کس به من و به پیامبرم ایمان بیاورد و ولایت علی را بپذیرد، او را وارد بهشت

ص: ۲۴۷

می‌کنم و عملش هر چه می‌خواهد باشد. - . امالی طوسی: ۲۳۳ -

**[ترجمه]

«۸»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب الْفِرْدَوْسُ طَاوُسٌ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله: إِنَّ النَّاسَ لَوِ اجْتَمَعُوا عَلَی حُبِّ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام لَمَا خَلَقَ اللَّهُ النَّارَ(۲).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب : الفردوس: طاوس از ابن عباس آورده است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: اگر مردم بر حُبّ علی بن أبی طالب علیه السّلام گرد می‌آمدند، خدا دوزخ را نمی‌آفرید. - . مناقب آل أبی طالب ۲: ۳۰ -

**[ترجمه]

«۹»

فض، [کتاب الروضه] یل، [الفضائل] لابن شاذان عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْفَقِیهِ الطَّبَرِیِّ بِإِسْنَادِهِ یَرْفَعُهُ إِلَی طَاوُسٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِأَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام لَوْ اجْتَمَعَتِ الْخَلَائِقُ عَلَی وَلَایَتِکَ لَمَا خَلَقَ اللَّهُ النَّارَ وَ لَکِنْ أَنْتَ وَ شِیعَتُکَ الْفَائِزُونَ یَوْمَ الْقِیَامَه(۳).

**[ترجمه]الروضه- الفضائل: ابن عباس: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله صَلی الله علیهِ و آله به امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: اگر خلایق بر ولایت تو گرد می‌آمدند، خداوند دوزخ را نمی‌آفرید، لیکن تو و شیعیانت در روز قیامت رستگارانید. - . الروضهٔ: ۱۱. الفضائل: ۱۱۷ -

**[ترجمه]

«۱۰»

کشف، [کشف الغمه] مِنْ کِتَابِ الْفِرْدَوْسِ عَنْ مُعَاذٍ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: حُبُّ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ حَسَنَهٌ لَا تَضُرُّ مَعَهَا سَیِّئَهٌ وَ بُغْضُهُ سَیِّئَهٌ لَا تَنْفَعُ مَعَهَا حَسَنَهٌ(۴).

وَ مِنْ مَنَاقِبِ الْخُوارِزْمِیِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: لَوِ اجْتَمَعَ النَّاسُ عَلَی حُبِّ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ لَمَا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ النَّارَ(۵).

**[ترجمه]کشف الغمّة: از کتاب «الفردوس» از معاذ از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نقل است که فرمود: حُبّ علی بن أبی طالب حسنه‌ای است که هیچ گناهی با وجود آن زیان نمی‌رساند و دشمنی با او گناهی است که هیچ ثوابی با بودن آن سودمند نمی‌افتد. - . کشف الغمّه: ۲۸ -

و از مناقب خوارزمی آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: اگر مردم بر حُبّ علی بن أبی طالب گرد می... آمدند، خداوند دوزخ را نمی‌آفرید. - . کشف الغمّة: ۲۹ . -

**[ترجمه]

«۱۱»

یل، [الفضائل] لابن شاذان فض، [کتاب الروضه] بِالْإِسْنَادِ یَرْفَعُهُ إِلَی سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: لَمَّا عُرِجَ بِی إِلَی السَّمَاءِ وَقَفْتُ عَنْ رَبِّی کَقَابِ قَوْسَیْنِ أَوْ أَدْنی سَمِعْتُ النِّدَاءَ مِنْ قِبَلِ اللَّهِ یَا مُحَمَّدُ مَنْ تُحِبُّ مِمَّنْ مَعَکَ فِی الْأَرْضِ فَقُلْتُ یَا رَبِّ أُحِبُّ مَنْ تُحِبُّهُ وَ تَأْمُرُنِی بِمَحَبَّتِهِ فَقَالَ یَا مُحَمَّدُ أَحِبَّ عَلِیّاً فَإِنِّی أُحِبُّهُ وَ أُحِبُّ مَنْ یُحِبُّهُ فَلَمَّا رَجَعْتُ إِلَی السَّمَاءِ الرَّابِعَهِ تَلَقَّانِی جَبْرَئِیلُ فَقَالَ لِی مَا قَالَ لَکَ رَبُّ الْعِزَّهِ وَ مَا قُلْتَ لَهُ فَقُلْتُ حَبِیبِی جَبْرَئِیلُ قَالَ لِی کَیْتَ وَ کَیْتَ وَ قُلْتُ لَهُ کَیْتَ وَ کَیْتَ قَالَ فَبَکَی جَبْرَئِیلُ وَ قَالَ یَا مُحَمَّدُ وَ الَّذِی بَعَثَکَ بِالْحَقِّ نَبِیّاً لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْأَرْضِ یُحِبُّونَ عَلِیّاً کَمَا یُحِبُّهُ أَهْلُ السَّمَاوَاتِ لَمَا خَلَقَ اللَّهُ نَاراً یُعَذِّبُ بِهَا أَحَداً(۶).

ص: ۲۴۸

۱- ۱. أمالی الطوسیّ: ۲۳۳.

۲- ۲. مناقب آل أبی طالب ۲: ۳۰.

۳- ۳. الروضه: ۱۱. الفضائل: ۱۱۷.

۴- ۴. کشف الغمّه: ۲۸.

۵- ۵. کشف الغمّه: ۲۹.

۶- ۶. الروضه: ۳۹ و ۴۰. و لم نجده فی الفضائل.

**[ترجمه]الفضائل- الروضهٔ: با اسنادی که آن را به سعد بن عباده می‌رساند آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: چون مرا به معراج بردند، به حضور پروردگارم رسیدم به فاصله دو کمان یا نزدیک‌تر، پس صدایی از جانب پروردگارم شنیدم: ای محمّد، از میان کسانی که در زمین همراه توأنـد، چه کسی را دوست می‌داری؟ عرض کردم: پروردگارا، هر که را شما دوست داشته باشید و مرا به دوست داشتنش فرمان دهید، دوست می‌دارم. فرمود: ای محمّد، علی را دوست بدار که من او را دوست می‌دارم و هر که او را دوست بدارد را نیز دوست می‌دارم. و چون به آسمان چهارم باز گشتم، جبرئیل به استقبالم آمده و به من گفت: پروردگار عزّت به تو چه گفت و تو به وی چه گفتی؟ پس گفتم: ای محبوب من جبرئیل، چنین گفت و چنان گفتم، پس آن حضرت فرمود: آن‌گاه جبرئیل بگریست و گفت: سوگند به آنکه تو را به حق به نبوّت فرستاد، اگر زمینیان آنگونه که اهل آسمان‌ها علی را دوست می‌دارند، او را دوست می‌داشتند، خداوند دوزخی نمی... آفرید که کسی را در آن عذاب کند. -. الروضهٔ: ۴۰-۳۹ -

ص: ۲۴۸

**[ترجمه]

«۱۲»

بشا، [بشاره المصطفی] مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ الرَّازِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ النَّيْسَابُورِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ الْفَقِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الشَّيْبَانِي (۱) عَنْ يَحْيَى بْنِ طَلْحَةَ عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ عَنْ لَيْثٍ عَنْ طَاوُسٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قَالَ: لَوِ اجْتَمَعَ النَّاسُ عَلَى حُبِّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ لَمَا خَلَقَ اللَّهُ النَّارَ(۲).

**[ترجمه]بشارهٔ المصطفی: محمّد بن عبدالوهاب رازی با سندی از ابن عباس: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: اگر مردم بر حُبّ علی بن أبی طالب گرد می‌آمدند، خداوند دوزخ را نمی‌آفرید. -. بشارهٔ المصطفی: ۹۱ -

**[ترجمه]

«۱۳»

بشا، [بشاره المصطفی] مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَبْدِ الصَّمَدِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَاسِمِ الْفَارِسِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي إِسْمَاعِيلَ الْعَلَوِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ النَّهَاوَنْدِيِّ عَنْ صَدَقَةَ بْنِ مُوسَى عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عليه السلام عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله: إِنِّي لَأَرْجُو لِأُمَّتِي فِي حُبِّ عَلِيٍّ كَمَا أَرْجُو فِي قَوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ (۳).

**[ترجمه]بشارهٔ الممصطفی: محمّد بن علی با سندی از جابر بن عبدالله انصاری آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: من امید آن دارم که اُمّت من هر چه از قول «لا إله إلّا الله» بهره می‌برند، از حُبّ علی نیز به همان میزان بهره‌مند شوند. -. بشارهٔ المصطفی: ۱۷۸-۱۷۷ -

**[ترجمه]

«۱۴»

بشا، [بشاره المصطفی] بِالْإِسْنَادِ عَنِ الصَّدُوقِ عَنْ جَمَاعَهٍ عَنِ الْمَرْضِيَّهِ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سَلَّامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام قَالَ: بَيْنَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام عَلَى مِنْبَرِ الْكُوفَهِ يَخْطُبُ إِذْ أَقْبَلَ ثُعْبَانٌ (۴) مِنْ آخِرِ الْمَسْجِدِ فَوَثَبَ إِلَيْهِ النَّاسُ بِنِعَالِهِمْ فَقَالَ لَهُمْ عَلِيٌّ علیه السلام مَهْلًا يَرْحَمُكُمُ اللَّهُ فَإِنَّهَا مَأْمُورَهٌ فَكَفَّ النَّاسُ عَنْهَا فَأَقْبَلَ الثُّعْبَانُ إِلَى عَلِيٍّ علیه السلام حَتَّى وَضَعَ فَاهُ عَلَى أُذُنِ عَلِيٍّ علیه السلام فَقَالَ لَهُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُولَ ثُمَّ إِنَّ الثُّعْبَانَ نَزَلَ وَ تَبِعَهُ عَلِيٌّ علیه السلام فَقَالَ النَّاسُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَ لَا تُخْبِرُنَا بِمَقَالَهِ هَذَا الثُّعْبَانِ فَقَالَ نَعَمْ إِنَّهُ رَسُولُ الْجِنِّ قَالَ لِي أَنَا وَصِيُّ الْجِنِّ وَ رَسُولُهُمْ إِلَيْكَ يَقُولُ الْجِنُّ لَوْ أَنَّ الْإِنْسَ أَحَبُّوكَ كَحُبِّنَا إِيَّاكَ وَ أَطَاعُوكَ كَطَاعَتِنَا لَمَا عَذَّبَ اللَّهُ أَحَداً مِنَ الْإِنْسِ بِالنَّارِ(۵).

**[ترجمه]بشارهٔ المصطفی: با اسناد آن به امام صادق علیه السّلام آورده است که علی بن أبی طالب بر منبر کوفه مشغول سخنرانی بود که از انتهای مسجد ماری وارد شد. مردم با کفش‌های خود به آن حمله‌ور شدند، پس علی علیه السّلام به ایشان فرمود: درنگ کنید خدایتان رحمت کند که این مار مأمور است. لذا مردم دست از آن کشیدند، سپس آن مار آن‌قدر جلو آمد که دهان خود را به گوش علی علیه السّلام نزدیک کرده و هر چه خواست گفت: آنگاه مار از منبر پایین آمده و علی علیه السّلام به دنبال آن به راه افتاد. مردم عرض کردند: یا امیرالمؤمنین، ما را از سخنان این مار آگاه نمی‌فرمایید؟ فرمود: بلی، او فرستاده جنیان است، به من گفت: من نماینده جنیان به سوی شما هستم، جنیان می گویند: اگر انسان‌ها همانند ما شما را دوست می‌داشتند و همانند ما از شما اطاعت می کردند، خداوند هیچ انسانی را در دوزخ عذاب نمی کرد. - . بشارهٔ المصطفی: ۲۰۲-۲۰۱ -

**[ترجمه]

«۱۵»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله فِي خَبَرٍ: يَا ابْنَ عَبَّاسٍ وَ الَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ نَبِيّاً

ص: ۲۴۹

۱- ۱. فی المصدر بعد ذلک عن الحسن بن علیّ، عن محمّد بن منصور.

۲- ۲. بشاره المصطفی: ۹۱.

۳- ۳. بشاره المصطفی: ۱۷۷ و ۱۷۸.

۴- ۴. فی المصدر: علی منبر الکوفه إذ أقبل علیه ثعبان.

۵- ۵. بشاره المصطفی: ۲۰۱ و ۲۰۲.

إِنَّ النَّارَ لَأَشَدُّ غَضَباً عَلَى مُبْغِضِی عَلِیٍّ مِنْهَا عَلَى مَنْ زَعَمَ أَنَّ لِلَّهِ وَلَداً.

أَبُو حَمْزَةَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام: فِی قَوْلِهِ هذانِ خَصْمانِ اخْتَصَمُوا فِی رَبِّهِمْ فَالَّذِینَ کَفَرُوا(۱) بِوَلَایَهِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِیابٌ مِنْ نارٍ(۲).

تَارِیخُ بَغْدَادَ وَ شَرَفُ الْمُصْطَفَى وَ شَرْحُ الألکانی [اللَّالِکَائِیِ] عَبْدُ الرَّزَّاقِ عَنْ مَعْمَرٍ عَنِ الزُّهْرِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (۳) عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله: أَنَّهُ نَظَرَ إِلَى عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَقَالَ أَنْتَ سَیِّدٌ فِی الدُّنْیَا وَ سَیِّدٌ فِی الْآخِرَهِ مَنْ أَحَبَّکَ فَقَدْ أَحَبَّنِی وَ مَنْ أَحَبَّنِی فَقَدْ أَحَبَّ اللَّهَ وَ مَنْ أَبْغَضَکَ فَقَدْ أَبْغَضَنِی وَ مَنْ أَبْغَضَنِی فَقَدْ أَبْغَضَ اللَّهَ (۴).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: در روایتی آمده است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: ای ابن عباس، سوگند به آنکه مرا به حق به پیامبری مبعوث فرمود،

ص: ۲۴۹

آتش دوزخ بر دشمن علی خشمگین‌تر است تا بر کسی که مدّعی شود خداوند را فرزندی است .

ابوحمزه از امام باقر علیه السّلام در قول خدای متعال: «هَاذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُواْ فِی رَبِّهِمْ

فَالَّذِینَ کَفَرُواْ قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِیَابٌ مِّن نَّار» - . حج/ ۱۹ - {این دو [گروه،] دشمنان یکدیگرند که در باره پروردگارشان با هم ستیزه می کنند، و کسانی که} به ولایت علی بن أبی طالب {کفر ورزیدند، جامه هایی از آتش برایشان بریده شده است} - . مناقب آل أبی طالب ۲: ۳۰ -

تاریخ بغداد و شرف المصطفی و شرح الألکانی: عبدالرزاق از معمّر از زهری از عبدالله از ابن عباس آورده است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نگاهی به علی بن أبی طالب کرده سپس فرمود: تو در دنیا سیّد و سروری و در آخرت نیز سیّد و سروری؛ هرکه تو را دوست بدارد، قطعاً مرا دوست داشته است و آنکه مرا دوست بدارد، خدا را دوست داشته است و هرکس با تو دشمنی کند، با من دشمنی کرده است و آنکه با من دشمنی کند با خدا دشمنی کرده است. - . مناقب آل أبی طالب ۱: ۵۲۰ -

**[ترجمه]

«۱۶»

یل، [الفضائل] لابن شاذان فض، [کتاب الروضه] رُوِیَ عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ: کُنَّا بَیْنَ یَدَیْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی مَسْجِدِهِ وَ قَدْ صَلَّى بِالنَّاسِ صَلَاةَ الظُّهْرِ وَ اسْتَنَدَ إِلَى مِحْرَابِهِ کَأَنَّهُ الْبَدْرُ فِی تَمَامِهِ وَ أَصْحَابُهُ حَوْلَهُ إِذْ نَظَرَ إِلَى السَّمَاءِ وَ أَطَالَ النَّظَرَ إِلَیْهَا وَ نَظَرَ إِلَى الْأَرْضِ وَ أَطَالَ النَّظَرَ إِلَیْهَا ثُمَّ نَظَرَ سَهْلًا وَ جَبَلًا وَ قَالَ مَعَاشِرَ الْمُسْلِمِینَ أَنْصِتُوا یَرْحَمُکُمُ اللَّهُ وَ اعْلَمُوا أَنَّ فِی جَهَنَّمَ وَادِیاً یُعْرَفُ بِوَادِی الضِّبَاعِ وَ فِی ذَلِکَ الْوَادِی بِئْرٌ وَ فِی تِلْکَ الْبِئْرِ(۵) حَیَّهٌ فَشَکَتْ جَهَنَّمُ مِنْ ذَلِکَ الْوَادِی إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ شَکَا الْوَادِی مِنْ تِلْکَ الْبِئْرِ وَ شَکَا تِلْکَ الْبِئْرُ مِنْ تِلْکَ الْحَیَّهِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى فِی کُلِّ یَوْمٍ سَبْعِینَ مَرَّهً فَقِیلَ یَا رَسُولَ اللَّهِ وَ لِمَنْ هَذَا

الْعَذَابُ الْمُضَاعَفُ الَّذِی یَشْکُو بَعْضُهُ عَنْ بَعْضٍ قَالَ هُوَ لِمَنْ یَأْتِی یَوْمَ الْقِیَامَهِ وَ هُوَ غَیْرُ مُلْتَزِمٍ بِوَلَایَهِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام(۶).

**[ترجمه]الفضائل- الروضهٔ: از عمر بن خطاب روایت شده که گفت: در مسجد النبی محضر رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله بودیم و آن حضرت نماز ظهر را با مردم اقامه کرده و به محراب خویش تکیه کرد در حالی که مانند ماه کامل می‌درخشید، و در حالی که یاران وی پیرامونش بودند، نگاهی به آسمان انداخت و مدتی طولانی به آن خیره شد آن‌گاه نگاهی به زمین افکنده و مدتی به آن خیره شد، سپس به دشت - دره - و کوه نظر افکنده آنگاه فرمود: مسلمانان، گوش کنید خدایتان رحمت کند و بدانید که در دوزخ دره‌ای به نام «وادی الضباع» (درّه کفتارها) هست و در آن دره چاهی است و در آن چاه ماری است. پس جهنم از آن دره به جانب خداوند شکایت می‌کند و آن درّه از آن چاه شکایت کند و آن چاه روزی هفتاد بار از آن مار به خدای متعال شکایت می‌نماید. عرض شد: یا رسول الله، این عذاب مضاعف که یکی از دیگری شکایت می... کند برای کیست؟ فرمود: برای کسی است که در روز قیامت نزد خدا بیاید در حالی که ملتزم به ولایت علی بن أبی طالب علیه السّلام نبوده باشد. - . الروضهٔ: ۹ . در الفضائل یافت نشد. -

**[ترجمه]

«۱۷»

فض، [کتاب الروضه] عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْمُظَفَّرِ الْعَطَّارِ یَرْفَعُهُ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله: أَنَّهُ قَالَ لِعَلِیٍّ علیه السلام یَا عَلِیُّ لَا تُبَالِ بِمَنْ مَاتَ وَ هُوَ مُبْغِضٌ لَکَ فَمَنْ مَاتَ عَلَی بُغْضِکَ مَاتَ یَهُودِیّاً أَوْ نَصْرَانِیّاً.

ص: ۲۵۰

۱- ۱. سوره الحجّ: ۱۹.

۲- ۲. مناقب آل أبی طالب ۲: ۳۰.

۳- ۳. کذا فی النسخ، و فی المصدر: عن عبد اللّه عن النبیّ و الظاهر: عن عبد اللّه بن عبّاس عن النبیّ.

۴- ۴. مناقب آل أبی طالب ۱: ۵۲۰.

۵- ۵. فی(د): و فی ذلک البئر.

۶- ۶. الروضه: ۹. و لم نجده فی الفضائل.

وَ عَنْهُ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَنَسٍ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ وَ عِنْدَهُ جَمَاعَةٌ مِنْ أَصْحَابِهِ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّکَ لَأَحَبُّ إِلَيْنَا مِنْ أَوْلَادِنَا وَ أَنْفُسِنَا فَدَخَلَ عَلِيٌّ عليه السلام فَقَالَ إِلَيَّ يَا أَبَا الْحَسَنِ لَقَدْ كَذَبَ الَّذِي يَزْعُمُ أَنَّهُ يُحِبُّنِي وَ يُبْغِضُکَ (١).

وَ عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله: إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ خَلْقاً لَا هُمْ مِنَ الْجِنِّ وَ لَا مِنَ الْإِنْسِ يَلْعَنُونَ مُبْغِضَ عَلِيٍّ عليه السلام قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ هُمْ قَالَ الْقَنَابِرُ يُنَادُونَ فِي السَّحَرِ عَلَى رُءُوسِ الْأَشْجَارِ أَلَا لَعْنَهُ اللَّهِ عَلَى مُبْغِضِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (٢).

مد، [العمده] روى ابن المغازلی عن أبی نصر الطحان عن القاضی أبی الفرج الحنوطی عن أحمد بن الحسن عن محمد بن الحسن عن المقدام بن داود عن الأسد بن موسى عن حماد بن سلمه عن ثابت عن أنس: مثله (٣).

**[ترجمه]الفضائل: احمد بن مظفّر عطّار مرفوعاً از پيامبر صَلى الله عليهِ و آله آورده است كه آن حضرت به على عليه السّلام فرمود: اى على، بابت كسى كه بر دشمنى با تو مى‌ميرد ناراحت مباش زيرا هركس بر دشمنى با تو بميرد، يهودى يا نصرانى مرده است.

ص: ٢٥٠

از او با اسنادش به انس گويد: در محضر رسول خدا صَلى الله عليهِ و آله بوديم و جمعى از يارانش حضور داشتند. پس عرض كردند: يا رسول الله، ما شما را بيشتر از فرزندانمان و خودمان دوست مى‌داريم. سپس على عليه السّلام وارد شد، پيامبر صَلى الله عليهِ و آله فرمود: يا أباالحسن، نزد من بيا ، كسى كه مدّعى شود مرا دوست مى‌دارد ولى از تو نفرت دارد، دروغگوست! - . آن را در «العمدة: ١۴٧» روايت كرده است. -

از انس، گويد: رسول خدا صَلى الله عليهِ و آله فرمود: خداوند مخلوقاتى آفريده كه نه از جنس جن هستند و نه از جنس إنس كه دشمنان على عليه السّلام را لعن مى‌فرستند. عرض شد: يا رسول الله اينان كيانند؟ فرمود: چكاوك‌هايى هستند كه صبح‌ها بالاى درختان ندا در مى‌دهند: لعنت خدا بر دشمن على بن أبى طالب باد! - . الروضة: ١٢ -

العمدة: ابن مغازلى با سندى از أنس نظير آن را روايت كرده است. - . العمدة: ٨٧ -

**[ترجمه]

«١٨»

ع، [علل الشرائع] الْحُسَيْنُ بْنُ يَحْيَى الْبَجَلِيُّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ عَوَانَهَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ عَنْ عَبَايَهَ بْنِ الصَّامِتِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: إِذَا رَأَيْتَ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ يُبْغِضُ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ فَاعْلَمْ أَنَّ أَصْلَهُ يَهُودِيٌّ (۴).

**[ترجمه]علل الشرائع: حسين بن يحيى بجلى با سندى از جد عباية بن صامت روايت كرده كه گفت: اگر مردى از انصار را ديدى كه با على بن أبى طالب دشمنى مى كند، بدان كه اصل او يهودى است. - . علل الشرائع: ١۶٠ -

**[ترجمه]

«۱۹»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنِ الْجِعَابِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ بِشْرٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ یَعْقُوبَ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عَبْدِ الْأَعْلَی عَنْ سُوَیْدِ بْنِ غَفَلَهَ قَالَ سَمِعْتُ عَلِیّاً علیه السلام یَقُولُ: وَ اللَّهِ لَوْ صَبَبْتُ الدُّنْیَا عَلَی الْمُنَافِقِ صَبّاً مَا أَحَبَّنِی وَ لَوْ ضَرَبْتُ بِسَیْفِی هَذَا خَیْشُومَ الْمُؤْمِنِ لَأَحَبَّنِی وَ ذَلِکَ أَنِّی سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ یَا عَلِیُّ لَا یُحِبُّکَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا یُبْغِضُکَ إِلَّا مُنَافِقٌ (۵).

**[ترجمه]امالی طوسی: شیخ مفید با سندی از سوید بن غفله آورده است که شنیدم علی علیه السّلام می‌فرمود: به خدا سوگند اگر تمام دنیا را یک‌جا به منافق بدهم، مرا دوست نخواهد داشت و اگر با این شمشیر بر بینی مؤمن بزنم، بازهم مرا دوست خواهد داشت، زیرا من شنیدم که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: یا علی، جز مؤمن تو را دوست نمی‌دارد و جز منافق با تو دشمنی نمی‌ورزد. - . امالی طوسی: ۱۲۹ -

**[ترجمه]

«۲۰»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنِ الْمُظَفَّرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ أَبِی الثَّلْجِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِی رُشَیْدٍ عَنْ عَطَاءِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنِ الْوَلِیدِ بْنِ بَشَّارٍ(۶) عَنْ عِمْرَانَ

ص: ۲۵۱

۱- ۱. رواه فی العمده: ۱۴۷.

۲- ۲. الروضه: ۱۲.

۳- ۳. العمده: ۸۷.

۴- ۴. علل الشرائع: ۱۶۰.

۵- ۵. أمالی الطوسیّ: ۱۲۹. و سیأتی عن نهج البلاغه تحت الرقم ۹۷.

۶- ۶. فی المصدر: عن الولید بن یسار.

بْنِ مِيثَمٍ عَنْ أَبِيهِ رَحِمَهُ اللَّهُ قَالَ (۱): سَمِعْتُ عَلِيّاً أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام وَ هُوَ يَجُودُ بِنَفْسِهِ يَقُولُ يَا حَسَنُ فَقَالَ الْحَسَنُ لَبَّيْكَ يَا أَبَتَاهْ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ أَخَذَ مِيثَاقَ أَبِيكَ عَلَى بُغْضِ كُلِّ مُنَافِقٍ وَ فَاسِقٍ وَ أَخَذَ مِيثَاقَ كُلِّ مُنَافِقٍ وَ فَاسِقٍ عَلَى بُغْضِ أَبِيكَ (۲).

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی أبو منصور السکری عن جده علی بن عمر عن محمد بن محمد الباغندی عن هاشم بن ناجیه عن عطاء بن مسلم: مثله (۳)

**[ترجمه]امالی طوسی: شیخ مفید با سندی از پدر عمران

ص: ۲۵۱

بن میثم رحمه الله آورده است که: از علی امیرالمؤمنین علیه السّلام در حال جان دادن شنیدم که فرمود: ای حسن، حسن عرض کرد: در خدمتم پدر! فرمود: خداوند از پدرت پیمان گرفته که هر منافق و فاسقی را دشمن بدارد و از هر منافق و فاسقی نیز پیمان گرفته که پدرت را دشمن بدارد. - . امالی طوسی: ۱۵۴ -

امالی طوسی: ابومنصور سکّری با سندی نظیر آن را از عطاء بن مسلم روایت کرده است. - . امالی طوسی: ۱۹۴ -

**[ترجمه]

بیان

لعل معنی أخذ میثاقهم علی البغض أنه لما أخذ الله میثاق ولایته عنهم أنکروه فی ذلک الیوم و أبغضوه.

**[ترجمه]شاید معنای «أخذ میثاقهم علی البُغض» آن باشد که چون خداوند پیمان ولایت وی را از ایشان گرفت، در آن روز منکر وی شده و با وی دشمن شدند.

**[ترجمه]

«۲۱»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی أَبُو عَمْرٍو عَنِ ابْنِ عُقْدَةَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَابِرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَحْيَى قَالَ سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام يَقُولُ: صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ مَعَهُ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ ثَلَاثَ سِنِينَ فَكَانَ مِمَّا عَهِدَ إِلَيَّ أَنْ لَا يُبْغِضَنِي مُؤْمِنٌ وَ لَا يُحِبَّنِي كَافِرٌ أَوْ مُنَافِقٌ وَ اللَّهِ مَا كَذَبْتُ وَ لَا كُذِبْتُ وَ لَا ضَلَلْتُ وَ لَا ضُلَّ بِي وَ لَا نَسِيتُ مِمَّا عَهِدَ إِلَيَّ (۴).

**[ترجمه]أمالی طوسی: ابوعمرو با سندی از عبدالله بن یحیی آورده است که گفت: شنیدم که علی بن أبی طالب علیه السّلام می‌فرمود: سه سال پیش از آنکه کسی با رسول خدا نماز بخواند، من با وی نماز خواندم، و ایشان به من قول دادند که جز

مؤمن مرا دوست نداشته باشد و جز کافر یا منافق با من دشمنی نورزد، به خدا سوگند نه دروغ گفته‌ام و نه به من دروغ گفته شده است، و نه گمراه گشته‌ام و نه کسی با پیروی از من گمراه شده است و نه چیزی را که از من پیمان گرفته شده - بر عهده من گذاشته شده - فراموش کرده‌ام. - . امالی طوسی: ۱۶۴-۱۶۳ -

**[ترجمه]

«۲۲»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی أَبُو عَمْرٍو عَنِ ابْنِ عُقْدَةَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی الْجُعْفِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ زِیَادِ بْنِ خَیْثَمَةَ وَ زُهَیْرِ بْنِ مُعَاوِیَةَ مَعاً عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ عَدِیِّ بْنِ ثَابِتٍ عَنْ زِرِّ بْنِ حُبَیْشٍ عَنْ عَلِیٍّ علیه السلام قَالَ: إِنَّ فِیمَا عَهِدَ إِلَیَّ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنْ لَا یُحِبَّکَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا یُبْغِضَکَ إِلَّا مُنَافِقٌ (۵).

**[ترجمه]امالی طوسی: ابوعمرو با سندی از علی علیه السّلام آورده است که فرمود: از جمله اموری که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به من وعده داده این است که: جز مؤمن تو را دوست نمی‌دارد و جز منافق با تو دشمنی نمی‌ورزد. - . امالی طوسی: ۱۶۲ -

**[ترجمه]

«۲۳»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی أَبُو عَمْرٍو عَنِ ابْنِ عُقْدَةَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ بَزِیعٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ سَوَّارِ بْنِ مُصْعَبٍ عَنِ الْحَکَمِ بْنِ عُتَیْبَةَ(۶) عَنْ یَحْیَی بْنِ

ص: ۲۵۲

۱- ۱. فی المصدر: قال: قال.

۲- ۲. أمالی الطوسیّ: ۱۵۴.

۳- ۳. أمالی الطوسیّ: ۱۹۴. و سیأتی ذکر الحدیث عنه تحت الرقم ۱۱۱.

۴- ۴. أمالی الطوسیّ: ۱۶۳ و ۱۶۴. و فیه: و لا نسیت ما عهد إلی.

۵- ۵. أمالی الطوسیّ: ۱۶۲ و فیه: و لا یبغضک إلّا کافر.

۶- ۶. فی المصدر: عن الحکم بن عیینه. لکنه سهو راجع جامع الرواه ۱: ۲۶۶.

الْخَزَّارِ(۱) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ: مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ آمَنَ بِی وَ بِمَا جِئْتُ بِهِ وَ هُوَ یُبْغِضُ عَلِیّاً فَهُوَ کَاذِبٌ لَیْسَ بِمُؤْمِنٍ (۲).

**[ترجمه]امالی طوسی:

ص: ۲۵۲

ابوعمرو با سندی از از عبدالله بن مسعود آورده است که گفت: شنیدم رسول خدا می‌فرمود: هرکس گمان برد که به من و آنچه آورده‌ام ایمان آورده و در همان حال از علی نفرت داشته باشد، او دروغگوست و مؤمن نیست. -. امالی طوسی: ۱۵۶ -

**[ترجمه]

«۲۴»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْغَضَائِرِیُّ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُوسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هَمَّام عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ أَحْمَدَ الْمَالِکِیِّ عَنِ الْیَقْطِینِیِّ عَنْ یَحْیَی بْنِ زَکَرِیَّا عَنْ دَاوُدَ بْنِ کَثِیرٍ أَبِی خَالِدٍ الرَّقِّیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَوْ لَا أَنِّی أَسْتَحْیِی مِنْ عَبْدِیَ الْمُؤْمِنِ مَا تَرَکْتُ عَلَیْهِ خِرْقَةً یَتَوَارَی بِهَا وَ إِذَا کَمَلَتْ (۳) لَهُ الْإِیمَانُ ابْتَلَیْتُهُ بِضَعْفٍ فِی قُوَّتِهِ وَ قِلَّةٍ فِی رِزْقِهِ فَإِنْ هُوَ حرج [جَزِعَ] أَعَدْتُ عَلَیْهِ فَإِنْ صَبَرَ(۴) بَاهَیْتُ بِهِ مَلَائِکَتِی أَلَا وَ قَدْ جَعَلْتُ عَلِیّاً عَلَماً لِلنَّاسِ فَمَنْ تَبِعَهُ کَانَ هَادِیاً وَ مَنْ تَرَکَهُ کَانَ ضَالًّا لَا یُحِبُّهُ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا یُبْغِضُهُ (۵) إِلَّا مُنَافِقٌ (۶).

**[ترجمه]امالی طوسی: غضائری با سندی از امام صادق علیه السّلام آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: خدای عزّوجل گوید: اگر نبود اینکه از بنده مؤمنم حیا می‌کنم، کهنه‌ای برای وی نمی‌گذاشتم که با آن ستر عورت کند و چون ایمانش به کمال رسد، او را به ضعف قدرت بدن و کمی روزی مبتلا می‌کنم، اگر دچار عسرت شد، آن‌ها را به وی بازمی‌گردنم و اگر صبر پیشه کرد، با او بر فرشتگانم مباهات می‌کنم، بدانید که من علی را نشانه‌ای برای مردم قرار داده‌ام، پس هرکس ازو پیروی کند، هدایت یافته و آنکه رهایش سازد، گمراه است. جز مؤمن دوستش نمی‌دارد و جز منافق با وی دشمنی نمی‌ورزد. -. امالی طوسی: ۱۹۲ -

**[ترجمه]

«۲۵»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی بِإِسْنَادِ أَخِی دِعْبِلٍ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ أَلْقِیا فِی جَهَنَّمَ کُلَّ کَفَّارٍ عَنِیدٍ(۷) قَالَ نَزَلَتْ فِیَّ وَ فِی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ وَ ذَلِکَ أَنَّهُ إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ شَفَّعَنِی رَبِّی وَ شَفَّعَکَ (۸) وَ کَسَانِی وَ کَسَاکَ یَا عَلِیُّ ثُمَّ قَالَ لِی وَ لَکَ یَا عَلِیُّ أَلْقِیَا فِی جَهَنَّمَ کُلَّ مَنْ أَبْغَضَکُمَا وَ أَدْخِلَا فِی الْجَنَّهِ کُلَّ مَنْ أَحَبَّکُمَا فَإِنَّ ذَلِکَ هُوَ الْمُؤْمِنُ (۹).

**[ترجمه]امالی طوسی: رسول خـد صَـلی الله علیهِ و آله در مورد قول خدای عزّوجل: «أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كلُ َ كَفَّارٍ عَنِيد» - . ق/ ۲۴ - {[به

آن دو فرشته خطاب می شود:] «هر کافر سرسختی را در جهنّم فروافکنید،} فرمود: درباره من و علی بن أبی طالب نازل شد، بدین معنی که چون روز قیامت شود، پروردگارم هم من و هم تو را شفیع قرار خواهد داد؛ مرا و تو را خلعت می‌پوشاند ای علی، سپس ای علی به من و تو می‌فرمایـد: هرکه را با شما دشمن است، در دوزخ افکنید و هرکه شما را دوست می‌دارد، به بهشت وارد کنید که مؤمن واقعی اوست. - . امالی طوسی: ۲۳۴ -

**[ترجمه]

«۲۶»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی ابْنُ الصَّلْتِ عَنِ ابْنِ عُقْدَةَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ بَزِيعٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبَانٍ عَنْ صَبَّاحِ بْنِ يَحْيَى عَنْ جَابِرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَحْيَى عَنْ

ص: ۲۵۳

۱- ۱. کـذا فی النسـخ، و فی المصدر: عن یحیی بن الجزار. و کلاهما سـهو، و الصـحیح« یحیی بن الجرار» راجع جامع الرواه ۲: ۳۲۶.

۲- ۲. أمالی الطوسیّ: ۱۵۶.

۳- ۳. فی المصدر: و إذا أکملت.

۴- ۴. فی المصدر: و إن صبر.

۵- ۵. لا یبغضه إلّا کافر، خ ل.

۶- ۶. أمالی الطوسیّ: ۱۹۲.

۷- ۷. سوره ق: ۲۴.

۸- ۸. فی المصدر: و شفعک یا علی.

۹- ۹. أمالی الطوسیّ: ۲۳۴.

عَلِيٍّ علیه السلام قَالَ: إِنَّ ابْنَیْ فَاطِمَهَ یَشْتَرِکُ فِی حبهم [حُبِّهِمَا] الْبَرُّ وَ الْفَاجِرُ(۱) وَ إِنِّی کُتِبَ لِی أَنْ یُحِبَّنِی کُلُّ مُؤْمِنٍ وَ یُبْغِضَنِی کُلُّ مُنَافِقٍ (۲).

**[ترجمه]امالی طوسی: ابن الصلت با سندی از

ص: ۲۵۳

علی علیه السّلام آورده است که فرمود: دو پسر فاطمه را هم نیکوکار و هم فاجر دوست می‌دارند اما برای من چنین نوشته شده که هر مؤمنی مرا دوست بدارد و هر منافقی با من دشمنی کند. - . امالی طوسی: ۲۱۳ -

**[ترجمه]

«۲۷»

سن، [المحاسن] أَبِی عَنْ یُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَوْ غَیْرِهِ عَنْ رِیَاحِ بْنِ أَبِی نَصْرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله کَانَ جَالِساً فِی مَلَأٍ مِنْ أَصْحَابِهِ إِذْ قَامَ فَزِعاً فَاسْتَقْبَلَ جَنَازَهً عَلَی أَرْبَعَهِ رِجَالٍ مِنَ الْحَبَشِ فَقَالَ ضَعُوهُ ثُمَّ کَشَفَ عَنْ وَجْهِهِ فَقَالَ أَیُّکُمْ یَعْرِفُ هَذَا فَقَالَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام أَنَا یَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا عَبْدُ بَنِی رِیَاحٍ مَا اسْتَقْبَلَنِی قَطُّ إِلَّا قَالَ وَ اللَّهِ أَنَا أُحِبُّکَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَاشْهَدْ مَا یُحِبُّکَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا یُبْغِضُکَ إِلَّا کَافِرٌ وَ إِنَّهُ قَدْ شَیَّعَهُ سَبْعُونَ أَلْفَ قَبِیْلٍ مِنَ الْمَلَائِکَهِ کُلُّ قَبِیلٍ عَلَی سَبْعِینَ أَلْفَ قَبِیلٍ قَالَ ثُمَّ أَطْلَقَهُ مِنْ جَرِیدِهِ وَ غَسَّلَهُ وَ کَفَّنَهُ وَ صَلَّی عَلَیْهِ وَ قَالَ إِنَّ الْمَلَائِکَهَ تُضَایِقُ بِهِ الطَّرِیقَ وَ إِنَّمَا فُعِلَ بِهِ هَذَا لِحُبِّهِ إِیَّاکَ یَا عَلِیُّ (۳).

**[ترجمه]المحاسن: ریاح بن أبی نصر گوید: شنیدم امام صادق علیه السّلام می‌فرمود: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در میان جمعی از صحابه خود نشسته بود که ناگهان برخاسته و به استقبال جنازه‌ای رفت که توسط چهار حبشی حمل می‌شد، پس فرمود: بر زمینش بگذارید! سپس چهره او را نمایان ساخته و فرمود: کدامیک از شما او را می‌شناسد؟ علی بن أبی طالب علیه السّلام عرض کرد: من، یا رسول الله! این بنده بنی‌ریاح است، هر وقت مرا می‌دید می گفت: به خدا سوگند من تو را دوست دارم! راوی گوید: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله

فرمود: شاهد باش که جز مؤمن تو را دوست نمی‌دارد و جز کافر با تو دشمنی نمی کند. هفتاد هزار قبیله از فرشتگان که هر قبیله بر هفتاد هزار قبیله زعامت دارد، در تشییع جنازه‌اش شرکت کرده‌اند. سپس او را از درون جامه‌های کهنه به در آورد و غسل داده، کفن نمود و بر وی نماز گزارد و فرمود: فرشتگان راه را شلوغ کرده‌اند و همه این‌ها بدان خاطر است که تو را دوست داشته است ای علی! - . المحاسن: ۱۵۱-۱۵۰ -

**[ترجمه]

بیان

قوله ثم أطلقه من جريده لعله تصغير الجرد و هو الثوب الخلق أی نزع ثيابه الباليه.

**[ترجمه]قول او : «ثمّ اطلقه من جريده» شايد مصغر «جرد» كه به معناى پيراهن كهنه است، باشد؛ يعنى اينكه لباس‌هاى كهنه او را در آورد.

**[ترجمه]

«۲۸»

سن، [المحاسن] أَبِی عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَا مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَ قَدْ خَلَصَ وُدِّی إِلَی قَلْبِهِ وَ مَا خَلَصَ وُدِّی إِلَی قَلْبِ أَحَدٍ إِلَّا وَ قَدْ خَلَصَ وُدُّ عَلِیٍّ إِلَی قَلْبِهِ كَذَبَ یَا عَلِیُّ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ یُحِبُّنِی وَ یُبْغِضُكَ قَالَ فَقَالَ رَجُلَانِ مِنَ الْمُنَافِقِینَ لَقَدْ فُتِنَ رَسُولُ اللَّهِ بِهَذَا الْغُلَامِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَی فَسَتُبْصِرُ وَ یُبْصِرُونَ بِأَیِّكُمُ الْمَفْتُونُ (۴) وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَیُدْهِنُونَ وَ لا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَهِینٍ (۵) قَالَ نَزَلَتْ فِیهِمَا إِلَی آخِرِ الْآیَه(۶).

ص: ۲۵۴

۱- ۱. فی المصدر: ان ابنی فاطمه یشترک فی حبهما.

۲- ۲. أمالی الطوسیّ: ۲۱۳.

۳- ۳. المحاسن: ۱۵۰ و ۱۵۱.

۴- ۴. سوره القلم: ۵ و ۶.

۵- ۵. سوره القلم: ۹ و ۱۰.

۶- ۶. المحاسن: ۱۵۱.

**[ترجمه]المحاسن: امام باقر علیه السّلام: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: هیچ مؤمنی نیست مگر اینکه محبت خالصانه من در قلب او باشد و اگر محبت خالصانه من در قلب کسی جای گرفت، محبّت خالصانه علی نیز به قلبش راه یابد؛ ای علی، دروغ می گوید آنکه گمان کرده مرا دوست می‌دارد ولی از تو نفرت داشته باشد؛ گوید: سپس دو مرد از منافقان گفتند: رسول خدا شیفته این جوان شده است، پس خدای تبارک و تعالی این آیه را نازل فرمود: «فَسَتُبْصِرُ وَ یُبْصِرُونَ* بِأَیِّکُمُ الْمَفْتُونُ» - . قلم/ ۶-۵ - {به

زودی خواهی دید و خواهند دید، [که] کدام یک از شما دستخوش جنونید.}«وَدُّواْ لَوْ تُدْهِنُ فَیُدْهِنُونَ* وَ لَا تُطِعْ کلُ َّ حَلَّافٍ مَّهِینٍ» - . قلم/ ۱۰-۹ - {دوست دارند که نرمی کنی تا نرمی نمایند.و از هر قَسَم خورنده فرومایه ای فرمان مبر} گوید: تا پایان آیه درباره آن دو منافق نازل شده است. - . المحاسن: ۱۵۱ -

ص: ۲۵۴

**[ترجمه]

«۲۹»

سن، [المحاسن] ابْنُ فَضَّالٍ عَنْ أَبِی جَمِیلَهَ عَنْ جَابِرِ بْنِ یَزِیدَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ یَحْیَی قَالَ سَمِعْتُ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام یَقُولُ (۱): إِنَّ ابْنَیْ فَاطِمَهَ اشْتَرَکَ فِی حُبِّهِمَا الْبَرُّ وَ الْفَاجِرُ وَ إِنَّهُ کُتِبَ لِی أَنْ لَا یُحِبَّنِی کَافِرٌ وَ لَا یُبْغِضَنِی مُؤْمِنٌ وَ قَدْ خابَ مَنِ افْتَری (۲).

**[ترجمه]المحاسن: عبدالله بن یحیی گوید: شنیدم امیرالمؤمنین علیه السّلام می‌فرمود: نیکان و فاجران در دوست داشتن دو پسر فاطمه وجه اشتراک دارند، اما خداوند برای من نوشته است که هیچ کافری مرا دوست نداشته باشد و هیچ مؤمنی با من دشمنی نکند و آنکه افترا بندند، قطعاً نومید خواهد شد. - . المحاسن: ۱۵۱ -

**[ترجمه]

«۳۰»

شا، [الإرشاد] مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ الْجِعَابِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَهْلٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ الدِّهْقَانِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ کَثِیرٍ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ عَدِیِّ بْنِ ثَابِتٍ عَنْ زِرِّ بْنِ حُبَیْشٍ قَالَ: رَأَیْتُ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام عَلَی الْمِنْبَرِ فَسَمِعْتُهُ یَقُولُ وَ الَّذِی فَلَقَ الْحَبَّهَ وَ بَرَأَ النَّسَمَهَ إِنَّهُ لَعَهِدَ النَّبِیُّ إِلَیَّ أَنَّهُ لَا یُحِبُّکَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا یُبْغِضُکَ إِلَّا مُنَافِقٌ شَقِیٌّ (۳).

بشا، [بشاره المصطفی] مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ عَنْ عِیسَی الرَّازِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ النَّیْسَابُورِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَزَّازِ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْعَدْلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی الصَّوْلِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یُونُسَ الْقُرَشِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دَاوُدَ عَنِ الْأَعْمَشِ: مِثْلَهُ وَ فِیهِ وَ الَّذِی فَلَقَ الْحَبَّهَ وَ بَرَأَ النَّسَمَهَ وَ تَرَدَّی بِالْعَظَمَهِ(۴).

**[ترجمه]الارشاد: محمّد بن عمر جعابی با سندی از زرّ بن حبیش آورده است که امیرالمؤمنین علی بن أبی طالب علیه السّلام را بر منبر دیده و شنیدم که فرمود: سوگند به کسی که دانه را شکافت و خلایق را آفرید این عهدی است که پیغمبر صَلی الله علیهِ و آله با من بسته که جز مؤمن تو را دوست ندارد و جز منافق شقی تو را دشمن ندارد. - . ارشاد مفید: ۱۸-۱۷ -

بشارة المصطفی: محمّد بن عبدالوهاب با سندی از اعمش نظیر این حدیث را روایت کرده؛ و در آن است: و سوگند به کسی که دانه را شکافت و انسان را آفرید و جامه‌ی عظمت بر تن کرد. - . بشارة المصطفی: ۷۸-۷۷ -

**[ترجمه]

«۳۱»

شا، [الإرشاد] مُحَمَّدُ بْنُ عِمْرَانَ الْمَرْزُبَانِيُّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْبَغَوِيِّ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ الْقَوَارِيرِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنِ النَّضْرِ بْنِ حُمَيْدٍ عَنْ أَبِي الْجَارُودِ عَنِ الْحَارِثِ الْهَمْدَانِيِّ قَالَ: رَأَيْتُ عَلِيّاً علیه السلام وَ قَدْ جَاءَ ذَاتَ يَوْمٍ فَصَعِدَ الْمِنْبَرَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ قَضَاءٌ قَضَاهُ اللَّهُ تَعَالَى عَلَى لِسَانِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ أَنَّهُ لَا يُحِبُّنِي إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا يُبْغِضُنِي إِلَّا مُنَافِقٌ وَ قَدْ خابَ مَنِ افْتَرى (۵).

**[ترجمه]الإرشاد: محمّد بن عمران مرزبانی با سندی از حارث همدانی آورده است که علی علیه السّلام را در روزی دیدم که آمد و بر منبر رفت سپس حمد و ثنای خدا را به جای آورده و آن‌گاه فرمود: حکمی بود که خدای متعال بر زبان پیامبر اُمّی جاری فرمود که جز مؤمن مرا دوست نخواهد داشت و جز منافق با من دشمنی نورزد و آنکه بهتان زند، نومید شود! - . الإرشاد مفید: ۱۸ -

**[ترجمه]

«۳۲»

شا، [الإرشاد] مُحَمَّدُ بْنُ الْمُظَفَّرِ الْبَزَّازُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُوسَى الْبَرْبَرِيِ

۱- ۱. فی المصدر: یقول: قال رسول اللّه اه.

۲- ۲. المحاسن: ۱۵۱.

۳- ۳. الإرشاد للمفید: ۱۷ و ۱۸.

۴- ۴. بشاره المصطفی: ۷۷ و ۷۸.

۵- ۵. الإرشاد للمفید: ۱۸.

عَنْ خَلَفِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ وَكِيعٍ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ عَنْ زِرِّ بْنِ حُبَيْشٍ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام قَالَ: عَهِدَ إِلَيَّ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ لَا يُحِبُّكَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا يُبْغِضُكَ إِلَّا مُنَافِقٌ (۱).

بشا، [بشاره المصطفی] إسماعيل بن أبی القاسم الديلمی عن نصر بن عبد الجبار عن أبی محمد الجوهری عن أبی بكر القطيفی عن الحسين بن عمر عن إسماعيل الثقفی عن أسباط بن محمد عن الأعمش: مثله (۲).

**[ترجمه]الإرشاد:

ص: ۲۵۵

محمّد بن مظفّر بزّاز با سندی از اميرالمؤمنين عليه السّلام آورده است كه فرمود: پيامبر صلی الله عليه و آله با من عهد بسته كه جز مؤمن تو را دوست ندارد و جز منافق با تو دشمنی نورزد. - . الإرشاد مفيد: ۱۸ -

بشارة المصطفی: اسماعيل بن أبی القاسم با سندی از اعمش نظير آن را روايت كرده است. - . بشارة المصطفی: ۹۱ -

**[ترجمه]

«۳۳»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب: قَوْلُهُ تَعَالَى وَ لَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَ لا رَسُولِهِ وَ لَا الْمُؤْمِنِينَ وَلِيجَةً(۳) فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام.

تفسير [تَفْسِيرَا] الثَّعْلَبِيِّ وَ السُّدِّيِّ عَنْ أَبِي مَالِكٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: فِي قَوْلِهِ وَ مَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ فِيها حُسْناً(۴) قَالَ الْمَوَدَّةُ لِآلِ مُحَمَّدٍ علیهم السلام.

الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ علیه السلام قَالَ: الْحَسَنَةُ حُبُّ أَهْلِ الْبَيْتِ علیهم السلام.

أَبُو تُرَابٍ فِي الْحَدَائِقِ وَ الْخُوارِزْمِيُّ فِي الْأَرْبَعِينِ بِإِسْنَادِهِمَا عَنْ أَنَسٍ وَ الدَّيْلَمِيُّ فِي الْفِرْدَوْسِ عَنْ مُعَاذٍ وَ جَمَاعَةٌ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله: حُبُّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ حَسَنَةٌ لَا تَضُرُّ مَعَهَا سَيِّئَةٌ وَ بُغْضُهُ سَيِّئَةٌ لَا تَنْفَعُ مَعَهَا حَسَنَةٌ.

كِتَابُ ابْنِ مَرْدَوَيْهِ بِالْإِسْنَادِ عَنْ زَيْدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: يَا عَلِيُّ لَوْ أَنَّ عَبْداً عَبَدَ اللَّهَ مِثْلَ مَا قَامَ (۵) نُوحٌ فِي قَوْمِهِ وَ كَانَ لَهُ مِثْلُ جَبَلِ أُحُدٍ ذَهَباً فَأَنْفَقَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ مُدَّ فِي عُمُرِهِ حَتَّى حَجَّ أَلْفَ عَامٍ عَلَى قَدَمَيْهِ ثُمَّ قُتِلَ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ مَظْلُوماً ثُمَّ لَمْ يُوَالِكَ يَا عَلِيُّ لَمْ يَشَمَّ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ وَ لَمْ يَدْخُلْهَا(۶).

ص: ۲۵۶

۱- ۱. الإرشاد للمفيد: ۱۸.

۲- ۲. بشاره المصطفی: ۹۱.

۳- ۳. سوره التوبه: ۱۶.

۴- ۴. سوره الشوری: ۲۳.

۵- ۵. فی المصدر: مثل ما دام.

۶- ۶. مناقب آل أبی طالب ۲: ۲.

أقول: روى ابن شيرويه فى الفردوس عن على عليه السلام: مثله.

**[ترجمه]مناقب ابن شـهر آشوب: قول خداى متعال: «وَ لَمْ يَتَّخِذُواْ مِن دُونِ اللَّهِ وَ لَا رَسُولِهِ وَ لَا الْمُؤْمِنِينَ وَلِيجَةً» - . توبه/ ۱۶ - {و

غير از خدا و فرستاده او و مؤمنان، محرم اسرارى نگرفته اند} درباره اميرالمؤمنين عليه السّلام نازل شده است.

تفسير ثعلبى و سدّى از ابومالك از ابن عباس در قول خداى متعال : «وَ مَن يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا» - . شورى/ ۲۳ - {و

هر كس نيكى به جاى آورد [و طاعتى انـدوزد] ، براى او در ثواب آن خواهيم افزود} گويد: مراد از «حسـنه» مودّت آل محمّد صَلى الله عليهِ و آله است.

حسن بن على عليه السّلام فرمود: «حَسَنه» حُبّ اهل بيت عليهم السّلام است.

ابـوتراب در «الحـدائق» و خـوارزمى در «الأربعين» بـا اسـنادشان از أنس و ديلمى در «الفردوس» از معـاذ و جمعى از ابـن عمر آورده‌اند كه پيامبر صَلى الله عليهِ و آله فرمود: حُبّ على بن أبى طالب حسنه‌اى است كه با وجود آن هيچ گناهى آسيبى نمى‌رساند و دشمنى با او سيّئه‌اى است كه هيچ حسنه‌اى با وجود آن سودى نمى‌بخشد .

كتاب ابن مردويه با اسـناد از زيد بن على از پدرش از جدش از پيامبر صَلى الله عليهِ و آله آورده است كه فرمود: اى على، اگر بنـده‌اى خدا را به اندازه اى كه نوح در ميان قومش درنگ كرد، عبادت كند و اگر به اندازه كوه اُحد طلا داشـته باشد و آن را در راه خـدا انفـاق كنـد و آن‌قـدر عمرش طولانـى گردد كه هزار حـج پيـاده به جاى آورد و آن‌گاه ميان صـفا و مروه *مظلوم كشـته شود ليكن ولايت تو را اى على نپـذيرد، بوى بهشت را استشـمام نخواهد كرد و وارد آن نخواهد شد. - . مناقب آل أبى طالب ۲: ۲ -

ص: ۲۵۶

مى‌گويم: ابن شيرويه در «الفردوس» نظير آن را از على عليه السّلام روايت كرده است.

**[ترجمه]

«۳۴»

قب، [المناقب] لابن شـهرآشوب فِي تَارِيخِ النَّسَائِيِّ وَ شَرَفِ الْمُصْطَفَى وَ اللَّفْظُ لَهُ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله: لَوْ أَنَّ عَبْداً عَبَدَ اللَّهَ تَعَالَى بَيْنَ الرُّكْنِ وَ الْمَقَامِ أَلْفَ عَامٍ ثُمَّ أَلْفَ عَامٍ ثُمَّ أَلْفَ عَامٍ وَ لَمْ يَكُنْ يُحِبُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ لَأَكَبَّهُ اللَّهُ عَلَى مَنْخِرِهِ فِي النَّارِ.

حَنَانُ بْنُ سَدِيرٍ عَنِ الْبَاقِرِ عليه السلام قَالَ: مَا ثَبَّتَ اللَّهُ حُبَّ عَلِيٍّ فِي قَلْبِ أَحَدٍ فَزَلَّتْ لَهُ قَدَمٌ إِلَّا ثَبَّتَهَا اللَّهُ وَ ثَبَّتَ لَهُ قَدَمٌ أُخْرَى.

الْفِرْدَوْسُ وَ الرِّسَالَهُ الْقَوَامِيَّهُ أَبُو صَالِحٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: حُبُّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ يَأْكُلُ الذُّنُوبَ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ.

كِتَابُ خَطِيبِ الْخُوارِزْمِيِّ وَ شِيرَوَيْهِ الدَّيْلَمِيِّ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله: جَاءَنِي جَبْرَئِيلُ علیه السلام مِنْ عِنْدِ اللَّهِ بِوَرَقَهِ آسٍ خَضْرَاءَ مَكْتُوبٌ فِيهَا بِبَيَاضٍ إِنِّي افْتَرَضْتُ مَحَبَّهَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَى خَلْقِي فَبَلِّغْ ذَلِكَ عَنِّي.

مُعْجَمُ الطَّبَرَانِيِّ بِإِسْنَادِهِ إِلَى فَاطِمَهَ علیها السلام قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى بَاهَى بِكُمْ وَ غَفَرَ لَكُمْ عَامَّهً وَ لِعَلِيٍّ خَاصَّهً وَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ غَيْرَ هَائِبٍ لِقَوْمِي وَ لَا مُحَابٍّ لِقَرَابَتِي هَذَا جَبْرَئِيلُ يُخْبِرُنِي أَنَّ السَّعِيدَ كُلَّ السَّعِيدِ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً فِي حَيَاتِهِ وَ بَعْدَ مَوْتِهِ وَ أَنَّ الشَّقِيَّ كُلَّ الشَّقِيِّ مَنْ أَبْغَضَ عَلِيّاً فِي حَيَاتِهِ وَ بَعْدَ مَوْتِهِ.

حُذَيْفَهُ بْنُ الْيَمَانِ عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله فِي خَبَرٍ: أَنَّ اللَّهَ فَرَضَ عَلَى الْخَلْقِ خَمْسَهً فَأَخَذُوا أَرْبَعَهً وَ تَرَكُوا وَاحِداً فَسُئِلَ عَنْ ذَلِكَ قَالَ الصَّلَاهُ وَ الزَّكَاهُ وَ الصَّوْمُ وَ الْحَجُّ قَالُوا فَمَا الْوَاحِدُ الَّذِي تَرَكُوا قَالَ وَلَايَهُ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالُوا هِيَ وَاجِبَهٌ مِنَ اللَّهِ قَالَ نَعَمْ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرى عَلَى اللَّهِ كَذِباً الْآيَاتِ (۱).

رَوْضَهُ الْوَاعِظِينَ فِي خَبَرٍ: أَنَّ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله قَالَ يَوْماً لِأَصْحَابِهِ أَيُّكُمْ يَصُومُ الدَّهْرَ وَ يُحْيِي اللَّيْلَ وَ يَخْتِمُ الْقُرْآنَ فَقَالَ سَلْمَانُ أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ فَغَضِبَ بَعْضُهُمْ وَ قَالَ

۱- ۱. سوره الأعراف: ۳۷.

إنَّ سَلْمَانَ رَجُلٌ مِنَ الْفُرْسِ يُرِيدُ أَنْ يَفْتَخِرَ عَلَيْنَا مَعَاشِرَ قُرَيْشٍ وَ هُوَ يَكْذِبُ فِي جَمِيعِ ذَلِكَ فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله مَهْ يَا فُلَانُ أَنَّى لَكَ بِمِثْلِ لُقْمَانَ الْحَكِيمِ سَلْهُ فَإِنَّهُ يُنَبِّئُكَ فَقَالَ رَأَيْتُكَ فِي أَكْثَرِ أَيَّامِكَ تَأْكُلُ وَ أَكْثَرِ لَيَالِيكَ نَائِماً وَ أَكْثَرِ أَيَّامِكَ صَامِتاً فَقَالَ لَيْسَ حَيْثُ تَذْهَبُ إِنِّي أَصُومُ الثَّلَاثَةَ فِي الشَّهْرِ وَ قَالَ اللَّهُ مَنْ جاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثالِها(۱) وَ أُوصِلُ رَجَبَ وَ شَعْبَانَ بِشَهْرِ رَمَضَانَ وَ ذَلِكَ صَوْمُ الدَّهْرِ وَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَقُولُ مَنْ بَاتَ عَلَى طُهْرٍ فَكَأَنَّمَا أَحْيَا اللَّيْلَ وَ أَنَا أَبِيتُ عَلَى طُهْرٍ وَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَقُولُ لِعَلِيٍّ يَا أَبَا الْحَسَنِ مَثَلُكَ فِي أُمَّتِي مَثَلُ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ فَمَنْ قَرَأَهَا مَرَّةً فَقَدْ قَرَأَ ثُلُثَ الْقُرْآنِ وَ مَنْ قَرَأَهَا مَرَّتَيْنِ فَقَدْ قَرَأَ ثُلُثَيِ الْقُرْآنِ وَ مَنْ قَرَأَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَقَدْ خَتَمَ الْقُرْآنَ كُلَّهُ فَمَنْ أَحَبَّكَ بِلِسَانِهِ فَقَدْ كَمَلَ لَهُ ثُلُثُ الْإِيمَانِ وَ مَنْ أَحَبَّكَ بِلِسَانِهِ وَ قَلْبِهِ فَقَدْ كَمَلَ لَهُ ثُلُثَا الْإِيمَانِ وَ مَنْ أَحَبَّكَ بِلِسَانِهِ وَ قَلْبِهِ وَ نَصَرَكَ بِيَدِهِ فَقَدِ اسْتَكْمَلَ الْإِيمَانَ وَ الَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ نَبِيّاً يَا عَلِيُّ لَوْ أَحَبَّكَ أَهْلُ الْأَرْضِ كَمَحَبَّةِ أَهْلِ السَّمَاءِ لَمَا عُذِّبَ أَحَدٌ بِالنَّارِ وَ أَنَا أَقْرَأُ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ كُلَّ يَوْمٍ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَقَامَ كَأَنَّهُ أُلْقِمَ حَجَراً(۲).

وَ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: كَانَ يَهُودِيٌّ يُحِبُّ عَلِيّاً حُبّاً شَدِيداً فَمَاتَ وَ لَمْ يُسْلِمْ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ فَيَقُولُ الْجَبَّارُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَمَّا جَنَّتِي فَلَيْسَ لَهُ فِيهَا نَصِيبٌ وَ لَكِنْ يَا نَارُ لَا تَهِيدِيهِ أَيْ لَا تُزْعِجِيهِ.

فَضَائِلُ أَحْمَدَ وَ فِرْدَوْسُ الدَّيْلَمِيِّ قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله: حُبُّ عَلِيٍّ بَرَاءَةٌ مِنَ النَّارِ وَ أَنْشَدَ:

حُبُّ عَلِيٍّ جُنَّةٌ لِلْوَرَى***احْطُطْ بِهِ يَا رَبِّ أَوْزَارِي

لَوْ أَنَّ ذِمِّيّاً نَوَى حُبَّهُ***حُصِّنَ فِي النَّارِ مِنَ النَّارِ.

وَ فِي فِرْدَوْسِ الدَّيْلَمِيِّ قَالَ أَبُو صَالِحٍ: لَمَّا حَضَرَتْ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ الْوَفَاةُ قَالَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَتَقَرَّبُ إِلَيْكَ بِوَلَايَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام.

۱- ۱. سوره الأنعام: ۱۶.

۲- ۲. يقال: ألقمه الحجر أى أسكته عند الخصام.

حِلْيَهُ الْأَوْلِيَاءِ قَالَ يَحْيَى بْنُ كَثِيرٍ الضَّرِيرُ: رَأَيْتُ زُبَيْدَ بْنَ الْحَارِثِ النَّامِيَ فِي النَّوْمِ فَقُلْتُ لَهُ إِلَى مَا صِرْتَ يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ إِلَى رَحْمَهِ اللَّهِ قُلْتُ فَأَيَّ الْعَمَلِ وَجَدْتَ أَفْضَلَ قَالَ الصَّلَاهَ وَ حُبَّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام.

وَ نَزَلَ جَبْرَئِيلُ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله وَ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ اللَّهُ الْعَلِيُّ الْأَعْلَى يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَ قَالَ مُحَمَّدٌ نَبِيُّ رَحْمَتِي وَ عَلِيٌّ مُقِيمُ حُجَّتِي لَا أُعَذِّبُ مَنْ وَالاهُ وَ إِنْ عَصَانِي وَ لَا أَرْحَمُ مَنْ عَادَاهُ وَ إِنْ أَطَاعَنِي.

حِلْيَهُ الْأَوْلِيَاءِ وَ فَضَائِلُ أَحْمَدَ وَ خَصَائِصُ النَّطَنْزِيِّ رَوَى زَيْدُ بْنُ أَرْقَمَ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله قَالَ: مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَحْيَا حَيَاتِي وَ يَمُوتَ مِيتَتِي وَ يَسْكُنَ جَنَّهَ الْخُلْدِ الَّتِي وَعَدَنِي رَبِّي عَزَّ وَ جَلَّ غَرَسَ قُضْبَانَهَا بِيَدِهِ فَلْيَتَوَلَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام فَإِنَّهُ لَمْ يُخْرِجْكُمْ مِنْ هُدًى وَ لَنْ يُدْخِلَكُمْ فِي ضَلَالَهٍ.

وَ فِي رِوَايَهِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَ أَبِي هُرَيْرَهَ: مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَحْيَا حَيَاتِي وَ يَمُوتَ مِيتَتِي وَ يَدْخُلَ جَنَّهَ عَدْنٍ مَنْزِلِي مِنْهَا غَرَسَهُ رَبِّي ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَكَانَ فَلْيَتَوَلَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ وَلِيّاً ثُمَّ الْأَوْصِيَاءَ مِنْ وُلْدِهِ فَإِنَّهُمْ عِتْرَتِي خُلِقُوا مِنْ طِينَتِي الْخَبَرَ. وَ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى: تَشَاجَرَ رَجُلَانِ فِي الْإِمَامَهِ فَتَرَاضَيَا بِشَرِيكِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ فَجَاءَا إِلَيْهِ فَقَالَ شَرِيكٌ حَدَّثَنِي الْأَعْمَشُ عَنْ شَقِيقٍ عَنْ سَلَمَهَ عَنْ حُذَيْفَهَ بْنِ الْيَمَانِ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَلَقَ عَلِيّاً قَضِيباً مِنَ الْجَنَّهِ فَمَنْ تَمَسَّكَ بِهِ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّهِ فَاسْتَعْظَمَ ذَلِكَ الرَّجُلُ وَ قَالَ هَذَا حَدِيثٌ مَا سَمِعْنَاهُ نَأْتِي ابْنَ دَرَّاجٍ فَأَتَيَاهُ فَأَخْبَرَاهُ بِقِصَّتِهِمَا فَقَالَ أَ تَعْجَبَانِ مِنْ هَذَا حَدَّثَنِي الْأَعْمَشُ عَنْ أَبِي هَارُونَ الْعَبْدِيِّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ قَضِيباً مِنْ نُورٍ فَعَلَّقَهُ بِبُطْنَانِ عَرْشِهِ لَا يَنَالُهُ إِلَّا عَلِيٌّ وَ مَنْ تَوَلَّاهُ مِنْ شِيعَتِهِ فَقَالَ الرَّجُلُ هَذِهِ أُخْتُ تِلْكَ نَمْضِي إِلَى وَكِيعٍ فَمَضَيَا إِلَيْهِ فَأَخْبَرَاهُ بِالْقِصَّهِ فَقَالَ وَكِيعٌ أَ تَعْجَبَانِ مِنْ هَذَا حَدَّثَنِي الْأَعْمَشُ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله إِنَّ أَرْكَانَ الْعَرْشِ لَا يَنَالُهَا أَحَدٌ إِلَّا عَلِيٌّ وَ مَنْ تَوَلَّاهُ مِنْ شِيعَتِهِ قَالَ فَاعْتَرَفَ الرَّجُلُ بِوَلَايَهِ عَلِيٍّ عليه السلام.

ابْنُ بَطَّهَ فِی الْإِبَانَهِ وَ الْخَطِیبُ فِی الْأَرْبَعِینِ بِإِسْنَادِهِمَا عَنِ السُّدِّیِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی لَیْلَی وَ عَنْ زَیْدِ بْنِ أَرْقَمَ وَ بِإِسْنَادِهِمَا عَنْ شَرِیکٍ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ حَبِیبِ بْنِ ثَابِتٍ عَنْ زَیْدِ بْنِ أَرْقَمَ وَ الثَّعْلَبِیُّ فِی رَبِیعِ الْمَذْکُورِینَ (۱) بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِی هُرَیْرَهَ وَ اللَّفْظُ لِزَیْدٍ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله: مَنْ أَحَبَّ أَنْ یَتَمَسَّکَ بِالْقَضِیبِ الْأَحْمَرِ الَّذِی غَرَسَهُ اللَّهُ فِی جَنَّهِ عَدْنٍ بِیَمِینِهِ فَلْیَتَمَسَّکْ بِحُبِّ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام(۲).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: در تاریخ نسائی و شرف المصطفی- و لفظ از اوست- : پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: اگر بندهای خدا را میان رکن و مقام هزار سال عبادت کند و هزار سال دیگری برآن بیفزاید و هزار سال دیگر هم عبادت کند ولی ما اهل‌بیت را دوست نداشته باشد، خداوند او را با صورت در دوزخ خواهد افکند.

حنان بن سدیر از باقر علیه السّلام آورده است که فرمود: خداوند حُبّ علی علیه السّلام را در قلبی نکاشت مگر اینکه اگر پایش لغزید، خداوند آن را استوار دارد و قدم دیگر او ثابت و محکم می‌ماند (اگر کار ناپسندی از و سرزد، در عوض، کار نیکی نیز انجام خواهد داد)

الفردوس و الرسالهٔ القوامیّهٔ: ابوصالح از ابن عباس آورده است که گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: حُبّ علی بن أبی طالب گناهان را چنان می‌خورد که آتش هیزم را.

کتاب خطیب خوارزمی و شیرویه دیلمی: جابر بن عبدالله: پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: جبرئیل علیه السّلام از جانب خدا با برگ سبز آسی نزد من آمد که در آن با رنگی سفید چنین نوشته شده بود: من محبّت علی بن أبی طالب را بر آفریدگانم فرض کردم پس این را از جانب من ابلاغ کن! معجم طبرانی با اسناد خود از فاطمه علیها السّلام آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: به راستی که خداوند به شما مباهات کرده و جملگی شما را و علی را اختصاصاً آمرزیده است، و من فرستاده خدا به سوی شما هستم نه بر قوم خود بیم دارم و نه صرفا به خاطر خویشاوندی کسی را دوست دارم، این جبرئیل است که مرا خبر می‌دهد که خوشبخت واقعی کسی است که علی را در زمان حیات و بعد از وفاتش دوست داشته باشد، و بدبخت واقعی کسی است که در زمان حیات و پس از مرگِ علی با وی دشمنی کند.

حذیفهٔ بن یمان در روایتی از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله آورده است: خداوند پنج چیز را بر مردم فرض نمود و آن‌ها چهارتای آن را گرفته و یکی را رها کردند، سپس در این مورد از وی سؤال شد، فرمود: نماز و زکات و روزه و حج است. اصحاب گفتند: پس آن یکی که ترک کردند چیست؟ فرمود: ولایت علی بن أبی طالب، عرض کردند: آیا پذیرفتن آن از جانب خدا واجب شده است؟ فرمود: آری، خدای متعال فرموده است: «فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَی عَلَی اللَّهِ کَذِبًا...» - . اعراف/ ۳۷ - {پس

کیست ستمکارتر از آن کس که بر خدا دروغ بندد یا آیات او را تکذیب کند؟...}

روضه الواعظین در حدیثی آورده است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله روزی به صحابه خود فرمود: کدام یک از شما تمام عمر را روزه می‌گیرد و شب‌ها را به احیا می‌گذراند و قرآن را ختم می‌کند؟ سلمان عرض کرد: من یا رسول الله، راوی گوید: پس یکی از حاضران به خشم آمده و گفت:

ص: ۲۵۷

سلمان مردی از پارسیان است، می‌خواهد بر ما قریشیان مباهات کند در حالی که در همه آنچه گفت دروغ می گوید؟! پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: درنگ کن فلان، تو را چه به شخصی که مانند لقمان حکیم است (منظور سلمان فارسی است)؟! از او بپرس، او به شما خبر خواهد داد. پس آن مرد گفت: من دیده‌ام که تو اکثر روز ها را غذا می‌خوری و اکثر شب‌ها را به خفتن سپری می کنی و اکثر اوقات روز را به سکوت می گذرانی. سلمان گفت: چنین نیست که تو می گویی، من سه روز در ماه را روزه می گیرم و خداوند فرموده است: «مَن جَاءَ بِالحَسَنَهِ فَلَهُ عَشرُ أَمْثَالِهَا» - . انعام/ ۱۶۰ - {هر کس کار نیکی بیاورد، ده برابر آن [پاداش] خواهد داشت} و ماه‌های رجب و شعبان را به ماه رمضان وصل می کنم که ارزش ثواب آن معادل روزه گرفتن تمام عمر است و شنیدم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله می‌فرمود: «هرکس شب را با طهارت صبح کند، گویی که آن شب را احیا گرفته است و من با طهارت شب را به صبح می‌رسانم، و شنیدم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام می‌فرمود: «ای ابوالحسن، مَثَل تو در اُمّت من به «قُل هو الله أحد» می‌ماند که هرکس آن را یک بار بخواند، ثلث قرآن را خوانده است و آنکه دو بارش بخواند دو ثلث قرآن را خوانده است و هرکس آن را سه بار بخواند، تمام قرآن را ختم کرده است، پس هرکس تو را به زبان دوست بدارد، ثلث ایمانش حاصل است و آنکه به زبان و قلب خود تو را دوست بدارد، دو ثلث ایمان او کامل شده است و هرکه با زبان قلب تو را دوست بدارد و با دستش تو را یاری دهد، ایمان او به تمام و کمال است، ای علی، سوگند به آن کسی که مرا به حق به پیامبری برانگیخت اگر اهل زمین تو را همچون اهل آسمان دوست می‌داشتند، هیچ کس به آتش عذاب نمی‌شد.»و من هر روز «قل هو الله أحد»را سه بار می‌خوانم، پس آن شخص برخاست چنان‌که گویی دهانش را پر از سنگ کرده باشند.

و ابن عباس گفت: یک یهودی بود که علی را بسیار دوست می‌داشت، او مسلمان نشد و از دنیا رفت. و ابن عباس گوید: خدای جبّار تبارك و تعالی می‌فرماید: اما او بهره‌ای از بهشت من نخواهد داشت لیکن ای آتش او را میازار!

فضائل احمد و فردوس دیلمی: عمر بن خطاب گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: حُبّ علی رستگاری از آتش است. و چنین سرود:

-«حُبّ علی سپری است برای مردم، پروردگارا گناهان مرا با آن فرو ریز!

- اگر ذمّی قصد کرد او را دوست بدارد، در دوزخ از آتش مصون می‌ماند.» و در فردوس دیلمی ابوصالح گوید: چون عبدالله بن عباس را وفات در رسید، گفت: خداوندا، من به ولایت علی بن أبی طالب علیه السّلام به تو تقرّب می‌جویم.

ص: ۲۵۸

حلیه الأولیاء: یحیی بن کثیر نابینا گفت: در خواب زبید بن حارث نامی را دیده و به وی گفتم: ای ابوعبدالرحمان، کارت به کجا کشید؟ گفت: به رحمت خدا، گفتم: کدام کار را با فضیلت ترین کار ها یافتی؟ گفت: نماز و حُبّ علی بن أبی طالب علیه االسّلام.

جبرئیل بر پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرود آمده و گفت: یا محمّد، خدای علیّ اعلی تو را سلام می‌رساند و گفت: محمّد نبیِّ رحمت من و علی اقامه کننده حُجت من است، هرکس او را دوست بدارد را عذاب نمی‌کنم هرچند مرا نافرمانی کرده باشد، و بر هرکس که با وی دشمنی کرده باشد، رحم نمی‌کنم هرچند مرا اطاعت کرده باشد.

حلیهٔ الأولیاء و فضائل احمد و خصائص نطنزی: زید بن ارقم از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله روایت کرده که آن حضرت فرمود: هرکس دوست داشته باشد چون من زندگی کند و چون من بمیرد و در بهشت جاویدانی اقامت گزیند که پروردگارم عزّوجل مرا به آن وعده فرموده، همان بهشتی که خداوند نهال درختان آن را با دست خود کاشته، باید ولایت علی بن أبی طالب علیه السّلام را بپذیرد که او شما را از هدایتی خارج نکرده و به گمراهی وارد نمی‌سازد.

و در روایت ابن عباس و ابوهریره: هرکس خوشحال می‌شود که حیاتی همچون حیات من و مرگی چون مرگ من داشته باشد و به خانه‌ام در بهشت عدن وارد شود که پروردگارم آن را کاشته سپس به آن فرمود «باش» و «شد»، باید ولایت علی بن أبی طالب را بپذیرد و پس از او ولایت اوصیایی که از فرزندان اویند، که آن‌ها عترت من هستند و از گِل من سرشته شده‌اند...الخ.

عبدالله بن موسی گفت: دو مرد در مورد امامت به مشاجره پرداختند و به داوری شُریک بن عبدالله رضایت داده، نزد وی آمدند. شُریک گفت: مرا اعمش از شقیق از سلمه از حذیفهٔ بن الیمان روایت کرده که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: «خداوند عزّوجل علی را ستون خیمه بهشت آفریده، پس هرکس به او چنگ زند، بهشتی خواهد بود.» پس آن مرد این ادعا را بسیار بزرگ دانسته و گفت: ما این حدیث را نشنیده‌ایم، برویم نزد ابن درّاج، پس نزد وی رفته و ماجرای خود را برایش بازگو نمودند، پس ابن دراج گفت: از این موضوع تعجّب می‌کنید؟! مرا أعمش از ابوهارون عبدی از ابوسعید خدری روایت کرد که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: خداوند ستونی از نور آفرید و آن را از وسط عرش خود آویخت، جز علی و هرکس از شیعیانش که ولایت او را پذیرفته باشد، دستش به آن نمی‌رسد» پس آن مرد گفت: اینکه شبیه قبلی بود، نزد وکیع برویم، پس نزد وکیع رفته و ماجرا را برای وی بازگو کردند. وی گفت: آیا از این تعجّب می‌کنید؟ مرا أعمش از ابوصالح از ابوسعید خدری روایت کرد که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: «کسی قادر به رسیدن به ارکان عرش نیست مگر علی و هرکس از شیعیانش که ولایت او را پذیرفته باشد» راوی گوید: پس آن مرد به ولایت علی علیه السّلام اعتراف نمود.

ص: ۲۵۹

ابن بطّه در «الإبانهٔ» و خطیب در «الأربعین» با اسنادشان به ابوهریره- و لفظ از زید بن ارقم است- آورده‌اند که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: «هرکس دوست داشته باشد که به آن نهال سرخ که خداوند با دست خود در بهشت عدن کاشته تمسک جوید، باید به حُبّ علی بن أبی طالب علیه السّلام تمسّک جوید». - . مناقب آل أبی طالب ۲: ۵-۲ -

**[ترجمه]

«۳۵»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب ابْنُ عُقْدَةَ وَ ابْنُ جَرِيرٍ بِالْإِسْنَادِ عَنِ الْخُدْرِيِّ وَ جَابِرٌ الْأَنْصَارِيُّ وَ جَمَاعَةٌ مِنَ الْمُفَسِّرِينَ: فِي قَوْلِهِ

تَعَالَى وَ لَتَعْرِفَنَّهُمْ فِی لَحْنِ الْقَوْلِ (۳) بِبُغْضِهِمْ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام.

قَالَ الرَّبِیعُ بْنُ سُلَیْمَانَ: کُنْتُ بِالْکُوفَهِ فَمَرَرْتُ بِمَجْنُونٍ فَقَرَأْتُ عَلَیْهِ آللّهُ أَذِنَ لَکُمْ أَمْ عَلَی اللَّهِ تَفْتَرُونَ (۴) قَالَ مَا عَلَی اللَّهِ یَفْتَرِی وَ لَکِنْ یُبْغِضُ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام.

جَابِرٌ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَی فَالَّذِینَ لا یُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَهِ قُلُوبُهُمْ مُنْکِرَهٌ وَ هُمْ مُسْتَکْبِرُونَ (۵) فَقَالَ علیه السلام فَإِنَّهُمْ عَنْ وَلَایَهِ عَلِیٍّ مُسْتَکْبِرُونَ فَقَالَ (۶) لِمَنْ فَعَلَ ذَلِکَ وَعِیداً مِنْهُ لا جَرَمَ أَنَّ اللَّهَ یَعْلَمُ ما یُسِرُّونَ وَ ما یُعْلِنُونَ إِنَّهُ لا یُحِبُّ الْمُسْتَکْبِرِینَ (۷) عَنْ وَلَایَهِ عَلِیٍّ علیه السلام.

الْبَاقِرُ علیه السلام: فِی قَوْلِهِ تَعَالَی إِنَّا کَفَیْناکَ الْمُسْتَهْزِئِینَ (۸) أَعْدَاؤُهُ وَ أَوْلِیَاؤُهُ وَ مَنْ کَانَ یَهْزَأُ بِأَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ هُمُ الَّذِینَ قَالُوا هَذَا صَفِیُّ مُحَمَّدٍ مِنْ بَیْنِ أَهْلِهِ

۱- ۱. فی(م) و(د): ربیع المذکرین.

۲- ۲. مناقب آل أبی طالب ۲: ۲- ۵.

۳- ۳. سوره محمد: ۳۰.

۴- ۴. سوره یونس: ۵۹.

۵- ۵. سوره النحل: ۲۲.

۶- ۶. فی المصدر: فقال اللّه.

۷- ۷. سوره النحل: ۲۳.

۸- ۸. سوره الحجر: ۹۵.

وَ كَانُوا يَتَغَامَزُونَ بِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى وَ لَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِما يَقُولُونَ (١).

الْبَاقِرُ عليه السلام: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ (٢) الْآيَةَ نَزَلَتْ فِيهِمْ وَ ذَلِكَ حِينَ اجْتَمَعُوا فَقَالُوا لَئِنْ مَاتَ مُحَمَّدٌ لَمْ نَسْمَعْ لِعَلِيٍّ وَ لَا لِأَحَدٍ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ.

ذَكَرَ ابْنُ بَطَّهَ فِي الْإِبَانَهِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله: لَوْ أَنَّ أُمَّتِي أَبْغَضُوكَ لَأَكَبَّهُمُ اللَّهُ عَلَى مَنَاخِرِهِمْ فِي النَّارِ.

عَطِيَّهُ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله: مَنْ أَبْغَضَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَهُوَ مُنَافِقٌ.

ابْنُ مَسْعُودٍ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله: مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ آمَنَ بِمَا جِئْتُ بِهِ وَ هُوَ يُبْغِضُ (٣) عَلِيّاً فَهُوَ كَاذِبٌ لَيْسَ بِمُؤْمِنٍ.

النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله: مَنْ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ فِي قَلْبِهِ بُغْضُ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ لَقِيَ اللَّهَ وَ هُوَ يَهُودِيٌّ.

ابْنُ عَبَّاسٍ وَ أُمُّ سَلَمَهَ وَ سَلْمَانُ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله: مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً فَقَدْ أَحَبَّنِي وَ مَنْ أَبْغَضَ عَلِيّاً فَقَدْ أَبْغَضَنِي.

أُمُّ سَلَمَهَ وَ أَنَسٌ: قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله وَ نَظَرَ إِلَى عَلِيٍّ عليه السلام كَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ يُحِبُّنِي وَ يُبْغِضُ هَذَا.

تاريخ الخطيب (۴) و كتاب ابن المؤذن و اللفظ له أنه رئى يزيد بن هارون فى المنام فقيل ما فعل بك فقال عاتبنى فقال أ تحدث عن جرير بن عثمان قال قلت يا رب ما علمت إلا خيرا قال يا يزيد إنه كان يبغض على بن أبى طالب عليه السلام.

١- ١. سوره الحجر: ٩٧.

٢- ٢. سوره آل عمران: ٣١.

٣- ٣. فى المصدر: و هو مبغض.

۴- ۴. فى(ك): تاريخ الطبرىّ.

الْبَاقِرُ عليه السلام: فِی قَوْلِهِ تَعَالَی أَ فَکُلَّما جاءَکُمْ رَسُولٌ بِما لا تَهْوی أَنْفُسُکُمُ (۱) بِمُوَالاةِ عَلِیٍ فَفَرِیقاً مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ کَذَّبْتُمْ وَ فَرِیقاً تَقْتُلُونَ.

الصَّادِقُ علیه السلام: سُئِلَ عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَی قُلْ إِنِّی لا أَمْلِکُ لَکُمْ ضَرًّا وَ لا رَشَداً(۲) فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ دَعَا النَّاسَ إِلَی وَلَایَهِ عَلِیٍّ فَکَرِهَ ذَلِکَ قَوْمٌ وَ قَالُوا فِیهِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ قُلْ إِنِّی لا أَمْلِکُ لَکُمْ ضَرًّا وَ لا رَشَداً قُلْ إِنِّی لَنْ یُجِیرَنِی مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ(۳) إِنْ عَصَیْتُهُ فِیمَا أَمَرَنِی بِهِ الْآیَاتِ.

هِلْقَامٌ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام: فِی قَوْلِهِ فَاصْبِرْ عَلی ما یَقُولُونَ (۴) قَالَ دَفْعِهِمْ وَلَایَهَ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام.

ابْنُ بَطَّهَ مِنْ سِتَّهِ طُرُقٍ وَ ابْنُ مَاجَهْ وَ التِّرْمِذِیُّ وَ مُسْلِمٌ وَ الْبُخَارِیُّ وَ أَحْمَدُ وَ ابْنُ الْبَیِّعِ وَ أَبُو الْقَاسِمِ الْأَصْفَهَانِیُّ وَ أَبُو بَکْرِ بْنُ أَبِی شَیْبَهَ عَنْ وَکِیعٍ وَ أَبُو مُعَاوِیَهَ عَنِ الْأَعْمَشِ بِأَسَانِیدِهِمْ عَنْ زِرِّ بْنِ حُبَیْشٍ قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام: وَ الَّذِی فَلَقَ الْحَبَّهَ وَ بَرَأَ النَّسَمَهَ إِنَّهُ لَعَهِدَ النَّبِیُّ الْأُمِّیُّ أَنَّهُ لَا یُحِبُّنِی إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا یُبْغِضُنِی إِلَّا مُنَافِقٌ.

الْحِلْیَهُ وَ فَضَائِلُ السَّمْعَانِیِّ وَ الْعُکْبَرِیُّ وَ شَرْحُ الألکانی [اللَّالِکَائِیِ] وَ تَارِیخُ بَغْدَادَ عَنْ زِرِّ بْنِ حُبَیْشٍ قَالَ سَمِعْتُ عَلِیّاً علیه السلام یَقُولُ: عَهِدَ إِلَیَّ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ لَا یُحِبُّکَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا یُبْغِضُکَ إِلَّا مُنَافِقٌ. و قد رواه کثیر النواء و سالم بن أبی حفصه.

جَامِعُ التِّرْمِذِیِّ وَ مُسْنَدُ الْمَوْصِلِیِّ وَ فَضَائِلُ أَحْمَدَ عَنْ أُمِّ سَلَمَهَ: قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله لِعَلِیٍّ علیه السلام لَا یُحِبُّکَ مُنَافِقٌ وَ لَا یُبْغِضُکَ مُؤْمِنٌ.

أَحْمَدُ فِی مُسْنَدِ النِّسَاءِ الصَّحَابِیَّاتِ عَنْ أُمِّ سَلَمَهَ وَ کِتَابُ إِبْرَاهِیمَ الثَّقَفِیِّ عَنْ أَنَسٍ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: أَبْشِرْ فَإِنَّهُ لَا یُبْغِضُکَ مُؤْمِنٌ وَ لَا یُحِبُّکَ مُنَافِقٌ وَ لَوْ لَا أَنْتَ لَمْ یُعْرَفْ حِزْبُ اللَّهِ.

۱- ۱. سوره البقره: ۸۷. و بعده «اسْتَکْبَرْتُمْ فَفَرِیقاً اه».

۲- ۲. سوره الجن: ۲۱ و ۲۲.

۳- ۳. سوره الجن: ۲۱ و ۲۲.

۴- ۴. سوره طه: ۱۳۰.

وَ فِی الْخَبَرِ: یَا عَلِیُّ حُبُّکَ تَقْوَی وَ إِیمَانٌ وَ بُغْضُکَ کُفْرٌ وَ نِفَاقٌ.

الصَّادِقُ علیه السلام: وَ لَیَعْلَمَنَّ اللّٰهُ الَّذِینَ آمَنُوا یَعْنِی بِوَلَایَهِ عَلِیٍ وَ لَیَعْلَمَنَّ الْمُنافِقِینَ (۱) یَعْنِی الَّذِینَ أَنْکَرُوا وَلَایَتَهُ.

رَبِیعُ الْمَذْکُورِینَ (۲) قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله: یَا عَلِیُّ لَوْلَاکَ لَمَا عُرِفَ الْمُؤْمِنُونَ بَعْدِی.

الْبَلاذُرِیُّ وَ التِّرْمِذِیُّ وَ السَّمْعَانِیُّ عَنْ أَبِی هَارُونَ الْعَبْدِیِّ قَالَ أَبُو سَعِیدٍ الْخُدْرِیُّ: کُنَّا لَنَعْرِفُ الْمُنَافِقِینَ نَحْنُ مَعَاشِرَ الْأَنْصَارِ بِبُغْضِهِمْ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام.

إِبَانَهُ الْعُکْبَرِیِّ وَ کِتَابُ ابْنِ عُقْدَهَ وَ فَضَائِلُ أَحْمَدَ بِأَسَانِیدِهِمْ أَنَّ جَابِراً وَ الْخُدْرِیَّ قَالا: کُنَّا نَعْرِفُ الْمُنَافِقِینَ عَلَی عَهْدِ رَسُولِ اللّٰهِ صلی الله علیه و آله بِبُغْضِهِمْ عَلِیّاً.

إِبَانَهُ الْعُکْبَرِیِّ وَ شَرْحُ الألکانی [اللَّالِکَائِی] قَالَ جَابِرٌ وَ زَیْدُ بْنُ أَرْقَمَ: مَا کُنَّا نَعْرِفُ الْمُنَافِقِینَ وَ نَحْنُ مَعَ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله إِلَّا بِبُغْضِهِمِ عَلِیّاً.

الْبَاقِرُ علیه السلام: فِی قَوْلِهِ وَ لا تُلْقُوا بِأَیْدِیکُمْ إِلَی التَّهْلُکَهِ(۳) قَالَ لَا تَعْدِلُوا عَنْ وَلَایَتِنَا فَتَهْلِکُوا فِی الدُّنْیَا وَ الْآخِرَهِ.

أَبُو بَکْرِ بْنُ مَرْدَوَیْهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الصَّبَّاحِ النَّیْسَابُورِیِّ عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ عَنْ أَحْمَدَ قَالَ سَمِعْتُ الشَّافِعِیَّ یَقُولُ سَمِعْتُ مَالِکَ بْنَ أَنَسٍ یَقُولُ قَالَ أَنَسُ بْنُ مَالِکٍ: مَا کُنَّا نَعْرِفُ الرَّجُلَ لِغَیْرِ أَبِیهِ إِلَّا بِبُغْضِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ.

أَنَسٌ فِی خَبَرٍ طَوِیلٍ: کَانَ الرَّجُلُ مِنْ بَعْدِ یَوْمِ خَیْبَرَ یَحْمِلُ وَلَدَهُ عَلَی عَاتِقِهِ ثُمَّ یَقِفُ عَلَی طَرِیقِ عَلِیٍّ علیه السلام فَإِذَا نَظَرَ إِلَیْهِ أَوْمَأَ بِإِصْبَعِهِ یَا بُنَیَّ تُحِبُّ هَذَا الرَّجُلَ فَإِنْ قَالَ نَعَمْ قَبَلَهُ وَ إِنْ قَالَ لَا خَرَقَ بِهِ الْأَرْضَ وَ قَالَ لَهُ الْحَقْ بِأُمِّکَ.

الْهَرَوِیُّ فِی الْغَرِیبَیْنِ قَالَ عُبَادَهُ بْنُ الصَّامِتِ: کُنَّا نَسْبُرُ(۴) أَوْلَادَنَا بِحُبِّ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ فَإِذَا رَأَیْنَا أَحَدَهُمْ لَا یُحِبُّهُ عَلِمْنَا أَنَّهُ لِغَیْرِ رِشْدَهِ.

۱- ۱. سوره العنکبوت: ۱۱.

۲- ۲. فی(م) و(د): ربیع المذکرین.

۳- ۳. سوره البقره: ۱۹۵.

۴- ۴. سبره: جربه و اختبره.

الطَّبَرِیُّ فِی الْوَلَایَهِ بِإِسْنَادٍ لَهُ عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَهَ قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام: لَا یُحِبُّنِی ثَلَاثَهٌ وَلَدُ زِنًا وَ مُنَافِقٌ وَ رَجُلٌ حَمَلَتْ بِهِ أُمُّهُ فِی بَعْضِ حَیْضِهَا.

وَ رَوَی عُبَادَهُ بْنُ یَعْقُوبَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ یَعْلَی بْنِ مُرَّهَ: أَنَّهُ کَانَ جَالِساً عِنْدَ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله إِذْ دَخَلَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله کَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ یَتَوَالانِی وَ یُحِبُّنِی وَ هُوَ یُعَادِی هَذَا وَ یُبْغِضُهُ وَ اللَّهِ لَا یُبْغِضُهُ وَ یُعَادِیهِ إِلَّا کَافِرٌ أَوْ مُنَافِقٌ أَوْ وَلَدُ زَنْیِهٍ(۱).

شِیرَوَیْهِ فِی الْفِرْدَوْسِ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله: إِنَّمَا رَفَعَ اللَّهُ الْقَطْرَ عَنْ بَنِی إِسْرَائِیلَ بِسُوءِ رَأْیِهِمْ فِی أَنْبِیَائِهِمْ وَ إِنَّ اللَّهَ یَرْفَعُ الْقَطْرَ عَنْ هَذِهِ الْأُمَّهِ بِبُغْضِهِمْ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام.

وَ فِی رِوَایَهٍ: فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ وَ هَلْ یُبْغِضُ عَلِیّاً أَحَدٌ قَالَ نَعَمْ الْقُعُودُ عَنْ نُصْرَتِهِ بُغْضٌ (۲).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: ابن عقده و ابن جریر با اسناد از خدری و جابر انصاری و جمعی از مفسّران در قول خدای متعال: «وَ لَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ» - . محمّد / ۳۰ - {تو آن‌ها را به شیوه سخنشان خواهی شناخت} گفته‌اند: منظور این است که به علامت دشمنی آن ها با علی بن ابی طالب آن ها را خواهی شناخت.

ربیع بن سلیمان گوید: در کوفه بودم که بر مجنونی گذر کردم، پس این آیه را بر وی خواندم: «ءَاللَّهُ أَذِنَ لَكُمْ أَمْ عَلَى اللَّهِ تَفْتَرُون» - . یونس/ ۵۹ - {«آیا

خدا به شما اجازه داده یا بر خدا دروغ می بندید؟»} گفت: به خدا افترا نمی‌بندد بلکه با علی بن أبی طالب علیه السّلام دشمنی می کند.

جابر: از امام باقر علیه السّلام درباره قول خدای متعال پرسیدم که: «فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَهِ قُلُوبهُم مُّنكِرَهٌ وَ هُم مُّسْتَكْبِرُونَ» - . نحل/ ۲۲ - {پس کسانی که به آخرت ایمان ندارند، دلهایشان انکارکننده [حق] است و خودشان متکبرند.} آن حضرت علیه السّلام فرمود: آن‌ها از پذیرش ولایت علی تکبر می‌ورزند و خداوند در مورد کسانی که از پذیرش ولایت علی علیه السلام تکبر می‌کنند به عنوان هشدار فرموده است: «لَا جَرَمَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَ مَا يُعْلِنُونَ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِين» - . نحل/ ۲۳ - {شک

نیست که خداوند آنچه را پنهان می دارند و آنچه را آشکار می سازند، می داند، و او گردنکشان را دوست نمی دارد.} یعنی متکبّران از پذیرش ولایت علی علیه السّلام.

امام باقر علیه السّلام در قول خدای تعالی: «إِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِءِينَ» - . حجر/ ۹۵ - {که ما [شرّ] ریشخندگران را از تو برطرف خواهیم کرد} می‌فرماید یعنی دشمنان او و دوستانشان و هرکه امیرالمؤمنین علیه السّلام را ریشخند می کرده است، و اینان همان کسانی هستند که گفتند: این برگزیده محمّد از میان خاندان اوست

و در مورد امیرالمؤمنین علیه السّلام به یکدیگر چشمک می‌زدند، پس خداوند آیه: «وَ لَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّکَ یَضِیقُ صَدْرُکَ بِمَا یَقُولُون» - . حجر/ ۹۷ - {و قطعاً می دانیم که سینه تو از آنچه می گویند تنگ می شود} را نازل فرمود.

امام باقر علیه السّلام در قول خدای متعال: «قُلْ إِن کُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي یُحْبِبْکُمُ اللَّهُ » - . آل عمران/ ۳۱ - {بگو: «اگر خدا را دوست دارید، از من پیروی کنید تا خدا دوستتان بدارد} می‌فرماید: درباره آنان (منافقان) نازل شده و این زمانی بود که باهم گرد آمده و گفتند: اگر محمّد بمیرد نه از علی و نه از هیچ‌یک از اهل بیت او اطاعت نخواهیم کرد.

ابن بطّهٔ در «الإبانه» با اسنادش از جابر آورده است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السلام فرمود: اگر اُمّت من با تو دشمنی ورزیدند، خداوند آن‌ها را با صورت در دوزخ می‌افکند.

عطیّهٔ از ابوسعید آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: هرکس با ما اهل بیت دشمنی کند، منافق است.

ابن مسعود: پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: هرکس پندارد که به آنچه من آورده ام ایمان آورده در حالی که با علی علیه السلام دشمنی کند، او دروغگوست، مؤمن نیست!

پیامبر صَلی الله علیهِ و آله: هرکه خدای عزّوجل را دیدار کند در حالی که کینه علی را به دل داشته باشد، همچون یک یهودی با خدا دیدار می کند.

ابن عباس، اُم سلمه و سلمان: پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: هرکس علی را دوست بدارد، در حقیقت مرا دوست داشته و هرکس با علی دشمنی کند، با من دشمنی کرده است.

اُمّ سلمه و انس: پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: - و به علی علیه السّلام نگاه کرد- : دروغ می گوید آنکه مدعی می‌شود مرا دوست می‌دارد ولی از این نفرت دارد.

تاریخ خطیب و کتاب ابن المؤذّن- و لفظ از اوست- : یزید بن هارون را به خواب دیدند، به وی گفته شد: خداوند با تو چه کرد؟ گفت: از من گله کرد. خداوند فرمود: از جریر بن عثمان چیزی می گویی؟ گفت: گفتم: پروردگارا، چیزی جز خوبی از او نمی‌دانم، گفت: ای یزید: او از علی بن أبی طالب علیه السّلام نفرت داشت؟!

ص: ۲۶۱

امام باقر علیه السّلام در قول خدای متعال: «أَفَکلَّمَا جَاءَکُمْ رَسُولُ بِمَا لَا تهْوَی أَنفُعهسُکُمُ اسْتَکْبَرْتُمْ فَفَرِیقًا کَذَّبْتُمْ وَ فَرِیقًا تَقْتُلُون» - . بقره/ ۸۷ - {هر

گاه پیامبری چیزی را که خوشایند شما نبود برایتان آورد، کبر ورزیدید؟ گروهی} از آل محمّد {را دروغگو خواندید و گروهی را کشتید}.

از امام صادق علیه السّلام درباره قول خدای متعال: «قُلْ إِنیّ ِ لَا أَمْلِكَ لَكمُ ْضَرًّا وَ لَا رَشَدًا» - . جن/ ۲۱ - {بگو: «من برای شما اختیار زیان و هدایتی را ندارم.»} سؤال شد، فرمود: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله مردم را به پذیرش ولایت علی دعوت فرمود، اما جمعی را خوش نیامده و به آن اعتراض کردند، پس خداوند این آیه را نازل فرمود: «قُلْ إِنیّ ِ لَا أَمْلِكُ لَكمُ ْضَرًّا وَ لَا رَشَدًا* قُلْ إِنیّ ِ لَن يجُيرَنی مِنَ اللَّهِ أَحَد...» - . جن/ ۲۲-۲۱ - {بگو:

«من برای شما اختیار زیان و هدایتی را ندارم.» بگو: «هرگز کسی مرا در برابر خدا پناه نمی دهد} اگر او را در آنچه مرا به آن فرمان داده معصیت کنم.*

هلقام از امام باقر علیه السّلام در قول خدای عزّوجل: «فَاصْبرِ عَلیَ مَا يَقُولُون» - . طه/ ۱۳۰ - {پس

بر آنچه می گویند شکیبا باش!} آورده است که آن حضرت فرمود: منظور، نپذیرفتن ولایت امیرالمؤمنین علیه السّلام توسط آن‌هاست.

ابن بطّة از شش طریق، ابن ماجه، ترمذی، مسلم، بخاری، احمد، ابن البیّع، ابوالقاسم اصفهانی و ابوبکر بن أبی شیبه از وکیع و ابومعاویه از أعمش با اسنادهایشان از زرّ بن حبیش آورده‌اند که علی علیه السّلام فرمود: سوگند به آنکه دانه را شکافت و انسان‌ها را آفرید که این عهدی است از جانب آن پیامبر اُمّی که جز مؤمن مرا دوست نداشته باشد و جز منافق با من دشمنی نکند.

حلیه الأولیاء، فضائل سمعانی، عکبری، شرح ألکانی و تاریخ بغداد از زرّ بن حبیش روایت کرده‌اند که گفت: شنیدم علی علیه السّلام را که می‌فرمود: پیامبر صَلی الله علیهِ و آله مرا عهدی داده که «جز مؤمن تو را دوست ندارد و جز منافق تو را دشمن ندارد!» و این حدیث را کثیرالنوا و سالم بن أبی حفصه روایت کرده‌اند .

جامع ترمذی، مسند موصلی و فضائل احمد از اُمّ سلمهٔ آورده‌اند که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام فرمود: منافق تو را دوست نمی‌دارد و مؤمن با تو دشمنی نکند.

احمد در «مسند النساء الصحابیات» از اُمّسلمه و کتاب ابراهیم ثقفی از أنس آورده‌اند که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: بشارت باد تو را که هیچ مؤمنی با تو دشمنی نورزد و هیچ منافقی تو را دوست ندارد و اگر تو نبودی، حزب خدا شناخته نمی... شد.

ص: ۲۶۲

و در خبر است: ای علی، حُبّ تو پارسایی و ایمان و دشمنی با تو کفر است و نفاق.

امام صادق علیه السّلام: «وَ لَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُواْ وَ لَيَعْلَمَنَّ الْمُنَافِقِين» - . عنکبوت/ ۱۱ - {البته

خدا می‌داند که مؤمنان} یعنی مؤمنان به ولایت علی {چه کسانی هستند و منافقان} یعنی کسانی که ولایت او را انکار

کردند{چه کسانی هستند}

ربیع المذکورین: پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: یا علی، اگر تو نبودی، پس از من مؤمنان شناخته نمی‌شدند.

بلاذری، ترمذی و سمعانی از ابوهارون عبدی، ابوسعید خدری گفت: ما جماعت انصار منافقان را با دشمنی کردنشان با علی بن أبی طالب علیه السّلام می‌شناختیم.

الإبانه عکبری، کتاب ابن عقده و فضائل احمد با اسنادهایشان آورده‌اند که جابر و خدری گفته‌اند: ما منافقان را در عهد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به دشمنی‌شان با علی می‌شناختیم.

الإبانه عکبری و شرح ألکانی: جابر و زید بن أرقم گویند: هنگامی که با پیامبر صَلی الله علیهِ و آله بودیم، .جز از طریق دشمنی با علی منافقان را نمی‌شناختیم .

امام باقر علیه السّلام در مورد آیه: «وَ لَا تُلْقُواْ بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ» - . بقره/ ۱۹۵ - {و

خود را با دست خود به هلاکت میفکنید} فرمود: یعنی اینکه از ولایت ما منحرف نشوید که در دنیا و آخرت هلاکت گردید.

ابوبکر بن مردویه با سندی از أنس بن مالك آورده است که ما پسری را که از غیر پدر خود زاده شده بود نمی‌شناختیم مگر به نفرتی که از علی بن أبی طالب داشت.

أنس در حدیثی طولانی گوید: پس از واقعه خیبر مردها پسران خود بر دوش گرفته سر راه علی علیه السّلام قرار گرفته و به آن حضرت اشاره نموده سپس به فرزند خود می‌گفتند: آیا این مرد را دوست داری؟ اگر می‌گفت: آری، او را می‌پذیرفتند و اگر می‌گفت: نه! بر زمینش افکنده و می‌گفتند: به مادرت ملحق شو!

هروی در «الغریبین» : عبادهٔ بن الصامت گفت: فرزندانمان را به حُبّ علی بن أبی طالب امتحان می‌کردیم و اگر می‌دیدیم یکی از آن‌ها او را دوست نمی‌دارد، پی می‌بردیم که حلال‌زاده نیست.

ص: ۲۶۳

طبری در «الولایهٔ» با اسناد خودش از اصبغ بن نباته آورده است که علی علیه السّلام فرمود: سه کس مرا دوست ندارند: زنازاده، منافق و مردی که مادرش در حیض به وی باردار شده باشد.

و عبادهٔ بن یعقوب با اسنادش از یعلی بن مُرّهٔ آورده است که وی در محضر پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نشسته بوده که علی بن أبی طالب علیه السّلام وارد شد، پس پیامبرصَلی الله علیهِ و آله فرمود: دروغ می‌گوید آنکه گمان می‌برد ولایت مرا پذیرفته و دوستم می‌دارد در حالی که با «این» دشمنی ورزیده، از او نفرت داشته باشد؛ به خدا سوگند جز کافر یا منافق یا زنازاده از او نفرت نداشته و با وی دشمنی نمی‌کند. - . مناقب آل أبی طالب ۲: ۱۰-۷ -

شیرویه در «الفردوس» ابن عباس گفت: پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: خداوند به سبب بدبینی بنی‌اسرائیل نسبت به پیامبرانشان باران را از ایشان دریغ نمود و خداوند به سبب دشمنی با علی بن أبی طالب باران را از این اُمّت دریغ خواهد کرد.

و در روایتی: پس مردی برخاسته و گفت: یا رسول الله، مگر کسی هم به علی کینه می‌ورزد؟ فرمود: آری، کوتاهی در یاری کردنش دشمنی است. - . مناقب آل أبی طالب ۲: ۱۴ -

**[ترجمه]

«۳۶»

جا، [المجالس] للمفید عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ السَّبِیعِیِّ عَنْ عَبَّادِ بْنِ یَعْقُوبَ عَنْ أَبِی عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمَسْعُودِیِّ عَنْ کَثِیرٍ النَّوَّاءِ عَنْ أَبِی مَرْیَمَ الْخَوْلَانِیِّ عَنْ مَالِکِ بْنِ ضَمْرَةَ قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام: أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ بِیَدِی وَ قَالَ مَنْ تَابَعَ هَؤُلَاءِ الْخَمْسَ ثُمَّ مَاتَ وَ هُوَ یُحِبُّکَ فَقَدْ قَضی نَحْبَهُ وَ مَنْ مَاتَ وَ هُوَ یُبْغِضُکَ فَقَدْ مَاتَ مِیتَةً جَاهِلِیَّةً یُحَاسَبُ بِمَا یَعْمَلُ (۳) فِی الْإِسْلَامِ وَ مَنْ عَاشَ بَعْدَکَ وَ هُوَ یُحِبُّکَ خَتَمَ اللَّهُ لَهُ بِالْأَمْنِ وَ الْإِیمَانِ حَتَّی یَرِدَ عَلَیَّ الْحَوْضَ (۴).

**[ترجمه]مجالس مفید: امیرالمؤمنین علی بن أبی طالب علیه السّلام فرمود: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله دست مرا گرفته و فرمود: هرکس نمازهای پنج‌گانه را پیوسته بخواند سپس در حالی که تو را دوست دارد، بمیرد، شهید از دنیا رفته است، و هرکه در حالی که با تو دشمنی می‌کند بمیرد، بر جاهلیت مرده است و از بابت آنچه در اسلام کرده بازخواست می‌شود، و هرکه پس از تو زنده باشد و تو را دوست داشته باشد، خداوند امنیت و ایمان را بهره او خواهد ساخت تا اینکه در کنار حوض کوثر بر من وارد شود. - . امالی مفید: ۵ -

**[ترجمه]

بیان

هؤلاء الخمس أی الصلوات الخمس و قوله فقد قضی نحبه إشاره إلی قوله تعالی فَمِنْهُمْ مَنْ قَضی نَحْبَهُ وَ مِنْهُمْ مَنْ یَنْتَظِرُ وَ ما بَدَّلُوا تَبْدِیلًا(۵).

۱- ۱. مناقب آل أبی طالب ۲: ۷- ۱۰.

۲- ۲. مناقب آل أبی طالب ۲: ۱۴.

۳- ۳. فی المصدر: بما عمل.

۴- ۴. أمالی المفید: ۵.

۵– ۵. سوره الأحزاب: ۲۳.

**[ترجمه]منظور از «هؤلاءالخمس» نمازهای پنج گانه است و قول آن حضرت: «مَّن قَضىَ نحَْبَهُ» اشاره به آیه: «فَمِنْهُم مَّن قَضىَ نحَْبَهُ وَ مِنهُْم مَّن يَنتَظِرُ وَ مَا بَدَّلُواْ تَبْدِيلا» -. احزاب/ ۲۳ - {برخی

از آنان به شهادت رسیدند و برخی از آنها در [همین] انتظارند و [هرگز عقیده خود را] تبدیل نکردند.}

ص: ۲۶۴

**[ترجمه]

«۳۷»

جا، [المجالس] للمفيد مُحَمَّدُ بْنُ عِمْرَانَ الْمَرْزُبَانِيُّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الطُّوسِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُكَيْمٍ الْأَوْدِيِّ عَنْ شَرِيكٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي زُرْعَةَ عَنْ سَالِمِ بْنِ الْجَعْدِ قَالَ: سُئِلَ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيُّ وَ قَدْ سَقَطَ حَاجِبَاهُ عَلَى عَيْنَيْهِ فَقِيلَ لَهُ أَخْبِرْنَا عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَرَفَعَ حَاجِبَيْهِ بِيَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ ذَاكَ خَيْرُ الْبَرِيَّهِ لَا يُبْغِضُهُ إِلَّا مُنَافِقٌ وَ لَا يَشُكُّ فِيهِ إِلَّا كَافِرٌ(۱).

**[ترجمه]مجالس مفید: محمّد بن عمران مرزبانی با سندی از سالم بن جعد گوید: از جابر بن عبدالله- در حالی که ابروانش بر روی چشمانش فروهشته بودند- سؤال شده و به وی گفته شد: از علی بن أبی طالب برای ما بگو! گفت: او بهترینِ مردم است، جز منافق با وی دشمنی نخواهد کرد و جز کافر در مورد او تردید نمی کند. -. امالی مفید: ۳۸ و ۳۹ -

**[ترجمه]

«۳۸»

جا، [المجالس] للمفيد مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ التَّمِيمِيُّ عَنْ هِشَامِ بْنِ يُونُسَ النَّهْشَلِيِّ عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَيَّاشٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ أَنَسٍ قَالَ: نَظَرَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام فَقَالَ يَا عَلِيُّ مَنْ أَبْغَضَكَ أَمَاتَهُ اللَّهُ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً وَ حَاسَبَهُ بِمَا عَمِلَ يَوْمَ الْقِيَامَهِ(۲).

**[ترجمه]مجالس مفید: محمّد بن جعفر تمیمی با سندی از أنس آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله نگاهی به علی بن أبی طالب علیه السّلام کرده سپس فرمود: ای علی، هر کس با تو دشمنی کند، خدایش بر جاهلیت بمیراند و در روز قیامت بابت کردارش وی را بازخواست نماید. -. امالی مفید: ۴۵ -

**[ترجمه]

«۳۹»

جا، [المجالس] للمفید عَلِیُّ بْنُ بِلَالٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الثَّقَفِیِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی هَاشِمٍ عَنْ یَحْیَی بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ أَبِی هَارُونَ الْعَبْدِیِّ عَنْ زَاذَانَ عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِیِّ رَحِمَهُ اللَّهُ قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَوْمَ عَرَفَهَ فَقَالَ أَیُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ بَاهَی بِکُمْ فِی هَذَا الْیَوْمِ لِیَغْفِرَ لَکُمْ عَامَّهً وَ یَغْفِرَ لِعَلِیٍّ خَاصَّهً ثُمَّ قَالَ ادْنُ مِنِّی یَا عَلِیُّ فَدَنَا مِنْهُ فَأَخَذَ بِیَدِهِ ثُمَّ قَالَ إِنَّ السَّعِیدَ کُلَّ السَّعِیدِ حَقَّ السَّعِیدِ مَنْ أَطَاعَکَ وَ تَوَلَّاکَ مِنْ بَعْدِی وَ إِنَّ الشَّقِیَّ کُلَّ الشَّقِیِّ حَقَّ الشَّقِیِّ مَنْ عَصَاکَ وَ نَصَبَ لَکَ عَدَاوَهً مِنْ بَعْدِی (۳).

**[ترجمه]مجالس مفید: علی بن بلال با سندی از سلمان فارسی رحمهٔ الله علیه آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در روز عرفه بیرون آمده و فرمود: ای مردم، خداوند در این روز به شما مباهات کرده تا شما را به طور عام و علی را به طور خاص بیامرزد، سپس فرمود: ای علی، به من نزدیک شو! پس علی علیه السّلام به آن حضرت نزدیک شده آن گاه پیامبر صَلی الله علیهِ و آله دست وی را گرفته سپس فرمود: به راستی خوشبخت، خوشبخت واقعی و آنکه حقیقتاً خوشبخت است کسی است که پس از من ولایت تو را پذیرفته و فرمانبردارت باشد؛ و شقی، شقی واقعی و حقیقتاً شقی کسی است که بعد از من فرمانت نَبَرد و با تو به دشمنی برخیزد. - . امالی مفید: ۹۵ -

**[ترجمه]

«۴۰»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی جا، [المجالس] للمفید الْمُفِیدُ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عُبَیْدِ اللَّهِ الْقَطَّانِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ بَسَّامٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنِ اللَّیْثِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْخُدْرِیِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَعَاشِرَ النَّاسِ أَحِبُّوا عَلِیّاً فَإِنَّ لَحْمَهُ لَحْمِی وَ دَمَهُ دَمِی لَعَنَ اللَّهُ أَقْوَاماً مِنْ أُمَّتِی ضَیَّعُوا فِیهِ عَهْدِی وَ نَسُوا فِیهِ

ص: ۲۶۵

۱- ۱. أمالی المفید: ۳۸ و ۳۹.

۲- ۲. أمالی المفید: ۴۵.

۳- ۳. أمالی المفید: ۹۵.

وَصِيَّتِی مَا لَهُمْ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ خَلَاقٍ (۱).

**[ترجمه]امالی طوسی – مجالس مفید: شیخ مفید با سندی از ابوسعید خدری آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرموده: ای مردم، علی را دوست بدارید که گوشت او گوشت من است و خون او خونِ من! خدا لعنت کند اقوامی از اُمّت مرا که عهد و پیمان مرا در مورد او تباه کرده،

ص: ۲۶۵

وصیّت مرا نسبت به او به فراموشی سپرده باشند، آنان را نزد خدا بهره‌ای نیست. - . امالی مفید: ۱۷۳ . امالی شیخ طوسی: ۴۲ -

**[ترجمه]

«۴۱»

جا، [المجالس] للمفید الْجِعَابِیُّ عَنِ ابْنِ عُقْدَةَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ أَبِیهِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ الْحَکَمِ عَنِ الْمَسْعُودِیِّ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ حَصِیرَةَ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَیْنِ قَالَ: کُنْتُ أَنَا وَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ جَالِسَیْنِ عِنْدَ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله وَ عَلِیٌّ علیه السلام جَالِسٌ إِلَی جَنْبِهِ إِذْ قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ أَمَّنْ یُجِیبُ الْمُضْطَرَّ إِذا دَعاهُ وَ یَکْشِفُ السُّوءَ وَ یَجْعَلُکُمْ خُلَفاءَ الْأَرْضِ أَ إِلهٌ مَعَ اللَّهِ قَلِیلًا ما تَذَکَّرُونَ (۲) قَالَ فَانْتَفَضَ عَلِیٌّ علیه السلام انْتِفَاضَةَ الْعُصْفُورِ فَقَالَ لَهُ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله مَا شَأْنُکَ تَجْزَعُ فَقَالَ مَا لِی لَا أَجْزَعُ وَ اللَّهُ یَقُولُ إِنَّهُ یَجْعَلُنَا خُلَفَاءَ الْأَرْضِ فَقَالَ لَهُ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله لَا تَجْزَعْ فَوَ اللَّهِ لَا یُحِبُّکَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا یُبْغِضُکَ إِلَّا مُنَافِقٌ (۳).

کنز، [کنز جامع الفوائد] و تأویل الآیات الظاهره مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ خُنَیْسٍ عَنْ صَبَّاحٍ الْمُزَنِیِّ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ حَصِیرَةَ عَنْ أَبِی دَاوُدَ عَنْ بُرَیْدَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ عَلِیٌّ علیه السلام إِلَی جَنْبِهِ أَمَّنْ یُجِیبُ إِلَی قَوْلِهِ فَوَ اللَّهِ لَا یُبْغِضُکَ مُؤْمِنٌ وَ لَا یُحِبُّکَ کَافِرٌ(۴).

**[ترجمه]مجاالس مفید: جعابی با سندی از عمران بن حصین آورده است که گفت: من و عمر بن خطاب در حضور پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نشسته بودیم و علی علیه السّلام در کنار آن حضرت نشسته بود که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله آیه: «أَمَّن یجِیبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَ یکْشِفُ السُّوءَ وَ یجْعَلُکُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَ ءِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ قَلِیلًا مَّا تَذَکَّرُون» - . نمل/ ۶۲ - {یا

[کیست] آن کس که درمانده را- چون وی را بخواند- اجابت می کند، و گرفتاری را برطرف می گرداند، و شما را جانشینان این زمین قرار می دهد؟ آیا معبودی با خداست؟ چه کم پند می پذیرید} عمران گوید: پس علی علیه السّلام دچار رعشه‌ای همچون رعشه گنجشک گشت، پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به وی فرمود: چرا چنین بی‌تابی می کنی؟ عرض کرد: چرا بی... تاب نباشم در حالی که خداوند می‌فرماید ما را خلفای زمین قرار می‌دهد؟ پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به وی فرمود: بی‌تابی مکن، به خدا سوگند که کسی جز مؤمن تو را دوست نمی‌دارد و جز منافق با تو دشمنی نمی کند. - . امالی مفید: ۱۸۱ و شیخ طوسی نیز آن را در امالی خود: ۴۷ آورده است. -

کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره: محمّد بن عباس با سندی از بُریده آورده است که رسول خدا صلی الله علیهِ و آله – در حالی که علی علیه السّلام در کنار وی بود- فرمود: «أَمَّن یجِیبُ» تا اینکه فرمود: به خدا سوگند که هیچ مؤمنی با تو دشمنی نمی‌کند و هیچ کافری تو را دوست نمی‌دارد. - . کنز جامع الفوائد، نسخه خطی و آن را در تفسیر برهان ۳: ۲۰۷ نیز آورده است. -

**[ترجمه]

«۴۲»

یل، [الفضائل] لابن شاذان فض، [کتاب الروضه] عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: حُبُّ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ یُحْرِقُ الذُّنُوبَ كَمَا تُحْرِقُ النَّارُ الْحَطَبَ. وَ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: حُبُّ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ حَسَنَةٌ لَا تَضُرُّ مَعَهَا سَیِّئَةٌ وَ بُغْضُهُ سَیِّئَةٌ لَا تَنْفَعُ مَعَهَا حَسَنَةٌ. وَ عَنْهُ صلی الله علیه و آله قَالَ: خُلِقْتُ أَنَا وَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ مِنْ نُورٍ وَاحِدٍ فَمُحِبِّی مُحِبُّ عَلِیٍّ وَ مُبْغِضِی مُبْغِضُ عَلِیٍ (۵).

ص: ۲۶۶

۱- ۱. أمالی المفید: ۱۷۳. أمالی الشیخ: ۴۲.

۲- ۲. سوره النمل: ۶۲.

۳- ۳. أمالی المفید: ۱۸۱. و أورده الشیخ الطوسیّ أیضا فی امالیه: ۴۷.

۴- ۴. الکنز مخطوط، و أورده فی البرهان ۳: ۲۰۷. و المتن مطابق لنسخه(ك) و فی غیره من النسخ: عن ابی داود عن بریده مثله.

۵- ۵. الفضائل: ۱۰۰. الروضه: ۲ و ۳.

**[ترجمه]الفضائل- الروضة: ابن عباس: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: حبّ علی بن أبی طالب گناهان را چنان می... سوزانـد که آتش هیزم را ! و نیز گویـد: رسول خـدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: حبّ علی بن أبی طالب علیه السّلام حسـنه‌ای است که هیچ کار ناشایستی با وجود آن آسـیب نمی‌رساند، و دشـمنی با او گناهی است که با وجود آن هیچ حسنه‌ای سودمند نخواهـد افتـاد؛ و نیز آن حضـرت صَلی الله علیهِ و آله فرمـود: من و علی بن أبی طـالب از یـک نـور آفریـده شـدیم، از این رو دوستدار من دوستدار علی و دشمن من دشمن علی است. - . الفضائل: ۱۰۰ . الروضهٔ: ۲و ۳ -

ص: ۲۶۶

**[ترجمه]

«۴۳»

یـل، [الفضائـل] لابن شـاذان فض، [کتـاب الروضه] مِنْ کِتَابِ الْفِرْدَوْسِ مِمَّا رُفِعَ إِلَی رَسُولِ اللَّهِ صـلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ: لَوِ اجْتَمَعَتْ عَلَی حُبِّ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ أَهْلُ الدُّنْیَا مَا خَلَقَ اللَّهُ النَّارَ.

وَ عَنْهُ صـلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَـالَ: مَنْ أَرَادَ أَنْ یَتَمَسَّکَ بِالْقَضِـیبِ الْأَحْمَرِ الْمَغْرُوسِ فِی جَنَّهِ عَـدْنٍ فَلْیَتَمَسَّکْ بِحُبِّ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ (۱).

**[ترجمه]الفضائل- الروضة: از کتاب الفردوس مرفوعاً از رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله آمده است که فرمود: اگر مردم دنیا بر حُبّ علی بن أبی طالب اجماع می‌کردند، خداوند دوزخ را نمی‌آفرید.

باز آن حضـرت صَلی الله علیهِ و آله فرمود: هرکس بخواهد به نهال سـرخ کاشـته شده در بهشت عدن چنگ زند، باید به حُبّ علی بن أبی طالب چنگ زند. - . الفضائل: ۱۱۷. الروضهٔ: ۸ -

**[ترجمه]

«۴۴»

کشف، [کشف الغمه] مِنْ مُسْـنَدِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ عَنْ زِرِّ بْنِ حُبَیْشٍ قَالَ قَالَ عَلِیٌّ علیه السـلام: وَ اللَّهِ إِنَّهُ لَمِمَّا عَهِدَ إِلَیَّ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ لَا یُبْغِضُنِی إِلَّا مُنَافِقٌ وَ لَا یُحِبُّنِی إِلَّا مُؤْمِنٌ.

وَ مِنْ کِتَـابِ الْـآلِ لِـابْنِ خَـالَوَیْهِ عَنْ حُـذَیْفَهَ قَـالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صـلی الله علیه و آله: مَنْ أَحَبَّ أَنْ یَتَمَسَّکَ بِقَصَـبَهِ الْیَاقُوتِ الَّتِی خَلَقَهَا اللَّهُ بِیَدِهِ ثُمَّ قَالَ لَهَا کُونِی فَکَانَتْ فَلْیَتَوَلَّ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ مِنْ بَعْدِی.

وَ مِثْلُهُ عَنْ حُـذَیْفَهَ بْنِ الْیَمَانِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صـلی الله علیه و آله: مَنْ سَـرَّهُ أَنْ یَحْیَا حَیَاتِی وَ یَمُوتَ مِیتَتِی وَ یَتَمَسَّکَ بِالْقَصَـبَهِ الْیَاقُوتَهِ الَّتِی خَلَقَهَا اللَّهُ ثُمَّ قَالَ لَهَا کُونِی فَکَانَتْ فَلْیَتَوَلَّ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ مِنْ بَعْدِی.

قلت: رواه الحافظ أبو نعيم فی حلیه الأولیاء و تفرد به بشر عن شریک.

وَ مِنْ کِتَابِ ابْنِ خَالَوَیْهِ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِعَلِیٍّ علیه السلام حُبُّکَ إِیمَانٌ وَ بُغْضُکَ نِفَاقٌ وَ أَوَّلُ مَنْ یَدْخُلُ الْجَنَّهَ مُحِبُّکَ وَ أَوَّلُ مَنْ یَدْخُلُ النَّارَ مُبْغِضُکَ وَ قَدْ جَعَلَکَ اللَّهُ أَهْلًا لِذَلِکَ فَأَنْتَ مِنِّی وَ أَنَا مِنْکَ وَ لَا نَبِیَّ بَعْدِی. وَ مِنْهُ أَیْضاً عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ(۲) قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مِنْ بَیْتِ زَیْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ حَتَّی أَتَی بَیْتَ أُمِّ سَلَمَهَ فَجَاءَ دَاقٌّ وَ دَقَّ الْبَابَ فَقَالَ یَا أُمَّ سَلَمَهَ قُومِی فَافْتَحِی لَهُ قَالَتْ فَقُلْتُ وَ مَنْ هَذَا یَا رَسُولَ اللَّهِ الَّذِی بَلَغَ مِنْ خَطَرِهِ أَنْ أَفْتَحَ لَهُ الْبَابَ وَ أَتَلَقَّاهُ بِمَعَاصِمِی (۳) وَ قَدْ نَزَلَتْ فِیَّ بِالْأَمْسِ آیَاتٌ مِنْ کِتَابِ اللَّهِ فَقَالَ یَا أُمَّ سَلَمَهَ إِنَّ طَاعَهَ

ص: ۲۶۷

۱- ۱. الفضائل: ۱۱۷. الروضه: ۸.

۲- ۲. فی المصدر: عن عبد اللّه بن مسعود.

۳- ۳. جمع المعصم: موضع السوار من الساعد.

الرَّسُولِ طَاعَةُ اللَّهِ وَ إِنَّ مَعْصِيَةَ الرَّسُولِ مَعْصِيَةُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ إِنَّ بِالْبَابِ لَرَجُلًا لَيْسَ بِنَزِقٍ وَ لَا خَرِقٍ (١) وَ مَا كَانَ لِيَدْخُلَ مَنْزِلًا حَتَّى لَا يَسْمَعَ حِسّاً هُوَ يُحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يُحِبُّهُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ قَالَتْ فَفَتَحْتُ الْبَابَ فَأَخَذَ بِعِضَادَتَيِ الْبَابِ ثُمَّ جِئْتُ حَتَّى دَخَلْتُ الْخِدْرَ(٢) فَلَمَّا أَنْ لَمْ يَسْمَعْ وَطْئِي دَخَلَ ثُمَّ سَلَّمَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله ثُمَّ قَالَ صلى الله عليه و آله يَا أُمَّ سَلَمَةَ وَ أَنَا مِنْ وَرَاءِ الْخِدْرِ أَ تَعْرِفِينَ هَذَا قُلْتُ نَعَمْ هَذَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام قَالَ هُوَ أَخِي سَجِيَّتُهُ سَجِيَّتِي وَ لَحْمُهُ مِنْ لَحْمِي وَ دَمُهُ مِنْ دَمِي يَا أُمَّ سَلَمَةَ هَذَا قَاضِي عِدَاتِي مِنْ بَعْدِي فَاسْمَعِي وَ اشْهَدِي يَا أُمَّ سَلَمَةَ هَذَا وَلِيِّي مِنْ بَعْدِي فَاسْمَعِي وَ اشْهَدِي يَا أُمَّ سَلَمَةَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا عَبَدَ اللَّهَ أَلْفَ سَنَةٍ بَيْنَ الرُّكْنِ وَ الْمَقَامِ وَ لَقِيَ اللَّهَ مُبْغَضاً لِهَذَا أَكَبَّهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَى وَجْهِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ (٣). وَ قَدْ رَوَاهُ الْخَطِيبُ فِي كِتَابِ الْمَنَاقِبِ وَ فِيهِ زِيَادَةٌ: وَ دَمُهُ مِنْ دَمِي وَ هُوَ عَيْبَةُ عِلْمِي اسْمَعِي وَ اشْهَدِي هُوَ قَاتِلُ النَّاكِثِينَ وَ الْقَاسِطِينَ وَ الْمَارِقِينَ مِنْ بَعْدِي اسْمَعِي وَ اشْهَدِي هُوَ وَ اللَّهِ مُحْيِي سُنَّتِي اسْمَعِي وَ اشْهَدِي لَوْ أَنَّ عَبْداً عَبَدَ اللَّهَ أَلْفَ عَامٍ مِنْ بَعْدِ أَلْفِ عَامٍ بَيْنَ الرُّكْنِ وَ الْمَقَامِ ثُمَّ لَقِيَ اللَّهَ مُبْغِضاً لِعَلِيٍّ أَكَبَّهُ اللَّهُ عَلَى مَنْخِرَيْهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ.

**[ترجمه]کشف الغمّة: از مسند احمد بن حنبل از زرّ بن حبیش آورده است که علی علیه السّلام فرمود: به خدا سوگند از جمله چیزهایی که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله برای من عهد کرد یکی این بود که جز منافق با من دشمنی نکند و جز مؤمن مرا دوست نداشته باشد.

و از کتاب «الآل» ابن خالویه از حذیفة آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: هر که دوست داشته باشد به نهال یاقوتی که خداوند آن را با دست خود آفریده سپس به آن فرمود: «باش!» پس «شد!» چنگ زند، باید پس از من ولایت علی بن أبی طالب را بپذیرد.

و نظیر آن از حذیفة بن یمان نقل شده که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: هرکس خرسند باشد که چون من زندگی می‌کند و چون من بمیرد و چنگ در آن نهال یاقوتی زند که خدایش آفریده سپس به آن فرموده «باش!» پس «شد!»، باید ولایت علی بن أبی طالب را بعد از من بپذیرد.

گفتم: حافظ ابونعیم آن را در حلیة الأولیاء روایت کرده است و تنها بشر آن را از شریک روایت کرده است.

از کتاب ابن خالویه از ابوسعید خدری روایت شده که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام فرمود: دوست داشتن تو ایمان و دشمنی با تو نفاق است، و نخستین کسی که وارد بهشت می‌شود، دوستدار توست و اولین کسی که وارد دوزخ می‌شود، دشمن توست، و خداوند تو را سزاوار آن کرده است، زیرا تو از منی و من از تو و هیچ پیامبری پس از من نیست.

و نیز از آن کتاب است: عبدالله بن مسعود گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله از خانه زینب دخت جحش بیرون آمده تا اینکه به خانه اُمّ سلمه آمد. پس یکی آمد و در زد. پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: ای اُمّ سلمه، برخیز و در را برای وی باز کن. گوید: عرض کردم: یا رسول الله، این کیست که مقامش آن‌قدر والاست که من باید برایش در باز کنم و با مچ‌های بازم به استقبالش بروم در حالی که همین دیروز آیاتی از کتاب خدا - درباره حجاب - نازل شده است؟ فرمود: ای اُمّ سلمه، اطاعت از

پیامبر اطاعت از خداست و نافرمانی رسول خدا نافرمانی خدای عزّوجل است و اینکه بر در است مردی سر به هوا و نادان نیست و وارد خانه‌ای نمی‌شود مگر اینکه احساس کند باز کننده در به درون خانه بازگشته است، او خدا و رسولش را دوست می‌دارد و خدا و رسولش او را دوست می‌دارند! اُمّ سلمه گوید: پس در را گشودم، سپس او دو لنگه در را گرفت (تا باز نشوند و درون خانه مکشوف نگردد). سپس من آمدم و به پشت پرده رفتم. و چون دیگر صدای پایم را نشنید، وارد خانه شده به رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله سلام کرد، سپس آن حضرت صَلی الله علیهِ و آله فرمود: ای اُمّ سلمهٔ،– و من پشت پرده بودم– ، آیا این مرد را نمی‌شناسی؟ عرض کردم: آری، او علی بن أبی طالب علیه السّلام است. فرمود: او برادر من است، منش او منش من، گوشتش از گوشت من و خونش از خون من است، ای اُمّ سلمه این برآورنده وعده‌هایم پس از من است، پس بشنو و شاهد باش ای اُمّ سلمهٔ که این ولیّ من بعد از من است، پس بشنو و شاهد باش ای اُمّ سلمهٔ که اگر مردی هزار سال خدا را میان رکن و مقام عبادت کند ولی خدا را در حالی دیدار کند که دشمن این باشد، خدای عزّوجل او را با صورت در آتش جهنم در خواهد افکند. و خطیب در کتاب «المناقب» این حدیث را روایت کرده که در آن زیادتی است: و خون او از خون من است و او دروازه علم من است، بشنو و گواه باش که او بعد از من کشنده ناکثین، قاسطین و مارقین است، بشنو و گواه باش، به خدا سوگند او زنده کننده سنّت من است، بشنو و گواه باش که اگر بنده‌ای خدا را هزار سال بعد از هزار سال میان رکن و مقام عبادت کند آن‌گاه در حالی خدا را ملاقات کند که با علی دشمن باشد، خدا او را با صورت در آتش دوزخ خواهد انداخت. – . کشف الغمّهٔ: ۲۷ –

**[ترجمه]

«۴۵»

کشف، [کشف الغمه] مِنْ مُسْنَدِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ بِإِسْنَادِهِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَخَذَ بِیَدِ حَسَنٍ وَ حُسَیْنٍ وَ قَالَ مَنْ أَحَبَّنِی وَ أَحَبَّ هَذَیْنِ وَ أَبَاهُمَا وَ أُمَّهُمَا کَانَ مَعِی فِی دَرَجَتِی یَوْمَ الْقِیَامَهِ. و هذا الحدیث نقله أحمد فی مواضع من مسنده.

وَ عَنْ فَاطِمَهَ بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِعَلِیٍّ علیه السلام أَمَا إِنَّکَ یَا ابْنَ أَبِی طَالِبٍ وَ شِیعَتَکَ فِی الْجَنَّهِ.

وَ مِنْهُ عَنْ أُمِّ سَلَمَهَ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: عَلِیٌّ وَ شِیعَتُهُ الْفَائِزُونَ یَوْمَ الْقِیَامَهِ.

۱– ۱. نزق الرجل: نشط و طاش و خف عند الغضب. خرق الرجل– من باب ضرب یضرب أو نصر ینصر–: کذب و لعب لعب الصبیان بالمخاریق. و من باب علم یعلم: حمق و لم یحسن عمله.

۲- ۲. الخدر: ستر یمد للجاریه فی ناحیه البیت. کل ما تتواری به.

۳- ۳. کشف الغمّه: ۲۷.

وَ مِنْ مَنَاقِبِ ابْنِ مَرْدَوَيْهِ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْخُدْرِیِّ قَالَ: أَقْبَلْتُ ذَاتَ یَوْمٍ قَاصِداً إِلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ لِی یَا أَبَا سَعِیدٍ فَقُلْتُ لَبَّیْکَ یَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ إِنَّ لِلَّهِ عَمُوداً تَحْتَ الْعَرْشِ یُضِی ءُ لِأَهْلِ الْجَنَّهِ کَمَا تُضِی ءُ الشَّمْسُ لِأَهْلِ الدُّنْیَا لَا یَنَالُهُ إِلَّا عَلِیٌّ وَ مُحِبُّوهُ.

وَ مِنْ مَنَاقِبِ الْمَغَازِلِیِّ عَنْ أَبِی هُرَیْرَهَ قَالَ: صَلَّی بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَاهَ الْفَجْرِ ثُمَّ قَالَ أَ تَدْرُونَ بِمَا هَبَطَ جَبْرَئِیلُ علیه السلام ثُمَّ قَالَ (۱) هَبَطَ جَبْرَئِیلُ علیه السلام فَقَالَ یَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللَّهَ غَرَسَ قَضِیباً فِی الْجَنَّهِ ثُلُثُهُ مِنْ یَاقُوتَهٍ حَمْرَاءَ وَ ثُلُثُهُ مِنْ زَبَرْجَدَهٍ خَضْرَاءَ وَ ثُلُثُهُ مِنْ لُؤْلُؤَهٍ رَطْبَهٍ ضَرَبَ عَلَیْهَا طَاقَاتٍ (۲) جَعَلَ بَیْنَ الطَّاقَاتِ غُرَفاً وَ جَعَلَ فِی کُلِّ غُرْفَهٍ شَجَرَهً وَ جَعَلَ حَمْلَهَا الْحُورَ الْعِینَ وَ أَجْرَی عَلَیْهِ عَیْنَ السَّلَامِ ثُمَّ أَمْسَکَ فَوَثَبَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَنْ ذَلِکَ الْقَضِیبُ فَقَالَ مَنْ أَحَبَّ أَنْ یَتَمَسَّکَ بِذَلِکَ الْقَضِیبِ فَلْیَتَمَسَّکْ بِحُبِّ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام.

وَ مِنْ کِتَابِ کِفَایَهِ الطَّالِبِ عَنِ الْحَارِثِ الْهَمْدَانِیِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَقَالَ مَا جَاءَ بِکَ فَقُلْتُ حُبِّی لَکَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ فَقَالَ یَا حَارِثُ أَ تُحِبُّنِی فَقُلْتُ نَعَمْ وَ اللَّهِ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ فَقَالَ أَمَا لَوْ بَلَغَتْ نَفْسُکَ الْحُلْقُومَ لَرَأَیْتَنِی حَیْثُ تُحِبُّ وَ لَوْ رَأَیْتَنِی وَ أَنَا أَذُودُ الرِّجَالَ عَنِ الْحَوْضِ ذَوْدَ غَرِیبَهِ الْإِبِلِ لَرَأَیْتَنِی حَیْثُ تُحِبُّ (۳).

**[ترجمه]کشف الغمّهٔ: از مسند احمد بن حنبل با اسنادش از علی بن الحسین از پدرش از جدش آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله دست حسن و حسین علیهما السلام را گرفته و فرمود: هرکس مرا و این دو و پدر و مادرشان را دوست داشته باشد، در روز قیامت با من در مرتبه من خواهد بود. این حدیث را احمد در چند جای مسند خود آورده است .

و از فاطمه دخت رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله آورده است که رسول خدا به علی علیه السّلام فرمود: اما تو ای پسر ابوطالب و شیعه تو در بهشت هستید.

و از آن کتاب، از اُمّ سلمهٔ از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله آورده است که فرمود: علی و شیعیان او در روز قیامت رستگارانند.

ص: ۲۶۸

و از مناقب ابن مردویه از ابوسعید خدری آورده است که گفت: روزی به دیدار رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله آمدم که به من فرمود: ای ابوسعید! عرض کردم: در خدمتم یا رسول الله! فرمود: خداوند را در زیر عرش ستونی است که همچون خورشید که زمین را برای مردم روشن می‌کند، بهشت را برای بهشتیان روشن می‌سازد، جز علی و دوستدارانش به آن دست نمی‌یابد.

و از «مناقب» مغازلی از ابوهریره آورده است که گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله نماز صبح را با ما اقامه نموده سپس فرمود: آیا می‌دانید جبرئیل با چه چیزی فرود آمد؟ سپس فرمود: جبرئیل فرود آمده و گفت: ای محمّد، خداوند ستونی در بهشت قرار داده که یک ثلث آن یاقوتی است سرخ و یک سوم آن زمرّدی است سبز و ثلث دیگر آن از مروارید تر است که روی آن طاق‌هایی زده شده در میان طاق‌ها اتاق‌هایی قرار دارد و در هر غرفه درختی قرار داده و میوه آن را حورالعین قرار داده و چشمه سلام را در آن جاری ساخت؛ سپس درنگ فرمود؛ آن‌گاه مردی از آن جمع از جای برجسته و عرض کرد: یا رسول الله، این ستون به چه کسی تعلّق دارد؟ فرمود: هرکس دوست داشته باشد به آن ستون چنگ زند، به حُبّ علی بن أبی

طالب علیه السّلام تمسّک جوید.

و از کتاب «کفایهٔ الطالب» از حارث همدانی آورده است که گفت: بر امیرالمؤمنین علی بن أبی طالب علیه السّلام وارد شدم که فرمود: چه چیزی تو را به اینجا آورد؟ عرض کردم: محبتی که از شما در دل دارم یا امیرالمؤمنین. فرمود: ای حارث، آیا مرا دوست داری؟ عرض کردم: آری به خدا یا امیرالمؤمنین، فرمود: بدان که چون جان به گلویت رسد، مرا آن گونه که دوست داری، خواهی دید، و اگر دیدی که مردان را چنان از اطراف حوض کوثر پراکنده می‌کنم که شتران بیگانه را (از سرچاه آب) می‌رانند، آن گونه که دوست داری مرا خواهی دید. - . کشف الغمّهٔ: ۴۱-۳۹ -

**[ترجمه]

«۴۶»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی جَمَاعَةٌ عَنْ أَبِی الْمُفَضَّلِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَيْمَانَ بْنِ الْأَشْعَثِ عَنْ هِشَامِ بْنِ يُونُسَ عَنْ حُسَيْنِ بْنِ سُلَيْمَانَ الرَّقَّاءِ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ عَنْ أَنَسٍ قَالَ: نَظَرَ النَّبِیُّ إِلَى عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام وَ أَخَذَ بِيَدِهِ وَ قَالَ يَا عَلِیُّ كَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ يُحِبُّنِی وَ هُوَ يُبْغِضُكَ (۴).

ص: ۲۶۹

۱- ۱. فی المصدر: أ تدرون بما هبط بی جبرئیل؟ قلنا: اللّه و رسوله أعلم، ثمّ قال اه.

۲- ۲. جمع الطاق: ما عطف من الأبنیه.

۳- ۳. کشف الغمّه: ۳۹- ۴۱.

۴- ۴. أمالی ابن الشیخ: ۳۱.

**[ترجمه]امالی طوسی: أنس گوید: پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به علی بن أبی طالب علیه السّلام نظر کرد و دست وی را گرفته و فرمود: یا علی، دروغ می‌گوید کسی که گمان می‌برد مرا دوست می‌دارد در حالی که با تو دشمنی می‌ورزد. -. امالی ابن شیخ طوسی: ۳۱ -

ص: ۲۶۹

**[ترجمه]

«۴۷»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی جَمَاعَةٌ عَنْ أَبِی الْمُفَضَّلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ الْخَثْعَمِیِّ عَنْ عَبَّادِ بْنِ یَعْقُوبَ الْأَسَدِیِّ عَنِ السَّیِّدِ بْنِ عِیسَی الْهَمْدَانِیِّ عَنِ الْحَکَمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ (۱) بْنِ أَبِی نُعَیْمٍ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْخُدْرِیِّ قَالَ: کَانَتْ أَمَارَةُ الْمُنَافِقِینَ بُغْضَ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ فَبَیْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی الْمَسْجِدِ ذَاتَ یَوْمٍ فِی نَفَرٍ مِنَ الْمُهَاجِرِینَ وَ الْأَنْصَارِ وَ کُنْتُ فِیهِمْ إِذْ أَقْبَلَ عَلِیٌّ علیه السلام فَتَخَطَّی الْقَوْمَ (۲) حَتَّی جَلَسَ إِلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله وَ کَانَ هُنَاکَ مَجْلِسُهُ الَّذِی یُعْرَفُ بِهِ فَسَارَّ رَجُلٌ رَجُلًا وَ کَانَا یُرْمَیَانِ بِالنِّفَاقِ فَعَرَفَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا أَرَادَا فَغَضِبَ غَضَباً شَدِیداً حَتَّی الْتُمِعَ وَجْهُهُ ثُمَّ قَالَ وَ الَّذِی نَفْسِی بِیَدِهِ لَا یَدْخُلُ عَبْدٌ الْجَنَّةَ حَتَّی یُحِبَّنِی أَلَا وَ کَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ یُحِبُّنِی وَ هُوَ یُبْغِضُ هَذَا وَ أَخَذَ بِکَفِّ عَلِیٍّ علیه السلام فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ هَذِهِ الْآیَةَ فِی شَأْنِهِمَا یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا إِذا تَناجَیْتُمْ فَلا تَتَناجَوْا بِالْإِثْمِ وَ الْعُدْوانِ وَ مَعْصِیَةِ الرَّسُولِ إِلَی آخِرِ الْآیَه(۳).

**[ترجمه]امالی طوسی: ابوسعید خدری گوید: نشانه منافق بودن، دشمنی با علی بن أبی طالب بود، پس روزی در حالی که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به همراه جمعی از مهاجرین و انصار که من هم در میان ایشان بودم، در مسجد بود که علی علیه السّلام وارد شد و از همه عبور کرد تا اینکه نزد پیامبر صَلی الله علیهِ و آله در جایی که همیشه می‌نشست، نشست. پس مردی درِ گوشی با مرد دیگر چیزهایی گفت- و آن دو متّهم به نفاق بودند- که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله دریافت که قصد آن‌ها از این کار چه بوده است، از این رو به شدت به خشم آمد آن‌گونه که چهره‌اش برافروخته شد سپس فرمود: سوگند به کسی که جانم در دست اوست، هیچ بنده‌ای تا مرا دوست نداشته باشد، وارد بهشت نمی‌شود؛ بدانید دروغ می‌گوید کسی که می‌پندارد مرا دوست می‌دارد اما با این- و دست علی علیه السّلام را در دست خود گرفت- دشمنی می‌کند. پس خدای عزّوجل این آیه را در مورد آن دو منافق نازل فرمود: «یَأَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُواْ إِذَا تَنَاجَیْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْاْ بِالْاثْمِ وَ الْعُدْوَانِ وَ مَعْصِیَتِ الرَّسُولِ وَ تَنَاجَوْاْ بِالْبرِّ وَ التَّقْوَی وَ اتَّقُواْ اللَّهَ الَّذِی إِلَیْهِ تحْشَرُون» -. مجادله/ ۹ - {ای

کسانی که ایمان آورده اید، چون با یکدیگر محرمانه گفتگو می کنید، به [قصد] گناه و تعدّی و نافرمانی پیامبر با همدیگر محرمانه گفتگو نکنید، و به نیکوکاری و پرهیزگاری نجوا کنید، و از خدایی که نزد او محشور خواهید گشت پروا دارید.}

**[ترجمه]

«۴۸»

مع، [معانی الأخبار] الْعَطَّارُ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنْ نُوحِ بْنِ شُعَيْبٍ (۴) عَنْ أَبِی بَصِيرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام عَنْ سَلْمَانَ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ حَبِيبِی رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَقُولُ لِعَلِیٍّ علیه السلام يَوْماً يَا أَبَا الْحَسَنِ مَثَلُكَ فِی أُمَّتِی مَثَلُ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ فَمَنْ قَرَأَهَا مَرَّةً فَقَدْ قَرَأَ ثُلُثَ الْقُرْآنِ وَ مَنْ قَرَأَهَا مَرَّتَيْنِ فَقَدْ قَرَأَ ثُلُثَیِ الْقُرْآنِ وَ مَنْ قَرَأَهَا ثَلَاثاً فَقَدْ خَتَمَ الْقُرْآنَ فَمَنْ أَحَبَّكَ بِلِسَانِهِ فَقَدْ كَمَلَ لَهُ ثُلُثُ الْإِيمَانِ وَ مَنْ أَحَبَّكَ بِلِسَانِهِ وَ قَلْبِهِ فَقَدْ كَمَلَ لَهُ ثُلُثَا الْإِيمَانِ وَ مَنْ أَحَبَّكَ بِلِسَانِهِ وَ قَلْبِهِ وَ نَصَرَكَ بِيَدِهِ فَقَدِ اسْتَكْمَلَ الْإِيمَانَ وَ الَّذِی بَعَثَنِی بِالْحَقِّ يَا عَلِیُّ لَوْ أَحَبَّكَ أَهْلُ الْأَرْضِ كَمَحَبَّةِ أَهْلِ السَّمَاءِ لَكَ لَمَا عُذِّبَ أَحَدٌ بِالنَّارِ الْخَبَرَ(۵).

كنز، [كنز جامع الفوائد] و تأويل الآيات الظاهره أخطب خوارزم يرفعه إلی ابن عباس: مثله (۶)

ص: ۲۷۰

۱- ۱. فی المصدر: عن عبد الحكيم بن عبد الرحمن.

۲- ۲. تخطاه إلی كذا: تجاوزه و سبقه.

۳- ۳. أمالی ابن الشيخ: ۳۱ و ۳۲. و الآيه فی سوره المجادله: ۹.

۴- ۴. فی المصدر و فی(م) و(د): عن نوح بن شعيب عن شعيب عن ابی بصير.

۵- ۵. معانی الأخبار: ۲۳۴ و ۲۳۵. و ما نقله قطعه من الحديث.

۶- ۶. مخطوط.

**[ترجمه]معانی الأخبار: سـلمان رضی الله عنه گويد: شنيدم محبوبم رسول خدا صَلی الله عليهِ و آله روزی به علی عليه السّلام می‌فرمود: ای ابوالحسن، مَثَل تو در اُمّت من به «قُل هو الله أحـد» در قرآن می‌مانـد که هرکس يک بار آن را بخواند، يک ثلث قرآن را خوانـده و آنکه دوبـارش بخوانـد، دو ثلث قرآن را خوانـده و هرکس سه بار آن را بخوانـد، تحقيقاً قرآن را ختم کرده است؛ پس هرکس تو را بـا زبانش دوست بـدارد، ثلث ايمان او حاصل شـده است و آنکه تو را با زبان و قلبش دوست بـدارد، دو سوم ايمانش کامل شـده است و هر کس تو را با زبان و دل دوست بـدارد و با دست ياريت کند، ايمانش به کمال است؛ و سوگنـد به آنکه مرا به حق مبعوث فرمود ای علی، اگر اهل زمين همچون اهل آسـمان تو را دوست می‌داشـتند، احدی با آتش دوزخ شکنجه نمی‌شد...الخ. - . معانی الأخبار: ۲۳۵- ۲۳۴ و آنچه نقل کرده تنها بخشی از حديث است. -

کنز جامع الفوائد: اَخطب خوارزم با سندی از ابن عباس نظير اين حديث را نقل کرده است. - . نسخه خطی -

ص: ۲۷۰

**[ترجمه]

بيان

(۱) قال السـيد الداماد قدس سـره إنا نحن قد تلونا على أسماع المتعلمين و أملينا على قلوب المتبصرين فی كتبنا العقليه و صحفنا الحكميه لا ـ سـيما تقويم الإيمـان أن جمله الممكنـات أی النظـام الجملی لعوالم الوجود على الإطلاـق المعبر عنه ألسـنه أكـارم الحكماء بالإنسان الكبير كتاب الله (۲) المبين الغير المغادر صغيره و لا كبيره إلا أحصاها فإن روعيت أعميه الصنف بالقياس إلى الشـخص المنـدرج تحته و شـموله إيـاه و كـذلک النـوع بالقيـاس إلى الصـنف و الجنس بالقيـاس إلى النوع قيـل الشخصـيات و الأشخاص بمنزله الحروف و الكلمات المفرده و الأصناف بمنزله أفراد الكلام و الجمل و الأنواع بمنزله الآيات و الأجناس بمنزله السور و القوى و اللوازم و الأوصاف بمنزله التشديـد و المـد و الإعراب و إن لوحظ تركب النوع من الجنس و الفصل و الصـنف من النوع و اللواحق المصنفه و الشخص من الحقيقه الصنفيه و العوارض المشخصه عكس فقيل الأجناس العاليه و الفصول بمنزله حروف المبانی و الأنواع الإضافيه المتوسـطه بمنزله الكلمات و الأنواع الحقيقيه السافله بمنزله الجمل و الأصـناف بمنزله الآيات و الأشـخاص بمنزله السور و على هـذا فتكون النفس النـاطقه البشـريه البـالغه فی جـانبی العلم و العمـل قصـيا درجـات الاسـتكمال بحسب أقصـى مراتب العقل المسـتفاد لكونها وحدها فی حد مرتبتها تلک عالما عقليا هو نسـخه عالم الوجود بالأسـر و مضاهيته فی الاستجماع و الاستيعاب كتابا مبينا جامعا مثابته فی جامعيته مثابه مجموع الكتاب الجملی الذی هو نظام عوالم الوجود قضها و قضيضتها(۳) على الإطلاـق قـاطبه و من هنـاک يقـال للإنسان العارف العالم الصـغير و لمجموع العالم الإنسان الكبير بل للإنسان العـارف العالم الكبير و لمجموع العالم الإنسان الصـغير و إذ قـد هـديناک سبيلى النسـبتين المتعاكستين فيما ينتظم منه العالم و ما يأتلف منه الكتاب فاعلمن أن لكل

ص: ۲۷۱

۱- ۱. هذا البيان من مختصات(ک).

۲- ۲. خبر« أنّ».

۳- ۳. يقال: جاء القوم قضهم و قضيضهم أى جميعهم.

من الاعتبارین درجه من التحقیق و قسطا من التحصیل فإذن بالاعتبار الأول ینزع فقه إطلاق الکلمات علی أشخاص المعلولات و منه ما قال جل سلطانه فی التنزیل الکریم إِنَّ اللّٰهَ یُبَشِّرُکِ بِکَلِمَهٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِیحُ عِیسَی ابْنُ مَرْیَمَ (۱) و بالاعتبار الثانی یظهر سر قول رسول الله صلی الله علیه و آله مثل علی بن أبی طالب فیکم مثل قل هو الله أحد فی القرآن و طی مطاویه سر عظیم یکشف عنه قوله صلی الله علیه و آله مثل علی بن أبی طالب فی هذه الأمه مثل عیسی ابن مریم فی بنی إسرائیل و قد روته العامه و الخاصه من طرق مختلفه ثم إن تخصیص التشبیه بقل هو الله أحد فیه بعد روم التنبیه علی قصیا الجلاله و أقصی المنزله رعایه الانطباق علی حال علی بن أبی طالب صلوات الله علیه فی درجه الإخلاص لله سبحانه و معرفه حقائق التوحید فهو علیه السلام ینطق بلسان حاله بما تنطق به قل هو الله أحد بلسان ألفاظها و لسان الحال أفصح و بیانه أبلغ و من هناک انبزغ عن لسانه صلوات الله علیه ذلک الکتاب الصامت و أنا الکتاب الناطق فعلی صلوات الله علیه سوره الإخلاص و التوحید فی کتاب العالم و هو أیضا کتاب عقلی مبین مضاه لکتاب نظام الوجود و أسرار الآیات مفاتیحها عند الله العلیم الحکیم و رموز الأحادیث و مصابیحها فی مشکاه کما قال رسوله الکریم و ما الفضل إلا بید الله و ما الفوز إلا فی اتباع رسول الله صلی الله علیه و آله و التمسک بأهل بیته الأطهرین صلوات الله علیهم و تسلیماته علیه و علیهم أجمعین.

**[ترجمه]میرداماد قدس سره گوید: ما خود به گوش فراگیران خوانده ایم و در کتاب‌های عقلی و صحیفه‌های حِکمی خود و بالأخص «تقویم الإیمان» بر دل‌های اهل بصیرت املا کرده‌ایم که جمله ممکنات یعنی نظام جُملی عوالم وجود به طور مطلق که زبان بزرگان حکمت از او به انسان بزرگ تعبیر می‌کنند، کتاب الله المبین است که هیچ عمل کوچک و بزرگی را فرو نمی‌گذارد مگر اینکه آن را ثبت نماید. پس اگر أعم بودن صنف نسبت به شخصی که در زیر مجموعه‌اش مندرج است و شامل شدن او را و همین‌طور أعم بودن نوع نسبت به صنف و جنس نسبت به نوع در نظر گرفته شود گفته می‌شود: شخصیّت... ها و أشخاص به منزله حروف و کلمات مفرده هستند و اصناف به منزله افراد کلام و جمله‌ها، و انواع به منزله آیات، و اجناس به منزله سوره‌ها، و قوه‌ها و لوازم و واوصاف به منزله تشدید و مدّ و اعراب؛ و اگر ترکیب یافتن نوع از جنس و فصل و صنف از نوع و لواحق تصنیف یافته و شخص از حقیقت صنفی و عوارض مشخّصه در نظر گرفته شود مطلب عکس بالا می‌شود؛ پس گفته شده: اجناس عالیه و فصول به منزله حروف مبانی هستند و انواع اضافی میانه آن‌ها به مثابه کلماتند، و انواع حقیقی پایین به منزله جمله‌ها هستند و اصناف به منزله آیات، و اشخاص به منزله سوره‌ها؛ در این صورت نفس ناطقه بشری که به بالاترین درجات کمال در علم و عمل رسیده است زیرا خود به تنهایی در این حدّ مرتبت خود، یک عالم عقلی و نسخه‌ای از کلّ عالم هستی خواهد بود، و برابر با اوست در کامل بودن و شامل شدن همه چیز. کتابی روشنگر و جامع خواهد بود که در جامعیّتش همانند مجموع کتاب جُملی - کتاب تشکیل یافته از جمله‌ها - خواهد بود که همه نظام عوالم وجود را سر به سر در بر می... گیرد، و از همین‌جاست که به انسان عارف «عالم صغیر» گفته می‌شود و به مجموعه جهان «انسان کبیر اطلاق می‌گردد»، بلکه به انسان عارف «عالم کبیر» و به مجموعه هستی «انسان صغیر» گفته می‌شود. چون دو راه نسبت متعاکس را به شما نشان دادیم که عالم هستی از آن نظم می‌گیرد و نیز کتاب از آن شکل می‌گیرد، پس بدان که هر

ص: ۲۷۱

دو اعتبار از مرتبه‌ای از تحقیق و مقداری از تحصیل برخوردارند، بنابراین با اعتبار اول، فهم اطلاق کلمات بر اشخاص معلولات منتزع می‌شود و از این روست که خداوند جلّ سلطانه در قرآن کریم فرموده است: «إِنَّ اللّٰهَ یُبَشِّرُکِ بِکَلِمَهٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِیحُ

عِیسیَ ابْنُ مَرْیَم» - . آل عمران/ ۴۵ - {خداوند تو را به کلمه ای از جانب خود، که نامش مسیح، عیسی بن مریم است بشارت می‌دهد} و با اعتبار دوم سرّ قول رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله آشکار می‌شود که فرمود: «مَثَل علی بن أبی طالب در میان شما مَثَل «قل هُو الله أحد» در قرآن است و غور در عمق این مفهوم راز بزرگی است که قول آن حضرت صَلی الله علیهِ و آله از آن پرده برداشته می‌فرماید: «مَثَل علی بن أبی طالب در این اُمّت مَثَل عیسی بن مریم در میان بنی‌اسرائیل است» و این حدیث را عامه و خاصّه از طرق مختلف روایت کرده‌اند؛ از طرفی، تخصیص تشبیه به «قل هو الله أحد» در او بعد از تنبیه به عالی‌ترین درجات بزرگواری و برخوردار بودن آن حضرت از عالی‌ترین منزلت‌ها و مراتب به خاطر مراعات انطباق این اوصاف بر حال علی بن أبی طالب صلوات الله علیه در درجه اخلاص برای خداوند سبحانه و شناخت حقایق توحید است، زیرا آن حضرت علیه السّلام، با زبان حال خود همان سخنی را می گوید که «قل هو الله أحد» با الفاظ خودش آن را می گوید، و زبان حال فصیح‌تر و بیان آن رساتر است، از این روست که از زبان آن حضرت علیه السّلام چنین برآمد که فرمود: «آن کتاب (قرآن) کتاب صامت است و من کتاب ناطق هستم» ، بنابراین، علی علیه السّلام سوره اخلاص و توحید در کتاب عالم است و نیز، او کتاب عقلی آشکار و تابناکی است شبیه به کتاب نظام هستی، و کلیدهای اسرار آیات نزد خدای علیم حکیم است، و رموز احادیث و چراغ‌های آن در مشکاتی هستند آن‌گونه که رسول بزرگوار خدا به بیان آورده و فضل جز در دست خدا نیست و رستگاری جز در پیروی از رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله و تمسّک به اهل بیت طاهرین درود خداوند بر ایشان و سلام‌های او بر وی و ایشان اجمعین، نیست.

**[ترجمه]

«۴۹»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْفَحَّامُ عَنِ الْمَنْصُورِیِّ عَنْ عَمِّ أَبِیهِ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الثَّالِثِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ صلی الله علیه و آله قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِی وَ إِلَّا صَمَّتَا یَا عَلِیُّ مُحِبُّکَ مُحِبِّی وَ مُبْغِضُکَ مُبْغِضِی (۲).

**[ترجمه]امالی طوسی: فحّام با سندی از امیرالمؤمنین علیه السّلام آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به من فرمود- وگرنه گوش‌هایم کر شوند- : ای علی، دوستدار تو دوستدار من و دشمن تو دشمن من است. - . امالی طوسی: ۱۷۵ -

**[ترجمه]

«۵۰»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی أَبُو مَنْصُورٍ السُّکَّرِیُّ عَنْ جَدِّهِ عَلِیِّ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْأَزْهَرِ عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ عَنْ مَعْمَرٍ عَنِ الزُّهْرِیِّ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله لِعَلِیٍّ یَا عَلِیُّ أَنْتَ سَیِّدٌ فِی الدُّنْیَا سَیِّدٌ(۳) فِی الْآخِرَهِ مَنْ

۱- ۱. سوره آل عمران: ۴۵.

۲- ۲. أمالی الطوسیّ: ۱۷۵.

۳- ۳. فی المصدر: و سید.

أَحَبَّکَ فَقَدْ أَحَبَّنِی وَ مَنْ أَحَبَّنِی فَقَدْ أَحَبَّ اللَّهَ وَ مَنْ أَبْغَضَکَ فَقَدْ أَبْغَضَنِی وَ مَنْ أَبْغَضَنِی فَقَدْ أَبْغَضَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَ (۱).

**[ترجمه]امالی طوسی: ابومنصور سکّری با سندی از ابن عباس آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام *: ای علی، تو در دنیا سروری و در آخرت سروری،

ص: ۲۷۲

هرکس تو را دوست داشته باشد، تحقیقاً مرا دوست داشته و آنکه مرا دوست بدارد خداوند را دوست داشته است و آنکه با تو دشمنی کند، قطعاً با من دشمنی کرده است و هرکس با من دشمنی کند، با خدای عزّوجل دشمنی کرده است. - . امالی طوسی: ۱۹۵ -

**[ترجمه]

«۵۱»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْحَفَّارُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ مَعْمَرٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ یُونُسَ اللُّؤْلُؤِیِّ عَنْ جَدِّهِ هِشَامِ بْنِ یُونُسَ عَنْ حُسَیْنِ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنْ عَبْدِ الْمَلِکِ بْنِ عَمِیرَهَ عَنْ أَنَسٍ قَالَ: نَظَرَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله إِلَی عَلِیٍّ علیه السلام فَقَالَ کَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ یُبْغِضُکَ وَ یُحِبُّنِی (۲).

**[ترجمه]امالی طوسی: حفّار با سندی از انس آورده است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نگاهی به علی علیه السّلام انداخته سپس فرمود: دروغ گوید: آنکه پندارد با تو دشمنی می‌کند ولی مرا دوست می‌دارد. - . امالی طوسی: ۲۲۵ -

**[ترجمه]

«۵۲»

یر، [بصائر الدرجات] أَبُو الْجَوْزَاءِ عَنِ ابْنِ عُلْوَانَ عَنِ ابْنِ طَرِیفٍ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: أَلَا إِنَّ جَبْرَئِیلَ علیه السلام أَتَانِی فَقَالَ یَا مُحَمَّدُ رَبُّکَ یَأْمُرُکَ بِحُبِّ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام وَ یَأْمُرُکَ بِوَلَایَتِهِ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابوالجوزاء با سندی از امام باقر علیه السّلام آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: بدانید که جبرئیل نزد من آمد و گفت: ای محمّد، پروردگارت تو را به حُبّ علی بن أبی طالب علیه السّلام فرمان می‌دهد و تو را به ولایتش امر می‌کند. - . بصائر الدرجات : ۲۱ -

**[ترجمه]

«۵۳»

ثو، [ثواب الأعمال] أَبِي عَنْ سَعْدٍ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنِ ابْنِ مِهْرَانَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ جَرِيرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: جَاءَنِي ابْنُ عَمِّكَ كَأَنَّهُ أَعْرَابِيٌّ مَجْنُونٌ وَ عَلَيْهِ إِزَارٌ وَ طَيْلَسَانٌ وَ نَعْلَاهُ فِي يَدِهِ فَقَالَ لِي إِنَّ قَوْماً يَقُولُونَ فِيكَ قُلْتُ لَهُ أَ لَسْتَ عَرَبِيّاً قَالَ بَلَى فَقُلْتُ إِنَّ الْعَرَبَ لَا تُبْغِضُ عَلِيّاً عليه السلام ثُمَّ قُلْتُ لَهُ لَعَلَّكَ مِمَّنْ يُكَذِّبُ بِالْحَوْضِ أَمَا وَ اللَّهِ لَئِنْ أَبْغَضْتَهُ ثُمَّ وَرَدْتَ عَلَى الْحَوْضِ لَتَمُوتَنَّ عَطَشاً(۴).

سن، [المحاسن] ابن مهران: مثله (۵).

**[ترجمه]ثواب الأعمال: با سندی از اسحاق بن جرير آورده است كه امام صادق عليه السّلام فرمود: عموزاده ات به مانند يک أعرابی ديوانه با لنگی و طيلسانی در حالی كه كفش‌هايش در دستش بود نزد من آمده و به من گفت: جمعی درباره شما چيزهايی می‌گويند. به وی گفتم: آيا تو يک عرب نيستی؟ گفت: بلی، گفتم: عرب با علی عليه السّلام دشمنی نمی‌ورزد، سپس به وی گفتم: شايد تو از كسانی باشی كه حوض كوثر را تكذيب می‌كنند؟ به خدا سوگند اگر با وی دشمنی كنی سپس بر حوض وارد شدی قطعاً از تشنگی خواهی مرد. - . ثواب الأعمال : ۲۰۲ -

المحاسن: ابن مهران مانند آن را روايت كرده است. - . المحاسن: ۹۰-۸۹ -

**[ترجمه]

«۵۴»

كشف، [كشف الغمه] مِنَ الْأَحَادِيثِ الَّتِي جَمَعَهَا الْعِزُّ الْمُحَدِّثُ عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لِعَلِيٍّ عليه السلام كَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ يُحِبُّنِي وَ يُبْغِضُكَ.

وَ مِنْهُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله آخِذاً بِيَدِ عَلِيٍّ عليه السلام

۱- ۱. أمالي الطوسيّ: ۱۹۵.

۲- ۲. أمالي الطوسيّ: ۲۲۵.

۳- ۳. بصائر الدرجات: ۲۱.

۴- ۴. ثواب الأعمال: ۲۰۲.

۵- ۵. المحاسن: ۸۹ و ۹۰.

وَ هُوَ يَقُولُ اللَّهُ وَلِيِّي وَ أَنَا وَلِيُّکَ وَ مُعَادِی مَنْ عَادَاکَ وَ مُسَالِمُ مَنْ سَالَمَکَ.

وَ مِنْهُ عَنْ أَبِی عَلْقَمَهَ مَوْلَی بَنِی هَاشِمٍ قَالَ: صَلَّی بِنَا النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله الصُّبْحَ ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَیْنَا فَقَالَ مَعَاشِرَ أَصْحَابِی رَأَیْتُ الْبَارِحَهَ عَمِّی حَمْزَهَ بْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ وَ أَخِی جَعْفَرَ بْنَ أَبِی طَالِبٍ وَ بَیْنَ أَیْدِیهِمَا طَبَقٌ مِنْ نَبِقٍ (۱) فَأَکَلَا سَاعَهً ثُمَّ تَحَوَّلَ النَّبِقُ عِنَباً فَأَکَلَا سَاعَهً ثُمَّ تَحَوَّلَ الْعِنَبُ رُطَباً فَأَکَلَا سَاعَهً فَدَنَوْتُ مِنْهُمَا وَ قُلْتُ بِأَبِی أَنْتُمَا(۲) أَیُّ الْأَعْمَالِ وَجَدْتُمَا أَفْضَلَ قَالا فَدَیْنَاکَ بِالْآبَاءِ وَ الْأُمَّهَاتِ وَجَدْنَا أَفْضَلَ الْأَعْمَالِ الصَّلَاهَ عَلَیْکَ وَ سَقْیَ الْمَاءِ وَ حُبَّ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام. وَ قَدْ أَوْرَدَهُ الْخُوارِزْمِیُّ فِی مَنَاقِبِهِ.

وَ رَوَی الْحَافِظُ عَبْدُ الْعَزِیزِ بْنُ الْأَخْضَرِ الْجَنَابِذِیُّ فِی کِتَابِهِ مَرْفُوعاً إِلَی فَاطِمَهَ علیها السلام قَالَتْ: خَرَجَ عَلَیْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَشِیَّهَ عَرَفَهَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی بَاهَی بِکُمْ وَ غَفَرَ لَکُمْ عَامَّهً وَ لِعَلِیٍّ خَاصَّهً وَ إِنِّی رَسُولُ اللَّهِ إِلَیْکُمْ غَیْرَ مُحَابٍ لِقَرَابَتِی إِنَّ السَّعِیدَ کُلَّ السَّعِیدِ مَنْ أَحَبَّ عَلِیّاً فِی حَیَاتِهِ وَ بَعْدَ مَوْتِهِ.

قَالَ کَهْمَسٌ (۳) قَالَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام: یَهْلِکُ فِیَّ ثَلَاثَهٌ وَ یَنْجُو فِیَّ ثَلَاثَهٌ اللَّاعِنُ وَ الْمُسْتَمِعُ وَ الْمُفْرِطُ(۴) وَ الْمَلِکُ الْمُتْرَفُ یُتَقَرَّبُ إِلَیْهِ بِلَعْنِی وَ یُتَبَرَّأُ إِلَیْهِ مِنْ دِینِی وَ یُقْضَبُ (۵) عِنْدَهُ حَسَبِی وَ إِنَّمَا دِینِی دِینُ رَسُولِ اللَّهِ وَ حَسَبِی حَسَبُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ یَنْجُو فِیَّ ثَلَاثَهٌ الْمُحِبُّ وَ الْمُوَالِی لِمَنْ وَالانِی وَ الْمُعَادِی لِمَنْ عَادَانِی فَإِنْ أَحَبَّنِی مُحِبٌّ أَحَبَّ مُحِبِّی وَ أَبْغَضَ مُبْغِضِی وَ شَایَعَ مُشَایِعِی فَلْیَمْتَحِنْ أَحَدُکُمْ قَلْبَهُ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمْ یَجْعَلْ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَیْنِ فِی جَوْفِهِ فَیُحِبَّ بِأَحَدِهِمَا وَ یُبْغِضَ بِالْآخَرِ.

ص: ۲۷۴

۱- ۱. النبق: دقیق حلو یخرج من لب جذع النخله.

۲- ۲. فی المصدر: بأبی انتما[و امی].

۳- ۳. قال فی القاموس(۲: ۲۴۷): کهمس الهلالی صحابی.

۴- ۴. یمکن ان یقرأ بالتخفیف و التشدید.

۵- ۵. قضب الشی ء: قطعه.

وَ مِنْ كِتَابِ الْأَرْبَعِينِ لِلْحَافِظِ أَبِی بَكْرٍ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی نَصْرٍ عَنْ زِيَادِ بْنِ مُطَرِّفٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ وَ رُبَّمَا لَمْ يُذْكَرْ زَيْدُ بْنُ أَرْقَمَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَحْيَا حَيَاتِی وَ يَمُوتَ مِيتَتِی وَ يَسْكُنَ جَنَّةَ الْخُلْدِ الَّتِی وَعَدَنِی رَبِّی فَإِنَّ رَبِّی عَزَّ وَ جَلَّ غَرَسَ قُضْبَانَهَا بِيَدِهِ فَلْيَتَوَلَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَإِنَّهُ لَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ هُدًى وَ لَنْ يُدْخِلَكُمْ فِی ضَلَالَةٍ.

وَ نَقَلْتُ مِنْ مَنَاقِبِ الْخُوارِزْمِيِّ عَنْ عَبْدِ خَيْرٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام قَالَ: أُهْدِيَ إِلَى النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قِنْوُ مَوْزٍ(۱) فَجَعَلَ يُقَشِّرُ الْمَوْزَةَ وَ يَجْعَلُهَا فِی فَمِی فَقَالَ لَهُ قَائِلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ تُحِبُّ عَلِيّاً قَالَ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ عَلِيّاً مِنِّی وَ أَنَا مِنْهُ.

وَ مِنْهُ عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: جَاءَنِی جَبْرَئِيلُ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ بِوَرَقَةِ آسٍ خَضْرَاءَ مَكْتُوبٌ فِيهَا بِبَيَاضٍ إِنِّی افْتَرَضْتُ مَحَبَّةَ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ عَلَى خَلْقِی فَبَلِّغْهُمْ ذَلِكَ عَنِّی.

وَ مِنْهُ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ ثَعْلَبَةَ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى أَبِی ذَرٍّ وَ هُوَ جَالِسٌ فِی الْمَسْجِدِ وَ عَلِيٌّ علیه السلام يُصَلِّی أَمَامَهُ فَقَالَ يَا أَبَا ذَرٍّ أَ لَا تُحَدِّثُنِی بِأَحَبِّ النَّاسِ إِلَيْكَ فَوَ اللَّهِ لَقَدْ عَلِمْتُ أَنَّ أَحَبَّهُمْ إِلَيْكَ أَحَبُّهُمْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ أَجَلْ وَ الَّذِی نَفْسِی بِيَدِهِ إِنَّ أَحَبَّهُمْ إِلَيَّ أَحَبُّهُمْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ هُوَ ذَاكَ الشَّيْخُ وَ أَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى عَلِيٍّ علیه السلام.

وَ مِنَ الْمَنَاقِبِ أَيْضاً: قَالَ رَجُلٌ لِسَلْمَانَ مَا أَشَدَّ حُبَّكَ لِعَلِيٍّ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَقُولُ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً فَقَدْ أَحَبَّنِی وَ مَنْ أَبْغَضَ عَلِيّاً فَقَدْ أَبْغَضَنِی.

وَ مِنْهُ قَالَ أَنْبَأَنِی الْإِمَامُ الْحَافِظُ صَدْرُ الْحُفَّاظِ الْحَسَنُ بْنُ أَحْمَدَ الْعَطَّارُ عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: خَلَقَ اللَّهُ مِنْ نُورِ وَجْهِ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ يَسْتَغْفِرُونَ لَهُ وَ لِمُحِبِّيهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

۱- ۱. القنو: العذق، و هو من النخل و الموز كالعنقود من العنب.

وَ مِنْهُ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ: مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ آمَنَ بِی وَ بِمَا جِئْتُ بِهِ وَ هُوَ یُبْغِضُ عَلِیّاً فَهُوَ کَاذِبٌ لَیْسَ بِمُؤْمِنٍ.

وَ مِنْهُ عَنْ زَیْدِ بْنِ أَرْقَمَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَنْ أَحَبَّ أَنْ یَتَمَسَّکَ بِالْقَضِیبِ الْأَحْمَرِ الَّذِی غَرَسَهُ اللَّهُ فِی جَنَّةِ عَدْنٍ بِیَمِینِهِ فَلْیَتَمَسَّکْ بِحُبِّ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام(۱).

**[ترجمه]کشف الغمّة: از جمله احادیثی که عزّ محدّث از أنس جمع‌آوری کرده آن است که گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام فرمود: دروغ می‌گوید آنکه پندارد مرا دوست می‌دارد ولی با تو دشمنی می‌کند.

و از آن کتاب از عبدالله بن مسعود آورده است که گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله را دیدم که دست علی علیه السّلام

ص: ۲۷۳

را گرفته و به وی فرمود: خدا ولیّ من است و من ولیّ توأم، و دشمن هر که با تو دشمنی کند، و در صلحم با هر که با تو در صلح باشد.

و در آن کتاب از ابوعلقمه غلام بنی‌هاشم آورده است که گفت: پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نماز صبح را با ما اقامه فرمود سپس روی خود را به سمت ما برگردانده و فرمود: یاران، دیشب عمویم حمزه بن عبدالمطّلب و برادرم جعفر بن أبی طالب را دیدم که طبقی از خرما در مقابل آن‌ها بود. پس ساعتی از آن خوردند ناگهان خرما تبدیل به انگور شد که ساعتی مشغول خوردن شدند سپس انگور تبدیل به رطب شد، پس ساعتی مشغول خوردن شدند. پس به ایشان نزدیک شده و گفتم: پدر و مادرم فدایتان، شما چه کاری را با فضیلت‌تر یافتید؟ گفتند: پدران و مادران ما فدای تو باد، بهترین اعمال را درود فرستادن را بر شما یافتیم و سقایت و حُبّ علی بن أبی طالب علیه السّلام. خوارزمی نیز آن را در مناقب خود آورده است.

و حافظ عبدالعزیز بن الأخضر جنابذی در کتاب خود مرفوعاً از فاطمه علیها السّلام آورده است که فرمود:

شبِ روز عرفه رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله نزد ما آمده و فرمود: خدای تبارک و تعالی به شما مباهات کرده و شما را عموماً و علی را بالأخصّ آمرزید، و من فرستاده خدایم به سوی شما بی‌آنکه صرفا به سبب خویشاوندی کسی را دوست بدارم، همانا خوشبخت واقعی کسی است که علی را دوست داشته باشد، هم در حیاتش و هم بعد از وفاتش.

کهمس - . کهمس هلالی نام یکی از صحابه است. -

گوید: علی بن أبی طالب علیه السّلام فرمود: سه کس از بابت من هلاک و سه تن دیگر رستگار می‌شوند: لعنت فرستنده، شنونده لعنت و کسی که درباره من غلو کند و حاکِم مُترفی که با لعن کردن من به وی تقرّب جویند و نزد او از دین من بیزاری جویند و اصل و نسب من نزد او قطع گردد و این در حالی است که دین من دین رسول خدا و حسب و نسب من حسب و نسب رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله می‌باشد؛ و سه کس از بابت من رستگار می‌شوند: دوستدار، و دوستدار دوستدار من و دشمن دشمن من، پس اگر کسی مرا دوست داشته باشد، دوستدار مرا نیز دوست می‌دارد و با دشمن من دشمنی می‌کند

و مشایعت کننـده مرا مشایعت کنـد، پس هر کـدامتان قلب خود را بیازماید، زیرا خدای عزّوجل در درون یک مرد دو دل قرار نداده است تا با یکی دوست بدارد و با دیگری دشمنی کند.

ص: ۲۷۴

و از کتاب «الأربعین» حافظ ابوبکر محمّد بن أبی نصـر با سندی از زید بن ارقم آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: هرکس دوست داشـته باشـد که هماننـد من بزِیَد و همانند من بمیرد و ساکن بهشت جاودانی شود که پروردگارم وعده آن را به من داده است- که پروردگـارم عزّوجـل نهـال آن را بـا دست خود کاشـته است- بایـد ولایت علی بن أبی طالب علیه السّلام را بپذیرد که او شما را نه از هدایتی بیرون می‌برد و نه به ضلالتی وارد می‌سازد.

و از مناقب خوارزمی از عبـدخیر از علی بن أبی طالب علیه السّـلام روایت کردم که آن حضـرت فرمود: خوشه‌ای موز به پیامبر صَلی الله علیهِ و آله هدیه شد، پس آن حضرت شروع کرد به پوست کندن موز و گذاشتن آن در دهان من؛ یکی به وی عرض کرد: یا رسول الله، شما علی را دوست می‌دارید؟ فرمود: مگر ندانستی که علی از من است و من از او!

از جابر گوید: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: جبرئیل از جانب خدای عزّوجل با یک برگ آس سبز نزد من آمد که در آن نوشته شده بود: من دوست داشتن علی بن أبی طالب را بر خلقم فرض کردم، پس آنان را به این امر ابلاغ کن!

و از معاویـهٔ بن ثعلبه آورده است که مردی نزد ابوذر آمـد در حالی که در مسـجد بود و علی علیه السّـلام در مقابل او مشـغول نماز خوانـدن بود، و گفت: ای ابوذر، آیا در مورد محبوب‌ترین مردم نزد شـما با من سـخن نمی‌گویی؟ به خدا سوگند می‌دانم که محبوب‌ترین مردم نزد شما کسی است که نزدیک ترین آن ها به رسول خداست. گفت: بلی، سوگند به کسی که جانم در دست اوست، محبوب‌ترین آنها نزد من، محبوب ترین آن ها نزد رسول خدا صَـلی الله علیهِ و آله است و او آن پیرمرد است- و با دست به علی علیه السّلام اشاره نمود- .

باز از مناقب آورده است که مردی به سـلمان گفت: چه بسـیار علی علیه السّـلام را دوست می‌داری؟! گفت: شنیدم رسول خدا صَلی الله علیـهِ و آلـه می‌فرمـود: هر کس علی را دوست بـدارد، مرا دوست داشـته است و هرکس بـا علی دشـمنی کنـد، بـا من دشمنی کرده است.

و از آن کتاب گویـد: امام حافظ، صـدر حافظان حسن بن احمد عطّار مرا از أنس روایت کرده که رسول خدا صَـلی الله علیهِ و آله فرمود: خداونـد از نور رخسار علی بن أبی طالب هفتاد هزار فرشـته آفرید که برای وی و دوسـتدارانش تا روز قیامت طلب آمرزش کنند .

ص: ۲۷۵

از ابن مسعود گوید: شنیدم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله می‌گفت: هرکس گمان بَرَد که به من و آنچه آورده‌ام ایمان آورده است و در عین حال با علی علیه السّلام دشمنی کند، او دروغگوست و مؤمن نمی‌باشد.

از زیـد بن أرقم آورده است که رسـول خـدا صَـلی الله علیهِ و آله فرمود: هرکس دوست دارد که به شـاخه یـاقوت سـرخی که خداونـد با دست خود در بهشت عـدن کاشـته است چنگ بزنـد، بایـد به حُبّ علی بن أبی طالب علیه السّـلام چنگ بزنـد. - . کشف الغمّهٔ: ۳۱- ۲۸ -

**[ترجمه]

«۵۵»

کشف، [کشف الغمه] مِنْ مَنَاقِبِ الْخُوارِزْمِيِّ قَالَ مِنَ الْمَرَاسِيلِ فِی مُعْجَمِ الطَّبَرَانِیِّ بِإِسْنَادِهِ إِلَی فَاطِمَهَ الزَّهْرَاءِ علیها السلام قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ بَاهَی وَ غَفَرَ لَکُمْ عَامَّهً وَ لِعَلِیٍّ خَاصَّهً وَ إِنِّی رَسُولُ اللَّهِ إِلَیْکُمْ غَیْرَ هَائِبٍ لِقَوْمِی وَ لَا مُحَابٍ لِقَرَابَتِی هَذَا جَبْرَئِیلُ یُخْبِرُنِی أَنَّ السَّعِیدَ کُلَّ السَّعِیدِ مَنْ أَحَبَّ عَلِیّاً فِی حَیَاتِهِ وَ بَعْدَ مَوْتِهِ وَ أَنَّ الشَّقِیَّ کُلَّ الشَّقِیِّ مَنْ أَبْغَضَ عَلِیّاً فِی حَیَاتِهِ وَ بَعْدَ وَفَاتِهِ (۲).

**[ترجمه]کشف الغمّـهٔ: از مناقب خوارزمی گویـد: از احادیث مرسل در معجم طبرانی با اسـنادش به فاطمه زهرا علیها السّـلام آورده است که فرمود: رسول خـدا صَـلی الله علیهِ و آله فرمود: خدای عزّوجل به همه شـما به طور عام مباهات نموده و شـما را آمرزید و علی را به طور خاص آمرزید! و من فرستاده خدا به سوی شما هستم بی‌آنکه قوم خویش را بزرگ بشمارم و یا اینکه به سبب خویشاوندی کسی را دوست داشته باشم، این جبرئیل است که به من خبر می‌دهد که خوشبخت واقعی کسی است که علی را در حیاتش و بعـد از وفاتش دوست داشـته باشد، و شـقّی واقعی کسـی است که با علی علیه السّـلام در حیات و پس از وفاتش دشمنی بورزد. - . کشف الغمّهٔ: ۳۱ -

**[ترجمه]

«۵۶»

کشف، [کشف الغمه] مِنْ مُسْنَدِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَیْدَهَ عَنْ أَبِیهِ قَالَ: أَبْغَضْتُ عَلِیّاً بُغْضاً لَمْ أُبْغِضْهُ أَحَداً قَطُّ وَ أَحْبَبْتُ (۳) رَجُلًا مِنْ قُرَیْشٍ لَمْ أُحِبَّهُ إِلَّا عَلَی بُغْضِهِ عَلِیّاً قَالَ فَبُعِثَ ذَلِکَ الرَّجُلُ عَلَی خَیْلٍ فَصَحِبْتُهُ مَا أَصْحَبُهُ إِلَّا عَلَی بُغْضِهِ عَلِیّاً قَالَ فَأَصَبْنَا سَبْیاً قَالَ فَکُتِبَ إِلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله ابْعَثْ إِلَیْنَا(۴) مَنْ یُخَمِّسُهُ قَالَ فَبَعَثَ إِلَیْنَا عَلِیّاً علیه السلام وَ فِی السَّبْیِ وَصِیفَهٌ هِیَ مِنْ أَفْضَلِ السَّبْیِ قَالَ وَ قَسَمَ (۵) فَخَرَجَ وَ رَأْسُهُ یَقْطُرُ قُلْنَا یَا أَبَا الْحَسَنِ مَا هَذَا قَالَ أَ لَمْ تَرَوْا إِلَی الْوَصِیفَهِ الَّتِی کَانَتْ فِی السَّبْیِ فَإِنِّی قَسَمْتُ وَ خَمَّسْتُ فَصَارَتْ فِی الْخُمُسِ ثُمَّ صَارَتْ فِی أَهْلِ بَیْتِ النَّبِیِّ ثُمَّ صَارَتْ فِی آلِ عَلِیٍّ وَ وَقَعْتُ بِهَا قَالَ فَکَتَبَ الرَّجُلُ إِلَی نَبِیِّ اللَّهِ

۱- ۱. کشف الغمّه: ۲۸- ۳۱.

۲- ۲. کشف الغمّه: ۳۱.

۳- ۳. فی المصدر: قال و أجبت.

۴- ۴. فی المصدر: لنا.

۵- ۵. فی المصدر:[فخمس] و قسم.

فَقُلْتُ ابْعَثْنِی مُصَدِّقاً قَالَ فَجَعَلْتُ أَقْرَأُ الْکِتَابَ وَ أَقُولُ صَدَقَ قَالَ فَأَمْسَکَ یَدِی وَ الْکِتَابَ قَالَ أَ تُبْغِضُ عَلِیّاً قَالَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَلَا تُبْغِضْهُ وَ إِنْ کُنْتَ تُحِبُّهُ فَازْدَدْ لَهُ حُبّاً فَوَ الَّذِی نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِیَدِهِ لَنَصِیبُ عَلِیٍّ فِی الْخُمُسِ أَفْضَلُ مِنْ وَصِیفَهٍ قَالَ فَمَا کَانَ مِنَ النَّاسِ (۱) بَعْدَ قَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ أَحَبُّ إِلَیَّ مِنْ عَلِیٍّ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ فَوَ الَّذِی لَا إِلَهَ غَیْرُهُ مَا بَیْنِی وَ بَیْنَ النَّبِیِّ فِی هَذَا الْحَدِیثِ غَیْرُ أَبِی بُرَیْدَهَ(۲).

**[ترجمه]کشف الغمّهٔ: از مسند احمد بن حنبل از عبدالله بن بُریده از پدرش نقل کرده که گفت: چنان کینه علی را به دل گرفته بودم که پیش از آن هرگز از کسی به دل نگرفته بودم و مردی از قریش را تنها بدین سبب دوست می‌داشتم که با علی دشمنی می‌کرد، گوید: پس آن مرد به فرماندهی سوارانی گسیل داشته شد و من نیز وی را همراهی کردم آن هم تنها به خاطر نفرت از علی، گوید: پس اسیرانی به دست آوردیم لذا به رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله نامه نوشت که: یکی را نزد ما بفرستید تا خمس غنایم را جدا کند، و آن حضرت علی علیه السّلام را نزد ما فرستاد و در میان اسیران کنیزکی بسیار زیبا بود که سرآمد دیگر کنیزکان بود. راوی گوید: پس آن حضرت غنایم را تقسیم نمود و در حالی که از سرش آب می‌چکید بیرون آمد، گفتیم: یا أباالحسن، این چیست؟ فرمود: مگر آن کنیزک را در میان اسیران ندیدید؟ من غنایم را تقسیم کردم و آن کنیزک در خمس افتاد از این رو به اهل بیت پیامبر صَلی الله علیهِ و آله تعلّق گرفت و بعد از آن به آل علی رسید و من با وی نزدیکی کردم. گوید: پس آن مرد نامه‌ای به پیامبر خدا صَلی الله علیهِ و آله نوشت،

ص: ۲۷۶

به وی گفتم: مرا با این نامه بفرست تا آن را تأیید کنم. گوید: پس شروع به خواندن آن نامه نموده و هرازگاهی در تأیید آن می‌گفتم: راست گفت! پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله دست مرا با آن نامه گرفته و فرمود: دشمن علی هستی؟ گوید: گفتم: آری، گفت: با او دشمنی مکن و اگر دوستش می‌داشته‌ای، بیشتر از پیش دوستش بدار، زیرا سوگند به آنکس که جان محمّد در دست اوست سهم علی از خمس بیش از یک کنیز است، گوید: پس از سخنان پیامبر صَلی الله علیهِ و آله بود که از میان مردم هیچ‌کس محبوب‌تر از علی نزد من نبود. عبدالله گوید: سوگند به آنکه خدایی جز او نیست، در نقل این روایت میان من و پیامبر جز پدرم بُریده شخص دیگری وجود ندارد. - . کشف الغمّهٔ: ۸۴ -

**[ترجمه]

«۵۷»

أَقُولُ: رَوَی جَمَالُ الدِّینِ یُوسُفُ بْنُ حَاتِمٍ الْفَقِیهُ الشَّامِیُّ رَحِمَهُ اللَّهُ فِی کِتَابِ الْأَرْبَعِینِ عَنِ الْأَرْبَعِینَ فِی فَضَائِلِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام عَنْ حَمَّادِ بْنِ یَزِیدَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ السَّرَّاجِ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَقَالَ فَمَا بَالُ قَوْمٍ یُنْکِرُونَ مَنْ لَهُ مَنْزِلَهٌ عِنْدَ اللَّهِ کَمَنْزِلَتِی أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِیّاً فَقَدْ أَحَبَّنِی وَ مَنْ أَحَبَّنِی رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ وَ مَنْ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ کَافَاهُ الْجَنَّهَ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِیّاً یَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاتَهُ وَ صِیَامَهُ وَ قِیَامَهُ وَ اسْتَجَابَ اللَّهُ دُعَاءَهُ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِیّاً اسْتَغْفَرَتْ لَهُ الْمَلَائِکَهُ وَ فُتِحَتْ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّهِ یَدْخُلُ مِنْ أَیِّ بَابٍ شَاءَ بِغَیْرِ حِسَابٍ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِیّاً لَا یَخْرُجُ مِنَ الدُّنْیَا حَتَّی یَشْرَبَ مِنَ الْکَوْثَرِ وَ یَأْکُلَ مِنْ شَجَرَهِ طُوبَی وَ یَرَی مَکَانَهُ مِنَ الْجَنَّهِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِیّاً أَعْطَاهُ اللَّهُ فِی الْجَنَّهِ بِعَدَدِ کُلِّ عِرْقٍ فِی

بَدَنِهِ حُوراً وَ يُشَفَّعُ فِى ثَمَانِينَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ لَهُ بِكَلِّ شَعْرَهٍ فِى بَدَنِهِ مَدِينَهٌ فِى الْجَنَّهِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً بَعَثَ اللَّهُ مَلَكَ الْمَوْتِ إِلَيْهِ بِرِفْقٍ وَ دَفَعَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَنْهُ هَوْلَ مُنْكَرٍ وَ نَكِيرٍ وَ نَوَّرَ قَلْبَهُ (٣) وَ بَيَّضَ وَجْهَهُ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً نَجَّاهُ اللَّهُ مِنَ النَّارِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً أَثْبَتَ اللَّهُ الْحُكْمَ فِى قَلْبِهِ وَ أَجْرَى عَلَى لِسَانِهِ الصَّوَابَ وَ فَتَحَ اللَّهُ لَهُ أَبْوَابَ الرَّحْمَهِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً سُمِّىَ فِى السَّمَاوَاتِ أَسِيرَ اللَّهِ فِى الْأَرْضِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً نَادَاهُ مَلَكٌ مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ أَنْ يَا عَبْدَ اللَّهِ اسْتَأْنِفِ الْعَمَلَ فَقَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ الذُّنُوبَ كُلَّهَا أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَهِ وَ وَجْهُهُ كَالْقَمَرِ

١- ١. فى المصدر: فما كان من الناس أحد اه.

٢- ٢. كشف الغمّه: ٨۴.

٣- ٣. فى(م) و(د): و نور قبره.

لَیْلَهَ الْبَدْرِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِیّاً وَضَعَ اللَّهُ عَلَی رَأْسِهِ تَاجَ الْکَرَامَهِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِیّاً مَرَّ عَلَی الصِّرَاطِ کَالْبَرْقِ الْخَاطِفِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِیّاً وَ تَوَلَّاهُ کَتَبَ اللَّهُ لَهُ بَرَاءَهً مِنَ النَّارِ وَ جَوَازاً عَلَی الصِّرَاطِ وَ أَمَاناً مِنَ الْعَذَابِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِیّاً لَا یُنْشَرُ لَهُ دِیوَانٌ وَ لَا یُنْصَبُ لَهُ مِیزَانٌ وَ یُقَالُ لَهُ ادْخُلِ الْجَنَّهَ بِغَیْرِ حِسَابٍ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ آلَ مُحَمَّدٍ أَمِنَ مِنَ الْحِسَابِ وَ الْمِیزَانِ وَ الصِّرَاطِ وَ مَنْ أَحَبَّ آلَ مُحَمَّدٍ صَافَحَتْهُ الْمَلَائِکَهُ وَ زَارَتْهُ الْأَنْبِیَاءُ وَ قُضِیَ لَهُ کُلُّ حَاجَهٍ کَانَتْ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَی حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ فَأَنَا کَفِیلُهُ بِالْجَنَّهِ قَالَهُ ثَلَاثاً. قال قتیبه بن سعید بن رجاء کان حماد بن زید یفتخر بهذا الحدیث و یقول هو الأصل لمن یقر به (۱)

أقول: رواه الصدوق محمد بن بابویه رحمه الله فی کتاب فضائل الشیعه(۲) عن أبیه عن عبد الله بن الحسین المؤدب عن أحمد بن علی الأصفهانی عن محمد بن أسلم الطوسی عن أبی رجاء قتیبه بن سعید عن نافع عن ابن عمر: مثله.

**[ترجمه]می گویم: جمال الدین یوسف بن حاتم، فقیه شامی رحمه الله در کتاب «الأربعین» از «الأربعین فی فضائل امیرالمؤمنین علیه السّلام» از حمّاد بن یزید از عبدالرحمن بن السراج از نافع از ابن عمر روایت کرده که از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله درباره علی بن أبی طالب علیه السّلام پرسیدم، فرمود: مردمانی را چه می‌شود که منکر کسی می‌شوند که نزد خدا منزلتی همچون منزلت من دارد؟! بدانید که هرکس علی را دوست بدارد، مرا دوست داشته و هرکس مرا دوست داشته باشد خدا از او راضی می‌شود و هرکه خدا از او راضی باشد، پاداش او را بهشت می‌دهد. بدانید هرکس علی را دوست بدارد، خداوند نماز و روزه و عبادتش را می‌پذیرد و دعایش را اجابت می‌فرماید، بدانید هرکس علی را دوست داشته باشد، فرشتگان برایش طلب آمرزش می کنند و درهای بهشت برایش گشوده می‌شود تا از هر دری که بخواهد وارد شود بی‌آنکه بازخواست شود، بدانید که هرکس علی را دوست بدارد، از دنیا خارج نمی‌شود مگر اینکه از کوثر نوشیده و از شجره طوبی خورده و جایگاه خود را در بهشت به چشم ببیند، بدانید هرکس علی را دوست داشته باشد، خداوند در بهشت به عدد رگ‌های بدنش به وی حور بهشتی مرحمت می‌فرماید، و شفاعت هشتاد تن از اهل بیت خود را می کند و به ازای هر تار مویی از بدنش یک شهر در بهشت خواهد داشت، هان که هرکس علی را دوست بدارد، خداوند ملك الموت را با مهربانی به سوی وی می‌فرستد و خدای عزّوجل منکر و نکیر را از او باز می‌دارد و قلبش را نورانی و چهره‌اش را سپید می گرداند، بدانید هرکس علی را دوست داشته باشد خداوند او را از آتش نجات می‌دهد، بدانید هرکس علی را دوست داشته باشد، خداوند حکمت را در قلبش استوار می... گرداند و راستی را بر زبانش جاری می‌سازد و خداوند درهای رحمت را به رویش می گشاید، بدانید هرکس علی را دوست داشته باشد، در آسمان‌ها «اسیر خدا بر روی زمین» نامیده می‌شود، بدانید هرکس علی را دوست بدارد، فرشته‌ای از زیر عرش او را صدا می کند که ای بنده خدا اعمالت را از نو آغاز کن که خداوند همه گناهانت را بخشید، بدانید هرکس علی را دوست بدارد، روز قیامت با رویی همچون ماه

ص: ۲۷۷

شب بدر می‌آید، بدانید هرکس علی را دوست بدارد، خداوند بر سرش تاج کرامت می‌نهد، بدانید که هرکس علی را دوست بدارد، چون برق گذرا از پل صراط عبور خواهد کرد، بدانید که هرکس علی را دوست بدارد و ولایتش را بپذیرد، خداوند برایش برائت از دوزخ، جواز عبور از پل صراط و امان از عذاب را می‌نویسد، بدانید که هرکس علی را دوست بدارد، نامه اعمالش باز نمی‌شود و برایش میزان سنجش اعمال نصب نمی‌شود و به وی گفته می‌شود: بدون بازخواست وارد بهشت شو!

بدانیـد که هرکس آل محمّد صَـلی الله علیهِ و آله را دوست بدارد، از حساب و میزان و صـراط ایمن خواهد بود، و هرکس آل محمّد را دوست بدارد، فرشـتگان با او مصافحه کنند و پیامبران به دیدارش آیند و هر حاجتی که نزد خدا داشته باشد، برآورده می‌شوند، بدانید که هرکس بر حُبّ آل محمّد از دنیا برود، من ضامن بهشت اویم- این را سه بار تکرار فرمود- . قتیبه بن سعید بن رجاء گوید: حمّاد بن زید به این حدیث افتخار کرده و می گفت: این اصل است برای کسـی که به وی اقرار کند. - . نسخه خطی است و بدان دست نیافتیم. -

می گویم: آن را شـیخ صـدوق محمّـد بن بـابویه رحمـهٔ الله علیه در کتـاب «فضائل الشـیعه» با سـندی از نافع بن عمر نظیر آن را روایت کرده است.

**[ترجمه]

«۵۸»

بشا، [بشاره المصـطفی] يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدٍ الْجَوَّانِيُّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الدَّاعِي عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْحُسَيْنِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْحَافِظِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَمَّادٍ الْعَـدْلِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِيٍّ الْأَبَّارِ عَنْ لَيْثِ بْنِ دَاوُدَ عَنْ مُبَارَكِ بْنِ فَضَالَهَ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَـيْنٍ: أَنَّ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله قَالَ لِفَاطِمَهَ علیها السلام أَ مَا تَرْضَيْنَ أَنْ تَكُونِی سَيِّدَهَ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ قَالَتْ فَأَيْنَ مَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ قَالَ لَهَا أَيْ بُنَيَّهِ تِلْـكَ سَيِّدَهُ نِسَـاءِ عَالَمِهَا وَ أَنْتِ سَـيِّدَهُ نِسَاءِ عَالَمِكِ (۳) وَ الَّذِی بَعَثَنِی بِالْحَقِّ لَقَـدْ زَوَّجْتُكِ سَـيِّداً فِی الـدُّنْيَا وَ سَـيِّداً فِی الْآخِرَهِ فَلَا يُحِبُّهُ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا يُبْغِضُهُ إِلَّا مُنَافِقٌ (۴).

**[ترجمه]بشارهٔ المصـطفی: یحیی بن محمّد جوانی با سندی از عمران بن حصین از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله آورده است که آن حضـرت به فـاطمه علیها السّـلام فرمود: آیا خرسـند نمی گردی که سـرور زنان جهان باشـی؟ عرض کرد! پس جایگاه مریم بنت عمران چه می‌شود؟ به وی فرمود: دخترکم، او سـرور زنان عالَم خود است و تو سرور زنان عالم خودت هستی، سوگند به آنکه مرا به حق مبعوث فرمود که تو را به همسـری کسـی در آوردم که هم در دنیا سـرور است و هم در آخرت، کسی که جز مؤمن دوستش ندارد و جز منافق با او دشمنی نورزد. - . بشارهٔ المصطفی: ۸۴ -

**[ترجمه]

«۵۹»

بشـا، [بشـاره المصـطفی] أَبُو عَلِيٍّ ابْنُ شَيْخِ الطَّائِفَهِ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْمُفِيـدِ عَنِ الْمَرَاغِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُوسَى بْنِ زِيَادٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ يَعْلَى عَنْ أَبِی خَالِدٍ الْوَاسِطِيِّ عَنْ أَبِی هَاشِمٍ الْخَوْلَانِيِّ عَنْ زَاذَانَ قَالَ سَمِعْتُ

۱- ۱. مخطوطان و لم نظفر بنسختهما.

۲- ۲. مخطوطان و لم نظفر بنسختهما.

۳- ۳. الصحیح کما فی المصدر و(م): و انت سیده نساء العالمین.

۴- ۴. بشاره المصطفی: ۸۴.

سَلْمَانَ رَحِمَهُ اللَّهُ يَقُولُ: لَا أَزَالُ أُحِبُّ عَلِيّاً علیه السلام فَإِنِّی رَأَیْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَیَضْرِبُ فَخِذَهُ وَ یَقُولُ مُحِبُّکَ لِی مُحِبٌّ وَ مُحِبِّی لِلَّهِ مُحِبٌّ وَ مُبْغِضُکَ لِی مُبْغِضٌ وَ مُبْغِضِی لِلَّهِ مُبْغِضٌ (۱).

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْحَفَّارُ عَنِ الْجِعَابِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الْکَاتِبِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ یَحْیَی الْأَوْدِیِّ عَنْ حَسَنِ بْنِ حُسَیْنٍ الْأَنْصَارِیِّ عَنْ یَحْیَی بْنِ یَعْلَی عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَی عَنْ أَبِی هَاشِمٍ الرُّمَّانِیِّ عَنْ أَبِی الْبَخْتَرِیِّ عَنْ زَاذَانَ قَالَ: قَالَ لِی سَلْمَانُ یَا زَاذَانُ أَحِبَّ عَلِیّاً إِلَی آخِرِ مَا مَرَّ(۲).

**[ترجمه]بشارة المصطفی: ابوعلی بن شیخ الطائفه با سندی از زاذان آورده است که شنیدم

سلمان رحمۀ الله علیه می گفت: پیوسته علی علیه السّلام را دوست خواهم داشت زیرا که دیده‌ام رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله بر ران او زده و می‌فرمود: دوستدارت دوستدار من و دوستدارم دوستدار خداست و دشمنت دشمن من و دشمن من دشمن خداست. - . بشارة المصطفی: ۸۹ -

امالی طوسی: حفّار با سندی از زاذان آورده است که سلمان به من گفت: ای زاذان، علی را پیوسته دوست بدار... الخ. - . امالی طوسی: ۲۲۵ -

**[ترجمه]

«۶۰»

بشا، [بشاره المصطفی] مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ شَهْرَیَارَ عَنْ جَعْفَرٍ الدُّورْیَسْتِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُبْدُونٍ عَنْ أَبِی الْمُفَضَّلِ الشَّیْبَانِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَیْنِ الْأَنْبَارِیِّ قَالَ: قَدِمَ أَبُو نُعَیْمٍ الْفَضْلُ بْنُ دُکَیْنٍ بَغْدَادَ فَنَزَلَ الرُّمَیْلَهَ وَ هِیَ مَحَلَّهٌ بِهَا فَاجْتَمَعَ إِلَیْهِ أَصْحَابُ الْحَدِیثِ وَ نَصَبُوا لَهُ کُرْسِیّاً صَعِدَ عَلَیْهِ وَ أَخَذَ یَعِظُ النَّاسَ وَ یُذَکِّرُهُمْ وَ یَرْوِی لَهُمُ الْأَحَادِیثَ وَ کَانَتْ أَیَّاماً صَعْبَهً فِی التَّقِیَّهِ فَقَامَ رَجُلٌ مِنْ آخِرِ الْمَجْلِسِ وَ قَالَ لَهُ یَا أَبَا نُعَیْمٍ أَ تَتَشَیَّعُ قَالَ فَکَرِهَ الشَّیْخُ مَقَالَتَهُ وَ أَعْرَضَ عَنْهُ (۳) وَ تَمَثَّلَ بِهَذَیْنِ الْبَیْتَیْنِ:

وَ مَا زَالَ بِی حُبِّیکِ حَتَّی کَأَنَّنِی***بِرَدِّ جَوَابِ السَّائِلِی عَنْکِ أَعْجَمُ

لِأَسْلَمَ مِنْ قَوْلِ الْوُشَاهِ وَ تَسْلَمِی***سَلِمْتُ وَ هَلْ حَیٌّ مِنَ النَّاسِ یَسْلَمُ (۴)

قَالَ فَلَمْ یَفْطُنِ الرَّجُلُ بِمُرَادِهِ وَ عَادَ إِلَی السُّؤَالِ وَ قَالَ یَا أَبَا نُعَیْمٍ أَ تَتَشَیَّعُ فَقَالَ یَا هَذَا کَیْفَ بُلِیتُ بِکَ وَ أَیُّ رِیحٍ هَبَّتْ بِکَ إِلَیَّ نَعَمْ سَمِعْتُ الْحَسَنَ بْنَ

۱- ۱. بشاره المصطفى: ۸۹.

۲- ۲. أمالی الطوسیّ: ۲۲۵.

۳- ۳. فی المصدر: و أعرض عنه بوجهه.

۴- ۴. الشعر لنصیب کما یستفاد من الأغانی ۱۴: ۱۰. و قد أورد فیه القضیه بعینها إلّا أن فی البیت الأول اختلافا و فیه هکذا: و ما زال بی الکتمان حتّی کأننی برجع جواب السائلی عنک اعجم .

صالح بن حی یقول: سمعت جعفر بن محمد یقول: حب علی عباده و خیر العباده ما کتمت.(۱)

**[ترجمه]بشارة المصطفی: محمّد بن احمد بن شهریار با سندی از احمد بن حسین انباری روایت کرده که گفت: ابونعیم فضل بن دکین به بغداد آمده و در محله‌ای به نام «رُمیله» فرود آمد. پس اصحاب حدیث گرد او جمع شده تختی برای وی نهادند که بر آن نشسته و به موعظه کردن مردم پرداخت، تذکّر داده و احادیثی را برای ایشان روایت می‌کرد و روزگار بسیار سختی در تقیّه کردن بود، پس مردی از انتهای مجلس برخاسته و به وی گفت: ای ابونعیم، شیعه هستی؟ راوی گوید: ابونعیم را این سخن خوش نیامد و از وی روی گردانده و به این دو بیت تمثّل جُست:

- «چنان غرق محبّت تو هستم که گویی از پاسخ دادن به کسی از من درباره تو پرسش می‌کند، ناتوانم،

- تا از سخن نمّامان سخن چین درامان بمانم و در امان بمانی؛ سالم باشی مگر هیچ زنده‌ای از مردم جان به سلامت به در خواهند برد؟

راوی گوید: اما آن مرد منظور ابونعیم را در نیافته و دوباره سؤال خود را تکرار نموده و گفت: ای ابونعیم، شیعه هستی؟ ابونعیم گفت: ای مرد، چه شد که گرفتار تو شدم و کدام بادت به سوی من آورد؟! آری! شنیدم حسن بن

ص: ۲۷۹

صالح می‌گفت،شنیدم جعفر بن محمّد می‌گفت: حُبّ علی عبادت است و بهترین عبادت آن است که پنهانش داری. - . بشارة المصطفی: ۱۰۴ -

**[ترجمه]

«۶۱»

بشا، [بشاره المصطفی] أَبُو عَلِيٍّ بْنُ شَيْخِ الطَّائِفَهِ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْمُفِيدِ عَنْ أَبِی الْقَاسِمِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِی عَلِيٍّ مُحَمَّدِ بْنِ هَمَّامٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْعَدَهَ بْنِ صَدَقَهَ عَنْ جَدِّهِ مَسْعَدَهَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام يَقُولُ: وَ اللَّهِ لَا يَهْلِكُ هَالِكٌ عَلَى حُبِّ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ إِلَّا رَآهُ فِی أَحَبِّ الْمَوَاطِنِ إِلَيْهِ وَ لَا يَهْلِكُ هَالِكٌ عَلَى بُغْضِ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ إِلَّا رَآهُ فِی أَبْغَضِ الْمَوَاطِنِ إِلَيْهِ (۲).

**[ترجمه]بشارة المصطفی: ابوعلی بن شیخ الطائفة با سندی از مسعدة روایت کرده که شنیدم أبا عبدالله جعفر بن محمّد علیه السّلام می‌فرمود: به خدا سوگند دوستدار علی مرگ را تجربه نمی‌کند تا اینکه علی بن أبی طالب علیه السّلام را در جایی که دوست دارد، ببیند و دشمن علی بن أبی طالب مرگ را تجربه نمی‌کند مگر اینکه علی بن أبی طالب را در جایی که منفورترین جا برایش باشد، ببیند. - . بشارة المصطفی: ۱۱۲ -

**[ترجمه]

«۶۲»

بشا، [بشاره المصطفی] مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ شَهْرَیَارَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ یَعْقُوبَ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ الْقَاضِی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَابُورَ عَنْ عُبَیْدِ بْنِ هِشَام (۳) عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ جَعْفَرٍ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: یَا عَلِیُّ لَوْ أَنَّ عَبْداً عَبَدَ اللَّهَ مِثْلَ مَا قَامَ نُوحٌ فِی قَوْمِهِ وَ کَانَ لَهُ مِثْلُ أُحُدٍ ذَهَباً فَأَنْفَقَهُ فِی سَبِیلِ اللَّهِ وَ مُدَّ فِی عُمُرِهِ حَتَّی حَجَّ أَلْفَ حَجَّهٍ ثُمَّ قُتِلَ بَیْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَهِ ثُمَّ لَمْ یُوَالِکَ یَا عَلِیُّ لَمْ یَشَمَّ رَائِحَهَ الْجَنَّهِ وَ لَمْ یَدْخُلْهَا أَ مَا عَلِمْتَ یَا عَلِیُّ أَنَّ حُبَّکَ حَسَنَهٌ لَا تَضُرُّ مَعَهَا سَیِّئَهٌ وَ بُغْضَکَ سَیِّئَهٌ لَا تَنْفَعُ مَعَهَا طَاعَهٌ یَا عَلِیُّ لَوْ نَثَرْتَ الدُّرَّ عَلَی الْمُنَافِقِ مَا أَحَبَّکَ وَ لَوْ ضَرَبْتَ خَیْشُومَ الْمُؤْمِنِ مَا أَبْغَضَکَ لِأَنَّ حُبَّکَ إِیمَانٌ وَ بُغْضَکَ نِفَاقٌ لَا یُحِبُّکَ إِلَّا مُؤْمِنٌ تَقِیٌّ وَ لَا یُبْغِضُکَ إِلَّا مُنَافِقٌ شَقِیٌّ (۴).

**[ترجمه]بشارهٔ المصطفی: محمّد بن احمد بن شهریار با سندی از عبدالله بن مسعود آورده است که گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: ای علی، اگر بندهای به اندازه زمان اقامت نوح در قومش خدا را عبادت کند و به اندازه کوه اُحد طلا داشته باشد و آن را در راه خدا انفاق نماید و عمرش چنان طولانی شود که هزار حج به جای آورد و آن‌گاه میان صفا و مروه کشته شود اما تو را ای علی دوست نداشته باشد، بوی بهشت به مشامش نخواهد رسید و وارد آن نخواهد شد؛ ای علی، مگر ندانستی که حُبّ تو حسنهای است که هیچ سیئهای با وجود آن آسیب نمی رساند و دشمنی با تو سیئهای است که هیچ عبادتی با وجود آن پذیرفته نمی‌شود، ای علی، اگر دُرّ و گوهر را نثار منافق کنی تو را دوست نخواهد داشت و اگر بر بینی مؤمن بزنی با تو دشمنی نخواهد ورزید، زیرا حُبّ تو ایمان است و دشمنی با تو نفاق، جز مؤمن پارسا تو را دوست نمی‌دارد و جز منافق شقی با تو دشمنی نمی کند. -. بشارهٔ المصطفی: ۱۱۴ -

**[ترجمه]

«۶۳»

بشا، [بشاره المصطفی] ابْنُ شَیْخِ الطَّائِفَهِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ عُقْدَهَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عُتْبَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِی عُبَیْدَهَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمَّارِ بْنِ یَاسِرٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَمَّارِ بْنِ یَاسِرٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ: أُوصِی مَنْ آمَنَ بِی وَ صَدَّقَنِی بِالْوَلَایَهِ لِعَلِیٍّ فَإِنَّهُ مَنْ تَوَلَّاهُ تَوَلَّانِی وَ مَنْ تَوَلَّانِی فَقَدْ تَوَلَّی اللَّهَ

ص: ۲۸۰

۱- بشاره المصطفی: ۱۰۴

۲- ۲. بشاره المصطفی: ۱۱۲.

۳- ۳. فی المصدر: عبید بن هاشم.

۴- ۴. بشاره المصطفی: ۱۱۴.

وَ مَنْ أَحَبَّهُ أَحَبَّنِی وَ مَنْ أَحَبَّنِی أَحبَّ اللَّهَ وَ مَنْ أَبْغَضَهُ أَبْغَضَنِی وَ مَنْ أَبْغَضَنِی أَبْغَضَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَ (۱).

**[ترجمه]بشارة المصطفی: ابن شیخ طائفهٔ با سندی از عمّار بن یاسر آورده است که شنیدم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله می‌فرمود: به هرکس که به من ایمان آورده و تصدیقم نموده سفارش می‌کنم که ولایت علی علیه السّلام را پذیرا باشد، زیرا هرکس ولایت او را بپذیرد، ولایت مرا پذیرفته و آنکه ولایت مرا پذیرد، ولایت خدا را پذیرفته است

ص: ۲۸۰

و هرکه دوستش بدارد، مرا دوست داشته و آنکه مرا دوست بدارد، خدا را دوست داشته و آنکه با وی دشمنی کند، با من دشمنی ورزیده و هرکس با من دشمنی ورزد با خدای عزّوجل دشمنی کرده است. - . بشارة المصطفی: ۱۴۶ -

**[ترجمه]

«۶۴»

بشا، [بشاره المصطفی] مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ مُوسَی بْنِ الْعَبَّاسِ الْجُوَیْنِی (۲) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَحْمَدَ الدَّوْرَقِیِّ عَنْ عَبْدِ الْعَزِیزِ بْنِ الْخَطَّابِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْهَاشِمِ بْنِ الْبَرِیدِ(۳) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِی رَافِعٍ عَنْ أَبِی عُبَیْدَهَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ: مِثْلَهُ (۴).

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی عبد الواحد عن ابن عقده: مثله (۵).

**[ترجمه]بشارة المصطفی: محمّد بن علی بن عبدالصمد با سندی از ابی عبیده بن محمّد بن عمّار از پدرش از جدّش نظیر آن را روایت کرده است. - . بشارة المصطفی: ۱۹۲ -

امالی طوسی: عبدالواحد از ابن عقدهٔ مانند آن را نقل کرده است. - . امالی طوسی: ۱۵۶ -

**[ترجمه]

«۶۵»

بشا، [بشاره المصطفی] الْحَسَنُ بْنُ حُسَیْنِ بْنِ بَابَوَیْهِ عَنْ عَمِّهِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِیهِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ عَمِّهِ أَبِی جَعْفَرِ بْنِ بَابَوَیْهِ عَنْ مَاجِیلَوَیْهِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ نَصْرِ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ خَالِدِ بْنِ مَادٍّ عَنِ الْقَنْدِیِّ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ أَ کُلُّ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُؤْمِنٌ قَالَ إِنَّ عَدَاوَتَنَا تَلْحَقُ (۶) بِالْیَهُودِیِّ وَ النَّصْرَانِیِّ إِنَّکُمْ لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّهَ حَتَّی تُحِبُّونِی وَ کَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ یُحِبُّنِی وَ یُبْغِضُ هَذَا یَعْنِی عَلِیّاً علیه السلام(۷).

**[ترجمه]بشارة المصطفی: حسن بن حسین بن بابویه با سندی از امام باقر علیه السّلام آورده است که مردی نزد پیامبر صَلی الله علیهِ و آله آمده و عرض کرد: یا رسول الله، آیا هر که بگوید: «لاإله إلّا الله» مؤمن است؟ فرمود: دشمنی با ما موجب می... شود انسان به یهود و نصاری ملحق شود، شما به بهشت وارد نمی‌شوید مگر اینکه مرا دوست داشته باشید و هرکس مدّعی شود مرا دوست دارد ولی این- اشاره به علی علیه السّلام- را دشمن بدارد، دروغ گفته است. - . بشارة المصطفی: ۱۴۶ -

**[ترجمه]

«۶۶»

بشا، [بشاره المصطفی] ابْنُ شَیْخِ الطَّائِفَهِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ عُقْدَهَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ بْنِ عَفَّانَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَطِیَّهَ عَنْ سَعَّادٍ عَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَطَاءٍ

ص: ۲۸۱

۱- ۱. بشاره المصطفی: ۱۴۶.

۲- ۲. فی المصدر: الجوانی.

۳- ۳. فی المصدر: عن علیّ بن الهاشم البرید.

۴- ۴. بشاره المصطفی: ۱۹۲. و یوجد مثل الحدیث أیضا فی ص ۱۸۴ و ۱۸۵ من المصدر بغیر هذا السند.

۵- ۵. أمالی الطوسیّ: ۱۵۶.

۶- ۶. من باب الافعال أی عداوتنا تلحق الإنسان بالیهودی و النصرانی و ان قال« لا إله الا اللّه».

۷- ۷. بشاره المصطفی: ۱۴۶.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ وَ خَالِدَ بْنَ الْوَلِيدِ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا وَحْدَهُ وَ جَمَعَهُمَا فَقَالَ إِذَا اجْتَمَعْتُمَا فَعَلَيْكُمْ عَلِيٌّ قَالَ فَأَخَذْنَا يَمِيناً وَ يَسَاراً قَالَ فَأَخَذَ عَلِيٌّ فَأَبْعَدَ فَأَصَابَ شَيْئاً فَأَخَذَ جَارِيَةً مِنَ الْخُمُسِ قَالَ بُرَيْدَةُ وَ كُنْتُ أَشَدَّ النَّاسِ بُغْضاً لِعَلِيٍّ علیه السلام وَ قَدْ عَلِمَ ذَلِكَ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ فَأَتَى رَجُلٌ خَالِداً فَأَخْبَرَهُ أَنَّهُ أَخَذَ جَارِيَةً مِنَ الْخُمُسِ فَقَالَ مَا هَذَا ثُمَّ جَاءَ آخَرُ ثُمَّ تَتَابَعَتِ الْأَخْبَارُ عَلَى ذَلِكَ فَدَعَانِي خَالِدٌ فَقَالَ يَا بُرَيْدَةُ قَدْ عَرَفْتَ الَّذِي صَنَعَ فَانْطَلِقْ بِكِتَابِي هَذَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَأَخْبِرْهُ وَ كَتَبَ إِلَيْهِ فَانْطَلَقْتُ بِكِتَابِهِ حَتَّى دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَأَخَذَ الْكِتَابَ فَأَمْسَكَهُ بِشِمَالِهِ وَ كَانَ كَمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَا يَكْتُبُ وَ لَا يَقْرَأُ وَ كُنْتُ رَجُلًا إِذَا تَكَلَّمْتُ طَأْطَأْتُ رَأْسِي (۱) حَتَّى أَفْرُغَ مِنْ حَاجَتِي فَطَأْطَأْتُ أَوْ فَتَكَلَّمْتُ (۲) فَوَقَعْتُ فِي عَلِيٍّ حَتَّى فَرَغْتُ ثُمَّ رَفَعْتُ رَأْسِي فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَدْ غَضِبَ غَضَباً لَمْ أَرَهُ غَضِبَ مِثْلَهُ قَطُّ إِلَّا يَوْمَ قُرَيْظَةَ وَ النَّضِيرِ فَنَظَرَ إِلَيَّ فَقَالَ يَا بُرَيْدَةُ إِنَّ عَلِيّاً وَلِيُّكُمْ بَعْدِي فَأَحِبَّ عَلِيّاً فَإِنَّمَا يَفْعَلُ مَا يُؤْمَرُ(۳) قَالَ فَقُمْتُ وَ مَا أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْهُ. وَ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَطَاءٍ حَدَّثْتُ أَنَا حَرْبَ بْنَ سُوَيْدِ بْنِ غَفَلَةَ فَقَالَ: كَتَمَكَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بُرَيْدَةَ بَعْضَ الْحَدِيثِ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ لَهُ أَ نَافَقْتَ بَعْدِي يَا بُرَيْدَةُ(۴).

**[ترجمه]بشارة المصطفی:

ص: ۲۸۱

ابن شیخ الطائفهٔ با سندی از عبدالله بن بُریده از پدرش آورده است که گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله علی بن أبی طالب و خالد بن ولید را جداگانه روانه سریه نمود لذا آن‌ها را باهم به حضور پذیرفته و فرمود: اگر به هم رسیدید، فرماندهی با علی است . راوی گوید: پس یک گروه جهت راست و دیگری جهت چپ را در پیش گرفت. گوید: پس علی راه خویش را در پیش گرفت و مسیر درازی را پیمود تا اینکه غنیمتی به چنگ آورد و از خمس آن کنیزکی برای خود برگرفت. بُریده گوید: و من از همه مردم به علی علیه السّلام دشمن‌تر بودم و خالد بن ولید این را فهمیده بود. آن‌گاه مردی آمد و به وی خبر داد که آن حضرت کنیزکی از خمس غنایم برای خود برداشته است، خالد به وی گفت: چنین نیست، سپس یکی دیگر آمد و به دنبال او اخبار پیاپی در این مورد می‌رسید، پس خالد مرا فراخوانده و گفت: ای بُریده، دانستی که علی چه کرده است، هم... اکنون این نامه مرا به رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله برسان و او را از ماجرا آگاه کن، و نامه‌ای به آن حضرت نوشت. پس نامه‌اش را گرفته و روانه شدم تا اینکه نزد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله آمده بر آن حضرت وارد شدم. پس آن نامه را با دست چپ خود گرفته و آن حضرت همان‌گونه که خدای عزّوجل فرموده خواندن و نوشتن نمی‌دانست و من مردی بودم که به هنگام سخن گفتن سرم را پایین می گرفتم تا سخنم به پایان می‌رسید، از این رو سر به زیر انداخته و گزارش دادم و از علی علیه السّلام بسیار بد گفتم تا اینکه سخنم به پایان رسید. چون سر برداشتم، رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله را دیدم که چنان به خشم آمده بود که هرگز وی را چنین خشمگین ندیده بودم مگر در جنگ با بنی‌قریظه و بنی‌النضیر، پس آن حضرت به من نگاه کرده و فرمود: ای بُریده، پس از من علی، ولیّ شماست، پس علی را دوست بدار که او به آنچه فرمان می‌یابد عمل می... کند. بُریده گوید: چون برخاستم، هیچ‌کس را به اندازه علی دوست نداشتم. و عبدالله بن عطا گوید: من این ماجرا را برای حرب بن سوید بن غفلهٔ نقل کردم، گفت: عبدالله بن بریده بخشی از ماجرا را از تو پنهان داشته است؛ رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به وی فرمود: بریده، آیا دور از چشم من منافق شدی؟! - . بشارهٔ المصطفی: ۱۴۷-۱۴۶ -

**[ترجمه]

«۶۷»

بشا، [بشاره المصطفی] مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَبْدِ الصَّمَدِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ الْفَارِسِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الْأَصْفَهَانِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الْأَسْفَرَايِينِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ بْنِ رَاشِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ قَادِمٍ عَنْ عَطَاءِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ كَثِيرٍ قَالَ: رَأَيْتُ زُبَيْدَ الأيامی [الْيَامِيِ](۵) فِی الْمَنَامِ فَقُلْتُ إِلَی مَا صِرْتَ يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ إِلَی رَحْمَهِ اللَّهِ

ص: ۲۸۲

۱- ۱. طأطأ رأسه: خفضه.

۲- ۲. فی المصدر: فطأطأت فتکلمت.

۳- ۳. فی المصدر: ما يؤمر به.

۴- ۴. بشاره المصطفی: ۱۴۶ و ۱۴۷.

۵- ۵. قال فی القاموس فی« أيم»: زبيد بن الحرث محدث.

عَزَّ وَ جَلَّ قَالَ قُلْتُ فَأَيُّ عَمَلٍ وَجَدْتَ أَفْضَلَ قَالَ الصَّلَاهُ وَ حُبُّ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام(۱).

**[ترجمه]بشارة المصطفی: محمّد بن علی با سندی از یحیی بن کثیر آورده است که گفت: زبید أیامّی را در خواب دیده پس گفتم: ای ابو عبدالرحمان کارت به کجا کشید؟ گفت: به سوی رحمت

ص: ۲۸۲

خداوند عزّوجل! گوید: گفتم: کدام عمل را با فضیلت‌تر یافتی؟ گفت: نماز و حُبّ علی بن أبی طالب علیه السّلام . - . بشارة المصطفی: ۱۷۹ -

**[ترجمه]

«۶۸»

بشا، [بشاره المصطفی] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ الْفَارِسِیِّ عَنْ یَحْیَی بْنِ زَکَرِیَّا عَنْ أَبِی تُرَابٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْأَزْهَرِ عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ عَنِ الْبُرَیْرِیِّ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: أَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله نَظَرَ إِلَی عَلِیٍّ علیه السلام فَقَالَ یَا عَلِیُّ أَنْتَ سَیِّدٌ فِی الدُّنْیَا وَ سَیِّدٌ فِی الْآخِرَهِ طُوبَی لِمَنْ أَحَبَّکَ وَ وَیْلٌ لِمَنْ أَبْغَضَکَ مِنْ بَعْدِی.

قال أبو زکریا قال لی أبو تراب الأعمش سمعت أحمد بن یوسف السلمی یقول رأیت هذا فی کتاب عبد الرزاق و کان یمتنع لا یحدث به فحدث أبو الأزهر بهذا الحدیث فأعرضوه علی یحیی بن معن فصاح یحیی و کان أبو الأزهر حاضرا فقال من الکذاب الذی یحدث بهذا الکذب علی عبد الرزاق فقام أبو الأزهر فقال أنا یا سیدی بسلامه صدری (۲).

**[ترجمه]بشارة المصطفی: با همین اسنادها از فارسی با سندی از ابن عباس آورده است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام نگاه کرده و سپس فرمود: ای علی، تو در دنیا و آخرت سیّد و سروری، خوشا به حال کسی که تو را دوست داشته باشد و وای بر کسی که پس از من با تو دشمنی کند.

ابوزکریّا گوید: ابوتراب أعمش به من گفت: شنیدم احمد بن یوسف سلمی می‌گوید: این را در کتاب عبدالرزاق دیده‌ام و او از نقل آن خودداری می‌کرد، سپس آن را برای ابوالأزهر نقل کرد پس آن را بر یحیی بن معن عرضه کردند، یحیی – در حالی که ابوالأزهر حاضر بود- داد زده و گفت: این کذّاب کیست که چنین دروغی را بر عبدالرزّاق می‌بندد؟ پس ابوالأزهر برخاسته و گفت: سرورم، من! با سلامت سینه‌ام! - . بشارة المصطفی: ۱۷۹ -

**[ترجمه]

«۶۹»

بشا، [بشاره المصطفی] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْفَارِسِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ حَمَّادٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ أَحْمَدَ عَنِ

الْحُسَيْنِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِی غَسَّانَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ الْأَحْمَرِ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ عَدِیٍّ بْنِ ثَابِتٍ عَنْ زِرِّ بْنِ حُبَیْشٍ قَالَ قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام: إِنَّ فِیمَا عَهِدَ إِلَیَّ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله لَا یُحِبُّکَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا یُبْغِضُکَ إِلَّا مُنَافِقٌ (۳).

**[ترجمه]بشارة المصطفی: زرّ بن حبیش گوید: علی علیه السّلام فرمود: از جمله اموری که رسول خدا صلی الله علیهِ و آله برای من عهد فرموده یکی این است که: جز مؤمن تو را دوست نخواهد داشت و جز منافق با تو دشمنی نخواهد کرد. - . بشارة المصطفی: ۱۸۱ -

**[ترجمه]

«۷۰»

بشا، [بشاره المصطفی] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ الْفَارِسِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الجری [الحبرمی](۴) عَنْ عَتِیقِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْمَدَنِیِّ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ بِشْرٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ قَصَبَةَ بْنِ ذُوَیْبٍ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: أَقْضَی أُمَّتِی بِکِتَابِ اللَّهِ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ أَلَا مَنْ یُحِبُّنِی (۵) فَلْیُحِبَّهُ فَإِنَّ الْعَبْدَ لَا یَنَالُ وَلَایَتِی إِلَّا بِحُبِّ عَلِیٍّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ (۶).

ص: ۲۸۳

۱- ۱. بشاره المصطفی: ۱۷۹.

۲- ۲. بشاره المصطفی: ۱۷۹.

۳- ۳. بشاره المصطفی: ۱۸۱.

۴- ۴. فی المصدر« الحبرمی» و فی(م) و(د): الحمیری.

۵- ۵. فی المصدر: ألا من أحبنی.

۶- ۶. بشاره المصطفی: ۱۸۲.

**[ترجمه]بشارة المصطفی: ابن عباس گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: آگاه‌ترین شما به قضاوت بر اساس کتاب خدا علی بن أبی طالب است، بدانید که هرکس مرا دوست دارد، باید او را دوست بدارد، زیرا هیچ بنده‌ای جز با حُبّ علی بن أبی طالب به ولایت من دست نخواهد یافت. - . بشارة المصطفی: ۱۸۲ -

ص: ۲۸۳

**[ترجمه]

«۷۱»

وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْغِطْرِيفِيِّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ هَارُونَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَمْدَانَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ عَبْدَانَ عَنْ حَبِيبِ بْنِ الْمُغِيرَةِ عَنْ جَنْدَلِ بْنِ وَالِقٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ الْمَازِنِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ فَاطِمَةَ الصُّغْرَى عَنْ حُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أُمِّهِ فَاطِمَةَ علیهم السلام قَالَتْ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَشِيَّةَ عَرَفَةَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى بَاهَى بِكُمُ الْمَلَائِكَةَ فَغَفَرَ لَكُمْ عَامَّةً وَ غَفَرَ لِعَلِيٍّ خَاصَّةً وَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ غَيْرَ هَائِبٍ لِقَوْمِي وَ لَا مُحَابٍّ لِقَرَابَتِي هَذَا جَبْرَئِيلُ يُخْبِرُنِي (۱) أَنَّ السَّعِيدَ كُلَّ السَّعِيدِ حَقَّ السَّعِيدِ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً فِي حَيَاتِي وَ بَعْدَ مَوْتِي (۲).

**[ترجمه]حضرت فاطمه علیها السّلام فرمود: شب عرفه رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله نزد ما آمده و فرمود: خدای متعال به شما بر فرشتگان فخر فروخت از این رو از همه شما عموماً و از علی بالأخص درگذشت، و من فرستاده خدا به سوی شما هستم، نه بی دلیل قوم خود را به تعظیم می‌کنم و نه صرفا به دلیل رابطه خویشاوندی کسی را دوست می‌دارم. این جبرئیل است که به من خبر می‌دهد: خوشبخت واقعی کسی است که علی را در حیات و پس از وفاتم دوست داشته باشد. - . بشارة المصطفی: ۱۸۳-۱۸۲ -

**[ترجمه]

«۷۲»

وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ الْفَارِسِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الدَّقَّاقِ عَنِ ابْنِ عُقْدَةَ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ هَاشِمِ بْنِ الْبَرِيدِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ رَجَاءٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَمِعْتُ عَلِيّاً علیه السلام يَقُولُ: وَ الَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَ بَرَأَ النَّسَمَةَ إِنَّهُ لَعَهِدَ النَّبِيُّ الْأُمِّيُّ أَنَّهُ لَا يُحِبُّكَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا يُبْغِضُكَ إِلَّا مُنَافِقٌ وَ لَوْ ضَرَبْتُ أَنْفَ الْمُؤْمِنِينَ بِسَيْفِي هَذَا مَا أَبْغَضُونِي أَبَداً وَ لَوْ أَعْطَيْتُ الْمُنَافِقِينَ هَكَذَا وَ هَكَذَا مَا أَحَبُّونِي أَبَداً(۳).

**[ترجمه]اسماعیل بن رجاء از پدرش آورده است که شنیدم علی علیه السّلام می گوید: سوگند به آنکه دانه را شکافت و انسان را آفرید، این عهد پیامبر اُمّی است که «جز مؤمن تو را دوست نمی‌دارد و جز منافق با تو دشمنی نمی کند هرچند با شمشیرم بر بینی مؤمنان بزنم، هرگز از من کینه به دل نخواهند گرفت و اگر به منافقان چنین و چنان بدهم، هرگز مرا دوست نخواهند داشت. - . بشارة المصطفی: ۱۸۶-۱۸۵ -

**[ترجمه]

«۷۳»

وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ جَعْفَرٍ الْبَيْهَقِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِيِّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِی النُّعْمَانِ بْنِ الْفَضْلِ بْنِ قُدَامَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ شِهَابٍ الزُّهْرِیِّ عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عُنْوَانُ صَحِیفَهِ الْمُؤْمِنِ حُبُّ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ (۴).

**[ترجمه]أنس بن مالک گوید: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: سرلوحه نامه اعمال مؤمن حُبّ علی بن أبی طالب است. - . بشارهٔ المصطفی: ۱۸۹ -

**[ترجمه]

«۷۴»

وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَحْمَدَ الْبَجَلِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ نَصْرٍ عَنْ قُرَّهَ بْنِ الْعَلَاءِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو

ص: ۲۸۴

۱- ۱. فی المصدر: أخبرنی.

۲- ۲. بشاره المصطفی: ۱۸۲ و ۱۸۳.

۳- ۳. بشاره المصطفی: ۱۸۵ و ۱۸۶.

۴- ۴. بشاره المصطفی: ۱۸۹.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ: أَنَّ جَبْرَئِيلَ علیه السلام نَزَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ لَهُ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَأْمُرُكَ أَنْ تُحِبَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ عَلِيّاً وَ يُحِبُّ مَنْ يُحِبُّهُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَنْ يُبْغِضُ عَلِيّاً فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ يَحْمِلُ النَّاسَ عَلَى عَدَاوَتِهِ (۱).

**[ترجمه]محمّد بن جعفر از پدرش از جدّش آورده است

ص: ۲۸۴

که جبرئیل علیه السّلام بر رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرود آمده و به وی گفت: یا محمّد، خدای متعال به تو فرمان می‌دهد که علی بن أبی طالب را دوست داشته باشی، زیرا خداوند علی را دوست می‌دارد و هرکه علی را دوست بدارد نیز دوست می‌دارد. سپس گفت: یا رسول الله، چه کسی است که با علی دشمنی کند!؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: کسی که مردم را وادار به دشمنی با او می کند .

**[ترجمه]

«۷۵»

وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ بِشْرِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ عِصَامِ بْنِ يُوسُفَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَيُّوبَ الْكِلَابِيِّ وَ عُمَرَ بْنِ سُلَيْمَانَ (۲) وَ أَبِي الرَّبِيعِ الْأَعْرَجِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عِمْرَانَ عَنْ عَلِيٍّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً فِي حَيَاتِهِ وَ بَعْدَ مَوْتِهِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ الْأَمْنَ وَ الْإِيمَانَ مَا طَلَعَتْ شَمْسٌ وَ مَا غَرَبَتْ وَ مَنْ أَبْغَضَهُ فِي حَيَاتِهِ وَ بَعْدَ مَوْتِهِ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً وَ حُوسِبَ بِمَا عَمِلَ (۳).

**[ترجمه]زید بن ثابت گوید: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: هرکس علی را در حیاتش و پس از مرگش دوست بدارد، خداوند امنیت و ایمان را تا زمانی که خورشید طلوع و غروب کند، برایش می‌نویسد، و هرکس در حیاتش و پس از وفاتش با علی دشمنی کند، بر جاهلیت خواهد مرد و بابت کارهایی که انجام داده بازخواست می‌شود. - . بشارة المصطفی: - ۱۹۳-۱۹۴

**[ترجمه]

«۷۶»

وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَحْمَدَ الرَّجَائِيِّ عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي دَاوُدَ عَنْ هِلَالِ بْنِ بِشْرٍ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مُوسَى عَنْ أَبِي هَاشِمٍ صَاحِبِ الرُّمَّانِ عَنْ زَاذَانَ عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَقُولُ لِعَلِيٍّ مُحِبُّكَ مُحِبِّي وَ مُبْغِضُكَ مُبْغِضِي (۴).

**[ترجمه]سلمان فارسی گوید: شنیدم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام فرمود: دوستدار تو دوستدار من و

دشمن تو دشمن من است. - . بشارة المصطفی: ۱۹۴ -

**[ترجمه]

«۷۷»

وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الْفَارِسِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَزْدَادَ عَنْ أَبِی صَالِحٍ الْجَزَّازِ عَنْ أَبِی حَاتِمٍ عَنْ يَحْيَى الْحِمَّانِيِّ عَنْ يَحْيَى بْنِ يَعْلَى عَنْ عَمَّارِ بْنِ زُرَيْقٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُطَرِّفٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَحْيَا حَيَاتِی وَ يَمُوتَ مَوْتِی وَ يَسْكُنَ جَنَّةَ الْخُلْدِ الَّتِی وَعَدَنِی رَبِّی وَ غَرَسَ قُضْبَانَهَا بِيَدِهِ فَلْيَتَوَلَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام(۵).

ص: ۲۸۵

۱- ۱. بشاره المصطفی: ۱۹۱ و ۱۹۲.

۲- ۲. فی المصدر: عن عمرو بن سلیمان.

۳- ۳. بشاره المصطفی: ۱۹۳ و ۱۹۴.

۴- ۴. بشاره المصطفی: ۱۹۴.

۵- ۵. بشاره المصطفی: ۱۹۴ و ۱۹۵.

**[ترجمه]زید بن أرقم گوید: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: هر که دوست داشته باشد حیات و مماتش چون من باشد و در بهشت جاودانی اقامت گزیند که خداوند وعده آن را به من داده و نهال آن را با دست خود کاشته، باید ولایت علی بن أبی طالب بپذیرد. - . بشارة المصطفی: ۱۹۵-۱۹۴ -

ص: ۲۸۵

**[ترجمه]

«۷۸»

وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْأَزْهَرِ عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ بْنِ هَمَّامٍ عَنْ مَعْمَرِ بْنِ رَاشِدٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: نَظَرَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام فَقَالَ يَا عَلِيُّ أَنْتَ سَيِّدٌ فِي الدُّنْيَا وَ سَيِّدٌ فِي الْآخِرَهِ مَنْ أَحَبَّکَ فَقَدْ أَحَبَّنِي وَ مَنْ أَبْغَضَکَ فَقَدْ أَبْغَضَنِي وَ حَبِيبُکَ حَبِيبِي وَ حَبِيبِي حَبِيبُ اللَّهِ وَ بَغِيضُکَ بَغِيضِي وَ بَغِيضِي بَغِيضُ اللَّهِ فَطُوبَى لِمَنْ أَحَبَّکَ بَعْدِي (۱).

كشف، [كشف الغمه] مِنَ الْأَحَادِيثِ الَّتِي جَمَعَهَا الْعِزُّ الْمُحَدِّثُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: مِثْلَهُ وَ فِي آخِرِهِ فَالْوَيْلُ لِمَنْ أَبْغَضَکَ بَعْدِي (۲).

**[ترجمه]ابن عباس: پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نگاهی به علی بن أبی طالب انداخته سپس فرمود: یا علی، تو در دنیا و آخرت سیّد و سروری، هرکس تو را دوست داشته باشد، مرا دوست داشته است و هرکه با تو دشمنی ورزد با من دشمنی کرده است، و دوست تو دوست من است و دوست من دوست خداست و دشمن تو دشمن من و دشمن من دشمن خداست، پس خوشا به حال کسی که پس از من تو را دوست داشته باشد. - . بشارة المصطفی: ۱۹۶ -

کشف الغمّة: از جمله احادیثی که عزّ محدّث از ابن عباس روایت کرده، حدیثی شبیه این حدیث است و در آخر آن آمده است: پس وای بر کسی که پس از من با تو دشمنی کند. - . کشف الغمّة: ۲۸ -

**[ترجمه]

«۷۹»

بشا، [بشاره المصطفى] بِالْإِسْنَادِ الْمُقَدَّمِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَرَفَهَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْوَرَّاقِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الخرور [الْحَزَوَّرِ] عَنْ أَبِي مَرْيَمَ الثَّقَفِيِّ عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله يَقُولُ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام يَا عَلِيُّ طُوبَى لِمَنْ أَحَبَّکَ وَ وَيْلٌ لِمَنْ كَذَّبَکَ وَ كَذَبَ فِيکَ (۳).

**[ترجمه]بشارة المصطفی: عمّار بن یاسر گوید: شنیدم که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به علی بن أبی طالب علیه السّلام می... فرمود: یا علی، خوشا به حال کسی که تو را دوست می‌دارد و وای بر کسی که تو را تکذیب نموده و درباره تو دروغ بگوید. - . بشارة المصطفی: ۱۹۷ -

**[ترجمه]

«۸۰»

وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ نَصْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْقُرَشِيِّ عَنِ الْعِيسَى عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَهَ عَنْ زِيَادِ بْنِ مِخْرَاقٍ عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ عَنْ عُقْبَهَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ لِعَلِیٍّ علیه السلام لَا تَلُومَنَّ النَّاسَ عَلَی حُبِّکَ فَإِنَّ حُبَّکَ مَخْزُونٌ تَحْتَ الْعَرْشِ لَا یَنَالُ حُبَّکَ مَنْ یُرِیدُ إِنَّمَا یُنْزَلُ مِنَ السَّمَاءِ بِقَدَرٍ(۴).

**[ترجمه]عقبهٔ بن عامر گوید: شنیدم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام می‌فرمود: مردم را در مورد دوست داشتنت ملامت مکن زیرا محبت تو در زیر عرش اندوخته شده است، هرکسی قادر به دست‌یابی به محبّت تو نیست، بلکه به اندازه معلوم از آسمان نازل می‌شود. - . بشارهٔ المصطفی: ۲۰۳-۲۰۲ -

**[ترجمه]

«۸۱»

کنز، [کنز جامع الفوائد] و تأویل الآیات الظاهره مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ هَاشِمِ بْنِ الْفَضْلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ کَثِیرٍ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ حَصِیرَهَ عَنْ أَبِی دَاوُدَ الشَّعْبِیِّ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَیْنٍ قَالَ: کُنْتُ جَالِساً عِنْدَ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله وَ عَلِیٌّ علیه السلام إِلَی جَنْبِهِ إِذْ قَرَأَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله أَمَّنْ یُجِیبُ الْمُضْطَرَّ إِذا دَعاهُ وَ یَکْشِفُ السُّوءَ وَ یَجْعَلُکُمْ خُلَفاءَ الْأَرْضِ (۵)

ص: ۲۸۶

۱- ۱. بشاره المصطفی: ۱۹۶.

۲- ۲. کشف الغمّه: ۲۸.

۳- ۳. بشاره المصطفی: ۱۹۷.

۴- ۴. بشاره المصطفی: ۲۰۲ و ۲۰۳.

۵- ۵. سوره النمل: ۶۲.

قَالَ فَارْتَعَدَ عَلِیٌّ علیه السلام فَضَرَبَ صلی الله علیه و آله بِیَدِهِ عَلَی کَتِفِهِ وَ قَالَ مَا لَکَ یَا عَلِیُّ فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ قَرَأْتَ هَذِهِ الْآیَهَ فَخَشِیتُ أَنْ نَبْتَلِیَ بِهَا فَأَصَابَنِی مَا رَأَیْتَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَا عَلِیُّ لَا یُحِبُّکَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا یُبْغِضُکَ إِلَّا مُنَافِقٌ إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ(۱).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: عمران بن حصین گوید: در محضر پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نشسته بودم و علی علیه السّلام در کنار آن حضرت بود که پیامبر آیه: «أَمَّن یجِیبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَ یَکْشِفُ السُّوءَ وَ یَجْعَلُکُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْض» - . نمل/ ۶۲ - {یا

[کیست] آن کس که درمانده را- چون وی را بخواند- اجابت می کند، و گرفتاری را برطرف می گرداند، و شما را جانشینان این زمین قرار می دهد؟}

ص: ۲۸۶

گوید: پس علی علیه السّلام بر خود لرزید، پیامبر صَلی الله علیهِ و آله با دست خود بر کتف وی زده و فرمود: تو را چه می‌شود یا علی؟ عرض کرد: یا رسول الله، این آیه را تلاوت فرمودی و ترسیدم که بدان مبتلا گردیم از این رو حالتی به من دست داد که دیدی. رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: یا علی، جز مؤمن تو را دوست نمی‌دارد و جز منافق با تو دشمنی نمی‌ورزد، تا روز قیامت. - . کنز جامع الفوائد، نسخه خطی -

**[ترجمه]

«۸۲»

کَشْفُ الْیَقِینِ، لِلْعَلَّامَهِ قُدِّسَ سِرُّهُ: کَانَ لِأَبِی دُلَفَ وَلَدٌ فَتَحَادَثَ أَصْحَابُهُ فِی حُبِّ عَلِیٍّ علیه السلام وَ بُغْضِهِ فَرَوَی بَعْضُهُمْ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ یَا عَلِیُّ لَا یُحِبُّکَ إِلَّا مُؤْمِنٌ تَقِیٌّ (۲) وَ لَا یُبْغِضُکَ إِلَّا وَلَدُ زَنْیَهٍ أَوْ حَیْضَهٍ فَقَالَ وَلَدُ أَبِی دُلَفَ مَا تَقُولُونَ فِی الْأَمِیرِ هَلْ یُؤْتَی فِی أَهْلِهِ فَقَالُوا لَا فَقَالَ وَ اللَّهِ إِنِّی لَأَشَدُّ النَّاسِ بُغْضاً لِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ فَخَرَجَ أَبُوهُ وَ هُمْ فِی التَّشَاجُرِ فَقَالَ وَ اللَّهِ إِنَّ هَذَا الْخَبَرَ لَحَقٌّ وَ اللَّهِ إِنَّهُ لَوَلَدُ زَنْیَهٍ وَ حَیْضَهٍ مَعاً إِنِّی کُنْتُ مَرِیضاً فِی دَارِ أَخِی فِی حُمَّی ثَلَاثٍ فَدَخَلَتْ عَلَیَّ جَارِیَهٌ لِقَضَاءِ حَاجَهٍ فَدَعَتْنِی نَفْسِی إِلَیْهَا فَأَبَتْ وَ قَالَتْ إِنِّی حَائِضٌ فَکَابَرْتُهَا عَلَی نَفْسِهَا فَوَطِئْتُهَا فَحَمَلَتْ بِهَذَا الْوَلَدِ فَهُوَ لِزَنْیَهٍ وَ حَیْضَهٍ مَعاً.

وَ حَکَی وَالِدِی رَحِمَهُ اللَّهُ قَالَ: اجْتَزْتُ یَوْماً فِی بَعْضِ دُرُوبِ (۳) بَغْدَادَ مَعَ أَصْحَابِی فَأَصَابَنِی عَطَشٌ فَقُلْتُ لِبَعْضِ أَصْحَابِی اطْلُبْ مَاءً مِنْ بَعْضِ الدُّرُوبِ فَمَضَی یَطْلُبُ الْمَاءَ وَ وَقَفْتُ أَنَا وَ بَاقِی أَصْحَابِی نَنْتَظِرُ الْمَاءَ وَ صَبِیَّانِ یَلْعَبَانِ أَحَدُهُمَا یَقُولُ الْإِمَامُ هُوَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ وَ الْآخَرُ یَقُولُ إِنَّهُ أَبُو بَکْرٍ فَقُلْتُ صَدَقَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله یَا عَلِیُّ مَا یُحِبُّکَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا یُبْغِضُکَ إِلَّا وَلَدُ حَیْضَهٍ(۴) فَخَرَجَتِ الْمَرْأَهُ بِالْمَاءِ فَقَالَتْ بِاللَّهِ عَلَیْکَ یَا سَیِّدِی أَسْمِعْنِی مَا قُلْتَ فَقُلْتُ حَدِیثٌ رَوَیْتُهُ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله لَا حَاجَهَ إِلَی ذِکْرِهِ فَکَرَّرَتِ السُّؤَالَ فَرَوَیْتُهُ لَهَا فَقَالَتْ وَ اللَّهِ یَا سَیِّدِی إِنَّهُ لَخَبَرُ صِدْقٍ إِنَّ هَذَیْنِ وَلَدَایَ الَّذِی یُحِبُّ عَلِیّاً وَلَدُ طُهْرٍ وَ الَّذِی یُبْغِضُهُ حَمَلْتُهُ فِی الْحَیْضِ جَاءَ وَالِدُهُ إِلَیَّ فَکَابَرَنِی عَلَی نَفْسِی حَالَهَ الْحَیْضِ فَنَالَ مِنِّی فَحَمَلْتُ

١- ١. الكنز مخطوط. و أورده في البرهان ٣: ٢٠٨.

٢- ٢. في المصدر: نقي.

٣- ٣. اجتاز: سلك. مر. عبر. و الدروب جمع الدرب: باب السكه الواسع. الطريق.

٤- ۴. في المصدر: الا كافر.

بِهَذَا الَّذِی یُبْغِضُ عَلِیّاً(۱).

**[ترجمه]کشف الیقین علّامه قدّس سرّه: ابودُلَف پسری داشت که روزی با دوستانش درباره دوست داشتن علی علیه السّلام و دشمنی با او به گفتگو پرداختند، پس یکی از ایشان از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله روایت کرد که آن حضرت فرموده است: «یا علی، جز مؤمن پارسا تو را دوست نمی‌دارد و جز زنازاده یا ولد حیض با تو دشمنی نمی‌ورزد» پس پسر ابودلف گفت: درباره امیر چه می‌گویید، آیا تهمتی متوجه او هست؟ گفتند: خیر، گفت: به خدا سوگند که من دشمن‌ترین دشمنان علی هستم! در این هنگام که مشغول بحث و مشاجره بودند، پدرش بیرون آمده و گفت: به خدا سوگند این حدیث، حدیث راستینی است، به خدا سوگند او هم زنازاده و هم ولد حیض باهم است! من بیمار بودم و تب داشتم و سه روز در خانه برادرم بودم که کنیزی برای کاری بر من وارد شد، پس نفسم به او متمایل شد اما او نپذیرفته و گفت: در حیض هستم اما من وی را ناچار به تن دادن به این کار کرده با او همبستر شدم و به این پسر باردار شد، بنابراین او هم زنازاده است و هم ولد حیض!

و پدرم رحمهٔ الله علیه حکایت کرده و گفت: روزی به همراه دوستانم در کوچه‌های بغداد عبور می‌کردم که دچار تشنگی شدم، پس به یکی از دوستانم گفتم: از یکی کوچه‌ها آبی پیدا کن. او دنبال آب رفت و ما به انتظار نشستیم در حالی که دو کودک مشغول بازی بودند و یکی از آن‌ها می‌گفت: امام علی بن أبی طالب امیرالمؤمنین است و دیگری می‌گفت: امام ابوبکر است! پس گفتم: پیامبر صَلی الله علیهِ و آله درست فرمود که: «ای علی، جز مؤمن تو را دوست نمی‌دارد و جز ولد حیض با تو دشمنی نمی‌ورزد» در این هنگام زنی با آب بیرون آمده و گفت: آقا، تو را به خدا آنچه گفتی دوباره بگو تا بشنوم. گفتم: حدیثی از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله بود که نیازی به تکرار آن نیست. اما او خواسته‌اش را تکرار نمود و من نیز حدیث را برای ایشان نقل کردم. آن زن گفت: آقا، به خدا سوگند حدیث درستی بود، این دو، پسران من هستند، آنکه علی را دوست دارد، در حال پاکی به او باردار شدم اما این که به وی دشمنی می‌ورزد، در حال حیض به او باردار شدم، پدرش آمد و علی‌رغم اینکه در عادت ماهانه بودم، مرا مجبور کرد تن به خواسته‌اش بدهم و

بر اثر آن به این که با علی دشمنی می‌کند باردار شدم. - . کشف الیقین: ۱۶۷- ۱۶۶ -

**[ترجمه]

«۸۳»

کنز، [کنز جامع الفوائد] و تأویل الآیات الظاهره مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ عَنْ سَعِیدِ بْنِ عَجْبٍ الْأَنْبَارِیِّ عَنْ سَعِیدِ بْنِ سُوَیْدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ سَهَرٍ عَنْ حَکِیمِ بْنِ جُبَیْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام إِنَّمَا مَثَلُکَ مَثَلُ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ فَإِنَّهُ مَنْ قَرَأَهَا مَرَّةً فَکَأَنَّمَا قَرَأَ ثُلُثَ الْقُرْآنِ وَ مَنْ قَرَأَهَا مَرَّتَیْنِ فَکَأَنَّمَا قَرَأَ ثُلُثَیِ الْقُرْآنِ وَ مَنْ قَرَأَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَکَأَنَّمَا قَرَأَ الْقُرْآنَ کُلَّهُ وَ کَذَلِکَ أَنْتَ مَنْ أَحَبَّکَ بِقَلْبِهِ کَانَ لَهُ ثُلُثُ ثَوَابِ الْعِبَادِ وَ مَنْ أَحَبَّکَ بِقَلْبِهِ وَ لِسَانِهِ کَانَ لَهُ ثُلُثَا ثَوَابِ الْعِبَادِ وَ مَنْ أَحَبَّکَ بِقَلْبِهِ وَ لِسَانِهِ وَ یَدِهِ کَانَ لَهُ ثَوَابُ الْعِبَادِ أَجْمَعُ (۲).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: ابن عباس گوید: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به علی بن أبی طالب علیه السّلام فرمود: مَثَل تو به «قُل هو الله أحد» می‌ماند که هرکس یک بار آن را بخواند گویی ثلث قرآن را خوانده و آنکه دو بار آن را بخواند، گویی دو ثلث قرآن را خوانده و هرکه سه بار آن را بخواند، گویی تمام قرآن را تلاوت کرده است، تو نیز چنین هستی، هرکس تو را در دل خود دوست بدارد، ثلث ثواب بندگان را برده و آنکه تو را با دل و زبان دوست داشته باشد از دو ثلث ثواب بندگان برخوردار می‌شود و آنکه با دل، زبان و دست تو را دوست بدارد، ثواب همه بندگان را از آنِ خود کرده است. - . کنز جامع الفوائد، نسخه خطی -

**[ترجمه]

«۸۴»

وَ یُؤَیِّدُهُ مَا رَوَاهُ أَیْضاً عَنْ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْکَاهِلِیِّ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِی الْمِقْدَامِ عَنْ سِمَاکِ بْنِ حَرْبٍ عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِیرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَنْ قَرَأَ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ مَرَّةً فَکَأَنَّمَا قَرَأَ ثُلُثَ الْقُرْآنِ وَ مَنْ قَرَأَهَا مَرَّتَیْنِ فَکَأَنَّمَا قَرَأَ ثُلُثَیِ الْقُرْآنِ وَ مَنْ قَرَأَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَکَأَنَّمَا قَرَأَ الْقُرْآنَ کُلَّهُ وَ کَذَلِکَ مَنْ أَحَبَّ عَلِیّاً بِقَلْبِهِ أَعْطَاهُ اللَّهُ ثُلُثَ ثَوَابِ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَ مَنْ أَحَبَّهُ بِقَلْبِهِ وَ لِسَانِهِ أَعْطَاهُ اللَّهُ ثُلُثَیْ ثَوَابِ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَ مَنْ أَحَبَّهُ بِقَلْبِهِ وَ لِسَانِهِ وَ یَدِهِ أَعْطَاهُ اللَّهُ ثَوَابَ هَذِهِ الْأُمَّةِ کُلِّهَا(۳).

**[ترجمه]این حدیث را نیز حدیثی که از علی بن عبدالله با سندی از نعمان بن بشیر روایت کرده است تأیید می‌کند که گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: هرکس سوره «قُل هو الله» را یک‌بار بخواند گویی ثلث قرآن را خوانده و هرکس آن را دوبار بخواند، گویی دو ثلث قرآن را خوانده و هرکس سه‌بار آن را بخواند گویی تمام قرآن را خوانده است، همچنین هرکس علی را با قلب دوست داشته باشد، خداوند ثلث ثواب این اُمّت را به وی عطا می‌کند و هرکس او را با قلب و زبانش دوست بدارد، خداوند دو ثلث ثواب این اُمّت را به وی عطا می‌فرماید و هرکه او را با قلب و زبان و دستش دوست بدارد، خداوند همه ثواب این اُمّت را به او عطا خواهد فرمود. - . کنز جامع الفوائد، نسخه خطی -

**[ترجمه]

«۸۵»

وَ یَعْضُدُهُ أَیْضاً مَا رَوَاهُ أَیْضاً عَلِیُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَکَمِ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ کَثِیرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: یَا عَلِیُّ إِنَّ فِیکَ مَثَلًا مِنْ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ مَنْ قَرَأَهَا مَرَّةً فَقَدْ قَرَأَ ثُلُثَ الْقُرْآنِ وَ مَنْ قَرَأَهَا مَرَّتَیْنِ فَقَدْ قَرَأَ ثُلُثَیِ الْقُرْآنِ وَ مَنْ قَرَأَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَکَأَنَّمَا قَرَأَ الْقُرْآنَ کُلَّهُ یَا عَلِیُّ مَنْ أَحَبَّکَ بِقَلْبِهِ کَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ ثُلُثِ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَ مَنْ أَحَبَّکَ بِقَلْبِهِ وَ لِسَانِهِ کَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ ثُلُثَیْ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَ مَنْ أَحَبَّکَ بِقَلْبِهِ وَ أَعَانَکَ بِلِسَانِهِ وَ نَصَرَکَ بِسَیْفِهِ کَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ هَذِهِ الْأُمَّةِ(۴).

۱- ۱. کشف اليقين: ۱۶۶ و ۱۶۷.

۲- ۲. الکنز مخطوط. و أوردها فی البرهان ۴: ۵۲۱ و ۵۲۲.

۳- ۳. الکنز مخطوط. و أوردها فی البرهان ۴: ۵۲۱ و ۵۲۲.

۴- ۴. الکنز مخطوط. و أوردها فی البرهان ۴: ۵۲۱ و ۵۲۲.

**[ترجمه]همچنین این روایت را حدیثی از علی بن عبدالله تأیید می‌کند که با سندی از امام باقر علیه السّلام نقل کرده مبنی بر اینکه رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: ای علی، شباهتی از «قُل هو الله أحد» در تو هست: هرکس آن را یک‌بار بخواند، ثلث قرآن را خوانده، و آنکه دوبارش بخواند، دو ثلث قرآن را خوانده و هرکس آن را سه بار بخواند، گویی تمام قرآن را خوانده است؛ ای علی، هرکس تو را با قلبش دوست بدارد پاداشی مانند پاداش ثلث این اُمّت دارد و آنکه تو را با قلب و زبانش دوست بدارد، ثواب دو ثلث این اُمّت را دارد *و هرکس تو را با قلبش دوست بدارد و با زبان یاری دهد و با شمشیرش یاریت کند، همانند پاداش این اُمّت را خواهد داشت. - . کنز جامع الفوائد، نسخه خطی. و آن را در تفسیر برهان ۴: ۵۲۲-۵۲۱ آورده است. -

ص: ۲۸۸

**[ترجمه]

«۸۶»

وَ رَوَى الصَّدُوقُ مُحَمَّدُ بْنُ بَابَوَيْهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُمْهُورٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ صَالِحٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ: بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِي مَلَإٍ مِنْ أَصْحَابِهِ وَ إِذَا أَسْوَدُ تَحْمِلُهُ أَرْبَعَةٌ مِنَ الزُّنُوجِ مَلْفُوفٌ فِي كِسَاءٍ يَمْضُونَ بِهِ إِلَى قَبْرِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلَيَّ بِالْأَسْوَدِ فَوُضِعَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَكُشِفَ عَنْ وَجْهِهِ ثُمَّ قَالَ لِعَلِيٍّ علیه السلام يَا عَلِيُّ هَذَا رَبَاحٌ غُلَامُ آلِ النَّجَّارِ فَقَالَ عَلِيٌّ علیه السلام وَ اللَّهِ مَا رَآنِي قَطُّ إِلَّا وَ حُجِلَ فِي قُيُودِهِ (۱) وَ قَالَ يَا عَلِيُّ إِنِّي أُحِبُّكَ قَالَ فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِغُسْلِهِ وَ كَفَّنَهُ فِي ثَوْبٍ مِنْ ثِيَابِهِ وَ صَلَّى عَلَيْهِ وَ شَيَّعَهُ وَ الْمُسْلِمُونَ إِلَى قَبْرِهِ وَ سَمِعَ النَّاسُ دَوِيّاً شَدِيداً فِي السَّمَاءِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّهُ قَدْ شَيَّعَهُ سَبْعُونَ أَلْفَ قَبِيلٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ كُلُّ قَبِيلٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ وَ اللَّهِ مَا نَالَ ذَلِكَ إِلَّا بِحُبِّكَ يَا عَلِيُّ قَالَ وَ نَزَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِي لَحْدِهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ سَوَّى عَلَيْهِ اللَّبِنَ فَقَالَ لَهُ أَصْحَابُهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ رَأَيْنَاكَ قَدْ أَعْرَضْتَ عَنِ الْأَسْوَدِ سَاعَةَ سَوَّيْتَ عَلَيْهِ اللَّبِنَ فَقَالَ نَعَمْ إِنَّ وَلِيَّ اللَّهِ خَرَجَ مِنَ الدُّنْيَا عَطْشَاناً فَتَبَادَرَ إِلَيْهِ أَزْوَاجُهُ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ بِشَرَابٍ مِنَ الْجَنَّةِ وَ وَلِيُّ اللَّهِ غَيُورٌ فَكَرِهْتُ أَنْ أَحْزُنَهُ بِالنَّظَرِ إِلَى أَزْوَاجِهِ فَأَعْرَضْتُ عَنْهُ.

**[ترجمه]و شیخ صدوق محمّد بن بابویه با سندی از امام صادق علیه السّلام آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در جمعی از یاران خود نشسته بود که جنازه برده سیاهی را که در جامه‌ای پیچیده شده بود ، چهار سیاه زنگی حمل می‌کردند تا به گورش بسپارند، پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: آن سیاه را نزد من آورید، چون او را در مقابل آن حضرت بر زمین گذاشتند. پیامبر صَلی الله علیهِ و آله صورت وی را مکشوف نموده و به علی علیه السّلام فرمود: ای علی، این رباح غلام آل نجّار است، علی علیه السّلام عرض کرد: به خدا سوگند هرگز مرا ندید مگر اینکه از شادمانی به هوا بپرد و بگوید: یا علی، من تو را دوست می‌دارم. راوی گوید: پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله امر فرمود: او را غسل داده و با پیراهنی از پیراهن... های خود کفن کنند و بر او نماز خواند و به همراه مسلمانان تا قبرش مشایعت نمود و مردم صدای شدیدی را شنیدند که در آسمان پیچید، پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: او را هفتاد هزار قبیله از فرشتگان تشییع نمودند که هر قبیله مشتمل بر

هفتاد هزار فرشته است و به خدا سوگند این را جز با دوست داشتن تو به دست نیاورد ای علی! راوی گوید: و رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به لحد او پایین رفته و روی از وی بگرداند و مشغول صاف کردن لحدش با گِل شد، اصحابش عرض کردند، دیدیم که زمانی که لحد او را گِل مالیدی و هموار ساختی، از او روی بر تافتی؟ فرمود: آری، این دوستدار خدا تشنه از دنیا رفت، از این رو همسرانش از حوریان بهشتی با نوشیدنی بهشتی به استقبالش آمدند و دوستدار خدا با غیرت است، از این رو دوست نداشتم که با نگاه کردن به همسرانش او را ناراحت کنم لذا از وی روی بگرداندم!

**[ترجمه]

«۸۷»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] مُحَمَّدٌ عَنْ عَوْنِ بْنِ سَلَّامٍ قَالَ أَخْبَرَنَا مَنْدَلٌ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ سَلْمَانَ عَنْ أَبِي عُمَرَ الْأَسَدِيِّ عَنِ ابْنِ الْحَنَفِيَّةِ: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمنُ وُدًّا(۲) قَالَ لَا تَلَقَّى مُؤْمِناً إِلَّا وَ فِي قَلْبِهِ وُدٌّ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ علیهم السلام(۳).

**[ترجمه]تفسیر فرات بن ابراهیم: محمّد با سندی از محمد بن حنفیّه روایت کرده که در مورد مفهوم آیه: «سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَانُ وُدًّا» {[خدای] رحمان برای آنان محبتی [در دلها] قرار می دهد.} فرمود: هیچ مؤمنی را نمی‌بینی مگر اینکه در قلب او محبت امیرالمؤمنین علیه السّلام و اهل بیت او مستقر شده باشد. - . تفسیر فرات: ۸۸ -

**[ترجمه]

«۸۸»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدٍ مُعَنْعَناً عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ

ص: ۲۸۹

۱- ۱. قال فی النهایه(۱: ۲۰۴): فی الحدیث« انه علیه السلام قال لزید: أنت مولانا، فحجل» الحجل: أن یرفع رجلا و یقفز علی الأخری من الفرح، و قد یکون بالرجلین إلّا أنه قفز، و قیل: الخجل: مشی المقید.

۲- ۲. سوره مریم: ۹۶.

۳- ۳. تفسیر فرات: ۸۸.

قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله لِعَلِيٍّ عليه السلام يَا أَبَا الْحَسَنِ قُلِ اللَّهُمَّ اجْعَلْ لِي عِنْدَكَ عَهْداً وَ اجْعَلْ لِي عِنْدَكَ وُدّاً وَ اجْعَلْ لِي فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ مَوَدَّةً فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمنُ وُدًّا(۱) قَالَ لَا تَلْقَى رَجُلًا مُؤْمِناً إِلَّا وَ فِي قَلْبِهِ حُبٌّ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليهم السلام(۲).

**[ترجمه]تفسیر فرات بن ابراهیم: جعفر بن محمّد بن سعید با سندی از ابوسعید خدری رحمهٔ الله علیه آورده است

ص: ۲۸۹

که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام فرمود: ای ابوالحسن، بگو: خداوندا، برای من نزد خود عهدی قرار داده و محبتی مقرر فرما و در دل‌های مؤمنان مودّتی مرحمت فرما! ، پس آیه: «إِنَّ الَّذِینَ ءَامَنُواْ وَ عَمِلُواْ الصَّلِحَاتِ سَیَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَانُ وُدًّا» - . مریم/ ۹۶ - {کسانی

که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند، به زودی [خدای] رحمان برای آنان محبتی [در دلها] قرار می دهد.} نازل شد. راوی گوید: مرد مؤمنی را نمی‌یابی مگر اینکه محبتی از امیرالمؤمنین علی بن أبی طالب علیه السّلام در دل داشته باشد. - . تفسیر فرات بن ابراهیم: ۸۹ -

**[ترجمه]

«۸۹»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] أَحْمَدُ بْنُ مُوسَى مُعَنْعَناً عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَدِي وَ يَدَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام فَعَلَا بِنَا عَلَى ثَبِيرٍ ثُمَّ صَلَّى رَكَعَاتٍ ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ فَقَالَ اللَّهُمَّ إِنَّ مُوسَى بْنَ عِمْرَانَ سَأَلَكَ وَ أَنَا مُحَمَّدٌ نَبِيُّكَ أَسْأَلُكَ أَنْ تَشْرَحَ لِي صَدْرِي وَ تُيَسِّرَ لِي أَمْرِي وَ تَحْلُلَ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي لِيَفْقَهُوا قَوْلِي وَ اجْعَلْ لِي وَزِيراً مِنْ أَهْلِي عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ أَخِي اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي وَ أَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي قَالَ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ سَمِعْتُ مُنَادِياً يُنَادِي يَا أَحْمَدُ قَدْ أُوتِيتَ مَا سَأَلْتَ (۳) قَالَ فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام يَا أَبَا الْحَسَنِ ارْفَعْ يَدَكَ إِلَى السَّمَاءِ فَادْعُ رَبَّكَ وَ سَلْهُ يُعْطِكَ فَرَفَعَ يَدَهُ إِلَى السَّمَاءِ وَ هُوَ يَقُولُ اللَّهُمَّ اجْعَلْ لِي عِنْدَكَ عَهْداً وَ اجْعَلْ لِي عِنْدَكَ وُدّاً فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى نَبِيِّهِ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ (۴) إِلَى آخِرِ الْآيَةِ فَتَلَاهَا النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله عَلَى أَصْحَابِهِ فَتَعَجَّبُوا مِنْ ذَلِكَ عَجَباً شَدِيداً فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله بِمَ تَعْجَبُونَ إِنَّ الْقُرْآنَ أَرْبَعَةُ أَرْبَاعٍ رُبُعٌ فِينَا أَهْلَ الْبَيْتِ خَاصَّةً وَ رُبُعٌ فِي أَعْدَائِنَا وَ رُبُعٌ حَلَالٌ وَ حَرَامٌ وَ رُبُعٌ فَرَائِضُ وَ أَحْكَامٌ وَ إِنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ فِي عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام كَرَائِمَ الْقُرْآنِ (۵).

**[ترجمه]تفسیر فرات بن ابراهیم: احمد بن موسی با سندی از ابن عباس رضی الله عنه آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله دست من و دست امیرمؤمنان علی بن أبی طالب علیه السّلام را گرفته و ما را به بالای کوه «ثبیر» برده چند رکعت نماز خوانده سپس دستان خود را به سوی آسمان بلند کرده و فرمود: «خداوندا، موسی بن عمران از تو درخواست نمود و اینک من محمّد، پیامبر تو از تو می‌خواهم که سینه‌ام را برایم گشاده داری و کارم را برایم آسان گردانی و گرهی از زبانم

بگشایی تا سخنم را دریابند، و برای من وزیری از خاندانم قرار ده، علی بن أبی طالب برادرم، پشت مرا بدو استوار دار و او را شریک کار من گردان!» راوی گوید: پس ابن عباس رضـی الله عنه گفت: سپس صدای یک منادی را شنیدم که ندا در داده و می گفت: ای احمد، خواسته‌ات برآورده شد. - . تفسیر فرات: ۸۹ -

راوی گوید: پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به امیرمؤمنان علی بن أبی طالب علیه السّلام فرمود: ای ابوالحسن، دست به سوی آسمان بردار و هرچه می‌خواهی از پروردگارت بخواه، به تو عطا می‌فرماید، پس آن حضرت دست به آسمان برداشته و می... گفت: «خداوندا، برای من نزد خودت عهدی قرار ده و نزد خود محبتی برای من قرار ده!» پس خداوند بر پیامبر خود چنین نازل فرمود: «إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُواْ وَ عَمِلُواْ الصَّلِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَانُ وُدًّا» - . مریم/ ۹۶ - {کسانی

که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند، به زودی [خدای] رحمان برای آنان محبتی [در دلها] قرار می دهد} سپس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله آن را بر اصحابش تلاوت فرمود که بسیار شگفت‌زده شدند، آن‌گاه پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: از چه تعجّب می کنید؟ قرآن چهار «رُبع» است که یک ربع آن اختصاصاً درباره ما اهل بیت نازل شده است، و یک رُبع آن درباره دشمنان ما نازل شده و یک رُبع آن درباره حلال و حرام و رُبع دیگر درباره فرایض و احکام است، و خداوند عالی‌ترین آیات قرآن را درباره علی بن أبی طالب علیه السّلام نازل فرموده است. - . تفسیر فرات : ۸۹ -

**[ترجمه]

«۹۰»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْفَزَارِيُّ مُعَنْعَناً عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: جَاءَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام وَ قُرَيْشٌ فِي حَدِيثٍ لَهُمْ فَلَمَّا رَأَوْهُ سَكَتُوا فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَيْهِ فَجَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَتَلْتُ بَيْنَ يَدَيْكَ سَبْعِينَ رَجُلًا

ص: ۲۹۰

۱- ۱. سوره مریم: ۹۶.

۲- ۲. تفسیر فرات: ۸۹.

۳- ۳. فی المصدر: قد اوتیت سؤلک.

۴- ۴. سوره مریم: ۹۶.

۵- ۵. تفسیر فرات: ۸۹.

صَبْراً مِمَّا تَأْمُرُنِی بِقَتْلِهِ وَ ثَمَانِینَ رَجُلًا مُبَارَزَةً فَمَا أَحَدٌ مِنْ قُرَیْشٍ وَ لَا مِنْ وُجُوهِ الْعَرَبِ إِلَّا وَ قَدْ دَخَلَ عَلَیْهِمْ بُغْضٌ لِی فَادْعُ اللَّهَ أَنْ یَجْعَلَ لِی مَحَبَّةً فِی قُلُوبِ الْمُؤْمِنِینَ قَالَ فَسَکَتَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حَتَّی نَزَلَتْ هَذِهِ الْآیَةُ إِنَّ الَّذِینَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ سَیَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمنُ وُدًّا فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله یَا عَلِیُّ إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَنْزَلَ فِیکَ آیَةً مِنْ کِتَابِهِ وَ جَعَلَ لَکَ فِی قَلْبِ کُلِّ مُؤْمِنٍ مَحَبَّةً (۱)

**[ترجمه]تفسیر فرات بن ابراهیم: جعفر بن محمّد فزاری با سندی از امام باقر علیه السّلام آورده است که فرمود: در حالی که مردان قریش مشغول گفتگو درباره موضوعی بودند، امیرمؤمنان علی بن أبی طالب علیه السّلام سر رسید. و چون او را دیدند، سکوت کردند. این کار آن‌ها بر آن حضرت گران آمده، نزد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله آمده و عرض کرد: یا رسول الله، در محضر شما هفتاد مرد

را به فرمان شما گردن زده‌ام و هشتاد مرد را در جنگ تن به تن به خاک افکنده‌ام، از این رو احدی از قریش و بزرگان عرب نیست که کینه مرا به دل نگرفته باشد، پس در حق من به درگاه خدا دعایی بفرمایید که مهر مرا در دل‌های مؤمنان افکند. راوی گوید: پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله سکوت فرمود: تا اینکه آیه«إِنَّ الَّذِینَ ءَامَنُواْ وَ عَمِلُواْ الصَّلِحَاتِ سَیَجْعَلُ لهُمُ الرَّحْمَانُ وُدًّا» {همانا کسانی که ایمان آورده و عمل صالح انجام داده اند به زودی خداوند برایشان محبتی در قلب ها قرار خواهد داد} نازل گردید، آن‌گاه پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: ای علی، خداوند آیه‌ای از کتاب خود درباره تو نازل فرمود و مهر تو را در دل هر مؤمنی قرار داد. - . تفسیر فرات: ۹۰-۸۹ -

**[ترجمه]

«۹۱»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ دَلِیلٍ مُعَنْعَناً عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءُوا سِتَّةُ نَفَرٍ مِنْ قُرَیْشٍ فِی زَمَانِ أَبِی بَکْرٍ فَقَالُوا لَهُ یَا أَبَا سَعِیدٍ هَذَا الرَّجُلُ الَّذِی یُکْثَرُ فِیهِ وَ یُقَلُّ قَالَ عَمَّنْ تَسْأَلُونَ قَالُوا نَسْأَلُکَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَقَالَ أَمَا إِنَّکُمْ سَأَلْتُمُونِّی عَنْ رَجُلٍ أَمَرَّ مِنَ الدِّفْلَی وَ أَحْلَی مِنَ الْعَسَلِ وَ أَخَفَّ مِنَ الرِّیشَهِ وَ أَثْقَلَ مِنَ الْجَبَلِ أَمَا وَ اللَّهِ مَا حَلَا إِلَّا عَلَی أَلْسِنَهِ الْمُتَّقِینَ وَ لَا خَفَّ إِلَّا عَلَی قُلُوبِ الْمُؤْمِنِینَ وَ اللَّهِ مَا مَرَّ عَلَی لِسَانِ أَحَدٍ قَطُّ إِلَّا عَلَی لِسَانِ کَافِرٍ وَ لَا ثَقُلَ عَلَی قَلْبِ أَحَدٍ إِلَّا عَلَی قَلْبِ مُنَافِقٍ وَ لَا زَوَی عَنْهُ أَحَدٌ وَ لَا صَدَفَ وَ لَا الْتَوَی وَ لَا کَذَبَ وَ لَا احْوَالَّ وَ لَا ازْوَارَّ عَنْهُ (۲) وَ لَا فَسَقَ وَ لَا عَجِبَ وَ لَا تَعَجَّبَ وَ هِیَ (۳) سَبْعَةَ عَشَرَ حَرْفاً إِلَّا حَشَرَهُ اللَّهُ مُنَافِقاً مِنَ الْمُنَافِقِینَ وَ لَا عَلِیٌّ إِلَّا أُرِیدَ وَ لَا أُرِیدَ إِلَّا عَلِیٌّ وَ سَیَعْلَمُ الَّذِینَ ظَلَمُوا أَیَّ مُنْقَلَبٍ یَنْقَلِبُونَ (۴).

**[ترجمه]تفسیر فرات بن ابراهیم: محمّد بن احمد بن عثمان بن دلیل با سندی از ابوسعید خدری رضی الله عنه آورده است که گفت: در خلافت ابوبکر شش نفر از قریش نزد وی (ابوسعید خدری) آمده و گفتند: ای ابوسعید، این مرد کیست که چنین سخنان متناقض درباره وی گفته می‌شود؟ گفت: درباره چه کسی می‌پرسید؟ گفتند: درباره علی بن أبی طالب علیه السّلام .

گفت: شما در مورد مردی از من سؤال می‌کنید که از «دِفَلی» تلخ‌تر و از عسل شیرین‌تر است و از پَر سبک‌تر و از کوه سنگین‌تر است، به خدا سوگند جز در زبان پارسایان شیرین نیست و جز بر قلوب مؤمنان سبک‌بار نیست، به خدا سوگند بر زبان کسی تلخ نیامد مگر اینکه کافر باشد و بر قلب کسی سنگینی نکرد مگر اینکه منافق باشد. کسی او را از حقّش باز نداشته و أحدی از وی اعراض ننموده و روی برنتافته و به وی بی‌اعتنایی نکرده و نسبت به او دروغ نگفته و او را رها نساخته و به دیگری نپرداخته است، و مرتکب فسقی در حق او نشده و دچار عُجب و غرور نگشته- و آن هفده صفت است- - . یعنی آنچه ابوسعید درباره علی علیه السّلام گفت: هفده مورد است. - مگر

اینکه خداوند او را به عنوان یکی از منافقان محشور فرماید، من تنها علی را می‌خواهم و جز علی را نمی‌خواهم، «و ستمکاران به زودی خواهند دانست که به چه مکانی باز می‌گردند.» - . تفسیر فرات: ۱۱۱ -

**[ترجمه]

بیان

یکثر فیه و یقل علی بناء المجهول فیهما أی بعض الناس یکثرون و یبالغون فی حبه و بعضهم یقلون و یقصرون فی ذلک و یمکن أن یقرأ الأول علی بناء المخاطب و الثانی علی التکلم أی أنت تکثر فی مدحه و نحن نقلل فیه و الدفلی بکسر الدال و سکون الفاء و فتح اللام نبت مر یکون واحدا و جمعا ذکره

۱- تفسیر فرات: ۸۹ و ۹۰

۲- ۳. زوی عنه حقه: منعه إیاه. صدف عنه: اعرض و صد. التوی عن الامر: تثاقل عنه. احوالّ عنه: انصرف عنه إلی غیره. ازوار عنه: عدل و انحرف.

۳- ۴. أی ما قاله أبو سعید.

۴- ۵. تفسیر فرات: ۱۱۱.

الجوهری (۱) قوله و لا ـ علی إلا أرید أی کأنه علیه السلام لیس إلا لیتعرض الناس له بالکلام و سوء القول فیه و لا یرید الناس إلا إیاه و لعل فیه تصحیفا.

**[ترجمه]«یُکثَرُ فیه وَ یُقَلُّ» : گروهی از مردم در دوست داشتنش مبالغه می‌کنند و گروهی دیگر در حق او کوتاهی می... نمایند. می‌توان فعل اول را به صیغه مخاطب خواند و دومی را به صیغه متکلّم، یعنی اینک: تو در مدح او افراط می‌کنی و ما تفریط. دِفَلَی: گیاهی تلخ مزه است (خرزهره) این لفظ بر مفرد و جمع یکسان دلالت می‌کند و جوهری نیز آن را آورده است.

. -

ص: ۲۹۱

صحاح جوهری: ۱۶۹۸ - قول

او «و لا علیّ إلّا اُرید» یعنی گویی آن حضرت جز برای این آفریده نشده که مردم درباره‌اش بدگویی کنند در حالی که جز او کسی را نخواهند، و شاید تصحیفی در جمله صورت گرفته باشد.

**[ترجمه]

«۹۲»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] الْحُسَیْنُ بْنُ الْحَکَمِ مُعَنْعَناً عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِکٍ قَالَ: لَمَّا نَزَلَ عَلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله هَذِهِ الْآیَةُ فِی [مِنْ] طس النَّمْلِ (۲) أَمَّنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَراراً وَ جَعَلَ خِلالَها أَنْهاراً إِلَی قَوْلِهِ قَلِیلًا ما تَذَکَّرُونَ (۳) قَالَ انْتَفَضَ (۴) عَلِیٌّ انْتِفَاضَ الْعُصْفُورِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا لَکَ یَا عَلِیُّ قَالَ عَجِبْتُ یَا رَسُولَ اللَّهِ مِنْ کُفْرِهِمْ وَ جُرْأَتِهِمْ عَلَی اللَّهِ وَ حِلْمِ اللَّهِ عَنْهُمْ فَمَسَحَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ بَارَکَ ثُمَّ قَالَ أَبْشِرْ یَا عَلِیُّ فَإِنَّهُ لَا یُبْغِضُکَ مُؤْمِنٌ وَ لَا یُحِبُّکَ مُنَافِقٌ وَ لَوْ لَا أَنْتَ لَمْ یُعْرَفْ حِزْبُ اللَّهِ وَ لَا حِزْبُ رَسُولِهِ (۵).

**[ترجمه]تفسیر فرات بن ابراهیم: حسین بن حکم با سندی از أنس بن مالک آورده است که گفت: چون این آیه بر رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در سوره «نمل» نازل شد: «أَمَّن جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَ جَعَلَ خِلَالَهَا أَنْهَرًا وَ جَعَلَ لهَا رَوَاسیَ وَ جَعَلَ بَینْ‌َ الْبَحْرَیْنِ حَاجِزًا أَ ءِلَاهٌ مَّعَ اللَّهِ بَلْ أَکْثرَُهُمْ لَا یَعْلَمُونَ* أَمَّن یجُیبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَ یَکْشِفُ السُّوءَ وَ یَجْعَلُکُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَ ءِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ قَلِیلًا مَّا تَذَکَّرُون» - . نمل/ ۶۲-۶۱ - {[آیا

شریکانی که می پندارند بهتر است] یا آن کس که زمین را قرارگاهی ساخت و در آن رودها پدید آورد و برای آن، کوه ها را [مانند لنگر] قرار داد، و میان دو دریا برزخی گذاشت؟ آیا معبودی با خداست؟ [نه،] بلکه بیشترشان نمی دانند.یا [کیست] آن کس که درمانده را- چون وی را بخواند- اجابت می کند، و گرفتاری را برطرف می گرداند، و شما را جانشینان این زمین قرار می دهد؟ آیا معبودی با خداست؟ چه کم پند می پذیرید} گوید: علی علیه السّلام همانند* گنجشک *دچار رعشه گردید؛ پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به وی فرمود: علی، تو را چه می‌شود؟ عرض کرد: یا رسول الله، از کفر آن‌ها و

جسارتشان بر خدا و حلم خدا درباره آن‌ها در شگفت شدم. پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله دست به صورتش کشیده و به وی آفرین گفته سپس فرمود: بشارت باد تو را ای علی، هیچ مؤمنی با تو دشمنی نمی‌کند و هیچ منافقی تو را دوست نخواهد داشت، و اگر تو نبودی حزب خدا و حزب رسولش شناخته نمی‌شدند. - . تفسیر فرات : ۱۱۵ -

**[ترجمه]

«۹۳»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْفَزَارِیُّ مُعَنْعَناً عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْجَدَلِیِّ عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ: قَالَ لِی یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أَ لَا أُخْبِرُکَ بِالْحَسَنَهِ الَّتِی مَنْ جَاءَ بِهَا أَمِنَ مِنْ فَزَعِ یَوْمِ الْقِیَامَهِ حُبُّنَا(۶) أَهْلَ الْبَیْتِ أَ لَا أُخْبِرُکَ بِالسَّیِّئَهِ الَّتِی مَنْ جَاءَ بِهَا أَکَبَّهُ اللَّهُ تَعَالَی عَلَی وَجْهِهِ فِی نَارِ جَهَنَّمَ بُغْضُنَا(۷) أَهْلَ الْبَیْتِ ثُمَّ تَلَا أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام مَنْ جاءَ بِالْحَسَنَهِ فَلَهُ خَیْرٌ مِنْها وَ هُمْ مِنْ فَزَعٍ یَوْمَئِذٍ آمِنُونَ وَ مَنْ جاءَ بِالسَّیِّئَهِ فَکُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِی النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا ما کُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (۸).

**[ترجمه]تفسیر فرات بن ابراهیم: جعفر بن محمد فزاری با سندی از ابوعبدالله جدلی از امیرمؤمنان علیه السّلام آورده است که آن حضرت به من فرمود: ای ابوعبدالله، آیا تو را از حسنه‌ای آگاه کنم که هرکس آن را به دست آورد به واسطه آن از هول روز قیامت ایمن خواهد شد؟ آن حسنه، حُبّ ما اهل بیت است، آیا تو را از «سیئه» ای که هرکس مرتکب آن شود خداوند او را با صورت در آتش افکند، آگاه سازم؟ دشمنی با ما اهل بیت است. سپس امیرالمؤمنین علیه السّلام این آیه را تلاوت فرمود: ««مَن جَاءَ بِالْحَسَنَهِ فَلَهُ خَیْرٌ مِّنْهَا وَ هُم مِّن فَزَعٍ یَوْمَئِذٍ ءَامِنُونَ* وَ مَن جَاءَ بِالسَّیِّئَهِ فَکُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِی النَّارِ هَلْ تجْزَوْنَ إِلَّا مَا کُنتُمْ تَعْمَلُونَ» - . تفسیر فرات : ۱۱۶- ۱۱۵. نمل/ ۹۰-۸۹ - {هر کس نیکی به میان آورد، پاداشی بهتر از آن خواهد داشت، و آنان از هراس آن روز ایمنند.و هر کس بدی به میان آورَد، به رو در آتش [دوزخ] سرنگون شوند. آیا جز آنچه می کردید سزا داده می شوید؟}

**[ترجمه]

«۹۴»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی بْنِ زَکَرِیَّا مُعَنْعَناً عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ فِی خُطْبَتِهِ: أَیُّهَا النَّاسُ لَا تَسُبُّوا عَلِیّاً وَ لَا تَحْسُدُوهُ فَإِنَّهُ

ص: ۲۹۲

۱- ۱. راجع الصحاح ص ۱۶۹۸.

۲- ۲. فی المصدر: هذه الآیات من طس النمل.

۳- ۳. سوره النمل: ۶۱ و ۶۲.

۴- ۴. أی دهش و اضطرب.

۵- ۵. تفسیر فرات: ۱۱۵.

۶- ۶. فی المصدر: قلت: بلی، قال: حبنا اه.

۷- ۷. فی المصدر: قلت: بلی، قال: بغضنا اه.

۸- ۸. تفسیر فرات: ۱۱۵ و ۱۱۶. و الآیه فی سوره النمل: ۸۹ و ۹۰.

وَلِيُّ كُلِّ مُؤْمِنٍ وَ مُؤْمِنَةٍ بَعْدِی فَأَحِبُّوهُ بِحُبِّی (۱) وَ أَكْرِمُوهُ لِكَرَامَتِی وَ أَطِيعُوهُ لِلَّهِ وَ لِرَسُولِهِ وَ اسْتَرْشِدُوهُ تَوَفَّقُوا وَ تَرْشُدُوا فَإِنَّهُ الدَّلِيلُ لَكُمْ عَلَى اللَّهِ بَعْدِی فَقَدْ بَيَّنْتُ لَكُمْ أَمْرَ عَلِيٍّ فَاعْقِلُوهُ وَ ما عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلاغُ الْمُبِينُ (۲).

**[ترجمه]تفسیر فرات بن ابراهیم: محمّد بن عیسی بن زکرّیا با سندی از ابن عمر آورده است که: شنیدم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در خطبه خود چنین فرمود: ای مردم، علی را دشنام نداده و به وی حسادت نکنید

ص: ۲۹۲

که او ولیّ هر مرد و زن مؤمنی بعد از من است پس به خاطر من او را دوست بدارید و به کرامت من اکرامش کنید و برای رضای خدا و رسولش او را فرمان برید و ازو راهنمایی بخواهید تا کامیاب شده و رهنمون گردید که بعد از من راهنمای شما به سوی خدا اوست، من جایگاه علی را برایتان روشن کردم پس در آن تعقّل کنید «و بر پیامبر جز پیام‌رسانی آشکار هیچ نیست»! - . تفسیر فرات : ۱۱۸ -

**[ترجمه]

«۹۵»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] الْحُسَيْنُ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ أَبِی سَعِيدٍ الْأَشَجِّ عَنْ يَحْيَى بْنِ يَعْلَى عَنْ يُونُسَ بْنِ حُبَابٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: حُبُّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام إِيمَانٌ وَ بُغْضُهُ نِفَاقٌ ثُمَّ قَرَأَ وَ لكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمانَ إِلَى قَوْلِهِ نِعْمَةً(۳).

**[ترجمه]تفسیر فرات بن ابراهیم: حسین بن سعید با سندی از امام باقر علیه السّلام آورده است که فرمود: حُبّ امیرمؤمنان علی بن أبی طالب علیه السّلام ایمان و دشمنی با او نفاق است، سپس این آیه را تلاوت فرمود: «وَ لَاكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْايمَانَ وَ زَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكمُ ۥوَ كَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَ الْفُسُوقَ وَ الْعِصْيَانَ

أُوْلَئكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ* فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَ نِعْمَه» - . تفسیر فرات : ۱۶۲. حجرات : ۷و ۸ - {* لیکن خدا ایمان را برای شما دوست داشتنی گردانید و آن را در دلهای شما بیاراست و کفر و پلیدکاری و سرکشی را در نظرتان ناخوشایند ساخت. آنان [که چنین اند] ره یافتگانند. [و این] بخششی از خدا و نعمتی [از اوست]}

**[ترجمه]

«۹۶»

یف، [الطرائف] رَوَى أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ فِی مُسْنَدِهِ وَ الْحُمَيْدِیُّ فِی الْجَمْعِ بَيْنَ الصَّحِيحَيْنِ فِی مُسْنَدِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فِی الْحَدِيثِ التَّاسِعِ مِنْ إِفْرَادِ مُسْلِمٍ وَ رَوَاهُ فِی الْجَمْعِ بَيْنَ الصِّحَاحِ السِّتَّةِ فِی الْجُزْءِ الثَّانِی فِی بَابِ مَنَاقِبِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام مِنْ صَحِيحِ أَبِی دَاوُدَ وَ مِنَ الْبَابِ الْمَذْكُورِ أَيْضاً مِنْ صَحِيحِ الْبُخَارِیِّ وَ يَلِيهِ أَيْضاً مِنْ صَحِيحِ أَبِی دَاوُدَ: أَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله

قَالَ لِعَلِيٍّ عليه السلام لَا يُحِبُّكَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا يُبْغِضُكَ إِلَّا مُنَافِقٌ. وَ فِي بَعْضِ رِوَايَاتِهِمْ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ: إِنَّا كُنَّا نَعْرِفُ مُنَافِقِي الْأَنْصَارِ بِبُغْضِهِمْ عَلِيّاً. وَ مِنْ مُسْنَدِ أَحْمَدَ عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله يَقُولُ لِعَلِيٍّ عليه السلام: يَا عَلِيُّ طُوبَى لِمَنْ أَحَبَّكَ وَ وَيْلٌ لِمَنْ أَبْغَضَكَ وَ كَذَبَ فِيكَ (۴).

مد، [العمده] عن عبد الله بن أحمد عن أبيه عن سعيد بن محمد الوراق عن علی بن خرور عن أبی مريم الثقفی عن عمار: مثله (۵).

**[ترجمه]الطرائف: احمد بن حنبل در مسند خود، و حمیدی در الجمع بين الصحيحين فی مسند امیرالمؤمنین علیه السّلام در حديث نهم از تقسيم بندی مسلم و آن را در الجمع بين الصحاح السّتّة در جزء دوم در باب مناقب امیرالمؤمنین علیه السّلام از صحيح ابوداود و نيز از باب مذكور از صحيح بخاری، و به دنبال آن نيز صحيح ابوداود آمده است كه پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام فرمود: جز مؤمن تو را دوست نمی‌دارد و جز منافق با تو دشمنی نمی‌ورزد. و در یکی از رواياتشان از ابوسعيد خدری نقل کرده‌اند كه: ما منافقان انصار را با نفرتشان از علی علیه السّلام می‌شناختیم، و از مسند احمد از عمّار بن یاسر آمده است که وی شنیده است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام می‌فرمود: یا علی، خوشا به حال آنکه تو را دوس

العمدة: باسندی نظير آن را از عمّار نقل کرده است. - . العمدة: ۱۱۰ -

**[ترجمه]

«۹۷»

يف، [الطرائف] ابْنُ مَرْدَوَيْهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ يَحْيَى الْبَصْرِيِّ عَنْ مُغِيرَةَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْمُهَلَّبِيِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ هَاشِمِ بْنِ الْبَرِيدِ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِيِّ عَنْ صَالِحِ بْنِ مِيثَمٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ

ص: ۲۹۳

۱- ۱. فی المصدر: بحبی اياه.

۲- ۲. تفسير فرات: ۱۱۸.

۳- ۳. تفسير فرات: ۱۶۲. و الآيه فی سوره الحجرات: ۷ و ۸.

۴- ۴. لم نجده فی المصدر المطبوع.

۵- ۵. العمده: ۱۱۰.

عَبَّاسٍ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَقُولُ: مَنْ لَقِيَ اللَّهَ تَعَالَى وَ هُوَ جَاحِدٌ وَلَايَةَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام لَقِيَ اللَّهَ وَ هُوَ عَلَيْهِ غَضْبَانُ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ شَيْئاً مِنْ أَعْمَالِهِ فَيُوَكِّلُ بِهِ سَبْعُونَ مَلَكاً يَتْفُلُونَ فِي وَجْهِهِ وَ يَحْشُرُهُ اللَّهُ أَسْوَدَ الْوَجْهِ أَزْرَقَ الْعَيْنِ قُلْنَا يَا ابْنَ عَبَّاسٍ أَ يَنْفَعُ حُبُّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فِي الْآخِرَةِ قَالَ قَدْ تَنَازَعَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِي حُبِّهِ حَتَّى سَأَلْنَا رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ دَعُونِي حَتَّى أَسْأَلَ الْوَحْيَ فَلَمَّا هَبَطَ جَبْرَئِيلُ علیه السلام سَأَلَهُ فَقَالَ أَسْأَلُ رَبِّي عَزَّ وَ جَلَّ عَنْ هَذَا فَرَجَعَ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ هَبَطَ إِلَى الْأَرْضِ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَ يَقُولُ أَحِبَّ عَلِيّاً فَمَنْ أَحَبَّهُ فَقَدْ أَحَبَّنِي وَ مَنْ أَبْغَضَهُ فَقَدْ أَبْغَضَنِي يَا مُحَمَّدُ حَيْثُ تَكُنْ يَكُنْ عَلِيٌّ وَ حَيْثُ يَكُنْ عَلِيٌّ يَكُنْ مُحِبُّوهُ وَ إِنِ اجْتَرَحُوا وَ إِنِ اجْتَرَحُوا(۱).

فض، [کتاب الروضه] یل، [الفضائل] لابن شاذان بالأسانيد يرفعه إلى ابن عباس: مثله (۲).

**[ترجمه]الطرائف: ابن مردويه با سندی از ابن عباس آورده است که: شنیدم

ص: ۲۹۳

رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله می‌فرمود: هرکس خدای متعال را در حالی ملاقات کند که منکر ولایت علی بن أبی طالب علیه السّلام باشد، خدا را در حالی که از او خشمگین است و چیزی از اعمال او را نمی‌پذیرد دیدار خواهد کرد و هفتاد فرشته را مأمور می‌کنند که مدام به صورتش آب دهان اندازند و او را روسیاه و کبودچشم محشور خواهد فرمود. گفتیم: ای پسرعباس، آیا حُبّ علی بن أبی طالب در آخرت سودمند خواهد بود؟ گفت: اصحاب رسول خدا در مورد حُبّ علی باهم به جدل پرداختند تا اینکه در این مورد از رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله پرسیدیم، پس آن حضرت فرمود: بگذارید در این مورد درخواست وحی کنم؛ چون جبرئیل علیه السّلام فرود آمد، از وی در این مورد پرسید، جبرئیل گفت: در این مورد از پروردگارم عزّوجل خواهم پرسید، پس به آسمان بازگشته و دوباره به زمین بازگشته و گفت: ای محمّد، خدای متعال سلامت می‌کند و می‌فرماید: علی را دوست بدار، زیرا هرکس علی را دوست بدارد، تحقیقاً مرا دوست داشته و آنکه با علی دشمنی کند، با من دشمنی کرده است؛ ای محمّد، هر جایگاهی که تو داشته باشی، علی نیز دارد و هر جایگاهی که علی داشته باشد، دوستدارانش نیز از آن برخوردار خواهند شد هرچند گناهکار باشند، هرچند گناهکار باشند! - . آن را درنسخه چاپی نیافتیم. -

الروضه – الفضائل: با اسنادهایی که آن را به ابن عباس می‌رساند نظیر این حدیث را نقل کرده است. - . الروضة : ۱۷. آن رادر الفضائل نیافتیم. -

**[ترجمه]

«۹۸»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام: أَنَّهُ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُؤْمِنٌ قَالَ إِنَّ أَعْدَاءَنَا تَلْحَقُ بِالْيَهُودِ وَ النَّصَارَى إِنَّكُمْ لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُحِبُّونِي وَ كَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ يُحِبُّنِي

وَ يُبْغِضُ هَذَا يَعْنِی عَلِيّاً علیهم السلام(۳).

أَقُولُ: قَالَ ابْنُ أَبِی الْحَدِيدِ فِی الْمُجَلَّدِ الثَّامِنِ مِنْ شَرْحِ نَهْجِ الْبَلَاغَهِ فِی الْخَبَرِ الصَّحِيحِ الْمُتَّفَقِ عَلَيْهِ: أَنَّهُ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا يُبْغِضُهُ إِلَّا مُنَافِقٌ. و حسبک بهذا الخبر ففیه وحده کفایه(۴).

وَ قَالَ فِی مَوْضِعٍ آخَرَ قَالَ شَيْخُنَا أَبُو الْقَاسِمِ الْبَلْخِيُّ قَدِ اتَّفَقَتِ الْأَخْبَارُ الصَّحِيحَهُ الَّتِی لَا رَيْبَ عِنْدَ الْمُحَدِّثِينَ فِيهَا: أَنَّ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله قَالَ لَهُ لَا يُبْغِضُکَ إِلَّا

۱- ۱. لم نجده فی المصدر المطبوع. و الجمله الأخیره توجد فی(ک) فقط.

۲- ۲. الروضه: ۱۷. و لم نجده فی الفضائل. و فی غیر(ک) من النسخ قد ذکرت جمله« و ان اجترحوا و ان اجترحوا» هنا.

۳- ۳. لم نجده فی المناقب، و قد مضی مثل الحدیث تحت الرقم ۶۳.

۴- ۴. شرح النهج ۲: ۴۸۵.

مُنَافِقٌ وَ لَا يُحِبُّكَ إِلَّا مُؤْمِنٌ. قَالَ وَ رَوَى حَبَّهُ الْعُرَنِيُّ عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَخَذَ مِيثَاقَ كُلِّ مُؤْمِنٍ عَلَى حُبِّي وَ مِيثَاقَ كُلِّ مُنَافِقٍ عَلَى بُغْضِي فَلَوْ ضَرَبْتُ وَجْهَ الْمُؤْمِنِ بِالسَّيْفِ مَا أَبْغَضَنِي وَ لَوْ صَبَبْتُ الدُّنْيَا عَلَى الْمُنَافِقِ مَا أَحَبَّنِي. وَ رَوَى عَبْدُ الْكَرِيمِ بْنُ هِلَالٍ عَنْ أَسْلَمَ الْمَكِّيِّ عَنْ أَبِي الطُّفَيْلِ قَالَ سَمِعْتُ عَلِيّاً عليه السلام يَقُولُ: لَوْ ضَرَبْتُ خَيَاشِيمَ الْمُؤْمِنِ بِالسَّيْفِ مَا أَبْغَضَنِي وَ لَوْ صَبَبْتُ (۱) عَلَى الْمُنَافِقِ ذَهَباً وَ فِضَّهً مَا أَحَبَّنِي إِنَّ اللَّهَ أَخَذَ مِيثَاقَ الْمُؤْمِنِينَ بِحُبِّي وَ مِيثَاقَ الْمُنَافِقِينَ بِبُغْضِي فَلَا يُبْغِضُنِي مُؤْمِنٌ وَ لَا يُحِبُّنِي مُنَافِقٌ أَبَداً. قَالَ الشَّيْخُ أَبُو الْقَاسِمِ الْبَلْخِيُّ قَدْ رَوَى كَثِيرٌ مِنْ أَصْحَابِ الْحَدِيثِ عَنْ جَمَاعَهٍ مِنَ الصَّحَابَهِ قَالُوا: مَا كُنَّا نَعْرِفُ الْمُنَافِقِينَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله إِلَّا بِبُغْضِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليهم السلام(۲).

وَ قَالَ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ رَوَى أَبُو غَسَّانَ النَّهْدِيُّ قَالَ: دَخَلَ قَوْمٌ مِنَ الشِّيعَهِ عَلَى عَلِيٍّ عليه السلام فِي الرَّحْبَهِ وَ هُوَ عَلَى حَصِيرٍ خَلَقٍ فَقَالَ مَا جَاءَ بِكُمْ قَالُوا حُبُّكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ أَمَا إِنَّهُ مَنْ أَحَبَّنِي رَآنِي حَيْثُ يُحِبُّ أَنْ يَرَانِي وَ مَنْ أَبْغَضَنِي رَآنِي حَيْثُ يَكْرَهُ أَنْ يَرَانِي ثُمَّ قَالَ مَا عَبَدَ اللَّهَ أَحَدٌ قَبْلِي إِلَّا نَبِيُّهُ صلى الله عليه و آله وَ لَقَدْ هَجَمَ (۳) أَبُو طَالِبٍ عَلَيْنَا وَ أَنَا وَ هُوَ سَاجِدَانِ فَقَالَ أَ وَ فَعَلْتُمُوهَا ثُمَّ قَالَ لِي وَ أَنَا غُلَامٌ وَيْحَكَ انْصُرْ ابْنَ عَمِّكَ وَيْحَكَ لَا تَخْذُلْهُ وَ جَعَلَ يَحُثُّنِي عَلَى مُؤَازَرَتِهِ وَ مُكَانَفَتِهِ. وَ رَوَى جَعْفَرٌ الْأَحْمَرُ عَنْ مُسْلِمٍ الْأَعْوَرِ عَنْ حَبَّهَ الْعُرَنِيِّ قَالَ قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام: مَنْ أَحَبَّنِي كَانَ مَعِي أَمَا إِنَّكَ لَوْ صُمْتَ الدَّهْرَ كُلَّهُ وَ قُمْتَ اللَّيْلَ كُلَّهُ ثُمَّ قُتِلْتَ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَهِ أَوْ قَالَ بَيْنَ الرُّكْنِ وَ الْمَقَامِ لَمَا بَعَثَكَ اللَّهُ إِلَّا مَعَ هَوَاكَ بَالِغاً مَا بَلَغَ إِنْ فِي جَنَّهٍ فَفِي جَنَّهٍ وَ إِنْ فِي نَارٍ فَفِي نَارٍ. وَ رَوَى جَابِرٌ الْجُعْفِيُّ عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: مَنْ أَحَبَّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَلْيَسْتَعِدَّ عُدَّهً لِلْبَلَاءِ. وَ رَوَى أَبُو الْأَحْوَصِ عَنْ أَبِي حَيَّانَ عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام: يَهْلِكُ فِيَّ رَجُلَانِ مُحِبٌّ غَالٍ وَ مُبْغِضٌ قَالٍ. وَ رَوَى حَمَّادُ بْنُ صَالِحٍ عَنْ

۱- ۱. في المصدر: و لو نثرت.

۲- ۲. شرح النهج ۱: ۴۷۶.

۳- ۳. هجم عليه: انتهى إليه بغته على غفله منه.

أَيُّوبَ عَنْ أَبِي كَهْمَشٍ (١) عَنْ عَلِيٍّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ قَالَ: يَهْلِكُ فِيَّ ثَلَاثَةٌ اللَّاعِنُ وَ الْمُسْتَمِعُ الْمُقِرُّ وَ حَامِلُ الْوِزْرِ وَ هُوَ الْمَلِكُ الْمُتْرَفُ (٢) الَّذِي يُتَقَرَّبُ إِلَيْهِ بِلَعْنِي وَ يُبْرَأُ عِنْدَهُ مِنْ دِينِي وَ يُنْتَقَصُ عِنْدَهُ حَسَبِي وَ إِنَّمَا حَسَبِي حَسَبُ رَسُولِ اللَّهِ وَ دِينِي دِينُهُ وَ يَنْجُو فِيَّ ثَلَاثَةٌ مَنْ أَحَبَّنِي وَ مَنْ أَحَبَّ مُحِبِّي وَ مَنْ عَادَى عَدُوِّي فَمَنْ أَشْرَبَ قَلْبَهُ بُغْضِي أَوْ أَلَّبَ (٣) عَلَيَّ أَوِ انْتَقَصَنِي فَلْيَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَدُوُّهُ (۴) وَ جِبْرِيلَ وَ اللَّهُ عَدُوٌّ الْكَافِرِينَ.

قَالَ وَ رَوَى النَّاسُ كَافَّةً أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قَالَ لَهُ: هَذَا وَلِيِّي وَ أَنَا وَلِيُّهُ عَادَيْتُ مَنْ عَادَاهُ وَ سَالَمْتُ مَنْ سَالَمَهُ: أَوْ نَحْوَ هَذَا اللَّفْظِ. وَ رَوَى مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليهما السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لِعَلِيٍّ عليه السلام عَدُوُّكَ عَدُوِّي وَ عَدُوِّي عَدُوُّ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ. وَ رَوَى الْعَبَادِلَةُ عَنْ أَبِي مَرْيَمَ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ: لَا يُحِبُّنِي كَافِرٌ وَ لَا وَلَدُ زِنَاءٍ. وَ رَوَى جَعْفَرُ بْنُ زِيَادٍ عَنْ أَبِي هَارُونَ الْعَبْدِيِّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: كُنَّا نَخْتَبِرُ أَوْلَادَنَا بِحُبِّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَمَنْ أَحَبَّهُ عَرَفْنَا أَنَّهُ مِنَّا(۵).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: امام باقر علیه السّلام فرمود: مردی نزد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله آمده و عرض کرد: یا رسول الله، آیا هرکس بگوید: «لا إله إلّا الله» مؤمن است؟ فرمود: دشمنان ما به یهود و نصاری ملحق خواهند شد، شما تا مرا دوست نداشته باشید، وارد بهشت نخواهید شد، و دروغ می‌گوید کسی که می‌پندارد مرا دوست دارد اما با این- یعنی علی علیه السّلام — دشمنی می‌کند. - . آن را در مناقب نیافتیم ولی نظیر آن رادر ذیل شماره ۶۳ نقل کردیم. -

می‌گویم: ابن أبی الحدید در مجلّد هشتم از شرح نهج البلاغه گوید: در حدیثی صحیح و مورد اتفاق آمده است که جز مؤمن او را دوست نمی‌دارد و جز منافق با او دشمنی نمی‌ورزد و همین یک روایت تو را کفایت می‌کند که همین خبر به تنهایی (برای اثبات مدعای ما) کافی است. - . شرح النهج ۲: ۴۸۵ -

و در جایی دیگر گوید: شیخ ما ابوالقاسم بلخی گوید: از جمله اخبار صحیحی که میان محدّثان تردیدی در مورد آن‌ها وجود ندارد، یکی آن است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام فرمود: «جز

ص: ۲۹۴

منافق با تو دشمنی نورزد و جز مؤمن تو را دوست نمی‌دارد» گوید: حبّة العرنی از علی علیه السّلام آورده است که آن حضرت فرمود: خدای عزّوجل از هر مؤمنی پیمان گرفته که مرا دوست داشته باشد و از هر منافقی پیمان گرفته که با من دشمنی ورزد، بنابراین اگر با شمشیر بر صورت مؤمن بزنم با من دشمنی نخواهد کرد و اگر تمام دنیا را به منافق بدهم، مرا دوست نخواهد داشت. و عبدالکریم بن هلال از أسلَم مکیّ از ابوالطفیل روایت کرده که گفت: شنیدم علی علیه السّلام می‌فرمود: اگر با شمشیر بر بینی مؤمن بزنم، با من دشمن نخواهد شد و اگر طلا و نقره بر منافق فرو ریزم هرگز مرا دوست نخواهد داشت. خداوند از مومنان میثاق گرفته بر محبت من و از منافقان میثاق گرفته بر دشمنی من بنابر این هرگز هیچ مومنی از من نفرت نخواهد داشت و هیچ منافقی مرا دوست نخواهد داشت. شیخ ابوالقاسم بلخی گفت: بسیاری از محدّثان از جمعی از صحابه روایت کرده‌اند که: در زمان رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله منافقان را جز با دشمنی با علی بن أبی طالب علیه السّلام نمی‌شناختیم. - . شرح النهج ۱: ۴۷۶ -

و در جای دیگری گفته است: ابوغسّان نهدی گفت: جمعی از شیعیان بر علی علیه السّلام در رحبه کوفه وارد شدند در حالی که آن حضرت روی حصیری کهنه نشسته بود، پس به ایشان فرمود: به چه کار آمده‌اید؟ عرض کردند: حبُّ شما ما را آورده است یا امیرالمؤمنین، فرمود: بدانید که هرکس مرا دوست بدارد، در جایی مرا خواهد دید که دوست داشته باشد مرا ببیند و آنکه با من دشمنی کند، در جایی مرا خواهد دید که دوست ندارد مرا آنجا ببیند؛ سپس فرمود: جز پیامبر خدا صَلی الله علیهِ و آله کسی پیش از من خدا را پرستش نکرده و ابوطالب غفلتاً سر رسید و من و او را در حال سجده دیده و گفت: کار خودتان را کردید؟! سپس به من که نوجوانی بودم گفت: وای بر تو، پسر عمّت را یاری کن، وای بر تو تنهایش مگذار، و شروع کرد به تشویق من برای یاری و حمایت او و جعفر أحمر از مسلم أعور از حبّهٔ العرنی آورده است که علی علیه السّلام فرمود: هرکس مرا دوست بدارد با من خواهد بود، اگر تو تمام عمر را روزه بداری و تمام شب ها را عبادت کنی و سپس میان صفا و مروهٔ شهید شوی- یا اینکه گفت: میان رکن و مقام- خداوند تو را جز با آنچه دوست داری بر نخواهد انگیخت، هر چه می... خواهد باشد، اگر میل تو به بهشت باشد به بهشت می‌روی و اگر به دوزخ باشد به دوزخ می‌روی. و جابر جعفی از علی علیه السّلام روایت کرده که فرمود: هرکس ما اهل بیت را دوست بدارد، پس باید آماده بلایا باشد. ابوالأحوص از أبوحیّان از علی علیه السّلام آورده است که فرمود: دو مرد به خاطر من هلاک می‌شوند: دوستداری که افراط کند و دشمنی که دشنام دهد. و حمّاد بن صالح

ص: ۲۹۵

از أیوب از ابوکهمش (کهمس) از علی صلوات الله علیه روایت کرده که فرمود: سه کس به خاطر من هلاک خواهد شد: لعنت فرست و کسی که به آن گوش کند و بدان اقرار نماید و آنکه بار این گناه را بر دوش کشد و او فرمانروای افراط گری است که با لعن من به او نزدیک شوند و در حضور او از دین من تبرّی می‌جویند و نزد او به نسب من خرده گیری می‌شود در حالی که حسب من حَسَب رسول خدا و دین من دین رسول خداست. و سه کس به خاطر من نجات می‌یابند: کسی که مرا دوست می‌دارد و کسی که دوستدار مرا دوست می‌دارد و کسی که با دشمن من دشمنی کند. پس هرکس قلبش از کینه من پرشده یا دیگران را علیه من سازماندهی کند یا از شأن و منزلت من بکاهد، باید بداند که دشمن او خدا و جبرئیل است و خدا دشمن کافران است.

گوید: همه راویان آورده‌اند که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله درباره علی علیه السّلام فرمود: «این دوستدار من است و من دوستدار او، با دشمنش دشمنی می کنم و با آنکه با او در صلح باشد، صلحم» یا چیزی شبیه این لفظ را فرمود. و محمّد بن عبدالله بن أبی رافع از زید بن علی بن الحسین علیهم السّلام آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام فرمود: «دشمن تو دشمن من و دشمن من، دشمن خدای عزّوجل است.» و عبادهٔ از ابومریم انصاری از علی علیه السّلام آورده است که فرمود: کافر و زنازاده مرا دوست نخواهد داشت. و جعفر بن زیاد از ابوهارون عبدی از ابوسعید خدری آورده است که گفت: ما فرزندانمان را با حُبّ علی بن أبی طالب می‌آزمودیم، پس هر کدام علی را دوست می‌داشت، می‌دانستیم از ماست (حلال زاده است). - . شرح النهج ۱: ۴۸۹- ۴۸۶ -

**[ترجمه]

نهج، [نهج البلاغه] قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام: لَوْ ضَرَبْتُ خَيْشُومَ الْمُؤْمِنِ بِسَيْفِی هَذَا عَلَى أَنْ يُبْغِضَنِی مَا أَبْغَضَنِی وَ لَوْ صَبَبْتُ الدُّنْيَا بِجَمَّاتِهَا(۶) عَلَى الْمُنَافِقِ عَلَى أَنْ يُحِبَّنِی مَا أَحَبَّنِی وَ ذَلِکَ أَنَّهُ قَضَى فَانْقَضَى عَلَى لِسَانِ النَّبِیِّ الْأُمِّیِّ أَنَّهُ قَالَ لَا يُبْغِضُکَ مُؤْمِنٌ وَ لَا يُحِبُّکَ مُنَافِقٌ (۷).

قال ابن أبی الحدید مراده علیه السلام من هذا الفصل إذکار الناس ما قاله فیه

ص: ۲۹۶

۱- ۱. الصحیح کما فی المصدر« کهمس» راجع ذیل الروایه ۵۲.

۲- ۲. فی المصدر: المسرف.

۳- ۳. ألب: تجمع و تحشد. و فی المصدر: أو ألب علی بغضی.

۴- ۴. فی المصدر: ان اللّه عدوه و خصمه.

۵- ۵. شرح النهج ۱: ۴۸۶- ۴۸۹.

۶- ۶. أی بأجمعها.

۷- ۷. نهج البلاغه(عبده ط مصر) ۲: ۱۵۴ و ۱۵۵. و فیه: یا علی لا یبغضک اه.

رسول الله صلى الله عليه و آله و هو مروى فى الصحاح بغير هذا اللفظ لا يحبك إلا مؤمن و لا يبغضك إلا منافق (١).

**[ترجمه]نهج البلاغه: اميرالمؤمنين عليه السّلام فرمود: اگر با اين شمشيرم بر بينى مؤمن ضربت زنم تا با من دشمن شود، دشمن من نخواهد شد و اگر دنيا را با هرچه در آن است نثار منافق كنم تا مرا دوست داشته باشد، مرا دوست نخواهد داشت، زيرا اين تقديرى مقدر است و بر زبان آن پيامبر اُمّى چنين رفته است كه فرمود: هيچ مؤمنى با تو دشمنى نمى‌كند و هيچ منافقى تو را دوست نمى‌دارد. - . نهج البلاغه (عبدهٔ. ج مصر) ٢: ١٥٥- ١٥٤ -

ابن أبى الحديد گويد: مقصود آن حضرت عليه السّلام

ص: ٢٩٦

از اين سخن يادآورى مطلبى است كه رسول خدا درباره ايشان فرموده و اين حديث در صحاح با لفظى ديگر روايت شده است: جز مؤمن تو را دوست نمى‌دارد و جز منافق با تو دشمنى نمى‌ورزد. - . شرح النهج ۴: ٣۵٨ -

**[ترجمه]

«١٠٠»

بشا، [بشاره المصطفى] مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنِ الصَّدُوقِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ أَبِی بَكْرِ بْنِ أَبِی دَاوُدَ عَنْ هِلَالِ بْنِ بِشْرٍ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مُوسَى الطَّوِيلِ عَنْ أَبِی هَاشِمٍ عَنْ زَاذَانَ عَنْ سَلْمَانَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَقُولُ لِعَلِيٍّ عليه السلام: مُحِبُّكَ مُحِبِّی وَ مُبْغِضُكَ مُبْغِضِی (٢).

**[ترجمه]بشارهٔ المصطفى: محمّد بن على بن عبدالصمد با سندى از سلمان آورده است كه گفت: شنيدم رسول خدا صَلى الله عليهِ و آله به على عليه السّلام فرمود: دوستدار تو دوستدار من است و دشمن تو دشمن من. - . بشارهٔ المصطفى : ١٩۴ -

**[ترجمه]

«١٠١»

ما، [الأمالی] للشيخ الطوسی جَمَاعَةٌ عَنْ أَبِی الْمُفَضَّلِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ نُعَيْمٍ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ الْمِنْهَالِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ الْهَاشِمِيِّ عَنِ الْمُنْتَجِعِ بْنِ مُصْعَبٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عليه السلام قَالَ وَ حَدَّثَنَا عُقْبَةُ بْنُ الْمِنْهَالِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حُمَيْدٍ عَنْ مُوسَى بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مُوسَى عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عليهم السلام عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله: جَاءَنِی جَبْرَئِيلُ عليه السلام مِنْ عِنْدِ اللَّهِ بِوَرَقَهِ آسٍ خَضْرَاءَ مَكْتُوبٌ فِيهَا بِبَيَاضٍ إِنِّی افْتَرَضْتُ مَحَبَّهَ عَلِيٍّ عَلَى خَلْقِی فَبَلِّغْهُمْ ذَلِكَ عَنِّی (٣).

**[ترجمه]امالى طوسى: جمعى از ابوالمفضّل با سندى از جابر آورده‌اند كه رسول خدا صَلى الله عليهِ و آله فرمود: جبرئيل از

جانب خداونـد با برگ آس سبزی نزد من آمـد که با خطی سـفید در آن نوشـته شده بود که من محبت علی را بر خلقم فرض کردم، پس این را از جانب من به ایشان ابلاغ کن. - . امالی ابن شیخ طوسی: ۳۸ -

**[ترجمه]

«۱۰۲»

لی، [الأمـالی] للصـدوق ابْنُ إِدْرِیسَ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنِ ابْنِ مَعْرُوفٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی الْخَزَّازِ عَنْ طَلْحَهَ بْنِ زَیْدٍ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السـلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صـلی الله علیه و آله: أَتَانِی جَبْرَئِیلُ مِنْ قِبَلِ رَبِّی جَلَّ جَلَالُهُ فَقَالَ یَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ یُقْرِئُکَ السَّلَامَ وَ یَقُولُ لَکَ بَشِّرْ أَخَاکَ عَلِیّاً بِأَنِّی لَا أُعَذِّبُ مَنْ تَوَلَّاهُ وَ لَا أَرْحَمُ مَنْ عَادَاهُ (۴).

**[ترجمه]امالی صدوق: ابن ادریس با سندی از امام صادق از پدران بزرگوارش علیهم الصلاهٔ والسلام آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: جبرئیل از طرف پروردگارم جلّ جلاله نزد من آمده و گفت: یا محمّد، خدای عزّوجل سلامت می‌کنـد و به تو می‌گویـد: برادرت علی را بشارت ده که من دوسـتدار او را عـذاب نمی‌کنم و بر دشـمنش رحم نمی‌آورم. - . امالی صدوق: ۲۵ -

**[ترجمه]

«۱۰۳»

ما، [الأمالی] للشـیخ الطوسی الْمُفِیـدُ عَنْ عَلِیِّ بْنِ خَالِدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَی بْنِ وَاصِلٍ عَنْ مُخَوَّلِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ خرور [حَزَوَّرٍ] عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَهَ عَنْ عَمَّارِ

۱- ۱. شرح النهج ۴: ۳۵۸.

۲- ۲. بشاره المصطفی: ۱۹۴.

۳- ۳. أمالی ابن الشیخ: ۳۸.

۴- ۴. أمالی الصدوق: ۲۵.

بْنِ يَاسِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لِعَلِيٍّ عليه السلام يَا عَلِيُّ إِنَّ اللَّهَ قَدْ زَيَّنَکَ بِزِينَهٍ لَمْ يُزَيِّنِ الْعِبَادَ بِزِينَهٍ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنْهَا زَيَّنَکَ بِالزُّهْدِ فِي الدُّنْيَا وَ جَعَلَکَ لَا تَرْزَأُ مِنْهَا شَيْئاً وَ لَا تَرْزَأُ مِنْکَ شَيْئاً وَ وَهَبَ لَکَ حُبَّ الْمَسَاکِينِ فَجَعَلَکَ تَرْضَى بِهِمْ أَتْبَاعاً وَ يَرْضَوْنَ بِکَ إِمَاماً فَطُوبَى لِمَنْ أَحَبَّکَ وَ صَدَّقَ فِيکَ وَ وَيْلٌ لِمَنْ أَبْغَضَکَ وَ کَذَّبَ عَلَيْکَ فَأَمَّا مَنْ أَحَبَّکَ وَ صَدَّقَ فِيکَ فَأُولَئِکَ جِيرَانُکَ فِي دَارِکَ وَ شُرَکَاؤُکَ فِي جَنَّتِکَ وَ أَمَّا مَنْ أَبْغَضَکَ وَ کَذَّبَ عَلَيْکَ فَحَقٌّ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُوقِفَهُ مَوْقِفَ الْکَذَّابِينَ يَوْمَ الْقِيَامَهِ(۱).

کشف، [کشف الغمه] من کتاب کفایه الطالب عن أبی مریم السلولی عن النبی صلی الله علیه و آله: مثله- و ذکره ابن مردویه فی مناقبه (۲).

**[ترجمه]امالی طوسی: شیخ مفید با سندی از عمّار

ص: ۲۹۷

بن یاسر آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام فرمود: یا علی، خداوند تو را به زیوری آراسته که احدی از بندگان را به زینتی محبوب‌تر از آن نزد خدا، نیاراسته است، تو را به پارسایی در دنیا آراسته، و تو را چنان قرار داد که چیزی از دنیا نگیری و دنیا نیز چیزی از تو نگیرد، و حُبّ بینوایان را به تو عطا فرمود، و تو را چنان قرار داد که به اینکه پیرو تو باشند، خرسند گردی و آن‌ها نیز راضی و خوشنود به پیشوایی تو باشند، پس خوشا به حال آنکه تو را دوست داشته و در مورد *تو راست گفته باشد و وای بر کسی که با تو دشمنی ورزیده و درباره تو دروغ گفت، اما کسانی که تو را دوست داشته و در مورد تو صادق بوده باشند، آنان همسایگان تو در خانه‌ات و شریکان تو در بهشت تو خواهند بود، و اما کسی که با تو دشمنی کرده و درباره تو دروغ گفته باشد، پس بر خداوند واجب است که او را در روز قیامت در جایگاه دروغگویان قرار دهد. - . امالی طوسی : ۱۱۳ -

کشف الغمّهٔ: از کتاب «کفایهٔ الطالب» از ابومریم سلولی از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نظیر این حدیث را نقل کرده و ابن مردویه نیز آن را در مناقب خود آورده است. - . کشف الغمّهٔ: ۴۹ -

**[ترجمه]

«۱۰۴»

ما الْمُفِيدُ عَنِ ابْنِ قُولَوَيْهِ عَنِ ابْنِ الْعَيَّاشِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ صَالِحٍ عَنْ سُفْيَانَ بَيَّاعِ الْحَرِيرِ عَنْ عَبْدِ الْمُؤْمِنِ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِکٍ قَالَ: سَأَلْتُهُ مَنْ کَانَ أَبَرَّ النَّاسِ (۳) عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فِيمَا رَأَيْتَ قَالَ مَا رَأَيْتُ أَحَداً بِمَنْزِلَهِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام إِنْ کَانَ يَبْعَثُهُ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ (۴) فَيَسْتَخْلِي بِهِ حَتَّى يُصْبِحَ هَذَا کَانَ لَهُ عِنْدَهُ حَتَّى فَارَقَ الدُّنْيَا قَالَ وَ لَقَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ هُوَ يَقُولُ يَا أَنَسُ تُحِبُّ عَلِيّاً قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ اللَّهِ إِنِّي لَأُحِبُّهُ لِحُبِّکَ إِيَّاهُ فَقَالَ أَمَا إِنَّکَ إِنْ أَحْبَبْتَهُ أَحَبَّکَ اللَّهُ وَ إِنْ أَبْغَضْتَهُ أَبْغَضَکَ اللَّهُ وَ إِنْ أَبْغَضَکَ اللَّهُ أَوْلَجَکَ فِي النَّارِ(۵).

**[ترجمه]امالی طوسی: شیخ مفید با سندی از عبدالمؤمن انصاری از پدرش از أنس بن مالک آورده است که گفت: از وی پرسیدم: به نظر تو چه کسی نزد رسول خدا از همه نیکوکارتر بود؟ گفت: هیچ‌کس را به منزلت علی بن أبی طالب علیه السّلام نیافتم، آن حضرت او را در دل شب فراخوانده و تا صبح با وی خلوت می‌فرمود و تا آن حضرت صَلی الله علیهِ و آله از دنیا رفت، کارش همین بود. گوید: و شنیدام که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله را که می‌فرمود: ای أنس، آیا علی را دوست می... داری؟ عرض کردم: یا رسول الله، به خدا سوگند که چون شما او را دوست می‌دارید، من هم دوستش می‌دارم؛ فرمود: اگر تو او را دوست بداری، خداوند تو را دوست خواهد داشت و اگر دشمنش بداری، خداوند تو را دشمن می‌دارد، و اگر خدا تو را دشمن بدارد، به دوزخت وارد کند. - . امالی طوسی: ۱۴۵ -

**[ترجمه]

«۱۰۵»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْفَحَّامُ عَنِ الْمَنْصُورِیِّ عَنْ عَمِّ أَبِیهِ عِیسَی بْنِ أَحْمَدَ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الثَّالِثِ عَنْ آبَائِهِ عَنِ الْبَاقِرِ علیهم السلام عَنْ جَابِرٍ قَالَ الْفَحَّامُ وَ حَدَّثَنِی

ص: ۲۹۸

۱- ۱. أمالی الطوسیّ: ۱۱۳.

۲- ۲. کشف الغمّه: ۴۹.

۳- ۳. فی المصدر: من کان آثر الناس.

۴- ۴. فی المصدر: کان یبعثنی فی جوف اللیل إلیه.

۵- ۵. أمالی الطوسیّ: ۱۴۵.

عَمِّی عُمَیْرُ بْنُ یَحْیَی عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْبَلْخِیِّ عَنْ أَبِی عَاصِمٍ الضَّحَّاکِ بْنِ مَخْلَدٍ قَالَ سَمِعْتُ الصَّادِقَ علیه السلام یَقُولُ حَدَّثَنِی أَبِی مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله أَنَا مِنْ جَانِبٍ وَ عَلِیٌّ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه لسلام مِنْ جَانِبٍ إِذْ أَقْبَلَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ وَ مَعَهُ رَجُلٌ قَدْ تَلَبَّبَ بِهِ (۱) فَقَالَ مَا بَالُهُ قَالَ حَکَی عَنْکَ یَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَّکَ قُلْتَ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ وَ هَذَا إِذَا سَمِعَتْهُ النَّاسُ فَرَّطُوا فِی الْأَعْمَالِ أَ فَأَنْتَ قُلْتَ ذَلِکَ یَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ نَعَمْ إِذَا تَمَسَّکَ بِمَحَبَّةِ هَذَا وَ وَلَایَتِهِ (۲).

**[ترجمه]امالی طوسی: فحّام با دو سند از امام باقر و صادق علیهما السّلام از جابر بن عبدالله انصاری آورده است که گفت:

ص: ۲۹۸

من و علی علیه السّلام هرکدام در یک طرف رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله نشسته بودیم که عمر بن خطّاب با مردی که جامه او را می‌کشید وارد شد. پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: چه کرده است؟ عرض کرد: از قول شما روایت کرده که «هرکس بگوید لا إله إلّا الله محمد رسول الله به بهشت وارد می‌شود» و اگر این سخن به گوش مردم برسد، در عمل کوتاهی خواهند ورزید، آیا شما چنین چیزی فرموده‌اید یا رسول الله؟ فرمود: آری، اگر به محبّت و ولایت این (علی علیه السّلام) چنگ زند! - . امالی طوسی: ۱۷۷-۱۷۶ -

**[ترجمه]

«۱۰۶»

، [المجالس] للمفید عَلِیُّ بْنُ بِلَالٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الصَّلْتِ عَنْ أَبِی لُزَیْبَهَ(۳) عَنْ عَطَاءٍ عَنِ ابْنِ جُبَیْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: لَمَّا نَزَلَ عَلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّا أَعْطَیْناکَ الْکَوْثَرَ قَالَ لَهُ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام مَا هُوَ الْکَوْثَرُ یَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ نَهَرٌ أَکْرَمَنِیَ اللَّهُ بِهِ قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام إِنَّ هَذَا النَّهَرَ شَرِیفٌ فَانْعَتْهُ لَنَا یَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ نَعَمْ یَا عَلِیُّ الْکَوْثَرُ نَهَرٌ یَجْرِی تَحْتَ عَرْشِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَاؤُهُ أَشَدُّ بَیَاضاً مِنَ اللَّبَنِ وَ أَحْلَی مِنَ الْعَسَلِ وَ أَلْیَنُ مِنَ الزَّبَدِ حَصَاهُ الزَّبَرْجَدُ وَ الْیَاقُوتُ وَ الْمَرْجَانُ حَشِیشُهُ الزَّعْفَرَانُ تُرَابُهُ الْمِسْکُ الْأَذْفَرُ قَوَاعِدُهُ تَحْتَ عَرْشِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ ثُمَّ ضَرَبَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَدَهُ عَلَی جَنْبِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیٍّ علیه السلام وَ قَالَ یَا عَلِیُّ إِنَّ هَذَا النَّهَرَ لِی وَ لَکَ وَ لِمُحِبِّیکَ مِنْ بَعْدِی (۴).

**[ترجمه]مجالس مفید: علی بن بلال با سندی از ابن عباس آورده است که گفت: چون سوره «إِنَّا أَعْطَیْنَاکَ الْکَوْثَرَ» بر رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله نازل شد، علی بن أبی طالب علیه السّلام به آن حضرت عرض کرد: کوثر چیست یا رسول الله؟ فرمود: نهری است که خداوند مرا به داشتن آن گرامی داشته است. علی علیه السّلام عرض کرد: این نهر شریف است یا رسول الله، پس آن را برای ما توصیف بفرمایید! فرمود: بلی یا علی، کوثر نهری است که در زیر عرش خدای عزّوجل جاری است، آبش سپیدتر از شیر و شیرین‌تر از عسل و نرم‌تر از کره است، ریگش زمرّد و یاقوت و مرجان است، علفش زعفران، خاکش مُشک تر، سرچشمه‌اش زیر عرش خدای عزّوجل است، سپس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله با دست خود بر پهلوی امیرالمؤمنین علیه السّلام زده و فرمود: ای علی، این نهر متعلّق به من و توست و متعلّق به کسانی است که پس از من دوستدار تو باشند. - . امالی

مفید: ۱۷۳ -

**[ترجمه]

«۱۰۷»

فض، [کتاب الروضه] قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام: وَلَایَتِی لِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام أَحَبُّ إِلَیَّ مِنْ وِلَادَتِی مِنْهُ لِأَنَّ وَلَایَتِی لِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ فَرْضٌ وَ وِلَادَتِی مِنْهُ فَضْلٌ (۵).

**[ترجمه]الروضه: امام صادق علیه السّلام فرمود: ولایتمداری من نسبت به علی ابن أبی طالب علیه السّلام نزد من دوست داشتنی‌تر از زاده شدنم از آن حضرت است، زیرا ولایتمداری من برای علی بن أبی طالب یک فرض است ولی زاده شدنم از او یک فضیلت است. - . آن را در نسخه چاپی نیافتیم. -

**[ترجمه]

«۱۰۸»

کشف، [کشف الغمه] مِنْ مَنَاقِبِ الْخُوارِزْمِیِّ عَنْ أَبِی بَرْزَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله

۱- ۱. تلبب الرجلان: أخذ كل منهما بتلبيب صاحبه، و هو الطوق.

۲- ۲. أمالي الطوسيّ: ۱۷۶ و ۱۷۷.

۳- ۳. كذا في النسخ، و في المصدر: عن ابى رزين.

۴- ۴. أمالي المفيد: ۱۷۳.

۵- ۵. لم نجده في المصدر المطبوع.

وَ نَحْنُ جُلُوسٌ ذَاتَ يَوْمٍ وَ الَّذِی نَفْسِی بِیَدِهِ لَا تَزُولُ قَدَمُ عَبْدٍ یَوْمَ الْقِیَامَهِ حَتَّی یَسْأَلَهُ اللَّهُ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی عَنْ أَرْبَعٍ عَنْ عُمُرِهِ فِیمَ أَفْنَاهُ وَ عَنْ جَسَدِهِ فِیمَ أَبْلَاهُ وَ عَنْ مَالِهِ مِمَّا اکْتَسَبَهُ (۱) وَ فِیمَ أَنْفَقَهُ وَ عَنْ حُبِّنَا أَهْلَ الْبَیْتِ فَقَالَ لَهُ عُمَرُ فَمَا آیَهُ حُبِّکُمْ مِنْ بَعْدِکَ فَوَضَعَ یَدَهُ عَلَی رَأْسِ عَلِیٍّ علیه السلام وَ هُوَ إِلَی جَانِبِهِ فَقَالَ إِنَّ حُبِّی مِنْ بَعْدِی حُبُّ هَذَا(۲).

**[ترجمه]کشف الغمّهٔ: از مناقب خوارزمی از ابوبرزهٔ آورده است که روزی در حالی که نشسته بودیم، رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود:

ص: ۲۹۹

سوگند به کسی که جانم در دست اوست، هیچ بنده‌ای نیست که قدم در روز قیامت نهد مگر اینکه خدای تبارک و تعالی او را برای چهار چیز بازخواست فرماید: از عمرش که آن را چگونه گذرانده؟ ، از جسمش که چگونه فرسوده‌اش ساخته؟ و از مالش که آن را از کجا به دست آورده و چگونه به مصرف رسانده؟ و از محبّت ما اهل بیت؛ پس عمر عرض کرد: نشانه دوست داشتن شما بعد از شما چه خواهد بود؟ پس آن حضرت دست بر سر علی علیه السّلام که در کنارش نشسته بود نهاده و فرمود: دوست داشتن من بعد از فوت من، دوست داشتن این است. - . کشف الغمّهٔ: ۳۱ -

**[ترجمه]

«۱۰۹»

ج، [الإحتجاج] رُوِیَ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ لِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام: یَا عَلِیُّ لَا یُحِبُّکَ إِلَّا مَنْ طَابَتْ وِلَادَتُهُ وَ لَا یُبْغِضُکَ إِلَّا مَنْ خَبُثَتْ وِلَادَتُهُ وَ لَا یُوَالِیکَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا یُعَادِیکَ إِلَّا کَافِرٌ(۳).

**[ترجمه]الاحتجاج: از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نقل است که آن حضرت به علی بن أبی طالب علیه السّلام فرمود: یا علی، جز پاک‌زاد تو را دوست نمی‌دارد و جز پلشت‌زاد نسبت به تو نفرت نمی‌ورزد و جز مؤمن ولایت تو را نمی‌پذیرد و جز کافر با تو دشمنی نمی‌کند. - . الاحتجاج طبرسی: ۴۳ -

**[ترجمه]

«۱۱۰»

ع، [علل الشرائع] لی، [الأمالی] للصدوق (۴) ابْنُ الْمُتَوَکِّلِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ السِّنْدِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ فُضَیْلِ بْنِ عُثْمَانَ (۵) عَنْ أَبِی الزُّبَیْرِ الْمَکِّیِّ قَالَ: رَأَیْتُ جَابِراً مُتَوَکِّئاً عَلَی عَصَاهُ وَ هُوَ یَدُورُ فِی سِکَکِ الْأَنْصَارِ وَ مَجَالِسِهِمْ وَ هُوَ یَقُولُ عَلِیٌّ خَیْرُ الْبَشَرِ فَمَنْ أَبَی فَقَدْ کَفَرَ یَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ أَدِّبُوا أَوْلَادَکُمْ عَلَی حُبِّ عَلِیٍّ علیه السلام فَمَنْ أَبَی فَانْظُرُوا فِی شَأْنِ أُمِّهِ (۶).

**[ترجمه]علل الشرائع- امالی صدوق: ابن المتوکّل با سندی از ابوزبیر مکّی آورده است که گفت: جابر را دیدم که بر

عصایش تکیه زده و در محلّه‌های انصار و مجالس آن‌ها سر زده و می گفت: علی خیرالبشر است، هرکه نپذیرد، کافر است؛ ای جماعت انصار، فرزنـدانتان را بر حُبّ علی علیه السّـلام تربیت کنیـد و هرکدامشان نپذیرفت، در کار مادرش نظر کنید. - . علل الشرائع: ۵۸ . امالی صدوق: ۴۷ -

**[ترجمه]

«۱۱۱»

ع، [علل الشـرائع] الطَّالَقَانِیُّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ الْعَدَوِیِّ عَنْ حَفْصٍ الْمَقْدِسِیِّ عَنْ عِیسَی بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ حَسَّانَ عَنْ أَبِی صَالِحٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ: مَعَاشِرَ النَّاسِ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی خَلَقَ خَلْقاً لَیْسَ هُمْ مِنْ ذُرِّیَّهِ آدَمَ یَلْعَنُونَ مُبْغِضِی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَقِیلَ لَهُ وَ مَنْ هَذَا الْخَلْقُ قَالَ الْقَنَابِرُ تَقُولُ فِی السَّحَرِ اللَّهُمَّ الْعَنْ مُبْغِضِی عَلِیٍّ اللَّهُمَّ أَبْغِضْ مَنْ أَبْغَضَهُ وَ أَحِبَّ مَنْ أَحَبَّهُ (۷).

ص: ۳۰۰

۱- ۱. فی المصدر: مما کسبه.

۲- ۲. کشف الغمّه: ۳۱.

۳- ۳. الاحتجاج للطبرسیّ: ۴۳.

۴- ۴. فی النسخ« مع، لی» و هو سهو فان الروایه لا توجد فی المعانی.

۵- ۵. فی المصدر و(د). عن فضل بن عثمان.

۶- ۶. علل الشرائع: ۵۸. أمالی الصدوق: ۴۷.

۷- ۷. علل الشرائع: ۵۹.

**[ترجمه]علل الشرائع: طالقانی با سندی از ابن عباس آورده است که گفت: مردم، بدانید که خدای تبارک و تعالی خلقی را آفرید که از ذریّه آدم نیستند و کارشان این است که دشمنان امیرالمؤمنین علیه السّلام را لعن کنند. پس به وی گفته شد: این خلق کیانند؟ گفت: چکاوک‌ها که صبحگاهان می گویند: خداوندا، دشمن علی را لعن فرما، خداوندا دشمن بدار هرکس او را دشمن داشته و دوست بدار آنکه دوستش می‌دارد. - . علل الشرائع: ۵۹ -

ص: ۳۰۰

**[ترجمه]

«۱۱۲»

ع، [علل الشرائع] مُحَمَّدُ بْنُ الْمُظَفَّرِ بْنِ نَفِيسٍ الْمِصْرِيُّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ ابْنِ أَخِي شَبَابٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْهُذَيْلِ الْهَمْدَانِيِّ عَنِ الْفَتْحِ بْنِ قُرَّةَ السَّمَرْقَنْدِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَلَفٍ الْمَرْوَزِيِّ عَنْ يُونُسَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنِ ابْنِ لَهِيعَةَ(۱) عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ أَبُو أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيُّ: اعْرِضُوا حُبَّ عَلِيٍّ عَلَى أَوْلَادِكُمْ فَمَنْ أَحَبَّهُ فَهُوَ مِنْكُمْ وَ مَنْ لَمْ يُحِبَّهُ فَاسْأَلُوا أُمَّهُ مِنْ أَيْنَ جَاءَتْ بِهِ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَقُولُ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام لَا يُحِبُّكَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا يُبْغِضُكَ إِلَّا مُنَافِقٌ أَوْ وَلَدُ زِنْيَةٍ أَوْ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَ هِيَ طَامِثٌ (۲).

**[ترجمه]علل الشرائع: محمّد بن المظفّر بن نفیس مصری با سندی از جابر آورده است که ابوایوب انصاری گفت: حُبّ علی را بر فرزندانتان عرضه کنید، هرکدام او را دوست داشتند از شما هستند و هرکدام او را دوست نداشتند، از مادرش بپرسید که او را از کجا آورده است زیرا من از رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله شنیدم که به علی بن أبی طالب علیه السّلام فرمود: جز مؤمن تو را دوست نمی‌دارد و جز منافق یا زنازاده یا کسی که مادرش در حین حیض به وی باردار شده، با تو دشمنی نمی... کند. - . علل الشرائع: ۵۹ -

**[ترجمه]

«۱۱۳»

ما، [الأمالي] للشيخ الطوسي أَبُو مَنْصُورٍ السُّكَّرِيُّ عَنْ جَدِّهِ عَلِيِّ بْنِ عُمَرَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَاغَنْدِيِّ عَنْ هَاشِمِ بْنِ نَاجِيَةَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ مِيثَمٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: شَهِدْتُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام وَ هُوَ يَجُودُ بِنَفْسِهِ فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ يَا حَسَنُ قَالَ الْحَسَنُ لَبَّيْكَ يَا أَبَتَاهْ قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَخَذَ مِيثَاقَ أَبِيكَ وَ رُبَّمَا قَالَ أَعْطَى مِيثَاقِي وَ مِيثَاقَ كُلِّ مُؤْمِنٍ عَلَى بُغْضِ كُلِّ مُنَافِقٍ وَ فَاسِقٍ وَ أَخَذَ مِيثَاقَ كُلِّ مُنَافِقٍ وَ فَاسِقٍ عَلَى بُغْضِ أَبِيكَ (۳).

**[ترجمه]امالی طوسی: ابومنصور سکّری با سندی از عمران بن میثم از پدرش آورده است که گفت: امیرالمؤمنین علیه السّلام را در حالی دیدم که جانفشانی می‌فرمود و شنیدم که می‌فرمود: ای حسن: حسن علیه السّلام عرض کرد: گوش به فرمان پدرا! فرمود: خدای متعال از پدرت - و شاید فرمود: عهدی با من بست - و از هر مؤمنی، پیمان گرفته که هر منافق و

فاسقی را دشمن بدارد و از هر منافق و فاسقی پیمان گرفته که با پدرت دشمنی ورزد. - . امالی طوسی : ۱۹۴ -

**[ترجمه]

«۱۱۴»

ب، [قرب الإسناد] مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى عَنِ الْقَدَّاحِ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عليه السلام قَالَ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ: وَ اللَّهِ مَا كُنَّا نَعْرِفُ الْمُنَافِقِينَ فِي زَمَانِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله إِلَّا بِبُغْضِهِمْ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام(۴).

**[ترجمه]قرب الإسناد: محمّد بن عیسی از قدّاح از جعفر از پدرش علیه السّلام آورده است که عبدالله بن عمر گفت: به خدا سوگند در عهد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله منافقان را جز از طریق دشمنی با علی بن أبی طالب علیه السّلام نمی‌شناختیم. - . قرب الإسناد: ۱۴ -

**[ترجمه]

«۱۱۵»

ن، [عيون أخبار الرضا عليه السلام] بِإِسْنَادِ التَّمِيمِيِّ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لِعَلِيٍّ عليهم السلام لَا يُبْغِضُكَ مِنَ الْأَنْصَارِ إِلَّا مَنْ كَانَ أَصْلُهُ يَهُودِيّاً. وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام: إِنَّهُ لَعَهِدَ النَّبِيُّ الْأُمِّيُّ إِلَيَّ أَنَّهُ لَا يُحِبُّنِي إِلَّا مُؤْمِنٌ

۱- ۱. فی(د): عن ابی لهیعه.

۲- ۲. علل الشرائع: ۵۹.

۳- ۳. أمالی الطوسیّ: ۱۹۴.

۴- ۴. قرب الإسناد: ۱۴.

وَ لَا يُبْغِضُنِي إِلَّا مُنَافِقٌ. وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله: بُغْضُ عَلِيٍّ كُفْرٌ وَ بُغْضُ بَنِي هَاشِمٍ (۱).

وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ عَلِيٍّ علیه السلام قَالَ قَالَ لِيَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله: فِيكَ مَثَلٌ مِنْ عِيسَى أَحَبَّهُ النَّصَارَى حَتَّى كَفَرُوا وَ أَبْغَضَهُ الْيَهُودُ حَتَّى كَفَرُوا فِي بُغْضِهِ. وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله: مُحِبُّكَ مُحِبِّي وَ مُبْغِضُكَ مُبْغِضِي وَ مُبْغِضِي مُبْغِضُ اللَّهِ. وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله: لَا يُحِبُّ عَلِيّاً إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا يُبْغِضُهُ إِلَّا كَافِرٌ. وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ حُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ علیهما السلام عَنْ جَابِرٍ قَالَ: مَا كُنَّا نَعْرِفُ الْمُنَافِقِينَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِلَّا بِبُغْضِهِمْ عَلِيّاً وَ وُلْدَهُ (۲).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: با إسناد تمیمی از امام رضا از پدرانش علیهم السّلام آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام فرمود: از میان انصار جز کسی که یهودی الأصل باشد، با تو دشمنی نمی‌کند... و با همین إسناد فرمود: علی علیه السّلام فرمود: به راستی که عهد و پیمان پیامبر اَمّی صَلی الله علیهِ و آله به من است که جز مؤمن مرا دوست نداشته باشد

ص: ۳۰۱

و جز منافق با من دشمنی نکند. و با همین اسناد فرمود: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: دشمنی با علی کفر است و دشمنی با بنی‌هاشم نیز همین طور است. - . عیون الأخبار: ۲۲۱ -

و با همین اسناد از علی علیه السّلام آورده است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به من فرمود: تو از جهتی مانند عیسی علیه السلام می‌مانی، مسیحیان آنقدر او را دوست داشتند تا اینکه به کفر افتادند و یهودیان چنان با او به دشمنی پرداختند که کافر شدند. (تو نیز اینچنین هستی)

و با همین اسناد گوید: پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: دوستدار تو دوستدار من است * و دشمن تو دشمن من است، و دشمن من دشمن خداست.

و با همین اسناد گوید: پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: علی را دوست نمی‌دارد مگر مومن و او را دشمن نمی‌دارد مگر شخص کافر.

و با همین اسناد از حسین بن علی علیه السّلام از جابر آورده است که گفت: در عهد رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله منافقان را جز از راه دشمنی آن‌ها با علی و فرزندانش نمی‌شناختیم. - . عیون الأخبار : ۲۲۳ -

**[ترجمه]

«۱۱۶»

ثو، [ثواب الأعمال] ابْنُ الْمُتَوَكِّلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنْ عُيَيْنَةَ بَيَّاعِ الْقَصَبِ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ

آبَائِهِ صلوات الله علیهم قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: إِنَّ الْجَنَّهَ لَتَشْتَاقُ وَ يَشْتَدُّ ضَوْؤُهَا لِأَحِبَّاءِ عَلِيٍّ علیه السلام وَ هُمْ فِي الدُّنْيَا قَبْلَ أَنْ يَدْخُلُوهَا وَ إِنَّ النَّارَ لَتَغِيظُ وَ يَشْتَدُّ زَفِيرُهَا عَلَى أَعْدَاءِ عَلِيٍّ علیه السلام وَ هُمْ فِي الدُّنْيَا قَبْلَ أَنْ يَدْخُلُوهَا(۳).

**[ترجمه]ثواب الأعمال: ابن المتوكّل با سندى از امام صادق علیه السّلام از پدرانش صلوات الله علیهم آورده است كه رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: يقيناً كه بهشت براى محبان على در حالى كه هنوز در دنيا هستند و وارد آن نشده‌اند، مشتاق است و نورش براى آن‌ها فزونى مى‌يابد؛ و تحقيقاً كه دوزخ به خشم آمده و لهيب آن بر دشمنان على علیه السّلام در حالى كه هنوز هم در دنيا هستند و قبل از اينكه وارد آن شوند، فزونى مى‌يابد. - . ثواب الأعمال : ۲۰۰ -

**[ترجمه]

«۱۱۷»

سن، [المحاسن] مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ عَنِ النُّعْمَانِ (۴) عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي عَاصِمٍ السِّجِسْتَانِيِّ قَالَ سَمِعْتُ مَوْلًى لِبَنِي أُمَيَّهَ يُحَدِّثُ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام يَقُولُ: مَنْ أَبْغَضَ عَلِيّاً دَخَلَ النَّارَ ثُمَّ جَعَلَ اللَّهُ فِي عُنُقِهِ اثْنَيْ عَشَرَ أَلْفَ شُعْبَهٍ عَلَى كُلِّ شُعْبَهٍ مِنْهَا شَيْطَانٌ يَبْزُقُ فِي وَجْهِهِ وَ يَكْلَحُ (۵).

**[ترجمه]المحاسن: محمّد بن على *از نعمان از ابن مسكان از ابوعاصم سيستانى آورده است كه گفت: از يكى از موالى بنى‌اميّه كه حديث مى‌گفت شنيدم كه امام باقر علیه السّلام فرموده است: هركس با على دشمنى كند وارد دوزخ مى‌شود آن... گاه خداوند دوازده هزار طوق به گردنش افكنده كه بر هر طوق شيطانى است كه به صورتش آب دهان انداخته و وى را به وحشت و هراس اندازد. - . المحاسن: ۱۸۶ -

**[ترجمه]

«۱۱۸»

سن، [المحاسن] ابْنُ يَزِيدَ عَنِ الْمُبَارَكِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَهَ عَنْ حَمِيدَهَ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: التَّارِكُونَ وَلَايَهَ

۱- ۱. عيون الأخبار: ۲۲۱. و فيه: و بغض بنى هاشم نفاق.

۲- ۲. عيون الأخبار: ۲۲۳.

۳- ۳. ثواب الأعمال: ۲۰۰.

۴- ۴. فى المصدر: عن علىّ بن النعمان.

۵- ۵. المحاسن: ۱۸۶.

عَلِيٍّ الْمُنْكِرُونَ لِفَضْلِهِ الْمُظَاهِرُونَ أَعْدَاءَهُ خَارِجُونَ عَنِ الْإِسْلَامِ مَنْ مَاتَ مِنْهُمْ عَلَى ذَلِكَ (۱).

**[ترجمه]المحاسن: ابن يزيد با سندى از امام باقر عليه السّلام آورده است كه رسول خدا صلى الله عليه و آله فرمود: كسانى كه ولايت على عليه السّلام را رها كرده

ص: ۳۰۲

فضيلت او را بر ديگران منكر شده و پشتيبان دشمنان وى باشند، اگر بر اين حال بميرند، از اسلام خارج‌اند. - . المحاسن: ۱۸۶ -

**[ترجمه]

«۱۱۹»

مد، [العمده] عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ وَكِيعٍ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ عَنْ زِرِّ بْنِ حُبَيْشٍ عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ: عَهِدَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله إِلَيَّ أَنَّهُ لَا يُحِبُّكَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا يُبْغِضُكَ إِلَّا مُنَافِقٌ.

وَ عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَسْوَدَ بْنِ عَامِرٍ عَنْ إِسْرَائِيلَ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: إِنَّمَا كُنَّا نَعْرِفُ مُنَافِقِي الْأَنْصَارِ بِبُغْضِهِمْ عَلِيّاً عليه السلام.

وَ عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ السُّلَمِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: مَا كُنَّا نَعْرِفُ مُنَافِقِينَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ إِلَّا بِبُغْضِهِمْ عَلِيّاً.

وَ عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبَّادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فُضَيْلٍ عَنْ أَبِي نَصْرٍ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ مُسَاوِرٍ الْحِمْيَرِيِّ عَنْ أُمِّهِ قَالَتْ: دَخَلْتُ عَلَى أُمِّ سَلَمَةَ فَسَمِعْتُهَا تَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لِعَلِيٍّ عليه السلام لَا يُبْغِضُكَ مُؤْمِنٌ وَ لَا يُحِبُّكَ مُنَافِقٌ.

و عنه عن أبيه عن عثمان عن محمد بن أبي شيبه(۲) عن محمد بن فضيل: مثله.

وَ عَنْهُ عَنِ الْهَيْثَمِ بْنِ خَلَفٍ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عَبْدِ رَبِّهِ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ قَالَ: قُلْتُ لِجَابِرٍ كَيْفَ كَانَ عَلِيٌّ فِيكُمْ قَالَ ذَاكَ مِنْ خَيْرِ الْبَشَرِ مَا كُنَّا نَعْرِفُ الْمُنَافِقِينَ إِلَّا بِبُغْضِهِمْ إِيَّاهُ.

وَ عَنْهُ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ حُبَابٍ الْبَصْرِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَمَةَ عَنْ أَبِي لَهِيعَةَ عَنْ أَبِي الْأَسْوَدِ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ: أَنَّ رَجُلًا وَقَعَ فِي عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام بِمَحْضَرٍ مِنْ عُمَرَ فَقَالَ لَهُ عُمَرُ تَعْرِفُ صَاحِبَ هَذَا الْقَبْرِ هُوَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ وَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَلَا تَذْكُرْ عَلِيّاً إِلَّا بِخَيْرٍ فَإِنَّكَ إِنْ أَبْغَضْتَهُ آذَيْتَ هَذَا فِي قَبْرِهِ.

ص: ۳۰۳

١- ١. المحاسن: ١٨٦.

٢- ٢. فی المصدر: عن عثمان بن محمّد بن أبی شیبه.

وَ مِنَ الْجَمْعِ بَیْنَ الصَّحِیحَیْنِ لِلْحُمَیْدِیِّ مِنْ إِفْرَادِ مُسْلِمٍ بِالْإِسْنَادِ عَنْ زِرِّ بْنِ حُبَیْشٍ قَالَ قَالَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام: وَ الَّذِی فَلَقَ الْحَبَّهَ وَ بَرَأَ النَّسَمَهَ لَعَهِدَ النَّبِیُّ الْأُمِّیُّ إِلَیَّ أَنْ لَا یُحِبَّنِی إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا یُبْغِضَنِی إِلَّا مُنَافِقٌ. و روی من سنن أبی داود عن ابن حبیش: مثله.

وَ مِنَ الْجَمْعِ بَیْنَ الصِّحَاحِ السِّتَّهِ لِلْعَبْدَرِیِّ مِنْ سُنَنِ أَبِی دَاوُدَ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْخُدْرِیِّ قَالَ: إِنَّا کُنَّا لَنَعْرِفُ الْمُنَافِقِینَ بِبُغْضِهِمْ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام(۱).

أَقُولُ رَوَی ابْنُ الْأَثِیرِ فِی جَامِعِ الْأُصُولِ: مِثْلَ مَا مَرَّ عَنِ الْبُخَارِیِّ وَ مُسْلِمٍ وَ أَبِی دَاوُدَ وَ التِّرْمِذِیِّ لَا نُعِیدُهَا حَذَراً مِنَ التَّکْرَارِ.

**[ترجمه]العمدهٔ: از عبدالله بن احمد بن حنبل با سندی از علی علیه السّلام آورده است که آن حضرت فرمود: پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به من عهد و پیمان داده که «جز مؤمن تو را دوست نمی‌دارد و جز منافق با تو دشمنی نمی‌کند.»

و از اوست که با سندی از ابوسعید خدری آورده است که گفت: ما منافقین انصار را تنها با دشمنی‌شان نسبت به علی علیه السّلام می‌شناختیم.

و با سندی از جابر بن عبدالله آورده است که گفت: ما انصاریان، منافقان را تنها از *طریق دشمنی آن‌ها

با علی علیه السّلام می‌شناختیم.

و با سندی از مادر مساور حمیری آورده است که گفت: بر اُم‌سلمه وارد شدم و شنیدم که می‌گفت: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام فرمود: مؤمن با تو دشمنی نمی‌کند و منافق تو را دوست نمی‌دارد.

و با سندی از محمد بن فضیل مثل این روایت را آورده است.

با سندی از ابوالزبیر آورده است که به جابر گفتم: علی علیه السّلام در میان شما چگونه بود؟ گفت: او یکی از خیرالبشر بود، منافقان را جز از طریق دشمنی با او نمی‌شناختیم.

و با سندی از عروهٔ بن زبیر آورده است که مردی در حضور عمر از علی بن أبی طالب علیه السّلام بدگویی کرد، پس عمر به او گفت: آیا صاحب این قبر را می‌شناسی؟ او محمّد بن عبدالله بن عبدالمطّلب است و علی فرزند ابوطالب بن عبدالمطّلب است؛ پس جز به نیکی علی را یاد مکن زیرا اگر با او دشمنی کنی این (پیامبر صَلی الله علیهِ و آله) را در قبرش آزرده‌ای.

ص: ۳۰۳

و از «الجمع بین الصحیحین» حمیدی از افراد مسلم با اسناد از زرّ بن حبیش آورده است که علی بن أبی طالب علیه السّلام فرمود: سوگند به کسی که دانه را شکافت و انسان را آفرید پیامبر اُمّی به من تعهّد داده است که جز مؤمن مرا دوست ندارد و جز منافق با من دشمنی نکند. و از سنن ابوداود از ابن حبیش نظیر آن را نقل کرده است.

و از «الجمع بين الصحاح السّته» عبدری از سنن ابوداود از ابوسعید خدری آورده است که گفت: ما منافقان را با دشمنی‌شان با علی بن أبی طالب علیه السّلام می‌شناختیم. - . العمدهٔ: ۱۱۱-۱۱۰ -

می گویم: ابن أثیر در «جامع الأصول» نظیر آنچه از بخاری و مسلم و ابوداود و ترمذی آورده‌اند را نقل کرده است که برای اجتناب از تکرار از بیان آن‌ها خودداری می کنیم.

**[ترجمه]

«۱۲۰»

وَ رَوَى ابْنُ شِيرَوَيْهِ فِي كِتَابِ الْفِرْدَوْسِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله أَنَّهُ قَالَ: إِنَّمَا دَفَعَ اللَّهُ الْقَطْرَ عَنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ بِسُوءِ رَأْيِهِمْ فِي أَنْبِيَائِهِمْ وَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَدْفَعُ الْقَطْرَ عَنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ بِبُغْضِهِمْ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام.

وَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله قَالَ: أُوصِيكُمْ بِهَذَيْنِ خَيْراً يَعْنِي عَلِيّاً وَ الْعَبَّاسَ لَا يَكُفُّ عَنْهُمَا أَحَدٌ وَ لَا يَحْفَظُهُمَا لِي إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ نُوراً يَرِدُ بِهِ عَلَيَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

وَ عَنْ عُمَرَ بْنِ شَرَاحِيلَ عَنْهُ صلى الله عليه و آله أَنَّهُ قَالَ: اللَّهُمَّ انْصُرْ مَنْ نَصَرَ عَلِيّاً اللَّهُمَّ أَكْرِمْ مَنْ أَكْرَمَ عَلِيّاً اللَّهُمَّ اخْذُلْ مَنْ خَذَلَ عَلِيّاً.

وَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْهُ صلى الله عليه و آله: اللَّهُمَّ أَعِنْهُ وَ أَعِنْ بِهِ وَ ارْحَمْهُ وَ ارْحَمْ بِهِ وَ انْصُرْهُ وَ انْصُرْ بِهِ اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالاهُ وَ عَادِ مَنْ عَادَاهُ يَعْنِي عَلِيّاً عليه السلام.

وَ عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله قَالَ: حُبُّ عَلِيٍّ يُخْمِدُ النِّيرَانَ.

وَ عَنْ مُعَاذٍ عَنْهُ صلى الله عليه و آله قَالَ: حُبُّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ حَسَنَةٌ لَا تَضُرُّ مَعَهَا سَيِّئَةٌ وَ بُغْضُهُ سَيِّئَةٌ لَا تَنْفَعُ مَعَهَا حَسَنَةٌ.

وَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْهُ صلى الله عليه و آله: حُبُّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ يَأْكُلُ الذُّنُوبَ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ.

ص: ۳۰۴

۱- ۱. العمده: ۱۱۰ و ۱۱۱.

وَ عَنْ عُمَرَ عَنْهُ صلی الله علیه و آله: حُبُّ عَلِیٍّ بَرَاءَهٌ مِنَ النَّارِ.

وَ عَنْ أُمِّ سَلَمَهَ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: شِیعَهُ عَلِیٍّ هُمُ الْفَائِزُونَ یَوْمَ الْقِیَامَهِ.

وَ عَنْ أَنَسٍ عَنْهُ صلی الله علیه و آله قَالَ: عُنْوَانُ صَحِیفَهِ الْمُؤْمِنِ حُبُّ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ.

وَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْهُ صلی الله علیه و آله قَالَ: لَوِ اجْتَمَعَ النَّاسُ عَلَی حُبِّ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ لَمَا خَلَقَ اللَّهُ النَّارَ.

وَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْهُ صلی الله علیه و آله قَالَ: لَمَّا أُسْرِیَ بِی إِلَی السَّمَاءِ السَّابِعَهِ رَأَیْتُ فِی سَاقِ الْعَرْشِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَیَّدْتُهُ وَ نَصَرْتُهُ بِأَخِیهِ عَلِیٍّ.

وَ عَنْ مُعَاوِیَهَ بْنِ حبده عَنْهُ صلی الله علیه و آله: مَنْ مَاتَ وَ فِی قَلْبِهِ بُغْضُ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ فَلْیَمُتْ یَهُودِیّاً أَوْ نَصْرَانِیّاً.

وَ عَنْ عَلِیٍّ علیه السلام عَنْهُ صلی الله علیه و آله قَالَ: یَا مَعْشَرَ الْمُهَاجِرِینَ (۱) وَ الْأَنْصَارِ أَحِبُّوا عَلِیّاً بِحُبِّی وَ أَکْرِمُوهُ لِکَرَامَتِی وَ اللَّهِ مَا قُلْتُ لَکُمْ هَذَا مِنْ قِبَلِی وَ لَکِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِی بِذَلِکَ.

وَ عَنْ عَلِیٍّ علیه السلام عَنْهُ صلی الله علیه و آله قَالَ: یَا عَلِیُّ لَا یُبْغِضُکَ مِنَ الرِّجَالِ إِلَّا مُنَافِقٌ وَ مَنْ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَ هِیَ حَائِضٌ وَ لَا یُبْغِضُکَ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا السَّلَقْلَقِیُّ السَّلَقْلَقِیُّ الَّتِی تَحِیضُ مِنْ دُبُرِهَا.

وَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْهُ صلی الله علیه و آله قَالَ: یُحْشَرُ الشَّاکُّ فِی عَلِیٍّ مِنْ قَبْرِهِ وَ فِی عُنُقِهِ طَوْقٌ مِنْ نَارٍ فِیهِ ثَلَاثُمِائَهِ شُعْبَهٍ عَلَی کُلِّ شُعْبَهٍ شَیْطَانٌ یُلَطِّخُ فِی وَجْهِهِ حَتَّی یُوقَفَ مَوْقِفَ الْحِسَابِ انْتَهَی (۲).

**[ترجمه]و ابن شیرویه در کتاب «الفردوس» از ابن عباس از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله آورده است که آن حضرت فرمود: خداوند تنها به این دلیل باران را از بنی‌اسرائیل باز گرفت که نسبت به پیامبرانشان بدبین بودند، و خدای عزّوجل به سبب دشمنی این اُمّت با علی بن أبی طالب علیه السّلام، باران را از ایشان منع خواهد فرمود.

ابوسعید خدری از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله آورده است که فرمود: به شما سفارش می‌کنم با این دو- علی و عباس- به نیکی رفتار کنید، زیرا هرکس شرّی را از ایشان دفع کند یا آن‌ها را برای من پاس بدارد، قطعاً خداوند به وی نوری عطا خواهد فرمود که در روز قیامت به واسطه آن بر من وارد خواهد شد.

و از عمر بن شراحیل از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله آورده است که فرمود: خداوندا، یاری کن هرکس که علی را یاری کند! خدایا، گرامی بدار آن‌کس را که علی را گرامی بدارد! خداوندا، خوار و ذلیل فرما آن‌کس که علی را تنها گذارد!

و از ابن عباس از او صَلی الله علیهِ و آله آورده است: خدایا، او را کمک کن و به وسیله او (دین را) کمکک کن، و بر او، و به خاطر او رحم آر! و یاریش فرما و به وسیله او (دین را) یاری فرما! خداوندا، دوستدارش را دوست بدار و با دشمنش دشمنی فرما- منظور آن حضرت علی علیه السّلام بوده- .

و از انس از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله آورده است که فرمود: حُبّ علی آتش‌ها را خاموش می کند.

و از معاذ از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله آورده است که فرمود: حُبّ علی بن أبی طالب حسنه‌ای است که هیچ گناهی با وجود آن زیان نمی‌رساند و دشمنی با او سیّئه‌ای است که هیچ حسنه‌ای با بودن آن سود نمی‌بخشد.

و از ابن عباس از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله آورده است که فرمود: حُبّ علی بن أبی طالب گناهان را چنان می‌خورد که آتش هیزم را.

ص: ۳۰۴

و از عمر از آن حضرت صَلی الله علیهِ و آله: حُبّ علی برات نجات از آتش است.

اُمّ سلمه از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله: در روز قیامت شیعیان علی، خود رستگارانند.

انس از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله: سرلوحه نامه اعمال مؤمن حُبّ علی بن أبی طالب است.

ابن عباس از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله: اگر مردم بر حُبّ علی بن أبی طالب اجماع می کردند، خداوند دوزخ را نمی‌آفرید.

ابن عباس از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله: چون شب معراج مرا به آسمان هفتم بردند، در پایه عرش دیدم نوشته بودند «لاإله إلّا الله، محمّد رسول الله صَلی الله علیهِ و آله- او را به برادرش علی مؤیّد کردم».

معاویه بن حبدهٔ از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله: هرکس با کینه علی بن أبی طالب در قلبش بمیرد، بگذار یهودی یا نصرانی بمیرد. و از علی علیه السّلام از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله: ای جماعت مهاجرین و انصار، علی را به خاطر محبت من دوست بدارید و به کرامت من اکرامش کنید، به خدا سوگند که این را از خود به شما نگفته‌ام بلکه خدا مرا بدان فرمان داده است.

علی علیه السلام از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله: ای علی، از مردان جز منافق با تو دشمنی نورزد و نیز کسی که مادرش در حال حیض به او باردار شده باشد، و از زنان کسی با تو دشمنی نکند مگر کسی که از پشت دچار حیض گردد .

ابن عباس از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله: شک کننده درباره، در حالی محشور شود که طوقی از آتش بر گردن داشته باشد که سیصد زبانه دارد و بر هر زبانه‌ای شیطانی قرار دارد که سیلی بر چهره‌اش می‌زند تا زمانی که هنگام رسیدگی به اعمالش فرا رسد. تمام. -. الفردوس. نسخه خطی -

**[ترجمه]

«۱۲۱»

وَ رَوَی الصَّدُوقُ رَحِمَهُ اللَّهُ فِیمَا وُصِلَ إِلَیْنَا مِنْ کِتَابٍ أَلَّفَهُ فِی فَضَائِلِ الشِّیعَهِ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ یَحْیَی عَنْ بَکْرِ

بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ هِشَامٍ عَنِ الثُّمَالِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِعَلِيٍّ علیه السلام يَا عَلِيُّ مَا ثَبَتَ حُبُّكَ فِي قَلْبِ امْرِئٍ مُؤْمِنٍ فَزَلَّتْ بِهِ قَدَمٌ عَلَى الصِّرَاطِ إِلَّا ثَبَتَتْ لَهُ قَدَمٌ أُخْرَى حَتَّى يُدْخِلَهُ اللَّهُ بِحُبِّكَ الْجَنَّةَ.

ص: ۳۰۵

۱- ۱. فی(د): یا معاشر المهاجرین.

۲- ۲. الفردوس مخطوط و لم نظفر بنسخته.

**[ترجمه]شیخ صدوق رحمه الله در کتابی که درباره فضائل شیعیان تالیف کرده است از حسین بن ابراهیم با سندی از امام باقر علیه السّلام روایت کرده که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به علی علیه السّلام فرمود: ای علی، حُبّ تو در دل مؤمنی جای نگرفت مگر اینکه اگر یک پایش بر روی پل صراط بلغزد، پای دیگرش استوار بماند تا اینکه خداوند به سبب دوست داشتن تو او را به بهشت وارد کند.

ص: ۳۰۵

**[ترجمه]

«۱۲۲»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْخُدْرِیِّ قَالَ: کُنَّا جُلُوساً مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِذْ أَقْبَلَ إِلَیْهِ رَجُلٌ فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنِی عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لِإِبْلِیسَ أَسْتَکْبَرْتَ أَمْ کُنْتَ مِنَ الْعالِینَ (۱) فَمَنْ هُمْ یَا رَسُولَ اللَّهِ الَّذِینَ هُمْ أَعْلَی مِنَ الْمَلَائِکَهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنَا وَ عَلِیٌّ وَ فَاطِمَهُ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ کُنَّا فِی سُرَادِقِ الْعَرْشِ نُسَبِّحُ اللَّهَ وَ تُسَبِّحُ الْمَلَائِکَهُ لِتَسْبِیحِنَا قَبْلَ أَنْ خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ آدَمَ بِأَلْفَیْ عَامٍ فَلَمَّا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ آدَمَ أَمَرَ الْمَلَائِکَهَ أَنْ یَسْجُدُوا لَهُ وَ لَمْ یَأْمُرْنَا بِالسُّجُودِ فَسَجَدَتِ الْمَلَائِکَهُ کُلُّهُمْ إِلَّا إِبْلِیسَ فَإِنَّهُ أَبَی وَ لَمْ یَسْجُدْ فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَی أَسْتَکْبَرْتَ أَمْ کُنْتَ مِنَ الْعالِینَ أَیْ مِنْ هَؤُلَاءِ الْخَمْسِ الْمَکْتُوبِ أَسْمَاؤُهُمْ فِی سُرَادِقِ الْعَرْشِ فَنَحْنُ بَابُ اللَّهِ الَّذِی یُؤْتَی مِنْهُ بِنَا یَهْتَدِی الْمُهْتَدُونَ فَمَنْ أَحَبَّنَا أَحَبَّهُ اللَّهُ وَ أَسْکَنَهُ جَنَّتَهُ وَ مَنْ أَبْغَضَنَا أَبْغَضَهُ اللَّهُ وَ أَسْکَنَهُ نَارَهُ وَ لَا یُحِبُّنَا إِلَّا مَنْ طَابَ مَوْلِدُهُ.

**[ترجمه]و با اسنادش از ابوسعید خدری آورده است که: در محضر رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله نشسته بودیم که مردی نزد آن حضرت آمده و عرض کرد: یا رسول الله، مرا از قول خدای عزّوجل به ابلیس که فرمود: «أَسْتَکْبَرْتَ أَمْ کُنتَ مِنَ الْعَالِین» - . ص/ ۷۵ - {آیا

تکبر نمودی یا از [جمله] برتری جویانی؟»} آگاه فرمایید که اینان که از فرشتگان بالاترند چه کسانی هستند؟ پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: من و علی و فاطمه و حسن و حسین؛ ما دو هزار سال قبل از آفرینش آدم در سرادق (سراپرده‌های) عرش خدا را تسبیح می‌گفتیم و فرشتگان به سبب تسبیح ما تسبیح می‌گفتند، و چون خدای عزّوجل آدم را آفرید، به فرشتگان فرمان داد بر وی سجده کنند ولی به ما چنین فرمانی نداد، پس فرشتگان جملگی سجده کردند مگر ابلیس که استنکاف نموده و سجده نکرد، پس خدای متعال فرمود: «أَسْتَکْبَرْتَ أَمْ کُنتَ مِنَ الْعَالِین» یعنی اینکه تکبر ورزیدی یا از جمله این پنج تنی هستی که نامشان در سرادق عرش نوشته شده است؟ بنابراین، ما باب الله هستیم، همان بابی که از آن نزد خداوند آیند، هدایت یافتگان به ما هدایت یابند، پس هرکس ما را دوست بدارد، خداوند او را دوست خواهد داشت و در بهشت خود مقیمش کند و هرکس با ما دشمنی ورزد، خداوند با وی دشمنی کرده و در دوزخ خود جایش دهد و جز کسی که پاک‌زاد باشد، ما را دوست نخواهد داشت.

**[ترجمه]

«۱۲۳»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ عَطَاءٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله: حُبُّ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ يَأْكُلُ السَّيِّئَاتِ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ.

**[ترجمه]و با اسنادش از حمّاد بن يزيد با سندى از ابن عباس آورده است كه رسول خدا صلى الله عليهِ و آله فرمود: حُبّ على بن أبى طالب گناهان را چنان مى‌خورد كه آتش هيزم را.

**[ترجمه]

«۱۲۴»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَنْ آبَائِهِ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله: يَا عَلِيُّ إِنَّ اللَّهَ وَهَبَ لَكَ حُبَّ الْمَسَاكِينِ وَ الْمُسْتَضْعَفِينَ فِی الْأَرْضِ فَرَضِيتَ بِهِمْ إِخْوَاناً وَ رَضُوا بِكَ إِمَاماً فَطُوبَى لِمَنْ أَحَبَّكَ وَ صَدَّقَ عَلَيْكَ وَ وَيْلٌ لِمَنْ أَبْغَضَكَ وَ كَذَّبَ عَلَيْكَ يَا عَلِيُّ أَنْتَ الْعَالِمُ بِهَذِهِ الْأُمَّةِ مَنْ أَحَبَّكَ فَازَ وَ مَنْ أَبْغَضَكَ هَلَكَ يَا عَلِيُّ أَنَا الْمَدِينَةُ وَ أَنْتَ بَابُهَا فَهَلْ تُؤْتَى الْمَدِينَةُ إِلَّا مِنْ بَابِهَا يَا عَلِيُّ أَهْلُ مَوَدَّتِكَ كُلُّ أَوَّابٍ حَفِيظٍ وَ كُلُّ ذِی طِمْرٍ(۲) لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لَبَرَّ قَسَمَهُ يَا عَلِيُّ إِخْوَانُكَ كُلُّ طَاوٍ(۳) وَ زَاكٍ مُجْتَهِدٍ يُحِبُّ فِيكَ وَ يُبْغِضُ فِيكَ مُحْتَقِرٌ عِنْدَ الْخَلْقِ عَظِيمُ الْمَنْزِلَةِ عِنْدَ اللَّهِ يَا عَلِيُّ مُحِبُّوكَ جِيرَانُ اللَّهِ فِی دَارِ الْفِرْدَوْسِ

ص: ۳۰۶

۱- ۱. سوره ص: ۷۵.

۲- ۲. أى الذى لا يملك شيئا.

۳- ۳. الطاوى: الكاتم للحديث. و الجائع.

لَـا یَتَـأَسَّفُونَ عَلَی مَـا خَلَّفُـوا مِنَ الـدُّنْیَا یَـا عَلِیُّ أَنَـا وَلِیٌّ لِمَنْ وَالَیْتَ وَ أَنَـا عَـدُوٌّ لِمَنْ عَـادَیْتَ یَـا عَلِیُّ مَنْ أَحَبَّکَ فَقَـدْ أَحَبَّنِی وَ مَنْ أَبْغَضَکَ فَقَدْ أَبْغَضَـنِی یَا عَلِیُّ إِخْوَانُکَ الذُّبُلُ الشِّفَاهِ (۱) تُعْرَفُ الرَّهْبَـانِیَّهُ فِی وُجُوهِهِمْ یَا عَلِیُّ إِخْوَانُکَ یَفْرَحُونَ فِی ثَلَاثِهِ مَوَاطِنَ عِنْـدَ خُرُوجِ أَنْفُسِـهِمْ وَ أَنَـا شَاهِـدُهُمْ وَ أَنْتَ وَ عِنْـدَ الْمُسَـاءَلَهِ فِی قُبُورِهِمْ وَ عِنْـدَ الْعَرْضِ وَ عِنْـدَ الصِّرَاطِ إِذْ سُـئِلَ سَـائِرُ الْخَلْقِ عَنْ إِیمَـانِهِمْ فَلَمْ یُجِیبُوا یَـا عَلِیُّ حَرْبُکَ حَرْبِی وَ سِـلْمُکَ سِـلْمِی وَ حَرْبِی حَرْبُ اللَّهِ مَنْ سَالَمَکَ فَقَـدْ سَالَمَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ یَا عَلِیُّ بَشِّرْ إِخْوَانَکَ بِأَنَّ اللَّهَ قَدْ رَضِیَ عَنْهُمْ إِذْ رَضِیَکَ لَهُمْ قَائِداً وَ رَضُوا بِکَ وَلِیّاً یَا عَلِیُّ أَنْتَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ وَ قَائِدُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِینَ.

یَا عَلِیُّ شِـیعَتُکَ الْمُنْتَجَبُونَ وَ لَوْ لَا أَنْتَ وَ شِیعَتُکَ مَا قَامَ لِلَّهِ دِینٌ وَ لَوْ لَا مَنْ فِی الْأَرْضِ مِنْکُمْ لَمَا أَنْزَلَتِ السَّمَاءُ قَطْرَهَا یَا عَلِیُّ لَکَ کَنْزٌ فِی الْجَنَّهِ وَ أَنْتَ ذُو قَرْنَیْهَا شِیعَتُکَ تُعْرَفُ بِحِزْبِ اللَّهِ یَا عَلِیُّ أَنْتَ وَ شِیعَتُکَ الْقَائِمُونَ بِالْقِسْطِ وَ خِیَرَهُ اللَّهِ مِنْ خَلْقِهِ یَا عَلِیُّ أَنَا أَوَّلُ مَنْ یَنْفُضُ التُّرَابَ عَنْ رَأْسِهِ وَ أَنْتَ مَعِی ثُمَّ سَائِرُ الْخَلْقِ یَا عَلِیُّ أَنْتَ وَ شِیعَتُکَ عَلَی الْحَوْضِ تَسْقُونَ مَنْ أَحْبَبْتُمْ وَ تَمْنَعُونَ مَنْ کَرِهْتُمْ وَ أَنْتُمُ الْآمِنُونَ یَوْمَ الْفَزَعِ الْأَکْبَرِ فِی ظِلِّ الْعَرْشِ یَفْزَعُ النَّاسُ وَ لَا تَفْزَعُونَ وَ یَحْزَنُ النَّاسُ وَ لَا تَحْزَنُونَ فِیکُمْ نَزَلَتْ هَـذِهِ الْآیَهُ إِنَّ الَّذِینَ سَـبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنی أُولئِکَ عَنْها مُبْعَدُونَ لا یَسْمَعُونَ حَسِیسَها وَ هُمْ فِی مَا اشْتَهَتْ أَنْفُسُهُمْ خالِدُونَ لا یَحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَکْبَرُ وَ تَتَلَقَّاهُمُ الْمَلائِکَهُ هذا یَوْمُکُمُ الَّذِی کُنْتُمْ تُوعَدُونَ (۲)

یَـا عَلِیُّ أَنْتَ وَ شِـیعَتُکَ تُطْلَبُونَ فِی الْمَوْقِفِ وَ أَنْتُمْ فِی الْجِنَـانِ تَتَنَعَّمُونَ یَـا عَلِیُّ إِنَّ الْمَلَائِکَهَ وَ الْخُزَّانَ یَشْـتَاقُونَ إِلَیْکُمْ وَ إِنَّ حَمَلَهَ الْعَرْشِ وَ الْمَلَـائِکَهَ الْمُقَرَّبِینَ لَیَخُصُّونَکُمْ بِالـدُّعَاءِ وَ یَسْـأَلُونَ اللَّهَ لِمُحِبِّیکُمْ (۳) وَ یَفْرَحُونَ لِمَنْ قَـدِمَ عَلَیْهِمْ مِنْهُمْ کَمَـا یَفْرَحُ الْـأَهْلُ بِالْغَائِبِ الْقَادِمِ بَعْدَ طُولِ الْغَیْبَهِ یَا عَلِیُّ شِیعَتُکَ الَّذِینَ یَخَافُونَ اللَّهَ فِی

۱- ۱. ذبل لسانه أو شفته: جف. و الجمله کنایه عن ضعفهم و هزا لهم لکثره اشتغالهم بالعباده و الذکر.

۲- ۲. سوره الأنبیاء: ۱۰۱- ۱۰۳.

۳- ۳. کذا فی النسخ، و الظاهر: لمجیئکم.

السِّرِّ وَ یَنْصَحُونَهُ فِی الْعَلَانِیَهِ یَا عَلِیُّ شِیعَتُکَ الَّذِینَ یَتَنَافَسُونَ فِی الدَّرَجَاتِ لِأَنَّهُمْ یَلْقَوْنَ اللَّهَ وَ مَا عَلَیْهِمْ مِنْ ذَنْبٍ یَا عَلِیُّ إِنَّ أَعْمَالَ شِیعَتِکَ تُعْرَضُ عَلَیَّ کُلَّ یَوْمِ جُمُعَهٍ فَأَفْرَحُ بِصَالِحِ مَا یَبْلُغُنِی مِنْ أَعْمَالِهِمْ وَ أَسْتَغْفِرُ لِسَیِّئَاتِهِمْ یَا عَلِیُّ ذِکْرُکَ فِی التَّوْرَاهِ وَ ذِکْرُ شِیعَتِکَ قَبْلَ أَنْ یُخْلَقُوا بِکُلِّ خَیْرٍ وَ کَذَلِکَ فِی الْإِنْجِیلِ فَاسْأَلْ أَهْلَ الْإِنْجِیلِ وَ أَهْلَ الْکِتَابِ یُخْبِرُوکَ عَنْ إِلْیَا مَعَ عِلْمِکَ بِالتَّوْرَاهِ وَ الْإِنْجِیلِ وَ مَا أَعْطَاکَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ عِلْمِ الْکِتَابِ وَ إِنَّ أَهْلَ الْإِنْجِیلِ لَیَتَعَاظَمُونَ إِلْیَا وَ مَا یَعْرِفُونَ شِیعَتَهُ (۱) وَ إِنَّمَا یَعْرِفُونَهُمْ بِمَا یَجِدُونَهُ فِی کُتُبِهِمْ.

یَا عَلِیُّ إِنَّ أَصْحَابَکَ ذِکْرُهُمْ فِی السَّمَاءِ أَعْظَمُ مِنْ ذِکْرِ أَهْلِ الْأَرْضِ لَهُمْ بِالْخَیْرِ فَلْیَفْرَحُوا بِذَلِکَ وَ لْیَزْدَادُوا اجْتِهَاداً یَا عَلِیُّ أَرْوَاحُ شِیعَتِکَ تَصْعَدُ إِلَی السَّمَاءِ فِی رُقَادِهِمْ (۲) فَتَنْظُرُ الْمَلَائِکَهُ إِلَیْهَا کَمَا یَنْظُرُ النَّاسُ إِلَی الْهِلَالِ شَوْقاً إِلَیْهِمْ وَ لِمَا یَرَوْنَ مِنْ مَنْزِلَتِهِمْ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ یَا عَلِیُّ قُلْ لِأَصْحَابِکَ الْعَارِفِینَ بِکَ یَتَنَزَّهُونَ عَنِ الْأَعْمَالِ الَّتِی تَعْرِفُهَا یُفَارِقُهَا عَدُوُّهُمْ (۳) فَمَا مِنْ یَوْمٍ وَ لَا لَیْلَهٍ إِلَّا وَ رَحْمَهٌ مِنَ اللَّهِ تَغْشَاهُمْ فَلْیَجْتَنِبُوا الدَّنَسَ یَا عَلِیُّ اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَی مَنْ قَلَاهُمْ (۴) وَ بَرِئَ مِنْکَ وَ مِنْهُمْ وَ اسْتَبْدَلَ بِکَ وَ بِهِمْ وَ مَالَ إِلَی عَدُوِّکَ وَ تَرَکَکَ وَ شِیعَتَکَ وَ اخْتَارَ الضَّلَالَ وَ نَصَبَ الْحَرْبَ لَکَ وَ لِشِیعَتِکَ وَ أَبْغَضَنَا أَهْلَ الْبَیْتِ وَ أَبْغَضَ مَنْ وَالاکَ وَ نَصَرَکَ وَ اخْتَارَکَ وَ بَذَلَ مُهْجَتَهُ وَ مَالَهُ فِینَا یَا عَلِیُّ أَقْرِئْهُمْ مِنِّی السَّلَامَ مَنْ رَآنِی مِنْهُمْ وَ مَنْ لَمْ یَرَنِی وَ أَعْلِمْهُمْ أَنَّهُمْ إِخْوَانِیَ الَّذِینَ أَشْتَاقُ إِلَیْهِمْ فَلْیُلْقُوا عِلْمِی إِلَی مَنْ یَبْلُغُ الْقُرُونَ مِنْ بَعْدِی وَ لْیَتَمَسَّکُوا بِحَبْلِ اللَّهِ وَ لْیَعْتَصِمُوا بِهِ وَ لْیَجْتَهِدُوا فِی الْعَمَلِ فَإِنَّا لَا نُخْرِجُهُمْ مِنْ هُدًی إِلَی ضَلَالَهٍ وَ أَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللَّهَ عَنْهُمْ رَاضٍ وَ أَنَّهُمْ یُبَاهِی بِهِمْ مَلَائِکَتَهُ وَ یَنْظُرُ إِلَیْهِمْ فِی کُلِّ جُمُعَهٍ بِرَحْمَتِهِ وَ یَأْمُرُ الْمَلَائِکَهَ أَنْ یَسْتَغْفِرُوا لَهُمْ

۱- ۱. فی(م) و(د): و ما یعرفونه و ما یعرفون شیعته.

۲- ۲. الرقاد: النوم.

۳- ۳. الصحیح کما فی(د): یقارفها عدوهم. أی یدانیها.

۴- ۴. أی أبغضهم.

يَا عَلِيُّ لَا تَرْغَبْ عَنْ نَصْرِ قَوْمٍ يَبْلُغُهُمْ أَوْ يَسْمَعُونَ أَنِّي أَحِبُّكَ فَأَحَبُّوكَ لِحُبِّي إِيَّاكَ وَ دَانُوا اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ بِذَلِكَ وَ أَعْطَوْكَ صَفْوَ الْمَوَدَّةِ مِنْ قُلُوبِهِمْ وَ اخْتَارُوكَ عَلَى الْآبَاءِ وَ الْإِخْوَةِ وَ الْأَوْلَادِ وَ سَلَكُوا طَرِيقَكَ وَ قَدْ حُمِلُوا عَلَى الْمَكَارِهِ فِينَا فَأَبَوْا إِلَّا نَصْرَنَا وَ بَذَلُوا الْمُهَجَ فِينَا مَعَ الْأَذَى وَ سُوءِ الْقَوْلِ وَ مَا يُقَاسُونَهُ مِنْ مَضَاضَةِ ذَلِكَ (۱) فَكُنْ بِهِمْ رَحِيماً وَ اقْنَعْ بِهِمْ فَإِنَّ اللَّهَ اخْتَارَهُمْ بِعِلْمِهِ لَنَا مِنْ بَيْنِ الْخَلْقِ وَ خَلَقَهُمْ مِنْ طِينَتِنَا وَ اسْتَوْدَعَهُمْ سِرَّنَا وَ أَلْزَمَ قُلُوبَهُمْ مَعْرِفَةَ حَقِّنَا وَ شَرَحَ صُدُورَهُمْ وَ جَعَلَهُمْ مُتَمَسِّكِينَ بِحَبْلِنَا لَا يُؤْثِرُونَ عَلَيْنَا مَنْ خَالَفَنَا مَعَ مَا يَزُولُ مِنَ الدُّنْيَا عَنْهُمْ وَ مَيْلِ الشَّيْطَانِ بِالْمَكَارِهِ عَلَيْهِمْ أَيَّدَهُمُ اللَّهُ وَ سَلَكَ بِهِمْ طَرِيقَ الْهُدَى فَاعْتَصَمُوا بِهِ وَ النَّاسُ فِي غَمْرَةِ الضَّلَالِ مُتَحَيِّرِينَ فِي الْأَهْوَاءِ عَمُوا عَنِ الْمَحَجَّةِ(۲) وَ مَا جَاءَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ فَهُمْ يُمْسُونَ وَ يُصْبِحُونَ فِي سَخَطِ اللَّهِ وَ شِيعَتُكَ عَلَى مِنْهَاجِ الْحَقِّ وَ الِاسْتِقَامَةِ لَا يَسْتَأْنِسُونَ إِلَى مَنْ خَالَفَهُمْ لَيْسَتِ الدُّنْيَا مِنْهُمْ وَ لَيْسُوا مِنْهَا أُولَئِكَ مَصَابِيحُ الدُّجَى أُولَئِكَ مَصَابِيحُ الدُّجَى أُولَئِكَ مَصَابِيحُ الدُّجَى (۳).

**[ترجمه]و با اسنادش از ابوبصیر با سندی از امیرالمؤمنین علیه السّلام آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: ای علی، خداوند دوست داشتن بینوایان و مستضعفان در زمین را به تو عطا فرمود و تو به برادری آنان خوشنود گشتی و آن‌ها نیز به پیشوایی تو خوشنود شدند؛ پس خوشا به حال کسی که تو را دوست بدارد و تصدیقت کند و وای بر کسی که با تو دشمنی کند و در مورد تو دروغ بگوید: ای علی، این تو هستی که به حال این اُمّت آگاهی داری، هرکه تو را دوست داشته باشد، رستگار است و آنکه دشمنت دارد هلاک! ای علی، من شهر هستم و تو دروازه آنی، مگر جز از دروازه به شهر می... آیند؟! ای علی، دوستانت توبه‌کاران خویشتن دارند و ژنده‌پوشان بینوا که چون به خدا سوگند خورند، خداوند ایشان را (در موردی که به آن سوگند خورده اند) اجابت کند؛ ای علی، دوستان تو هر رازدار پاک تلاشگری است، که به خاطر تو دوستی و دشمنی کند، نزد مردم حقیر به نظر آید و نزد خدا بزرگ منزلت؛ ای علی، دوستداران تو همسایگان خدا در بهشت فردوس... اند

ص: ۳۰۶

و بر آنچه از دنیا وا گذارند، تأسف نمی‌خورند؛ ای علی، من دوستدار کسی هستم که تو دوستش بداری و دشمن کسی هستم که تو دشمن بداری؛ ای علی، هرکه تو را دوست بدارد، به یقین مرا دوست داشته است و آنکه دشمنت بدارد، یقیناً با من دشمنی کرده است؛ ای علی، دوستداران تو خشک لبان اند * که می‌توان تارک دنیا بودنشان را از چهره‌هایشان دریافت؛ ای علی، دوستان تو در سه جا شادمانند: هنگامی که جان از بدنشان بیرون رود و من تو بر بالین ایشان باشیم، و هنگام سؤال و جواب در گورهایشان و وقت عرضه اعمال و در کنار پل صراط آن‌گاه که از دیگر خلایق از ایمانشان می‌پرسند و پاسخ ندهند؛ ای علی، جنگ با تو جنگ با من است و صلح با تو صلح با من است و جنگ با من جنگ با خداست هرکس با تو صلح کند با خدای عزّوجل صلح کرده است؛ ای علی، دوستانت را مژده ده که خداوند از ایشان راضی و خوشنود گشته است چون به پیشوایی تو بر ایشان راضی گشته و آنان نیز تو را به ولایت پذیرفتند؛ ای علی، تو امیرمؤمنانی و پیشوای دست و روسپیدان.

ای علی، شیعیان تو برگزیدگانند، و اگر تو و شیعیانت نبودید، دینی برای خدا برپا داشته نمی‌شد و اگر از شماها کسی در زمین نبود، قطره‌ای باران از آسمان نمی‌بارید؛ ای علی، گنجی در بهشت داری و تو ذوالقرنین بهشت هستی و شیعیانت به

«حزب الله» معروف‌اند؛ ای علی، تو و شیعه‌ات همان دادگستران و خوبان از خلق خدایید، ای علی، من اوّلین کسی هستم که از خاک سر برخواهد آورد و تو با من خواهی بود و آن‌گاه دیگر خلایق؛ یا علی، تو و شیعه‌ات بر حوض کوثر هر که را دوست داشته باشید سیراب می‌کنید و هرکس را که دوست نداشته باشید از آن باز می‌دارید و در روز فزع اکبر شما در سایه عرش ایمن هستید، مردم دچار هراس و وحشت می‌شوند و شما چنین نخواهید بود، مردم غمناک خواهند بود و شما اندوهگین نمی... شوید، این آیه درباره شما نازل شده است: «إِنَّ الَّذِینَ سَبَقَتْ لَهُم مِّنَّا الْحُسْنىَ أُوْلَئکَ عَنهَْا مُبْعَدُونَ* لَا یَسْمَعُونَ حَسِیسَهَا

وَ هُمْ فىِ مَا اشْتَهَتْ أَنفُسُهُمْ خَلِدُونَ* لَا یحَْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبرَُ وَ تَتَلَقَّئهُمُ الْمَلَئكَةُ هَاذَا یَوْمُكُمُ الَّذِى كُنتُمْ تُوعَدُون» - . انبیاء/ ۱۰۳- ۱۰۱ - {بی گمان

کسانی که قبلا از جانب ما به آنان وعده نیکو داده شده است از آن [آتش] دور داشته خواهند شد. صدای آن را نمی شنوند، و آنان در میان آنچه دلهایشان بخواهد جاودانند.دلهره بزرگ، آنان را غمگین نمی کند و فرشتگان از آنها استقبال می کنند [و به آنان می گویند:] این همان روزی است که به شما وعده می دادند}

ای علی، تو و شیعیانت در جایگاه حساب فرا خوانده می‌شوید در حالی که شما در بهشت غرق در نعمت ها هستید؛ ای علی، فرشتگان و خازنان مشتاق شما هستند و حاملان عرش و فرشتگان مقرّب اختصاصاً دعاگوی شمایند و از خداوند برای دوستدارانتان طلب – خیر و مغفرت- کنند و از آمدن هر کدام از ایشان چنان شاد شوند که خانواده به دیدن غایبی که پس از غیبتی طولانی آمده باشد، شاد شوند، شادمان می‌گردند، ای علی این شیعیان تو هستند که در ص: ۳۰۷

نهان از خدا می‌ترسند و در عیان نصیحت‌گویان- خلق- اویند، ای علی، شیعیانت برای کسب درجات متعالی باهم رقابت می... نمایند زیرا در حالی خدا را دیدار می‌کنند که هیچ گناهی بر آن‌ها نیست، ای علی، بی‌شک هر روز جمعه اعمال شیعیانت بر من عرضه می‌شود و از کارهای نیک آن‌ها که به من می‌رسد خرسند می‌شوم و برای اعمال ناپسند ایشان آمرزش می‌خواهم؛ ای علی، ذکر خیر تو و شیعیانت پیش از آنکه آفریده شوند در تورات و نیز در انجیل است، پس، از اهل انجیل بپرس و از اهل کتاب بپرس، تو را از «إلیا» با وجود علمی که به تورات و انجیل داری و آنچه خدای عزّوجل از علم کتاب عطا فرموده، آگاه می‌کنند، و اهل انجیل «إلیا» را بزرگ می‌شمارند ولی شیعه او را نمی‌شناسند و تنها از طریق آنچه در کتاب‌هایشان درباره ایشان می‌یابند، آنان را می‌شناسند.

ای علی، یقیناً نام یاران تو در آسمان بزرگتر از ذکر خیر اهل زمین از ایشان است پس باید بدان شاد باشند و بر تلاش خود بیفزایید؛ ای علی، ارواح شیعیان تو در خواب به آسمان بالا می‌روند و فرشتگان چنان ایشان را نگاه می‌کنند که مردم زمین هلال ماه را، و این به خاطر اشتیاق آنان برای دیدار ایشان است و به خاطر منزلتی که برای آنان نزد خدای عزّوجل مشاهده می‌کنند، ای علی، به یاران «علی شناس» خود بگو که از کارهای بدی که تو آن‌ها را می‌شناسی و دشمنانشان آن‌ها را انجام می‌دهند، منزّه و پاک باشند، زیرا روز و شبی نباشد مگر اینکه رحمت خدای تبارک و تعالی آن‌ها را فرا گیرد، پس باید از پلیدی دوری جویند، ای علی، خشم خدا بر کسانی که از ایشان نفرت دارند و از تو و آن‌ها بیزاری جسته و دیگران را به جای تو و آن‌ها برگزیده و به طرف دشمن تو متمایل شده‌اند، و تو را با شیعیانت رها ساخته‌اند، و گمراهی را برگزیده، با تو و شیعیانت به جنگ برخاسته و ما اهل بیت را دشمن داشته و نیز هرکس را که ولایت تو را گردن نهاده و به یاری تو پرداخته و

تو را برگزیده و جان و مال خود را به خاطر ما نثار کرده، بسیار فزونی یافته است، ای علی، سلام مرا به ایشان برسان، *چه آنان که مرا دیده‌اند و چه ندیده‌اند، و آنان را آگاه کن که ایشان برادرانی از منند که مشتاق دیدارشان هستم، پس آن‌ها باید علم مرا به اهل قرون آینده برسانند و به ریسمان خدا چنگ زده و به آن بچسبند و در کار، کوشا و تلاشگر باشند که ما آنان را از هدایت به گمراهی بیرون نمی‌بریم، و آنان را آگاه کن که خدا از ایشان راضی و خوشنود است و به ایشان بر فرشتگان خود مباهات می‌کند و هر روز جمعه با مهربانی به ایشان نظر می‌کند و به فرشتگان خود فرمان می‌دهد که برای ایشان طلب مغفرت کنند.

ص: ۳۰۸

یا علی، از یاری مردمی روگردان مباش که به آن‌ها خبر رسد یا بشنوند که من تو را دوست می‌دارم و تو را به خاطر من دوست می‌دارند و با این کار خود را به خدای عزّوجل نزدیک کردند، و خالصانه‌ترین محبّت از دلهایشان را نثار تو کردند و تو را بر پدران و برادران و فرزندان برگزیدند و راه تو را پیمودند در حالی که به خاطر ما آزارها و سختی‌ها دیدند لیکن دست از یاری ما نکشیدند و در راه ما علی‌رغم آزاری که می‌دیدند و دشنام‌هایی که می‌شنیدند و مصایبی که تحمل کردند، جان بازی‌ها نمودند، بنابراین با ایشان مهربان باش و به داشتن آن‌ها قانع باش که خداوند با علم خود ایشان را از میان خلق برای ما برگزیده و آن‌ها را از گِل ما آفریده و سرّ ما را به آن‌ها سپرده و شناخت حقّ ما را در دل آن‌ها جای داده و سینه‌هایشان را گشاده داشته و آن‌ها را متمسّک به ریسمان ما قرار داده، مخالفان ما را بر ما مقدّم ندارند هرچند از این بابت زیان‌های دنیوی را متحمل شوند و شیطان با سختی ها به سراغ آن ها بیاید، خداوند آن‌ها را تأیید نموده و به راه حق رهنمون ساخت از این رو به وی تمسّک جستند در حالی که مردم در کوری و گمراهی به سر برده و در هوس‌های خود در سرگردانی به سر می‌برند و نسبت به حجّت و آنچه از جانب خدا آمده، کور و نابینا شده‌اند، آن‌ها روز را به شب و شب را در حالی به روز می‌رسانند که خدا از ایشان خشمگین است و این در حالی است که شیعیان تو بر راه حق و پایداری بوده از مؤانست با کسانی که مخالف ایشانند پرهیز می‌کنند، نه به دنیا دل بسته‌اند و نه دنیا به آن‌ها دل بسته است، آنان چراغ‌های شب تارند، آنان چراغ‌های شب تارند، آنان چراغ‌های شب تارند. - . نسخه خطی است و نتوانستیم آن را به دست آوریم. -

**[ترجمه]

«۱۲۵»

کَنْزُ الْکَرَاجُکِیِّ، عَنْ أَسَدِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ السُّلَمِیِّ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَلِیٍّ الْعَتَکِیِّ الْخَطِیبِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ الْبَغْدَادِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عُثْمَانَ الْخَلَّالِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ عَنْ مَعْمَرٍ عَنِ الزُّهْرِیِّ عَنْ عِکْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی حَبَسَ قَطْرَ الْمَطَرِ عَنْ بَنِی إِسْرَائِیلَ بِسُوءِ رَأْیِهِمْ فِی أَنْبِیَائِهِمْ وَ إِنَّهُ حَابِسٌ قَطْرَ الْمَطَرِ عَنْ هَذِهِ الْأُمَّهِ بِبُغْضِهِمْ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام.

وَ عَنِ السُّلَمِیِّ عَنِ الْعَتَکِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ جَعْفَرٍ الْجَوْهَرِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِیٍّ الْمَرْوَزِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ شَبِیبٍ عَنْ خَلَفِ بْنِ أَبِی هَارُونَ الْعَبْدِیِّ قَالَ: کُنْتُ جَالِساً عِنْدَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ فَأَتَی نَافِعُ بْنُ الْأَزْرَقِ فَقَالَ وَ اللَّهِ إِنِّی لَأُبْغِضُ عَلِیّاً فَرَفَعَ

۱- ۱. مض الجرح فلانا: آلمه و أوجعه. مض مضاضه: ألم من وجع المصیبه.

۲- ۲. فی(د): عن الحجه.

۳- ۳. مخطوط و لم نظفر بنسخته.

ابْنُ عُمَرَ رَأْسَهُ فَقَالَ أَبْغَضَکَ اللَّهُ أَ تُبْغِضُ وَیْحَکَ رَجُلًا سَابِقَةٌ مِنْ سَوَابِقِهِ خَیْرٌ مِنَ الدُّنْیَا بِمَا فِیهَا؟

وَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ شَاذَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الشَّامِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ زِیَادٍ الْقَطَّانِ عَنْ یَحْیَی بْنِ أَبِی طَالِبٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبْدِ الْغَفَّارِ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِی صَالِحٍ عَنْ أَبِی هُرَیْرَةَ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله إِذْ أَقْبَلَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله تَدْرِی مَنْ هَذَا قُلْتُ هَذَا عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله هَذَا الْبَحْرُ الزَّاخِرُ هَذَا الشَّمْسُ الطَّالِعَهُ أَسْخَی مِنَ الْفُرَاتِ کَفّاً وَ أَوْسَعُ مِنَ الدُّنْیَا قَلْباً فَمَنْ أَبْغَضَهُ فَعَلَیْهِ لَعْنَهُ اللَّهِ (۱).

وَ عَنْ أَسَدِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ السُّلَمِیِّ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَلِیٍّ الْعَتَکِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْحَنْبَلِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ حَازِمٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَوْنٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ مُوسَی الْبَرْبَرِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَطِیَّهَ الْعَوْفِیِّ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: لَا یُبْغِضُ عَلِیّاً إِلَّا فَاسِقٌ أَوْ مُنَافِقٌ أَوْ صَاحِبُ بَدَائِعَ.

**[ترجمه]کنز کراجکی: از اسد بن ابراهیم با سندی از ابن عباس آورده است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: همانا خداوند باران را بدان سبب از بنی‌اسرائیل بازداشت که به پیامبران خود بدبین بودند هم او باران را از این اُمّت به سبب دشمنی با علی بن أبی طالب علیه السّلام قطع خواهد کرد.

و از سلمی با سندی از خلف بن أبی هارون عبدی آورده است که گفت: نزد عبدالله بن عمر نشسته بودم که نافع بن الأزرق آمده و گفت: به خدا سوگند که من از علی نفرت دارم! پس

ص: ۳۰۹

ابن عمر سر برداشته و گفت: خدا از تو متنفّر باشد- وای بر تو- از مردی نفرت داری که تنها یکی از سوابق درخشان او بهتر از دنیا و آنچه در آن است می‌باشد؟!

و از محمّد بن احمد با سندی از ابوهریرهٔ آورده است که گفت: نزد پیامبر صَلی الله علیهِ و آله بودیم که علی بن أبی طالب علیه السّلام آمد، پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: آیا می‌دانی این کیست؟ عرض کردم: این علی بن أبی طالب است. پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: این دریای خروشان است، این خورشید تابان است، دستش بخشنده‌تر از فرات و قلبش فراخ‌تر از دنیاست، پس هرکس با وی دشمنی کند، لعنت خدا بر او باد! - . کنز الکراجکی: ۶۳-۶۲ -

و از اسد بن ابراهیم سلمی با سندی از ابوسعید خدری آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: جز فاسق یا منافق یا بدعت‌گذار با علی دشمنی نمی‌کند.

**[ترجمه]

بیان

لا یخفی علی متأمل أن أکثر أخبار هذا الباب نص (۲) فی الإمامه و بعضها ظاهر إذ کون محبه رجل واحد من بین جمیع الأمه

علامه للإيمـان و بغضه علامه للنفـاق لا يكون إلا لكونه إماما و خليفه من الله و كون ولايته من أركـان الإيمـان و إلا فسائر المؤمنين و إن بلغوا الـدرجه القصوى من الإيمـان لا يـدخل حبهم أحـدا فى الإيمان و لا يخرج بغضـهم عن الإيمان إلى الكفر و النفاق بل غايه الأمر أن يكون بغضـهم من الكبائر و ذلك لا يقتضـى الكفر و مع قطع النظر عن ذلك مثل هـذا الفضل و الامتياز يمنع تقدم غيره عليه عند أولى الألباب ثم اعلم أن أكثر أخبار هذا الباب متفرقه فى سائر الأبواب لا سيما أبواب حبهم و بغضـهم عليه السـلام فى كتاب الإمامه و أبواب فضائل الشيعه فى كتاب الإيمان و الكفر و باب ذم عائشه و حفصه فى كتاب النبوه و باب استيلائه عليه السلام على الشياطين و باب جوامع المناقب من هذا المجلد و الله الموفق.

ص: ٣١٠

١- ١. كنز الكراجكىّ: ٦٢ و ٦٣. و لم نجد الروايه الأخيره فيه.

٢- ٢. فى(د): صريح نص.

**[ترجمه]بر تأمّل کننده پوشیده نیست که اکثر روایات این باب نصّ بر امامت هستند و برخی دیگر از روایات ظهور در امامت ایشان دارند، زیرا اینکه از میان یک اُمّت دوست داشتن تنها یک نفر از آنها نشانه ایمان باشد و دشمنی با او نشانه نفاق، چنین چیزی ممکن نگردد مگر اینکه آن شخص امام و خلیفه‌ای از جانب خدا باشد، و ولایت او از ارکان ایمان شمرده شود وگرنه سایر مؤمنان هرچند به درجات عالی ایمان برسند، دوست داشتن آنها کسی را وارد جرگه مؤمنان نمی‌کند و دشمنی با آنها کسی را از دایره ایمان خارج نمی‌سازد و به کفر و نفاق نمی‌اندازد، بلکه حداکثر این است که دشمنی با آنها از گناهان کبیره شمرده شود ولی فرد را «کافر» نمی‌سازد؛ و صرف نظر از این نکته، برخوردار بودن آن حضرت از چنین فضل و امتیازی نزد اهل خرد مانع از آن است که دیگری بر وی مقدّم شود. سپس بدان که اکثر احادیث این باب در دیگر باب‌ها پراکنده‌اند بالأخص در باب حُبّ و بغض آنها در کتاب «الامامة» و باب‌های فضائل الشیعه در کتاب «الإیمان و الکفر» و باب ذمّ عائشه و حفصه در کتاب «النبوّة» و باب استیلای آن حضرت علیه السّلام بر شیاطین، و باب جوامع مناقب آن حضرت در همین مجلد. و توفیق دهنده خداست!

ص: ۳۱۰

**[ترجمه]

باب ۸۸ کفر من سبه أو تبرأ منه صلوات الله علیه و ما أخبر بوقوع ذلک بعد و ما ظهر من کرامته عنده

الأخبار

«۱»

لی، [الأمالی] للصدوق الْقَطَّانُ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ الْفَضْلِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْفُرَاتِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَصْرِيِّ عَنْ جَنْدَلِ بْنِ وَالِقٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ سَعِيدٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: أَنَّهُ مَرَّ بِمَجْلِسٍ مِنْ مَجَالِسِ قُرَيْشٍ وَ هُمْ يَسُبُّونَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام فَقَالَ لِقَائِدِهِ مَا يَقُولُ هَؤُلَاءِ قَالَ يَسُبُّونَ عَلِيّاً قَالَ قَرِّبْنِي إِلَيْهِمْ فَلَمَّا أَنْ وَقَفَ عَلَيْهِمْ قَالَ أَيُّكُمُ السَّابُّ اللَّهَ قَالُوا سُبْحَانَ اللَّهِ وَ مَنْ يَسُبَّ اللَّهَ فَقَدْ أَشْرَكَ بِاللَّهِ قَالَ فَأَيُّكُمُ السَّابُّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالُوا وَ مَنْ يَسُبَّ رَسُولَ اللَّهِ فَقَدْ كَفَرَ قَالَ فَأَيُّكُمُ السَّابُّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ قَالُوا قَدْ كَانَ ذَلِكَ قَالَ فَأَشْهَدُ بِاللَّهِ وَ أَشْهَدُ لِلَّهِ لَقَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَقُولُ مَنْ سَبَّ عَلِيّاً فَقَدْ سَبَّنِي وَ مَنْ سَبَّنِي فَقَدْ سَبَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ ثُمَّ مَضَى فَقَالَ لِقَائِدِهِ فَهَلْ قَالُوا شَيْئاً حِينَ قُلْتُ لَهُمْ مَا قُلْتُ قَالَ مَا قَالُوا شَيْئاً قَالَ كَيْفَ رَأَيْتَ وُجُوهَهُمْ قَالَ:

نَظَرُوا إِلَيْكَ بِأَعْيُنٍ مُحْمَرَّةٍ**نَظَرَ التُّيُوسِ إِلَى شِفَارِ الْجَازِرِ(۱)

قَالَ: زِدْنِي فِدَاكَ أَبُوكَ قَالَ:

خُزْرُ الْحَوَاجِبِ نَاكِسُو أَذْقَانِهِمْ**نَظَرَ الذَّلِيلِ إِلَى الْعَزِيزِ الْقَاهِرِ

قَالَ زِدْنِي فِدَاكَ أَبُوكَ قَالَ مَا عِنْدِي غَيْرُ هَذَا قَالَ لَكِنَّ عِنْدِي:

أَحْيَاؤُهُمْ خِزْیٌ عَلَی أَمْوَاتِهِمْ***وَ الْمَیِّتُونَ فَضِیحَهٌ لِلْغَابِرِ(۲)

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب الطبری فی الولایه و العکبری فی الإبانه عن ابن عباس: مثله (۳)

ص: ۳۱۱

۱- ۱. التیوس جمع التیس: الذکر من المعز و الظباء. و الشفار جمع الشفره: السکین العظیمه العریضه. و الجازر: القصاب.

۲- ۲. أمالی الصدوق: ۶۰.

۳- ۳. مناقب آل أبی طالب ۲، ۱۹.

کشف، [کشف الغمه] من کتاب کفایه الطالب عنه: مثله (۱)

**[ترجمه]امالی صدوق: قطّان با سندی از ابن عباس آورده است که وی بر مجلسی از مجالس قریش که مشغول دشنام دادن به علی بن أبی طالب علیه السّلام بوده‌اند گذر کرده و به آنکه افسار مرکبش را می‌کشید گفته است: اینان چه می‌گویند؟ گفت: علی را دشنام می‌دهند. گفت: مرا نزدیک ایشان ببر و چون بر بالای سر ایشان رسید گفت: کدامتان خدا را دشنام داده‌اید؟ گفتند: سبحان الله! کسی که خدا را دشنام دهد به وی شرک ورزیده است. گفت: پس کدامتان رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله را دشنام داده است؟ گفتند: هرکه رسول خدا را دشنام گوید، کفر ورزیده است. گفت: کدامتان علی بن أبی طالب را دشنام داده؟ گفتند: این اتفاق افتاده است! گفت: من خدا را گواه می‌گیرم و خود گواهی می‌دهم که شنیدم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله می‌فرمود: هرکه علی را دشنام دهد، مرا دشنام داده و آنکه مرا دشنام دهد، خدای عزّوجل را دشنام داده است؛ آن‌گاه به راه خود ادامه داده و به راه بر خود گفت: آیا بعد از آنچه من به آنها گفتم، چیزی گفتند؟ گفت: چیزی نگفتند. ابن عباس گفت: چهره‌های ایشان را چگونه دیدی؟ گفت: (شعر)

- «با چشمان سرخ گشته به تو نگریستند، نگاه کردن بزهای نر به تیغ‌های تیز قصّابان»

ابن عباس گفت: بیشتر بگو که پدرت فدایت باد! گفت: (شعر) - «تنگ نظرانی با ابروان فرو افتاده و سرهایی که به پایین خم گشته، چون ذلیلی که بر عزیز قاهری نظر اندازد، تو را نگاه کردند»

گفت: بیشتر بگو که پدرت فدایت باد! گفت: جز این چیزی برای گفتن ندارم، ابن عباس گفت: اما این بیت رادارم:

- «زنده‌هایشان ننگ مرده‌هایشان هستند و مرده‌هایشان موجب رسوایی پیشینیان خویش‌اند» - . امالی صدوق: ۶۰ -

مناقب ابن شهر آشوب: طبری در کتاب «الولایهٔ» و عکبری در «الإبانهٔ» نظیر این روایت را از ابن عباس نقل کرده‌اند. - . مناقب آل أبی طالب ۲: ۱۹ -

ص: ۳۱۱

کشف الغمّهٔ: از کتاب «کفایهٔ الطالب» نظیر این حدیث را از وی نقل کرده است. - . کشف الغمّهٔ: ۳۲ -

**[ترجمه]

بیان

خزر(۲) العیون ضیقها و لعله إنما نسبه إلی الحاجب بإطلاق الحاجب علی العین مجازا أو نسب إلی الحاجب لأن تضییق العین یستلزم تضییقها.

**[ترجمه]خزرالعیون: تنگ چشم، و شاید علت اینکه آن را به ابرو نسبت داده این باشد که مجازاً ابرو گویند و مراد چشم

باشد، یا اینکه به ابرو نسبت داده شده چون تنگ کردن چشم مستلزم درهم کردن ابرو است.

**[ترجمه]

«۲»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِمْرَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْمَکِّیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ یَحْیَی بْنِ أَبِی بَکْرٍ عَنْ إِسْرَائِیلَ عَنْ أَبِی إِسْحَاقَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْجَدَلِیِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أُمِّ سَلَمَةَ زَوْجِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله فَقَالَتْ أَ یُسَبُّ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِیکُمْ فَقُلْتُ مَعَاذَ اللَّهِ فَقَالَتْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ مَنْ سَبَّ عَلِیّاً فَقَدْ سَبَّنِی (۳).

**[ترجمه]امالی طوسی: شیخ مفید با سندی از ابوعبدالله جدلی آورده است که گفت: بر اُمّ سلمه همسر پیامبر صَلی الله علیهِ و آله وارد گشتم که گفت: آیا رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در میان شما دشنام داده می‌شود؟ گفتم: پناه بر خدا! گفت: شنیدم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله می‌فرمود: هرکس علی را دشنام دهد، یقیناً مرا دشنام داده است. - . امالی طوسی : ۵۳- ۵۲ -

**[ترجمه]

«۳»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنِ الْکَاتِبِ عَنِ الزَّعْفَرَانِیِّ عَنِ الثَّقَفِیِّ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ مُهَاجِرٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ الْأَعْلَی عَنْ زِرِّ بْنِ حُبَیْشٍ قَالَ: کَانَ عِصَابَةٌ مِنْ قُرَیْشٍ فِی مَسْجِدِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله فَذَکَرُوا عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام وَ انْتَهَکُوا مِنْهُ وَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَائِلٌ (۴) فِی بَیْتِ بَعْضِ نِسَائِهِ فَأُتِیَ بِقَوْلِهِمْ فَثَارَ(۵) مِنْ نَوْمِهِ فِی إِزَارٍ لَیْسَ عَلَیْهِ غَیْرُهُ فَقَصَدَ نَحْوَهُمْ وَ رَأَوُا الْغَضَبَ فِی وَجْهِهِ فَقَالُوا نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ غَضَبِ اللَّهِ وَ غَضَبِ رَسُولِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا لَکُمْ وَ لِعَلِیٍّ أَ لَا تَدَعُونَ عَلِیّاً(۶) أَلَا إِنَّ عَلِیّاً مِنِّی وَ أَنَا مِنْهُ مَنْ آذَی عَلِیّاً فَقَدْ آذَانِی مَنْ آذَی عَلِیّاً فَقَدْ آذَانِی (۷).

**[ترجمه]امالی طوسی: شیخ مفید با سندی از زرّ بن حبیش آورده است که گفت: جمعی از قریش در مسجدالنبی صَلی الله علیهِ و آله بودند که درباره علی بن أبی طالب سخن آغاز کرده و از وی به بدی یاد کردند و این در حالی است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در خانه یکی از همسران خویش در خواب قیلوله بود و چون کسی سخن آنان را در خانه ایشان بازگفت: آن حضرت از خواب برجسته و در حالی که لنگی بیش بر تن نداشت، قصد آن‌ها نموده و وقتی آثار خشم را بر چهره آن حضرت دیدند عرض کردند: از خشم خدا و رسولش به خدا پناه می‌بریم! پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: با علی چه کار دارید؟ چرا دست از علی بر نمی‌دارید؟ بدانید که علی از من است و من از اویم، هرکس علی را بیازارد، به یقین مرا آزرده است، هرکس علی را بیازارد به یقین مرا آزرده است! - . امالی طوسی: ۸۳ -

**[ترجمه]

«۴»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] بِإِسْنَادِ التَّمِیمِیِّ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله: مَنْ سَبَّ عَلِیّاً فَقَدْ سَبَّنِی وَ مَنْ سَبَّنِی فَقَدْ سَبَّ اللَّهَ.

**[ترجمه]عیون أخبار الرضا: با اسناد تمیمی از امام رضا علیه السّلام از پدرانش علیهم الصلوة و السلام آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: هرکس علی را دشنام دهد، مرا دشنام داده و هرکه مرا دشنام دهد، قطعاً خدا را دشنام داده است.

**[ترجمه]

«۵»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب تَفْسِیرُ الْقُشَیْرِیِّ: نَزَلَ قَوْلُهُ تَعَالَی قَدْ کانَتْ آیاتِی تُتْلی عَلَیْکُمْ

ص: ۳۱۲

۱- ۱. کشف الغمّه: ۳۲.

۲- ۲. بالمعجمتین ثمّ المهمله.

۳- ۳. أمالی الطوسیّ: ۵۲ و ۵۳.

۴- ۴. قال یقیل قیلا: نام فی القائله أی منتصف النهار.

۵- ۵. أی هاج.

۶- ۶. فی المصدر: ما بالکم و لعلی أ ما تدعون علیا؟.

۷- ۷. أمالی الطوسیّ: ۸۳.

فَكَنْتُمْ عَلى أَعْقابِكَمْ تَنْكِصُونَ مُسْتَكْبِرِينَ بِهِ سامِراً تَهْجُرُونَ (۱) أَیْ تَهْذُونَ مِنَ الْهَذَیَانِ فِی مَلَإٍ مِنْ قُرَیْشٍ سَبُّوا عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام وَ سَبُّوا النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله وَ قَالُوا فِی الْمُسْلِمِینَ هُجْراً.

الْحِلْیَهُ کَعْبُ بْنُ عُجْرَهَ عَنْ أَبِیهِ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله: لَا تَسُبُّوا عَلِیّاً فَإِنَّهُ مَمْسُوسٌ فِی ذَاتِ اللَّهِ (۲).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: تفسیر قشیری: قول خدای متعال: «قَدْ کَانَتْ ءَایَاتِی تُتْلَیٰ عَلَیْکُمْ

ص: ۳۱۲

فَکُنتُمْ عَلَیٰ أَعْقَابِکمُ ۖتَنکِصُونَ*مُسْتَکْبِرِینَ بِهِ سَامِرًا تَهْجُرُونَ» - . مؤمنون/ ۶۷-۶۶ - {در

حقیقت، آیات من بر شما خوانده می شد و شما بودید که همواره به قهقرا می رفتید.در حالی که از [پذیرفتن] آن تکبر می ورزیدید و شب هنگام [در محافل خود] بدگویی می کردید}«تَهْجُرُونَ» به معنای «تهذون= یاوه می گویید» است- که از «هذیان» گرفته شده- در مورد جمعی از قریش که علی ابن أبی طالب علیه السّلام و پیامبر صَلی الله علیهِ و آله را دشنام داده و در حق مسلمانان سخنان زشت بر زبان راندند، نازل شده است.

حلیهٔ الأولیاء: کعب بن عجرهٔ از پدرش آورده است که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: علی را دشنام ندهید که در ذات خدا ذوب شده است. - . مناقب آل أبی طالب ۲: ۱۹-۱۸ -

**[ترجمه]

بیان

أی یمسه الأذی و الشده فی رضاء الله تعالی و قربه أو هو لشده حبه لله و اتباعه لرضاه کأنه ممسوس أی مجنون کما ورد فی صفات المؤمن یحسبهم القوم أنهم قد خولطوا و یحتمل أن یکون المراد بالممسوس المخلوط و الممزوج مجازا أی خالط حبه تعالی لحمه و دمه.

**[ترجمه]«ممسوس فی ذات الله» یعنی اینکه در راه رضای خدا و کسب قرب او و هرگونه آسیب و اذیّتی را تحمّل می‌کند، یا اینکه آن حضرت از شدت حبّ خدا و پیروی از هر آنچه موجبات رضایت او را فراهم می‌سازد، به اصطلاح دیوانه حق تعالی بوده است همان‌طور که در صفات مؤمن آمده است که «مردم گمان برند که ایشان دچار جنون شده‌اند» و احتمال دارد که مقصود از «ممسوس» مجازا مخلوط و ممزوج باشد یعنی اینکه عشق خدا با گوشت و خون او عجین شده است.

**[ترجمه]

«۶»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب مُسْنَدُ الْمَوْصِلِيِّ قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: أَ يُسَبُّ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ أَنْتُمْ أَحْيَاءٌ قُلْتُ وَ أَنَّى ذَلِكَ قَالَتْ أَ لَيْسَ يُسَبُّ عَلِيٌّ وَ مَنْ يُحِبُّ عَلِيّاً وَ قَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يُحِبُّهُ (۳).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: مسند موصلی: اُمّ سلمه گوید: شما زنده باشید و رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله دشنام داده می‌شود؟! گفتم: چگونه چنین اتفاقی افتاده است؟ گفت: مگر علی و دوستدار علی دشنام داده نمی‌شوند در حالی که رسول خدا وی را دوست می‌داشت؟ - . مناقب آل أبی طالب۲: ۱۹ -

**[ترجمه]

«۷»

جا، [المجالس] للمفید عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ نَصْرِ بْنِ مُزَاحِمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي صَادِقٍ قَالَ سَمِعْتُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام يَقُولُ: دِينِي دِينُ رَسُولِ اللَّهِ وَ حَسَبِي حَسَبُ رَسُولِ اللَّهِ فَمَنْ تَنَاوَلَ دِينِي وَ حَسَبِي فَقَدْ تَنَاوَلَ دِينَ رَسُولِ اللَّهِ وَ حَسَبَهُ (۴).

**[ترجمه]مجالس مفید: علی بن محمّد با سندی از ابوصادق آورده است که گفت: شنیدم امیرالمؤمنین علی بن أبی طالب علیه السّلام می‌فرمود: دین من دین رسول خداست و اصل و نسبم اصل و نسب رسول خداست، پس هرکس بر دین من و اصل و نسب من خرده بگیرد، بر دین اصل و نسب رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله خرده گرفته است. - . امالی مفید: ۵۲ -

**[ترجمه]

«۸»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی جَمَاعَةٌ عَنْ أَبِي الْمُفَضَّلِ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ حَارِثٍ اللَّيْثِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ الْجَبَّارِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ صَالِحِ بْنِ كَيْسَانَ قَالَ: سَمِعَ عَامِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ وَ كَانَ مِنْ عُقَلَاءِ قُرَيْشٍ ابْناً لَهُ يَنْتَقِصُ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام

۱- ۱. سوره المؤمنون: ۶۶ و ۶۷.

۲- ۲. مناقب آل أبی طالب ۲: ۱۸ و ۱۹.

۳- ۳. مناقب آل أبی طالب ۲: ۱۹.

۴- ۴. أمالی المفید: ۵۲.

فَقَالَ لَهُ یَا بُنَیَّ لَا تَنْتَقِصْ عَلِیّاً فَإِنَّ الدِّینَ لَمْ یَبْنِ شَیْئاً فَاسْتَطَاعَتِ الدُّنْیَا أَنْ تَهْدِمَهُ وَ إِنَّ الدُّنْیَا لَمْ تَبْنِ شَیْئاً إِلَّا هَدَمَهُ الدِّینُ یَا بُنَیَّ إِنَّ بَنِی أُمَیَّهَ لَهِجُوا بِسَبِّ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ فِی مَجَالِسِهِمْ وَ لَعَنُوهُ عَلَی مَنَابِرِهِمْ فَکَأَنَّمَا یَأْخُذُونَ وَ اللَّهِ بِضَبْعَیْهِ إِلَی السَّمَاءِ مَدّاً وَ إِنَّهُمْ لَهِجُوا بِتَقْرِیظِ(۱) ذَوِیهِمْ وَ أَوَائِلِهِمْ مِنْ قَوْمِهِمْ فَکَأَنَّمَا یَکْشِفُونَ مِنْهُمْ عَنْ أَنْتَنَ مِنْ بُطُونِ الْجِیَفِ فَأَنْهَاکَ عَنْ سَبِّهِ (۲).

**[ترجمه]أمالی طوسی: جمعی از ابی المفضّل با سندی از صالح بن کیسان آورده‌اند که گفت: عامر بن عبدالله بن زبیر- که از عقلای قریش بود- شنید که پسرش از علی بن أبی طالب علیه السّلام بدگویی می کند

ص: ۳۱۳

پس به وی گفت: فرزندم، از علی بدگویی مکن که دین هرگز بنایی نساخته که دنیا بتواند آن را ویران سازد و دنیا چیزی نساخته مگر اینکه دین آن‌ها را درهم کوبیده باشد، فرزندم، بنی‌اُمیّهٔ پیوسته علی بن أبی طالب را در مجالس خود دشنام می‌دادند و بر منبرهایشان وی را لعن می‌کردند اما به خدا سوگند با این کارشان گویی بازوی او را گرفته به سوی آسمان بلندش می‌کردند، و پیوسته به تمجید و ستایش خویشاوندان و پیشینیان قومشان پرداختند که با این کار خود گویی درپوش متعفن‌ترین مردار را برداشته‌اند، از این رو تو را از دشنام دادن به وی نهی می‌کنم. - . امالی ابن شیخ طوسی: ۲۳ -

**[ترجمه]

«۹»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی جَمَاعَهٌ عَنْ أَبِی الْمُفَضَّلِ عَنْ أَبِی یَعْلَی مُحَمَّدِ بْنِ زُهَیْرٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَیْمَنَ الطَّهُورِیِّ عَنْ مُصَبِّحِ بْنِ هِلْقَامٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ أَبِی أُمَیَّهَ الطَّرَسُوسِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَطِیَّهَ عَنْ قَیْسِ بْنِ الرَّبِیعِ عَنْ أَبِی إِسْحَاقَ عَنْ شِمْرِ بْنِ عَطِیَّهَ قَالَ: کَانَ أَبِی یَنَالُ مِنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَأُتِیَ فِی الْمَنَامِ فَقِیلَ لَهُ أَنْتَ السَّابُّ عَلِیّاً فَخُنِقَ حَتَّی أَحْدَثَ فِی فِرَاشِهِ ثَلَاثاً یَعْنِی صُنِعَ بِهِ ذَلِکَ فِی الْمَنَامِ ثَلَاثَ لَیَالٍ (۳).

**[ترجمه]امالی طوسی: جمعی از ابی المفضّل با سندی از شمر بن عطیه آورده‌اند که گفت: پدرم پیوسته از علی بن أبی طالب علیه السّلام بدگویی می‌کرد، پس در خواب می‌بیند که به وی گفته می‌شود: آن دشنام دهنده به علی تویی؟ سپس چنان خفه شده بود که رختخواب خویش را نجس کرده بود- سه بار- یعنی سه شب در خواب چنین حالتی برایش پیش آمد. - . امالی ابن شیخ طوسی: ۳۹و۳۸ -

**[ترجمه]

«۱۰»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِمْرَانَ عَنِ ابْنِ دُرَیْدٍ عَنِ الرَّوَّاسِیِ (۴) عَنْ عُمَرَ بْنِ بُکَیْرٍ عَنِ ابْنِ الْکَلْبِیِّ عَنْ أَبِی مِخْنَفٍ عَنْ کَثِیرِ بْنِ الصَّلْتِ قَالَ: جَمَعَ زِیَادُ بْنُ مَرْجَانَهَ النَّاسَ بِرَحْبَهِ الْکُوفَهِ لِیَعْرِضَهُمْ عَلَی الْبَرَاءَهِ مِنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیِّ بْنِ

أَبِی طَالِبٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ وَ النَّاسُ مِنْ ذَلِکَ فِی کَرْبٍ عَظِیمٍ فَأَغْفِیتُ (۵) فَإِذَا أَنَا بِشَخْصٍ قَدْ سَدَّ مَا بَیْنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ فَقُلْتُ لَهُ مَنْ أَنْتَ فَقَالَ أَنَا النَّقَّادُ ذُو الرَّقَبَهِ أُرْسِلْتُ إِلَی

۱- ۱. فی(ک): بتقریض ذویهم. و کلاهما بمعنی المدح و التمجید. و المراد من هذا الکلام أن تنقیصهم أمیر المؤمنین علیه السلام لم یزدده إلّا الجلاله و العظمه، و مدحهم بنی أمیّه لم یزددهم إلا خسارا و تبارا « إِنْ یَنْصُرْکُمُ اللَّهُ فَلا غالِبَ لَکُمْ وَ إِنْ یَخْذُلْکُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِی یَنْصُرُکُمْ مِنْ بَعْدِهِ» .

۲- ۲. أمالی ابن الشیخ: ۲۳.

۳- ۳. أمالی ابن الشیخ: ۳۸ و ۳۹. و لعلّ المراد أنّه أحدث فی فراشه ثلاث لیال کما یستفاد من روایه المناقب الآتیه، راجع ص ۳۲۰.

۴- ۴. فی المصدر: عن الرقاشی.

۵- ۵. أی نعست.

صَاحِبِ الْقَصْرِ فَانْتَبَهْتُ مَذْعُوراً وَ إِذَا غُلَامٌ لِزِيَادٍ قَدْ خَرَجَ إِلَى النَّاسِ فَقَالَ انْصَرِفُوا فَإِنَّ الْأَمِيرَ عَنْكُمْ مَشْغُولٌ وَ سَمِعْنَا الصِّيَاحَ مِنْ دَاخِلِ الْقَصْرِ فَقُلْتُ فِي ذَلِكَ:

مَا كَانَ مُنْتَهِياً عَمَّا أَرَادَ بِنَا***حَتَّى تَنَاوَلَهُ النَّقَّادُ ذُو الرَّقَبِهِ

فَأَسْقَطَ الشَّقَّ مِنْهُ ضَرْبَهً ثَبَتَتْ***كَمَا تَنَاوَلَ ظُلْماً صَاحِبَ الرَّحَبَهِ(۱).

كنز الكراجكى، عن أسد بن إبراهيم الحرانى عن عمر بن على العتكى عن أحمد بن محمد بن سليمان الجوهرى عن أبيه عن محمد بن السرى عن هشام بن محمد السائب عن أبيه عن عبد الرحمن بن السائب عن أبيه: مثله (۲).

**[ترجمه]امالی طوسی: شیخ مفید با سندی از کثیر بن الصّلت آورده است که گفت: زیاد پسر مرجانه مردم را در میدان کوفه گرد آورد تا از آن‌ها بخواهد از امیرالمؤمنین علیه السّلام بیزاری جویند و مردم از این بابت بسیار غمگین بودند. پس به خواب رفتم و در خواب دیدم که شخصی میان آسمان و زمین را بسته است، لذا به وی گفتم: کیستی؟ گفت: من نقّاد ذوالرقبهٔ هستم که به سوی

ص: ۳۱۴

صاحب قصر امارت فرستاده شده‌ام، پس وحشت‌زده از خواب بیدار شدم و ناگهان یکی از غلامان زیاد را دیدم که به مردم می‌گفت: بروید که امیر با شما کاری ندارد، و در پی آن صدای شیون از درون قصر برخاست، سپس من در این مورد گفتم: (شعر)

- «او هرگز از کاری که می‌خواست با ما انجام دهد دست بردار نبود تا این که نقّاد ذو الرقبهٔ گریبانش را گرفت،

- پس با یک ضربت یک طرف او را از کار انداخت- فلج کرد- همان‌طور که او امیرالمؤمنین را ستمگرانه به باد ناسزا گرفت.» - . امالی طوسی: ۱۶۴ -

کنز الکراجکی: از اسد بن ابراهیم حرّانی با سندی از عبدالرحمان بن سائب از پدرش نظیر این حدیث را نقل کرده است. - . کنز الکراجکی: ۶۲-۶۱ -

**[ترجمه]

«۱۱»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْمُفِيدُ عَنِ الْجِعَابِيِّ عَنِ ابْنِ عُقْدَهَ عَنْ يَحْيَى بْنِ زَكَرِيَّا عَنْ بُكَيْرِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَيْمُونٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٌّ علیه السلام: سَتُدْعَوْنَ إِلَى سَبِّي فَسُبُّونِي وَ تُدْعَوْنَ إِلَى الْبَرَاءَهِ مِنِّي فَمُدُّوا الرِّقَابَ فَإِنِّي عَلَى الْفِطْرَهِ(۳).

**[ترجمه]امالی طوسی: شیخ مفید با سندی از امام جعفر صادق از پدرش از جدش علیهم السّلام آورده است که امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: شما را به دشنام دادن من فرا خواهند خواند، در این صورت مرا دشنام دهید، و به بیزاری جستن از من فرا خوانده خواهید شد، پس گردن‌ها را (برای کشته شدن) دراز کنید که من بر فطرت انسانی هستم. - . امالی طوسی : ۱۳۱ -

**[ترجمه]

«۱۲»

کشف، [کشف الغمه] مِنْ کِفَایَهِ الطَّالِبِ قَالَ: أَمَرَ مُعَاوِیَهُ بْنُ أَبِی سُفْیَانَ سَعْداً(۴) فَقَالَ مَا مَنَعَکَ أَنْ تَسُبَّ أَبَا تُرَابٍ قَالَ أَمَا مَا ذَکَرْتُ ثَلَاثاً قَالَهُنَّ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَلَنْ أَسُبَّهُ لَأَنْ تَکُونَ لِی وَاحِدَهٌ مِنْهُنَّ أَحَبُّ إِلَیَّ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ لَهُ وَ قَدْ خَلَّفَهُ فِی بَعْضِ مَغَازِیهِ فَقَالَ عَلِیٌّ علیه السلام یَا رَسُولَ اللَّهِ خَلَّفْتَنِی مَعَ النِّسَاءِ وَ الصِّبْیَانِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَ مَا تَرْضَی أَنْ تَکُونَ مِنِّی بِمَنْزِلَهِ هَارُونَ مِنْ مُوسَی إِلَّا أَنَّهُ لَا نُبُوَّهَ(۵) بَعْدِی وَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ (۶) یَوْمَ خَیْبَرَ لَأُعْطِیَنَّ الرَّایَهَ رَجُلًا

ص: ۳۱۵

۱- ۱. أمالی الطوسیّ: ۱۶۴.

۲- ۲. کنز الکراجکیّ: ۶۱ و ۶۲.

۳- ۳. أمالی الطوسیّ: ۱۳۱.

۴- ۴. الصحیح کما فی المصدر: أمر معاویه بن أبی سفیان سعدا بسب علیّ بن أبی طالب فامتنع فقال اه.

۵- ۵. فی المصدر: لا نبی بعدی.

۶- ۶. فی المصدر: یقول له.

يُحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يُحِبُّهُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ قَالَ فَتَطَاوَلْنَا لَهَا فَقَالَ ادْعُوا لِي عَلِيّاً فَأُتِيَ بِهِ أَرْمَدَ فَبَصَقَ فِي عَيْنِهِ وَ دَفَعَ الرَّايَةَ إِلَيْهِ فَفَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ نَدْعُ أَبْنٰاءَنٰا وَ أَبْنٰاءَكُمْ وَ نِسٰاءَنٰا وَ نِسٰاءَكُمْ (۱) دَعَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله عَلِيّاً وَ فَاطِمَةَ وَ حَسَناً وَ حُسَيْناً فَقَالَ اللَّهُمَّ هَؤُلَاءِ أَهْلِي. هكذا رواه مسلم في صحيحه و غيره من الحفاظ قال محمد بن يوسف الكنجي نعوذ بالله من الحور بعد الكور(۲)

و من مناقب الخوارزمي بالإسناد عن الترمذي عن عامر بن سعد بن أبي وقاص عن أبيه: مثله (۳).

**[ترجمه]کشف الغمّة: از کتاب«کفاية الطالب» آورده است که گفت: معاوية بن أبي سفيان به سعد بن أبي وقّاص فرمان داد – که علي را دشنام دهد، اما سعد چنين نکرد- پس گفت: چه چيزی تو را از دشنام دادن ابوتراب بازداشت؟ سعد گفت: آنچه مرا از اين کار بازداشت، برخوردار بودن علي از سه خصلت است که پيامبر صَلى الله عليهِ و آله آن‌ها را به وی داده و داشتن يکی از آن‌ها برای من ارجمندتر از شتران سرخ موی است، شنيدم رسول خدا صَلى الله عليهِ و آله در حالی که در رفتن به يکی از غزوه هايش او را به جای خويش نهاده بود، علي عليه السلام فرمود: يا رسول الله آيا مرا با زنان و کودکان بر جای می‌گذاری؟! پيامبر به وی فرمود: «آيا خرسند نيستی که نزد من منزلت هارون از موسی را داشته باشی إلّا اينکه پس از من پيامبری نخواهد آمد؟» و شنيدم در روز خيبر فرمود: «فردا پرچم را به مردی خواهم سپرد که

ص: ۳۱۵

خدا و رسولش را دوست می‌دارد و خدا و رسولش نيز او را دوست دارند» گويد: سپس گردن‌ها را برای کسب اين فضيلت دراز کرديم، ناگاه پيامبر صَلى الله عليهِ و آله فرمود: علي را برای من فرا بخوانيد، پس او را در حالی آوردند که از چشم درد رنج می‌برد، پس رسول خدا صَلى الله عليهِ و آله آب دهان در چشمانش ماليده آن‌گاه پرچم را به دستش داد و خداوند خيبر را بر دست وی گشود؛ و نيز زمانی که اين آيه نازل شد: «نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَ أَبْنَاءَكُمْ وَ نِسَاءَنَا وَ نِسَاءَكُم» -. آل عمران/ ۶۱ - {بگو: «بياييد پسرانمان و پسرانتان، و زنانمان و زنانتان، و ما خويشان نزديک و شما خويشان نزديک خود را فرا خوانيم سپس مباهله کنيم، و لعنت خدا را بر دروغگويان قرار دهيم.»} که رسول خدا صَلى الله عليهِ و آله علی ، فاطمه، حسن و حسين را نزد خود خواند و فرمود: «خداوندا، اينان خاندان منند!» مسلم اين حديث را در صحيح خود چنين روايت کرده است و ديگر حافظان نيز. محمّد بن يوسف گنجی گويد: از گمراه شدن پس از هدايت به خدا پناه می‌بريم! -. کشف الغمّة: ۳۲ -

و از مناقب خوارزمی با اسناد از ترمذی از عامر بن سعد بن أبي وقّاص از پدرش نظير اين حديث را نقل کرده است. -. کشف الغمّة: ۴۴-۴۳ -

**[ترجمه]

«۱۳»

ما، [الأمالي] للشيخ الطوسي بِإِسْنَادِ أَخِي دِعْبِلٍ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: أَلَا

إِنَّكَمْ سَتُعْرَضُونَ عَلَى سَبِّى فَإِنْ خِفْتُمْ عَلَى أَنْفُسِكَمْ فَسُبُّونِى أَلَا وَ إِنَّكَمْ سَتُعْرَضُونَ عَلَى الْبَرَاءِهِ مِنِّى فَلَا تَفْعَلُوا فَإِنِّى عَلَى الْفِطْرَهِ(۴).

**[ترجمه]امالی طوسی: با اسناد برادر دِعبل از امام رضا علیه السّلام از پدرانش از علی بن أبی طالب علیهم السّلام آورده است که فرمود: بدانید که شما را وادار به دشنام دادن به من خواهند کرد، پس اگر بر جانتان بیمناک شدید، مرا دشنام دهید، بدانید که شما را وادار به بیزاری جستن از من خواهند کرد، اما شما تن به این کار ندهید که من بر فطرت هستم. - . امالی طوسی: ۲۳۲ -

**[ترجمه]

«۱۴»

کا، [الکافی] عَلِیُّ بْنُ إِبْرَاهِیمَ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مَسْعَدَهَ بْنِ صَدَقَهَ قَالَ: قِیلَ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ النَّاسَ یَرْوُونَ أَنَّ عَلِیّاً قَالَ عَلَی مِنْبَرِ الْکُوفَهِ أَیُّهَا النَّاسُ إِنَّکُمْ سَتُدْعَوْنَ إِلَی سَبِّی فَسُبُّونِی ثُمَّ تُدْعَوْنَ إِلَی الْبَرَاءَهِ مِنِّی فَلَا تَبَرَّءُوا مِنِّی فَقَالَ علیه السلام مَا أَکْثَرَ مَا یَکْذِبُ النَّاسُ عَلَی عَلِیٍّ علیه السلام ثُمَّ قَالَ إِنَّمَا قَالَ إِنَّکُمْ سَتُدْعَوْنَ إِلَی سَبِّی فَسُبُّونِی ثُمَّ تُدْعَوْنَ إِلَی الْبَرَاءَهِ مِنِّی وَ إِنِّی لَعَلَی دِینِ مُحَمَّدٍ وَ لَمْ یَقُلْ وَ لَا تَبَرَّءُوا مِنِّی فَقَالَ لَهُ السَّائِلُ أَ رَأَیْتَ إِنِ اخْتَارَ الْقَتْلَ دُونَ الْبَرَاءَهِ فَقَالَ وَ اللَّهِ مَا ذَلِکَ عَلَیْهِ وَ مَا لَهُ إِلَّا مَا مَضَی عَلَیْهِ عَمَّارُ بْنُ یَاسِرٍ حَیْثُ أَکْرَهَهُ أَهْلُ مَکَّهَ وَ قَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِیمَانِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِیهِ إِلَّا مَنْ أُکْرِهَ وَ قَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِیمانِ (۵) فَقَالَ لَهُ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله عِنْدَهَا یَا عَمَّارُ إِنْ عَادُوا فَعُدْ فَقَدْ

ص: ۳۱۶

۱- ۱. سوره آل عمران: ۶۱.

۲- ۲. کشف الغمّه: ۳۲. قال فی النهایه(۱: ۲۶۹): فیه« نعوذ باللّه من الحور بعد الکور» أی من النقصان بعد الزیاده، و قیل: من فساد امورنا بعد صلاحها.

۳- ۳. کشف الغمّه: ۴۳ و ۴۴.

۴- ۴. أمالی الطوسیّ: ۲۳۲.

۵- ۵. سوره النحل: ۱۰۶.

أَنْزَلَ اللَّهُ عُذْرَكَ وَ أَمَرَكَ أَنْ تَعُودَ إِنْ عَادُوا(۱).

**[ترجمه]اصول کافی: علی بن ابراهیم از هارون بن مسلم از مسعدهٔ بن صدقه روایت کرده که گفت: به امام صادق علیه السّلام عرض شد: مردم نقل می‌کنند که علی علیه السّلام بر منبر کوفه فرموده است: «ای مردم، شما را به دشنام دادن من فرا می‌خوانند، پس مرا دشنام دهید؛ سپس به بیزاری جستن از من دعوت می‌شوید، در این صورت از من بیزاری نجویید» آن حضرت علیه السّلام فرمود: مردم چه بسیار به علی علیه السّلام دروغ می‌بندند! سپس فرمود: بلکه آن حضرت فرمود: «شما را به دشنام دادن من فرا می‌خوانند، مرا دشنام دهید، سپس شما را به بیزاری جستن از من فرا می‌خوانند و من بر دین محمّدم» و نفرمود «از من بیزاری نجویید». پس آن سؤال کننده به وی عرض کرد: آیا درست می‌دانی که کشته شدن را بر بیزاری جستن برگزینند؟ فرمود: به خدا این تکلیف را ندارد. تکلیف او همان است که عمّار بن یاسر کرد زمانی که اهل مکه او را مجبور- به بیزاری جستن از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله- نمودند ولی قلبش به ایمان استوار بود، سپس خدای عزّوجل درباره وی چنین نازل فرمود: «إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَ قَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ» -. نحل/ ۱۰۶ - {مگر

آن کس که مجبور شده و [لی] قلبش به ایمان اطمینان دارد} سپس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به وی فرمود: ای عمّار، اگر دوباره تو را مجبور به این کار کردند، بازهم این کار را بکن، زیرا

ص: ۳۱۶

خداوند با نازل کردن آیه‌ای عذر تو را پذیرفته و به تو فرمان داده که اگر آن‌ها دوباره تو را وادار کردند، تو نیز این کار را تکرار کن. -. اصول کافی: ۲۱۹ -

**[ترجمه]

«۱۵»

ن، [عيون أخبار الرضا عليه السلام] بِإِسْنَادِ التَّمِيمِيِّ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ: إِنَّكُمْ سَتُعْرَضُونَ عَلَى الْبَرَاءَةِ مِنِّي فَلَا تَتَبَرَّءُوا مِنِّي فَإِنِّي عَلَى دِينِ مُحَمَّدٍ(۲).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: با اسناد تمیمی از امام رضا از پدرانش از علی علیهم السّلام آورده است که فرمود: شما را وادار خواهند کرد که از من بیزاری بجویید، از من بیزاری مجویید که من بر دین محمّدم. -. عيون الأخبار: ۲۲۳ -

**[ترجمه]

«۱۶»

شا، [الإرشاد] مِنْ مُعْجِزَاتِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ مَا اسْتَفَاضَ عَنْهُ مِنْ قَوْلِهِ: إِنَّكُمْ سَتُعْرَضُونَ مِنْ بَعْدِي عَلَى سَبِّي فَسُبُّونِي فَإِنْ عُرِضَ عَلَيْكُمُ الْبَرَاءَةُ(۳) مِنِّي فَلَا تَبَرَّءُوا مِنِّي فَإِنِّي وُلِدْتُ عَلَى الْإِسْلَامِ فَمَنْ عُرِضَ عَلَيْهِ الْبَرَاءَةُ فَلْيَمْدُدْ عُنُقَهُ فَمَنْ تَبَرَّأَ مِنِّي فَلَا

دُنْیا لَهُ وَ لَا آخِرَةَ وَ کَانَ الْأَمْرُ فِی ذَلِکَ کَمَا قَالَ علیه السلام(۴).

**[ترجمه]الإرشاد: از جمله معجزات امیرالمؤمنین صلوات الله علیه حدیثی است که بسیاری آن را از قول وی نقل کرده‌اند و آن: «به زودی شما را وادار خواهند کرد که مرا دشنام دهید، پس مرا دشنام دهید، و چنانچه شما را وادار کردند که از من بیزاری جویید، از من تبرّی نجویید که من بر دین اسلام زاده شده‌ام، پس اگر کسی از شما را بر بیزاری از من مجبور کردند، باید گردنش را- برای کشته شدن- دراز کند، و اگر کسی از من بیزاری جوید، نه دنیا دارد و نه آخرت؛ و چنان شد که فرموده بود. - . ارشاد مفید: ۱۵۲ -

**[ترجمه]

«۱۷»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب سُفْیَانُ بْنُ عُیَیْنَهَ عَنْ طَاوُسٍ الْیَمَانِیِّ أَنَّهُ قَالَ علیه السلام لِحُجْرٍ الْبَدْرِیِّ: یَا حُجْرُ کَیْفَ بِکَ إِذَا أُوقِفْتَ عَلَی مِنْبَرِ صَنْعَاءَ وَ أُمِرْتَ بِسَبِّی وَ الْبَرَاءَهِ مِنِّی قَالَ فَقُلْتُ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ ذَلِکَ قَالَ وَ اللَّهِ إِنَّهُ کَائِنٌ فَإِذَا کَانَ ذَلِکَ فَسُبَّنِی وَ لَا تَبَرَّأْ مِنِّی فَإِنَّهُ مَنْ تَبَرَّأَ مِنِّی فِی الدُّنْیَا بَرِئْتُ مِنْهُ فِی الْآخِرَهِ قَالَ طَاوُسٌ فَأَخَذَهُ الْحَجَّاجُ عَلَی أَنْ یَسُبَّ عَلِیّاً فَصَعِدَ الْمِنْبَرَ وَ قَالَ یَا أَیُّهَا النَّاسُ إِنَّ أَمِیرَکُمْ هَذَا أَمَرَنِی أَنْ أَلْعَنَ عَلِیّاً أَلَا فَالْعَنُوهُ لَعَنَهُ اللَّهُ (۵).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: سفیان بن عیینه از طاوس یمانی آورده است که آن حضرت علیه السّلام به حجر بدری فرمود: «ای حجر، چگونه خواهی بود اگر بر منبر صنعا برپای داشته شوی و فرمان یابی که مرا دشنام داده و از من برائت جویی؟ گوید: عرض کردم: از این بابت به خدا پناه می‌برم. فرمود: به خدا سوگند چنین خواهد شد و چون چنین شود، مرا دشنام ده ولی از من بیزاری مجوی که هرکس در دنیا از من بیزاری جوید در آخرت از او بیزاری می‌جویم» طاوس گوید: پس حجّاج او را ملزم به دشنام دادن به علی علیه السّلام نمود، سپس حجر از منبر بالا رفته و گفت: ای مردم، این امیر شما به من فرمان داده که علی را لعن کنم، اینک او را لعن کنید که خدایش لعنت کند! - . مناقب آل أبی طالب ۱: ۴۲۶ -

**[ترجمه]

«۱۸»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی جَمَاعَهٌ عَنْ أَبِی الْمُفَضَّلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ دَاوُدَ الْمَکِّیِّ عَنْ زَکَرِیَّا بْنِ یَحْیَی الْکِسَائِیِّ عَنْ نُوحِ بْنِ دَرَّاجٍ الْقَاضِی عَنِ ابْنِ

۱- ۱. أصول الکافی(الجزء الثانی من الکافی الطبعه الحدیثه): ۲۱۹. و لا یخفی انه لا یستفاد من الروایه جواز التبری مطلقا عند التقیه: فان التبری أعمّ من القلب و اللسان، و التبری بالقلب لا یجوز، بل و لا یجبر الإنسان بالامر القلبی أصلا، و أمّا التبری

باللسان دون القلب فعند التقیه یجوز، و بما ذکرنا یجمع بین روایات الباب الناظره إلی جواز السب و التبری و عدم جوازهما.

۲- ۲. عیون الأخبار: ۲۲۳.

۳- ۳. فی المصدر: علیه البراءه منی.

۴- ۴. الإرشاد للمفید: ۱۵۲.

۵- ۵. مناقب آل أبی طالب ۱: ۴۲۶.

أَبِی لَیْلَی عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ الْمَنْصُورِ قَالَ: کَانَ عِنْدَنَا بِالشَّرَاهِ(۱) قَاصٌّ إِذَا فَرَغَ مِنْ قِصَصِهِ ذَکَرَ عَلِیّاً فَشَتَمَهُ فَبَیْنَا هُوَ کَذَلِکَ إِذَا تَرَکَ ذَلِکَ یَوْماً وَ مِنَ الْغَدِ فَقَالُوا نَسِیَ فَلَمَّا کَانَ الْیَوْمُ الثَّالِثُ تَرَکَهُ أَیْضاً فَقَالُوا لَهُ أَوْ سَأَلُوهُ (۲) فَقَالَ لَا وَ اللَّهِ لَا أَذْکُرُهُ بِشَتِیمَةٍ أَبَداً بَیْنَا أَنَا نَائِمٌ وَ النَّاسُ قَدْ جَمَعُوا فَیَأْتُونَ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله فَیَقُولُ لِرَجُلٍ اسْقِهِمْ حَتَّی وَرَدْتُ عَلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله فَقَالَ لَهُ اسْقِهِ فَطَرَدَنِی فَشَکَوْتُ ذَلِکَ إِلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله فَقُلْتُ یَا رَسُولَ اللَّهِ مُرْهُ فَلْیَسْقِنِی فَقَالَ اسْقِهِ فَسَقَانِی قَطِرَاناً فَأَصْبَحْتُ وَ أَنَا أَتَجَشَّأُ(۳).

**[ترجمه]امالی طوسی: جمعی از ابوالمفضّل با سندی

ص: ۳۱۷

از ابوجعفر منصور روایت کرده‌اند که گفت: در میان ما در کوه شراه - . نام کوهی است مرتفع -

مرد قصه‌گویی بود که چون از قصّه‌گویی فراغت می‌یافت، علی را یاد کرده و دشنام می‌داد. تا اینکه روزی دشنام نداد و روز بعد نیز چنین کرد. گفتند: فراموش کرده است. چون روز سوم نیز دشنام نداد، به وی گفتند یا اینکه از او پرسیدند- که چرا علی را دشنام ندادی- گفت: به خدا سوگند دیگر هرگز او را دشنام نخواهم داد؛ خواب دیدم که مردم گرد آمده و نزد پیامبر صَلی الله علیهِ و آله می‌آیند و آن حضرت به مردی می‌فرماید: سیرابشان کن، تا اینکه من بر پیامبر صَلی الله علیهِ و آله وارد شدم و آن حضرت فرمود: او را سیراب کن، اما او مرا طرد کرد، لذا به پیامبر صَلی الله علیهِ و آله شکایت برده و عرض کردم: یا رسول الله، امر بفرمایید مرا سیراب کند؛ فرمود: سیرابش کن؛ اما او مرا قطران نوشانید و صبح در حالی از خواب بیدار شدم که آروغ می‌زدم. - . امالی ابن شیخ طوسی: ۳۹. قَطِران، نام روغنی است که شتران مبتلاـ به جرب را با آن چرب می‌کنند و تندی و حرارت آن موجب سوختن جرب می‌شود. -

**[ترجمه]

«۱۹»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب زِیَادُ بْنُ کُلَیْبٍ قَالَ: کُنْتُ جَالِساً فِی نَفَرٍ فَمَرَّ بِنَا مُحَمَّدُ بْنُ صَفْوَانَ مَعَ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ زِیَادٍ فَدَخَلَا الْمَسْجِدَ ثُمَّ رَجَعَا إِلَیْنَا وَ قَدْ ذَهَبَ عَیْنَا مُحَمَّدِ بْنِ صَفْوَانَ فَقُلْنَا مَا شَأْنُهُ فَقَالَ إِنَّهُ قَامَ فِی الْمِحْرَابِ وَ قَالَ إِنَّهُ مَنْ لَمْ یَسُبَّ عَلِیّاً بِیَتِّهِ فَإِنَّهُ (۴) یَسُبُّهُ بِیَتِّهِ فَطَمَسَ اللَّهُ بَصَرَهُ. وَ قَدْ رَوَاهُ عُمَرُ بْنُ ثَابِتٍ عَنْ أَبِی مَعْشَرٍ.

الْبَلاذُرِیِّ وَ السَّمْعَانِیِّ وَ الْمَامَطِیرِیِّ وَ النَّطَنْزِیِّ وَ الْفَلَکِیِّ: أَنَّهُ مَرَّ بِسَعْدِ بْنِ مَالِکٍ رَجُلٌ یَشْتِمُ عَلِیّاً علیه السلام فَقَالَ وَیْحَکَ مَا تَقُولُ قَالَ أَقُولُ مَا تَسْمَعُ فَقَالَ اللَّهُمَّ إِنْ کَانَ کَاذِباً فَأَهْلِکْهُ فَخَبَطَهُ جَمَلٌ بُخْتِیٌ (۵) فَقَتَلَهُ.

ابْنُ الْمُسَیَّبِ: صَعِدَ مَرْوَانُ الْمِنْبَرَ وَ ذَکَرَ عَلِیّاً علیه السلام فَشَتَمَهُ قَالَ سَعِیدٌ

ص: ۳۱۸

۱ - ۱. الشراه جبل شامخ مرتفع من دون عسفان، تأويه القرود لبنى ليث، عن يسار عسفان، و به عقبه تذهب إلى ناحيه الحجاز لمن سلك عسفان، يقال له الخريطه، و الخريطه تلى الشراه جبل صلد لا ينبت شيئا.

۲- ۲. فى المصدر: و سألوه.

۳- ۳. أمالى ابن الشيخ: ۳۹. و القطران- بالفتح فالكسر-: سيال دهنى يطلى به الإبل التى فيها الجرب: فيحرق بحدته و حرارته الجرب. و تجشأ الرجل: أخرج من فمه الجشاء، و هو ريح يخرج من الفم مع صوت عند الشبع.

۴- ۴. الضمير فى قوله« فانه» يرجع إلى محمّد بن صفوان، أى قال: من لا يفعل هذا الامر فانى أفعله، و مثل هذا شائع.

۵- ۵. خبطه: ضربه ضربا شديدا. وطئه شديدا.

فَهَوَّمَتْ عَيْنَایَ (۱) فَرَأَيْتُ كَفّاً فِي مَنَامِي خَرَجَتْ مِنْ قَبْرِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله عَاقِدَةً عَلَى ثَلَاثٍ وَ سِتِّينَ وَ سَمِعْتُ قَائِلًا يَقُولُ يَا أُمَوِيُّ يَا شَقِيُّ أَ كَفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاكَ رَجُلًا قَالَ فَمَا مَرَّتْ بِمَرْوَانَ إِلَّا ثَلَاثٌ حَتَّى مَاتَ.

مَنَاقِبُ إِسْحَاقَ الْعَدْلِ: أَنَّهُ كَانَ فِي خِلَافَةِ هِشَامٍ خَطِيبٌ يَلْعَنُ عَلِيّاً عَلَى الْمِنْبَرِ قَالَ فَخَرَجَتْ كَفٌّ مِنْ قَبْرِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يُرَى الْكَفُّ وَ لَا يُرَى الذِّرَاعُ عَاقِدَةً عَلَى ثَلَاثٍ وَ سِتِّينَ وَ إِذَا كَلَامٌ مِنْ قَبْرِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله وَيْلَكَ مِنْ أُمَوِيٍ أَ كَفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِنْ تُرابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاكَ رَجُلًا وَ أَلْقَتْ مَا فِيهَا وَ إِذَا دُخَانٌ أَزْرَقُ قَالَ فَمَا نَزَلَ عَنْ مِنْبَرِهِ إِلَّا وَ هُوَ أَعْمَى يُقَادُ قَالَ وَ مَا مَضَتْ لَهُ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ حَتَّى مَاتَ (۲).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: زیاد بن کلیب گوید: در میان جمعی نشسته بودم که محمّد بن صفوان با عبیدالله بن زیاد از کنار ما گذشته و وارد مسجد شده سپس نزد ما باز گشتند در حالی که محمّد بن صفوان نابینا شده بود، پس گفتیم: او را چه می‌شود؟ گفت که در محراب برخاسته و گفته است: هرکس علی را همراه با نیت دشنام ندهد، من این کار را می‌کنم! پس خداوند او را کور نمود. این ماجرا را عمر بن ثابت از ابومعشر روایت کرده است.

بلاذری، سمعانی، مامطیری، نطنزی و فلکی آورده‌اند که مردی در حال دشنام دادن به علی علیه السّلام بر سعد بن مالک گذر کرد. سعد گفت: وای بر تو، چه می‌گویی؟ گفت: آنچه را که شنیدی می‌گویم! سعد گفت: خدایا، اگر دروغگو باشد، هلاکش فرما! پس او را شتری بُختی لگد زده و به قتل رساند.

ابن مسیّب: مروان بر منبر رفته و علی را یاد نموده دشنام داد، سعید گوید:

ص: ۳۱۸

لحظه‌ای چشمانم را بسته و به خواب رفتم، در خواب پنجه دستی دیدم که از قبر رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله بیرون آمده و گره شصت و سه را بسته بود، و شنیدم گوینده‌ای گفت: ای اُمویّ، ای شقی، آیا به آنکه تو را از خاک آفرید، آنگاه از نطفه سپس به صورت مردی در آورد کفر ورزیدی؟ گوید: پس از آن مروان سه روز بیشتر زنده نماند.

مناقب اسحاق العدل آورده است که در زمان خلافت هشام خطیبی بود که بر منبر علی علیه السّلام را لعن می‌کرد. راوی گوید: پس پنجه‌ای از قبر رسول خدا بیرون آمد به گونه‌ای کف دست دیده می‌شد ولی ساعدش دیده نمی‌شد و بر شصت و سه گره خورده بود، ناگاه سخنی از قبر پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به گوش رسید که: وای بر تو ای اُمّوی، آیا به کسی که تو را از خاک آفرید، آن‌گاه از نطفه و سپس به صورت مردی در آورد کفر ورزیدی؟ و آنچه را در خود داشت انداخت که ناگاه دودی آبی از آن برخاست. راوی گوید: هنوز از منبر پایین نیامده بود که کور شده بود و او را راه می‌بردند. گوید: و سه روز بیشتر نگذشته بود که مُرد. - . مناقب آل أبی طالب ۱: ۴۷۹-۴۷۸ -

**[ترجمه]

بیان

علی حساب العقود العقد علی ثلاث و ستین هو أن یثنی الخنصر و البنصر و الوسطی و یأخذ ظفر الإبهام بباطن العقده الثانیه من السبابه فأشار بعقد الثلاثه إلی أنه لا یعیش أکثر منها.

**[ترجمه]با حساب عقود، عقد بر ۶۳ آن است که انگشت خنصر و بنصر و میانی را بخواباند و ناخن انگشت ابهام را وارد گره دوم از انگشت سبابه نماید، و با نشان دادن به گره زدن سه انگشت، این معنا را القا کرد که بیش از آن (سه روز) زنده نخواهد ماند.

**[ترجمه]

«۲۰»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب رَوَی عُلَمَاءُ وَاسِطٍ: أَنَّهُ لَمَّا رَفَعُوا اللَّعَائِنَ جَعَلَ خَطِیبُ وَاسِطٍ یَلْعَنُ فَإِذَا هُوَ بِثَوْرٍ عَبَرَ الشَّطَّ وَ شَقَّ السُّورَ وَ دَخَلَ الْمَدِینَهَ وَ أَتَی الْجَامِعَ وَ صَعِدَ الْمِنْبَرَ وَ نَطَحَ (۳) الْخَطِیبَ فَقَتَلَهُ بِهَا وَ غَابَ عَنْ أَعْیُنِ النَّاسِ فَسَدُّوا الْبَابَ الَّذِی دَخَلَ مِنْهُ وَ أَثَرُهُ ظَاهِرٌ وَ سَمَّوْهُ بَابَ الثَّوْرِ.

وَ قَالَ هَاشِمِیٌّ: رَأَیْتُ رَجُلًا بِالشَّامِ قَدِ اسْوَدَّ نِصْفُ وَجْهِهِ وَ هُوَ یُغَطِّیهِ فَسَأَلْتُهُ عَنْ سَبَبِ ذَلِکَ فَقَالَ نَعَمْ قَدْ جَعَلْتُ عَلَیَّ أَنْ لَا یَسْأَلَنِی أَحَدٌ عَنْ ذَلِکَ إِلَّا أَخْبَرْتُهُ کُنْتُ شَدِیدَ الْوَقِیعَهِ فِی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ کَثِیرَ الذِّکْرِ لَهُ بِالْمَکْرُوهِ فَبَیْنَا أَنَا ذَاتَ لَیْلَهٍ نَائِمٌ إِذْ أَتَانِی آتٍ فِی مَنَامِی فَقَالَ أَنْتَ صَاحِبُ الْوَقِیعَهِ فِی عَلِیٍّ فَضَرَبَ شَقَّ وَجْهِی فَأَصْبَحْتُ وَ شَقُّ وَجْهِی أَسْوَدُ کَمَا تَرَی.

ص: ۳۱۹

۱- ۱. هوّم الرجل: نام قلیلا.

۲- ۲. مناقب آل أبی طالب ۱: ۴۷۸ و ۴۷۹.

۳- ۳. نطحه الثور: أصابه بقرنه.

شَمَرُ بْنُ عَطِيَّهَ قَالَ: كَانَ أَبِی يَنَالُ مِنْ عَلِيٍّ فَأَتِیَ فِی الْمَنَامِ فَقِيلَ لَهُ أَنْتَ السَّابُّ عَلِيّاً فَخُنِقَ حَتَّی أَحْدَثَ فِی فِرَاشِهِ ثَلَاثَ لَيَالٍ.

أَبُو جَعْفَرٍ الْمَنْصُورُ: كَانَ قَاصٌّ إِذَا فَرَغَ مِنْ قِصَصِهِ ذَكَرَ عَلِيّاً فَشَتَمَهُ فَبَيْنَمَا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ تَرَكَ ذَلِكَ فَسُئِلَ عَنْ سَبَبِهِ فَقَالَ وَ اللَّهِ لَا أَذْكُرُ لَهُ شَتِيمَهً أَبَداً بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ وَ النَّاسُ قَدْ جَمَعُوا فَيَأْتُونَ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله فَيَقُولُ لِرَجُلٍ اسْقِهِمْ حَتَّی وَرَدْتُ عَلَی النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله فَقَالَ لَهُ اسْقِهِ فَطَرَدَنِی فَشَكَوْتُ ذَلِكَ إِلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ اسْقِهِ فَسَقَانِی قَطَرَاتٍ (١) وَ أَصْبَحْتُ وَ أَنَا أَتَجَشَّاهُ وَ أَبُولُهُ.

الْأَعْمَشُ أَنَّهُ حَدَّثَهُ الْمَنْصُورُ: وَقَعَ عِمَامَهُ رَجُلٍ فَإِذَا رَأْسُهُ رَأْسُ خِنْزِيرٍ فَسَأَلَهُ عَنْ قِصَّتِهِ فَقَالَ كُنْتُ مُؤَذِّناً ثَلَاثِينَ سَنَهً وَ كُنْتُ أَلْعَنُ عَلِيّاً بَيْنَ الْأَذَانِ وَ الْإِقَامَهِ مِائَهَ مَرَّهٍ كُلَّ يَوْمِ خَمْسَمِائَهِ مَرَّهٍ وَ لَعَنْتُهُ لَيْلَهَ جُمُعَهٍ أَلْفَ لَعْنَهٍ فَبَيْنَمَا أَنَا نَائِمٌ وَ قَدْ لَحِقَنِی الْعَطَشُ فَإِذَا أَنَا بِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ عَلِيٍّ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ علیهم السلام فَقُلْتُ لِلْحَسَنَيْنِ علیهما السلام اسْقِيَانِی فَلَمْ يُكَلِّمَانِی فَدَنَوْتُ مِنْ عَلِيٍّ وَ قُلْتُ يَا أَبَا الْحَسَنِ اسْقِنِی وَ لَمْ يَسْقِنِی وَ لَمْ يُكَلِّمْنِی فَدَنَوْتُ مِنَ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله فَقُلْتُ اسْقِنِی فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَبَصُرَ بِی وَ قَالَ أَنْتَ اللَّاعِنُ عَلِيّاً فِی كُلِّ يَوْمٍ خَمْسَمِائَهِ مَرَّهٍ وَ قَدْ لَعَنْتَهُ الْبَارِحَهَ أَلْفَ مَرَّهٍ فَلَمْ أُحِرْ إِلَيْهِ جَوَاباً فَتَفَلَ فِی وَجْهِی وَ قَالَ اخْسَأْ يَا خِنْزِيرُ فَوَ اللَّهِ مَا أَصْبَحَ إِلَّا وَجْهُهُ وَ رَأْسُهُ كَخِنْزِيرٍ.

الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام: كَانَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ الْمَخْزُومِيُّ وَالِياً عَلَی الْمَدِينَهِ وَ كَانَ يَجْمَعُنَا كُلَّ يَوْمِ جُمُعَهٍ قَرِيباً مِنَ الْمِنْبَرِ وَ يَشْتِمُ عَلِيّاً فَلَصِقْتُ بِالْمِنْبَرِ فَأَغْفَيْتُ فَرَأَيْتُ الْقَبْرَ قَدِ انْفَرَجَ وَ خَرَجَ مِنْهُ رَجُلٌ عَلَيْهِ ثِيَابٌ بِيضٌ فَقَالَ لِی يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أَ لَا يَحْزُنُكَ مَا يَقُولُ هَذَا قُلْتُ بَلَی وَ اللَّهِ قَالَ افْتَحْ عَيْنَيْكَ انْظُرْ مَا يَصْنَعُ اللَّهُ بِهِ وَ إِذَا هُوَ قَدْ ذَكَرَ عَلِيّاً فَرُمِيَ بِهِ مِنْ فَوْقِ الْمِنْبَرِ فَمَاتَ.

عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ السِّجِسْتَانِيُّ أَنَّ مُحَمَّدَ بْنَ عَبَّادٍ قَالَ: كَانَ فِی جِوَارِی صَالِحٌ فَرَأَى النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله فِی مَنَامِهِ عَلَی شَفِيرِ الْحَوْضِ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ يَسْقِيَانِ الْأُمَّهَ

١- ١. فی المصدر(قطرانا خ ل) و هو الأظهر كما مضی.

قَالَ فَاسْتَسْقَيْتُ أَنَا فَأَبَيَا عَلَيَّ فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ أَسْأَلُهُ فَقَالَ لَا تَسْقُوهُ فَإِنَّ فِي جِوَارِكَ رَجُلًا يَلْعَنُ عَلِيّاً فَلَمْ تَمْنَعْهُ فَدَفَعَ إِلَيَّ سِكِّيناً وَ قَالَ اذْهَبْ فَاذْبَحْهُ قَالَ فَخَرَجْتُ وَ ذَبَحْتُهُ وَ دَفَعْتُ السِّكِّينَ إِلَيْهِ فَقَالَ يَا حُسَيْنُ اسْقِهِ فَسَقَانِي وَ أَخَذْتُ الْكَأْسَ بِيَدِي وَ لَا أَدْرِي أَشَرِبْتُ أَمْ لَا فَانْتَبَهْتُ وَ إِذَا أَنَا بِوَلْوَلَةٍ وَ يَقُولُونَ فُلَانٌ ذُبِحَ عَلَى فِرَاشِهِ وَ أَخَذَ الشُّرَطُ(۱) الْجِيرَانَ فَقُمْتُ إِلَى الْأَمِيرِ فَقُلْتُ أَصْلَحَكَ اللَّهُ هَذَا أَنَا فَعَلْتُهُ وَ الْقَوْمُ بُرَآءُ وَ قَصَصْتُ عَلَيْهِ الرُّؤْيَا فَقَالَ اذْهَبْ جَزَاكَ اللَّهُ خَيْراً.

عَبْدُ اللَّهِ بْنُ السَّائِبِ وَ كَثِيرُ بْنُ الصَّلْتِ قَالا: جَمَعَ زِيَادُ بْنُ أَبِيهِ أَشْرَافَ الْكُوفَهِ فِي مَسْجِدِ الرَّحْبَهِ لِيَحْمِلَهُمْ عَلَى سَبِّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْبَرَاءَهِ مِنْهُ فَأَغْفَيْتُ فَإِذَا أَنَا بِشَخْصٍ طَوِيلِ الْعُنُقِ أَهْدَلَ أَهْدَبَ قَدْ سَدَّ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ فَقُلْتُ لَهُ مَنْ أَنْتَ فَقَالَ أَنَا النَّقَّادُ ذُو الرَّقَبَهِ طَاعُونٌ بُعِثْتُ إِلَى زِيَادٍ فَانْتَبَهْتُ فَزِعاً وَ سَمِعْنَا الْوَاعِيَهَ عَلَيْهِ وَ أَنْشَأْتُ أَقُولُ:

قَدْ جَشَّمَ النَّاسَ أَمْراً ضَاقَ ذَرْعُهُمْ***يَحْمِلُهُمْ حِينَ أَدَّاهُمْ إِلَى الرَّحَبَهِ

يَدْعُو عَلَى نَاصِرِ الْإِسْلَامِ دَامَ لَهُ***عَلَى الْمُشْرِكِينَ الطَّوْلُ وَ الْغَلَبَهُ(۲)

مَا كَانَ مُنْتَهِياً عَمَّا أَرَادَ بِهِ***حَتَّى تَنَاوَلَهُ النَّقَّادُ ذُو الرَّقَبَهِ

فَأَسْقَطَ الشِّقَّ مِنْهُ ضَرْبَهً عَجَباً***كَمَا تَنَاوَلَ ظُلْماً صَاحِبَ الرَّحَبَهِ(۳).

أَقُولُ: قَالَ ابْنُ أَبِي الْحَدِيدِ رَوَى أَبُو الْفَرَجِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَلِيٍّ الْجَوْزِيُّ فِي كِتَابِ الْمُنْتَظَمِ: أَنَّ زِيَاداً لَمَّا حَصَبَهُ (۴) أَهْلُ الْكُوفَهِ وَ هُوَ يَخْطُبُ عَلَى الْمِنْبَرِ قَطَعَ أَيْدِي ثَمَانِينَ مِنْهُمْ وَ هَمَّ أَنْ يُخَرِّبَ دُورَهُمْ وَ يُجَمِّرَ نَخْلَهُمْ فَجَمَعَهُمْ حَتَّى مَلَأَ بِهِمُ الْمَسْجِدَ وَ الرَّحْبَهَ لِيَعْرِضَهُمْ عَلَى الْبَرَاءَهِ مِنْ عَلِيٍّ عليه السلام وَ عَلِمَ أَنَّهُمْ سَيَمْتَنِعُونَ فَيَحْتَجُّ بِذَلِكَ عَلَى اسْتِئْصَالِهِمْ وَ إِخْرَابِ بَلَدِهِمْ قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ السَّائِبِ الْأَنْصَارِيُّ فَإِنِّي لَمَعَ

ص: ۳۲۱

۱- ۱. جمع الشرطی.

۲- ۲. الظرف متعلق بقوله: دام. و الطول فاعله.

۳- ۳. مناقب آل أبی طالب ۱: ۴۷۹ و ۴۸۰.

۴- ۴. حصبه: رماه بالحصباء.

نَفَر مِنْ قَوْمِی وَ النَّاسُ یَوْمَئِذٍ فِی أَمْرٍ عَظِیمٍ إِذْ هَوَّمْتُ تَهْوِیمَهً فَرَأَیْتُ شَیْئاً أَقْبَلَ طَوِیلَ الْعُنُقِ مِثْلَ عُنُقِ الْبَعِیرِ أَهْدَرَ أَهْدَلَ فَقُلْتُ مَا أَنْتَ فَقَالَ أَنَا النَّقَّادُ ذُو الرَّقَبَهِ بُعِثْتُ إِلَی صَاحِبِ هَذَا الْقَصْرِ فَاسْتَیْقَظْتُ فَزِعاً فَقُلْتُ لِأَصْحَابِی هَلْ رَأَیْتُمْ مَا رَأَیْتُ قَالُوا لَا فَأَخْبَرْتُهُمْ وَ خَرَجَ عَلَیْنَا خَارِجٌ مِنَ الْقَصْرِ فَقَالَ انْصَرِفُوا فَإِنَّ الْأَمِیرَ یَقُولُ لَکُمْ إِنِّی عَنْکُمُ الْیَوْمَ مَشْغُولٌ وَ إِذَا الطَّاعُونُ قَدْ ضَرَبَهُ فَکَانَ یَقُولُ إِنِّی لَأَجِدُ فِی النِّصْفِ مِنْ جَسَدِی حَرَّ النَّارِ حَتَّی مَاتَ فَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ السَّائِبِ:

مَا کَانَ مُنْتَهِیاً عَمَّا أَرَادَ بِنَا***حَتَّی تَنَاوَلَهُ النَّقَّادُ ذُو الرَّقَبَهِ

فَأَثْبَتَ الشِّقَّ مِنْهُ ضَرْبَهً عَظُمَتْ***کَمَا تَنَاوَلَ ظُلْماً صَاحِبَ الرَّحَبَهِ

انتهی (۱).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: علمای واسط آورده‌اند که چون لعن فرستادن را برداشتند، خطیب واسط همچنان به لعن فرستادن ادامه می‌داد که ناگاه گاو نری از نهر عبور کرده، دیوار شهر را ویران نموده و وارد آن گردیده به سمت مسجد جامع رفته و از منبر بالا رفته و خطیب را شاخ زده و به قتل رسانده از چشم مردم غیب گردید. سپس دری را که از آن وارد شده بود بستند و آن را «باب الثور» نامیدند و هنوز هم اثر آن باقی است.

و یک هاشمی گوید: مردی را در شام دیدم که نیمی از صورتش سیاه شده بود و او آن را می‌پوشانید. پس علت را از وی جویا شدم، گفت: بلی، بر خود واجب کرده ام که هرکس در این مورد از من سؤال کند، او را پاسخ دهم: بسیار از علی بن أبی طالب عیب‌جویی نموده و از او به بدی یاد می‌کردم تا اینکه شبی در خواب شخصی به سراغ من آمد و گفت: آیا تو همانی که از علی عیب‌جویی می‌کند؟ سپس نیمی از صورتم را زد و چون صبح بیدار شدم همان‌طور که می‌بینی، دیدم که نیمی از صورتم را سیاه کرده است.

ص: ۳۱۹

شمر بن عطیه گوید: پدرم از علی بد می‌گفت، پس کسی به خوابش آمده به وی گفت: دشنام دهنده به علی تویی؟ سپس چنان خفه شد که تا سه شب رختخواب خود را خیس می‌کرد.

ابوجعفر منصور: قصّه‌گویی بود که چون از قصه گفتنش فراغت می‌یافت، علی را یاد کرده و دشنام می‌داد. اما ناگهان این عادت خود را ترک نمود و چون از علت این از وی سؤال شد، گفت: به خدا سوگند دیگر هرگز او را دشنام نخواهم داد، زیرا در خواب دیدم که مردم جمع شده و نزد پیامبر صَلی الله علیهِ و آله می‌روند و آن حضرت به مردی می‌گوید: آنان را آب بده، تا اینکه من بر پیامبر صَلی الله علیهِ و آله وارد شدم، پس به آن مرد فرمود: آبش ده، اما آن مرد مرا طرد کرد لذا شکایت او را به رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله کردم که فرمود: سیرابش کن، پس مرا قطران نوشانید و چون بیدار گشتم، متوجه شدم که هم آروغ آن را می‌زنم و هم ادرارم از آن است.

اعمش آورده است که منصور وی را چنین روایت کرده است: عمامه مردی بر زمین افتاد ناگاه دید که سرش سر یک خوک

است، سپس از ماجرایش پرسید، گفت: سی سال مؤذن بودم و هر روز میان اذان و اقامه صد بار علی را لعن می‌کردم که جمعا روزی پانصد بار می‌شد و شب جمعه هزار بار لعنش می‌کردم. تا اینکه خواب بودم که دچار تشنگی گشتم و ناگاه رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله و علی و حسن و حسین علیهم السّلام را دیدم. پس به حسنین علیهما السّلام گفتم: مرا سیراب کنید، اما آن دو با من سخن نگفتند، سپس به علی نزدیک شده و گفتم: یا أباالحسن، مرا سیراب کن، اما او مرا آب نداد و با من سخن نگفت: پس به پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نزدیک شده و گفتم: مرا سیراب کنید، آن حضرت سر خود را برداشته و نگاهی به من کرده و فرمود: تو همانی که روزی پانصد بار علی را لعن می‌کردی و دیروز هزار بار لعنش کردی؟ اما من پاسخی نداشتم که به او بدهم، پس به صورتم آب دهان انداخت و گفت: گم شو خوک! پس به خدا سوگند که چون صبح کرد، سر و صورت او شبیه خوک شده بود.

حسین بن علی بن حسین بن علی بن أبی طالب علیه السّلام: ابراهیم بن هاشم مخزومی والی مدینه بود، وی هر روز جمعه ما را نزدیک منبر جمع می‌کرد و علی را دشنام می‌داد، پس به منبر چسبیدم و خواب مرا ربود، و در خواب دیدم که قبر پیامبر صَلی الله علیهِ و آله از هم شکافته شد و مردی از درون آن با جامه‌های سپید بیرون آمده و به من گفت: ای

ابوعبدالله، آیا گفتار این مرد تو را غمگین نمی‌کند؟ گفتم: آری به خدا! گفت: چشمانت را باز کن و ببین خدا با او چه می‌کند، و چون زبان به دشنام علی علیه السّلام گشود، از بالای منبر به زمین پرت شد و مُرد.

عثمان بن عفّان سیستانی: محمّد بن عبّاد گفت: مرد صالحی همسایه من بود، وی پیامبر صَلی الله علیهِ و آله را به خواب دیده بود که بر لبه حوض کوثر ایستاده و حسن و حسین اُمّت را آب می‌نوشانند.

ص: ۳۲۰

راوی گوید: سپس، من نیز از ایشان آب خواستم اما آن دو از دادن آب به من خودداری کردند. پس نزد پیامبر صَلی الله علیهِ و آله آمدم تا از وی آب بخواهم، که آن حضرت فرمود: آبش ندهید، در همسایه تو مردی است که علی را لعن می‌کند و تو او را از این کار باز نمی‌داری؟ سپس چاقویی به من داده و فرمود: برو و او را سر ببر! گوید: پس بیرون آمده و او را سر بریدم و چاقو را به آن حضرت باز گرداندم، آن‌گاه فرمود: حسین، سیرابش کن! حسین مرا آب داد و جام را در دست گرفته و نمی‌دانم از آن آب نوشیدم یا نه که با سروصدایی از خواب بیدار شدم که می‌گفتند: سر فلانی در رختخوابش بُریده شده است و شرطه‌ها همسایه‌ها را گرفتند. سپس نزد امیر رفته و گفتم: خدا تو را اصلاح فرماید، این کار را من کرده‌ام و این مردم بی‌گناه هستند، آن‌گاه خوابم را برایش تعریف کردم، پس به من گفت: برو که خداوند تو را پاداش خیر دهد!

عبدالله بن السائب و کثیر بن الصلت گویند: زیاد بن أبیه اشراف کوفه را در مسجد رحبه گرد آورد تا آنان را وادار به سبّ امیرالمؤمنین و بیزاری جستن از او کند؛ پس خواب مرا در ربود و ناگاه در خواب مردی را دیدم دارای گردن دراز و پلک پر مو - روی‌درهم کشیده - که لب پایین او آویزان بود و میان آسمان و زمین را سد کرده بود، پس به وی گفتم: کیستی؟ گفت: من نقّاد ذوالرقبه هستم، طاعونی که به سوی زیاد فرستاده شده، سپس از خواب جسته و صدای شیون بر او را شنیدیم. او آن‌گاه این ابیات را سرودم:

- «مردم را به کاری واداشت که سینه آن ها را تنگ کرده بود، آنان را مجبور کرد آن گاه که ایشان را به رحبه فراخواند؛

- تا یاری دهنده اسلام را نفرین کند، همان که پیوسته بر مشرکان از توانایی و پیروزی برخوردار بود،

- هنوز کاری را که اراده انجامش را کرده بود به پایان نرساند، تا اینکه نقّاد ذوالرقبه بر او غالب آمد،

- پس با یک ضربت شگفت‌انگیز یک طرف بدنش را از کار انداخت، همان‌طور که ستمگرانه به صاحب رحبه - امیرالمؤمنین - بی‌حرمتی کرد»

می گویم: ابن أبی الحدید گوید: ابوالفرج عبدالرحمان بن علی جوزی در کتاب «المنتظم» روایت کرده که زیاد چون با سنگ ریزه از سوی مردم کوفه مورد تهاجم قرار گرفت آن‌گاه که بر منبر خطبه می‌خواند، دست هشتاد تن از آنان را قطع کرد و قصد داشت خانه‌هایشان را ویران سازد و نخل‌هایشان را بسوزاند از این رو آن‌ها را جمع نمود تا اینکه مسجد و حیاط آن را از ایشان پر کرد تا آنان را وادار به بیزاری جستن از علی علیه السّلام نماید و می‌دانست که آن‌ها خودداری خواهند کرد و به همین بهانه خواهد توانست ریشه آنان را بخشکاند و شهرشان را ویران سازد. عبدالرحمان بن سائب انصاری گوید: من در میان جمعی

ص: ۳۲۱

از قوم خود بودم و در آن روز مردم گرفتار امری بس سترگ بودند که ناگاه خوابی بر من غلبه کرد، پس در خواب دیدم موجودی گردن دراز به مانند گردن شتر که نعره می کشید و لب‌های ستبر و آویخته‌ای داشت، به پیش می‌آمد، پس گفتم: چیستی؟ گفت: من نقّاد ذوالرقبه هستم، مأمور صاحب این قصر شده‌ام، پس وحشت زده از خواب پریدم و به دوستانم گفتم: آیا چیزی را که من دیدم، شما هم دیدید؟ گفتند: خیر، پس ایشان را

از آن آگاه نمودم که یکی از درون قصر به سوی ما بیرون آمده و گفت: از اینجا بروید که امیر به شما می گوید: مرا امروز با شما کاری نیست، ناگاه دریافتیم که طاعون او را زده و می گفت: احساس می کنم که نیمی از بدنم در آتش می‌سوزد. و چنین بود تا مُرد، پس عبدالرحمان بن سائب چنین سرود:

- «هنوز قصد خود را به انجام نرسانده بود که نقّاد ذوالرقبه بر وی دست یافت،

- پس با یک ضربت کاری نیمی از بدن او را از کار انداخت، همان‌طور که به ستم از صاحب رحبه - امیرالمؤمنین علیه السلام - بدگویی کرده بود.» - . شرح النهج ۱: ۳۶۳ - تمام!

**[ترجمه]

بیان

فی النهایه التهویم أول النوم و هو دون النوم الشـدید(۲) و قال أهدب الأشـفار أی طویل شـعر الأجفان و منه حدیث زیاد طویل العنق أهدب (۳) و قال الأهـدل المسترخی الشـفه السـفلی الغلیظها و منه حدیث زیاد أهدب أهدل (۴) و الأهـدر کأنه من هدیر البعیر و هو تردید صوته فی حنجرته.

و أقول سیأتی أمثالها فی باب ما ظهر من معجزاته صلی الله علیه و آله فی المنام.

**[ترجمه]در «النهایهٔ» آمده است: التهویم: ابتدای خواب که سبک‌تر از خواب عمیق است. - . النهایهٔ ۴: ۲۵۸ -

و گفت: أهـدب الأشـفار: کسـی که موی پلـک‌های او بسیار باشـد، و از جمله آن است حـدیث زیاد: طویل العنق أهـدب. - . النهایهٔ ۴: ۲۴۱ -

و گفت: الأهدل: کسی که لب زیرینش ضخیم و آویخته باشد و حدیث زیاد: أهدب أهدل، - . النهایهٔ ۴: ۲۴۲ -

از همین است، و «الأهدر» گویا از «هدیر» شتر است که عبارت است از تکرار صدایش در حنجره‌اش می‌باشد.

و می گویم: امثال این‌ها در باب «آنچه از معجزات آن حضرت صَلی الله علیهِ و آله که در خواب به ظهور پیوسته خواهد آمد»

**[ترجمه]

«۲۱»

شی، [تفسیر العیاشـی] عَنْ مَعْمَرِ بْنِ یَحْیَی بْنِ سَالِمٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی جَعْفَرٍ علیه السـلام إِنَّ أَهْلَ الْکُوفَهِ یَرْوُونَ عَنْ عَلِیٍّ علیه السلام أَنَّهُ قَـالَ سَـتُدْعَوْنَ إِلَی سَبِّی وَ الْبَرَاءَهِ مِنِّی فَإِنْ دُعِیتُمْ إِلَی سَبِّی فَسُـبُّونِی وَ إِنْ دُعِیتُمْ إِلَی الْبَرَاءَهِ مِنِّی فَلَا تَتَبَرَّءُوا مِنِّی فَإِنِّی عَلَی دِینِ مُحَمَّدٍ صـلی الله علیه و آله فَقَـالَ أَبُو جَعْفَرٍ مَا أَکْثَرَ مَا یَکْذِبُونَ عَلَی عَلِیٍّ علیه السـلام إِنَّمَا قَالَ إِنَّکُمْ سَـتُدْعَوْنَ إِلَی سَبِّی وَ الْبَرَاءَهِ مِنِّی فَإِنْ دُعِیتُمْ إِلَی سَبِّی فَسُـبُّونِی وَ إِنْ دُعِیتُمْ إِلَی الْبَرَاءَهِ مِنِّی فَإِنِّی عَلَی دِینِ مُحَمَّدٍ صـلی الله علیه و آله وَ لَمْ یَقُلْ فَلَا تَتَبَرَّءُوا مِنِّی قَالَ

۱- ۱. شرح النهج ۱: ۳۶۳.

۲- ۲. النهایه ۴: ۲۵۸.

۳- ۳. النهایه ۴: ۲۴۱.

۴- ۴. النهایه ۴: ۲۴۲.

قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ فَإِنْ أَرَادَ رَجُلٌ يَمْضِی عَلَى الْقَتْلِ وَ لَا يَتَبَرَّأَ فَقَالَ لَا وَ اللَّهِ إِلَّا عَلَى الَّذِی مَضَی عَلَيْهِ عَمَّارٌ إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَ قَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمانِ (۱).

أقول: قد أوردنا نحوه بأسانيد فی باب التقيه.

**[ترجمه]تفسیرعیاشی: از معمّر بن یحیی بن سالم آورده است که گفت: به امام باقر علیه السّلام عرض کردم: مردم کوفه از علی علیه السّلام روایت می کنند که فرموده: به زودی شما را به دشنام دادن و بیزاری جستن از من فرا خواهند خواست، پس اگر به دشنام دادن به من فرا خوانده شدید، مرا دشنام دهید و اگر برای اظهار بیزاری جستن از من دعوت شدید، از من بیزاری نجویید که من بر کیش محمّدم صلی الله علیهِ و آله. پس ابوجعفر فرمود: چه بسیار بر علی علیه السّلام دروغ می بندند! وی گفته است: «شما به زودی برای دشنام دادن و بیزاری جستن از من فرا خوانده می‌شوید، اگر دعوت به دشنام دادنم شدید، مرا دشنام دهید و اگر دعوت به اظهار برائت از من شدید، من بر دین محمّد صلی الله علیهِ و آله هستم.» ونفرمود: «از من بیزاری نجویید.» راوی گوید:

ص: ۳۲۲

عرض کردم: قربانت گردم، اگر مردی خواست در این راه کشته شود و تبرّی نجوید چه؟ فرمود: نه به خدا سوگند، تنها راه همان است که عمّار آن را انجام داد، زیرا خداوند می‌فرماید: «إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَ قَلْبُهُ مُطْمَئِنٌ بِالْإِيمَان» - . تفسیر عیاشی، نسخه خطی. نحل/ ۱۰۶ - {مگر

آن کس که مجبور شده و [لی] قلبش به ایمان اطمینان دارد}

می گویم: در باب «تقیّه» با اسنادهایی نظیر آن را آورده‌ایم.

**[ترجمه]

«۲۲»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب: الْأَصْلُ فِی سَبِّهِ عليه السلام مَا صَحَّ عِنْدَ أَهْلِ الْعِلْمِ أَنَّ مُعَاوِيَةَ أَمَرَ بِلَعْنِهِ عَلَى الْمَنَابِرِ فَتَكَلَّمَ فِيهِ ابْنُ عَبَّاسٍ فَقَالَ هَيْهَاتَ هَذَا أَمْرُ دِينٍ لَيْسَ إِلَى تَرْكِهِ سَبِيلٌ أَ لَيْسَ الْغَاشَّ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله الشَّتَّامَ لِأَبِی بَكْرٍ الْمُعَيِّرَ عُمَرَ الْخَاذِلَ عُثْمَانَ قَالَ أَ تَسُبُّهُ عَلَى الْمَنَابِرِ وَ هُوَ بَنَاهَا بِسَيْفِهِ قَالَ لَا أَدَعُ ذَلِكَ حَتَّى يَمُوتَ عَلَيْهِ الْكَبِيرُ(۲) وَ يَشِبَّ عَلَيْهِ الصَّغِيرُ فَبَقِيَ ذَلِكَ إِلَى أَنْ وُلِّيَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ فَجَعَلَ بَدَلَ اللَّعْنِ فِی الْخُطْبَةِ قَوْلَهُ تَعَالَى إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسانِ وَ إِيتاءِ ذِی الْقُرْبى (۳) فَقَالَ عَمْرُو بْنُ شُعَيْبٍ وَيْلٌ لِلْأُمَّةِ رُفِعَتِ الْجُمُعَةُ وَ تُرِكَتِ اللَّعْنَةُ وَ ذَهَبَتِ السُّنَّةُ(۴).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: نزد اهل علم صحیح‌ترین روایت از اینکه چگونه سبّ علی علیه السّلام باب شد آن است که معاویه نخستین بار دستور داد او را بر منبرها دشنام دهند و ابن عباس در این باره اعتراض کرد. معاویه گفت: هیهات، این

مسأله مربوط به دین است و راهی برای ترک آن وجود ندارد؛ آیا او همان فریب دهنده رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله، دشنام دهنده به ابوبکر، خرده گیرنده بر عمر و تنها گذرانده عثمان نیست؟ پس ابن عباس به وی گفت: او را بر منبرها دشنام می‌دهی در حالی که او این منبرها را با شمشیر خود برپا داشته است؟! معاویه گفت: دست از این کار نخواهم کشید تا اینکه بزرگسالان بر این باور بمیرند و کودکان به جوانی رسند و این بدعت ناروا تا خلافت عمر بن عبدالعزیز ادامه یافت که او به جای لعن کردن علی، آیه: «إِنَّ اللَّهَ یَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْاحْسَنِ وَ إِیتَایِ ذِی الْقُرْبی» {در حقیقت، خدا به دادگری و نیکوکاری و بخشش به خویشاوندان فرمان می دهد} را جایگزین آن کرد، پس عمرو بن شعیب گفت: وای بر اُمّت! جمعه برداشته شد و لعنت کردن ترک شد و سنت از میان رفت.» – . مناقب آل أبی طالب ۲: ۱۹ –

**[ترجمه]

«۲۳»

جا، [المجالس] للمفید الْمَرْزُبَانِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ هَارُونَ بْنِ عُبَیْدِ اللَّهِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ أَبِی یَحْیَی التَّمِیمِیِّ عَنْ کَثِیرٍ عَنْ أَبِی مَرْیَمَ الْخَوْلَانِیِّ عَنْ مَالِکِ بْنِ ضَمْرَةَ قَالَ سَمِعْتُ عَلِیّاً أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام یَقُولُ: أَمَا إِنَّکُمْ تُعْرَضُونَ عَلَی لَعْنِی وَ دُعَائِی کَذَّاباً فَمَنْ لَعَنَنِی کَارِهاً مُکْرَهاً یَعْلَمُ اللَّهُ أَنَّهُ کَانَ مُکْرَهاً وَرَدْتُ أَنَا وَ هُوَ عَلَی مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله مَعاً وَ مَنْ أَمْسَکَ لِسَانَهُ فَلَمْ یَلْعَنِّی سَبَقَنِی کَرَمْیِهِ سَهْمٍ أَوْ لَمْحِهِ بِالْبَصَرِ وَ مَنْ لَعَنَنِی مُنْشَرِحاً صَدْرُهُ بِلَعْنَتِی فَلَا حِجَابَ بَیْنَهُ وَ بَیْنَ اللَّهِ وَ لَا حُجَّةَ لَهُ عِنْدَ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله أَلَا إِنَّ مُحَمَّداً أَخَذَ بِیَدِی یَوْماً فَقَالَ مَنْ بَایَعَ هَؤُلَاءِ الْخَمْسَ ثُمَّ مَاتَ وَ هُوَ یُحِبُّکَ فَقَدْ قَضی نَحْبَهُ وَ مَنْ مَاتَ وَ هُوَ یُبْغِضُکَ مَاتَ مِیتَةً جَاهِلِیَّةً یُحَاسَبُ بِمَا عَمِلَ فِی الْإِسْلَام (۵).

**[ترجمه]مجالس مفید: مرزبانی با سندی از مالک بن ضمره آورده است که شنیدم علی، امیرمؤمنان علیه السّلام می‌فرمود: بدانید که شما را وادار خواهند کرد که مرا لعن کرده و دروغگو بخوانید، پس هرکس مرا از روی ناچاری و اکراه لعن کرد و خدا بداند که او مجبور بوده است، من و او با هم بر رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله وارد می‌شویم، و آنکه زبان از لعن من باز دارد، به اندازه پرتاب یک تیر یا یک چشم برهم زدن بر من پیشی خواهد گرفت و هرکس با کمال میل مرا لعن کرد، هیچ حجابی میان او و خدا نخواهد بود و هیچ حجّتی نزد محمّد صَلی الله علیهِ و آله نخواهد داشت، بدانید که روزی محمّد صَلی الله علیهِ و آله دست مرا گرفته و فرمود: هر کس با این دست من بیعت کند و سپس در حالی که تو را دوست می‌دارد بمیرد، شهید از دنیا رفته است، و هرکس بمیرد در حالی که با تو دشمنی می‌کند، بر جاهلیت مرده لیکن بازخواست او بابت کارهایش در اسلام خواهد بود. – . امالی مفید: ۷۰ –

**[ترجمه]

بیان

قوله فلا حجاب بینه و بین الله أی لا یحجبه شی ء عن عذاب الله

۱- ۱. تفسیر العیّاشیّ مخطوط، و أورده فی البرهان ۲: ۳۸۵. و الآیه فی سوره النحل: ۱۰۶.

۲- ۲. فی المصدر: حتی یموت فیه الکبیر.

۳- ۳. سوره النحل: ۸۹.

۴- ۴. مناقب آل أبی طالب ۲: ۱۹.

۵- ۵. أمالی المفید: ۷۰.

و هؤلاء الخمس إشاره إلى أصابعه صلى الله علیه و آله و فی بعض النسخ بالتاء المثناه(۱) فالمراد الصلوات الخمس.

**[ترجمه]قول آن حضرت «فلا حجاب بینه و بین الله» یعنی اینکه چیزی او را از عذاب الهی

ص: ۳۲۳

باز نخواهد داشت و «هولاء الخمس» اشاره‌ای است به انگشتان آن حضرت صَلی الله علیهِ و آله و در برخی نسخه‌ها با تاء دو نقطه آمده و منظور نمازهای پنج گانه است.

**[ترجمه]

«۲۴»

كش، [رجال الكشی] رَوَى يَعْقُوبُ بْنُ شَيْبَةَ عَنْ خَالِدِ بْنِ أَبِی يَزِيدَ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنِ الْأَعْمَشِ قَالَ: رَأَيْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ أَبِی لَيْلَى وَ قَدْ ضَرَبَهُ الْحَجَّاجُ حَتَّى اسْوَدَّ كَتِفَاهُ ثُمَّ أَقَامَهُ لِلنَّاسِ عَلَى سَبِّ عَلِيٍّ وَ الْجَلَاوِزَهِ(۲) مَعَهُ يَقُولُونَ سُبَّ الْكَذَّابِينَ فَجَعَلَ يَقُولُ أَلْعَنُ الْكَذَّابِينَ عَلِيٌّ وَ الزُّبَيْرُ(۳) وَ الْمُخْتَارُ قَالَ ابْنُ شِهَابٍ يَقُولُ أَصْحَابُ الْعَرَبِيَّهِ سَمْعُكَ يَعْلَمُ مَا يَقُولُ لِقَوْلِهِ عَلِيٌّ أَيْ هُوَ ابْتِدَاءُ الْكَلَامِ (۴).

**[ترجمه]رجال کشّی: یعقوب بن شیبه با سندی از أعمش آورده است که گفت: عبدالرحمن بن أبی لیلی را در حالی دیدم که حجّاج آن‌قدر وی را زده بود که کتف‌هایش کبود شده بودند و آن‌گاه او را در میان مردم برپا داشته و وادارش نمود علی را دشنام گوید و پاسبانان همراهش می‌گفتند: دروغگویان را دشنام ده! و او شروع کرد به گفتن«ألعن الكذّابين عليٌّ و الزبير - . در متن اصلی «ابن الزبير» است. -

و المختار» ابن شهاب گوید اهل لغت عرب می‌گویند که«گوش تو می‌داند - زبان - چه می‌گوید» زیرا آوردن لفظ «عليٌّ» (به صورت مرفوع) بدین معناست که این لفظ مبتدا در کلام است (و متعلق به فعل ألعن نیست.) - . معرفهٔ اخبار الرجال: ۶۷ -

**[ترجمه]

«۲۵»

كش، [رجال الكشی] يَعْقُوبُ عَنِ ابْنِ عُيَيْنَهَ عَنْ طَاوُسٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: أَنْبَأَنَا حُجْرُ بْنُ عَدِيٍّ قَالَ قَالَ لِی عَلِيٌّ علیه السلام كَيْفَ تَصْنَعُ أَنْتَ إِذَا ضُرِبْتَ وَ أُمِرْتَ بِلَعْنَتِی قُلْتُ لَهُ كَيْفَ أَصْنَعُ قَالَ الْعَنِّی وَ لَا تَبَرَّأْ مِنِّی فَإِنِّی عَلَى دِينِ اللَّهِ قَالَ وَ لَقَدْ ضَرَبَهُ مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ وَ أَمَرَهُ أَنْ يَلْعَنَ عَلِيّاً وَ أَقَامَهُ عَلَى بَابِ مَسْجِدِ صَنْعَاءَ قَالَ فَقَالَ إِنَّ الْأَمِيرَ أَمَرَنِی أَنْ أَلْعَنَ عَلِيّاً فَالْعَنُوهُ لَعَنَهُ اللَّهُ فَرَأَيْتُ مُجَوِّزاً مِنَ النَّاسِ إِلَّا رَجُلًا فَهِمَهَا وَ سَلِمَ (۵).

**[ترجمه]رجال کشّی: یعقوب با سندی از حجر بن عدی آورده است که علی علیه السّلام به من فرمود: تو چه کار خواهی

کرد اگر تو را زدنـد و امر کردنـد مرا لعن کنی؟ به وی عرض کردم: چه کنم؟ فرمود: مرا لعن کن ولی از من تـبّری مجوی که من بر دین خدایم. راوی گوید: بعدها محمّد بن یوسف وی را زده و امر نمود که علی را لعن کند و او را بر درب مسجد صنعا بـه پـا داشت. راوی گویـد: پس حجر گفت: امیر مرا فرمـان داده که علی را لعن کنم، پس او را لعنت کنیـد که خـدایش لعنت کنـد، پس دیـدم همه مردم گفتنـد: «خـدایش لعنت کنـد» مگر یـک نفر که معنای آن را فهیمـد و سالم مانـد. - . معرفـهٔ اخبار الرجال: ۶۷ -

**[ترجمه]

«۲۶»

كَنْزُ الْكَرَاجُكِيِّ، عَنْ أَسَدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ السُّلَمِيِّ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَلِيٍّ الْعَتَكِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ الْهَمْدَانِيِّ عَنْ مَحْمُودِ بْنِ مَتَّوَيْهِ الْوَاسِطِيِّ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عِيسَى عَنْ رَحْمَةَ بْنِ مُصْعَبٍ عَنْ قُرَّةَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي رَجَاءٍ الْعُطَارِدِيِّ قَالَ: لَا تَسُبُّوا هَذَا

ص: ۳۲۴

۱- ۱. الظاهر أن المراد کلمه« بایع» و علی ذلک فاللازم أن یقال: بالتاء المثناه و الباء الموحده، فتکون الکلمه« تابع».

۲- ۲. جمع الجلواز: الشرطی.

۳- ۳. فی المصدر: و ابن الزبیر.

۴- ۴. معرفه أخبار الرجال: ۶۷.

۵- ۵. معرفه أخبـار الرجال: ۶۷. و لـم نفهم المراد من قـوله« فرأیت مجـوزا» و فی المصـدر« محـواذا» و لعله من« الأحـوذی» أی الحاذق السریع، و المعنی علی ذلک واضح. و فی المصدر إلّا رجلا واحدا اه.

الرَّجُلَ يَعْنِی عَلِیّاً علیه السلام فَإِنَّ رَجُلًا سَبَّهُ فَرَمَاهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِكَوْكَبَیْنِ (۱) فِی عَیْنَیْهِ.

وَ عَنِ السُّلَمِیِّ عَنِ الْعَتَكِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ صَالِحٍ الرَّازِیِّ عَنْ أَبِی زُرْعَهَ الرَّازِیِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ عَنِ ابْنِ أَبِی فُدَیْكٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِی نُعَیْمٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْفَضْلِ الْهَاشِمِیِّ قَالَ: كُنْتُ مُسْتَنِداً إِلَی الْمَقْصُورَهِ وَ خَالِدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ عَلَی الْمِنْبَرِ یَخْطُبُ وَ هُوَ یُؤْذِی عَلِیّاً فِی خُطْبَتِهِ فَذَهَبَ بِیَ النَّوْمُ (۲) فَرَأَیْتُ الْقَبْرَ قَدِ انْفَرَجَ فَاطَّلَعَ مِنْهُ مُطَّلِعٌ فَقَالَ آذَیْتَ رَسُولَ اللَّهِ لَعَنَكَ اللَّهُ آذَیْتَ رَسُولَ اللَّهِ لَعَنَكَ اللَّهُ (۳).

**[ترجمه]كنز الكراجكی: از اسد بن ابراهیم سلمی با سندی از ابو رجاء عطاردی آورده است كه گفت: این مرد را دشنام ندهید-

ص: ۳۲۴

منظورش علی علیه السّلام بود- زیرا مردی او را دشنام داد پس خداوند دو لكّه سفید در چشمان وی انداخت.

و از سلمی با سندی از عبدالله بن الفضل هاشمی آورده است كه گفت: به دیوار تكیه داده بودم و خالد بن عبدالملک بالای منبر خطبه می‌خواند و در سخنان خود علی علیه السّلام را می‌آزرد. در همان حال خوابم برد و در خواب دیدم كه ناگاه قبر پیامبر صَلی الله علیهِ و آله شكافته شد و كسی از آن بیرون آمده و گفت: خدایت لعنت كند كه رسول خدا را آزردی، خدایت لعنت كند كه رسول خدا را آزردی. -. كنز الكراجكی: ۶۲ -

**[ترجمه]

«۲۷»

نهج، [نهج البلاغه] مِنْ كَلَامٍ لَهُ علیه السلام لِأَصْحَابِهِ: أَمَا إِنَّهُ سَیَظْهَرُ عَلَیْكُمْ بَعْدِی رَجُلٌ رَحْبُ الْبُلْعُومِ مُنْدَحِقُ الْبَطْنِ یَأْكُلُ مَا یَجِدُ وَ یَطْلُبُ مَا لَا یَجِدُ فَاقْتُلُوهُ وَ لَنْ تَقْتُلُوهُ أَلَا وَ إِنَّهُ سَیَأْمُرُكُمْ بِسَبِّی وَ الْبَرَاءَهِ مِنِّی فَأَمَّا السَّبُّ فَسُبُّونِی فَإِنَّهُ لِی زَكَاهٌ وَ لَكُمْ نَجَاهٌ وَ أَمَّا الْبَرَاءَهُ فَلَا تَبَرَّءُوا مِنِّی فَإِنِّی وُلِدْتُ عَلَی الْفِطْرَهِ وَ سَبَقْتُ إِلَی الْإِیمَانِ وَ الْهِجْرَهِ(۴).

أقول: قال ابن أبی الحدید مندحق البطن بارزها و الدحوق من النوق التی یخرج رحمها بعد الولاده و سیظهر سیغلب و رحب البلعوم واسعه و كثیر من الناس یذهب إلی أنه علیه السلام عنی زیادا و كثیر منهم یقول إنه عنی الحجاج و قال قوم إنه عنی المغیره بن شعبه و الأشبه عندی أنه عنی معاویه لأنه كان موصوفا بالنهم و كثره الأكل و كان بطنا(۵).

ثم قال: وَ رَوَی صَاحِبُ كِتَابِ الْغَارَاتِ عَنْ یُوسُفَ بْنِ كُلَیْبٍ الْمَسْعُودِیِّ عَنْ

ص: ۳۲۵

۱- ۱. الكوكب: نقطه بیضاء تحدث فی العین.

٢- ٢. فى المصدر: فذهب بى النعاس.

٣- ٣. كنز الكراجكىّ: ۶٢. و الروايتان توجدان فى(ك) و(د) فقط.

۴- ۴. نهج البلاغه(عبده ط مصر) ١: ١١۴ و ١١۵.

۵- ۵. شرح النهج ١: ۴۶٢.

يَحْيَى بْنِ سُلَيْمَانَ الْعَدَوِی (۱) عَنْ أَبِی مَرْيَمَ الْأَنْصَارِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الْبَاقِرِ علیه السلام قَالَ: خَطَبَ عَلِیٌّ علیه السلام عَلَی مِنْبَرِ الْكُوفَهِ فَقَالَ سَيُعْرَضُ عَلَيْكُمْ سَبِّی وَ سَتُذْبَحُونَ عَلَيْهِ فَإِنْ عُرِضَ عَلَيْكُمْ سَبِّی فَسُبُّونِی وَ إِنْ عُرِضَ عَلَيْكُمُ الْبَرَاءَهُ مِنِّی فَإِنِّی عَلَی دِينِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله.

و لم يقل فلا تبرءوا منی

وَ قَالَ أَيْضاً حَدَّثَنِی أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام قَالَ قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام: لَيُذْبَحُنَ (۲) عَلَی سَبِّی وَ أَشَارَ بِيَدِهِ إِلَی حَلْقِهِ ثُمَّ قَالَ فَإِنْ أَمَرُوكُمْ بِسَبِّی فَسُبُّونِی وَ إِنْ أَمَرُوكُمْ أَنْ تَتَبَرَّءُوا(۳) مِنِّی فَإِنِّی عَلَی دِينِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله. و لم ينههم عن إظهار البراءه ثم قال إنه أباح لهم سبه عند الإكراه لأن الله تعالی قد أباح عند الإكراه التلفظ بكلمه الكفر فقال إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَ قَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمانِ (۴) و أما قوله فإنه لی زكاه و لكم نجاه فمعناه أنكم تنجون من القتل إذا أظهرتم ذلك و معنی الزكاه يحتمل أمرين أحدهما ما ورد فی الأخبار النبويه أن سب المؤمن زكاه له و زياده فی حسناته الثانی أن يريد أن سبهم لی لا ينقص فی الدنيا من قدری بل أزيد به شرفا و علو قدر و شياع ذكر فالزكاه بمعنی النماء و الزياده.: فإن قيل فأی فرق بين السب و البراءه و كيف أجاز لهم السب و منعهم من التبری (۵) و السب أفحش من التبری فالجواب أما الذی يقوله أصحابنا فی ذلك فإنه لا فرق عندهم بين السب و التبری منه فی أن كلا منهما فسق و حرام و كبيره و أن المكره عليهما يجوز له فعلهما عند خوفه علی نفسه كما يجوز له إظهار كلمه الكفر عند الخوف و يجوز أن لا يفعلهما و إن قتل إذا قصد بذلك إعزاز الدين كما

ص: ۳۲۶

۱- ۱. فی المصدر: العبدی.

۲- ۲. فی المصدر: و اللّه لتذبحن.

۳- ۳. فی المصدر: أن تبرءوا.

۴- ۴. سوره النحل: ۱۰۶.

۵- ۵. فی المصدر: عن التبری.

يجوز له أن يسلم نفسه للقتل و لا يظهر كلمه الكفر إعزازا للدين و إنما استفحش عليه السلام البراءه لأن هذه اللفظه ما وردت فى القرآن العزيز إلا من المشركين أ لا ترى إلى قوله تعالى بَراءَةٌ مِنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ إِلَى الَّذِينَ عاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (١) و قال الله تعالى أَنَّ اللَّهَ بَرِی ءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَ رَسُولُهُ (٢) فقد صارت بحكم العرف الشرعى مطلقه على المشركين خاصه فإذن يحمل هذا النهى على ترجيح تحريم لفظ البراءه على تحريم لفظ السب و إن كان حكمهما واحدا أ لا ترى أن إلقاء المصحف فى العذره(٣) أفحش من إلقائه فى دن الشراب و إن كانا جميعا محرمين و كان حكمهما واحدا فَأَمَّا الْإِمَامِيَّهُ فَتَرْوِی عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: إِذَا عُرِضْتُمْ عَلَى الْبَرَاءَهِ مِنَّا فَمُدُّوا الْأَعْنَاقَ. و يقولون إنه لا يجوز التبرى عنه و إن كان الحالف صادقا و أن عليه الكفاره و يقولون إن للبراءه من الله و من الرسول و من إحدى الأئمه حكما واحدا و يقولون الإكراه على السب يبيح إظهاره و لا يجوز الاستسلام للقتل و يجوز أن يظهر التبرى (۴) و الأولى أن يستسلم للقتل.

فإن قيل كيف علل نهيه لهم من البراءه منه بقوله فإني ولدت على الفطره فإن هذا التعليل لا يختص به لأن كل ولد يولد على الفطره و إنما أبواه يهودانه و ينصرانه و الجواب أنه علل نهيه لهم عن البراءه منه بمجموع أمور و هو كونه ولد على الفطره و سبق إلى الإيمان و الهجره و لم يعلل بآحاد هذا المجموع و مراده هنا بالولاده على الفطره أنه لم يولد فى الجاهليه لأنه ولد لثلاثين عاما مضت من عام الفيل و النبى أرسل لأربعين مضت من عام الفيل و قد جاء فى الأخبار الصحيحه أنه مكث قبل الرساله سنين عشرا يسمع الصوت و يرى الضوء و لا يخاطبه أحد و كان ذلك إرهاصا لرسالته (۵) فحكم تلك السنين العشر حكم أيام رسالته صلى الله عليه وآله

١- ١. سوره التوبه: ١.

٢- ٢. سوره التوبه: ٣.

٣- ٣. فى المصدر: فى القذر.

۴- ۴. فى المصدر: و أمّا الاكراه على البراءه فانه يجوز معه الاستسلام للقتل و يجوز أن يظهر التبرى.

۵- ۵. أرهص الحائط: بنى رهصه. و هو أول من الطبن الذى يبنى عليه.

فالمولود فیها إذا کان فی حجره و هو المتولی لتربیته مولود فی أیام کأیام النبوه و لیس بمولود فی جاهلیه محضه ففارقت حاله حال من یدعی له من الصحابه مماثلته فی الفضل و قد روی أن السنه التی ولد فیها هذه السنه التی بدئ فیها رسول الله صلی الله علیه و آله فأسمع الهتاف من الأحجار و الأشجار و کشف عن بصره فشاهد أنوارا و أشخاصا و لم یخاطب منها(۱) بشی ء و هذه السنه هی السنه التی ابتدأ فیها بالتبتل و الانقطاع و العزله فی جبل حراء فلم یزل به حتی کوشف بالرساله و أنزل علیه الوحی و کان رسول الله صلی الله علیه و آله یتیمن بتلک السنه و بولاده علی علیه السلام فیها و یسمیها سنه الخیر و سنه البرکه و قال لأهله لیله ولادته و فیها شاهد ما شاهد من الکرامات و القدره الإلهیه و لم یکن من قبلها شاهد من ذلک شیئا لقد ولد لنا(۲) مولود یفتح الله علینا به أبوابا کثیره من النعمه و الرحمه و کان کما قال صلوات الله علیه فإنه کان ناصره و المحامی عنه و کاشف الغم عن وجهه و بسیفه ثبت دین الإسلام و رست (۳) دعائمه و تمهدت قواعده.

و فی المسأله تفصیل آخر و هو أن یعنی بقوله فإنی ولدت علی الفطره التی لم تتغیر و لم تحل و ذلک أن معنی قَوْلِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله: کُلُّ مَوْلُودٍ یُولَدُ عَلَی الْفِطْرَهِ.

أن کل مولود فإن الله تعالی قد هیأه بالعقل الذی خلقه فیه و بصحه الحواس و المشاعر لأن یتعلم التوحید و العدل و لم یجعل فیه مانعا یمنعه من ذلک و لکن التربیه و العقیده فی الوالدین و الإلف لاعتقادهما و حسن الظن فیهما یصده عما فطر علیه و أمیر المؤمنین علیه السلام دون غیره ولد علی الفطره التی لم تحل و لم یصد عن مقتضاها مانع لا من جانب الأبوین و لا من جهه غیرهما و غیره ولد علی الفطره و لکنه حال عن مقتضاها و زال عن موجبها.

۱- ۱. فی المصدر: و لم یخاطب فیها.

۲- ۲. فی المصدر: لقد ولد لنا اللیله.

۳- ۳. رسا الشی ء و أرسی: ثبت و رسخ.

و يمكن أن يفسر أنه أراد بالفطره العصمه و أنه منذ ولد لم يواقع قبيحا و لا كان كافرا طرفه عين و لا مخطئا و لا غالطا فی شی ء من الأشياء المتعلقه بالدين و هذا تفسير الإماميه انتهى كلامه (۱).

و أقول: الأخبار فی البراءه من طرق الخاصه و العامه مختلفه و الأظهر فی الجمع بينها أن يقال بجواز التكلم بها عند الضروره الشديده و جواز الامتناع عنه و تحمل ما تترتب عليه و أما أن أيهما أولى ففيه إشكال بل لا يبعد القول بذلك فی السب أيضا و ذهب إلى ما ذكرناه فی البراءه جماعه من علمائنا و أما ما نسبه ابن أبی الحديد إليهم جميعا من تحريم القول بالبراءه فلعله اشتبه عليه ما ذكروه من تحريم الحلف بالبراءه اختيارا فإنهم قطعوا بتحريم ذلك و إن كان صادقا و لا تعلق له بأحكام المضطر.

و قال الشيخ الشهيد فی قواعده التقيه تنقسم بانقسام الأحكام الخمسه فالواجب إذا علم أو ظن نزول الضرر بتركها به أو ببعض المؤمنين و المستحب إذا كان لا يخاف ضررا عاجلا و يتوهم ضررا آجلا أو ضررا سهلا أو كان تقيه فی المستحب كالترتيب فی تسبيح الزهراء عليها السلام و ترك بعض فصول الأذان و المكروه التقيه فی المستحب حيث لا ضرر عاجلا و لا آجلا و يخاف منه الالتباس على عوام المذهب و الحرام التقيه حيث يؤمن الضرر عاجلا و آجلا أو فی قتل مسلم؛قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام: إِنَّمَا جُعِلَتِ التَّقِيَّهُ لِيُحْقَنَ بِهَا الدِّمَاءُ فَإِذَا بَلَغَ الدَّمَ فَلَا تَقِيَّه. و المباح التقيه فی بعض المباحات التی رجحها العامه(۲) و لا يصل بتركها ضرر(۳).

ثم قال رحمه الله التقيه يبيح كل شی ء حتى إظهار كلمه الكفر و لو تركها حينئذ أثم إلا فی هذا المقام و مقام التبری من أهل البيت عليهم السلام فإنه لا يأثم بتركها بل صبره إما مباح أو مستحب و خصوصا إذا كان ممن يقتدى به (۴).

ص: ۳۲۹

۱- ۱. شرح النهج ۱: ۴۸۷- ۴۹۲.

۲- ۲. فی المصدر: يرجحها العامّه و فی(م) و(د): ريجها العامّه.

۳- ۳. فی المصدر: و لا يصير تركها ضررا.

۴- ۴. القواعد و الفوائد: ۲۶۱.

و قال الشیخ أمین الدین الطبرسی قال أصحابنا التقیه جائزه فی الأحوال کلها(۱) عند الضروره و ربما وجب فیها لضرب من اللطف و الاستصلاح و لیس یجوز من الأفعال فی قتل المؤمن و لا ـ فیما یعلم أو یغلب علی الظن أنه استفساد فی الدین قال المفید رضی الله عنه إنها قد تجب أحیانا و تکون فرضا و تجوز أحیانا من غیر وجوب و تکون فی وقت أفضل من ترکها و قد یکون ترکها أفضل و إن کان فاعلها معذورا و معفوا عنه متفضلا علیه بترک اللوم علیها و قال الشیخ أبو جعفر الطوسی رحمه الله ظاهر الروایات یدل علی أنها واجبه عند الخوف علی النفس و قد روی رخصته فی جواز الإفصاح بالحق عنده انتهی (۲).

أقول: سیأتی تمام القول فی ذلک فی باب التقیه إن شاء الله تعالی.

**[ترجمه]نهج البلاغه: از کلامی از آن حضرت به یارانش: آگاه باشید؛ پس از من مردی با گلوی گشاده و شکمی بزرگ بر شما مسلّط خواهد شد که هرچه بیابد می‌خورد و تلاش می کند آنچه ندارد به دست آورد، او را بکشید! ولی هرگز نمی‌توانید او را بکشید. آگاه باشید. به زودی او شما را به بیزاری و بدگویی از من وادار می کند، بدگویی را به هنگام اجبار دشمن اجازه می‌دهم که مایه بلندی درجات من و نجات شماست، اما هرگز * از من بیزاری نجویید که من بر فطرت توحید زاده شده‌ام و در ایمان و هجرت از همه پیشقدم‌تر بوده‌ام. - . نهج البلاغه (عبده ، چاپ مصر) ۱: ۱۱۴ و ۱۱۵ -

می گویم: ابن أبی الحدید گوید: «مندحق البطن»: برآمده شکم. «الدحوق» از شتران ماده، آنکه به هنگام زایمان رحمش از شکم بیرون آید. سیظهر: غلبه خواهد کرد. رحب البلعوم: گشاد گلو. و بسیاری از مردم بر این باورند که منظور حضرت علی علیه السّلام «زیاد» بوده است و بسیاری دیگر می گویند: منظورش حجّاج بوده است و جمعی نیز گفته‌اند: منظور آن حضرت مغیرهٔ بن شعبه بوده است، اما به نظر من، منظور آن حضرت معاویه بوده است زیرا وی موصوف به سیری ناپذیری و پرخوری بوده و برآمده شکم بود. - . شرح النهج ۱: ۴۶۲ -

سپس گوید و صاحب کتاب «الغارات» از یوسف بن کلیب مسعودی

ص: ۳۲۵

با سندی از محمّد بن علی باقر علیه السّلام آورده است که حضرت علی علیه السّلام بر منبر کوفه خطبه خوانده و فرمود: به زودی دشنام دادن به من بر شما عرضه می‌شود و به زودی بر سر آن سرتان بریده خواهد شد، پس اگر شما را وادار به دشنام دادن به من کردند، مرا دشنام دهید و اگر بیزاری جستن از مرا به شما عرضه کردند، بدانید که من بر دین محمّد هستم. و نفرمود «از من بیزاری نجویید»

و نیز گوید: مرا احمد بن المفضّل با سندی از جعفر بن محمّد علیهما السّلام روایت کرد که علی علیه السّلام فرمود: قطعاً به خاطر دشنام دادن به من سر بریده خواهید شد- و با دست به گلوی خود اشاره کرده، سپس فرمود- : اگر به شما امر کردند مرا دشنام دهید، دشنامم دهید و اگر فرمانتان دادند از من بیزاری جویید، بدانید که من بر دین محمّدم صَلی الله علیهِ و آله؛ و آن حضرت آن‌ها را از اظهار برائت منع نفرمود. سپس گفت: آن حضرت دشنام دادن خود را برای ایشان اگر مجبور به این کار شوند، مباح فرمود زیرا خدای متعال به هنگام ناچاری و ضرورت مباح فرموده که لفظ کفر را بر زبان آورند و فرموده است: «:

«إِلَّا مَنْ أَكْرِهَ وَ قَلْبُهُ مُطْمَئِنٌ بِالْایمَان» -. نحل/ ۱۰۶ - {مگر

آن کس که مجبور شده و [لی] قلبش به ایمان اطمینان دارد} و امّا قول آن حضرت که : «فانّه لی زکاةٌ و لکُم نجاةٌ» بدان معناست که اگر شما زباناً چنین بگویید جان به سلامت به در می‌برید؛ لفظ «زکاة» محتمل دو معنی است: یکی اینکه در احادیث نبوی آمده است که دشنام دادن به مؤمن برای او زکات است و فزونی حسناتش، و دوم اینکه دشنام دادنشان به من در دنیا از قدر من نخواهد کاست بلکه بر شرف و علوّ قدر و به شیوع ذکر من خواهد افزود، زیرا زکاة به معنای رشد و فزونی است.

پس اگر گفته شود فرق میان دشنام دادن و بیزاری جستن چیست و چگونه به آن‌ها اجازه دشنام دادن داده و آنان را از تبرّی جستن منع کرده در حالی که دشنام دادن فاحش‌تر از بیزاری جستن است؟ پاسخ چنین خواهد بود که آنچه اصحاب می گویند این است که تفاوتی میان سب و تبرّی از او وجود ندارد، چون هر دو فسق است و حرام و گناه کبیره است و کسی که مجبور بدان‌ها گردد، به خاطر بیم بر جانش مجاز به گفتن آن‌هاست کما اینکه به هنگام ترس می‌تواند کلمه کفر را برزبان آورد، و نیز جایز است برای عزّت بخشیدن به دین و سربلندی آن به گفتن آن‌ها تن در ندهد همان‌طور که برای وی

ص: ۳۲۶

جایز است خود را برای کشته شدن تسلیم کند اما کلمه کفر را بر زبان نیاورد تا بدین ترتیب دین عزّت یابد، اما اینکه آن حضرت علیه السّلام بیزاری جستن را بسیار ناپسند دانسته آن است که در قرآن عزیز این لفظ جز برای مشرکان به کار نرفته است، مگر نمی‌بینی قول خدای متعال را که فرمود: «بَرَاءَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ إِلیَ الَّذِینَ عَاهَدتمُّ مِّنَ الْمُشْرِکِین» -. توبه / ۱ - {[این آیات] اعلام بیزاری [و عدم تعهّد] است از طرف خدا و پیامبرش نسبت به آن مشرکانی که با ایشان پیمان بسته اید} و نیز خدای متعال می‌فرماید: «أَنَّ اللَّهَ بَرِیءٌ مِّنَ الْمُشْرِکِینَ وَ رَسُولُهُ» -. توبه/ ۳ - {که خدا و پیامبرش در برابر مشرکان تعهّدی ندارند} از این رو به حکم عرف شرعی اختصاصاً برای مشرکان به کار می‌رود. بنابراین، این نهی حمل بر ترجیح تحریم لفظ «برائت» بر تحریم لفظ «سبّ» گردیده هرچند حکم هر دو یکی است. مگر نمی‌بینی که انداختن مصحف در میان نجاست بدتر از انداختن آن در خُم شراب است هرچند هردو کار حرام است و حکمشان یکی است. امّا إمامیه از وی روایت کرده‌اند که فرمود: «اگر مجبور به اظهار بیزاری از ما شدید، گردن‌ها را برای کشته شدن دراز کنید» و می گویند: جایز نیست از وی بیزاری جویند هرچند که سوگند خورنده راستگو باشد و کفّاره دادن واجب است، و می گویند: برائت جستن از خدا و از رسول و از یکی از ائمّه دارای یک حکم است. و می گویند: مجبور ساختن به دشنام دادن، اظهار آن را مجاز می کند و جایز نیست در این مورد انسان‌ها خود را تسلیم مرگ کنند ولی در مورد بیزاری جستن، انجام آن جایز است لیکن بهتر آن است که تن به کشته شدن دهد.

پس اگر گفته شود: چگونه آن حضرت نهی کردنشان را از بیزاری جویی با گفتن: «که من بر فطرت زاده شده‌ام» توجیه کرده است، زیرا این توجیه به آن حضرت اختصاص ندارد بلکه هر مولودی بر فطرت پاک زاده می‌شود و این پدر و مادر او هستند که یهودی یا نصرانی بارش می‌آورند؟ پاسخ این است که آن حضرت نهی کردنشان از بیزاری جستن را به چند دلیل توجیه فرموده از جمله اینکه بر فطرت پاک زاده شده، در ایمان و هجرت بر دیگران پیشی گرفته و تنها به یک مورد از این موارد

استناد نکرده است و مراد آن حضرت در اینجا از «بر فطرت زاده شدن» آن است که وی در جاهلیت به دنیا نیامده زیرا تولد ایشان ۳۰ سال بعد از عام الفیل بوده و پیامبرصَلی الله علیهِ و آله در چهلمین سال عام الفیل به نبوّت مبعوث گردیده و در روایات صحیحه آمده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله ده سال پیش از مبعوث شدن صدای جبرئیل را می‌شنید و نور او را می‌دید اما کسی با وی سخن نمی‌گفت و این مدّت در حکم پی‌ریزی رسالت آن حضرت صَلی الله علیهِ و آله بوده است و این ده سال حکم دوران رسالت وی را دارد

ص: ۳۲۷

و کسی که در این مدت به دنیا آمده باشد و در دامن او بزرگ شد و او متولی تربیتش شده باشد در روزهایی شبیه به روزهای نبوّت متولد گشته است و مولودی نبوده که در جاهلیّت محض به دنیا آمده باشد، از این جهات، حال او با حال صحابه ای که ادعای برابری با حضرت در فضیلت را می‌کنند مشابه نیست، و نقل است که سالی که آن حضرت در آن متولد شد همان سالی است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله شروع به شنیدن صداهایی از سنگ‌ها و درختان نموده و پرده‌ها از مقابل چشمانش کنار رفته انوار و اشخاصی را می‌دید اما سخنی با وی گفته نشد، و این سال همان سالی است که از همه بریده و عزلت گزینی را در کوه حراء را آغاز نمود و همچنان در آنجا بود تا اینکه رسالت با وی در میان نهاده شد و وحی بر ایشان نازل گردید، و رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله پیوسته آن سال و ولادت علی علیه السّلام در آن سال را فرخنده و خجسته دانسته و آن را «سنهٔ الخیر» و «سنهٔ البرکهٔ» می‌نامید و در شب ولادتش به خانواده‌اش فرمود- و چه شگفتی‌ها و کرامات و قدرت‌های الهی را در شب ولادتش دیده بود که از پیش آن را ندیده بود- : «برای ما مولودی به دنیا آمده که خداوند به برکت قدم وی درهای بسیاری از نعمت و رحمت را بر روی ما می‌گشاید.» و همین‌طور شد که آن حضرت صلوات الله علیه فرموده بود، زیرا علی علیه السّلام یاور، مدافع و غم‌زدای او بود و با شمشیر او دین اسلام را استوار گردید و پایه‌های آن محکم شد و قاعده‌های آن هموار گشت.

و در این مسأله تفصیل دیگری هم هست و آن اینکه منظور آن حضرت از عبارت: «فأنّی ولدت علی الفطرهٔ» آن است که این فطرت نه دچار تغییر گشته و نه از بین رفته است، زیرا معنای قول رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله که«کُلّ مولود یولد علی الفطرهٔ» آن است که خداوند هر مولودی را مجهّز به عقلی کرده که آن را در وی آفریده است و نیز او را مجهّز به درستی حواس و مشاعر نمود تا توحید و عدل بیاموزد و در وجودش مانعی قرار نداد که او از رسیدن به آن‌ها باز دارد ولی تربیت و عقیده‌ای که والدین از آن برخوردارند و الفت گرفتن به باورهای آنان و داشتن حسن ظن به آن دو عامل بازدارنده‌ای در مقابل فطرت او هستند، و امیرالمؤمنین علیه السّلام از این جهت با دیگران تفاوت دارد، او بر فطرتی زاده شد که زایل نشد و از رسیدن به هدفش باز داشته نشد نه از طرف والدین و نه از سوی دیگران، اما دیگران بر فطرت زاده شدند لیکن این فطرت به دلیل وجود موانعی بر سر راهش به هدف نرسید و از مسیر درستش منحرف گردید.

ص: ۳۲۸

و می‌توان آن را چنین تفسیر کرد که مقصود آن حضرت از فطرت «عصمت» است و اینکه آن حضرت از بدو تولّد کار زشتی مرتکب نشده و طرفه‌العینی هم کافر نبوده و در هیچ کاری که به دین تعلّق داشته باشد، دچار خطا و اشتباه نشده است و این

تفسیر، تفسیر امامیّه است. سخنش تمام! - . شرح النهج ۱: ۴۹۲-۴۸۷ -

و می گویم: روایاتی که از طرق خاصه و عامه درباره «برائت» وارد شده‌اند، متفاوت هستند و بعد از جمع بین آن‌ها می‌توان گفت که: به هنگام شدت ضرورت می‌توان آن را بر زبان آورد و امتناع از گفتن آن و تحمل پیامدهایش نیز جایز است. اما در اینکه اولویت با کدام است، اشکال وجود دارد، و گفتن این نکته در مورد دشنام دادن نیز بعید نیست، جمعی از علمای ما نظری موافق با آنچه بیان کردیم دارند اما اینکه چرا ابن الحدید تحریم قول به برائت را به آن‌ها نسبت داده است، شاید این مطلب که علمای ما در مورد جایز نبودن قسم خوردن به برائت از روی اختیار، بیان داشته اند، باعث اشتباه او شده است زیرا عامّه علمای ما این را قاطعانه حرام دانسته‌اند هرچند صادق باشد، و احکام مضطر شامل حال وی نمی گردد.

و شیخ شهید در کتاب «قواعد» خود گوید: تقیّهٔ به اعتبار احکام پنج گانه به پنج قسم تقسیم می‌شود: تقیّه واجب آن است که فرد بداند و یا گمان بَرَد که با ترک آن خودش یا عده‌ای از مؤمنان متحمّل ضرر خواهند شد و تقیّه مستحب آن است که از زیان زودرس و عاجلی بیم نداشته باشد و احتمال دهد که در آینده ضرری متوجه او خواهد شد و یا اینکه دچار زیانی آسان و قابل تحمل خواهد شد، یا اینکه تقیّه از انجام عملی مستحب باشد نظیر رعایت ترتیب در تسبیح زهراء علیها السّلام و ترک برخی از عبارات أذان؛ و تقیّه مکروه، تقیّه از انجام اعمال مستحب است آنجا که احتمال ضرری فوری یا در آینده ندهد و بترسد که عوام شیعه از این کار به اشتباه بیفتند و تقیه حرام، جایی است که از خطر زودرس یا در متأخر در امان است یا اینکه تقیه باعث قتل مسلمانی می‌شود؛ امام باقر علیه السّلام فرمود: «تقیّه برای آن وضع شده که از خونریزی جلوگیری شود و چون به ریختن خون رسد، تقیّه جایز نیست» و تقیّه مباح، تقیّه کردن در برخی مباحات است که اهل سنت آن را بهتر می‌دانند و ترک آن موجب ضرر نمی‌شود.

سپس رحمهٔ الله علیه گوید: تقیّه هر چیزی را مباح می کند حتی بر زبان راندن کلمه کفر را، و اگر کسی در زمان مناسب آن را ترک کند مرتکب گناه شده است مگر در این مقام و مقام تبرّی از اهل بیت علیهم السّلام که ترک آن گناه شمرده نخواهد شد بلکه صبر بر آن یا مباح است یا مستحب، و بالأخص اگر از کسی باشد که به وی اقتدا می‌شود. - . القواعد و الفوائد: ۲۶۱ -

ص: ۳۲۹

و شیخ امین الدین طبرسی گوید: اصحاب ما گفته‌اند: تقیّه در همه احوال و عند الضروره جایز است، و شاید به جهت نوعی لطف و طلب اصلاح واجب باشد و از میان اعمال در مورد قتل مومن جایز نیست و نیز در مواردی که دانسته می‌شود یا احتمال قوی می‌رود که در دین فسادی ایجاد می گردد.

شیخ مفید رضی الله عنه گوید: گاهی تقیه واجب و فرض می‌شود و گاهی نیز جایز است ولی واجب نیست و گاهی نیز وجودش بهتر از ترک آن است، و گاه ترک آن افضل است (هرچند در صورت تقیه) فاعل آن معذور و مورد عفو باشد و بر او با ترک سرزنش نسبت به انجام آن لطف شده باشد. شیخ ابوجعفر طوسی رحمهٔ الله علیه گوید: ظاهر روایات دالّ بر واجب بودن آن به هنگام بیم بر جان داشتن است و اجازه شیخ در جایز بودن تکلم به حق نیز روایت شده است؛ تمام! - . مجمع البیان

- ۴۳۰ :۲

می گویم: سخن نهایی در این مورد إن شاء الله تعالی در باب تقیّه خواهد آمد .

**[ترجمه]

باب ۸۹ كفر من آذاه أو حسده أو عانده و عقابهم

الأخبار

«۱»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب الْوَاحِدِيُّ فِی أَسْبَابِ النُّزُولِ وَ مُقَاتِلُ بْنُ سُلَيْمَانَ وَ أَبُو الْقَاسِمِ الْقُشَيْرِيُّ فِی تَفْسِيرِهِمَا(۳): أَنَّهُ نَزَلَ قَوْلُهُ تَعَالَى وَ الَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِناتِ (۴) الْآيَةَ فِی عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ عليه السلام وَ ذَلِكَ أَنَّ نَفَراً مِنَ الْمُنَافِقِينَ كَانُوا يُؤْذُونَهُ وَ يَسْمَعُونَهُ وَ يَكْذِبُونَ عَلَيْهِ. وَ فِی رِوَايَةِ مُقَاتِلٍ: وَ الَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ يَعْنِی عَلِيّاً وَ الْمُؤْمِناتِ يَعْنِی فَاطِمَةَ فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتاناً وَ إِثْماً مُبِيناً قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَ ذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَرْسَلَ عَلَيْهِمُ الْجَرَبَ فِی جَهَنَّمَ فَلَا يَزَالُونَ يَحْتَكُّونَ حَتَّى تُقْطَعَ أَظْفَارُهُمْ ثُمَّ يَحْتَكُّونَ حَتَّى تَنْسَلِخَ جُلُودُهُمْ ثُمَّ يَحْتَكُّونَ حَتَّى تَبْدُوَ لُحُومُهُمْ ثُمَّ يَحْتَكُّونَ

ص: ۳۳۰

۱- ۱. فی المصدر: فی الأقوال كلها.

۲- ۲. مجمع البيان ۲: ۴۳۰.

۳- ۳. فی المصدر: فی تفسيريهما.

۴- ۴. سوره الأحزاب: ۵۸.

حَتَّی تَظْهَرَ عِظَامُهُمْ وَ یَقُولُونَ مَا هَذَا الْعَذَابُ الَّذِی نَزَلَ بِنَا فَیَقُولُونَ لَهُمْ مَعَاشِرَ الْأَشْقِیَاءِ هَذَا عُقُوبَهٌ لَکَمْ بِبُغْضِکَمْ أَهْلَ بَیْتِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله.

تَفْسِیرَیِ الضَّحَّاکِ وَ مُقَاتِلٍ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فِی قَوْلِهِ تَعَالَی إِنَّ الَّذِینَ یُؤْذُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ (۱) وَ ذَلِکَ حِینَ قَالَ الْمُنَافِقُونَ إِنَّ مُحَمَّداً مَا یُرِیدُ مِنَّا إِلَّا أَنْ نَعْبُدَ أَهْلَ بَیْتِ رَسُولِ اللَّهِ بِأَلْسِنَتِهِمْ فَقَالَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِی الدُّنْیا وَ الْآخِرَهِ بِالنَّارِ وَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذاباً مُهِیناً فِی جَهَنَّمَ.

وَ فِی تَفَاسِیرَ کَثِیرَهٍ: أَنَّهُ نَزَلَ فِی حَقِّهِ لَئِنْ لَمْ یَنْتَهِ الْمُنافِقُونَ وَ الَّذِینَ فِی قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَ الْمُرْجِفُونَ فِی الْمَدِینَهِ لَنُغْرِیَنَّکَ بِهِمْ ثُمَّ لا یُجاوِرُونَکَ فِیها إِلَّا قَلِیلًا(۲) یَعْنِی یُهْلِکُهُمْ ثُمَّ قَالَ مَلْعُونِینَ أَیْنَما ثُقِفُوا یَعْنِی بَعْدَکَ یَا مُحَمَّدُ أُخِذُوا وَ قُتِّلُوا تَقْتِیلًا فَوَ اللَّهِ لَقَدْ قَتَلَهُمْ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام ثُمَّ قَالَ سُنَّهَ اللَّهِ فِی الَّذِینَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ الْآیَهَ.

مُحَمَّدُ بْنُ هَارُونَ رَفَعَهُ إِلَیْهِمْ علیه السلام: لَا تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ فِی عَلِیٍّ وَ الْأَئِمَّهِ کَالَّذِینَ آذَوْا مُوسی فَبَرَّأَهُ اللَّهُ مِمَّا قالُوا.

کِتَابُ ابْنِ مَرْدَوَیْهِ بِالْإِسْنَادِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِیِّ وَ جَابِرٍ الْأَنْصَارِیِّ وَ فِی الْفَضَائِلِ عَنْ أَبِی الْمُظَفَّرِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ جَابِرٍ الْأَنْصَارِیِّ وَ فِی الْخَصَائِصِ عَنِ النَّطَنْزِیِّ بِإِسْنَادِهِ عَنْ جَابِرٍ کُلِّهِمْ عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ: کُنْتُ أَجْفُو عَلِیّاً فَلَقِیَنِی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ إِنَّکَ آذَیْتَنِی یَا عُمَرُ فَقُلْتُ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ أَذَی رَسُولِهِ قَالَ إِنَّکَ قَدْ آذَیْتَ عَلِیّاً وَ مَنْ آذَی عَلِیّاً فَقَدْ آذَانِی.

الْعُکْبَرِیُّ فِی الْإِبَانَهِ مُصْعَبُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ أَبِیهِ سَعْدِ بْنِ أَبِی وَقَّاصٍ قَالَ: کُنْتُ أَنَا وَ رَجُلَانِ فِی الْمَسْجِدِ فَنِلْنَا مِنْ عَلِیٍّ علیه السلام فَأَقْبَلَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله مُغْضَباً فَقَالَ مَا لَکُمْ وَ لِی مَنْ آذَی عَلِیّاً فَقَدْ آذَانِی مَنْ آذَی عَلِیّاً فَقَدْ آذَانِی وَ مَنْ آذَی عَلِیّاً فَقَدْ آذَانِی.

۱- ۱. سوره الأحزاب: ۵۷.

۲- ۲. سوره الأحزاب: ۶۰.

الْحَاكِمُ الْحَافِظُ فِی أَمَالِیهِ وَ أَبُو سَعِیدٍ الْوَاعِظُ فِی شَرَفِ الْمُصْطَفَی وَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ النَّطَنْزِیُّ فِی الْخَصَائِصِ بِأَسَانِیدِهِمْ أَنَّهُ حَدَّثَ زَیْدُ بْنُ عَلِیٍّ وَ هُوَ آخِذٌ بِشَعْرِهِ (۱) قَالَ حَدَّثَنِی الْحُسَیْنُ بْنُ عَلِیٍّ وَ هُوَ آخِذٌ بِشَعْرِهِ قَالَ حَدَّثَنِی عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ وَ هُوَ آخِذٌ بِشَعْرِهِ قَالَ: حَدَّثَنِی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ هُوَ آخِذٌ بِشَعْرِهِ فَقَالَ مَنْ آذَی أَبَا حَسَنٍ فَقَدْ آذَانِی حَقّاً وَ مَنْ آذَانِی فَقَدْ آذَی اللَّهَ وَ مَنْ آذَی اللَّهَ فَعَلَیْهِ لَعْنَهُ اللَّهِ. وَ فِی رِوَایَهٍ: وَ مَنْ آذَی اللَّهَ لَعَنَهُ اللَّهُ مِلْ ءَ السَّمَاوَاتِ وَ مِلْ ءَ الْأَرْضِ.

التِّرْمِذِیُّ فِی الْجَامِعِ وَ أَبُو نُعَیْمٍ فِی الْحِلْیَهِ وَ الْبُخَارِیُّ فِی الصَّحِیحِ وَ الْمَوْصِلِیُّ فِی الْمُسْنَدِ وَ أَحْمَدُ فِی الْفَضَائِلِ وَ الْخَطِیبُ فِی الْأَرْبَعِینِ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَیْنِ وَ ابْنِ عَبَّاسٍ وَ بُرَیْدٍ: أَنَّهُ رَغِبَ عَلِیٌّ علیه السلام مِنَ الْغَنَائِمِ فِی جَارِیَهٍ فَزَایَدَهُ حَاطِبُ بْنُ أَبِی بَلْتَعَهَ وَ بُرَیْدَهُ الْأَسْلَمِیُّ فَلَمَّا بَلَغَ قِیمَتُهَا قِیمَهَ عَدْلٍ فِی یَوْمِهَا أَخَذَهَا بِذَلِکَ فَلَمَّا رَجَعُوا وَقَفَ بُرَیْدَهُ قُدَّامَ الرَّسُولِ صلی الله علیه و آله وَ شَکَا مِنْ عَلِیٍّ فَأَعْرَضَ عَنْهُ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله ثُمَّ جَاءَ عَنْ یَمِینِهِ وَ عَنْ شِمَالِهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ یَشْکُو فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ قَامَ إِلَی بَیْنِ یَدَیْهِ فَقَالَهَا فَغَضِبَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله وَ تَغَیَّرَ لَوْنُهُ وَ تَرَبَّدَ وَجْهُهُ (۲) وَ انْتَفَخَتْ أَوْدَاجُهُ وَ قَالَ مَا لَکَ یَا بُرَیْدَهُ مَا آذَیْتَ رَسُولَ اللَّهِ مُنْذُ الْیَوْمِ أَ مَا سَمِعْتَ اللَّهَ تَعَالَی یَقُولُ إِنَّ الَّذِینَ یُؤْذُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِی الدُّنْیا وَ الْآخِرَهِ وَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذاباً مُهِیناً(۳) أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ عَلِیّاً مِنِّی وَ أَنَا مِنْهُ وَ أَنَّ مَنْ آذَی عَلِیّاً فَقَدْ آذَانِی وَ مَنْ آذَانِی فَقَدْ آذَی اللَّهَ وَ مَنْ آذَی اللَّهَ فَحَقٌّ عَلَی اللَّهِ أَنْ یُؤْذِیَهُ بِأَلِیمِ عَذَابِهِ فِی نَارِ جَهَنَّمَ یَا بُرَیْدَهُ أَنْتَ أَعْلَمُ أَمِ اللَّهُ أَعْلَمُ أَمْ قُرَّاءُ اللَّوْحِ الْمَحْفُوظِ أَعْلَمُ أَنْتَ أَعْلَمُ أَمْ مَلَکُ الْأَرْحامِ أَعْلَمُ أَنْتَ أَعْلَمُ یَا بُرَیْدَهُ أَمْ حَفَظَهُ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ قَالَ بَلْ حَفَظَتُهُ قَالَ وَ هَذَا جَبْرَئِیلُ أَخْبَرَنِی عَنْ حَفَظَهِ عَلِیٍّ أَنَّهُمْ مَا کَتَبُوا قَطُّ عَلَیْهِ خَطِیئَهً مُنْذُ وُلِدَ ثُمَّ حَکَی عَنْ مَلَکِ الْأَرْحَامِ وَ قُرَّاءِ اللَّوْحِ الْمَحْفُوظِ(۴) وَ فِیهَا مَا تُرِیدُونَ مِنْ عَلِیٍّ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ

۱- ۱. فی المصدر بعد ذلک: قال: حدّثنی علیّ بن الحسین و هو آخذ بشعره اه.

۲- ۲. تربد الرجل: تعبس. تربد اللون تغیر.

۳- ۳. سوره الأحزاب: ۵۷.

۴- ۴. أی حکی رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله عن ملک الارحام و قراء اللوح المحفوظ أن علیا لم یعص اللّه قط منذ خلق و یمکن أن یکون فاعل« حکی» جبرئیل علیه السلام.

ثُمَّ قَالَ إِنَّ عَلِيّاً مِنِّی وَ أَنَا مِنْهُ وَ هُوَ وَلِیُّ کُلِّ مُؤْمِنٍ بَعْدِی. وَ فِی رِوَایَهِ أَحْمَدَ: دَعُوا عَلِیّاً(۱).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: و احدی در «اسباب النزول» و مقاتل بن سلیمان و ابوالقاسم قشیری در تفسیرهایشان آورده... اند که قول خدای متعال: «وَ الَّذِینَ یُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِینَ وَ الْمُؤْمِنَتِ بِغَیْرِ مَا اکْتَسَبُواْ فَقَدِ احْتَمَلُواْ بُهْتَنًا وَ إِثْمًا مُّبِین» - . احزاب/ ۵۸ - {و کسانی که مردان و زنان مؤمن را بی آنکه مرتکب [عمل زشتی] شده باشند آزار می رسانند، قطعاً تهمت و گناهی آشکار به گردن گرفته اند.} درباره علی بن أبی طالب نازل شده است، و شأن نزول آن چنین بود که برخی از منافقان آن حضرت را می‌آزردند، به وی زخم زبان زده و درباره‌اش دروغ می‌گفتند. و در روایت مقاتل آمده است که مراد از «مؤمنین» در «وَ الَّذِینَ یُؤْذُونَ... » علی علیه السّلام و مراد از مؤمنات «فاطمه» علیها السّلام است؛ و آن‌ها «تهمت و گناه آشکاری را بر دوش کشیدند». ابن عباس گوید: زیرا خدای متعال در جهنم جرب را بر آن‌ها مسلّط نموده تا چنان بدن خود را از شدت خارش بخارانند که ناخن‌هایشان شکسته شود و سپس آن‌قدر خود را می‌خارانند که پوستشان کنده می‌شود و بازهم آن‌قدر خود را می‌خارانند که گوشت بدنشان آشکار گشته و باز آن‌قدر می‌خارانند

ص: ۳۳۰

تا استخوانهایشان آشکار گردد و می گویند: این چه عذابی است که بر ما نازل شد؟! پس به آن‌ها گفته‌ها می‌شود: ای جماعت اشقیا، این کیفر و مجازات شما به خاطر دشمنی با اهل بیت پیامبر صَلی الله علیهِ و آله است.

تفسیرهای ضحّاک و مقاتل: ابن عباس درباره قول خدای متعال: «إِنَّ الَّذِینَ یُؤْذُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ» - . احزاب/ ۵۷ - {بی گمان،

کسانی که خدا و پیامبر او را آزار می رسانند} زمانی نازل شد که منافقان با زبان هایشان گفتند: محمّد از ما جز این نمی... خواهد که اهل بیت رسول خدا را پرستش کنیم. پس فرمود: «لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِی الدُّنْیَا وَ الْأَخِرَهِ وَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُّهِینًا» - . احزاب/ ۵۷ - {خدا

آنان را در دنیا و آخرت لعنت کرده و برایشان عذابی خفّت آور آماده ساخته است.}

و در تفاسیر بسیاری آمده است که آیه: «لَّئِن لَّمْ یَنتَهِ الْمُنَفِقُونَ وَ الَّذِینَ فِی قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَ الْمُرْجِفُونَ فِی الْمَدِینَهِ لَنُغْرِیَنَّکَ بِهِمْ ثُمَّ لَا یجُاوِرُونَکَ فِیهَا إِلَّا قَلِیلا» - . احزاب/ ۶۰ - {اگر

منافقان و کسانی که در دلهایشان مرضی هست و شایعه افکنان در مدینه، [از کارشان] باز نایستند، تو را سخت بر آنان مسلط می کنیم تا جز [مدّتی] اندک در همسایگی تو نپایند} یعنی اینکه آن‌ها را به هلاکت می‌رساند؛ سپس فرمود: «مَّلْعُونِینَ أَیْنَمَا ثُقِفُواْ» - . احزاب/ ۶۱ - {از

رحمت خدا دور گردیده و هر کجا یافته شوند} یعنی بعد از تو ای محمّد «أُخِذُواْ وَ قُتِّلُواْ تَقْتِیلا» - . احزاب/ ۶۱ - {گرفته

و سخت کشته خواهند شد} و به خدا سوگند که امیرالمؤمنین علیه السّلام آن‌ها را به قتل رسانید، سپس فرمود: «سُنَّهَ اللَّهِ فِی الَّذِینَ خَلَوْاْ مِن قَبْلُ وَ لَن تجَدَ لِسُنَّهِ اللَّهِ تَبْدِیلا» - . احزاب/ ۶۲ - {در

باره کسانی که پیشتر بوده اند [همین] سنّت خدا [جاری بوده] است و در سنّت خدا هرگز تغییری نخواهی یافت}

محمّد بن هارون مرفوعاً از ایشان علیه السّلام: «لا تؤذوا رسول الله» یعنی با آزردن علی و امامان، رسول خدا را آزار ندهید «كَالَّذِينَ ءَاذَوْاْ مُوسىَ فَبرَّأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُواْ » - . احزاب/ ۶۹ - {مانند

کسانی مباشید که موسی را [با اتهام خود] آزار دادند، و خدا او را از آنچه گفتند مبرّا ساخت}

کتاب ابن مردویه با اسناد از محمّد بن عبدالله انصاری و جابر انصاری و در «الفضائل» از ابوالمظفّر با اسنادش از جابر انصاری و در «الخصائص» از نظنزی با اسنادش از جابر همگی آن‌ها از عمر بن خطّاب روایت کرده‌اند که گفت: من در حق علی جفا می‌کردم، پس پیامبر مرا بدید و گفت: ای عمر، تو مرا آزار دادی! عرض کردم: از آزار رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به خدا پناه می‌برم! فرمود: تو علی را آزردی و هرکس علی را بیازارد، تحقیقاً مرا آزرده است.

عکبری در «الإبانۀ» : مصعب بن سعد از پدرش سعد بن أبی وقّاص آورده است که گفت: من و دو مرد دیگر در مسجد بودیم و از علی بدگویی می‌کردیم که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله خشمگین به سوی ما آمده و فرمود: با من چه کار دارید؟! هرکس علی را بیازارد، تحقیقاً مرا آزار داده است، هرکس علی را بیازارد، تحقیقاً مرا آزار داده است!

ص: ۳۳۱

حاکم حافظ در «أمالی» خود و ابوسعید واعظ در «شرف المصطفی» و «ابو عبدالله نطنزی» در «الخصائص» با اسنادهای خود آورده‌اند که زید بن علی در حالی که با دست موی خود را گرفته بود، گفت: مرا حسین بن علی روایت کرد در حالی که با دست موی خود را گرفته بود و فرمود: مرا علی بن أبی طالب در حالی که موی خود را گرفته بود، فرمود: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در حالی که موی خود را گرفته بود، روایت نموده و فرمود: هرکس ابوالحسن را بیازارد، به راستی که مرا آزار داده است، و آنکه مرا آزار دهد، تحقیقاً خدا را آزرده است، پس لعنت خدا بر او باد! و در روایتی دیگر: و آنکه خدا را بیازارد، خداوند به اندازه آسمان‌ها و زمین او را لعنت فرستد.

ترمذی در «الجامع»، ابونعیم در «حلیۀ الأولیاء»، بخاری در «صحیح بخاری»، موصلی در «مسند» خود، احمد در «الفضائل» و خطیب در «الأربعین» از عمران بن حصین، ابن عباس و بریده آورده‌اند که علی علیه السّلام از میان جمله غنایم میل به کنیزکی پیدا کرد که آن را بخرد، پس حاطب بن أبی بلتعه و بُریده أسلمی با او به مزایده پرداختند، و چون بهای آن کنیز به قیمت متوسط آن روز رسید، علی علیه السّلام او را با آن قیمت خرید، و چون بازگشتند، بُریده روبروی پیامبر صَلی الله علیهِ و آله ایستاده و از علی شکایت کرد؛ پس پیامبر از وی رو بگردانید، آن‌گاه بُریده از راست و چپ و پشت سر آن حضرت به شکایت از علی علیه السّلام پرداخت و پیامبر صَلی الله علیهِ و آله پیوسته از او روی بر می‌تافت، سپس رو در روی پیامبر ایستاد و شکایت خود را تکرار کرد، پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به خشم آمده، رنگ رخسارش دگرگون گشته، چهره درهم کشید و رگ‌های گردنش آشکار گشت و فرمود: ای بُریده، تو را چه می‌شود؟ تو تا به امروز رسول خدا صلی الله علیه و آله را نیازرده ای! مگر نشنیده‌ای که خدای متعال می‌فرماید: «إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَهِ وَ أَعَدَّ لَهَمْ

عَذَاباً مُّهِيناً» - . احزاب/ ۵۷ - {بی گمان،

کسانی که خدا و پیامبر او را آزار می رسانند، خدا آنان را در دنیا و آخرت لعنت کرده و برایشان عذابی خفّت آور آماده ساخته است.} آیا ندانستی که علی از من است و من از اویم و هرکه علی را بیازارد تحقیقاً مرا آزرده و آنکه مرا بیازارد خدا را آزرده و هرکه خدا را بیازارد بر خدا حقّ است که او را با عذاب ألیم خود در آتش دوزخ بیازارد؟ ای بُریده، تو داناتری یا خدا داناتر است؟ یا قاریان لوح محفوظ داناترند؟ تو داناتری یا فرشته أرحام داناتر است؟ تو داناتری ای بُریده یا فرشتگان موکّل بر علی بن أبی طالب؟ عرض کرد: بلکه فرشتگان موکّل داناترند! فرمود: اینک جبرئیل مرا از جانب فرشتگان موکّل بر علی خبر داد که آن دو از بدو تولّد علی گناهی برای وی ثبت نکرده‌اند؛ سپس از فرشته ارحام و قاریان لوح محفوظ سخن گفت که آن‌ها نیز همین سخن را درباره علی علیه السّلام گفته‌اند- و در آن آمده است- : از علی چه می‌خواهید؟! (سه بار)

ص: ۳۳۲

سپس فرمود: به راستی که علی از من است و من از اویم، و او بعد از من ولیّ هر مؤمنی است و در روایت احمد بن حنبل: دست از آزار علی بردارید! - . مناقب آل أبی طالب ۲: ۱۲-۱۰ -

**[ترجمه]

«۲»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب ابْنُ سِيرِينَ عَنْ أَنَسٍ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله: مَنْ حَسَدَ عَلِيّاً فَقَدْ حَسَدَنِي وَ مَنْ حَسَدَنِي فَقَدْ كَفَرَ.

وَ فِي خَبَرٍ: وَ مَنْ حَسَدَنِي فَقَدْ دَخَلَ النَّارَ(۲).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: ابن سیرین از أنس آورده است که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: هرکس به علی حسادت بورزد، به من حسادت کرده است و هرکس به من حسادت کند، تحقیقاً کفر ورزیده است. و در روایتی آمده است: و هرکس به من حسادت کند تحقیقاً وارد دوزخ می‌شود. - . مناقب آل أبی طالب ۲: ۱۳ -

**[ترجمه]

«۳»

فض، [كتاب الروضه] بِإِسْنَادِهِ إِلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله إِذْ أَقْبَلَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَ هُوَ مُغْضَبٌ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله مَا بِكَ يَا أَبَا الْحَسَنِ قَالَ آذَوْنِي فِيكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَامَ صلى الله عليه و آله وَ هُوَ مُغْضَبٌ وَ قَالَ أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ مِنْكُمْ آذَى عَلِيّاً فَإِنَّهُ أَوَّلُكُمْ إِيمَاناً وَ أَوْفَاكُمْ بِعَهْدِ اللَّهِ أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ آذَى عَلِيّاً بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَهِ يَهُودِيّاً أَوْ نَصْرَانِيّاً فَقَالَ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيُّ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ إِنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ قَالَ نَعَمْ وَ إِنْ شَهِدَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ

اللَّهِ یَا جَابِرُ(۳).

**[ترجمه]الروضهٔ: با اسناد آن به عبدالله بن عباس آورده است که گفت: در محضر پیامبر صَلی الله علیهِ و آله بودم که علی بن أبی طالب خشمگین آمد؛ پس پیامبر صَلی الله علیهِ و آله به وی فرمود: تو را چه می‌شود یا أباالحسن؟ عرض کرد: مرا درباره شما آزردند یا رسول الله. پس رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله خشمگین برخاسته و فرمود: ای مردم کدامتان علی را آزرده است؟ که او نخستین کسی از میان شما است که ایمان آورده و وفادارترین شما به عهد و پیمان خداست. ای مردم، هرکس علی را بیازارد خداوند او را در روز قیامت یهودی یا نصرانی بر می‌انگیزد؛ پس جابر بن عبدالله انصاری عرض کرد: یا رسول الله، حتی اگر شهادت به یگانگی خدا داده باشد؟ فرمود: آری، حتی اگر گواهی داده باشد که محمّد رسول خداست ای جابر. - . الروضهٔ: ۱۲ -

**[ترجمه]

«۴»

یف، [الطرائف] أَحْمَدُ فِی مُسْنَدِهِ وَ ابْنُ الْمَغَازِلِیِّ فِی مَنَاقِبِهِ مِنْ عِدَّهِ طُرُقٍ أَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله قَالَ: یَا أَیُّهَا النَّاسُ مَنْ آذَی عَلِیّاً فَقَدْ آذَانِی. وَ زَادَ فِیهِ ابْنُ الْمَغَازِلِیِّ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله: یَا أَیُّهَا النَّاسُ مَنْ آذَی عَلِیّاً بُعِثَ یَوْمَ الْقِیَامَهِ یَهُودِیّاً أَوْ نَصْرَانِیّاً فَقَالَ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِیُّ یَا رَسُولَ اللَّهِ وَ إِنْ شَهِدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّکَ رَسُولُ اللَّهِ فَقَالَ یَا جَابِرُ کَلِمَهٌ یَحْتَجِزُونَ بِهَا أَنْ لَا تُسْفَکَ دِمَاؤُهُمْ وَ تُؤْخَذَ أَمْوَالُهُمْ وَ أَنْ لَا یُعْطُوا الْجِزْیَهَ عَنْ یَدٍ وَ هُمْ صَاغِرُونَ.

وَ رَوَی أَحْمَدُ فِی مُسْنَدِهِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ عَمْرِو بْنِ شَاسٍ الْأَسْلَمِیِّ وَ کَانَ مِنْ أَصْحَابِ الْحُدَیْبِیَهِ قَالَ: کُنْتُ مَعَ عَلِیٍّ علیه السلام(۴) إِلَی الْیَمَنِ فَجَفَانِی فِی سَفَرِی ذَلِکَ حَتَّی وَجَدْتُ

ص: ۳۳۳

۱- ۱. مناقب آل أبی طالب ۲: ۱۰- ۱۲.

۲- ۲. مناقب آل أبی طالب ۲: ۱۳.

۳- ۳. الروضه: ۱۲.

۴- ۴. فی المصدر: خرجت.

عَلَيْهِ فِی نَفْسِی فَلَمَّا قَدِمْتُ أَظْهَرْتُ شِكَايَتَهُ فِی الْمَسْجِدِ حَتَّی بَلَغَ ذَلِكَ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَدَخَلْتُ الْمَسْجِدَ غَدَاةً غَدَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی أُنَاسٍ مِنْ أَصْحَابِهِ فَلَمَّا رَآنِی حَدَّدَ إِلَيَّ النَّظَرَ حَتَّی إِذَا جَلَسْتُ قَالَ يَا عَمْرُو أَمَا وَ اللَّهِ لَقَدْ آذَيْتَنِی فَقُلْتُ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أُوذِيَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ بَلَی مَنْ آذَی عَلِيّاً فَقَدْ آذَانِی (۱).

**[ترجمه]الطرائف: احمد بن حنبل در مسند خود و ابن مغازلی در مناقب خود از چند طریق آورده‌اند که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: ای مردم، هرکس علی را بیازارد تحقیقاً مرا آزرده است. و ابن مغازلی به نقل از پیامبر صَلی الله علیهِ و آله بر آن افزوده است: ای مردم، هرکس علی را بیازارد در روز قیامت یهودی یا نصرانی برانگیخته خواهد شد؛ پس جابر بن عبدالله انصاری عرض کرد: یا رسول الله، حتی اگر گواهی به وحدانیت خدا داده باشند و اینکه شما فرستاده خدا هستید؟ فرمود: ای جابر، اینان این شهادتین را بدان جهت بر زبان می‌آورند تا در پشت آن پناه گیرند و بدین ترتیب خون‌هایشان ریخته و اموالشان گرفته نشود و در عین ذلت با دست خود جزیه نپرداختند.

و احمد بن حنبل در مسند خود با اسنادش از عمرو بن شاس أسلمی- که از حاضران در حدیبیه بود- آورده است که گفت: در فتح یمن همراه علی علیه السّلام بودم که آن حضرت در آن سفر به من جفا روا داشت

ص: ۳۳۳

به گونه‌ای که کینه او را به دل گرفتم، و چون بازگشتم، در مسجد النبی از وی شکوه‌ها کردم تا اینکه این خبر به سمع پیامبر صَلی الله علیهِ و آله رسید. صبح روز بعد که به مسجد رفتم، رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به همراه جمعی از صحابه خود وارد مسجد گردید و چون مرا دید، به من خیره شد تا اینکه نشستم آن‌گاه فرمود: یا عمرو، به خدا سوگند تو مرا آزردی! عرض کردم: یا رسول الله، از اینکه شما را آزار دهم به خدا پناه می‌برم. فرمود: هرکه علی را بیازارد مرا آزرده است. - . الطرائف: ۱۹ -

**[ترجمه]

«۵»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی جَمَاعَةٌ عَنْ أَبِی الْمُفَضَّلِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مَسِيحِ بْنِ حَاتِمٍ عَنْ سَلَّامِ بْنِ أَبِی عَمْرَةَ الْخُرَاسَانِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَنْ حَسَدَ عَلِيّاً فَقَدْ حَسَدَنِی وَ مَنْ حَسَدَنِی فَقَدْ كَفَرَ(۲).

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی جَمَاعَةٌ عَنْ أَبِی الْمُفَضَّلِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ عَمْرٍو عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحَكَمِ (۳) عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَيْنِ الْأَنْصَارِیِّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ أَبِی الْجَارُودِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ: مَنْ حَسَدَ عَلِيّاً حَسَدَنِی وَ مَنْ حَسَدَنِی دَخَلَ النَّارَ وَ أَنْشَدَنِی الْعُرَنِیُّ:

إِنِّی حُسِدْتُ فَزَادَ اللَّهُ فِی حَسَدِی***لَا عَاشَ مَنْ عَاشَ يَوْماً غَيْرَ مَحْسُودٍ

مَا يُحْسَدُ الْمَرْءُ إِلَّا مِنْ فَضَائِلِهِ***بِالْعِلْمِ وَ الظَّفَرِ أَوْ بِالْبَأْسِ وَ الْجُودِ(۴).

ص: ۳۳۴

۱- ۱. الطرائف: ۱۹.

۲- ۲. أمالی ابن الشیخ: ۴۰.

۳- ۳. الصحیح کما فی المصدر: عن الحسین بن الحکم.

۴- ۴. أمالی ابن الشیخ: ۴۰ و ۴۱.

**[ترجمه]امالی طوسی: جمعی از ابوالمفضّل با سندی از أنس بن مالك روايت كرده‌اند كه رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: هركس به علی حسادت كند، به من حسادت كرده است و آنكه به من حسادت كند تحقيقاً كفر ورزيده است. - . امالی ابن شيخ طوسی: ۴۰ -

امالی طوسی: جمعی از ابوالمفضّل با سندی از انس بن مالك آورده‌اند كه رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله فرمود: هركس به علی حسد ورزد به من حسودی كرده است و هركه به من حسودی كند وارد دوزخ می‌شود. و حبّه عرنی اين ابيات را برای من سرود:

- «من مورد حسد واقع شدم و خداوند در حسدم افزود، زنده مباد آنكه روزی محسود واقع نشود،

- زيرا انسان جز در مورد فضيلت‌هايش مورد حسد واقع نمی‌شود، با علم و ظفر يا به خاطر قدرت و سخاوتش!» - . امالی شيخ طوسی: ۴۰و۴۱ -

ص: ۳۳۴

**[ترجمه]

باب ۹۰ ما بين من مناقب نفسه القدسيه

الأخبار

«۱»

لی، [الأمالی] للصدوق ابْنُ الْمُتَوَكِّلِ عَنْ سَعْدٍ وَ الْحِمْيَرِيِّ مَعاً عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ غَزْوَانَ الضَّبِّيِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام قَالَ: أَنَا حُجَّةُ اللَّهِ وَ أَنَا خَلِيفَةُ اللَّهِ وَ أَنَا صِرَاطُ اللَّهِ وَ أَنَا بَابُ اللَّهِ وَ أَنَا خَازِنُ عِلْمِ اللَّهِ وَ أَنَا الْمُؤْتَمَنُ عَلَى سِرِّ اللَّهِ وَ أَنَا إِمَامُ الْبَرِيَّهِ بَعْدَ خَيْرِ الْخَلِيقَهِ مُحَمَّدٍ نَبِيِّ الرَّحْمَهِ صلی الله علیه وآله.(۱)

**[ترجمه]امالی صدوق: ابن المتوكّل از سعد و حميری باهم با سندی از اميرالمؤمنين علیه السّلام آورده‌اند كه فرمود: من حجّت خدايم، و من خليفه خدايم، و من صراط خدايم، و من باب الله هستم و من خازن علم خدايم و من أمين بر سرّ خدايم و من بعد از بهترين خلق خدا محمّد، نبیّ رحمت صَلی الله علیهِ و آله امام و پيشوای خلايق هستم. - . امالی صدوق: ۲۲ -

**[ترجمه]

«۲»

لی، [الأمالی] للصدوق الْمُكَتِّبُ عَنِ الْأَسَدِيِّ عَنْ سَهْلٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ بَشَّارٍ عَنِ الدِّهْقَانِ عَنْ دُرُسْتَ عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ

أَبِی الْعُلَی عَنِ الثُّمَالِیِّ عَنِ ابْنِ طَرِیفٍ عَنِ ابْنِ نُبَاتَهَ قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام: أَنَا خَلِیفَهُ رَسُولِ اللَّهِ وَ وَزِیرُهُ وَ وَارِثُهُ أَنَا أَخُو رَسُولِ اللَّهِ وَ وَصِیُّهُ وَ حَبِیبُهُ أَنَا صَفِیُّ رَسُولِ اللَّهِ وَ صَاحِبُهُ أَنَا ابْنُ عَمِّ رَسُولِ اللَّهِ وَ زَوْجُ ابْنَتِهِ وَ أَبُو وُلْدِهِ أَنَا سَیِّدُ الْوَصِیِّینَ وَ وَصِیُّ سَیِّدِ النَّبِیِّینَ أَنَا الْحُجَّهُ الْعُظْمَی وَ الْآیَهُ الْکُبْرَی وَ الْمَثَلُ الْأَعْلَی وَ بَابُ النَّبِیِّ الْمُصْطَفَی أَنَا الْعُرْوَهُ الْوُثْقَی وَ کَلِمَهُ التَّقْوَی وَ أَمِینُ اللَّهِ تَعَالَی ذِکْرُهُ عَلَی أَهْلِ الدُّنْیَا(۲).

**[ترجمه]امالی صدوق: المکتّب با سندی از ابن نباته آورده است که امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: من خلیفه رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله و وزیر و وارث وی هستم؛ من برادر، وصی و حبیب رسول خدایم، من برگزیده رسول خدا و همنشین او هستم، من پسر عم رسول خدا، داماد و پدر فرزندان او هستم، من سیّد اوصیا و وصیّ سید انبیا هستم، من آن حجّت عظمی، آیت کبری و مَثَل اعلی و باب پیامبر مصطفی صَلی الله علیهِ و آله هستم؛ من عروهٔ الوثقی، کلمه تقوی و امین خدا- که یادش متعالی باد- بر اهل دنیا هستم. - . امالی صدوق: ۲۴ -

**[ترجمه]

«۳»

لی، [الأمالی] للصدوق مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ الْحَافِظُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ حَفْصٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ سَلَمَهَ عَنْ أَبِی صَادِقٍ قَالَ قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام: دِینِی دِینُ النَّبِیِّ وَ حَسَبِی حَسَبُ النَّبِیِّ فَمَنْ تَنَاوَلَ دِینِی وَ حَسَبِی فَإِنَّمَا یَتَنَاوَلُ رَسُولَ اللَّهِ (۳).

**[ترجمه]امالی صدوق: محمّد بن عمر حافظ با سندی از ابوصادق آورده است که علی علیه السّلام فرمود: دین من دینِ پیامبر و اصل و نَسَبم، اصل و نسب پیامبر است، پس هرکس بر دین و اصل و نسب من خرده بگیرد، از رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله عیب‌جویی کرده است. - . امالی صدوق: ۲۴۹ -

**[ترجمه]

«۴»

لی، [الأمالی] للصدوق الطَّالَقَانِیُّ عَنِ الْهَمْدَانِیِّ عَنِ الْمُنْذِرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ سُلَیْمَانَ

ص: ۳۳۵

۱- أمالی الصدوق: ۲۲

۲- ۲. أمالی الصدوق: ۲۴.

۳- ۳. أمالی الصدوق: ۲۴۹.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْفَضْلِ عَنْ سَعْدِ بْنِ طَرِيفٍ عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَهَ قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فِی بَعْضِ خُطَبِهِ أَيُّهَا النَّاسُ اسْمَعُوا قَوْلِی وَ اعْقِلُوهُ عَنِّی فَإِنَّ الْفِرَاقَ قَرِيبٌ أَنَا إِمَامُ الْبَرِيَّهِ وَ وَصِیُّ خَيْرِ الْخَلِيقَهِ وَ زَوْجُ سَيِّدَهِ نِسَاءِ هَذِهِ الْأُمَّهِ وَ أَبُو الْعِتْرَهِ الطَّاهِرَهِ وَ الْأَئِمَّهِ الْهَادِيَهِ أَنَا أَخُو رَسُولِ اللَّهِ وَ وَصِيُّهُ وَ وَلِيُّهُ وَ وَزِيرُهُ وَ صَاحِبُهُ وَ صَفِيُّهُ وَ حَبِيبُهُ وَ خَلِيلُهُ أَنَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ قَائِدُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِينَ وَ سَيِّدُ الْوَصِيِّينَ حَرْبِی حَرْبُ اللَّهِ وَ سِلْمِی سِلْمُ اللَّهِ وَ طَاعَتِی طَاعَهُ اللَّهِ وَ وَلَايَتِی وَلَايَهُ اللَّهِ وَ شِيعَتِی أَوْلِيَاءُ اللَّهِ وَ أَنْصَارِی أَنْصَارُ اللَّهِ وَ الَّذِی خَلَقَنِی وَ لَمْ أَكُ شَيْئاً لَقَدْ عَلِمَ الْمُسْتَحْفَظُونَ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله أَنَّ النَّاكِثِينَ وَ الْقَاسِطِينَ وَ الْمَارِقِينَ مَلْعُونُونَ عَلَى لِسَانِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ وَ قَدْ خَابَ مَنِ افْتَرى (۱).

**[ترجمه]امالی صدوق:

ص: ۳۳۵

طالقانی با سندی از أصبغ بن نباته آورده است که امیرالمؤمنین علیه السّلام در یکی از خطبه‌های خود فرمود: ای مردم، سخن مرا بشنوید و در آن تعقّل کنید که جدایی نزدیک است، من امام خلایقم و وصیّ بهترینِ مردم، و شوی سرور زنان این اُمّت و پدر عترت طاهره و امامان ِراهبرم، من برادر رسول خدا، وصـی، ولیّ، وزیر، هم نشین، برگزیده، حبیب و دوست او هستم؛ من امیرمؤمنانم و پیشوای دست و روسپیدان و سرور اوصیا؛ جنگ با من جنگ با خدا و صلح با من صلح با خداست ، اطاعت از من اطاعت از خدا و ولایت من ولایهٔ الله است و شیعیان من اولیای خدایند و یاران من انصار الله هستند؛ سوگند به آنکه مرا آفرید در حالی که چیزی نبودم، حافظان سیره رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله می‌دانند که ناکثان و قاسطان و مارقان به فرموده پیامبر اُمّی صَلی الله علیهِ و آله ملعونند و هرکه افترا بندد، نومید است. - . امالی صدوق: ۳۶۱- ۳۶۰ -

**[ترجمه]

«۵»

ل، [الخصال] أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ وَ أَحْمَدَ بْنِ زَكَرِيَّا عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ نُعَيْمٍ عَنْ يَزْدَادَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَمَّنْ حَدَّثَهُ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام: وَ اللَّهِ لَقَدْ أَعْطَانِیَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى تِسْعَهَ أَشْيَاءَ لَمْ يُعْطِهَا أَحَداً قَبْلِی مَا خَلَا النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله لَقَدْ فُتِحَتْ لِیَ السُّبُلُ وَ عُلِّمْتُ الْأَنْسَابَ وَ أُجْرِیَ لِیَ السَّحَابُ وَ عُلِّمْتُ الْمَنَايَا وَ الْبَلَايَا وَ فَصْلَ الْخِطَابِ وَ لَقَدْ نَظَرْتُ فِی الْمَلَكُوتِ بِإِذْنِ رَبِّی فَمَا غَابَ عَنِّی مَا كَانَ قَبْلِی وَ لَا يَكُونُ مَا فَاتَنِی مِنْ بَعْدِی (۲) وَ مَا يَأْتِی بَعْدِی وَ إِنَّ بِوَلَايَتِی أَكْمَلَ اللَّهُ لِهَذِهِ الْأُمَّهِ دِينَهُمْ وَ أَتَمَّ عَلَيْهِمُ النِّعَمَ وَ رَضِیَ لَهُمْ إِسْلَامَهُمْ إِذْ يَقُولُ يَوْمَ الْوَلَايَهِ لِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْهُمْ أَنِّی أَكْمَلْتُ لَهُمُ الْيَوْمَ دِينَهُمْ وَ أَتْمَمْتُ عَلَيْهِمْ نِعْمَتِی وَ رَضِيتُ لَهُمُ الْإِسْلَامَ دِيناً كُلُّ ذَلِكَ مِنْ مَنِّ اللَّهِ عَلَیَّ فَلَهُ الْحَمْدُ(۳).

یر، [بصائر الدرجات] أحمد بن الحسين: مثله (۴)

ص: ۳۳۶

۱- ۱. أمالى الصدوق: ۳۶۰ و ۳۶۱.

۲- ۲. هذه الجمله التى من مختصات(ك) فقط توجد فى البصائر و ليست فى الخصال.

۳- ۳. الخصال ۲: ۴۲ و ۴۳.

۴- ۴. بصائر الدرجات: ۵۴.

**[ترجمه]الخصال: با سندی از امیرمؤمنان علیه السّلام آورده است که فرمود: به خدا سوگند خدای تبارک و تعالی نُه چیز را به من عطا فرموده که آن‌ها را پیش از من به کسی جز پیامبر صَلی الله علیهِ و آله نداده است: راهها به روی من گشوده شده‌اند، علم انساب آموخته شدم، ابرها برای من به حرکت در آمده، علم مرگ‌ها و بلاها و فصل الخطاب- تعیین کننده حق- به من داده شده، و به اذن پروردگارم در ملکوت نظر کردم و هیچ چیز از دید من نهان نماند، چه آنچه پیش از من بوده و چه آنچه پس از من می‌آید، و خداوند دین این اُمّت را با ولایت من برایشان کامل گردانید نعمت خویش را بر آنان تمام کرد و به اسلام آنان خرسند و راضی گشت آن‌گاه که در روز ولایت- روز غدیرخم- به محمّد صَلی الله علیهِ و آله فرمود: ای محمّد، آنان را خبر ده که امروز دینشان را برایشان کامل کردم و نعمتم را برایشان تمام نمودم و به اسلام به عنوان دین آن‌ها راضی شدم؛ همه این‌ها منّت‌هایی هستند که خداوند آن‌ها را بر من نهاده است، پس حمد و سپاس او را سزاست! - . الخصال ۲: ۴۳-۴۲ -

بصائر الدرجات: احمد بن الحسین مانند این روایت را نقل کرده است. - .. بصائر الدرجات: ۵۴ -

ص: ۳۳۶

**[ترجمه]

بیان

المراد بفتح السبل کشف طرق العلوم و المعارف أو سبل السماوات کما مر و إجراء السحاب معناه ما مر و سیأتی أنه تعالی سخر لهم السحاب یذهب بهم حیث یشاءون.

و قال البیضاوی فی قوله تعالی: وَ آتَیْناهُ الْحِکْمَهَ وَ فَصْلَ الْخِطابِ (۱) أی فصل الخصام بتمییز الحق عن الباطل أو الکلام المخلص الذی ینبه المخاطب علی المقصود من غیر التباس یراعی فیه مظان الفصل و الوصل و العطف و الاستئناف و الإضمار و الإظهار و الحذف و التکرار و نحوها و إنما سمی به أما بعد لأنه یفصل المقصود عما سبق مقدمه له من الحمد و الصلاه و قیل هو الخطاب القصد الذی لیس فیه اختصار مخل و لا إشباع ممل کما جاء فی وصف کلام الرسول صلی الله علیه و آله فصل لا نزر و لا هذر(۲).

**[ترجمه]مراد از گشوده شدن راه‌ها، کشف راه‌های دانش و معارف یا همان‌طور که گذشت راههای آسمان‌هاست. و به حرکت در آمدن ابرها به همان معنایی است که از نظر گذشت و به زودی خواهد آمد که خدای متعال ابرها را رام ایشان کرده تا به هرکجا اراده کنند، آن‌ها را ببرد.

و قاضی بیضاوی در قول خدای متعال: «وَ ءَاتَیْنَهُ الْحِکْمَهَ وَ فَصْلَ الْخِطَابِ» - . تفسیر بیضاوی ۲: ۱۳۹. ص/ ۲۰ - {و

او را حکمت و کلامِ فیصله دهنده عطا کردیم.} گوید: یعنی خاتمه دادن به خصومت‌ها با متمایز کردن حق از باطل یا کلام خالص شده‌ای که مخاطب را متوجه مقصود نماید بی‌آنکه امر را بر وی مشتبه کند، کلامی که جایگاه فصل و وصل، عطف و

استیناف، اضمار و اظهار، حذف و تکرار و اموری از این قبیل در آن رعایت شده باشد؛ و علّت اینکه اصطلاح «امّا بعد» به این نام خوانده شده این است که مقدّمه سخن را که شامل حمد و ثنا و دعاست، از ما بعد خود جدا می‌سازد؛ و گفته شده است که سخن متعادلی است که هیچ اختصار مُخِلّ یا زیاده گویی مُمِلّ در آن راه نداشته باشد کما اینکه در مورد کلام رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله آمده است: فصل لا نزر و لا هذر (گویا است، نه کم نه زیاد).

**[ترجمه]

«۶»

ل، [الخصال] عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمَعْرُوفُ بِابْنِ مَقْبُرَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ الْمُؤَمِّلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ خَلَفٍ عَنْ نَصْرِ بْنِ مُزَاحِمٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام: كَانَ لِي مِنْ رَسُولِ اللَّهِ عَشْرُ خِصَالٍ مَا أُحِبُّ أَنْ يَكُونَ لِي بِإِحْدَاهُنَّ (۳) مَا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ قَالَ لِي أَنْتَ أَخِي فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ أَقْرَبُ الْخَلَائِقِ مِنِّي فِي الْمَوْقِفِ وَ أَنْتَ الْوَزِيرُ وَ الْوَصِيُّ وَ الْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ وَ الْمَالِ وَ أَنْتَ آخِذُ لِوَائِي فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ إِنَّكَ وَلِيِّي وَ وَلِيِّي وَلِيُّ اللَّهِ وَ عَدُوُّكَ عَدُوِّي وَ عَدُوِّي عَدُوُّ اللَّهِ (۴).

**[ترجمه]الخصال: علی بن محمّد معروف به ابن مقبره با سندی آورده است که امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: مرا از رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله ده خصلت عاید گردیده که دوست ندارم به جای یکی از آن‌ها آنچه آفتاب بر آن می‌تاید از آنِ من باشد: به من فرمود: تو در دنیا و آخرت برادر منی، و در روز قیامت از همه مردم به من نزدیک‌تری، تو وزیر و وصیّ منی، و جانشین من در خانواده و دارائی‌ام تو هستی، و در دنیا و آخرت پرچمدار منی، تو دوستدار من هستی و دوستدار من دوستدار خداست و دشمن تو دشمن من و دشمن من دشمن خداست. - . الخصال ۲: ۵۰ -

**[ترجمه]

«۷»

ل، [الخصال] مَاجِيلَوَيْهِ عَنْ عَمِّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنْ نَصْرِ بْنِ مُزَاحِمٍ عَنْ أَبِي خَالِدٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِيٍّ علیه السلام قَالَ: كَانَ لِي عَشْرٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي وَ لَا يُعْطَاهُنَّ أَحَدٌ بَعْدِي قَالَ لِي يَا عَلِيُّ

۱- ۱. سوره ص: ۲۰.

۲- ۲. تفسیر البیضاوی ۲: ۱۳۹.

۳- ۳. فی المصدر: ما أحبّ أنّ لی باحداهن.

۴- ۴. الخصال ۲: ۵۰.

أَنْتَ أَخِی فِی الدُّنْیَا وَ أَخِی فِی الْآخِرَهِ وَ أَنْتَ أَقْرَبُ النَّاسِ مِنِّی مَوْقِفاً یَوْمَ الْقِیَامَهِ وَ مَنْزِلِی وَ مَنْزِلُکَ فِی الْجَنَّهِ مُتَوَاجِهَانِ کَمَنْزِلِ الْأَخَوَیْنِ وَ أَنْتَ الْوَصِیُّ وَ أَنْتَ الْوَلِیُّ وَ أَنْتَ الْوَزِیرُ وَ عَدُوُّکَ عَدُوِّی وَ عَدُوِّی عَدُوُّ اللَّهِ وَ وَلِیُّکَ وَلِیِّی وَ وَلِیِّی وَلِیُّ اللَّهِ (۱).

لی، [الأمالی] للصدوق الحسن بن محمد بن یحیی العلوی عن جده یحیی بن الحسن عن إبراهیم بن علی و الحسن بن یحیی معا عن نصر بن مزاحم: مثله (۲)

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی المفید عن الحسن بن محمد بن یحیی عن جده عن إبراهیم و الحسن بن یحیی جمیعا عن نصر بن مزاحم عن أبی خالد الواسطی: مثله (۳).

**[ترجمه]الخصال: ماجیلویه با سندی از علی علیه السّلام آورده است که آن حضرت فرمود: ده خصلت از رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به من رسیده که نه نظیر آن‌ها قبل از من به کسی داده شده و نه بعد از من به کسی داده خواهد شد، آن حضرت به من فرمود: ای علی،

ص: ۳۳۷

تو در دنیا و در آخرت برادر منی، و تو در روز قیامت نزدیک‌ترین مردم به منی، و خانه من و خانه تو در بهشت مانند خانه‌های دو برادر روبروی یکدیگرند، و وصی تویی و ولی تویی و وزیر تویی، و دشمن تو دشمن من است و دشمن من دشمن خداست، و دوستدار تو دوستدار من است و دوستدار من دوستدار خداست. - . الخصال ۲: ۵۰ -

امالی صدوق: حسن بن محمّد بن یحیی علوی نظیر این حدیث را با سندی از نصر بن مزاحم روایت کرده است. - . امالی صدوق: ۴۸ -

امالی طوسی: شیخ مفید نظیر این روایت را با سندی از ابو خالد واسطی نقل کرده است. - . امالی طوسی: ۸۵ -

**[ترجمه]

«۸»

ل، [الخصال] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الصَّقْرِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ مُوسَی عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ یَزِیدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الْبَاقِرِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ علیه السلام: کَانَتْ لِی مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَشْرُ خِصَالٍ مَا یَسُرُّنِی بِإِحْدَاهُنَّ مَا طَلَعَتْ عَلَیْهِ الشَّمْسُ وَ مَا غَرَبَتْ فَقَالَ (۴) بَعْضُ أَصْحَابِهِ بَیِّنْهَا لَنَا یَا عَلِیُّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ یَا عَلِیُّ أَنْتَ الْوَصِیُّ وَ أَنْتَ الْوَزِیرُ وَ أَنْتَ الْخَلِیفَهُ فِی الْأَهْلِ وَ الْمَالِ وَلِیُّکَ وَلِیِّی وَ عَدُوُّکَ عَدُوِّی وَ أَنْتَ سَیِّدُ الْمُسْلِمِینَ مِنْ بَعْدِی وَ أَنْتَ أَخِی وَ أَنْتَ أَقْرَبُ الْخَلَائِقِ مِنِّی فِی الْمَوْقِفِ وَ أَنْتَ صَاحِبُ لِوَائِی فِی الدُّنْیَا وَ الْآخِرَهِ(۵).

**[ترجمه]الخصال: احمد بن محمّد بن صقر با سندی از علی علیه السّلام آورده است که فرمود: از رسول خدا صَلی الله علیهِ و

آله مفتخر به ده خصلت بودم که دوست نـدارم به جـای یکی از آن‌ها هر آنچه آفتاب بر آن‌ها طلوع و غروب کنـد، از آنِ من باشـد. پس یکی از یاران آن حضـرت عرض کرد: ای علی، آن‌ها را برای ما آشـکار فرما! فرمود: شـنیدم رسول خـدا صَـلی الله علیهِ و آله می‌فرمود: یا علی، وصـی تویی، وزیر تویی، جانشین من در خانواده و دارایی تویی، دوستدار تو دوستدار من است و دشـمن تو دشـمن من، و تو پس از من سـرور مسلمانانی، و تو برادر منی، و در روز قیامت تو نزدیک‌ترین مردمان به منی، و تو در دنیا و در آخرت پرچمدار منی. - . الخصال ۲: ۵۰ -

**[ترجمه]

«۹»

ل، [الخصال] أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَزْدِیِّ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام: كَانَ لِی مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَشْرٌ مَا یَسُرُّنِی بِالْوَاحِدَهِ مِنْهُنَّ مَا طَلَعَتْ عَلَیْهِ الشَّمْسُ قَالَ أَنْتَ أَخِی فِی الدُّنْیَا وَ الْآخِرَهِ وَ أَنْتَ أَقْرَبُ النَّاسِ مِنِّی مَوْقِفاً یَوْمَ الْقِیَامَهِ وَ مَنْزِلُكَ تُجَاهَ مَنْزِلِی

ص: ۳۳۸

۱- ۱. الخصال ۲: ۵۰.

۲- ۲. أمالی الصدوق: ۴۸.

۳- ۳. أمالی الطوسیّ: ۸۵.

۴- ۴. فی المصدر: فقال له.

۵- ۵. الخصال ۲: ۵۰.

فِی الْجَنَّهِ کَمَا یَتَوَاجَهُ الْإِخْوَانُ فِی اللَّهِ وَ أَنْتَ صَاحِبُ لِوَائِی فِی الدُّنْیَا وَ الْآخِرَهِ وَ أَنْتَ وَصِیِّی وَ وَارِثِی وَ خَلِیفَتِی فِی الْأَهْلِ وَ الْمَالِ وَ الْمُسْلِمِینَ (۱) فِی کُلِّ غَیْبَهٍ شَفَاعَتُکَ شَفَاعَتِی وَ وَلِیُّکَ وَلِیِّی وَ وَلِیِّی وَلِیُّ اللَّهِ وَ عَدُوُّکَ عَدُوِّی وَ عَدُوِّی عَدُوُّ اللَّهِ (۲).

**[ترجمه]الخصال: پدرم با سندی از امیرمؤمنان علیه السّلام آورده است که فرمود: مرا از پیامبر صلی الله علیهِ و آله ده خصلت است که در برابر یکی از آن‌ها آنچه خورشید بر آن طلوع می کند مرا شادمان نمی‌سازد، فرمود: تو در دنیا و آخرت برادر منی، و تو در روز قیامت نزدیک‌ترین مردم به من در توقفگاه قیامت هستی، و خانه تو

ص: ۳۳۸

در بهشت مقابل خانه من است آن گونه که برادران خدایی برابر هم هستند، و تو پرچمدار من در دنیا و آخرت هستی، و تو وصی، وارث و جانشین من در خانواده و دارایی و مسلمانان در هر غیبتی که داشته باشم هستی، شفاعت تو شفاعت من است، و دوستدار تو دوستدار من است و دوستدار من دوستدار خداست، و دشمن تو دشمن من است و دشمن من دشمن خداست. - . الخصال ۲: ۵۰ و ۵۱ -

**[ترجمه]

«۱۰»

ید، [التوحید] مع، [معانی الأخبار] ابْنُ الْوَلِیدِ عَنِ ابْنِ أَبَانٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنِ النَّضْرِ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فِی خُطْبَتِهِ: أَنَا الْهَادِی أَنَا الْمُهْتَدِی وَ أَنَا أَبُو الْیَتَامَی وَ الْمَسَاکِینِ وَ زَوْجُ الْأَرَامِلِ وَ أَنَا مَلْجَأُ کُلِّ ضَعِیفٍ وَ مَأْمَنُ کُلِّ خَائِفٍ وَ أَنَا قَائِدُ الْمُؤْمِنِینَ إِلَی الْجَنَّهِ وَ أَنَا حَبْلُ اللَّهِ الْمَتِینُ وَ أَنَا عُرْوَهُ اللَّهِ الْوُثْقَی وَ کَلِمَهُ التَّقْوَی (۳) وَ أَنَا عَیْنُ اللَّهِ وَ لِسَانُهُ الصَّادِقُ وَ یَدُهُ وَ أَنَا جَنْبُ اللَّهِ الَّذِی یَقُولُ أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ یا حَسْرَتی عَلی ما فَرَّطْتُ فِی جَنْبِ اللَّهِ (۴) وَ أَنَا یَدُ اللَّهِ الْمَبْسُوطَهُ عَلَی عِبَادِهِ بِالرَّحْمَهِ وَ الْمَغْفِرَهِ وَ أَنَا بَابُ حِطَّهٍ مَنْ عَرَفَنِی وَ عَرَفَ حَقِّی فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ لِأَنِّی وَصِیُّ نَبِیِّهِ فِی أَرْضِهِ وَ حُجَّتُهُ عَلَی خَلْقِهِ لَا یُنْکِرُ هَذَا إِلَّا رَادٌّ عَلَی اللَّهِ وَ عَلَی رَسُولِهِ (۵).

**[ترجمه]التوحید- معانی الأخبار : ابن الولید با سندی از امام صادق علیه السّلام آورده است که امیرالمؤمنین علیه السّلام در خطبه خود فرمود: هدایت کننده و هدایت شده من هستم، پدر یتیمان و مسکینان و شوی بیوه زنان منم، و من پناه هر ناتوان و ملجأ هر ترسانم، من راهبر مؤمنان به سوی بهشتم، و من حبل الله المتین هستم، من ریسمان مستحکم خدایم و کلمه تقوی من هستم، و من چشم خدا، زبان راستگوی خدا و دست خدایم، و آن جنب الله من هستم که می‌فرماید: «أَن تَقُولَ نَفْسٌ یَاحَسْرَتیَ عَلیَ مَا فَرَّطتُ فیِ جَنبِ الله» - . زمر/ ۵۶ - {تا

آنکه [مبادا] کسی بگوید: «دریغا بر آنچه در حضور خدا کوتاهی ورزیدم} و من دست گشاده به رحمت و مغفرت خدایم بر بندگانش، و «باب حِطّه» منم، هرکس مرا بشناسد و حق مرا بشناسد، به یقین خدا را شناخته است، چون من وصیّ پیامبر او در زمینش و حجّت او بر خلقش هستم، کسی منکر این نمی‌شود مگر آنکه خدا و رسولش را انکار کند. - . التوحید: ۱۵۶-۱۵۵ . معانی الأخبار: ۱۸-۱۷ -

**[ترجمه]

بیان

قوله علیه السلام أنا حبل الله إشاره إلی قوله تعالی وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِیعاً(۶) و إنما شبه بالحبل لأنه وسیله الخلق إذ به و بولایته و متابعته یصلون إلی قرب الله و حبه و کرامته و جنته فکأنه حبل ممدود بین الله و بین الخلق قال الجزری فیه هو حبل الله المتین أی نور هداه و قیل عهده و أمانه الذی یؤمن من العذاب و الحبل العهد و المیثاق (۷) قوله علیه السلام و أنا عروه الله الوثقی

ص: ۳۳۹

۱- ۱. فی المصدر و(م) و(د): و للمسلمین.

۲- ۲. الخصال ۲: ۵۰ و ۵۱.

۳- ۳. فی المعانی: و کلمه اللّه التقوی.

۴- ۴. سوره الزمر: ۵۶.

۵- ۵. التوحید: ۱۵۵ و ۱۵۶. معانی الأخبار: ۱۷ و ۱۸.

۶- ۶. سوره آل عمران ۱۰۳.

۷- ۷. النهایه ۱: ۱۹۷.

إشاره إلى قوله تعالى فَقَدِ اسْتَمْسَکَ بِالْعُرْوَهِ الْوُثْقی (۱) و العروه ما یتمسک به و کلمه التقوی إشاره إلی قوله تعالی وَ أَلْزَمَهُمْ کَلِمَهَ التَّقْوی (۲) و قد مر بیانها قوله علیه السلام و أنا عین الله أی شاهده علی عباده من العین بمعنی الباصره أو الجاسوس و قال الجزری: فِی حَدِیثِ عُمَرَ: إِنَّ رَجُلًا کَانَ یَنْظُرُ فِی الطَّوَافِ إِلَی حَرَمِ (۳) الْمُسْلِمِینَ فَلَطَمَهُ عَلِیٌّ علیه السلام فَاسْتَعْدَی عَلَیْهِ (۴) فَقَالَ ضَرَبَکَ بِحَقٍّ أَصَابَتْهُ عَیْنٌ مِنْ عُیُونِ اللَّهِ. أراد خاصه من خواص الله و ولیا من أولیاء الله (۵).

و شبه علیه السلام باللسان لأن اللسان یعبر و یظهر ما یرید الرجل إظهاره و هو صلوات الله علیه یبین علومه تعالی و أسراره و الید النعمه و الرحمه و هو مجاز شائع و المراد بالجنب إما الجانب و الناحیه و هو صلوات الله علیه الناحیه التی أمر الله الخلق بالتوجه إلیها أو هو کنایه عن قربهم من جنابه تعالی و أن قربه تعالی لا یحصل إلا بالتقرب بهم کما أن من أراد أن یقرب من الملک یجلس بجنبه و من یجلس بجنبه فهو أقرب الخلق إلیه و أعزهم إلیه.

قال الکفعمی قال الباقر علیه السلام(۶) معناه أنه لیس شی ء أقرب إلی الله تعالی من رسوله و لا أقرب إلی رسوله من وصیه فهو فی القرب کالجنب و قد بین الله تعالی ذلک فی کتابه فی قوله أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ یا حَسْرَتی عَلی ما فَرَّطْتُ فِی جَنْبِ اللَّهِ (۷) یعنی فی ولایه أولیائه و قال الطبرسی فی مجمعه الجنب القرب أی یا حسرتی علی ما فرطت فی قرب الله و جواره و فلان فی جنب فلان أی فی قربه و جواره و منه

ص: ۳۴۰

۱- ۱. سوره البقره: ۲۵۶.

۲- ۲. سوره الفتح: ۲۶.

۳- ۳. بضم الأول و فتح الثانی جمع الحرمه، حرم الرجل و أهله.

۴- ۴. فی المصدر: فاستعدی علیه عمر.

۵- ۵. النهایه ۳: ۱۴۵. و فیه: و ولیا من أولیائه.

۶- ۶. فی المصدر: قال الصادق علیه السلام.

۷- ۷. سوره الزمر: ۵۶.

قوله تعالی وَ الصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ (١).

**[ترجمه]«أناحبل الله» اشاره به قول خدای متعال است که فرمود: «وَ اعْتَصِمُواْ بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِیعًا» -. آل عمران/ ١٠٣ - {و

همگی به ریسمان خدا چنگ زنید} و اینکه آن حضرت خود را به ریسمان تشبیه فرموده بدان جهت است که او وسیله خلایق است، زیرا به او و ولایتش و پیروی کردن از وی به قرب الهی و محبّت و کرامت و بهشت او نایل می‌گردند، گویی آن حضرت ریسمانی آویخته میان خدا و خلق است؛ جزری گوید: در این خطبه آمده است که «او حبل الله المتین است» یعنی نور هدایت خداست، و گفته شده : (معنای حبل الله المتین) عهد و پیمان اوست که ایمنی دهنده از عذاب است، و «حبل» به معنای «عهد و پیمان» است. -. النهایهٔ ١: ١٩٧ - قول آن حضرت: «أناعروهٔ الله الوثقی»

ص: ٣٣٩

اشاره به آیه: «فَقَدِ اسْتَمْسَکَ بِالْعُرْوَهِ الْوُثْقَی» -. بقره/ ٢٥٦ - {به

یقین، به دستاویزی استوار، که آن را گسستن نیست، چنگ زده است} و «عُروهٔ» هر چیزی است که به آن چنگ زنند، و «کلمه التقوی» اشاره به قول خدای متعال دارد که: «وَ أَلْزَمَهُمْ کَلِمَهَ التَّقْوَی» -. فتح/ ٢٦ - {آن

[آرمان] سزاوارتر و شایسته [اتّصاف به] آن بودند} که توضیح آن گذشت. قول آن حضرت «و أنا عین الله» یعنی من گواه او بر بندگانش هستم؛ از عین به معنای «باصره» (بیننده) یا جاسوس است؛ و جزری گوید: در روایت عمر آمده است که «مردی در طواف به زنان مسلمانان نگاه می‌کرد، پس علی علیه السّلام بر صورت او زد و آن مرد از وی نزد عمر شکایت کرد، عمر گفت: تو را به خاطر امر حقی که چشمی از چشمان خداوند آن را دیده است زده است و مراد وی خاصّه‌ای از خواص خدا، ولیّی از اولیای خدا بود. -. النهایهٔ ٣: ١۴۵ -

و در این خطبه آن حضرت تشبیه به زبان شده است، زیرا این زبان است که بیانگر ما فی‌الضمیر انسان است و هرچه را که خواهد بیان کند، با زبان بیان می‌نماید و آن حضرت صلوات الله علیه بیانگر علوم و اسراری الهی است. ید: نعمت و رحمت است و مجازی است شایع. مراد از «جنب» یا جانب است و یا ناحیه است و آن حضرت صلوات الله علیه، ناحیه‌ای است که خداوند فرمان داده است خلق متوجه آن شوند، یا کنایه‌ای از نزدیک بودنشان به خدای متعال است و اینکه نزدیک شدن به خدای متعال جز با تقرّب به ایشان حاصل نمی‌شود، کما اینکه هرکس بخواهد به پادشاه نزدیک شود، در کنار وی می‌نشیند و هرکه در کنار وی بنشیند، نزدیک‌ترین خلق و عزیزترین آن‌ها به اوست.

کفعمی گوید: امام باقر علیه السّلام فرمود: معنای آن این است که چیزی نزدیک‌تر به خداوند از رسول خدا صلی الله علیه و آله نیست و کسی نزدیک‌تر از وصی رسول خدا به او نیست، بنابراین او در نزدیک بودن همانند پهلو است، و خدای متعال این معنا را در کتاب خود چنین بیان فرموده است: «أَن تَقُولَ نَفْسٌ یَاحَسْرَتَی عَلَیَ مَا فَرَّطتُ فِي جَنبِ الله» -. زمر/ ٥٦ - {تا

آنکه [مبادا] کسی بگوید: «دریغا بر آنچه در حضور خدا کوتاهی ورزیدم} یعنی در ولایت اولیای او. و طبرسی در مجمع

البیـان خـود آورده اسـت: الجنـب: القُرب (نزدیـک بـودن) یعنی : «افسـوس و دریغ بر آنچه در قُرب خـدا و جـوار او کوتـاهی ورزیدم»، و فلان فی جنب فلان: یعنی در نزدیکی و جوار اودر همین معناست

ص: ۳۴۰

قول خدای متعال: «وَ الصَّاحِبِ بِالْجَنب» - . مصباح کفعمی : ۴۷۸. تفسیر مجمع البیان طبرسی ۸: ۵۰۵ . نساء/ ۳۶ - {و

همنشین}

**[ترجمه]

«۱۱»

ما، [الأمالی] للشـیخ الطوسـی أَبُو عَمْرٍو عَنِ ابْنِ عُقْدَهَ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْـحَاقَ (۲) عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ رُشَـیْدٍ عَنْ حَبَّهَ الْعُرَنِیِّ قَالَ سَـمِعْتُ عَلِیّاً علیه السـلام یَقُولُ: نَحْنُ النُّجَبَاءُ وَ أَفْرَاطُنَا أَفْرَاطُ الْأَنْبِیَاءِ حِزْبُنَا حِزْبُ اللَّهِ وَ الْفِئَهُ الْبَاغِیَهُ حِزْبُ الشَّیْطَانِ مَنْ سَاوَی بَیْنَنَا وَ بَیْنَ عَدُوِّنَا فَلَیْسَ مِنَّا(۳).

**[ترجمه]امـالی طوسـی: ابـوعمرو بـا سـندی از حبّه العرنی آورده است که گفت: شـنیدم علی علیه السّـلام می‌فرمود: مـا نُجبا هستیم و فرزنـدانمان فرزندان انبیا هسـتند، حزب ما حزب خدا و گروه سـتمگر حزب شـیطان است، هرکس ما و دشـمنانمان را برابر بداند، از ما نیست. - . امالی طوسی : ۱۷۰ -

**[ترجمه]

بیان

الفرط بالتحریک الذی یتقدم الوارده و منه قیل للطفل إذا مات أنه فرط فالمعنی أن أولادنا أولاد الأنبیاء أو المعنی أن من یموت منا یتقدم الأنبیاء و یسبقهم إلی المراتب العالیه کما قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله: أَنَا فَرَطُکُمْ عَلَی الْحَوْضِ.

**[ترجمه]الفَرَط: کسـی که پیش از دیگران وارد می‌شـود - سـبقت گیرنـده -، از این رو به کـودک از دنیـا رفته «فَرَط» گفته می‌شود *و معنای عبارت این است که: فرزنـدان ما فرزندان پیامبرانند» یا اینکه: «هریک از ما که بمیرد، از پیامبران در رسـیدن به درجـات عـالیه سـبقت می‌گیرد، کمـا اینکه پیامبر صَـلی الله علیهِ و آله فرموده است: «أنا فرطکُم علی الحوض» (من پیشاپیش شما در کنار حوض کوثر خواهم بود.)

**[ترجمه]

«۱۲»

لی، [الأمالی] للصدوق أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عُلْوَانَ عَنْ عَمْرِو بْنِ ثَابِتٍ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ طَرِیفٍ عَنِ ابْنِ نُبَاتَهَ قَالَ: قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ ذَاتَ یَوْمٍ عَلَی مِنْبَرِ الْکُوفَهِ أَنَا سَیِّدُ الْوَصِیِّینَ وَ وَصِیُّ سَیِّدِ النَّبِیِّینَ أَنَا إِمَامُ الْمُسْلِمِینَ وَ قَائِدُ الْمُتَّقِینَ وَ وَلِیُّ الْمُؤْمِنِینَ وَ زَوْجُ سَیِّدَهِ نِسَاءِ الْعَالَمِینَ أَنَا الْمُتَخَتِّمُ بِالْیَمِینِ وَ الْمُعَفِّرُ لِلْجَبِینِ أَنَا الَّذِی هَاجَرْتُ الْهِجْرَتَیْنِ وَ بَایَعْتُ الْبَیْعَتَیْنِ أَنَا صَاحِبُ بَدْرٍ وَ حُنَیْنٍ أَنَا الضَّارِبُ بِالسَّیْفَیْنِ وَ الْحَامِلُ عَلَی فَرَسَیْنِ أَنَا وَارِثُ عِلْمِ الْأَوَّلِینَ وَ حُجَّهُ اللَّهِ عَلَی الْعَالَمِینَ بَعْدَ الْأَنْبِیَاءِ وَ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ خَاتَمِ النَّبِیِّینَ أَهْلُ مُوَالاتِی مَرْحُومُونَ وَ أَهْلُ عَدَاوَتِی مَلْعُونُونَ وَ لَقَدْ کَانَ حَبِیبِی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله کَثِیراً مَا یَقُولُ یَا عَلِیُّ حُبُّکَ تَقْوَی وَ إِیمَانٌ وَ بُغْضُکَ کُفْرٌ وَ نِفَاقٌ وَ أَنَا بَیْتُ الْحِکْمَهِ وَ أَنْتَ مِفْتَاحُهُ وَ کَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ یُحِبُّنِی وَ یُبْغِضُکَ (۴).

**[ترجمه]امالی صدوق: پدرم با سندی از ابن نباته آورده است که گفت: امیرالمرمنین صلوات الله علیه روزی بر بالای منبر کوفه فرمود: من سرور اوصیا و وصیّ سرور پیامبرانم، من امام مسلمانان و پیشوای پرهیزگاران و ولیّ مؤمنان و شوی سرور زنان جهانیانم، منم که انگشتر به دست راست دارم و پیشانی بر خاک نهم، من آنم که دو هجرت و دو بیعت کرده‌ام، من صاحب بدر و حُنَینم و زننده با دو شمشیر و جنگنده بر دو اسب منم، من وارث علم اولین و حجّت خدا بر عالمیان پس از پیامبران و محمّد بن عبدالله خاتم پیامبرانم، دوستدارانم مورد رحمت قرار گرفته و دشمنانم لعنت شده‌اند، و حبیبم رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله چه بسیار می‌فرمود: یا علی، دوست داشتن تو تقوا و دشمنی کردن با تو کفر و نفاق است و من خانه حکمتم و تو کلید آن، و دروغ می گوید آنکه پندارد مرا دوست می‌دارد ولی با تو دشمنی می کند. - . امالی صدوق : ۱۷ -

**[ترجمه]

بیان

قوله علیه السلام أنا الضارب بالسیفین أی بسیف التنزیل فی حیاه الرسول صلی الله علیه و آله و بسیف التأویل بعده أو أنه أخذ بسیفین فی بعض الغزوات معا أو سیفا بعد سیف

ص: ۳۴۱

۱- ۱. مصباح الکفعمیّ: ۴۷۸ و ما نقله عن الطبرسیّ یوجد فی تفسیره: ۸: ۵۰۵. و الآیه الأخیره فی سوره النساء: ۳۶.

۲- ۲. فی المصدر بعد ذلک: عن إسحاق بن برید، عن سعد بن صارم اه.

۳- ۳. أمالی الطوسیّ: ۱۷۰.

۴- ۴. أمالی الصدوق: ۱۷.

كما كان فی غزوه أحد أعطاه النبی صلی الله علیه و آله ذا الفقار بعد تكسر سیفه أو إشاره إلی ما هو المشهور من أن ذا الفقار كان ذا شعبتین قوله علیه السلام و الحامل علی فرسین أی فارسین أو أنه ركب فی بعض الغزوات علی فرس بعد فرس و فی بعض النسخ قوسین و یجری فیه أكثر الاحتمالات المذكوره فی السیفین و یحتمل أن یكون المراد التعرض لرامیین دفعه واحده.

**[ترجمه]قول آن حضرت «أنا الضارب بالسیفین» یعنی شما را با دو شمشیر یكی بر سر پذیرفتن ظاهر قرآن در حیات رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله زده‌ام و بعد از رحلت آن حضرت بر سر تأویل قرآن نیز شما را با شمشیر زده‌ام. یا اینكه در یكی از غزوه‌ها در هر دو دست شمشیر داشته و جنگیده است یا اینكه در یک جنگ شمشیری را بعد از شمشیر دیگر به دست گرفته است

ص: ۳۴۱

همان‌طور كه در غزوه اُحُد چنین شد و پس از شكستن شمشیرش پیامبر صَلی الله علیهِ و آله ذوالفقار را به وی داد، یا اشاره به این مسأله مشهور است كه ذوالفقار شمشیری دو سر بوده است. قول آن حضرت علیه السّلام: «و الحامل علی فرسین» یعنی حمله كننده به دو سوار، یا اینكه در یكی از غزوه‌ها اسب خود را با اسب دیگر جایگزین كرده باشد، و در برخی نسخه‌ها به جای «فرسین» ، «قوسین» آمده و همه احتمالاتی كه راجع به «سیفین» بیان شد درباره آن نیز وارد خواهد بود و یا اینكه احتمال دارد كه مفهوم حمله هم‌زمان به دو تیرانداز باشد.

**[ترجمه]

«۱۳»

یر، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَهَ عَنْ دَاوُدَ الرَّقِّیِّ عَنِ الثُّمَالِیِّ عَنْ أَبِی الْحِجَازِ قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله خَتَمَ مِائَهَ أَلْفِ نَبِیٍّ وَ أَرْبَعَهً وَ عِشْرِینَ أَلْفَ نَبِیٍّ وَ خَتَمْتُ أَنَا مِائَهَ أَلْفِ وَصِیٍّ وَ أَرْبَعَهً وَ عِشْرِینَ أَلْفَ وَصِیٍّ وَ كُلِّفْتُ مَا تُكُلِّفَ الْأَوْصِیَاءُ قَبْلِی وَ اللَّهُ الْمُسْتَعَانُ فَإِنَ (۱) رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ فِی مَرَضِهِ لَسْتُ أَخَافُ عَلَیْكَ أَنْ تَضِلَّ بَعْدَ الْهُدَی وَ لَكِنْ أَخَافُ عَلَیْكَ فُسَّاقَ قُرَیْشٍ وَ عَادِیَتَهُمْ حَسْبُنَا اللَّهُ وَ نِعْمَ الْوَكِیلُ عَلَی أَنَّ ثُلُثَیِ الْقُرْآنِ فِینَا وَ فِی شِیعَتِنَا فَمَا كَانَ مِنْ خَیْرٍ فَلَنَا وَ لِشِیعَتِنَا وَ ثُلُثَ الْبَاقِی أَشْرَكْنَا فِیهِ النَّاسَ فَمَا كَانَ مِنْ شَرٍّ(۲) فَلِعَدُوِّنَا ثُمَّ قَالَ هَلْ یَسْتَوِی الَّذِینَ یَعْلَمُونَ وَ الَّذِینَ لا یَعْلَمُونَ (۳) إِلَی آخِرِ الْآیَهِ فَنَحْنُ أَهْلَ الْبَیْتِ وَ شِیعَتُنَا أُولُوا الْأَلْبَابِ وَ الَّذِینَ لَا یَعْلَمُونَ عَدُوُّنَا وَ شِیعَتُنَا هُمُ الْمُهْتَدُونَ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: محمّد بن الحسین با سندی آورده است كه امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله خاتم یكصد و بیست و چهار هزار پیامبر بود و من نیز خاتم یكصد و بیست و چهار هزار وصی هستم و همان تكالیفی را بر عهده داشتم كه اوصیای پیش از من بر عهده داشتند و یاور خداست، رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در بیماری خود فرمود: «بیم آن ندارم كه پس از هدایت گمراه گردی بلكه از فاسقان قریش و دشمنی‌هایشان بر تو بیمناكم، خدا ما را بس است و نیكو حمایت‌گری است!» و این با وجود آن است كه دو سوم قرآن درباره ما و شیعیان ما نازل شده است پس هر

خیری باشـد برای مـا و شـیعیان مـا است و در یـک سوم دیگر آن بـا مردم شـریک هستیم، هر شـرّی که در قرآن است، درباره دشـمنان ما نازل گشـته است، سپس فرمود: «هَلْ یَسْتَوِی الَّذِینَ یَعْلَمُونَ وَ الَّذِینَ لَا یَعْلَمُونَ إِنَّمَا یَتَذَکَّرُ أُوْلُواْ الْأَلْبَابِ» - . زمر/ ۹ - {آیا کسانی که می داننـد و کسانی که نمی داننـد یکساننـد؟» تنها خردمنداننـد که پندپذیرند.} «أُوْلُواْ الْأَلْبَابِ » ما و شـیعیان ما هستند و «وَ الَّذِینَ لَا یَعْلَمُونَ » دشمنان ما هستند و شیعیان ما خود هدایت یافتگانند. - . بصائرالدرجات: ۳۳ -

**[ترجمه]

«۱۴»

یر، [بصائر الدرجات] مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ مُوسَی بْنِ سَعْدَانَ عَنْ أَبِی الْحُصَیْنِ الْأَسَدِیِّ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: خَرَجَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام ذَاتَ لَیْلَهٍ بَعْدَ عَتَمَهٍ(۵) وَ هُوَ یَقُولُ هَمْهَمَهٌ وَ لَیْلَهٌ مُظْلِمَهٌ خَرَجَ عَلَیْکُمُ الْإِمَامُ وَ عَلَیْهِ قَمِیصُ آدَمَ وَ فِی یَدِهِ خَاتَمُ سُلَیْمَانَ وَ عَصَا مُوسَی علیه السلام(۶).

ص: ۳۴۲

۱- ۱. فی المصدر: و إن.

۲- ۲. فی المصدر: فما کان فیه من شر.

۳- ۳. سوره الزمر: ۹.

۴- ۴. بصائر الدرجات: ۳۳.

۵- ۵. العتمه- بالفتحات-: الثلث الأول من اللیل. و فی المصدر و(م): بعد عتمه.

۶- ۶. بصائر الدرجات: ۴۷.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: محمّد بن الحسين با سندی از امام باقر علیه السّلام آورده است که فرمود: شبی امیرالمؤمنین علیه السّلام در ثلث اول شب بیرون رفت در حالی که می‌فرمود: سرو صدایی در شب تاریک امامی نزد شما آمده که پیراهن آدم بر تن دارد و انگشتری سلیمان و عصای موسی را در دست دارد. - . بصائر الدرجات: ۴۷ -

ص: ۳۴۲

**[ترجمه]

«۱۵»

یر، [بصائر الدرجات] عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الثَّقَفِيِّ عَنْ بَعْضِ مَنْ رَفَعَهُ إِلَى أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: الْفَضْلُ لِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ هُوَ الْمُقَدَّمُ عَلَى الْخَلْقِ جَمِيعاً لَا يَتَقَدَّمُهُ أَحَدٌ وَ عَلِيٌّ علیه السلام الْمُتَقَدِّمُ مِنْ بَعْدِهِ وَ الْمُتَقَدِّمُ بَيْنَ يَدَيْ عَلِيٍّ علیه السلام كَالْمُتَقَدِّمِ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ كَذَلِكَ يَجْرِی لِلْأَئِمَّهِ بَعْدَهُ (۱) وَاحِداً بَعْدَ وَاحِدٍ جَعَلَهُمُ اللَّهُ أَرْكَانَ الْأَرْضِ أَنْ تَمِيدَ بِأَهْلِهَا وَ رَابِطِيهِ عَلَى سَبِيلِ هُدَاهُ لَا يَهْتَدِی هَادٍ مِنْ ضَلَالَهٍ إِلَّا بِهِمْ وَ لَا يَضِلُّ خَارِجٌ مِنْ هُدًى إِلَّا بِتَقْصِيرٍ عَنْ حَقِّهِمْ وَ أُمَنَاءُ اللَّهِ عَلَى مَا أَهْبَطَ مِنْ عِلْمٍ (۲) أَوْ عُذْرٍ أَوْ نُذْرٍ وَ شُهَدَاؤُهُ عَلَى خَلْقِهِ وَ الْحُجَّهُ الْبَالِغَهُ عَلَى مَنْ فِی الْأَرْضِ جَرَى لِآخِرِهِمْ مِنَ اللَّهِ مِثْلُ الَّذِی أَوْجَبَ لِأَوَّلِهِمْ فَمَنِ اهْتَدَى بِسَبِيلِهِمْ وَ سَلَّمَ لِأَمْرِهِمْ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِحَبْلِ اللَّهِ الْمَتِينِ وَ عُرْوَهِ اللَّهِ الْوُثْقَى وَ لَا يَصِلُ إِلَى شَيْ ءٍ مِنْ ذَلِكَ إِلَّا بِعَوْنِ اللَّهِ وَ إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام قَالَ أَنَا قَسِيمٌ بَيْنَ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ لَا يَدْخُلُهَا أَحَدٌ إِلَّا عَلَى أَحَدِ قِسْمَيَّ وَ أَنَا الْفَارُوقُ الْأَكْبَرُ(۳) وَ قَرْنٌ مِنْ حَدِيدٍ وَ بَابُ الْإِيمَانِ وَ إِنِّی لَصَاحِبُ الْعَصَا وَ الْمِيسَمِ لَا يَتَقَدَّمُنِی أَحَدٌ إِلَّا أَحْمَدُ وَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَيُدْعَى فَيُكْسَى ثُمَّ أُدْعَى فَأُكْسَى ثُمَّ يُدْعَى فَيَسْتَنْطِقُ فَيَنْطِقُ ثُمَّ أُدْعَى فَأَنْطِقُ عَلَى حَدِّ مَنْطِقِهِ وَ لَقَدْ أَقَرَّتْ لِی جَمِيعُ الْأَوْصِيَاءِ وَ الْأَنْبِيَاءِ بِمِثْلِ مَا أَقَرَّتْ بِهِ لِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ لَقَدْ أُعْطِيتُ السَّبْعَ الَّتِی لَمْ يَسْبِقْنِی إِلَيْهَا أَحَدٌ عُلِّمْتُ الْأَسْمَاءَ وَ الْحُكُومَهَ بَيْنَ الْعِبَادِ وَ تَفْسِيرَ الْكِتَابِ وَ قِسْمَهَ الْحَقِّ مِنَ الْمَغَانِمِ بَيْنَ بَنِی آدَمَ فَمَا شَذَّ عَنِّی مِنَ الْعِلْمِ شَيْ ءٌ إِلَّا وَ قَدْ عَلَّمَنِيهِ الْمُبَارَكُ وَ لَقَدْ أُعْطِيتُ حَرْفاً يَفْتَحُ أَلْفَ حَرْفٍ وَ لَقَدْ أُعْطِيَتْ زَوْجَتِی مُصْحَفاً فِيهِ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَسْبِقْهَا إِلَيْهِ أَحَدٌ خَاصَّهً مِنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالله بن محمّد با سندی از امام صادق علیه السّلام آورده است که فرمود: برتری و فضیلت از آنِ محمّد صَلی الله علیهِ و آله است و او بر همه خلایق مقدّم شده است و با وجود او أحدی بر وی مقدّم نمی‌شود و پس از وی علی از همه برتر است و کسی که بر علی علیه السّلام پیشی گیرد همانند کسی است که با حضور رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله بر وی پیشی گیرد. و همین حالت برای امامان بعد از وی یکی بعد از دیگری جاری و ساری است، که خداوند آن‌ها را ارکان زمین قرار داد تا ساکنانش را نلرزاند و فرزانگانی هدایت‌گر به سوی راه اویند، هیچ هدایت‌جویی جز به وسیله آن‌ها هدایت نمی‌یابد و کسی قدم در راه گمراهی نمی‌نهد مگر با کاستن از حق آن‌ها، آنان امنای خدا بر آنچه از علم یا عذر یا هشدار فرو فرستاده، هستند و گواهان او بر آفریده‌هایش می‌باشند و حجّت بالغه بر هر که بر روی زمین است و حکمی که خداوند بر اولین آن‌ها واجب گردانیده بر آخرینشان نیز جاری و ساری است، پس هرکس به راه ایشان هدایت یافت و تسلیم فرمان ایشان شد، به ریسمان محکم الهی و عروهٔ الوثقی چنگ زده و جز به یاری خدا کسی به چیزی از این نخواهد رسید، و

امیرالمؤمنین علیه السّلام فرموده است: من قسمت کننده بهشت و دوزخم، کسی وارد آن‌ها نمی‌شود مگر بر اساس تقسیم کردن من، و فاروق أکبر و قلعه آهنین و باب ایمان منم ، و یقیناً صاحب عصا و میسم - نشانه‌گذار - منم، جز احمد کسی بر من پیشی نمی‌گیرد، و رسول خدا- در رستاخیز- فراخوانده شده و جامه پوشانده می‌شود سپس من فراخوانده شده و جامه پوشانده می‌شوم، سپس دعوت به سخن گفتن می‌شود و او سخن می‌گوید آن‌گاه من دعوت شده و در حد سخن او سخن می‌گویم؛ و تمام انبیا و اوصیا به آنچه برای محمّد صَلی الله علیهِ و آله اقرار کرده‌اند، برای من نیز اقرار کرده‌اند و به من آن هفت چیزی داده شد که پیش از من به کسی داده نشده‌اند: اسماء به من آموخته شد و قضاوت بین بندگان به من داده شد و تفسیر کتاب، تقسیم عادلانه غنایم میان فرزندان آدم، و چیزی از نوادر علوم نماند مگر اینکه آن فرخنده‌پی آن را به من آموخت، و تحقیقاً حرفی به من داده شده که کلید گشوده شدن هزار حرف است، و همانا به همسر من مصحفی داده شده است که علومی در آن است که کسی قبل از او از آن ها خبر نداشته است و این عنایت خاصه ای از جانب خدا و رسولش بوده است. - . بصائر الدرجات : ۵۴-۵۳ -

**[ترجمه]

بیان

قوله و رابطیه علی سبیل هداه أی ربطوا أنفسهم لهدایه الخلق و الرابط أیضا الراهب و الزاهد و الحکیم و القرن الحصن شبه علیه السلام نفسه

ص: ۳۴۳

۱- ۱. فی المصدر: من بعده.

۲- ۲. فی المصدر: علی ما أهبط اللّه من علم.

۳- ۳. فی المصدر و(م) و(د): و إنّی الفاروق الأکبر.

۴- ۴. بصائر الدرجات: ۵۳ و ۵۴.

بالحصن من الحدید لمناعته و رزانته و حمایته للخلق و قد مر تفسیره.

**[ترجمه]قول امام علیه السلام «و رابطیه علی سبیل هداه» به معنی این است که خودشان را برای هدایت خلق وقف کرده اند و همچنین رابط به معنای راهب و زاهد و حکیم هم می آید و «قرن» به معنی قلعه است که امام علیه السلام خودش را ص: ۳۴۳

به قلعه ای از آهن تشبیه کرده است به دلیل مناعت طبع حضرت و حلم او حامی خلق بودنش که تفسیر این مطالب گذشت.

**[ترجمه]

«۱۶»

یر(۱)، [بصائر الدرجات] أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَامِرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: فَضْلُ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام مَا جَاءَ بِهِ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله عَلِیٌّ علیه السلام أَخَذَ بِهِ وَ مَا نَهَی عَنْهُ انْتَهَی عَنْهُ (۲) جَرَی لَهُ مِنَ الْفَضْلِ مَا جَرَی لِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ لِمُحَمَّدٍ الْفَضْلُ عَلَی جَمِیعِ مَنْ خَلَقَ اللَّهُ الْمُتَعَقِّبُ عَلَیْهِ فِی شَیْ ءٍ مِنْ أَحْکَامِهِ کَالْمُتَعَقِّبِ عَلَی اللَّهِ وَ عَلَی رَسُولِهِ وَ الرَّادُّ عَلَیْهِ فِی صَغِیرَهٍ أَوْ کَبِیرَهٍ عَلَی حَدِّ الشِّرْکِ بِاللَّهِ کَانَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام بَابَ اللَّهِ الَّذِی لَا یُؤْتَی إِلَّا مِنْهُ وَ سَبِیلَهُ الَّذِی مَنْ سَلَکَ بِغَیْرِهِ هَلَکَ وَ کَذَلِکَ جَرَی لِأَئِمَّهِ الْهُدَی (۳) وَاحِداً بَعْدَ وَاحِدٍ جَعَلَهُمُ اللَّهُ أَرْکَانَ الْأَرْضِ أَنْ تَمِیدَ بِأَهْلِهَا وَ الْحُجَّهَ الْبَالِغَهَ عَلَی مَنْ فَوْقَ الْأَرْضِ وَ مَنْ تَحْتَ الثَّرَی وَ قَالَ علیه السلام کَانَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام کَثِیراً مَا یَقُولُ أَنَا قَسِیمُ اللَّهِ بَیْنَ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ وَ أَنَا الْفَارُوقُ الْأَکْبَرُ وَ أَنَا صَاحِبُ الْعَصَا وَ الْمِیسَمِ وَ لَقَدْ أَقَرَّتْ لِی جَمِیعُ الْمَلَائِکَهِ وَ الرُّوحُ وَ الرُّسُلُ بِمِثْلِ مَا أَقَرُّوا لِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ لَقَدْ حُمِّلْتُ عَلَی مِثْلِ حَمُولَتِهِ وَ هِیَ حَمُولَهُ الرَّبِّ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی وَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ یُدْعَی فَیُکْسَی وَ یُسْتَنْطَقُ فَیَنْطِقُ ثُمَّ أُدْعَی فَأُکْسَی فَأُسْتَنْطَقُ فَأَنْطِقُ عَلَی حَدِّ مَنْطِقِهِ وَ لَقَدْ أُعْطِیتُ خِصَالًا مَا سَبَقَنِی إِلَیْهَا أَحَدٌ قَبْلِی عُلِّمْتُ الْمَنَایَا وَ الْبَلَایَا وَ الْأَنْسَابَ وَ فَصْلَ الْخِطَابِ فَلَمْ یَفُتْنِی مَا سَبَقَنِی وَ لَمْ یَعْزُبْ عَنِّی مَا غَابَ عَنِّی أُبَشِّرُ بِإِذْنِ اللَّهِ (۴) وَ أُؤَدِّی عَنْهُ کُلُّ ذَلِکَ مَنّاً مِنَ اللَّهِ مَکَّنَنِی فِیهِ بِعِلْمِهِ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: احمد بن محمّد و عبدالله بن عامر با سندی از امام صادق علیه السّلام آورده است که فرمود: فضل امیرمؤمنان علیه السّلام در این است که هر آنچه که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله آورده، علی علیه السّلام به آن عمل نموده و از هرچه نهی فرموده، علی علیه السّلام از آن دوری جسته است، هر فضیلتی برای محمّد صَلی الله علیهِ و آله برشمرده شود، بر علی علیه السّلام نیز مصداق پیدا می کند، و محمّد صَلی الله علیهِ و آله برتر از همه خلایق خداست، هرکس در احکامی که به علی علیه السّلام مربوط می‌شود شک نماید مانند کسی است که در احکام مربوط خدا و رسول او شک کرده باشد و مخالفت کننده با آن حضرت در هر امر کوچک یا بزرگی عملی در حد شرک به خدا انجام داده است. امیرمؤمنان علیه السّلام باب اللّهی بود که جز از آن نمی‌شود بر خدا وارد شد و راهی است که هرکس جز آن راهی گزیند، هلاک گردد و همین حکم در مورد دیگر ائمّه هُدی یکی پس از دیگری جاری است، خداوند آن‌ها را ستون‌های زمین قرار داده تا ساکنانش را نلرزاند و حجّت بالغه بر هرکه روی زمین است و در زیر خاک قرار دارد، است. و امام صادق علیه السّلام فرمود: امیرمؤمنان بسیار می... فرمود: من تقسیم کننده خدا میان بهشت و دوزخم، و فاروق اکبر وصاحب عصا و میسم منم، و تمام فرشتگان و روح الأمین و پیامبران اقرار نموده‌اند که من از همان فضایلی برخوردارم که اقرار کرده بودند محمّد صَلی الله علیهِ و آله از آن‌ها برخوردار

است و همان بار مسؤولیتی که بر دوش وی نهاده شد، بر دوش من نیز گذاشته شد و آن ماموریت پروردگار تبارک و تعالی می‌باشد، و تحقیقاً رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در رستاخیز فرا خوانده شده و جامه پوشانده می‌شود و از وی خواسته می... شود که سخن بگوید و او نیز لب به سخن می‌گشاید، پس من فراخوانده می‌شوم و جامه پوشانده می‌شوم و از من خواسته می... شود سخن بگویم و آن‌گونه که پیامبر سخن گفت، سخن می‌گویم، و به من خصلت‌هایی عنایت شده که کسی پیش از من بدان‌ها دست نیافته است: علم به مرگ‌ها و بلاها و نسب‌شناسی و فصل الخطاب به من آموخته شد، و چیزی پیش از من نیست که من از آن بی‌خبر باشم و از هرچه در پرده غیب است آگاهم، به إذن خدا بشارت می‌دهم و از جانب او انجام وظیفه می... کنم، این همه را خداوند بر من منّت نهاده و با علم خود مرا به دستیابی به آن‌ها قادر ساخته است. - . بصائر الدرجات: ۵۴ -

**[ترجمه]

بیان

قوله و لمحمد الفضل علی جمیع من خلق الله أی فلی أیضا الفضل علی جمیعهم بضم المقدمه السابقه و یحتمل أن یکون المراد تفضیله علیه السلام علی نفسه

ص: ۳۴۴

۱- ۱. فی بعض النسخ« سن» و هو وهم و لا توجد الروایه فیه.

۲- ۲. فی الکافی: ما جاء عن أمیر المؤمنین یؤخذ به و ما نهی عنه ینتهی عنه.

۳- ۳. فی المصدر: و کذلک جری الأئمّه علی الهدی.

۴- ۴. فی المصدر: انشر باذن اللّه.

۵- ۵. بصائر الدرجات: ۵۴. و توجد الروایه فی أصول الکافی(الجزء الأول من الطبعه الحدیثه): ۱۹۷.

أی له الفضل علی جمیع الخلق حتی علی و لی الفضل علی من سواه و قال الفیروزآبادی تعقبه أخذه بذنب کان منه و عن الخبر شک فیه و عاد للسؤال عنه و تعقبه طلب عورته أو عثرته (۱).

أقول: لعل المعنی من شک فی شی ء من أحکامه بأن یکون علی بمعنی عن أو من عاب علیه و اعترض بتضمین معنی الطعن و الاعتراض أو المتقدم علیه فی شی ء بأن یجعله عقبه و خلفه و أراد التقدم علیه أو بأن یجعل حکمه عقبه و وراء ظهره فلا یعمل به و فی روایه سلیمان بن خالد و سعید الأعرج علی ما فی أکثر نسخ الکافی المعیب (۲) قوله فی صغیره أو کبیره صفتان للکلمه أو الخصله أو المسأله أو نحوها قوله أن تمید أی کراهه أن تمید و المید التحرک و الاضطراب و سمی علیه السلام بالفاروق لأنه فرق بین الحق و الباطل أو هو أول من أظهر الإسلام ففرق بین الإیمان و الکفر و قوله أنا صاحب العصا و المیسم إشاره إلی أنه صلوات الله علیه دابه الأرض وَ قَدْ رَوَی الْعَامَّهُ عَنْ حُذَیْفَهَ: أَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله قَالَ دَابَّهُ الْأَرْضِ طُولُهَا سِتُّونَ (۳) ذِرَاعاً لَا یَفُوتُهَا هَارِبٌ فَتَسِمُ الْمُؤْمِنَ بَیْنَ عَیْنَیْهِ وَ تَسِمُ الْکَافِرَ بَیْنَ عَیْنَیْهِ وَ مَعَهَا عَصَا مُوسَی وَ خَاتَمُ سُلَیْمَانَ فَتَجْلُو وَجْهَ الْمُؤْمِنِ بِالْعَصَا وَ تَخْتِمُ (۴) أَنْفَ الْکَافِرِ بِالْخَاتَمِ حَتَّی یُقَالَ یَا مُؤْمِنُ وَ یَا کَافِرُ(۵). و سیأتی تفصیل القول فی ذلک فی باب الرجعه من کتاب الغیبه و الحموله بالضم الأحمال و المراد أعباء النبوه و أسرار الخلافه و التکالیف الشاقه التی تختص بهم.

**[ترجمه]قول او «و لمحمد الفضل علی جمیع من خلق الله» یعنی اینکه با توجه به مقدمه ای که بیان شد من نیز بر همه خلایق برتری دارم، یا اینکه مقصود آن حضرت برتری دادن آن حضرت صَلی الله علیهِ و آله بر خود اوست

یعنی اینکه محمّد صَلی الله علیهِ و آله بر همه خلایق برتری دارد حتی بر علی، و من نیز بر هرکس غیر او برتری دارم. فیزوز آبادی گوید: تعقّبه: او را به سبب گناهش بازخواست کرد، و تعقّب عن الخبر: در آن دچار تردید شد و دوباره دربارهاش سؤال کرد، و نیز «تعقّبه» :زشتی ها و لغزش های او را دنبال کرد.

می گویم: شاید معنای عبارت (المتعقب علیه فی ...) این باشد که هرکس در چیزی از احکامش شک کند به این صورت که «علی» به معنای «عن» باشد یا اینکه هرکس از او عیب گرفت و اعتراض نمود با تضمین معنای طعن و اعتراض، یا کسی که در چیزی بر وی پیشی گرفته، بخواهد او را پشت سر خود قرار داده و بخواهد بر وی پیشی گیرد، یا اینکه حکم او را پشت گوش انداخته و به آن عمل ننماید. و در روایت سلیمان بن خالد و سعید أعرج به حسب أکثر نسخههای کافی کلمه «المعیّب» (به جای «المعقب» آمده است). قول او : «فی صغیرهٔ او کبیرهٔ» دو صفت برای کلمهٔ یا الخصلهٔ یا المسألهٔ یا چیزی نظیر آنهاست. قول او «أن تمید» یعنی کراهت از لرزش است و «مید» به معنای تحرّک و لرزش و اضطراب است. و آن حضرت علیه السّلام بدان جهت «فاروق» نامیده شده که حق را از باطل جدا کرده است، یا اینکه او نخستین کسی است که اسلامش را آشکار نمود و با این کار ایمان را از کفر جدا کرد. (قول او: «أنا صاحب العصا و المیسم» اشاره به «دابّهٔ الأرض» بودن آن حضرت است. و علمای عامه از حذیفهٔ روایت کردهاند که پیامبر صَلی الله علیهِ و آله فرمود: «دابّهٔ الأرض» طولش هفتاد ذرع است و هیچ گریزندهای توان فرار از دست او را ندارد؛ او نشانهای بر پیشانی مؤمن و کافر می گذارد و عصای موسی و خاتم سلیمان در اختیار اوست، پس با عصا سیمای مؤمن را درخشان می کند و با خاتم بینی کافر را مهر میزنند تا آنها را از روی این علامتها «ای مؤمن» و «ای کافر» صدا بزنند. - . طبرسی این روایت را در ج. ۷ ص ۲۳۴ و زمخشری نیز در کشاف ج .۲ ص

۳۷۰ آورده‌اند. - و

تفصیل این مقوله در «باب رجعت» از کتابه «الغیبهٔ» بیان خواهد شد. الحُمُولهٔ» بارها، و مراد از آن بار و مسؤولیت نبوّت است و اسرار خلافت و تکالیف شاقّی که به ایشان اختصاص دارد.

**[ترجمه]

«۱۷»

یر، [بصائر الدرجات] أَبُو الْفَضْلِ الْعَلَوِیُّ عَنْ سَعْدِ بْنِ عِیسَی عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ الْحَکَمِ بْنِ ظُهَیْرٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ شَرِیکِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَی عَنْ أَبِی وَقَّاصٍ عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِیِّ عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ: عِنْدِی عِلْمُ الْمَنَایَا وَ الْبَلَایَا

۱- ۱. القاموس ۱: ۱۰۶ و ۱۰۷.

۲- ۲. علی صیغه الفاعل من التعییب.

۳- ۳. فی(م) و(د): ستون ذراعا.

۴- ۴. فی(ک) و(ت). و تخطم.

۵- ۵. أورد الطبرسیّ هذه الروایه فی تفسیره ۷: ۲۳۴. و الزمخشریّ أیضا فی الکشّاف ۲: ۳۷۰.

وَ الْوَصَایَا وَ الْأَنْسَابِ وَ الْأَسْبَابِ (۱) وَ فَصْلِ الْخِطَابِ وَ مَوْلِدِ الْإِسْلَامِ وَ مَوَارِدِ الْکَفْرِ وَ أَنَا صَاحِبُ الْمِیسَمِ وَ أَنَا الْفَارُوقُ الْأَکْبَرُ وَ أَنَا صَاحِبُ الْکَرَّاتِ وَ دَوْلَهُ الدُّوَلِ فَاسْأَلُونِی عَمَّا یَکُونُ إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ وَ عَمَّا کَانَ عَلَی عَهْدِ کُلِّ نَبِیٍّ بَعَثَهُ اللَّهُ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابوالفضل علوی با سندی از سلمان فارسی آورده است که شنیدم امیرالمؤمنین علیه السّلام می... فرمود: من از علم به مرگ‌ها، بلایا

ص: ۳۴۵

وصایا، أنساب و اسباب، فصل الخطاب، مولد اسلام و موارد کفر برخوردارم و صاحب نشانه «دابّهٔ الأرض» منم، و من فاروق اکبرم، و من صاحب آن حمله‌ها (یا رجعت‌ها) و غلبه پیامبران بر دشمنانشان هستم، پس از بابت هرچه تا روز قیامت اتّفاق می... افتد از من بپرسید و از آنچه در دوره هر پیامبری که خدایش مبعوث فرموده سؤال کنید. - . بصائر الدرجات : ۵۴ -

**[ترجمه]

بیان

قوله علیه السلام و مولد الإسلام أی من یعلم الله وقت ولادته أنه یموت علی الإسلام و کذا مورد الکفر قوله علیه السلام و أنا صاحب الکرات أی الرجعات إلی الدنیا أو الحملات فی الحروب و الدوله الغلبه أی أنا صاحب الغلبه علی أهل الغلبه فی الحروب أو المعنی أنه کان دوله کل ذی دوله من الأنبیاء و الأوصیاء بسبب أنوارنا أو کان غلبتهم علی الأعادی بالتوسل بنا کما دلت علیه الأخبار الکثیره أو المعنی أن لی علم کل کره و علم کل دوله و التفریع یؤید الأخیر.

**[ترجمه]قول آن حضرت علیه السّلام : «مولد الاسلام» یعنی کسی که خدا هنگام ولادتش می‌داند که بر کیش اسلام خواهد مُرد و همین‌طور است معنای «مورد الکفر». قول آن حضرت علیه السّلام: «و أنا صاحب الکرّات» یعنی رجعت‌ها به دنیا یا حمله‌وری در جنگ‌ها. و «الدولهٔ» به معنای «غلبه» است یعنی من صاحب غلبه اهل پیروزی‌ها در جنگ‌ها هستم، یا اینکه معنای آن این است که هر پیروزی که پیامبران و اوصیا به دست آورده‌اند به برکت انوار ما بوده است، یا اینکه آن‌ها با توّسل جستن به ما بر دشمنان پیروز شده‌اند آن‌گونه که روایات بسیاری این معنا را تایید می‌کند، یا اینکه معنا چنین است : من از هر کرّه - رجعت یا جنگ - و هر دولت اطلاع دارم و تفریع، مؤید معنای اخیر است .

**[ترجمه]

«۱۸»

شف، [کشف الیقین] مِنْ کِتَابِ مُحَمَّدِ بْنِ الْعَبَّاسِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ أَبِیهِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ بُرَیْدٍ(۳) عَنْ سَهْلِ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِیدٍ عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَهَ قَالَ: خَطَبَ عَلِیٌّ علیه السلام النَّاسَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَی عَلَیْهِ ثُمَّ قَالَ یَا أَیُّهَا النَّاسُ سَلُونِی قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِی أَنَا یَعْسُوبُ الْمُؤْمِنِینَ وَ غَایَهُ السَّابِقِینَ وَ إِمَامُ الْمُتَّقِینَ وَ قَائِدُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِینَ وَ خَاتَمُ الْوَصِیِّینَ وَ

وَارِثُ الْوُرَّاثِ (۴) أَنَا قَسِيمُ النَّارِ وَ خَازِنُ الْجِنَانِ وَ صَاحِبُ الْحَوْضِ وَ لَيْسَ مِنَّا أَحَدٌ إِلَّا وَ هُوَ عَالِمٌ بِجَمِيعِ أَهْلِ وَلَايَتِهِ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ إِنَّما أَنْتَ مُنْذِرٌ وَ لِكُلِّ قَوْمٍ هادٍ(۵).

**[ترجمه]کشف اليقين: از كتاب محمّد بن العباس بن مروان با سندى از أصبغ بن نباته آورده است كه گفت: على عليه السّلام براى مردم خطبه خواند، پس حمد و ثناى خدا را به جاى آورده آن‌گاه فرمود: اى مردم، از من بپرسيد پيش از آنكه مرا نيابيد، من يعسوب مؤمنان و پايان راه پيشتازان و امام پرهيزگاران و پيشواى دست و روى سپيدان و خاتم اوصيا و وارث ورّاث هستم (پيامبران)، من تقسيم كننده دوزخ و خزانه‌دار باغ‌هاى بهشتى و صاحب حوضم، و كسى از ما نيست مگر اينكه عالم به احوال همه كسانى باشد كه ولايت او را پذيرفته‌اند و اين خود قول خداى عزّوجل است كه : «إِنَّمَا أَنتَ مُنذِرٌ وَ لِكلُ ِقَوْمٍ هَاد»
- . اليقين فى امرة اميرالمؤمنين : ١٨٩. رعد/ ٧ - {تو

فقط هشداردهنده اى، و براى هر قومى رهبرى است.}

**[ترجمه]

بيان

قوله و غايه السابقين أى لا يسبقنى سابق فإن كل سابق إنما يسبق إلى الغايه فى المضمار و لا يتعداها.

**[ترجمه]قول آن حضرت «و غاية السابقين» بدين معناست كه هيچ‌كس در پيشتازى بر من پيشى نمى‌گيرد، زيرا هر پيشتازنده‌اى به سوى هدفى مى‌تازد كه خط پايانى دارد و از آن خط تجاوز نمى‌كند.

**[ترجمه]

«۱۹»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب: تَذَاكَرُوا الْفَخْرَ عِنْدَ عُمَرَ فَأَنْشَأَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام

۱- ۱. ليست كلمه« و الأسباب» فى المصدر.

۲- ۲. بصائر الدرجات: ۵۴.

۳- ۳. فى المصدر: إسحاق بن يزيد.

۴- ۴. فى المصدر: و وارث النبيين.

۵- ۵. اليقين فى إمره أمير المؤمنين: ۱۸۹. و الآيه فى سوره الرعد: ۷.

اللَّهُ أَكْرَمَنَا بِنَصْرِ نَبِيِّهِ***وَ بِنَا أَقَامَ دَعَائِمَ الْإِسْلَامِ

وَ بِنَا أَعَزَّ نَبِيَّهُ وَ كِتَابَهُ***وَ أَعَزَّنَا بِالنَّصْرِ وَ الْإِقْدَامِ

فِي كُلِّ مُعْتَرَكٍ تَطِيرُ سُيُوفُنَا***مِنْهُ الْجَمَاجِمُ عَنْ فِرَاخِ الْهَامِ (۱)

وَ يَزُورُنَا جِبْرِيلُ فِي أَبْيَاتِنَا***بِفَرَائِضِ الْإِسْلَامِ وَ الْأَحْكَامِ

فَتَكُونُ أَوَّلَ مُسْتَحِلٍّ حِلَّهُ***وَ مُحَرِّمٌ لِلَّهِ كُلَّ حَرَامٍ

نَحْنُ الْخِيَارُ مِنَ الْبَرِيَّهِ كُلِّهَا***وَ نِظَامُهَا وَ زِمَامُ كُلِّ زِمَامٍ (۲)

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: در حضور عمر هر كس از افتخارات خود سخن گفت، پس اميرالمؤمنين چنين سرود:

ص: ۳۴۶

- «خداوند ما را به نصرت دادن پيامبرش گرامى داشت و ستون‌هاى اسلام را با يارى ما برپا داشت،

- و با ما پيامبر و كتاب خود را قدرت و عزّت داد و ما را به پيروزى و شجاعت عزّت بخشيد،

- در هر رزمگاهى اين شمشيرهاى ما هستند كه سرها را از تن جدا مى‌كند،

- و جبرئيل در خانه‌هايمان به ديدار ما مى‌آيد و فرايض و احكام اسلام را با خود مى‌آورد،

- از اين رو خانه‌هاى ما مبدأ هر حكم حلال و حرامى هستند،

- ما برگزيدگانيم از ميان تمام خلايق، و مايه نظام خلق و زمام همه امور به دست ماست.» - . مناقب آل أبى طالب ۱: ۳۵۶ -

**[ترجمه]

«۲۰»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب: سُئِلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام كَيْفَ أَصْبَحْتَ فَقَالَ أَصْبَحْتُ وَ أَنَا الصِّدِّيقُ الْأَكْبَرُ(۳) وَ الْفَارُوقُ الْأَعْظَمُ وَ أَنَا وَصِيُّ خَيْرِ الْبَشَرِ وَ أَنَا الْأَوَّلُ وَ أَنَا الْآخِرُ وَ أَنَا الْبَاطِنُ وَ أَنَا الظَّاهِرُ وَ أَنَا بِكُلِّ شَيْ ءٍ عَلِيمٌ وَ أَنَا عَيْنُ اللَّهِ وَ أَنَا جَنْبُ اللَّهِ وَ أَنَا أَمِينُ اللَّهِ عَلَى الْمُرْسَلِينَ بِنَا عُبِدَ اللَّهُ وَ نَحْنُ خُزَّانُ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ وَ سَمَائِهِ وَ أَنَا أُحْيِي وَ أَنَا أُمِيتُ (۴) وَ أَنَا حَيٌّ لَا أَمُوتُ فَتَعَجَّبَ الْأَعْرَابِيُّ مِنْ قَوْلِهِ فَقَالَ عليه السلام أَنَا الْأَوَّلُ أَوَّلُ مَنْ آمَنَ بِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ أَنَا الْآخِرُ آخِرُ مَنْ نَظَرَ فِيهِ لَمَّا كَانَ فِي لَحْدِهِ وَ أَنَا الظَّاهِرُ ظَاهِرُ الْإِسْلَامِ وَ أَنَا الْبَاطِنُ بَطِينٌ مِنَ الْعِلْمِ وَ أَنَا بِكُلِّ شَيْ ءٍ عَلِيمٌ فَإِنِّي عَلِيمٌ بِكُلِّ شَيْ ءٍ أَخْبَرَ اللَّهُ بِهِ نَبِيَّهُ فَأَخْبَرَنِي بِهِ فَأَمَّا عَيْنُ اللَّهِ فَأَنَا عَيْنُهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَ الْكَفَرَهِ وَ أَمَّا جَنْبُ اللَّهِ فَ أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يا حَسْرَتى عَلى ما فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ وَ مَنْ

فَرَّطَ فِیَّ فَقَدْ فَرَّطَ فِی اللَّهِ وَ لَمْ یَجُزْ لِنَبِیٍّ نُبُوَّهً حَتَّی یَأْخُذَ خَاتَماً مِنْ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله فَلِذَلِکَ سُمِّیَ خَاتَمَ النَّبِیِّینَ مُحَمَّدٌ سَیِّدُ النَّبِیِّینَ وَ أَنَا سَیِّدُ الْوَصِیِّینَ وَ أَمَّا خُزَّانُ اللَّهِ

۱- ۱. المعترک: موضع القتال و قوله« تطیر» من باب الافعال و فرخ الرأس: الدماغ. و الهام جمع الهامه: رأس کل شی ء. و فی المصدر« و بکل معترک» و فی الدیوان المنسوب إلیه علیه السلام« منها الجماجم».

۲- ۲. مناقب آل أبی طالب ۱: ۳۵۶. و یقال: هو زمام قومه أی سیدهم.

۳- ۳. فی(م) و(د) و کذا المصدر: و أنا الصدیق الأول.

۴- ۴. فی المصدر: و أنا أحیی و امیت.

فِی أَرْضِهِ فَقَدْ عَلِمْنَا مَا عَلَّمَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِقَوْلٍ صَادِقٍ وَ أَنَا أَحْیِی أَحْیِی سُنَّهَ رَسُولِ اللَّهِ وَ أَنَا أُمِیتُ أُمِیتُ الْبِدْعَهَ وَ أَنَا حَیٌّ لَا أَمُوتُ لِقَوْلِهِ تَعَالَی وَ لا تَحْسَبَنَّ الَّذِینَ قُتِلُوا فِی سَبِیلِ اللَّهِ أَمْواتاً بَلْ أَحْیاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ یُرْزَقُونَ (١).

کِتَابُ أَبِی بَکْرٍ الشِّیرَازِیِّ: إِنَّ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام خَطَبَ فِی جَامِعِ الْبَصْرَهِ فَقَالَ فِیهَا مَعَاشِرَ الْمُؤْمِنِینَ وَ الْمُسْلِمِینَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَثْنَی عَلَی نَفْسِهِ فَقَالَ هُوَ الْأَوَّلُ یَعْنِی قَبْلَ کُلِّ شَیْ ءٍ وَ الْآخِرُ یَعْنِی بَعْدَ کُلِّ شَیْ ءٍ وَ الظَّاهِرُ عَلَی کُلِّ شَیْ ءٍ وَ الْبَاطِنُ لِکُلِّ شَیْ ءٍ سَوَاءٌ عِلْمُهُ عَلَیْهِ سَلُونِی قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِی فَأَنَا الْأَوَّلُ وَ أَنَا الْآخِرُ إِلَی آخِرِ کَلَامِهِ فَبَکَی أَهْلُ الْبَصْرَهِ کُلُّهُمْ وَ صَلَّوْا عَلَیْهِ.

وَ قَالَ علیه السلام أَنَا دَحَوْتُ أَرْضَهَا وَ أَنْشَأْتُ جِبَالَهَا وَ فَجَّرْتُ عُیُونَهَا وَ شَقَقْتُ أَنْهَارَهَا وَ غَرَسْتُ أَشْجَارَهَا وَ أَطْعَمْتُ ثِمَارَهَا وَ أَنْشَأْتُ سَحَابَهَا وَ أَسْمَعْتُ رَعْدَهَا وَ نَوَّرْتُ بَرْقَهَا وَ أَضْحَیْتُ شَمْسَهَا وَ أَطْلَعْتُ قَمَرَهَا وَ أَنْزَلْتُ قَطْرَهَا وَ نَصَبْتُ نُجُومَهَا وَ أَنَا الْبَحْرُ الْقَمْقَامُ الزَّاخِرُ وَ سَکَّنْتُ أَطْوَادَهَا وَ أَنْشَأْتُ جَوَارِیَ الْفُلْکِ فِیهَا وَ أَشْرَقْتُ شَمْسَهَا وَ أَنَا جَنْبُ اللَّهِ وَ کَلِمَتُهُ وَ قَلْبُ اللَّهِ وَ بَابُهُ الَّذِی یُؤْتَی مِنْهُ ادْخُلُوا الْبابَ سُجَّداً أَغْفِرْ لَکُمْ خَطَایَاکُمْ وَ أَزِیدُ الْمُحْسِنِینَ وَ بِی وَ عَلَی یَدِی تَقُومُ السَّاعَهُ وَ فِیَّ یَرْتَابُ الْمُبْطِلُونَ وَ أَنَا الْأَوَّلُ وَ الْآخِرُ وَ الظَّاهِرُ وَ الْبَاطِنُ وَ بِکُلِّ شَیْ ءٍ عَلِیمٌ (٢)

شُرِحَ ذَلِکَ عَنِ الْبَاقِرِ علیه السلام أَنَا دَحَوْتُ أَرْضَهَا یَقُولُ أَنَا وَ ذُرِّیَّتِی الْأَرْضُ الَّتِی یُسْکَنُ إِلَیْهَا وَ أَنَا أَرْسَیْتُ جِبَالَهَا(٣) یَعْنِی الْأَئِمَّهَ مِنْ ذُرِّیَّتِی هُمُ الْجِبَالُ الرَّوَاکِدُ الَّتِی لَا تَقُومُ إِلَّا بِهِمْ وَ فَجَّرْتُ عُیُونَهَا یَعْنِی الْعِلْمَ الَّذِی ثَبَتَ فِی قَلْبِهِ وَ جَرَی عَلَی لِسَانِهِ وَ شَقَقْتُ أَنْهَارَهَا یَعْنِی مِنْهُ انْشَعَبَ الَّذِی مَنْ تَمَسَّکَ بِهَا نَجَا وَ أَنَا غَرَسْتُ أَشْجَارَهَا یَعْنِی الذُّرِّیَّهَ الطَّیِّبَهَ وَ أَطْعَمْتُ ثِمَارَهَا یَعْنِی أَعْمَالَهُمُ الزَّکِیَّهَ وَ أَنَا أَنْشَأْتُ سَحَابَهَا یَعْنِی ظِلَّ مَنِ اسْتَظَلَّ بِبِنَائِهَا وَ أَنَا أَنْزَلْتُ قَطْرَهَا یَعْنِی حَیَاهً

١- ١. سوره آل عمران: ١۶٩.

٢- ٢. فی المصدر: و أنا بکل شی ء علیم.

٣- ٣. لا یخفی أن المذکور فی الروایه« و أنشأت جبالها».

وَ رَحْمَةٌ وَ أَنَا أَسْمَعْتُ رَعْدَهَا يَعْنِي لِمَا يُسْمِعُ مِنَ الْحِكْمَةِ وَ نَوَّرْتُ بَرْقَهَا يَعْنِي بِنَا اسْتَنَارَتِ الْبِلَادُ وَ أَضْحَيْتُ شَمْسَهَا يَعْنِي الْقَائِمَ مِنَّا نُورٌ عَلَى نُورٍ سَاطِعٌ وَ أَطْلَعْتُ قَمَرَهَا يَعْنِي الْمَهْدِيَّ مِنْ ذُرِّيَّتِي وَ أَنَا نَصَبْتُ نُجُومَهَا يُهْتَدَى بِنَا وَ يُسْتَضَاءُ بِنُورِنَا وَ أَنَا الْبَحْرُ الْقَمْقَامُ الزَّاخِرُ يَعْنِي أَنَا إِمَامُ الْأَئِمَّةِ(۱) وَ عَالِمُ الْعُلَمَاءِ وَ حَاكِمُ الْحُكَمَاءِ وَ قَائِدُ الْقَادَةِ يَفِيضُ عِلْمِي ثُمَّ يَعُودُ إِلَيَّ كَمَا أَنَّ الْبَحْرَ يَفِيضُ مَاؤُهُ عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ ثُمَّ يَعُودُ إِلَيْهِ بِإِذْنِ اللَّهِ وَ أَنَا أَنْشَأْتُ جَوَارِيَ الْفُلْكِ فِيهَا يَقُولُ أَعْلَامُ الْخَيْرِ وَ أَئِمَّةُ الْهُدَى مِنِّي وَ سَكَّنْتُ أَطْوَادَهَا يَقُولُ فَقَأْتُ عَيْنَ الْفِتْنَةِ وَ أَقْتُلُ أُصُولَ الضَّلَالَةِ وَ أَنَا جَنْبُ اللَّهِ وَ كَلِمَتُهُ وَ أَنَا قَلْبُ اللَّهِ يَعْنِي أَنَا سِرَاجُ عِلْمِ اللَّهِ وَ أَنَا بَابُ اللَّهِ يَعْنِي مَنْ تَوَجَّهَ بِي إِلَى اللَّهِ غُفِرَ لَهُ وَ قَوْلُهُ بِي وَ عَلَى يَدِي تَقُومُ السَّاعَةُ يَعْنِي الرَّجْعَةَ قَبْلَ الْقِيَامَةِ يَنْصُرُ اللَّهُ فِي ذُرِّيَّتِي الْمُؤْمِنِينَ وَ لِيَ الْمَقَامُ الْمَشْهُودُ(۲).

**[ترجمه]مناقب ابن شهر آشوب: از امیرالمؤمنین علیه السّلام سؤال شد: چگونه شب را به صبح رساندی؟ فرمود: در حالی صبح کردم که صدیق اکبرم و فاروق اعظم، و من وصیّ خیرالبشرم، و اوّل و آخر منم و باطن و ظاهر منم، و من به هر چیزی آگاهم، و من چشم خدایم و من جنب الله هستم* و من امین خدا بر پیامبران مرسلم، خدا با ما پرستش شد، و ما گنجوران خدا در زمین و آسمان اوییم، و من می‌میرانم و زنده می گردانم و من زنده‌ام ای هستم که نمی‌میرد.

پس آن مرد اعرابی از سخنان آن حضرت علیه السّلام شگفت زده شد، پس آن حضرت فرمود: «من أوّلم» یعنی اولین کسی که به رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله ایمان آورد، و «آخر منم» یعنی اینکه من آخرین کسی هستم که بر رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله در لحدش نظر انداختم، و «ظاهر منم» یعنی آشکار کننده اسلام و «باطن منم» یعنی درونم آکنده از علم است، و «من به هرچیزی آگاهم» بدان جهت است که هرچیزی را که خداوند پیامبرش را از آن آگاه فرموده، پیامبرش مرا از آن باخبر نموده است، امّا «من چشم خدایم» بدان معناست که من چشم خدا بر مؤمنان و کافرانم، اما من از آن جهت «جنب الله» هستم *که در روز قیامت کسانی خواهند گفت: : «یَاحَسْرَتیَ عَلیَ مَا فَرَّطتُ فیِ جَنبِ الله» {دریغا بر آنچه در حضور خدا کوتاهی ورزیدم} و هرکس در مورد من کوتاهی کند در حق خدا کوتاهی کرده است، و هیچ پیامبری نبوّتش تثبیت نشده مگر اینکه مُهر نبوت خود را از محمّد صَلی الله علیهِ و آله گرفته باشد از این رو وی را «خاتم النبیّن» نامیده‌اند، محمّد سرور پیامبران است و من سید اوصیا، و اما « گنجوران خدا

ص: ۳۴۷

در زمینش» بدین معناست که آنچه که رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به فرمان خدای صادق آن را به ما یاد داده است، آموخته ایم و «من زنده می کنم» یعنی سنت رسول خدا را و «من می‌میرانم» یعنی بدعت را از بین می‌برم، و «من زنده‌ام و نمی... میرم» نظر به قول خدای متعال دارد که می‌فرماید: وَ لَا تَحْسَبَنَ ّالَّذِینَ قُتِلُواْ فیِ سَبِیلِ اللَّهِ أَمْوَاتَا بَلْ أَحْیَاءٌ عِندَ رَبِّهِمْ یُرْزَقُون» - . آل عمران / ۱۶۹ - {هرگز

کسانی را که در راه خدا کشته شده اند، مرده مپندار، بلکه زنده اند که نزد پروردگارشان روزی داده می شوند.}

در کتاب ابوبکر شیرازی آمده است: امیرالمؤمنین علیه السّلام در مسجد جامع بصره خطبه‌ای خواند و در آن فرمود: ای گروه مؤمنان و مسلمانان، خدای عزّوجل در مقام ستایش خویش فرموده است: «هو الأول» یعنی قبل از هر چیزی بوده است، و

«والآـخر» یعنی بعـد از مرگ همه، او خواهـد بود، و «الظـاهر» یعنی بر هر چیز غلبه می کنـد و «البـاطن» یعنی علم او به هر نهانی احاطه دارد، از من بپرسـید پیش از آنکه مرا بجوییـد و نیابیـد؛ من اول و آخر هسـتم... تا پایان خطبه، پس مردم بصـره جملگی بگریستند و بر وی صلوات فرستادند.

و آن حضـرت علیه السّـلام فرمود: زمینش را من گستراندم و کوه‌هایش را من هستی بخشـیدم و چشـمه‌هایش را من شکافتم و نهرهـایش را من جـاری کردم و درخت‌هـایش را من کاشـتم و میوه‌هـایش را طعم و مزه دادم، و ابرهایش را من ایجاد کردم و صدای ابرهایش را من شـنواندم و برقش را روشـنی بخشیدم و خورشیدش را گرمی دادم و ماهش را به در آوردم و بارانش را فرو ریختم و ستارگانش را بر جای خود نشاندم، دریای خروشان مواج بی‌انتها منم، من کوه‌هایش را به پا داشتم و کشتی را در آن به حرکت در آوردم و به خورشیدش تابش عطا کردم؛ من «جنب الله»، «کلمهٔ الله»، «قلب الله» و دروازه‌ای هستم که از آن به نزد وی در آیند، سـجده کنان از در وارد شوید تا گناهان شـما را ببخشایم و بر پاداش نیکوکاران بیفزایم، به من و بر دست من قیـامت به پـا می‌شود، و باطـل گرایـان دربـاره من دچـار تردیـد می‌شونـد، و اوّل و آخر و ظـاهر و بـاطن منم و من به هرچیزی آگاهم.

شرح این موارد از امام باقر علیه السّلام: «أنا دحوت أرضها»: من و ذرّیه‌ام زمینی هستیم که در آن آرام و قرار گیرند.

«أنا أرسیتُ جبالها»: یعنی اینکه ذریّهٔ ایشان کوه‌هایی هستند که زمین بدون وجود آن‌ها بقا و دوام نمی‌آورد .

«و فجرتُ عیونها»: یعنی علمی که در قلبش تثبیت و بر زبانش جاری شد.

«شققت أنهارها»: یعنی از او منشعب شده است آنچه که هرکس به آن تمسک جوید، نجات می‌یابد.

«و أنا غرست أشجارها»: اشجار یعنی ذرّیه طیبه.

«و أطمعث ثمارها» ثمار یعنی کردارهای پاکیزه ایشان.

«و أنا أنشأت سحابها»: سحاب یعنی سایه‌ای که به بنای آن از گرما پناه برند.

«و أنا انزلتُ قطرها»: یعنی حیات

ص: ۳۴۸

و رحمت.

«و أنا اسمعت رعدها»: یعنی حکمت‌هایی که شنوانده می‌شود.

«و نوّرت برقها» : یعنی شهرها به نور ما روشن شده‌اند.

«و اضحیتُ شمسها»: یعنی قائم ما نور علی نوری درخشان است.

«و أطلعت قمرها»: یعنی حضرت مهدی (عج) از ذریّهٔ من است.

«و أنا نصبت نجومها»: به ما هدایت می‌شود و به نور ما روشنایی یابند.

«و أنـا البحر القمقام الزاخر»: یعنی من امام امامان و عالِم عُلما و حاکِم حُکما و پیشوای فرمانـدهانم که علم من سرریز گشـته و دوباره نزد خودم باز می گردد. همان‌طور که آب دریا بر سطح زمین پخش گشته و دوباره به اذن خدا به دریا باز می گردد.

«و أنا أنشأت جواری الفُلک فیها»: می گوید: بزرگان نیکوسرشت و امامان هُدی از منند.

«و سکّنت اطوادها»: می گوید: چشم فتنه را کور کردم و ریشه‌های ضلالت را به قتل می‌رسانم.

«و أنا جنب الله و کلمته و أنا قلب الله»: یعنی من چراغ علم خدا هستم.

«و أنا باب الله» : یعنی هرکس به من توسّل جوید، خدایش می‌آمرزد .

و قول او «بی و علی یـدی تقوم الساعـهٔ»: منظورش رجعت قبل از قیامت است، خداوند در ذریّهٔ من مؤمنان را یاری می‌فرماید و مقام مشهود از آنِ من است. - . مناقب آل أبی طالب ۱: ۵۱۴- ۵۱۲ -

**[ترجمه]

«۲۱»

کش، [رجال الکشـی] طَاهِرُ بْنُ عِیسَـی قَالَ وَجَدْتُ فِی بَعْضِ الْکُتُبِ عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَـیْنِ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ قُتَیْبَهَ عَنْ أَبِی الْعَلَاءِ الْخَفَّافِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السـلام: أَنَـا وَجْهُ اللَّهِ وَ أَنَـا جَنْبُ اللَّهِ وَ أَنَا الْأَوَّلُ وَ أَنَا الْآخِرُ وَ أَنَا الظَّاهِرُ وَ أَنَـا الْبَـاطِنُ وَ أَنَـا وَارِثُ الْأَرْضِ وَ أَنَا سَبِیلُ اللَّهِ وَ بِهِ عَزَمْتُ عَلَیْهِ. فقال معروف بن خربوذ و لها تفسـیر غیر ما یـذهب فیها أهل الغلو(۳).

**[ترجمه]رجال کشّی: طاهر بن عیسی گوید: در کتابی دیدم که از محمّد بن الحسین با سندی از امام باقر علیه السّلام حدیثی آورده است که امیرالمؤمنین علیه السّـلام فرمود: من وجه الله هسـتم و من جنب الله هسـتم، اوّل و آخر، ظـاهر و بـاطن منم و من وارث زمینم، سبیـل الله منم و به او بر او سوگنـد خوردم. معروف بن خرّبوذ گویـد: این عبـارت تفسـیری غیر از آنچه اهـل غلو گویند، دارد. - . معرفهٔ أخبار الرجال: ۱۳۸ -

**[ترجمه]

بیان

و به عزمت علیه أی بالله أقسمت علی الله عند سؤال الحوائج عنه.

**[ترجمه]«و به عزمت علیه» » یعنی به خدا سوگند یاد کردم بر خدا هنگام حاجت خواستن از او .

**[ترجمه]

«۲۲»

فض، [کتاب الروضه] مِنْ قَوْلِ عَلِیٍّ علیه السلام:

أَنَا لِلْحَرْبِ أَلِیهَا وَ بِنَفْسِی أَصْطَلِیهَا**نِعْمَهً مِنْ خَالِقِ الْعَرْشِ بِهَا قَدْ خَصَّنِیهَا

وَ أَنَا حَامِلُ لِوَاءِ الْحَمْدِ یَوْماً أَحْتَوِیهَا**وَ لِیَ السُّبْقَهُ فِی الْإِسْلَامِ طِفْلًا وَ وَجِیهاً(۴)

وَ لِیَ الْفَضْلُ عَلَی النَّاسِ بِفَاطِمَ وَ بَنِیهَا**ثُمَّ فَخْرِی بِرَسُولِ اللَّهِ إِذْ زَوَّجَنِیهَا

۱- ۱. فی المصدر: إمام الأمه.

۲- ۲. مناقب آل أبی طالب ۱: ۵۱۲- ۵۱۴.

۳- ۳. معرفه أخبار الرجال: ۱۳۸.

۴- ۴. کذا فی النسخ و المصدر. و فی الدیوان« و أنا الحامل للرایه حقا أحتوبها» و توجد اختلافات اخری ایضا، راجع ص ۱۴۹ و ۱۵۰ من الدیوان.

وَ إِذَا أَنْزَلَ رَبِّی آیَهً عَلَّمَنِیهَا**وَ لَقَدْ زَقَّنِیَ الْعِلْمَ لِکَیْ صِرْتُ فَقِیهاً(۱)

**[ترجمه]الروضهٔ: از فرمایشات علی علیه السّلام است:

- «من روغن چراغ جنگ هستم و با جان خود آن را برمی‌افروزم، نعمتی است از جانب خداوند خالق عرش که بدان مخصوص گردیده‌ام،

- و من حامل «لواء الحمد» هستم و به خوبی از عهده نگهداری آن بر می‌آیم و فضیلت سبقت در اسلام آوردن را دارم آن‌گاه که کودکی خوبروی بودم،

- و از بابت فاطمه سلام الله علیها و پسرانش نیز بر مردم برتری دارم، و از طرفی افتخارم به رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله است که او را به همسری من در آورد،

ص: ۳۴۹

- اگر پروردگارم آیه‌ای نازل می‌فرمود، آن را به من می‌آموخت، و آن‌قدر دانش به من خورانید تا اینکه دانا و فقیه شدم.» - .الروضه: ۳۷ -

**[ترجمه]

«۲۳»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] أَحْمَدُ بْنُ مُحْرِزٍ الْخُرَاسَانِیُّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْفَزَارِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مِیثَمٍ الْمِیثَمِیِّ عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ عَلِیٍّ قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام: أَنَا أُوَرَّثُ (۲) مِنَ النَّبِیِّینَ إِلَی الْوَصِیِّینَ وَ مِنَ الْوَصِیِّینَ إِلَی النَّبِیِّینَ وَ مَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِیّاً إِلَّا وَ أَنَا أَقْضِی دِینَهُ وَ أُنْجِزُ عِدَاتِهِ وَ لَقَدِ اصْطَفَانِی رَبِّی بِالْعِلْمِ وَ الظَّفَرِ وَ لَقَدْ وَفَدْتُ إِلَی رَبِّی اثْنَتَیْ عَشْرَهَ وِفَادَهً فَعَرَّفَنِی نَفْسَهُ وَ أَعْطَانِی مَفَاتِیحَ الْغَیْبِ ثُمَّ قَالَ أَنَا الْفَارُوقُ الَّذِی أُفَرِّقُ بَیْنَ الْحَقِّ وَ الْبَاطِلِ وَ أَنَا أُدْخِلُ أَوْلِیَائِی الْجَنَّهَ وَ أَعْدَائِی النَّارَ(۳) أَنَا الَّذِی قَالَ اللَّهُ هَلْ یَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ یَأْتِیَهُمُ اللَّهُ فِی ظُلَلٍ مِنَ الْغَمامِ وَ الْمَلائِکَهُ وَ قُضِیَ الْأَمْرُ وَ إِلَی اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ(۴).

**[ترجمه]تفسر فرات بن ابراهیم: احمد بن محرز خراسانی با سندی از امیرالمؤمنین علیه السّلام آورده است که فرمود: من از انبیا تا اوصیا و از اوصیا تا انبیا ارث می‌برم و خداوند هیچ پیامبری را مبعوث نفرمود مگر اینکه من قرض او را پرداخت و وعده‌های او را برآورده سازم، و پرورد گارم مرا به علم و ظفر برگزیده و دوازده بار به حضور پروردگارم شرفیاب شده‌ام که در آن‌ها خود را به من شناسانده و کلیدهای غیب را به من داده سپس فرمود: من آن فاروقی هستم که حق را از باطل جدا میکنم ، و من دوستداران خودم را به بهشت و دشمنانم را به دوزخ می‌برم، من آنم که خداوند فرمود: «هَلْ یَنظُرُونَ إِلَّا أَن یَأْتِیَهُمُ اللَّهُ فِی ظُلَلٍ مِّنَ الْغَمَامِ وَ الْمَلَئکَهُ وَ قُضیِ َالْأَمْرُ وَ إِلیَ اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ» - . تفسیر فرات : ۳ . بقره/ ۲۱۰ - {مگر

انتظار آنان غیر از این است که خدا و فرشتگان، در [زیر] سایبانهایی از ابر سپید به سوی آنان بیایند و کار [داوری] یکسره

شود؟ و کارها به سوی خدا بازگردانده می شود.}

**[ترجمه]

«۲۴»

فر، [تفسیر فرات بن إبراهیم] عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْحَسَنِ التَّمِیمِیُّ الْبَزَّازُ مُعَنْعَناً عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ علیه السلام قَالَ: خَطَبَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام عَلَی مِنْبَرِ الْکُوفَهِ وَ کَانَ فِیمَا قَالَ وَ اللَّهِ إِنِّی لَدَیَّانُ النَّاسِ یَوْمَ الدِّینِ وَ قَسِیمٌ بَیْنَ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ(۵) لَا یَدْخُلُهَا الدَّاخِلُ إِلَّا عَلَی أَحَدِ قِسْمَیَّ وَ أَنَا الْفَارُوقُ الْأَکْبَرُ(۶) وَ إِنَّ جَمِیعَ الرُّسُلِ وَ الْمَلَائِکَهِ وَ الْأَرْوَاحِ خُلِقُوا لِخَلْقِنَا وَ لَقَدْ أُعْطِیتُ التِّسْعَ الَّذِی لَمْ یَسْبِقْنِی إِلَیْهَا أَحَدٌ عُلِّمْتُ فَصْلَ الْخِطَابِ وَ بُصِّرْتُ سَبِیلَ الْکِتَابِ وَ أُزْجِلُ إِلَی السَّحَابِ وَ عُلِّمْتُ عِلْمَ الْمَنَایَا وَ الْبَلَایَا وَ الْقَضَایَا وَ بِی کَمَالُ الدِّینِ وَ أَنَا النِّعْمَهُ الَّتِی أَنْعَمَهَا اللَّهُ عَلَی خَلْقِهِ کُلُّ ذَلِکَ مَنٌّ مِنَ اللَّهِ مَنَّ بِهِ عَلَیَ (۷) وَ مِنَّا الرَّقِیبُ عَلَی خَلْقِ اللَّهِ وَ نَحْنُ قَسِیمُ اللَّهِ (۸) وَ حُجَّتُهُ بَیْنَ الْعِبَادِ إِذْ یَقُولُ اللَّهُ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِی تَسائَلُونَ بِهِ

ص: ۳۵۰

۱- ۱. الروضه: ۳۷.

۲- ۲. فی المصدر: أنا أؤدی.

۳- ۳. فی المصدر: إلی النار و فی(د) فی النار.

۴- ۴. تفسیر فرات: ۱۳. و الآیه فی سوره البقره: ۲۱۰.

۵- ۵. فی المصدر: و قسیم الجنه و النار.

۶- ۶. فی المصدر و(د): و انی الفاروق الأکبر.

۷- ۷. فی المصدر: من من اللّه به علی.

۸- ۸. فی المصدر و(م): و نحن قسم اللّه.

وَ الْأَرْحامَ إِنَّ اللَّهَ كانَ عَلَيْكَمْ رَقِيباً(۱) فَنَحْنُ أَهْلُ بَيْتٍ عَصَمَنَا اللَّهُ مِنْ أَنْ نَكونَ فَتَّانِينَ أَوْ كَذَّابِينَ أَوْ سَاحِرِينَ أَوْ زَيَّانِينَ (۲) فَمَنْ كَانَ فِيهِ شَيْ ءٌ مِنْ هَذِهِ الْخِصَالِ فَلَيْسَ مِنَّا وَ لَا نَحْنُ مِنْهُ إِنَّا أَهْلُ بَيْتٍ طَهَّرَنَا اللَّهُ مِنْ كُلِّ نَجَسٍ نَحْنُ الصَّادِقُونَ إِذَا نَطَقْنَا وَ الْعَالِمُونَ إِذَا سُئِلْنَا أَعْطَانَا اللَّهُ عَشْرَ خِصَالٍ لَمْ يَكُنْ لِأَحَدٍ قَبْلَنَا وَ لَا يَكُونُ لِأَحَدٍ بَعْدَنَا الْعِلْمَ وَ الْحِلْمَ وَ اللُّبَّ وَ النُّبُوَّةَ وَ الشَّجَاعَةَ وَ السَّخَاوَةَ وَ الصَّبْرَ وَ الصِّدْقَ وَ الْعَفَافَ وَ الطَّهَارَةَ فَنَحْنُ كَلِمَةُ التَّقْوَى وَ سَبِيلُ الْهُدَى وَ الْمَثَلُ الْأَعْلَى وَ الْحُجَّةُ الْعُظْمَى وَ الْعُرْوَةُ الْوُثْقَى وَ الْحَقُّ الَّذِي أَقَرَّ اللَّهُ بِهِ فَما ذا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلالُ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ (۳).

**[ترجمه]تفسیر فرات بن ابراهیم با سندی آورده است که امیرالمؤمنین علیه السّلام بر منبر کوفه خطبه خوانده و ضمن آن فرمود: به خدا قسم من پاداش دهنده مردم در روز قیامتم و تقسیم کننده میان بهشت و دوزخم، کسی وارد آن‌ها نمی‌شود مگر توسط یکی از دو نوع تقسیم کردن من، و منم فاروق أکبر، قطعاً تمام پیامبران و فرشتگان و ارواح، به برکت آفرینش ما خلق شده‌اند، من آنم که آن نُه خصلتی داده شده‌ام که کسی در داشتن آن‌ها بر من پیشی نگرفته است: به من فصل الخطاب آموخته شد، و به حرکت بر راه‌های قرآن بینا شده‌ام، و راندن و به صدا در آوردن ابرها داده شده‌ام و مرا علم مرگ‌ها و بلاها و قضاوت‌ها داده شده، و کمال دین با من انجام شده، و من آن نعمتی هستم که خداوند بر خلق خود ارزانی داشته، همه این‌ها منّت‌هایی از جانب خدا بر من هستند، و نگاهبان بر خلق خدا از ما قرار داده شده و ماییم سوگند خدا و حجّت او میان بندگان آن‌جا که می‌فرماید: «وَ اتَّقُواْ اللَّهَ الَّذِی تَسَاءَلُونَ بِهِ

وَ الْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا» - ۱. نساء / ۱ - {از

خدایی که به [نام] او از همدیگر درخواست می کنید پروا نمایید و زنهار از خویشاوندان مَبُرید، که خدا همواره بر شما نگهبان است.} بنابراین، ما اهل بیتی هستیم که خداوند ما را از اینکه فتنه‌انگیز یا دروغگو یا ساحر یا فریب‌دهنده باشیم ، معصوم داشته است، پس هرکس چیزی از این خصلت‌های ناپسند در وی باشد، از ما نیست و ما نیز از او نیستیم، ما خاندانی هستیم که خداوند ما را از هر پلیدی پاك و منزّه داشته است، ما راستگویانیم آن‌گاه که به سخن آییم و عالمانیم آن‌گاه که از ما پرسیده شود، خداوند ما را ده خصلت مرحمت فرموده که نه کسی پیش از ما از آن‌ها برخوردار شده و نه پس از ما به کسی داده خواهد شد: علم، حِلم، خردمندی، نبوّت، شجاعت، سخاوت، صبر، راستگویی، پاکدامنی و طهارت. کلمه تقوی، ریسمان مستحکم خدا و آن حقّی که خداوند بدان اقرار نموده، ماییم، «فماذا بعد الحق الا الضلال فانی تصرفون» «با روشن شدن حق چیزی جز گمراهی باقی نمی‌ماند، پس به کجا می‌روید؟» - . تفسیر فرات : ۶۲- ۶۱ -

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی زجله و به رماه و دفعه و بالرمح زجه و الحمام أرسلها(۴).

**[ترجمه]فیروز آبادی گوید: زجَلَه و بِه: آن را انداخت و به حرکت در آورد. و زجله بالرُّمح: با ته نیزه او را زد، و زجل

الحمام: کبوتر را به پرواز در آورد.

**[ترجمه]

«۲۵»

نهج، [نهج البلاغه]: فَقُمْتُ بِالْأَمْرِ حِینَ فَشِلُوا وَ تَطَلَّعْتُ حِینَ تَعْتَعُوا(۵) وَ مَضَیْتُ بِنُورِ اللَّهِ حِینَ وَقَفُوا وَ کُنْتُ أَخْفَضَهُمْ صَوْتاً وَ أَعْلَاهُمْ فَوْتاً فَطِرْتُ بِعِنَانِهَا وَ اسْتَبْدَدْتُ بِرِهَانِهَا کَالْجَبَلِ لَا تُحَرِّکُهُ الْقَوَاصِفُ وَ لَا تُزِیلُهُ الْعَوَاصِفُ لَمْ یَکُنْ لِأَحَدٍ فِیَّ مَهْمَزٌ وَ لَا لِقَائِلٍ فِیَّ مَغْمَزٌ الذَّلِیلُ عِنْدِی عَزِیزٌ حَتَّی آخُذَ الْحَقَّ لَهُ وَ الْقَوِیُّ عِنْدِی ضَعِیفٌ حَتَّی آخُذَ الْحَقَّ مِنْهُ رَضِینَا عَنِ اللَّهِ قَضَاءَهُ وَ سَلَّمْنَا لِلَّهِ أَمْرَهُ أَ تَرَانِی

ص: ۳۵۱

۱- ۱. سوره النساء: ۱.

۲- ۲. کذا فی النسخ، و فی المصدر« زیافین» و هو الأصحّ و الزیف. الغش.

۳- ۳. تفسیر فرات: ۶۱ و ۶۲.

۴- ۴. القاموس ۳: ۳۸۸.

۵- ۵. فی المصدر: و تطلعت حین تقبعوا: و نطقت حین تعیوا اه. و قال الشیخ محمّد عبده فی شرحه: التقبع: الاختباء، و التطلع ضده، و یقال:« امرأه طلعه قبعه» تطلع ثمّ تقبع رأسها أی تدخله کما یقبع القنفذ أی یدخل رأسه فی جلده، و قبع الرجل: أدخل رأسه فی قمیصه، أی أنّه ظهر فی اعزاز الحق و التنبیه علی مواقع الصواب حین کان یختبئ القوم من الرهبه. و یقال: تقبع فلان فی کلامه إذا تردد من عی أو حصر، فقد کان علیه السلام ینطق بالحق و یستقیم به لسانه و القوم یترددون و لا یبینون.

أَكْذِبُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ وَ اللَّهِ لَأَنَا أَوَّلُ مَنْ صَدَّقَهُ فَلَا أَكُونُ أَوَّلَ مَنْ كَذَبَ عَلَيْهِ فَنَظَرْتُ فِی أَمْرِی فَإِذَا طَاعَتِی قَدْ سَبَقَتْ بَيْعَتِی وَ إِذَا الْمِيثَاقُ فِی عُنُقِی لِغَيْرِی (۱).

**[ترجمه]نهج البلاغه: آن گاه که همه از ترس سست شـده، کنار کشـیدند، من قیام کردم و آن هنگام که همه خود را پنهان کردند، من آشـکارا به میدان آمدم، و آن زمان که همه لب فرو بسـتند، من سـخن گفتم و آن وقت که همه باز ایستادند من با راهنمایی نور خدا به راه افتادم. در مقام شـعار و حرف صدایم از همه آهسته‌تر بود اما در عمل برتر و پیشتاز بودم، زمام امور را بـه دست گرفتم، و جلوتر از همه پرواز کردم، و پـاداش سـبقت در فضـیلت‌هـا را بردم. هماننـد کـوهی که تنـد بادهـا آن را به حرکت در نمی‌آورد، و طوفان‌ها آن را از جای بر نمی‌کنـد، کسـی نمی‌توانست عیبی در من بیابـد، و سـخن چینی جای عیب‌… جویی در من نمی‌یـافت، خوارترین افراد نزد من عزیز است تاحق او را باز گردانم، و نیرومنـد در نظر من پست و ناتوان است تا حق را از او باز ستانم. در برابر خواسته‌های خدا راضی، و تسلیم فرمان او هستیم، آیا می‌پندارید

ص: ۳۵۱

من به رسول خـدا صَـلی الله علیهِ و آله دروغی روا دارم؟ به خـدا سوگنـد، من نخسـتین کسـی هسـتم که او را تصـدیق کردم و هرگز اول کسـی نخـواهم بـود که بر او دروغ ببنـدم. در کـار خـود اندیشـیدم، دیـدم پیش از بیعت، پیمـان اطـاعت و پیروی از سفارش رسول خدا صَـلی الله علیهِ و آله را بر عهده دارم، که از من برای دیگری پیمان گرفت (که اگر در امر حکومت کار به جدال و خونریزی کشانده شود، سکوت کن!). - . نهج البلاغه (عبده ج مصر)۱ : ۹۸-۹۷ -

**[ترجمه]

بيان

التعتعه الاضـطراب فی الكلام من حصـر أو عی و الفوت السـبق إلی الشـی ء و الضميران فی عنانها و رهانها راجعان إلی الفضيله بقرينه المقـام و الاسـتبداد الانفراد قوله عليه السـلام فإذا طاعتی قـد سـبقت بيعتی أی طاعتی لرسول الله صـلی الله عليه و آله فيما أمرنی به من ترك القتال معهم إذا غصبوا خلافتی و لم أجد ناصرا سبقت بيعتی و صارت سببا لها و ميثاق الرسول (۲) فی ذلك كان فی عنقی أو المعنی لما أطاعنی الناس لم أجـد بدا من قبول بيعتهم لی فصار ميثاق بيعتهم فی عنقی أو طاعتی لغيری سـبقت و غلبت بيعه النـاس لی فی زمن الرسول و صـار الأمر ظاهرا بالعكس فحصل لغيری من خلفاء الجور فی عنقی الميثاق كـذا خطر بالبـال و هو عنـدی أظهر و قيـل المراد بالطـاعه طـاعته لله و لرسوله و بالميثـاق بـالبيعه بيعته للخلفاء أی لا يضـرنی بيعتی لهم و لا يلزمنی القيام بلوازمها فإن طاعتی لله قد سـبقت بيعتی فإنی أول من أطاع الله و آمن به و برسوله فلا يلزمنی مبايعتی لهم مع كونها خلاف ما أمر الله و رسوله به.

**[ترجمه]التعتعـهٔ: بنـد آمدن زبان هنگام سـخن گفتن به دلیل ناتوانی یا هیبت مجلس. الفوت: سـبقت گرفتن برای دستیابی به چیزی. و هر دو ضمیر در «عنانها» و «رهانها» به قرینه «المقام» به «الفضیله» باز می‌گردند. الاستبداد: تنها بودن در کاری. قول آن حضـرت علیه السّـلام: «فإذا اطاعتی قـد سـبقت بیعتی» یعنی اطاعت من از رسول خـدا در آنچه به من فرموده بود که اگر در امر

حکومت کار به جدال و خونریزی کشانده شود، سکوت کن! باعث شد که من با خلفاء بیعت کنم و پیمان رسول خدا صلی الله علیه و آله در این مورد در گردن من بود. یا اینکه معنای آن چنین است: چون مردم از من اطاعت کردند، چاره‌ای جز قبول بیعت آن‌ها با خودم نداشتم و پیمان بیعت آن‌ها به گردن من افتاد؛ یا : اطاعت من از دیگری (خلفاء غاصب) بر بیعت مردم در زمان رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله غلبه یافته بود و کار آشکارا به صورت معکوس در آمد و پیمان خلافت جور دیگری را به گردن من انداختند؛ مولف می‌گوید: چنین به نظرم رسید و نزد من این معنا آشکارتر است؛ و گفته شده: مراد از اطاعت، طاعت آن حضرت برای خدا و رسول اوست، و مراد از «المیثاق بالبیعهٔ» ، بیعت وی با خلفاست، یعنی: بیعت کردن من با آن‌ها زیانی به من نمی‌رساند و مرا ملزم به پیروی از مفاد مستلزمات آن نمی‌کند، زیرا اطاعت من از خدا بر بیعت من پیشی گرفته است، زیرا من نخستین کسی هستم که خدا را اطاعت نموده و به رسول او ایمان آورده است، بنابراین لزومی برای بیعت کردن با آن‌ها برای من وجود ندارد با وجود اینکه خلاف آن چیزی است که خدا و رسولش بدان فرمان داده‌اند.

**[ترجمه]

«۲۶»

أَقُولُ وَجَدْتُ فِی کِتَابِ سُلَیْمِ بْنِ قَیْسٍ رَوَی ابْنُ أَبِی عَیَّاشٍ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ عَلِیّاً علیه السلام یَقُولُ: کَانَتْ لِی مِنْ رَسُولِ اللَّهِ عَشْرُ خِصَالٍ مَا یَسُرُّنِی بِإِحْدَاهُنَّ مَا طَلَعَتْ عَلَیْهِ الشَّمْسُ وَ مَا غَرَبَتْ فَقِیلَ لَهُ سَمِّهَا(۳) لَنَا یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ فَقَالَ قَالَ لِی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنْتَ الْأَخُ (۴) وَ أَنْتَ الْخَلِیلُ وَ أَنْتَ الْوَصِیُّ وَ أَنْتَ الْوَزِیرُ وَ أَنْتَ الْخَلِیفَهُ فِی الْأَهْلِ وَ الْمَالِ فِی کُلِّ غَیْبَهٍ أَغِیبُهَا وَ مَنْزِلَتُکَ مِنِّی کَمَنْزِلَتِی مِنْ رَبِّی وَ أَنْتَ الْخَلِیفَهُ فِی أُمَّتِی وَلِیُّکَ وَلِیِّی وَ عَدُوُّکَ عَدُوِّی وَ أَنْتَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ وَ سَیِّدُ الْمُسْلِمِینَ مِنْ بَعْدِی

۱- ۱. نهج البلاغه(عبده ط مصر) ۱: ۹۷ و ۹۸.

۲- ۲. فی(م) و(د): و میثاق رسول اللّه.

۳- ۳. فی المصدر: بینها.

۴- ۴. فی المصدر: یا علی أنت الأخ.

ثُمَّ أَقْبَلَ عَلِیٌّ علیه السلام عَلَی أَصْحَابِهِ فَقَالَ یَا مَعْشَرَ الصَّحَابَهِ وَ اللَّهِ مَا تَقَدَّمْتُ عَلَی أَمْرٍ إِلَّا مَا عَهِدَ إِلَیَّ فِیهِ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَطُوبَی لِمَنْ رَسَخَ حُبُّنَا أَهْلَ الْبَیْتِ فِی قَلْبِهِ (١) فَوَ اللَّهِ مَا ذَکَرَ الْعَالِمُونَ ذِکْراً أَحَبَّ إِلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مِنِّی وَ صَلَّی الْقِبْلَتَیْنِ کَصَلَاتِی (٢) صَلَّیْتُ صَبِیّاً وَ لَمْ أَرْهَقْ حُلُماً وَ هَذِهِ فَاطِمَهُ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهَا بَضْعَهٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ تَحْتِی هِیَ فِی زَمَانِهَا کَمَرْیَمَ بِنْتِ عِمْرَانَ فِی زَمَانِهَا وَ إِنَ (٣) الْحَسَنَ وَ الْحُسَیْنَ سِبْطَا هَذِهِ الْأُمَّهِ وَ هُمَا مِنْ مُحَمَّدٍ کَمَکَانِ الْعَیْنَیْنِ مِنَ الرَّأْسِ وَ أَمَّا أَنَا فَکَمَکَانِ الْیَدِ(۴) مِنَ الْبَدَنِ وَ أَمَّا فَاطِمَهُ فَکَمَکَانِ الْقَلْبِ مِنَ الْجَسَدِ مَثَلُنَا مَثَلُ سَفِینَهِ نُوحٍ مَنْ رَکِبَهَا نَجَا وَ مَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا غَرِقَ (۵).

**[ترجمه]می‌گویم: در کتاب سلیم بن قیس هلالی دیدم که ابن أبی عیّاش از وی روایت نموده گفت: شنیدم که علی علیه السّلام می‌فرمود: مرا از رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله ده خصلت بود که برای من آنچه آفتاب بر آن طلوع و غروب کند، دوست داشتنی‌تر از یکی از آن‌ها نیست. عرض شد: آن‌ها را برای ما نام ببرید یا امیرالمؤمنین. فرمود: رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله به من فرمود: تو برادر، دوست، وصی و وزیر منی و تو در هر غیبتی که داشته باشم جانشین من بر خانواده و دارایی‌هایم هستی، و منزلت تو از من همانند منزلت من از پروردگارم می‌باشد و خلیفه در اُمّت من تویی، دوستدار تو دوستدار من است و دشمن تو دشمن من، و تو أمیرمؤمنانی و سرور مسلمانان بعد از منی.

ص: ٣۵٢

آن‌گاه علی علیه السّلام رو به یاران خود کرده سپس فرمود: ای گروه صحابه، به خدا سوگند دست به هیچ کاری نزده‌ام مگر آنچه رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله از من بر انجام آن پیمان گرفته باشد، پس خوشا به حال کسی که محبّت ما اهل بیت در قلبش رسوخ کرده باشد، به خدا سوگند آگاهان و دانایان چیزی را برای رسول خدا صَلی الله علیهِ و آله ذکر نکرده‌اند که برای آن حضرت خوشایندتر از ذکر من باشد، و کسی چون من رو به هر دو قبله نماز نخوانده است، هنوز کودک بودم و به سن بلوغ نرسیده بودم که نماز خواندم، و این فاطمه- صلوات الله علیها- پاره تن رسول خداست که همسر من است و او در زمان خودش همانند مریم بنت عمران در زمان خود است، و حسن و حسین دو سبط این اُمّت هستند و جایگاهشان از محمّد صَلی الله علیهِ و آله به جایگاه دو چشم در سر است، و امّا من، جایگاه دو دست از بدن را نسبت به آن حضرت دارم، و امّا فاطمه، جایگاهی همانند قلب از بدن را نزد آن حضرت دارد، مَثَل ما به کشتی نوح می‌ماند، هرکس بر آن سوار شد نجات می‌یابد و هرکه باز ماند، غرق می‌گردد. -. کتاب سلیم بن قیس هلالی : ۱۵۴- ۱۵۳ -

ناشر دیجیتالی : مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

**[ترجمه]

کلمه المصحّح

بسمه تعالی و له الحمد إلی هنا انتهی الجزء التاسع و الثلاثون من کتاب بحار الأنوار من هذه الطبعه النفیسه و هو الجزء الخامس من المجلّد التاسع فی تاریخ أمیر المؤمنین صلوات اللّه علیه حسب تجزءه المصنّف أعلی اللّه مقامه یحوی زهاء ألف حدیث فی أحد عشرین بابا غیر ما حوی من المباحث العلمیّه و الکلامیّه.

و لقد بذلنا الجهد عند طبعها فی التصحیح (إلّا من صفحه ۱- إلی- ۴۸) فخرج بعون اللّه و مشیّته نقیّاً من الأغلاط إلّا نزراً زهیداً زاغ عنه البصر و حسر عنه النظر.

محمد باقر البهبودی.

ص: ۳۵۳

۱- ۱. فی المصدر بعد ذلک: لیکون الایمان أثبت فی قلبه من جبل أحد فی مکانه، و من لم تصر مودتنا فی قلبه انماث الایمان فی قلبه کانمیاث الملح فی الماء، و اللّه ما ذکر فی العالم ذکر اه.

۲- ۲. أی و اللّه ما صلی أحد إلی القبلتین کصلاتی. و فی المصدر: و لا صلی القبلتین.

۳- ۳. فی المصدر: و أقول لکم الثالثه إن الحسن اه.

۴- ۴. فی المصدر: الیدین.

۵- ۵. کتاب سلیم بن قیس: ۱۵۳ و ۱۵۴.

**[ترجمه]ص: ۳۵۳

**[ترجمه]

مراجع التصحیح و التخریج و التعلیق

بسم اللّه الرحمن الرحیم

الحمد للّه ربّ العالمین و الصلاه و السلام علی سیّدنا محمّد و آله الطاهرین و لعنه اللّه علی أعدائهم أجمعین.

و بعد: فإنّ اللّه المنّان قد وفّقنا لتصحیح هذا الجزء و هو الجزء الخامس من أجزاء المجلّد التاسع من الأصل و الجزء التاسع و الثلاثون حسب تجزءتنا من کتاب بحار الأنوار و تخریج أحادیثه و مقابلتها علی ما بأیدینا من المصادر و بذلنا فی ذلک غایه جهدنا علی ما یراه المطالع البصیر و قد راجعنا فی تصحیح الکتاب و تحقیقه و مقابلته نسخاً مطبوعه و مخطوطه إلیک تفصیلها:

«۱»

النسخه المطبوعه بطهران فی سنه ۱۳۰۷ بأمر الواصل إلی رحمه اللّه و غفرانه الحاجّ محمّد حسن الشهیر ب «کمپانیّ» و رمزنا إلی هذه النسخه ب (ک) و هی تزید علی جمیع النسخ التی عندنا کما أشار إلیه العلّامه الفقید الحاجّ میرزا محمّد القمیّ المتصدّی لتصحیحها فی خاتمه الکتاب، فجعلنا الزیادات التی وقفنا علیها بین معقوفین هکذا [...] و ربّما أشرنا إلیها فی ذیل الصفحات.

«۲»

النسخه المطبوعه بتبریز فی سنه ۱۲۹۷ بأمر الفقید السعید الحاجّ إبراهیم التبریزیّ و رمزنا إلیها ب (ت).

«۳»

نسخه کامله مخطوطه بخطّ النسخ الجیّد علی قطع کبیر تاریخ کتابتها ۱۲۸۰ و رمزنا إلیها ب (م).

«۴»

نسخه مخطوطه أخری بخطّ النسخ أیضاً علی قطع کبیر و قد سقط منها من أواسط الباب التاسع و التسعین: «باب زهده علیه السلام و تقواه» و رمزنا إلیها ب (ح).

ص: ۳۵۴

«۵»

نسخه مخطوطه أخرى بخطّ النسخ أيضاً على قطع متوسط و هذه الأخيره أصحّها و أتقنها و فى هامش صحيفه منها خطّ المؤلّف قدسّ سرّه و تصريحه بسماعه إيّاها فى سنه ۱۱۰۹ و لكنّها أيضاً ناقصه من أواسط الباب السابع و التسعين: «باب ما علّمه الرسول صّلى الّله عليه و آله عند وفاته» و رمزنا إليها ب (د).

و هذه النسخ الثلاث المخطوطه لمكتبه العالم البارع الأستاذ السيّد جلال الدين الحسينىّ الأرموىّ الشهير بالمحدّث لا زال موفّقاً لمرضاه الّله.

ثمّ إنّه قد اعتمدنا فى تخريج أحاديث الكتاب و ما نقله المصنّف فى بياناته أو ما علّقناه و ذيّلناه على هذه الكتب التى نسرد أساميها:

«۱»

الأتقان للسيوطىّ طبعه مصر سنه ۱۳۷۰

«۲»

الإحتجاج للطبرسىّ طبعه النجف ۱۳۵۰

«۳»

إحقاق الحق و إزهاق الباطل طبعه إيران-

«۴»

الإختصاص للمفيد طبعه طهران طبعه إيران سنه ۱۳۷۹

«۵»

الأربعين فى أصول الدين للرازىّ طبعه حيدر آباد كن سنه ۱۳۵۳

«۶»

إرشاد القلوب للديلمىّ طبعه النجف-

«۷»

الإرشاد للشیخ المفید طبعه: إیران ۱۳۷۷

«۸»

أساس البلاغه للزمخشریّ طبعه مصر سنه ۱۳۷۲

«۹»

أسباب النزول للواحدیّ طبعه مصر سنه ۱۳۱۵

«۱۰»

أسد الغابه للجزریّ طبعه إیران سنه-

«۱۱»

إعلام الوری للطبرسیّ طبعه إیران ۱۳۷۸

«۱۲»

إقبال الأعمال لابن طاوس طبعه إیران ۱۳۱۲.

«۱۳»

الأمالی للشیخ المفید طبعه: النجف سنه ۱۳۵۱

«۱۴»

الأمالی للشیخ الصدوق طبعه: إیران ۱۳۰۰

«۱۵»

الأمالی للشیخ الطوسیّ طبعه: إیران ۱۳۱۳

«۱۶»

بشاره المصطفی طبعه النجف سنه ۱۳۶۹

«۱۷»

بصائر الدرجات للصفّار طبعه إيران ۱۲۸۵

«۱۸»

تاريخ الطبرىّ طبعه مصر سنه ۱۳۵۸

«۱۹»

تحف العقول لابن شعبه طبعه: إيران ۱۳۷۶

«۲۰»

التفسير المنسوب إلى الإمام العسكرىّ عليه السلام طبعه: إيران ۱۳۱۵

«۲۱»

تفسير البرهان للبحرانىّ طبعه إيران سنه ۱۳۷۵

«۲۲»

تفسير البيضاوىّ طبعه مصر سنه ۱۳۵۵

«۲۳»

تفسير التبيان للشيخ الطوسىّ طبعه إيران سنه ۱۳۶۵

«۲۴»

تفسير الدرّ المنثور للسيوطىّ طبعه إيران سنه ۱۳۷۷

«۲۵»

تفسير فرات الكوفىّ بالنجف-.

«۲۶»

تفسير القمىّ طبعه: إيران ۱۳۱۳

«۲۷»

تفسير الكشّاف للزمخشرىّ طبعه مصر سنه ۱۳۱۸

«۲۸»

تفسير مجمع البيان للطبرسىّ طبعه إيران سنه ۱۳۷۳

«۲۹»

تفسير مفاتيح الغيب للرازىّ طبعه مصر سنه ۱۳۰۸

«۳۰»

تفسير النيسابورىّ طبعه إيران سنه-

«۳۱»

تنبيه الخواطر و نزهه النواظر إيران سنه ۱۳۷۶

«۳۲»

تهذيب الأحكام طبعه إيران ۱۳۱۷

«۳۳»

التوحيد للصدوق طبعه: الهند ۱۳۲۱

«۳۴»

تيسير الوصول إلى جامع الأصول طبعه مصر سنه ۱۳۵۲

«۳۵»

ثواب الأعمال للصدوق طبعه إيران سنه ۱۳۷۵

«۳۶»

جامع الأخبار للصدوق طبعه إيران سنه ۱۳۵۴

«٣٧»

جامع الرواه للأردبيلی طبعه إيران سنه ١٣٣٤

«٣٨»

الحجه على الذاهب إلى تكفير أبی طالب طبعه النجف سنه ١٣٥١

«٣٩»

الخرائج و الجرائح للراونديّ طبعه: إيران ١٣٠١

«٤٠»

الخصال للصدوق طبعه: إيران ١٣٠٢

ص: ٣٥٦

«۴۱»

الديوان المنسوب إلى أمير المؤمنين عليه السلام طبعه الهند سنه ۱۳۱۰

«۴۲»

الرجال للنجاشىّ طبعه الهند سنه ۱۳۱۷

«۴۳»

الرجال للكشىّ طبعه: الهند ۱۳۱۷

«۴۴»

الروضه فى الفضائل طبعه إيران ۱۳۲۱

«۴۵»

روضه الواعظين للفتّال طبعه إيران طبعه إيران سنه-

«۴۶»

سر العالمين للغزالى طبعه إيران سنه ۱۳۰۵

«۴۷»

سعد السعود لابن طاوس طبعه النجف سنه ۱۳۶۹

«۴۸»

الشافى للسيّد المرتضى طبعه إيران سنه ۱۳۱۰

«۴۹»

شرح نهج البلاغه لابن أبى الحديد طبعه بيروت سنه ۱۳۷۴

«۵۰»

صحاح اللغه للجوهرىّ طبعه إيران سنه-

«۵۱»

صحیح البخاریّ طبعه مصر سنه ۱۳۴۶

«۵۲»

صحیح مسلم طبعه الهند سنه ۱۳۳۴

«۵۳»

صحیفه الرضا علیه السلام طبعه إیران ۱۳۷۷

«۵۴»

الصواعق المحرقه لابن حجر طبعه مصر سنه ۱۳۷۵

«۵۵»

الطرائف للسیّد ابن طاوس طبعه إیران سنه ۱۳۰۲

«۵۶»

علل الشرائع للصدوق طبعه: إیران ۱۳۲۱

«۵۷»

العمده لابن بطریق طبعه إیران سنه ۱۳۰۹

«۵۸»

عمده الطالب فی أنساب آل أبی طالب طبعه الهند سنه ۱۳۱۸

«۵۹»

عیون الأخبار للصدوق طبعه: إیران ۱۳۱۸

«۶۰»

الغدیر للعلامه الأمینیّ طبعه إیران سنه ۱۳۷۲

«۶۱»

الغیبه للشیخ الطوسیّ طبعه إیران سنه ۱۳۲۳

«۶۲»

الغیبه للنعمانیّ طبعه: إیران ۱۳۱۸

«۶۳»

الفائق للزمخشریّ طبعه مصر سنه ۱۳۶۴

«۶۴»

فتح الباری فی شرح البخاریّ طبعه مصر سنه ۱۳۰۱

ص: ۳۵۷

«۶۵»

الفصول المختاره من العيون و المحاسن طبعه النجف سنه-

«۶۶»

الفصول المهمّه لابن الصباغ طبعه النجف سنه-

«۶۷»

فقه الرضا عليه السلام طبعه إيران سنه ۱۳۷۴

«۶۸»

القاموس المحيط للفيروز آبادىّ طبعه مصر سنه ۱۳۵۴

«۶۹»

قرب الأسناد للحميرىّ طبعه إيران ۱۳۷۰

«۷۰»

القواعد و الفوائد للشهيد طبعه إيران سنه ۱۳۸۰ ۷۱- الكافى للكلينىّ الاصول و الروضه طبعه إيران سنه ۱۳۷۵

«۷۲»

الكافى للكلينىّ الفروع طبعه إيران سنه ۱۳۱۲

«۷۳»

الكامل لابن الأثير طبعه مصر سنه ۱۳۱۲

«۷۴»

كامل الزيارات لابن قولويه طبعه النجف ۱۳۵۶.

«۷۵»

كتاب سليم بن قيس طبعه النجف سنه-

«۷۶»

كشف الحقّ للعلامه طبعه بغداد سنه ۱۳۴۴

«۷۷»

كشف الغمّه للإربلىّ طبعه إيران ۱۲۹۴

«۷۸»

كشف اليقين للعلّامه طبعه النجف ۱۳۷۱

«۷۹»

كمال الدين للصدوق طبعه إيران سنه ۱۳۰۱

«۸۰»

كنز الفوائد للكراجكىّ طبعه: إيران ۱۳۲۲

«۸۱»

الكنى و الألقاب للمحدث القمىّ طبعه النجف سنه ۱۳۷۶

«۸۲»

المحاسن للبرقى طبعه إيران سنه ۱۳۳۱

«۸۳»

المختصر للحسن بن سليمان الحلىّ طبعه النجف ۱۳۷۰

«۸۴»

مختصر بصائر الدرجات له أيضا طبعه النجف ۱۳۷۰

«۸۵»

مراصد الإطلاع طبعه مصر سنه ۱۳۱۳

«۸۶»

مشارق الأنوار للبرسى طبعه الهند سنه ۱۳۰۳

«۸۷»

مشكاه المصابيح طبعه الهند سنه ۱۳۰۰

«۸۸»

مصابيح الكفعمىّ طبعه إيران سنه ۱۳۲۱

ص: ۳۵۸

«۸۹»

مصباح المتهجّد للشيخ الطوسیّ طبعه إيران سنه ۱۳۳۸

«۹۰»

مطالب السؤول لمحمّد بن طلحه الشافعیّ طبعه النجف سنه ۱۳۴۶

«۹۱»

معانی الأخبار للصدوق طبعه إيران سنه ۱۳۷۲

«۹۲»

المصباح المنير للفيّومیّ طبعه مصر سنه ۱۳۰۵

«۹۳»

المفردات فی غريب القرآن للراغب الأصبهانیّ طبعه إيران سنه ۱۳۷۳

«۹۴»

مكارم الأخلاق للطبرسیّ طبعه إيران سنه ۱۳۷۶

«۹۵»

الملل و النحل للشهرستانیّ طبعه مصر سنه ۱۳۶۸

«۹۶»

مناقب آل أبی طالب لابن شهر آشوب طبعه إيران سنه ۱۳۱۳

«۹۷»

مناقب علی بن أبی طالب للخوارزمیّ طبعه إيران سنه ۱۳۱۳

«۹۸»

النهايه لابن الأثير طبعه مصر سنه ۱۳۱۱

«۹۹»

نهج البلاغه للرضیّ و فی ذیله شرحه لابن (عبده)-

«۱۰۰»

الیقین فی إمره أمیر المؤمنین علیه السلام لابن طاوس طبعه النجف ۱۳۶۹

و قد اعتمدنا فی تعیین مواضع الآیات إلی المصحف الشریف الذی وفّق لطبعه المکتبه العلمیّه الإسلامیّه فی شهر جمادی الأخری ۱۳۷۷ ه

نسأل الله التوفیق لإنجاز هذا المشروع و نرجو من فضله أن یجعله ذخراً لنا لیوم تشخص فیه الأبصار.

جمادی الثانیه ۱۳۸۰.

یحیی العابدی الزنجانی. السید کاظم الموسوی المیاموی.

ص: ۳۵۹

**[ترجمه]ص: ۳۵۴

ص: ۳۵۵

ص: ۳۵۶

ص: ۳۵۷

ص: ۳۵۸

ص: ۳۵۹

**[ترجمه]

فهرس ما فی هذا الجزء من الأبواب

الموضوع/ الصفحه

ص: ۳۶۰

**[ترجمه]ص: ۳۶۰

ص: ۳۶۱

ص: ۳۶۲

**[ترجمه]

تعريف مركز

بسم الله الرحمن الرحيم
هَلْ يَسْتَوِى الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ
الزمر: ۹

المقدمة:
تأسّس مركز القائمیة للدراسات الکمبيوترية فی أصفهان بإشراف آیة الله الحاج السيد حسن فقيه الإمامی عام ۱۴۲۶ الهجری فی المجالات الدينية والثقافية والعلمية معتمداً على النشاطات الخالصة والدؤوبة لجمع من الإخصائيين والمثقفين فی الجامعات والحوزات العلمية.

إجراءات المؤسسة:
نظراً لقلة المراكز القائمة بتوفير المصادر فی العلوم الإسلامية وتبعثرها فی أنحاء البلاد وصعوبة الحصول على مصادرها أحياناً، تهدف مؤسسة القائمیة للدراسات الکمبيوترية فی أصفهان إلى التوفير الأسهل والأسرع للمعلومات ووصولها إلى الباحثين فی العلوم الإسلامية وتقدم المؤسسة مجاناً مجموعة الکترونية من الکتب والمقالات العلمية والدراسات المفيدة وهی منظمة فی برامج إلکترونية وجاهزة فی مختلف اللغات عرضاً للباحثين والمثقفين والراغبين فيها.
وتحاول المؤسسة تقديم الخدمة معتمدة على النظرة العلمية البحتة البعيدة من التعصبات الشخصية والاجتماعية والسياسية والقومية وعلى أساس خطة تنوی تنظيم الأعمال والمنشورات الصادرة من جميع مراكز الشيعة.

الأهداف:
نشر الثقافة الإسلامية وتعاليم القرآن وآل بيت النبیّ عليهم السلام
تحفيز الناس خصوصا الشباب على دراسة أدقّ فی المسائل الدينية
تنزيل البرامج المفيدة فی الهواتف والحاسوبات واللابتوب
الخدمة للباحثين والمحققين فی الحوازت العلمية والجامعات
توسيع عام لفكرة المطالعة
تهميد الأرضية لتحريض المنشورات والکتّاب على تقديم آثارهم لتنظيمها فی ملفات الکترونية

السياسات:
مراعاة القوانين والعمل حسب المعايير القانونية
إنشاء العلاقات المترابطة مع المراكز المرتبطة
الاجتنباب عن الروتينية وتكرار المحاولات السابقة
العرض العلمی البحت للمصادر والمعلومات

الالتزام بذكر المصادر والمآخذ فی نشر المعلومات

من الواضح أن يتحمل المؤلف مسؤولية العمل.

نشاطات المؤسسة:

طبع الكتب والملزمات والدوريات

إقامة المسابقات فی مطالعة الكتب

إقامة المعارض الالكترونية: المعارض الثلاثية الأبعاد، أفلام بانوراما فی الأمكنة الدينية والسياحية

إنتاج الأفلام الكرتونية والألعاب الكمبيوترية

افتتاح موقع القائمية الانترنتی بعنوان : www.ghaemiyeh.com

إنتاج الأفلام الثقافية وأقراص المحاضرات و...

الإطلاق والدعم العلمی لنظام استلام الأسئلة والاستفسارات الدينية والأخلاقية والاعتقادية والردّ عليها

تصميم الأجهزة الخاصة بالمحاسبة، الجوال، بلوتوث Bluetooth، ويب كيوسك kiosk، الرسالة القصيرة ((sms

إقامة الدورات التعليمية الالكترونية لعموم الناس

إقامة الدورات الالكترونية لتدريب المعلمين

إنتاج آلاف برامج فی البحث والدراسة وتطبيقها فی أنواع من اللابتوب والحاسوب والهاتف ويمكن تحميلها على ٨ أنظمة؛

١.JAVA

٢.ANDROID

٣.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

٧.CHM

٨.GHB

إعداد ۴ الأسواق الإلكترونية للكتاب على موقع القائمية ويمكن تحميلها على الأنظمة التالية

١.ANDROID

٢.IOS

٣.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

وتقدّم مجاناً فی الموقع بثلاث اللغات منها العربية والانجليزية والفارسية

الكلمة الأخيرة

نتقدم بكلمة الشكر والتقدير إلى مكاتب مراجع التقليد منظمات والمراكز، المنشورات، المؤسسات، الكتّاب وكل من قدّم لنا المساعدة فی تحقيق أهدافنا وعرض المعلومات علينا.

عنوان المكتب المركزی

أصفهان، شارع عبد الرزاق، سوق حاج محمد جعفر آباده ای، زقاق الشهيد محمد حسن التوكلی، الرقم ۱۲۹، الطبقة الأولی.

عنوان الموقع : : www.ghbook.ir

البريد الالكترونی : Info@ghbook.ir

هاتف المكتب المركزی ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

هاتف المكتب فی طهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

قسم البيع ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹شؤون المستخدمين ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹.